

יחזקאל (ט) (מ)

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל
לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג
מד מה מו מז מח

יחזקאל פרק-א

[א] וַיְהִי אֲנִי בְּשַׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרַב־עַי בְּזוֹמְשָׁה לְחֹדֶשׁ וָאֲנִי בְּתוֹךְ-
הַגּוֹלָה עַל-גְּהַר-כְּבָר נִסְתַּזְזוּ הַשְּׂבִיִּים וְאָרְאָה בְּרָאוֹת אֱלֹהִים:

רש"י ויהי בשלשים שנה. סתם הנביא דבריו ולא פי' שמו מי הוא ולא פירש למנין מה מנה לפיכך הפסיקה רוח הקודש את דבריו בשני מקראות הסמוכין לזה ללמד מי הוא הנביא וללמד למנין מה מנה שנאמר בחמשה לחודש היא השנה החמישית וגו' אין אלה דברי הנביא שהרי כבר אמר שבחמשה לחדש היה עומד ועוד שמתחלה אמר נבואתו כל' עצמו ואני בתוך הגולה ואראה מראות אלהים וכן בסוף וארא והנה רוח סערה וגו' ואלו שני מקראות מפסיקין דבריו כאילו אחר מדבר עליו היה דבר א' אל יחזקאל ותהי עליו שם יד ה' : ואני בתוך הגולה. כלומר חוץ לארץ ישראל : על נהר כבר. שם הנהר : מראות אלהים. על שם שלא היה רואה באספקלריא מאירה קורא אותה מראות אלהים כעין חלום ולא ממש וכל

הנביאים אף הם מתוך אספקלריא שאינה מאירה לאו חוץ ממסכה רבינו הוא שנאמר וזיד הנביאי' אדמ' (הוֹסֵעַ י"ב) : (רפ"י)

מצודת דוד ויהי בשלשים שנה. בשנת השלשים ביובל האחרון שגלו בו שהרי כאן אמר היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין וכשראה בנבואה בית העתיד נאמר בעשרים וחמש שנים לגלותינו (לקמן מ) והוא היה לגלות יהויכין והנבואה ההיא ראה בשנת היובל שנאמר שם בראש השנה בעשור לחודש איזה הוא שנה שראש השנה שלה הוא בעשור לחדש זהו שנת היובל שהתחלתה ביום הכפורים בעשור לחדש השביעי אי"כ הנבואה ההיא שקדמה עשרים שנה היתה בשנת שלשים ליובל העבר (ותלה הנבואה ההיא ביובל לפי שבשנת היובל ההוא מצא חלקיהו הכ"ג ספר התורה בבית ה' בימי יאשיהו כי בי"ח למלכותו מצאה והוא מלך ל"א שנים אי"כ נשארו עוד י"ד שנים אחריו מלך יהויקים י"א שנה הרי כ"ה כי הואחזו שמלך לפניו ויהויכין שמלך אחריו לא מלכו שניהם כ"א ששה חדשים ועשרה ימים ולא היה שנה שלימה) אי"כ בשנה החמישית לגלות יהויכין נשלמו שלשים שנה ולפי כשמצאו ס"ת היתה הרעשה רבה והשנה ההיא היתה רשומה ומפורסמת ונודעת בין האנשים כי אז נגלה להם אשר החורבן מיועד לבוא לכן תלה בה הנבואה ההיא שראה בה נסיעת השכינה מבית ה' כמלך הרוכב על המרכבה : **ברביעי**. בחדש הרביעי : **ואני**. אז הייתי אני בין אנשי הגולה על נהר כבר : **מראות אלהים**. מראות השכינה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כבר**. כן שם הנהר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי בשלשים שנה, בשמונה עשרה ליאשיה מלך יהודה היה שנת היובל כמ"ש בסדר עולם, ואז מצאו ספר התורה בבית ה' שהיה נגלל בפסוק יולך ה' אותך ואת מלכך, ודבר זה עשה רושם גדול והגיע אז הנבואה ע"י חולדה הנביאה שעתיד הבית ליחרב, ובכ"ו ביובל הוגלה יהויכין, ובשלשים שנה ליובל ראה את המרכבה. וספר שהיה אז **בתוך הגולה על נהר כבר**, ר"ל שלא היה מוכן לנבואה, אם מצד המקום שהיה בח"ל ואם מצד הזמן שהיה בגולה, רק **השמים נפתחו** מעצמם מבלי הכנתו וראה מראות אלהים : (מלבי"ם באור הענין)

ב **בְּזִמְשֵׁה לְזֹרְעֵי הָיָא הַשְּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין:**

רפ"י היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין. נמצינו למדין ששלשים שנה שמונה לתחלת היובל מנה שהיוצל האחרון התחיל בתחלת י"ח ליאשיהו היא השנה שזמנא חלקיהו את הספר (מלכים ב' כ"ב) וכן שנינו בסדר עולם שהיא היתה תחלת היובל יאשיהו מלך ל"א שנה לא מהן י"ז

פעצרו כזר נשתיירו י"ד שנה יהויקים מלך י"א שנה הרי עשרים וחמש
ויכניה בנו לא מלך אלא ג' חדשי' וגלה ושנה שניבא יחזקאל היתה חמישית
לגלותו הרי שנת שלשים ביוזל וכן מלינו בסוף נבואתו שנתן סימן למנין
היוזל שנאמר ויהי כ"ה שנה לגלותנו זראש השנ' זעשור לחדש (לקמן
ז') ואמרו רבותינו איזהו שנה זראש השנה שלה זעשור לחודש הוי אומר
זו שנת היוזל :

מצודת דוד בחמשה לחדש וגו'. ר"ל בחמשה לחדש האמור היא היתה
בשנה החמישית לגלות וגו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בחמשה לחדש, ומפרש מדוע היה המראה בחמשה
לחדש, מפני שאז התחילה השנה החמישית לגלות המלך יהויכין,
שהוגלה בה' תמוז ונכנס ביום ההוא לשנה החמישית. ולכן, (מלבי"ם באור
הענין)

ג הָיָה הָיָה דְבַר-יְהוָה אֶל-יְחֶזְקֵאל בֶּן-בוּזי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ
כַּשְׂדִּים עַל-נְהַר-כְּבַר וַתְּהִי עִלָּיו שָׁם יַד-יְהוָה:

רש"י היה היה דבר ה'. אמרו רבותינו היה כזר לפי שאין השכינה שורה
על נביא בחו"ל לארץ אלא ע"י שפירתה עליו תחלה בארץ ושנינו בזרייתא
דמכילתא זן אדם עמוד על רגלך (לקמן י"ז) הוא היה תחלת הספר אלא
שאין מוקדם ומאוחר ויש אומרים זן אדם חוד חידה (לקמן י"ז) הוא תחלת
הספר ואומר אני שאותה נבואה נאמר' לו קודם שגלו שהיא ראויה ליאמר
לו בארץ שאין מפורש בה גולה והיא נכרת תחלת שליחתו אליהם ויונתן
ארץ הוא כך תירגם מהוי הוי פתגם נבואה מן קדם ה' עם יחזקאל זר בזוי
כהנא בארעא דישראל תז תניינות אתמלל עמיה במדינת ארעא כשדאי
ויחזקאל גלה עם החרש והמסגר שגלו עם יהויכין : יד ה'. כל לשון יד
האמורה בספר זה ובכל לשון נבואה אינה אלא לשון תוקף שהנבואה תוקפת
על כרחו כאד' משתגע דייקטרי"א זלע"ז :

מצודת דוד דבר ה'. הוא הדבור האמור אחר ספור המראה : יד ה'. כח
חוזק הנבואה :

מלבי"ם - באור הענין היה היה, בא אליו דבר ה' לנחם את הגולים שידעו

שהשכינה עמהם גם בהיותם בארץ אויביהם, והיה הדבור בארץ כשדים על נהר כבר, שלדעת המפרשים הוא נהר פרת שנמשך מא"י לבבל, כמ"ש חז"ל מטרא במערבא סהדא רבה פרת, והגם שהיה בארץ כשדים היה מוכן לנבואה מצד הנהר ההוא כמ"ש בכוזרי שנגלה בח"ל במקום מים, ולכן היה עליו שם יד ה' : (מלבי"ם באור הענין)

ד וְאָרָא וְהִיגָה רִוּוּז סְעָרָה בְּאָה מִן-הַצָּפוֹן עֵנָן גָּדוֹל וְאִשׁ מִתְּלַקְוֹת וְנִגָּה לֹא סְבִיב וּבְמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאִשׁ:

רפ"י והנה רוח סערה באה מן הצפון. היא מרכבת כסא כבוד השכינה כמה שנאמר בענין ולפי שבאה בחימה להשחית את ישראל לכך נדמית לרוח סערה וענן : באה מן הצפון. חוזרת היתה מארץ כשדים שהיא בצפון שנאמר מלפון תפתח הרעה (ירמי' א') ולמה הלכה שם כדי לכבוש את כל העולם תחת נבוכדנצר שלא יאמרו הבבליים ביד אומה שפלה מסר את בניו שכשדים אומה שפלה היו שנאמר זה העם לא היה (ישעיה כ"ג) כך דרשו רבותינו במסכת חגיגה : ונגה לו. לענן סביבו מבחוץ רמוז הוא שעתידין ישראל ליגאל משם : כעין החשמל. חשמל מלאך ששמו כך וכעין גוון שלו ראה מתוך האש וכך אמרו רבותינו מעשה בתינוק אחד שהיה דורש במעשה מרכב' והיה מבין בחשמל וילאה אש מחשמל ואכלתו ועוד אמרו כי המלה מורכבת באמרם מאי חשמל א"ר יהודה חיות אש ממלכות בנתניתא תנא עתים חסות ועתים ממלכות בשעה שהדבור יולא מפי הקב"ה חסות בשעה שאין הדבור יולא מפי הקב"ה ממלכות כלומר משבחות ומהללות את השם ויתכן שיהא חשמל שם העין שהוא קרוב לעין האש כי אמר חשמל מתוך האש ואמר כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה ואמר כמראה השניה וממתניו ולמעלה כמראה זוהר כעין החשמל : (רפ"י)

מצודת דוד רוח סערה באה מן הצפון. הוא רמוז על מלך בבל והכשדים שהמה מצפון א"י והמה יבואו על א"י בשטף אף : ענן גדול. גם ראה ענן גדול והוא רמוז על חשכת הצרות הבאות עליה : ואש מתלקחת. והוא רמוז על שריפת בית ה' : ונגה לו סביב. סביבות הדברים האלה ראה נוגה והארה והוא רמוז שאחר כל הצרות יהיו מסובבים באור ישועה : ומתוכה. הדבר שבתוך כל אחת והוא הדבר המסבב ומביא את כל אלה הוא כגוון החשמל הנראה מתוך האש והוא הזך אשר באש המנוקה מן

העשן עד שכמעט לא יוכל העין להשיגו כמו שהיא והוא לרמז שבין ההרעה ובין ההטבה לא יבוא במקרה כ"א הכל בגזירת המקום וכנהו בשם חשמל על כי אין להשיגו וגם חשמל היא מלה מורכבת חש מל שראוי לחשות ולשתוק מן המלול והדבור בו כי אין לתארו בשום דמיון : (מצודת דוד)

מצודת ציון מתלקחת. מתלהב ובוער כמו ואש מתלקחת בתוך הברד (שמות ט) והוא מלשון לקיחה כי הלהב נלקח ונאחז בדבר הנשרף : **ונוגה.** ענין הארה וזריחה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח) : **כעין.** כגוון כמו ועינו כעין הבדולח (במדבר יא) : **ההשמל.** הוא הזך אשר באש המנוקה מן העשן, אף היא מלה מורכבת חש מל וחש הוא ענין שתיקה כמו עת לחשות (קהלת ג) ומל הוא מלשון מלה ודבור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וארא, כבר ידענו מסוד קדושים שהמרכבה שראה יחזקאל היה בעולם היצירה שהוא עולם המלאכים, והיה המראה ההוא למטה ממחזה המרכבה שראה ישעיה שהיתה בעולם הכסא, כי באשר ישעיה ראה את המלך בעוד שהיתה השכינה במקומה וישראל על אדמתם, אז היתה ההנהגה ע"י ה' בעצמו, וה' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה, לכן ראה את המלך יושב על כסא רם ונשא, שגם הנהגת המערכת היתה מאתו בבלי אמצעי, וראה שרפים עומדים ממעל לו, שהשרפים עומדים ברום עולם בעולם הכסא שהוא למעלה מעולם החיות שראה יחזקאל, כמלך היושב בביתו ושרי מלכותו עומדים לפניו. אבל יחזקאל ראהו בגולה בח"ל, שאז לא ינהיג לעשות דבר מלך שלטון בדרך הפלאיי הנסיי, רק ינהיג ע"פ סדר הטבע והמערכת שהם האופנים, שזה נעשה ע"י מניעי המערכת שהם המלאכים, לכן ראה חיות הקדש והאופנים מתנשאים לעומתם. והנה עולם החיות שהם המלאכים הוא ממוצע בין עולם הכסא אשר למעלה ממנו ובין עולם האופנים שהוא עולם הגלגלים אשר למטה מהם, והם מקבלים כח ושפע מכסא מלכות ה' אשר למעלה וינהיגו בכח זה ויניעו האופנים למטה, לכן יספר תחלה ההשגה שהשיג בהחיות עצמם, ואח"ז יספר איך יניעו וימשיכו את האופנים אשר תחתיהם, ואח"כ יספר איך יקבלו עוז ותעצומות מן הכסא אשר למעלה מהם. וכבר באר בכוזרי (מאמר חמישי) שהנביאים ישיגו את השם בצורות מתחלפות מיוחסות אל הפעולה שיעשה בעת ההיא, בעת שהוא מהעדה מלכין ומהקם מלכין ראה דניאל (דניאל ז') עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב, ובעת הנסיעה שנסע בגולה ראהו יחזקאל רוכב במרכבה, כמנהג המלכים בנסעם ממקום למקום שיכינו לו מרכבה לצאת לדרך, והמשיל כמנהג בני אדם שהמרכבה הגשמיית נמשכת מארבע חיות שיניעו את אופני המרכבה שהמלך יושב עליה. וכן ראה יחזקאל את המרכבה שבה נוסע מלך הכבוד בגולה ודי חיות נושאות את המרכבה אל אשר יהיה שם הרוח ללכת, וכבר אמרו חז"ל שישעיה נדמה כבן כרך שראה את המלך ויחזקאל נדמה כבן כפר שראה את המלך, שכן כרך יראהו בהיכלו יושב על כסא מלכותו ומשרתיו עושי

רצונו עומדים סביבו, וכן ראהו ישעיה בעיר מלכותו יושב על כסאו ובן הכפר יראהו בעת יסע המלך דרך הכפר ממקום למקום, שיראהו נוסע במרכבה, וישים לבו על המרכבה ועל החיות והאופנים אשר יוליכו את המלך ויספר את אשר ראה. והנה ראה את המרכבה באה מן הצפון, שזה מורה שאין זה תחלת ביאתו מא"י, שא"י היא דרומית לבבל, רק כבר היה שם עם הגולה שישבו בצפון בתל אביב שהיה בצפון מנהר כבר, וראהו עתה נוסע מצפון לדרום לשוב מבבל אל א"י, אבל ראהו שנוסע על דעת להחריב את ציון ולשרוף את היכלו, כי ראה סביב המרכבה רוח סערה וענן ואש מתלקחת שכולם מורים על חורבן והשחתה ושרפה, רק שראה שסביב האש יש נוגה, שהנוגה הוא מקבל האור ומאיר ואינו שורף שהוא מדת החסד השופע בתוך החשך להאיר את הלילה, ומתוך הנוגה השיג את החשמל שהוא מחנה שכינה, שהיא בתוך האש, ר"ל שהשרפה הזאת לא יהיה ע"י המערכת רק ע"י ה' לבדו, ושעמו ג"כ הרחמים להאיר את החשך ולהציל את הדבקים בקדושה בנוגה סביב. (וגם אליהו שראה את המרכבה חוץ למקומה בח"ל ראה ג"כ כמראה הזה, רוח גדולה וחזק שהוא הרוח סערה, ואחרי הרוח רעש (שהרעש בא מן הענן), ואחרי הרעש אש שהיא אש מתלקחת, ובכל אלה לא היתה עדיין מחנה שכינה כמ"ש לא ברוח ה' וגוי לא באש ה', ואחרי האש קול דממה דקה שהוא החשמל, חש מענין שתיקה ומל מענין דבור, שזה קול דממה, ר"ל מורכב מן קול ודממה, כמ"ש דממה וקול אשמע, שזה חש מל, והם הדי' קליפות הסובבים את האגוז ששלשה מהם קשים ומרים, ואחד היא הרכה הדבוקה אל הפרי שמעורב מן טוב ורע שהיא קליפת נוגה, וזה הדקה שראה אליהו. וכן אמר (ישעיה כ"ט ו') מעם ה' צבאות תפקד ברעם ורעש וקול גדול, סופה וסערה, ולהב אש אוכלה, שהוא הרע שבג' יסודות רוח מיס אש): (מלבי"ם באור הענין)

ה' וּבִמְתוֹכָהּ דְּמִוֹת אֲרֵבַע זְזִיּוֹת וְזֶה בְּרֵאִיָּהּ דְּמִוֹת אֲדָם לְהִנָּה:

רס"י ומתוכה. של אות' האש ראיתי כעין חשמל הנראה מתוך האש ולא נודע מהו ומדרש שדרשו בו רבותינו חיות אש ממלכות אינו מיושג על הענין : דמות אדם להנה. יש לתמוה שהרי אף דמות שור ואריה ונשר להנה ונראה צעיני לפי קזה אב לכולם קילס הנביא את המרכבה זו והוא דמות פלרופו של יעקב אבינו : (רס"י)

מצודת דוד ומתוכה. מתוך הנוגה שזכר למעלה ראה דמות ארבע חיות : **זזה מראיהן.** ר"ל זה תואר מראה גופן שהיה להן דמות גוף אדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חיות. ר"ל ממין החי וכת"י בריין : **דמות.** צורות : **להנה.** להן

מלבי"ם - באור הענין ומתוכה דמות ארבע חיות, כבר הודיעונו הצופים במראות אלהים כי ארבע מחנות מלאכים סובבים את הכסא, וסימנך מרכבו ארגמן, וכבר בארנו כי ישעיה ראה את המלך בבית מלכותו ושרפים עומדים ממעל לו בעולם הכסא לעשות משלחתם שלא באמצעות האופנים שהוא הטבע והמערכת רק בדרך הפלאיי, אבל יחזקאל ראהו שלא במקומו, וצפה את המרכבה בעולם המלאכים, כי בזמן הגלות לא יעשה דברו על דרך הנס ופלא הנגלה, כי ינהיג ההנהגה לפי סדר הצבא והמערכת שהם האופנים והגלגלים, וכשירצה להנהיג המערכת לפי רצונו בנסים נסתרים יניעה ויוליכה ע"י החיות שהם משרתיו עושי רצונו העומדים למעלה מן האופנים ומוליכים אותם, כדמיון הנוסע במרכבה שינהיג אופני המרכבה באמצעות החיות מוליכי המרכבה, באופן שהחיות שראה יחזקאל הם למטה מן השרפים שראה ישעיה, וכחם למטה מכח השרפים שעושים דבר עליון בלא אמצעי, אבל הם מוליכי מרכבת המלך ולא יעשו רק באמצעות האופנים, וע"כ צייר אותם בדמות חיות שהם למטה במדרגה מהאדם אשר למעלה מהם, ובאשר הנהגה זו להנהיג באמצעות המערכת היא קבועה בעת הגלות שאז שרי האומות מושלים כפי חיוב המערכת, וכח ה' מתלבש בם להטות את ממשלתם והנהגתם כפי רצונו, ובעת ההיא החל ממשלת הארבע מלכיות אשר התעתדו למשול עד עת קץ שתשוב הכסא למקומה ותחזור הממלכה הראשונה ממלכת ה' שיהיה שמו שלם וכסאו שלם להנהיג באמצעות השרפים העומדים סביב הכסא והמלך ישב עליה בהיכלו ובית מלכותו, לכן התלבשה אז ההנהגה בארבע חיות מוליכי המרכבה שיתבאר ענינם אחר זה, שמהם יושפעו שרי האומות כ"א מחיה מיוחדת אשר משם יניקתם וישפיעו על האומה למטה כפי הוראת האופן המתיחס אליו, וכבר בארתי בנבואת זכריה (סימן ב') כי הארבע מלכיות יתיחסו לארבע רוחות השמים, שכל אחד ממשלתו מתגברת ברוח מיוחד, וכל רוח מרוחות העולם מושך כחו ושפעו מאחד מארבע רבעי הגלגל המתיחס אליו שמשם שרשו והצלחתו, והיינו מאופן אחד מארבעה האופנים, וכל אופן חיותו מקושר עם החיה מדי חיות המנהגת אותו, וכן ישפיע השר באמצעות האופן על האומה אשר תחתיו כל ימי זריחת כוכב הצלחתה עד יסוב וירץ הגלגל אל הבור וישקיע ויעלה האופן האחר במקומו. **וזה מראיהן דמות אדם להנה שהגם שקראם בשם חיות כי יש לכל אחד פני אריה ופני שור ופני נשר, בכ"ז אחר שיש לכל אחד גם פני אדם לא נוכל לקרותו בשם מצד פניו רק מצד דמותו הכולל, שדמות החיה משונה מדמות האדם ותבניתו, כי הולכת היא על ארבע ופניה למטה ואין לה שכל, והם היו דמות ותבנית גופם כאדם, ניצב הקומה על שתי רגלים ושתי ידיים למו, וכן היו מלאים חכמה ותבונה כאדם, ורק בהפנים נמצא פני חיה לא בבנין הגוף. וע"כ אמר שדמות אדם להנה, והמליצה כי יש להם שכל טוב והילדים האלה ארבעתם נתן ה' חכמה ותבונה בהמה להשכיל את יוצרם ולשבחו ולתת כבוד לשמו:** (מלבי"ם באור הענין)

וַיְאָרְבֵּעַה פָּנִים לְאִזּוֹת וְאֶרְבַּע כַּנְפִים לְאִזּוֹת לָהֶם:

רס"י וארבעה פנים לאחת. לאחת זו לפרנף האדם לצדה היו ארבעה פנים וכן לאריה ולנמר ולסור הרי שש עשרה לחיה וכן לכל חיה וחיה וארבע כנפים לכל אחד מן הפנים הרי ששים וארבע כנפי' לחיה והוא שתרגם יונתן מאתן וחמשין וקיתא גפין : (רס"י)

מצודת דוד וארבעה פנים לאחת. כי לכל חיה היה לה ד' פרצופים והם אדם ואריה ושור ונשר א' לכל רוח וכמ"ש בענין ואמר בזה שכ"א היה כלול מארבע וא"כ לכל החיות בכללה היו ס"ד פנים ולכל אחת מהפנים היו ארבע כנפים נמצא היה בין כולם רנ"ו כנפים כן ת"י : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וארבעה פנים לאחת, שהגם שלכל אחד היו לו פנים אחרים בצד שהולך בו לפניו, לזה פני אריה ולזה פני אדם וכו', בכל זה היה להם בצדיהם ואחוריהם גם יתר השלשה פנים, עד שהיה לכל אחד ארבעה פנים, והמליצה שהגם שכל אחד יש לו כח מיוחד והנהגה מובדלת, זה לחסד וזה לשבט וזה לרחמים, בכל זה היה כלול בכל אחד גם יתר המדות, רק שהפנים שהיו מצד שלפניו הם היו העקר, ר"ל באחד התגבר מדת החסד והלך לפניו ויתר המדות נכללו בו, ובאחד התגבר כח הגבורה וכן כולם (כמו שנודע שבכל מדה כלולים גם יתר המדות, גבורה שבחסד רחמים שבחסד וכדומה), וכן המלכיות שהשפעו מהם היו כולם כלולים בהראש שהתגבר בעת ההיא והלך לפנייהם, שגם בעת שמלכה בבל היו נמצאים גם מלכות פרס ומלכות יון ומלכות רומי, רק שמלכות בבל הלכה בראש והיתה לראש פינה, וכן קבלו השפע משריהם העליונים באופן זה, ששר בבל עמד אז בראש ומשך כחו מגבוה על גבוה בראש כולם ויתר הפנים נכללו בו, וארבע כנפים לאחת להם, כבר בארתי בפ"י ישעיה (ס"י ו') שצייר את המלאכים בכנפים, אם מצד שהכנפים ישמשו אל העפיפה, ויציר שיש להם שתי כנפים לעוף כרגע בכ"מ אשר ישולחו מאת יוצרם, ואם מצד שהכנף מורה על ההסתר וההעלם, ומצד זה יש להם עוד שתי כנפים לכסות את גויותיהם, ר"ל שעצמותם נעלם ומסתתר מעין ההשגה, וישעיה ראה לכל אחד ששה כנפים, בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו, כי הוא ראה את השרפים שעומדים ברום עולם הכסא, ויש בהם שני מיני העלמות וסתרים, **א.** ההשפעה אשר יקבלו מאת אשר עליהם ששם עולם האצילות המסתתר בסתר עליון, וע"ז רמז בשתים יכסה פניו, שאין להם השגה במהות זה האצילות ושואלים איה מקום כבודו, **ב.** יעלימו ויכסו את ההשפעה אשר יורידו לאשר תחתיהם, שע"ז רמז בשתים יכסה רגליו שהגם שישכילו המלאכים המקבלים מהות השפע כפי מה שהם מקבלים אותה, (שלכן החיות לא יכסו פניהם) בכ"ז

נעלם מהם מהות הכסא כפי מה שהיא בעצמותה, כי העליונים השרפים יכסו רגליהם בל יראום המקבלים אשר תחתיהם, אולם יחזקאל שראה את החיות אשר בעולם היצירה, הם לא יכסו פניהם כי יביטו וישיגו בההשפעה שתדד עליהם כפי מה שהם מקבלים אותה, הגם שעצמותה כמו שהיא בהמשפיע מכוסה ונעלם, וכן לא יכסו רגליהם כי לא יעלימו השפעתם מן האופנים שתחתיהם, כמו ששיגו הגויות החומריות השפעת הנפש המניעה ומחיה אותם, כי גם הם בעלי החומר והנעת הנבדלים היא להם לנפש חיה, רק יש להם שתי כנפים לכסות גויותיהם, כי מהותם כמו שהם בפני עצמם נעלם, כמו שנעלם מהות הנפש כמו שהיא בפני עצמה טרם רדתה בגויה, ואמרו חז"ל מיום שחרב בית המקדש נתמעטו כנפי החיות, כי מאז לא יקבלו וישפיעו בענין הנסיי הנעלם רק ע"י המערכת בענין גלוי ונודע אשר לא יכנף בכנפים וכסוים רבים: (מלבי"ם באור הענין)

11 וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יִשְׂרָאֵל וְכַף רֶגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵצָל וְנֹצְצִים כְּעֵין זְוֵזֵשֶׁת קָלָל:

רש"י רגל ישראל. רגלין כיוון מכוונין זה כנגד זה, ד"א ישראל שאין להם הפיאים ארכובות לכוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ולא שכיבה ואין אריכין להיות הפיאיין כעין שיס לבהמה קפץ עליון וקפץ תחתון שבהם היא כופפת שוקיה לשכב: רגל עגל. רגל עגול וכן תרגם יונתן רגלין סגלגלין: ונוצצין. מתוך זהרוריתם דומה כאלו יולאות מהם נלוות כדלמרינן במסכת יומא אף היא עשתה נברשת של זהב וכו' בשע' שהחמ' זורחת נלוות יולאין הימנה וכו': כעין. כמו כמראה: נחושת קלל. מזוקק ומאיר ומנחם חזרו עם קלוי באש (ויקרא ג') : (רש"י)

מצודת דוד רגל ישראל. ר"ל אין בהם פרקים לכוף את שוקיהם לפי שאין להם לא שכיבה ולא ישיבה ואין להם צורך בפרקים: וכף רגליהם. תחתיות רגליהם המה כדמות כף רגל עגל: ונוצצים. הרגלים היו מזהירים וכאלו משליכים ניצוצות כגון נחושת מזוקק המזהיר ביותר וכאלו משליך ניצוצות: (מצודת דוד)

מצודת ציון ישראל. שוה מבלי עקום פרקים: וכף. הוא תחתיות הרגל: ונוצצים. מלי ניצוץ אש: וקלל. מזוקק ומזהיר וכן ומרגלותיו כעין נחושת קלל (דניאל י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורגליהם רגל ישראל. הכנפים המעופפים יורו על עת שיגביהו עוף למעלה, שאז יתרוממו גם האופנים עמהם כמ"ש בפסוק

י"ט, והרגלים יורו על עת שיעמדו או ילכו על הארץ, שהארץ שתחת החיות היא במקום האופנים, לפ"ז יורו הכנפים על העת שיתרוממו עם האופנים למעלה, והיינו בעת שלא ילכו האופנים כדרך במסבת המערכת רק יתנשאו למעלה מן חיוב המערכת כפי רצון ה', והליכת הרגלים מורה בעת ינהיגו את האופנים כפי הטבע וכפי חיוב המערכת, ורגל ברוחניים מורה על המסובב מהם (כמ"ש במו"נ פרק כ"ח מראשון ופ"ד משלישי) לכן אמר שרגליהם רגל ישרה, ר"ל שבעת ינהיגו כפי חיוב המערכת ילך המסובב מהם בדרך ישרה, ר"ל לפי חיוב הסבות והמסובבים הקבועים בסדר המערכה מראש הבריאה, ויניעו כפי הסבות הקבועים שלפיהם ילכו מסובביהם, ואין בס פרקים ברגליהם כי הסבות והמסובבים דבוקים זה בזה בלא הפסק. **וכף רגליהם ככף רגל עגל**, והכף שבו עומד על הרצפה ונוגע בארץ, שהוא מה שהם נוגעים בעולם האופנים שלמטה מהם ומניעים אותם, התנועה הזאת היא התנועה הגלגלית שהיא עגולה ככף רגל עגל, ר"ל שהם ישפיעו התנועה הסבובית הקבועה לכל האופנים ששרשה מן החיות אשר למעלה שהם מניעים את הגלגלים, **ונוצצים כעין נחושת קלל**, הניצוצות שיוצאים מן הרגלים דומים כניצוצות של נחושת קלל, בעולם העשייה שהוא עולם הגלגלים שם דרך הנחש נחש הנחושת שהיא נמצאת שם, כי הוא עולם החומרי והמורכב, רק הניצוצות שיבואו לעולם העשייה מרגלי החיות הם מנחושת הזך ומצוחצח שהוא הנקי והזך מן הנחושת, והיינו שהם יבטלו ברוחניותם כח העכור של הנחש והנחושת, והשפעתם זכה וברה לערך עכירת העולם הזה, ובכ"ז יש בה קצת מזוהמת הנחש. שעץ הדעת טו"ר אשר אכלו בעטיו של נחש נמצא קצת גם בעולם היצירה בהשפעה אשר תרד משם אל התחתונים כנודע, ולפי דברי חז"ל במדרש, שם קלל מורה על השרפה, שיען שהיה ענינם אז להחריב את הבהמ"ק ולשרפו, ראה הניצוצות שהושפעה אז מהם שהיו ניצוצי אש מכח הנחש ששלטה אז להטיל ארס ואש אוכלת בקדש:

(מלבי"ם)

באור

הענין

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרָא לְךָ אֶת כְּבוֹדִי וְאֶת אֶרְצֶת רַבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם
וְכַפְּיָהֶם

רס"י וידי אדם מתחת כנפיה'. כתרגומו למחתי זהו גומרין לאשא וגו' וכן אנו מולאים בספר זה וישלח הכרוב את ידו אל האש אשר בינות לכרובים וישא ויתן אל מפני לבוש הכדים וכן אחריו ויראו לכרובים תבנית יד אדם וגו' (לקמן י') ידי אדם חותות את האש ונותנות לכרוב והכרוב לשליח כדי שיטנונו הגחלים מיד אל יד להקל הפורעניות מעל ישראל: על ארבעת רבעיהם. לארבעה רוחות העולם שהרי יש להם פנים וכנפים לכל רוח: ופניהם וכנפיהם לארבעתם. כתרגומו שזה לארבעתן: (רס"י)

מצודת דוד **וידי אדם**. ידים כידי אדם היה להם מתחת כנפיהם כן היה בכל ארבעת צדדיהם : **ופניהם**. הפנים והכנפים שהיה להן היו שוים לארבעת החיות זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רבעיהם**. ת"י סטריהון והוא מלשון רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וידי אדם מתחת כנפיהם**, באשר אמר שרגליהם הם כרגלי חיות שהכף עגול לא כרגלי אדם, אמר שידיהם אינם כחיות רק כידי אדם, וגם שנדמו לאדם שלו שתי ידים ושתי רגלים ולא כחיה אשר לה ארבע רגלים ואין לה ידים, והידיים היו תחת כנפיהם, עד שלא יתגלו הידיים רק בעת שיגביהו כנפיהם למעלה ובעת שהכנפים שוכבות על הגוף הידיים מכוסות, והמליצה בזה, שבעת ילכו ברגליהם ולא יעופו, שזה מורה שינהיגו המערכת לפי סדרה הטבעי לפי הסבות הקבועות, אז הידיים מכוסות ולא נראה למו ידי אדם רק רגלי חיה, כי אז פעולותיהם מוכרחות כפעולות החיות שאין להם בחירה לשנות פעולתם, אבל בעת יגביהו כנפיהם לעוף, דהיינו בעת ישנו את המערכת (כנ"ל פסוק הקודם), שאז ינהיגו כפי רצון ה' וצויו הבחיריית, אז פעולותיהם פעולת אדם הבוחר ובלתי מוכרח במעשיו, וזה יהיה בעת יעשו ישראל תשובה שאז תשונה המערכת ואז יתראו ידי אדם, ואמרו חז"ל ידי אדם מתחת כנפיהם לקבל בעלי תשובה, **על ארבעת רבעיהם**, שכמו שהכנפים המעופפים היו קבועים בכל ארבעה צדדי החיה אצל כל פנים שבצד ההוא לעוף בהם לכל צד, כן היו הידיים קבועים בכל ארבעה צדדים, והמליצה שבכל צד שנשאו כנף להתנשא על סדרי המערכה בין לחסד בין לדין בין לרחמים היו פעולותיהם בבחירה ורצון, בלתי מוכרחים לפי המערכה רק לפי רצון ה' וחפצו לפעול במדה ההיא, ועז"א **ופניהם וכנפיהם לארבעתם** שהכנפים היו עם פניהם, שלכל פנים היו כנפים בפ"ע, (לבל נטעה שמה שאמר וארבע כנפים לאחת להם היינו לכל חיה, מפרש שכן היה לכל פנים), וממילא כמספר הכנפים היו הידיים וזה כדעת הרד"ק שהיו שתי ידים לכל כנף, ודעת הרמב"ם שהיו רק שתי ידים לכל חיה כמו שלא היה לה רק שתי רגלים, ופ"י וידי אדם תחת כנפיהם למטה ממקום שהכנפים קבועים אצל הפנים היו קבועים שתי ידים בגוף החיה, ושתי ידים אלה היו על ארבעת רבעיהם, היינו לכל ארבעה הפנים יחד היה להם רק שתי ידים, כי במקום דיבוק הידים ומשם למטה היו גוף אחד, ורק למעלה מהידיים היו פרודות לארבעה ראשים, ולדעה זו מה שכתוב ופניהם וכנפיהם לארבעתם ר"ל שנגד זה למעלה מהידיים היו ד' פנים עם כנפיהם לכל פנים ופנים : (מלבי"ם באור הענין)

וְזָכַרְתָּ אֵשֶׁה אֶל-אֲזוּזוֹתָהּ כַּנְּפֵיהֶם לֹא-יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן אִישׁ [ט]

רש"י חוברת אשה אל אחותה כנפיהם. כנפה של זו פרושה לכל כנפה של זו לכאן וכן לכאן עד שחוברות ומגיעות זו לזו ובכך הם מכסות פניהם שהכנפים פרוקות למעלה מן הפנים : לא יסבו בלכתן. אם רואות ללכת לאיזה רוח שיראו אין כריכות להסב פניהם שהרי יס להם פנים לכלל כל לפיכך איש אל עבר פניו ילכו לכל פניו של אותה רוח שהם רואים ללכת ילכו (רש"י) :

מצודת דוד חוברות וגו'. כנפיהם היו מחוברות ונוגעות אחת אל אחת לכסות בהם הפנים וכאשר יאמר למטה בענין : **ולא יסבו בלכתן**. כשירצו לשנות דרכם מעבר אל עבר לא יסבו מצד אל צד לפי שכי"א מהם ילכו אל עבר מול פניו כי יש להם פנים לכל רוח ובכל עבר שילכו הנה ילכו מול פניהם (מצודת דוד) :

מצודת ציון חוברות. ר"ל נוגעות : **אשה אל אחותה**. כן יאמר בדברים השווים וכן ופניהם איש אל אחיו (שמות כה) : **יסבו**. מלשון סבוב והפנה **עבר**. צד (מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין חברת אשה אל אחותה כנפיהם, ר"ל הכנפים היו מחוברים, שראשי קצה הכנפים המחוברות אל הגוף נגעו זה בזה, ר"ל באשר מספר הזוגות שהיו בהכנפים היה כדי להורות שאין בהם האחדות כמו שיש לבוראם, בשהם נבראים ומשכילים אי"ע ואת עלתם, והגם שלא היה בהם האחדות יש בהם החבור כי הם שכליים מופשטים מחומר והשכלתם פתאומית מחוברת בלתי מופסקת ע"י זמן ההשכלה או המקום. **לא יסבו בלכתן איש אל עבר פניו ילכו**, ע"י שהיה כנפים לכל פנים לא היו צריכים להסב פניהם גם בעת העפיפה כי היו מעופפים בשתי כנפים אשר בפנים ההוא שילכו לצד ההוא, והמליצה בזה יתבאר בפסוק י"ב (מלבי"ם) : באור הענין

וְדַמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֵל-הַיְמִינִי לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי-עֹזֶר מִהַשְּׂמֵאל לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי-נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן:

מצודת דוד ודמות פניהם. מראה פני החיות אחת היה פני אדם והיה כלול מארבע וכן כולם (ובפני אדם ראה מול עבר פניו) : **אל הימין**. בעבר הימין של פני האדם : **לארבעתן**. כן היה בכל ארבעת החיות : **מהשמאל**. בעבר השמאלי של פני האדם : **לארבעתן**. כן היה בכל ארבעת החיות : **ופני נשר לארבעתן**. בכל ארבעת החיות היה פני נשר והוא היה מאחורי פני

מלבי"ם - באור הענין **ודמות פניהם פני אדם ופני אריה**, לפניו היה לו פני אדם, ולימין הפנים הוא היה פני אריה, ולשמאלו פני שור, ומאחוריו היה פני נשר, ולא אמר פני אדם לארבעתם כמ"ש בכ"א מהם, שכבר אמר (בפסוק ה') דמות אדם להנה שידענו שהיה פני אדם לכל אחד ואחד. וכבר בארו חכמי חרשים כי מדת החסד משמש לימין, ומדת הפחד משמאל, ותפארת אדם באמצע ממוזג בין דין וחסד שהוא מדת הרחמים, ואשת חיל בירכתי הבית לאחורי המשכן כנשר על גוזליה תרחף מדת מלכות המקבלת ומשפעת למטה. ובהתפוצץ האור על מלאכיו בעולם היצירה יתראה הימין בצורת אריה, להורות שהחסד יתגבר כארי בכח גדול מאד. (ושם ע"ב שהוא שם החסד בשלש אותיותיו הם רי"ו כמספר אריה וגבורה) והאריה הטורף המושך כחו למטה מזה הצד יחלש ויכנע מפני האריה שבקדושה, והשמאל יתראה בצורת שור, (ושם הראשון משם של מ"ב שהוא חסד שבגבורה עולה כמספר שור) למען לא תצא מדת הדין ביד חזקה ובארס שורף, ובהפך רב תבואות בכח שור, ומוריד גבורות גשמים שיורדים בגבורה כמ"ש חז"ל, והמושך כחו למטה ע"י השר שלו לא יוכל להזיק מפני שאין ארס בשרשו במדת הפחד, ובאמצע אמת ליעקב המכריע בין הצדדים פניו פני אדם ומדתו רחמים, ומאחוריו פני נשר שטבעו להגביה עוף, כן מדה זו תגביה עוף לקבל וכנשר תעיר קינה להשפיע על גוזליה, והנה ארבעה שרי מלכויות קבלו כחם מפני המרכבה, בבל קבל כחו מפני אריה, שכן בבל ואשור שהיו מלכות משותפת נדמו לאריה, עלה אריה מסבכו, ודניאל חזה קדמיתא כאריה, וה' התלבש שם בצורה ההיא להציל את בניו כמ"ש אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כמ"ש בפ"י שם, ומדי ופרס היו כתפארת אדם והם הטיבו לישראל ונתנו רשות לבנות בהמ"ק, ושר יון קבל מפני שור מהשמאל, ואמרו כתבו לכם על קרן השור וכו', והגם ששרשם ממדת הדין הקשה לא יכלו לשרוף את בהמ"ק כי אין ארס שורף בשרשם למעלה. ורומי היא החיה הרביעית אשר יאריכו ימים כנשר אשר יחדש נעוריו עשר פעמים שכן ראה דניאל קרנין עשר לה, ודגל רומי היה צורת נשר, וה' שם כנשר יעיר קנו. וראה יחזקאל שכל אי מהחיות י"ל ארבעה פנים, כי תמיד נמצאים ד' מלכויות כ"א ברוח אי מרוחות העולם רק שמלכות אחת גוברת על כולם והיא הולכת ראשונה וכולם הולכים אחריה, שתחלה גברה החיה שבימין וכן כולם, כנ"ל (מלבי"ם באור הענין)

[יא] ופְּנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְמַעְלָה לְאִישׁ שְׁתֵּים זַבְּרוֹת
אִישׁ וְשְׁתֵּים מִכְסוֹת אֵת גְּוִילֵיהֶנָּה:

רפ"י **ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה.** אלמלא פראיתי טעם זקף גדול נקוד על ופניהם לא הייתי יודע לפרשו אצל הניקוד למדני להבדילם זו

מזו ולהעמיד תיבת ופניהם בפני עלמה וכן פירושו ופניהם להם וכנפיהם היו פרודות למעלה מפניה' ומכסות אותם כיצד לאיש שתיים חוברות איש לכל פנים ופנים שתיים כנפיהם חוברות לכל אחת כנף חיה זו פרוקה לכל כנף חיה זו ושל זו לכל זו והפנים שצינתים מכוסים בהם ודוגמת לשון מקרא זה יש עוד צפרקה זו וגזיהם וגובה להם ויראה להם תיבת וגזיהם עומדת בעלמה : ושתיים מכסות. וב' כנפים הנותרות מכסות את גויותיהנה (כ"ז)

מצודת דוד ופניהם. ר"ל לפני החיות הנה היו עם כנפיהם פרושות ממעל להם להיות מכוסות בהם : לאיש. לכל פנים היה ב' כנפים חוברות ונוגעות איש אל אחיו לכסות בהם הפנים : ושתיים. ושתי כנפים היו מכסות את גופתן : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכנפיהם. באה הוי"ו במקום עם וכן ויוסף היה במצרים (שם א) ור"ל עם יוסף שהיה במצרים : פרודות. ענין פרישה כמו מפוזר ומפורד (אסתר ג) : גויתהנה. גופיהן כמו גוית שאול (ש"א ל"א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, הגם שלמטה היתה כל חיה גוף אחד דבוק בלי פירוד, למעלה במקום הפנים, ובכנפים הדבוקים מאחורי כל פנים, היו פרודות לארבעה ראשים, ולמטה ממקום הכנפים נתחברו והיו גוף אחד. והמליצה שהגם שבכל חיה גברה מדה מיוחדת שזאת עקר הפנים שלה, למשל בצד ימין היה העקר פני אריה שהלך בראש, בכ"ז נכרו גם שאר השלשה ראשים כ"א בפ"ע, שהגם שפועל מצד החסד, והגבורה והרחמים שבחסד נמשכים אחריו, בכ"ז ניכר כ"א בכחו בפ"ע, ופני אריה פועלים החסד בכח החסד לפני שור פועלים חסד בכח הגבורה וכן כולם. וכן השרים שלמעלה והמלכיות למטה, גם בעת מלך מלך אחד בכפה נכרו גם יתר הראשים בפ"ע, למשל עת משלה בבל היו גם מדי ופרס מלכות בפ"ע ויון בפ"ע ורומי בפ"ע רק שבבל הלך בראש בהנהגה, לאיש שתיים חוברות איש, עתה יספר למה היו הד' כנפים, שלכל איש מן החיות היו שתי כנפים לעפיפה, והם היו מחוברים זל"ז בצד שקבועים בגוף (כמ"ש למעלה חוברות אשה אל אחותה כנפיהם), ושתיים שלא היו מחוברות בשרשם זל"ז היו מכסות את גויותיהנה, שהכנפים שהיו לכסות היו בלתי מחוברות רק כ"א היה שרשו בפ"ע וכסו את הגוף מראש ועד סוף מכל הצדדים. והכונה שהגם ששתי הכנפים המעופפות מחוברות בשרש אחד כי תעופנה לתכלית אחד בפקודת יוצרם, בכ"ז השתיים שנעשו לכסות ולהעלים את ענינם היו מורים שני ענינים מחולקים, א. ההעלם וההסתר שיש בענינם ועצמותם ששכל הקשור בחומר לא ישיג שכל מופשט מחומר, ב. ההעלם שישאל האור השופע עליהם מהעילה הראשונה אשר עליהם, שכי"ז טמיר וגניז

[יב] וְאִישׁ אֶל-עֵבֶר פָּנָיו יֵלְכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה-שְׂמֹחַ הָרוּחַ
לְלַכְתָּ יֵלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלִכְתָּ:

רס"י אל אשר יהיה שמה הרוח. הרצון ללכת : (רס"י)

מצודת דוד ואיש. כל חיה מהחיות ילכו אל מול עבר פניו רצה לומר בכל רוח שהלכו היה מול עבר הפנים כי היה להם פנים בכל רוח : אל אשר יהיה וגו'. אל המקום אשר יהיה הרצון ללכת הלכו כן ולא יסבו להפנות מצד אל צד בעת לכתן : (מצודת דוד)

מצודת ציון הרוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (ישעיה לז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואיש אל עבר פניו ילכו, ומפרש לבל נטעה שילכו כפי בחירתם, כי רק אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו, שהוא הרוח העליון השופע עליהם, שכמו שרוח החיה באופנים כן רוח היוצר בהחיות, וכפי שירצה הרוח העליון שילכו כן ילכו לא יסבו בלכתם, אחר שי"ל פנים לכל צד, וכבר אמר למעלה (פסוק ט') שלא יסבו בלכתם, אך שם דבר מהכנפים שהכנפים לא יצטרכו להסב כדרך העוף שיצטרך להסב הכנפים אל הרוח שירצה ללכת, כי י"ל כנפים לכל עבר ופה ידבר מהפנים. פה ישמיענו שלא יסבו בלכתם על הארץ, שזה בעת יניעו האופנים כפי סדר המערכת, שיניעו אותם כפי רוח יוצרם בכל צד שיצטרך, ולא יסבו אחור מהרצון העליון כי פניהם מועדים לכל צד וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, ושם למדנו כי גם בעת יעופו בכנפיהם ויגביהו את המערכה למעלה מן הסדר הטבעי (כמ"ש בפסוק ז' בהבדל בין ההילוך ברגל ובין העפיפה) גי"כ לא יסבו בלכתם, וכנפיהם נכונים אל מעשה הנס והפלא אשר יצום אלוה בלא עיכוב. ובנמשל משרי המלכויות (שלתכלית זה הראהו את המראה), ר"ל שכ"א מן המלכויות י"ל פנים מיוחדים ללכת ולהתהלך בארץ לכל רוח מרוחות העולם כפי הרצון האלהי. ולא יסבו בין בלכתם בעת שלום, בין בעופם בעת מלחמה, להרעיש ממלכות ולבטל סדרי הנהגתם לא יסבו בלכתם. וגם הם ענינם מכוסה כי לב מלכים ביד ה' ומאתו מצעדיהם כוננו אל התכלית הנעלם אשר ירצה בו הרוח העליון המרגיז ארץ ממקומה ויהפך כסא ממלכות : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְדַמוֹת הַזּוֹיֹת מִרְאֵיהֶם כְּזוֹלֵי-אֵשׁ בְּעָרוֹת כְּמִרְאֵה
הַלְפָּרִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַזּוֹיֹת וְנִגָּה לְאֵשׁ וּבֵן-הָאֵשׁ יוֹצֵא

בְּרָק:

רָשׁ"י היא מתהלכת בין החיות. המראה הזאת מתהלכת בכל החיות : ונגה לאש. יותר מאש שלנו : זרק. פלנדור"ץ זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **ודמות החיות.** צורות גוון החיות היה מראהן כגחלי אש הבערות ולתוספת ביאור אמרו כמראה הלפידים : הוא. המראה ההיא היתה מהלכת בין כל החיות ר"ל בכולן היה המראה ההיא : ונגה לאש. ר"ל מראה האש שהיה להן היה בו הארה יתירה ומרובה : ומן האש. ומן מראה האש שהיה בהן היה יוצא כעין ברק : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בוערות.** דולקות : הלפידים. כן יקרא העץ שהשלהבת קשורה בו וכן כלפיד יבער (שם סב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ודמות החיות,** כבר פי' חז"ל שר"ל על פעולות החיות שהם מזומנים לעשות עתה, (כי הנבדלים מכל חומר לא יפול בהם דמות רק לפי פעולותיהם) ראה שהם **כגחלי אש בוערות,** כי פעולתם לשרוף את בית ה' ובית המלך, **וכמראה הלפידים,** כי כן יגיחו קרב ומלחמה ולפיד בוז לעשתות שאנו, ומבאר שלא היה זה מהותם שיהיו הם עצמם מחומת האש רק שהאש היא מתהלכת בין החיות, כמ"ש (לקמן י') קח אש מבינות לגלגל וכו', והאש מתיחס להם ע"ש פעולתם, וראה שנוגה לאש, שהנוגה הוא המאיר ואינו שורף, הראו לו שחסדי ה' לא תמו ושכלה חמתו על העצים והאבנים ולא יטוש את עמו ויושיעם לבסוף, ומן האש הזה יוצא ברק, לשרוף את המחריבים את עיר קדשו. וכן פי' חז"ל (במדרש איוב) שמדבר מפעולות המלאכים פעמים שהוא עושה מלאכיו אש פעמים לפידים ופעמים ברקים וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] והזויות רצוא ושוב פמראה הבזק:

רָשׁ"י רצוא ושוב כמראה הבזק. פירשו רבותינו רצוא ושוב כלהבת הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרות לחזור וליכנס כך כשמוציאות ראשן מתחת הרקיע הנטויה למעלה מהן כמו שפורש צענין נרתעות מפני הסכינה שלמעלה מן הרקיע וממהרות להשיב את ראשן : כמראה הבזק. ללחטנאי"ל זלע"ז וגוון אש להם כגוון אש היוצא מבין החרסין שמזקקין זהב זכור בתוכן והאש שיוצא' משם לצועה בגוונים (תו' וי"מ הבזק לשון פיזור כפי שפרשו רבותינו כמראה הבזק ר"י אומר צס ר' סימון צס ר' לוי זן פרטא כזה שבזק גפת זכירה כלומר שפזר גפת שהוא פסולת

הזתי' בכירה שהוא מתלהט במהרה ומעלה להב והלהב עולה ויורד וזהו פירוש ר' לוא וקוב ועוד יש בדבריהם זק לזון פיזור זק זהו עפרא והו חרבי כלומר פזר וכן במסנה בזקין מלח ע"ג הכבש זקביל שלח יחליקו ויש משמע זק כמו זק והוא לזון חפוש) ע"כ תוס' סא"א : (רש"י)

מצודת דוד **רצוא ושוב**. לא עמדו במקום אחד כ"א היו רצים ממקום למקום וחזרו למקומם במהירות רב כברק הזה המבריק ומתכנס מהר ומעט תשיגנו הראות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הבזק**. כמו הברק כי זסשר"ץ מתחלף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והחיות רצוא ושוב**, ראה שהם רצים, ר"ל שיעשו פעולתם בזולת זמן ובמרוצה, וראה שישובו תיכף מן השליחות **כמראה הבזק**, שהוא אש הכבשן הנראה רגע ונעלם תיכף. כי באשר ראה שפעולתם עתה להחריב ולשרוף הראו לו כי פעולה זאת לא תתמיד, ואך כרגע תתראה האש ותשרוף ותשוב תיכף, כי חפץ חסד הוא, ואמרו חז"ל (ברכות דף ד' ע"ב) מיכאל באחת גבריאל בשתים, שמיכאל שהוא מלאך החסד יעוף עפיפה אחת ולא ישוב, כי החסד ישאר לעולם, אבל גבריאל שהוא מלאך הדין ישוב תיכף ולא יתעכב שם ויעוף שתי עפיפות רצוא ושוב (מלבי"ם): באור (הענין)

[טו] וארא הזויות והנה אופן אונד בארץ אצל הזויות לארבעת פניו:

רש"י **אופן אחד בארץ**. ברלפת הרקיע : **לארבעת פניו**. של כל היה לו האופן יש לו ד' פנים, רבותינו אמרו זה סנדלפון העומד בארץ וראשו מגיע לבין החיות אבל לפי הענין אנו למדין שהאופנים ד' הם : (רש"י)

מצודת דוד **וארא החיות**. הסתכלתי אל החיות וראיתי והנה דמות אופן אחד בארץ ר"ל למטה מן החיות : **אצל החיות**. אצל כל חיה מהחיות עמד אופן אחד : **לארבעת פניו**. ר"ל לכל ארבעת פני החיה לא היה אלא אופן אחד לא לכל פנים אופן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אופן**. גלגל כעין של עגלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וארא החיות והנה אופן אחד בארץ**, אחר שראה את החיות מנהיגי המרכבה וספר כל עניניהם, ראה ויספר ענין אופני

המרכבה, שהם הגלגלים של המרכבה שהחיות מושכים אותם, וראה שלכל חיה מיוחד אופן אחד **לארבעת פני החיה**, ר"ל שהגם שכל חיה היא בעלת ד' פנים האופן הוא רק אחד לכל חיה, והיה לארבע החיות ארבע אופנים, והכוונה שראה ציור הגלגלים שהחיות מניעים אותם בציור מספר הארבעה. וזה, אם בהשקף על הגלגל הכולל שחלקו אותו הקדמונים לארבעה רבעים כוללים כל חלקיו, וכן את גלגל המזלות חלקו לד' חלקים שלש מזלות לכל חלק, ולפיהם תתחלק השנה לד' תקופות, והירח לד' תמורות בחדש, והיום לד' שנים, ובעולם ד' רוחות, ואם בהשקף הפרטי שהראו לו בארבעה חיות ד' שרי המלכיות אשר יעמודו, וכל אחד מניע כוכב אחד המושל ומשפיע באומה ההיא, כי לכל אומה כוכב מיוחד, ויש אופן אחד לכל חיה, והגם שהתוכנים האחרונים קיימו וקבלו כי אין גלגל במציאות בכ"ז יצויר האויר האית"ר שבו סובבים כוכבי הלכת את מעגלם כגלגל קבוע אשר במסלתו ילכו ולא ימושו לעולם (מלבי"ם באור הענין)

[טז] מִרְאֵה הָאוֹפָנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תְּרֵשִׁישׁ וְדַמּוֹת אֲוֹר לְאַרְבַּעַתָּן וּמִרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן:

רס"י כעין תרשיש. כמו חזן טובה ששמה תרשיש קרישטאל כלל ז' : כאשר יהיה האופן. קבוע בתוך האופן שתי וערב לפי שהן הולכות לכל עבר פניהם לד' רוחות כריך שיהא האופן מגלגל לד' רוחות : (רס"י)

מצודת דוד מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש. כי אבן תרשיש הוא בעל גוון יפה כעין התכלת וגם הוא זך בהיר עד שיראה בו מעבר אל עבר ולכן אמר מראה האופנים היה כגוון התרשיש וגם מעשיהם היה כמו מעשה התרשיש כי היו זכים ובהירים לראות דרך בהם כמו שרואים דרך אבן תרשיש : **לארבעתן**. לארבעת האופנים : **ומראיהם ומעשיהם**. מראות תואר פניהם ופעולתם היה כאשר יהיה האופן וגוי ר"ל כמראות ופעולת האופן העשוי בתוך האופן זה ממזרח למערב וזה מצפון לדרום שאז יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב והחזרה כן היה מראות האופנים ופעולתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרשיש. שם אבן יקר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מראה האופנים, באופנים לא הזכיר לשון דמות כמו שהזכיר בחיות ובמה שלמעלה מהם, כי החיות אינם גשם ולא יראם במראה עיניו רק שכן נדמה לו בחזיונו, אבל האופנים הם גשמיים מושגים במראה העין לא בדמות כח המדמה לבדו, אמר שמראה

שהגלילים וכן מעשיהם הם כעין תרשיש שהיא אבן טובה שמראה כמרה תכלת, כי האויר הדק שבו סובבים הכוכבים יתראה לעין כמראה תכלת, ואמר בשיר ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש, שהגלילים שהם הגלגלים ממולאים באויר האית"ר הנדמה כתרשיש, (ואמר וגויתו כתרשיש שהמלאך כשיתגלה להתראות לעין הנביא יתראה בלבוש מאויר הדק הנקרא תרשיש ע"ש מראהו, ואמרו תכלת דומה לים ר"ל לים תרשיש, וים דומה לרקיע וכו'), ומראהם ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן, שאופן הנקבע תוך אופן יתגלגל לכל צד כן ההנעה הגלגליית תהיה לכל צד, כי בתנועה היומית ינועו כל הגלגלים ממזרח למערב, ובתנועה העצמיית הקבוע לכל כוכב ינוע כ"א בזמנו המיועד, ממערב למזרח, ותנועה הזאת לא יהיה על קו המשווה רק נוטים במעגלותם לצפון ולדרום כל כוכב בנטיה מיוחדת לו והולכים ששה חדשים מצפון לדרום וששה חדשים מדרום לצפון, השמש הולך מגדי לסרטן ומסרטן לגדי בחזרה, ודרך הנלוזה הזאת הוא קרוב למ"ז מעלות, והירח ראש התלי שלו וזנבו רחוק מקו הקדרות יותר מחמש מעלות, וכן כל כוכב י"ל ראש תלי וזנב תלי מיוחד. נמצא שכולם הולכים לכל צד כאילו אופן קבוע תוך אופן: (מלבי"ם באור הענין)

[יז] על-ארבעת רבעיהן בלכתם ילכו לא יסבו בלכתן:

רש"י על ארבעת רבעיהן וגו'. בשביל מעשה האופנים הולך לסנותן לומר שאין האופנים מעכזין עליהם שאף הם עשויין לכך: (רש"י)

מצודת דוד על ארבעת רבעיהן. בזה יפרש המקרא שלפניו לומר הנה פעולתם היה אשר על ד' צדדיהון בחפץ לכתם ילכו ולא יסבו בלכתן הואיל והיו מתגלגלים לכל צד: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין על ארבעת רבעיהן בלכתם ילכו, שבכל יום מהלכים ממזרח למערב ופועלים על ארבעה רבעי היום, שבכל שש שעות מתעורר רוח מצד אחר, כמ"ש חז"ל ארבעה רוחות מנשבות בכל יום. וכמ"ש רש"י ז"ל בברכות (דף ג' ע"ב), ובכל חצי שנה ילכו במעגליהם מדרום לצפון ומצפון לדרום ומקיפים בכל שנה את מעגל השנתי ממערב למזרח, ופועלים השנוים בד' תקופות, והקור והחום בארבע רוחות העולם, וכן כל כוכב פועל לפי פעולתו על ארבעת רבעיו, לא יסבו בלכתן, כי תנועתם מקפת לכל צד וצד: (מלבי"ם באור הענין)

[יח] וגביהן וגביה להם ויראה להם וגבותם מלאות עינים סביב לארבעתן:

רפ"י וגביהן. וגב יק להם : וגובה להם ויראה להם. מאוימים הם לרואה אותם ויק פותרין ויראה להם צמורא עומדי' : וגבותם. אילויקסורליזי זלע"ז : מלאות עינים סביב. לראות לכל רוח שהרי לא יסבו זלכתם : (רפ"י)

מצודת דוד וגביהן. ר"ל היה להן גב הראויה להן לפי מראיהן שהיו בדמות אופני העגלות ויאמר על המחיצות הגבוהות העולות ממעל להאופנים אשר הרוכב בה יושב שם בין המחיצות האלה : **וגובה להם**. המחיצות היו גבוהים הרבה ומתוך גובהם היה יראה להם כי הדבר הגובה מאוד מטיל אימה בעיני רואיו בעבור הפלגת הגובה וכן אמר בענין כעין הקרח הנורא על שמטיל אימה בעשור הפלגת הזוהר והלבנינות : **וגבותם**. המחיצות ההם היו מלאות הרבה גוונים מחולפים : **סביב לארבעתן**. המחיצות ההם היו מקיפות סביבות ארבעה האופנים וכדרך העגלות : (מצודת דוד)

מצודת ציון וגביהן. מלי גבוהות וכן וגבותם : **עינים**. גוונים הרבה והוא מלשון כעין תרשיש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגביהן, יש להם לאופנים גב, שהם הכוכבים הקיימים שעומדים עליהם והם רבים לאין חקר ומרחקם אין להם שיעור, והם עומדים ע"ג הגלגלים והאופנים של כוכבי לכת, **וגובה להם**, הכוכבים ואופניהם גבוהים לאין שיעור, וכ"ש גובה הכוכבים הקיימים והמתנוצצים בנתיב החלבי שכולם עומדים ברום עולם בגובה אין תכלית, **ויראה להם**, מצייר בזה, אם הכח המושך שבו ימשכו הכוכבים הקטנים אל הגדולים, וזה סבת הסיבוב העגולי לפי שטת התכונה החדשה, ומצייר כאלו כ"א ירא מחברו, שהקטן ירא מלהתרחק מן הגדול ונמשך אחריו. או כפי דעת חז"ל שיראים מדבר ה' אשר הניח חק ולא יעבר שימשכו אל נקודה האמצעית אשר שם יוצרם להם למרכז תנועתם סביבה. **וגבותם מלאות עינים**, באר את הגב שהוא מלא כוכבים קיימים אין מספר ושמשיות רבות המאירות כעינים במרחק אין סוף מכל צד וצד, וגם אחר שכל כוכב ישפיע אל אשר למטה ועל ידו ישגיח ה' בעיניו המשוטטות בכל, הם עיני ה' הפקוחות על כלל המציאות בהנהגתו המתמדת : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וּבְלִכְתֹּת הַזְּזוּיֹת יִלְכוּ הָאוֹפָנִים אַצְלָם וּבְהַנְשֵׂא הַזְּזוּיֹת מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשֵׂאוּ הָאוֹפָנִים :

רפ"י מעל הארץ. מעל רכפת הרקיע וכת"י מלרע לרום שמיא כלומר

מצודת דוד **ובלכת החיות.** בעת ילכו החיות ילכו גם האופנים אצלם ובעת ינשאו החיות עצמן מעל הארץ לעלות למעלה ינשאו גם האופנים עמם (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין **ובלכת החיות,** אחר שבאר איכות האופנים, מספר קישור האופן עם החיה, איך החיות יניעו האופנים. ויש בזה שלשה מינים, שני מהלכים טבעיים, והם **א.** ההילוך הטבעי שיקיפו בכל יום ממזרח למערב, והיא התנועה היותר מהירה שבו ילכו לפנים בכל יום ויום סביב מעגלם היומי, **ב.** ההילוך הטבעי שיקיפו כ"א בזמן מיוחד את מעגלו העצמי ממערב למזרח, שיש משלים הקיפו בחדש ויש בשנה ויש לשלשים שנה, ובהילוך זה יש השבתות שיתראה כאילו עומד ושובת באמצע מהלכו, כמ"ש פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה, **ג.** מה שיצויר בשני מיני המהלכים אלה הילוך השגחיי, אשר ישנה ה' סדר המערכה הטבעיי, בין ההילוך היומי ההכרחי, ובין ההילוך הזמני העצמי, ויוליכם כפי הרצון האלהי (כמו שמש בגבעון דום, נטל הקב"ה שני ככבים מכימה) או השבתת כח הכוכב והמחויב ממנו וכדומה, וכל אלה יהיה ע"י החיות שהם המניעים את המערכת בכל אחד משלשה אופנים הנז' ותחלה מדבר מן המהלך היומי שבו לא יצויר עמידה והשבתה, ויש בו שני אופנים הנ"ל או שילכו לפי הסדר הטבעי, או לפי הרצון ההשגחיי, וכ"ז באמצעות החיות, ועז"א **ובלכת החיות,** שהוא המהלך הטבעי היומי, שהוא ע"י החיות שע"י לכתם **ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ,** שזה מצייר עת יתנשאו מן סדר המערכה הטבעי אל הנהגה השגחיית, (שכבר התבאר בפסוק ז' שההילוך לפי הסדר הטבעי נקרא הליכה, וההילוך ההשגחיי נקרא עפיפה והתנשאות) אז ינשאו האופנים, ויעלו מן הסדר הטבעי אל הנהגה השגחיית: (מלבי"ם באור הענין)

כז **עַל אֲשֶׁר יְהִי־שֵׁם הָרוּחַ לְלֶכְתָּ יִלְכוּ שְׁמֵה הָרוּחַ לְלֶכְתָּ וְהָאֹפָנִים יִנְשְׂאוּ לְעִמּוֹתָם כִּי רוּחַ הַזְּוִיָּה בְּאֹפָנִים:**

כ"ז הרוח. הלאון של הקב"ה : שמה הרוח ללכת. אל"ל להם ללד זה לכו שרוחו של הקב"ה בחיות ורוח החיה באופנים : (כ"ז)

מצודת דוד **על אשר וגו'.** אל המקום אשר יהיה שם הרצון מהאל יתברך הרוכב בה ללכת ילכו החיות כי שמה גם הרצון מהחיות ללכת : **והאופנים.** כאשר ינשאו החיות למעלה אז גם האופנים ינשאו לעומת החיות ובשוה להם : **כי רוח החיה.** רצון כל חיה תקועה היא באופנים ולכן ילכו במקום שהמה הולכים : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומתם. ר"ל שוה להם וכן לעומת קלעי החצר (שמות לח) : **החיה.** ר"ל כל חיה או שאמר שם הכלל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין על אשר, בא לפרש הדברים שמ"ש שבלכת החיות ילכו האופנים, ר"ל שעל אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו, שאז ילכו אל הרוח הקבוע בטבע, כי שמה הרוח ללכת, כי שם כבר קבוע הרוח אשר הטביע במ יוצר בראשית מראש מקדם חק ולא יעבור, ונגד מ"ש ובהנשא החיות ינשאו האופנים, מפרש שהוא מפני כי רוח החיה באופנים, שרוח החיה היה בהם כנשמה לגוף, שלפעמים תרומם את הגוף מן חקיו הטבעיים אל הנהגה בחיריית כפי כח הממשלה אשר עלה עליו להניע את הגוף כפי רצונה הבוחר והמשכיל : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] בְּלַכְתֶּם יִלְכוּ וּבְעִמְדָם יַעֲמִדוּ וּבְהִנְשָׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשָׂאוּ הָאֹפָנִים לְעַמְתָּם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאֹפָנִים :

רש"י בלכתם. החיות : ילכו. האופנים : (רש"י)

מצודת דוד בלכתם. בעת ילכו החיות ילכו גם האופנים וכו' וכפל הדבר לחזוק לומר שלא תשתנה לעולם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בלכתם עתה ידבר מן התנועה השנית העצמיית שיסובבו הכוכבים ממערב למזרח על פני צפון ודרום, שבסבוב הזה יש לפעמים גם עמידה והשבתה כנ"ל, וא"כ יצוייר בזה שלשה אופנים, א. בעת שילכו לפי סדר הטבעי, ועז"א בלכתם ילכו, ב. בעת ההשבתה והאיחור במהלכם, שזה נקרא עמידה, ועז"א ובעמדם יעמדו, ג. בעת שיתנשאו מן הסדר הטבעי לפי רצון ההשגחה, שזה יצוייר בהתנשאות, ועז"א ובהנשאים מעל הארץ, שאז ג"כ ינשאו האופנים לעומתם, כי גם במהלך זה הגם שהוא ההילוך העצמי לא ההכרחי, רוח החיה באופנים, הם מונהגים מן החיות כאשר יונהג הגוף מן הנפש : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וּדְבָמוֹת עַל-רָאשֵׁי הַחוּזִיָּה רְקִיעַ כְּעֵין הַקָּרוֹז הַנּוֹרָא גָּטוּי עַל-רָאשֵׁיהֶם

רש"י הקרח הנורא. ת"י גליל חסין גליא"ה פור"ט בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד ודמות וגו'. ר"ל ודמות השטוח ופרוש על ראשי החיות היה

כגון הקרח הנורא ר"ל המטיל אימה על רואיו בעבור הפלגת זהרו ולבנינותו : **נטוי**. והיה נטוי ופרוש על ראשיהם מלמעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רקיע**. עגין שטיחה ופרישה כמו לרוקע הארץ (תהלים קלז) : **הקרח**. הוא הגליד הנקפה והנקרש ע"פ המים בימי הקור וכן משליך קרחו (שם) (קמו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ודמות על ראשי החיה רקיע**, עד עתה ראה בעולם המלאכים ובעולם האופנים ואת השפע והקשר שיש להמלאכים מניעי האופנים עם האופנים, עתה צפה במחזה איך יקבלו החיות את השפע מעולם שלמעלה מהם שהוא עולם הכסא, העומד על עולם החיות, ומצייר על ראשי החיות רקיע, שהרקיע היא המחיצה הנבדלת בין העליון והתחתון, כמו שבארץ שלנו יש רקיע עליה, שהוא מקום עליית האדים שעד שם שייך אל הארץ, ומן הרקיע ולמעלה יתחיל גבול השמים ואין כל חי יכול להתקיים שם, כמ"ש ויקרא אלהים לרקיע שמים, כן בכל עולם ועולם יש מסך מבדיל בין העליון והתחתון, שהוא הרקיע של אותו העולם ועומד כאמצעי בין שני העולמות, ודרך שם ירדו גשמי נדבות ושפע רצון ממעל, ולמעלה מן הרקיע הזה מתחיל השמים של עולם שתחתיו, וראה דמות הרקיע שעל ראשי החיות, ומצייר אותו **כעין הקרח הנורא**, שכמו שברקיע התחתון אשר על הארץ יתקבצו האדים הלחים האויריים, (בין העולים מלמטה כפי הנחת הטבעיים, בין היורדים מלמעלה ממים העליונים כפי הנחת חז"ל), ושם יתעבו ויתגשמו להתהוות אד וענן, ולפעמים יקפאו ויתקשו ויהיו לקרח, כן יצייר שהשפע האלהית היורדת מעולם הכסא ששם הוא רוחני מאד, תתעבה ותקפיא ברקיע ומחיצה הזאת, ותהיה כקרח שהמים הנוזלים ישובו להיות דבר מוצק מקשיי, ודבר מגושם בערך הקודם, כן תתעבה השפע ותקרח לפי ערך העולם ההוא, עד שיוכלו החיות לקבלו, אולם הוא קרח נורא מאד, מרומם מן הקרח הגשמי הידוע לנו, כי היראה והפחד שיגיע להם מן טל אורות השופע מלמעלה תצויר כקרח, כי המורא תקפיא הדמים וחוס הטבעי ותשליך קרחה כפתים, וכ"ז משל ומליצה להסביר אל האוזן התקפאות השפע ברדתה לערך דקותה בהיותה במקומה, שלכן אמר ודמות וכו' רקיע, שאינו רקיע בפועל רק כן נתפס בדמיונו, והרקיע הזה **נטוי על ראשיהם מלמעלה**, שראשי החיות יקבלו השפע דרך הרקיע ההוא וישפיעו אותה אל אשר למטה מהם : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] ותזזת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל-אזוזתה לאיש
שתיים מכסות להנה ולאיש שתיים מכסות להנה את גויתיהם :

כס"י **ישרות**. **מכוונות** : (כס"י)

מצודת דוד ותחת הרקיע וגו'. ר"ל כנפיהם שהיו ישרות והכוונות להיות חוברות אשה אל אחותה הם היו מתחת הרקיע לאיש וגו' : **ולאיש וגו'**. ר"ל לפנים הזה היה שתי כנפים מכסים להן ולפנים זה היו וגו' זה כזה דמות אחד להן וחזר ומפרש שהכנפים ההם היו מכסות את גופתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ישרות. מלשון ישר ושוה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותחת הרקיע כנפיהם ישרות, עתה באר איך יקבלו השפע דרך הרקיע מן העולם שלמעלה, שיקבלו השפע ע"י הכנפים, שהכנפים ירמזו על הגבהת עוף לעולם שלמעלה, וע"כ כנפיהם אינם שוכבים על הצד ככנפי עופות רק עומדות ישרות למעלה אל תחת הרקיע לקבל השפע משם דרך כנפיהם אשר היו עשויים לעופף בס, והנה הזוגות שהיו בהכנפים, היה כנף אחד מורה על קבלת השפע מלמעלה, ואחד מורה על השפעתו למטה. שהכנפים היו הצינורות להגרת השפע, באר שהיו הכנפים אשה אל אחותה מעורים זה בזה, המשפיע והמקבל פונים איש אל אחיו, כמו שהיו בשני הכרובים כשהיו ישראל עושים רצונו ש"מ פניהם איש אל אחיו כמ"ש חז"ל, **לאיש שתיים מכסות להנה**, וכן מטעם זה היה לכל איש מהנה לכל איש מהחיות **שתיים מכסות גויותיהם**, הכנפים שנעשו לכיסוי היו שתיים, שהכיסוי שהורה על ההעלם היה ג"כ זוגי מפני שהיה בענינם שני עניני השגה, איך יקבל השפע מעולם הכסא, ואיך יורידוהו למטה, שהיה בזה שני העלמות, לכסות השפע ברדתה מלמעלה, ומן החיות למטה, כסו כל זה בשני הכנפים, ולכן היה צריך שתי כנפים, שכל אחד העלים ענין אחר : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְאַשְׁמַע אֶת-קוֹל כַּנְּפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל-עֲדָי בְּלִכְתָּם קוֹל הַבַּמָּלָא כְּקוֹל מוֹזְגָה בְּעַמְדָם תִּרְפִּינָה כַּנְּפֵיהֶן:

רפ"י כקול מים רבים. יכול קול נמוך ת"ל כקול שדי כקול המפורש בכתובים קול ה' זכח קול ה' שזכר ארזים (תהלי' כ"ט) : קול המולה כקול מחנה. קל מלוליהן כד מודן ומזכרין קדם רבניהון כקל משריית מלאכי מרומ' : בעמדם תרפינה כנפיהן. מלהשמיע קול וי"ת במקומיהן משתקן גפיהן מן קדם דזורא דיבורו של מקום היואל ממעל לראשן להשמיע לנביאים שליחותו כמו שמסיים והולך ויהי קול וגומר ומ"א בעמדם מלקלם בצביל לדיקים שיקלסו תחילה : (רפ"י)

מצודת דוד את קול כנפיהם. קול הרעשת כנפיהם : **קול מים רבים**. שהיה כמו קול מים רבים השוטפים וכקול שדי בדברו בסיני שנאמר שם

את הדברים וגוי קול גדול (דברים ה) : **בלכתם**. ר"ל הקול ההוא שמעתי בעת הלכם : **קול המולה**. קול שאון המייתם היה כקול מחנה מהמון עם : **בעמדם**. בעת עמדו במקומם היו מרפים כנפיהם ר"ל לא הרעישו אז בכנפיהם להשמיע קול : (מצודת דוד)

מצודת ציון המולה. ענין המיה ושאון וכן לקול המולה (ירמיה יא) : **תרפינה**. מלשון רפיון והשקטה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואשמע את קול כנפיהם, עתה יספר איך שמע קול הציווי שלהם שהם מצווים על האופנים, כי לא יניעו את האופנים בפגישת גשם בגשם, או ע"י כח מושך או כח דוחה כפי חקירת התוכנים, רק בקול ופקידה שכליית רוחנית, והשיג בזה ג' ענינים, **א**. בעת שיעופו בכנפיהם, שכבר בארתי (בפסוק ז') שהעופפות בכנפיהם מציין העת שלא ינהיגו ע"פ סדרי הטבע והמערכת רק בהנהגה פלאיית לפי רצון אלוה, וז"ש ששמע קול הכנפים המגביהים עוף למעלה מסדר המערכת והקול והציווי הזה דומה **כקול שדי**, כי אז תצא הציווי מאת ה' המשדד המערכת ע"י השגחתו המיוחדת (שע"ז נקרא בשם שדי), **וכקול** שנתן על **מים רבים** בעת הבריאה שהיתה רוח אלהים מרחפת על פני המים שהיא הבריאה, שאז לא היה עדיין סדרי המערכה **ב**. **בלכתם**, בעת שילכו החיות ולא יעופו בכנפיהם, שזה בעת שינהיגו ע"פ סדר המערכת, ופי' (**ואשמע את הקול**) **בלכתם**. (ולכן כתוב מלת בלכתם בזקף קטן), אז שמעתי **קול המולה כקול מחנה**, היה קול ההמולה והדבור כקול מחנה, ששם מחנה לא יבוא רק בעת שהם ערוכים בסדר המערכה לצבוא צבא איש על דגלו, ר"ל שאז יפעלו סדרי המערכת הערוכים כמחנה מסודרת, וההמולה והדבור הוא לפי קול המחנה, דהיינו לפי סדר המערכת, (הקול הוא קול פשוט והמולה הוא מלל ודבורים הרבה, כי בצד הא' לא ישמעו רק קול אחד קול ה' ההשגחיי, ובצד השני ישמעו קול ממללים רבים שהם חקי הטבע וסדריה), **ג**. **בעמדם**, שכבר בארתי (פסוק י"ט וכ"א) שבהילוך שילכו הכוכבים ממערב למזרח ימצאו השבתות ועכובים בדרכם, שנראה כאילו עומדים באמצע דרכם ונחים מתנועתם, והנה החוקרים יחסו זה לכה המושך אשר לכוכבים אחרים אשר יפגשו בדרכם, וישביתו מרוצתם, המסובבת מכח המושך של השמש, והנביא יאמר שגם זה בא ע"י החיות ורצון ה'. שבעת ירפו הכנפים הישרות של החיות, המקבלות הכח מעולם הכסא אשר עליהם ורפה ידם בעת ההיא להניע את האופן, כי לא יניעו את האופן רק ע"י הכח שמקבלים ממעלה מן הרקיע אשר על ראשם באמצעות הכנפים שהם פרושים ביושר אל הרקיע לקבל משם כח וגבורה, וז"ש **שבעמדם** הסבה לזה היא, מפני שאז **תרפינה כנפיהם** ולא קבלו כח מלמעלה, וע"כ עמדו ועמדו האופנים עמהם, כי בעמדם **יעמודו** (כנ"ל פסוק כ"א) : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] וַיְהִי-קוֹל בַּעַל לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל-רֵאשֵׁי בְּעַמְדָם תְּרַפִּינָה

כְּנִפְיָהוּ:

רַס"י ויהי קול מעל לרקיע. ת"י לזמן דהוה רעוא קדמוהי לאשמעתא דזורא לעזדוהי נביאי היה קלא מסתמע מעילווי רקיע מזין כרוביא מתחות רקיעא דעל ריקיהון : תרפינה כנפיהן. מאימת הדזור : (רס"י)

מצודת דוד ויהי קול וגו'. חוזר על מה שאמר בעמדם וגו', לפרש מתי עמדו ולא הרעישו ואמר כשהיה הקול יוצא מעל הרקיע אשר על ראשם ר"ל כשהיה המקום ב"ה מדבר אל הנביאים ובעמדם בעת ההיא אז תרפינה כנפיהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויהי קול, עתה ספר כי יש עוד ענין רביעי, בעת שינהיג ה' את עולמו בעצמו שלא באמצעות החיות, רק ה' בשמים הכין כסאו, והוא יתן קול דברו על השמים והאופנים, שאז אין כח להחיות לעשות מאומה, כי אז יפעול ע"י השרפים אשר בעולם הכסא כמו שראה ישעיה, או שלא ע"י אמצעי כלל כמו שהיה בעת יציאת מצרים ובדור המדבר, וז"ש ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם ובעת שיצא הקול (לא מן החיות) רק מלמעלה מהם מהכסא או מהאצילות העליון, אז בעמדם תרפינה כנפיהם, אז עמדו מלפעול וכנפיהם לא יקבלו השפע מלמעלה : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] וּבִמְעַל לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל-רֵאשֵׁם כְּמִרְאֵה אֶבֶן-סַפִּיר
דְּבֹת כֶּסֶא וְעַל דְּבֹת הַכֶּסֶא דְּבֹת כְּמִרְאֵה אֶדָם עָלְיוּ
בִּמְעַלָּה:

מצודת דוד כמראה. ר"ל ראיתי דבר מזהיר כאבן ספיר והוא כדמות כסא ועל דמות הכסא ראיתי דמות כמראה אדם על הכסא ממעל והוא רמז על האל יתברך ואמר דמות כמראה לומר שאין לו דמות כלל אבל אמרו בלשון דמות להסביר את האוזן שראה את השכינה נוסעת מבה"מ כמלך היושב בכסא על המרכבה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וממעל לרקיע אשר על ראשם, אחר שהשיג את הרקיע שהוא הפרוכת והמסך המבדיל בין עולם הכסא ובין עולם החיות, וצפה בעולם הכסא אשר ממעל לרקיע, וראה כמראה אבן ספיר דמות כסא ר"ל דמות כסא כמראה אבן ספיר, לא כסא ממש רק דמיון של כסא, שכן נדמה בחזיונו, שראה דמות כסא המיוחד אל המלך לשבת עליו לשפוט מישרים ולהנהיג הנהגת מלכותו, כי משם תצא הנהגת מלכו של עולם ומשפטיו, והכסא נעשה מאבן ספיר, שהוא זך המראה עד שהוא

חש מל שראוי לחשות מן המלול בו : **בית לה סביב**. ר"ל אל החשמל היה לה כעין בית מסביב ומראה הבית היה כמראה אש : **ממראה וגו'**. כן הוא ממראה מתניו ולמעלה שם הוא כעין חשמל ובית לה מסביב כמראה אש : **וממראה וגו'**. אבל ממראה מתניו ולמטה ראיתי מראהו כמראה אש וסביב לו היה הארה וזריחה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וארא כעין חשמל חלילה לשמוע אל דעת מהרי"א שהחשמל מורה על הסבה הראשונה, שמלבד שהוא נגד דעת המקובלים שהחשמל הוא בעולם היצירה, ונגד דעת חז"ל שהם חיות אש ממללות או עתים חשות ועתים ממללות, הוא נגד הכתוב שאמר ומתוכה כעין החשמל. רק החשמל הם החיות שהם מחנה שכינה ששם קול דממה דקה, חשמל כנ"ל והם המקבלים השפע מלמעלה ומשפיעים אותה להחיות אשר הם מניעי האופנים. והנה במראה זו ראה החשמל **כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה** מבואר שממראה מתניו ולמעלה לא ראה את החשמל עצמו רק את הבית אשר לה סביב שהוא נראה לו כמראה אש, משא"כ מ"ש ממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה אש ונוגה לו סביב משמע ששם ראה גוף החשמל, כי לא הזכיר מבית סביב, וכן משמע שהשיג תחלה ממראה מתניו ולמעלה ואח"כ השיג למטה, שזה הפך הסדר שסדר ההשגה היא מן הנגלה אל הנעלם ממנו, ומן הקל אל החמור, והמעלה בודאי נעלם ופנימי נגד המטה. אך במראה אשר ראה בשנה הששית (לקמן סימן ח') אמר בהיפך **ואראה והנה דמות כמראה אש, ממראה מתניו ולמטה אש, וממתניו ולמעלה כמראה זהר כעין החשמלה**, שם השיג כסדר ממטה מלמעלה, ממראה מתניו ולמעלה לא ראה בית סביב, ולא ראה שם אש, רק זהר כעין החשמלה. ומבואר כי במראה זו לא השיג כל פנימיות החשמל רק ממראה מתניו ולמטה אבל ממראה מתניו ולמעלה לא השיג רק את הבית אשר לו סביב שהוא מתלבש בו לא את עצמותו, וע"כ סדר את המחזה מלמעלה למטה, כי את הלבוש קל יותר להשיג מלהשיג את הפנימית, אבל במראה השנית השיג כל פנימיות החשמל גם למעלה, וע"כ השיג מלמטה למעלה שמלמטה קל יותר להשיג. ולכן אמר שם שממראה מתניו ולמעלה ראה כמראה זהר לא אש, כי ממתניו ולמעלה מציין השפע שמקבל מעולם הכסא שלמעלה ושם קבל כמראה זהר לא אש שורף כי אין שריפה למעלה, רק ממראה מתניו ולמטה שרומז על השפע שיורד לתחתונים ראה כמראה אש שורף, כי היה ענין ההשגה במדת הדין וראה השריפה שתצא מן החיות אל האופנים לשרוף בית ה', אבל פה שלא השיג פנימית השפע היורד מלמעלה רק הלבוש והבית שמתלבש בו, השיג שהבית אשר סביבו הוא ג"כ כמראה אש ומוכן לשרוף, וכן ממראה מתניו ולמטה, רק השיג שנוגה לו סביב, כי תכלית הדין היה להאיר ולרחם כנ"ל. (וידוע שבעולם היצירה שם עץ הדעת טו"ר, וע"כ השיג ממתניו ולמטה אש רק שנוגה לו סביב שהרע לתכלית טוב, וממראה מתניו ולמעלה זהר והכל טוב, כי רק רגליה יורדות מות, ובאשר טעו בזה המינים ואמרו מפלגא ולמטה דהורמין, הזהירו חז"ל על הדרישה בחשמל, ומעשה בתינוק שהיה מבין בחשמל

וכו' ומסיק שאני ינוקא דלאו ארח ארעא, ומשם קצץ אחר בנטיעות וטעה במט"ט שמט"ט הוא בעולם היצירה, ושני הט"ט הם הטוב שבעץ הדעת ורמון הוא הקליפה והרע, ור"מ שלמד תורה מאחר רמון מצא תוכו אכל שהם הט"ט טוב, וקליפתו רמון זרק, כי בתורתו מצא כתנות אור, שהוא הפשיט עור הנחש, ותקן את רבו באש שהוציא מקברו, והמ"י (מלבי"ם באור הענין)

[כת] כְּמִרְאָה הַקְּשֵׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּעֵינַי בַּיּוֹם הַלְּשֵׁם כֵּן מִרְאָה הַנִּגְזָה סָבִיב הוּא מִרְאָה דְּמִוֵּת כְּבוֹד-יְהוָה וְאֶרְאֶה וְאֶפְּלֵ עַל-פְּנֵי וְאֶשְׁמַע קוֹל מִדְּבָר: (פ)

רפ"י ואפול על פני. ואישתתחית : ואשמע קול מדבר. ומכ דבר : (רפ"י)

מצודת דוד כמראה. כמו מראה הקשת וכו' כן היה מראה הנוגה אשר מסביב : הוא מראה. המראה הזה שראיתי הוא מראה דמות כבוד ה' כי ראהו נוסע מבה"מ כדמות מלך יושב על המרכבה ונוסע : ואראה. וכאשר ראיתי את כל זה אז נפלתי על פני להשתחוות מול ה' ואז שמעתי קול מדבר והוא האמור במקרא שלאחריו ויאמר אלי בן אדם וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כמראה הקשת באר בסוף דבריו כי הנוגה אשר השיג שהוא האור החוזר מן האור העליון אור הנעלם המתפלש על המרכבה, נדמה בעיניו, כמראה הקשת אשר יהיה בענין ביום הגשם, כמו שהאור שהוא אחד בעצמותו יתראה מחולק בהתפלשו על הענן בשבעה גוונים כן האור המיוחד בשרשו יתראה מחולק בהבקעו על הנהגת התחתונים בשבעה גוונים הידועים אשר יתנוצץ באור הספירות בשבעה אורות מאירות וכמו שאור הקשת אין לו מציאות בהענן עצמו רק יתרשם עליו ע"י שיתפלש אור השמש ונאחז בעבים וחוזר לאחוריו ויתדמה כמראה הקשת, כן בהתפלש אור העליון על החיות שהם בעב הענן לערכו יתגלה האור להתראה כמו שראהו במחזה באור חוזר, וכמו שלא יתהוה מחזה הקשת אם יעבור האור בלא עיכוב, רק בפגשם בעב הענן, כן בפגוש האור האלהי, שהוא אור שכלי לא יתיחס לו גוון וכל תמונה, ותפלש על נפש הנביא הנתונה בעב וענן שהוא כח המדמה, שממנו יחזור באור חוזר להתרשם על כח השכלי, יתרשם האור ע"י כח הדמיוני במחזות אלה שראה דמותם במראה, כקשת המתרשם בענן ביום הגשם שהוא נוגה החוזר מן האור העצמי, שזה גדר שם נוגה שאינו אור עצמי רק אור חוזר, וז"ש כן מראה הנוגה סביב, הוא מראה דמות כבוד ה', שאינו המראה כמו שהוא בעצם רק מראה הדמות, שכן ידמהו המדמה בעת החזיון, בעת יתרשם האור עליו וישוב אל הכח השכלי, ולכן ואראה ואפול על פני

נתבטלו חושיו וכחתיו ונשאר כח הדמיוני מתבודד לחזות ולהשפיע על כח השכלי, שמצד זה ראו הנביאים מחזות ודמיונות כמ"ש המורה בכ"מ, ואז ואשמע קול מדבר, הגיעו דבור הנבואי (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-ב

[א] ויאמר אלי בן-אדם עמוד על-רגליך ואדבר אתך:

רס"י ויאמר אלי בן אדם וגו'. בן אדם קורא ליחזקאל מתוך שראה המרכזה הולך בין עלייה ומסתמש בה כמלאכים לומר אין כאן ילוד אשה אלא זה (וכ"ז הנויגים אי"ש אח"ד לר' והג"א) ול"נ שלא קראו בן אדם אלא בשביל שלא תהא דעתו רחבה עליו מתוך. שהיה גם לבו במראה המרכזה ובמלאכת עליונים סא"א : (רס"י)

מצודת דוד בן אדם. קראו בן אדם כדי שלא יתגאה ויחשוב עצמו כאחד מן המלאכים לפי שראה המראה הגדולה הזאת : עמוד. לפי שנפל על פניו אמר לו עמוד על רגליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון אותך. כמו אתך והתיי"ו בדג"ש ור"ל עמד : (מצודת ציון)

[ב] ותבא בי רוח פאשר דבר אלי ותעמדהני על-רגלי ואשמע את מדרבן אלי:

רס"י את מדבר אלי. את המתדבר עמי וכבוד הוא לכתוב מדבר כלפי מעלה שהאומר מדבר בשו"א נשמע כאדם המדבר לחזירו פונה אליו פנים אל פנים והאומר מדבר (בחיר"ק) משמעו שהשכינה מדבר בפני עצמו בכבודו ושלוחיו ישמעו בורפאלי"ן בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד רוח. ר"ל רוח התעוררות ומחזק מן החולשה אשר באתה בעבור המראה שראה : כאשר. בעת אשר דבר אלי : ותעמידני. הרוח הזה החזיק אותי והעמיד אותי על רגלי : את מדבר אלי. רצה לומר את

הדבר שהיה מדבר אלי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ותבא בי רוח** שאחר שנבטלו חושיו וכחותיו בנפלו על פניו כתיב ואשמע קול מדבר, ר"ל שלא שמע רק הקול ולא הבין הדברים. לכן חזק אותו ברוח והעמידהו על רגליו, ואז **ואשמע את המתדבר אלי** והבין דבריו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מדבר**, כמו מתדבר : (מלבי"ם באור המלות)

ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם שׁוֹלֵחַ אֲנִי אֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-גֹּוִיִּם הַמּוֹרְדִים אֲשֶׁר מָרְדוּ-בִּי הִמָּה וְאֲבוֹתָם פָּשְׁעוּ בִּי עַד-עַצְמָם הַיּוֹם הַזֶּה:

רס"י אל גוים המורדים. שני שבטים קרויין שני גוים : (רס"י)

מצודת דוד **שולח**. עתה אני שולח אותך : אל גוים. הם יהודה ובנימין שהם שני שבטים וכ"א קרוי עם לעצמו : המה ואבותם. ר"ל המה עם אבותם כמו שאבותם פשעו בי כן פשעו בי גם המה עד עצם היום הזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עצם היום**. גוף היום וכן בעצם היום הזה (בראשית ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שולח אני אותך אל כל בני ישראל** ר"ל ישראל אין דרכם למרוד בה' אבל אם מרדו אינם קרובי תשובה וקשה להשיבם, והגוים דרכם למרוד בה' אבל הם קרובי תשובה ע"י הנביא ומעשה ניונה יוכיח, א"ל שהם י"ל שני חסרונות שהם בני ישראל ולא יקבלו דברי הנביא, ובמעשיהם הם גויים המורדים, ולא מעתה רק אבותם פשעו, והם מרדו שהמרד גדול מן הפשע וזה נמשך עד עצם היום הזה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מרדו פשעו**, הפשע ימצא גם בפ"ע, והמרידה הוא רק העבד המורד במלכו, ואצל ה' המרידה היא מי שפורק לגמרי עול מלכות שמים, והוא גדול מן הפושע : (מלבי"ם באור המלות)

ד וְהַבָּנִים קָשִׁי פָנִים וְזוֹקֵי-לֵב אֲנִי שׁוֹלֵחַ אֹתְךָ אֵלֵיהֶם וְאִמְרַתְּ אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדַבֵּר יְהוָה:

רס"י והבנים. לפי שאמר אבותם פצעו צי ואלו צניה קשי פנים : (רס"י)

מצודת דוד והבנים. ואלה הבנים אשר הם קשי פנים וחזקי לב מה שלא כן היו אבותיהם אליהם אני שולח אותך : **ואמרת וגו'**. כאומר ולכן לא תאמר להם דבר מה בשמך כי בודאי לא ישמעו אליך רק בכל פעם תאמר להם בשמי כה אמר ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון קשי פנים. הוא הפוך מן בושת הפנים כי זהו פניו רכות וממהר להלבין בשביל בושה קטנה ולא כן קשה הפנים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והבנים י"ל עוד חסרון, שהם קשי פנים להכחיש דברי הנביא מה שיוכיחם מצד השכל וחזקי לב לבל ייראו אם יתרה במ בעונשי ה' ופורענות, בכ"ז אני שולח אותך אליהם, ואמרת אליהם כה אמר ה' שעקר תכלית השליחות הוא שתאמר להם שאתה נביא ה' למען ידעו שהי שולח אליהם נביא ומשגיח בענינם, לבל יאמרו כי הנם ככל העכו"ם בלתי מושגחים מה', ובזה תפיק התכלית, כי.(מלבי"ם באור הענין)

וה' והמה אם-ישמעו ואם-יזדללו כי בית מרי המה וידעו כי נביא תהיה בתוכם: (פ)

רס"י והמה. שמה ישמעו שמה יחדלו מלשמוע : כי ידעתי כי בית מרי. הם אנשי קנתורין אלא שאני חפץ שידעו לעת פורענותם כי נביא היה בתוכם שהוכיחם ולא שמעו : (רס"י)

מצודת דוד והמה. כאומר אתה אמור בשמי בין ישמעו המה את הדבר בין שיחדלו לשמוע כי בית מרי המה וקרוב הדבר שלא ישמעו גם אם תאמר בשמי : וידעו. ר"ל ועכ"ז יבוא תועלת כי בבוא הפורעניות ידעו כי נביא היה בתוכם והזהירם ולא שמעו ולא ירהרו אחר מדת הדין : (מצודת דוד)

מצודת ציון מרי. ענין מרד כמו ממרים הייתם (דברים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והמה בין אם ישמעו ובין אם יחדלו מלשמוע ע"י שבית מרי המה עכ"פ ידעו כי נביא היה בתוכם : (מלבי"ם באור הענין)

וואתה בן-אדם אל-תירא מהם ומדבריהם אל-תירא כי סרבים וסלונים אותך ואל-עקרבים אתה יושב מדבריהם

אֶל-תִּירָא וּמִפְנֵיהֶם אֶל-תִּזְוֹת כִּי בַּיִת מְרִי הָבָה:

רש"י סרבי'. לשון מרדות כלומר סרצנים ודונק פתר אותו לשון קוליס ועשרים שמות להם : וסלונים. לשון קוליס וכן סלון ממאיר וקוץ מכאיב (לקמן כח) : ואל עקרבים אתה יושב. העם אשר אתה מוכיח ילאוך ויקניטוך כאלו אתה יושב על עקרבים העוקלין אותך מכל לדידך : עקרבים. אגלינטייר"ץ זלע"ז ל"א עקרבים ממש וכן תרגם יונתן וזגו עמא לעובדיהון דמן לעקרבין את יתיב : (רש"י)

מצודת דוד ומדבריהם. מה שיגזמו לעשות עמך רעה : **כי סרבים וגו'.** ר"ל אשר נמצאו עמך אנשים סרבים מכאיבים בדברי קנתור כקוצים : **ואל עקרבים.** עם בני אדם מכאיבים כקוצים אתה יושב והוא כפל ענין במ"ש : **מדבריהם.** עכ"ז אל תירא מדבריהם : **כי בית מרי המה.** ר"ל המה בית מרי לבד אבל לא ירשיעו לעשות עמך רעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון סרבים. מלי סרוב ומיאון : **וסלונים.** מין קוצים כמו סלון ממאיר (לקמן כח) : **עקרבים.** הם מין קוצים כמו ואני בעקרבים (דה"ב י) : **תחת.** ענין שבר ופחד כמו אל תחת (ירמיה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם (ציוי ב') באשר הנבואות שישלח על ידו אל העם יהיו דברים קשים צוה בל ירא מהם שיעשו לו רע, ואף מדבריהם אף שידברו לעשות לך רע בכ"ז לא תירא כי הגם כי סרבים וסלונים אותך שיסרבו לשמוע ויקיצו לך כסילון מכאיב, ואף אם אל עקרבים אתה יושב שירצו לעקצך עקיצת עקרב, בכ"ז מדבריהם אל תירא שידברו להרוג אותך, ואף מפניהם אל תחת ולא תשפל בעיניך נגדם, כי בית מרי המה ולא יוכלו לך, וע"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות סרבים תרגום של מאן סריב : וסלונים, מענין סילון ממאיר : **אל תירא אל תחת,** החתת הוא הפך האומץ לב שיושפל בעיני עצמו (ירמיה כ"ג ד', ל' י') : (מלבי"ם באור המלות)

121 וְדַבַּרְתָּ אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁמָעוּ וְאִם-יִזְדָּחֲלוּ כִּי מְרִי הָבָה:
(פ)

מצודת דוד אם ישמעו. בין שישמעו בין שיחדלו מלשמעם כי בית מרי המה וקרוב הדבר שיחדלו מלשמוע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ודברת את דברי אליהם לא תדלג דבר מדברי מחמת

יראה, בין אם ישמעו ובין אם יחדלו מצד כי מרי המה לא תחשוב שמוטב שלא לומר דבר שאינו נשמע ושיהיו שוגגין ולא מזידין, כי בל"ז הם מרי ומזידין (מלבי"ם): באור (הענין)

[מ] וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם שָׁמַע אֶת אֲשֶׁר-אָנִי מְדַבֵּר אֵלֶיךָ אֶל-
תְּהִי-מְרִי כְּבֵית הַמְּרִי פָּצָה פִּיךָ וְאָכַל אֶת אֲשֶׁר-אָנִי נֹתֵן
אֵלֶיךָ:

רפ"י אל תהי מרי. מליכך צקליחותי : פלה. פתח וכן פכו עלינו פיהם (איכה ג) : פלה פיך ואכול. משל הוא הטח אזניך ושמע ויערב לך כאילו אתה אוכל מאכל לרעבון : את אשר אני נותן אליך. מה היא הנתונה היא מגילת הספר : (רפ"י)

מצודת דוד אל תהי מרי. אל תהי מורד בדבר השליחות למאן ללכת להיות דומה כבית המרי : פצה פיך. פתח פיך ואכול וכו' היא המגלה הנתונה לו ר"ל למוד הדברים וזכור אותם למען יהיו שגורים בפיך : (מצודת דוד)

מצודת ציון פצה. פתח כמו פציתי פי (שופטים יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם (ציוי ג') שמע את אשר אני מדבר אליך, שהוא עצמו ישמע לדבר ה' ולא ילמד ממעשי העם, ולא ימרה כבית המרי פצה פיך ואכל המליצה שישבו דברי ה' להיות אצלו קנין עצמי דבוק בנפשו כמו שישבו המזון להיות גוף עצם הניזון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מרי כבית המרי, הראשון תואר כמו פתי, והשני שם (מלבי"ם): באור (המלות)

[ט] וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה-יָד שְׁלֹוֹזָה אֵלַי וְהִנֵּה-בֹו מְגַלַת-סֵפֶר:

רפ"י והנה וגו'... ש דברים משמשין ל' זכר ולשון נקיבה כמו השמש ילא על הארץ (בראשית יט) וזרחה לכם יראי שמי שמש וגו' (מלאכי ג) אל המחנ' האחת והכהו (בראש' לב) : (רפ"י)

מצודת דוד והנה וגו'. בהיד השלוחה היה מגלה כתובה : (מצודת דוד)

מצודת ציון שלוחה. ענין הושטה כמו ידה ליתד תשלחנה (שם ה) : **מגלת**. מלי גליון ואגרת ויקרא כן ע"ש שגולליו אותו : **ספר**. ענין כתיבה ע"ש שיש בו ספורי דברים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואראה והנה יד שלוחה אלי ראה שהנבואה השלוחה אליו נצטיירה כדמות **מגלת ספר** שהוא ספר העשוי בגלילה : (מלבי"ם באור הענין)

וַיִּפְרֹשׂ אֹתָהּ לְפָנָי וְהָיָא כְּתוּבָה פְּנִים וְאֶזְזֹר וְכָתוּב אֵלַיָּהּ קִנִּים וְהָגָה (ס)

רש"י פנים ואחור. מה דהוה מן סרויאל ומה דעתיד למהוי בסופא : קינים. פורענות של לדיקים בעולם הזה : והגה. מתן סכרן שירננו עליו לעתיד לבא : והי. נהי של רשעים לעולם הבא : (רש"י)

מצודת דוד ויפרוש. היד ההוא פרשה המגלה לפני והיתה כתובה משני עבריה מה שהוא נגד פני האדם הקורא ומה שהוא אחורי המגלה מעבר השני : **וכתוב אליה**. והיה כתוב עליה קינים והגה והי והם ענין נהי ומספד האמורי על רעות ישראל וצרותיו בעת החורבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון קינים. מלי קינה : והגה. ענין המיה כעין יללה וכן אהגה כיונה (ישעיה לח) : והי. הוא ענין מספד ונהי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויפרש אותה לפני, מפני שהיתה נגללת פרש אותה, ר"ל, א. שהגיע הנבואה אליו באופן שישגי אותה וידעה, לא כמ"ש ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום אשר יתנו אותו אל יודע ספר וכו', ב. ראה שהיא כתובה פנים ואחור רצה לומר שיש בה נגלה ונסתר, ג. שכתוב אליה קינים והגה והי שהי הכין שפטים לממרים מצותיו ולא ישמעו אל דבריו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הגה, צפצוף בקול יללה : (מלבי"ם באור המלות)

[א] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם אֶת-אֲשֶׁר-תִּמְצָא אָכֹל אָכֹל אֶת-
הַמִּגְלָה הַזֹּאת וְלָךְ דָּבַר אֶל-בֵּית יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד את אשר תמצא. ר"ל כל הכתוב במגלה בין בפנים בין באחור : אכול. ר"ל למוד וקבל האמרים : אכול וגו'. וכאשר תלמוד ותקבל את דברי המגלה אז לך דבר וכו' את הדברים אשר אצוך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אכול את המגלה הזאת כי מפני שראה כתוב עליה קנים והגה שהיא יראת העונש והמקבל דבר ה' מפני הכרח העונש אינו קנין דבוק בנפש ולא תתקיים אצלו, א"ל שיאכל את המגלה עד שתבא אל תוך מעיו ותכתב על לוח לבו, כמ"ש ותורתך בתוך מעי, ועל לוח לבם אכתבנה, וז"ש אכל ולך דבר : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וּפָתַח אֶת-פִּי וַיֹּאכְלֵנִי אֶת הַמִּגְלָה הַזֹּאת:

מצודת דוד ויאכילני. ר"ל שם בפי ולמדני את דברי המגלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואפתח את פי ויאכילני, כי אי אפשר להגיע אל מדרגה זאת מעצמו רק על ידי עזר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם בְּטֶנֶךָ תֹּאכַל וּבִמְעִיךָ תִּמְלֵא אֶת
הַמִּגְלָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ וְאָכַלְתָּ וַתְּהִי בְּפִי כְדָבָשׁ
לְמִתּוֹק:

רש"י ואוכלה ותהי צפי וגו'. וקבילתה' והו' פתגמה' צפומי כדבש חלי :
(רש"י)

מצודת דוד בטנך תאכל וגו'. ואל תקיאים ר"ל קשוב הדבר ואל תסיחם מדעתך לשכחם : ואוכלה. קשבתני דברי המגלה והיתה בפי כדבש לענין המתיקות ר"ל ששמעם בלב רצון ובחשק נפלא על כי היו דבר ה' עם כי היו יעודים רעים ומרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר בטנך תאכל לא כאוכל בפיו לבד רק שירדו חדרי בטן ומעיך תמלא שלא תתקיים התורה עם מחשבות אחרות מהבלי עולם רק בטנך תמלא את המגלה שלא ימצא בקרבך רק דבר ה' לבד. ותהי בפי כדבש למתוק שמלבד הטוב שמצא בדברי ה' מצא גם הערב לחיך, כמ"ש ומתוקים מדבש ונופת צופים : (מלבי"ם באור הענין)

דז וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בֶן-אָדָם לָךְ-בֵּא אֶל-בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְדַבַּרְתָּ
בְּדַבְרֵי אֱלֹהִים:

מצודת דוד **בדברי**. באופן הדברים שאדבר אני ולא תשנה דבר כי יותר מקובל על הלב סדור הדברים עצמם האמורים מפי ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר, לך בא אל בית ישראל (צוהו ציוי רביעית), ודברת בדברי אליהם כי בני הגולה הורגלו לדבר בלשון כשדים ולשון העמים, צוה אל הנביא שידבר דבריו בלה"ק כמו שקבל מה', ולא תאמר שתצטרך לדבר בלשון כשדים שאין אתה מבין אותה : (מלבי"ם באור הענין)

הז כִּי לֹא אֶל-עַם עֲמֻקֵי שְׁפָה וְכַבְדֵי לְשׁוֹן אֶתָּה שְׁלוֹזֹז אֶל-
בַּיִת יִשְׂרָאֵל:

רס"י עמקי שפה. סיהא להם לשון עמוק שאינך מכיר זו : אל בית ישראל. כי אל בית ישראל אני שולחך אשר לשונם כלשונך : (רס"י)

מצודת דוד **כי לא וגו'**. אינך צריך לשנות אופן הדברים לפי ענין ההרגל שלך במליצת הלשון שתאמר אליהם לפי שלא אל עם שלשונם עמוק וכבד ממך שלא הורגלת בו אתה שלוח ממני כי הלא אל בית ישראל אתה שלוח ושפה אחת לכם ולכן דבר בזה הלשון ובזה הסדור שאומר לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עמקי**. ר"ל קשה : שפה. כן יקרא לשון עם כמו ושפה אחת לכולם (בראשית יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי לא אל עם עמקי שפה ר"ל כי הם מבינים לשון הקדש** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עמקי שפה וכבדי לשון, יש לשון שקשה מצד הברתה בשפה, ויש שקשה מצד דקדוק לשונה : (מלבי"ם באור המלות)

זח לֹא אֶל-עַמִּים רַבִּים עֲמֻקֵי שְׁפָה וְכַבְדֵי לְשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא-
תִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם אִם-לֹא אֱלֹהִים שְׁלוֹזֹזְתִּיךָ הַבְּמֹה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ:

רפ"י **אם לא אליהם שלחתיך וגו'.** ל' שבועה היא אם אליהם שלחתיך
חי אני אם לא המה ישמעו אליך ומקרא מסורס הוא : (רפ"י)

מצודת דוד **לא אל עמים רבים.** אין אתה שלוח אל עמים רבים מתחלפי
לשונות אשר עמקו וכבדו ממך אשר לא תשמע דבריהם בטוב לשיהא
סיבה לשנות הסדר ולהרחיב הדבור בלשון המובן לכולם למען לא ימצאו
מה להשיב ר"ל אין לך צורך לשנות הסדר לא בעבור מאמרך בלשון שלא
הורגלת בו ולא בעבור שלא תבין בטוב תשובת השומעים : **אם לא.** הריני
נשבע אילו שלחתיך אל העמים עם כי הייתי מוכרח לשנות סדר הדברים
ואינם מקובלים כ"כ על הלב כסדר הדברים היוצאים מפי עכ"ז היו
שומעים אליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תשמע.** ענין הבנה : **אם לא.** הוא ענין שבועה כאדם האומר
אם לא כן הוא יהיה כזאת וכזאת וגזם ולא אמר וכן אם לא בתים (ישעיה
ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לא אל,** ואל תאמר כי תצטרך לדבר נבואתי בלשון
כשדים כדי שיבינום גם הגויים, כי **לא אל עמים רבים עמקי שפה** אתה
שלוח אשר לא תשמע דבריהם ותצטרך ללמוד לשון כשדים, ובכל זאת
אני אומר לך גם **אם לא אליהם שלחתיך** והגם שאין נבואתך מיוחדת
אליהם בכל זאת **המה ישמעו אליך** כשיודע להם נבואתך ישמעו ויקבלו,
ורק. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אם לא,** נדחקו המפרשים לפרשו מלשון שבועה,
ויל"פ כפשוטו גם אם לא שלחתיך אליהם ישמעו אליך : (מלבי"ם באור
המלות)

12 **וּבֵית יִשְׂרָאֵל לֹא יֵאָבֹוּ לְשָׁמֹעַ אֶלְיָךְ כִּי-אֵינָם אֹבְדִים לְשָׁמֹעַ**
אֵלַי כִּי כָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל זֹזְקִי-מִצֹּז וּקְשִׁי-לֵב הִקְמֹתָ:

מצודת דוד **ובית ישראל.** אבל בית ישראל לא יאבו לשמוע אליך כי אם
תאמר להם כסדור מאמרי כי אינם רוצים לשמוע גם אלי ר"ל אף סדור
הדברים אשר יצא מפי אינם מקובלים על לבביהם : **חזקו מצח.** כן יאמר
על מי שהוא מעיז ביותר שהוא מרים מצחו ומחזקו וכן ומצחך נחושה
(ישעיה מח) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לא יאבו.** לא ירצו כמו לא אבה יבמי (דברים כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בית ישראל לא יאבו לשמע אליך** וזה לא מצד שאין
מבינים לשונך לשון יהודית רק מצד כי אינם אובים לשמוע אלי ולכן

יאמרו אמתלא שאין מבינים לשון הנביא, כי כל בית ישראל חזקי מצח להכחיש הראיות והמופתים ע"י עזות מצח, וקשי לב בל ייראו מן העונשים המיועדים להם מפי הנביא: (מלבי"ם באור הענין)

[מ] הַיְהִי נְתַתִּי אֶת-פְּנֵיךָ וְזִקִּים לְעַמֹּת פְּנֵיהֶם וְאֶת-מִצְוֹת וְזִקִּים לְעַמֹּת
מִצְוֹת:

מצודת דוד את פניך חזקים. להעז לעולם ביותר בלי הראות להם הכנעה מה : ואת מצחך וגו'. כפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומת. נוכח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה נתתי את פניך חזקים בל תירא מרעתם, ואת מצחך חזק בל תבוש מפניהם: (מלבי"ם באור הענין)

[ט] כְּשֹׁמֵר וְזִקִּים מִצֹּר נְתַתִּי מִצְוֹת לֹא-תִירָא אוֹתָם וְלֹא-תִנּוֹת מִפְּנֵיהֶם כִּי בַּיִת-מְרִי הַמָּה: (פ)

רש"י כשמיר. מין תולעת הוא שמראין אותו על האבן והיא נבקעת כנגדו (הג"ה ל"א שמיר ל' סלע חזק וכתרגום ירושלמי הוא תרגום של לור וכן תרגום מלך החלמיש (דברים ה) שמיר טנרא ויש משמע שמיר הברזל החזק כי כמו שנקרא הלור החזק שמיר כמו כן נקרא הברזל שמיר בשביל חזקו סא"ל) : (רש"י)

מצודת דוד כשמיר. כמו השמיר שהוא חזק מן הצור כן נתתי את מצחך חזק ממצחם : כי בית מרי המה. ר"ל המה בית מרי לבד אבל לא ירשעו לעשות עמד רעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כשמיר. הוא ברזל החזק וכן כצפורן שמיר (ירמיה יו) : מצור. מסלע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כשמיר שהגם שהוא בעצמו חלוש בכ"ז הוא חזק מצר בדרך הסגוליי שיש בו לבקע צור החלמיש, כן נתתי מצחך שתנצחם בצד הסגולה האלהית שיש בך, לא תירא אותם מרעתם ולא תחת לא תשפל בעיני עצמך לפניהם מצד היותם רבים ונכבדים, כי בית מרי המה ויתבטלו נגדך: (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם אֶת-כָּל-דְּבָרֵי אֲשֶׁר אָדָּבָר אֵלַיךָ קִוּוּ
בְּלִבְבְּךָ וּבְאָזְנֶיךָ

מצודת דוד קח בלבבך. שמור בלבבך והשמירה בלבב תהיה על כי תאזין
האמרים באזניך ודוגמתו הקיצותי ואראה (ירמיה לא) ור"ל ההקצה
היתה על כי ראיתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי (ציוי חמישית הודיעו למי נשתלח) קח
בלבבך כי הנביא הזה השיג מחזות הרבה כמו מעשה המרכבה ובנין
העתיד, אמר שיקח הדברים בלבבו כי לזה צריך הכנת הלב, ובאזניך שמע
מה ששלחו בשליחות להוכיחם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קח בלבבך ובאזניך שמע, היה ראוי בהפך, ובפי'
תקנתיו : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וְלֹךְ בָּא אֶל-הַגּוֹלָה אֶל-בְּנֵי עַמּוּךָ וְדַבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱמ-יִשְׁמְעוּ וְאֱמ-יִזְדָּלוּ:

רס"י כה אמר אדני. אלהים. הנבואה הזאת לאומרה אליכם : אם ישמעו.
או ישמעו או יחדלו אתה אמור אותה אליהם : (רס"י)

מצודת דוד אל הגולה. אל אנשי הגולה אשר ישבו במקום אחר על נהר
כבר : ודברת אליהם ואמרת אליהם. ר"ל פעם אחר פעם תדבר אליהם
ותוכיחם בדבר ה' לומר בכל פעם כה אמר ה' : אם ישמעו. כאומר אתה
אמור בשמי בין ישמעו לך בין יחדלו משמוע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולך בא אל הגולה הודיעו שאינו שלוח אל בני יהודה
היושבים בארץ ישראל כי לשם היה ירמיה מיועד לנבאות. רק אל בני
הגולה. ולא שילך לנבאות להעמים רק אל בני עמך, כי גם הנבואות שנבא
אל הגוים לא נצטוה להודיע הנבואות להעמים כמו שנצטוה ירמיהו (סי'
כ"ו) רק שיוודיעם אל בני ישראל, ודברת אליהם באורך, ותאמר אליהם
שלא מלבך דברת רק כה אמר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וַתִּשְׁאַנְי רִוּוּ וְאִשְׁמַע אֲזָרֵי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹד-

רש"י ותשאני רוח. לאחר שגמר דבריו כוה אל הרוח לשאתו אל המקום אשר **צני הגולה** **שם** : (רש"י)

מצודת דוד **ותשאני רוח**. הרוח נשא אותי ממקום מעמדי ושמעתי מאחורי קול ברעש גדול אומר ברוך כבוד ה' ממקומו כאומר אל הנביא אל תחשוב שבסור השכינה ממקומו מבית קה"ק לא יהיה ברוך ומהולל כבוד ה' כמו שהיה בהיותו במקומו בבית קה"ק כי אע"פ שסר ממקומו הוא ברוך ומהולל אבל ישראל הם הם החסרים בהסרת השכינה מביניהם אבל כבוד ה' הוא תמיד ברוך ומהולל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ותשאני רוח** ה' נשא אותו למעלה **ואשמע אחרי קול רעש גדול** כי אז נסתלקה המרכבה ללכת למקומה, צייר ששמע קול רעש שמורה שהליכת המרכבה עתה הוא להרעיש ממלכות. **ברוך כבוד ה' ממקומו** ר"ל הגם שישתלק הכבוד מבהמ"ק והברכה והשפע לא תרד מירושלים כי שם צוה ה' את הברכה עד עתה, בכ"ז הוא מקור הברכה במקומו אשר הוא שם : (מלבי"ם באור הענין)

יג וְקוֹל | כַּנְפֵי הַחַיּוֹת מְשִׁיקוֹת אֶשָׁה אֶל-אֲזוֹתֶיהָ וְקוֹל הָאוּפְנִים לְעֹמֹתָם וְקוֹל רֵעַשׁ גָּדוֹל:

רש"י משיקות. נשיקה מקיטת זו אל זו ושיר נשמע בהקטן כמו שאומר למעלה **ואשמע את קול כנפיהם** : (רש"י)

מצודת דוד **וקול כנפי החיות**. ר"ל ואז שמעתי קול כנפי החיות שהן נוגעות זו בזו כאלו מנשקות זא"ז וזה היה סלוק השכינה כאלו החיות מוליכי המרכבה עופפים משם ובפריחתן יגעו הכנפים זה בזה ומשמיעים קול : **וקול האופנים לעומתם**. גם שמעתי קול האופנים כשהם מתגלגלים והיה קולם לעומת קול כנפי החיות ושוה להם : **וקול**. והיה קול רעש גדול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **משיקות**. מלי נשיקה כי בהגעתן זו לזו כאלו נושקות זו לזו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וקול כנפי החיות** שמע כי החיות נשאו כנפיהם, שזה מורה על ההנהגה שלא כסדר המערכת (כנ"ל אי ז'), כי מה שיעד עתה להפך כסא ממלכות ולהרגיז גוים לא התחייב ע"פ המערכת רק היה ענין

השגחיי מאת ה', ובאופן זה קבלו החיות הכח מלמעלה בכנפיהם, והשיקו הכנפים אשה אל אחותה שהוא הורדת השפע והכח למטה (כנ"ל א' כ"ג), וקול רעש גדול שזה הכח שקבלו והשפיעו אז לעשות רעם ורעש ומלחמה וקול גדול : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משיקות, מתחברות כאילו נושקות זו לזו : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְרוּחוֹ נְשָׂאתָנִי וַתְּקַוְנֵנִי וְאַלֶּךְ מִר' בְּזֹמַת רוּחוֹי וַיֵּד-יְהִנֶּה עָלַי זֹזָקָה:

רש"י ואלך מר. שהיה קשה בעיני להקתר את בני עמי : ויד ה' עלי חזקה. אכפו וכחו להוליכני על כרחי : (רש"י)

מצודת דוד ורוח נשאתני. חזר לדבריו לומר הרוח שנשא אותי ממקומו לקח אותי משם אל מקום אחר : ואלך. שם הלכתי במר נפש בחמת רוחי כדרך המיצר ודואג שהוא מלא חימה וכעס ודאגתו היה על כי ראה סלוק השכינה מבית קה"ק : ויד ה'. כח חוזק הנבואה היתה עלי חזקה ללכת אל בני הגולה לנבאו להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בחמת. מלי חמה וכעס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורוח נשאתני ותקחני כי תחלה נשאתו באויר במקומו ועתה נשאתו לרום והוליכה אותו ממקום זה, ואלך מר בחמת רוחי שרוח הנביא מצד עצמו היה מלא מרורות כי ראה הרעה העתידה לבא, רק שיד ה' וכח הנבואה היתה חזקה עליו לעוררהו בכח גדול אל השליחות : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְאָבּוֹא אֶל-הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב הַיְשָׁבִים אֶל-נְהַר-כְּבָר (ואשר) וְאֵשֶׁב הַמָּוֶה יוֹשְׁבֵי שָׁם וְאֵשֶׁב שָׁם שְׁבַעַת יָמִים בְּתוֹכָם:

רש"י תל חזיב. לתל חזיב שם מקום : משמים. משתומם חדם משותק מלדבר : (רש"י)

מצודת דוד אל הגולה תל אביב. אל בני הגולה אשר בתל אביב והוא שם

מקום : היושבים. אשר היו יושבים על נהר כבר : ואשב. ישבתי במקום אשר המה יושבים שם והנה ישבתי שם שבעת ימים בתוכם תמה ונבהל ומושתק : (מצודת דוד)

מצודת ציון משמים. ענין תמהון ושתיקה כמו אשתומם כשעה חדא (דניאל ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואבא אל הגולה למקום הנקרא תל אביב, והגם שאשב במקום אשר הם יושבים שם, ר"ל בין העם, והגם שאשב שם שבעת ימים, בכ"ז ישבתי משמים בתוכם ולא דברתי דבר כי לא הגעתני דבר ה' בפרטות : (מלבי"ם באור הענין)

107 וַיְהִי בִּמְקַצֵּה שִׁבְעַת יָמִים וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (פ)

מצודת ציון מקצה. מסוף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות ואשב, והמה יושבים, או במקום שהמה יושבים : (מלבי"ם באור המלות)

108 בֶּן-אָדָם צֹפֵה נִתְתִּיךָ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעַתָּ מִפִּי דְבַר וְהִזְהַרְתָּ אֹתָם : (מלבי"ם)

רס"י כופה נתתיך. למה אתה שותק הלכא כלופה שמעמידים על המגדלים לראות אם יצאו גייסות לעיר יתקע כסופר להזהיר את העם שיתכנסו ויתחזקו כן נתתיך להזהירם להשמר מן הפורענות שלא אציאנו עליהם : (רס"י)

מצודת דוד צופה. כמו שהצופה הועמד לראות אם גייסות באים להזהיר בני העיר להיות נשמרים מהם כן העמדתיך להזהיר את העם על התשובה להיות נשמרים מן הפורעניות המעותדת לבוא : ושמעת. וכאשר תשמע מפי דבר פורעניות תזהיר אותם בשליחותי לעשות תשובה : (מצודת דוד)

מצודת ציון צופה. הוא העומד על מגדל העיר ומביט מי ומי הבאים אל העיר : והזהרת. מל' אזהרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין צופה נתתיך, א"ל על שישב משמים ולא דבר דבר שבוזה נפשות הוא חובל, כי הכין אות שיהיה לבית ישראל כצופה העומד בראש המגדל לראות אם יבא צר ואויב ולהזהיר את העם, אולם ואתה

לא תזהירם מן חרב אדם, רק עת תשמע ממני דבר שהיא גזרת פורעניות והזהרת אותם ממני שישובו בתשובה : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] בְּאִמְרֵי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהִזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הַרְשָׁעָה לְזוּיָתוֹ הֲוֵא רָשָׁע בְּעוֹנָו יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדָךְ אֲבָקֶשׁ:

מצודת דוד באמרי לרשע. ר"ל באמרי לך על הרשע שימות ואתה לא הזהרתו ולא דברת להזהיר את הרשע לשוב מדרכו הרשעה למען ישאר חי : **הוא רשע.** הנה הרשע ההוא ימות בעבור עונו ואדרוש דמו מידך ר"ל תקבל עונש על מיתתו כי אם היית מזהירו אולי היה שב מדרכו ולא היה מת : (מצודת דוד)

מצודת ציון אבקש. ר"ל אדרוש לשלם גמול עליה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין באמרי והנה בכל האופנים אין לך להעלים נבואתך, א. ברשע העושה במזיד בשאט נפש וידעת כי לא יקבל דבריך, בכ"ז צריך אתה להזהירו, והנה בצד זה **אני אומר לרשע מות תמות** שאני גוזר עליו עונש מות, ואז אם **לא הזהרתו** להודיעו שנגזר עליו מיתה, או עכ"פ אם **לא דברת להזהיר רשע מדרכו** שתוכיחו על דרכו מצד השכל בדרך תוכחה כדי לחיותו, אז **הוא רשע** ר"ל בתדמה כי טוב שלא תזהירו אחר שידעת שלא יקבל דברך מוטב שיהיה שוגג ולא יהיה מזיד, לא כן, כי בהפך שהוא רשע בעונו ימות, **א.** שימות, **ב.** שימות רשע, ולא יזכה בזה שהיה שוגג, **ודמו מידך אבקש** כי אולי היה שב מרשעו : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וְאַתָּה כִּי-הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא-שָׁב מִרְשָׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ הַרְשָׁעָה הֲוֵא בְּעוֹנָו יָמוּת וְאַתָּה אֶת-נַפְשְׁךָ הַצֵּלְתָּ:

מצודת דוד ואתה. אבל אם אתה הזהרת את הרשע והוא לא שב מרשעתו : **את נפשך הצלת.** ר"ל לא תקבל עונש על מיתתו הואיל והזהרתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה אמנם אם הזהרתו ולא שב בין מרשעו הקודם, ובין מדרכו הרשעה להבא, כי עוד הולך בדרך רשע, אז אל תחשוב שמת על ידך יען שנעשה מזיד, כי הוא רשע בעונו ימות ואתה אינך חייב בדבר, ובהפך אתה את נפשך הצלת במה שהזהרתו : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וּבְשׁוּב צְדִיק מִצְדָּקוֹ וְעָשָׂה עוֹל וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו הוּא יָמוּת כִּי לֹא הִזְהַרְתּוֹ בְּזוֹטָאֲתוֹ יָמוּת וְלֹא תִזְכָּרְךָ צְדָקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וְדָמוֹ בַּמִּדָּה אֲבָקֵשׁ:

רש"י ונתתי מכסול לפניו. כשהוא עושה דבריו בהלנע ומראה עצמו כלדיק אני נותן עבירה מפורסמת לפניו כדי לגלות מעשיו וכשאציא רעה עליו לא יהרהרו אחרי: ולא תזכרנה. לדקותיו. פירשו רבותינו בתוהא על הראשונות שמתחרט על הלדקות הראשונות שעשה: (רש"י)

מצודת דוד ובשוב צדיק. כאשר הצדיק יחזור מצדקו ויעשה עול כי יטעה לחשוב שבעבור שהיה צדיק מימים רבים יכפר לו האלהים על העול שעושה עתה: ונתתי מכשול. אזמין לפניו מכשול צרה והוא ימות בה: כי לא הזהרתו. אם לא הזהרתו הנה הוא ימות בעבור חטאתו והצדקות אשר עשה מאז לא תזכרנה לא להגן עליו מן המיתה ואת דמו אדרוש מידך כי אם הזהרתו אולי עמד בצדקו: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובשוב (ענין ב') מי שהוא צדיק ויצא מצדקו לעשות איזה עול בשוגג, וז"ש ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול, שהוא עול רק לפי ערך צדקו, שאצלו ה' מדקדק כחוט השערה ושגגות נעשות לו כזדונות, ואם היה רשע עושה עבירה כזאת לא היה נענש ע"ז וז"ש ונתתי מכשול לפניו הגם שהוא רק מכשול שנכשל בשוגג, בכ"ז אני נותנה לפניו, לפי ערכו, שלפי ערכו יוחשב לחטא באופן שהוא ימות, הוא מצד ערכו מתחייב מיתה, מה שאחר לא היה נענש על דבר כזה, בל תחשוב שעל דבר קטן כזה אינך מחויב להזהיר, א. מצד שהוא שוגג, ב. מצד שזכיותו יגינו עליו ולא יענש, דע כי לא כן הוא, רק אם לא הזהרתו א. בחטאתו ימות שימות על חטאת השוגג, ב. שזכיותו לא יגינו עליו כי לא תזכרנה צדקותיו אשר עשה להצילו על ידיהם מעונש, וממילא דמו מידך אבקש: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מכשול, הוא בלא דעת, ולפני עור לא תתן מכשול, ואמרו רז"ל האי עון מזיד הוא וקרי ליה מכשול: בחטאתו, סתם חטא הוא שוגג, וזה ההבדל בין מ"ש למעלה בעונו ימות שהוא מזיד: (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְאָתָּה כִּי הִזְהַרְתּוֹ צְדִיק לְבִלְתִּי זֹטָא צְדִיק וְהוּא לֹא-זֹטָא זָיוּ יוֹזִיָּה כִּי זָוָהר וְאָתָּה אֶת-נַפְשְׁךָ הַצְלֵתָ: (פ)

מצודת דוד **ואתה**. אבל אם אתה הזהרת את הצדיק לבל יחטא בבטחון היותו צדיק עד הנה והוא שמע לך ולא חטא כפי מה שחשב : **חיו יחיה**. אף שחשב לחטוא הואיל ולא חטא חיה יחיה כי קבל את האזהרה : **ואתה את נפשך הצלת**. כי אם לא הזהרתו היה עושה כמחשבתו והיה מת בחטאו והיה דמו נדרש ממך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה כי הזהרתו מצד שהוא צדיק, לבלתי חטא אף חטא קטן שוגג מצד שהוא צדיק והשוגג יחשב לו לזדון, ועיי"כ והוא לא חטא את החטא השוגג, אז תרויח בשמים א.** **כי הוא חיה יחיה כי נזהר כי בודאי ישמע לדבריך ותציל נפשו, ב. ואתה את נפשך הצלת,** (וגם אמר ואתה כי הזהרת צדיק, ר"ל בל תחשוב שלא ישמע אליך ואיי"כ עיי"ז יתהפך להיות רשע, כי גם שתזהיר אותו יהיה צדיק כי בודאי ישמע לדבריך) (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הזהרתו צדיק,** הכינוי עם שם הפעול, ולפי מה שכתבתי בפירושי ר"ל הזהרתו מצד שהוא צדיק : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] **וְתָתִי עָלַי שָׁם יָד-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קוֹם צֵא אֶל-הַבְּקָעָה וְשָׁם אֶדְבֹר** **אֹתָךְ:**

מצודת דוד **יד ה' כח חוזק הנבואה** : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **קום צא אל הבקעה, א.** כדי שיתבודד ויהיה מוכן לנבואה, **ב.** שהעם לא היו ראויים שתחול רוח ה' על הנביא בהיותו ביניהם : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] **וְאָקוּם וְאֵצָא אֶל-הַבְּקָעָה וְהִנֵּה-שָׁם כְּבוֹד-יְהוָה עֹמֵד כְּכֹוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל-נְהַר-כְּבָר וְאָפַל עַל-פָּנָי:**

רס"י והנה פס כבוד ה' עומד. הקדים על ידו לילך פס מדת ענוה יתירה מה שאין דרך צער ודם לעשות כן התלמיד ממתין לרצ וכאן הרצ ממתין לתלמי' : (רס"י)

מצודת דוד **ככבוד**. כדמות מראה המרכבה אשר ראיתי וכו' : **ואפול וגו'.** להשתחות לה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כבוד ה' עומד** הראה לו שנית איך השכינה הגם

שמוכנת ללכת לירושלים להחריבה, עודו בין הגולה להשגית עליהם
(מלבי"ם) באור (הענין)

[כד] וְתָבֵא-בִּי רוּחוֹ וְתַעֲבֹדֵנִי עַל-רַגְלֵי וַיְרַבֵּר אֹתִי וַיֹּאמֶר אֵלַי
בָּא הַסָּגֵר בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ:

רש"י הסגר בתוך ביתך. להראותם שאינם ראוין לתוכה' : (רש"י)

מצודת דוד רוח. ר"ל רוח התעוררות ומחוזק : ותעמידני. הרוח הזה
החזיק אותי והעמיד אותי על רגלי : בוא הסגר וגו'. לשבת מבלי חברת
אנשים (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין בא הסגר טרם תחל לנבאות תצטרך להסגר כל ימי
המצור שצוהו בסיי שאח"כ כדי לשאת עיני שכיבתו על צדו את עון יהודה
וישראל (מלבי"ם) באור (הענין)

[כה] וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם הִנֵּה נָתַנּוּ עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וְאָסְרוּךָ בָהֶם
וְלֹא תֵצֵא

רש"י הנה נתנו עליך עבותים. הוא אסור בביתך כאילו נאסרת בעבותים
וכן ת"י הא גזירת פתגמי עליך כאסור גדילן וגו' : (רש"י)

מצודת דוד הנה נתנו וגו'. ר"ל תהא כלוא בביתך כאלו נתנו עליך חבלים
עבות ואסרו אותך בהם לכל תוכל לזוז משם : בתוכם. בין אנשי הגולה
(מצודת דוד) :

מצודת ציון עבותים. חבלים עבות בת גי יתרים : ואסרוך. ענין קשור :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה נתנו עליך עבותים, כמ"ש לקמן (ד' ח') והנה
נתתי עליך עבותים ולא תהפך מצדך אל צדך ואחר שהוא בחטאם, דומה
כאילו הם נתנו עליך עבותים. ולא תצא בתוכם, ואף אם הם יבואו אליך
(מלבי"ם) באור (הענין)

[כו] וּלְעֹנֶךָ אֵד בֵּיק אֶל-זֹכְרָךָ וְנִאֲלַמֶּת וְלֹא-תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ

מוכיון כִּי בֵּית מְרִי הַמָּוֶה:

מצודת דוד ולשונך אדביק. ר"ל לא תדבר עמהם כאלו הדבקתי לשונך אל חכך לבל תוכל לדבר : ונאלמת. תהיה כאלם ולא תהיה למולם לאיש מוכיח שדרכו למחות ולהוכיח מלבו בעת יראה מי עושה הרע : כי בית מרי המה. לכן לא תוכיחם מלבד כי ימרו בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון חכך. החיך מה שמעל הלשון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולשונך אדביק אל חכך, ולא תהיה להם אף לאיש מוכיח הגם שלא תדבר דברי נבואה רק דברי תוכחת השכל גם באופן זה לא תוכיח כי בית מרי המה ובודאי לא ישמעו תוכחות : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] וְבֵרְבִרֵי אֹתְךָ אֶפְתָּוּ אֶת-פִּיךָ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲשִׁמְעָה | יִשְׁמָעַ וְהִזְזֶנְךָ | יִזְזֶנְךָ כִּי בֵּית מְרִי הַמָּוֶה : (פ)

רש"י וזדברי אותך. כשאחפוז לדבר אתך אשלחך אליהם : ואמרת אליהם כה אמר אד' . אליהם. את כל דברי שליחותי : השומע ישמע. אין זה מן השליחו' אלא הרוח הקודש אמר לנבי' אתה אמור אליה' שליחותי והם השומע ישמע והחדל יחדל כי ידעתי כי לא כולם ישמעו כי בית מרי המה : (רש"י)

מצודת דוד ובדברי אותך. וכשאדבר אני בך לשלחך להתנבאות להם אז אפתח את פיך למהר לדבר צחות עם כי לא תהיה רגיל כ"כ לדבר עם אנשים ליישר דרכם : ואמרת. כאשר אשלחך תאמר להם כה אמר ה' ר"ל לא מלבי אני אומר כ"א דבר ה' המה : השומע. אתה אמור בשמי מי שירצה לשמוע ישמע ומי שיחדל לשמוע יחדל ואין עליך לכופם על השמועה כי בית מרי המה וימרו בך ולא ישמעו אליך אם תרצה לכופם ולכן הנח להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובדברי אותך שהוא אחר שתגמר המעשים שנצטוה לעשות בסי' די ובסי' ה', אז אפתח את פיך, אולם אז לא תוכיחם כאיש מוכיח תוכחת מוסר משכלו, רק תאמר אליהם מאמר קצר, כה אמר ה' השומע תוכחת מוסר יזכה שישמע כי חיה יחיה, והחדל משמוע מוסר, יחדל מן העולם. זאת אמר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל

פרק-ד

[א] וְאֶתְּהָ בֶן-אָדָם קִוֹז-לְךָ לְבִנְתָּה וְנָתַתְּהָ אֹתָהּ לְפָנֶיךָ וְזִזְקוֹת עָלֶיךָ
עִיר אֶת-יְרוּשָׁלַם:

רס"י לבנה. טויל"ה זלע"ז ויט מהם סהם גדולות : (רס"י)

מצודת דוד ונתתה. העמידה מול פניך וחקוק עליה צורת עיר וחזר ופירש את ירושלים : (מצודת דוד)

מצודת ציון לבנה. עשוי מן הטיט ומייבשים בחמה או שורפים אותו באש וכן נלבנה לבנים (בראשית יא) : וחקות. מלשון חקיקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קח לך לבנה הורה בזה כי ירושלים אין הוייתה ומציאותה רק ע"י השגחת ה' ורצונו, כי היא בעצמה זולתו היא לבנה היולאנית גולמיית בלי שום צורה, רק ע"י שתתן אותה לפניך שזה רמז על ששם ה' אותה לפניו וישים עיני השגחתו עליה, ע"כ וחקות עליה עיר נבנית על תילה עליה עיר מושב ולהיותה ירושלים קרית מלך רב : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וְנָתַתְּהָ עָלֶיךָ מִצֹּר וּבְנִיתָ עָלֶיךָ דֵּיךָ וְשִׁפְכָתָ עָלֶיךָ סִלְלָה וְנָתַתְּהָ עָלֶיךָ מִזֹּזְזוֹת וְשִׁים-עָלֶיךָ כָּרִים סְבִיב:

רס"י דיק. מגוני"ל זלע"ז שמסליכין זו חזנים לעיר : סוללה. שופך עפר וסוללו וכזקו במקלות ועושה תל גבוה לעמוד עליו ולראות בתוך העיר ולירות בחאי' : סוללה. זסטיו"ן זלע"ז : ושים עליה כרים. ת"י איפרורין והם כפרים פעושים חיילותיו ויושבי' זאהלי' לרוחות העיר שלא יהא אדם יולא זכא ופירוש כרים שרים ממונים על האז' זה שומר לרוח זה וזה לרוח זה : (רס"י)

מצודת דוד ונתתה עליה מצור. ר"ל תצייר על העיר ההיא החקוקה צורת מצור כאלו האויבים צרים עליה : ובנית וגו'. ר"ל תצייר עליה כעין דיק

וכו' וכולם המה ענייני המצור : (מצודת דוד)

מצודת ציון מצור. האויבים המקיפים העיר ללכדה יקרא מצור כי מצירים להם : **דיק.** הוא מגדל הנבנה ללכוד העיר וכן ויבנו עליה דיק (ירמיה נב) : **סוללה.** הוא תל העפר ששופכים מול העיר לעלות עליו ללחום על העיר וכן וישפוך סוללה (דניאל) יא) : **מחנות.** צבאות עם : **כרים.** הם אילי ברזל עשויים לנגח בהם בתומה להפילה כמוזכר ביוסיפון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתת עליה מצור אח"כ תצייר שע"י חטאה נתן ה' עליה אויבים אשר יביאוו במצור להחריבה, בענין שה' הבונה אותה מתעסק להחריבה, וספר כל עניני המצור ובנית עליה דיק בל יצאו מן העיר, ושפכת עליה סוללה משם ילחמו על העיר, ונתת עליה מחנות הלוחמים, ושים עליה כרים להפיל החומה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דיק, חומה דקה סביב חומת העיר בל יוכלו לצאת מן החומה : סוללה, שופכים עפר ועושה מקום גבוה משם יורו אל העיר : כרים, אילי ברזל לנגח החומה : (מלבי"ם באור המלות)

ג ואתה קוז-לך מוזבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל פינך
ובין העיר והכינתה את-פניך אליה והיתת במצור וצרת עליה
אות היא לבית ישראל: (פ)

רס"י קיר ברזל. דוגמא לחומת העי' המפסקת בין הכבא וצין העיר : אות היא. שכן תבא ירוקלי' צמאור : (רס"י)

מצודת דוד ונתתה אותה. העמיד אותה להיות כקיר ברזל מפסקת ביןך ובין העיר החקוקה והיא דוגמת חומת העיר המפסקת בינה ובין הצרים עליה : **והכינותה.** תכין אליה פניך כאלו אתה נלחם עליה : **והיתת במצור.** ר"ל אף כי תהיה במצור אשר צירת עליה צורת מצור עכ"ז גם אתה תצור עליה ותלחם בה והיא לאות לבני ישראל אשר מלבד האויב הנלחם במ אלחם במ גם אני : (מצודת דוד)

מצודת ציון מחבת. שם כלי מה : **קיר.** כותל : **והכינותה.** מלי הכנה : **אות.** סימן : **לבית ישראל.** על בני יהודה יאמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה אחר שתצייר ענין האויבים הצרים עליה בדבר ה', תקח מחבת ברזל וזה יהיה לאות שהושם קיר ברזל בין הנביא מלאך ה' ובין העיר רומז כי עונותיהם היו מבדילים כקיר ברזל בין ה' ושלוחי השגחתו ובין העיר, ובכ"ז והכינתה את פניך עליה לרמז שדרך הקיר

הזה הכין ה' פניו אליה ע"י נביאיו ששלח אליהם יום יום השכם ושלות, ומצד זה היא במצור כפול, **א.** מצור נפשי, ע"י הנביאים הצרים עליה יום יום להשיבם אל דרך הטוב, **ב.** המצור של האויבים, וז"ש שע"י הקיר ברזל והיתה במצור מן האויבים כי סרה ההשגחה מהם, וע"י שהכין פניו אל העיר, ע"כ **וצרת עליה** אתה, להשיבם למוטב באופן שאם ינצח הנביא את העיר לא ינצחום האויבים, ואם לא ינצח רק תשאר הקיר ברזל בינו ובינם אז האויבים ינצחוהו, וזה **האות לבית ישראל**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והיתה במצור וצרת**, כפל ויתור ? ובפי' תקנתיו (מלבי"ם): באור המלות

[ד] ואתה ישכב על-צדך השמאלי ושמית את-עון בית-ישראל עליו מספר הימים אשר תשכב עליו תשא את-עונם:

רפ"י על כדך השמאלי. לסבול כער וייסורין מניין ימים כמנין שנים אשר הליקתני רוחי כזיכול על שהכעיסו לפני ותכפ' על עונם אחרי אשר קשה צעיניך הפורענות שאני אומר להביא עליהם : (רפ"י)

מצודת דוד **שכב על צדך השמאלי.** כנגד שומרון ראש מלכות אפרים שהיתה משמאלה של ארץ יהודה וכמ"ש ואחותך הגדולה שומרון וכו' היושבת על שמאלך (לקמן טז) : **ושמת וגו'.** עליו. על הצער הזה תשים עון ישראל ר"ל בזה הצער יכופר עון ישראל לבל יהיו כלים בעונותיהם מבלי תקומה : **מספר הימים.** כחשבון מספר הימים אשר תשכב על צדך השמאלי כחשבון הזה תכפר על עונם אם הרבה הרבה ואם מעט מעט : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תשא.** ענין כפרה וסליחה כמו כל תשא עון (הושע יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה שכב על צדך השמאלי ושמית את עון בית ישראל עליו** לרמוז כי סבת עון בית ישראל כולו שהם עשרת השבטים היה הצד השמאלי, כי ימין ה' מורה על הנהגה הנסייית שבה ימין ה' עושה חיל, והשמאל מורה על ההנהגה הטבעיית, ובאשר נהג עם עשרת השבטים כפי המנהג הטבעי ולא הרבה להם אותותיו ונפלאותיו ולא שלח להם נביאיו תמיד להוכיחם, לכן חטאו בע"ז ובזה ילמד זכות על בית ישראל (מלבי"ם): באור הענין

**וַיִּזְכֹּר יְהוָה אֶת-שְׁנֵי עֶזְרָא לְמִסְפַּר יָמֵיהֶם שְׁלֹשׁ-מֵאוֹת
וּתְשִׁיעִים יוֹם וְנִשְׂאָתָּ עֵוֹן בֵּית-יִשְׂרָאֵל:**

רס"י נתתי לך את שני עונם וגו'. הקילותי עליך לקבל את נער ססבלתי אני למנין שנים שחטאו לפני הפכתים לך למנין ימים (ליסנא אחריני' שני כמו שנים וכן תרגם יונתן ואנא יהבית לך על חד תרין בחוביהון סא"א) : שלש מאות ותשעים יום. שנינו בסדר עולם מלמד שחטאו ישראל שלש מאות ותשעים שנה משנכנסו לארץ עד שגלו ממנו עשרת השבטים ואתה מולא מהם מפורקים מאתים וארבעי' ושלש משמלך ירבעם עד שגלה הושע בן אלה ובימי שפוט השופטים קי"א שנים והשאר סתומים אלו הש"ץ שנים שמלאתי בתשובות רבי יוסף ריש מתיבתא שחטאו י' שבטים מימות יהושע עד שהגלה סנחרב משומרון חסוב בימי השופטים ח' שנים ביד כושן י"ח ביד עגלון ד' ביד סיסר' ז' ביד מדין י"ח ביד בני עמון מ' ביד פלשתים הרי קי"א מן מיכה עד שנגזרה הארון בימי עלי מ' הרי קנ"א חסוב לירבעם בן נבט כ"ב נדב בנו ב' בעשא כ"ד אלה בנו ב' עמרי י"ב אחאב כ"ב אחזיהו בנו ב' ויהור' אחיו י"ב ויהוא כ"ח יהואחז י"ז יהואש בנו י"ז וירבעם בנו מ"א הרי ש"ן שנה ומנחם בן גדי י' פקחיהו בנו ב' ופקח בן רמליהו כ' והושע בן אלה ט' שנים הרי שצ"א ושנה אחרונה להושע אינה מן המנין לפי שבשנת ט' להושע נלכדה שומרון ולא היה חשבון המלכות להושע אלא ח' שנים הרי ש"א שני' ומ' שנים שחטאו מלכי יהודה אחר גלות סנחרב עד שנאמרה פרשה זו ליחזקאל מפורקים למטה ולא הוורכתי לפרקם (סא"א) : (רס"י)

מצודת דוד ואני נתתי לך. למולך הקלתי לחשוב את שנות העון למספר ימים ר"ל כל שנה יחשב ליום ובשכבת יום תכפר על עון שנה : **שלוש וגו'.** ר"ל והרי הם שלש מאות ותשעים יום כי כן מספר שנות עוונם משנכנסו לארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה כי לא בכל ימיהם חטאו כ"א במספר שנים אלו כן הוא בס"ע (ואף שעד ימי ירבעם היו בני יהודה במלכות אחת עם אפרים מ"מ יחשב ע"ש מלכות אפרים כי הם הרבים מול יהודה) : **ונשאת וגו'.** כאומר הואיל וכן תוכל לכפר עם צער השכיבה על כל שנות עוונם לבל יכלו בעוונם כי תוכל לשכוב כל מספר הימים משא"כ אם היה יום ליום ושנה לשנה כי אז לא היית יוכל לשכוב נגד כל שני עוונם לכפר על כולם כי אם לפי המספר שתוכל לשכוב על צדך : (מצודת דוד)

מצודת ציון שני. מלי שנה : **ונשאת.** תכפר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואני, ר"ל ועי"כ יוחשבו השנים שחטאו בהם לימים (כי היום והשנה יש להם התדמות שבכ"א השמש סובב את גלגלו, ביום סובב ממזרח למערב ובשנה ממערב למזרח), ז"ש **ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים**, כי מצד הזכות הזה שהיו נתונים בכל העתים האלה תחת הטבע והמערכה שלא יוכרו שנויהם רק בשנים בשיתחלפו הארבע תקופות, לכן לא יחשבו השנים רק לימים. ולפי חשבון הרי"א במלכים היה מימות ירבעם שהתחילו עשרת השבטים לחטא עד חורבן הבית שלש מאות ותשעים שנה כמבואר מחשבון שנות מלכי יהודה לפי שטתו, ולכן צוהו לשכוב ש"ץ יום : (מלבי"ם באור הענין)

וְכָלִּיתָ אֶת-אֱלֹהֵי וְשָׁכַבְתָּ עַל-צִדְךָ (הַיְמוֹנִי) הַיְמוֹנִי עֲשִׂיתָ וְנָשְׂאתָ אֶת-עֲוֹן בֵּית-יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם לַעֲשָׂה יוֹם לַעֲשָׂה נָתַתִּי לָךְ:

רס"י עון בית יהודה ארבעים יום. מלמד שחטאו בית יהודה מסגלו עשרת השבטים עד שחרבה ירושלים מ' שנה כ"ב של מנשה שכתוב בו ככל אשר עשה אחאב (מלכי' ב כא) ואחאב מלך עשרי' ושתים ושתים לאמון וי"א דיהויקים ונבואה זו נאמר' ליחזקאל בשנ' החמישית ללדקיהו הרי ארבעים סך כולם ארבע מאות ושלשים ואחר הנבואה הזאת שהו שש שנים הרי שמונה יובלות ושלשי' ושש שנה בשמונה יובלות שמונה שבועי שמיטות הרי חמשים ושש שנות שמיטה ושמונה שנות יובל הרי ששים וארבע ובשלשים ושש שנה יש חמש שנות שמיטה הרי ס"ט שמיטות ושנת היוכל האחרון נחשבה להם לעון שהרי בעונם גלו ממנה הרי שבעים שנה מקודשי' של שמיטה שלא שמתום ישראל לפיכך גלו ע' שנה לקיים אז תרצה את שבתותיה (ויקרא כו) והוא שכתוב בסוף דברי הימים למלכות דבר ה' בפי ירמיה עד לכתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלכות שבעים שנה : לדרך השמאלי. לשומרון. לדרך הימני. ליהודה לפי שיהודה דרומה של ארץ ישראל כמה שנא' ואחותך הגדולה שומרון היושבת על שמאלך (לקמן טו טז) ואף בספר יהושע תחם מלך שבט יהוד' כל מלך הדרומי : (רס"י)

מצודת דוד וכלית את אלה. אחר שתכלה לשכוב על צדך השמאלי כל הימים האלה : **ושכבת.** תשכב על צדך הימני שנית ר"ל אחריו והוא כנגד

יהודה שהוא מימין שומרון : **ונשאת**. בצער השכיבה ההיא תכפר את כל עון בית יהודה לבל יכלו בעונם : **ארבעים יום**. ר"ל תשכב ארבעים יום כי למולם הקלתי לחשוב צער שכיבת יום לכפרה על שנה משני עוונם כי בני יהודה חטאו ארבעים שנה אחר גלות שומרון עד היום ההוא כי בימי מנשה חטאו כ"ב שנה כי בו נאמר כאשר עשה אחאב (מ"ב כא) ור"ל כמספר השנים שעשה אחאב את האשרה ואחאב מלך כ"ב שנים ובכל ימיו עשה את האשרה ושתים של אמון וי"א של יהויקים (כי יהואחז שמלך לפניו ויהויכין שמלך אחריו לא מלכו שניהם כ"א ששה חדשים ועשרה ימים ולא היה שנה שלימה) והנבואה ההיא נאמרה בשנה החמישית לגלות יהויכין הדי ארבעים שנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וכלית**. ענין השלמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכלית ושכבת אח"כ יסבול עון יהודה ארבעים יום, וזה נגד ארבעים שנה שהיה מעת התחיל ירמיה לנבאות על החורבן בשלש עשרה שנה ליאשיה עד החורבן, שמאז החליט הגזרה שיוחרב הבית, וירמיה התרה בם יום יום כל משך זמן הזה, ומאז גלה ה' ימינו שהיא ההשגחה שהשגיח עליהם לשלוח להם נביאים יום יום, והגם שאותם ארבעים שנה היה בכלל ש"ץ שנה הקודמים. הנה בחטאים הקודמים היו משותפים כל ישראל וגם עשרת השבטים והגולים מא"י, אבל בחטא זה שלא שמעו אל ירמיה הנביא המנבא להם על החורבן היה רק בית יהודה לבדם, ועז"א **ושכבת על צדך הימני שנית** כי כבר שכב בעד השנים האלה, ועתה שכב שנית על צדך הימני, מה שחטאו מזה הצד שגלה להם ה' את ימינו, ובזה לא נחשבו השנים לימים מצד החוטאים כי אין להם לימוד זכות שלא הוכיחם ה' ע"י נביאו, רק עתה נחשבו הימים לשנים, ר"ל שהועיל זכות הנביא שכל יום ששכב וסבל יסורין יחשב לשנה, אחר שהנביאים עשו את שלהם והוכיחו, וז"ש **יום לשנה נתתיו לך**: (מלבי"ם באור הענין)

וְאֶל-מִצּוֹר יְרוּשָׁלַם תִּכְיֶן פְּנֵיהֶ וְזָרְעָה וְזִשׁוּפָה וְנָבֵאתָ עֲלֵיהֶ:

רס"י ואל מצור ירושלים. אשר חקות על הלבינה תשים פניך כשתשכב על לך השמאלי תהי הלבינה לנגדך וכן בשכבך על הימני : וזרועך. תהא חשופה. לנגדך כאדם הנלחם הוא אות לנבוכדנצר הנלחם זה : חשופה. כמו גלויה :

מצודת דוד ואל מצור ירושלים. אל צורת ירושלים החקוקה על הלבנה כאלו נתונה במצור אליה תכין פניך בין בשכבך על השמאל בין בשכבך על הימין : **וזרועך חשופה**. תגלה זרועך כאלו תלחם בה כדרך הנלחמים

בזרוע מגולה : **ונבאת עליה**. ר"ל ובוזה כאלו תנבא עליה על חורבנה כי בזה ירמז אשר מלבד האויב הנלחם במ אלחם במ גם אני : (מצודת דוד)

מצודת ציון תכין. מל' הכנה : **חשופה**. גלויה כמו חשפי שובל (ישעיה מו) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואל מצור ירושלים תכין פניך, הנה הלבנה הונחה לצד שמאלו כ"ז ששכב על צדו השמאלי והיו פניו אל הלבנה (כמ"ש בפסוק ג') והכינותה את פניך עליה) רק לא היה זרועו חשופה ולא נבא עליה כי אל עשרת השבטים לא חשף ה' זרוע קדשו בנסים ולא שלח נביאיו אליהם שזה רמז יד השמאל, אולם בארבעים יום האחרונים ששכב על צד הימני הונחה הלבנה לצד ימינו, **והכין פניו אל מצור ירושלים וזרועו חשופה ונבא עליה** לסימן שהי הכין פניו אליהם בעת ההיא ושלח נביאו וזרועו היתה חשופה ונבא עליה בכל עת ע"י נביאיו (מלבי"ם):
באור (הענין)

ח וְהִנֵּה נָתַתִּי עֲלֶיךָ עֲבוֹתַי וְלֹא-תִהְיֶה בְּמִצְרָךְ אֶל-צָרְךָ
עַד-כָּלֹתְךָ יְבִי בְּמִצְרָךְ:

רפ"י נתתי עליך עבותים. גזירת מצותי תהא חמורה עליך כאילו נאסרת בעבותים שלא תהפך מלךך אל לך : עד כלותך ימי מלךך. מניין הימים האלה שגזרתי עליך : (רפ"י)

מצודת דוד והנה נתתי וגו'. ר"ל לא תהפך מצד אל צד כאלו נתתי עליך חבלים עבות לאסרך בהם לבל תוכל להתהפך : **עד כלותך**. עד אשר תשלים לשכוב כל הימי אשר אמרתי שאתה תצור עליה בעת שכבך והם ש"ץ יום על צד שמאל ומי יום על צד ימין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנה נתתי עליך עבותים. וזמ"ש (ג' כ"ה) הנה נתנו עליך עבותים שלא תצא מביתך וכן לא תהפך מצדך אל צדך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מצוריד, ביו"ד הריבוי, כי היו שני מיני מצור, שרמז בשכיבתו על שתי ידיו : (מלבי"ם באור המלות)

ט וְאֶתְּהָ קֶזֶז-לָךְ זֹטִיךְ וְשִׁעָרִים וּפֹל וְעַד-שָׁיִם וְדָוָן וְכִסְבִּיִּם
וְנִתַּתָּה אוֹתָם בְּכָלִי אֲזוּר וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם לָךְ לְלֹוֹם בְּמִסְפָּר

הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתָּה | עֹכֵב עַל-צַדִּיק שְׁלֵשׁ-מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם תֹּאכְלֵנּוּ:

רפ"י חטין ופעורים וגו'. ודוחן וכוסמים. פאני"ץ איאפיילטר"א זלע"ז
סי' הרעב פיהא עליהם זימי המלור ויאכלו לחם תערוכות וזמיאום :
(רפ"י)

מצודת דוד ונתתה אותם. את כולם יחד נתן בכלי אחד את המקח מהם
לעשות לחם : ועשית אותם. מכל המינים יחד תעשה אותם לך ללחם
מאכלך והוא לאות לבני יהודה שבימי המצור יאכלו אלו המינים
מעורבים מפני הרעב ולא יבררו החטין למאכלם אבל יאכלו בתערובות
המינים הפחותים ההם : מספר. במספר הימים אשר תשכב על צדך
השמאלי שהם ש"ץ יום תאכל לחם זה (וה"ה במספר הימים שישכב על
צדו הימני שהם מי יום ולקצר סמך על המבין כי דרך אחד להם) : (מצודת
דוד)

מצודת ציון חטין וגו'. שמות מיני תבואה וקטניות : (א) במשורה. כן
נקרא מדת הלח כמו במשקל ובמשורה (ויקרא יט) : ההין. שם מדה :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה קח לך חטין ושעורים צוה לו עוד שיעשה רמז
אל המאכל שיאכלו בימי מצורם, א. ממה שיקח חטין ושעורים שהוא
סימן הזמנת הלחם לימי המצור, ב. ונתת אותם בכלי אחד לסימן
שיאכלום בתערובות מינים שונים מחסרון לחם נקי, ג. מספר הימים
שיכין לחם על ש"ץ יום, כי מלך בבל סמך על ירושלים ב"י ימים לחדש
העשירי בשנה התשיעית לצדקיהו, וכבשה בחדש הרביעי מהשנה הי"א
למלכותו בז' או בט' לחדש, והאריכו ימי המצור י"ח חדש, ומבואר
בירמיה כי באמצע ימי המצור יסתלק מלך בבל מירושלים מפני חיל
פרעה (שם ל"ו), וכפי הנראה (שם פסוק י"ז וסי' ל"ב א') היה זה בשנה
העשירית למלכות צדקיהו, וכפי זה י"ל ששובו אל המצור שנית היה
בתחילת אייר שמאז עד י' תמוז לשנת החורבן היה ת"ל יום, ובעת סר
נבוכדנצר מן העיר הכינו להם לחם לימי המצור והכינו לש"ץ יום שהוא
שנה וחדש, כי לא מצאו יותר, וז"ש מספר הימים אשר אתה שוכב שלש
מאות ותשעים יום ואחר ש"ץ יום החל הרעב בעיר וסבלו רעב ארבעים
יום, שאז מתו ברעב ודבר וחרב בתוך העיר עד שנבקעה העיר (כמ"ש
ירמיה כ"א ד') ובכ"מ, ולפי"ז בש"ץ ימים הראשונים אכלו במשקל,
וז"ש(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ט-יב) מספר הימים, הלא יפלא שלא הכין לחם
לארבעים יום האחרונים ? ומ"ש שיאפה עוגת שעורים הלא היה מעורב
חטין ושעורים ויתר מינים בכלי אחד ואכלם ביחד : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וּמֵאֲכַלְךָ אֲשֶׁר תֹּאכְלֶנּוּ בְּמִשְׁקוֹל עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם מִעֵת
עַד-עֵת תֹּאכְלֶנּוּ:

רס"י במשקול. סימן לחנסי מנור היראים מן הרעב ואוכלי במשקל
וקותין במסור' : (רס"י)

מצודת דוד ומאכלך. שער המאכל אשר תאכלנו יהיה במשקול וכו' :
מעט. ר"ל לא ליום מלבד הלילה כ"א מעת היום ההוא עד למחרתו בעת
ההיא עצמה וגם זה לאות שיאכלו בעת המצור במשקל ולא כדי שביעה
כי יחושו פן יתום הלחם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ומאכלך במשקל עשרים שקל ליום, וכן שתו המים
במשורה וזה יהיה רק בש"ץ הראשונים כי אח"כ תצמצם יותר כי לא
יהיה להם עוד עשרים שקל ליום : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וּבַיּוֹם בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה שְׁשִׁית הַהֵינָן מִעֵת עַד-עֵת תִּשְׁתֶּה:

רס"י מעת עד עת. מיום ליום במדה זו תשתה ששית ההין : (רס"י)

מצודת דוד ששית ההין. המדה תהיה ששית ההין וזה תשתה מעת עד עת
וגם זה לאות שבימי המצור ישתו במדה ולא כל הצורך : (מצודת דוד)

[יב] וְעֹגַת שְׁעוּרִים תֹּאכְלֶנּוּ וְהִיא בְּגִלְלֵי צֶאֱת הָאָרֶם תִּעְגְּנָה
לְעֵינֵיהֶם:

רס"י ועוגת שעורים תאכלנה. עריכת' מנוולת כעריכת שעורי' ולא נאה
כעריכת עוגת חטים : בגללי ראת האדם תעגנה. תאפינה בגחליהם
שמייבשן וסורפן : (רס"י)

מצודת דוד ועוגת שעורים תאכלנה. החררה אשר תאכלנה תהיה
משעורים וגם זה לאות שמעקת רעבון יאכלו עוגת שעורים שהוא מאכל
בהמות : והיא. החררה היא תאפינה לעשותה עוגה על גחלים הנעשים
מגללי צאת האדם שהדליקו באש אחר שנתייבשו : לעיניהם. בני הגולה

יראו בעיניהם כאשר תאפנה על גחלי גללי צאת האדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ועוגת**. היא חררה האפויה ע"ג גחלים וכן עוגה בלי הפוכה (הושע ז) : **בגללי**. כן יקרא הצואה כמו כגללו לנצח יאבד (איוב כ) ולתוספת ביאור אמר צאת האדם : **תעגנה**. מלי עוגה ר"ל תאפינה לעשותה עוגה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ועגת שעורים** צוה לו עוד שבכלות ימי המצור, **א**. יאכל עוגת שעורים שהוא מאכל בהמה, לרמוז על ימי גלותם שיהיה אחרי תום המצור, שיהיה מאכלם מאכל בהמה כמו שהם עזבו צורתם הישראלית ונזוירו אחור להיות כבע"ח בלתי מדברים, **ב**. **שיאפה העוגה בגללי צאת האדם**, להורות שהגם שמאכלם מאכל בהמה, צואתם וטומאתם היא אנושית שהיא טמאה ומוסרחת, כי חטאו בצורתם שהיא הנפש המדברת אשר טמאה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בגללי**, צואה יבשה המתגלגלת : **תעגינה**, פעל משם עוגה תעשנה עוגה : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וַיֹּאמֶר יְהוָה כֹּכֶה יֹאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-לֶחֶמָם טָמֵא בְּצִוּיָם אֲשֶׁר אֲדִינוּם נָשָׂם :

כס"י **טמא**. ל' **מאוס** : (כס"י)

מצודת דוד **ככה**. ר"ל זה לסימן שכן יאכלו בני ישראל את לחמם מאוס במקומות אשר אדיחם שם בגולה כי לא יוכלו לשמרם בנקיות בהיותם גולים וכמו שתאכל אותה חררה אפויה על גחלי גללי צאת האדם שהוא דבר נמאס : (מצודת דוד)

מצודת ציון **טמא**. ר"ל נתעב ומאוס : **אדיחם**. מלי דחיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר ה'**. באר לו תחלה המשל האחרון של עוגת השעורים שהיא מורה על ימי גלותם בגוים, **שככה יאכלו את לחמם מאכל בהמה**, ושיהיה **טמא** בטומאת הגוים : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וַאֲמַר אֱהִי אֲדִנִּי יְהוָה הִנֵּה נִפְשֵׁי לֹא מִטְּמֵאָה וְנִבְלָה וְטָרְפָה לֹא-אֲכַלְתִּי מִנְעֻרֵי וְעַד-עֵתָה וְלֹא-בָא בְּפִי בָשָׂר פְּגוּלָּה :

(ס)

רפ"י אהה. לשון אנוחה : נפשי לא מטומאה. לא הרהרתי ביום וזאתי לידי טומאה בזילה : נזילה וטריפה לא אכלתי. בשר מסוכנת קדומה לנזילה וטריפה : בשר פיגול. בהמה שהורה זה חכם ולא יתכן לומר נזילה וטריפה ממס דאם כן מאי רבותיה : (רפ"י)

מצודת דוד לא מטומאה. לא גמאסה במאכל נמאס : מנעורי. עם כי עוד לא הייתי אז שלם בשכלי להשמר ביותר מנדנוד מאכל איסור מ"מ מאלה הייתי נזהר : ולא בא. מעולם לא בא בפי בשר מתועב ונאסר והוא כפל ענין במ"ש וכאומר ואיך עתה אוכל דבר נמאס כזה אשר לא אכלתי מעולם ואף לא אכלתי מעולם דבר הנאסר לשיהא זה גמול העונש : (מצודת דוד)

מצודת ציון אהה. ענין לשון צעקת יללה : מטומאה. תעובה ומאוס : פגול. מתועב כמו ומרק פגולים (ישעיה סו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואומר, הנביא התרעם על שצוה לו לאכול דבר משוקץ שיהיה למשל על טומאתם, הנה נפשי לא מטומאה ר"ל לא בדברים המטמאים הנפש, ולא במאכלות המטמאים אותה, לא מאכלות האסורות לישראל כי נבלה וטרפה לא אכלתי, ולא המטמאים את הכהן (כי יחזקאל היה כהן) כי בשר פגול לא בא אל פי, וא"כ איך יצויר על ידי אכילתי טומאת הנפש : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי לְךָ אֶת-צְפוּעֵי הַבְּקָר תְּנוֹת
לְלִי הָאָדָם וְעֲשִׂיתָ אֶת-לִזְמוֹנִי עֲלֵיהֶם : (ס)

רפ"י צפועי. גללי : (רפ"י)

מצודת דוד נתתי לך. החלפתי לך לקחת גחלי גללי הבקר במקום גחלי גללי האדם ועליהם תעשה לחמך שאינו מאוס כמו גללי האדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון צפועי. הוא הגלל כי כל דבר היוצא מהגוף קרוי צפועי כמ"ש הצאצאים והצפיעות (שם כב) : תחת. במקום : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי ראה נתתי לך ר"ל לך לפי קדושתך וטהרתך יספיקו צפועי הבקר תחת גללי האדם שצפועי הבקר שהוא משל על טומאת הגוף (שהבקר אין לו נפש) יספיק לצייר הנמשל של גללי

האדם שמורה על טומאת הנפש, ויספיק להעיר המשל הנרצה **במה שתעשה את לחמך עליהם**: (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם הַנְּנִי שֶׁבַר מִטֶּה-לָּזֶם בִּירוּשָׁלַם וְאָכְלוּ-לָזֶם בְּמִשְׁקָל וּבְדֹאָגָה וּבְמִשְׁוֹרָה וּבְשִׁמְמוֹן יִשְׁתּוּ:

רש"י מטה לחם. משען לחם פיל"א דיפא"ן זלע"ז : וזדאגה. דואגים שמה יכלה הלחם מהם : דאגה. איינס"א זלע"ז וזלשונינו טרווא"ר זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד הנני שובר. עתה פי' ואמר לו זהו לרמז ואות שאשבור משען לחם בירושלים ר"ל שיהיה הרעב בעבור זה יאכלו במשקל ובדאגה שידאגו פן יכלה הלחם ומים ישתו במדה ובתמהון לבב : (מצודת דוד)

מצודת ציון מטה לחם. על שנשענים על הלחם לאכול לשבעה אמר מטה בלי שאלה וכן כל מטה לחם שבר (תהלים קה) : **ובשממון**. בתמהון לבב והוא ענין בהלה ופחד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי עתה באר המשל הראשון מה שיאכל ש"ץ ימים במשקל זה יורה כי הנני שובר מטה לחם בירושלים בעת המצור ואכלו במשקל ובדאגה כי ידעו שיופסק הלחם אחי"כ : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] לְמַעַן יִחְסְרוּ לָזֶם וּמַיִם וְנִשְׁמוּ אִישׁ וְאָזוּי וְנִמְקוּ בְּעֵינָם: (פ)

רש"י למען יחסרו. דאגתם ושממונם זכזכל שיהיו חסורי לחם ומים זימי המלור וידאגו פן יכלה : (רש"י)

מצודת דוד למען יחסרו. זה יהיה בעבור כי יחסרו לחם ומים בימי המצור : **ונשמו**. יהיו תמהים ונבהלים איש ואחיו ר"ל כל איש ואיש ויהיו נמסים בגמול עוונם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשמו. ענין תמהון : **ונמקו**. ענין המסה והמגה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען ור"ל ומה שאחר הש"ץ יום יחסר לחמך מן המשקל הזה, זה לאות למען יחסר לחם ומים ובארבעים יום קודם הבקעת העיר ונשמו איש ואחיו כי אז נעשה ביניהם מהומות ומלחמות כי מקצתם רצו להבקיע העיר, ואז ונמקו ע"י דבר וחרב ורעב כמ"ש הנני

מסב את כלי המלחמה אשר בידכם וכו' (ירמיהו כ"א): (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-ה

א ואתה בן-אדם קוּז-לך וזרב וזדה תער הגלבים תקוּזָה לך והעברת על-ראשך ועל-הקנה ולקוּזת לך מאזני משקל וזקקתם:

כ"י חרב חדה. סימן לחרב נזכר: תער הגלבים. הרלענים ולשון יוני הוא וי"א פרקמליר בלע"ז ומנחם חזר תער הגלבים תער הגולחים ואין לו דמיון בתור' : (כ"י)

מצודת דוד חרב חדה. וחזר ופירש שתער הגלבים יקח שהיא חריפה מאוד ואותה תעביר על ראשך וכו' לגלח שער הראש והזקן : מאזני משקל. מאזנים העשוי לשקול בהם : וחלקתם. בהם תחלק את השער לחלקים שווים : (מצודת דוד)

מצודת ציון תער. הוא סכין העשוי לגלח בו וכן והעבירו תער (במדבר ה) : הגלבים. הם הספרים ודוגמתו בתרגום ירושלמי כי כל זקן גרועה (ישעיה טו) תרגמו ירושלמי גליבא : והעברת. מל' העברה ועל הגלוח יאמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה, עתה צוה לו שיעשה סימן אל מה שיתהווה בעיר בסוף ימי המצור, קח לך חרב חדה, ואת החרב הזה תער הגלבים תקחנה ר"ל שתעשה מן החרב תער, והעברת, השער דבוקים אל הגוף ורמז להעם שדבקם ה' אליו ועתה מעביר אותם מאתו, ושער הראש היו רגילים לגלח והיה נוול אל הנושאם וזה משל אל הרשעים, ושער הזקן היה לכבוד והוא משל אל הצדיקים (כמ"ש ישעיה ז') והנמשל שיספה צדיק עם רשע : (מלבי"ם באור הענין)

ב שְׁלֵשִׁית בָּאוֹר תִּבְעֵיר בְּתוֹךְ הָעֵיר כְּמוֹלֵאת יְמֵי הַמְצוֹר וְלִקְוֹזת אֶת-הַשְּׁלֵשִׁית תִּכָּה בְּזוֹרֵב סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלֵשִׁית

תְּזַרְהָ לְרוּחַ וְזָרַב אֲרִיק אֶזְרִיָּהֶם:

רפ"י בתוך העיר. אֶשֶׁר חֲקוּת עַל הַלְּבַיְנָה כְּכֹלֹת יְמֵי מַלְכּוּךְ אֹתָהּ הִיא שִׁיכְלוּ שְׁלִישִׁית' זִלְעָפוּ' רַעַב בְּתוֹכָהּ שֶׁהֵם כֹּאֵף כְּעִנְיֵן שְׁנֹאֲמַר עֹרְנוּ כְּתוֹנֹר נִכְמְרוּ מִפְּנֵי זִלְעָפוֹת רַעַב (אִיכָה ה'): תְּכָה. אֹתָהּ בְּחֶרֶב: סְבִיבוֹתַי'. סְבִיב אֹתָהּ לְבַיְנָה סִימֹן עַל הַבּוֹרְחִים מִן הָעִיר שִׁשְׁיִגוּס כְּשָׂדִים וְהִרְגוּס סְבִיב יְרוּשָׁלַיִם: וְהַשְׁלִישִׁית תְּזַרְהָ לְרוּחַ. סִימֹן לְגוֹלִים שִׁיכְלוּ לְמַכְרִים וְיוֹחֲנָן בֶּן קֶרַח וְחִזְבוֹרְתוֹ וְשֵׁם אֲרִיק חֶרֶב אַחֲרֵיהֶם' שֶׁהֶלֶךְ נְבוֹכַדְנֶצַּר וְהַחֲרִיב אֶת מַכְרִים וְשֵׁם נֶהְרָגוּ : (רפ"י)

מצודת דוד **שלישית**. חֶלֶק שְׁלִישִׁי תִּדְלִיק בְּאוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר הַחֲקוּקָה עַל הַלְּבַנָּה בְּעַת יִשְׁלֹמוֹ יְמֵי הַמְצוֹר שֶׁהֵם תִּ"ל יוֹם וְהוּא לְסִימֹן שְׁשִׁלִישִׁית הָעַם יְמוֹתוֹ בְּמַצוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּרַעַב וּבְדַבֵּר: **את השלישית**. הַחֶלֶק הַשְּׁלִישִׁי הַשְּׁנִי תִקַּח וְתִכָּה אֹתָהּ בְּחֶרֶב סְבִיבוֹת הָעִיר הַחֲקוּקָה וְהוּא לְסִימֹן שְׁשִׁלִישִׁית הָעַם יְמוֹתוֹ בְּחֶרֶב הָאוֹיֵב מִחוּץ לָעִיר בְּעַת הַמַּלְחָמָה: **תזרה לרוח**. תִּפְזֹר לְפָנֵי הָרוּחַ לְשִׁיחָה הָרוּחַ מִפְּזָרָם בְּמִקוּמוֹת רַבּוֹת וְהוּא לְסִימֹן עַל הַהוֹלְכִים בְּגוֹלָה הַפְּזוּרִים בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ: **וחרב אריק אחריהם**. אֲשֶׁלּוֹף חֶרֶבִי מִתְעַרֵּה לְרִדּוֹף אַחֲרֵיהֶם לְהַכּוֹתָם בְּמִקוּם אֲשֶׁר יִנּוּחוּ וְהוּא לְסִימֹן שֶׁהַמְּקוּם יִגְרָה בָּהֶם הָאוֹיֵב בְּמִקוּם גְּלוֹתָם לְשִׁפּוֹךְ דָּמָם כְּמִים: (מצודת דוד)

מצודת ציון **באור**. לֵהֵב אֵשׁ: **תבעיר**. מִלֵּי הַבְּעָרָה וְשִׁרִיפָה: **כמלאות**. עִנְיֵן הַשְּׁלֵמָה כְּמוֹ וּבְמִלְאֵת יְמֵי טְהָרָה (וְיִקְרָא יב'): **תזרה**. עִנְיֵן פְּזוּרָה כְּמוֹ וְזָרִיתִי פֶרֶשׁ (מִלְאֲכֵי ב'): **אריק**. מִלֵּי רִיק וְרִ"ל אֲרוּקָן אֹתָהּ מִתְעַרֵּה וְכֵן שִׁמּוֹן תּוֹרֵק (ש"ה א): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שלישית באור תבעיר**, הוּא מִשַׁל אֶל מָה שֶׁבִּסּוֹף יְמֵי הַמְצוֹר יִכְלוּ שְׁלִישׁ הָעַם בְּרַעַב וּדְבַר בְּתוֹךְ הָעִיר, וְלִקְחַת הוּא מִשַׁל אֶל שֶׁהַשְּׁלִישִׁית יִכָּה הָאוֹיֵב בְּחֶרֶב סְבִיבוֹת הָעִיר, וְהַשְּׁלִישִׁית **תזרה לרוח** הוּא מִשַׁל עַל אֱלֹהֵי שִׁבְרָחוֹ מִן הָאוֹיֵב וְנִתְפָּזְרוּ לְכָל רוּחַ, וְחֶרֶב אֲרִיק אַחֲרֵיהֶם כִּי רַבִּים מֵהֶם תִּשְׁיָגִם חֶרֶב בְּאַרְצוֹת אוֹיְבֵיהֶם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ב-ד) **באור תבעיר**, וְשִׁרְפַת בָּאֵשׁ, בְּעַר, מִצִּיּוֹן תַּחֲלַת הַבְּעָרָה, וּמִצִּיּוֹן שֶׁתַּחֲלַת הַבְּעָרָה תִּהְיֶה בְּאוֹר שֶׁהוּא קֶטֶן מֵאֵשׁ, וְשִׁרְפָה מִצִּיּוֹן הַשְּׁרַפָּה עֲצָמָה כְּמִישׁ (יִשְׁעִיָּה ח', ד' י"ז) כִּי אַחֲ"כַּ כְּבַר הִיָּה אֵשׁ שׁוֹרֵף סְבִיבוֹתָיו: (מלבי"ם באור המלות)

11 וְלִקְחוֹתָ מִיָּשָׁם מִעֵטָּ בְּמִסְפָּר וְצִרְתָּ אוֹתָם בְּכַנְפוֹתָ:

רש"י ולרת אותם בכנפיך. אלו מתי מעט שיגלו לצבל ויחיו : (רש"י)

מצודת דוד ולקחת משם. מאלה הפזורים לרוח תקח מעט אשר יהיה מהאפשר לספרם ותקשור אותם בכנפי בגדיך והוא לסימן שאותם שגלו לבבל שהמה מתי מספר בערך הגולים לשאר הארצות שהם יהיו שמורים לבוא לירושלים בבנין בית השני : (מצודת דוד)

מצודת ציון וצרת. ענין קשירה כמו מי צרר מים בשמלה (משלי ל) : בכנפיך. שולי הבגד כמו על כנפי בגדיהם (במדבר ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקחת משם מעט במספר הוא משל אל מעט מדלת העם הנשארים שהשאיר נבוזראדן לכורמים וליוגבים תחת יד גדליה, וזה וצרת אותם : (מלבי"ם באור הענין)

יד ומהם עוד תקיז והשליכת אותם אל-תוך האש ושרפת אתם באש ממנו תצא-אש אל-כל-בית ישראל: (פ)

רש"י ומהם עוד תקח. מאותם מתי מעט : ושרפת אותם באש. סימן לאחאב בן קוליה ולדקיה בן מחסיה אשר קלם מלך צבל : ממנו תלך אש. מן הרמזים האלה שאני רומז לך תלך הפורעניות לכל בית ישראל : (רש"י)

מצודת דוד ומהם. מהקשורים בכנפיך תקח עוד ותשליכם אל תוך האש אשר בתוך העיר החקוקה ושם תשרפם והוא לסימן שרבים מיושבי ירושלים ימותו ברעב ובדבר בעת יצור עליה טיטוס והרומיים הקדמוניים : ממני תצא אש. מלהבת האש הזה תלהט אל כל בית ישראל ר"ל מגלות בית שני יתפזרו בכל הארצות במקום יושבי אנשי הגולה הראשונה ובעון אנשי גולה השניה ילקו גם המה בחרב וברעב ובדבר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ומהם עוד תקח כי מהם נהרגו רבים ע"י ישמעאל בן נתניה, ממנו תצא אש כי ע"ז הלכו למצרים ושם לא נשאר מהם פליטה כמ"ש ירמיה (סיי מ"ב) : (מלבי"ם באור הענין)

ה כה אמר אדני יהוה זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות:

רס"י בתוך הגוים שמתיה. זאמלע העולם : (רס"י)

מצודת דוד בתוך הגוים. שמתיה אותה באמצע היישוב במקום המובחר וארצות הגוים המה סביבותיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'**, מבאר הנמשל, **בתוך הגוים שמתיה** גוים רבים שדרו בארץ ישראל משבעה עממין ויתר גוים, **וסביבותיה** חוץ לא"י **ארצות של מלכים אחרים**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בתוך הגוים, ארצות**, בכ"מ שבאו נרדפים בזה הספר יציין בארצות ריחוק המקום, עיין לקמן (י"א ט"ז): (מלבי"ם באור המלות)

וַתֹּמַר אֶת-מִשְׁפָּטַי לְרִשְׁעָהּ בֵּן-הַגּוֹיִם וְאֶת-זִקְוֹתַי בֶּן-הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ כִּי בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְזִקְוֹתַי לֹא-הָלְכוּ בָהֶם: (ס)

רס"י ותמר את משפטי. ותחלף את משפטי : מן הגוים. שך כתוב במשנה ויתעה מנסה את יהודה ויושבי ירושלים לעשות רע מן הגוים אשר השמיד ה' מפני בני ישראל (ד"ה ז לג) ויש פותר' שהגוים לא קבלו תורתו והם קבלוה עליה ועזרו עליה : (רס"י)

מצודת דוד **ותמר**. והיא לא שלמה כגמולי כי החליפה את משפטי לרשעה ר"ל אני נתתי לה משפטים ישרים והיא הרשיעה לעשות יותר מן העמים ואת חוקותי החליפה לרשעה יותר מן הארצות וכו' והוא כפל ענין במ"ש : **בהם**. בדרך חוקותי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותמר**. מלי תמורה וחלוף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותמר**, תחת שהיה הכונה האלהית שהיא תהיה לאור עמים בין במשפטים בין אדם לחברו בין בחקים בדברי עבודה למקום, שעז"א בתוך הגוים שמתיה, היה בהפך, **כי המירה את המשפטים לרשעה יותר מן הגוים**, כי הגוים היה להם משפטים שכליים שיסדו להם חכמיהם, והגם שהנימוסים האנושיים אינם מספיקים, בכ"ז אינם סותרים תמיד אל היושר, רק שנלוזים מן המשפט האלהי, אבל הם שהיה להם משפטים אלהיים ומאסו בהם עשו תמיד הפך המשפט האלהי שהוא הקצה ההפך מן הטוב, וכן בחקים שבין אדם למקום **עשו הפך החקים האלהיים**, ותחת שהאומות לא הפכו דברי אלהים כי לא ידעו

מהם, והגם שחקיהם לא טובים לא יסדו אותם בכונה שיהיה הפך הטוב ולא סרו במזיד ובשאט נפש, (והגוים שלא היה להם מלכות מיוחדת היה להם משפטים גרועים מן הארצות שהיה להם מלך במשפט יעמיד ארץ, וישראל היו גרועים עוד יותר מהם, והארצות הרחוקים מא"י היו להם חקים משונים יותר. ושל ישראל גרועים מהם): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משפטי, חקותי, בחקים יציין הנמוסים שאין להם טעם, ובמשפטים מציין הדינים שבין אדם לחברו שי"ל טעם, כמ"ש באילת השחר (כלל תסי"ו) עיי"ש : ותמר, מבנין הפעיל, מן כי המרו את רוחו, שהחליפו מצות ה' : (מלבי"ם באור המלות)

לְכֹן כָּה-אָמַר | אֲדַעֵי יְהוָה יַעַן הַמְּנַכֶּם מִן-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם בְּזִקְוֹתַי לֹא הִלַּכְתֶּם וְאֵת-מִשְׁפָּטַי לֹא עֲשִׂיתֶם וְכַמִּשְׁפָּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא עֲשִׂיתֶם:

רפ"י יען המנכס. יען הזמינכם את עלמכם להפקר מן הגוים : המנכס. לשון וימן להם המלך (דניאל א) ומנחם פתרו לשון הומה כמו המו גוים (תהלים מז) : וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם. שהם לא המירו את אלהיהם והמה לא אלהים ואתם המרתם כבודי כלל יועיל ורבותינו פירשו כמתוקנים שזהם לא עשיתם כמקולקלים שזהם עשיתם (רפ"י) :

מצודת דוד יען המנכס. בעבור היותכם המון רב יותר מן העמים וכו' לכן מרוב הטובה בעטתם בי ולא הלכתם בחוקותי וגו' וכענין שנאמר וישמרו ישרון ויבעט (דברים לב) : וכמשפטי הגוים וגו'. כי הם לא המירו אלהיהם וישראל המירו כבודו בלא יועיל : (מצודת דוד)

מצודת ציון יען. בעבור : המנכס. מלי המון עם רב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען ר"ל מפני שחטאת ישראל כפול, א. שלמדו מן הגוים שלא ללכת בחקי ה' ומשפטיו, וז"ש יען המנכס (למדו) מן הגויים במה שבחקתי לא הלכתם ב. שכמשפטי הגוים הטובים לא עשיתם וא"כ עשיתם דברים שלא עשה לא מאמין בדת ישראל ולא הנוהגים ע"פ דתות שכליות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הנכס, שם המון בא לרוב לגנאי, ואתם המון רב (דה"ב י"ג) על עם הומה ובלתי מסודר על צבאו, והוא פחות משם עם, ור"ל המנכס הם פחותים והמונים יותר מן הגוים : (מלבי"ם באור המלות)

**לכֹּן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי עֲלֶיךָ גַם-אֲנִי וְעָשִׂיתִי בְּתוֹכָךָ
בְּשִׁפְטִים לְעֵינַי הַגּוֹיִם:**

רס"י גם אני. את בגדת עלי וגם אני הנני עליך : (רס"י)

מצודת דוד הנני עליך. הנה אני אלחם בך : גם אני. ר"ל כמו שבגדתם בי
כן גם אני אבגוד בכם : משפטים. משפט פורעניות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני עליך ועשיתי בתוכך משפטים מה שאעשה
יהיה בדרך משפט, ב. שיהיו באתגליא לעיני הגוים : (מלבי"ם באור הענין)

**לְעָשִׂיתִי בָּךְ אֶת אֲשֶׁר לֹא-עָשִׂיתִי וְאֶת אֲשֶׁר-לֹא-אֶעֱשֶׂה
כְּמוֹהוּ עוֹד יַעֲן כָּל-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ: (פ)**

מצודת דוד את אשר לא עשיתי. דבר אשר לא עשיתי מעולם ולא אעשה
עוד כמוהו כל ימי הארץ : יען. בעבור כל תועבותיך אשר מאד גדלו :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ג. ועשיתי את אשר לא עשיתי עונשים שלא נעשו
כמוהם. כמו שאתה עשית דברים שלא נעשו כמוהם. כ"ז אומר דרך כלל,
עתה מפרש. יען כל תועבותיך יהיה עונשך בגי' דברים : (מלבי"ם באור הענין)

**לְכֹן אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכָךָ וּבָנִים יֹאכְלוּ אָבוֹתָם
וְעָשִׂיתִי בָּךְ שִׁפְטִים וְזָרִיתִי אֶת-כָּל-שְׂאֵרִיתָךְ לְכָל-רוּחַ: (ס)**

מצודת דוד לכן. בעבור תועבותיך האבות יאכלו את הבנים בתוכך
ירושלים כי יהיה בך עקת רעבון : ועשיתי. אח"ז אעשה עוד בך משפט
פורעניות כי השארית ממך אפזר לכל רוח מארבע רוחות העולם : (מצודת
דוד)

מצודת ציון זריתי. אפזר : רוח. פאה ועבר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין א. שלכן אבות יאכלו בנים בתוכך, זה פירוש
השלישית באור תבעיר בתוך העיר. ב. ועשיתי בך שפטים הוא מה
שישפוט נבוכדנצר את צדקיהו ויתר הבורחים ויהרגם כמ"ש (ירמיה נ"ב)

וידבר אתו משפטים, וזה פי' עמי"ש השלישית תכה בחרב סביבותיה, ג.
וזריתי את כל שאריתך זה פי' מי"ש והשלישית אזרה לרוח: (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שפטים**, הוא גרוע מן משפטים, שמציין עונשים
קשים (מלבי"ם): באור (מלות)

[יא] לָכֵן זִי-אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם-לֹא יֵעַן אֶת-מִקְדָּשִׁי
טָמְאָת בְּכָל-שְׁקוּצֵיךָ וּבְכָל-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ וְגַם-אֲנִי אֶגְרַע וְלֹא-
תִזְוֹס עֵינִי וְגַם-אֲנִי לֹא אֶזְמֹל:

מצודת דוד **לכן**. בעבור תועבותיך הריני נשבע חי אני וגוי וכפל השבועה
לומר אם לא בעבור שטמאת את מקדשי בכל שקוציך כי מנשה שם בבית
פסל האשרה וגם טמאת ביתר תועבותיך שעשית שם : **וגם אני אגרע**.
כמו שגרעת את כבודי בשומך פסל האשרה בפני כן גם אני אגרע לחסר
אותך ולא תחוס עיני עליך : **וגם אני לא אחמול**. כמו שלא חמלת על בניך
ושחטתם לעבודת כוכבים כן גם אני לא אחמול עליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אם לא**. הוא ענין לשון שבועה כאדם האומר אם לא כן הוא
יהיה כזאת וכזאת וגזם ולא אמר וכן אם לא בתים רבים (ישעיה ה) :
שקוציך. מל' שקץ ותעוב ועל העכו"ם יאמר : **אגרע**. מל' גרעון וחסרון :
תחוס. מל' חס וחמלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן** עוד הוסיף בשלש עונשים אלה להגדיל אותם וזה
במה שה' גזר גז"ד בשבועה וז"ש חי אני נאום ה', וזה בעבור שטמאו
המקדש, וז"ש יען את מקדשי טמאת בכל שקוציך שהעמידו גלולים
בהיכל, ובכל תועבותיך יתר תועבות שחשב לקמן (סי' כ' פי' י"א), לכן גם
אני אגרע חוץ ממה שיגרע בד' הרעב והאויב גם אני אוסיף לגרע אותך
ולא תחוס עיני (מלבי"ם באור הענין):

מלבי"ם - באור המלות **שקוציך, תועבותיך**, בבואם נרדפים יציין בשיקוץ
הע"ז, ובתועבות יציין יתר תועבות, כמו שבמשכב זכור ובהמה וכל
העריות אמר לשון תועבה, ובדברים הבזוים ונמאסים לאכילה תפס לשון
שקץ : **לא תחוס עיני, לא אחמול**, עיין הבדלה לקמן (ז' ד') : (מלבי"ם באור
המלות)

[יב] שְׁלֹשֹׁתֶיךָ בְּהַבֵּר יָמוּתוּ וּבְרָעַב יִכְלּוּ בְּתוֹכָךָ וְהִשְׁלַשְׁתִּית
בְּזָרֵב יִפְּלוּ סְבִיבוֹתֶיךָ וְהִשְׁלִישִׁית לְכָל-רִוּוֹז אֲוָרָה וְזָרֵב

אַרִיק

אַזְרִיָהֶם:

מצודת דוד שלישיטיך. שליש עמך ימותו בדבר וברעב בתוכך ירושלים :
יפלו סביבותיך. בעת המלחמה : לכל רוח אזרה. אפזר לכל רוח מארבע
רוחות העולם ואשלוף החרב מתערה לרדוף אחריהם להכותם במקום
גלותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון אזרה. אפזר : אריק. מלי ריק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שלשטיך, מפרש איך יוסיף בכ"א מן הג' עונשים
הני"ל, בשליש הראשון שאמר בפ' י' שאבות יאכלו בנים ברעב יוסיף גם
דבר וז"ש בדבר ימותו וברעב יכלו וזה יהיה בתוך העיר כני"ל,
והשלישית, שאמר (שם) ועשיתי בך שפטים בחרב יפלו סביבותיך
יהרגום חיל כשדים סביבות העיר. וזה מ"ש (פסוק ב') ולקחת את
השלישית תכה בחרב סביבותיה, והשלישית, שאמר (פסוק י') וזריתי את
כל שאריתך לכל רוח, לכל רוח אזרה וחרב אריק אחריהם, וכמ"ש בפסוק
ב' : (מלבי"ם באור הענין)

יג וְכָל־אֲפִי וְהִגְזֹזוֹתַי זֹמַתִּי בָּם וְהִגְזֹזְמֹתַי וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה
דְּבַרְתִּי בְּקִנְאַתִּי בְּכֹלֹתַי זֹמַתִּי בָּם:

רפ"י והניחותי חמתו. כשאנקס צם תנוח חמתי ולא תליקני רוחי :
והנחמתי. ואתנחם על הצער שצערתם אותי : (רפ"י)

מצודת דוד וכלה אפי. אשלים חרון אפי עליהם ואניח חמתי בס ואז
אתנחם על הכעס שהכעיסו אותי : וידעו וגו'. ר"ל בעת אשלים בס חמתי
אז ידעו שאני ה' דברתי בקנאתי שרעה תבוא עליהם ולא הנביא בדא
הדבר מלבו : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכלה. ענין השלמה : והניחותי. מלי הנחה : והנחמתי. מלי
תנחומין : בקנאתי. ענין כעס כמו הס קנאוני בלא אל (דברים לב) : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכלה, מפרש ע"י שהשליש הראשון שימותו בעיר
יכלה אפי החיצון, וע"י שהשליש השני יפלו סביבות העיר אניח חמתי
הפנימית, וע"י שהשליש השלישי יזרה לכל רוח והנחמתי, וכ"ז יהיה
לתכלית שידעו כי אני דברתי שהעונש השגחיי, ושהיה העונש בקנאתי
בכלותי חמתי בס, ע"י שיכלה חמתו הפנימית שאין זה ממדת רחמיו
שמדתו הוא שלא יעיר כל חמתו, ידעו שזה בא מסבת הקנאה שקנא על

כבוד המקדש כמ"ש יען את מקדשי טמאת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אפי וחמתי**, החמה הוא שמירת הכעס בלב, והאף הוא אשר יצא לפועל להעניש, ויש אף בלא חמה כמו האב המכה את בנו, ויש חמה בלא אף אם נוטר בלבו, ובאו עוד בסי' זה (ז' ח', י"ג י"ג, כ' ח' כ"א, כ"ב כ"ב, ל"ח י"ח) : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְאֶתְנֶךָ לְזִרְבָּהּ וּלְזִרְפָּהּ בְּגוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ לְעֵינַי כָּל-
עוֹבֵר :

רס"י ולחרפה. דיסטרוו"ר זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד **לחרבה**. להיות חרבה ולהיות לחרפה בגוים כי כולם יחרפו אותך בפני כל העובר דרך עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לחרבה**. מל' חורבן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתנך**, ומזה יתחיל לפרש מ"ש בפסוק ד' ומהם עוד תקח והשלכת אותם אל תוך האש וכו' ממנו תצא אש אל כל בית ישראל, **שאתנך לחרבה ולחרפה בגוים אשר סביבותיך** שהנשארים אחרי מות גדליה הלכו למצרים ונתפזרו ביתר ארצות, והיו לחרבה ר"ל שנהרגו בחרב נבוכדנצר במצרים והנשארים היו לחרפה : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְהִיטֵתָ זִרְפָּה וְגִדּוּפָה מוֹסֵר וּמִשְׁפָּחָה לְגוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ בְּעֲשׂוֹתַי בְּךָ שְׂפָטִים בְּאֶף וּבְזוֹמָה וּבְתַכּוֹזוֹת זוֹמָה אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי :

רס"י וגדופה. בזיון : מוסר. יסורין : ומשמה. תמהון : (רס"י)

מצודת דוד **והיתה**. ירושלים תהיה לחרפה ובזיון : **מוסר**. ייסרו זה את זה עם ירושלים כי יאמרו במוסרם אל תעשו את הרע שלא יבוא עליכם כדרך שבא על ירושלים : **ומשמה**. תהיה לתמהון כולם יתמהו על חורבנה : **לגוים וגו'**. מוסב על כולם חרפה וגדופה וכו' : **בעשותי**. בעת אעשה בך משפט פורעניות אז תהיה חרפה גדופה וכו' : **ובתוכחות חמה**. בגמול עונש אביא חמה ולא על חנם : **אני ה' דברתי**. בידי לקיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וגדופה**. ענין בזיון כמו את מי חרפת וגדפת (ישעיה לז) : **מוסר**.

ענין תוכחה : ומשמה. ענין תמהון : ובתוכחות. ענין גמול עונש כמו והוכח במכאוב (איוב לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיתה חרפה וגדופה, ר"ל החרפה והגדופה שלך מה שיחרפו ויגדפו אותך, זה יהיה מוסר ומשמה לגויים אשר סביבותיך, שיענשו על מה שמגדפים קדושת ישראל, ויש הבדל בין חרפה ובין גדופה, שהמגדף הוא מחרף דבר שיש בו קדושה, ור"ל החרפה תהיה מוסר, והגדופה תהיה משמה לגויים, שע"י מה שיחרפו אותך על רוע מעשיך ראוי שיקחו מוסר איך ענש ה' אותך על רוע המעשים, אבל במה שיגדפו גם תורתך ואת אלהי ישראל עי"ז יהיו שממה ויענשו ע"ז כי היה להם לקחת מוסר ולדעת אשר בעשותי בדך שפטים באף ובחמה ובתוכחת חמה שהיו שפטים רעים ע"י אף נגלה וחמה נסתרת וע"י תוכחות מגולות שידעו כולם כי שפכתי חמתי עליהם הלא מזה היה להם לדעת שאני ה' דברתי ושהוא עונש השגחיי, ולא היה להם לגדף את אלהי ישראל ותורתם (מלבי"ם באור הענין)

[טז] בְּשִׁלּוֹזֵי אֶת-זִצֵּי הָרָעֵב הָרְעִים בָּהֶם אֲשֶׁר הָיוּ לְמִשְׁוֹזִית אֲשֶׁר-אֲשִׁלּוּ אוֹתָם לְשׂוֹזֹתְכֶם וְרָעֵב אֶסֶף עֲלֵיכֶם וְשִׁבְרֹתַי לָכֶם מִטָּה-לָּוִם:

רז"י ורעב אוסוף עליכם. הוא רעב הפרוטה הכלה מן הכיס כך שמעתי : מטה לחם. משען לחם : (רז"י)

מצודת דוד בשלחי. מוסב למעלה לומר שיהיה חרפה וגדופה וכו' לגויים בעת אשלח בהם את חצי ר"ל מכאובי הרעב הרעים אשר היו פעם למשחית לגויים שפעמים בא חצי הרעב בהם והשחיתם וכעין חצי הרעב האלה בעצמם יהיו חצי הרעב אשר אשלח אותם לשחת את ישראל ועוד אוסף עליכם רעב במדה מרובה יותר מהבא על העכו"ם ואשבור לכם משען לחם מכל וכל בעבור זה ירבו לחרף ולגדף בראותם שבא עליהם חצי הרעב כמו שבא על העכו"ם ועוד יותר : (מצודת דוד)

מצודת ציון חצי. ר"ל מכאובי ואמר בלי שאלה על השדפון והירקון והארבה : מטה לחם. משען לחם ועל כי נשענים על הלחם לאכול לשבעה אמר מטה בלשון שאלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בשלחי מבאר איך היה להם להאומות להכיר שהעונש שבא על ישראל הוא השגחיי ושבא בתוכחות חמה, ר"ל שיש הוכחות רבות על חמת ה', ושאינן הרעה טבעיית או מקרית, וזה יוכר משתי הכרות, א. שאם תבא על ישראל רעה שתבא גם על האומות יראו

שבאה על ישראל בהפלגה יותר, וז"ש בשלחי את חצי הרעב הרעים בהם אשר היו למשחית באו"ה, אז יראו כי בעת אשר אשלח אותם לשחתכם ר"ל עת שאת הרעב ששלחתי על או"ה אשלח על ישראל אז ורעב אוסיף עליכם יבא בתוספת מאשר בא על האומות ושברתי לכם כל מטה לחם לגמרי, וזה ראיה שבא עליכם בהפלגה ע"י ההשגחה, (הוכחה ב') מצד שעל או"ה לא שלח רק רעה אחת רעב לבדו, אבל על ישראל ילוח אל הרעב עוד רעות אחרות, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חרפה וגדופה, כבר בארתי (ישעיה ל"ז כ"ג) שהמחרף יהיה גם מאדם לאדם, אבל המגדף עקרו את ה' הוא מגדף, או אם מגדף קדושת ישראל ותורתם, ומלת והיתה מוסב על החרפה והגדופה (כי לפי המפי' היל"ל והיית בנוכח) ומשמה הוא יוצא, דבר הגורם שממה לאחרים: (מלבי"ם באור המלות)

[ז] וְשַׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעַב וְזָוְיָהּ רָעָה וְשִׁכְלָךְ וְדָבָר וְדָם יַעֲבֹר - בְּךָ וְזָרַב אָבִיא עֲלֶיךָ אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי: (פ)

מצודת דוד ושכלוך. החיות ישכלו וימיתו אותך : ודם. הנשפך מן ההרוגים : וחרב וגו'. הוא כפל ענין במ"ש : אני ה' דברתי. ובידי לקיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושכלוך. ענין מיתה והריגה כמו ושכלה אתכם (ויקרא כו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושלחתי עליכם רעב וחיה רעה ודבר וכו' ומזה ראוי לדעת כי אני ה' דברתי שאין הרעה מקרית רק בא ע"י דבור ה' וגזרתו (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-ו

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בֶּן-אָדָם שִׁים פְּנֵיךָ אֶל-הָרִי וְיִשְׂרָאֵל וְהַגִּבְיָא אֲלֵיהֶם:

מצודת דוד שים פניך. החזר פניך מול ההרים : (מצודת דוד)

ג] וְאָמַרְתָּ הָרִי יִשְׂרָאֵל שְׁמַעוּ דְבַר-אֲדֹנָי יְהוָה כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה לְהָרִים וּלְגִבְעוֹת לְאִפְיָקִים (וּלְגֵאִית) וּלְגֵאִוֹת הַנָּגִי אֲנִי מֵבִיא עֲלֵיכֶם זָרַב וְאֶבְדַּתִּי בְּמִוֹתֵיכֶם:

רש"י ולגבעות. לשון רמה : ולגאיות. לשון גיא : (רש"י)

מצודת דוד **חרב**. אחוזי חרב מלומדי מלחמה : **במותיכם**. הבמות העשויות לעבודת כוכבים העומדים בכל המקומות ההם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לאפיקים**. הוא מקום שנגרים שם המים בחוזק וכן כאפיקים בנגב (תהלים קכו) : **ולגאיות**. מל' גיא ועמק : **במותיכם**. מל' במה והיא מזבח אבנים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **להרים ולגבעות** הגבעות סביב ההרים וקטנות מהם, ובין ההרים ילכו **אפיקי מים** ובין הגבעות יש **גאיות**, **במותיכם** של היחידים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **להרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות**, הרים גדולים מגבעות והגבעות סביב ההרים (ישעיה ב' ב') : אפיקי ואפיקיו, מקום שהמים מוגרים בשטף והוא בין ההרים הרמים שמי ההרים מוגרים באפיקים : וגאיות, מקביל עם גבעות שהגיא הוא בין הגבעות : (מלבי"ם באור המלות)

ד] וְנִשְׁמוּ בְּזִבְזוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ זַמְזָמֵיכֶם וְהִפְלַתִּי זֶלְלֵיכֶם לְפָנָי גְּלוֹלֵיכֶם:

רש"י חמניכם. מין תבנית כלמי עכו"ם העשויון על הגגות לחמה : (רש"י)

מצודת דוד **ונשמו**. יהיו שממה כי לא יהיה עוד מי יבוא להקטיר בה : **חמניכם**. צורת חמה היו עושים להם לפסל כי עבדו לחמה וכן נאמר וישבת וכו' אשר נתנו מלכי יהודה לשמה (מ"ב כג) : **לפני גלוליכם**. במקום הרשע שם העונש : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונשמו**. מל' שממון : **חמניכם**. מל' חמה : **גלוליכם**. דמות עובדי גלולים המאוס כגלל של רעי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונשמו מזבחותיכם** של רבים ונשברו חמניכם צורת

החמה שעבדו לה (מלבי"ם): באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **במותיכם מזבחותיכם**, הבמות הם של יחידים, והמזבחות הם לרבים, והשממה היא הפך קיבוץ הרבים, אמר שהמזבחות ישמו באין איש דורש אותם : **חלליכם**, פגרי בני ישראל, החללים הם מוכי חרב, והפגרים כולל כל פגר מת, וכן (ישעיה ל"ד ג') (מלבי"ם באור המלות)

וַתִּתֵּי אֶת-פְּגְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנַי עֲלֹלֵיהֶם וְזֵרִיתִי אֶת-עֲצָמוֹתֵיכֶם סְבִיבוֹת מְזַבְּחוֹתֵיכֶם:

מצודת דוד **ונתתי וגו'.** ר"ל שמה יהיו ולא יקברו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פגרי.** כן נקרא גוף ההרוג : **וזריתי.** אפזר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי פגריכם** אחר ההריגה ישארו מונחים לפני הגלולים, וגם העצמות יהיו מפוזרות שם כמו שהיו זובחים הבהמות לפני הגלולים ועצמות הקרבנות היו לפני המזבחות, עד הנה דבר מן ההרים הבלתי מיושבים, עתה יאמר גם.(מלבי"ם באור הענין)

בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם הָעָרִים תִּזְוָרְבְּנָה וְהַבָּמוֹת תִּישָׁבְנָה לְמַעַן יִזְוָרְבוּ וַיֵּאשְׁמוּ מְזַבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ וְנִשְׁבְּתוּ עֲלֵיכֶם וְנִגְדְּעוּ זַמְזָמֵיכֶם וְזַמְזָמוֹ:

רָשִׁי וַיֵּאשְׁמוּ. יהיו נכרים **נכרים** **זאשמתם** : (רש"י)

מצודת דוד **למען יחרבו.** ר"ל החורבן יהיה גדול באופן שיחרבו וישממו מזבחותיכם וכו' וכל מעשיכם יהיו נמוחים ונשחתים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תחרבנה.** מל' חורבן : **תישמנה.** מל' שממון : **למען.** ענינו כמו באופן ודוגמתו למען ינוח שורד וחמורד (שמות כג) ופירושו באופן שינוח : **יחרבו.** מל' חורבן : **ויאשמו.** מל' שממון : **ונשבתו.** ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה יד) : **ונגדעו.** ענין כריתה כמו שקמים גדעו (שם ט) : **ונמחו.** ענין המסה והשחתה כמו וימח את כל היקום (בראש"י ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בכל מושבותיכם**, שגם במקומות שהיו מיושבים יחרבו הערים כדי שישומו הבמות, ותכלית החורבן יהיה **למען יחרבו**

ויאשמו מזבחותיכם, שעיי שיחרבו ידעו שהיו אשמים לה', ונשברו ונשבתו ר"ל עיי שישברו עייכ ישבתו גלולכם ולא תעשו עוד גלולים, ועיי שנגדעו חמניכם עייכ ונמחו מעשיכם ולא תוסיפו לעשותם עוד (מלבי"ם - באור המלות):

מלבי"ם - באור המלות ויאשמו, מענין חטא ואשם, וגדר אשם המכיר שראוי לעונש על חטאו (ישעיה כ"ד ו'): (מלבי"ם באור המלות)

יז וְנָפַל וְזָלַל בְּתוֹכְכֶם וַיִּדְעֵתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד ונפל חלל. רב חלל יפול בתוככם : וידעתם. אז תדעו שאני ה' והכל בידי (מצודת דוד):

מלבי"ם - באור הענין ונפל ועיי שיפול חלל בתוככם עייכ וידעתם כי אני ה', תכירו כי יש אלהים שופטים בארץ: (מלבי"ם באור הענין)

יח וְהוֹתַרְתִּי בְּהַיּוֹת לָכֶם פְּלִיטֵי זָרָב בַּגּוֹיִם בְּהַזְרוֹתֵיכֶם בְּאֶרְצוֹת:

מצודת דוד והותרתי. אבל אשאר מהם במה שיהיה לכם בין הגוים אנשים פליטי חרב כשתהיו פזורים בארצות הגוים : (מצודת דוד)

מצודת ציון והותרתי. מלי נותר : פליטי. ענין המלטה כמו ויבא הפליט (שם יד) : בהזרותיכם. ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והותרתי ר"ל וא"כ יהיה לי יתרון וריוח עיי העונשים שאעניש אתכם, שעייז בהיות לכם פליטי חרב בגוים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והותרתי, כמו בכל עצב יהיה מותר, ר"ל ריוח ותועלת : בגוים, בארצות בספר זה יציין תמיד שמן הגוים הסמוכים נפוצו לארצות רחוקות כנ"ל (ה' ה'): (מלבי"ם באור המלות)

יט וְזָכְרוּ פְּלִיטֵיכֶם אוֹתִי בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר זָשְׁבוּ-שָׁם אֲשֶׁר זָשְׁבַרְתִּי אֶת-לְבָבְךָ הַזֹּנֶה אֲשֶׁר-סָר מֵעָלַי וְאֵת עֵינֵיהֶם הַזֹּנֹת אֲזַזְרִי גְלוּלֵיהֶם וְנִקְטְוּ בַּפְּנֵיהֶם אֶל-הָרְעוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ לְכָל תוֹעֵבֹתֵיהֶם:

רפ"י **וזכרו פליטיכם אותי.** את חסדי ואת רחמי שהייתי מרחם עליהם בהעוותם לפני בארכס : אשר נשברתי את לבם הזונה. אשר נכנעתי אלכלם אע"פ שזונה לבם וסר מעלי הייתי מבקש מהם ע"י נביאי לקוב אלי ואטיב להם ולא אבו : ונקוטו בפניהם. מנחם חזרו עם ראיתי בוגדים ואתקוטט' (שם קי"ט) יתקוטטו על עצמם על אשר לא שמעו אלי וי"ת וידנקון ואינון יהון חזן וכן תרגם הגאנקים דמדנקים וכי ואנק' דמדנקון דמוניי"ר זלע"ז :

מצודת דוד **וזכרו פליטיכם.** הפליטים מהם יזכרו בי בהיותכם בין הגוים אשר נשבו שם וחוזר ומפרש שיזכרו את אשר נשברתי ונעצבתי מלבם הזונה ולתוספת ביאור אמר אשר סר מעלי : **ואת עיניהם.** ר"ל ומעיניהם הזונות אחרי העבודת כוכבים ר"ל אז יזכרו העצבות שהיו לפני מלבם הזונה ומעיניהם הזונות : **ונקוטו בפניהם.** יכרתו בעיני עצמם ר"ל הם ישפטו הכריתה על עצמם על הרעות אשר עשו להוסיף על כל תועבותיהם שעשו מאז :

מצודת ציון **נשבו.** מל' שבי : **נשברתי.** ענינו שברון רוח ועצבון : **את לבם.** מלבם וכן ואת עיניהם כמו כצאתי את העיר (שמות ט) ופירושו מהעיר : **הזונה.** הוא ענין הסרה ולכן נקראת מנאפת בשם זונה על כי סרתה מדרכי הצניעות : **ונקוטו.** ענין כריתה כמו ונקטתם בפניכם (לקמן כ) : **אל הרעות.** על הרעות ר"ל בעבור הרעות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וזכרו פליטיכם אותי בגוים אשר נשבו,** שהנשארים מכם אשר ישארו בגולה ישימו על לב וישכילו ויזכרו את ה', אשר **נשברתי** אחרי ששברתי את לבם ואת עיניהם (כי לבא ועינא תרי סרסורי דחטאה אינון העין רואה והלב חומד ובעת ישברו ולא יתורו אחרי לבבם ואחרי עיניהם אשר הם זונים אחריהם) אז **ונקוטו בפניהם אל הרעות אשר עשו לכל תועבותיהם** ר"ל שאז יראו שע"י תועבותיהם באו עליהם הרעות, עד שהם בעצמם עשו להם את הרעות שבאו עליהם בתועבותיהם שעשו, ויתחרטו מאד ע"ז : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אשר נשברתי את לבם,** פי' כמו שברתי (בפועל) והוא יוצא, ובא בצורת הנפעל לכונה תאומית, שכביכול נשבר לבו בשברון לבם, ע"ד עמו אנכי בצרה, ויל"פ בגוים אשר נשבו שם, אשר שם נשברתי, יזכרו את לבם הזונה, מציין שבגוים נשבר כח אל מעוזם מעשות חיל, כי שם נשבו בניו והצל לא יצילם : **ונקוטו,** משורש קטט (כי הט' דגושה) כמו בתקוממך אתקוטט, ובא גם מנחי העיין, ארבעים שנה אקוט בדור, מענין מריבה, והבדלו שתכונת הקטטה נמצא בכחות נפשו על דבר בלתי מרוצה אל הנפש, כמו ראיית בוגדי ה' ומתקוממיו, וע"כ

בא בהתפעל ובנפעל. וכן נקטה נפשי בחיי (איוב י') ופה יקוטו עם פניהם,
פני עם עצמם : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה לֹא אֶל-זֹנִם דִּבַּרְתִּי לַעֲשׂוֹת לָהֶם
הָרָעָה הֲאֵת:

מצודת דוד וידעו. אז יתנו לב לדעת אשר אני ה' הנאמן בתשלום גמול
המעשה : לא אל חנם וגו'. כ"א בגמול המעשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל חנם. בחנם כמו ואל הארון (שמות כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, וגם אז ידעו כי אני ה', לתת שכר ועונש, וא"כ
אחר שיהיה לי היתרון הזה מן העונשים, שעל ידם יחזרו בתשובה וידעו
את ה', וא"כ לא אל חנם דברתי לעשות להם הרעה הזאת, ר"ל א"כ אין
הבאת העונשים פועל ריק ודבר של חנם לבלי תכלית, כי אשיג על ידי
גזרתי זאת שדברתי עליהם הרעה התכלית הנרצה אצלי : (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא אל חנם, היה לו לומר על חנם. ומזה ראה שר"ל
לא אל לא תועלת עשיתי, והאתנח שבא על אני ה', לעד שנפסק הענין
(מלבי"ם באור המלות)

[יח] כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִכָּה בְּכַפֵּי וְרָקַע בְּרִגְלָי וְאָמַר-
אָזוּ אֶל כָּל-תּוֹעֵבוֹת רַעוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּזָרַב בְּרַעֲב
וּבְהָבַר יִפְלוּ:

רש"י ורקע. עניינו יורה עליו מכה רגלו על הארץ ומרדד את הטיט
והוא דרך אצל : ואמר את. לעקת יגון ואוי : (רש"י)

מצודת דוד הכה בכפך. כף אל כף כאשר יעשו המקוננות : ורקע ברגלך.
בעט רגלך בארץ כי אז נראה כאלו מרקע ומרדד הארץ והוא ענין צער
ואבלות : ואמר אח. אמור כמתאונן האח על כל תועבות הרעות שעשו
בית ישראל אשר בעבורם יפלו בחרב וברעב ובדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורקע. ענין שטיחה ורדוד כמו כסף מרוקע (ירמיה י') : אח. כמו
האח ויאמר על השמחה ועל הצער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' עפ"י אמר לי ה', הכה בכפך, שיעור**
הכתוב **הכה בכפך ורקע ברגלך אל תועבות רעות בית ישראל ואמר אח**
אשר בחרב ברעב יפלו, שיכה בכף וירקע ברגל על הארץ מתוך כעסו על
תועבות רעות של בית ישראל, אבל בצד האחר יאמר אח ושמחה על מה
שיעניש ה' אותם ויפלו בחרב ורעב ודבר: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אח**, מענין שמחה, האח חמותי, האח האח ראתה
ענינו : **תועבות רעות**, סמוך על סמוך תועבות הרעות, ויל"פ הכה ברגלך
אל תועבות, ואמור אח אל רעות (ר"ל הצרות) של בית ישראל, ומפרש
הרעות אשר בחרב ובדבר יפולו, עיין בפ"י: (מלבי"ם באור המלות)

[יב] הָרְזוּזֹק בְּדָבָר יְמוֹת וְהַקְרוֹב בְּזוֹרֵב יְפוֹל וְהַנְּשָׂאֵר וְהַנְּצוֹר
בְּרָעַב יְמוֹת וְכַלִּיתִי זֹמַתִּי בָּם:

רס"י והנצור. הנאסף אל העיר ויזכרו עליו : וכליתי חמתי. אשלי כל
חרוני וחפלי זרעתם : (רס"י)

מצודת דוד **הרחוק**. המרחיק עצמו מן המלחמה ויברח לארצות הגוים
להמלט שמה הנה לא ימלט מן הדבר וימות בה : **והקרוב**. המקריב עצמו
למלחמה יפול בחרב האויב : **והנשאר והנצור**. הנשאר בהעיר והוא בתוך
המצור כי האויבים צרים עליה הנה הוא ימות ברעב מחסרון הלחם :
וכליתי. אשלים במ כל חמתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והנצור**. מלשון מצור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הרחוק**, מי שהוא במדבר רחוק מן האויב **ימות**
בדבר, **והקרוב** אל העיר ששם יעמוד האויב **יפול בחרב** אויב, והנשאר
בעיר שיהיה נצור במצור **יפול ברעב**, על כל זה תאמר אח ושמחה, כי עי"ז
ירווחו שני דברים, **א**. שע"י **וכליתי חמתי במ**, ע"י שיקבלו ענשם תכלה
החמה שהיה לי עליהם **ב**. שע"י **ז**. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והנצור**, נפעל משורש צור, כמו כעיר נצורה (ישעיה
א) : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּהִיּוֹת זֹכְלֵיכֶם בְּתוֹךְ גְּלוּלֵיכֶם
סְבִיבוֹת מוֹבְזוֹתֵיכֶם אֶל כָּל-גְּבֻעַת רָמָה בְּכָל אֶרְצֵי הַהָרִים
וְתַזוֹת כָּל-עֵץ רַעְעָן וְתַזוֹת כָּל-אֵלֶּה עֲבֹתָהּ מִקּוֹם אֲשֶׁר גָּתְנוּ-

שָׁם רִיזָה גִּיזוּזָה לְכֹל גְּלוּלֵיהֶם:

רָשׁוּי חֵלָה. פִּלְנָוִין בְּלַעֲ״ז : עֲבַתָּה. לָשׁוֹן עַץ עֲבוֹת (לְהַמְנִן כ) שְׁעַנְפִּיו מְרוֹבֵין (רָשׁוּי) :

מִצְוֹת דוֹד וַיִּדְעַתֶּם וְגוֹ'. כְּשִׁיחֵיו חֲלָלִיהֶם בֵּין גְּלוּלֵיהֶם בְּמִקּוֹם הַרְשַׁע שֶׁם הַמִּשְׁפָּט אִז תִּדְעוּ שְׁאֵנִי הִי הַנְּאֻמָּן בְּתִשְׁלוּם גְּמוּל הַמַּעֲשֶׂה : אֵל כָּל. הַחֲלָלִים יִהְיוּ עַל כָּל גְּבֻעָה רְמָה וּבְכָל רֵאשִׁי וְכוּ' : אֵלָה עֲבַתָּה. אֵילָן אֵלָה הַמְרוּבָה בְּעַנְפִּים וְקְלוּעִים זֶה בִּזָּה : רִיחַ נִיחּוּחַ. הַקְּטָרֶת שֶׁמַּעֲלָה רִיחַ לְהִיּוֹת לָהּ לְנַחַת רוּחַ וְאָמַר זֶה לְפִי מַחֲשַׁבַת עוֹבְדִיָּה : (מִצְוֹת דוֹד)

מִצְוֹת צִיּוֹן רְמָה. גְּבוּהָה : רַעֲנָן. עֵנִין לְחוֹת וְרִטִּיבוֹת כְּמוֹ בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן (תְּהַלִּים צֵב) : אֵלָה. שֶׁם אֵילָן סָרֵק : עֲבוֹתָה. קְלוּעָה כְּעֵין גְּדִיל כְּמוֹ וְעַנְף עַץ עֲבוֹת (וַיִּקְרָא כֵּג) : נִיחּוּחַ. מְלִי נַחַת רוּחַ : (מִצְוֹת צִיּוֹן)

מְלַבִּיִּים - בְּאוֹר הָעֵנִין וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי הִי', תִּכְיָרוּ אֶת הִי הַמִּשְׁגִּיחַ וּמַעֲנִישׁ, וְזֶה אֵ. תִּכְיָרוּ עִיִּי שִׁיחֵיָהּ חֲלָלִיהֶם בְּתוֹךְ גְּלוּלֵיהֶם, וְכֵן יִהְיוּ בְּמִקּוֹם שֶׁחֲטָאוּ וְנִתְּנוּ רִיחַ נִיחּוּחַ לְכָל גְּלוּלֵיהֶם, וּבִזָּה יִדְעוּ שֶׁבָּא לָהֶם הָעוֹנֵשׁ בְּעִבּוֹר הַחֲטָא, בֵּ. תִּכְיָרוּ זֶה עִיִּי בְּמָה. (מְלַבִּיִּים בְּאוֹר הָעֵנִין)

מְלַבִּיִּים - בְּאוֹר הַמְּלוֹת בְּכָל, כְּמוֹ וּבְכָל : עֲבַתָּה, מִן עַץ עֲבוֹת, וּבָא בְּמִשְׁקַל עֶקֶבָה מִדָּם (הוֹשַׁע וִי) : (מְלַבִּיִּים בְּאוֹר הַמְּלוֹת)

וַיִּזְטִיִּתִי אֶת-יָדֵי עֲלֵיהֶם וַיִּנְתְּתִי אֶת-הָאָרֶץ שְׂמוּמָה וּבְשׂוּמָה
מִמֶּדְבָּר הַבְּלָתָה בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

רָשׁוּי שְׂמָמָה. מֵאִין יוֹשֵׁב : מִשְׂמָמָה. תִּמְהוֹן שִׁתְּמָהוּ עֲלֵיהּ רוּחִיָּה : (רָשׁוּי)

מִצְוֹת דוֹד וְנִטִּיתִי וְגוֹ'. לְהַכּוֹת בָּם : וּמִשְׂמָמָה. הַכָּל יִתְּמָהוּ מִגּוּדֵל חוֹרְבָנָה : מִמֶּדְבָּר דְּבַלְתָּה. מִשֶּׁם תִּתְחִיל מִקּוֹמוֹת שׁוּמְמוֹת וְכֵן יִהְיֶה בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם : וַיִּדְעוּ. אִז יִדְעוּ שְׁאֵנִי הִי נְאֻמָּן לְשֶׁלֶם גְּמוּל : (מִצְוֹת דוֹד)

מִצְוֹת צִיּוֹן וּמִשְׂמָמָה. עֵנִין תִּמְהוֹן : דְּבַלְתָּה. כְּמוֹ רְבַלְתָּה בְּרִיִּישׁ וְכֵן דְּעוּאֵל רְעוּאֵל (בְּמִדְבָּר א ב) וְהוּא הַמִּקּוֹם שֶׁיִּשְׁבּ בָּהּ נִיִּן בְּעַת שֶׁהִבִּיאוּ לוֹ אֶת צְדָקִיהוּ כְּמִיִּשׁ וַיַּעֲלוּ אוֹתוֹ אֶל מֶלֶךְ בְּבֵל רְבַלְתָּה בְּאַרְץ חֲמַת (יִרְמִיָּה נב) וַיִּתְּכֵן שֶׁהִיא חֲמַת רְבָה וְהִיא בְּצַפּוֹן אִיִּי וְנִזְכָּר בְּסוּף הַסֵּפֶר בְּגְבוּלֵי אִיִּי לְעֵתִיד (מִצְוֹת צִיּוֹן) :

מלבי"ם - באור הענין **שאתה ידי עליהם ונתתי הארץ שממה ותהיה משמה יותר ממדבר דבלתה שהיתה שממה מאד, וזה יהיה במקומות מושבותיהם בענין שמקום שהיה יותר מיושב יגדל חורבנו ביותר, ובוזה ידעו כי אני ה' (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **שממה ומשמה, משמה גדול מן שממה, מורה על התמדת השממון, ועל שישמו ע"י אחרים שזה גדר בנין הכבד. ועל כן כפל שמה ומשמה (לקמן כ"ג ל"ג, ל"ג כ"ח, ל"ה ג'): (מלבי"ם באור המלות)**

יחזקאל פרק-ז

[א] ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: [ב] ואתה בן-אדם כה-אמר אדני יהוה לאדמת ישראל קץ בא הקץ על- (ארבעת) ארבע כנפות הארץ:

כ"י **זא הקץ.** שאמרתי ונוקנתם בארץ והשחתם וגו' העידותי זכם היום כי אבד תאבדון (דברים 7) ונוקנתם בגי' תתנ"ז והם נסתהו זה תת"ן ד' מאות ומ' משנכנסו לה עד שנבנה הבית ות"י שנים עמד הבית : (כ"י)

מצודת דוד **לאדמת.** על אדמת מושבותיהם : **על ארבע.** ר"ל לא תשאר אף עיר אחת מא"י : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כנפות.** קצות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לאדמת ישראל קץ,** כפל הדבר ר"ל שני קצוות, ומצייר כאילו ישראל הם קצה האחד והאומות הם הקצה השני, ומבאר שהפורעניות שבא אז לעולם בא בשביל ישראל, אם מצד שהם היו הסבה שבעבור עונותיהם בא הרעה, אם מצד שהם היו התכלית שבא הרעה והתחילה באומות כדי שיוכו ישראל לבסוף עפ"י אמר שהקץ בא לאדמת ישראל ר"ל בסבתם ובשבילם, שעל ידיהם בא הקץ על ארבע כנפות הארץ, ואחר שבא על ארבע כנפות הארץ יחזור לבסוף עליהם שזה הוא תכלית הרעה, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

ג עֲתָה הִקָּץ עָלֶיךָ וְשָׁלוֹתַי אִפִּי בָּךְ וְשִׁפְטֹתַיךָ כְּדָרְכֶיךָ וְנָתַתִּי
עָלֶיךָ וְנָתַתִּי עֲלֶיךָ. ר"ל אשלים לך : (מצודת דוד)

מצודת דוד עתה. ר"ל בזמן קרוב יבוא הקץ עליך : **כדרכיך**. כפי דרכיך :
עליך. ר"ל אשלים לך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין עתה הקץ עליך, ושלחתי אפי בך שאינו ענין טבעי רק
השגחיי ע"י אף ה', **ושפטייך** ר"ל שיענישם מצד שני השקפות, **א**.
בהשקף על תכונת נפש החוטאים, אם השתרשו החטאים במדות נפשו
ותכונותיו עד שנפשו ומחשבותיו מלאים ממזימת החטא ואינם מקריים
מצד התאוה לפי שעה וז"ש **ושפטייך כדרכיך**, **ב**. בהשקף על כמות
החטאים עצמם ורבוים, וז"ש **ונתתי עליך את כל תועבותיך**: (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ג-ד) **כדרכיך**, הדרכים הם המדות ודרכי הנפש,
שהם שורש להמעללים והפעולות, וזה ההבדל תמיד בין דרכים ומעללים,
דרכים ותועבות, כמ"ש (ירמיה י"א י"ח) ולפעמים יעשה אדם מעשה רע
מצד הכרח טבעו, למשל מצד שטבעו נוטה לכעס או לגאווה או תאוה וכד',
ואז אין כל המעשה מתיחסת אליו, כי טבע יצירתו הכריחו לזה, אבל
אחר שאשפט על פי דרכיך אתן את כל תועבותיך עליך, כי לא חטאת מפני
הכרח הטבע, רק מרצון ומשרירות לבך ולכן אמר דרכיך עליך אתן, ר"ל
שאינם מצד טבע יצירתך רק מבחירתך, ועי"כ ותועבותיך בתוכך
תהיינה, כי חטאת בזדון ובשאת נפש : **לא תחוס עיני ולא אחמול**, ההבדל
בין חמל חוס ורחם, בארתי (ישעיה י"ג. ירמיה י"ג י"ד כ"א ז'. יחזקאל
סימן ח', וסי' ט', וסי' ט"ז): (מלבי"ם באור המלות)

ד וְלֹא-תַזְזֹס עֵינַי עָלֶיךָ וְלֹא אֶחְמָל כִּי דָרְכֶיךָ עָלֶיךָ אֶתֶן
וְתוֹעֲבוֹתַיךָ בְּתוֹכָךָ תִּהְיֶינָּה וְיִדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד כי דרכיך. גמול דרכיך : **ותועבותיך**. תשלומי תועבותיך יבואו
בתוכך : **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' נאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון תחוס. מלי חס וחמלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא תחוס** המאמרים מקבילים, כי יש הבדל בין
חמלה ובין חוסה, החס לא ישחית את הדבר מצד שישגי ממנו צורך
ותועלת, כמו ועינכם אל תחוס על כליכם, והחומל לא ישחית מצד
שהדבר עצמו טוב ויפה ואין ראוי להשחיתו, (כמו כי חמל העם על מיטב
הצאן והבקר לזבוח אל לה' לקרבן), ומבאר **שלא יחמול** מפני שהדבר טוב
ויפה, **כי דרכיך עליך אתן** שדרכי הנפש נשחיתים ואין ראויים מצד עצמם

כי משחתם בהם מום בם לא ירצו, וגם לא אחוס מפני תועלת שאשיג ממך כי תועבותיך בתוכך תהיינה שכולם רעים וא"א שיצמח ממך צורך ותועלת (מלבי"ם): באור (הענין)

יח כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רְעָה אֲנֹת רְעָה הֲגָה בָּאָה:

רס"י רעה אחת רעה. רעה סלימה ומיוחדת למעלה מכל הרעות והוא חורבן הבית : הנה צאה. טעמו צאל"ף הוא לשון פועלת : (רס"י)

מצודת דוד רעה אחת רעה. ר"ל רעה שהיא אחת ומיוחדת שברעות הנה באה וזהו חורבן בה"מ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' רעה אחת הודיעם כי משונה הרעה הזאת מכל הרעות שבאו עד הנה, כי עד הנה לא נחתם גז"ד, ועתה שנחתם גז"ד יש ג' הבדלים, א. שעד עתה לא באה הרעה בפעם אחת כי תחלה נלקו בממון ואח"כ ביסורים, כי אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה אולי ישובו, ועתה רעה אחת שבא תיכף עונש הגוף, ב. עד עתה בא הרע לתכלית טוב ר"ל כדי שישוּבו בתשובה ושלא תבא הרעה, ועתה רעה אחת רעה ר"ל שהרעה היא רעה היינו לתכלית רע, ג. עד עתה לא באה הרעה תיכף רק הזהירם תחילה והמתין אולי ישובו, ועתה הנה באה תיכף (מלבי"ם באור הענין)

יז קִץ בָּא בָּא הַקֵּץ הַקֵּץ אֵלֶיךָ הֲגָה בָּאָה:

מצודת דוד קץ בא בא הקץ. כפל הדבר לחזק הענין : הקץ אליך. כאלו התעורר מן השינה לבוא עליך והנה באה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הקץ. מלי הקצה והערה מן השינה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קץ בא מבאר כי אינה כיתר רעות שבאו לתקן את העם שישוּבו בתשובה ויתקיימו, רק היא קץ וכליון, בא הקץ הקיץ ידמה במליצתו יום המיועד להרעה כיום שלם מחובר מלילה ויום, וכבר עברה הלילה שבה ישן הקץ והכליון כי לילה עת שינה, ועתה הקיץ משנתו אליך, ר"ל שהגיע אשמורה האחרונה שהקיץ הישן ומתעורר לפעול פעולתו, והנה באה עד כי. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הקיץ, שרשו קוץ מנחי העי"ן, וקץ הוא מן הכפולים (מלבי"ם): באור (המלות)

[ז] בָּאָה הַצְּפִירָה אֵלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ בְּאֵי הָעֵת קָרוֹב הַיּוֹם
מִהוֹמָה וְלֹא-הָיָה הָרִים:

רפ"י באה הצפירה. טעמו למעלה צבי"ת והוא לשון פעלה כזר באה הצפירה כמו בא וסקע מאור השחר והתפארת בא : ולא הד הרים. ולא לאי־שתיזבא במלדי טוריא והד לשון לעקת הכרזה לקום לזרוח אל ראשי ההרים כמו הידד הקצתי (ישעיה יז) וענו עליו הידד (ירמיה כא) השמעת קול נוסא משא ענבים אל הגת וטועני הקורה : (רפ"י)

מצודת דוד באה הצפירה וגו'. אתה יושב הארץ באה עליך הבוקר של יום הרעה : קרוב היום מהומה. קרוב היום של מהומה : ולא הד הרים. לא יהיה עוד הוד והדר על ההרים כ"א געול וטנוף מדמי החללים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הצפירה. ענין שחר ובוקר כמו ישוב ויצפור (שופטים ז) : מהומה. ענין רעש ובלבול : הד. הוא מל' הוד והדר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין באה הצפירה, שגם כל הלילה חלפה ובא אור השחר, מוסיף בא העת שיצא לפעלו, קרוב היום מהומה שכבר נכון היום, מהומה ולא הד הרים ר"ל שבא בין היום והזמן ובין המהומה, והמהומה אינה הד הרים כדרך דבר הבא ממרחק שטרם יתקרב ישמע קולו מבין ההרים ע"י קול ההד, ויודעים תחילה שבא ויכינו א"ע להמלט על נפשם, אבל פה לא נשמע קול הד מן ההרים רק פתאום באה עד עיר מושב : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הצפירה, תרגום בקר צפרא : בא העת קרוב היום, יום הוא פרטי יותר מן עת, שעת יציין הזמן הכולל המיוחד לאיזה דבר, ויום מציין היום הפרטי, כמ"ש בס' התורה והמצוה אחרי (סי' ו'), ומלת בא נמשך לשתים, בא מהומה : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] עֲתָה מִקְרוֹב אֲשַׁפּוֹךְ זִמְתִּי עָלֶיךָ וְכִלִּיתִי אֶפְלֵ בָּךְ
וְשִׁפְטִיתִיךָ כְּדָרְכֶיךָ וְנָתַתִּי עָלֶיךָ אֶת כָּל-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ:

רפ"י מקרוב. במהרה : (רפ"י)

מצודת דוד עתה מקרוב. ר"ל מיד בזמן קרוב : ונתתי עליך. ר"ל אשלם

מלבי"ם - באור הענין **עתה מקרוב** ר"ל שבא הדבר פתאום בין בזמן, שעז"א **עתה**, בין במקום שעז"א **מקרוב**, ר"ל ממקום קרוב, פתאום **אשפך חמתי**, לא בהדרגה לאט לאט, והנמשל כי מה שיסבב הי ע"י המערכת י"ל משך בזמן עד שיתחייב הדבר מן המערכת, ומה שבא ע"י אויבים י"ל משך במקום עד שיבא האויב מארץ רחוקה, אבל פה בא בהשגחה פתאום, ויש הבדל בין אף ובין חמה, שהחמה היא החמה הפנימית, והאף היא חיצונית, ואם בא האף בלא חמה לא ימהר לענוש רק ישים גבולים בזמן ובמקום אולי ישובו בתשובה, אבל אני **אשפך חמתי וכליתי אפי ושפטתיך** וכו', כנ"ל (פסוק ג'). (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מקרוב**, ר"ל ממקום קרוב. **חמתי**, אפי. עיי' הבדלם למעלה (ה') (י"ב): (מלבי"ם באור המלות)

טו **וְלֹא-תִנּוּזֹס עֵינַי וְלֹא אֶזְבְּחוּל כְּדָרְכֶיךָ עָלַיךָ אֲתָן וְתוֹעֲבוֹתֶיךָ בְּתוֹכָךָ תִּהְיֶינָּה וְיִדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּמִכָּה:**

מצודת דוד **כדרכיך**. כגמול דרכיך : **ותועבותיך**. תשלומי תועבותיך יבואו בתוכך : **וידעתם**. אז תדעו ותבינו אשר אני ה' המכה בגמול העון ולא בא במקרה (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין **כדרכיך** ר"ל שיהיה העונש מכוון נגד החטאים וכמדדתם, ובזה תכיר כי העונש לא בא ע"י אמצעי רק כי אני ה' מכה (מלבי"ם באור הענין)

יז **הַיְהִה הַיּוֹם הַזֶּה בָּאָה יִצְאָה הַצְּפִירָה צֶן הַמִּטָּה פָּרוּז הַזְדוּן:**

כס"י **הנה היום**. הנה צא היום : **הנה צאה**. הרעה : **יאלה הצפירה**. עלה השחר של יום הרעה : **צן המטה**. להכות אחתם : **פרח הזדון**. נתגלה נבוכדנצר **הרצע** :

מצודת דוד **הנה היום**. הנה קרבה היום והנה באה : **יצאה הצפירה**. יצאה השחר מיום הרעה : **צן המטה**. המטה ההוכן להכות בהם הוציא ציץ והוא קרוב לעשות פרי ופרי המטה הוא ההכאה בו ועל הכשדים יאמר וכן נאמר באשור ומטה הוא בידם זעמי (ישעיה י) : **פרח הזדון**. נ"נ איש זדון כבר פרח ומהר יעשה פרי הזדון והוא הכליון והאבדון : (מצודת דוד)

מצודת ציון צץ. מל' ציץ והוא גלוי הפרח כמו ויצץ ציץ (במדבר יז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה היום, עתה מצייר היום בעצמו, **כבר בא היום** שהוא אחר עלות השחר, וכבר **יצאה הצפירה** שהוא עמוד השחר יצא והתרחק כי כבר הוא באמצע היום, **צץ המטה** תמורת עמוד השחר צץ המטה המכה, שהוא חיל כשדים, ובכ"ז **פרח הזדון** גם הזדון פורח ואינם שבים בתשובה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות היציאה הוא הפך הביאה שאמר באה הצפירה, והיום הוא אחר הבקר, שבהיות נכון היום כבר יצאה הצפירה : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] הַחֶמֶס | קָם לְמִטָּה-רָשָׁע לֹא-מִהֶם וְלֹא מִהֶמוֹנִים וְלֹא מִהֶמְתָּם

רש"י החמס קס וגו'. החמס אשר צידכם הוא קס עליכם למטה רשע לשחתכם : לא מהם. כך אמר הקב"ה למשחית אינך זקוק להשאיר נפש מרשעי ישראל כי אין טובה יולדת לא מהם ולא מצניהם ולא מהמונס : ולא נה בהם. אין בהם נוהה אחרי מגעגוע ונותן לב אלי כמו וינהו כל בית ישראל אחרי ה' (שמואל א ו) ולשון ארמי הוא ואיתנהיאו לפולחנא ל' תאוה וגעגועין ומנח' חזרו לשון יללה וכן וינהו כל בית ישראל פירש לשון יללה ואין צתיבה רק ה"א יסוד : (רש"י)

מצודת דוד החמס. נ"נ איש חמס קס להיות מטה המכה ברשע באכזריות רב : לא מהם. ר"ל אין הכליון בא מנצחון הכשדים ולא מהמון עם הרב אשר עמהם ולא מהמיית' בקול שאון המבהיל ומפחיד כי לא בכח זרועם עשו מה שעשו כ"א יד ה' עשתה כל זאת : **ולא נה בהם.** ר"ל אין ראוי שיהיה הנהי והיללה בעבורם כי לא עשו ברוע בחירתם ובעוצם ידם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מהמונס. המון עם רב : **מהמהם.** הוא מל' הומיה : **נה.** מל' נהי ויללה וכן וינהו וכו' אחרי ה' (ש"א וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין החמס עצמו **קס להיות למטה רשע** שעון החמס שעשו הוא עומד ליסרם ולענשם, עד שלא ישאר שארית **לא מהם ולא מהמונס** ובכ"ז **ולא נה בהם** אין בהם איש ינהה לבבו לשוב בתשובה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא מהם, ר"ל לא נמצא מהם, פירוש שכלו כולם, וגם לא נמצא שארית מהמון העם שלהם שהם הפחותים (כנ"ל ה' ז'): **ולא מהמהם**, שרשו המה במשקל יפה קשה, ר"ל אף לא נשאר דבר מהמיתם: **ולא נה בהם**, מלשון וינהו כל בית ישראל אחרי ה', או מלשון נהי, אין אחד שימשך אחר ה', או שישא נהי על הצרות האלה וישוב בתשובה (מלבי"ם באור המלות)

[יב] בַּא הָעֵת הַזֵּי הַיּוֹם הַקּוֹנֶה אֶל-יִשְׁמֹזוּ וְהַמּוֹכֵר אֶל-יִתְאָבֵל כִּי זָרוֹן אֶל-כָּל-הַמּוֹנֶה:

רס"י והמוכר אל יתאבל. אע"פ סדרך המוכר סדהו להיות עכז אל יתעכז כי סופכס לגלות: (רס"י)

מצודת דוד בא העת. ר"ל הנה באה בגמול כי נתמלאה הסאה ובא העת אשר הקונה לא ישמח בקניית השדה וכדרך הקונה כי יגלה ממנה ולא תשאר בידו והמוכר לא יתאבל על מה שמכר שדהו כי אף בזולת המכירה לא תשאר בידו: **כי חרון**. כי חרון אף ה' יהיה על כל המון העם ולא ישאר מי בארצו: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בא העת אשר הקונה אל ישמח בעבור שהתעשר, והמוכר אין צריך להתאבל כמו שיבאר בפסוק שאח"ז מפני שילכו כולם בגולה. ומדוע בא העת הזאת? משיב כי חרון על כל המונה מפני עונותיהם (מלבי"ם באור הענין)

[יג] כִּי הַמּוֹכֵר אֶל-הַמּוֹכֵר לֹא יָשׁוּב וְעוֹד בְּזוֹיִים זוֹתָם כִּי-זוֹזוֹן אֶל-כָּל-הַמּוֹנֶה לֹא יָשׁוּב וְאִישׁ בְּעוֹזוֹ זוֹתוֹ לֹא יִתְזַוְּקוּ:

רס"י כי המוכר אל הממכר לא ישוב. כשיגלה בגולה לא ישוב ויראה עוד השדה שמכר ולמה יתאבל: ועוד צחיים חיתם. כל ימי חייהם לא יסיבו אל מקומם: כי חזון אל כל המונה וגו'. ארי נביא מתנבן על כל אתרגושתהון למיתב בתיוצתא ולא תייבין: ואיש בעונו חיתו. כל אחד מהם חיתו ונפשו דבוקה בעונו: לא יתחזקו. לא יחזקו לבס על יארם הרע לשוב לתורתם: (רס"י)

מצודת דוד **כי המוכר**. אף כי אם לא מכר שדהו לא היה שב אל השדה הזה שמכר להחזיק בה : **ועוד בחיים חייתם**. ר"ל ואע"פ שיהיו נפשם עוד בחיים לא ישוב אליו אף בזולת המכירה : **כי חזון**. כי כשנאמר החזון ההוא אל כל המון עמה לא היה מי ששב לה' וכל איש היתה נפשו קשורה בעונו ולא תתפרד ממנו לכן לא יתחזקו לשוב לארצם להחזיק בנחלתם (מצודת דוד) :

מצודת ציון **חייתם**. נפשם כמו וחיתו באור תראה (איוב לג) : **חזון**. נבואה (מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין **כי מבאר מדוע המוכר אל יתאבל כי לא יפסיד במה שמכר כי בל"ז המוכר לא ישוב אל הממכר**, כי תהיה הארץ שממה, אבל עוד ירויח במה שמכר כי עי"ז **עוד חייתם בחיים** שע"י שמכר שדהו ויצא מן הארץ נשאר בחיים, וגם מי שמכר והיה בארץ מדלת העם השאיר נבזראדן לכורמים וליוגבים, אבל את בעלי השדות והעשירים הכה בחרב, **כי חזון הנבואה שנבאו הנביאים על כל המונה החזון הזה לא ישוב אחור**, ובוא יבא עליהם, ומהו החזון? **איש ואיש**, אשר **בעונו חייתו** שנפשו נקשרה בעונו, שחי חיי העון והפשע, **לא יתחזקו לקראת האויב**. (גם יל"פ שאומר **הלא חזון וחזות קשה נבאו על כל המונה ומדוע לא ישוב** כל איש מדרכו הרעה, והלא כל איש **חייתו** תלוי בעונו שע"י עונו יאבד חיו, ומדוע לא יתחזקו לשוב בתשובה?) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חיתם**, נפשם, כמו וחיתם בקדשים (איוב ל"ו) (מלבי"ם באור המלות) :

[יד] **תִּקְעוּ בַתְּקוּעַ וְהִכִּין הַכֹּל וְאִין הַלֵּךְ לַמְּלַחְמָה כִּי זָרוּנִי אֶל-כָּל-הַבְּנוֹנֹת:**

רס"י **תקעו בתקוע**. כשיבוא עליהם הלך הכינו עכמס למלחמה ואין יולא להלחם (רס"י) :

מצודת דוד **תקעו בתקוע**. הנה בבוא האויב יתקעו הם בשופר להשמיע את העם לרדת אל המלחמה מול האויב וגם יכינו כל דבר המצטרך אל המלחמה אבל אין מי הולך למלחמה כי חרוני על כל המון עמה והבאתי מורך בלבבם ויראו לגשת אל המלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בתקוע**. כן יקרא השופר על כי יתקעו בו : **חרוני**. חרון אפי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **תקעו הלא כבר תקעו בשופר והכינו הכל לקראת**

האויב, ומדוע אין איש הולך למלחמה? למה יתחבאו בבתיהם? משיב, **כי חרוני אל כל המונה ואנכי הסבותי את כלי המלחמה אשר בידם**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בתקוע**, כן נקרא השופר, לפי שתוקעים בו: (מלבי"ם באור המלות)

[טו] הַחֵרֵב בַּחֹץ וְהַדָּבָר וְהָרֶעֶב מִבַּיִת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֵרֵב לְבוֹת וְאֲשֶׁר בְּעִיר רָעֵב וְהָדָבָר יֹאכְלֵנוּ:

מצודת דוד **החרב**. חרב האויב תהיה בחוץ לעיר והדבר והרעב יהיו מבפנים בתוך העיר: **אשר בשדה וכו'.** אשר יהיה בשדה וכו': (מצודת דוד)

מצודת ציון **מבית**. מבפנים: **יאכלנו**. ישחיתנו: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **החרב**, שואל למה לא ילכו למלחמה, הלא הגם שהחרב בחוץ, הלא גם בבית הדבר והרעב ומה ירויחו בשבתם בית, והלא טובים חללי חרב מחללי רעב, והגם **שאשר בשדה בחרב ימות**, הלא גם **אשר בעיר רעב ודבר יאכלנו** וטוב יותר שימותו מות גבורים? (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וּפְלִטּוּ פְּלִיטֵיהֶם וְהָיוּ אֶל-הַהָרִים כִּיֹּנֵי הַגְּאִיּוֹת כָּל־הַבְּמוֹת הָאֵשׁ בְּעוֹנוֹ:

כ"י כיוני הגאיות. לרך היונים להקבץ בגאיות והמות סם והיו הומים אל ההרים אשר ינוסו סם איש בעונו כיוני הגאיות אשר כולם הומות: (כ"י)

מצודת דוד **ופלטו פליטיהם**. הפלטים מהם ימלטו ויהיו פזורים בהרים ויהמו בקול נהי כיונים המתקבצים בעמקים וכולם יהמו: **איש בעונו**. כ"א יהמה בעונו ר"ל יתודה לומר עונו הטה אלה: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ופלטו**. ענין המלטה: **אל ההרים**. בהרים: **הגאיות**. מל' גיא ועמק: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ופלטו**, גם פליטיהם אשר יפלטו הן הם היו על ההרים כיונים המצויים בגאיות ובקעות שאין רגילים בהרים, ועיי"כ כולם הומות, שואל מדוע היה זה? משיב **איש בעונו** שכ"ז היה עיי

עונותיהם

: (מלבי"ם)

באור

הענין)

[יז] כָּל-הַיָּדִים תִּרְפִּינָה וְכָל-בְּרָכִים תִּלְכְּנָה מַיִם:

רס"י תלכנה מים. מזיעת אימה : (רס"י)

מצודת דוד תרפינה. יחלשו מלהלחם : תלכנה מים. מזיעת אימה כאלו תמסינה והיו למים : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרפינה. מלשון רפיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כל אינם יכולים להלחם כי כל הידים תרפינה, ולא לברוח כי כל ברכים תלכנה מים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תלכנה מים, כמו מים יתהלכו למו, או יזיעו מים מרוב הפחד : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וְזָגְרוּ שִׁקִּים וְכִסְתָּהּ אוֹתָם פְּלָצוֹת וְאֵל כָּל-פְּנִים בּוֹשָׂה וּבְכָל-רְאשֵׁיהֶם קְרוּזָה:

מצודת דוד וחגרו שקים. דרך אבל וצער : ואל כל פנים. בכל פנים : קרחה. כי ימרטו שער ראשם דרך צער ואבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון פלצות. רעדה וחרדה כמו ועמודים יתפלצון (איוב ט) : קרחה. ענין מריטת השער וכן באה קרחה (ירמיה מז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וחגרו שקים לקונן על רוע מעשיהם, וכסתה אותם פלצות על ידי הפורעניות, ואל כל פנים בושא בעבור עונותיהם, ובכל ראשיהם קרחה לאבל על הפורעניות : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] כִּסְפָם בַּזּוּזָצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה כִּסְפָם וְזָהָבָם לֹא-יִוָּכַל לְהַצִּילָם בַּיּוֹם עֲבָרַת יְהוָה נִפְשָׁם לֹא יִשְׁבְּעוּ וּבְעֵינֵיהֶם לֹא יִמְלֵאוּ כִּי-מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הִיָּיתָ:

רס"י לנדה יהיה. לסקוז יהיה להם : (רס"י)

מצודת דוד **לנדה**. לרחוק ולתעוב : **כספם וגו'**. ר"ל למה ישליכו כספם ויתעבו זהבם לפי שלא יוכלו להציל את נפשם ביום בוא עברת ה' כי האויב לא יקח כסף וזהב לפדיון נפש : **נפשם לא ישבעו**. רצה לומר לא ימצאו לחם לקנות בהם להשביע הנפש ולמלאות המעים : **כי מכשול**. כי המכשול הרע הזה היה בעוונם ולא על חנם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לנדה**. לרחוק ולתעוב כנדה והוא מל' נדידה והרחקה : **עברת**. מל' עברה וזעם :

מלבי"ם - באור הענין **כספם בחוצות ישליכו** כי לא יוכלו לשאתו בגולה, וגם **זהבם** שלא ישליכו אותו **לנדה** יהיה שמי שימצא אצלו זהב יהרג, ומבאר כי **כספם וזהבם לא יוכל להצילם** מן האויב, וגם לא יסיר מהם הרעב כי **נפשם לא ישבעו** על ידו, ואף **מעיהם לא ימלאו** שהוא פחות מן השביעה, ומבאר הטעם כי **מכשול עונם היה** שע"י רוב הזהב והכסף נכשלו בעונות כמ"ש וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **נפשם לא ישבעו**, שביעת נפש היא יותר ממליאת בטן ומעים, שימלא בטנו גם בדברים בלתי ערבים לו, ונפשו לא תשבע במו, ואמר צדיק אוכל לשובע נפשו, ובטן רשעים תחסר, שלא לבד שלא תשבע נפשם כי גם לא ימלאו בטנם : (מלבי"ם באור המלות)

כַּ וְצָבִי עֲדִיּוֹ לְגֵאוֹן שְׁמֵהוּ וְצִלְמִי תוֹעֲבוֹתָם שִׁקּוּצֵיהֶם עָשׂוּ בּוֹ
עַל-כֵּן נִתְּתִינוּ לָהֶם

רס"י וצבי עדין. של הקצ"ה אשר לגאון שמהו להם הוא בית המקדש שנקרא גאון עוזם כמה שנאמ' (לקמן כד) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם הם גלולי תועבות עשו בו ע"כ וגו' : (רס"י)

מצודת דוד **וצבי עדין**. הדר קשוטו אשר שמהו האל בינותם להיות להם לגאון ולתפארת וזהו בה"מ : **וצלמי**. ר"ל והם העמידו בה גלולי תועבותם המשוקצים : **נתתנו להם**. ר"ל לפנייהם נתתנו לנדה כי בעיניהם יראו שתעבתי בו להרחיקו ממנו למסרו ביד האויב : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וצבי**. ענין הדר ויופי וכן לצבי ולכבוד (ישעיה ד) : **עדין**. מל' עדי וקשוט וכן ועדית עדי (לקמן כג) : **לגאון**. ענין רוממות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וצבי** מבאר איך חטאו ע"י הזהב, שזה היה בשתי

ענינים, **א. שצבי** עדיו של הזהב זאת שמו להם **לגאון** ותפארת, שכל גאונם היה ע"י צבי עדיו, ע"י חמדת הזהב ועדי עדיים, **ב. כי צלמי תועבותם ושקוציהם עשו בו** בהזהב שעשו ממנו ע"ז, **על כן נתתיו להם לנדה מדה כנגד מדה**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וצבי עדיו**, החמדה של תכשיטיו של הזהב, שמו לגאון, שגאון נעלה מן צבי כמ"ש (ישעיה ד' ב') עיי"ש בהערה : **וצלמי תועבותם שקוציהם עשו בו**, חסר ו' ושקוציהם, ר"ל וצלמי שקוציהם, וע"ד המליצה, הצלמים הם עשו בו את שקוציהם, כי עובדי ע"ז היו מהבילים שהצלמים ישמשו בזהב וכסף שנודרים להם לעשות בס מאויי לבם ושקוציהם, כי היו מיחסים להצלמים תאוות וחפצים ואהבת זהב וכסף ועשות נבלות בעזרת הזהב כמו בני אדם כידוע בספורי הבלי (המיטאלאגיע) ושירי היונים, והיו נודרים כסף וזהב להצלמים להפיק מהם רצון. וכמו שנדרוהו לנדה שהוא הע"ז, כן נתתיו להם לנדה. ועז"א וחללוהו שיוציאוהו לחול כי מה שנדרו לע"ז היה בעיניהם קדש : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] ונתתיו ביד-הזרים לְבוֹ וְלְרִשְׁעֵי הָאָרֶץ לְשַׁלַּל (וזללה) וזלְלָהּ:

מצודת דוד **לבוז**. לקחת כל הנמצא בה : **וחללוהו**. עשאוהו חולין ומבוזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הזרים**. העכו"ם : **וחללוהו**. מלי חולין ובזיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתיו**, שיבואו זרים על ארצם ויבזו את הכסף, ויש הבדל בין **בוז** ו**שלל** שהנשאר אחר שנפלו הבעלים במלחמה נקרא שלל, ומה שהאויב בוזז ולוקח ביד חזקה נקרא **בוז**, **הזרים** יבואו ויבזו את כספם, **והשלל** הנשאר שלא יבזו זרים יקחו **רשעי הארץ**, **וחללוהו** ובוזה יחללו הגאון והעדי הזה (כמו וחללו יפעתך לקמן כ"ח) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לבוז**, לשלל. השלל הוא הנשאר אחר המלחמה, ואם בוזזים אותו אנשי החיל איש לו, נקרא **בוז**, כמ"ש (ישעיה ח' ב'), ופה מה שישאר ולא יבזו הזרים הוא השלל, ויקחוהו רשעי הארץ : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְהִסְבוֹתִי פְנֵי מוֹתָם וְזִלְלוּ אֶת-צְפוֹנֵי וּבְאוּ-בָהּ פְּרִיָצִים וזלְלָהּ:

(פ)

רפ"י את **כפוני**. את המקום שהייתי **כפון** **ס** **זיניהם** : (רפ"י)

מצודת דוד **והסבותי**. סלקתי שכנתי משם ואח"ז חללו מקום הצפון שלי זה ההיכל וקה"ק : **וחללוהו**. כפל הדבר וכדרך המתאונן המכפיל אמריו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והסבותי**. מל' סביב והפנה : **צפוני**. מל' הסתר וכן תצפון אתך (משלי ב) : **פריצים**. רשעים הפורצים גדר האמת והנכוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והסבותי**, חשב כסדר, תחלה חשב מה שהיה בסוף ימי המצור, כמ"ש תקעו בתקוע, החרב בחוץ וכו', ואח"כ חשב מה שהיה עת נבקעה העיר וברח צדקיהו וחילו, ועז"א ופלטו פליטיהם וכו', ואח"כ כספם בחוצות ישליכו, כי האויבים בזזו הכל, וזה היה בחדש הרביעי, ואח"כ **והסבותי פני מהם** שנדדה השכינה מן ההיכל, **וחללו את צפוני** שיחללו בית קה"ק **ובאו בה פריצים** לקחת כלי המקדש **וחללוהו** ויוציאום לחולין כמ"ש חז"ל בעבודה זרה שכיון שבאו בה פריצים יצאו מקדושתם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **צפוני**, דבר שאין העין יכול לראות, הארון ובית קה"ק והשכינה, ועז"א מלת בה, וכן וחללוהו, בלשון נקבה, על שכנת הכבוד : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] **עֲשֵׂה הַרְתוּק כִּי הָאָרֶץ בְּמִלְאָה בְּשֵׁפֶט דְּמִים וְהָעִיר בְּמִלְאָה זָזְמִס :**

רפ"י **עשה הרתוק**. שלשלת אות הוא שילכו בגולה אסורים צזיקים : **מזפט** **דמים**. הייבי קטול : (רפ"י)

מצודת דוד **עשה הרתוק**. הכן שלשלאות לאסור הגולים : **משפט דמים**. כולם חייבים מיתה : **חמס**. כולם ראויים לחמס ושלל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הרתוק**. שלשלאות כמו ורתוקות כסף צורף (ישעיה מ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עשה הרתוק**, אח"כ יעשו שלשלאות להוציא הנשארים אל הגולה, כי **מלאה הארץ משפט דמים** שהרצח היה מצוי בארץ, **והעיר ירושלים** שלא היה שם רצח מ"מ **מלאה חמס** עד שנתחייבו כליה בעבור רצח וחמס : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הרתוק**, שלשלת כפולה, ועז"א רתקו בזקים (נחום ג') זקים כפולים ומשולשים : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] **וְהִבֵּאתִי רְעֵי גוֹיִם וַיִּרְשׁוּ אֶת-בְּתֻלָּתְךָ וְהִשְׁבַּתִּי אֶאֱוֹן עַיִן וְנִזְכָּרוּ מִקְדְּשֵׁיכֶם:**

רפ"י **רעי גוים**. רעים שזעכו"ם ואכזרים : ונחלו. ויתנחלו לאחרים : מקדשיהם. צתי היכל הצמות שהיו נועדים פס ל' צית זמונס : (רפ"י)

מצודת דוד **רעי גוים**. ר"ל רעים ואכזרים הם הכשדים : **והשבתי גאון עזים**. אבטל גאות עזי הפנים הם ישראל : **ונחלו**. יחללו ויבזו בתי מקדשיהם הם הבית וההיכל ובית קה"ק : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבתי**. אבטל כמו שבת נוגש (שם לח) : **ונחלו**. מל' חלול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והבאתי** אחר שיגלו אביא **הרעים** והפחותים מכל **הגוים** והם **יירשו את בתיהם** ויתישבו בארץ, **והשבתי גאון עזים** שיושבתו מלכיהם ושריהם וכן תופסק הכהונה, ועז"א **ונחלו מקדשיהם** כי היו נוהגים כמנהג עע"ז שהכהנים היו מקדשים את העם שכל שנגע בהם היו קדוש כמ"ש (לקמן מ"ד) ולא יקדשו את העם בבגדיהם, ושם (מ"ו כ') לבלתי הוציא אל החצר החיצונה לקדש את העם, כמ"ש אל תגש בי כי קדשתך (ישעיה ס"ה) המקדשים האלה עתה יתחלל קדושתם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ונחלו**, מענין חילול, והיה ראוי לכתוב ונחלו, כמו ונסבו בדגש, והוקל וכן ונחלת בד' (רד"ק), וכן הוקל הדגש במלת מקדשיהם : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] **קִפְדָה-בָּא וּבְקִשׁוּ שְׁלוֹם וְאִין:**

רפ"י **קפדה בא**. כמו (ישעיה לח) קפדתי כאורג חיי לשון כריתה : (רפ"י)

מצודת דוד **קפדה בא**. כריתה בא להם וכאשר יבקשו שלום לא ימצאו אותו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **קפדה**. ענין כריתה כמו קפדתי כאורג חיי (שם לח) : **ואין**.

מלבי"ם - באור הענין קפדה בא, לעומת מ"ש עשה הרתוק שכולל ג"כ שלשלאות של קשר הסבות של הרעות, אמר כי בא הקפדה שהוא קשר השלשלת הזאת, שיהיו החוליות והפרקים קשורים אחד באחד, רעה ברעה חברתה, עד שאם **יבקשו שלום ואין**, כי.(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קפדה, וחברו קפדתי כאורג חיי (ישעיה ל"ח י"ב), ופירשתי שם מענין קשירת וכריכת הרתוק : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] הוֹה עַל-הוֹה תָּבֹא וּשְׂמוּעָה אֶל-שְׂמוּעָה תִּהְיֶה וּבִקְשׁוּ וְזֹזוֹן מִנְּבִיא וְתוֹרָה תֵּאבֵד מִכֹּהֵן וְעֵצָה מִזְקֵנִים:

רש"י הוה על הוה. מאורע על מאורע הויה אחר הויה ומנחם חברו לשון שבר : ותורה תאבד מכהן. הרגילים בהוראה כמו שנאמר ותורה יבקשו מפייהו (מלאכי ב) : (מלאכי ב) :

מצודת דוד הוה על הוה תבוא. זה אחר זה וסמוכה לה : **ושמועה**. ר"ל שמועה רעה : **ובקשו**. כאומר הם יבקשו אבל לא ימצאו : **תאבד**. כי מגודל הצרות יסתמו מהם מעיינות החכמה : **מכהן**. כי על הכהן להורות וכמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייהו (מלאכי ב) : **מזקנים**. תאבד מזקנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוה. ענין שבר כמו עד יעבור הוות (תהלים נז) : **תבהלנה**. מלי בהלה ופחד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הוה על הוה תבא, שלא יהיה שלשלת הרעות בדרך הטבע שיבואו הסבות והמסובבים זה אח"ז, רק הרע ההוה ומתחדש יבא על חברו, זה על זה לא זה אחר זה כמנהג העולם, וכן **השמועה תהיה אל שמועה**, עת ישמעו צרה מתרגשת ישמעו תיכף שמועה מצרה אחרת, ובקשו ואז יתחילו **לבקש חזון מנביא**, תחת שעד עתה לא שמעו לדברי הנביאים, **ותורה** שעורו (ובקשו) **תורה (אשר) תאבד מכהן**, (ובקשו) **עצה (אשר) תאבד מזקנים** ר"ל שאחר שלא ימצאו חזון יתחילו לבקש עצת התורה שהיא אחר החזון, ואח"כ יבקשו עכ"פ עצה מזקנים שייעצו אותם ע"פ שכלם כי הזקנים בחנו תולדות הימים, וגם התורה והעצה תאבד אז, וגם לא יוכלו לסמוך על הנהגת המנהיגים אותם, כי.(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הוה, דבר ההוה ומתחדש ובא על השבר המתהוה

פתאום, מלת ובקשו נמשך לכל המאמר, ובקשו תורה אשר תאבד מכהן
(מלבי"ם) באור המלות

[כז] הַמֶּלֶךְ יִתְאַבֵּל וְנָשִׂיא יִלְבַּשׁ שְׂמֹמָה וַיְהִי עִם-הָאָרֶץ
תְּבַהֲלָנָה מִדְּרָכָם אַעֲשֶׂה אוֹתָם וּבְמִשְׁפָּטֵיהֶם אֲשַׁפֵּטֶם וַיִּדְעוּ
כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד **ונשיא**. הוא המלך וכפל הענין במ"ש לחזוק : **שממה**. תמהון
לבב : **מדרכם**. כמו דרכם כן אעשה עמהם וכמשפט הראוי להם אשפטם
ואז ידעו כי אני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **המלך יתאבל** כי תופסק מלכותו, וגם הנשיא שמינה
נבוכדנצר עליהם ילבש שממה לבוש הנשיאות שלו תהיה השממה כי כל
הארץ שממה תהיה, ועיי"כ ידי עם הארץ תבהלנה ולא ידעו מה לעשות,
מדרכם אעשה אותם כל זה יהיה כפי מדת דרכם הרע, **ואשפטם**
במשפטיהם כפי המשפט הראוי להם בדין ובמשפט מדה כנגד מדה עד
שיכירו וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מדרכם אעשה אותם**, מלת אותם תחת אתם. ויל"פ
שר"ל על צד המליצה יעשה אותם בריה חדשה, דהיינו שינוי צורתם
ומלכותם מן השלימות אל הפחיתות, והחומר שממנו יעשה הכלי הגרוע
הזה יהיה מדרכם הרע, ר"ל כי חומר הרע אין נמצא אצל ה' לעשות ממנו
דבר רק האדם יכינהו במעשיו הרעים : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-ח

[א] וַיְהִי | בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁיית בַּשְּׁשִׁי בַּחֹמֶשֶׁת לַחֹדֶשׁ אָנֹכִי יוֹשֵׁב
בְּבֵיתִי וְיִזְקֵי יְהוּדָה יוֹשְׁבִים לְפָנָי וְתַפֹּל עָלַי שָׁם יָד אֲרָצִי יְהוּדָה:

רס"י **בשנה** הששית. לגלות יכניה : (רס"י)

מצודת דוד **בשנה הששית**. לגלות יהויכין : **בששי**. בחודש הששי : **וזקני**
יהודה. אותם שגלו לבבל : **ותפול**. חנתה עלי שם כח חוזק הנבואה :
(מצודת דוד)

מצודת ציון ותפול. ענין חניה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי בשנה הששית, הנה בשנה החמישית ברביעי בחמשה בחדש ראה המראה הראשונה, ואחר שבעה ימים צוה לו לשכב על צדו ת"ל יום, ומוכרח שאותה שנה מעוברת היתה, ואחר שכלו הת"ל יום ישב בביתו, כמ"ש (גי כ"ו) ולשונך אדביק אל חכך וכו' ובדברי אותך אפתח את פיך וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

לב וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה דְמוֹת כְּמִרְאֵה-אֵשׁ מִמִּרְאֵה בְּמִתְנִי וּלְמִטָּה אֵשׁ וּבְמִתְנִי וּלְמִעֲלָה כְּמִרְאֵה-זֶהָר כְּעֵין הַזֹּשֶׁמְלָה:

רש"י ממראה מתניו וגו'. חסור להתזונן בפסוק זה : (רש"י)

מצודת דוד והנה דמות. והנה לפני צורה כמראה אש וחוזר ומפרש ממראה מתניו ולמטה כעין אש : כעין החשמלה. הוא הזך והנקי מן האש אשר מעט ישיגנו הראות וירמז על הסבה הראשונה שאין להשיגו וגם חשמלה היא מלה מורכבת חש מלה ר"ל שתוק ובלום פיד מן המלול בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון זהר. הארה וזריחה : כעין. כגון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואראה, במראה הראשונה השיג תחלה מראה החיות ואח"כ את האופנים ואח"כ את הכסא ואח"כ את החשמל, ועתה השיג בהפך תחלה את החשמל, ואח"כ את הכסא (לקמן י"א) ואח"כ את האופנים (שם ט"ו) ואח"כ את החיות (שם י"ד), וגם שעתה השיג פנימיות החשמל ותחלה לא השיג רק הבית אשר לה סביב כמשי"ש פי כ"ז והוא ע"פ מ"ש והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, שתחלה יעלו במעלות הסולם מלמטה למעלה מן המאוחר אל הקודם, ואח"כ ירדו בהשגתם מן הקודם אל המאוחר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות החשמלה, הה"א נוספת לפיכך המלה מלעיל : (מלבי"ם באור המלות)

ג וַיִּשְׁלַח תַּבְּנִית יָד וַיִּקְוֶנֶנִי בְּצִיצַת רֵאשִׁי וְהִשָּׂא אֶתִּי רִוְזוֹ | בֵּין-הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וְהִבֵּא אֶתִּי יְרוּשָׁלַיִם בְּמִרְאֹת אֱלֹהִים אֶל-פְּתוֹז עֵעַר הַפְּנִימִית הַפְּנִינָה צְפוֹנָה אֲשֶׁר-שָׁם

רַשִׁי צְלִיכִית רַאשִׁי. צָעַר רַאשִׁי פְּלוֹצִי"ל צִלְע"ז : צַמְרָאוֹת אֱלֹהִים. הַרְאֵנִי כֹאֲלוֹ נוֹשָׂא אֹתִי וּמְצִיֵּאֲנִי לִירוּשָׁלַיִם : שָׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה לְפּוֹנֶה. שָׁעַר הַעֲזָרָה שֶׁהִיא פְּנִימִית לַהַר הַבַּיִת וְהָיוּ לָהּ שְׁעָרִים לְכָל רוֹחוֹתֶיהָ : סָמֵל הַקְנָאָה. לוֹרֵת הַקְנָאָה מִקְנָא וּמִקְנִיט לַהַקְבָּ"ה שְׁנִתְנוּהָ שֶׁסָּם לַהַקְנָאוֹת לַהַקְבָּ"ה לַהַרְגִּיזוֹ וְכֵן תִּי כֹלֵם דִּקְנָאֲתָא לְמַרְגִּזִין : (רַשִׁי)

מצודת דוד וישלח. הדמות שראה הושיט תבנית יד ולקח אותי בשער הראש : **ותשא**. הרוח הרימו באויר והביאו לירושלים : **במראות אלהים**. ר"ל לא הביאו באמת רק נראה לו במראה הנבואה כאלו הביאו : **שער הפנימית**. הוא שער העזרה שהיא פנימית להר הבית : **הפונה צפונה**. כי ד' שערים היו לעזרה אחד לכל רוח : **סמל הקנאה המקנה**. פסל הקנאה ולתוספת ביאור אמר המקנה ר"ל המקניא ומכעיס למקום להיות במשכן ביתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון תבנית. דמות כמו תבנית המשכן (שמות כה) : **בציצית ראשי**. ר"ל שער ראשי כי כל דבר היוצא מן הגוף קרוי ציץ וכן תנו ציץ למואב (ירמיה מח) : **סמל**. ענין צורה וכן תמונת כל סמל (דברים ד) : **הקנאה המקנה**. ענין כעס והקנטה כמו הם קנאוני בלא אל (שם לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישלח ראה במראה הנבואה **שה' שלח תבנית יד ויביאהו במראה ירושלימה, אל פתח שער וכו' אשר שם מושב סמל הקנאה**, לא מצאנו שהעמידו צלם בהיכל אחרי מנשה, שהוא לבדו העמיד סמל בבית ה', וחטא הזה היה שמור עדיין ולא נמחל כי לא עשו עליו תשובה שלמה, כמו שכתבתי (ירמיהו ט"ו, מ"ב כ"ג), והנה המינים היו אומרים שיש פועל טוב ופועל רע ויחסו צד צפון למושב פועל הרע, והביאו את הקרבנות לרצות כעסו וחמתו של סמל הקנאה, וה' צוה לשחוט את הקרבנות על ירך המזבח צפונה לפני ה' בעל הרחמים, וזובח לאלהים יחרם, וכמו שכתב בספרא (ויקרא פ"ב) שנאמר בכל מקום קרבן לה' שלא ליתן פתחון פה למינים, וכמ"ש בס' התורה והמצוה (שם ס' י"ד), ומנשה העמיד שם סמל הקנאה, והיו נמשכים עוד אחרי דעותיו ומכונים במחשבתם אל סמל הקנאה, אשר בצפון לרצותו בקרבנות הנקרבים, וא"ל ה' שסמל הקנאה הזה הוא מקנא את ה', שעל ידו מקנא ה' הפועל טוב לעשות בם שפטים, ונראה החשמל מתוך האש להורות כי באש ה' נשפט (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות פתח שער הפנימית. שער החצר הפנימית, (וחסר המתואר כמו ומאכלו בריאה, כי חמודות אתה), והיא העזרה שהיא פנימית נגד הר הבית כמ"ש (מ"א ו') ויבן את החצר הפנימית : **המקנה**,

דז וְהִנֵּה-שֵׁם כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּמְרָאָה אֲשֶׁר רְאִיתִי
בַּבִּקְעָה:

מצודת דוד והנה שם. בבואי אל הפתח ההוא ראיתי שם כבוד ה' כמו המראה שראיתי בבקעה ושם נאמר ככבוד אשר ראיתי על נהר כבר (לעיל ג) : (מצודת דוד)

הח וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם שָׂא-נָא עֵינֶיךָ דֶּרֶךְ צְפוֹנָה וְאַשָׂא עֵינֵי דֶּרֶךְ צְפוֹנָה וְהִנֵּה מִצְפּוֹן לְשַׁעַר הַמּוֹזֵבֹן סָמַל הַקְּנָאָה הַזֹּה בַּבָּאָה:

רס"י שא נא עיניך דרך צפונה. להר הבית מחוץ לעזרה שהרי צפתח שער הכפוני של עזרה מבחוץ היה עומד ודרך צפונה לשער חוץ לעזרה הוא : מלפון לשער המזבח. זהר הבית מלפון לאותו שער העזרה הכפוני ואומר אני שהיה אותו שער מכוון כנגד המזבח : בצאה. כשאדם בא ליכנס לעזרה מולאו שם, צביאה אלחנטריא"ה זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד דרך צפונה. לרוח צפון : מצפון לשער המזבח. שער הצפוני קרוי שער המזבח לפי שהיה מכוון מול המזבח ומצפון השער חוצה לו בחלל הר הבית היה מושב סמל הקנאה הזה : בבאה. בבוא אדם ליכנס בעזרה מצאו בדרך כניסתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין סמל הקנאה הזה בבאה שהיו מכוונים שיעמוד הסמל אצל הפתח, שלא יבא פנימה לקנא במ ולהאבידם כי היו הקרבנות אליו שיתרחק מאתם ולא יעשה רע : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בבאה, בכניסת השער מבחוץ : (מלבי"ם באור המלות)

יז וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם הֲרֵאָה אֶתְּךָ (מֵהֶם) מִהַ הֵם עֹשִׂים תּוֹעֲבוֹת גְּדֻלוֹת אֲשֶׁר בֵּית-יִשְׂרָאֵל | עֹשִׂים פֹּה לְרוֹזְקָה מֵעַל מִקְדָּשֵׁי וְעוֹד תִּשׁוּב תִּרְאֶה תּוֹעֲבוֹת גְּדֻלוֹת: (פ)

רש"י לרחקה מעל מקדשי. כדי שאתרחק מעל מקדשי : (רש"י)

מצודת דוד הרואה. הוא בה"א השאלה כי שאל אותו אם הוא רואה מה הם עושים : **תועבות גדולות וגו'.** ר"ל התועבות הגדולות אשר המה עושים פה מעמידת הסמל תוכן כוונתם הוא למען הרחיק אותי מעל מקדשי כי לא אשרה שכינתי במקום הסמל : **ועוד וגו'.** ומלבד זה חשוב לראות תועבות גדולות מזה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הרואה אתה ר"ל שהתועבות שהם עושים פה, הם עושים כדי לרחקה מעל מקדשי כדי שיתרחק פועל הרע ולתכלית זה עבודתם פה להרחיק הקנאה, ובזה הם מרחיקים את ה' באמת, **ועוד תשוב תראה תועבות גדולות** שהם עושים לתכליות אחרות להריק עליהם הטוב והשפע מן המערכת לפי דעתם : (מלבי"ם באור הענין)

ויבא אתי אל-פתחו הנוצר ואראה והנה זור-אזוד בקיר:

רש"י אל פתח החלך. הקריבני עד פתח אותו שער עלמו : חור אחד בקיר. חומת העזרה : (רש"י)

מצודת דוד אל פתח. בחלל הפתח כי מתחלה הביאו אל הפתח מבחוץ ועתה הביאו בחלל הפתח : **בקיר.** באחד מכותלי העזרה היה בו חור : (מצודת דוד)

מצודת ציון חור. פתח (ישעיה יא) : **בקיר.** בכותל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויבא אותי אל פתח החצר הוא פתח הר הבית, וראה חור בקיר : (מלבי"ם באור הענין)

ויאמר אלי בן-אדם וזתר-נא בקיר ואזותר בקיר והנה פתחו : **אזוד:** (ס)

רש"י חתר נא בקיר. והרחב את החור : והנה פתח אחד. לך החור לאיתי פתח לשכה אחת : (רש"י)

מצודת דוד חתר נא בקיר. עתה חפור בקיר במקום החור להרחיב את

החור : והנה פתח אחד. ר"ל מצאתי שם פתח אחד פתוחה ללשכה אחת
(מצודת דוד)

מצודת ציון חתר. ענין חפירה כמו חתר בחושך בתים (איוב כד) : נא. עתה
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחתור, נדמה לו שע"י חתירתו נעשה פתח : (מלבי"ם
באור הענין)

[ט] וַיֹּאמֶר אֵלַי בָּא וּרְאֵה אֶת-הַתּוֹעֵבוֹת הָרְעוּת אֲשֶׁר הֵם
עֲשִׂים
פֶּה:

מצודת דוד בא. דרך הפתח וראה וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי, מציין שדור הזה עשו במחשך מעשיהם
ועבדו ע"ז בסתר, וה' גלה לו סתריהם כאילו חתר במחתרת ומצא הפתח
לראות את מעשיהם, וע"ז המליץ לא במחתרת מצאתים (ירמיה ב') כי
נדמה להם שהנביא חותר לדעת מצפוניהם : (מלבי"ם באור הענין)

[י] וְאָבוֹא וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה כָל-תְּבֻנֹת רְמֵשׁ וּבְהִמָּה שֶׁקֶץ וְכָל-
גְּלוּלֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל מְזוּקָה עַל-הַקִּיר סְבִיב | סְבִיב:

רש"י שקז. עשויין לשקוז עכו"ם : מחוקה. חקוקין על הקיר : (רש"י)

מצודת דוד כל תבנית. ר"ל כל מין תבנית רמש וכו' : וכל גלולי. וכל שאר
הגלולים של בית ישראל אשר יעבדו להם : מחוקה. כל אחת מהן היתה
חקוקה על הקיר מהלשכה ההיא בכל סביבה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תבנית. דמות : רמש. כן יקראו בריות קטנות קצרי רגל שאין
הלוכם ניכר וכן כל רמש אשר הוא חי (בראשית ט) : שקץ. הוא כמו שרץ
: מחוקה. מל' חקיקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואבוא נדמה לו שנכנס דרך הפתח ורראה שכ"א מהם
היה לו חקוק על הקיר כל מיני ע"ז וכל מיני גלולים : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְשִׁבְעִים אִישׁ מְזוּקָנֵי בַּיִת-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאזְנִיחוּ בֶן-שָׁפָן עִמָּד

בְּתוֹכָם עֹמְדִים לְפָנֵיהֶם וְאִישׁ מִקְטָרְתוֹ בִּירוֹ וְעֵתֶר עֲנָן-
הַקְטָרֶת
עֹלָה:

רס"י ויאזניהו בן שפן. חשוב היה ולמדן דורו הימנו לפיכך הקפיד עליו :
ועתר ענן הקטרת. תמור קטור ענן הקטורת ולשון עתר מרבית וכן
העתרתם עלי דבריכ' (לקמן ל"ה) וכן ונעתרות נשיקות שונא (משלי כ"ד)
וכן חזרו מנחם במחלוקת אחת שלשתן ופירוש ענין מרובה המה אך כל
אחד לשון בני אדם : (רס"י)

מצודת דוד ויאזניהו. הוא היה הראש על כולם : עומדים. היו עומדים לפני
הצורות ההם וכל איש היה בידו המחטה שמקטיר בה ומרבית עשן
הקטורת עולה למעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מקטרתו. המחבת שמקטירין בו : ועתר. ענין רבוי כמו עתרת
שלום (ירמיה לג) : ענן. עשן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושבעים איש שהם הסנהדרין, ויאזניהו שהיה ראש
הסנהדרין עומדים לפנייהם לפני הגלולים ומקטירים לפנייהם : (מלבי"ם
באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מקטרתו, עיין מ"ש התו"ה אחרי (סי' ל"א) בהבדל
בין מחטה ובין מקטרת : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וַיֹּאמֶר אֵלֶי הָרְאִיתָ בֶן-אָדָם ֹּאֲשֶׁר יִקְנֶי בַּיִת-יִשְׂרָאֵל
עֹשִׂים בְּזוֹעֶף אִישׁ בְּזוֹדְרֵי מִשְׁכִּיתוֹ כִּי אֹמְרִים אֵין יְהוָה רֹאֵה
אֲתָנוּ עֹזֵב יְהוָה אֶת-הָאָרֶץ:

רס"י בחדרי משכיתו. מסוכה ברלפת אבני שיש לשון וסכתי כפי (סמות
ל"ב) :

מצודת דוד הראית. אם ראית כאומר עוד יותר היית מתפלא אם היית
רואה מה שהמה עושים בחשך ר"ל בהסתר במקום מוצנע כ"א בחדרי
משכיתו כי על שהמה מעשים מגונים מאד מאד יסתירו עצמם מבני אדם
בעת עשותם ומה' לא יראו כי אומרים אין ה' רואה מעשה הבריות כי עזב
את הארץ ביד מערכת השמים ולא ישגיח בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון משכיתו. מלי סכך ור"ל רצוף ברצפת אבנים וכן והחומה נשגבה במשכיתו (משלי יח) כי הדרך לעשות רצפת אבנים בחדר נסתר כי שמה יצפון האוצר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הראית מה שכ"א עושה בביתו בסתר, בחשבם שה' **עזב את הארץ** בידי המערכה ואינו רואה ומשגיח, ולכן יעבדו גלולים להפיק רצון משרי המערכה וצבאות מערכת השמים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בחדרי משכיתו, שם שכה בא על הבנת הלב וכח הדמיון דברים הגיונים בדרך הציור, והיו רגילים להגביל לזה ציורים גשמיים, אבן משכית, חדרי משכית, ר"ל מצויירים בתמונות מגבילות אל הרוחניות : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] ויאמר אלי עוד תשוב תראה תועבות גדולות אשר-המה עשׂים:

מצודת דוד תועבות גדולות. ממה שראית : (מצודת דוד)

[יד] ויקא אתי אל-פתוז שער בית-יהוה אשר אל-הצפונה והזה-שם הנשׂים ישׂבות מבכות את-התמוז: (ס)

רש"י אל פתח שער בית ה'. תוך חלל העזרה אל פתח ההיכל אשר בצפון לאמר מר שני פספסין היו בצית החליפות אחד בצפון ואחד בצד : מזכות את התמוז. דמות א' שמחממו' אותו מצפני' והיו עיניו של עופר' והם נתוכין מחום ההיסק ונראה כאלו בוכה ואומרת תקרובת הוא שואל : תמוז. לשון היסק כמו על די חזה למזיה (דניאל ג') ואתונא חזה יתירה (ס) : מזכות את התמוז. פייסנ"ט פלורי"ר לא"ל קאלפי"ץ בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד שער בית ה'. זה שער ההיכל וחוזר ומפרש אשר אל הצפונה ר"ל אל הפשפש הצפוני כי שני פשפשים היה לו להשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרומו : **מבכות את התמוז.** שם עכו"ם שהיו הנשים מסיקות אותו מבפנים ועיניו היו עשויות מעופרת והיו נתוכין מחום ההיסק והיה נראה להרואים כאלו בוכה ומוריד דמעות והיו אומרות שהוא שואל תקרובות : (מצודת דוד)

מצודת ציון מבכות. מלי בכיה : **התמוז.** כן שמו ע"ש ההיסק שעושים בו

כמו למזא לאתונא (דניאל ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין פתח שער פירש"י בתאים הצפונים של העזרה, והנה וכו' מבכות את התמוז, פירש במורה שמצא בספרי הצאב"א שהיה איש מנביאי ע"ז שמו תמוז וקרא למלך אחד לעבוד לכוכבי לכת ולמזלות וצוה להרגו במיתה משונה, ובליל מותו התקבצו כל הצלמים מכל קצות הארץ אל היכל בבל לצלם הזהב שהוא צלם השמש וספדו על התמוז, והיה זה להם לחק לבכות בא' בתמוז על מות הנביא התמוז, וגם שהראה לו עבודת המלך שהיה ג"כ לשמש שחממו הצלם באש ותמוז לשון חימום בארמי ונותנים בניהם על הצלם והם בוכות לקול ילדיהן : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] ויאמר אלי הֲרֵאִיתָ בֶן-אָדָם עֹוד תִּשְׁוֹב תִּרְאָה תוֹעֵבוֹת גְּדֻלוֹת מֵאֲלֵהָ:

מצודת דוד הראית. בה"א השאלה כי שאלו אם השגיח לראות : מאלה. אשר כבר ראית : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויבא אתי אל חצר בית ה' הפנימית, שהוא פתח ההיכל, והנה אחריהם אל היכל ה', כי ה' צוה שיהיה פתח בהמ"ק במזרח וקדש הקדשים במערב להשתחוות לצד מערב לבטל דעות עובדי השמש המשתחויים למזרח, והם הפכו פניהם למזרח אל עבודת השמש ואחוריהם אל היכל ה', וזה התועבה היותר גדולה שעזבו את ה' לגמרי נזורו אחור. ומלת משתחוייתם מורכב מהשתחוויה והשחתה שמשחיתים דרכם קדמה כי עבודת השמש היה בו גם עבודת הפעור והזנות להשחית : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] ויבא אתי אל-וְזָרַר בֵּית-יְהוָה הַפְּנִימִית וְהֵנָּה-פֶתַח הַיִּכָּל יְהוָה בֵּין הָאוֹכֵל וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ כְּעֹשֵׂרִים וְזֹבְעֵי אִישׁ אֲזֹרֵיהֶם אֶל-הַיִּכָּל יְהוָה וּפְנֵיהֶם קִדְמָה וְהָמָּה מִשְׁתַּחֲוִייתָם קִדְמָה לְשֹׁמֵשׁ:

רש"י ויבא אותי אל חצר בית ה' הפנימי'. היא העזרה כי הר הבית נקרא החצר החלונה ועד עכשיו בתוכה היה עומד אלא שהוא נכנס בשע' הצפוני והראהו בבית החליפות את לורת התמוז וחזר והוליכו למזרח לפני ההיכל והמזבח : מפניהם קדמה וגו'. ממשמע שנאמר מפניהם קדמה יודע אני

ש'אחוריה' אל ההיכל אלא מגיד שהיה אחוריהם מגולה שהיו פוערין ענמם ומתריזין כלפי מטה : משתחיתם. בשתי תיבות הוא משמש לשון השחתה ולשון השתחוויה כן הוא בירושלמי משחית' ההיכל ומשתחוי' לחמה וכן ת"י ואינון מתחבלין וסגדין, ומנחם חזרו לשון שחוח כמו שחי ונעבור' (ישעי' נ"א) :

מצודת דוד אל חצר בית ה' הפנימית. ר"ל חצר הפנימית של בית ה' והוא עזרת כהנים : פתח היכל ה'. ר"ל מול פתח ההיכל בחלל העזרה בין האולם ובין המזבח : כעשרים. ר"ל עמדו כעשרים וחמשה איש : משתחיתם. היא מלה מורכבת מהשחתה ומהשתחוויה ור"ל היו משחיתים ההיכל לבזותו כי פרעו אחוריהם למולו והתריזו והיו משתחויים לשמש :

מלבי"ם - באור המלות משתחיתם, עיין בפירוש (מלבי"ם באור המלות)

ויאמר אלי הראית בן-אדם הנקל לבית יהודה מעשות את-התועבות אשר עשו-פה כי-מלאו את-הארץ זבם וישבו להכעיסני והנם שלזנים את-הזמורה אל-אפם:

רש"י הנקל לבית יהודה. המעט להם וקל צעיניהם שאר עבירות שזידם : מעשות את התועבות. אם היו חללים מעשות את כל התועבות אשר עשו צבתי פה : כי מלאו את הארץ חמם. ונקל צעיניהם אותו עון וישבו להכעיסני בתוך ביתי בתועבות האלה : והנם שולחים את הזמורה אל אפם. והנה שולחי' אל חוטמם את ריח רע של זמורה זו שהם מזמרים ברוח היואל מפי טבעת כלומר בזקתם זה אל פניהם יסוב, ומנחם פי' והנם שולחים את הזמורה אל אפם ענין דופי וקלון הוא לפירוסו השוה ריח מקטרתם וכעס קרבנם וניחוחים למלאכת דופי נקזים ואחוריהם אל היכל ה' יורה על הענין :

מצודת דוד הראית. בה"א השאלה : הנקל. ר"ל אשר נקל לבית יהודה המעשים שעשו מאז מבלי עשות את התועבות האלה אשר עשו פה כאומר וכי לא די להם במה שעשו מאז : וישבו להכעיסני. בתועבות האלה : והנם שולחים. והנה עתה הם שולחים אל אפם ריח הרע בזמר הרוח היוצא מפי הטבעת בעת יתריזו והוא תקון סופרים והראוי אל אפי : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנקל. באה הה"א במקום אשר וכן ההלכוא אתו (יהושע י) : **מעשות.** במ"ם השלילה ור"ל מבלי עשות וכן מהמטיר עליו מטר (ישעיה ה) : **הזמורה.** מל' זמר : **אפס.** חוטמם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר הנקל לבית יהודה, ר"ל גם חטא זה נקל לערכם כי הוסיפו לחטא גם בין אדם לחבירו במה **שמלאו הארץ חמס וישונו להכעיסני** ביתר עברות, **והנם שלחים,** חוץ מזה הם הורגים זה בזה באף ובחמה, כמו שיתבאר (בס' כ"א) שרוב ההרוגים ביניהם היה מה שהרגו זה את זה בימי המצור שהיה ביניהם שנאה ומלחמה, **ואל אפס** וכעסם הם **שולחים את הזמורה,** היינו החרב הזומרת וכורתת כל ענפי היער, ובס"י הבא יפרש הדבר איך זמרו וכרתו איש את אחיו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הזמורה, מענין וחניתותיהם למזמרות, סכין קטן היה להם בתבנית מזמורה שכורתים בו ענבי הגפן, ובו היו הורגים ודוקרים זא"ז בצנעה : **אל אפס,** ר"ל אל כעסם וקצפם. ויל"פ מלת שלחים מענין דקירה, כמו וישלחו את כתונת הפסים, או מענין חרב, כמו ויעש שלח ומגנים (שהשלח הוא חרב העשוי גם לדקור בו) שהורגים ודוקרים בהזמורה. ונודע שבבית שני היה להם סכינים קצרים שהיו דוקרים בו זא"ז, והיא קרויה זמורה בלשון הנביא : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וגם-אני אעשה בזמנה לא-תחוס עיני ולא אזובל וקראו באזני קול גדול ולא אשמע אותם:

מצודת דוד וגם אני וגו'. ר"ל כמו שהם עושים שלא כהוגן כן גם אני אעשה בחמה שלא כהוגן כי לא תחוס וכו' : **וקראו באזני.** בעת בוא עליהם משפט הגמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם אני אעשה בחמה, כמו שהם עושים באף ובחמה כן אעשה אני : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא תחוס עיני ולא אחמול, עיין הבדלה למעלה (ז' ג') (מלבי"ם באור המלות)

[א] וַיִּקְרָא בְּאָזְנִי קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר קָרְבוּ פְקֻדוֹת הָעִיר וְאִישׁ כָּלִי מִשְׁזוּזָתוֹ בְּיָדוֹ:

רש"י קרבו פקדות העיר. הקריבו את הפקודים אשר הפקדתי לשחת את העיר (רש"י)

מצודת דוד ויקרא. קול גדול קרא באזני : קרבו פקדות העיר. אתם הממונים על העיר להשחיתה קרבו ובואו וכ"א יביא בידו כלי המיוחד לו להשחית בה :

מצודת ציון פקודות. מלי' פקיד וממונה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קרבו פקדות העיר ראה שה' הפקיד מחבלים להשחית את העיר וקרא ואתם שיקרבו לשמור ולהכרית בכלי משחיתם (מלבי"ם): באור

מלבי"ם - באור המלות פקדות, ממוני העיר. כמו וישם הכהן פקודות על בית ה' (מ"ב י"א): (מלבי"ם באור המלות)

[ב] וְהָיָה שְׁעֵתָה אֲנָשִׁים בָּאִים | מִדְּרָךְ-שַׁעַר הָעֵלְיוֹן אֲשֶׁר | מִפְּנֵה צְפוֹנָה וְאִישׁ כָּלִי מִפְּצוֹ בְּיָדוֹ וְאִישׁ-אֶזְזָד בְּתוֹכְכֶם לְבַשׁ בְּדָיִם וְקָסַת הַסֶּפֶר בְּבִתְנָיו וַיִּבְאוּ וַיַּעֲמֵדוּ אֵצֶל מוֹבָז הַגְּזוּשָׁת:

רש"י ששה אנשים. רבותינו פרסום במסכת שבת קכ"א אף וחימה משחית משבר מכלה : מפלו. שהוא משבר את הכל כמו ונפץ את עוללך (תהלים קל"ז) : וקסת הסופר. פנקס הם לוחות שמחופין בשעוה וחורתין צם בעט : אכל מזבח הנחשת. הוא מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחוש' שעשה משה במדבר (רש"י)

מצודת דוד והנה. כאשר קרא הנה היו באים דמות ששה אנשים וארז"ל שהם אף וחמה קצף משחית משבר ומכלה : שער העליון. כן שם השער וכן נאמר הוא בנה את שער בית ה' העליון (מ"ב טו) : מפנה צפונה. הפונה לצפון : ואיש. כ"א היה בידו כלי המשבר ומשחית המיוחד לו : ואיש

אחד בתוכם. בתוך ששת האנשים היה עוד איש אחד מלובש בגדי בד ובהאזור אשר במתניו היה תלוי קסת המיוחד לסופר והוא מכלי כתיבה : **ויבואו.** אלה הששה עם האיש לבוש הבדים : **מזבח הנחושת.** הוא המזבח אבניה שעשה שלמה תחת מזבח הנחושת שעשה משה במדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון מפנה. מל' פניה : **מפצו.** משבר ומפצץ וכן מפץ אתה לי (ירמיה נא) : **בדים.** פשתים כמו מדו בד (ויקרא ו) : **וקסת.** הוא מכלי הכתיבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה ששה אנשים ראה ששה מחבלים שהפקדו על העיר באים מדרך שער העליון ששם בית המלך, ואיש כלי מפצו בידו להשחית, ואיש אחד בתוכם לבוש בדים שהוא מלאך המלמד זכות, וקסת הסופר במתניו, לכתוב זכיותיהם בספר זכרון, והמליצה בזה כי ששה פקודי העיר רואי פני המלך הם השחיתו את העם והרגו הרג רב (ע"פ פקודתם) בסוף ימי המצור, כאילו ששה מלאכי משחית נתלבשו באלה לבלע ולהשחית, והם באו מבית המלך כי היו מרואי פניו, וירמיה היה כהן לבוש בגדי הבד לשרת בקדש וקסת הסופר במתניו לכתוב נבואותיו על ספר, כמו שאמר לו ה' שיכתוב על ספר דברי נחמות אשר ראה (ירמיהו ס"י ל') והוא התעסק להשקיט את העם וליעצם עצת שלום ואמת (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות מפנה. הפעל בשקל אשר אתה מראה בהר : **מפצו,** כלי המנפץ ומשבר, כמו מפץ אתה לי (ירמיה י"א) : (מלבי"ם באור המלות)

ג | **וְכַבֹּד | אֶלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נִעְלָה מֵעַל הַכְּרוֹב אֲשֶׁר הָיָה עָלָיו**
אֵל מִפְתֵּן הַבַּיִת וַיִּקְרָא אֵל-הָאִישׁ הַלְבִּישׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר קָסַת
הַסֵּפֶר בְּמִתְנָיו: (פ)

רס"י מעל הכרוב. מעל הכפרת שהשכינה היתה שורה שם עד הנה והתחילה להסתלק וללאת לחוץ מעט מעט עשר מסעו' וזה מסע הראשון (עיין עמוס ט פ' א' ברס"י ול"ע יוס"ה) מן הכרוב למפתן בית קדשי הקדשים (רס"י):

מצודת דוד וכבוד וגו'. השכינה נסתלקה מן הכרוב שעל הכפורת אשר היה עליו וירד אל מפתן בית קה"ק ומשם קרא אל האיש וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון נעלה. ענין סלוק כמו ונעלה הענן (במדבר ט) : **הכרוב.** הם הכרובים שעל הכפורת וקראם בשם כולל כרוב וכן כי רוח החיה (לעיל)

א) : מפתן. אסקופה כמו הדולג על המפתן (צפניה א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכבוד אלהי ישראל, ראה שהשכינה התחילה לנסוע מן הבית שזה סימן שהבית יוחרב, ויקרא אל האיש לבוש הבדים שהוא המלמד זכות (מלבי"ם באור הענין)

יד וַיֹּאמֶר יְהוָה (אלו) אֶלְיוּ עֵבֶר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהַתְּוִיֵת תָּו עַל-מִצְוֹת הָאֲנָשִׁים הַנְּאֻזִים וְהַנְּאֻקִים עַל כָּל-הַתְּוִיבוֹת הַנְּעֻשׂוֹת בְּתוֹכָהּ:

רש"י והתוית תו. ורשמת רוקס : על מלחות האנשים. הלדיקים כדי להיות לרות שלא יפגעו צם המסחיתים : (רש"י)

מצודת דוד בתוך העיר. ולתוספת ביאור אמר בתוך ירושלים : והתוית תו. תרשום סימן על מצחות הצדיקים הנאנחים ומצטעריי בעבור כל התועבות הנעשות בתוכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון והתוית תו. ענין רושם וסימן כמו ויתו על דלתות השער (ש"א כא) : מצחות. מל' מצח : והנאנקים. גם הוא ענין אנחה כמו אנקת אסיר (תהלים קב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אליו צוה שהוא יעבר תחלה ויתוה תו וסימן על מצחות האנשים הצדיקים שהם נאנחים על התועבות הנעשות בעיר כדי שמלאכי חבלה לא ישלטו בהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והתוית תו. רושם וסימן כמו הן תוי שדי יענני (איוב ל"א) : הנאנחים והנאנקים, הנאנח יהיה גם על רעת הכלל, והנואק הוא מפני לחצו ומכתו, כמו נאקת חלל, נאקת הנלחץ לעבודה קשה, ר"ל שהם נאנחים על עונות העם. ונאנקים מפני שנלחצים ונענים על שבלתי מסכימים אל מעשי הרשעים : (מלבי"ם באור המלות)

ה וּלְאֵלֶּה אָמַר בְּאָזְנִי עֲבְרוּ בְּעִיר אֲזַרְיוּ וְהָכוּ (על)-אֶל-תַּזְזוּס (עִינֵיכֶם) עִינֵיכֶם וְאֶל-תַּזְזוּמוֹ:

רש"י ולחלה אמר באזני. לשקת המחבלים : (רש"י)

מצודת דוד **ולאלה**. הם ששת האנשים הבאים בכלי מפצם : **אמר באזני**.
ר"ל שמעתי כשהיה מדבר להם : **אחריו**. אחרי לבוש הבדים : **והכו**.
באנשי העיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (ה-ו) **ולאלה** הששה מתבלים **אמר באזני שיעברו**
בעיר אחריו ויכו את כולם וצוה שלא יגשו אל הצדיקים שעליהם התו
והסימן, וצוה שיחלו להכות אצל הבית המקדש, וכן היה שהחלו להכות
האנשים הזקנים שעמדו לפני הבהמ"ק, והיו ממונים שם או עובדים
עבודת המקדש, והנמשל ששרי העם שהם פקודות העיר בעונות הדור נתן
להם רשות מאת ה' להרוג בעיר, רק שה' צוה לירמיה שיעבור בתוך העיר
להחזירם בתשובה, ושיתוה סימן על מצחות האנשים שישמעו בקולו,
כמ"ש היוצא ונפל על הכשדים והיתה לו נפשו לשלל וחי, ולהמשחיתים
אמר שיהרגו בעיר, כמ"ש הנני מסב את כלי המלחמה אשר בידכם אשר
אתם נחלמים בם עם הכשדים וכו' ואספתי אותם אל העיר ונלחמתי אני
אתכם (ירמיה כ"א ה') ר"ל שילחמו איש באחיו ע"י ה' ששם חרב מלחמה
ביניהם, ושם אמר שהיוצא ונפל אל הכשדים וחי, **וז"ש ועל כל איש אשר**
עליו התו אל תגשו, ר"ל שהוא ינצל מידם, ואמר וממקדשי תחלו כי החל
המרד וההריגה בבהמ"ק בעת שנתאספו העם שמה, ושם החלו להכות
בזקנים שהיו לפני הבית : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אל תחוס, ואל תחמלו, עיין הבדלה למעלה (ז' ג')**
(מלבי"ם באור המלות)

וַיִּקְרָא בְּזוֹר וּבְתוֹכָהּ וְטָף וְנָשִׁים תִּתְהַרְגוּ לְבִישׁוֹזוּיִת וְעַל-כָּל-
אִישׁ אֲשֶׁר-עָלָיו הָתוּ אֶל-תַּגָּשׁוּ וּבַמִּקְדָּשִׁי תִּזְוְלוּ וַיִּזְוְלוּ
בְּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבַּיִת:

רש"י וממקדשי תחלו. מן העומדי' לפני מקדשי ורבותינו אמרו אל תקרי
ממקדשי אלא ממקודשי מן המקודשים לי הם אותם חקוקי התו סהתרה
זהם מלהזיקם חזר וכוה לחבלם לפי שאמרה מדת הדין לפניו מה נשתנו
אלו מאלו הרי לא מיחו זהם כדאיתא במסכת סבת : (רש"י)

מצודת דוד **למשחית**. להשחית מן העולם : **ועל כל איש**. אבל על כל מי
שיהיה עליו הסימן אל תגשו אליו להכותו : **וממקדשי תחלו**. תתחילו
להכות מהאנשים העומדים לפני מקדשי : **ויחלו**. התחילו להכות
מהזקני' שעמדו לפני הבית אשר קטרו לגלולים כמ"ש ושבעים איש
מזקני וגוי' ואיש מקטרתו בידו (לעיל ח) : (מצודת דוד)

מצודת ציון תחלו, ויחלו. מלשון התחלה : (מצודת ציון)

[ז] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם טָמְאוּ אֶת-הַבַּיִת וּמְלָאוּ אֶת-הַזֹּזְצוּרוֹת
זֹזְלָלִים צָאוּ וַיֵּצְאוּ וְהָכּוּ בְעִיר:

מצודת דוד **טמאו את הבית.** כאומר אל תחושו לטומאת בה"מ ומלאו חצרות בה"מ מן החללים ואח"כ צאו והכו בעיר : **ויצאו.** אחר שהכו בהחצרות יצאו והכו בעיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר, אח"כ צוה שיטמאו הבהמ"ק עצמו ע"י שימלאו חצרות המקדש בחללי חרב, ואח"כ יצאו להרג בעיר, וכן עשו והכו בעיר, והמליצה שאחר שהחל המרד סביב המקדש, יתפשט ההריגה ביניהם בחצרות המקדש, ומשם התפשטו בעיר והרגו איש את אחיו**
(מלבי"ם באור הענין)

[ח] וַיְהִי כְהַכּוֹתָם וְנֹאשְׂאָר אֲנִי וְאֶפְלָה עַל-פְּנֵי וְאֶזְעַק וְאָמַר
אֵהָה אֲדַעֵי יְהוָה הַבְּשׂוֹזִיית אֶתָּה אֶת כָּל-שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל
בְּשִׁפְכָךְ אֶת-זֹמַתְךָ עַל-יְרוּשָׁלָּם:

רש"י **ואשאר אני.** ונשארתי אני : (רש"י)

מצודת דוד **ונאשאר אני.** לא נשאר כ"א אני כי לא רשם סימן אף על אחד כי לא מצא צדיק, ורז"ל אמרו שנענשו על שלא מיחו בהם : **המשחית.** כי תשחית את כולם בעת תשפוך חמתך על ירושלים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונאשאר.** כמו ונשאר : **אהה.** ענין לי צעקת יללה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויהי כהכותם, וראיתי כי לא ישאר רק אני לבדי שלא היו צדיקים ביניהם, ואמר, המשחית אתה וכו' בשפך חמתך על ירושלים, ר"ל אחר שאתה רוצה לשפוך חמתך על ירושלים העיר עצמה לשרפה באש, ובזה תשוכך חמתך ותכלהו על העצים והאבנים ודי בזה ולא תשחית את ישראל**
(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ונאשאר אני.** י"מ מן הנפעל נשארתי, ובא מלת אני תחת הכינוי תי והא' נוספת, ועיין רד"ק : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] וַיֹּאמֶר אֵלַי עֲוֹן בַּיִת-יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה גְּדוֹל בְּמַאֲד בְּמַאֲד מְאֹד וַתִּמְכְּלוּ אֶת-הָאָרֶץ דְּבָמִים וְהָעִיר מְכֻלָּה בְּמִטָּה כִּי אָמְרוּ עֹזֵב יְהוָה אֶת-הָאָרֶץ וְאֵין יְהוָה יִרְאֶה:

רס"י מלכה מטה. דין מעוקל : (רס"י)

מצודת דוד **בית ישראל.** הם הנשארם בארצם אחר גלות מלכות אפרים ונטפלו למלכות יהודה : **דמים.** אנשי שופכי דמים : **מוטה.** הטיית משפט : **עזב ה'.** ביד מערכת השמים : **ראה.** מה הנעשה בארץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מטה.** מלי הטיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי השיב שהעון שלהם גדול במאד מאד שכל הארץ מלאה דמים ורציחה והעיר ששם השופטים לעשות משפט בארץ מלאה הטיית דין כי מכחישים ההשגחה שאומרים שאין ה' משגיח בארץ ולכן : (מלבי"ם באור הענין)

[י] וְגַם-אֲנִי לֹא-תִזְוֹס עֵינַי וְלֹא אֶזְבֹּל דְרָכָם בְּרֵאשִׁים נְתַתִּי:

מצודת דוד **וגם אני.** כמו שהם אומרים שאין אני רואה כן לא תראה עיני לחוס עליהם : **דרכם.** גמול דרכם אשלם על ראשם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין גם אני לא תחוס עיני כמו שהם אין חסים זה על זה כן דרכם בראשם נתתי מדה כנגד מדה : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְהִנֵּה הָאִישׁ | לְבַשׂ הַבְּדִים אֲשֶׁר הִקְסַת בְּמִתְנָיו מִשֵּׁיב דְּבַר לֵאמֹר עֲשִׂיתִי (כאשר) כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: (פ)

מצודת דוד **משיב דבר.** היה משיב תשובה אל ה' המשלחו : **עשיתי וגו'.** כאומר הנה לא צוית לרשום כ"א על מצחות הצדיקים ולא על זולתם והנה כן עשיתי כי לא רשמתי על מצחות זולתם ומן הצדיקים הנה לא מצאתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנה ע"ז בא מלאך המלמד זכות לסייע אותי, ואמר שעשה כמו שנצטוה, ושמצא שם צדיקים ראויים להנצל, והמליצה שירמיה בא בתפלתו, והודיע כי הוכיח את העם ושיש גם צדיקים השומעים לקולו, כמו שמבואר בירמיה שנמצאו ג"כ שרים שהצילו אותו,

יחזקאל

פרק-י

[א] וַאֲרָאָה וְהִנֵּה אֶל-הָרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ הַכְּרֹבִים פְּאֶבֶן סָפִיר כְּמִרְאֵה דְמוּת כֶּסֶא נִרְאָה עֲלֵיהֶם:

רש"י על ראש הכרובים. על ראש ארבעה חיות המרכבה וצפרקה זו חזר לקרותם כרובי' לפי שנהפכו פני השור לפני כרוב כמו שכתוב צפרקה זו, ואמרו רבותינו יחזקאל צקס רחמי' והפכו לכרוב אמר לפניו רבונו של עולם אין קטיגור נעשה סניגור : (רש"י)

מצודת דוד על ראש הכרובים. הם ארבע חיות המרכבה וכן נאמר שם ודמות על ראשי החיה רקיע (לעיל א) וקראם כרובים כי תינוק הוא בל' ארמי רביא ותואר מראה גוף כל החיות היו בדמות בן אדם כמי"ש וזה מראהן דמות אדם להנה (שם) : **כאבן ספיר**. הרקיע היה על דבר מזהיר כאבן ספיר כמראה דמות כסא : **נראה עליהם**. על הכרובים ברקיע אשר ממעל להם וכפל הדבר לתוספת ביאור : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל הרקיע. על הרקיע : **הכרובים**. תרגום של תנוק הוא רביא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואראה אז ראה מראה הכסא הכבוד, כאילו ישב ה' על כסא רחמים להקל עונשם מעט עי"י לימוד זכות הנ"ל ולהשאיר להם פליטה, ובאשר לפי הנהגת האופנים שהוא עולם הגלגלים והמערכת והטבע היה ראוי שיפלו כולם בחרב, ואז לא היה שורף את העיר והמקדש רק היה הורג את כולם בקצפו עליהם, שינה ה' את בחירתו של נבוכדנצר שישורף את העיר והמקדש וישאיר פליטה מן העם תחת יד גדליה, ושיגלה מקצתם, ולא יהרוג את כולם, וכלה חמתו על העצים והאבנים, ובאשר היה זה ענין השגחיי לא מערכיי נראה לו שיצתה פקודה זו מעולם הכסא, שהוא למעלה ממנהיגי האופנים. (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וַיֹּאמֶר אֶל-הָאֵישׁ | לְבַשׂ הַבְּדִים וַיֹּאמֶר בֹּא אֶל-בֵּינֹת

לְגַלְגַל אֶל-תְּזוֹת לְכָרוֹב וּמִלֵּא זֶפְנִיךָ גְזוֹלֵי-אֵשׁ מִבִּינֹת
לְכָרְבִים וְזָרָק עַל-הָעִיר וַיָּבֵא לְעֵינָי:

רס"י בינות לגלגל. בין האופנים כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר אינו אלא לדרוש הקב"ה אמר לגבריאל והוא בקש מן הכרוב לתת לו כדי שיכטנו הגחלים ותקל הגזירה וכן הוא מפורש בענין וישא ויתן אל חפני לבוש הזדים : זרוק על העיר. לא זרקם מיד ואע"פ שקבלם לבוש הזדי' לא השליכם עד לאחר שש שנים לקבלתו שנתעממו הגחלים זידו כל שש שנים ותדע שהרי נבואה זו בשנה השקית נאמרה והעיר חרבה בשנת אחת עשרה :

מצודת דוד ויאמר. היושב על הכסא ולקצר סמך על המבין וכפל מלת ויאמר יורה על הזרוז : אל בינות לגלגל. אל בין האופנים : אל תחת לכרוב. ר"ל אל חלק המקום מהם שהוא מתחת לכרוב והוא בשפולי האופנים : ומלא. ר"ל בהיותך שם תושיט ידך למלא חפניך גחלי אש מבין הכרובים וזרוק אותם על העיר והוא סימן השחתה כאכולה באש : ויבוא לעיני. לבוש הזדים בא שמה ואני ראיתיו בא : (מצודת דוד)

מצודת ציון בינות. מלשון בין : לגלגל. למייד במקום ה"א הידיעה והם האופנים וקראם בשם הכללי : לכרוב. כמו הכרוב : חפניך. כן יקרא פיסת היד כמו מלא חפניכם (שמות ט) : לכרובים. כמו הכרובים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אל האיש לבוש הזדים, באשר שריפת העיר והמקדש היתה מצד הרחמים כנ"ל, צוה זאת אל המלמד זכות שהוא יעשה זאת, ובנמשל שצוה לירמיה שינבא על שריפת העיר והקדש כי זה לטובת ישראל והצלתם, ויאמר בא אל בינות לגלגל, הגלגל אינו האופן עצמו כמ"ש בבאה"מ רק הדבר המגלגל את האופן, שהוא רגלי החיות שכף רגליהם ככף רגל עגל, שהם מגלגלים את האופנים, ולכן אמר אל תחת לכרוב, במקום כף רגלי הכרוב, ושימלא חפניו גחלי אש משם, כי א"א למלא את אש מן האופנים והמערכת עצמו שלפי המערכת לא התחייב השריפה רק כליון האומה, רק שהכרובים הניעו את המערכת חוץ מטבעם ושדדו את המערכת בפקודת רם יושב על כסא, לשרוף את העיר ולהציל שאריתם מישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אל בינות לגלגל, א"ל שהגלגל הוא האופן, שאיך אומר (בפסוק ו') מבינות לגלגל מבינות לכרובים, והלא הכרובים למעלה מן האופנים ? ואיך אמר (בפסוק י"ג) לאופנים להם קורא הגלגל, והלא הוא אופן הוא גלגל ? אך יש הבדל בין אופן ובין גלגל, שגלגל כולל כל דבר

המתגלגל יהיה אופן עגלה או כל דבר, כמו כגלגל לפני סופה, קול רעמד בגלגל, והאופן הוא מיוחד לאופן מרכבה לבד. ועיין בפירוש: (מלבי"ם באור המלות)

ג] וְהִכְרַבְתִּים עֲמֻדָּיִם מִיְמִינָא לְבַיִת בְּבֹאוֹ הָאִישׁ וְהֵעֵנָן מִלֵּא אֶת-הַזֹּזֵר הַפְּנִימִית:

רס"י מימין לבית. זכרוס : החלר הפנימית. הול העזרה : (רס"י)

מצודת דוד מימין לבית וגו'. כשבא שמה לבוש הבדים עמדו הכרובים ברוח דרומי מהבית : והענן מלא. הענן היה ממלא את החצר הפנימית והיא עזרת כהנים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והכרובים עומדים מימין לבית, כי אז למדו זכות על ישראל ועמדו מימין, והענן מלא עדיין את החצר הפנימית שעדיין לא נסתלק הכבוד מן ההיכל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בבואו האיש, כמו ותראהו את הילד : (מלבי"ם באור המלות)

ד] וְיָרַם כְּבוֹד-יְהוָה מֵעַל הַכְּרוֹב עַל מִפְתַּן הַבַּיִת וַיִּמָּלֵא הַבַּיִת אֶת-הָעֵנָן וְהַזֹּזֵר מִלְּאָה אֶת-נֹגַהּ כְּבוֹד יְהוָה:

רס"י על מפתן הבית. הול הסילוק עצמו האמור למעלה : (רס"י)

מצודת דוד וירם כבוד ה'. השכינה נסתלקה מעל הכרוב שעל הכפורת וירדה על מפתן בית קה"ק, (ואולי זהו הסילוק האמור למעלה או שחזרה על הכרובים וחזרה ונסתלקה) : והחצר. הוא החצר הפנימי : את נוגה. הארה וזריחה מכבוד ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון וירם. מלי הרמה וסלוק : הכרוב. קראם בשם הכללי : מפתן. אסקופה : נוגה. ענין הארה וזריחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וירם, ועתה נסתלק הכבוד מן הכרוב על המפתן, ר"ל שהענין שיעשה עתה אינו בכח הכרוב רק בכח ה' והשגחתו לבדו, שהוא יעשה זאת לצוות על שריפת ההיכל, וכאילו הוא בעצמו יעשה זאת להחריב את ביתו, ולכלות בו את חמתו למען יוקל העונש מישראל,

וימלא הבית את הענן, שהכבוד נסע אל הבית כנוסע מקה"ק לחוץ, והנוגה נראה בחצר החיצונה שלשם יצא הכבוד, כמוכן לעזוב את ביתו ונוסע מחדר הפנימי לחדר החיצון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נגה כבוד ה', כבוד ה' שוכן בענן. וציירו הנביא כאור ואש (עמ"ש בפ"י מ"א ח' י"א), והנוגה אינו אור עצמי רק אור חוזר, כמ"ש בכ"מ, והאור החוזר התפלש עד החצר מן האור העצמי אשר בבית, ותמיד מצייר הנוגה סביב האור (כמ"ש בסימן א' פסוק ד', י"ג, כ"ז, כ"ח) : (מלבי"ם באור המלות)

ה וְקוֹל כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמָע עַד-הַחוּצָה הַחוּצָה כְּקוֹל אֵל-שַׁחַי בְּדַבְּרוֹ:

רפ"י עד החצר החיצונה. הר הבית יכול מפני שהקול נמוך ת"ל כקול אל קדי בדברו אלא משהוא מגיע לחצר החיצונה הוא נפסק : (רפ"י)

מצודת דוד וקול כנפי הכרובים. ואז היה נשמע קול כנפי הכרובים מוליכי המרכבה כשהן עופפים משם ובפריחתן יגעו הכנפים זה בזה ומשמיעים קול : עד החצר החיצונה. הקול לא היה נשמע אלא עד החצר החיצונה והוא עזרת הנשים ובהגיע שמה היה נפסק הקול : כקול אל שדי בדברו. במקום שהיה הקול נשמע היה חזק מאד כקול אל שדי בדברו בסיני שנאמר שם את הדברים וכו' קול גדול (דברים ה) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וקול כנפי הכרובים כבר בארתי (א' כ"ד) שבעת ישדד המערכה אז יצייר שהכרובים יגביהו כנפיהם, ואמר שם ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי. כי אז ישדדו המערכה בגזרת עליון, ואחר שעתה הוצרך לשנות המערכה נשמע קול כנפי הכרובים כקול שדי, והקול הוא הפקודה שיצא על ידם לתחתונים : (מלבי"ם באור הענין)

י וַיְהִי בְּצוֹתוֹ אֶת-הָאִישׁ לְבֹשׁ-הַבְּדִים לֵאמֹר קָזוּ אִשׁ בְּמִינֹת לְאֶלֶל מִבְּיֹת לְכְרוּבִים וַיָּבֹא וַיַּעֲמֵד אֶצֶל הָאוּפָן:

מצודת דוד ויהי בצותו. מיד כשצוה המקום ב"ה את האיש לבוש הבדים שממקום עמדו בין האופנים יושיט יד לקחת האש מבין הכרובים מיד בא ועמד אצל האופן ר"ל בין האופנים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויהי בצותו וכו' ויבא ויעמד אצל האופן באשר האיש

היה המלמד זכות, לא רצה לקחת אש לשרוף, שאין זה שליחותו מצד שהוא מוכן לחסד, לכן עמד אצל האופן שמצד האופן והמערכה לא יחויב שריפת המקדש, עמד אצלו שיגן גם על המקדש מצד המערכה שאין השריפה מחויבת, ורצה שיעשה ה' חסד עם ישראל מצד ההשגחה, ויגן גם על המקדש מצד הטבע: (מלבי"ם באור הענין)

יז וַיִּשְׁלַח הַכְּרוֹב אֶת-יָדוֹ מִבֵּינֹת לְכְרוּבִים אֶל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר בֵּינֹת הַכְּרוּבִים וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל-זִפְנֵי לְבוֹשׁ הַבְּדִים וַיִּקְזַז וַיֵּצֵא:

מצודת דוד וישלח הכרוב. אחד מן הכרובים הושיט ידו בין הכרובים אל האש אשר ביניהם: וישא. לקח משם אש ונתן אל חפני לבוש הבדים: ויקח. לבוש הבדים לקח האש מיד הכרוב ויצא משם: (מצודת דוד)

מצודת ציון וישלח. ענין הושטה: וישא. ענין לקיחה כמו ישא ברכה (תהלים כד): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישלח הכרוב את ידו, צייר שאז שלח הכרוב ידו והניח האש בחפניו, שבא האש מצד גזרה של מעלה, והניחו בחפני האיש לבוש הבדים שהוא יקרר האש במליצת זכות, וכמ"ש חז"ל שנתקרה מדה"ד בידי האיש לבוש הבדים, ולא נחרב המקדש תיכף: (מלבי"ם באור הענין)

יח וַיֵּרָא לְכְרוּבִים תְּבֻנֹת יָד-אָדָם תַּעֲזֹת כַּנְּפִיהֶם:

מצודת דוד וירא. היה נראה שיש אל הכרובים תבנית יד אדם יוצא תחת כנפיהם אשר בו לקח אחד מהם את האש: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וירא לכרובים, אמר שעתה נשאו כנפים, שר"ל שהיה עניני פעולתם בענין השגחיי למעלה מסדר הטבעי שזה יצוייר בעפיפה, ואז נתראו ידי אדם כמ"ש למעלה (א' ח'), שר"ל שאז פעולותיהם בבחירה ורצון לא בהכרח הטבעי שזה ציור ידי אדם, שהם מוכנים לקבל תשובה ולהתהפך לעשות טוב לפי הכנת המקבל כנ"ל שם: (מלבי"ם באור הענין)

יט וַאֲרָאָה וְהָיָה אַרְבָּעָה אֹפְנִים אֶצְלֵ הַכְּרוּבִים ֹּ אֹפֶן אֹזֹד אֶצְלֵ הַכְּרוּב אֹזֹד וְאֹפֶן אֹזֹד וּמִרְאֵה הָאֹפְנִים כְּעֵין אֶבֶן תְּרִשִׁישׁ:

רש"י והנה ארבעה אופנים. לפי שנסתנית אחת מן הפנים הוזקה לחזור ולשנות כאן כל מעשה החיות כבראשונה שלא תאמר מרכזה אחרת היא : (רש"י)

מצודת דוד **אופן אחד**. אצל כל כרוב היה אופן אחד : **כעין**. כגון אבן תרשיש הוא מראה התכלת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כעין**. כגון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואראה והנה ארבעה אופנים** כבר כתבתי (ח' ב') כי במראה זו השיג מלמעלה למטה, שמה שהשיג במראה הראשונה בסוף השיג במראה זו בתחלה, והשיג תחלה את החשמל ואח"כ הכסא ואח"כ את האופנים, ואח"כ החיות, ובפעם הראשון קראם בשם חיות ובפעם הזו קראם בשם כרובים, כי בפעם הראשון ראה איך ינהיגו החיות את האופנים לפי סדר המערכה ושכן ההנהגה בימי הגלות, והיה עיקר הנהגת החיות את האופנים בסדרם הטבעי שזה יצוייר בהליכה לא בעפיפה כמש"ש (שהגם שהראו לו גם את כנפיהם לא השתמשו אז בהכנפים) לכן נקראו בשם חיות מהלכות על רגליהם, ועתה שהראו לו הנהגה שהוא חוץ מחיוב המערכה שהוא שריפת המקדש והצלת ישראל, שזה נרמז בעפיפה שיעופו מעל הארץ והסדר הטבעי לכן קראם כרובים, שהכרוב עקר הם כנפיו המעופפים ובאשר השפעה זו יקבלו החיות מכסא הכבוד מלמעלה, לכן ראה את הכסא תחלה כי הוא העקר בהנהגה זאת, והראו לו שגם בהנהגה זו שישדד המערכה, האופנים קשורים עם הכרובים, ולזה הראו לו את האופנים שנית, ומ"ש **והנה ארבעה אופנים** כבר התבאר במרכבה הראשונה בפרטות על מה רומז, עי"ש (פסוק ט"ו ט"ז י"ז) : (מלבי"ם באור הענין)

יג **וּמְרֵאֵיהֶם דְּמוֹת אֲזוּד לְאַרְבַּעַתָּם כַּאֲשֶׁר יְהִי־הָאֹפֶן בְּתוֹךְ הָאֹפֶן:**

מצודת דוד **ומראיהם**. מראה ציורם של ארבעת האופנים היה אחד זה כזה והיו כמראית האופן העשוי בתוך האופן זה ממזרח למערב וזה מצפון לדרום שאז יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב והחזרה : (מצודת דוד)

יא **בְּלִכְתָּם אֶל-אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם יֵלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלִכְתָּם כִּי הַמְקֹום אֲשֶׁר-יִפְגְּחַהּ הָרֵאשִׁי אֲזוּרָיו יֵלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלִכְתָּם:**

מצודת דוד **בלכתם**. בזה יפרש המקרא שלפניו לומר הנה בעבור זה על ארבעת צדדיהם בחפץ לכתם ילכו ולא יסבו בלכתם הואיל והיו מתגלגלים לכל צד : **אשר יפנה הראש**. הוא הכרוב שהוא המניע וראש התנועה : **אחריו ילכו**. אחר הראש ילכו האופנים ולא היו מסבבים עצמם בלכתם כי יכולים היו ללכת לכל צד מבלי סבוב : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רבעיהם**. ת"י סטריהון והוא מלשון רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש : **יסבו**. מלשון סבוב והפנה : (מצודת ציון)

[יב] **וְכָל-בְּשָׂרָם וְגִבֵּיהֶם וַיְדִיחֵם וְכַנְפֵיהֶם וְהָאֹפְנִים מִלְּאִים עֵינֵיהֶם סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּם אֹפְנֵיהֶם:**

רש"י **וידיהם**. ש'ל אופנים הם החור שהמרכז' מתגלגל' בתוכן שקורין צוי"ל זלע"ז וי"ת ואשדתהון וספוכיה' : **לארבעת'**. אופניה' לארבעת אופני החיות : (רש"י)

מצודת דוד **וכל בשרם**. של גופי החיות : **וגביהם**. הוא הגובה מאחורי הגוף : **מלאים עינים סביב**. היו מלאים הרבה גוונים מחולפים בכל סביבם אבל מראיהם העיקרי המיוחד אל האופנים היה כעין אבן תרשיש כמ"ש למעלה ומראה העיקרי המיוחד אל החיות היה כגחלי אש כמ"ש ודמות החיות מראיהם כגחלי אש (לעיל א) : **לארבעתם אופניהם**. ר"ל כן היה לכל ארבעת החיות ולאופניהם שמלבד המראה המיוחד להם היו מלאים מהרבה גוונים מחולפים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בשרם**. על גופם יאמר בלשון שאלה : **וגביהם**. כן נקרא אחורי הגוף כמו על גבי חרשו חורשים (שם קכט) : **עינים**. מלשון עין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וכל בשרם** שעורו **כל בשרם וגביהם ילכו אל אשר יפנה הראש**, ר"ל לפי שיפנו הכרובים המנהיגים אותם שהם יפנו לפי מה שיפנה הראש אשר עליהם בעולם הכסא עד שבין האופנים ובין הכרובים ועצם האופן וגביהן, וכן ידי החיות וכנפיהם (כי הנהגה זו מכונה בכנפים ידי אדם כנ"ל) הכל יפנה אל מקום פניית הראש הרוכב על הכסא, **והאופנים גם הם מלאות עינים** עיני ה' המשוטטים בהשגחה פרטיית : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וכל בשרם**, עיין בפירוש. ויל"פ ג"כ שר"ל וכל בשרם וכו'. וכן האופנים מלאים עינים. ור"ל בין הכרובים בכל פרטיהם שהם

בשר גופם וגביהם מה שעליהם, וכן כנפיהם וידיהם של הכרובים וכן האופנים הם מלאים עינים. שבמראה הראשונה אמר וגבותם מלאות עינים, על גב האופנים לבד כי אז השיג הנהגת האופנים ע"י החיות, וצייר שעיני ההשגחה בא מן החיות אל האופנים והעינים הם על גבי האופנים. ועתה השיג שהנהגה יוצאת מן הכסא והעינים הם למעלה מן החיות, משגיחות על החיות, ולכן צייר העינים גם בהחיות, ומן החיות ישגיחו העינים על האופנים, ועז"א שהעינים הם סביב לארבעתם, ר"ל לארבע החיות ואופניהם : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] לְאוֹפְנִים לָהֶם קוֹרָא הַגְּלָגַל בְּאוֹנֵי:

רש"י להם קורא הגלגל באוני. חני שמעתי שהמלאך היה קורא את האופן גלגל : קורא הגלגל. להם נקרא קס גלגל : (רש"י)

מצודת דוד לאופנים להם. ר"ל להאופנים ההם שמעתי באוני קול קורא אותם בשם גלגל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לאופנים, באר כי הגלגל שהוא רגלי החיות המגלגלים את האופנים, הוא קורא לאופנים, בל תאמר שמגלגלו בפגישת גשם בגשם, כי שם אין גוף, רק מגלגלו ע"י קולו ופקידתו ויניעהו הנעה שכליית, שיקרא להם ויצוום אל אשר ילכו כפי פקודתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קורא, מבנין פועל, רמז שהגלגל מקבל הקריאה מהכסא למעלה וקורא אל האופנים : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְאַרְבַּעַת פָּנִים לְאַחַד פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוֹב וּפְנֵי הַשָּׁמַיִם פְּנֵי אָדָם וְהַשָּׁמַיִם פְּנֵי אֲרִיָּה וְהַכְּרוֹב פְּנֵי-נֶשֶׁר:

רש"י פני האחד פני הכרוב. הם היו פני השור שנהפכו לכרוב : (רש"י)

מצודת דוד לאחד. לכל חיים היו ארבעה פנים : פני הכרוב. הוא הנהפך מפני השור כי ארז"ל יחזקאל בקש רחמים ואמר אין קטגור נעשה סגור כי פני השור יזכיר מעשה העגל שחטאו בו ישראל ונהפך פני השור לפני כרוב והוא אפי זוטרי מבן אדם : פני אדם. הוא אפי רברבי מבן אדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון הכרוב. תרגום של תינוק הוא רביא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וארבע פנים לאחד, באשר השיג עתה את החיות מצד שמקבלים מעולם הכסא וינהיגו הנהגה נסיית, ושם אין דין למעלה כי שם הרחמים גובר, לא ראה פני שור מהשמאל, רק פני כרוב, כי גם השמאל שם מעורר רחמים, ואחר שהיה הפעולה הנשפעת מלמעלה פעולת הדין לשרוף במה"ק, שבזה הלך פני השמאל ראשונה, ובכ"ז הי מדתו רחמים לכלות חמתו על העצים ואבנים, ראה פני שמאל ראשונה וראהו בצורת כרוב : (מלבי"ם באור הענין)

101 וירמו הכרובים היא הזויה אשר ראיתי בנהר-כפר:

מצודת דוד וירמו הכרובים. ראה שהכרובים נסתלקו ממקומם : היא החיה. ר"ל אין זה ענין אחר אלא היא החיה בעצמה אשר ראיתי על נהר כבר עם כי אז ראה פני שור ועתה ראה במקומו פני כרוב : (מצודת דוד)

מצודת ציון וירמו. ענין סלוק והפרשה : החיה. קרא בשם כללי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וירמו הכרובים כי ענינם היה עתה לא ללכת רק להתרומם מעל הארץ ר"ל להנהיג בדרך השגחיי שזה מצויר בהתרוממות ובעפיפה, שלכן נקראו עתה בשם כרובים, והיא החיה אשר ראיתי בנהר כבר כי אז השיג אותם כחיות מהלכות, ר"ל מנהיגים ע"פ סדרי המערכה, ופה השיג אותם מעופפים למעלה מן המערכה, לכן נשתנה ענינם עתה מחיות לכרובים : (מלבי"ם באור הענין)

102 ובלקת הכרובים ילכו האופנים אצלם ובשאת הכרובים את-כנפיהם לרום מעל הארץ לא-יסבו האופנים גם-הם מאצלם:

מצודת דוד ובלכת. ר"ל לא נשתנה התנועה ממה שהיתה ובעת ילכו הכרובים ילכו גם האופנים אצלם ובעת ינשאו הכרובים את כנפיהם להתרומם מעל הארץ לעלות למעלה לא יסבו גם האופנים מאצלם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובשאת. מלשון נשיאה והרמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובלכת ובכ"ז בין בעת ילכו ר"ל שינהיגו ע"פ סדרי המערכה ובין בעת יעופו למעלה מסדר המערכה לא יסבו האופנים מאצלם כי אז יוכרחו האופנים ללכת כפי רוח החיות שעליהם המשדדים

סדר המערכה, וכמו שנתבאר כ"ז במרכבה הראשונה בפרטות : (מלבי"ם
באור הענין)

[יז] בְּעִמּוּדָם יַעֲמְדוּ וּבְרוּמָם יִרְוּמוּ אוֹתָם כִּי רוּחוֹ הַזֶּה בָּהֶם:

מצודת דוד בעמדם. בעת יעמדו הכרובים יעמדו גם האופנים ובעת ירמו למעלה ירמו עמהם כי רצון החיה הוא בהאופנים וכאשר יעשו החיות יעשו גם האופנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון אותם. עמהם : רוח. ענין רצון : (מצודת ציון)

[יח] וַיֵּצֵא כְבוֹד יְהוָה מֵעַל מִפְתַּן הַבַּיִת וַיַּעֲמֵד עַל-הַכְּרוּבִים:

מצודת דוד מעל מפתן הבית. כי שם היה כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (יח-יט) ויצא, עתה נסעה השכינה שלישית ממפתן לכרוב, לעוף מעל הארץ ולהתרחק עוד מן המקדש העתיד ליחרב, ויעמד פתח שער בית ה' הקדמוני, כאילו יוצא מן המקדש, ובאשר בצאתו מן המקדש ללכת עמהם בגולה אז תתעטף ההשגחה להנהיג נסים נסתרים כפי המערכה, ועתיד להתהפך מכרוב לחיה, שכן נקראים בעת ההליכה ר"ל בעת ינהיגו כפי הטבע, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וַיֵּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת-כְּנָפֵיהֶם וַיִּרְוּמוּ בֵּין-הָאָרֶץ לְעֵינַי בְּצֵאתָם וְהָאֹפָנִים לְעֹמֹתָם וַיַּעֲמֵד פֶּתַח שַׁעַר בַּיִת-יְהוָה הַקְּדוֹמוֹנִי וּכְבוֹד אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם בְּמַלְמַעְלָה:

רש"י פתח שער בית ה'. פתח ההיכל : הקדמוני. שזמזרה וזה היה מסע סילוק השני ממפתן בית קדשי הקדשים לעזרה : (רש"י)

מצודת דוד וישאו. נשאו כנפיהם למעלה : לעיני בצאתם. בעיני ראיתי בעת יצאו מבית קה"ק מעל המפתן : והאופנים לעומתם. גם האופנים היו מתרוממים לעומת הכרובים ובשוה להם : ויעמוד. דמות המרכבה עמד בפתח שער בית ה' המזרחית ר"ל בפתח ההיכל הפונה למזרח לא הפתח הפונה למערב לבית קה"ק : עליה'. על הכרובי : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומתם. ר"ל בשוה להם : הקדמוני. המזרחי : (מצודת ציון)

יב הִיא הַזִּזְיָה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַנּוֹת אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל בְּנֶהֱר-כְּבָר
וְאֲדַע כִּי כְרוּבִים הִמָּה:

רס"י היא החיה. מתוך סראיתי במרכבה זו כל מעסה המרכבה הראשונה
אני אומר היא אקר ראיתי בנהר כזר : ואלע. כי נהפך פני השור לפני
כרוב והיו זה פני אדם פנים קטנים של ילד ופנים גדולים של אדם :
(רס"י)

מצודת דוד היא החיה. ר"ל היא עצמה החיה אשר ראיתי וכו' עם כי עתה
היה פני כרוב במקום פני שור : **ואדע**. ידעתי אז אשר הכרובים שראיתי
המה החיה עצמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין היא החיה אשר ראיתי שעתה השיגם שנית בצורת
חיות, **ואדע כי כרובים המה**, בזה ידע שגם בעת ישיגם בתואר חיות הם
מושפעים מלמעלה והם ג"כ כרובים, וז"ש **אשר ראיתי תחת אלהי**
ישראל ר"ל שגם אז הם תחת אלהי ישראל, שכן נקרא בעת ישיגיה על
ישראל בהשגחה פרטית, רק שבעת שהם חיות הנסים נסתרים והכרוב
נסתר וצפון, ועתה יספר שנית צורתם כפי שהשיגם בלכתם לגולה
:(מלבי"ם באור הענין)

יכא אַרְבַּעַה אַרְבָּעָה פָּנִים לְאֶזְוֹד וְאַרְבַּעַ כְּנָפִים לְאֶזְוֹד וְדַמוֹת
יָדָי אֲדָם תַּנּוֹת כְּנָפֵיהֶם:

מצודת דוד ארבעה וגו'. ר"ל כי כ"א מארבעה הפנים אשר בכל צד היה
כלול מארבעה ולכ"א מהפנים היה ארבעה כנפים ודמות ידי אדם היו
תחת כנפיה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (כא-כב) ארבעה פנים לאחד וכו' ודמות פניהם וכו',
שהוא הפנים שהשיג ראשונה במרכבה הראשונה : (מלבי"ם באור הענין)

יכב וְדַמוֹת פְּנֵיהֶם הִמָּה הַפָּנִים אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל-נֶהֱר-כְּבָר
בְּרֵאֵיהֶם וְאוֹתָם אֵינִי אֶל-עֵבֶר פָּנָיו יִלְכוּ:

מצודת דוד ודמות פניהם. צורת פניהם המה דמיון הפנים אשר ראיתי על

נהר כבר : מראיהם. ר"ל זהו מראיהם שראיתי על נהר כבר : **ואותם.** והם עצמם אשר ראיתם אז : **איש.** כל אחד מהם הלכו אל עבר מול פניו כי היו להם פנים לכל רוח ובכל עבר שילכו הנה הלכו מול פניהם וכאומר בעבור כל זה שפטתי לדעת שזו היא החיה בעצמה אשר ראיתי על נהר כבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואותם.** ועצמם וכן והשיאו אותם עון אשמה (ויקרא כב) : **עבר.** פאה וצד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות **ואותם,** מלשון אות וסימן, הסימנים והאותיות שלהם שבם יוכרו לעין החוזה : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-יא

א ותשא אתי רווח ותבא אתי אל-שער בית-יהוה הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתחו השער עשרים וזמשה איש ואראה בתוכם את-יאזניה בן-עזר ואת-פלטיהו בן-בניהו שרי העם: (פ)

רש"י והנה צפתח השער וגו'. הם הם שאמר למעלה אחוריהם אל היכל ה' אלא שלא פירש שם מי היו וכאן פירש את שמות שנים מהם : (רש"י)

מצודת דוד **ותשא.** רוח אלהים נשא אותי במראה הנבואה : **אל שער בית ה' הקדמוני.** ר"ל אל שער ההיכל המזרחי ולתוספת ביאור אמר הפונה קדימה לא השער הפונה למערב לבית קה"ק : **עשרים וגו'.** ר"ל שם עמדו כ"ה איש ובין האנשים ההם ראיתי את יאזניה וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ותבא אתי אל שער הקדמוני,** כי תחלה עמד בהיכל ועתה הוציאו לחוץ אל שער המזרחי, **ושם ראה בפתח השער עשרים וחמשה איש** שראה אותם תחלה בין האולם ולמזבח שהם משתחוים לשמש, עתה ראה אותם בשער הר הבית המזרחי שהיו יוצאים מן ההיכל לשער המזרחי לקראת השמש להשתחוות לו בצאתו כמ"ש (מ"ב כ"ג י"א) **ואראה בתוכם את יאזניה,** כי תחלה עמד הנביא לפנים מהם וראה אותם מאחוריהם ולא הכירם, ועתה עמד נגד פניהם והכיר בתוכם את יאזניהו ואת פלטיהו שהיו שרי העם : (מלבי"ם באור הענין)

ב וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם אֲלֵה הָאֲנָשִׁים הַזּוֹשְׁבִים אִוֶן וְהַיְעֲצִים
עֲצַת-רָע בְּעִיר הַזֹּאת:

מצודת דוד החושבים. אשר חושבים און ויועצים בעיר הזאת עצת רע :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי כי תחלה אמר לו ה' הנקל לבית יהודה
וכו' כי מלאו את הארץ חמס, והודיע לו שהם שולחים הזמורה להכרית
את העם, עתה פיי דבריו ששרי העם אלה הם החושבים און ויועצים רע
(מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות החשבים און והיעצים עצת רע, העצה היא אחר
המחשבה, והיא ההסכמה איך לפעול כמ"ש (ישעיה י"ד כ"ד עיי"ש),
והרע יצדק יותר על דבר פעליי והאון על המחשבה, און יחשב (תהלים
ל"ו), לבו יקבץ און (שם מ"א) און אם ראיתי בלבי (שם ס"ו), וכן (משלי
ו' י"ח) (ישעיה ל"ב ו', נ"ה ז') (ירמיה ד' י"ד) וכן אמר (מיכה ב' א') חושבי
און ופועלי רע: (מלבי"ם באור המלות)

ג הָאֹמְרִים לֹא בְּקֶרֶב בְּנוֹת בְּתִים הִיא הַסִּיר וְאֲנֹזְנוּ הַבָּשָׂר:
(ס)

רפ"י האומרים לא בקרוב. יבאו דברי הנביאים עלינו : בנות בתים. אין
לחוש להם אלא בנות בתים ושבת בתוכם כי לא נגלה מן העיר הזאת עד
מותנו : היא הסיר ואנחנו הבשר. כשם שאין הבשר יולא מן הסיר עד גמר
בישולו כך לא נלא ממנה עד שנמות : (רפ"י)

מצודת דוד האומרים. אשר יאמרו בעצתם לא בזמן קרוב יהיה היעוד הרע
שהנביא מייעד על העיר הזאת ולכן בנות בתים ר"ל א"כ אין לנו עסק
כ"א לבנות בתים כי בהם נשב ימים רבים : היא הסיר. ירושלים היא
הסיר שמבשלין בו ואנחנו הבשר ההושם בסיר ר"ל כשם שאין הבשר
יוצא מן הסיר עד גמר בישולו כן אנחנו לא נצא מן העיר הזאת עד גמר
הבישול והוא ביום המיתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הסיר. הקדרה כמו סיר נפוח (ירמיה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין האומרים, כי הם היו יועצים בל ישלימו עם

נבוכדנצר, והיו מבטיחים שהחומה תגן עליהם ולא יוכל האויב לכבשה, והיו ממשילים את החומה לסיר [כמו שכתוב (ירמיה א') סיר נפוח אני רואה, ולקמן (כ"ד) שפות הסיר שפות] שכמו שהסיר מגין על הבשר בל ישלוט בו האש כן תגן החומה בפני אש האויב בל ישלוט בבני העיר, וע"כ אמרו לא בקרוב בנות בתים, ר"ל שהזהירו את העם שלא יבנו בתים בקרוב אל החומה כי שם אוכלת אש האויב, ובארו הטעם כי היא הסיר ואנחנו הבשר, וכמו שאין לקרב את הבשר אל דופני הסיר בלא אמצעי שהוא המים המפסיקים בין הבשר והסיר כן אין לקרב הבתים אל החומה (מלבי"ם): באור (הענין)

לְכֹן הַנְּבִיא עֲלֵיהֶם הַנְּבִיא בֶן-אָדָם:

מצודת דוד לכן. הואיל וכן יאמרו הנבא עליהם הפוך אמריהם : הנבא וגו'. כפל הדבר לזרזו : (מצודת דוד)

וְתַפֹּל עָלַי רוּחַ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי אָמֹר כֹּה-אָמַר יְהוָה כֵּן אֲמַרְתֶּם בַּיַּת יִשְׂרָאֵל וּמַעֲלֹת רֹחֲכֶם אֲנִי יֹדְעֹתֶיהָ:

רס"י כן אמרתם. ידעתי כי זאת אמרתם שירושלים הסיר ואתם הבשר ואני אומר לכם כי לחללים שנתתם זה היא לסיר שהם נגמרו זה אצלכם לא תהיה לסיר לקלוט אתכם עד יום מיתה כי אתכם אוליח מתוכה : ומעלות רוחכם. העולה על דעתכם צוטר"א טלנ"ט זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ותפול. חנתה עלי רוח הנבואה : אמור. אל אנשי ירושלים : כן אמרתם. כדבר הזה לא בקרוב וגו' אמרתם אתם בית ישראל ועל בני יהודה יאמר : ומעלות רוחכם. ר"ל לא בלבד ידעתי אמריכם כי אף המחשבות העולות על רוחכם ידעתי אני בכל פרט ופרט : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותפול. ענין חניה : ומעלות. מל' עליה : רוחכם. ענין מחשבה ורצון (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כן אמרתם וכו' ומעלות רוחכם ר"ל אמרתם בפיכם וכן עולה ברוחכם, ר"ל כן תחשבו גם בלבבכם ותסמכו בכל לב על מבצר החומה כמ"ש (ישעיה כ"ב) ותתצו הבתים לבצר החומה ולא הבטתם אל עושיה, שלא תאמינו בדבר ה' שגזר עליכם גזירה שיכבוש האויב אתכם, ואני ידעתי, כי אין הדבר כמו שאתם חושבים שאיני משגיח ואיני יודע מה בלבבכם (מלבי"ם): באור (הענין)

10 הַרְבִּיתֶם זֹלְלֵיכֶם בְּעִיר הַזֹּאת וּמִלֵּאתֶם זֹוֹצְתֵיהָ זֹלְלִים: (פ)

מצודת דוד הרביתם. ר"ל ובעבור הדברים והמחשבות האלו אשר תחשובו שלא תגלו מן העיר תוסיפו לעשות הרע ותרבו חללים בעיר הזאת ותמלאו החוצות חללים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הרביתם ועיי"כ הרביתם בעיר הזאת כי רבים שהיו רוצים להשלים את נבוכדנצר ונלחמו עמו והרגום (כנ"ל ס"י ד' וס"י ט'), ומלאתם חוצותיה חלל החוץ הוא אחורי הבתים ושם אין רואים כמו בעיר ואותם מלאו חלל שהרגום בצנעה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חוצותיה. הם מקומות הצרות אחרי הבתים הפך הרחוב הרחב לפני הבתים (ישעיה ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

11 לָכֵן כָּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה זֹלְלֵיכֶם אֲשֶׁר שִׁמְתֶם בְּתוֹכָהּ הַבָּמָה הַבְּשָׂר וְהָיָה הַסִּיר וְאַתְכֶם הוֹצִיא מִתּוֹכָהּ:

רס"י הוציא. כמו להוציא ולקח צניתם הצתי כי צלות תלכו האצות והצנים ואין יורק את הצתים : (רס"י)

מצודת דוד לכן. הואיל וכן עשיתם לכן כה אמר ה' חלליכם וגו' ר"ל הנה עתה נתקיים אמריכם שאמרתם היא הסיר וגו' כי חלליכם אשר הרגתם בתוכה המה הבשר ולעומת פגרי החללים דימה העיר אל הסיר שמשמים בה את הבשר כי כן שמתם בה פגרי חללים : ואתכם. אבל עליכם גזרתי להוציא מתוכה או אתכם אוציא מתוכה ללכת גולה ולא יתקיים אמריכם בעצמכם : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוציא. כמו להוציא או כמו אוציא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' חלליכם המה הבשר, מה שהיא תהיה כסיר לא תהיה כפי דעתכם להגן עליכם שלא ישלוט בכם האויב, רק החללים הם הבשר שישאר בסיר, אבל לא אתם, לא תשארו שם כי אתכם אוציא מתוכה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הוציא. מקור, אשתדל להוציא, עיי שחרב אביא והוצאתי וכו' : (מלבי"ם באור המלות)

ח זָרַב יִרְאֲתֶם וְזָרַב אָבִיא עֲלֵיכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

רפ"י חרב יראתם. כשפניתם לעזרה למלך מצרים כמו שנאמר בצדקיהו וימרד צו לשלוח מלאכיו למצרי' (לקמן יו) : (רפ"י)

מצודת דוד חרב יראתם. מחרב מלך בבל יראתם וחרב אביא עליכם ממנו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין חרב, וכן לא תהיה כסיר להגן בפני חרב אויב כי חרב אביא עליכם (מלבי"ם): באור (הענין)

ט וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתּוֹכָהּ וְנָתַתִּי אֶתְכֶם בְּיַד-זָרִים וְעָשִׂיתִי בְּכֶם שְׂפָטִים:

מצודת ציון זרים. עמים עכו"ם : שפטים. משפט גמול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והוצאתי, ולא תחשבו שמ"ש שאוציא אתכם מתוכה היינו שתברחו למקום שתמצו, כי באמת יצאו בלילה בין החומותים כדי לברוח, אבל אחר שאוציא אתכם אתן אתכם ביד זרים, כמ"ש וישיגו את צדקיהו בערבות ירחו, ועשיתי בכם שפטים, כמש"ש וידבר אתו משפטים (מלבי"ם): באור (הענין)

י בְּזָרַב תִּפְּלוּ עַל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁפוֹט אֶתְכֶם וַיִּדְעֵתֶם כִּי-אֲנִי יְהוִה:

רפ"י על גבול ישראל. בסוף הגבול והיא רבלה ארץ חמת היא אנטוכיא שם נשפט צדקיהו ביד נבוכדנצר כמו שנא' בספר (מלכים ב כה) שם שחט את בניו שם נקר את עיניו והיא סוף הגבול שנא' במרגלים ובכמה מקומות על לבל חמת (במדבר יג) : (רפ"י)

מצודת דוד על גבול ישדאל. סמוך לגבול ישראל אשפוט אתכם והוא ברבלה בארץ חמת כמ"ש ויעלהו וגוי דבלתה וגוי וישחט מלך בבל את בני צדקיהו וגוי ואת כל חורי יהודה שחט מלך בבל ואת עיני צדקיהו עור (ירמיה לט) : וידעתם. אז תדעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון על גבול. סמוך לגבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בחרב תפלו, כמ"ש ויכה אותם מלך בבל ברבלה,** ועז"א **על גבול ישראל אשפוט אתכם** כי זה היה בגבול ישראל ששם הרג את בני צדקיה והשרים: (מלבי"ם באור הענין)

[יא] היא לא-תהיה לכם לסיר ואתם תהיו בתוכה לבשר אַל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם:

רפ"י לא תהיה לכם לסיר. המשמרת נתחיה עד גמר זיקולם : ואתם תהיו בתוכה לבשר. שחותכו בתוכה ותשכרו בתוכה כבשר בסיר ובתוך קלחת : אל גבול ישראל אשפוט אתכם. ולא בתוכה תמותו : (רפ"י)

מצודת דוד **היא.** ירושלים לא תהיה לעומתכם כסיד המשמרת הבשר ההושם בתוכה עד גמר הבישול כי לא תהיו בה עד יום המיתה : **ואתם.** אבל אתם תהיו בתוכה דומה לבשר המצטמק בתוך הסיר כי שמה תהיו נמקים ונמסים אבל לא תמותו בה כי על גבול ישראל ברבלי בארץ חמת שם אשפוט אתכם משפט מות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אל גבול.** כמו על גבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **היא לא תהיה לכם לסיר** כי לא תגן עליכם כי תבקע החומה, אבל אתם תהיו בתוכה לבשר מצד שאל גבול ישראל אשפוט אתכם ושם תמותו, באופן שלא יוציאכם מגבול ישראל לבבל וכאילו נשארתם בתוכה: (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וידעתם כי-אני יהוה אשר בוזקתי לא הלכתם ומשפטי לא עשיתם וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם:

מצודת דוד **וידעתם.** אז תדעו אשר אני ה' הנאמן לשלם גמול על אשר לא הלכתם בחוקי : **וכמשפטי הגוים וגו'.** לעבוד עבודת כוכבים כמותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וידעתם,** ואז תדעו שאני ה' הענשתי אתכם על אשר בחקי לא הלכתם, **וכמשפטי הגוים הרעים עשיתם,** שמ"ש למעלה וכמשפטי הגוים לא עשיתם היינו כמתוקנים שבהם לא עשיתם

כמקולקלים שבהם עשיתם כמשי"פ חז"ל: (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וַיְהִי כִּהִנָּבְאִי וּפְלִטִיהוּ בֶן-בְּנֵיהַ מֵת וְאָפֵל עַל-פְּנֵי וְאֹעֶקֶק קוֹל-גְּדוֹל וְאָמַר אֲהֵה אֲדֹנָי יְהוִה כָּלֵה אֶתְּהָ עֹשֶׂה אֶת שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל:
(פ)

מצודת דוד כהנבאי. כאשר נבאתי הנבואה שהיא כי במראה הנבואה היה נראה לו כאלו מתנבא הדבר הזה וכאשר צוה לו המקום כמ"ש למעלה לכן הנבא עליהם וכו': **ופלטיהו.** אחד מן השרים שעמדו בפתח השער: **מת.** מיתה פתאומית: **ואפול וגו'.** להשתחוות ולבקש רחמים: **כלה אתה עושה.** וכי אתה עושה כלה את השארית לבל יותר מי ועל שראהו מת פתאום והיה מראשי העם חשב שמא כן ימותו כולם: (מצודת דוד)

מצודת ציון אהה. הוא ענין לשון יללה: **כלה.** כמו הכלה בה"א התימא: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי כהנבאי ראה שפלטיהו מת, ואפל על פני כי תחלה חשב שמ"ש שיפלו בחרב נבא על העשרים וחמשה איש שראה משתחיים לשמש לא על כלל יהודה אבל אחר שראה שפלטיהו מת בירושלים קודם שכבש האויב את העיר, הבין שהנבואה הזאת אינה דוקא על הכ"ה אנשים שראה עתה, שא"כ לא היה ראוי שימות פלטיה בא"י וא"כ הנבואה היא על כלל העם ולכן זעק, **כלה אתה עשה את שארית ישראל,** שגזרת מיתה על יושבי ירושלים שם לבדם אשר נשארו מכל ישראל: (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין (יד-טו) ויהי דבר ה' אחיך אחיך, השיב לו ה', שלא מאנשי ירושלים תצא שארית ופליטה לישראל, כי הם יכלו ויהיו כתאנים השוערים, רק מבני הגולה שגלו לבבל עם יכניה מהם תצא שארית כמו שהראה ה' לירמיה (שם כ"ד) במשל שני דודאי תאנים, וז"ש **אחיך הם אחיך** ר"ל הגולה אשר בבבל שהם אחיך והם היטיבו דרכם והם **אשני גאולתך** שעליהם התנבאת שיגאלו וזה יתקיים בס, וכן **כל בית ישראל** וכו' שהם יתר השבטים שגלו תחלה ע"י סנחריב שגם מהם תצא שארית שהגם שלא יגאלו בגאולה שבבית שני ישובו לעת קץ, **אשר** ר"ל הגם שאמרו להם אנשי ירושלים **שהם רחוקו מעל ה'** אחר שהם על אדמת נכר ושלא ישובו מן הגולה רק לנו היא נתנה הארץ למורשה אנחנו לבד נירש את הארץ, והם אבדה תקותם, ע"ז משיב להם שתי תשובות: (מלבי"ם באור הענין)

[טו] בֶּן-אָדָם אֲזַיֵּךְ אֲזַיֵּךְ אֲנֵשִׁי גְאֻלְתֶּךָ וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל
כָּלָה אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם רְזֻזְקוֹ מֵעַל יְהוָה לָנוּ הִיא
נְתִנָּה הָאָרֶץ לְמוֹרְשָׁה: (ס)

רס"י אחיד אחיד. גלות סומרון וגלות יכניה וכל בית ישראל שהלכו בגולה
: אשר אמרו להם. אשר אמרו עליהם יושבי ירושלי' שלא גלו עם יכני'
שהמליך עליהם נבוכדנצר את לדקיהו ועתה גם הם משחקים על אחיהם
סגלו ואומרי' עליהם רחקו מעל ה' : (רס"י)

מצודת דוד אחיד אחיד אנשי גאולתך. אמר שלש פעמים אחד נגד גלות
ארץ זבולון וארץ נפתלי בימי פקח בן רמליהו כמ"ש (במ"ב) ואחד נגד
גלות אנשי עבר הירדן כמ"ש בדה"א ואחד נגד גלות יהודה בימי יהויקים
ובימי יהויכין : **וכל בית ישראל כלה.** הוא הגלות הכללי בימי הושע בן
אלה כמ"ש במ"ב : **אשר אמרו להם.** אשר יושבי ירושלים אמרו על כל
אנשי הגליות האלה הנה הם רחקו מעל ה' וממקדשו והשליכם לארצות
רחוקות ולא ישגיח בהם מעתה וכל א"י בכללה נתנה לנו למורשה ואנחנו
נשב בכולה עד עולם וא"י שמחים הם בצרתם וחושבים לרשת ארצם
וכאומר איך א"י תצעק על מות האנשים הרשעים ההמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאולתך. כן יקרא הקרוב על כי הוא ראוי לגאול נחלתו מיד
הלוקח וכן כי גואל אתה (רות ג) : **למורשה.** מלי ירושה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות רחקו. ציווי, ע"י שאתם רחוקים במקום אל תקרבו
עוד אליו : **לנו היא,** ר"ל הארץ, ומוסיף נתנה למורשה ירושת עולם
:(מלבי"ם באור המלות)

[טז] לָכֵן אָמַר כָּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי הֲרֻזְקֶתִים בְּגוֹלָם וְכִי
הִפִּיצוֹתִים בְּאַרְצוֹת וְאֶהְיֶה לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מֵעַט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר-
בָּאוּ שָׁם: (ס)

רס"י למקדש מעט. לבתי כניסתא לאינון יתזין תניין לבית מקדשא
(רס"י)

מצודת דוד לכן. הואיל ואומרים שלא אשגיח בהם מעתה אמור להם כה

אמר ה' עם כי הרחקתים ממקדשי ומארצם להיות גולים ועם כי פזרתים בארצות העמים אבל הנה מהשגחתי לא רחקו כי בהארצות אשר באו שמה אהיה להם למקדש מעט ר"ל אשרה שכינתי בבתי הכנסיות שלהם ועם כי רחקו מן מקדשי שהוא המקדש הגדול אשר בירושלים יהיה להם במקומו מקדש מעט : (מצודת דוד)

מצודת ציון הפיצותים. ענין פזור כמו כי נפץ העם (ש"א יג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן, נגד מ"ש שרחקו מעל ה' משיב שבכ"ז קרוב ה' להם, שהגם שהרחקתים בגוים והם רחוקים מן הארץ, והגם שהפיצותים מן הגוים אל הארצות בכ"ז אינם רחוקים ממני, כי אהיה להם למקדש מעט שאשרה שכינתי בתוכם גם שמה, והגם שלא תשרה שכינתי עליהם באיתגליא ובאותות ובמופתים כמו במקדש הגדול, תשרה בסתר והשגחה מוסתרת עד שאהיה למקדש מעט, ותחת המקדש יהיו הבתי כנסיות ובתי מדרשות כמ"ש חז"ל ואהי להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הרחקתים בגוים, הפיצותים בארצות. בספר הזה כ"מ שבאו נרדפים גוים וארצות, הארצות רחוקים יותר מן הגוים, שתחלה גלו בגוים וכבר היו רחוקים, ואח"ז נפוצו מן הגוים לארצות רחוקות יותר עד שבארצו נפזרו יותר (עיי לקמן י"ב ט"ז, ולמעלה ו' ט') : (מלבי"ם באור המלות)

לְכֹן אָמַר כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים וְאֶסְפַּתִּי אֶתְכֶם מִן-הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר נְפִצְתֶם בָּהֶם וְנָתַתִּי לָכֶם אֶת-אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד לכן אמור. הואיל ואומרים שאנשי הגליות האלה לא ישובו לעולם לארצם והם יירשוה לכן אמור אליהם כה אמר ה' וקבצתי וגוי ר"ל כן אמר ה' וכן יעשה ואקבץ אתכם וגוי ואז אחזיר לכם את אדמת ישראל ועל ימי המשיח יאמר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן, ונגד מ"ש לנו היא נתנה הארץ למורשה, שחושבים שהנדחים האלה אבדה תקותם, משיב וקבצתי אתכם מן העמים, שמן העמים הקרובים אקבץ אותם בגאולת בית שני שנקבצו גולי בבל ושבו לא"י, ואספתי שלעתיד יאסוף את עשרת השבטים שהם בארצות רחוקות ולא שבו בבית שני, ונתתי לכם את אדמת ישראל לא כמו שאמרו לנו נתנה הארץ למורשה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וקבצתי אתכם מן העמים ואספתי אתכם מן

הארצות. כבר בארתי (ישעיה י"א) שיש הבדל בין אסף ובין קבץ, שהמקבץ יקבץ נפזרות, והאוסף מכניס את הנדח חוץ למקומו אל מקומו, ואחר שהארצות הם רחוקות יותר מן העמים, יצייר בספר זה תמיד שבארצות נפזרו יותר, כמ"ש (לקמן י"ב ט"ז ובכ"מ) בהפיצי אותם בגוים וזריתים בארצות, שהזריה היא יותר מן ההפצה עיי"ש. וכן אמר פה מן הארצות אשר נפוצותם, רק שבארצות חוץ מן קיבוץ המפוזר גם האסיפה אל א"י הוא חידוש, הוסיף החידוש שיאסף אותם כמ"ש ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ (ישעיה י"א): (מלבי"ם באור המלות)

יח **וּבָאוּ-שָׁמָּה וְהִסִּירוּ אֶת-כָּל-שְׁקוּצֵיהָ וְאֶת-כָּל-תּוֹעֲבוֹתֶיהָ**
בַּמִּנְזָה:

מצודת דוד **והסירו וכו'.** ר"ל השקוצים והתועבות הנעשים בה עתה יסירו מתוכה כלומר אז לא יהיה נעשה בה עוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שקוציה.** ענין תעוב ומאוס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובאו שמה והסירו את כל שקוציה,** זה היה בגאולת בית שני שאז הסירו השקוצים שאנשי כנה"ג בטלו יצרא דע"ז, **ואת כל תועבותיה,** זה יהיה בגאולה העתידה שאז יבטל יצרא דעריות ויתר תועבות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שקוציה תועבותיה,** ע"ל (ה' י"א): (מלבי"ם באור המלות)

יט **וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֲזוּד וְרוּחַ זִדְדָּה אֶתֶן בְּקִרְבָּכֶם וְהִסְרֹתִי לֵב הָאֲבֶן מִבְּשָׂרָם וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר:**

רס"י **לֵב בָּשָׂר. לֵב כַּךְ וְנוּחַ לְהַכְנִיעַ :** (רס"י)

מצודת דוד **לב אחד.** ר"ל לא יהיה עוד לבם חלוק ומסופק להאמין בה' כי בכל לב יאמינו בה' : **ורוח חדשה.** רצון חדש ללכת בחוקי : **לב האבן.** לב קשה כאבן : **מבשרם.** ר"ל מגופם : **לב בשר.** רך כבשר ר"ל מוכנע ונוח : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי להם לב אחד ורוח חדשה** עד עתה היו הסבות אל החטא הרוח והלב, שהרוח היא המעלה הציורים מעומק הנפש אל פני הלב, ורובי הציורים הם נוטים לרעה כמ"ש כי יצר לב האדם רע

מנעוריו, שיעלה ציורי קנאה וגאווה ונקמה ותאוה ואז יתעורר הלב שהוא הכח המושל בנפש ותעמוד מלחמה בקרבו, כי ציורי השכל והבינה יטו אל הטוב וציורי היצר הרע יטוהו אל הרע, ויש לו שני לבבות, ר"ל שני מושלים ומנהיגים א' יפתחו לרע וא' לטוב, ואז יהיה לכם לב אחד שכל המושל בנפש לא יתעורר רק אל הטוב כפי עצת השכל והבינה, וגם אתן בקרבכם רוח חדשה שהרוח לא יעלה ציורים רעים כלל רק ציורי ענוה וקדושה ויראת חטא, והסירותי את לב האבן מבשרם שעד עתה היה לבבם כאבן שקשה לפתח עליו פתוחים ורושמים, וכן לא היה מוכן לקבל הרושמים האלהיים וציורי המוסר והחכמה, ואז אתן להם לב בשר רך לקבל עליו מכתב אלהים וציורי הקדושה והרוחניות, ועיי ההכנה הזאת. (מלבי"ם באור הענין)

לב לְמַעַן בְּזַקְתִּי יֵלְכוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטַי יִשְׁמְרוּ וְעֵשׂוּ אֹתָם וְהָיוּ-
לִי לְעַם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים:

מצודת דוד למען. באופן שילכו בחוקותי וישמורו משפטי בלבם ויעשו אותם : והיו לי לעם. להאמין בי ולשמור מצותי : ואני אהיה להם לאלהים. להציל ולהושיע אותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון למען. ענינו כמו באופן וכן למען יחרבו (לעיל ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בחקתי ילכו כי לא יעכב היצר בפניהם, ועל ידי כן והיו לי לעם ואני אשרה שכינתי עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

כא וְאֶל-לֵב שְׁקוּצֵיהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם לִבָּם הִלֵּךְ הַרְכָּם
בְּרֵאשִׁים נְתַתִּי נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה:

רס"י ואל לב שקוציהם וגו'. ואותם אשר אל לב שקוץ ותועבות לבם הולך שנסארו זיוקלים שלא גלו וטועים בעכו"ם וסקו"י : דרכם בראשם נתתי. שאוליא עליהם חרצ וקצי וילכו בגולה : (רס"י)

מצודת דוד ואל לב וגו'. ר"ל אבל האנשים הרשעים הנשארים בירושלים אשר לבם הולך אל תוכיות השקוצים והתועבות לא ישארו בה לעולם לרשת חלקם כי גמול דרכם אתן בראשם ויגלו ממנה למרק עוונם : (מצודת דוד)

מצודת ציון לב. תוכיות הדבר ועקרו יקרא לב וכן בלב ים (שמות טו) :

נתתי. כמו אתן כי דברי הנבואה ברורה כאלו כבר נעשתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואל לב, חוזר אל הדבור שדבר אליו בפסוק י"ב (שדבור הזה נפסק באמצע על ידי שפלטיהו מת והנביא זעק והי' השיב לו על צעקתו, וכשגמר התשובה חזר לדבריו הקודמים) שאמר אשר בחקי לא הלכתם, רק **אל לב שקוציהם ותועבותיהם לבם הלך** לבם הולך לדבק בעי"ז שהם שקוצים ובעריות ויתר תועבות, ולכן **דרכם בראשם נתתי**, שלמתי להם כפי דרכם, והם אשמים בעצמם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואל לב שקוציהם, הלב הוא עקרו של דבר ומרכזו, לא עשו השקוצים בחיצוניותם לבד רק עשו לבם ועקרם. לא עבדו עי"ז מאהבה ומיראה רק דבקו בה בעצמה : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וַיִּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת-כַּנְפֵיהֶם וְהֶאֱוֹפְנִים לְעֹמֹתָם וּכְבוֹד אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם מִלְּבָעֻלָה:

רש"י וישאו הכרובים. לאחר שגמר דבריו אלי נסתלק : (רש"י)

מצודת דוד וישאו הכרובים. הרימו כנפיהם להסתלק מן המקום ההוא : **לעומתם.** לעומת הכרובים בשוה להם : **עליהם.** על הכרובים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וישאו הכרובים ראה שנסעה השכינה מן העיר וכבוד ה' התרחק מאתם : **מנחת שי** (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וַיַּעַל כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל תּוֹךְ הָעִיר וַיַּעֲמֹד עַל-הָהָר אֲשֶׁר מִקְדָּם

רש"י על ההר אשר מקדם לעיר. הוא הר הזיתים שהוא במזרחו של העיר וזה מסע שליטת : (רש"י)

מצודת דוד ויעל. נסתלק מעל תוך העיר : **על ההר.** הוא הר הזיתים העומד במזרח העיר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויעל. נסתלק : (מצודת ציון)

[כד] וְרוּחַ נְשֵׂאתָנִי וְתַבִּיאָנִי כְשֶׁדִיּוֹמָה אֶל-הַגּוֹלָה בְּמִרְאָה
בְּרוּחַ אֱלֹהִים וַיַּעַל מֵעָלַי הַמִּרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי:

רש"י במראה צרוח אלהים. נדמה לי כאלו עכשיו הוא מחזירני מירושלים
לצבל : (רש"י)

מצודת דוד ורוח. רוח הנבואה לקחני משם והביאני אל ארץ כשדים :
במראה ברוח אלהים. במראה הנבואה נראה לי כאלו הביאני אל ארץ
כשדים כי באמת שם היה אבל מתחלה נראה לי במראה הנבואה כאלו
בא לירושלים כמי"ש ותבא אותי ירושלמה במראות אלהים (לעיל ח)
ועתה נראה לו במראה הנבואה כאלו חזר למקומי : ויעל מעלי. ואז
נסתלק מעלי המראה אשר ראיתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון נשאתני. ענין לקיחה כמו ישא ברכה (תהלים כד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורוח נדמה לו שהרוח שהביא אותנו לירושלים נשא
אותו אל הגולה עם המראה, כי גם השכינה הלכה אתו, ושם עלה המראה
מעליו : (מלבי"ם) באור הענין

[כה] וְאֶדְבַּר אֶל-הַגּוֹלָה אֶת כָּל-דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר הִרְאֵנִי: (פ)

מצודת דוד אל הגולה. אל אנשי הגולה למען ישלחו הדברים לקרוביהם
לירושלים : את כל דברי ה' וגו'. כל הדברים אשר הראוהו בשנה הששית
שאז הובא לירושלים במראה הנבואה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואדבר אל הגולה, לנחמם שהשכינה עמם, ושעוד
ישוּב לארצם : (מלבי"ם) באור הענין

יחזקאל פרק-יב

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בֶּן-אָדָם בְּתוֹךְ בַּיִת-הַמְּדַבְּרִי
אֶתָּה יֹשֵׁב אֲשֶׁר עֵינַיִם לָהֶם לְרֵאוֹת וְלֹא רָאוּ אֲזֵנַיִם לָהֶם
לְשִׁמְעַת וְלֹא שְׂמִיעוֹן כִּי בַיִת מְדַבְּרֵי הֵם:

מצודת דוד בתוך בית המרי. על אנשי הגולה יאמר : אשר עינים להם. אשר יש להם עינים לראות בהם ואינם רואים ר"ל הלא בעיניהם ראו גלותם מן הארץ ולא לקחו מוסר : ולא שמעו. אל דברי הנביא המזהירים (מצודת דוד) :

מצודת ציון המרי. ענין מרד וסרוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בתוך בית המרי אתה יושב והראיה לזה אשר עינים להם לראות ולא ראו כי מי שלא הוכן בטבעו להכיר נסי ה' ונפלאותיו מתוך מעשיו ואין לו השרשים של האמונה אינו נקרא ממרה, רק אויל וסכל, אבל הם עינים להם לראות וכשאינם רואים הם ממרים, (כמ"ש החרשים שמעו והעורים הביטו לראות). (ישעיה מ"ג) עממ"ש) : אזנים ר"ל עכ"פ הגם שאין רואים בעיניהם הלא יש להם אזנים לשמע מפי הנביאים שהם יגידו למו, ולא שמעו וזה מצד כי בית מרי המה לא מצד הסכלות (מלבי"ם) : באור (הענין)

ג ואתה בן-אדם עשה לך כלי גולה וגולה יומם לעיניהם וגלית במקומך אל-מקום אזור לעיניהם אוכלי יראו כי בית מרי הקב"ה:

רפ"י כלי גולה. כלי לשחות ומקידה קטנה ללוש צה חררה אות לבית ישראל שצירוסלים שיעשו כן ולא יאטרכו ללוש צק בגומא על גבי קרקע והחלצים נכנסים בתוכו והם לא שמעו לו והוארכו לכך והוא הכתוב בספר קינות ויגרם בחאץ שני (איכה ג) במדרש קינות : וגלה יומם. מיום אל יום שנים שלשה ימים נהוג בעלמך כחדם המכין לעדיו לגלות שיראו בני הגולה וישאלו מה מעשיך ואתה תגיד להם שסימן הוא ללדקיהו ועמו וישלחו להם אלו את שלוחיהם ויודיעו לאחיהם וקרוביהם אשר שם ככל אשר ישמעו מפיד וכן כל יומם שצמקרא לשון יום יום הוא דבר הנוהג ימים רבים כך שמעתי משמו של רבי מנחם ואמת דבריו : אולי יראו. שמה יבינו אפרלצרוני"ט בלע"ז : כי בית מרי המה. לפיכך עדיין הוא שמה : (רפ"י)

מצודת דוד כלי גולה. כלים המיוחדים לאנשי גולה והם תרמיל וכד וקערה וכדומה : וגלה יומם. בעצם היום תהיה גולה לעיניהם וחוזר ומפרש איך יהיה הגלות ואמר שתהיה גולה ומועתק ממקומך : אל מקום אחר. ר"ל מביתו אל בית אחר העומד ממרחק והוא לרמז על גלות ירושלים כאשר

יפרש בענין : **אולי יראו**. ר"ל אולי יתנו לב על מה שיראו הרמז בפועל כי בית מרי המה ואינם מקבלים תוכחת הנביא בפה וכאומר לכן עשה הרמז הזה אולי תועיל בזה ואף שכל הנבואה הזאת והרמזים האלה נאמרו על יושבי ירושלים עכ"ז אולי מהם יקחו מוסר ויכנע לבבם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה בן אדם** לכן צוה שיעשה הנביא מעשים שיראו בעינים את המעותד לבא עליהם וגם שישמעו באזניהם כי הנביא יפרש להם את הדבר שיראה, להם. **עשה לך**, צוהו לעשות ג' דברים. **א. שיעשה כלי גולה, ויגלה יומם**, ר"ל יום אחד, **לעיניהם**, דהיינו שיגלה ממקום למקום בתוך העיר, **ב. וגלית ממקומך אל מקום אחר לעיניהם** היינו שיגלה ממקום שהוא שם היינו מן העיר הזאת אל עיר אחרת, וזה יהיה סימן על שני הגליות שעברו כבר כמ"ש גלו בשמונה גלו בתשעה **אולי יראו כי בית מרי המה** כי מזה יזכרו בשני הגליות שעברו עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וגלה יומם**, כ"מ שנאמר יומם בא לילה עמו, והוא הפך של לילה, אבל יום כולל לפעמים גם הלילה : **לעיניהם**. כי לפעמים צוה ה' לנביא לעשות מעשים בפ"ע לתת תוקף לנבואתו, כמו האזור פשתים של ירמיה, ופה לא היה לקיום הנבואה רק כדי שישאלו העם, ואמר ששה פעמים לעיניהם, כי צוהו לעשות ששה דברים לעיניהם : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] והוצאת כלך ככלי גולה יומם לעיניהם ואתה תצא בערב לעיניהם כמוצאי גולה:

רס"י **כמוצאי**. קומ"ח איסור"ס **בלע"ז** : (רס"י)

מצודת דוד **והוצאת כלך**. כלי הגולה שתעשה תוציא בעצם היום לעיניהם כמו שמוציאים כלי גולה ד"ל בענין דרך הוצאת כלי גולה : **ואתה תצא**. כדרך ד"ל תצא שוב בערב ממקומך אל מקום האחד : **כמוצאי גולה**. כדרך המוציאים לגולה שיוציאם אף בלילה ולא ימתינו עד יאיר היום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והוצאת**, **ג.** צוהו עוד שיגלה פעם שלישית בגלות קבוע. **שיוציא את כליו ככלי גולה** שזה סימן על גלות השלישי שעתיד להיות שאז יוציאו כל כליהם ולא ישאר מאומה, כאדם שיוצא לגלות עם כל אשר לו על מנת שלא ישוב עוד. **ואתה** צוה לו עוד שבגלות הזה הג' יעשה אי"ע כאילו רוצה לברוח מן הגלות ההכרחי שיגלה ע"י האויב, **ויצא בערב** בהחבא לצד אחר שלא אל הצד שיצא יומם בג' פעמים הראשונים עד שידמה **כמוצאי גולה**, כהיוצא לגולה ברצון לגולה אחרת, שלא אל

הגולה ההכרחי שרוצה האויב להוליכו, וזה היה משל על צדקיהו שרצה לברוח בלילה, עד שבעת שנבקעה העיר והיו העם מוכנים לצאת לגולה לבבל רצה הוא לצאת בלילה בהחבא לצד אחר ובזה צוה לו שיעשה ג"כ ג' סימנים, **א.** שיצא בערב בחשך ולא ביום, **ב.** שלא יצא דרך שער העיר רק דרך מחתרת, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כמוצאי גולה. היוצא ברצון כמו לדעת את מוצאך (ש"ב ג') שעל ההכרח היל"ל מוצאי כמו היא מוצאת: (מלבי"ם באור המלות)

ה לְעֵינֵיהֶם וְזָתָר-לָךְ בַּקִּיר וְהוֹצֵאתָ בּוֹ:

מלבי"ם חתר לך בקיר. סימן לצדקיהו שיצא דרך מחתרת מערה כי ירא לצאת דרך צפורהסוף מפני הכסדים: (מלבי"ם)

מצודת דוד חתר לך. עשה לך חתירה בקיר הבית ודרך בו יוציא את עצמו והוא לרמז על צדקיהו שיצא מן העיר דרך מערה: (מצודת דוד)

מצודת ציון חתר. ענין חפירה וכן חתר נא בקיר (לעיל ח): **בקידי**. בכותל: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לעיניהם חתר לך בקיר כמ"ש ויצאו דרך שער בין החומותים, **ג.** באיכות נשיאת כליו, ועל זה אמר. (מלבי"ם באור הענין)

ו לְעֵינֵיהֶם עַל-כִּתְף תִּשָּׂא בְעֵלְטָה תּוֹצֵיא פָּנֶיךָ תְּכַסֶּה וְלֹא תִרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ כִּי-מוֹפֶת נִתְּתִיךָ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל:

מלבי"ם בעלטה תוליא. לכשתחשך תוליא את כלך: (מלבי"ם)

מצודת דוד על כתף תשא. את כלי הגולה ומטלטליו: **בעלטה תוציא**. הכלים והמטלטלים תוציא באופל החושך מבלי קחת ביד דבר המאיר כדרך הולכי גולה: **פניך תכסה**. כאדם הבוש להראות פניו: **ולא תראה**. כי בכלל הפנים יכוסה העינים ולא יראה דבר: **כי מופת**. ר"ל עשה כן כי אותך נתתי למופת לבית ישראל כמו שתעשה אתה מנהג גולים כן יגלו הם ויעשו כמו שעשית: (מצודת דוד)

מצודת ציון בעלטה. ענין חושך אפלה כמו ועלטה היה (בראשית טו): **מופת**. סימן ואות: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לעיניהם על כתף תשא שישא כל כליו בפעם אי על כתפו כדרך הבורח, ושיוציאם בעלטה, שכ"ז סימנים על הבריחה, עוד צוהו ענין אחר פניך תכסה ולא תראה את הארץ שאחר שיעשה הסימנים האחרונים המורים על בריחת צדקיהו יכסה פניו להיות לאות שיכוסה פני צדקיהו הבורח ולא יראה מהלכו עד שישוב ליד האויב ולארץ בבל, **כי מופת נתתיך שכ"ז מופת לבית ישראל** מה שיקרה להם ולמלכם (מלבי"ם באור הענין)

יז וְאָעַשׂ כִּן כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי כָּלִי הוֹצֵאתִי כִּכְלִי גֹלָה יוֹמָם וּבָעֶרֶב זֹחַתְרִתִּי-לִי בַּקִּיר בִּיד בְּעֶלְטָה הוֹצֵאתִי עַל-כַּתֵּף זַשְׁאתִי לְעֵינֵיהֶם: (פ)

רס"י כלי הוצאתי ככלי גולה יומם. יום יום הייתי מראה להם שאני מתקן לעצמי **כלי גולה** : (רס"י)

מצודת דוד ככלי גולה. בענין דרך הוצאת כלי גולה : יומם. בעצם היום : ביד. עם ידי חתרתתי בקיר לצרכי לצאת דרך בו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואעש כן כלי הוצאתי ספר העקר של הוצאת הכלים שמורה על גלות הג' כי שני הגליות הראשונים שעליהם רמז במ"ש שני פעמים וגלה יומם, וגלית ממקומך, כבר היו, ובערב שאחר שגלה יומם מן העיר שב כמתגנב בערב אל העיר וברח לצד האחר דרך מחתרת, וספר שעשה את המחותרת ביד בל ישמע קול מקבות וכלי ברזל : (מלבי"ם באור הענין)

יח וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי בַּבֹּקֶר לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין (ח-ט) ויהי דבר ה' אלי בבקר אחר שהראם זאת לעיניהם (נגד מ"ש אשר עינים להם לראות) הניח להם זמן כל הלילה ששימו זאת על לבם, וישאלו, כמ"ש הלא אמרו אליך מה אתה עושה ובבקר צוהו שיאמר להם הנמשל בפירוש, (נגד מ"ש אשר אזנים להם לשמוע) (מלבי"ם באור הענין)

יט בֶּן-אָדָם הֲלֹא אָמְרוּ אֵלַיךְ בַּיִת יִשְׂרָאֵל בַּיִת הַבְּרִי מִה עֲשֵׂה:

מצודת דוד **הלא אמרו**. הלא שאלו אותך על מה אתה עושה כדברים האלה וכאומר הם שאלו ואתה לא השיבות להם : (מצודת דוד)

[יז] אָמַר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּשִׂיא הַמְּשָׂא הַזֶּה בִּירוּשָׁלַם וְכָל-בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-הִמָּה בְּתוֹכָם:

רס"י הנשיא המשא הזה. על המלך לדקיהו אני מראה המשא הזה לשון נבואה : (רס"י)

מצודת דוד **אמור**. תשובה על שאלתם : הנשיא המשא וגוי. ר"ל על הנשיא הוא המלך עליו מרמז משא הנבואה ההוא מה שיקרהו בירושלים אותו ואת כל בית ישראל וגוי : **בתוכם**. ר"ל בחוצות העיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הנשיא המשא הזה, פירש לו שהנושא שעליו מרמז המשא הזה הוא הנשיא צדקיהו, והמקום שבו יתהווה הדבר שעליו רמז במשא הוא בירושלים שהוא יצא לערב כמוצאי גולה ויכסה פניו, ויתר הנושאים שרמז עליהם במשא הוא כל בית ישראל, אשר המה בתוכם ר"ל בכ"מ שגרים שם בא"י : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] אָמַר אֲנִי מוֹפְתְכֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כֵן יַעֲשֶׂה לָהֶם בְּגוֹלָה בְּשָׁבִי יִלְכּוּ:

מצודת דוד **אני מופתכם**. אני לכם למופת : כאשר עשיתי. ללכת כדרך הגולים : כן יעשה להם. וחוזר ומפרש שילכו גולה בשבי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר אני מופתכם, שכל המעשים שעשיתי כן יעשה להם, שנגד מה שגלה הנביא גי פעמים, הוא הסימן כי בגולה בשבי ילכו, ר"ל שני פעמים הראשונים מורה על הגולה היינו שני הגליות שעברו, והפעם השלישי שיצא עם כליו מורה שילכו בשבי בימי צדקיהו, שהשבי קשה מן הגולה. שהוא ע"מ שלא ישוב עוד מארץ שבינו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בגולה בשבי. יש גולה שיכול ללכת לכ"מ שירצה, ויש גולה שהוא שבו בארץ שבו, כמ"ש העולים משבי הגולה (עזרא ב' א') : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְהַנְּשִׂיא אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם אֶל-כְּתָף יִשָּׂא בְּעֵלְטָה וַיֵּצֵא בַּקִּיר יִזְזֹתְרוּ לְהוֹצִיא בּוֹ פָּנָיו יְכַסֶּה יַעַן אֲשֶׁר לֹא-יִרְאֶה לְעֵינָי הוּא אֶת-הָאָרֶץ:

רש"י פניו יכסה. מחמת כלימה שְׁהוּא צורח מן העיר לילה : (רש"י)

מצודת דוד והנשיא. זה המלך צדקיה : אל כתף. על הכתף ישא כלי הגולה מטלטליו באופל החושך וכן יצא מן העיר : בקיר. יעשו לו חתירה בקיר להוציא בו את עצמו ועל המערה יאמר כי דרך בו ברח : יען אשר וגו'. ר"ל למען לא יראה הוא בעיניו את עם הארץ כשהוא בורח שהוא לו לבושת ולכלימה לכן יכסה פניו : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעין. כמו בעין למ"ד במקום בית וכן ישבת לכסא (תהלים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנשיא ומ"ש ואתה תצא בערב כמוצאי גולה זה מרמז על הנשיא שירצה לברוח, ואל כתף ישא כל אשר לו, ושיהיה בעלטה ואופל ושיחתרו בקיר בין החומותים, ונגד מ"ש פניך תכסה, כן פניו יכסה למען אשר לא יראה לעין הוא את הארץ, בזה כלל שני רמזים, א. כמו שהנביא כסה פניו ברצונו כן המלך כסה עד עתה פניו ברצונו ולא השגיח על עניני העם והנהגתם, וז"ש שלא יראה לעין הוא בעצמו את הארץ להשגיח עליה לעשות צדק ומשפט, ב. כמו שע"י שכסה פניו לא יכול לראות את הארץ כן יען שכסה המלך פניו עד עתה לא יראה עתה הדרך הנכון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יען אשר. מלת יען מורה על התיחדות דבר מסבה קודמת על צד הגמול, שכר או עונש, ולא יצדק פה ? ומוכרח כמ"ש בפירוש : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וּפְרַשְׁתִּי אֶת-רַשְׁתֵּי עֲלָיו וְנִתְּפֵשׂ בַּמְצוֹדָתִי וְהִבֵּאתִי אֹתוֹ בְּבִלְהָ אָרֶץ כְּשִׂדִים וְאוֹתָהּ לֹא-יִרְאֶה וְשָׁם יָמוּת:

רש"י ופרשתי את רשתי עליו. מערה היתה לו מציתו עד ערבות יריחו ויאל לרך המערה מה עשה הקב"ה הביא לבי אחד לפני חיל כשדי' והולך לפניו על גג המערה והם רודפים אותו וכשיאל לדיקוהו מן המערה בערבות יריחו ראוהו יולא ותפסוהו : ואותה לא יראה. כי ברבלה בארץ חמת דבר אתו מספטים ועיור את עיניו ואח"כ הביאו לבבל כמה שנא'

בספר (מלכ"י) ז כה וזירמיה (לט) : (כס"י)

מצודת דוד ופרשתי וגו'. ארז"ל מערה היתה לו מביתו עד ערבות יריחו וברח דרך בו ונזדמן צבי הולך ממעל על המערה ורדפו כשדים אחר הצבי ובבואה לפתח המערה מצאו את המלך יוצא ותפשוהו : **בבלה ארץ כשדים**. לבבל שהיא מארץ כשדים : **ואותה לא יראה**. כי ני"נ עיור את עיניו עד לא הביאו לבבל וא"כ לא ראה את בבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונתפש. ענין לכידה : **במצודה**. שם כלי מכלי הצדיה וכן מצודים וחרמים (קהלת ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופרשתי את רשתי עליו ויפול ביד האויב אשר השיגוהו בערבות ירחו והבאתי אותו **בבלה ואותה לא יראה** כי ינקרו עיניו, וזה משל השני על כיסויו הפנים וחסרון הראיה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **במצודתי**. יש ששרשו מצד ומורה על חוזק ומבצר, ה' סלעי ומצודתי, ויש ששרשו צוד, ומורה על שצדים שם, כמו כדגים שנאחזים במצודה רעה, וי"ל שהכלא ששימו שם מלכים אסורים היה בנוי במבצר סביב בל יקרב איש להוציאו משם, וצדקיהו הושם במבצר, כמ"ש עליו לשון זה (לקמן י"ז כ', י"ט ט') : (מלבי"ם באור המלות)

יד וְכֹל אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיו (עֲזָרָה) עֲזָרוּ וְכָל-אֲגַפְיֹי אֲזָרָה לְכָל-רוּחַ וְזָרַב אָרִיק אֲזָרִיהֶם :

כס"י וכל אגפיו. קריו ומנחס פתר זו לשון כנפים : **אזרה לכל רוח**. אפנדר"י בלע"ז הם יוחנן בן קרח ושרי החיילי' סגלו למארי' וסם השגיגתם חרבו של נבוכדנצר כשהחריב את מארי' : (כס"י)

מצודת דוד אשר סביבותיו. המסבבים אותו להיות לו לעזר : **וכל אגפיו**. צבאות חיילותיו אפזר לכל רוח וחרב האויב אשלוף מתערה לרדוף אחריהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון אגפיו. כנפיו וכן אתה וכל אגפיך (לקמן לט) ועל התפשטות החיילות יאמר וכמ"ש מוטות כנפיו (ישעיה ח) : **אזרה**. ענין פזור כמו וזריתי פרש (מלאכי ב) : **רוח**. פאה ועבר : **אריק**. מל' ריק ור"ל אוציא וארוקן חרב מתיקה וכן שמן תורק (ש"ה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכל אשר סביבותיו בין עזרו שהם חיילותיו, ובין בכל

אגפיו היוצאים אתו אזרה לכל רוח כמשיש וכל חילו נפוצו מעליו וחרב אריק אחריהם כי נהרגו אח"כ בארצות שונות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אגפיו, תרגום כנפים גפין. הנלויים אליו ככנף אל הגוף, כמו והיו מוטות כנפיו (ישעיהו ח') (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה בַּהֲפִיצִי אוֹתָם בַּגּוֹיִם וְזָרִיתִי אוֹתָם בְּאַרְצוֹת:

מצודת דוד **כי אני ה'.** הנאמן לשלם גמול: **בהפיצי.** בעת אפזרם בגרים בארצות העמים אז ידעו שאני ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וידעו** ר"ל ובזה ארויח שני דברים **א.** שהם עצמם **ידעו כי אני ה' בעת שאפיץ אותם בגוים,** ויכירו שיש אלהים שופטים בארץ (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות **בהפיצי אותם בגוים וזריתי אותם בארצות.** הזריה בא בדבר שאינם מחוברים יחד, כמו אשר זורה ברכת ובמזרה, והניפוץ הוא בדברים מחוברים ככלי יוצר תנפצם, וכבר כתבתי למעלה (ו' ט'), י"א ט"ז) שיצייר תמיד שגלו אל הגוים ומשם אל הארצות, אל הגוים נפוצו ממקום דבוקם אמר לשון נפוץ, ואל הארצות כבר היו נפוצים, ויזרו כמוץ לפני רוח, וכן תפס לשון זה לקמן (כ' כ"ג, כ"ב ט"ו, כ"ט י"ב, ל' כ"ג כ"ו, ל"ו י"ט) (מלבי"ם): באור המלות

[טז] וְהוֹתַרְתִּי מֵהֶם אַנְשֵׁי מִסְפָּר מְזוֹרֵב מִרְעֵב וּמְדַבֵּר לְמַעַן יִסְפְּרוּ אֶת-כָּל-תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

רש"י **למען יספרו את כל תועבותיהם.** ויאמרו בעונינו לקינו כי כזאת וכזאת עשינו ואודיע כי לא על חנם כליתים: (רש"י)

מצודת דוד **והותרתי.** אשאר מהם אנשים מעטים אשר יקל לספרם: **למען יספרו.** הנשאים ההם: **אשר באו שם.** בשבי הגולה: **וידעו.** האומות ידעו שאני ה' נאמן לשלם גמול: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והותרתי, ב.** שלכן **אותיר מהם אנשי מספר** גם מן הרשעים שגם בגלותם לא יכירו את ה' (כמו אלה שהלכו למצרים

והקטירו שם למלכת השמים. (ירמיה מ"ד), למען יספרו את כל תועבותיהם בגוים ויראו גם הגוים ויכירו שהענשתי אותם בדין ובמשפט על תועבותם, וידעו כי אני ה' ועיני משוטטות בכל הארץ : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[יח]** בֶּן-אָדָם לֹזֶמֶךָ בְּרַעַשׁ תֹּאכַל וּבַמִּיּוֹךְ בְּרַצָּה וּבְדֹאגָה תִשְׂתֶּה:

מצודת דוד ברעש תאכל. הראה עצמך לפניהם כאלו תאכל ברעש : (מצודת דוד)

מצודת ציון לחמד. מאכלך : ברעש. ענין תנועת הרעדה : ברגזה. ענין חרדה ופחד :

מלבי"ם - באור הענין לחמד צוהו שיאכל לחמו ברעש, שמתירא מן האויב וכדואג שיכלה לחמו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ברגזה ובדאגה. הרוגז על ההוה, והדאגה על העתיד : (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וְאִמַּרְתָּ אֶל-עַם הָאָרֶץ כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶל-אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל לֹזֶמֶם בְּדֹאגָה יֹאכְלוּ וּבַמִּיּוֹכֶם בְּשִׁבְמוֹן יִשְׂתּוּ לְמַעַן תִּשְׂעֶם אֶרְצָהּ בַּמְּכַלְאֵה בַּזֶּמֶס כָּל-הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ:

רס"י ממלואה. מעוסרה. מחמס כל היוסבים זה. זעון חמס יוסביה : (רס"י)

מצודת דוד אל עם הארץ. הם אנשי הגולה : ליושבי ירושלים. על יושבי ירושלים : אל אדמת. על אדמת ר"ל אותם היושבים עדיין על אדמת ישראל ולא גלו ממנה : בשממון. בתמהון לבב ובעצב : למען תשם. ר"ל דאגתם תהיה על כי תהיה ארצם שממה מן האנשים הממלאים אותה בעון החמס של היושבים בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בשממון. תמהון לבב : תשם. לשון שממה : מחמס. ענין גזל ועושק :

מלבי"ם - באור הענין ואמרת שזה סימן ליושבי ירושלם שבעת המצור יאכלו לחמם בדאגה וזה יהיה סבה למען תשם ארצם, כי אם לא היו באים במצור ולא היו נלחמים עם נבוכדנצר רק היו משלימים אתו לא היה מחריב ארצם, וכ"ז יהיה מחמס כל היושבים בה. שע"י החמס אתן בלבם שילחמו עם נבוכדנצאר ושיוחרב ארצם, ויהיה החורבן, א. לעונש על החמס העבר (מלבי"ם): באור הענין

[כ] וְהָעָרִים הַנּוֹשְׁבוֹת תִּזְוָרְבְּנָה וְהָאָרֶץ שְׂמִמָּה תִהְיֶה וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

רפ"י הנושבות. לי"ס אשיאל"ס בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד הנושבות. המיושבות מאנשים : תחרבנה. תהינה חרבות : כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנושבות. מיושבות באנשים : תחרבנה. מל' חורבן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והערים ב. ועוד יושג בזה תועלת שע"י שהערים הנושבות תחרבנה ע"כ ידעו כי אני ה', וישימו לב להאמין בה' ובהשגחה ושכר ועונש (מלבי"ם): באור הענין

[כא] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' הנה באו אל הנביא שתי דברות הדבור הראשון לעומת שהיו אומרים שדבר הנביא לא תתקיים כלל, והיו ממשילים דבריו אל דברי החוזים בכוכבים שהיו בטלים ברבות הימים, והדבור השני לעומת מה שהיו אומרים על כל פנים לא יתקיימו במהרה רק לימים רבים (מלבי"ם): באור הענין

[כב] בֶּן-אָדָם מֵהַ-מְּשָׁל הִזָּה לָכֶם עַל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יֵאָרְכוּ הַיָּמִים וְאָבַד כָּל-זֶזְזוֹן:

רפ"י מה המשל הזה. למה אתם מושלים כן תמיד צפיכם למשול דבר זה : יארכו הימים. ולא תצוה הפורעניות וכתוך כך יאבד החזון הרע

סְהַנְבִיאִים נִבְאִים לָנוּ וַיִּשְׁתַּכַּח וַיִּשְׁתַּקַּע : (כ"ז)

מצודת דוד מה המשל הזה. ר"ל למה אתם מושלים המשל הזה על ענין אדמת ישראל : **יארכו הימים**. על כי ייעודי הנביאים לזמן רחוק היו אומרים הנה באריכות הימים יהיה נאבד כל הנבואה כי לא יזכר בה ובדרך לעג אמרו בלי הנוהג בן אדם המרחיק דבר מה שלא יזהר בה בזמן שקבע ולא יעשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מה. כמו למה וכן מה יתאונן אדם חי (איכה ג) : **חזון**. נבואה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בן אדם מה המשל הזה**, שהם לקחו משל ודמיון ממה שקרה להגדת הוברי שמים החוזים בכוכבים, שלפעמים לא יבוא דבריהם, כי העתידות שיגידו חוזי כוכבים שיחויבו מצד המערכת נקשרות עם הזמן, ועת יארך הזמן ישתנה המערכת ויחויבו ענינים אחרים הפך ממה שראו בזמן הקודם, וז"ש **יארכו הימים**, **ב**. העתידות שיגידו מצד המערכת נקשרות עם הסבות ומסובבי הטבע ועת ישתנה אחד מן הסבות ברבות הימים יאבד החזון ולא יבא, וז"ש **ואב כל חזון**, וזאת לקחו למשל אל נבואת הנביאים אשר נבאו בשם ה', אמר להם **מה המשל הזה לכם** ר"ל הלא המשל הזה אינו נאות לכם בית ישראל שאתם אינכם תחת המזל, רק תחת ההשגחה, וכן מה המשל הזה **על אדמת ישראל** הלא ארץ ישראל אינה תחת המערכה רק ארץ אשר ה' דורש אותה : (מלבי"ם באור הענין)

[כ"ז] לָכֵן אָמַר אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַשְׁבִּיתִי אֶת-הַמִּשְׁעָל הַזֶּה וְלֹא-יִמְשְׁלוּ אֹתוֹ עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אִם-דִּבַּר אֲלֵיהֶם קָרְבוֹ הַיָּמִים וְדִבַּר כָּל-חֲזוֹנָיו:

כ"ז ימשלו ל' משל : (כ"ז)

מצודת דוד **קרבו הימים**. ר"ל היעוד לעשות הרע יהיה בזמן קרוב ויהיה א"כ דבר כל הנבואה ולא תשכח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **השבת**. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן אמר אליהם**. השבתי את המשל הזה, ר"ל **א**. שלא ימשלו המשל הזה אף לפי שטתם שהענין תלוי במערכת, **ב**. ולא ימשלו אותו עוד בישראל, כי יכירו שאף אם יצדק המשל הזה בעכו"ם שהם תחת המערכה אינו צודק בישראל שאינם תחת המערכה, ומפרש

(נגד מ"ש השבתי את המשל) **כי אם דבר אליהם קרבו הימים** שהדבר קרוב בין בזמן ובין בסבות הטבע, שעז"א **ודבר כל חזון**, וא"כ אף אם יהיה תלוי במערכה בוא יבוא ולא יתבטל, **ב.** נגד מ"ש ולא ימשלו אותו עוד בישראל, אמר. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] **כי לא יהיה עוד כל-חזון שוא ומקסם וזלק בתוך בית ישראל:**

רס"י כי לא יהיה עוד כל חזון שוא. לא יוכלו עוד נביאי השקר להצטיח אתכם שלום על שקר כי מהרה חקדים את דברי נביאי האמת לצוא : מקסם חלק. דנניל"א זלע"ז קסם של חלקקות : (רס"י)

מצודת דוד כל חזון שוא. ר"ל מעתה לא יוכלו נביאי השקר לנבאות על השלום בשוא ולא יקסמו עוד חלקקות אמרים להבטיח את השלום כמאז בהיות עוד הנבואה על זמן רחוק : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומקסם. מלי קסם והוא ענין כשוף : חלק. חלקקות ודברי חנף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי לא יהיה עוד חזון שוא לא חזון ע"י כוכבים שרואין דבר שוא ולא מקסם חלק בתוך בני ישראל ר"ל ולא קסם על ידי חכמי התולדה וכח המשער שידברו חלקות להחניף את העם : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] **כי | אָנִי יְהוָה אֲדַבֵּר אֶת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר דָּבָר וַיַּעֲשֶׂה לֹא תִמְשָׁךְ עוֹד כִּי בַיּוֹמֵיכֶם בֵּית הַמְּוֵרִי אֲדַבֵּר דָּבָר וַעֲשִׂיתִיו נְאֻם אֲדַנִּי יְהוָה:** (פ)

רס"י תמשך. שר"א אלונגי"א זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד כי אני ה' אדבר. ר"ל עתה אני מדבר לומר דעו את אשר אדבר דבר יהיה נעשה מהרה ולא תמשך עוד להאריך הזמן כמאז : **אדבר דבר.** אדבר אל הנביאים ועשיתיו בזמן קרוב : (מצודת דוד)

מצודת ציון תמשך. ענין אריכת זמן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי אני ה' אדבר** כי ידעו שהנבואה היא רק מה' ע"י ההשגחה האישיית הבלתי נקשרת עם הזמן והטבע ומסובביה, ויש הבדל בין דבר החוזה בכוכבים ובין דבר הצופה ברוח אלהים, שהחוזה בכוכבים יגיד מה שמחויב לפי סדר המערכה להשתלשל ממצב הכוכבים שיהיה בזמן פלוני, שיעמוד כוכב פלוני נגד פלוני במצב איבה ויחויב ממנו כו"כ, ויוכל להיות שהחוזה לא ידע שאר התולדות הנקשרות עמו ושיהיה סבה אחרת ומצב אחר נעלם מעיניו שלפיהו ישתנה הענין, או שהחוזה לא כוון הזמן היטב, אבל הנביא בשם ה' כשיאמר שה' דבר להביא רע בזמן פלוני, אינו אומר שהרע מחויב לבא ומוכרח מצד התולדה, רק שאומר שאז יגזור ה' שיבא הרע, כי גזרת ה' היא המעשה המביא את הרע אל המציאות, וה' דבר אל הנביא שבעת פלוני ידבר ויגזור שתבא הרעה, וזה עצמו יהיה המעשה שיביא את הרע, וזה אין תלוי בשום סבה אפשריית השינוי, כי רצון ה' לא ישתנה, וז"ש **כי אני ה' אדבר את אשר אדבר** אני אדבר אל הנביא ואודיע אותו את אשר אדבר בזמן פלוני ואת אשר אגזור אז, והדבור עצמו שאדבר אז יהיה המעשה, וז"ש **אשר אדבר דבר ויעשה**, שע"י הדבור יעשה, וממילא **לא תמשך עוד**, כי אין שום סבה שיעכב ביד ה', שהגם שלפעמים יעכב ה' את הגזרה ומאריך אף ולא ידבר דבר הגזרה אולי ישובו העם בתשובה, אבל **בימיכם בית המרי** שאין תקוה שתשובו בתשובה כי נתמלאה הסאה, **אדבר דבר ועשיתיו**, ר"ל והדבור עצמו יהיה המעשה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תמשך**. לשון נקבה על הגזרה : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] **וַיְהִי** **דְבַר-יְהוָה** **אֵלַי** **לֵאמֹר:**

מלבי"ם - באור הענין **ויהי דבר ה'**, עתה בא אליו הדבור השני לעומת מה שהיו אומרים שהגם שדברי הנביא באו בשם ה' ודבר ה' לא תשוב ריקם, בכ"ז הלא גם ה' ידבר לפעמים מה שיהיה לימים רבים ולא יביא הרעה תיכף אולי ישובו, כמו שהיה ברוב היעודים הקשים שארך זמנם, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

[כז] **בֶּן-אָדָם הִנֵּה בָּיִת-יִשְׂרָאֵל אֲמַרִים הַזֶּזֶן אֲשֶׁר-הוּא זֹזָה**
לְיָמִים רַבִּים וּלְעֵתִים רְזוּקוֹת הוּא נָבֵא:

רפ"י **לימים רבים**. הנבואה לא תתקיים אלא לזמן מרובה : (רפ"י)

מצודת דוד **אשר הוא חוזה**. אשר הנביא מתנבא : **לימים רבים**. ר"ל הוא אומר שתהיה הדבר אחר ימים רבים וכאלו יאמרו א"כ יארכו הימים

ואבד כל חזון כמ"ש למעלה : ולעתים וגו'. כפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולעתים. מל' עת וזמן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה בית ישראל אמרים החזון אשר הוא חזה לימים רבים, החזון הוא מה שרואה במחזה הנבואה, והנבואה היא מה שנשלח לנבא ולהודיע אל העם, והם אומרים שהחזון הוא לימים רבים, וגם מה שהוא מנבא בשליחות אל העם ג"כ הוא לעתים רחוקות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לימים ולעתים, ימים מציין המשך הזמן, ועתים מציין חלות הדבר בנקודה מיוחדת מן הזמן כמ"ש (ירמיה נ' ד'), והחזון מה שרואה במחזה. ואמרו שמה שיקרה במשך ימים רבים רואה במחזה בפעם אחת ונדמה לו שיעשה כאחד, ובאמת יעשה במשך ימים רבים דבר אחר דבר, והנבואה היא מה שישולח לנבאות ולהודיע שבזה ע"כ שיעשה בפעם אחד, אמרו שהעת שיחול הדבר הוא רחוק באחרית הימים : (מלבי"ם באור המלות)

[כח] לָכֵן אָמַר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא-תִמְשַׁךְ עוֹד כָּל-דְּבָרֵי אֲשֶׁר אֶדְבָּר הָדָבָר וַיַּעֲשֶׂה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (פ)

מצודת דוד כל דברי. ר"ל אף אחד מדברי וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ) : ויעשה. מהרה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר אליהם כה אמר ה' לא תמשך עוד כל דברי, ר"ל הגם שעד עתה פעמים שנמשך כלל הגזרה אולי ישובו בתשובה, ולפעמים נמשך מקצת הדבר, שלא הביא הרעה כולה תיכף רק מקצתה אולי ישובו, כ"ז היה עד עתה שלא נחתם גז"ד ומה שדבר את הרע לא היה כדי שיעשה רק כדי שלא יעשה, ר"ל כדי שישוּבו בתשובה ולא יעשה הרע, אבל עתה לא תמשך עוד כל דברי ר"ל אף מקצת מדברי, כי אשר אדבר דבר יהיה כדי שיעשה ולא אמתין פן ישובו בתשובה כי נחתם גז"ד : (מלבי"ם באור הענין)

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בֶּן-אָדָם הַנָּבִיא אֶל-נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנָּבִיאִים וְאָמַרְתָּ לְנְבִיאֵי מְלָכָם שְׁמַעוּ דְבַר-יְהוָה:

מצודת דוד אל נביאי ישראל. על נביאי השקר יאמר : לנביאי מלבס. לאלו המתנבאים לבדות מלבס לאמור שמעו דבר ה' כאלו ה' שלחם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הנבא, צוהו לנבאות על נביאי השקר שבדו נבואות שקר מליבם ומחזיקים ידי מריעים בל ישובו מדרכם הרעה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הנבאים, לא נמצא בקמץ, ושאר כל הנבאים בשו"א, כי הנבואה המדומה יאמר תמיד בהתפעל, כל איש משוגע ומתנבא כמ"ש בפ"י ש"א, וכן בנפעל מורה שאינם נבאים באמת רק עושים עצמם כן : (מלבי"ם באור המלות)

[ג] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הוּא עַל-הַנְּבִיאִים הַנְּבִלִים אֲשֶׁר הִלְכִים אַחֲרָיו וְלִבִּיתִי רָאוּ:

רש"י הנבלי. הקוטים : רוחם. כמו לכונם : (רש"י)

מצודת דוד הוי. יש להתאונן על הנביאים האלה הנבלים אשר הולכים אחר רצונם לומר מה שיש עם רצונם ומה שלא ראו בנבואה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוי. הוא ענין לשון יללה : הנבלים. הפחותים ונבזים כמו ונבל נבלה ידבר (שם לב) : רוחם. ענין רצון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הוי על הנביאים הנבלים ר"ל כי הנביא מתנאו, **א**. שישג נבואה אמיתית, **ב**. שתכלית נבואתו תהיה לתקן את העם, ונגד האי אמר שהם נביאים נבלים שלא דבר ה' בס, והנה הנביא האמת ישג נבואתו או ברוח ה' שיחול עליו וידבר בו, לעומת זה אמר שהם הולכים אחר רוחם, ר"ל רוח דמיונם, ולא רוח ה' דבר בס, או שיראה מחזות גדולות שמטעם זה נקראו רואים חוזים צופים, אבל הם לבלתי ראו, מאומה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הולכים אחר רוחם. כמו איש הולך רוח (מיכה ב' י"א) : (מלבי"ם באור המלות)

ד כְּשֹׁעֵלִים בְּחֻרְבֹת נְבִיאֵיךָ יִשְׂרָאֵל הָיוּ:

רש"י כְּשֹׁעֵלִים בְּחֻרְבֹת. כְּשִׁנְאָ אָדָם עַל פֶּרֶץ הַחֻרְבָּה צוּרַח הַשֹּׁעֵל עַל דֶּרֶךְ פֶּרֶץ אַחֲרַת וְאִינוֹ עוֹמֵד צִפְרֵץ לֶהֱלַחַם : (רש"י)

מצודת דוד כְּשֹׁעֵלִים בְּחֻרְבֹת. כְּמוֹ הַשֹּׁעֵלִים כְּשֶׁהֵם בְּחֻרְבֹת כְּשֶׁאָדָם בָּא בְּפִרְצַת הַחֻרְבָּה אֵין מִי עוֹמֵד לְמוֹלוֹ לְעַכְבוֹ מִלִּיכַנֵס שְׁמָה אֲבָל כֹּלֵם יִבְרַחוּ דֶּרֶךְ פֶּרְצָה אַחֲרַת וְכְמוֹ הַשֹּׁעֵלִים הֵהֵם כֵּן הָיוּ נְבִיאֵיךָ אֶתְּהָ יִשְׂרָאֵל וְכֹאֲשֶׁר יִפְרֹשׁ בְּמִקְרָא שְׁלֹאֲחֵרִיו : (מצודת דוד)

מצודת ציון כְּשֹׁעֵלִים. שֵׁם חֵיהָ מֵהָ : בְּחֻרְבֹת. מִלִּי חֻרְבָּה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כְּשֹׁעֵלִים וְנִגְדַּד הָעֵנִין הַשְּׁנִי צָרִיךְ שִׁיתְקֹן פֶּרְצַת הָעַם, אֲמַר שְׁנִבְיֵאֵיךָ יִשְׂרָאֵל דּוֹמִים כְּשֹׁעֵלִים בְּחֻרְבֹת, שֶׁהַשֹּׁעֵל טוֹב לוֹ הַפֶּרְצָה מִן הַגֹּדֶר, א. שְׁדֶרֶךְ הַפֶּרְצָה יִכַּנֵּס אֶל הַכֶּרֶם לְהַשְׁחִיתוֹ, ב. שְׁדֶרֶךְ הַפֶּרְצָה יִבְרַח, שֶׁאִם יִבֹּא אָדָם כְּנִגְדּוֹ בְּרִפְצָה זֶה יִבְרַח בְּפִרְצָה שְׁכַנְגָדָה בְּעֶרְמַתוֹ, וְכֵן הָיוּ נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר שְׁדֶרֶךְ הַפֶּרְצוֹת אֲשֶׁר הָיוּ בְּעַם נִכְנְסוּ אֵלֵיהֶם וְקִבְלוּ דְבָרֵיהֶם אֲשֶׁר הִחְנִיפוּ לֵהֶם שְׁדֶרְכָם טוֹבָה, ג. שְׁדֶרֶךְ הַפֶּרְצוֹת בְּרַחוּ בְּעַת נִתְפָּשׁוּ בְּדְבָרֵיהֶם וְשִׁקְרוּתָם תִּלּוּ הַדְּבָר בְּפִרְצוֹת הָעַם : (מלבי"ם באור הענין)

ה לֹא עָלִיתֶם בְּפִרְצוֹת וַתִּגְדְּרוּ גָדָר עַל-בֵּית יִשְׂרָאֵל לְעִמּוּד בְּמִלְחָמָה בַּיּוֹם יְהוָה:

רש"י לֹא עָלִיתֶם בְּפִרְצוֹת. לֹא עָשִׂיתֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁתּוֹכְלוּ לְעַכְבֹּת אֶת הָרַעָה מִלְחָמָה : (רש"י)

מצודת דוד לֹא עָלִיתֶם בְּפִרְצוֹת. אֶתֶם הַנְּבִיאִים הַנְּבִלִים לֹא עִמַּדְתִּי בְּפִרְצוֹי לְעַכְבֹּת עַל הָאוֹיֵב לְבַל יִבּוֹא רִ"ל לֹא עִמַּדְתֶּם בְּתַפְלָה לְעַכְבֹּת הַפּוֹרְעֵנִיּוֹת : וַתִּגְדְּרוּ. מִלַּת לֹא מִשְׁמֶשֶׁת בְּשֵׁתִים לּוֹמֵר לֹא גִדְרַתֶּם גֹּדֶר בְּמִקּוֹם הַפֶּרְצָה רִ"ל לֹא הִחְזַרְתֶּם אֶת יִשְׂרָאֵל לְמוֹטָב לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה : לְעִמּוּד. לְמַעַן יִכְלוּ עִמּוּד בְּמִלְחָמָה מוֹל הָאוֹיֵב בְּעַת בּוֹא מֵהִי תִשְׁלוֹם גְּמוּלָה הָעוֹן : (מצודת דוד)

מצודת ציון בְּפִרְצוֹת. מִלִּי פִרְצָה וְשִׁבֵּר : וַתִּגְדְּרוּ גָדָר. עֵנִין בְּנִין כּוֹתֵל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לֹא עָלִיתֶם בְּפִרְצוֹת רִ"ל כִּי נְבִיאֵי הָאֱמֶת מִשְׁתַּדְּלִים, א. לְגִדּוֹר גֹּדֶר שְׁלֹא יִמְצָא פֶּרֶץ בֵּין הָעַם, ב. לְעִמּוּד בְּפִרְצָה, שְׁגָם בְּמִקּוֹם שֶׁנִּשְׁאָר פְּרוֹץ שְׁלֹא נִגְדַר, אִם בָּא הָאוֹיֵב (הֵינּוּ הַמִּקְטָרֵג עַל הָעַם) עִמְדוּ

בפרץ ללחום עם האויב, דהיינו ילמדו זכות ויתפללו וישיבו חמה ויגינו בזכותם על הדור (כמ"ש (לקמן כ"ב) ואבקש איש גודר גדר ועומד בפרץ לפני), כמשל הגבור העומד במקום שהחומה פרוצה ולוחם עם האויב, אבל אתם לא עליתם בפרצות להשיב מלחמה בעצמכם נגד האויב, כי להפך הייתם כשועלים בחרבות שבבוא באויב בורחים בעד הפרצה, ולא גדרתם גדר על בית ישראל לגדר פרצה ר"ל לתקן את הדור, כי הייתם כשועלים שטוב להם הפרצה ליכנס דרך שם, לעמד במלחמה שמצד שני אלה יעמדו במלחמה ביום שגזר ה' שיבא האויב, אם ע"י הגדר שיכליא האויב מלבא, אם ע"י גבורי כח לעמוד בפרץ: (מלבי"ם באור הענין)

111 זָזוּ שְׂוֹא וְקָסָם כָּזָב הָאֹמְרִים זָאֵם-יְהוָה וְיְהוָה לֹא שְׂלֹזָם וַיִּזְכְּרוּ
לְקָרְיָם דְּבַר:

רש"י חזו. לשון נבואה: ויחלו לקיים דבר. ואיך סבורים לקיים דבריהם, לשון תוחלת וי"א איקוויירא"ט זלע"ז, ל' אחר ל' המתנה: (רש"י)

מצודת דוד חזו שוא. בשוא נבאו ובכזב קסמו כי גם הקסם לא אמרו באמת: האומרים. בדבריהם אמרו נאום ה' ולא כן הוא כי ה' לא שלחם: ויחלו. ר"ל ואיך א"כ מבטיחים תוחלתם אל העם שיתקיים הדבר שאומרים: (מצודת דוד)

מצודת ציון ויחלו. מלשון תוחלת ותקוה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חזו שוא ר"ל א. החזון שיחזו הוא דבר שוא וריק שאין לו מציאות רק ברוח דמיונם, והקסם שבו יגידו העתידות הוא דבר כזב שלא יהיה הדבר כמו שאמרו, עד שאין ממש בדבריהם לא מצד הדבר עצמו שהוא שוא, ולא מצד התועלת שידעו על ידו את העתיד כי הוא כזב, ב. שחוץ מזה הם מיחסים השוא הזה לדבר ה', וז"ש ואומרים נאום ה', ובאמת ה' לא שלחם, וא"כ אחר שאין לדבריהם מציאות לא מצד עצמם ולא מצד משלחם איך ייחלו לקיים דבר, איך יתקיימו דבריהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שוא, כזב. שוא דבר שאין בו ממש, וכזב דבר בלתי מתקיים: (מלבי"ם באור המלות)

112 הָלֹא מְזוּזָה-שְׂוֹא וְזוּזִיתָם וּמְקָסָם כָּזָב אִמְרָתָם וְאֹמְרִים זָאֵם-יְהוָה וְאֲנִי לֹא דְבַרְתִּי: (ס)

מצודת דוד מחזה. נבואת שוא נבואתם כי לא היתה נבואה : **ומקסם כזב.**
ר"ל אף הקסם אמרתם בשקר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הלוא א"א שיתקיים מצד עצמו כי מחזה שוא חזיתם ולא מצד המשלח כי אמרים נאום ה' ואני לא דברתי שלא לבד שלא שלחתים בשליחות כי לא דברתי כלל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא דברתי. מוסיף על לא שלחם (פסוק ו'), כמ"ש (ירמיה כ"ג כ"א) לא שלחתי, לא דברתי : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעֹן הַבְּרָכָה שְׂוֹא וְזוּזִיתֶם כּוֹב לָכֵן הֲנִי אֵלֵיכֶם נָא אֲדֹנָי יְהוִה:

מצודת דוד הנני. הנה אני אלחם עמכם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן יאמר שמגיע להם עונש כפול, **א.** על מה שינבאו כזה בשם ה', שגם אם לא היו מחטיאים את העם בנבואתם הלא נביא השקר מיתתו בחנק, **ב.** על מה שבדבריהם מתעים את העם מדרכי ה', ותחלה יגיד ענשם על נבואת השקר, וז"ש **יען דברכם שוא וחזיתם כזב הנני אליכם** כי זה הנוגע לכבודי : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וְהִיתָה יָדִי אֶל-הַגְּבִי'אִים הַזּוּזִים שְׂוֹא וְהַקְּסָמִים כּוֹב בְּסוּד עַמִּי לֹא-יְהִיוּ וּבְכַתָּב בַּיִת-יִשְׂרָאֵל לֹא יִכְתְּבוּ וְאֶל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה:

מצודת דוד ידי. מכת ידי : **בסוד.** לא יהיו בקבוצת עמי להכנס יחד עמהם להחשב עם ה' כמותם : **ובכתב וגו'.** להיות נכתב עמהם להחיות בעולם הנצחי כמ"ש כל הכתוב לחיים בירושלים (ישעיה ד) : **לא יבאו.** בתוך הבאים בזמן הגאולה : **כי אני אד'.** הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון בסוד. ענין קבוץ ואסיפה כמו בסוד משחקים (ירמ"י ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיתה ידי, חושב ג' עונשים **א.** **בסוד עמי לא יהיו** שלא יהיה להם חלק בסוד עם ה' שהיא תורתם וקדושתם שבעבורם נקראו עם ה', **ב.** **בכתב בית ישראל לא יכתבו** שלא יהיה להם חלק לעוה"ב שזה נמלץ בדברי הנביאים בכתובה כמ"ש כל הכתוב לחיים בירושלים (ישעיה ד'), כל הכתוב לחיים (דניאל י"ב), ויכתב בספר זכרון

לפניו והיו לי ליום אשר אני עושה סגולה (מלאכי ג'), ג. שלא יהיה להם חלק בארץ וז"ש **ואל אדמת ישראל לא יבאו** (והוא נגד מ"ש ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל תורה וארץ ישראל ועוה"ב, שא"י בא לתקן חיי הגוף וחיים המדיניים, ועוה"ב על חיי הנפש, והתורה הנר המאיר לשני השלמיות האלה ומקשרם יחד) : (מלבי"ם באור הענין)

וַיַּעַן וּבִיעַן הַטְּעוּ אֶת-עַמִּי לְאמֹר שְׁלוֹם וְאִין שְׁלוֹם וְהוּא בְּנֵה זֵיץ וְהָיָה טְוִיִּים אֶתוֹ תַּפְלִ:

רפ"י והוא **בונה חיץ**. והנה עמי כזונים צנין מחילה והנציאים טחים אותו תפל קרקע הדומה לסיד ואינו מתקיים לפני הגשמים : **תפל**. ארטומנ"ץ זלע"ז וי"א זלחטניי"א זלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד **יען וביען**. הכפל לחזק ולומר בעבור זה העון לבד ראויים הם לגמול העונש הזה : **הטעו את עמי**. היו מטעים אותם לאמר שלום יהיה לכם ובעבור זה אחזו בדרכם ולא עשו תשובה : **ואין שלום**. ר"ל ובשקר הבטיחו השלום כי אין שלום מיועד להם : **והוא בונה חיץ**. כ"א מהנביאים ההם היה בונה חיץ שהוא כותל לבנים גרועה וקלושה והיא הנבואה שהיו אומרים : **והנם**. והנה הם טחים על הכותל טיח תפל שאינו מתוקן כהלכתו לייפות הכותל ולהחליקו ר"ל מייפים הנבואה במליצה נאותה ומזויפת להיות מקובל על הלב : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הטעו**. מלי הטעאה ומתעה : **חיץ**. הוא מלי מחיצה המוזכר בדרז"ל : **טחים**. ענין מריחה לסתום הנקב וכן וטח את הבית (ויקרא יד) : **תפל**. כל דבר שאינו מתוקן כל צרכו קרוי תפל וכן היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **יען**, עתה יודיע העונש ע"מ שהתעו את העם, וז"ש **יען וביען** ר"ל עונש תוך עונש, עונש כפול על פרי המעשה חוץ מן המעשה עצמו, **יען שהתעו את עמי לאמר שלום**, שהבטיחו אותם על שלומם הפנימי שדרכם טובה ועל שלום החיצון שלא יבוא עליהם האויב, ובזה חזקו ידיהם בל ישובו, ובאמת אין שלום, **והוא בונה חיץ**, מצייר שהעם בונה מחיצה של קנים חלושה, ונביאי השקר טחים את המחיצה הזאת **בתפל**, טיח עב המכביד על הקיר ובלתי מתקיים, והנמשל י"ל פנימי וחיצון, **א**. שהקיר רומז ע"מ שחזקו ובצרו חומת ירושלים מפני האויב וחשבו שלא יכול לכבשה ובאמת הוא חיץ חלש, והם בדבריהם טחים את הקיר שיתראה חזק ובאמת הוא טיח תפל המכביד על הקיר ולא יתקיים כמו שיבאר, וגם ירמוז בהקיר אל קיר הברזל ששם הי' בינו לבין העיר (כמ"ש למעלה סי' ד'), ור"ל שהם שמו חיץ ומחיצה בינם לבין אלהיהם,

כמ"ש כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם ובאשר שדרך המחיצה של קנים שיש בה נקבים יכול עדיין להביט אליהם דרך הנקבים כמציץ מן החרכים, הם טחים אותו תפל, ר"ל גורמים שתסור ההשגחה מהם לגמרי ע"י שמשחיתים דרך העם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יען וביען. עונש במדה ובמשקל, ועמ"ש התו"ה בחקותי (סימן נ"א): חיץ, מענין מחיצת הקנים בלשון משנה, שחוצה המקום לשנים ע"י מחיצה: (מלבי"ם באור המלות)

**[יא] אָמַר אֶל-טוֹזַי תָּפַל וַיִּפֹּל הָיָה | גִּשְׁמֵם שׁוֹטֵף וְאַתְנָה אֲבִנִי
אֶלְגָּבִישׁ תְּפֹלְנָה וְרוּחַ סְעָרוֹת תִּבְקַע:**

רז"י ואתנה. כמו ואתן: אזני אלגביש. אזני ברד גדולות ואומר אני לפי שהם מזהירות ככל אזני גביש (ברד) הוא מדמה אותם אל גביש שהיא אזן טובה כענין שנאמר ראמות וגביש (איוז כח) ורבותינו אמרו אל גביש שעמדו באויר על גב איש וזהו משה רבינו שנאמר ומטר לא נתך ארצה (קמות ט) אותם שהתחילו לירד לא הגיעו לארץ: תפולנה. על הקיר: (רז"י)

מצודת דוד אמור וכו'. ויפול. ר"ל אמור על טחי התפל למה אתה טחים הבנין הלא תדעו שיפיל ולא יתקיים כלומר מה תועלת מיופי המליצה הלא אין ממש בנבואה: **היה גשם שוטף.** הנה אם יהיה גשם שוטף וכן אם אתן אני אבני אלגביש שתפולנה עליה וגם רוח סערה שתבקע את הקיר ר"ל אם יבוא אויב חזק יהיה א"כ נראה לכל בטול הנבואה: (מצודת דוד)

מצודת ציון היה. כמו יהיה: **שוטף.** יורד בחוזק: **ואתנה.** כמו ואתן: **אלגביש.** הוא כמו שתי מלות אל גביש ור"ל אבני ברד דומות אל גביש והוא אבן יקר כמו ראמות וגביש (שם כח): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אמר לאותם אשר טחים תפל אשר יפול ר"ל שהתפל הלא הוא מצד עצמו מוכן ליפול ובלתי מתקיים, מכ"ש אם היה גשם שוטף שכשיהיה גשם בודאי הגשם ידח את התפל מן הקיר, ובפרט כי עם הגשם הטבעי אתן אני בהשגחתי דבר הבלתי טבעי, כי אבני אלגביש תפולנה שהם שוברים את הקיר בעצמו ורוח סערות תבקע את הקיר: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ויפל. אשר יפול: **ואתנה.** כמו ואתן, כמו ואתנה ידעתן (בראשית ל"א): (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְהָיָה נֶפֶל הַקִּיר הַלּוֹא יֹאמַר אֲלֵיכֶם אֵיךְ הִטְיִינוּ אֶת־רֵשׁ
טוֹזוֹתֵיכֶם: (ס)

רס"י **איה הטיח. כך כשתבא הרעה יאמר לכם איה השלום שהצטחתם:**
(רס"י)

מצודת דוד **והנה נפל הקיר.** כשיפול הקיר הלא יאמר מה תועלת היה בטיח ר"ל כשתבוטל הנבואה הלא יאמר מה תועלת ביופי המליצה מיטב הדבור
(מצודת דוד):

מצודת ציון **הקיר.** הכותל והוא החיץ שזכר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והנה עי"כ נפל הקיר בעצמו הלוא אז יאמר אליכם**
איה הטיח אשר טחתם שאם תפול הקיר כ"ש שלא יתקיים התפל, ועתה יבאר דבריו (מלבי"ם): באור הענין

[יג] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וּבִקְעֵתִי רוּחַ-סְעָרוֹת בְּזוֹמֹתַי
וְגִשְׁמֵם שִׁטְף בְּאִפִּי יְהוָה וְאֲבָנַי אֶלְגָּבִישׁ בְּזוֹמַתָּה לְכֹלָה:

מצודת דוד **ובקעתי.** ר"ל כן אעשה ואבקע את הקיר בחמתי ע"י רוח סערה ובאפי יהיה עליה גשם שוטף ואבני אלגביש אוריד עליה בחמה לכלותה ר"ל אביא אויב חזק ותבוטל הנבואה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' ובקעתי רוח סערות בחמתי,** שיש הבדל בין חמה ובין אף, **שהחמה** היא הכעס הפנימי השמור בלב, **ואף** הוא התגלות הכעס ע"י עונש, וכשיהיה האף בלא חמה פנימית, אינו רע, אבל האף שיצא ע"י חמה פנימית הוא רע, ובכ"ז לפעמים אחר שיצא האף ויעניש תשוכך החמה כי אז תתקרר דעת הקוצף ע"י שהעניש וכלה חמתו, אבל אם אחר שיצא האף עוד החמה קיימת אין תקוה, וז"ש שע"י החמה הפנימית אבקע רוח סערות, ובצאת החמה לחוץ להיות אף חיצון אז יתגשם להיות **גשם שוטף**, ר"ל לא גשם רגיל רק שישטוף הכל ע"י האף, ובכ"ז לא תשוכך החמה בזה רק תתעורר שנית עד שהגשם יתגשם ויגלד להתהוות ממנו **אבני אלגביש ע"י החמה** וזה יהיה **לכלה**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ובקעתי.** פעל יוצא לשלישי : **בחמתי, באפי, עי**
הבדלם למעלה (ה' י"ג): (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְהִרְסֵתִי אֶת-הַקִּיר אֲשֶׁר-טִוַּוְתֶם תְּפֹל וְהִגַּעְתִּיהוּ אֶל-
הָאָרֶץ וְנִגְלָה יִסְדּוֹ וְנִפְלָה וּכְלִיתֶם בְּתוֹכָהּ וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי
יְהוָה:

רס"י הקיר. היא ירוסלים : (רס"י)

מצודת דוד והגעתיהו. את הקיר אגיע עד הארץ כי תפול למטה : ונגלה
יסודו. על כי תפול הכותל ממעל שעל היסוד יהיה א"כ נראה היסוד :
ונפלה. כאשר תפול הקיר אז גם אתם טחי התפל תכלו בתוכה רוצה לומר
כשיבוא האויב ותבוטל הנבואה אז יכלו הנביאים ההם : כי אני ה'.
הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון והרסתי. מלי הריסה ונתיצה : ונגלה. מלשון גלוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והרסתי צייר גי ענינים, א. הירוס הקיר, שהוא
התפוררות שלא תהיה שלמה, והוא בקיעת העיר, ב. והגעתיהו אל הארץ
שהיא הנפילה לגמרי, ג. ונגלה יסודו שלא ישאר שארית עד היסוד בה,
ובל תחשוב שתפול הקיר לבדה ולא יוזקו האנשים, ע"כ אמר ונפלה
וכליתם בתוכה שתפול הקיר על האנשים, ובזה וידעתם כי אני ה'
(מלבי"ם) באור הענין

[טו] וְכִלִּיתִי אֶת-זִזְמוֹתַי בַּקִּיר וּבִטְוִיִּים אֶתּוֹ תְּפֹל וְאָמַר לְכֶם
אֵין הַקִּיר וְאֵין הַטְּוִיִּים אֶתּוֹ:

מצודת דוד וכליתי. אשלים את חמתי בקיר ר"ל אבטל את כל דברי
הנבואה : ובטחים. ר"ל בהנביאים המייפים נבואת השקר במליצי נאותה
ומזויפת : ואומר לכם. אז אומר לכם אין הקיר ר"ל הנה לא נתקיימה
הנבואה ואין תקומה אל הטחים אותו הם הנביאים ההם כי אז יכלו גם
המה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכליתי. ענין השלמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכליתי מודיע כי אחרית החמה אכלה רק בקיר
ובטחים תפל, שהוא בירושלים ובנביאי שקר שבה לא בכלל ישראל
(מלבי"ם) באור הענין

[טז] נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הִנְבְּאִים אֶל-יְרוּשָׁלַם וְהוֹזְזִים לָהּ זִזְזוֹן שְׁלָם
וְאִין שְׁלָם נְאָם אֲדָנָי יְהוִה: (פ)

מצודת דוד נביאי ישראל. יפרש אמריו לומר הבונים והטחים הם נביאי ישראל וכו' : חזון שלום. נבואה מהבטחת שלום : ואין שלום. ר"ל ובשקר יבטיחו כי אין שלום מיועד להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין נביאי ישראל ר"ל עונש זה יבא ע"י נביאי ישראל יען שנבאים אל ירושלים והחוזים לה חזון שלום וע"יכ אינם שבים בתשובה ואין שלום : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם שֵׁים פְּנִיָה אֶל-בְּנוֹת עֵמֶךָ הַמְתַּנְבְּאוֹת
מִלְבָּהן וְהִנְבְּאָ עֲלֵיהֶן:

מצודת דוד המתנבאות מלבהן. אשר בודות מלבהן ואומרות בנבואה : (מצודת דוד)

[יח] וְאִמְרָתָ כֹה-אָמַר | אֲדָנָי יְהוִה הִי לְמִתְפָּרוֹת כְּסָתוֹת עָלַי |
כָּל-אֲצִילֵי יָדַי וְעִשְׂוֹת הַבִּסְפּוֹנוֹת עָלַי-רֹאשׁ כָּל-קוֹמָה לְצוֹדָד
נְפִשׁוֹת הַנְּפִשׁוֹת תְּצוֹדְדֶנָה לְעַמִּי וְנְפִשׁוֹת לְכַנְּהָ תוֹזִינָה:

רש"י הוי למתפרות כסתות. קוטר"א"ן זלע"ז כמין כסתות קטנות היו תופרות ותולות לנשאלים אליהם על אצילי ידיהם וקוסמות להם באותן כסתות קסם שקרי' ולמי שהם חפצות אומרות קסם טוב ולמי שרועות אומרות קסם רע : אצילי. איוקיל"ן זלע"ז : אצילי ידי. כמו אצילי ידיים וכמו תלמי שדי (הושע יא) : ועושות המספחות. על ראשי האנשים אף הם לקסום בהם ולא ידעתי מה הם מתוך שנאמר וקרעתי אותם אומר אני שהן של בגד וינתן תרגמו פת כומרים וכן תרגם צמות טלואות מחפיין פת כומרים : המספחות. כמו ספחני נא (סמואל א ב) ליסאגמנ"ץ זלע"ז ויש לוועזים פלטר"איו"ן זלע"ז : לאודל נפשות. בהן. הן לדות הנפשות לגיהנם שמחזיקות ידי הרשעים לקסום להם שלום ומרפות ידי לדיקים לקסום להם רעה : הנפשות תלודנה וגו'. תמיה היא : ונפשות לכנה

תחינה. לכנה כמו לכם שאתנה נוטלות שֶכר על כך ומתפרנסות בכך :
(כ"ז)

מצודת דוד **הוי למתפרות כסתות.** יש להתאונן על המתפרות כסתות וכי כן היה דרכם לתפור כסתות קטנות והיו תולות להנשאלין על אצילי ידיהם ובאותן כסתות היו קוסמות ולמי שחפצות אומרות קסם טוב ולמי שחפצות אומרות קסם רע : **על כל וגו'.** על הנשאלין : **ועושות המספחות.** כעין מטפחות היו עושות לקסום קסמים להשימם על ראש כל קומה ר"ל על ראש כל אדם מהבאים לשאול קסמיה (ויקרא האדם קומה על כי הוא לבד הולך בקומה זקופה ולא כן שאר הבריות) : **לצודד נפשות.** ר"ל לרמות אותם להביא עליה' עון אשמה במה שמאמינים בקסמים : **הנפשות.** וכי מהראוי לצודד נפשות של עמי להחטיאם בעון הקסם ולהחיות בזה נפש עצמיכן לקחת על זה שכר להתפרנס בה וכי הגון הדבר שבעבור השכר תחטיאו אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **למתפרות.** מלי תפירה : **כסתות.** כעין כרים העשויים למצעות המטה ובדרז"ל ובא למעטה בכרים ובכסתות (סוכה ג) : **אצילי.** הם בתי השחי תחת הזרועות וכן תחת אצילות ידיך (ירמיה לא) : **ידי.** כמו ידים ונפלה המ"ם וכן וקרע לו חלוני (שם כב) : **המספחות.** היא כמו מטפחות והוא כעין צעיף כמו והמטפחות והחריטים (ישעיה ג) ולפי שהן נדבקות ונצמדות על הראש אמר מספחות מלי ספחני נא (ש"א ב) : **לצודד.** מלי צדיה ולכידה : **לכנה.** שלכן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הוי למתפרות כסתות,** שכמו שבקדושה מניחים תפילין על היד כנגד הלב לשעבד תאות ומחשבת הלב לה', ומניחים על הראש כנגד המוח לשעבד כח השכל והמחשבה אליו יתברך, כן היו הנשים הקוסמות **מתפרות כסתות על אצילי היד** במקום תפש"י, והיו קוסמות שהן מצודדות לשם נפשות החיים של העם וכח לבבם שיהיו שבויים תחת רשותם, ללכת אחרי זימה וכל תאוה רעה, **והיו עושות מספחות על ראש כל קומה** לצודד שם כחות המחשבה שיסורו העם אל מחשבות כוזבות להכחיש את ה' ותורתו, על הראשון **אמר הנפשות תצודדנה לעמי** וכי יהיה בכחכם לצודד נפשות עמי תחת רשותכן, ובזה **תחינה נפשות השייכות לכנה להיות לכם מזון ומחיה,** ונגד השני שצודדו מחשבותיהם למינות ולכפירה אמר. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אצילי ידי.** בית השחי. וידי כמו ידים, כמו וקרע בו חלוני : (מלבי"ם) באור המלות

[יט] ותזוללנה אתי אל-עמי בפעלי שערים ובפתותי לזום להמית נפשות אשר לא-תמונתנה ולזויות נפשות אשר לא-

תְּזַיְינָהּ בְּכֹזְבֵיכֶם לְעַמִּי שְׂמוּעֵי כֹזֵב: (ס)

רש"י זָשַׁעְלֵי שְׁעוּרִים. כְּמוֹ מִי מִדֵּד זָשַׁעְלוּ מִיִּם (וַיִּשְׁעִיָּה מִ) אֲוֹנֵי־אֲלוֹנֵי־אֵ"שׁ זָלַע־ז', לֶשׁוֹן אַחַר לֶשׁוֹן מִדָּה: וּזְפַתוֹתַי לֶחֶם. אֵי־אֲנִפִּי־אֵ"שׁ זָלַע־ז' שְׁאֵתָן נוֹטְלוֹת זָשַׁכְּרֹכֵן: לְהַמִּית נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תִּמּוֹתְנָהּ. כְּלוֹמֵר לֵאמֹר עַל נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תִּמּוֹתְנָה אֲלוֹ יִמּוֹתוֹ וּלְאִמִּי עַל אֲשֶׁר לֹא תִּחַיֵּינִי יַחֲיוּ כִּי הִסְמִיכֶם שָׁקֵר וְעַמִּי מִקְבָּלִים אֶת הַקְּסָמִי כֹזֵב שְׁלֹכֶם: (רש"י)

מצודת דוד וְתַחֲלַלְנָהּ. אֲתָן מַחֲלִלִים אוֹתִי בְּפָנַי עַמִּי לְהַסִּיר מִלְּבָבִי בִּטְחוֹן ה' וּלְפָנֹתַי אֵל הַקָּסֶם וְאֵת זֶה תַּעֲשׂוּ בְּשֹׁכֵר מִלֵּא אֲגָרוֹף שְׁעוּרִים וּבַחֲתִיכוֹת לֶחֶם: לְהַמִּית נַפְשׁוֹת. לְקָסוֹם שׁוֹא לְשֹׁפוֹט מִיִּתָּה עַל נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר בְּאֵמֶת לֹא תִּמּוֹתְנָה וּלְשֹׁפוֹט הַחַיִּים עַל נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר בְּאֵמֶת לֹא תִּחַיֵּינָה וְלֹא יִהְיֶה אִיִּכ כַּדְּבָרִיכֵן: בְּכֹזְבֵיכֶם. ר"ל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה תֹּאמְרוּ וּתְשַׁפְּטוּ בַּעֲת תְּכַזְּבוּ אֵל עַמִּי הַשׁוֹמְעִים כֹּזֵב וּמֵאֲמִינִים לֵה: (מצודת דוד)

מצודת ציון וְתַחֲלַלְנָהּ. מִלִּי חֲלוּל וּבִזְיוֹן: בְּשַׁעֲלֵי. כֵּן יִקְרָא הָאֲגָרוֹף וְכֵן מִי מִדֵּד בְּשַׁעְלוּ מִיִּם (וַיִּשְׁעִיָּה מִ): וּבַפְּתוֹתַי. עֲנִין חֲתִיכוֹת וּפְרִיסוֹת כְּמוֹ פְתוֹת אוֹתָהּ פְתִים (וַיִּקְרָא ב): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וְתַחֲלַלְנָהּ אֵתִי אֵל עַמִּי שֶׁתּוֹצִיאוּ קְדוּשַׁת שְׁמִי לְחוּלִין שֶׁתִּגְרַמוּ לְחַלֵּל שְׁמִי, וְזֹאת תַּעֲשׂוּ בְּעַבּוֹר שַׁעֲלֵי שְׁעוּרִים וּפְתוֹתַי לֶחֶם שִׁיתִּנוּ לְכוֹן, לְהַמִּית נַפְשׁוֹת בְּמִיתַת הַנֶּפֶשׁ וְעִיִּכ לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹת שְׁלֹכֵן, אוֹ שֶׁתִּנְבְּאוּ עַל נַפְשׁוֹת הַצַּדִּיקִים שִׁימּוֹתוֹ וְעַל הַרְשָׁעִים שִׁיחֲיוּ עַל יְדֵי שֶׁתְּכַזְּבוּ לְעַמִּי בַּדְּבָרִי כֹזֵב וְאֲמוֹנוֹת כּוֹזְבוֹת וְהֵם שׁוֹמְעֵי כֹזֵב וּמִקְבָּלִים דְּבָרֵי כֹזְבֵיכֶם: (מלבי"ם: באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וְתַחֲלַלְנָהּ. כְּמוֹ לְחַלֵּל אֵת שֵׁם קְדֹשִׁי: (מלבי"ם באור המלות)

ב לֶכֶן כֹּה-אָמַר | אֲדַעֲנֵי יְהוָה הַנִּנֵּי אֶל-כָּסְתוֹתֶיכֶם אֲשֶׁר אֲתַנֶּה מִצַּדֵּדוֹת עִם אֶת-הַנְּפֹשׁוֹת לְפָרוֹזוֹת וְקָרַעְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל זְרוּעֹתֵיכֶם וְשַׁלַּחְתִּי אֶת-הַנְּפֹשׁוֹת אֲשֶׁר אֶתְכֶם מִצַּדֵּדוֹת אֶת-נְפֹשִׁים לְפָרוֹזוֹת:

רש"י לְפֹרְחוֹת. לְהִיֹּת פֹּרְחוֹת עַל יְדִיכֶם לְגִיהַגֵּם: וְשַׁלַּחְתִּי אֶת הַנְּפֹשׁוֹת. כְּתַרְגוּמוֹ וְאֲשַׁזִּיב יֵת נַפְשָׁתְךָ לְאֲתוֹן מִחֲרָשָׁן יֵת נַפְשִׁיָּהּ לְאֲזִדוֹתֶיךָ: אֵת

נפשים. את אנשים להיות הנפשות פורחות : (כ"ז)

מצודת דוד הנני. הנה אני אפנה אל הכסתות שלכן אשר אתן מצודות עמהם את הנפשות להחטיא אנשים להוציא ולהפריח מהם נפשותם : **וקרעתי.** כי אקרע אותם מעל הזרועות אשר שמתן עליהם אותם הכסתות ר"ל שתחרב ירושלים ותבטל כל התחבולות והכזבים כאלו יקרעו מעל הזרועות והיו כלא היו : **ושלחתי.** אז אשלח חפשי את הנפשות אשר אתם מצודות ר"ל אז לא תוכלו עוד לרמות ולהחטיא : **את נפשים לפורחות.** אמר לתוספת ביאור את הנפשות הנצדות בידכן להוציאן ולהפריחן מן הגוף להיות אבודות בעונם אותם אשלח חפשי : (מצודת דוד)

מצודת ציון שם. ר"ל בהם : **לפורחות.** מ'ל' הפרחה ועפיפה : **ושלחתי.** כן יאמר על דבר הנעזב לרצון עצמו וכן קן משולח (ישעיה טז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'** נגד הכסתות, **הנני אל כסתותיכנה** וכו' **ושלחתי את הנפשות אשר אתם מצודדים את נפשים,** ר"ל שאתן מצודדים נפשות ביד נפשים. ר"ל ברשות כחות הטומאה שהם נפשים לפורחות לשדים ומזיקין הפורחים באויר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נפשים. לא בא דוגמתו, וע' בפ"י : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְקָרַעְתִּי אֶת-מִסְפּוֹזֹתֵיכֶם וְהִצַּלְתִּי אֶת-עַמִּי מִיַּדְכֶן וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד בְּיַדְכֶן לְמִצְוֹתַי וְיָדַעְתֶּן כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד וקרעתי וגו'. ר"ל גם התחבולה של המטפחות תבטל כאלו אקרעם והיו כלא היו : **והצלתי וגו'.** לבל יהיו נלכדים בידכן להכשילם בעון הקסם ולתוספת ביאור אמר ולא יהיו עוד בידכן להיות נצודים : **כי אני ה'.** שהכל בידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון למצדה. מ'ל' צדיה ולכידה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וקרעתי, ונגד מספחות הראש **אקרע מספחותיכם,** **והצלתי את עמי** שלא תטעו אותם באמונות כוזבות, **וידעתן כי אני ה'** ותכירו אלהותי : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] יַעַן הִכְּאוֹת לֵב-צַדִּיק שֶׁקָּרַוּ וְאֲנִי לֹא הִכְּאַבְתִּיו וְלֹא זָזָה יָדִי רִשְׁעִי לְבִלְתִּי-שׁוּב מִדַּרְכּוֹ הָרַע לְהִזְוִיתוֹ:

רפ"י יען הכחות לב לדיק שקר. כשאתן קוסמות לו רעה הוא מלטער ולבו נכאה : (רפ"י)

מצודת דוד יען. בעבור שהיו משברות לב צדיק לצערו באמרי שקר שאמרו לו מות תמות : ואני. אבל אני לא הכאבתי לבו כי לא גזרתי עליו המיתה : ולחזק. והיו עוסקות לחזק ידי רשע להבטיחו על השלום והיה זה סבה לבלתי ישוב מדרכו הרע להשיג החיים ע"י התשובה וא"כ עשו רעה גם לצדיק גם לרשע : (מצודת דוד)

מצודת ציון הכאות. ענין שבירה כמו ונכאה לבב (תהלים קט) : הכאבתינו. מלי מכאוב וחלי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען חוץ מזה יען שתכאו לב צדיק בשקר שתפחידו אות בקסמיכם שתבא עליו רעה הגם שאני לא הכאבתינו ואת ידי הרשע תחזקו שתנבאו עליו טובות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הכאות. כמו ונכאה לבב : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] לָכֵן שׁוֹא לֹא תַחֲזִינָה וְקָסָם לֹא-תִקְסַמְנָה עוֹד וְהִצַּלְתִּי אֶת-עַבְדִּי מִיַּדְּכֶן וְיִדְעֶתֶן כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד לא תחזינה. לא תנבאו עוד שוא : וקסם וגו'. מוסב על שוא לומר וקסם שוא לא תקסמנה : והצלתי וגו'. לבל יהיו נלכדים בידכן : כי אני ה'. שהכל בידי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן שוא לא תחזינה כי אכלה אתכם : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-יד

[א] וַיָּבֹא אֵלַי אַנְשִׁים מִזְּקֵנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ לְפָנַי: (פ)

רפ"י ויבוא אלי אנשים. כולם בלב אחד לרעה לכך נאמר ויבוא, ומדרש

אגדה אומר על פס סהקצ"ה גלה און הנביא תחלה הנה יצואו אליך פלוני
ופלוני

מצודת דוד **ויבוא אלי**. בא אלי קבוצת אנשים מזקני ישראל : **וישבו לפני**.
התעכבו לפני : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויבא אלי אנשים מזקני ישראל** יש הבדל בין זקני
יהודה שישבו לפניו [למעלה ח] שהיו צדיקים וזקני ישראל היו רשעים
(מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות **ויבוא, אנשים**. יחיד על רבים, שלא באו בפעם א',
כפי הכלל באילת השחר (סי' קס"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

ב **ויהי** **דבר-יהוה** **אלי** **לאמור**:

רס"י **העלו גוליהם על לבם**. לבם אל גוליהם לעבוד : נתנו נכח
פניהם. להיות להם עכו"ם תמיד למורא ולאלוה : האדרש אדרש. התראה
כי אני אדרוש להם ואשיב על דבריהם הרבה תמיהות מתקיימות : (רס"י)

ג **בן-אדם האנשים האלה העלו גוליהם על-לבם**
ומכשול עונם נתנו נכח פניהם האדרש אדרש להם: (ס)

מצודת דוד **העלו וגו'**. ר"ל מחשבות לבם לעבודת כוכבים ונגד פניהם נתנו
מכשול עון העבודת כוכבים כאומר לא במחשבה לבד כי עושים גם בפועל
: **האדרש**. וכי מהראוי שאהיה נדרש להם למלא משאלותם בתמיה :
(מצודת דוד)

מצודת ציון **נוכח**. נגד כמו לנוכח אשתו (בראשית כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **האנשים האלה העלו גוליהם על לבם** ר"ל שעבודת
האלילים אינו אצלם במעשה לבד כי הם מצויירים אצלם בציוור הלב
שמאמינים ודבוקים במכל לבבם, **ומכשול עונם נתנו נכח פניהם**, שגם
בחטאים שחוטאים בפועל לא לבד שחוטאים כי גם נתנו נכח פניהם את
המכשול שמכשיל אותם בחטא והמסבב אותו, עד שמשתדלים שימצא
תמיד הסבה שמביאה אותם אל החטא, וכיון שדבוקים כ"כ בחטאים בין
במחשבה בין במעשה **האדרש אדרש להם**, הלא אחר שהם מומרים
לעברות בפועל וכופרים מצד מחשבת ע"ז לא יש תקוה עוד שישבו

מלבי"ם - באור המלות האדרש. י"א שהוא כמו ההדרש בה', וי"א שהוא מבנין התפעל ומשפטו האתדרש : (מלבי"ם באור המלות)

לְכֹן דְּבַר-אוֹתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר | אֲדַעֲי יְהוָה אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶת-גְּלוּלָיו אֶל-לְבָבוֹ וּמִכְשׁוֹל עֹנֵוֹ יִשִּׁים נֶכֶז פָּנָיו וּבָא אֶל-הַנְּבִיא אֲנִי יְהוָה זַעֲזֵיתִי לוֹ (בה) בָּא בָּרַב גְּלוּלָיו:

רס"י נעניתיו לו. סוי"ס רפונדו"ץ זלע"ז אע"פ שהוא זא לפני זרוב גלוליו כן ת"י : (רס"י)

מצודת דוד דבר אותם. דבר עמהם : ובא אל הנביא. לשאול ממנו דבר ה' : נעניתיו לו. אקבל מענהו אשר לו להשיב עליו עם כי בא לשאול במחשבות רוב גלוליו : (מצודת דוד)

מצודת ציון נעניתיו. ענין אמירה כמו ומה' מענה לשון (משלי טז) ור"ל אקבל מענהו ודוגמתו ונעתר להם (ישעיה יט) ופ"י יקבל עתה תפלתם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן דבר, איש איש וכו' אני ה' נעניתיו לו, ר"ל הוא אינו בא אל הנביא לדרוש ולדעת האמת, רק רוצה לעשות מזה עסק וענין, כי בא ברב גלוליו אינו בא ע"ד לעזוב את גלוליו, בהפך ע"י רוב גלוליו בא אל הנביא להתוכח עמו ולהכחיש דבריו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נעניתיו לו. א"א לפרשו מענין עניה ותשובה שאיך בא בנפעל, והלא ה' הוא הפועל והעונה ? וכבר נלחץ בזה הרד"ק, רק הוא לשון ענין והתעסקות כמו ענין רע נתן אלהים לבני אדם לענות בו (קהלת א') נעשיתי לו ענין והתעסקות לענות בו. ומלת בה במקצת ספרים בא' ובמקצת ספרים בה' בלא מפיק, ונחלף האי' בה"א ובמק"ס בה כתיב בא קרי : (מלבי"ם באור המלות)

לְמַעַן תִּפְשֶׁ אֶת-בַּיִת-יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר זָזוּ מֵעֲלֵי בְּגָלוּלֵיהֶם כָּלָם: (ס)

רס"י למען תפוש את בית ישראל וגו'. בדיל להקבא ית בית ישראל למתן תיזבתא בלבהון : נזורו. כמו נזיר אחיו (ראשית מט) פורני"ט אפיזרי"ז בלע"ז :

מצודת דוד למען תפוש. ר"ל לא אשיב למלאות שאלתו רק למען לאחוז אותם בלבותם להקריב אלי אשר כולם פרשו מעלי במחשבות גלוליהם כי בראותם שאקבל מענם ואשיבם ידעו שיש אלהים בישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון תפוש. ענין אחיזה : נזורו. ענין הפרשה כמו נזורו אחור (שם א) :

מלבי"ם - באור הענין למען תפוש את בית ישראל בלבם, שעד עתה כבר נזרו בית ישראל מעלי כולם בגלוליהם במעשה הגלולים, והזקנים האלה רוצים לתפוש אותם גם בלבם שגם במחשבתם יתרחקו מעל ה', ועיי"ז באים אל הנביא להתוכח אתו, וי"ל שבזקנים האלה היו בעצמם נביאי שקר ובאו לשמוע דבר הנביא ולהפוך אותם כפי רצונם כמ"ש (ירמיהו כ"ג) מגנבי דברי איש מאת רעהו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות למען תפוש את בית ישראל בלבם. יל"פ שמלת בלבם מוסב על הזקנים, שהזקנים חושבים בלבם לתפוש את בית ישראל. ור"ל את בית ישראל אשר נזורו מעלי רוצים לתפוש כולם בגלוליהם, שבלבם לתפושם כולם אל ע"ז : (מלבי"ם באור המלות)

לכ"ן אָמַר | אֶל-בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מֵעַל גְּלוּיְכֶם וּמֵעַל כָּל-תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם הָשִׁיבוּ פְּגִיעֵיכֶם :

רס"י שובו. מדרכיכם : והשיבו. את לבבכם : מעל גלוליהם. אשר העליתם אל לבבכם : השיבו פניכם. אשר שמתם מכסול עוונותכם לנכחם :

מצודת דוד שובו. אתם עצמיכם : והשיבו. את נשיכם ובניכם : השיבו פניכם. לבל תסתכלו בהם וכאומר אם כן יעשו אז אשיב על מענם למלאותם :

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר אל בית ישראל אחר שהשיב אל הזקנים צוה לו נבואה ואזהרה אל בית ישראל. שובו בעצמיכם והשיבו את אחרים מעל גלוליהם שהוא ע"ז ומעל כל תועבותיכם יתר התועבות

[ז] כִּי אִישׁ אִישׁ בְּמִית יִשְׂרָאֵל וּבַהֲדָר אֲשֶׁר-יָגֹר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּגָּזַר בְּמַאֲזָרֵי וַיַּעַל גְּלוּלָיו אֶל-לְבָבוֹ וּבְמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יִשָּׂים נְכוֹז פָּנָיו וּבָא אֶל-הַנְּבִיא לְדָרֵשׁ-לוֹ בִּי אֲנִי יְהוָה זַעֲזָה-לוֹ בִּי:

רס"י נענה לו בי. מסתכל ליה צמימרי אדרש לו : (רס"י)

מצודת דוד לדרש לו בי. לדרוש את הנביא בדברי : נענה לו בי. אקבל המענה אשר לו להשיב עליו בעבור כבוד שמו : (מצודת דוד)

מצודת ציון נענה. אקבל המענה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי איש וכו' ובא אל הנביא לדרש לו בי, שהנביא ידרוש בי לדעת העתידות לו בשבילו, אני ה' נענה לו בי, ר"ל לו נדמה כי הוא נענה בי, שמתעסק בי, ועושה לו ענין לדעת על ידי עתידות, לא לשמוע אל דברי ולשוב מחטאיו כי עדן גלוליו על לבו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לדרש לו בי. כמו לדרש בי לו. ולו, היינו בעבורו : אני ה' נענה לו בי. מלת נענה ג"כ מלשון ענין ועסק, ור"ל הוא עונה בי, היינו עושה בי ענין והתעסקות וא"כ ה' הוא הנענה שיעשה ממנו עסק לענות בו, ושעורו לו אני נענה, שאני לו לענין ולעסק : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וַנְּתַתִּי פָנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִשְׁבַּמְתִּיהוּ לְאֹת וּלְמִשְׁלִים וְהִכְרַתִּיו בְּתוֹךְ עַמִּי וַיְרַעְתֶּם כִּי-אֲנִי יְהוָה: (ס)

רס"י ונתתי פני באיש ההוא. אחרי כן אם לא ישמע אל דברי הנביא : פני. מיסאירא"ש בלע"ז : והסימותיהו. תרגום יונתן ואסלנייה : (רס"י)

מצודת דוד ונתתי פני. רצה לומר אולם לא למלאות שאלתו כי אדרבה עוד אתן פני באיש ההוא ואתן אותו לשממה להיות למופת לבני מרי שלא יהיו כמותו לדרש בדבר ה' במחשבת עבודת כוכבים : ולמשלים. מן השממון שיבוא עליו יקחו משל להדמות אליה שוממות אחרות : כי אני ה'. נאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון פני. ענין כעס כמו אכפרה פניו (בראשית לב) ע"ש שהכעס ניכר

בפני האדם : והשמתיהו. מלי שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי פני באיש ההוא אפנה השגחתי להענישו והשמתיהו לאות ולמשלים, בדור הזה יהיה הוא עצמו לאות שיראו הנגעים שעליו ויהיה לאות לבני מרי, ואחרי מותו יהיה למשל שימשלו שיקרה לרשעים כמו שקרה לרשע זה, ואח"כ בדורות הבאים והכרתיו מתוך עמי ויאבד שמו וזכרו : (מלבי"ם באור הענין)

טו והנביא כי-יפתה ודבר דבר אני יהוה פתיתי את הנביא ההוא ונטייתי את-ידי עליו והשמדתיו מתוך עמי ישראל:

כ"י והנביא כי יפותה ודבר דבר. שאינו אמת : פתיתי. פתחתי לו פתח לחיזו שקר ומכאן יק לומר צא ליטמא פותחין לו : (כ"י)

מצודת דוד והנביא כי יפתה. הנדרש יהיה נפתה מלבו וידבר דברו מנפשו להשיב אל השואל שימלא שאלתו : אני. כמו האני ותחסר ה"א התימא וכמוהו רבים ור"ל האם אני ה' פתיתי את הנביא לדבר שקר בתמיה הלא הבחירה חפשית ולכן אטה ידי עליו להכותו ואשמידו מתוך עמי ישראל (מצודת דוד)

מצודת ציון יפותה. מלי פתוי והסתה : והשמדתי. ענין אבדון וכליון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנביא כי יפותה, שיצרו או ריעו יפתוהו לדבר נבואות שקר ודבר דבר אני ה' פתיתי והוא ידבר ויאמר שאני פתיתו לילך בשליחות לנבאות, אז ונטייתי את ידי עליו להענישו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אני ה' פתיתי. כמו פתתני ה' ואפת (ירמיה כ'), הוא ידבר שאני פתיתו. והמפרשים נלחצו שהפיתוי הוא הערת החפץ כדי שיכשלו בנבואתם, כמו מי יפתה את אחאב, או קרוי פיתוי על שלא המית אותו, ורחוק שייחס לה' פיתוי לרעה. והרי"א פירש בתמיהה וכי אני פתיתי, והמעין יבחר : (מלבי"ם באור המלות)

יז ונשא עונם כעון הדורש כעון הנביא יהיה:

כ"י כעין הדורש כעין הנביא. כחוב דחתי למילף ולא חליף כחוב נביא שקרא יהי : (כ"י)

מצודת דוד ונשאו עונם. הם יסבלו גמול עוונם זה כזה : **כעון הדורש**.
כגמול עון הדורש בדבר ה' במחשבת עבודת כוכבים כן יהיה גמול עון
הנביא המשקר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשאו. מל' משא וסבל : **כעון הדורש כעון הנביא**. בא בשני
כפיי הדמיון להורות על דמיון גמור וכן כמוך כפרעה (שם מד) : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשאו עונם, ובכ"ז גם המקבלים נבואתו ישאו עונם,
ואין להם תירוץ שהתעה אותם, כי **עון הדורש** יהיה **דומה אל עון הנביא**,
שלא היה להם לדורש בנביאי שקר, וזאת אעשה. (מלבי"ם באור הענין)

[יא] לְמוֹעַן לֹא-יִתְעוּ עוֹד בְּבֵית-יִשְׂרָאֵל מֵאַזְוָרָי וְלֹא-יִטְמְאוּ עוֹד
בְּכָל-פְּשְׁעֵיהֶם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה:
(פ)

מצודת דוד למען לא יתעו וכו'. כשיראו שאני משלם גמול : והיו לי לעם.
אז יהיו נקראים עמי : **לאלהים**. להצילם ולהושיעם : (מצודת דוד)

מצודת ציון יתעו. מל' תועה ועניינו ההולך בדרך שאינו ישר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען לא יתעו עוד בית ישראל בעניני האמונה, ולא
יטמאו בעברות עיי נביאי השקר ולכן אעניש את נביאי השקר, וכיון בזה
על אחאב בן קוליי שקלם מלך בבל באש והיו לאות ולמשלים : (מלבי"ם
באור הענין)

[יב] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[יג]** בֶּן-אָדָם אֶרֶץ כִּי תִזְוָטָא-
לִי לְמוֹעַל-מוֹעַל וְנָטִיתִי יָדַי עָלֶיךָ וְשִׁבַרְתִּי כָה מִטָּה-לְזוֹם
וְהִשְׁלַחְתִּי-בָה רֶעֶב וְהִכַּרְתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבַהֲבִיָּה:

רס"י מטה לחם. משען לחם : (רס"י)

מצודת דוד למעל מעל. ר"ל אם החטא יהיה לכחש בי ולשקר בי : **ונטיתי**.
אז אטה ידי עליה להכותה ואשבור לה משען לחם ולתוספת ביאור אמר
והשלחתי בה רעב והכרתי כי ימותו ברעב : (מצודת דוד)

מצודת ציון למעל מעל. ת"א ישקר שקר : **מטה לחם.** על כי הלחם ישען ויסעד לבב אנוש אמר בו לשון מטה בדרך שאלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ארץ כי תחטא לי, הנה בתוכחה שבת"כ חשב ארבעה סדרים של מיני רעות, וכולם כלולים בארבעה שפטים הרעים שחשב פה, שבהם נכללו כל הרעות שבעולם, כי הרעות יהיו או שמיימים, והם דבר ורעב, או יבואו ע"י בעלי רצון שהם חיה רעה, או ע"י בני אדם שהם בעלי בחירה, והוא חרב, וכשתדקדק שם תראה שבסדר ראשון חשב תולדות דבר שהם מיני חולאים, ותולדות חרב ונגפתם לפני אויביכם, ובסדר שני חשב תולדות רעב ולא תתן ארצכם את יבולה, ובסדר ג' חשב חיה רעה, ואח"כ בסדר ד' חשב שנית חרב ואח"כ דבר ואחר כך רעב, הרי שרעב היא התוכחה הקשה שבכולם, ובזה התחיל פה, **ארץ כי תחטא למעל מעל** שהוא כשילכו קרי ארבעה פעמים, שאז יבואו עליהם כל סדרי המכות עד שאטה ידי עליה ושברתי לה מטה לחם והשלחתי בה רעב כמ"ש בסדר הדי', בזה"ל בשברי לכם מטה לחם וכו', **והכרתי ממנה אדם ובהמה** כמ"ש בסדר החמישי ואכלתם בשר בניכם שהיא הקללה היותר גדולה, (וכבר אמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, אבל בפעם רביעית אין תקנה כמ"ש ועל ארבעה לא אשיבנה) : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְהָיוּ שְׂלֵשֶׁת הָאָנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ נָזוּ (דְּנָאֵל) דְּנִיָּאֵל וְאִיּוֹב הַמָּה בְּצַדִּיקְתָּם יִנְצְלוּ נַפְשֵׁם נָאם אֲדֹנָי יְהוִה:

רש"י נח דניאל ואיוב. לפי שאלו שלשה ראו שלשה עולמות נח ראה העולם בנוי וחרב ובנוי ודניאל את בית המקדש או את עצמו תחלה שר על כל השמים סוף הושלך לגוב אריות וחזר לגדולתו וכן איוב ראה את עצמו מיושב וחרב ומיושב לפיכך הביאו דוגמא לדורו של יכניה שראו את הבית צבנינו וחורבנו ובנין שני וכן אמר להם הקב"ה חיבה יתירה אני מראה לכם אתם יכניה וגלותו אילו תחטא לי אחת מארצו' העכו"ם וגזרתי עליהם אחת מארבעת שפטים אלה או רעב או חיה רעה או חרב או דבר כמו שמסודרין בפרשה זו זה אחר זה ושלשת הצדיקים אלו בתוכה לא ילכו לא צן ולא צת ואני אביא ארבעתן על ירושלים ואשאיר לכם מזניכם אשר שם ואע"פ שאינכם בתוכם ולא שם ראויים להלל' אלא לנחם אתכם כשיגלו אלליכם ותראו מעשיהם הרעים ותתנחמו על הרעה אשר הבאתי עליהם כי תראו שלא היו כדי לסובלם עוד, (הרי זה מהלך סדר פרשה זו כולה לשון זה אין ליישבו ונראה שאינו לשון הרב ועוד נראה שצספר זה חסר אחת מארבע שפטים מאז ועד אז, ס"א מאו ועד או) ל"א ארץ כי תחטא

לי וגו' והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב לפי שלשת האנשים האלה הצילם הקב"ה משלשת (מארבעת) שפטים האלה הזכיר הכתוב את אלו נח נמלט משלשתן מחיה רעה מניין אתה אומר בשעה שנכנס לתיב' בקפו כל החיות ליכנס ולא הניחן הקב"ה לכתוב ויסגור ה' בעדו (שם ז) אין ויסגור אלא מחיות כד"א וסגר פוס אריותא ולא חבלונני (דניאל ז) ארי בא ליכנס והיו שינוי כהות דוב בא ליכנס והיו רגליו מתערסלות כו' כב"ר, מן הרעב מניין שנא' מן האדמה אשר אררה (ראשית ה) לא ולמד כב"ר במקו' שחושב עשרה רעבון שירדו לעולם ותמלא שבימי נח היה אחד מהם ומביא ראיה מן האדמה אשר אררה, מן החרב זה המבול ועוד שהיו דורו מבקשין ליזדווג לו והיו אומרים אין לנו מניחין אותו ליכנס אלא שהצילו הקב"ה אמר הקב"ה אין אני מניחו ליכנס אלא בחאי היום ודרגיש לי' ימלל הה"ד בעצם היום הזה בא נח (שם ז) בעלמו של יום דניאל בשעה שנכנס נבוכדנצר להיכל בימי יהויקים והרג יהויקים והניח לדניאל והגלה לדניאל הגלת שלומי' לפי שמלאו מלא רוח חכמה, מן הרעב שהרי עד שלא נכבשה ירושלים בימי יהויקי' נר עליה נבוכדנצר ג' שנים שנאמר ויהי הרעב גדול בעיר (מלכים ב ה) וגם (בירמיה נב) ויחזק הרעב, מן החיות מניין וסגר פוס אריותא (דניאל ז) ולא חבלונני וכן אתה מואל איוב שנמלט משלשתן מן הרעב מניין לדברי האומר איוב בימי יעקב היה מלינו שהיה רעב בימיו, מן החיה מניין לכתוב ומקנהו פרץ בארץ פרץ גדרו של עולם, מן החרב מניין יפלה כליותי ולא יחמול. והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב המה בלדקתם ינכלו נפסם, מפני מה לא הוזכרו במיתת הרעב בנים וזנות שלא נאמר בהם אם בנים אם זנות יצילו כמו שהוזכרו בשני שפטים האחרונים דוגמא לדניאל שהוא אחד מהם והוא היה מדורו של יכניה ולא נמלטו עמו לא בנים ולא זנות ועליו נתנבא יסעיה (נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי :

(רש"י)

מצודת דוד והיו. ואף אם יהיו בארץ ההיא שלשת האנשים הצדיקים האלה והם נח דניאל ואיוב : **המה בצדקתם.** ר"ל שורת הדין הוא שהם יצילו את עצמם בצדקת' לבל יכרתו ברעב אבל אין שורת הדין מחייבת להגן על כולם, (וזכר אלו השלשה לפי שנח לבד נשאר מן המבול ולא הגין על כל בני דורו ודניאל לא הגין על כל בני עמו כי הוא לבד היה בגדולה בבבל ואיוב לא הגין אף על בני ביתו כי כולם נאבדו ונשאר הוא לבדו לכן אמר אף אם יהיו שלשתם יחד אין שורת דין מחייבת להגן על אחרים) :

מלבי"ם - באור הענין והיו שלשת האנשים האלה בתוכה, כי נח דניאל ואיוב היו בדור שהיו בלתי זכאים והם היו צדיקים בדור ההוא, נח בדור המבול, ודניאל בדור החרבן, ואיוב בדור שבא השטן לקטרג כמ"ש משוט בארץ ומהתהלך בה, וכן פגע אותם ד' שפטים אלה, המבול היה רעה שמיימית, ואיוב נענש ע"י יסודות רוח ואש שהיו ג"כ רעה שמיימית, וע"י חרב שבא וכשדים, ודניאל ניצול מחרב ומחיה רעה. **המה בצדקתם ינצלו נפשם**, פה אמר רבותא שהגם שבא התוכחה היותר קשה בכ"ז יועיל צדקתם להציל נפשם, ואין צריך לומר פה שלא יצילו בנים שזה פשיטא (מלבי"ם באור הענין)

[טו] לו-זויה רעה אעביר בארץ ושכלתה והיתה עבמה מבלי עובר מפני הזויה:

רפ"י לו חיה. אם חיה : (רפ"י)

מצודת דוד לו חיה רעה. ר"ל אם גמול העון יהיה אשר אעביר בארץ קבוצות חיות טורפות לשכל עמה ותהיה שממה מבלי עובר בה מפחד החיות (מצודת דוד) :

מצודת ציון לו. ענינו כמו אם וכן לו החייתם אותם (שופטים ח) : **ושכלתה.** ענין מיתה ואבדון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לו חיה רעה אעביר. ואף אם אביא חיה רעה שהיא קלה מרעב ובאה קודם לו, וה"א שבזה יועיל צדקתם להציל אחרים (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לו חיה. כמו אם כמו לו החייתם אותם (שופטים ט') ובכ"ז נכלל שם וכאן גם לי הלואי לרמז שהחיה או דבר או חרב קלים מרעב (מלבי"ם באור המלות)

[טז] שלשת האנשים האלה בתוכה זוי-אני נאם אדני יהוה אם-בנים ואם-בנות יצילו המה לבדם ינצלו והארץ תהיה עבמה:

מצודת דוד שלשת. רצה לומר אף אם בתוכה ימצאו שלשת האנשים

האלה האמורים למעלה : **חי אני**. הריני נשבע חי אני אם שורת הדין מחייבת שיצילו בזכותם בין בנים בין בנות רק המה לבדם ינצלו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שלשת ואף שיהיו שלשת האנשים ביחד, מ"מ אם בנים ואם בנות יצילו, ואמר רבותא אף שיהיו בנים ובנות רבים שקל יותר שיצלו מן החיה כי אריה אבי תרי לא נפיל, בכ"ז רק המה ינצלו, וכן אמר בחרב הגם שקל עוד יותר שבא תחלה בסדרי התוכחות בכ"ז לא יצילו את אחרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אם בנים ואם בנות. ר"ל אפי' בניהם ובנותיהם ויל"פ של אחרים, ובנים ובנות מורים על הקטנים כמ"ש באילת השחר (סי' רס"ב) שאף קטנים שלא חטאו לא יצילו : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] או זָרַב אָבִיָּא עַל-הָאָרֶץ הַהִיא וְאִמַּרְתִּי זָרַב תַּעֲבֹר בְּאָרֶץ וְהִכַּרְתִּי מִמֶּנָּה אֲדָם וּבְהִמָּה:

רס"י חרב. גייסות למלחמה : (רס"י)

מצודת דוד או חרב. אם גמול העון יהיה אשר אביא על הארץ אחוזי חרב : ואמרת וגו'. כפל הדבר לחזק : (מצודת דוד)

[יח] וּשְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ זֵי-אֲנִי נָאִם אֲדַעֵי יְהוָה לֹא יִצְלָו בָּנִים וּבָנוֹת כִּי הֵם לְבָדָם יִנָּצְלוּ:

מצודת דוד לא יצילו. ר"ל אין שורת הדין מחייבת להציל בזכותם בנים ובנות : (מצודת דוד)

[יט] או דָּבַר אֲשַׁלֵּחַ אֶל-הָאָרֶץ הַהִיא וְשִׁפְכְתִי זִמְתִּי עָלֶיהָ בְּדָם לְהִכְרִית מִמֶּנָּה אֲדָם וּבְהִמָּה:

מצודת דוד או דבר. אם גמול העון יהיה אשר אשלח דבר על הארץ : **בדם**. להפסיד אותו כי מהות הדבר הוא שנפסד הדם מהאור המופסד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (יט-כ) או דבר אשלח אם בן או בת יצילו (פה תפס

רבותא אף בן אחד לא יצילו כי הדבר ידבק יותר כשהרבה אנשים ביחד),
המה בצדקתם יצילו נפשם שאפילו להציל נפשם יהיה צריך להביט על
רוב צדקתם כי כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין: (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וְנִזְוּ (דַּנְאֵל) וְאִיּוֹב בְּתוֹכָהּ זֵוִי-אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה
אִם-בֵּן אִם-בֵּת יִצְּלוּ הַבָּיִת בְּצַדִּיקְתֶּם יִצְּלוּ זִנְיָוֹתָם: (פ)

מצודת דוד **אם בן וגוי.** ר"ל אם שורת הדין מחייבת להציל בזכותם בין בן
בין בת : (מצודת דוד)

[כא] כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֲף כִּי-אַרְבַּעַת שְׁפָטָי | הָרַעִים
זָרַב וְרָעַב וְזָוְיָהּ רָעָה וְדָבָר שְׁלֹזֹתִי אֶל-יְרוּשָׁלַם לְהַכְרִית
בְּמִנְתָּה אֲדָרָם וּבְהַבְיָהּ:

רס"י שפטי. מיסגוסטיס"ש זלע"ז : אף כי. לשון קל וחומר וכ"ס הוא
וכן בכל המקרא כגון הנה אנחנו פה ציהודה יראים (שמואל א כג) ואף כי
נלך קעילה וכן צפרקה זו (יחזקאל ט"ו) הנה צהיותו תמים לא יעשה
למלאכה אף כי אש אכלתהו וכו' : (רס"י)

מצודת דוד **כי כה אמר אד'.** אשר כן אמר ה' אשר כל שכן הדבר שהנה
אשלח על ירושלים בגמול עוונם את ארבעת שפטי הרעים להכריתם
שכ"ש הוא שאין שורת הדין מחייבת שיהיה מי מהם ניצל בזכות
הצדיקים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אף כי.** ענינו כמו כל שכן וק"ו וכן אף כי הבית הזה (מ"א ח) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואף כי ארבעת שפטי הרעים** כמו שהיו בירושלים
ששלח כל ארבעה שפטים בפעם א' (ותפס הסדר חרב רעב חיה רעה דבר,
שכסדר זה באו לירושלים, שע"י חרב האויב נעשה רעב בעיר, וחיה רעה
אכלה ההרוגים בחוץ, ודבר בפנים). (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְהִנֵּה זֹוֹתֶרָה-בָּהּ פִּלְטָה הַמוֹצָאִים בָּנִים וּבָנוֹת הַנָּם
יוֹצְאִים אֲלֵיכֶם וּרְאִיתֶם אֶת-הָרֶכֶם וְאֶת-עֲלִילוֹתֶם וְנִזְוִיתֶם:

עַל-הָרְעָה אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עָלַי-יְרוּשָׁלַם אֶת כָּל-אֲשֶׁר הִבֵּאתִי
עָלַיָּהּ:

רז"י נותרה. איירטרמאי"ץ זלע"ז : המולאים. זקציה ויזיאוס כאן :
עלילותם. מעשיהם : (רז"י)

מצודת דוד והנה נותרה בה. ר"ל עכ"ז בחסדי תשאר בה פליטה והם
הבנים והבנות המוצאים מירושלים ללכת בגולה : הנם יוצאים אליכם.
אל מול בני הגולה יאמר הנה הם יוצאים מירושלים לבוא אליכם בבליה
: את דרכם. אשר לא טובים : ונחמתם. יהיה לכם תנחומין על מה
שהתאבלתם על הרעה אשר הבאתי על ירושלים כי בהבאים תראו שהיו
ראויים לאבדון : את כל. ר"ל על כל מיני הרעות שהבאתי עליהם על
כולם יהיה לכם תנחומין : (מצודת דוד)

מצודת ציון פליטה. שארית כמו פליט ושריד (איכה ב) : בנים ובנות. ר"ל
קטנים וקטנות וכן או בן יגח או בת יגח (שמות כא) ור"ל עם שאינם
מורגלים בעבירה כגדולים : עלילותם. מעשיהם כמו ועולל למו (איכה א)
: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה נותרה בה פליטה והם בנים ובנות המוצאים
לגולה, ומדוע נותרו אלה? אמר שזה היה בההשגחה מפני שני טעמים א.
להצדיק דין שמים שלא יאמרו בני בבל מדוע שפך הי' חמתו עליהם כ"כ,
ולכן הנם יוצאים אליכם וראיתם את דרכם ואז ונחמתם על הרעה אשר
הבאתי כי תראו שהיה בדין ובמשפט, (טעם ב') שבני גלות יכניה היו
מצטערים על שהגלה אתהם קודם לכן, אבל עתה. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דרכם, עלילותם. הדרך היא תכונת הנפש ומנהגיה
שהוא שורש אל הפעולות. והעלילות הם הפעולות היוצאים מהם, כמ"ש
(ירמיי י"ח) וכן הוכפל לקמן (סיי כי וסיי ל"ו), ולמעלה (סיי ז'), ולקמן
(ט"ז מ"ז). דרכיך תועבותיך ג"כ על כוונה זו : אשר הבאתי, אשר
הבאתי. הוא מגביל נגד מ"ש אחר כך לא חנם עשיתי את כל אשר עשיתי,
שר"ל שעשה עם גלות יכניה לטובה, אבל לגלות צדקיה הבאתי את כל
אשר הבאתי. שהיתה ההבאה כדי להביא עליה רעה לא לעשות טובה
:(מלבי"ם באור המלות)

[כג] וְגִזְמוּ אֶתְכֶם כִּי-תֵרְאוּ אֶת-הָרָכָם וְאֶת-עֲלִילוֹתֵם
וַיִּדְעֵתֶם כִּי לֹא זָנַם עֲשִׂיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בָּהּ זָנָם
אֲדַעֵי יְהוָה:

מצודת דוד **ונחמו אתכם.** הבאים הנה ינחמו אתכם על הרעה כי תראו את דרכם הרעים וכפל הדבר לתוספת ביאור : **וידעתם.** אז תדעו אשר לא בחנם עשיתי את כל הרעה שעשיתי בה כ"א בגמול העון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ונחמו אתכם כי תראו את דרכם וידעתם כי לא על חנם עשיתי,** כי היה זה לתועלת גדול שהוציא אתכם קודם לכן, שאם היו נשארים בארץ היו גם הם משחיתים דרכם כי דורו של צדקיהו היו רשעים, כמ"ש חז"ל שהיה לטובה מה שהוציא גלות יהויכין והחרש והמסגר קודם לכן : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-טו

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **ב** בֶּן-אָדָם מַה-יְהִי עֵץ-הַגֶּפֶן הַגָּפֶן בְּכָל-עֵץ הַזְּמוּרָה אֲשֶׁר הָיָה בְּעֵצֵי הַיַּעַר:

כ"י מה יהיה עץ הגפן מכל עץ. מה סופו מכל שאר עצים : הזמורה אשר היה בעצי היער. לא על גפן הכרמים שעושה פרי אני אומר לך אלא על זמורות גפן הגדילה זיערים : (כ"י)

מצודת דוד **מה יהיה וכו'.** ר"ל מה הוא הגרעון של עץ הגפן מכל שאר העצים : הזמורה וגו'. ר"ל לא על גפן הכרמים בעלת פרי אני אומר אלא על הזמורה הגדילה ביער שהוא עץ גפן מדברי שאינו עושה פירות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הזמורה.** כן יקרא ענף מעץ הגפן וכן ויכרתו משם זמורה (במדבר יג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מה יהיה עץ הגפן,** דרך הנוטעים להרכיב ולהבריך זמורות עץ פרי בעץ פרי אחר שע"י ההרכבה הזאת ימשך אליו יניקה מהעץ שנברך לתוכה ויוציא פרי משונה ממוצעת בין שניהם למשל שיבריך זמורות גפן באילן תאנה ימשוך אל זמורות הגפן מתיקות התאנה, או כמ"ש (כלאים פ"א) אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח שתהיה זורקת מימיה לתוכה, וכן ירכיבו אילן סרק חלוש באילן סרק חזק שע"יכ נעשה העץ עב יותר כפי העץ שהורכב לתוכה, אולם אם

ירקיבו עץ הגפן באילן סרק לא ירויח מאומה שעיי"כ יפסיד הפרי כי תנובת הגפן יובטל באילן הסרק, ולא ירויח בעצו כי עץ הגפן רך וחלוש ואי"א שיתקשה ויתעבה עיי האילן הסרק שהורכב בו, וז"ש מה יהיה עץ הגפן מכל עץ, ר"ל מה יתהוה ממנו אם יורכב בעץ אחר, ומפרש הזמורה של הגפן אשר היה והורכב בעצי היער מה יהיה ממנו, שאם ירכיבו עץ סרק חלש בעצי היער העבים יתהוה ממנו עץ עב וחזק, אבל מה יתהוה מעץ הגפן שחמרו חלוש מאד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מה יהיה עץ הגפן מכל עץ**. לדעת המפי' היל"ל מה ההבדל בין עץ הגפן ובין כל עץ ולשון יהיה מורה מה יתהוה ממנו, כמו והיה לדם ביבשת, ושם זמורה מורה על ענף שנכרת מן העץ, או ענף שכורתים להרכיב באילן אחר כמו זמורת זר תזרענו (ישעיה י"ח) : (מלבי"ם באור המלות)

ג הִיִּקְחוּ מִמֶּנּוּ עֵץ לַעֲשׂוֹת לְמִלְאכָה אִם-יִקְחוּ מִמֶּנּוּ יִתְד־ לַתְּלוֹת עֲלָיו כָּל-כְּלִי:

רס"י היוקה ממנו וגו'. אינו ראוי לכך : כל כלי. שום כלי : (רס"י)

מצודת דוד **היוקה**. וכי יוקח ממנו עץ לעשות למלאכה וכי יקחו ממנה עץ לעשות יתד לתלות עליו שום כלי בתמיה וזהו על כי העץ הזה הוא חלוש ורך ואינו ראוי לכלום : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יתד**. הוא כעין מסמר : **לתלות**. מלי תליה : **כל כלי**. שום כלי וכן כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **היקח ממנו**, וכי ירויח עיי"כ שיתעבה ויתקשה עד שיקח ממנו עץ לעשות למלאכה, או עכ"פ שיקח ממנו יתד לתלות עליו כל כלי, רצה לומר כלי כל שהוא הלא לא ירויח בזה דבר רק יפסיד, שתחת שעד עתה היה עומד לעשות ענבים, מעתה לא יעשה פרי עוד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כל כלי**. כלי כל שהוא. שמלת כל הבא במשפט שולל הוא שולל כללי : (מלבי"ם באור המלות)

ד הִנֵּה לֹאֲשֵׁי נִתְּן לְאֹכְלָהּ אֶת־עֵצֵי קְצוֹתָיו אֲכָלָהּ הָאֵשׁ וְתוֹכוֹ נִזְוָר הַיִּצְלָז לְמִלְאכָה:

רפ"י הנה לאש נתן לאכל'. ארצירי"ר זלע"ז הנה שאלתיך על התמים ואינו ראוי לכלום עתה עוד אני מוסיף על השאלה הנה אם נתנו זמורה ממנו זאש ואכלה האש זשני קלות הקיפה עד כי נחר תוכו : נחר. נשאר מן האש זרואי"ר זלע"ז נחר לשון ועלמי חרה (איוב ל) ויש לוועזין אשאר"ט זלע"ז וכן ויחר עלי אפו (שם יט) חזרו מנחם עם עלמי חרה, היכלח עוד למלאכה : (רפ"י)

מצודת דוד הנה לאש. ר"ל ועתה אוסיף לומר הנה אם העץ ההוא ניתן אל האש לשריפה והאש שרפה בה בשתי הקצוות ונתייבש בתוכו וכי אפשר שיצלח למלאכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לאכלה. על השרפה יאמר בלי שאלה : נחר. ענין יובש כמו נחר מפוח (ירמיה ו) : היצלח. ר"ל הראוי ואמר בלשון שאלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ד-ה) הנה לאש נתן, אחר שאין בו תועלת לא לשאת פרי ולא שיעשה מלאכה מעצו אינו ראוי רק לאש, וגם זה לא להבעירו כדי להחם ולבשל ולאפות בחומו רק לאכלה, כי גם חומו חלוש ואין בו תועלת, מוסיף לאמר, אמנם אחר שנתן לאש והאש אכלה את שני קצותיו וגם נחר תוכו, היצלח אז למלאכה זה ודאי א"א, כי הנה בהיותו תמים לא יעשה למלאכה ואיך יעשה למלאכה אחר שאש יאכלהו(מלבי"ם באור הענין)

[ה] הִנֵּה בְּהִיּוֹתוֹ תָּמִים לֹא יַעֲשֶׂה לְמִלְאָכָה אֶף כִּי-אֵשׁ אָכְלָתָהּ וַיִּזְזַר וַנַּעֲשֶׂה עוֹד לְמִלְאָכָה: (ס)

רפ"י אף כי. לשון ק"י וכ"ש הוא וכן זכל המקרא כגון הנה אנחנו פה זיהודה יראים ואף כי נלך קעילה (שמואל א כ"ג) : (רפ"י)

מצודת דוד בהיותו תמים. הלא בהיותו עוד שלם עד לא משלה בו האש לא היה ראוי לעשותו למלאכה וכ"ש עתה שהאש שרפתהו ונתייבש איך אם כן יהיה נעשה עוד למלאכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תמים. שלם : אף כי. ענין כ"ש וק"י : אכלתהו. שרפתהו : ויחר. נתייבש : (מצודת ציון)

[ו] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כַּאֲשֶׁר עָץ-הַיָּפֶן בְּעֵץ הַיָּעַר

אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָאֵשׁ לְאָכְלָהּ כִּן נָתַתִּי אֶת-יְשֻׁבֵי יְרוּשָׁלָּם:

רס"י כן נתתי. את ירושלים שתי קלותיה לכל' האש שתי גליות כשגלה יהויקים גלו עמו מזרע המלוכה ומן הפרתמים כמו שנאמר בדניאל אחריו גלה יכניה בנו והחרש והמסגר ותוכו נחר לדקיהו הנותר זה כבר גזרתו עליו מלח הפניך גחלי אש וזרוק על העיר (לעיל י) : (רס"י)

מצודת דוד לכן. ר"ל הואיל ואמרתי שכ"ש הוא שאין עץ כזה ראוי למלאכה לכן כה אמר ה' כמו עץ הגפן הזה האכול באש כן אתן את יושבי ירושלים שלא יצלחו עוד לשום דבר כי כן דומים הם להעץ הזה כי גם שני קצותיו אכלה האש כי כבר גלו אותם שבעבר הירדן ומלכות אפרים שבארץ ישראל וגם הם נחרו מהאש כי הרבה מהם גלו עם יהויקים ויכניה ואם כשהיו עדיין בתוקפם שלא גלה מי מהם בחזקתי עליהם האויב וגלו ומכ"ש עתה שנשאר מעט מהרבה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה', עתה באר הנמשל, כי ישראל נמשלים לעץ הגפן, שהוא חלוש מצד חמרו והוא נכבד מצד צורתו שהוא מוכן לשאת פרי, שהוא משפט וצדקה, כמ"ש כרם היה לידידי וכו' ויקו לעשות ענבים, כי כרם ה' צבאות בית ישראל ויקו למשפט לצדקה (ישעיה ה'), וכבר באר החוקר כי שלמי הצורה הם חלושי החומר, כי כח ישראל ותקפם היא מפאת הצורה האלהית אם הם שומרים תורה ומצות ודבקים באלהים חיים, לא מפאת חומרם שהם המעט מכל העמים. אולם הם נתערבו בעצי היער, שהלכו לבקש עזר ממצרים ומאשור, שזה נמשל להרכבה כמ"ש ע"כ תטעי נטעי נעמנים וזמורת זר תזרענו (ישעיה י"ז) ואמר ואנכי נטעתוך שורק כולה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה (ירמיה ב'), ונדמו בזה כמו שמרכיבין זמורות הגפן בעצי היער שהפסיד צורתו ולא הרויח בחמרו כן לא השיגו עזר וחוזק מהעמים האלה רק סר מהם צורתם ונתנו לאש לאכלה שבא עליהם נבוכדנצר והגלה מהם בגלות יהויכין ויהויקים, אולם אשר נשאר בימי צדקיהו נדמו כזמורה שאכלה האש שני קצותיו ותוכו נחר, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

יז וְנָתַתִּי אֶת-פְּנֵי בָהֶם מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וַיִּדְעֻתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּשׁוּבִי אֶת-פְּנֵי בָהֶם:

רס"י מהאש יצאו. על פתגמי אוריתא דיהיבין מגו אשתא עצרו ועממיא לתקיפין כאשתא יסלינון : (רס"י)

מצודת דוד מהאש יצאו. ר"ל עם כי בעת שצר עליהם מלך אשור אחר שכבש את שומרון היו אז נצולים מיד המכלה כל העובדי כוכבים כדבר הנאכל באש אולם עתה בבוא נ"נ המכלה גם הוא את העובדי כוכבים כאש הוא יאכל וישחית גם אותה : בשומי. כשאשים כעסי בהם אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון פני. ענין כעס כמו ונתתי פני (לעיל יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי פני בהם שמוכן עוד להענישם בהשגחתו, כי מהאש יצאו ר"ל הנשאר בימי צדקיהו כבר יצאו מהאש, ואין ראויים עוד למלאכה רק להחזירם שנית אל האש עד שהאש תאכלם כולם, ועיי"ז ארויח שני דברים, א. וידעתם כי אני ה' בשומי פני בהם, שעיי העונש ההשגחי תכירו את ה' המשגיח ומעניש : (מלבי"ם באור הענין)

[ח] וְנָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ שְׂמֹמֶה יַעַן מַעַלְוֵי מַעַל נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
(פ)

מצודת דוד יען. בעבור שמעלו וכחשו בה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ב. ונתתי את ארץ שממה שזה מגיע להם ע"פ מעשיהם הרעים יען מעלו מעל ויחוייב להענישם כפי המשפט : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-טז

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בֶּן-אָדָם הוֹדַע אֶת-ירוּשָׁלַם

כש"י הודע. פייסבווי"ר כלע"ז : (כש"י)

מצודת דוד הודע. ר"ל אמור להם תועבותיהם להתווכח עמהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הודע את ירושלים, ימשיל את ענין ה' עם ישראל כמי שמצא אסופי ילדה נעזבת מאבותיה אשר השליכוה בגועל נפשה למדבר שממה, ונדיב אחד עבר שם וחמל על הילדה ושם עיניו עליה לטובה עד שגדלה, ואז נשא אותה לאשה והטיב לה בכל מיני טובות, והיא שכחה את כל תגמולוהי עליה וזנתה תחתיו להכעיסו, כמ"ש ימצאהו בארץ מדבר וכו' יצרנהו כאישון עינו וכו' ירכיבהו על במתי ארץ וכו' וישמן ישרון ויבעט וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

ג וְאָמַרְתָּ כֹה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְיְרוּשָׁלַם מִכְרַתְיָךְ וּמְלֹדֹתְיָךְ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אָבִיךָ הָאֲמֹרִי וְאָמַרְתָּ זֹאתִיתְּ:

רס"י מכורותיך. כמו מגורותיך ומנחס חזרו לשון תולדה וכן פי' כלי חמס מכורותיהם (בראשית מ"ט) איש מאת מכרו (מלכים ז' י"ז) לצד ממכרו (דברים יח) כולם לשון תולדות : אביך : ואמך. אברהם ושרה מסם נטלו גדולתם וזני חת נתנו לה קבר : (רס"י)

מצודת דוד מכורותיך ומולדותיך. ארץ מגורך ומקום תולדתך המה מארץ הכנעני ר"ל ברוע מעשיך אתה ניכרת שארץ מגורך ומקום תולדתך המה מארץ הכנעני כי מעשיך דומים למעשיהם כאלו מהם למדת : אביך האמורי. וכאלו אביך היה מאנשי האמורי וכאלו אמך היתה מבנות חת כי מעשיך מורים כאלו כן הוא : (מצודת דוד)

מצודת ציון מכורותיך. מגורותיך כי גיכ"ק מתחלף וכן כלי חמס מכורותיהם (בראשית מט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מכרתיך, מצייר ענינה במצרים כאילו הושלכה הילדה הזאת מארץ נכריה, שמקום ומגורת אבותיה היה מארץ הכנעני, וגם אביה ואמה לא היו מעם אחד, כי אביה היה אמורי ואמה היתה מבנות חת, שע"י שהיו מעמים שונים לא חסו על הילד הנולד להם, וצייר שאביה היה אמורי שהאמוריים היו רעים יותר מיתר עמים, ושאמה היתה חתית, שבנות חת היו רעים יותר מנשי האמוריים במדותיהם, כמ"ש קצתי בחיי מפני בנות חת, והנמשל שאז לא הובררו עדיין לגוי מיוחד רק דבוקים בתועבת אביהם ואמם שמהם נולדו, שלמדו דרכי האמוריים עד שהאמורי היה אביהם ומוריהם, והיה בס תכונת הארץ שנוולדו שם שהיא ארץ חת, כי חברון ששם גרו אברהם ויצחק היתה לבני חת, והמליצה תצייר את העם הכללי כאב לאנשים הפרטיים של האומה, כי האנשים ילמדו דרכי העם אשר יצאו מהם, ואת הארץ ששם יולד האיש תצייר כאם, כי ממנה יונק מזונו, ותכונת הולד ידמה לתכונת האדמה ופירותיה ואוירה, שמן שדיה חפר אוכל, שע"ז כפל מכרתיך

ומולדתיך נגד האב והאם, שהם העם ששם נולדו ומקום מכורתם ששם גרו, ור"ל שעדיין לא הובדלו מטומאת הכנענים ומעשיהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מכרתיך. כמו מגורותיך חילוף גימ"ל בכ"ף, רק מגורה דרך עראי ומכירה היא בקביעות, כמו שנראה לקמן (כ"א ל"ח, כ"ט י"ד): (מלבי"ם באור המלות)

ד' ומולדותיך ביום הולדת אתך לא-כרת שרך ובמים לא-רוצת לבשעי והמלוץ לא המלוות והזתל לא זזתלת:

רש"י **צום הולדת אותך.** פושניא"ה זלע"ז כשצחרתי כך צמארים הית צלי שום תיקון ולפי שדימה הדבר ללידה הזכיר כאן תיקוני הולד: שרך. כמו שררך: למשעי. ללחלוח לחיח הסלע תרגומו שעיעות כיפא אפלמנ"ט זלע"ז ומנחם חזר למשעי לשון פעוועים: לא המלחת. מכאן שמולחין את הולד כדי שיתקש' צסרו: והחלל. לשון כריכה צבגדים וכן (איוב ל"ה) וערפל חתולתו הוא שמלפפין את הוולד: (רש"י)

מצודת דוד ומולדתיך וגו'. כאומר הלא אין מהראוי לבגוד בי כי אני הטבתי עמך כי מולדותיך ר"ל התולדה שלך ולתוספת ביאור אמר ביום הולדת אותך הנה אז לא נכרת שרך כדרך הנהוג לכרות המעי היוצא מן הטבור ולא רחצו אותך במים להחליק את הבשר ולא מלחו את בשרך כי הדרך הוא למלוח את בשר הגוף להקשותו ולאמצו: **והחלל לא חתלת.** לא כרכו אותך בבגדים ליישר האיברים וכדרך שעושים בתקון הולד (המשיל את ישראל בהיותם במצרים והגאולה מהם לילדה שנולדה בשדה מקום שלא מצאה מי יחמול עליה לעשות לה תקון דת הילדים בעת הוולדס וכמו שיצאה מבטן המלאה מוגעלת בדם הלידה כן הושלכה ע"פ השדה ועבר עליה אדם נכבד וראה אותה בענין רע וחמל עליה לשלא תמות ואמר לה בהבטחה שתחיי עם שאת מוגעלת בדם ותהיה עוד לרבה כי תולדי בניס ובנות ובהיותה ע"פ השדה גדלה עד שהגיע לפרקה להיות ראויה לנשואין ועבר עליה שוב האדם הנכבד הזה וראה כי כן הוא לקחה לו לאשה ושטף ממנה לכלוך הדם והלבישה וקשטה א"כ החומל הזה עשה עמה תכלית ההטבה והחסד וכן עשה המקום עם ישראל כי אחרי מות יוסף ואחיו היו עם בני ישראל כילד שאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצאו חונן וחומל והושלכו ע"פ השדה לעבוד עבודתם ובא הקב"ה וחמל עליהם והבטיח' על הגאולה והפרס והרבם ובבוא הזמן הוציאם ממצרים וקרבים לפני הר סיני ונתן להם התורה כאלו לקחם לו לאשה בכתובה וקדושין והביאם לארץ הקדושה ועשה א"כ עמהם חסד הרבה)

מצודת ציון **שרך**. הוא הטבור כמו שררך אגן הסהר (ש"ה ז) : **למשעי**. ענין החלקה כי חלקת צואריו (בראשית כז) תרגם אונקלוס שעיעות צוארוהי : **והחתל**. ענין כריכה בכדים וכן וערפל חתולתו (איוב לח) : **מצודת** (ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומולדותיך, עתה צייר איך נולדה, שעז"א ומולדותיך, ומה נעשה עמה ביום לדתה, שעז"א **ביום הולדת אותך לא כרת שרך**, המנהג לעשות להנולד ארבעה תקונים **א**. שכורתים הטבור, שעד עתה ענק מזונותיו דרך הטבור והיה במדרגות הצומח שיונק מזונו דרך שרשו, וכשנולד כורתים הטבור וקושרים אותו כי מעתה יקח המזון דרך פיו, וכשלא נכרת טבורו הוא עדין במדרגתו הראשונה, והנמשל שהאומה כאשר תולד להיות גוי מיוחד צריך שתתפרד מן האומה שבאה משם והיתה דבוקה שם בשרשה, אבל את **לא כרך שרך**, כי עדן דבוקה בשורש מעשה הכנענים. **ב**. אח"כ רוחצים אותו במים להסיר הדמים והגיעול, ובנמשל של האומה, שחכמי לב ירחצו מדותיהם הנשחתות ע"י מי החכמה והדעת שיקבעו ביניהם נמוסים טובים ומשפטים ישרים, **ואת במים לא רחצת**. **ג**. אחר כך מולחים אותו לחזק הבשר, **ד**. וחותרים אותו לישר האיברים, כי במעי אמו היה הבשר ספוגי, והאיברים כפופים ראשו בין ברכיו. ובנמשל האומה, שישתדלו לחזק האישים הפרטיים בגבורה ואומץ הלב, ולישר את הכלל לשום עליהם ראשים שופטים ושוטרים, עד שיהיה כגוף נצב הקומה אמיץ וחזק ואיבריו מיושרים, וכ"ז לא נעשה לך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הולדת אותך. מקור מההפעל. כמו יום הולדת את פרעה, ושם בא הדגש תמורת הנח, ופה בא דגש עם הנח שלא כמשפט : **שרך**, הוא הטבור, כמו שררך אגן הסהר : **למשעי**. לנקות הבשר, ובלשון משנה שעטנז שוע טוי ונוז : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] **לא-זוּסָה עֲלֶיךָ עֵינַי לַעֲשׂוֹת לְךָ אֲזֹנֹת מֵאֲלֵה לְזִמְלָה עֲלֶיךָ וְתִשְׁלַכֵּי אֶל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּגֹעַל נִפְשֶׁךָ בְּיוֹם הַלִּדָּת אֶתְּךָ:**

רש"י לחומלה. לחוס : בגועל. אנכוריקמנ"ט זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **לא חסה עליך עין**. שום עין אדם לא חסה עליך לעשות לך אחת מאלה התקונים שעושים לולד ביום הולדו : **לחומלה עליך**. להיות חומל עליך להתעסק עמך וכפל הדבר במ"ש לתוספת ביאור : **בגועל נפשך וגו'**. ר"ל ביום שנולדת הושלכת ע"פ השדה כמו שהיה גופך מוגעל ומלוכלך **בדם הלידה** : **מצודת** (דוד)

מצודת ציון חסה. מל' חס וחמלה : **בגועל.** ענין מאוס ותיעוב כמו וגעלה נפשי אתכם (ויקרא כו) : **נפשך.** ר"ל גופך וכן וריקה נפשו (ישעיה כט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לא חסה עליך עין, יש הבדל בין חוס ובין חמל, שהחס הוא מפני צרכו אל הדבר, והחומל רוצה בקיום הדבר מצד עצמו כי הוא טוב בעיניו, ר"ל שלא חסה עליה עין אביה מצד צרכו להקים לו זרע, ולא אחר מצד החמלה שלא תשחת. עד כאן פירש איכות ההולדה שעז"א ומולדותיך, עתה יפרש מ"ש ביום הולדת אותך, כי תיכף ביום הולדת הושלכת אל פני השדה בגעל נפשך, ובנמשל שהושלכה מארצה לשדה ארץ מצרים ושם עבדו בס בפרך בכל עבודה בשדה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא חסה עליך עין לחמלה עליך. החס הוא מפני צרכו אל הדבר, כמו ועינכם אל תחוס על כליכם, אתה חסת על הקיקיון, והחומל הוא מצד טוב הדבר בעצמו, כמו כי חמל העם על מיטב הצאן והבקר ולא אבו החרימם : (מלבי"ם באור המלות)

נ וְאֶעְבֵּר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאֹמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ זְיִי וְאֹמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ זְיִי

רש"י מתבוססת. נרפסת כמו יבוס קמינו : **בדמיך חיי.** אף בנוולך זה לא תמותי ושקיינה לומר שני פעמים לפי שזדס פסח ודס מילה נגאלו ל' אחר מתבוססת שוייליא"ה זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד מתבוססת בדמיך. מתגלגלת ורמוסה בטנוף דם שיצא עמך בעת הלידה : **בדמיך חיי.** ר"ל אף שאתה מוגעל בדם לידה עכ"ז תחיי ולא תמות בעבור הגעול והלכלוך וכפל הדבר לחזק הענין ור"ל בעוד עבדו ישראל במצרים את כל עבודתם בשדה מעונים בפרך היה משפיע נבואתו על אהרן והבטיחם הגאולה כמ"ש ואודע להם בארץ מצרים וכו' (לקמן כ') (מצודת דוד)

מצודת ציון מתבוססת. ענין גלגול ורמיסה כמו כפגר מובס (שם וז) : **חיי.** כמו תחיי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואעבר עליך, אז עבר הנדיב העליון וראה אותה מתבוססת בדמיה שעל ידי ההשלכה נפצעה בפצעים ויצאו ממנה דמי המכה חוץ מדמי הלידה, והיא מלוכלכת בשני מיני דמים, והאיש בעל

החסד עבר בכל פעם והשגיח אליה מידי עברו והיה אומר לה שתחיה בדם הפצעים ולא תמות, והנמשל שה' השגיח עליהם בעת גלותם והגם שפרעה הרג ילדיהם והכה ופצוע במ, השגיח ה' עליהם שיחיו ולא יסופו (מלבי"ם באור הענין):

מלבי"ם - באור המלות מתבוססת, כמו מאלהים היתה תבוסת אחזיהו (דה"ב כ"ב ז'), ובדברי חז"ל דם תבוסה : (מלבי"ם באור המלות)

וַיְבָרֵךְ רַבְּבָהּ כְּצִמּוֹז הַשְּׂדֵה וְנִתְתִּיף וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי וְתִבְאִי בְּעַדִּי עַדִּי יָמַי עַדִּי יָמַי וְשַׁעֲרָה צִמּוֹז וְאֵת עָרִם וְעָרִיהָ:

רס"י רבבה כלמה. כמו שנא' וזני ישראל פרו וישראל וירצו (שמות א'): בעדי. לשון מכלול ומנחם פי' בעדי עדיים לשון עד כמו בטחו זה' עדי עד אנגוק"א אסיגל"א בלע"ז אבל דונק פתר אותו לשון עדי ומסקל עדי עדים הוא מן י' שמות ארי אריים כזי כזיים גדי גדיים : נכונ. פורני"ט אפייטיאס בלע"ז : ושערך למה. סימני נערות : ואת ערום ועריה. מן המלות (רס"י) :

מצודת דוד רבבה. החומל הזה הבטיחם שתהיה לרבבה להרבות בנים ובנות כצמח השדה ר"ל המקום הפרם והרבים במצרים כמ"ש ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד (שמות א') : ותרבי. בהיותך ע"פ השדה היית מגודלת ומאומנת ותגדלי בקומה ובאת לזמן הראוי להתקשט בקשוטים יפים הם ימי הנערות : שדים נכונ. השדים שלך היו גדולים כל צרכן ושער במקום בית הערוה היה מצמיח והם סימני נערות : ואת ערום ועריה. ועוד היית ערומה מבלי כסות כעת שנולדה ר"ל שהיו מרובים באוכלוסין וגדולים בכח ובא זמן הגאולה אבל היו ערומים מבלי זכות ומע"ט : (מצודת דוד)

מצודת ציון רבבה. ר"ל הרבה רבבות ורבוא הוא עשרת אלפים : ותרבי. ענין גדול ואמון כמו רבתה גוריה (לקמן יט) : בעדי עדיים. ענין קשוט כמו ותעד נזמה (הושע ב) ור"ל בהטוב והיפה שבעדיים ודוגמתו מלך מלכים (לקמן כו) : נכונ. מלי הכנה ר"ל מתוקן כל צרכן בענין הגדול : ערום. הוא המחוסר המלבוש : ועריה. מגולה כמו מקורה הערה (ויקרא כ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין רבבה, ובמשל הזה שמצא אותה בשדה מדמה אותה שתהיה רבבה כצמח השדה, וכן היה שרבתה בריבוי וגדלה עד שהגיע עת הפרח שאז יבואו הצמחים בעדיים, פרחים יפים וציצים מקושטים

אשר יקשטו זרעם בם, ומה היו העדיים, מפרש שדים נכנו ושערך צמח שזה זמן הפרח אצל האשה וצבי עדיה, רק שהיתה ערום ועריה ר"ל ערותה מגולה ובנמשל שה' השגיח שיפרו וירבו כמ"ש כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ, עד שהגיע עת התור וזמן הגאולה והיו שדים נכנו שהם משה ואהרן כמ"ש חז"ל שהם השדים המוכנים להניק דבש וחלב, רק שהם היו עדין ערומים שלא היה בידם תורה ומצות וזכיות שהם הבגדים המליציים בגדי הנפש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותבאי בעדי עדיים. כמו בא בימים, ותבואי עד שנותיך, בעת וזמן שראוי לעדות עדים, ועדי מקור : **ערום ועריה.** עריה הוא גלוי בית הערוה, שהוא יותר מערום שיבא גם על המכוסה קצת, כמו כאשר הלך עבדי ישעיה ערום ויחף : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ וְהִנֵּה עֵתְךָ עֵת הַדִּיּוֹת וְאֶפְרֹשׁ כְּנָפַי עָלֶיךָ וְאֶכְסֶה עֲרוֹתְךָ וְאֶשְׁבַּע כֹּךְ וְאֶבּוֹא בְּבְרִית אִתְּךָ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה וְתִהְיֶי לִי :

רש"י דודים. אמיטיא"ש זלע"ז : **ואפרוש כנפי.** כנף בגדי : **ואשבוע לך.** לכן אמור לבני ישראל אני ה' והולאתי אתכם (קס ו) ואין לכן חלא שבועה כמו שנאמר (שמואל א ו) לכן נשבועתי לבית עלי : **ואבא בברית אותך.** הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם : (רש"י)

מצודת דוד ואעבור. ואז עברתי עליך וראיתי שכבר את בעת הראוי להראות לך אהבה וידידות ר"ל לקחת אותך לאשה : **ואפרוש.** ופרשתי עליך כנף בגדי לחסות בצילי והוא ענין נשואין וכן ופרשת כנפיך (רות ג') : **ואכסה ערותך.** לבל תהיה ערומה בגלוי ערוה : **ואשבוע לך.** שלא אבגוד בך : **ואבוא.** כרתי עמך ברית על זאת : **ותהיי לי.** ר"ל והנה כן היה כי היית לי לאשה ר"ל בעת בוא זמן הגאולה לקחתך ממצריך לחסות בצילי ועשיתי עמך נפלאות כאלו היית ראויה להם ונתתי לך התורה ונשבועתי לך וכרתי עמך ברית להיות לי לעם וכן היית עמי : (מצודת דוד)

מצודת ציון דודים. ענין אהבה וחיבה : **כנפי.** הוא שולי הבגד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואעבר עליך, אז עבר הדוד שנית, וראה שהגיע עתה עת דדים, שראה שהגיע עת הגאולה ויפרש כנפיו עליה, והמליצה כמו ופרשת כנפיך על אמתך היינו שיחד אותם לשמו כמ"ש בני בכורי ישראל, **ואכסה ערותך** ע"י מצות מילה שנתן להם, **ואשבוע לך ואבוא בברית אתך,** כמ"ש ואזכור את בריתי, **ותהיי לי,** כמו שכתוב ולקחתי אתכם לי לעם

טו וְאֶרְוֹצֶךָ בְּיָמַי וְאֶשְׁטֶף דְּמִיךָ מִעֲלֶיךָ וְאֶסְכֶּךָ בְּשָׂמֶיךָ:

רש"י ואסוכך. לשון משיחה וכל הענין אינו אלא לשון משל ויונתן פי' את כולה ואין להוסיף על התרגום וכן פירשה מכורותיך ומולדותיך וגומר תותבותכון וילדותכון מארעא כנענאי תמן איתגליתי אל אברהם אבוכון בין בתריא ואודעתיה דאתון נחתין למאריס וזרע מרומס אנא פריק יתכון ובזכות אבהתכון אנא מתריך ית אמוראי ומשיאי ית חתאי : ומולדותיך **זיוס** הולדת אותך וגו'. ואף כד נחתו אבהתכון למאריס תותבון בארעא ללא דילהון משעבדין ומענן להון הות כנישתא דישראל דמיא לולדא דרטיש על אפי צרא ללא איתפסק שוריה ובמיא לא אישתטיף לאיתנקהא ובמלח לא איתמלח ובאיסורין לא איתאסא : לא חסה עליך עין וגו'. לא חסת עליכון עינא דפרעה רשיעא למעבד לכון טבא חדא לאנחא לכון משעבדכון לרחמא עליכון וגזר עליכון גזירת גמירא למרמי ית דכוריכון בנהרא לאבדא יתכון בעידן דהויתון במאריס. ואעבר עליך וגו'. ועל דוכרן קיס אבהתכון קדמי איתגליתי למפרקכון ארי גלי קדמי ארי אתון מענן בשיעבדיכון ואמרית לכון בדמא דמהולת' אחוס עליכון ואמרית לכון בדס פסחא אפרוק יתכון. רצבה כלמח השדה נתתיך. ריבצת כלמחי חקלא יהבתיכון וסגיתון ותקיפתון והויתון לזרעין ולשצטין ובעובדי אבהתכון תקניא עידן פורקן כנישתכון מטא ארי אתון משעבדין ומענן. ואעבור עליך ואראך. ואיתגליתי על משה באסנא וארי גלי קדמי ארי מטא זמן פורקנכון ואגנית במימרי עליכון ואעדיתי חוביכון וקיימית במימרי למפרק יתכון כמה דקיימית לאבהתכון אמר ה' אלהים למהויכון עם משמש קדמי. וארחאך במיס. ופריקית יתכון משעבוד מאראי ואעדיתי תקוף מרוותא מנכון ודברית יתכון בחירותא : (רש"י)

מצודת דוד וארחצך. עד לא לקחתניך לאשה רחצתי אותך במים להסר ממך הגעול והלכלוך ושטפתי ממך דם הלידה וסכתי אותך בשמן ר"ל עד לא קבלת התורה צויתי אותך להתקדש ולכבס השמלות כמ"ש וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם (שמות י"ט) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואשטוף. ענין הדחה ורחיצת הטנוף : **ואסוכך**. מלשון סיכה

מלבי"ם - באור הענין וארחצך במים, נגד מ"ש במים לא רחצת רחצתי אותך ואשטף דמיד, ונגד מ"ש והמלח לא המלחת, ואסכך בשמן לעדן הבשר, ונגד מ"ש והחתל לא חתלת אמר **ואלבישך רקמה**, ובנמשל שהעביר מהם דעות הכוזבות ע"י רחיצה במי ים סוף שאז ויאמינו בה', ואח"כ סך אותם בשמן משחת קדש, כמ"ש שם שם לו חק ומשפט, ואח"כ הלבישם רקמה במעמד המובחר שנתן להם תורה ומצות והחליפו שמלותם ויהיו לו ממלכת כהנים וגוי קדוש : (מלבי"ם באור הענין)

וְאֶלְבִּישְׁךָ רִקְמָה וְאֶנְעֶלְךָ תְּוֹזֵא וְאֶזְבֹּשְׁךָ בְּעִשֵׂי וְאֶכְסְךָ בְּמִשֵּׁי:

רפ"י ואלבישך רקמה. ואלבישך רחמה. ואלבישך יתכון לבושי צורין מחמדת סנאיכון : ואנעלך תחש. איקאללכייטוי"י טייסו"ן בלע"ז ויהיבית מסן דיקר זרגליכון : ואחצךך בשש. איפוליינישטוי בלע"ז וקדשת מנכון כהניא למהוי משמשין קדמי במלנפן לבוז : ואכסך מסי. סוויא"ה בלע"ז וית כהנא רבא בלבושי לבזעונים ומ"א ואכסך מסי אלו שצעת ענני כבוד דכתיב לא ימיש עמוד הענן יומס (שמות יג) : (רפ"י)

מצודת דוד **ואלבישך**. לבשתי אותך בגדי רקמה ושמתי ברגליך נעלים מעור תחש וחגרתי אותך באזור משש וכסיתי אותך במלבושי משי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רקמה**. מעשה רוקם בחלוף הגוונים : **ואנעלך**. מלי נעל : **תחש**. שם בריה כמו ועורות תחשים (שמות כה) : **ואחבשך**. ענין חגורת האזור כמו ויחבש את חמורו (בראש"י כב) ור"ל קשר אזורו : **בשש**. הוא פשתים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואלבשך רקמה** נגד ד' בגדי כהונה, **הלבוש** התחתון שהוא הכתונת היה **רקמה** ונגד המכנסים באיש והם הנעלים באשה **אנעלך תחש**, ונגד האבנט **אחבשך בשש**, ונגד המצנפת באיש **אכסך משי**, כיסוי העוטה הראש והגוף : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ואלבשך ואכסך**, כשבאו ביחד, יהיה הכיסוי על הלבוש, כמו וכסה חמס על לבושו, וכולל גם כיסוי הראש, ותכס בצעיף : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וְאֶעֱלֶךָ עָדִי וְאֶתְנֶה צְמִידִים עַל-יְדֶיךָ וְרִבִּיד עַל-גְּרוֹנְךָ:

רפ"י וּלְעֵדֶךָ עֲדִי. אִיפֹאֲרִיטוֹ"י צִלְע"ז וְתִקְנִית יִתְכוּן תִּיקוּן פִּתְגָמִי אֲזִרִיתָא כְּתִיבִין עַל תְּרִין לֹחֵי אֲזַנִּיָּא : וְאֶתְנֶה. עַל יְדֵי מִשָּׁה : לְמִידִים. חֲזַרְתִּי לְזֹכֵר כְּנֹגֵד חֲזַרוּ חֲמִשָּׁה כְּנֹגֵד חֲמִשָּׁה : (רפ"י)

מצודת דוד וְאֶעֱדֶךָ עֲדִי. קִשְׁטָתִי אֹתְךָ בְּקִשּׁוּטִים וְנִתְתִּי עַל יְדֶיךָ צְמִידֵי הַזְרוּעַ וְרִבִּיד נִתְתִּי עַל גְּרוֹנְךָ : (מצודת דוד)

מצודת ציון צְמִידִים. הֵם הַנְּתוּנִים עַל הַזְרוּעַ וְכֵן וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יְדֵיהֶם (שֵׁם) כְּדִ : וְרִבִּיד. עֵנֶק לְתַכְשִׁיט וְכֵן וַיִּשֶׁם רִבִּיד הַזֹּהֵב (שֵׁם מֵא) : גְּרוֹנְךָ. צוֹאֲרֶךְ וְכֵן קָרָא בְּגֵרוֹן (יִשְׁעִיהֶם נַח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וְאֶעֱדֶךָ עֲדִי עַל הַמְּלַבּוּשִׁים, שֶׁהֵם הַתְּרִי"ג מִצּוֹת שְׁנֵתוֹן לָהֶם, עַל הַמִּצְוֹת הַתְּלִיּוֹת בַּפְּעוּלוֹת הַיָּדִים, אִמֵּר נִתְתִּי צְמִידִים עַל יְדֶיךָ, וְעַל מִצְוֹת הַתְּלִיּוֹת בְּקוֹל וּדְבוּר, אִמֵּר רִבִּיד עַל גְּרוֹנְךָ : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וְרִבִּיד עַל גְּרוֹנְךָ, יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין גְּרוֹן וּבֵין צוֹאֵר, שְׁצוֹאֵר הִיא חִיצוֹנִית הַצּוֹאֵר, וְהַגְּרוֹן הוּא הַגְּרֵגֶרֶת מִבְּפָנִים, קָרָא בְּגֵרוֹן, וְגְרוֹנְךָ מִצְמָאָה וְהִלְי"ל כְּמִ"ש (בְּרֵאשִׁית מ"א) רִבִּיד הַזֹּהֵב עַל צוֹאֵרוֹ, מִזֶּה מְבוֹאֵר שֶׁלְּפִי הַמְּלִיצָה מְדַבֵּר מִן הַגְּרוֹן הַפְּנִימִי הַמוֹצֵא קוֹל, וְכֵן (מִשְׁלֵי א' ט"ו) וְעֵנֶקִים לְגֵרֵגֶרֶתֶיךָ. תַּכְשִׁיטִי הַקּוֹל וְהַדְּבוּר בַּחֲכָמָה : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְאֶתָּן נֶזֶם עַל-אֶפְךָ וְעֵגִילִים עַל-אֶזְנֶיךָ וְעֵטֶרֶת תְּפָאֶרֶת בְּרֵאשִׁיֶּךָ:

רפ"י וְאֶתָּן נֶזֶם עַל אֶפֶיךָ. וַיְהִיבִית אֲרוֹן קִיּוּמִי צִינִיכּוֹן : וְעֵגִילִים עַל אֶזְנֶיךָ. לְשׁוֹן נֶזֶם וְעֵנֶן יִקְרִי מִטַּל עֲלוּיכּוֹן עַל סָם שְׁהִיוּ מוֹקִפִּין צִעְגוֹל : וְעֵטֶרֶת תְּפָאֶרֶת צִרְאֶשֶׁךָ. וּמִלְאֲךָ שְׁלִיחַ מִן קִדְמֵי מְדַבֵּר צִרְיִסִיכּוֹן שְׁנֵאֲמַר וַיַּעֲזוֹר מִלְּכֶם לְפָנֵיהֶם וְה' צִרְאֶשֶׁם (מִיכָה ב) : (רפ"י)

מצודת דוד וְעֵגִילִים. הֵם נְזָמֵי הָאֹזֶן : בְּרֵאשֶׁךָ. נִתְתִּי עַל רֵאשֶׁךָ ר"ל אֲזִי נִתְתִּי לְךָ מִצּוֹת וְחֻקִּים טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים יִשְׂרִים : (מצודת דוד)

מצודת ציון נֶזֶם. שֵׁם הָעֵדִי הַנְּתוּן עַל הַחוּטִם : וְעֵגִילִים. כֵּן יִקְרָאוּ נְזָמֵי הָאֹזֶן עַל שֶׁהֵם עֲגוּלִים בְּמֵרְאִיהֶם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתן על המצות התלויות בעינים וחוש הריח, אמר **נזם על אפך**, שחוש הריח מציין הראיה הרוחניית כמ"ש והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט, ועל מצות התלויות בשמיעת האזן, אמר **ועגילים על אזניך**: (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וַתַּעֲדֵי זָהָב וְכֶסֶף וּמִלְבוּשֵׁיךָ (ש"ש) שֵׁשׁ וּבִשְׂמֵי וְרִקְבֹּה סֶלֶת וְדָבֵשׁ וְשֶׁמֶן (אכלתי) אֶכְלֶתָּ וְתִיפִי בְּבִמְדָּר בְּמִדָּר וְתִצְלָוּי לְמַלְוֹכָה:

רס"י ותעדי זהב וכסף. ויהצי' משכני בניכון מתקן צדהב וכסף ויריעת בוצ' ולכעונין וליוזין ומנח' לטב כסולתא וכדבש וכמשה אוכלית יתכון ועתרתון ותקפתון לחדא ואללחתון ושלטתון בכל מלכות': סלת ודבש ושמן אכלת. המן שהיה משתנה לכל הטעמים לסלת ודבש ושמן אכלת, ומ"א י"ג דברים יש כאן וכנגדן אמר להם הקב"ה להביא י"ג דברים המנויין בתרומת המשכן ואף על פי כן הוא פורע להם כנגדם לע"ל י"ג דברים וברא ה' על מכון הר ליון וגו' וסוכה תהיה לכל יומם מחורב מזרם וממטר וגו' (ישעיה ד) : ותיפי. לשון יופי : (רס"י)

מצודת דוד ותעדי. קשטת עצמך עם העדי שנתתי לך ומלבושך היה שש ומשי ורקמה ואכלת סולת ודבש ושמן ונעשית יפה עד מאד והיית מצלחת עד הגעת למלכות ר"ל מתחלה קיימת המצות והמשפטים ואני נתתי לך ארץ זבת חלב ודבש ומאד נתגדלת להעמיד מלכים אדירים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותעדי, ואחר כך **עדיית מעצמך זהב וכסף** כאשה המושלת בבית (והנמשל על התקנות שעשו הזקנים והנביאים) עד כי **ותיפי במאד מאד ותצלחי למלוכה בימי דוד ושלמה**: (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בְּגָוִים בְּיַסְיֶיךָ כִּי | כָּלִיל הוּא בְּהַדָּרִי אֲשֶׁר-
שְׂמֹתִי עָלֶיךָ נָאם אֲדָנִי יְהוָה:

רס"י כי כליל הוא. לשון מכלול ד"א כי כליל הוא כי שלם היה ד"א כי כליל קרוג"א בלע"ז כמו נזר דמתרגמינן כלילא : (רס"י)

מצודת דוד ויצא לך. בין העכו"ם נתפרסם שמך במרבית יפיך : כי כליל הוא. ר"ל היופי שבך היה כל היופי שאפשר להיות : בהדרי. בסבת ההוד וההדר אשר שמתי עליך במרבית העדי ורוב התענוגים ר"ל נתפרסם שמך במרבית הצלחתך שהיה בך בשעור מרובה בסבת ההדר ששמתי עליך לתת בך כח לעשות חיל : (מצודת דוד)

מצודת ציון כליל. מלי כל וכן כליל תקטר (ויקרא ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויצא לך שם בגוים כמ"ש ויצא שם דוד בכל הארצות, וכל העמים מביאים מנחה לשלמה, ובאמת היופי לא היה מצד עצמך רק ע"י הדרי אשר שמתי עליך, ר"ל שהיתה השגחיית על ידי הופעת כבוד ה' עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] ותבטוּזי בְּיַפְיָךָ ותִּזְנֶי עַל-שְׁמֶךָ ותִּשְׁפְּכֵי אֶת-תְּזוֹנוֹתַיָּךְ עַל-כָּל-עוֹבֵר
לוֹ-יְהִי:

רש"י ותזני על שמך. בטחת על שם היופי שיאל לך : ותשפכי את תזנותיך. הראית יופיך לכל עובר עד נשפכה עליהם תאוות זנותך לפתות אותך לזנות עמם : לו יהי. ומשנתאוו לך אתה הפקרת להם עצמך ולכל אשר שאל זנותך לו היה, וי"ת ולא כשר לך למעבד כן כאלו היה כתיב לא יהי וכל משל הזה על עגל המדבר ועל שאר עכו"ם שעבדו שצטו של דן צמדבר כמו שכתוב כל הגחשלים אחריו (דברים כה) ומלינו צפסיקתא זה שצטו של דן שהענן פולטו שהיו כולם עובדי עכו"ם : (רש"י)

מצודת דוד ותבטחי ביפיך. ר"ל חשבת שלא אמאסך כי בטחת ברוב יפיך ובעבור זה זנית על בטחון שם היופי שיצא לך שאין מהדרך להיות נמאס יופי כזה : ותשפכי. גלית תאוות זנותיך כדבר הנשפך הגלוי לעין כל : על כל עובר. על כל מי שעבי עליך היה לו תאוות זנותיך כי לכולם חשקת ר"ל בטחת במרבית הצלחתך ופרסום שמך וחשבת שלא תסור ממך ולכן עבדת עכו"ם בגלוי ולכל מין עכו"ם שראית : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותבטחי, אולם את בטחת ביפיך כאילו היופי היא טבעיית לך מצד עצמך לא ממני, ותזני על שמך, ר"ל תחלה לא זנית עדיין בעצמך רק זנית על שמך כמ"ש רחב בשמה זנתה, ותשפכי את תזנותיך על כל עובר שכל העובר וראה אותך בוערת בו אש התשוקה לזנות, באופן שתזנותיך לו יהי, שהגם שלא זנית עמו נשארה תזנותיך לו, הינו שחשק בך והתאוה והחשק נהיה אצלו ונקבעה בלבו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותשפכי את תזנותיך. יש הבדל בין זנות ותזנות, שתזנות היא שמעוררת העוגבים להתאוות לה, ולפעמים יחזור התזנות אליה שמזנה עמה, ופה אמר לו יהי כי לא תזנה עמו רק ישאר התאוה אצלו (מלבי"ם): באור המלות

[טז] ותקוֹזי מִבְּגָדֶיךָ וְהַעֲשֵׂי-לְךָ בְּמוֹת טָלְאוֹת וְהַזְנִי עֲלֵיהֶם לֹא בָּאוֹת וְלֹא יִהְיֶה:

רס"י צמות טלואות. מכוסות צבגדים מנומרין של מיני צבעונין פלטרוא"ס צלע"ז : לא באות. לא היתה ראויה זאת לצבא, נו"ן אצני"ר אינו"ן אייטר"ח צלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ותקחי מבגדיך. מן הבגדים שעשיתי לך מהם לקחת ועשית לך מקומות גבוהות במקום פרסום ומהבגדים ההם עשית עליהם מכסאות מנומרות חלופי הגוונים ועליהם זנית ר"ל העמידו העכו"ם במקום פרסום וציפום בכסף וזהב אשר נתתי להם ושם עבדו לו : לא באות ולא יהיה. מעשים כאלה לא באו עדיין בעולם ולא יהיו נעשים עוד דוגמתן : (מצודת דוד)

מצודת ציון במות. מקומות גבוהות כמו במתי ארץ (דברים לב) : טלואות. ענין חלופי הגוונים כמו ונעלות בלות ומטולאות (יהושע ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותקחי, אח"כ לקחת מבגדיך וקרעת אותם לטלאים וחתיכות, ותעשי מן הטלאים במות, ר"ל כרים וכסתות גבוהות לזנות עליהם בצנעה, לא באות ולא יהיה, ר"ל הגם שהבגדים האלה לא יבואו עוד ולא יהיה לך אחרים תחתיהם בכל זאת קרעת אותם לזנות עליהם (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות טלואות. כמו נעלות בלות ומטולאות (יהושע ט' ה') לא באות ולא יהיה. לא יבואו בבגדים האלה אליך הגם שיהיה במציאות ומוסיף שלא יהיה עוד במציאות כלל כי לא ירד ה' עוד על הר סיני להשמיע תורתו ומצותיו לבני אדם עוד הפעם : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] ותקוֹזי כָּלִי תִפְאֲרֹתָ בְּיַדִּי וּמִפְסָפִי אֲשֶׁר זָתַתִּי לְךָ וְהַעֲשֵׂי-לְךָ צְלָמִי וְזָכַרְתָּ-בָּם:

רס"י כלמי זכר. לפי סדימה אות' לנקבה זונה דימה את הגלולים לזכר

מצודת דוד כלי תפארתך. כלי הקשוט : ותעשי לך. מהם עשית דמות צלמי זכר וזנית עמהם כדרך זונה מופלגת בתכלית הזנות וההפקר ר"ל מהכסף והזהב אשר הרביתי להם עשו צלמי עכו"ם להשתחוות להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותקחי כלי תפארתך, מן כלי הזהב והכסף עשתה צלמי זכר שעמהם זנתה, צייר שעוד לא זנתה עם איש, רק עם צלם הנעשה כתבנית איש, ושלא זנתה עדיין בגלוי רק בצנעה על הכרים שעשתה מן הבגדים (לא על גב ורמה ברחובות כמו שיאמר אח"ז) ועם אנשים לא זנתה עדיין רק ששפכה תזנותה עליהם להכניס בהם רוח תאוה, וכ"ז משל על הע"ז שעבדו מימי רחבעם עד ימי אחז שעדיין לא עבדו ע"ז בפרהסיא רק בצנעה, ולא עבדו לע"ז לשם אלהות רק היתה אצלם כעין טלמסאות להמשיך על ידם השפע מלמעלה שזה ימליץ שזנתה עם צלמי זכר שאינו זנות ממש רק נראה כזנות, וצייר שעשה הצלמים מן בגדי תפארתה, ר"ל עם עשותה אז מצות ה' ושומרת התורה שהם בגדי תפארתה עבדו העבודות האלה ג"כ בחשבם שה' ירצה בם ושיהיה כעין אמצעי בינם לבין ה', אבל בזה השחיתה בגדי תפארתה, כמ"ש לא באות ולא יהיה, והגם שהיא לא זנתה ממש כי היו רק צלמי זכר, בכל זאת כבר זנתה על שמה, כי יצא השם שהיא עובדת ע"ז ככל גויי הארצות, ושפכה תזנותה על כל עובר ללמוד ממעשיה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותזני בם. לא מצאנו פעל זנה שאחריו ב' ? , וע"כ פירוש שתזני על ידי כמו ויזנו במעלליהם, כי לא יזנו עם הצלם רק על ידו : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] ותקוּזי אֶת-בְּגֵדֵי רִקְמֹתַי וְתַכְסִּים וְשִׁמְנֵי וְקִטְרֹתַי (זַתַּתִּי) לְפָנֵיהֶם:

מצודת דוד ותכסים. בהם כסות הזונים עמך : ושמוני וקטרתי. השמן והקטרת שנתתי לך נתת לפני הזונים : (מצודת דוד)

מצודת ציון וקטרתי. הוא מיני בושם מעורבבים ונותנים על האש להריח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותקחי את בגדי רקמתך, מצייר שאחר שעשתה מן כל בגדיה במות טלואות, לא נשארו לה רק בגדי רקמתה שאמר ואלבישך רקמה שהוא הכתונת כנ"ל, לקחה אח"כ גם הכתונת שהוא הבגד המכסה

את בשרה וכסתה בו את הצלמים, וגם נתנה לפניהם את השמן והקטורת של ה' (מלבי"ם): באור (הענין)

[יט] וְלֹזְמֵי אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָךְ סֶלֶת וְשֶׁמֶן וְדָבַשׁ הָאֲכַלְתִּיךָ וְנָתַתִּיהוּ לְפָנֵיהֶם לְרִיזוֹ לְרִיזוֹ וַיְהִי זָאֵם אֲדָנִי יְהוָה:

רש"י ולחמי אשר נתתי לך וגו'. יום שעשו את העגל ירד להם המן ונתנו ממנו לפני העגל ואעפ"כ ויהי זיוס מחר ולא פסק ואף כן מפורש בספר עזרא (נחמיה ט) אף כי עשו להם עגל מסכה וגו' ואתה ברחמיך הרבי' לא עזבת' וגו' ומנך לא מנעת מפיהם כדי הוא למנוע מהם ולא מנעת אף כאן ויהי נאם ה' אלהים היה הלחם ולא פסק מליכד ליום מחר כך דרש רבי תנחומא : (רש"י)

מצודת דוד האכלתיך. אשר נתתי לך למאכל : ונתתיהו. אתה נתת את כל אחד מהם לפני הזונים להיות להם לריח טוב ולנחת רוח ר"ל מה שנתתי לך הבאת לקרבן לפני העכו"ם : ויהי. ר"ל כן היה באמת לא תוכלי להכחישו כי אני היודע ועד : (מצודת דוד)

מצודת ציון ניחוח. מלי' נחת רוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולחמי, וגם הלחם שנתתי לך לאכלה וגם הסלת ושמן ודבש אשר האכלתיך הוכרחתי לתת לפניהם לריח ניחח, ומפרש איך נתן אותו ה' לפניהם, כי ויהי אחר שהלחם היה ולא נשבת, שעדיין נתתי לך הלחם ויהי ולא נבטל. הרי כאילו אני נותנו לפני הע"ז שאתה מקריב אותו לפניהם, (ונגד מ"ש אצל הבגדים לא באות ולא יהיה שהבגדים לא יהיו אחרים תחתם אמר שהלחם היה גם אח"ז), וכ"ז ממליץ מה שעשו עד ימי אחז שלא נתפקרו עדיין לגמרי ובכל זה כבר עבדו ע"ז בימי רחבעם ובימי אביה שאשתו אם אסא עשתה מפלצת לאשרה שהוא צלם זכר לזנות עמו, שעז"א ותעשי צלמי זכר ותזני בם, ובימי עתליה שכתוב כי עתליה המרשעת בניה פרצו את בית האלהים וגם כל קדשי בית ה' עשו לבעלים, שעז"א ושמני וקטרתי נתת לפניהם וכן אמציה שהקטיר לאלהי שעיר ובכ"ז היה כ"ז בצנעה ועבודת בית ה' היה עדיין על מכונו : (מלבי"ם): באור (הענין)

[כ] וְהִתְקַוִּי אֶת-בְּנֵיךָ וְאֶת-בְּנוֹתֶיךָ אֲשֶׁר יִלְדֶיךָ לִי וְהִתְקַוִּי לָהֶם לְאֹכֹל הַמִּזְבֵּחַ (מותאנתר) בַּתְּנוֹנוֹתֶיךָ:

רפ"י אָסר ילדת לי. היו לו חמשה בנים ד' מהם לעבוד עכו"ם ואחד מוקצה לבית הספר וזא להקרי' אחד מזניו למוֹלך מקרי' לו את זה שהקלה ללמוד תורה במדרש רבי תנחומא, ואני אומ' אָסר ילדת לי אלו הזכור' וכן הוא אומר בספר הזה (לקמן כ') ואטמא אותם במתנותם בהעבי' כל פטר רחס :

מצודת דוד ילדת לי. ילדת ממני : להם לאכול. להזונים להיות להם למאכל : המעט. וכי מעט בעיניך ממה שהלכת אחר הזנות עד שגם עשית את זאת :

מלבי"ם - באור הענין ותקחי, עתה יספר מה שעשו בימי אחז שעבד ע"ז בפרהסיא והעביר את בניו באש למוֹלך, ועז"א ותקחי את בניך, ר"ל תחלה לא לקחת את בני רק את בניך ואת בנותיך ר"ל הבנים שהיו שלך באמת לא שלי, רק אשר ילדת לי, שאת יחסת אותם לי על שגדלו בביתי, המעט מתזונתיך ר"ל לקחת בניך המעט שילדת לי מתזונתיך שילדת לי בזנות, והם היו מעט ולא הספיקו, ולכן הוספת עוד. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותקחי את בניך. מגביל נגד מ"ש ותשחטי את בני, ושעורו ותקחי את בניך אשר ילדת לי מתזונתיך. ותזבחום להם לאכול, המעט ותזבחי את בני :

[כא] וְתִשְׁזוֹטִי אֶת-בְּנֵי וְתִתְּנִים בְּהַעֲבִיר אוֹתָם לָהֶם:

מצודת דוד ותתנים. נתת אותם להם במה שהיית מוליך אותם להם למאכל רצה לומר בניך המיוחדים לי ללמוד בבית הספר אותם שחטת לעכו"ם :

מצודת ציון בהעביר. מלי העברה והולכה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותשחטי את בני שהיו שלי שנולדו ממני, ותתנים לכומרים בהעביר אותם להם לע"ז, כי הדין הוא שאינו חייב עד שימסרנו לכומרים ויקח אותנו מידם ויעביר בעצמו (עמ"ש בס' תו"ה קדושים סי' צ') ועז"א ותתנים לכומרים בהעביר, שאח"כ העברת אותם בעצמך שכן דרך עבודתה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותתנים. כמו ומזרעך לא תתן להעביר למוֹלך (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְאֵת כָּל-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ וְתִזְנֶתֶךָ לֹא (זָכַרְתִּי) זָכַרְתָּ אֶת-יָמֵי
נְעוּרֶיךָ בְּהֵיוֹתְךָ עִרְם וְעָרְיָה בְּתַבּוּסָסַת בְּדָמְךָ הָיִיתָ:

רפ"י את ימי נעוריך. את חסדי אשר עשיתי עמך במלכים : (כפ"י)

מצודת דוד ואת כל וגו'. עם כל התועבות והזנות שעשית לא זכרת בעת
ההיא הטובה שעשיתי עמך בימי נעוריך כשהיית ערומה מבלי לבוש
והיית מתגלגלת ורמוסה בטנוף הדם שיצא עמך בעת הלידה ר"ל לא
זכרת הטובה שעשיתי עמך בהוציאך ממצרים מעבודת פרך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואת כל תועבותיך, ע"י כל תועבותיך באת לידי מדה
זו שלא זכרת כלל מעמדך הקודם בהיותך עירם ועריה, שאם היית זוכר
מעמדך במצרים ואת הנסים שעשיתי עמם היית ירא מעונשי השם,
שיחזיר אותך לעבדות כמו שהיית במצרים, אבל ע"י זנותך שכחת את ה'
לגמרי ותלית הכל במקרה, והראיה כי הלא.(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואת כל. כמו ועם כל : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וַיְהִי אַחֲרַי כָּל-רַעְתָּךְ אֹי אֹי לָךְ נָאִם אֲדָנָי יְהוִה:

רפ"י אוי אוי לך. וי לך על דחצת ווי לך על דלח חצת : (כפ"י)

מצודת דוד ויהי. ר"ל ומה א"כ יהיה אחר כל רעתך מהו הגמול שתקבל
הנה אוי אוי יהיה לך רבת פעמים לפי מרבית הרעה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויהי אחרי כל רעתך אוי אוי לך שאחז נלקה במכות
שונות ואם היה זוכר שיש אלהים שופט ומשגיח הי"ל לשוב בתשובה
והוא הוסיף למעול כמ"ש (בדה"ב כ"ח) ובעת הצר לו ויוסף למעול בה'
הוא המלך אחז, שכל שהוסיף ה' להכותו הוסיף במעלו, ואחר שראה
שאויו אוי לו אז.(מלבי"ם באור הענין)

[כד] וַתִּבְלֵי-לָךְ יָגֵב וַתַּעֲשֵׂי-לָךְ רָמָה בְּכָל-רְוֹזוֹב:

רפ"י ותבני לך גב. גובה כעין בימוס ומזבח, ותבני לשון בנין : (כפ"י)

מצודת דוד ותבני. כי הנה בנית לך מקום גבוה להיות נראה לכל הזונים לבוא שמה : רמה. בנין רם עשית בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום : (מצודת דוד)

מצודת ציון גב. מל' גובה : רמה. מל' רם וגובה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותבני לך גב, הוסיף לעזוב את ה' לגמרי ולעבוד ע"ז בפרהסיא, והיית דומה כזונה הקדשה בעינים עלי דרך מופקרת לכל עד שתבנה לה גב מקום לשכב עליו, ועשית ג"כ רמה מקום שמיוחד למשכב היה מקום רם, שיראהו הכל וידעו שכאן מקום זנות וזה עשית תחלה בכל רחוב לזנות עם אנשי העיר, ואח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גב. מקום בולט שי"ל שטח למעלה, כמו לגבי שומר גביכם, ורמה הוא מקום רם דוקא : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] אֶל-כָּל-רֹאשׁ יְהָרָה בְּנֵית רְמֹתָ וְהִתְעַבְלִי אֶת-יִפְיָהּ וְהִתְפַּשְׂקִי אֶת-רִגְלֶיהָ לְכָל-עוֹבֵר וְתִרְבִּי אֶת-(תִּזְנֹתֶיהָ) תִּזְנֹתֶיהָ :

רש"י ותפסקי את רגליך. לפי שדימה אותה לזונה דבר כלשון תשמיש שיס פיסוק הרגלים איחאקייסמ"ס בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד אל כל ראש דרך. בכל ראש דרך מהדרכים בנית בנין רם ונשא לזנות למען יהיה נמצא לכל עובר ושב : ותתעבי. את היית מתעב וממאס יפייד להראות לכל מי שירצה ולא היית מסתיר אותה כדרך שמסתירים דבר נחמד ויקר : ותפסקי. הרחבת רגליך זה מזה לכל עובר להיות מוכן לו לזנות ומאד הרבית בזנות ר"ל עשית מזבחות לעכו"ם בכל מקום ובפרסום רב ואת בעצמך תעבת הצלחתך כי ע"י מעשיך תהיה נלקחת ממך כי כל העכו"ם שראית עבדת : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל כל. בכל ובא מלת אל במקום בי"ת וכן ואל הארון (שמות כה) ור"ל ובהארון : ותתעבי. מל' תעוב ומיאוס : ותפסקי. ענין פתיחה והרחבה כמו פושק שפתיו (משלי יג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את כל ראש דרך בנית רמתך. שיראוהו גם האורחים עוברי דרך לזנות גם עם הזרים העוברים ושבים, והיא מליצה על שבנו במות ומסכות על ההרים הרמים ועל הדרכים ועבדו אלילים שונים, ותתעבי את יפיך, היית כקדשה שמרוב הניאוף נתעב יפיה ובלו פניה ואז תכסה פניה ותפסקי רגליך לכל עובר ר"ל שכבר סר מעליך הדרך האלהים והיית כגוים הבזוים נכנעים לכל, וגם ותרבי את תזנותיך

להתמיד בעבודת נכר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותפשקי. הרחבת הרגלים דרך גנאי, וכן פושק שפתיו (משלי י"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] ותזני אל-בני-מצרים שכינך גדלי בשר ותרבי את-תזנתך להכעיסני:

רס"י גדלי כשר. צעלי חצר תשמיש : (רס"י)

מצודת דוד ותזני. זנית עם בני מצרים הקרובים לארצך על כי המה גדלי בשר גדלי אברי המשגל וכן נאמר בהם אשר בשר חמורים בשרם (לקמן כג) כי כן דרך אשה זונה התאוות להבעל לגדלי בשר ר"ל עבדתם פסילי מצרים : להכעיסני. ר"ל מרבה היית בזנות עד שא"א שתהיה הכל לתאבון כ"א הכוונה היתה להכעיסני ויאמר כן על כל העכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל בני מצרים. את בני מצרים : שכניך. מלשון שכן : בשר. כן יקרא אבר התשמיש וכן רר בשרו (ויקרא טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותזני, אז הוספת לזנות אל בני מצרים גדלי בשר כינוי לאבר התשמיש, וגם הרבית את תזנותיך להכעיסני שהתחילו לעבוד ע"ז להכעיס את ה', וזה ספור מה שהלכו אז למצרים לעזרה וכ"ז היה בימי אחז כמ"ש (ישעיה ס"ו ל' וס"ו ל"א) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גדלי בשר. כינוי לבשר הערוה, כמו רר בשרו את זובו. ואמר אשר בשר חמורים בשרם : (מלבי"ם באור המלות)

[כח] והיזה נטיתי ידי עליך ואגרע זקך ואתנך בנפש שנאותיך בנות פלשתים הנכלמות בדרךך זמה:

רס"י חוקך. מזונותיך בימי שפוט הסופטי : ואתנך בנפש שנאותיך. בימי שמשון : הנכלמות מדרכך זמה. תרגם יונתן דאילו שלחית לוותהון נביי איתכנעו, ולא היו הולכים בדרכך זמתך : (רס"י)

מצודת דוד נטיתי ידי. להכות בד : ואגרע. חסרתי ממך חוק המזון שקבעתי לך ומסרתי אותך ברצון שונאיך לעשות בד רצונם והשונאים

היו בנות פלשתים אשר המה נכלמות ומתביישו מדרכך דרך זמה כי כן דרך נשים צנועות שהנה מתביישות כשרואות הפלגת הפקר הזונות וכאומר והנה בנות פלשתים הנם טובות וכשרות ממך ר"ל חסרתי מישראל רוב הטובה שהשפעת להם מאז ומסרתיך ביד פלשתים הטובים ממך במעשיהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואגרע. מל' גרעון וחסרון : **הקיד.** ר"ל מזון קבוע וכן ואכלו את חוקם (בראשית מז) : **בנפש.** ענין רצון כמו אם יש את נפשכם (שם כג) : **הנכלמות.** מל' כלימה ובושה : **זמה.** ענינו גנות ורשע כמו כי זמה עשו (הושע י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה נטיתי ידי עליך כי אז הכהו מכה אחר מכה כמ"ש בדה"ב (סימן כ"ח), ולבסוף פשטו פלשתים בערי השפלה והנגב ליהודה וישבו שם, וז"ש ואגרע חקך, שלקח מהם ערים בא"י, ואתנך בנפש שנאתיך בנות פלשתים שהם היו תמיד שונאים לישראל, והם הנכלמות מדרכך זימה, שהם לא הרעו מעשיהם כ"כ כמו ישראל (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חקך. דבר הקצוב לך, כמו כי חק לכהנים מאת פרעה : **ואתנך בנפש.** ברצון, כמו אל תתנני בנפש צרי : (מלבי"ם באור המלות)

[כח] ותזני אל-בני אשור מבבלתי שבעתך ותזנים וגם לא שבעתך:

רס"י מזלתי שבעתך. מתוך שלא שבעת בתועבות מצרים : ותזנים. לשון זנות **אהאנשאר"ה** אאל"ף **בלע"ז** : (רס"י)

מצודת דוד ותזני. עכ"ז לא לקחת מוסר זנית את בני אשור על כי לא היית שבעה מזנות בני מצרים : **ותזנים.** ועמהם זנית וגם בהם לא שבעת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותזני אל בני אשור שאז שלח אחז אל מלכי אשור לעזור לו, ותזנים וגם לא שבעת, כמ"ש ויבא עליו תגלת פלנר מלך אשור ויצר לו ולא חזקו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותזני אל, ותזנים, זנה אל, הי הסרסרנות והעיגוב לזנות, ותזנים הוא הזנות ממש שזה נקשר עם מלת את : (מלבי"ם באור המלות)

[כט] וְתִרְבִּי אֶת-תְּזוֹנוֹתֶיךָ אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן כַּשְׂדִּימָה וְגַם-בְּזֹאת
לֹא שְׂבַעְתָּ:

רפ"י אל ארץ כנען כשדימה. כשדים לא מארץ כנען הם וכך פירושן
הוספת כלמי כשדים על של כנענים שהיו סמוכים ליד זנית להם כבר
ויונתן תרגם ותרבי תזנותך כשדימ' ונדמי' לכנעני' השטופים זעכו"ם
ואסגית ית טעוותך לאתחזר' לעמא דכנען למהך בנימוסי כשדאי ולי
נראה כנען כמו סוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה (הושע יז) שכן קורא
ארץ כשדים ארץ סוחרים כמו שנאמר (לקמן יז) ויביאהו אל ארץ כנען
בעיר רכלים שמו : (רפ"י)

מצודת דוד ותרבי. והרבית לזנות עם אנשי ארץ סוחרים וחוזר ומפרש
שהמה הכשדים שהיו אנשיה סוחרים וכן נאמר בהם ויביאהו אל ארץ
כנען בעיר רכלים שמו (לקמן יז) : וגם בזאת. אף בזנות הזא לא שבעת
וחשקת עוד לזוננים אחרי ר"ל אף שמסרתך ביד פלשתים לא עזבת
דרכך ועבדת לפסילי אשור וכשדים וחשקת עוד לפסילי יתר העמים :
(מצודת דוד)

מצודת ציון כנען. ענינו תגר וסוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה (שם יב) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותרבי את תזנותך אל ארץ כנען כשדימה, זה נמשך
עד ימי מנשה, שאז התמידו ג"כ בכל המעשים האלה ואז התחילו לזנות
אל בני בבל, ור"ל זנותך אל ארץ כנען הרבית לארץ כשדים לעשות עמהם
כתועבות הכנעני, וגם בזאת לא שבעת כי לכדו את מנשה בחוחים
ויביאהו בבלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אל ארץ כנען כשדימה. יל"פ שקורא כשדים ארץ
כנען ע"ש המסחר הגדול שהיה שם, וכן לקמן (י"ז ד') ויביאהו אל ארץ
כנען בעיר רכלים שמו : (מלבי"ם באור המלות)

[ל] מִה אֲמַלְתָּ לְבַתְּךָ זָאֵם אֲדָנָי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתֶיךָ אֶת-כָּל-אֵלֹהִים
מִעֲשֵׂה אִשָּׁה-זוֹנָה שְׂכַלְטָת:

רפ"י מה אמולת. מקולקלת וכן היהודי' האומללי' (נחמיה ג) וכן כי

אומלל אני (תהלים ו) : לבתך. כמו לבך : שלטת. שיארה שליט עליה : (כ"ז)

מצודת דוד מה אמולה לבתך. מה מאד נגזרה לבתך ונפרדה ממני במה שתעשי את כל אלה שהמה תעשה אשה זונה המושלת בביתה שאז עושה זנותה בפרסום רב על כי לא ימצא מי ימחה בידה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מה. המלה ההיא באה להפלגת הדבר וכן מה רב טובך (תהלים לא) : אמולה. גזורה וכרותה כמו כי אומלל אני (שם ו) : לבתך. מלי לב : שלטת. מושלת וגברתנית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מה אמלה לבתך, ר"ל כי הזונה בפרהסיא ובהפקר לכל עד שתעשה לה גב ורמה בכל רחוב ועלי דרך לזנות עם כל אדם, הלא תעשה זאת בעבור אתנן שתקבל מהזונים, והמנאפת בצנעה תחת רשות בעלה ואינה מופקרת לכל רק תיחד לה איש אחד שתזנה עמו, היא תקח נדה ומתנה מאהובה, (כי זה ההבדל בין אתנן שתקח הזונה בעד שכיבה פעם אחת, ובין נדה שתקח המזומנת לזנות בקביעות עם איש אחד) עז"א ראו איך לבך אמולה וחלושה מאד, כי הלא בעשותך את כל אלה לזנות בפרהסיא, הלא זאת היא מעשה אשה זונה שלטת, זאת תעשה אשה המופקרת לזנות ואשר אין בעלה שולט עליה כלל, רק היא שלטת בעצמה ואין אדם מושל עליה, ומפרש כי הלא עשית מעשה הזונה. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מה אמולה לבתך. בא הלב בלשון נקבה לגנאי וי"ל שקורא הלב לבת, ע"ש לבת אש התאוה הבוער בו. ואמר איך אמולה ואומללה הלהבה הזאת אשר בלבך : (מלבי"ם באור המלות)

[לא] בְּבִזְיוֹתַיךָ לְבִיךָ בְּרֵאשִׁי כָּל-דְּרֹךְ וְרַמְתָּךְ (עֲשִׂיתִי) עֲשִׂיתִי בְּכָל-רְזוּזוֹב וְלֹא-(הֵייתִי) הֵייתִי כַּזֹּנָה לְקַלְס אֶתְנָן:

כ"ז כזנותיך גבך. כמו כזנותך לשון בנין : לקלס אתנן. לדבר ולהתהלל בזאתנן יפה שנותנין לה וכן כל לשון קלס לשון דבור פארלי"ץ בלע"ז : אתנן. הוא לשון שכירות לויאי"ץ בלע"ז : (כ"ז)

מצודת דוד בבנותיך. במה שתבני לך מקום גבוה בראש כל דרך מהדרכים למען יהיה נמצא לכל עובר ושב מקום ניכר לזנות עמד ובנין רם עשית לך בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום : ולא היית. כזונה. ר"ל לא היית כשאר הזונות המלעגת על מיעוט האתנן למען ירבו לה וכאלו אין חמדתה על הזנות כ"א על שכר האתנן כי אתה לא שאלת אתנן כי

חמדתך על הזנות לבד ר"ל הנה מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו ואתה הנה על חנם עבדת להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון לקלס. ענין לעג כמו וקלסה לכל הארצות (לקמן כב) : **אתנן.** כן יקרא מתן הזונה כמו לא תביא אתנן זונה (דברים כג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בבנותיך גבך בראש כל דרך, שהלא זאת לא תעשה רק זונה שלטת שאין לה יראה מבעלה, ושכוונתה בשביל אתנן, שאז תפקיר עצמה לכל ותפרסם זנותה כדי שירבו הבאים אליה וירבו אתנניה, וא"כ למה לא היית כזונה לקלס אתנן? מוסיף עוד לאמר, הלא גם. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (לא-לג) לקלס. הוא המאמר שעושים לצחוק ולגנאי כמ"ש (ירמיה כ' ח'), ר"ל שהיא צוחקת על האתנן שהוא מעט ומבקשת אתנן יותר גדול : **זונה מנאפת.** מנפאת תקרא ע"ש פעולת הניאוף, ובשם זונה תקרא מצד ההפקר והיציאה מרשות בעלה, (כמ"ש באילת השחר כלל תקכ"ח), וכשבאו נרדפים תקרא מנאפת אם היא בצנעה ותחת רשות בעלה. וזונה, אם היא בפרהסיא וביציאה מרשות בעלה : **אתנן, נדה.** האתנן שרשו נתן, המתן שיתנו להזונה בעת הבעילה. והנדה והנדן, היא מה שיתנו להאשה המיוחדת למשכב : (מלבי"ם באור המלות)

[לב] הָאִשָּׁה הַמְּנַאֶפֶת תִּזְוֶת אִישָׁה תִּקְוֹז אֶת-זָרִים:

רס"י האשה המנאפת. את האשה המנאפת : תחת אישה וגו'. זהות' תחת בעלה נותנת עיניה צאחרים : (רס"י)

מצודת דוד האשה המנאפת. ר"ל אתה היא המנאפת בעצם אשר תנאף מאהבת הניאוף ויותר מזה שגם בהיותך יושבת תחת הבעל ואינך חסירה מתשמיש עכ"ז תקח את זרים לזנות עמהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין האשה המנאפת האשה שאינה זונה מופקרת לצאת מתחת רשות בעלה בפרהסיא, רק שהיא מנאפת לתאותה, באופן שתחת אישה תקח את זרים שהיא עדיין תחת רשות אישה, ותקח זרים למשכב דודים בצנעה הלא גם היא הגם שלא תבקש אתנן, הלא. (מלבי"ם באור הענין)

[לג] לְכָל-זָוֹת יִתְנוּ-גְדָה וְאֶת זָתָת אֶת-גְּדֹלֶיךָ לְכָל-מְאֵהֶבֶיךָ וְתִשְׁזַדְּדֵי אוֹתָם לְבֹא אֵלֶיךָ מִסְבִּיב בְּתִזְוֹתֶיךָ:

רש"י נדה. מוהר : בתזנותיך. מרוב זנות שהיה זיך עשית כן : (רש"י)

מצודת דוד לכל זונות. הדרך הוא אשר נותנין אתן לזונות ואתה נתת אתן משלך לכל האוהבים אותך : **ותשחדי**. נתת להם שוחד לבוא אליך מסביב לזנות עמך : **בתזנותיך**. בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון נדה. על מתן הזונה יאמר וקרוב הוא ללשון נדוניה המוזכר בדרז"ל : **ותשחדי**. מל' שוחד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכל זנות יתנו נדה, גם לזונה כזאת הלא יתנו לה נדן קבוע אחר שהיא מתיחדת לאיש אחד בקביעות, ואיך היית את בהפך כי את נתת את נדניך לכל מאהביך, וחוף ממה שנתת להם נדן קבוע בעבור שיאהבו אותך, **ותשחדי אותם לבוא אליך מסביב**, ובמה שחדת אותם! **בתזנותיך**, מה שקשטת עצמך ועשית תחבולות שיתאוו אליך, באופן שאת רדפת אחריהם לא הם אחריך : (מלבי"ם באור הענין)

[לד] ויהי-כך הַפֶּךָ מִן-הַנְּשִׁים בְּתִזְוֹנֹתֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ לֹא זֹנָה וּבְתִתֶּךָ אֶתְנֶן וְאַתְנֶן לֹא נִתֶן-לָךְ וְתִהְיֶי לְהַפֶּךָ:

רש"י לא זונה. לא זונה לכל זונה כזנותך : (רש"י)

מצודת דוד ויהי בך. הדרך שבך הוא בהפך משאר נשים זונות וזהו בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך : **ואחריך**. בזמן שיבוא אחריך לא יהיה זנות בזה האופן : **ובתתך**. עתה יפרש במה הוא ההפך ואמר במה שתתן אתן להזונים ולא נתן לך אתן מהם ובזה תהיה בהפך משאר הזונות ר"ל מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו ואתה היית בהפך כי אתה מקריב להם קרבנות ומייפם בכסף וזהב משלך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויהי בך הפך מן הנשים ומצד זה היה בך דבר הפוך מיתר הנשים בשני דברים, **א. בתזנותיך ואחריך לא זונה**, שדרך העולם שיזנה האיש אחרי האשה ר"ל שירדוף אחריה ויפתה אותה, ואת היית בהפך שאת שפכת תזנותיך ותאותך עליהם והם לא זנו אחריך לבקש אותך למשכב, **ב. בתתך אתנן ואתנן לא נתנו לך**. וחוף ממה שהיה בך הפך מן הנשים **ותהי להפך**, את מצד עצמך (גם בזולת ההשקף על יתר הנשים) היית להפך, כי הוא דבר שהוא הפך הטבע, שהאיש ירדוף אחרי האשה לא בהפך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואחריך לא זונה. הנו"ן דגושה והזי"ן במלאפום,

ואינו שם רק מבנין פועל, אין זונה אחריד, שאף שתשפך תזנותך עליו לא יקבל הפעולה להיות זונה אחריד, שע"ז בא הבנין שלא נזכר שם פועלו מהכבד (מלבי"ם : באור המלות)

[לה] לְכֹן זֹנָה שְׁמַעִי דְבַר-יְהוָה: (פ)

מצודת דוד לכן. הואיל וכן עשית מאהבת הזנות לכן את הקרויה זונה אמיתית שמעי דבר ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן זונה, כבר פיי הרי"ע שר"ל כי הזונה בשביל אתנן שעקר כוונתה היא הממון לא תקרא בשם זונה בעצם וראשונה רק בשם נבלה חומדת ממון, אחר שעקר מגמתה היא האתנן לא הזנות, אבל את שאת נותנת אתנן, א"כ עקר מגמתך הוא הזנות בעצמו את זונה באמת (מלבי"ם : באור הענין)

[לו] כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעַן הַשֹּׁפָר נְזוּשֵׁיתְךָ וְהַגְּלָה עֲרוֹתְךָ בְּתִזְנוֹתֶיךָ עַל-מֵאֵהֶבֶיךָ וְעַל כָּל-גְּלוּלֵי תוֹעֲבוֹתֶיךָ וְכַדְמֵי בְּנֵיךָ אֲשֶׁר נָתַתְּ לָהֶם:

רס"י השפך נחושתך. הוא לשון שולים שקורין פונ"ץ בלע"ז וכן הרצה בסדר טהרות נחושתו של תנור, השפך נחושתך מרוב תאות זנות היה מקורך זב : ועל כל גלולי תועבותיך. ויען כל גלולי תועבותיך : וכדמי בניך. ובעון דמי בניך לעשה לך הרעה הזאת המפורשת בענין הנני מקבץ וגו' : (רס"י)

מצודת דוד יען השפך נחושתך. בעבור שתחתיתך היא ערות אשה שהיא בתחתית הנה אותה גלית לכל כדבר הנשפך שהוא המגולה ונראה : ותגלה ערותך. כפל הדבר במ"ש לתוספת ביאור : בתזנותיך. בעבור חשקת הזנות שהיה בך על מאהביך : ועל כל. ובעבור כל התועבות המאוסים שעשית : וכדמי. ר"ל בעבור הגמול הראוי להיות כשעור עון דמי בניך אשר שחטת להם למאכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון נחושתך. ענינו תחתית הדבר וכן וחרה נחושתה (לקמן כד) ובמשנה למטה מנחושתו של תנור (כלים פ"ח) : גלולי. המאוסים כגלל של רעי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען השפך נחושתך היינו שנשפך הארס וחמת נחש

שלך, או מענין נחושים וכשופים, ותגלה ערותך ע"י הזנות, ומפרש (נגד ותגלה ערותך) בתזנותיך וכו', כי היה לה שני מיני זנות, **א. על מאהביך**, שהם האוהבים הקבועים שזנתה עמהם בקביעות **ב. על כל גלולי תועבותיך** הם אלה שזנית עמהם בדרך הפקרות עם כל עובר בענין מגואל ומתועב, כמ"ש אל כל ראש דרך בנית רמתך ותפשקי את רגליך לכל עובר, (ונגד מ"ש יען השפך נחושתך מפרש) **בדמי בניך אשר נתת להם**. ששפכת הארס וכח נחש ונחושים וכשופים כדמי בניך ששפכת בריבוי שכפי רוב הדמים ששפכת נשפך נחושתך בריבוי: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נחושתך. מענין נחש וניחוש : **מאהביך**. מורה תמיד על אוהבים הקבועים לזנות: (מלבי"ם באור המלות)

[לז] לָכֵן הִנְנִי מִקְבֵּץ אֶת-כָּל-מְאֵהֲבֶיךָ אֲשֶׁר עָרַבְתָּ עֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר אָהַבְתָּ עָלַי כָּל-אֲשֶׁר שָׁנֵאת וְקִבַּצְתִּי אֹתָם עָלֶיךָ מִסְבִּיב וְגַלִּיתִי עֲרוּתְךָ אֲלֵהֶם וְרָאוּ אֶת-כָּל-עֲרוּתְךָ:

רס"י ערבת. מאלכ"ס כלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד **אשר ערבת עליהם**. אשר נעמת עליהם וקבלו הנאה ממך : **על כל**. עם כל אשר שנאת : **וגלית ערותך**. זהו הבזיון שעושים לזונות להעמידה ערומה בגלוי ערוה לפני כל ור"ל אקבץ עליך כל העובדי כוכבים האוהבים והשונאי' והם יחריבו ארצך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ערבת**. ענין נעימות ומתיקות כמו ושנתי ערבה לי (ירמיה לא) : **על כל**. עם כל וכן ויבאו האנשים על הנשים (שמות לה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני מקבץ, **א. את כל מאהביך** היינו האוהבים הקבועים שלך שזנו עמך תמיד, **אשר ערבת עליהם** שהיית יושב ומצפה להם בכל ערב וערב (כענין ועין נואף שמרה נשף), **ב. ואת כל אשר אהבת** גם יתר האנשים שאהבת לפרקים, **על כל אשר שנאת** עם השונאים שלך, **וגלית ר"ל שאגלה להם מומים וניול שבך**, עד שכולם יראו את ערותך ומומים שלך ותמאס בעיניהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ערבת. כמו נעימות ומתיקות כמו ושנתי ערבה לי (ירמיה לא) : **על כל**, עם כל וכן ויבאו האנשים על הנשים (שמות לה) (מלבי"ם באור המלות)

[לח] וְשִׁפְטֵתֶיךָ מִשְׁפָּטַי נְאֻפוֹת וְשִׁפְכֹת דָּם וְנִתְתִּיךָ דָּם זֹבֵחַ

וקנאה:

רש"י ונתתיך דם חמה וקנאה. ואסגיך להורגי בחימה וקנאה וכעס :
(רש"י)

מצודת דוד משפטי וגו'. תקבל גמול עון הנאוף ועון הדם של הבנים ששחטת להם למאכל : ונתתיך. אתן בך שפיכת דם בחמה וקנאה :
(מצודת דוד)

מצודת ציון וקנאה. ענין כעס כמו הם קנאוני בלא אל (דברים לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושפטתיך משפטי נאפות ושפכתי דם נגד (מ"ש פסוק ל"ו) בתזנותיך ובדמי בניך, ונתתיך דם חמה על שפיכת הדם, וקנאה על הניאוף כי קנאה חמת גבר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דם חמה וקנאה. עיין למעלה (ה' י"ג), ותרגומו ואמסרינך לקטול ברגז ובחמה : (מלבי"ם באור המלות)

[לט] ונתתי אותך בידם והרסו גבך ונתצו רבתיך והפשיטו אותך בגדיך ולקחו כל תפארתך והזיזו עירם ועריה:

רש"י והרסו גבך. צניני גובהי נימוסך : רמותיך. לשון צמות : (רש"י)

מצודת דוד בידם. ביד הבאים עליך : והרסו. הם יהרסו הבניינים הגבוהים שעשית להיות מוכן לזנות : ונתצו. כפל הדבר במ"ש : עירום ועריה. ערומה ובגלוי ערוה כאשר היתה מאז כשלקחה ר"ל האויב יהרוס בתי הבמות ויקח ממך כל חמדת העושר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונתצו. ענין שבירה וכתיתה : והפשיטו. ענין הסרת המלבוש : ועריה. מגולה ערוה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי אתך בידם, ר"ל אני אשפוט אותך, היינו שאפסוק את הדין, ואז אתן אותך בידם שהם יעשו לך העונש כפי המשפט שחרצתי, והרסו גבך היא הגב והרמה שהכינות לזנות שם, והנמשל על חורבן הערים והבתים והמבצרים, והפשיטו אותך בגדיך, והנמשל על שישללו ויבוזו כל כלי חמדתך וכל אשר לך עד שתשאר עירום ועריה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והרסו גבך ונתצו רמותיך**. נתך הוא יותר מן הריסה. שנותך גם החלקים, כמ"ש בס' התו"ה שמיני (סי' קל"ט), הוסיף שכפי הוספת החטא שהרמה היא יותר מן גב, כן יוסיף הנתוץ על ההירוס (מלבי"ם באור המלות):

[מ] וְהַעֲלֵנוּ עֲלֶיךָ קָהָל וְרָגְמוּ אוֹתָךְ בְּאֶבֶן וּבִתְקוֹךְ בְּזוֹרְבוֹתָם:

רש"י ובתקוד. אין לו דמיון וי"ת ויבזעוניך איטרופ"ר נרונטו"י בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד והעלו. הבאים יעלו עליך קהל רב וירגמו אותך באבן ויבקעו גופך **עם** החרב : (מצודת דוד)

מצודת ציון קהל. קבוץ עם : ורגמו. ענין השלכת אבנים : ובתקוד. ענין בקיעה כי תרגומו הוא ויבזעינך וכן ויבקעו המים (שמות יד) ת"א ואתבזעו מיא : **בחרבותם**. מלי חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והעלו עליך קהל**, אח"כ ידונו אותך משפט מות וימיתו אותך בקהל עם, וחושב כי ימיתו אותה בכל ארבע מיתות שנמסרו לבי"ד שהם סקילה שריפה הרג וחנק, ורגמו אותך באבן היא מיתת סקילה ובתקוד **בחרבותם** היא מיתת סייף : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ובתקוד**. ענינו בקיעת הגוף בחרב : (מלבי"ם באור המלות)

[מא] וְשָׂרְפוּ בְּתִיךָ בְּאֵשׁ וְעָשׂוּ-בָךְ שְׂפָטִים לְעֵינַי נְשִׂים רַבּוֹת וְהִשְׁבַּתִּיךָ מוֹזְנָה וְגַם-אֶתְנֶן לָא תִהְיֶי-עוֹד:

רש"י והשבתך והשבתך מזונה. מהיות עול זונה : (רש"י)

מצודת דוד שפטים. משפט פורעניות : לעיני נשים רבות. למען יהיה לך לכלימה : **והשבתך**. אסיר אותך מהיות עוד זונה כי לא יפנה עוד מי אליך : **לא תתני**. כאומר אם תהיה מאוסה בעיני הכל תחדל מלתת אתן הואיל ולא יועיל ר"ל בהיותך גולה ומטולטל לא תלך עוד אחר עכו"ם ולא תקריב להם קרבנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבתך**. ענין בטול והסר כמו שבת נוגש (ישעיה יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושרפו בתיך באש היא שריפה, ועשו בך שפטים לעיני נשים רבות הוא המשפט הכולל לכל אשת איש שזנתה שהיא מיתת חנק, והשבתיך מזונה שלא ירצה איש עוד לזנות אתך, וגם לא יזנו אתך בעבור האתנן כי אתנן לא תתני עוד, והנמשל שמאז יבוטל עבודת אלילים שאחר החורבן בטל יצרא דע"ז : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מזונה. מהיות זונה. כמו ונכחידם מגוי. הנה דמשק מוסר מעיר (מלבי"ם): באור המלות)

[מב] והגוזזתי וזמתי בך וסרה קנאתי ממך ושקטתי ולא אכעס עוד:

מצודת דוד והניהותי. וכאשר אשלם הגמול תנוח חמתי אשר היתה בך ותסור כעסי ממך ואשקוט מן הכעס : (מצודת דוד)

מצודת ציון והניהותי. מלשון מנוחה ויאמר כן על השקטת הכעס וכן והנחותי חמתי (לקמן כא) : קנאתי. כעסי : ושקטתי. ענין מנוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנחתי חמתי בך, החמה שהיה לי על העבר תנוח ע"י העונש שתקבלו, וסרה קנאתי ממך, מה שהיה לי קנאה על ע"ז שעבדת תסור כי יבטל יצרא דע"ז, וע"ז ושקטתי ולא אכעס עוד כי לא יחטאו עוד : (מלבי"ם): באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חמתי ולא אכעס. הבדל בין כעס ובין חמה ויתר נרדפיו. שהאף והקצף והחמה יוצאים לפעול על זולתו שהוא כועס עליו, אבל הכעס מורה התעוררות הכעס ורגשו בלב לבד, כמו כל ימיו מכאובים וכעס ענינו, וכעסותה צרתה גם כעס, וכשיבואו בהפעיל, הקצפתם את ה', היינו גרמתם שיקצף עליכם להרע לכם, הכעסותם, גרמתם שיתעורר כעסו בעצמו. ושקט, הוא הפך הכעס, שהנפש שוקטת מזעף הכעס ועז"א ושקטתי ולא אכעוס עוד : (מלבי"ם באור המלות)

[מג] יען אשר לא- (זכרתי) זכרתי את- ימי זעוריך ותרגזי- לי בכל- אלה וגם- אני הא דרקה | בראש נתיני נאם אדני יהוה ולא (עשיתי) עשית את- הזמה על כל- תועבתיך:

רש"י הא. כמו הנה : ולא עשית. את הזימה. אף על פי שאני נתתי לך

בראשך לא עשית עלה לתת לב על תועבותיך לשון מהם, כל זימה
שבמקרא לשון עלה הוא יש לטובה ויש לרעה : (כ"ז)

מצודת דוד ימי נעורייך. הטובה שעשיתי עמך בימי נעורייך : **ותרגזי לי**.
הכעסת אותי בכל אלה הדברים : **וגם אני**. כמו שעשית אתם אעשה כן
גם אני והנה גמול דרכך נתתי בראשך : **ולא עשית**. אמר דרך תימה וכי
לא עשית את הזמה ההיא נוסך על כל שאר התועבות שעשית : (מצודת
דוד)

מצודת ציון **ותרגזי**. ענין כעס : **הוא**. הוא כמו הנה וכן הא לכם זרע
(בראשית מו) : **הזמה**. ענין גנות ורשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען באר שהעונשים האלה אשר היו בחמה שפוכה
היו על שלא זכרו טובות ה' שעשה עמהם בימי נעורים אשר בעבור זה
התחייבו לשמור מצותיו ותורותיו, **ותרגזי לי בכל אלה** התועבות שהזכיר
למעלה, **וגם אני הא דרכך בראש נתתי** שהעונשים שזכרו מגיע לה כפי
דין תורה, כי הרגיזה בכל אלה שעשו עבירות שהיו חייבי עליהם ארבע
מיתות ב"ד (שחשב בפסוק מ' ומ"א), כי מה שעבדו ע"ז ועבודת המולך
מגיע ע"ז עונש סקילה, ועל זנות א"א מגיע עונש חנק, ועל רציחת הבנים
מגיע עונש סייף, וכן אחר שנדונו כעיר הנדחת הדין הוא שממונה אבד
ואנשיה בסייף, אולם מיתת שריפה לא ימצא בבת ישראל שזנתה, רק על
הבא על אשה ועל בתה, שזה נקרא זימה, כמ"ש זימה היא באש ישרפו
אותו ואתהן (וכמ"ש הטעם לזה בחבורי התו"ה שם), עז"א **ולא עשית**
את הזמה על כל תועבותיך, הלא גם את הזימה עשית, ומגיע לך גם עונש
שריפה, ובאר הדבר איך עשתה את הזימה שהיא תועבת אשה ובתה, כי
:(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ותרגזי לי**. הרוגז מובדל מן הכעס, שהוא הפך
מנוחת הנפש, שהנפש תתרגז ותצא ממנוחתה בעבור איזה דבר, אם ע"י
פחד, אם ע"י ריב, אם ע"י יתר דברים הסוערים בנפש, וכן יצייר כשיעשה
האדם דברים מתועבים נגד האלהות (כמו ובטוחות למרגיזי אל) כאילו
ירגז ה' ממקומו להענישו : **דרכך בראש נתתי**, כמו לתת דרכו בראשו
(מ"א ח' ל"ב) ר"ל כפי תגמולו הראוי לו : **הא**, כמו הנה, כמו הא לכם
זרע : **הזמה**. שם זימה מורה על השתקעות המחשבה בזנות, ולא נמצא
בתורה רק על מחלל בתו להזנותה ועל ערות אשה ובתה. ושניהם אחד כי
המוציא בתו לזנות, מורה השתקעות הזימה מאב לבתו, וערות אשה
ובתה היא מן האם אל הבת, שראוי שהאב והאם ישמרו תולדותם
מהשחית, וכן אמר ואיש ואביו ילכו אל הנערה, שזה מורה העזות
וההשחיתות בתכלית, וזה מיוחד בשם זימה : (מלבי"ם באור המלות)

[מד] הִנֵּה כָּל-הַמּוֹשֵׁל עֲלֶיךָ יִמְשַׁל לְאֹמֶר כְּאִמָּה בְּתֵהּ:

רש"י כל המושל. לשון משל וחידה הוא : כאמה בתה. ה"א של כאמה אינה מפיק ה"א לפי שאינה משמשת כלום אלא כאם כן בת : (רש"י)

מצודת דוד כל המושל. כל הממשיל משלים יאמר עליך בדרך משל כמעשה האם כן המה מעשה בתה ר"ל כמעשה אנשי כנען שנגרשו מן הארץ כן מעשה ישראל שנשארו במקומה : (מצודת דוד)

מצודת ציון המושל. מלי משל ומליצה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה כל המשל עליך ימשל לאמר כאמה בתה, ר"ל מי שירצה לעשות משל מן עונש השריפה שבא לך בעבור זימה שהיא ערות אשה ובתה, ימצא הנמשל על כלל האומה שהאם והבת זנו כאחד וכאמה בתה שתיהן זנו. וזימה היא ובאש ישרפו : (מלבי"ם באור הענין)

[מה] בַּת-אִמֶּךָ אֵת גְּעֻלַּת אִישׁוֹ וּבְנֵיהָ וְאֶזְזוֹתָ אֶת אִשְׁרָךְ גְּעֻלוֹ אֲנִישֵׁיהֶן וּבְנֵיהֶן אִמְכָן זֹהֲתִית וְאֲבִיכָן אֲמֹרִי:

רש"י בת אמך. אומה של כנען אשר ירשתם את ארצם : גועלת אישה ובניה. אשר הרבו תועבותם עד כי געלה והקיאה הארץ את יושביה האבות והבנים יחד : ואחות אחותך. סדום הסמוכה לארץ ישראל : אמכן חתית וגו'. ת"י הלל אמכון סרה ביני חתאי הוות ולא עבדת כעובדיהון ואזכון אברהם ביני אמוראי ולא הלך בעילתהון : (רש"י)

מצודת דוד בת אמך את. במעשיך את ניכרת שאת בת אמך אשר הקיאה את אישה ובניה הם מלכם ויתר העם ר"ל דומה אתה במעשיך לאנשי הכנעני אשר בעונם גלו מן הארץ כמ"ש ותקיא הארץ את יושביה (ויקרא יח) : ואחות אחותך את. במעשיך את נכרת שאת אחות אחותיך והיא סדום ובנותיה אשר בעוונם הקיאו אנשיהן ובניהן כי ספו תמו : אמכון חתית. בתועבותיך נראה כאלו אמכן היתה מבנות חת וכאלו אביכן היה מאנשי אמורי : (מצודת דוד)

מצודת ציון גועלת. ענין הקאה והפלטה אל החוץ וכן שורו עבר ולא יגעיל (איוב כא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בת אמך את, ר"ל שאת דומה לאמך, געלת אישה

ובניה כמו אמך, וכן את דומה לאחותך, עד שמצד זה את אחותה, שגם היא עשתה כן, ומפרש אמך חתית כי נולדת בארץ חת שהיא האם המליציית (מלבי"ם): באור (הענין)

[מנ] ואזוזתך הגדולה שמרון היא ובנותיה היושבת על-שבמאולך ואזוזתך הקטנה במימך היושבת במימך סדרם ובנותיה:

רפ"י על שמאולך. לפי שנחלת יהודה בגבול דרומי של ארץ ישראל היה נמלאו כל שאר השבטים על שמאלם : (רפ"י)

מצודת דוד ואחותך. והנה אחותך שומרון הגדולה ממך ברבוי שבטים ואוכלוסין היא יושבת בשמאלך בפאת הצפון ואחותך סדום הקטנה ממך במספר האוכלוסין היא יושבת בימין בפאת הדרום וא"כ אתה באמצעיתן סדום לימין ושומרון לשמאל : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובנותיה. הם הכפרים הסמוכים לה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחותך הגדולה שמרון, שהיא יושבת משמאל ליהודה, כמ"ש יהודה יעמוד על גבולו מנגב ונחלת יוסף היה מצפון ליהודה, ואחותך מימין סדום, שערי הכתר היו בדרום א"י : (מלבי"ם באור הענין)

[מז] ולא בדרכיהן הלכת ובתועבותיהן (עשיתי) עשית פמעט קט ותשונתי מהן בכל-דרכיהן:

רפ"י ולא בדרכיהן הלכת. והלואי בדרכיהן הלכת ולא התעצת יותר מהם וכן ולא יותן נא לעבדיך (מלכים ב ה) וכן ולא אם עודני חי דיהונתן (שמואל א' י"א) אפליי"אוט בלע"ז : כמעט קט. היו תועבותיך לפני אילו לא התעצת מהן אבל את ותשחיתי מהן וכן ת"י, ויש פותרין ולא בדרכיהם הלכת כמשמעו כמעט קט היו תועבותיהם בעיניך ותשחיתי מהן, קט פיקו"ט בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד ולא וגו'. רצה לומר לא למדת מהן ולא הלכת בדרכיהן ולא עשית רק כשיעור תועבותיהן אשר היו בשיעור מעט וקטן למולך אבל

השחת יותר מהן בכל הדרכים והעניינים : (מצודת דוד)

מצודת ציון קט. הוא מלשון קוטן ונפלה הנו"ן ועם שאמר כמעט אמר קט למעט יותר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא בדרכיהן הלכת, הדרכים הם דרכי הנפש שמהם צומחות הפעולות, ואומר הגם שלא הלכת בדרכיהן, כי בדרכי הנפש נבדלו בני יהודה מסדום ושבט אפרים, כי בני יהודה האמינו בה' והתמיד ביניהם המקדש ועבודת האל, ואפרים וסדום כחשו לאל ממעל ופקרו בעקרי האמונה, בכ"ז **כתועבותיהן עשית,** המעשים והתועבות שעשית היו דומים לתועבת סדום ושומרון, כי גם את עבדת ע"ז, הגם שכונתך היה שיהיו כעין טלמסאות וסגולות להוריד השפע ממעל, והאמנת בה' וביכלתו ובעבודת המקדש ג"כ שהוא דרך נבדל מדרך שומרון וסדום, הלא המעשים היו דומים, מוסיף לאמר **כמעט קט ותשחתי מהן בכל דרכיך,** שנוכל לומר מצד זה שגם בהדרכים היה דרכך משחת יותר מדרך סדום ושומרון, כי דרכך שהיה לשתף שם שמים ודבר אחר, ולעבוד את האל במקדשו ולשתף עמו פסל הסמל לריע לו ולעזר בהנהגה, דרך זה היא אמונה נפסדת ודרך גרוע יותר מדרך סדום ושומרון שהיו אומרים עזב ה' את הארץ לגמרי וכחשו בו לגמרי ולא העמידו לו צרה לשתף עמו אלילים אלמים ביחד (כמ"ש חז"ל על כי קצר המצע מהשתרע): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בדרכיהן, וכתועבותיהן. כבר התבאר למעלה (סי' ז') וסי' י"ד), שהדרכים מציינים דרכי הנפש שהם שורש אל הפעולות היוצאים מהם : (מלבי"ם באור המלות)

[מח] זִי-אֲנִי נָא אֲדַע יְהוָה אִם-עֲשִׂיתָ סֶדֶם אֲזוֹתָךְ הֲיֵא וּבְזוֹתֶיךָ כְּאֶשֶׁר עָשִׂיתָ אֵת וּבְזוֹתֶיךָ:

מצודת דוד אם עשתה וגו'. כ"כ מהתועבות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **חי אני נאום ה' אם עשתה סדם,** ר"ל כי סדום לא היו ראויים לעונש על ע"ז, כי המה לא קבלו דת אלהי ולא היה בידם עקרי האמונה, וכמ"ש אשר חלק ה' לכל העמים, כי הם היו תחת מערכת השמים ואין ראויים לעונש על ע"ז ועל מצות שבין אדם למקום, רק : (מלבי"ם באור הענין)

[מט] הֲיֵא-זֶה הֲיֵא עֵוֹן סֶדֶם אֲזוֹתָךְ זָאֵן שִׁבְעַת-לָוֶז וְשִׁלֹּת הַשִּׁקָּט הֲיֵא לָהּ וּלְבְּזוֹתֶיהָ וַיֵּד-עֲנִי וְאֲבִיוֹן לֹא הָיוּ זִיקָה:

מצודת דוד הנה זה וגו'. ר"ל זה לבד היה עון סדום ולא השחיתו יותר :
גאון וגו'. ר"ל התגאה בעבור השובע והשלום שהיה לה ולא החזיקה יד
עני לתת מחסורו : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאון. מלי גאווה : **ושלות השקט**. כפל הדבר במ"ש לרוב השלוח
: החזיקה. ענין אחוזה ועל הצדקה יאמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה זה היה עון סדום אחותך העון שעליהם היו
ראוים לעונש היה על מצות שבין אדם לחברו, מה שיז עני ואביון לא
החזיקה וזה היה עון סדום שהעון הוא מה שמעוה במזיד בעצת שכלו,
כי לא עשו זה מפני הדוחק כי היה להם גאון שבעת לחם, ולא מפני שלא
היה להם שלום שאז יאצרו אוצרות בר ולחם ליום קרב ומלחמה וימי
מצור, כי שלוח השקט היה לה, ובכ"ז יז עני ואביון לא החזיקה מפני
שהיו להם נימוסים רעים ומשפטים בל יחיו בהם, שהיה הנימוס אצלם
שלא להטיב עם דל וחסר לחם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ושלות השקט**. שלו, הוא השלום הפנימי (שזה
הבדלו מן שלום), ולפעמים תהיה השלום ע"י בטחון בגברותם, גוי שלו
יושב לבטח (ירמיה מ"ט ל"א) אבל שלוחם היה ע"י שקט, שלא היה מי
שיפריעם כלל, וכן ושוקטת ושלוה (דה"א ד' מ') : (מלבי"ם באור המלות)

ל וְתִגְבְּהִינָה וְתַעֲשִׂינָה תוֹעֵבָה לְפָנַי וְאָסִיר אֶתְהֶן כַּאֲשֶׁר
רָאִיתִי : (ס)

רש"י ותגבהינה. היא וזנותיה כמו שפורש באיוב ארץ ממנה ילך לחם
וכל הענין עד שאמרו נשכח תורת רגל מארצינו שאין באים אלך לחסר :
ואסיר אתהן כאשר ראיתי. דרכן כענין שנאמר בסדום ארדה נא ואראה
וגו' (בראשית י"ח) : (רש"י)

מצודת דוד ותגבהינה. בעבור רוב הגאווה לא חששה במצותי ועשתה
הדברים התעובים לפני והוא הניאוף המגונה : **ואסיר**. ובעבור אלה לבד
הסרתי אתהן מן העולם כמו שהיה נראה לי מה הוא הגמול הראוי להן :
(מצודת דוד)

מצודת ציון ותגבהינה. מלי גבהות וגאווה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותגבהינה ומפני גבהות לבם עשו תועבה לפני, ועי"כ
ואסיר אתהן כאשר ראיתי, בעת ראיתי מעשיהם כמ"ש ארדה נא ואראה

הכצעקתה הבאה אלי עשו, שהוא ע"מ ששלח מלאכיו לראות, ואז עשו תועבה לפני מה שרצו לבא עליהם במש"ז שקרוי תועבה, אז הסירותי אותם והפכתי משורש ערים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כאשר ראיתי**. רעתם, כמ"ש ארדה נא ואראה (מלבי"ם באור המלות)

[נא] וְשִׁמְרוֹן כְּזֹצֵי זֹטְאֲתֶיךָ לֹא זֹטְאָה וְתִרְבִּי אֶת-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ מִהֲגָה וְתִצְדְּקִי אֶת-(אזוותר) אֲזוֹתֶיךָ בְּכָל-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי: (עשיתי)

רש"י ותלדקי את אחותך. קודם שהתעצב יותר מהן היו נדונים לחובה וכיון שהרשעת יותר מהן עשית אותן כלדקניות ונתת להן פתחון פה לומר ין שהכעיסוך יותר ממני : (רש"י)

מצודת דוד מהנה. משומרון : ותצדקי. במרבית התועבות שעשית הצדקת את שומרון כי למול מעשיך נחשבת היא לצדקת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושמרון, הגם שהם קבלו דת ותורה אלהית כמו יהודה והיו ראויים לעונש על ע"ז, בכ"ז לא הגיעו מעשיהם למעשה יהודה מפני ג' טעמים, א. כי כחצי חטאתיך לא חטאה, כי הם לא חטאו רק בע"ז ובמצות שבין אדם למקום לא בגזל ועושק ורציחה ועברות שבין אדם לחברו, וכשתמנה חטאי ירושלים שחשב לקמן (סיי כ"ב) שמנה שם מצות שבין אדם לחברו ושבין אדם למקום, תראה שרוב החטאים הנמנים שם, כמו למען שפך דם, אב ואם הקלו בד' וכו', לא היו בשומרון, ב. ותרבי את תועבותיך מהנה כי חטאי אחז ומנשה היו מרובים בכמות ובאיכות מחטאי מלכי יהודה, ג. ותצדקי את אחותיך בכל תועבותיך כי כבר יחשבו הם צדיקים נגדך, באשר בד' היה המקדש והשכינה והסנהדרין ונסים מתמידים, מה שלא היה להם, שלא היו להם נביאים רבים מוכיחים אותם, ומקומות המקודשים ששם ילמדו ליראה את ה' (מלבי"ם באור הענין)

[נב] גַּם-אֶת־ אֲשֶׁר כָּלְמִיתֶךָ אֲשֶׁר פָּלַלְתָּ לְאֲזוֹתֶיךָ בְּזֹטְאֲתֶיךָ אֲשֶׁר-הִתְעַבְּתָּ מֵהֶן תִּצְדְּקֶנָּה בַּמָּקָר וְגַם-אֶת־ בֹּשְׁלִי וּשְׂאִי כָלְמִיתֶךָ בְּצַדְקֶתֶךָ אֲזוֹיֹתֶךָ:

רש"י **אָסר פּללַת**. אָסר שְׁפֹטַת לְהֵם קוֹדֵם שְׁהִרְפָּעַת מֵהֵן הֵיית לְאוֹמֶרֶת
עַלִּיהֶן לְאוֹיּוֹת הֵן לְפוֹרְעֵנוֹת : (רש"י)

מצודת דוד **גם את שאי**. כמו שסבלה שומרון כלימת השבי והגלות כן
סבלי גם את הכלימה אשר שפטת על שומרון כי בהיות שומרון בשלוותה
שפטה ירושלים אותה לגמול כלימה מרובה לכן אמר שהכלימה ההיא
בעצמה סבלי את על כי בחטאתיך אשר התעבת יותר משומרון תהיה היא
נחשבת לצדקת יותר ממך וכאומר ואם להן שפטת כלימה מרובה א"כ
כ"ש שראוי לך כלימה מרובה : **וגם את בושי**. ר"ל הלא תבושי ותכלמי
בכל מה שראוי לך גם בעבור אשר הצדקת במעשיך את אחיותך כי הלא
באמת הרשיעו גם הנה ועכ"ז נחשבת למולך לצדקת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שאי**. מל' משא וסבל : **פללת**. ענין משפט כמו ופללו אלהים
(ש"א ב) : **התעבת**. מל' תעוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **גם את שאי כלמתך**, יאמר כי ירושלים תכלם ותבוש
עתה בשלש ענינים, וזה יתבאר ע"פ משל, שופט אחד משופטי ארץ הובאו
לפניו שני אנשים מדלת העם שמצאו עונם שהיה להם מאזני מרמה ואבן
ואבן, ויחרץ משפטם ליסרם ולגרשם מן העיר בחרפה, אח"ז נודע כי
השופט עצמו גנב וגזל ועשק עשק, וכבא המשפט לפני המלך צוה תחלה
לעשות אל השופט את העונש שחרץ על שני האנשים אשר עונם היה קל
מעונו. אח"ז חשב המלך למחול על עון השופט, ויצו עליו שישפוט שנית
משפט שני האנשים, ואחר שעתה היה השופט מוכרח לזכותם היה לו
מזה בושה וכלימה רבה, שמוכרח לשנות את המשפט אשר חרץ, מפני
שהוא פשע ואשם, אח"ז צוה המלך להחזיר את שני האנשים שיצאו עתה
זכאי בדינם אל העיר, ועמהם יחזירו ג"כ את השופט, וזה היה לו לחרפה
שלישית, שהם קדמו להצטדק להשיב שבותם, ואגבם הושב הוא ג"כ
והם יותר צדיקים ממנו, בשלשה השקפות אלה גלה עתה כלימות יהודה
וחרפתה, כי תחלה שפטה היא את שומרון וסדום לחוטאים וראוים
לעונש, ואחר שנודע כי היא חטאה יותר מהם, עז"א **גם את שאי כלמתך**
אשר פללת לאחותך, א"כ המשפט שפללת לאחותך תשאי את, כי
בחטאתיך אשר התעבת מהן תצדקנה ממך, והרי לך בושה וכלימה רבה,
זאת שנית אחר שיחשוב ה' להשיב שבותך יעביר לפניך משפט שומרון
וסדום ותצטרך להצדיק אותן, ומזה יהיה לך בושה שנית וז"ש **וגם את**
בושי ושאי כלמתך בצדקתך אחיותך, היינו מה שאת בעצמך תפלל
עליהם עתה שהם צדיקים במשפט, וזאת שלישית שכאשר ארצה להשיב
שבותך אשיב תחלה שביתתה, וז"ש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אשר פיללתי**. מענין משפט, כמו ונתן בפלילים :
בושי ושאי כלמתך. הבושה היא בעצמו, והכלימה היא מאחריים : (מלבי"ם
באור המלות)

[נג] וְשַׁבְּתִי אֶת-שַׁבְּתֵיהֶן אֶת-(שַׁבִּית) שְׁבֻת סְדוּם וּבְלוֹתֶיהָ
וְאֶת-(שַׁבִּית) שְׁבֻת שִׁמְרוֹן וּבְלוֹתֶיהָ (ושַׁבִּית) וּשְׁבֻת שַׁבְּתֵיךָ
בְּתוֹכָהֶנָּה:

רש"י את שבות סדום. ארפא את הארץ מגפרית ומלח ואוסיב זה יוסבים
: בתוכהנה. כמו בתוכן : (רש"י)

מצודת דוד ושבתי. אולם אשוב לארצם את השבויים מאנשיהן : את
שבות. את בני השבי : ושבות שביתך. בני השבי של השבויים עמד :
בתוכהנה. אחר שתגלה ותלקה כמותן חשוב בתוכן ר"ל בעת שישבו הן
וזה יהיה בימי המשיח אבל לא תקדם להן כי לא טובה אתה מהן : (מצודת
דוד)

מצודת ציון ושבתי. מל' השבה : שביתהן. מל' שביה : בתוכהנה. בתוכן :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושבתי את שביתהן את שבות סדום וכו', שהם יהיו
העיקר בהשבה כי הם צדיקים ממך, ועל ידם אשיב שבות שביתך
בתוכהנה, שאת תהיה טפל להם ונגרר אחריהן, וכדי בזיון וקצף, ועתה
מפרש שלשה הכלימות שתשיג : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ושבתי. היא השבת המדרגה, ושבת מענין השבה
כמ"ש בירמיה (כ"ט י"ד, ל' ג') : (מלבי"ם באור המלות)

[נד] לְבוֹעֵן תִּשְׂאֵי כְּלָמוֹתְךָ וְנִכְלָמוֹת בּוֹכֵל אֲשֶׁר עָשִׂית בְּזוֹמוֹךְ
אֶתְךָ:

רש"י בנחמד אותן. כשהרשעת מהן ונתת להן פתחון פה ד"א בנחמד אותן
כשתבא עליך הרעה ינחמו הנה לומר לא לבדנו לקינו : (רש"י)

מצודת דוד למען. ר"ל כל הימים הללו תשבי בגולה למען תשאי הכלימה
הראויה לך ותכלמי מכל אשר עשית במה שהיית מנחמת אותן להיות להן
פתחון פה לומר הלא למולה אנו צדיקות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין א. למען תשאי כלמתך הכלימה שלך על מעשיך
הרעים, ב. ונכלמת מכל אשר עשית בנחמד אותן, שבעת שתצטרך לנחם

אותך ולהצדיק אותן במשפט בזה תכלם מכל אשר עשית, כי זה מסובב
ע"י מעשיך הרעים ממעשיהם שע"כ תצטרך לנחם אותם: (מלבי"ם באור
הענין)

[נה] וְאֶזְזוּתֶיךָ סְדָם וּבְזוּתֶיךָ תִּשְׁבֹּן לְקִדְמוֹתָן וְשִׁמְרוֹן וּבְזוּתֶיךָ
תִּשְׁבֹּן לְקִדְמוֹתָן וְאֵת וּבְזוּתֶיךָ תִּשְׁבִּינָה לְקִדְמוֹתֶיךָ:

מצודת דוד ואחותיך. ר"ל ובזמן שתשוב סדום ושומרון לקדמותן להיות
מיושבות באנשים כשהיו אז תשובי גם את ולא קודם לכן הואיל ולא
טובה את מהן : (מצודת דוד)

מצודת ציון לקדמותן. מלי קודם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחותיך סדום תשבנה לקדמתן, ג. יהיה לך כלימה
ע"י שסדום ושומרון תשובנה ביחד עמך והם יהיו העקר בהשבה ואת טפל
להם, ותשוב על ידיהן : (מלבי"ם באור הענין)

[נו] וְלֹא הִיְתָה סְדָם אֶזְזוּתֶיךָ לְשִׁמוּעָה בְּפִיךָ בַּיּוֹם הַזֶּה:

רס"י ולא היתה סדום אחותך וגו'. בתמיהה : לשמועה צפיד. להוכיח
בזים ולומר הזהרו שלא תהפכו כסדום כאילו היתה לך שמועה חדשה :
ביום גאוניך. כשהיית בגדולתך : (רס"י)

מצודת דוד ולא היתה וגו'. ר"ל וכי לא זכרת בפיד בעת ממשלתך את
השמועה ששמעת מהפיכת סדום וכאומר ומדוע א"כ התעבת מהן :
(מצודת דוד)

מצודת ציון גאוניך. ענין גבהות וממשל רב וכן גאון יעקב (תהלים מז) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (נו-נז) ולוא היתה, מפרש מ"ש (בפסוק נ"ב) שאי
כלמתך אשר פללת לאחותך, מתי פללו ושפטו הם כלימה על סדום, עז"א
וכי ביום גאוניך בטרם תגלה רעתך לא היתה סדום אחותך לשמועה
בפיד, וכי לא היית תמיד מבזה את סדום, ובכל אלה וקללה היית אומר
מי שפרע מאנשי סדום יפרע מפלוני, עד שנשמע תמיד בפיד כלימת סדום,
כמו עת חרפת בנות ארם וכי כמו שאח"כ בעת נגלה רעתך יחרפו אותך
בנות ארם ובנות פלשתים, שהיית דומה כסדום במעשיך ובענשך. כמ"ש
וראו את מכות הארץ וכי כמהפכת אלהים את סדום ואת עמורה. ור"ל

סדום היתה ביום גאוניך לשמועה בפיך כמו שאתה לשמועה בפי בנות ארם ופלשתים, אחר שנתגלה שעשית כמעשה סדום, ונגזר עליך עונש כמו על (מלבי"ם): סדום באור (הענין)

[נז] בְּטָרִם תִּגְלֶה רַעְתֶּךָ כְּבוֹ עֵת זֹרְפָת בְּנוֹת-אַרְם וְכָל-סְבִיבוֹתֶיהָ בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הַשְּׂאֲטוֹת אוֹתָךְ מִסְבִּיב:

רס"י כמו עת חרפת בנות ארם. כמו סנגלית צעת מסרתי אתכם ביד מלכי ארם שצאו על אחז צעת ההיא החל ה' להסליח ביהודה את גדודי ארם וגו' (מלכים ב' ט"ו) ודברי הימים (ב' יא) ויתנהו ה' ביד מלכי ארם וגו' ופלשתים פשטו בערי הנגב והספלה וגו' : השאטות. לשון בזיון ולא קרי' אל"ף ויבז מתרגמי' וקט : (רס"י)

מצודת דוד **בטרם וגו'.** מוסב למעלה לומר יום גאוניך היה עד לא נתגלה רעתך לעשות בפרהסיא עוד היית מחזיק בדבר ה' לעין הרואים והיית מייסר אנשים בגמול עונש סדום : **סמו עת.** ר"ל עד לא נתגלה כמו שנתגלה בעת שחרפוך ארם ופלשתים בקחת אותך בגולה בימי אחז כמ"ש ויתנהו ה' אלהיו ביד מלך ארם ויכו בו וישבו ממנו וגו' (דה"ב כ"ח) ונאמר ופלשתים פשטו בערי השפלה וכו' (שם) כי אז הרעו לעשות בגלוי יותר מבראשונה כמ"ש (במ"ב ובד"ה ב) : **השאטות.** המבזות אותך מסביב לקחת הערים ולהגלות האנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בנות ארם.** ערי ארם : **השאטות.** ענין בזיון כמו בשאט בנפש (לקמן כה) והוא מלי' ארמי כי ויבז עשו (בראשית כה) ת"א ושט עשו : (מצודת ציון)

[נח] אֶת-אַבְוֹתֶיךָ וְאֶת-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ אֶת נְשֵׂאֵתָם נְאֻם יְהוָה: (ס)

רס"י נשאתים. נשאת אותם ולשון נקבה היא צכמה מקומות כספר זה : (רס"י)

מצודת דוד **את זמתך.** את גמול הזמה שעשית וגמול התועבות הנה תשא ותסבול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **את זמתך,** ר"ל ובזה נתכפר עונך כי **את זמתך ותועבותיך** כבר נשאתים וקבלת עונש עליהם בשלמות : (מלבי"ם באור הענין)

[נט] כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה (ועשית) וְעָשִׂיתִי אוֹתָךְ פֶּאֶשֶׁר
עָשִׂיתָ אֲשֶׁר-בְּיָדְךָ אֱלֹהִים לְהַפְרֵם בְּרִיתִי:

רס"י ועשיתי אותך וגו'. עשיתי לך רעה כגמולך אשר עשית : אשר בזית
אלה וגו'. אותה שקבלת עליך בחורב לעבדך בצרית ה' אלהיך וגו' (דברים
כ"ט) אך לא אפיר אני את הצרית מלזכרו כי אין אני כמותך : (רס"י)

מצודת דוד ועשיתי אותך. אעשה עמך גמול רעה כפי המון אשר עשית
אשר בזית האלה שנשבעת בחורב על קבלת התורה להפר הברית שכרתי
אז עמך : (מצודת דוד)

מצודת ציון אלה. ענין שבועה כמו אלה וכחש (הושע ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה', יאמר כי הברית הראשון שכרת עמהם
בהוציאו אותם מא"מ שהיה על תנאי שישמרו חקיו ועדותיו ינצורו, הנה
בטלוהו הם ע"י שעברו על ברית ה', וכן יבטל ה' את הברית הזוה ג"כ
מצדו, כי מתנת אי"י ובהמ"ק והמלכות הכל היה תלוי בברית הזוה וע"י
עונותיהם בטל הברית הקודם, וז"ש ועשיתי אותך כאשר עשית אשר
בזית אלה וע"י"כ גרמת להפר ברית : (מלבי"ם באור הענין)

[סז] וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת-בְּרִיתִי אוֹתָךְ בְּיָמֵי נְעוּרֶיךָ וְהִקְמוֹתִי לְךָ
בְּרִית עוֹלָם:

רס"י וזכרתי אני את צריתי. אשר היה עמך בימי נעוריך : (רס"י)

מצודת דוד וזכרתי. ר"ל אבל לא לעולם אקצוף כי אזכור את הברית אשר
כרתי עמך בימי נעוריך במעמד הד סיני להיות לך לאלהים לעזור
ולהושיע : והקימותי. אקיים לך את הברית להיות לנצח : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וזכרתי אבל בכ"ז אזכור שכרתי אתך ברית בימי
נעוריך שהוא בעת שהוצאתי אותך מא"מ, וכן הברית שכרתי עם האבות,
ומעשה ה' אי אפשר שיבוטל לגמרי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה
לעולם, וכל מדה טובה שיצאה מפי הקב"ה אפ"י על תנאי אינו חוזר בו,
ולכן והקימותי לך ברית עולם, יקיים להם ברית חדשה אשר לא יהיה
תלוי בתנאי והוא יתקיים לעולם, וזה כמ"ש בירמיהו (סי' ל"א) וזכרתי

מ"ש והקימותי לך ברית עולם ואומר ולא מבריתך ר"ל שהברית הזו לא יהיה מבריתך, דהיינו מצדך כברית הקודם שנעשה הברית בין שניהם, הם כרתו ברית בל יסורו מן התורה ועפ"ז כרת עמהם ברית להקים אותם לו לעם, עתה יהיה הברית לא מצדך ומבריתך, רק. (מלבי"ם באור הענין)

[סב] וְהַקִּימוֹתַי אֲנִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּךָ וְיָדַעְתָּ כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד והקימותי. אקים בריתי אשר אתך ואז תדע שאני ה' הנאמן בהבטחה (מצודת דוד):

מלבי"ם - באור הענין והקימותי אני את בריתי אתך שיהיה הברית רק מצדי, ע"י מה שתדע כי אני ה', ע"יז יהיה ברית חדשה קיים לעד כמ"ש (ירמיה שם) כי כולם ידעו אותי מקטנם ועד גדולם, ונגד מ"ש ונתתי אתהן לך לבנות מפרש שזה יהיה: (מלבי"ם באור הענין)

[סג] לְמַעַן תִּזְכְּרִי וּבִשְׁתֵּי וְלֹא יִהְיֶה-לְךָ עוֹד פְּתוּזוֹן פֶּה מִפִּי כָל-מִתְּנֶה בְּכַפְרֵי-לְךָ לְכָל-אֲשֶׁר עָשִׂיתָ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: (פ)

רס"י למען תזכרי. לרכך בהטיבתי לך: ובושת. להרים פניך אלי: בכפרי לך. בסלחי לך, את אשר עשית תבושי ותדעי כי לא מגמולך הטוב הטיבותי לך (רס"י):

מצודת דוד למען תזכרי. כשאקים בריתי אתך תזכרי שאתה לא קיימת הברית ויהיה לך מזה בושת וכלימה ומפני הכלימה ההיא לא יהיה לך עוד פתחון פה להתרעם על הצרוי שעברו עליך כי תכלמי להתרעי הואיל ואקיים הברית עם שאת לא קיימת: בכפרי לך. בעת אכפר לך על כל אשר עשית מן הרעות אז תראה שאני מקיים הברית ואז תבושי ותכלמי (מצודת דוד):

מלבי"ם - באור הענין למען תזכרי ובשת בכפרי לך, שתבושי ע"י הכפרה, כי ע"יז תראה שנתכפר לך על ידי סדום ושומרון, שהם קדמו בכפרה כי ה"י חטאתהן קלים לערכך, וע"יז תבושי ממעשיך הקודמים ולא תחטאי עוד (מלבי"ם באור הענין):

מלבי"ם - באור המלות ובשת כלמתך. הבדל בפסוק נ"ב: (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל

פרק-יז

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **ב** בֶּן-אָדָם זָוֹד זִיכָרָה וּמִשְׁלַל מִשְׁלַל אֶל-בֵּית יִשְׂרָאֵל:

רס"י חוד חידה. הנבואה שזענין בלשון חידה הוא שהוא מדמה את נ"ל לנשר ואת מלכי יהודה לכמרת ארזים : (רס"י)

מצודת דוד חוד חידה. אמור הנבואה בלשון חידה ודבר אותה במשל : (מצודת דוד)

מצודת ציון חוד חידה. ענינו דבר סתום קשה ההבנה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חוד חידה ופתרון החדה יהיה משל אל בית ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חידה, משל. החדה תהיה בדבר הנעלם עד שצריך איש מבין להבין ע"י רמז. ומתאחד עם חידוד, כי יחדד השכל, כמו ואיש יחד פני רעהו. והמשל יהיה לרוב דבר נגלה להמשיל אליו דבר בלתי נודע, ופה ר"ל תחוד חדה שפתרון החדה יהיה למשל אל קורות בית ישראל, ותשוב החדה להיות משל : (מלבי"ם באור המלות)

ג וְאִמְרַתְּ כֹה-אָמַר | אֲדַעֵי יְהוָה הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל הַגָּדוֹל הַכְּנָפִים אֲרֶךְ הָאָבָר מִלֵּא הַנּוֹצָה אֲשֶׁר-לוֹ הַרְקָמָה בָּא אֶל-הַלְּבָנוֹן וַיִּקְוֹז אֶת-צִמְרֵת הָאֲרֹז:

רס"י ארך האבר. כמו כנף אל"א בלע"ז לשון אחר כמסמעו לשון אברים ממש : הרקמה. נוכתו נאה ומלויירת : את למרת הארז. כל נוף האילן בלע"ז כימא הוא מסל סהגלה את יהויקים וגזריו : (רס"י)

מצודת דוד הנשר הגדול. וחזר ופי' שקראו גדול לפי שהיה גדול הכנפים ר"ל כנפי נוצתו היו גדולים במדה : ארך האבר. גוף הכנף היה ארוך :

מלא הנוצה. גוף הכנף היה מלא נוצות : **אשר לו הרקמה.** אשר מראה הנוצות היו כגוון הרקמה בחלוף הגוונים כמו נוצות הטווס ועל נ"ינ יאמר : **אל הלבנון.** אל יער הלבנון ומשם לקח הסעיף הגבוה מאילן הארז שהוא הגבוה שבעצים ר"ל נ"ינ בא לירושלים ולקח את מלכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון האבר. הוא גוף הכנף וכן אבר כיונה (תהלים נה) : **הרקמה.** כמעשה רוקם בחלוף הגוונים : **הלבנון.** שם יער : **צמרת.** כן יקרא סעיף העליון העולה למעלה מכולם וכן ובין עבותים היתה צמרתו (לקמן לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנשר הגדול, הוא מלך בבל שהוא דומה כנשר שמגביה עוף על כל העופות והוא מלך בעופות ולכן הגביה עוף למרום הרי הלבנון על ראש הארזים הרמים, וצייר אותו בד' תארים, **א. גדל הכנפים,** שהנוצות של האבר שבם יעוף הם גדולים וארוכים שעיי"כ יעוף בקל, **ב. שהאבר של הכנף** שבו מחוברים הנוצות הוא ארוך, **ג. שגופו ואיברו מלא נוצה,** **ד. אשר לו הרקמה** נוצות יפות מצוירות בכל מיני גוונים. והנמשל **א.** שיעוף בקל לאפסי ארץ. **ב.** שהאבר ארוך מורה על הכח והעצמה, [משא"כ בנשר השני שיזכיר אח"ז לא הזכיר ארץ האבר כי פרעה לא היה בו כח ועצמה], **ג.** שהוא מלא הנוצה היינו שארצו מלא אנשים והמונים (משא"כ את הנשר השני צייר ברב נוצה, שי"ל רב עם ואינם ממלאים מלא ארצו), **ד.** שי"ל הוד והדר וכל משכיות החמדה שזה משל הרקמה (שלא נאמר ג"כ בנשר השני), והנשר הזה שהוא נ"ינ בא אל הלבנון ויקח את ראש הארז דהיינו שהגלה את יהויכין שהוא ראש האומה ואת השרים והגבורים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כנפים, אבר, נוצה. שם כנף הונח בעצם על הנוצות הארוכות המחוברות לבעלי כנפים בקצה האבר המעופף, והפרק עצמו נקרא אבר, והנוצות הקטנים הממלאים את האבר המעופף ואת כל העוף נקרא נוצה, כמו והסיר את מוראתו בנוצתה, וגם הנוצות הגדולות יקראו בשם נוצה, כמ"ש אם אברה חסידה ונוצה, רק כשיפרט את הנוצות הארוכות שבם יעוף בשם מיוחד, יקראו בשם כנף, כמ"ש יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו, כי הנשר יקח גוזליו עיי הכנפים שהם רכות וישאם על האבר שהוא חזק לסבלם שלא יפולו (עמ"ש תהלות ס"ח י"ד, צ"א ד', איוב ל"ט כ"ו) : **צמרת.** הוא הסעיף הגבוה : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] את ראש יניקותיו קָטַף וַיְבִיאֵהוּ אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן בְּעִיר רַכְבִּים

רש"י את ראש יניקותיו קטף. גדולתו ומלכותו השפיל, יניקותיו כמו ענפיו : ויביאהו אל ארץ כנען. אל ארץ תגרים הוא צבל : (רש"י)

מצודת דוד את ראש וגו'. כרת ראש ענפיו הרכים העליונים הם השרים : אל ארץ כנען. אל ארץ כשדים יאמר שהיא ארץ סוחרים כמ"ש אל ארץ כנען כשדימה (לעיל טז) : בעיר רוכלים. על בבל יאמר : (מצודת דוד)

מצודת ציון יניקותיו. ענפיו הרכות והקטנות כמו ויעל כיונק לפני (ישעיה נג) : קטף. ענין כריתה כמו עודנו באבו לא יקטף (איוב ח) : כנען. ענינו תגר וסוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה (הושע יב) : רוכלים. סוחרים כמו רוכלת העמים (לקמן כז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את ראש יניקותיו קטף, היונקות הם הבדים העולים בצדי הארז שיונקים ממנו, שזה משל על השרים וחורי יהודה והחרש והמסגר שהגלם מא"י, ויביאהו אל ארץ כנען, ר"ל ארץ כשדים שמתקבצים שם הכנענים והסוחרים, ושמו בעיר רוכלים היינו בבבל כאילו נמסר שם ליד הרוכלים הנושאים אותו מבית לבית, כי השתמשו בהם שם לצרכיהם איש ואיש בביתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יניקותיו על ענפי האילן הונחו שמות רבות, והם אמיר, בד, דליה, זמורה, זלזל, חוטר, יונק, נטישה, נצר, סעיף, שרעף, סנסן, ענף, עפא, פארה, שוכה, שליחה, שריג. וההבדל ביניהם בד, יונק, נצר, חוטר, הונח על הענף העולה בפ"ע, שהבד היא העב העולה אצל האילן, והיונק הוא הרך העולה אצלו, ואם נקצץ האילן ונשאר הגזע ויעלה שנית לצמוח מן הגזע נקרא חוטר, ואם נקצץ האילן גם הגזע ויעלו משרשיו נקרא נצר, כמ"ש (ישעיה סימן י"א), הענפים שבראש האילן נקרא נצר, כמ"ש (ישעיה סימן י"א). הענפים שבראש האילן נקראים אמיר פארה דליה. האמיר הוא הענף המובחר העולה בראש האילן. והדליות הם הענפים הנגבהים למעלה ראש והם רבים. והפאר הוא הענפים שעושים כמו פאר חבוש על ראש האילן וכתר סביב ראשו, והם מלאים ענפים ועליה סוככים מלמעלה ולפעמים יתארכו וירדו מלמעלה למטה להיות צל עד למטה, כמ"ש (לקמן סי' ל"א) סעיף ושרעף, הם היוצאים מגוף האילן שבהם הענפים נושאי הפירות, והפרי מתיחס ביחוד אל הענף, לשאת ענף ולעשות פרי, וע"י הענפים יתיחס אל הסעיף, בסעיפיה פוריה, ר"ל בסעיפים שבהם ענפים נושאי פרי, (ומ"ש מבין עפאים יתנו קול כמו ענפאים, שהנון נופל מהרבה שמות), ושם שוכה הונח על הבד העב היוצא מן העץ, כמו ויכרת שכת עצים (שופטים ט"ו) שהם עצים עבים להצית את הצריח, והוא יוצא בשפולו של העץ. ושם זמורה, על הענף המובחר באילן שעולה יחידי ואינו מסתעף כ"כ, ודרך לזמרו ולהרכיבו באילן אחר, או לשתלו בפ"ע, ונקרא זמורה על שם שזומרים אותו, או ע"ש שהיא זמרת הארץ והמובחר שבו. ושם זלזל, הונח על ענפים שעולים בין מגוף האילן ובין סמוך לו שאינם לצורך והם זוללים מיץ האילן וכחו, ודרך לכרות אותם, כמ"ש וכתר הזלזלים (מיץ האילן וכחו, ודרך לכרות אותם, כמ"ש וכתר בזלזלים) במזמרות (ישעיה

י"ט). ושם נטישות ושליחות ג"כ על ענפים הדקים המתפשטים, השליחות יתפשטו בארץ. והנטיעות ברוחב כמ"ש (ישעיה ט"ו). ושם שריגים, הונח על הענפים הדקים שמשתרגים ונטוים אחד ע"ג חברו, ושם סנסן לא נמצא רק גבי תמר, אוחזה בסנסיניו, שהם העוקצים שבלולבי התמר (מענין סנה) שבהם יאחז העולה בתמר שהוא חלק וגבוה, ושמור כללים אלה אשר פרטיהם יבוארו כ"א במקומו : **כנען, רוכלים**. כנען מענין סוחר וההבדל בינו לבין רוכל, שהרוכל הוא המחזיר בסחורה מבית לבית וקטן מן הכנען, כמו שהכנעני קטן מן הסוחר, כמ"ש (סי' כ"ג ח"י) : (מלבי"ם באור המלות)

ה וַיִּקְוֹז מִזֶּרַע הָאָרֶץ וַיִּתְּנֵהוּ בַשָּׂדֶה-זֶרַע קָוֹז עַל-מַיִם רַבִּים
צפצפה
שמו:

רפ"י ויקח מזרע הארץ. את לדקיהו בנו : **בשדה זרע**. זירוקלים זעיר מלוכה : **קח על מים רבים**. נקרק על מים רבים, כלומר נתן לו גדולה וממקלה על סביביו : **לפפה**. מין חילן ערבה שענפיו מרובים שאלק"א זלע"ז :

מצודת דוד **מזרע הארץ**. מהארץ ההיא עצמה אשר זרע בה : **בשדה זרע**. בשדה טובה לזריעה : **קח**. לקחה וזרעה סמוך למים רבים לבוא בה מרבית הרטיבות : **צפצפה שמו**. הנשר שם את הזרע באופן שתצמח להיות בעלת ענף כאילן צפצפי ר"ל המליך בה מזרע המלוכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **קח**. מלשון לקיחה : **צפצפה**. הוא מין ערבה ובדרז"ל והצפצפה פסולה (סוכה לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויקח מזרע הארץ ר"ל שלקח את מה שראוי להרכיבו באילן אחר שזה נקרא זרע באילנות, ויתנהו בשדה זרע היינו שהרכיבו בזרע אחר, **קח על מים רבים** לקח מזרע הארץ שהיה תחלת גדולו על מים רבים, **צפצפה שמו**, ושם אותו והרכיבו בצפצפה שהוא מין ערבה הגדלה בהרים בלי מים, והנמשל שלקח את צדקיהו שהיה מזרע המלוכה והמליכו שיהיה תחתיו שבוה הרכיבו בשדה זרע שיהיה מולך תחת ידו כענף המורכב שהוא כפוף תחת האילן שיונק ממנו. והגם שבבבל גדלו ערבים [כמ"ש על נחל הערבים ישאום, על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו] הרכיבו בצפצפה שהוא מין ערבה גרוע, ר"ל שתחת רוב השפע שהיה לו בא"י השכינו באופן שיהיה חרב ויבש וישכן חררים בלא טובה וברכה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מזרע**. כבר בארתי בחבורי התו"ה קדושים (סי' נ"ט)

שיש הבדל באילנות בין שם זרע, נטע, שתל, שהנטע הוא ע"י גרעין, והזרע הוא ע"י הרכבה באילן אחר, ובא לרוב אצל כלאי האילנות, והשתול בא על שעוקר אילן או נטיעה ממקום זה ושותלה במקום אחר : **קח על מים רבים**. מוסב על זרע הארץ שקח יניקתו וליחותו עד עתה, או ר"ל קח מעל מים רבים, שלקח את הזרע מעל מים ושמו להיות צפצפה שגדל בלי מים, וכמו אלחנן דודו בית לחם, שחסר מ"ם השימוש, וכן רבים : **וקח**, פעל עבר ובא בקמץ להפריד בינו ובין הציווי : **צפצפה**. מין ערבה הגדלה בין ההרים. ובערבי צפצף, וכמ"ש חז"ל בסוכה : (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּצְבְּמוּז וַיְהִי לְגֶפֶן סִרְזוֹת שִׁפְלֹת קוֹמָה לְפָנֹת דְּלִיּוֹתָיו אֵלָיו וְשָׂרְשָׁיו תַּזְזוּתָיו יְהִיוּ וְהָיָה לְגֶפֶן וְהָיָה בְּדָים וְהִשְׁקִיזוּ פְּאֲרוֹת:

רש"י סורחת. כמו (שמות כו) וסרח העודף גדולה : שפלת קומה. לעבוד למלך צבל : דליותיו. זמורותיו : אליו. אל מלך צבל : תחתיו. תחת מלך צבל : צדים. מוטות : ותשלח. ותגדל : פארות. ענפים רבים : (רש"י)

מצודת דוד ויצמח. הזרע ההוא צמח והיה לאילן גפן המתפשטת הרבה ושפלה בקומה : **לפנות**. להיות דליותיו פונות אליו לא כדרך שאר האילנות שהדליות עולות למעלה בגובה כ"א כדרך דליות הגפן שהמה יורדות למטה לפנות מול גוף האילן : **ושרשיו**. שרשי האילן ההוא השרישו תחת האילן וכדרך עץ הגפן ולא התפשטו למרחוק כדרך שאר האילנות ר"ל המשילו רק במקומו אבל למולו יכנע : **ותהי לגפן**. ר"ל גם שבחי הגפן היה לו כי עשתה והגדילה הרבה בדים וענפיה הרכים התפשטו למרחוק וכדרך עץ הגפן ר"ל במקומו היה לו ממשל רב : (מצודת דוד)

מצודת ציון סורחת. ענין יתרון ורב כמו וסרח העורף (שמות כז) : **דליותיו**. כן יקראו הענפים שדרכם לעלות למעלה והוא מל' דלו עיני למרום (ישעיה לח) וכן באורך דליותיו (לקמן לא) : **בדים**. הם הענפים הגסיס וכן ממטה בדיה (לקמן יט) : **ותשלח**. ענין התפשטות כמו תשלח קציריה (תהלים פ) : **פארת**. היא הפוך מן פארות והם הענפים הדקים וכן מסעף פארה (ישעיה י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויצמח, הזרע המורכב בהצפצפה צמח ויהי לגפן, תחת שהיה ארז אדיר התהווה ממנו גפן והגפן לא תהיה גבוהה רק **סורחת שפלת קומה**. שקומתה תסרח בארץ עד שתהיה שפלה מתפשטת ברוחב לא בגובה, כמ"ש ואת אילי הארץ לקח להיות ממלכה שפלה לבלתי התנשא, שלקח את הגבורים לבל יהיה עוד ארז אדיר רק יהיה כגפן שנושא פרי ואינו חזק, ר"ל שיתן לו מס הרבה ולא יהיה תקיף במלכותו

רק יהיה כפוף ונכנע, **לפנות דליותיו אליו ושרשיו תחתיו יהיו** שהדליות שהם הענפים המתנשאים לרום יושפלו ויפנו אל הצפצפה וגם השרשים יהיו כפופים תחתיו, כמ"ש לשמור את בריתו לעמדה. **ותהי לגפן ותעש בדים** אבל היא היתה לגפן בפ"ע בלתי מורכב, עד ששלחה בדים (שהוא הענף היוצא מן האילן סמוך לשרשו בשוה עם האילן והיא חזק ועב), **ותשלח פראות** ענפים עושים פרי ר"ל שצדקיהו התחזק במלכותו (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות סרחת. הוא העודף הנסרח על הארץ, כמו וסרח העודף תסרח על אחורי המשכן : **דליותיו.** בא לשון נקבה וזכר כי עקרו ארז שהוא לשון זכר ונעשה ממנו גפן חלוש העץ שהוא לשון נקבה. וגדר שם דליות ושם בדים התבאר בפסוק ג' : **פראת.** (עי' מנחת שי), ר"ל סעיפים נושאי פרי, ושרשו פרה כי שורש פרי, פורא ופורה, כמו כי הוא בין אחים יפריא, פורה ראש ולענה, ודרך סעיפי פוריה להתפשט, לז"א ותשלח שהיא ההתפשטות (מלבי"ם באור המלות)

וַיְהִי יֵשׁוּר-אֶזְזוֹל גָּדוֹל גָּדוֹל כְּנָפִים וְרַב-נוֹצָה וְהָיָה הַגָּפֶן הַזֶּה הַיּוֹצֵאת כְּפָנָה שְׂרָשִׁיָּה עָלָיו וְהַדְּלִיּוֹתָיו שְׂלֹחָה-לוֹ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָהּ מִטְּעָה:

רש"י ויהי נשר אחד. מלך מצרים : **כפנה** שרשיה. לשון רעבון כמו לשון ולכפן (איוב ה) רעבו ונתאוו שרשי הגפן הזאת לאותו הנשר תוספות ויש משמע כפנה כמו אספה והוא הפוך וצדברי רבותינו יש מן הדומה לו שקורין לאסיפת העם כנופיא וכפנא הוא כמו כנפה אמאש"א בלע"ז : **ודליותיו שלחה לו.** ושלוחיה שלחה לו לצא אליה ולהשקות אותה : מערגות מטעה. מהעוגיות מים שעשה לו הנשר הראשון : (רש"י)

מצודת דוד גדול כנפים. הוא פי על מה שקראו גדול : **ורב נוצה.** הרבה נוצה היה בו אבל לא היה מלא נוצה ולא היה לו ארך האבר ולא הרקמה כמו הנשר הראשון ועל פרעה יאמר : **כפנה שרשיה עליו.** אספה כל שרשיה על הנשר ההוא לבטוח עליו : **ודליותיו שלחה לו.** הושיטה דליותיו אל הנשר ההוא שהוא ישקה אותה מן המים המכונסים בין הערוגות העשויות לצורך נטיעתה שעשה לה הנשר הראשון (כי כן הדרך לעשות סביב הנטיעה כעין ערוגות) ר"ל שלח מלאכיו אל פרעה להחזיק בידו המלוכה שהמליכו נ"נ : (מצודת דוד)

מצודת ציון כפנה. ענין אסיפה ובדרז"ל יש כנופיא (שבת ס) ועם שהוא הפוך : **שלחה.** ענין הושטה : **מערוגות.** הם תלמי המחרשה כמו כערוגות

הבשם (ש"ה ה) : מטעה. מלי נטיעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי נשר אחד, הוא פרעה מלך מצרים שהיה ג"כ גדל כנפים (ולא ארך האבר כנ"ל (בפסוק ג')) והנה הגפן הזאת כפנה שרשיה עליו שרשי הגפן התאוו לינק ולהתחבר אל הנשר השני, ושלחה לו דליותיה כדי שישקה אותה מערגות מטעה, שתחת שהנשר הראשון כפף את הדליות שיהיו סרוחים בארץ, ומנע ממנה המים להיות מתחברת עם הצפצה, חשקה בנשר השני ששם תרים דליות ושם תשתה מים רבים, היינו שחשב שע"י פרעה ירים ראש, וישבע שובע שפע וברכה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כנפה שרשיה. מענין לשוד ולכפן תשחק, שהוא על תאות המזון בעת הרעב או תאות האדמה הצמאה למטר, כן התאווה הגפן לינק ממנו משקה ליחותה : מערגות. היא תלמי הגן ושורותיו, והמ"ם מוסב על פעל שלחה. מערגות מטעה שלחה לו להשקות אותה : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] אֶל-שְׂדֵה טוֹב אֶל-מַיִם רַבִּים הִיא שְׂתוּלָה לַעֲשׂוֹת עֲנָף וְלִשְׂאֵת פְּרִי לְהִיּוֹת לְגִפֶּן אֲדָרַת :

רפ"י אל שדה טוב וגו'. כלומר ועל חנם עשתה זאת כי אל שדה טוב היתה שתולה : לגפן אדרת. לגפן תקיף : (רפ"י)

מצודת דוד אל שדה טוב. כאומר והנה הגפן הזה טעה מאד כי הלא נטועה היא ע"י הנשר הראשון בשדה טוב וסמוך אל מים רבים למען עשות ענפים ולגדל פרי להיות מעצמה גפן גדולה וחזקה מבלי בטחון הנשר השני ומבלי השקאתו מן המים הבאים בפועל מעשה הנשר הראשון ר"ל הלא מבלי פרעה יוכל לעמוד במלוכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל שדה. כמו בשדה ובא מלת אל במקום הבי"ת כמו ואל הארון (שמות כה) : שתולה. נטועה כמו והיה כעץ שתול (תהלים א) : ולשאת. ר"ל לגדל והיא מלי משא וסבל : אדרת. גדולה וחזקה כמו אשר אדירים שודדו (זכריה יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אל שדה טוב היא שתולה, (השתילה באילנות היא מה שיעקור האילן ממקומו וישתלנו במק"א) רצה לשתול הגפן אל שדה טוב, אל מצרים, ששם ימצא מים רבים, היינו לצאת מרשות נבוכדנצר אל רשות פרעה כדי לעשות ענף ולשאת פרי להיות לגפן אדרת, ר"ל שיהיה מלכות בפ"ע, ושלא יהיה כפוף ומשועבד לנבוכדנצר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שתולה**. היא העקירה ממקום זה לטעת אותה
במק"א אל שדה טוב : (מלבי"ם באור המלות)

טו אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה תִּצְלָזוּ הַלְוֹא אֶת-שְׂרָשֵׁיהָ יִנְתַּק
וְאֶת-פְּרִיהָ | יְקוּסֶס וַיִּבֶשׂ כָּל-טָרְפֵי צְמֻזָּה תִיבֶשׂ וְלֹא-בִזְרֹעַ
גְּדוּלָּה וּבְעַם-רָב לְבִישׂוֹת אוֹתָהּ בְּשְׂרָשֵׁיהָ:

רס"י אמור. כל האלפא ביתא במקרא זה ותמיה אני כי אינו נמנה
במסורת : ינתק. הנקר הראשון : את פריה יקוסס. כמו יקוצץ הם בני
דקיהו שחטון לעיניו : טרפי. עלי פויילוי"א בלע"ז : ולא בזרוע גדולה
ובעם רב. יבא הנקר השני לעזרתה : למשאות אותה משרשיה. לנוכח
העוקרות ומסיעות אותה משרשיה : (רס"י)

מצודת דוד אמור. על הגפן ההיא : תצלה. כמו התצלת ותחסר הי"א
התימא ר"ל וכי תצלה בבטחון הנשר השני הלא הנשר הראשון יעתוק
ויעקור את שרשיה ויכרת פריה וממילא יתייבשו הואיל ונכרתו מן האילן
אין להם יניקה לבוא בהם הרטיבות ר"ל נ"י יעקור המלוכה וישחט בני
צדקיהו : כל טרפי צמחה. כל העלים שצמחו בה יתייבשו הואיל ונעקרו
שרשיה ר"ל העם יהיו גולים : ולא בזרוע גדולה וגו'. ר"ל הנשר השני לא
יבוא בעזרתה בזרוע גדולה ובעם רב לעמוד במלחמה מול הנשר הראשון
הבא לעקור ולהסיע אותה ממקום אשר נשרשו שרשיה ר"ל לא יעזור לו
פרעה מול נ"י : (מצודת דוד)

מצודת ציון ינתק. ענין עקירה והעתק : יקוסס. ענין כריתה והוא כמו
יקוצץ כי זסשר"ץ מתחלפים : טרפי. עלים כי עלי תאנה (בראשי"ג) ת"א
טרפי תאנה : בזרוע. ר"ל בחוזק כי הוא נתון בזרוע : למשאות. ענין
לקיחה והסעה כמו ובתים ונשאו (מיכה ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אמר וכו' תצלה וכי תצלה? הלוא את שרשיה ינתק
הנשר הראשון הלא ינתק את השרשים, ופריה יקוסס ויבש וגם עליו
הלחים, יבשו ר"ל שיעקר הממלכה ויכרית כל אנשיה, ולא בזרוע גדולה
שא"צ לו לזה כח גדול ויד חזקה למשאות אותה (ר"ל להעתיק אותה)
משרשיה, כי פרעה לא יבא למו לעזרה ובקל יכבוש אותם ויחריב את
ירושלים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יקוסס. אין לו ריע וענינו כמו יקוצץ : טרפי. תרגום
עלה טרף. והרש"ף הבדיל שטרף הם העלים הלחים שהם טרף ומזון

לתולעים ולזבובים : למשאות, שרשו נסא להשיא ולעקור אותה, וכן למסע את המחנות כמו להסיע : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וְהִנֵּה שְׂתוּלָה הַתְּצַלּוּ הַלּוֹא כְּלֶעַת בָּהּ רִוּוּז הַקָּדִים תִּיבֵשׁ יִבֵשׁ עַל-עֲרֹצֹת צְמוּזָה תִיבֵשׁ: (פ)

רש"י והנה. עתה שתולה כרלונה : התללח. איפסק שתללח זו שנגדה צמי סנטעה **ראשון** : (רש"י)

מצודת דוד והנה שתולה. ר"ל אף אם תשאר שתולה ולא יעקור שרשיה וכי תצמח בהשקאת הנשר השני הלא כאשר יגע בה רוח הקדים הלא תתייבש : על ערוגות צמחה תיבש. ר"ל אף שהיא עומדת סמוך להערוגות הנעשות לצורך צמחה מקום ימצא שם מים מכוונסים עם כל זה תתייבש כי אין דבר עומד בפני רוח הקדים כי הוא יחריב גם המים המכוונסים בין הערוגות וכאומר הלא אין להנשר השני מקום להשקותה כ"א מהמים שבין הערוגות ואם רוח הקדים תייבש גם אותו מאין לו מים להשקותה ומה הוא א"כ הבטחון ר"ל אף אם נ"נ לא יעשה עמו רעה רק ימנע ממנו הטובה לא יתקיים ע"י הרעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כגעת. מלי נגיעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה שתולה התצלח מוסיף לאמר שהגם שלא יבא הנשר לעקרה, הלא אחר שהיא שתולה, שנעקרה ממקום זה ונשתלה במק"א וכי אפשר שתצלח כיון שאינה במקומה, הלא כגעת בה רוח הקדים תיבש כי הרוח יעקרנה, ומוסיף עוד שגם בלא רוח הקדים גם אם תעמוד על ערוגת צמחה תיבש, כי אין לה כח להתקיים, וכמו שיבואר הנמשל אח"ז : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[יב]** אָמַר-נָא לְבַיִת הַפְּוִרִי הֲלֹא יִדְעֶתֶם בָּהּ-אֵלֶּה אָמַר הַיָּהּ-בָּא מֶלֶךְ-בְּבֹל יְרוּשָׁלַם וַיִּקְוֹז אֶת-מַלְכָּהּ וְאֶת-שָׁרֶיהָ וַיָּבֵא אוֹתָם אֵלָיו בְּבִלְהָ:

רש"י מה חלה. מה החידה הזאת ופירסה להם : ויקח את מלכה ואת שריה. הם למרת הארז יהויקים ושריו : צלה. היא עיר הרוכלים : (רש"י)

מצודת דוד לבית המרי. לבית ישראל הממרים בי : הלא ידעתם. הלא

תוכלו לדעת ולהבין מה הם אלה הדברים על מה ירמזו : **אמור וגו'.** ר"ל אמור פתרון הדברים : **מלך בבל.** והוא פתרון הנשר הגדול הראשון : **ירושלים.** הוא פתרון הלבנון : **את מלכה ואת שריה.** הוא פתרון צמרת הארז וקטיפת היונקות ועל יהויכין ושריו יאמר שלקחום נ"נ בגולה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר אל בית המרי את הנמשל, הנה בא מלך בבל ירושלים הוא נמשל הנשר הגדול שבא אל הלבנון, ויקח את מלכה הוא מ"ש ויקח את צמרת הארז, ואת שריה הוא מ"ש את ראש יונקותיו קטף, ויבא אותם אליו בבלה הוא מ"ש בעיר רוכלים שמו : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וַיִּקְוֹז מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרַת אֹתוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאֶלֶה וְאֶת-אֵילֵי הָאָרֶץ לְקָוֹז:

רש"י מזרע המלוכה. לדקיהו : אילי הארץ. שרי הארץ : (רש"י)

מצודת דוד מזרע המלוכה. הוא פתרון מזרע הארץ ועל צדקיהו יאמר שהיה בן יאשיה כי נ"נ המליכו תחת יהויכין : **ויכרות אתו ברית.** לבל ימרוד בו : **ויבא אותו באלה.** השביע אותו על זאת : **ואת אילי הארץ לקח.** שרי ירושלים לקח להיות בידו ערבון שלא ימרוד בו צדקיהו : (מצודת דוד)

מצודת ציון באלה. בשבועה : אילי. ענין חוזק כמו ביד אל גוים (לקמן לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויקח מזרע המלוכה הוא מ"ש ויקח מזרע הארץ, ויכרות אתו ברית הוא מ"ש ויתנהו בשדה זרע, ואת אילי הארץ לקח הוא מ"ש צפצפה שמו : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] לְהִיּוֹת מִמְּלוּכָה שְׂפָלָה לְבִלְתִּי הַתְּנַשָּׂא לְשִׁמּוֹר אֶת-בְּרִיתוֹ לְעַבְדָּהּ:

רש"י לעמדה. למען יתקיים : (רש"י)

מצודת דוד להיות. את הערבון לקח למען תהיה רק ממלכה שפלה להיות כנענת לו לבל יתנשא למרוד בו רק לשמור את הברית שכרת עמו להיות לה עמידה וקיום וזהו פתרון גפן סורחת שפלת קומה וכו' ור"ל שנתן לה

ממשלה מה אבל רק בארצה ובמקומה ותהיה נכנעת לבבל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין להיות ממלכה שפלה הוא מ"ש ויהי לגפן סורחת, לבלתי התנשא הוא מ"ש שפלת קומה לשמור את בריתו לעמדה הוא מ"ש לפנות דליותיו אליו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לעמדה. כדי שתעמוד הברית ותתקיים : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וימרד - בּוֹ לְעִלּוֹז מְלָאכִיו מִצָּרִים לָתֵת - לוֹ סוּסִים וְעַם - רַב הַיְצִלּוֹז הַיְמַלֵּט הָעֹשֶׂה אֱלֹהִי וְהַפֵּר בְּרִית וְנִמְלֵט :

מצודת דוד וימרד בו. אח"יז מרד בו צדקיהו ושלח מלאכיו למצרים לתת לו סוסים ועם רב להיות בעזרתו מול בבל וזהו פתרון הנשר השני והשלחת הדליות להשקותם מן המים שבין הערוגות ר"ל לחזק בידו המלוכה שהמליכו נ"י : היצלח הימלט. וכי יצלח בבטחון מלך מצרים וכי יהיה נמלט מיד נ"י האיש העושה הדברים האלה : והפר. וכי המפר ברית ראוי הוא להמלט : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימרד בו הוא מ"ש ויהי לגפן ותעש בדים, וישלח מלאכיו מצרים זה באור המשל של הנשר השני לתת לו סוסים ועם רב הוא מ"ש להשקות אותה מערוגות מטעה, היצלח, ר"ל וכי יצלח? הלא לא יצלח משני טעמים, א. הימלט העשה אלה, הלא נבוכדנצר ילחם אתו ויכבשנו, הוא מ"ש הלא את שרשיה ינתק. ב. והפר ברית ונמלט שאף אם לא ילחם עמו לא ימלט מצד שהפר ברית והי' יענישהו הוא מ"ש במשל על ערוגות צמחה תיבש : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] זִי-אֲנִי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה אִם - לֹא בְּמִקּוֹם הַמֶּלֶךְ הַמְּמַלֵּךְ אֲתוּ אֲשֶׁר בָּזָה אֶת-אֱלֹהֵינוּ וְאֲשֶׁר הִפְרָ אֶת-בְּרִיתוֹ אֲתוּ בְּתוֹךְ-בָּבֶל יְמוֹת :

מצודת דוד אם לא. הוא ענין לשון שבועה : אשר בזה את אלתו. בזה את השבועה שהשביעו ועבר עליה : אתו. עם המלך הממליכו בתוך בבל ימות (ועם שכבר אמר במקום המלך חזר לומר שוב אתו בתוך בבל לפי שארכו הדברים באמרו אשר בזה וכו' וכן דרך המקרא) וזה פתרון נתוק השרשים וכו' ור"ל שני' יעקור מצדקיהו שרשי המלוכה כי לא ימלוך עוד מי מזרעו ויקצץ פרי בטנו כי שחט את בניו והגלה את העם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **חי אני, ופיי מ"ש הימלט העושה אלה, כי נבוכדנצר יבא עליו למלחמה ובבבל ימות:** (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְלֹא בְּזוּלָה גְדוֹל וּבִקְהָל רָב יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ פְּרַעַה בְּמִלְחָמָה בְּשִׂפְךָ סִלְלָה וּבִבְנֹת דֵּיק לְהַכְרִית נְפֹשׁוֹת רַבּוֹת:

רש"י **צפוך סוללה.** כשיצא נבוכדנצר וישפוך סוללה על ירושלים : להכרית נפשות רבות. להרוג את בני העיר : (רש"י)

מצודת דוד **ולא בחיל גדול וגו'.** ר"ל לא יעשה עמו פרעה לבוא בחיל גדול ובקהל רב כי לא יקיים הבטחתו לישראל לעשות עמו מה שאמר והוא פתרון ולא בזרוע גדולה וכו' : **במלחמה.** בעת בוא עליו מלחמת בבל כשישפוך סוללה מול העיר לכבשה וכשיבנה דיק ללכדה למען הכרית בה נפשות רבות הנה אז לא יקיים פרעה הבטחתו לבוא בעזרת ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **סוללה.** היא תל העפר ששופכין מזל העיר לעלות עליה להלחם בה : **דיק.** הוא המגדל הנבנה מול העיר ללכדה כמו ויבנו עליה דיק (ירמיה נב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא בחיל גדול, ר"ל פרעה לא יעזרם בחיל גדול בעת שישפך נבוכדנצר סוללה להכרית נפשות וזה פיי מ"ש במשל ולא בזרוע גדולה ובעם רב למשאות אותה משרשיה שכוונתו שנבוכדנצר לא יהיה צריך לזה זרוע גדולה, כי גם פרעה שהוא הנשר השני לא יבא בזרוע גדולה לעזרו** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **יעשה אותו.** כמו יעשה אתו : **סוללה דיק.** התבאר למעלה (סי ד') : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וּבְנֵה אֶלֶּה לְהַפֵּר בְּרִית וְהִנֵּה נָתַן יָדוֹ וְכָל-אֶלֶּה עָשָׂה לֹא יִמְלֹט:

רש"י **נתן ידו.** הצטיח באמונה ונשא ידו בצרית : (רש"י)

מצודת דוד **ובזה אלה.** והנה צדקיהו שבזה את השבועה למען הפר הברית שכרת עם נ"נ : **והנה נתן ידו.** מתחילה נתן ידו והוא תקיעת הכף לקיים הדבר ואח"כ עשה כל המרידות האלה לזאת לא ימלט מיד נ"נ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובזה אלה, עתה מפרש והפר ברית ונמלט, שאחר **שבזה אלה והפר ברית** ויתר מזה **והנה נתן ידו** שגם כבר הניח ידו מן המלחמה, ר"ל אחר שנשקעה העיר, ובכ"ז **וכל אלה עשה** כי עמד במרדו, ורצה לברוח מצרים, **ואיך ימלט** וז"פ מ"ש במשל והנה שתולה התצלת, איך יצלת בעת יעקר ממקומו לברוח למצרים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והנה נתן ידו. כמו נתנה ידה (ירמיה נ" ט"ו), ר"ל שחדל להלחם ועדן עמד במרדו. ויל"פ שני"נ נתן לו יד להשלים והיה נשאר בחיים כמו שנבא ירמיה ובכ"ז בזה אלה להפר ברית ולא רצה להשלים (מלבי"ם באור המלות)

ויט' לכן כה-אמר אדני יהוה זוי-אני אם-לא אלת אלה אשר בזה ובריתי אשר הפיר ונתתיו בראשו:

רס"י ונתתיו בראשו. הוא סמוי עיניו : (רס"י)

מצודת דוד לכן. הואיל וכן עשה לכן כה אמר ה' : **אם לא**. הוא ענין שבועה : **אלתי אשר בזה**. ר"ל השבועה אשר בזה דומה אלי כאלו נשבע לי ובזה אותה וזהו על כי נשבע בשם ה' : **ובריתי**. הברית אשר הפר הוא כאלו הפר בריתי אשר כרת עמי : **ונתתיו בראשו**. לכן אתן גמול העון הזה על ראשו (מצודת דוד) :

יב' ופרשתי עלי רשתי ונתפש במצודתי והביאותיהו בבלה ונשפטתי אתו שם מעלו אשר מעל-בי:

רס"י ופרשתי עליו רשתי. כמו שפירשתי למעלה בתחילת הספר (לעיל יב) **סזימן כזי להלוך על גג המערה : ונשפטתי**. ואתווכח עמו : (רס"י)

מצודת דוד ופרשתי עליו רשתי. ארז"ל כשברח צדקיהו דרך מערה הזמין הקב"ה צבי הולך על המערה ממעל ורדפו הכשדים אחר הצבי לתפשו ובהגיעם לפתח המערה מצאו את צדקיהו יוצא מן המערה ותפשוהו : **ונשפטתי אתו שם**. בבבל אתווכח עמו על המעל שמעל בי לעבור השבועה כי שם ישב במאסר וזה יחשב לו ויכוח כי בזה יודיע לו שפשע בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון - במצודתי. הוא הרשת שצדין בה : **ונשפטתי.** ענין ויכוח וכן כי באש ה' נשפט (ישעיה סו) : **מעלו.** ענין חטא ופשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופרשתי בעת שברח דרך המערה נזדמן צבי להכשדים **שפרשו עליו רשת ועיי"כ נתפס צדקיהו במצודה :** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ופרשתי עליו רשתי וכו', התבאר למעלה (י"ב י"ג) **מלבי"ם :** באור המלות

[כא] וְאֵת כָּל- (מברוזו) מְבָרְזוּי בְּכָל- אֲגָפּוֹי בְּיָזְרָב יִפְּלוּ וְהַנְּשָׂאָרִים לְכָל- רֵוִזוּ יִפְרֹשׁוּ וַיִּדְעֵתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה הַבְּרִתִּי: (פ)

רס"י ואת כל מזרחיו. כתרגומו וית כל גיזרוהי ומנחם חזרו עם צרח דודי (סוף ט"ה) וכה פתרונו ואת כל הצורחים : **צכל אגפיו.** צכל כנפיהם כלומר צכל כחם צחרצ יפולו : **יפרשו.** שרונאפנדו"ן צלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ואת כל מברחיו. כל הבורחים מעליו בכל חיילותיו יפלו בחרב האויב כי ישגם והנשארים מהם יתפזרו בעולם בכל רוחות העולם : **וידעתם.** אז בבוא הדבר תדעו שאני ה' דברתי הדברים האלה ולא בדאם הנביא **מלבו :** (מצודת דוד)

מצודת ציון מברחיו. מלי בריחה : **אגפיו.** כנפיו ובדרז"ל עד בין אגפים (חולין מ"ו) ועל התפשטות החייליו יאמר וכן וכל אגפיו (לעיל יב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואת כל מברחיו החיל שיברחו אתו, **בכל אגפיו** כל נשיו והנלוים אתו יפלו בחרב כנ"ל למעלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מברחיו וכו'. מקצתם בחרב יפולו, ומקצתם לכל רוח יפרשו, ובזה אין סתירה עם מ"ש למעלה (י"ב י"ד) ששם מדבר מהנשארים : **ויפרשו.** מענין פיזור, כמו כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם (זכריה ב') : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְלִקְוֹתַי אֲנִי מַעֲבִירַת הָאָרֶץ הָרְמָה וְנָתַתִּי מִרְאשׁ יִנְקוֹתַי רָךְ אֶקְטֹף וְשִׂתְלֹתַי אֲנִי עַל הָר-גְּבָה וְתָקוּל:

רש"י ונתתי. כתרגומו ואקיימיניה. ולקחתי אני. את מלך המשיח : רך
אקטוף. אין לך להרכיב אלא מן הרך שגדל אשתקד שקורין גרייפי"א
בלע"ז : ותלול. לשון תל שדרך תל להיות גבוה ותלול אומנכלי"ה בלע"ז
(רש"י) :

מצודת דוד ולקחתי אני. אני אקח ענף מסעיף העליון מאילן הארז הרמה
ואני אתן אותה במקומו ר"ל בימי המשיח אקח מזרע דוד ואמליכו
בירושלים : **מראש יונקותיו**. מן הענפים הרכים שהמה בראש הסעיף
העליון מהם אכרות ענף רך אשר יצלח לנטיעה : **ושתלתי אני**. אטע אותו
על הר גבוה ותלול למען יהיה נראה למרחוק ועל המשיח יאמר וכפל
הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותלול. ענין גבהו' והוא מלי' תל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (כב-כג) **כה אמר ה' נבא שאח"כ יקח מצמרת הארז**
ויתן לו שיהיה לו מציאות בפ"ע שהוא מה שאויל מרודך יוציא את
יהויכין מבית הכלא, ואח"כ **מראש יונקותיו רך אקטוף** הוא זרובבל בן
שתלאל מזרעו, **ושתלתי** שיועתק מבבל לא"י ושמזרעו יצא צמח לבית
דוד להקים ניר לדוד באחרית הימים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ולקחתי. ונתתי. ומפרש ולקחתי, רך אקטוף, ונתתי,
ושתלתי וכו', ושכנו תחתיו וכו' : **גבה ותלול**. שגבוה בעצמו, ועליו נעשה
תל ע"י בני אדם : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] **בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁתְּלֹנוּ וְנִשְׂא עֵנָף וְעָשָׂה פְּרִי וְהָיָה**
לְאֵרֹז אֲדָר וְשִׁכְנוּ תַּחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר כָּל-כָּנָף בְּצֹל דְּלִיּוֹתָיו
תִּשְׁכְּנָה:

רש"י תשכונה. לגשות הנו"ן משמש תחת נו"ן שנייה כאלו כתוב תשכוננה
(רש"י) :

מצודת דוד **בהר מרום ישראל**. בהר הגבוה שבכל א"י הוא ירושלים שם
אשתלנו : **ונשא ענף**. יגדל ענפים ויעשה פרי ויהיה דומה לארז חזק ר"ל
יהיה לו הרבה טובה וגדולה : **ושכנו תחתיו**. תחת האילן הזה ישכנו כל
צפור וכל בעל כנף תשכונה בצל ענפיה הגדולים ר"ל כל האומות יהיו
נשמעים לו וסרים לעבודתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות ושכנו תחתיו. ואח"כ יתפשט יותר עד שגם בצל דליותיו תשכנה, שגם הדליות המתפשטות יהיו למחסה ולמסתור (מלבי"ם): באור המלות:

[כד] וַיִּדְעוּ כָּל-עַצֵּי הַשָּׁדָה כִּי אֲנִי יְהוָה הַשֹּׁפֵלִיתִי | עֵץ גְּבוּהַ הַגְּבִהֲתִי עֵץ שֹׁפֵל הוֹבֵשֶׁתִי עֵץ לֹזֵז וְהַפְּרָחֹתִי עֵץ יִבֶּשׂ אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי וְעִשִּׂיתִי: (פ)

רס"י השפלתי עץ גבוה. את הכסדים שהיו מוסלים בישראל : הוצאתי עץ לח. לדקיהו וזרעו : והפרחתי עץ יבש. יהויכין סגלה בלא בניס יוליד צבבל את זרובבל והוא יהיה פחת יהודה למשול : (רס"י)

מצודת דוד כל עצי השדה. הם מלכי האדמה : השפלתי עץ גבוה. הם שרי הבבליים : הגבהתי עץ שפל. הם מלכי בית דוד : הובשתי וגו'. כפל הדבר במ"ש : אני ה'. הנאמן במאמרו : (מצודת דוד)

מצודת ציון הובשתי. מלי יבשו' : לח. מלי לחוי ורטיבו' : והפרחתי. ענין הצמחת הפרח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, כולם ידעו שהיה הכל בהשגחה, שהשפיל את צדקיהו שהי' עץ גבוה ולח והגביה את יכניה שהיה עץ שפל ויבש, כי נכתב עליו בדת בבל שלא יצלח מזרעו מושל על בית ישראל (כמ"ש בירמיה כ"ג), אני ה' דברתי ועשיתי, נגד מ"ש (בפסוק כ"א) אני ה' דברתי, אמר פה דברתי ועשיתי, כי הטובה כשידבר אותה לא יחזור ממנה, ועם הדבור נעשה המעשה ונגמר, לא כן הרעה שעם הדבור אינו נקשר המעשה כי יצפה שישוב בתשובה ושתבוטל הגזרה : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-יח

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** מִתְּ-לַפְּתֵי מִשְׁכְּנֵי אֶת-הַמִּשְׁכָּל הַזֶּה עַל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָבוֹת יֵאָכְלוּ בָּסֶר

רפ"י מה לכם אתם מושלים את המשל. אשנפל אנו"ך זלע"ז : אבות יאכלו בוסר. פרי עד שלא נתבשל זיירגו"ך זלע"ז : ושני הבנים תקהינה. אגאלירונ"ט זלע"ז, כך דרכו של הקצ"ה האבות חוטאים והבנים לוקים שהרי כמה שנים חטאו מלכי ישראל קודם שגלו ואף אנו לא נדאג ללקות זעונינו :

מצודת דוד מה לכם. ר"ל מה ראיתם לשטות זה שאתם מושלים את המשל הזה על חורבן אדמת ישראל : אבות. וזהו המשל שאמרו הנה האבות אכלו בוסר החמוצה המקהה את השנים ועכ"ז לא קהו שניהם ושני הבנים תקהינה עם כי לא אכלו הבוסר ור"ל היתכן אשר אבותינו חטאו והיו כל ימיהם בשלוח ולא קבלו גמול ואנחנו בניהם שאין אנו מרבים בחטאים כמוהם נהיה נלקים בעוונם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מושלים. מל' משל : בוסר. כן יקרא פרי שלא נגמר בשולו וכן ובוסר גומל יהיה נצה (ישעיה יח) : תקהינה. ענין חלישת השנים לחתך המאכל וכן אם קהה הברזל (קהלת י) ור"ל שנחלש הברזל לכרות העץ : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מה לכם, כבר אמרו חז"ל מכות (דף כ"ד) ד' גזרות גזר משה על ישראל ובאו ד' נביאים ובטלו, משה אמר פוקד עון אבות על בנים בא יחזקאל ובטלה הנפש החוטאת היא תמות, ר"ל כי כבר הקשו מ"ש פוקד עון אבות על בנים, והכתיב בנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו, וחז"ל בברכות (דף ז') פירשו, שרק כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם אז פוקד עון אבות על בנים, אולם דבר הסתום במקומו מפורש במק"א, כי בעשרת הדברות באר שזה רק בחטא ע"ז, כמ"ש לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פוקד עון אבות על בנים לשונאי, וכבר באר במו"נ שלא תמצא חרון אף וחמה וקנאה ושנאה רק בעון ע"ז, ובחטא ע"ז יקנא יכלה השורש עם הענפים, לא ביתר עבירות, ונודע כי בימי יחזקאל נבטל יצרא דע"ז שאנשי כה"ג בטלוהו כמ"ש חז"ל, וממילא בטל אז מ"ש פוקד עון אבות על בנים, שבשאר עבירות לא יפקוד עון אבות רק על בנים שאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, והנה עד ימי יחזקאל שהיה ביניהם יצרא דע"ז היו מושלים המשל הזה שהאבות יאכלו בוסר, שזה משל על עבודתם לצבא השמים שהוא כפרי שלא נגמרה ומקהה שיני האוכלה, ושיני בנים תקהינה, כמ"ש בגלל מנשה בן חזקיה, ועז"א. (מלבי"ם באור הענין)

[ג] זוי-אני נאם אדני יהוה אם-יהיה לכם עוד משל המשל

רש"י משול. כמו למקול : (רש"י)

מצודת דוד אם יהיה וגו'. ר"ל אם יהיה עוד מי מכם להמשיל המשל הזה וכאומר הן אודיע לכם אופן משפטי ותראו שהדין עמדי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין חי אני אם יהיה לכם עוד, ר"ל שלא יהיה עוד עבודת אלילים שזה יהיה הסבה למשול המשל הזה בישראל : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] הֵן כָּל-הַנְּפֹשׁוֹת לִי הֵנָּה כְּנֶפֶשׁ הָאָב וְכֶנֶפֶשׁ הַבֶּן לִי-הֵנָּה הַנְּפֹשׁ הַזֹּטָאֵת הִיא תְּבוּתָ:

רש"י כל הנפשות לי הנה. ולמה ילקה הבן שלא חטא לי הלוא שלי הוא : (רש"י)

מצודת דוד לי הנה. המה שלי וכאומר והנה מהדרך הוא שכי"א מחבב את שלו ורוצה בקיומו : **כנפש האב וגו'**. כמו נפש האב כן נפש הבן הנה שלי באין הפרש (וכפל הכפויין כנפש האב וכנפש הבן להורות על דמיון גמור וכן כמוך כפרעה) (בראשית מד) : **היא תמות**. כי אז אין לחבבה מעתה אבל בזולת החטא מדוע תסיר החבוב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הן כל הנפשות, ר"ל הגם שמצד הגוף יש להבן קורבה, אל אביו ואביו הוא המולידו, וחולאי הגוף ורוע תכונותם יורישו האבות אל הבנים אבל בענין החולאים הנפשיים התלויים בבחירה ושתענש הנפש של הבן בעבור נפש אביו אין שידך זה, כי הנפשות לי הנה אינם של האבות המולידים רק חלק אלוה ממעל, ואין שורת הדין נותן שנפש הבן תשא העון של נפש האב, כי **כנפש האב וכנפש הבן לי הנה** אין לנפש האב קנין על נפש הבן, ונפש האב דומה כנפש הבן, ואינה נחשבת כשורש אל נפש הבן שיהיה נפש הבן כענף לה וכנגזר ממנה, ולכן רק **נפש החוטאת היא תמות** : (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וְאִישׁ כִּי-יְהִיָּה צָדִיק וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה:

מצודת דוד ואיש. ר"ל הואיל והנפשות חביבות עלי לכן איש כי יהיה צדיק לבל יעשה מה מן הרעות ועוד יעשה הטוב בעשות משפט וצדקה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואיש כי יהיה צדיק בטבעו, שהצדק הוא קנין בנפשו, וגם ועשה משפט וצדקה בפועל, משפט במצות שבין אדם לחברו, וצדקה במצות שבין אדם למקום: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משפט. בין אדם לחברו : וצדקה. בין אדם למקום, זה הבדלם תמיד כמ"ש (ישעיה א'): (מלבי"ם באור המלות)

11 אֶל-הַהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל-גְּלוּלֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאֶת-אִשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טָמְא וְאֶל-אִשָּׁה זָדָה לֹא יִקְרַב:

רס"י אל ההרים לא אכל. צטוריא לא פלח לטעוותא לאכול זכחי מתים : אל גלולי. שאר עבודת כוכבים כגון הצעל שצקומרון והעגלים שצבית אל ושבדן : (רס"י)

מצודת דוד אל ההרים וגו'. עתה מפרש מה הם הרעות שהיה נזהר מהם ואמר שלא אכל בההרים מזכחי תקרובות עכו"ם שעל ההרים ואף לא נשא עיניו להסתכל בגלולי בית ישראל הם הפסילי : לא טמא. לזנות עמה : לא יקרב. לבוא עלי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אל ההרים (ומפרש צדקה בין אדם למקום) שלא אכל תקרובת ע"ז וכ"ו: (מלבי"ם באור הענין)

12 וְאִישׁ לֹא יוֹנֵה זִזְבְּלוֹתוֹ זֹזֵב יָשִׁיב גְּזֻלָּה לֹא יִגְזֹל לְזִמּוֹ לְרַעֵב יִתֵּן וְעֵירִם יִכְסֶה-בְּגָד:

רס"י (יונה. לשון אונאה כלומר קום איש לא הונה) : חבולתו חוב ישיב. אם חבל שלמת רעהו בחובו השיב לו כבוא השמש ולא עבר על מצות התורה : (רס"י)

מצודת דוד לא יונה. לעשוק ולקחת מה משלו : חבולתו חוב. כאשר חבל שלמת רעהו בחובו השיב לו כבוא השמש ולא עבר על מצות התורה : לחמו לרעב יתן. ולא עבר על מה שאמרה התורה ולא תקפוץ את ירך מאחיד האביון (דברים טו) : ועירום. מי שהלך ערום מבלי לבוש כסהו בבגד משלו : (מצודת דוד)

מצודת ציון יונה. מלשון אונאה ועניינו קחת ההון כמו העיר היונה (צפניה

ג) : **חבולתו**. ענין משכון כמו אם חבל תחבל שלמת רעד (שמות כב) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואיש לא יונה** (מפרש משפט בין אדם לחברו)
:(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חבלתו חוב**. כענין אם חבל תחבול שלמת רעד עד
בא השמש תשיבנו לו : **גזלה**. יל"פ אפילו דבר שגזל הגזלן לא יגזול אותה
ממנו כענין בתר גנבא גניב וטעמא טעים (ברכות ה') ובוזה מוסיף על
הקודם : (מלבי"ם באור המלות)

לח בְּנֶשֶׁךְ לֹא-יִתֵּן וְתִרְבִּית לֹא יִקְחוּ מֵעוֹל יֹשִׁיב יָדוֹ מִשְׁפָּט
אִמָּת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ:

מצודת דוד **לא יתן**. לא הלוח למי על נשך : **לא יקח**. בעת התשלומין לא
לקח תרבית ואף אם הלוח נתן מעצמו (ואף שזהו אבק רבית ומדרבנן
רמוזה היא במקרא) : **מעול ישיב ידו**. עתה אמר דרך כלל שלא עשה עול
והם הדברים שאסרה התורה : **משפט אמת**. עתה מפרש הטובה שעשה
ואמר שעשה משפט אמת בין איש לאיש ולא הטה המשפט : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בנשך**. ותרבית. שניהם ענין רבית אבל לשון נשך נאמר בכסף
ותרבית באוכל כמ"ש את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך
(ויקרא כה) : (מצודת ציון)

לט בְּזִקְוֹתַי יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטִי שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אִמָּת צַדִּיק הוּא זִוְיָה
יִזְוֶיָה זָאֵם אֲדָנִי יְהוָה:

מצודת דוד **בחוקותי יהלך**. אף המצות שהם כחק שאין הטעם ידוע והשטן
משיב עליהם עכ"ז הלך בהם ועשאו : **ומשפטי שמר לעשות אמת**. ר"ל
לא עשה משפט במי עם הכוונה להתנקם בו כ"א שמר את המשפט לעשות
בו לבד האמת והראוי מבלי כוונה אחרת : **צדיק הוא**. האיש אשר כזה
לצדיק יחשב ולכן חיה יחיה בעוה"ז ובעולם הנפשות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בחקתי יהלך** במצות שבין אדם למקום, **ומשפטי**
שמר בין אדם לחברו, א"כ **צדיק הוא** בפועל, נוסף על הקנין בנפשו שמוכן
אל הצדק שאמר כי יהיה צדיק ר"ל שמוכן להיות צדיק, וזה כבר הוא
צדיק בפועל, ומהראוי ע"פ הדין **שחיה יחיה** : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְהוֹלִיד בֶּן-פְּרִיץ שֶׁפָּרַד דָּם וְעָשָׂה אָזוּ מֵאֲזוֹד מֵאֲלֵהָ:

רס"י ועשה אח מאחד מאלה. ת"י ויעזב לאחיהי מחדל מאילן : (רס"י)

מצודת דוד והוליד. ואם צדיק הזה יוליד בן פריץ השופך דם : ועשה אח. ועשה לאחיו מאחד מאלה הנזכרים כגזל וכדומה : (מצודת דוד)

מצודת ציון פריץ. ר"ל רשע הפורץ גדר האמת והנכוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והוליד, ואם הצדיק זהה הוליד בן פריץ, ועשה אח, ר"ל והגם שיי"ל אח שעשה מאחת מאלה המע"ט של אביו, בכ"ז הוא לא למד לא מאביו ולא מאחיו, כי. (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְהוּא אֶת-כָּל-אֲלֵה לֹא עָשָׂה כִּי גַם אֶל-הַהָרִים אָכַל וְאֶת-אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טָבָא:

רס"י והוא את כל אלה. את כל הטובות האלה שעשה חזיו : (רס"י)

מצודת דוד והוא את כל אלה. כל אלה הטובות הנזכרים לא עשה : כי גם. ר"ל לא היה די לו שלא עשה הטובות אלא שגם עשה את הרע כי גם אכל בההרים מזבחי תקרובות עכו"ם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הוא את כל אלה המע"ט שעשה אביו בקום ועשה (כמו משפט אמת יעשה לחמו לרעב יתן) לא עשה, ויותר מזה שעבר על עברות בפועל כי גם אל ההרים אכל : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנָה גְּזֻלֹת גְּזֻל זֹכֵל לֹא יִשְׁיֵב וְאֶל-הַעֲלֹלִים עָשָׂה תוֹעֵבָה עֵינָיו עֵשָׂה:

רס"י תועבה עשה. מסכב זכור : (רס"י)

מצודת דוד הונה. עשק מהם הון : חבול. מה שמשכן בחובו לא השיב כבוא השמש ועבר על מצות התורה : נשא עיניו. להסתכל בהם להפנות לבו אליהם : תועבה עשה. עשה הדברים התעובים בעיני ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון הונה. מלי אונאה : (מצודת ציון)

[יג] בְּנֵשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית לְקֹזֶז וְזִזִי לֹא יִזְזֶיהָ אֶת כָּל-הַתּוֹעֵבוֹת
הָאֵלֶּה עֲשֵׂה מוֹת יוֹמָת דְּמִיּוֹ בּוֹ יִהְיֶה:

מצודת דוד **בנשך וגו'.** ר"ל לקח בין רבית קצוצה בין אבק רבית : **וחי.** וכי
איש כזה ראוי להחיות בזכות אביו באמת לא יחיה הואיל ועשה
התועבות האלה הנזכרות ואין בידו זכות מה להצטרף עמה' זכות אביו :
מות יומת. ר"ל אם כי ימות בחטאו יהיה עוד עון מיתתו על עצמו ויעונש
בעולם הנפשות על כי חטא לנפשו לגרום מיתה לעצמו א"כ החוטא עצמו
יקבל כל גמולו משלם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וחי,** בתמיהה? בודאי לא יחיה, ולא יועילנו זכות
אביו, אחר שכל התועבות עשה, ופי' שלא יחיה חיי הנפש בעוה"ב, וגם
בעוה"ז יענש בדיני אדם **מות יומת דמיו בו,** אחר שעל ע"ז חייב סקילה
ועל א"א חייב חנק, הדין שהמתחייב ב' מיתות נדון בחמורה : (מלבי"ם באור
הענין)

[יד] וְהִנֵּה הוֹלִיד בֶּן וַיֵּרָא אֶת-כָּל-זֹמָת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה
וַיִּרְאֶה וְלֹא יַעֲשֶׂה וְלֹא יִרְאֶה:

רס"י **ויראה ולא יעשה כהן.** ראה בלבו שאין טוב לעשות כן איאפרלו"ט
בלע"ז :

מצודת דוד **והנה הוליד בן.** והנה אם רשע כזה יוליד בן וראה בעיניו
כשעשה אביו חטאות : **ויראה.** ועם כי ראה אותן לא חמד בהן ולא עשה
כמוהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והנה הוליד בן,** ובנו של הרשע הזה הגם שראה את
כל חטאת אביו לא למד ממעשיו, בהפך **וירא את כל חטאת אביו** לא למד
ממעשיו, בהפך **וירא** בראיית שכלו כי רע ומר דרך אביו ולקח מוסר **שלא**
יעשה כהן : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וירא,** ויראה. הראשון ראיית החוש, והשני ראיית
השכל, וכן וירא הנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא (בראשית י"ח ב'),
וראה הכהן את הנגע וראהו הכהן (ויקרא י"ג ג'), וראה את הארץ וראית
אותה (במדבר כ"ז י"ב) : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] עַל-הַהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא זָשָׂא אֶל-גְּלוּלֵי בַּיִת
יִשְׂרָאֵל אֶת-אִשְׁתֵּי רֵעֵהוּ לֹא טָמְאָה: **[טז]** וְאִישׁ לֹא הוֹנִיחַ זֹכֶל
לֹא זֹכֶל וְגִזְלָה לֹא גָזַל לְזִמּוֹ לְרַעֲב זָתָן וְעָרוֹם כָּסָה-בְּגָד:

מצודת דוד לא חבל. ר"ל לא נשאר החבלה בידו כבוא השמש : (מצודת דוד)

[יז] מֵעַנֵי הַשֵּׁיב יָדוֹ זָשָׁף וְתַרְבִּית לֹא לָקָז מִשִּׁפְטֵי עֲשֵׂה
בְּזִקּוֹתַי הַכֶּךְ הוּא לֹא יָמוֹת בְּעֶזְן אָבִיו זָיִה זָיִה:

רס"י מעני השיב ידו. מעשות לו רעה : (רס"י)

מצודת דוד מעני השיב ידו. מלעשות רעה ולפי שנקל לעשות רעה לעני על
כי אין בו כח להציל נפשו לכן אמר מעני : הוא. הבן ההוא לא ימות בעון
אביו אלא חיה יחיה בעוה"ז ובעולם הנשמות ור"ל לא כשתאמרו אתם
שהבנים נלקים בעון אבותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הוא לא ימות בעון אביו במיתת הגוף, וגם חיה יחיה
חיים הנפשיים : (מלבי"ם): באור הענין

[יח] אָבִיו כִּי-עָשָׂק עָשָׂק גָּזַל גָּזַל אָזוּ וְאִשֶּׁר לֹא-טוֹב עֲשֵׂה
בְּתוֹךְ עַמִּי וְהִיָּה-מֵת בְּעוֹנוֹ:

מצודת דוד אביו כי עשק. ר"ל אביו הוא אשר עשק וגזל אחיו ועשה
את אשר לא טוב ר"ל עשה את הרע בתוך עמיו בפרהסיא והנה באמת מת
הוא בעונו אבל הבן למה יומת מה עשה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אביו מפרש שהדין נותן שלא ישא עון אביו, שהלא
אביו כי עשק עשק וכו' הנה מת בעונו וקבל ענשו, ומדוע יענש הבן שלא
חטא : (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות ואשר לא טוב עשה, גם כשעשה לפעמים טוב היה
על כונה רעה, או ר"ל ואשר עשה לא טוב : (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וְאִמְרָתֶם מִדַּע לֹא-זָשָׂא הַבֵּן בְּעֶזְן הָאָב וְהַבֵּן מִשִּׁפְטֵי

וְצַדִּיקָה עֲשֵׂה אֶת כָּל-זִקְוֹתַי שְׁמֹר וַיַּעֲשֶׂה אֹתָם זִוְיָה יְזוּיָה:

מצודת דוד ואמרתם מדוע וגו'. ר"ל ואם תשאלו לומר מדוע תאמרו אשר הבן לא ישא עונש בעון האב וכאלו יאמרו הלא אנחנו הלוקיי בעון אבותינו : והבן משפט וצדקה עשה. כאומי אבל אמרי המה כאשר עשה הבן משפט וצדקה ושמר בלבו את כל חוקותי ועשה אותם ולכן חיה יחיה בעוה"ז ובעולם הנשמות ולא ישא עון האב וכאומר אבל אתם הלא פשעתם בי ולכן צרפתי לכם גם עונות אבותיכם וכמ"ש פוקד עון אבות על בנים וגו' לשונאי (דברים ה') (ומה שלא נענשו אבותיכם הוא בעבור שעדיין לא נתמלאה אז הסאה ועתה נתמלאה ע"י הצירוף) : (מצודת דוד)

מצודת ציון נשא. מלשון משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרתם ואתם תשאלו מדוע לא נשא הבן בעון האב, ואיך יתכן זה והלא הבן משפט וצדקה עשה ומהראוי שחיה יחיה ומה שתתלו זה לענינים הטבעיים שחליי הגוף ותכונותיו ילך בירושה מאבות לבנים, זה בענין הגוף לא בענין הנפש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שמר ויעשה. שמר מל"ת, ויעשה מ"ע : (מלבי"ם באור המלות)

ב הַנֶּפֶשׁ הַזּוֹטָאֵת הִיא תְּמוֹת בֵּין לֹא-יֵשָׂא | בְּעֵוֹן הָאָב וְאָב לֹא יֵשָׂא בְּעֵוֹן הַבֵּן צְדָקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעַת (רִשְׁע) הָרִשָּׁע עָלָיו תִּהְיֶה: (ס)

מצודת דוד היא תמות. ולא מי שלא חטא : לא ישא. לא יסבול עונש בעון האב וגו' : צדקת הצדיק. מעשה הצדק מן הצדיק תהיה עליו לבד לקבל הגמול בעצמו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי הנפש החטאת היא תמות ובזה אין שום קורבה להאבות עם הבנים לא לזכות ולא לחובה, ובצירור זה שציר שהיה האב צדיק ובנו רשע ובן בנו צדיק, מוכיח זה משתי פנים, א. שכמו שלא נענש האב על רשעת בנו כן לא יענש הבן על רשעת אביו, וז"ש בן לא ישא בעון האב כמו שהאב לא ישא בעון הבן, הוכחה ב' שכמו שצדקת האב הצדיק לא הועילה לבנו הרשע כן לא תזיק רשעת האב הרשע לבנו הצדיק וז"ש כמו שצדקת הצדיק רק עליו תהיה ולא תועיל לבנו כן גם רשעת הרשע רק עליו תהיה : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְהִרְשַׁע כִּי יָשׁוּב בְּכָל-זֹמָמָתוֹ (זֹמָמָתוֹ) וְאֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׂמַר אֶת-כָּל-זִקּוּתָיו וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה זָוִיָּה יִזְוֶיָה לֹא יִבְוֹת:

מצודת דוד והרשע כי ישוב וגו'. בא להביא ראיה לאמת המשפט הזה ואמר הלא אם הרשע ישוב מכל חטאותיו ולא יעשה עוד וישמור עוד את כל חוקותי וגו' הנה יחיה ולא ימות בעונש החטאות שעשה מאז : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והרשע, הוסיף עוד לאמר שלא לבד בשני גופים שלא ישא בן הצדיק עון אביו הרשע, כי אפ"י בגוף אחד אם הרשע שינה מעשיו ושב בתשובה לא ישא בעון הקודם, והרשע כי ישוב מכל חטאותיו ר"ל שישוב על העבר, ושמר את כל חקותי לתקן מעשיו להבא, חיה יחיה חיי הנפש, ולא ימות מיתת הגוף, כי. (מלבי"ם באור הענין)

[כב] כָּל-פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ בְּצַדִּיקָתוֹ אֲשֶׁר-עָשָׂה יִזְוֶיָה:

מצודת דוד אשר עשה. מאז עד לא ישוב : לא יזכרו לו. לקבל עליהם גמול עונש : בצדקתו אשר עשה. אחרי שובו על ידם יחיה וכאומר אם החוטא עצמו ישוב ויעשה צדקה לא יזכרו לו פשעיו כ"ש הוא שלא יזכרו לבן העושה צדקה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו אחר שבצדקתו אשר עשה יחיה ולא תאמרו שהלא יש בזה שינוי רצון ואחר שגזרתי עליו מיתה איך אשנה גזר דין ממות לחיים, ע"ז משיב. (מלבי"ם באור הענין)

[כג] הַזֹּפֵךְ אֲזֹפֵךְ מוֹת רָשָׁע נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה הֲלֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְזָוִיָּה:

מצודת דוד החפץ. וכי חפצי במיתת הרשע בחטאו הלא חפצי הוא שישוב מדרכיו ויחיה ואם יזכרו הראשונות מה תועלת בתשובה ובהיישרת דרכו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין החפץ אחפץ מות רשע הלא עקר חפצי מתחלה היה שבשובו מדרכיו וחיה, וא"כ עקר רצוני היה שישוב ושיחיה ולא נשתנה רצוני כלל : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וּבְשׁוּב צְדִיק מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל כְּכֹל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר-
עָשָׂה הָרָשָׁע יַעֲשֶׂה וְזוּי כָּל-(צְדָקָתוֹ) צְדָקָתוֹ אֲשֶׁר-עָשָׂה לֹא
תִזְכְּרָה בְּמַעְלוֹ אֲשֶׁר-מָעַל וּבְזוֹטָאָתוֹ אֲשֶׁר-זוֹטָא בָּם יָמוּת:

רס"י כל לדקותיו. לא תזכרנה. פירקו רבותינו צמתחרט עליהם : (רס"י)

מצודת דוד ובשוב צדיק מצדקתו. וכאשר הצדיק יחזור מצדקתו ויעשה עול כדרך התועבות אשר עשה הרשע מעיקרו יעשה גם הוא : וחי. בתמיה האם ראוי שיחיה בעבור הצדק שעשה בראשונה הנה באמת לא כן הוא כי כל צדקותיו אשר עשה בראשונה לא תזכרנה כדי שיחיה בעבורם אלא בעבור מעלו אשר מעל ובעבור חטאתו אשר חטא בעבורם ימות וארז"ל שזה בתוהה על הראשונות ומתחרט עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון במעלו. ענין חטא ופשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובשוב צדיק מצדקתו היינו בתוהה על הראשונות כמש"פ חז"ל, ר"ל שישוב ויתחרט על צדקתו הקודם, ועשה עול מכאן ולהבא, הכי הדין נותן שהגם שככל התועבות אשר עשה הרשע יעשה ובכ"ז וחי? זה אינו מן הדין, כי אחר שכל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה שהלא הוא מתחרט עליהם, א"כ מגיע לו מיתה על שני דברים, א. במעלו אשר מעל ר"ל מה שמועל בה' ועוזב דרך הצדק שהלך בו עד הנה ומתחרט עליו, ב. בחטאתו אשר חטא מכאן ולהבא, בם, ר"ל בשני הדברים האלה ימות, (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות במעלו. המעל הוא המשנה כמ"ש בספרא אין מעילה אלא שינוי, שהיה נאמן תחלה, כמו אשה מועלת בבעלה. איש בריעו, וכדומה, ובא על שהתמוטט מצדקו : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְאָמַרְתֶּם לֹא יִתְכַן הָרֶרֶךְ אֲדֹנָי שְׁמִעוּ-נָא בְּיַת יִשְׂרָאֵל
הַדְרִכִּי לֹא יִתְכַן הֵלֵא דְרִכִּיכֶם לֹא יִתְכַנּוּ:

מצודת דוד ואמרתם. ואם תאמרו לא יתכן דרך ה' במה ששופט את האדם לפי מעשיו האחרונים כי תחשבו לומר שמהראוי הוא לחשוב הראשונים עם האחרונים אלו מול אלו ולפיהן יהיה המשפט : הדרכי. וכי דרך משפטו לא יתכן באמת דרכיכם לא יתכנו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יתכן**. מלשון הכנה ומתוקן וכן חותם תכנית (לקמן כח) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמרתם לא יתכן דרך ה'**, ואתם תתפלספו ע"ז מצד החקירה ותאמרו שדרך ה' לא יעמוד על מצב אחד ויש בו שינוי, וזה כמו שחקרו החוקרים וישאלו איך ישתנה ה' מרוצה ללא רוצה, ומלא רוצה לרוצה, ואם רצה בהצדיק ושנא את הרשע איך ישתנה רצונו עליהם ע"י השתנות מעשיהם וה' לא ישתנה, ועוד ישאלו ע"ז, עבד שקלקל את מלאכתו איך יתקן זה ע"י חרטה, וכן בהיפך שכיר שעבד שנים הרבה באמונה ואח"כ חדל מלעבוד עוד הבעבור זה לא ישלמו לו שכר פעולתו אשר עשה. ? ע"ז משיב להם הדרכי **לא יתכן**, ר"ל שדרך ה' עומד על תוכן אחד בלי שום שינוי, כי חפצו להטיב תמיד למי שמוכן לקבל הטובה, והרשע שקלקל את מעשיו הוא עצמו מונע א"ע מלקבל הטובה והשפע האלהית, כמי שלא זרע את אדמתו שלא יקבל תועלת המטר והשינוי אינו בהמטר המשפיע רק בהאדם המקבל טובתו שלא הכין א"ע לקבל, וכששב בתשובה וזרע לצדקה הנהו מוכן לקבל טובת ה' השופעת תמיד בלי שינוי ובלי הפסק, וכן הצדיק שהחל להרשיע הוא משחית את הזרע אשר זרע לצדקה ומונע א"ע מלקבל הטוב, והוא המריע לא ה' אשר מאתו לא תצא הרעה, וכמ"ש (בישעיה ס"י נ"ה) כי לא מחשבותי מחשבותיהם וכו' כי כאשר ירד הגשם והשלג וכו' כמש"פ שם, וא"כ רק **דרכיכם לא יתכנו** שאתם משנים דרכיכם ממוכן לקבל השפע אל לא מוכן, ומלא מוכן למוכן, ואין השינוי תלוי בי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לא יתכן**. פעל תכן הוא על דבר השוה במדה במשקל בלי עודף ומגרעת כמו ותוכן לבנים תתנו, את הכסף המתוכן, ושמים תכן במדה, ונגזר ממלת כן : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] **בְּשׁוּב-צְדִיק מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמָת עֲלֵיהֶם בְּעוֹלוֹ**
אֲשֶׁר-עָשָׂה יָמוּת:

מצודת דוד **בשוב צדיק**. כי כשישוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בעבורם הלא בעת עשותו את העולה ימות ולטובה תחשב לו שלא יוסיף לחטוא :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בשוב צדיק מצדקתו** היינו שמתחרט על צדקתו הקודם, **ועשה עול** מכאן ולהבא, אז יענש בכפלים, **א**. בהשקף על דרכו הקודם שיגדל החטא לפי גדולת האיש העושה אותו, וגם שראוי לעונש על מעילתו בה' ועזבו דרך הטוב שכבר זכה בו, **ב**. בהשקף על מעשיו הרעים להבא וז"ש **ומת עליהם**, ר"ל בעבור שני הענינים ימות, בעבור צדקתו הקודם שעזבה, ובעבור העול להבא, ובכ"ז אין השינוי בא מצדי רק מצדו, כי **בעולו אשר עשה ימות** בעצמו, כי החטא ממית לא אני

הממית אותו : (מלבי"ם) באור (הענין)

[כז] וּבָשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה
הוא אֶת-נַפְשׁוֹ יוֹזִיָּה:

מצודת דוד ובשוב רשע. וכאשר ישוב רשע מרשעתו וגוי הלא בהשבה
במשפט וצדקה מחיה הוא את נפשו המשכלת שיהיה לה התגברות על כח
החומרי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובשוב רשע וכו' ויעש משפט וצדקה ג"כ אין השינוי
מצדי, כי הוא בעצמו את נפשו יחיה, כי הצדקה תחיה בעליה, וגם בזה
יושקף גם על דרך הקודם, ויש הבדל בענין התשובה שאם ישוב רק מכאן
ולהבא ואינו תוהא על הראשונות אז רק את נפשו יחיה מכאן ולהבא
:(מלבי"ם באור הענין)

[כח] וַיִּרְאֶה (וישוב) וַיֵּשֶׁב בְּמִכְלֵ-פְשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה זָזוּ יוֹזִיָּה לֹא
יָבוֹת:

מצודת דוד ויראה. ובודאי יראה בשכלו שלא טוב עשה בראשונה וישוב
מכל הפשעים שעשה וא"כ מהראוי שיחיה ולא ימות כי אז יוסיף
בתשובה ומע"ט : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויראה אבל אם יראה בעין שכלו, וישב מכל פשעיו
אשר עשה ויעשה תשובה על העבר, אז מכל פשעיו אשר עשה חיו יחיה
שאז יתהפכו העונות לזכיות, וזה ג"כ מטעם שישקיף על הערך הצרופי,
שכפי מה שהרשיע קודם כן יגדלו זכיותיו אח"כ : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וַאֲמָרוּ בַּיֵּת יִשְׂרָאֵל לֹא יִתְכַן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי הַדֶּרֶךְ לֹא יִתְכַנּוּ
בַּיֵּת יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דַרְכֵיכֶם לֹא יִתְכַן:

רס"י לא יתכן. כמו לא יתקן אפייחט"ץ כלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ואמרו. ואיך יאמרו וגו' : הדרכי. האם דרכי לא יתכן וגו'
כאומר הלא השכל מחייב דרך משפטי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואמרו בית ישראל, וגם ע"ז יטענו שלא יתכן דרך ה'

שאיך יעשה מעונות זכיות והרשע איך ישוב להיות צדיק, ואיך יגדל חטא הצדיק מחטא הרשע, זכות הרשע מזכות הצדיק, והתשובה גם ע"ז שאין זה שינוי בדרך ה' רק **בדרכיכם** שהוא **לא יתכן** על תוכן אחד, כי אתם משנים אותו בכל עת: (מלבי"ם באור הענין)

[כז] לָכֵן אִישׁ כְּדַרְכֵּי אֲשֶׁר־פָּטָה אֶתְכֶם בְּיַת יִשְׂרָאֵל נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה שׁוּבוּ וְהִשְׁיבוּ מִכָּל-פְּשָׁעֵיכֶם וְלֹא-יְהִי־לָכֶם לְמַכְשׁוֹל עוֹן:

רס"י סוּבוּ וְהִשְׁיבוּ. סוּבוּ אֶתם וְהִשְׁיבוּ אֶת אַחֲרֵי רַטוֹנֵיכֶם צִלְעוֹ: (רס"י)

מצודת דוד **לכן**. הואיל והשכל מחייב כן לכן אשפוט גם אתכם כל איש כפי הדרך שהוא עתה בו לזאת שובו אתם בעצמיכם והשיבו את נשיכם ובניכם: **ולא יהיה וגו'.** ר"ל העון אשר בידיכם לא יהיה לכם למכשול כי לא יזכר עוד ותהיו נשפטים לזכות וכפי המעשים האחרונים: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן** וע"י שאתם משנים דרכיכם איש כדרכיו אשפט אתכם בית ישראל, שלכן אשפוט אתכם כפי שני הדרכים, ואערוך דרכו עתה נגד הדרך שהלך בו מקודם, שלפ"ז יגדל זכות הבעל תשובה, כפי גודל העוון והתגברות על יצרו שכבר הורגל, בחטא, עד שע"י העונות הקודמים אשר משלו בנפשו יגדל כחו עתה אם הטה את לבבו אל הקדש, וכפום צערא אגרא, וכן יגדל בערך זה חטא הצדיק העוזב דרך הטוב שכבר הורגל בו והיה קנין בנפשו, וע"כ שובו והשיבו מכל פשעיכם ר"ל השתדלו לעשות תשובה מאהבה, עד שלא לבד שתשובו אתם בעצמכם להבא, רק שתשיבו את המעשים הרעים ופשעיכם הקודמים אל הטוב עד שיהיו מהעונות זכיות, **ולא יהיה לכם למכשול עון** ר"ל אל תשובו תשובה הקלה שהיא תשובה מיראה, שעדיין לא נתכפרו עונות הקודמים ונעשה מהם שגגות, כאילו נכשלתם בעון מצד הכשלון, שהוא השגגה, רק תשובו מאהבה עד שיוסר גם המכשול שהוא השוגג: (מלבי"ם באור הענין)

[לח] הַשְׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֶת-כָּל-פְּשָׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פָּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב זָדָשׁ וְרוּחוֹ זֹדֵשָׁה וְלִמָּה תִּמְתּוּ בְּיַת יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד **השליכו וגו'.** ר"ל התחרטו עליהם ויושלכו בזה: **לב חדש.** להתקרב לעבודתו: **ולמה תמותו.** כי אם לא תשובו הנה תמותו וא"כ למה תגרמו לכם המיתה והאבדון: (מצודת דוד)

מצודת ציון ורוח. ענין רצון כמו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת (לעיל א).
(לב) במות המת. קראו מת ע"ש סופו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין השליכו, אולם אם לא באתם לידי מדה זו לעשות תשובה מאהבה, עכ"פ **השליכו מעליכם את כל פשעיכם** כמשליך מעליו משא כבד (ובזה תרויחו עכ"פ שלא יהיו עוד במדרגת פשעים שהם מרדים, כי בתשובה מיראה יעשה הזדונות שגגות) **ועשו לכם לב חדש,** ר"ל בחירה חדשה, כי הלב הוא הכח המושל, והרוח הוא המעלה ציוריו על הלב, ועד עתה הרוח העלה ציורים רעים לכל עון ולכל חטאת, וכן משל גם הלב בבחירתו לעשות רע ועתה השתדלו שלא יעלה הרוח רק ציורים טובים לתורה ועבודה ויראת ה', והלב ימשול ביראת אל כל היום, **ולמה תמותו בית ישראל,** עשו תשובה כדי שלא תמותו, כי עתה מדבר מתשובה מיראת העונש, וגם תשובה כזאת אקבל הגם שהיא קטנה בערכה, משני טעמים. (מלבי"ם באור הענין)

[לב] כי לא אֶזְפֵּן בְּמֹת הַמֵּת זָאֵם אֲדֹנָי יְהוִה וְהִשִּׁיבוּ וְזָזוּ: (פ)

מצודת דוד כי לא אחפוץ. ר"ל מה שאני שואל על התשובה הוא על כי אין חפצי במיתת המת אשר ימות בעונו : **והשיבו.** לכן השיבו עצמיכם מן הפשע ותחיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין א. **כי לא אחפץ במות המת, ב.** שע"י תשובה זאת תבואו אח"כ לידי תשובה מאהבה, **והשיבו** גם עונות הקודמים אל הזכות **וחיו חיי הנצחיות:** (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-יט

[א] ואתה שֵׁא קִינָה אֶל-נְשֵׁי־אִי יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד אל נשיאי ישראל. על נשיאי ישראל הם מלכי יהודה יהואחז ויהויקים יוצאי ירך יאשיהו המלך : (מצודת דוד)

מצודת ציון שא. ענין הרמת קול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה שא קינה עד פסוק ט' ידבר מן בני יאשיהו,

יהואחז ויהויכין ויהויקים, ומן פסוק ט' ידבר מן צדקיהו) והנה ישראל נמשלו בדברי הנביאים לאריה ולגפן, המשל לאריה הוא מצד הגבורה, ונמשלו בזה ביחוד שבט יהודה ומלכות ב"ד, ולגפן נמשלו מצד מה שנטעם ה' בארץ, כמ"ש כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויקו לעשות ענבים שהם משפט וצדקה, ותחלה מדבר מצד המשל שנמשלו לאריה כמ"ש מה אמך לביאה, ואח"כ מדבר מצד המשל שנמשלו לגפן כמ"ש אמך כגפן בדמך (מלבי"ם): באור הענין

ב וְאִמְרֵתִי מָה אִמְרֵי לְבִיא בֵּין אַרְיֹת רְבֻצָה בְּתוֹךְ כְּפָרִים רְבֵתָהּ

רס"י מה אמך לביא. כמה היתה חסובה למך אתה לדקיהו שנמשלה ללביאה : בין אריות. שרי יהודה : (רס"י)

מצודת דוד מה אמך לביא. על בית יאשיהו המלך יאמר מה מאד היא חשובה להקרא לביא אם האריות : בין אריות רבצה. הוא משל על מלכי האומות ור"ל בית המלך ההוא היו רובצים בין מלכי האדמה לבטח מבלי פחד (מצודת דוד)

מצודת ציון מה. המלה ההיא יורה על ההפלגה וכן מה אדיר שמך (תהלים ח) : לביא. כן תקרא אם האריות וכן ובני לביא יתפרדו (איוב ד) : רבצה. ענין השכיבה לנוח : כפירים. כן יקרא ארי בחור : רבתה. ענין גדול ואימון כמו אשר טפחתי ורביתי (איכה ב) : גוריה. כן יקראו ילדי האריות הקטנים וכן בדי גורותיו (נחום ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מה אמך לביא, ר"ל אמך שנמשלה ללביאה, ראה נא באיזה אופן נהיה אצלה המשל הזה, כי המשל לאריה ראוי להיות מצד הגבורה שיש לו, ומצד שיפיל אימה על זולתו, לא מצד הטרף, שזה יצדק על נבוכדנצר ויתר מחריבי ארצות, לא לישראל, והנה בשם לביא יקרא האריה בעת שי"ל גורי אריות, אמר אמך עת נדמית ללביאה, רבצה בין אריות ורבתה את גוריה הקטנים בתוך כפירים, ויש הבדל בין גור וכפיר ואריה, הגור הוא הארי היונק ואז אינו טורף עדיין, ובעת יגדל יקרא בשם כפיר שהוא האריה הצעיר לימים, ואז יטרוף במעונתו אבל לא יתרחק מסוכו אל הטרף וכשיגדל יותר אז יקרא אריה ואז יתרחק לטרף טרף באשר ימצא, וספר שהלביאה הזאת רבצה בין אריות וגוריה הקטנים רבתה בין כפירים, שהם גדולים מן הגורים, וזה משל על יאשיהו שהיה מלך גבור כאריה ורביץ בין יתר המלכים, ובניו הקטנים נחשבו בין מלכים אדירים (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות **לביא**. כמו לביאה, ושם לביא הונח על האריה שי"ל גורים, אשר הלך אריה לביא שם גור אריה (נחום ב' י"ב) [שם בא לביא על הנקבה], התצוד לביא טרף וחית כפירים תמלא (איוב ל"ח ל"ט), אריה גדול מכפיר וכפיר גדול מגור. הכפיר לא יצא לטרף חוץ למעונתו כמו שבארתי זאת (הושע ה' י"ד, עמוס ג' ד', תהלות י"ז י"ב) : **רבנה**. ענין גידול כמו אשר טפחתי ורביתי : (מלבי"ם באור המלות)

ג וַתַּעַל אֲזוּד בְּמַגֵּרֶיהָ כַּפִּיר הָיָה וַיִּלְמַד לְטָרֶף-טָרֶף אָדָם אָכַל:

רפ"י ותעל אחד מגוריה. על בני יאקיהו נאמרה קינה זו שראשון הוא יהואחז : אדם אכל. גוזל את ישראל כי ישראל נקראו אדם כמו שנאמר (לקמן ל"ד) ואתנה לאני לאן מרעיתי אדם ולפי המשל כל חיה שטעמה טעם צקר אדם מתגרה צאנקים לעולם : (רפ"י)

מצודת דוד ותעל. העלה אחד מבני המלוכה למעלה ונעשה מלך ועל יהואחז יאמר : **וילמד**. הרגיל עצמו לטרוף טרף עד שאכל גם בני אדם ר"ל כמו החיה המורגלת לטרוף ביותר סופה טורפת גם בני אדם כן יהואחז הרגיל עצמו מאד לעשוק העכו"ם עד שעשק גם את ישראל שהיו קרויים אדם כמ"ש ואתן צאני וכו' אדם אתם (לקמן לד) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וילמד**. ענין הרגל כמו למדו לשונם דבר שקר (ירמיה ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותעל אחד מגוריה** הוא יהואחז שהמליכוהו עם הארץ תחת יאשיהו אביו, והוא כפיר היה שכבר הגיע בתקפו למלוכה. **וילמד לטרף טרף כפיר**, אבל גם אדם אכל שלפי הטבע אין לאריה לאכול את האדם שנתן ה' מוראו על חיות הארץ, והוא עבר גבולו לאכול אדם, והנמשל שהשחית גם מישראל, כמ"ש ויעש הרע בעיני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ותעל**. מבנין הפעיל : (מלבי"ם באור המלות)

ד וַיִּשְׁמְעוּ אֲלֵיו גּוֹיִם בְּשׂוֹזוֹתָם נִתְפָּשׁ וַיִּבְאֵהוּ בַּזּוֹזִים אֶל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

רפ"י וישמעו אליו גוים. פרעה מלך מצרים : **בשחתם נתפש**. גומין חופרין

ומכסין פיהם בקץ והחיה נופלת בתוכה : **חחים**. כמין טבעות ברזל נוקבין
חוטמו ומוסקין אותן **כהן** : (כ"ז)

מצודת דוד וישמעו. האומות התאספו אליו למלחמה ונלכד בהשחת אשר
עשו עליו והם הביאוהו בשלשלאות למצרים כמ"ש ויאסרהו פרעה וכו'
(מ"ב כב) ועל שהמשילו לאריה אמר לשון הנופל בלכידת החיה הנופל
בשחת ונמשך **בחחים** : (מצודת דוד)

מצודת ציון וישמעו. ענין אסיפה כמו וישמע שאול את העם (ש"א טו) וזהו
לפי שאסיפת העם באה ע"י השמעת קול המאסף : **בשחתם**. בור וגומא
כמו בשחת עשו (תהלים ט) : **נתפש**. ענין לכידה : **בחחים**. הם הטבעות
שמשימים בלחיי החיה למושכה ע"י וכן ונתתי חחים בלחיך (לקמן לח)
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישמעו אליו גוים שבא עליו מלך מצרים, ונתפש
בשחתם כמ"ש ויאסרוהו ברבלה בארץ חמת ויביאהו בחחים אל ארץ
מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בשחתם. מענין שחת, או שרשו שות, חפירה עמוקה,
כמו אשר זורה ברכת מן רוח : **בחתים**. ברזל שמשימין באף או לחיי
החיה למשכה, ושמתי החי באפך (ישעיה ל"ז כ"ט), חחים בלחיך (לקמן
כ"ט ד'), ומזה ובחוח תקב לחייו (איוב מ' כ"א) : (מלבי"ם באור המלות)

**וַתֵּרָא כִּי גִּזְזֹלָה אֲבָדָה תִּקְוֹתָהּ וַתִּקְוֹז אֲזוּר מַגְרִיָּה כְּפִיר
שְׁבִיתָהּ:**

כ"ז ותרא. אמו כנסת ישראל : **כי נחלה**. לשון חולי : **ותקה אחד**
מגוריה. יהויקים : **כפיר שמתהו**. מלך כל כפיר שצמקרא ארי בחור וגזר
(כ"ז)

מצודת דוד ותרא. בית מלכות יאשיהו ראתה כי עמדה זמן מה בתוחלתה
שתשוב למלכותה והנה אבדה תקותה כי לא שבה : **ותקת**. לקחה אחד
מבני המלוכה ושמה אותו למלך ועל יהויקים יאמר : (מצודת דוד)

מצודת ציון נחלה. מלשון תוחלת ותקוה : **שמתהו**. מל' שימה : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותרא כי נחלה אבדה תקותה, יש הבדל בין תוחלת

ובין תקוה, שהמיחל מיחל על דבר ברור ומובטח לו, והמקוה יקוה על דבר בלתי מובטח, ר"ל היא נוחלה ונדמה לה שי"ל תוחלת על דבר ברור ומובטח, ובסוף ראתה שאין לה אפ"י תקוה על דבר בלתי ברור, ותקח אחד מגוריה הוא יהויקים שהמליכהו פרעה נכה בהסכמת העם, כפיר שמתהו, ר"ל הוא לא היה כפיר כי היה חלוש בטבעו, רק העם שמו אותו שיהיה כפיר, וכבר בארתי במלכים שבעת שהמליך פרעה את יהויקים המליך גם את יהויכין שהיה בן שמונה שנה ושניהם מלכו ביחד, ולכן חשב שניהם כאחד (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נוחלה תקוה, המקוה בלתי מצפה על זמן מוגבל או הבטחה, לא כן המיחל כמ"ש (ישעיה נ"א ה', תהלות ק"ל ה'): (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּתְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ-אֲרִיזוֹת כְּפִיר הָיָה וַיִּלְמַד לִטְרֹף-טְרֹף אָדָם אָכַל:

מצודת דוד ויתהלך. הנהיג המלוכה בתוך מלכי המצרים ודומה להם: כפיר היה. מלך מושל וגבור: וילמד. הרגיל עצמו לטרוף טרף לעשוק העכו"ם עד שאכל גם בני אדם ר"ל שעשק גם את ישראל: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויתהלך אבל ע"י שהתהלך בתוך אריות, ע"י כפיר היה נעשה כפיר הגם שהיה חלוש בעת מלכו (כי לכן המליכו תחלה את יהואחז) שע"י שבא בברית עם פרעה ואח"כ עם נבוכדנצר היה כפיר, וגם הוא למד לטרף טרף ואדם אכל כמ"ש וגם דם הנקי אשר שפך, אבל הוא הוסיף רשע על יהואחז, כי (מלבי"ם באור הענין)

וַיֵּדַע אֲלֻמְנוֹתָיו וְעָרִיבָם הַזָּוְרִיב וַתֵּשֶׁם אֶרֶץ וּבְלֹאָהּ מִקּוֹל עֵאָתוֹ:

רש"י וידע אלמנותיו. מענה את הנקיס והורג את בעליהן, ויש פותרין אלמנותיו כמו ארמנותיו וידע לשון פגור והרס כמו וגזבה ממרחק יידע (תהלים קל"ח): ועריהם החריב. שנתן מס על הארץ לתת לפרעה בכל שנה כמו שנאמר (מ"ב ג) : (רש"י)

מצודת דוד וידע אלמנותיו. שבר והרס ארמנות בני עמו והחריב עריהם: ותשם. א"י והאנשים הממלאים אותה נעשו שממה מפחד קול שאגתו ולפי שהמשילו לכפיר אמר לשון הנופל בכפיר אריות המחריד בקול

שאגתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון וידע. ענין שבירה כמו ויודע בהם את אנשי סכות (שופטים ח) : **אלמנותיו.** כמו ארמנותיו ובאה הלמ"ד במקום הרי"ש וכן התוציא מזרות (איוב לח) והוא כמו מזלות ובאה הרי"ש במקום הלמ"ד או יתכן שהוא שהוא מל' אולם : **ההריב.** מל' חורבן : **ותשם.** מל' שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידע אלמנותיו, שהכפיר אין דרכו לצאת מסוכתו והוא ידע לצאת אל אולמי שעריו, שהם החדרים החיצונים של ביתו, ר"ל שטרף טרף חוץ מא"י, **ועריהם** של שכני א"י **החריב,** כי החל לעשות מלחמה בשכנים סביבו שנתן נבוכדנצר תחת רשותו, כמו שנראה בירמיה (סי' כ"ז) שבאו אליו מלאכי גוים אדום ועמון וצור ומואב, וכמש"פ שם (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אלמונותיו. האולם הוא החדר שלפני הבית או החצר, ומצייר במליצה היציאה חוץ ממקומו הפנימי אל אולמות שלפני השער : **ותשם.** שרשו שמש, או ישם, או אשם, ונפל האל"ף וכולם מענין שממה (מלבי"ם באור המלות)

למ ויתנו עלינו גוים סביב ממדינות ויפרשו עלינו רשתם בשוואתם

רס"י ויתנו עליו גוים סביב ממדינות. וישלח ה' בו את גדודי ארם ואת גדודי כשדים ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון (קס כ) : **ויתנו עליו גוים.** ואיתכנסו (רס"י)

מצודת דוד ויתנו עליו גוים. האומות מסביב ממדינות רבות נתנו עליו מוקש ופרשו עליו רשתם ונתפש בהשחת אשר עשו עליו ר"ל נלחמו בו ולכדו אותו כמ"ש וישלח ה' בו את גדודי כשדים ואת גדודי ארם וכו' (מ"ב כ"ד) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויתנו עליו גוים סביב ממדינות, כמ"ש (במ"ב כ"ד) וישלח ה' בו את גדודי כשדים ואת גדודי ארם, **ויפרשו עליו רשתם בשחתם נתפש,** כי יהואחז נתפש בשחתם בלא רשת כי לא לחם עם מלך מצרים, אבל יהויקים מרד ולחם והוצרכו לפרוש עליו רשת ומצור ומצודות עד שנתפש (מלבי"ם באור הענין)

טו וַיִּתְּנֵהוּ בַסּוּגָר בְּזוּזִים וַיִּבְאֵהוּ אֶל-מֶלֶךְ בָּבֶל וַיִּבְאֵהוּ
בַּמְצָדוֹת לְמַעַן לֹא-יִשְׁמַע קוֹלוֹ עוֹד אֶל-הָרִי יִשְׂרָאֵל: (פ)

רס"י כסוגר. ת"י בקולרין : במלכות. להיות כלוא סס : (רס"י)

מצודת דוד ויתנהו בסוגר. הלוכדים אותו נתנוהו בכבלים סגורים בשלשלאות והביאוהו אל מלך בבל לשהוא יביאהו במצדות להיות כלוא שם למען לא ישמיע עוד קולו על הרי ישראל ר"ל דעתם היה להיות אסור במאסר לעולם למען לא ימשול עוד בישראל ולא יפחידם בקול שאגתו (אבל באמת לא בא לבבל ולא ישב במצדות כי מת בדרך כמ"ש בירמיה) :
(מצודת דוד)

מצודת ציון בסוגר. כבלים סגורים : במצדות. ענין מגדל גבוה וחזק כמו מצדות סלעים (ישעיה לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויתנהו בסוגר בחחים, את יהואחז נתן רק בחחים, שבו מושכים החיה חוץ ממעונתה אבל את יהויקים נתן בסוגר שהיא שמירה יתירה, ויביאהו אל מלך בבל, ומ"ש עוד יביאהו במצדות כי שני פעמים כבשו מלך בבל, ובפעם ראשונה היה לו עבד ושלחו לנפשו, ובפעם השני יביאהו במצדות, או שמ"ש ויתנהו בסוגר הוא על יהויקים, ויביאהו במצדות הוא על יהויכין, ששניהם נחשבו במלכות אחת כנ"ל למען לא ישמעו קולו עוד כי לא חזרו עוד לארץ ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בסוגר. כמו וסוגרו על מסגר : במצדות. כמו מצדות סלעים משגבו, נתנו בכלא במבצר, בל יברח : (מלבי"ם באור המלות)

זו אָמַר כִּגְפֹן בְּדַמְךָ עַל-מַיִם שֶׁתּוֹלָה פְּרִיָּה וְעֵנְפָּה הָיְתָה
בַּמַּיִם רַבִּים:

רס"י אמך כגפן. עוד זה מן הקינה : דמך. לשון דמיון ומשל כלומר דומה אתה למי שהיתה אמו כגפן שתולה על מים : פוריה. כמו פורה ראש לשון עושה פרי : ממים רבים. על ידי מים רבים : (רס"י)

מצודת דוד אמך. בית מלכות דוד בכללה היתה כגפן בדמותה וכאלו יאמר אל מול כל אחד מהמלכים הנה בעבור דמות כ"א מכס תדמה בית המלכות לגפן הנטועה סמוך למים לבוא בה מרבית הרטיבות : פריה וענפה. פריה של הגפן וכן ענפה היתה גדילה מן המים הרבים אשר

השקתה ר"ל הטובה והממשלה בא לה על כי היתה מזרע דוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בדמך**. כמו בדמותך והוא מל' דמות וצורה : **שתולה**. נטועה (מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין **אמך כגפן בדמך**, עתה ידבר מן המשל השני שנמשלו ישראל כגפן, ובא לספר בזה ממלכות צדקיהו שהיה צדיק ולא נמשל לארי טורף רק כגפן נטועה בארץ, והיא **על מים שתולה** ששם שתול בא על עקירת הגפן ממקומו למקום אחר, שרצה לצאת מרשות נבוכדנצר תחת רשות פרעה כדי שתהיה **פוריה וענפה ממים רבים**, כמ"ש (בסי' י"ז) אל שדה טוב אל מים רבים היא שתולה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בדמך**. כמו בדמותך וחסר התי"ו שתחת ה' למ"ד הפעל, כמו כאריה בסוכו (תהלות ט'), עובר בשוק אצל פנה (משלי ז') : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] ויהיו-לָהּ מַטּוֹת עֹז אֶל-שַׁבְּטֵי מוֹשְׁלִים וְתִגְבַּהּ קוֹמַתּוֹ עַל-בֵּין עֲבוֹתֵימָם וַיֵּרָא בְּגָבָהּ בָּרַב דְּלִיתָיו:

רש"י **מטות עוז אל שבטי מושלים**. שלטונן תקיפין ומלכין גברין : **עבותים**. אילנות שענפיהן מרובין : (רש"י)

מצודת דוד **מטות עוז**. ענפיה היו מטות עוז ומחוזק להיות מהן שבטי מושלים לרדות וללקות בהן את המורדים בהם ר"ל הממשלה היתה חזקה להכניע ולכבוש את כל הקמים למולה : **ותגבה קומתו**. גבהה בקומה : **על בין עבותים**. על הסעיף העליון והוא האמצעי העומד בין העבותים הם הענפים המתפשטים הקלועים אלה באלה ור"ל קומת הגפן עלה למעלה על כל הסעיפים העליונים מכל האילנות : **וירא בגבהו**. בעבור רוב גבהו היה נראה למרחוק עם רוב דליותיו הגבוהים והגסים ר"ל גדלה ממשלתה על ממשלת כל המלכים והיתה מפורסמת בעולם ברוב הגבורה והכח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מטות**. מל' מטה ומקל : **עוז**. ענין חוזק : **שבטי**. מל' שבט ושרביט : **עבותים**. ענין קליעה וכן ענף עץ עבות (ויקרא כג) : **דליותיו**. ענפיו הגדולים כמו לפנות דליותיו (לעיל וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויהיו לה מטות עוז וכח גדול**, שהתחבר **אל שבטי מושלים**, שהם מושלי עמים שסביבות ירושלים שבאו עמו בברית, **ותגבה קומתו על בין עבותים**, סמוך לאילנות העבותים שענפיהם קלועים זע"ז

גבה עד שם, ועיי"כ **נתראה בגבהו**, הפך מרצון נבוכדנצר שנטע אותו שיהיה גפן סורחת שפלת קומה כני"ל (סיי י"ז): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מטות, שבטי**. כבר התבאר (ישעיה יי) כי שבט מציין המשרה, ומטה מציין השוטרים ואנשי החיל, וכן אמר מטה עז שבט למשול : **עבתיים**. מקום בגובה האילן שהענפים קלועים יחד ומשם יתרומם הענף האמצעי הנקרא צמרת הארז : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וַתִּתֵּשׁ בְּזוּמָה לְאָרֶץ הַשְּׁלֹכָה וְרוּחַ הַקָּדִים הוֹבִישׁ פְּרִיָּה הַתְּפָרְקוּ וַיִּבְשׂוּ מִטָּה עֵזָה אֵשׁ אֶכְלָתָהּ:

רס"י ותתש. כל נתישה ונטיעה היא דבר המוטל צפיזור על פני כל הארץ : ורוח הקדים. נ"נ : הוביש פריה. שחט את בני לדקיהו : (רס"י)

מצודת דוד **ותתש בחמה**. והנה הגפן הזאת נעקרה ממקומה בחמה רבה והושלכה לארץ : **התפרקו**. נשברו ויבשו ענפים שהיו כמטות חזקות : **אכלתהו**. שרף כ"א מן הענפים ור"ל הנה המלוכה נעקרה והושפלה לארץ והאוויר עשק כל טובתה והשפיל ממשלתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותתש**. ענין עקירה כמו ולא אתוש (ירמיה מב) : **הוביש**. מלי' יבש : **התפרקו**. ענין שבירה כמו ופרסיהן יפרק (זכריה יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותתש בחמה**, עיי"כ נעקרה ממקומה ומגדולתה, **ורוח הקדים הוביש פריה** הם חיילי נבוכדנצר שבאו ממזרח צפונית לא"י, **התפרקו** ועיי' שהתפרקו ממקומם, **יבשו** מעצמם זה משל השבויים שנאבדו בדרך, **מטה עזה אש אכלתהו** שצדקיהו עורו עיניו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **התפרקו**. הוא דבר הנפרד בכח ממקום שהוא מחובר ונתון שם : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וַעֲתָה שְׂתוּלָה בַּמְדַּבֵּר בְּאֶרֶץ צִיָּה וַצְמָא:

מצודת דוד **שתולה במדבר**. הגפן הזאת נטועה היא במדבר בארץ ציה וצמאון לא ימצא שם מים להשקותה ר"ל עתה נפסק כל הטובה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ציה**. ענין שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ועתה שתולה במדבר**, שהשאיר נבוזראדן מדלת עם הארץ בארץ שממה כמדבר : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וַתֵּצֵא אִשׁ מִמִּטָּה בְּדִיהָ פְּרִיָה אֲכָלָה וְלֹא-הָיָה בָּהּ מִיָּתָה-
עַז עֲיָבֵט לְמִשּׁוֹל קִינָה הִיא וַתְּהִי לְקִינָה: (פ)

רס"י ותלך אש ממטה בדיה. מעון מלכיה וקרית באת לה הרעה : קינה היא ותהי לקינה. חיליא היא נבואתא ותהא לחיליא : (רס"י)

מצודת דוד **ותצא אש**. מן הבדים שהיו כמוטות יצאה אש ושרף את פריה ולא נשאר בה מטה חזק ושבט למשול ע"י לרדות וללקות בו את המורדים ר"ל בעבור גודל הממשלה פשעו בהי ונלקח ממנה טובתה וגם מן הממשלה לא נשאר בה ואין בה עוד כח לעמוד מול הקמים עליה : **קינה היא**. אמורה היא לקינה וכן תהיה לקינה לקונן בה על הממלכה ההיא : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בדיה**. הם הענפים הגסים וכן ותעש בדים (לעיל וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותצא אש**, הוא אש של ישמעאל בן נתניה, שהיה ממטה בדיה היינו מזרע המלוכה, ואכלה פריה במדבר, שהרג את הנשארים, ועיי"כ לא היה לה מטה עז כי אחרי הריגת גדליהו בטלה כל ממשלה ופקודה בארץ : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בדיה**. התבאר למעלה (י"ז ג'): (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-כ

[א] וַיְהִי | בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית בְּחֻמְשֵׁי בְּעֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ בָּאוּ אַנְשֵׁים
מִן־קִנְיָן יִשְׂרָאֵל לְדָרֶשׁ אֶת-יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי: (ס)

רס"י לדרוש את ה'. על כרכיהם ואם אינו שומע לנו גם אנו לא נענש

על עזירות שזידנו שהרי כבר מכרנו ואין לו עלינו כלום עבד שמכרו רבו
ואשה שגרסה בעלה כלום יש לזה על זה כלום ומסוף הענין אתה למד
מתשובה שהקיצס והעולה על רוחכם וגו' (לקמן ל"ב) : (רס"י)

מצודת דוד בשנה השביעית. לגלות המלך יהויכין : בחמישי. בחדש
החמישי : לדרוש את ה'. ר"ל להתפלל לפניו ולהתחנן לו על ירושלים
שלא תחרב : וישבו לפני. התעכבו לפני : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בשנה השביעית בחמשי בעשור לחדש, כתב הרי"א
י"א שנה גלה יהויכין לפני חורבן הבית, ובתחלת השנה החמישית לגלותו
ראה המראה הראשונה, ומשם והלאה עד החורבן ראה בכל שנה מראה
אחת, והגם שבאו בה נבואות אחרות עכ"פ בתחלת השנה היה רואה
נבואה אחת, ובשנה השביעית סבב ה' שבאו הזקנים והיו בעשירי בחדש
החמישי שביום ההוא עתיד הבית ליחרב, והדרישה היה להתפלל על
הבית שלא יחרב, והי ענהו שלא יקבל תפלתם ולא ידרש להם, ובסדר
עולם אמרו שהיו חמו"ע, ולמ"ש בסי' י"ד היו זקנים רשעים כי הצדיקים
נקראים זקני יהודה, וכן פירשתי לפי הפשט : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] ויהי דבר-יהוה אלי לאמור: **[ג]** בן-אדם דבר את-זקני
ישראל ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה הלהרש אתי אתם
באים זוי-אני אם-אדרש לכם זאם אדני יהוה:

רס"י אם אדרש לכם. צקשתכם וצסוף הספר הזה הוא אמר אדרש לבית
ישראל זו אחת מן המקומות המלמדים אותנו שהקב"ה חוזר בו על הרעה
ועל כיולכ זזה ההוא אמר ולא יעשה (צמדבר כג) מדרש תנחומא : (רס"י)

מצודת דוד הדרוש. הוא בה"א השאלה שאמר האם אתם לדרוש אותי
בתפלה הנה דעו הריני נשבע חי אני אם אהיה נדרש לכם לקבל תפלתכם
: (מצודת דוד)

מצודת ציון הדרש. הוא ענין תפלה וכן אני אדרוש אל אל (איוב ה) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הדרש אתי אתם באים ר"ל הלא אין כונתם לדרוש
את ה' לדעת דרכיו ולהכירו, וא"כ חי אני אם אדרש לכם להשיב על
שאלתכם : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] הַתְּשׁוּבָה אֲתֶם הַתְּשׁוּבֹת בֶּן-אָדָם אֶת-תּוֹעֲבֹת אַבְוֹתֶם הוֹדִיעֶם:

רס"י התשפוט. אותם. לשון ויכוח : (רס"י)

מצודת דוד **התשפוט.** האם תתווכח עמהם להודיעם שהדין עמדי זאת עשה הודיעם גם תועבות אבותם עם מה שהוסיפו המה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **התשפוט.** ענין ויכוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **התשפט,** ר"ל כי ביאתם אל הנביא יהיה או לדרוש את ה' או שישפוט אותם הנביא בעצמו ע"פ חוקי התורה, לכן יאמר אם לא באתם לדרוש ה' רק שתשפוט אותם, **שתשפטם** מצד שאתה **בן אדם,** ר"ל לא ע"פ הנבואה רק ע"פ שכלך וידיעתך את תורת ה', **את תועבת אבותם הודיעם,** שכבר סרו מן התורה מימי אבותיהם: (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וְאִמַּרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם בּוֹזְרֵי בְיִשְׂרָאֵל וְאִשָּׁא יָדַי לְזֹרַע בַּיִת יַעֲקֹב וְאוֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִשָּׁא יָדַי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

רס"י **ביום זחרי בישראל.** הרי שהיתה שנה זו כזושה לפני המקום קרוב לתשע מאות שנה משהיו במלכרי עד יחזקאל והיתה להבתו מחפ' עליהם ועל ידי שהיו עתה מרצים לפשוע נתעוררה ועל זה נאמר שנה תעורר מדנים וגו' (מסלי י) : (רס"י)

מצודת דוד **ביום זחרי בישראל.** כאשר בחרתי בישראל בהיותם במצדים : **ואשא ידי.** אז נשאתי ידי בשבועה להוציאם משם : **ואודע להם.** נודעתיה להם שמה בהשראת שכינתי על אהרן ונשאתי ידי בשבועה לאמר להם אני ה' אלהיכם ר"ל אני אהיה למנהיג ומשגיח עליכם לא כגויי הקדמונים שהיו מושגחים באמצעות מערכת השמים ושריהם של מעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ביום זחרי,** ר"ל שתחלת בחירת העם במצרים היה בו ב' ענינים, **א.** ענין בחיריי מצד שהם ישראל, מצד מעלות נפשותיהם שהם ראויים אל הענין האלהי. **ב.** מצד שהם זרע בית יעקב וברית האבות, ומצד זה **ואשא ידי לזרע בית יעקב** נשא ידו בשבועה לקיים

שבועת האבות ומפרש נגד מ"ש ביום בחרי בישראל, ואודע להם בארץ מצרים שע"י? התגלה להם הענין האלהי, ונגד מ"ש ואשא ידי לזרע בית יעקב, אמר ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלהיכם מכבר, שאני קשור עמכם בברית מימי קדם להיות לכם לאלהים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ישראל בית יעקב**. ישראל הם הגדולים ובית יעקב ההמונים (ישעיה ט' ז'): (מלבי"ם באור המלות)

10 בַּיּוֹם הַהוּא נִשְׂאֵתִי יְדֵי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל-
אֶרֶץ אֲשֶׁר-תִּרְתִּי לָהֶם זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל-
הָאָרְצוֹת:

מצודת דוד **ביום ההוא**. ר"ל בו ביום שנשבעתי להם שאהיה להם למנהיג ומשגיח אז נשבעתי להוציאם ממצרים אל ארץ אשר חפשתי אותה להם שהיא זבת חלב ודבש והיא המפוארה לכל הארצות: (מצודת דוד)

מצודת ציון **תרתני**. ענין חפוש כמו תרתני בלבי (קהלת ב): **זבת**. מל' זיבה ונטיפה: **צבי**. ענין הדר ויופי: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ביום ההוא נשאתי ידי להם**, ר"ל ומאז הפלס שיהיו תחת השגחתו ושיוציאם מארץ מצרים באותות ובמופתים, ולהביאם אל הארץ אשר תרתני להם, כמי שי"ל נטע נעמן משובח שיתור לו קרן בן שמן מקום ששם יצליח הנטע להיות גפן שורק, וכן בחר בא"י מצד שהיא ארץ זבת חלב ודבש וימצאו שם כל צרכיהם הגשמיים שיהיו פנוים אל התורה והעבודה, ומצד שהיא צבי לכל הארצות בענין הנפשי והרוחני וחלות שם השכינה וההשגחה והנבואה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **צבי**. דבר הנרצה מפני קיומו והתמדתו (ירמיה ט' ז'), וממליץ שמועיל לשלימות הנפש הקיימת לעד: (מלבי"ם באור המלות)

11 וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבְגָדוֹלֵי מִצְרַיִם
אֶל-תַּטְבְּאוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

רפ"י **ואומר אליהם**. אהרן ניבא להם נבואה זו קודם שנגלה הקב"ה על משה בסנה וזהו שנאמר (שמואל א' ב) לעלי הנגלה נגלתי אל בית אביך בהיותם צמאים וגו' : (רפ"י)

מצודת דוד **ואומר אליהם.** ע"י אהרן אמרתי אליהם כל איש ואיש השליכו השקץ והתעוב שענינו מראות לו כי העין הוא סרסור לעבירה : **ובגלולי.** בעכו"ם של מצרים אל תטמאו ללכת אחריהם : **אני ה' אלהיכם.** כאומר ואיך אי"כ תחליפו אותי בעכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שקוצי.** מלשון שקוץ ותעוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמר אליהם,** אבל התנה עמהם שמעתה הם קדושים לאלהיהם ואינם ככל העכו"ם וצריכים להתקדש בין במעשים, שעז"א **איש שקוצי עיניו השליכו,** שהם עניני ע"ז שהיו להמשך אחר הזנות שמיוחס אל העינים, **ובגלולי מצרים אל תטמאו** שהם עניני ע"ז שהיו לעבודה ולהאמין בשוא והבל, (כמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם אשר אתם זונים זו זנות) וכ"ז יען אשר **אני ה' אלהיכם** והייתם קדושים כי קדוש אני : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שקוצי עיניו גלולים.** שניהם לע"ז רק השקוצים היו הדמותים המעוררים לזנות ומשגל נמאס, לכן נסמכו אל העינים. וזה הבדלם כשבאו נרדפים : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] **וימרו-בי ולא אבו לשמע אלי איש את-שקוצי עיניהם לא השליכו ואת-גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך זובותי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים:**

רס"י **וימרו בי.** הם הרשעים רוצם של ישראל שמתו צלצלת ימי חפלה כמו שנאמר וחמוקים עלו בני ישראל וגו' (שמות יד) אחד מחמסים ויש אומרים אחד מחמס מאות : (רס"י)

מצודת דוד **וימרו בי.** בעודם במצרים מרו בה' : **ואומר.** בעבור זה חשבתי לשפך עליהם חמתי ולהשליך בהם חרון אפי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וימרו.** מלשון מרי ומרד : **ולא אבו.** ולא רצו כמו לא אבה יבמי (דברי' כה) : **לכלות.** ענין השלמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וימרו בי** לעשות מה שצויתם שלא לעשות, **ולא אבו לשמע** שלא עשו מה שצויתם לעשות, **את שקוצי עיניהם לא השליכו** שהשקוצים מורים על מעשים רעים של זנות שעושים בפועל וצריך להשליכם, לא השליכו, **ואת גלולי מצרים** שמורים על המינות וצריך לעזוב דרך הזה, **לא עזבו, ואמר לשפך חמתי עליהם,** וע"י החמה הפנימית **אכלה אפי החיצון** בם, כי כשיהיה האף והעונש ע"י החמה

הפנימית יעשה כליון חרוץ שזה ההבדל בין אף וחמה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וימרו, ולא אבו לשמוע.** המרי, הוא בל"ת, והבלתי שמוע, הוא בקום ועשה (יהושע אי י"ח, ש"א י"ב י"ד): **לשפך חמתי, לכלות אפי.** החמה היא הפנימית, והאף הוא הקצף החיצון המתראה ע"י עונש, ואם האף בלא חמה לא יעשה כלה כמ"ש למעלה (ז' ח'): (מלבי"ם באור המלות)

טו] וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שָׁמַי לְבַלְתִּי הַזֹּחַל לְעֵינַי הַגְּזִימִים אֲשֶׁר-הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נִזְדַּעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

כס"י לבלתי החל. שלא יתחלל שמי מאחר שנודעתי להם והצטחתי להוציאם והכירו מצרים שהם עמי חילו הייתי משחיתם היו אומרים אויביהם מצלתי יכולת בידו להוציאם: (כס"י)

מצודת דוד **ואעש.** אבל עשיתי למען שמי לבל יחולל לעיני המצרים: **אשר נודעתי.** אשר הייתי נודע לישראל ע"י אהרן שהיה מודיעם בנבואה לעיני מצרים שאגאלם משם ואם היו כלים במצרים היה חלול ה' באמרם מבלי יכולת ה' להוציאם אבדם וכלם: (מצודת דוד)

מצודת ציון **החל.** מלי חלול: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואעש למען שמי,** הגם שהם היו ראויים לעשותם כלה, חסתי על כבוד שמי לבל יתחלל, ולכן. (מלבי"ם באור הענין)

יז] וְאֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאֶבְאֵם אֶל-הַמִּדְבָּר:

מלבי"ם - באור הענין **ואוציאם מארץ מצרים ואביאם אל המדבר** ששם אורה להם חוקי ה' ומצותיו ושם ראו השכינה והנסים המתמידים (מלבי"ם באור הענין)

יח] וְאֵתְּן לָהֶם אֶת-זִזְקוֹתַי וְאֶת-בְּשִׁפְטָי הַזֹּדְעֹתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאֱלֹהִים וְזִזְי בָּהֶם:

מצודת דוד אשר יעשה וגו'. ר"ל החוקים והמשפטים ההם מסוגלים להחיות את האדם העושאן בחיי עוה"ז ועוה"ב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתן להם וחשבתי מחשבות לתקן עניניהם בין במה שנוגע בין אדם למקום נתתי להם את החקים, שרובם הם מצד הנפש וקשורה עם האלהים ולכן לא נודע טעמם, בין במה שנוגע בין אדם לחברו את משפטי הודעתי אותם, שהמשפטים י"ל טעם, ורובם הם תורת האדם מצד שהוא בעל חומר וחי חיי הקיבוץ, ושניהם יעשה אותם האדם, מצד שהוא אדם מורכב מגוף ונשמה, וחי בהם בשני מיני החיים, הגשמיים והרוחניים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חקותי, משפטי עיין למעלה (ה' ו'), המשפטים נמצאים בטבע האדם וא"צ רק שידעם, אבל החקים נתונים המה לו בקבלה ולא ידעם לכן אמר ואתן את חקותי : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וגם את-שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם לדעת כי אני יהוה מקדשם:

רש"י להיות לאות. אות גדול הוא להם שנתתי את יום מנוחתי להם למנוחה הרי היכר גדול שקדשתי לי : (רש"י)

מצודת דוד להיות לאות וגו'. במה שהנחלתי להם יום מנוחתי למנוחה היא לאות בינינו לדעת בזה אשר אני ה' מקדשם להיות עמי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם את שבתותי נתתי להם, שהשבת הוא עדות על החידוש ועל ההשגחה הפרטית הבדוקה בישראל לעשות להם מופתים בשידוד הטבע, להיות להם לאות ביני וביניהם על ההשגחה והרשאת האלהות עליהם מצדי, ולדעת כי אני ה' מקדשם, שהם מצדם צריכים להתקדש מענינים הבשריים אל הרוחניות והקדושה שידבק במ הענין האלהי : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וימרו-בי בית-ישראל במדבר בזקוטי לא-הלכו ואת-משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וזוי בהם ואת-שבתותי זללו מאד ואמר לשפך זמתי עליהם במדבר לכלותם:

רש"י בחוקותי לא הלכו. נסו אותי בעגל וזרפידים מלקבל את התורה

והותירו מן המן : ואת שבתותי חללו. ילאו מן העם ללקוט מן : (כ"ז)

מצודת דוד אשר יעשה אותם. כאומר עם כי החוקים והמשפטים מסוגלים להחיות את האדם העושאן לא חששו בהם : חללו מאד. לפי שבשבת ראשונה חללו אותו כמ"ש ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט (שמות טז) ובשבת שניה חלל המקושש בשאט נפש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימרו בי בית ישראל במדבר כולל כל מה שחטאו במדבר עד חטא המרגלים שחטאו נגד החקים והמשפטים שהם המצות כולם, ונגד מצות השבת שמעיד על עניני האמונה, ורצה לכלותם במדבר : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וַאֲעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַזֹּזֵל לְעֵינַי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם :

מצודת דוד לבלתי החל. לבל יחולל לעיני הגוים שהוצאתי את ישראל לעיניהם והם מצרים כי כן יאמרו מבלי יכולת ה' להביאם לארץ כנען אבדם וכלם במדבר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואעשה למען שמי עשה ג"כ כדי שלא יתחלל ש"ש כמ"ש פן יאמרו ברעה הוציאם, ואמרו הגוים מבלתי יכולת : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְגַם-אֲנִי נִשְׁאַתִּי יְדֵי כָהֵם בַּמִּדְבָּר לְבַלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי זָבֹת זֹכֶל וּדְבֶשׁ עֲבִי הִיא לְכָל-הָאָרְצוֹת :

מצודת דוד נשאתי ידי. בשבועה עליהם : לבלתי הביא וגו'. זה היה בעבור עון המרגלים כי אז נגזר עליהם שלא יבואו אל הארץ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם אני ואז בחטא המרגלים נשבע שלא יביאם אל הארץ, והיה הטעם כי, (מלבי"ם באור הענין)

[טז] יַעַן בְּמִשְׁפָּטִי מָאָסוּ וְאֶת-זִזְקוֹתַי לֹא-הִלְכוּ בָהֶם וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי זִזְקוֹתַי כִּי אֲזַרְרִי גְלוּלֵיהֶם לְבָבָם הִלְקָה :

מצודת דוד אחרי גוליהם. אחרי העכו"ם שעבדו במצרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען במשפטי מאסו כי אחרי גוליהם לבם הלך כי ראה שהסבה מה שמאסו במשפטיו לא היה מפני התאוה והיצה"ר, רק מפני המינות שלבם הולך אחרי אמונותו זרות והגלולים ואין מאמינים בה', כמו שהיה במרגלים שלא האמינו ביכולת ה', והחטא שהוא מצד הכפירה גדול יתר מאד : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וַתִּחַס עֵינַי עֲלֵיהֶם בְּשִׁזְזוֹתָם וְלֹא-עָשִׂיתִי אוֹתָם כְּכֹל בְּמִדְבָּר:

מצודת דוד ותחס עיני. ר"ל אף כליה היו חייבים אבל עיני חסה עליהם מהיות משחית אותם ולכן לא כליתים במדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותחס. מלשון חס וחמלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותחס עיני עליהם משחתם, בכ"ז הגם שנשבע שלא יביאם אל הארץ לא המיתם תיכף שאז היה נשחת הגוי כולו, וחסה עיני עליהם, שהחוסה הוא על דבר שי"ל בו צורך, שתחת שאמר תחלה שלא כלה אותם מפני כבוד שמו, אמר עתה, שאחר שראה שהסבה שחטאו היה מפני המינות וחסרון האמונה, ראה שאם יעכבם ארבעים שנה במדבר ויראו התמדת הנסים וההשגחה יכירו את ה', כמ"ש (דברים כ"ט) אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים וכו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת וכו' ואולך אתכם במדבר וכו' למען תדעו כי אני ה' אלהיכם וזה היה החסה שידע שבמשך הזמן ילמדו ויאמינו, כמ"ש חז"ל ע"ז אין אדם עומד ע"ד רבו עד ארבעים שנה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותחס עיני. עיין למעלה (ז' ד'): (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וְאָמַר אֶל-בְּנֵיהֶם בְּמִדְבָּר בְּחֻקֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֵל-תֵּלְכוּ וְאֶת-מוֹשֶׁה פָּטִיחֶם אֵל-תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם אֵל-תִּטְמְאוּ:

מצודת דוד אל בניהם. הבנים של הדור שיצאו ממצרים הם הבאים אל הארץ : בחוקי אבותיכם. שבדאו מלבם אשר לא צוה ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (יח-כ) ואמר אל בניהם הזהיר את הבנים שלא ילכו בחקי אבותיהם, שהם עדן לא הטהרו מגלולי מצרים ומנימוסיהם, וצוה

שהם ישמרו חקי ה' ומשפטיו: (מלבי"ם באור הענין)

[יט] אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּזוֹקוֹתַי לָכוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

מצודת דוד **אני ה' אלהיכם.** ולכן ישמעו אלי לכו בחוקותי ומשפטי שמרו בלבבכם ועשו אותם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות **בחוקותי לכו ואת משפטי שמרו.** עמ"ש בחבורי התו"ה אחרי (סי קל"ד): (מלבי"ם באור המלות)

[כ] וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי קִהַּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בִּינָי וּבִינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

מצודת דוד **והיו לאות.** למען היו לאות: (מצודת דוד)

[כא] וַיִּמְרוּ-בִּי הַבְּנִיִּים בְּזוֹקוֹתַי לֹא-הָלְכוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטַי לֹא-שִׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְזוּי בָהֶם אֶת-שִׁבְתוֹתַי זָכְלוּ וְאָמַר לְשִׁפְךָ זִמְתִּי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אֲפִי בָּם בַּמִּדְבָּר:

רש"י **וימרו בי הבנים.** שצטו של דן וכן הנלמדים לזעל פעור (מדבר כה) לאחר שמתו דור המדבר: (רש"י)

מצודת דוד **וימרו וגו'.** הם הנצמדים לבעל פעור וקרח ועדתו: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וימרו בי הבנים,** אבל גם הבנים מרו בה' במעשה של בית פעור ויצא ג"כ הקצף עליהם: (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְהִשְׁבַּתִּי אֶת-יָדַי וְאָעֵשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֲזוּל לְעֵינַי הַגּוֹלִים אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם:

מצודת דוד והשיבותי את ידי. השבתי ידי מלהכות בם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והשיבותי את ידי שאז כבר יצא הנגף והתחיל להכות בהם, וה' השיב ידו מבלע, וגם זה עשה מפני כבוד שלו, וכבר זכר פה ג"פ שעשה מפני כבוד שמו, (כמ"ש הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר), והם, **א.** במצרים שעדיין לא קבלו התורה, **ב.** במדבר בתחלת צאתם ממצרים שהגם שקבלו התורה עדין לא הטהרו מגלולי מצרים שהיה בם כשאור המחמיץ העסה, **ג.** דור הבנים אחר מ' שנה שעדיין לא נכנסו לא"י שהיא מוכנת אל הקדושה, ובכל הזמנים אלא עדין לא השלים מעשהו להביאם לארץ, והיה חילול השם אם לא היה משלים דברו ושבועתו אל האבות (מלבי"ם באור הענין)

[כג] **אֲנִי נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדֵי לַהֵם בַּמִּדְבָּר לְהַפִּיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וּקְלוֹת** **אֹתָם** **בְּאֶרְצוֹת:**

רש"י להפיץ אותם. מאז הבטחתים להפיצם כי תוליד בנים ובני בנים וגו' (לזכרים 7) : (רש"י)

מצודת דוד גם אני. ר"ל כמו שהם בגדו בי כן שלמתי גמול ונשבעתי להם במדבר להפיץ אותם בגולה כי בליל בכיית המרגלים שהיתה בט' באב הוקבעה הלילה ההיא בכיה לדורות בחרבן בית ראשון ובית שני כן ארז"ל (מצודת דוד)

מצודת ציון ולזרות. ענין פזור כמו וזריתי פרש (מלאכי ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין גם אני נשאתי את ידי, ר"ל והגם שמפני חילול השם השבותי ידי מהם, בכ"ז ראיתי שלא הגיע עדיין שעת התיקון, ושהם בטבעם מוכנים לחטא, ועיי"כ ראיתי שגאולת מצרים אינה גאולת עולם, ושעתידים לבא עוד בכמה גליות לכלא פשע ולהתם חטאת, ושיפלו כמה נפילות עד שיבא שעת התיקון, ונשא ידו להפיץ אותם בגוים ושמשם יזרו בארצות שונות ושם יוצרפו במצרף ובכור פעם אחר פעם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בגוים. בארצות. עיי למעלה (י"ב ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] **יַעַן מִשְׁפָּטִי לֹא-עָשׂוּ וְזִקְוֹתַי מָאֲסוּ וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי זָכְלוּ וְאֶזְרִי** **כָּל-קָלִי** **אֲבוֹתָם** **הָיוּ** **עֵינֵיהֶם:**

מצודת דוד יען וגו'. ר"ל אולם לא בעון זה בלבד היו החורבנות כ"א גם בעבור שלא עשו אז משפטי וכו' : **גלולי אבותם**. הדברים התעובים ומאוסים כגלל של רעי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען (מכאן עד למען אשימם (פסוק כ"ו) הוא מאמר מוסגר ושיעור הכתוב להפיץ אותם בגוים למען אשימם) ואמר שהעונש ראוי להם יען משפטי לא עשו ועיניהם היו אחרי גלולי אבותם : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] וְגַם-אֲנִי זָתַתִּי כְּהֵם זֹקִים כִּי אֵין טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים כִּי אֵין יוֹזִין בְּהֵם :

רש"י נתתי להם חוקים לא טובים. מסרתם ביד ירם להכסל צעונם וכן ת"י ומסרתיון ביד ירם טפסא ואזלו ועבדו גזירן ללא תקנן ונמוסין ללא יתקיימו בהון : (רש"י)

מצודת דוד נתתי להם. מסרתם ביד העכו"ם לעשות עמהם חוקים לא טובים ומשפטים אשר לא ישיגו בעבורם את החיים כ"א הכליון והאבדון ועל הגזירות והשמדות שהיו בשעת חורבן הבית יאמר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם שע"י שמאסו חקותי חשבו שאני נתתי להם חקים לא טובים כי יאמרו שנתתי חקים רעים ושהמשפטים שנתתי לא יוכלו לחיות בהם בחיי המדיניות : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וְאֵטְמָא אוֹתָם בְּמִתְנוֹתָם בְּהַעֲבִיר כָּל-בְּטָר רְזֹם לְמַעַן אֲשַׁמֵּם לְמַעַן אֲשַׁר יִדְעוּ אֲשַׁר אֲנִי יְהוָה : (ס)

רש"י ואטמא אותם במתנותם. אותם מתנות שחקתי להם לקדש לי כל זכור מסרתים ביד ירם להעבירם לאותם זכורות למוכר הרי חוקים לא טובים : למען אשמם. אשימם ואחריב אותם, אשמם לשון שממה והמפרשו לשון אשממה טועה הוא שהאל"ף אינה משרשי התיבה : אשר ידעו. כשאביא עליהם הרעה : (רש"י)

מצודת דוד ואטמא אותם. הרחקתים ממני כדבר טמא בעבור מתנותם

וחוזר ומפרש במה שהיו מעבירים למולך כל פטר רחם הם הבכורות שפתחו רחם אמם : **למען אשמש**. ר"ל הריחוק ממני היה למען יהיו שממה ויהיה תועלת שוממותם למען אשר ידעו ויכירו אשר אני ה' האמיתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון פטר. ענין פתיחה כמו פטר מים (משלי י"ז) : **אשמש**. מלי שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואטמא, ולפי דעתם לא לבד שלא קדשתי אותם במצותי כי גם **טמאתי אותם במתנותם**, במה שצויתי להעביר כל פטר רחם לה', כי כפי שהורגלו לעבוד את השמש, היו מיחדים הבכור שהוא קדוש לעבודת המולך שהיה להשמש, זה היה אצלם קדושה ועבודה ומה שצויתי להקדיש לי כל בכור ושלא להקריבו לע"ז זה היה אצלם טומאה, כאילו עי"ז יצאו מקדושתם עד שמצותי שנתתי להטיב להם ולהחיותם ולקדשם היו נחשבים בעיניהם שהם לרעתם ולהמיתם ולטמאותם כי אמרו לטוב רע ולרע טוב, **למען אשמש**, ע"כ בא מאמר המוסגר, עתה חוזר למ"ש להפיץ אותם בגוים ולזרותם בארצות למען אשמש, ר"ל שהגליות (שהם ראויים להם ע"פ מעשיהם) יהיו לשני תכליות, **א**. למען אשים אותם שממה בעבור עונותיהם, **ב**. למען אשר ידעו אשר אני ה', שע"י הגליות יכירו אלהותי וישובו אלי באחרית הימים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אשמש. הבנין הפעיל מפעלי הכפל : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] לְכֵן דִּבֶּר אֶל-בֵּית יִשְׂרָאֵל בֶּן-אָדָם וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד אֵת גְּדַפּוֹ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּמַעַלְכֶם בְּיַמֵּי מַעַל:

כז"י עוד זאת. הוסיפו לעשות כשהביאותים אל הארץ : (כז"י)

מצודת דוד עוד זאת. ר"ל גם בזאת במה שאתם חרפתם אותי חרפו אותי גם אבותיכם בעת מעלם בי : (מצודת דוד)

מצודת ציון גדפנו. ענין חרוף כמו אשר גדפו נערי המלך (מלכים ב יט) : **במעלם**. ענין פשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן דבר, ר"ל אחר שחטאו ג"פ עד בואם לארץ, דבר עוד להזכיר אותם מה שעשו אחרי שבאו אל הארץ, שאז סרחו פעם רביעית ועל ארבעה לא אשיבנה, **עוד זאת גדפו אבותיכם אותי** הגידוף

הוא המחרף שם הי בפרהסיא והמנאץ בשאט נפש ובזדון והכחשה, כמ"ש והנפש אשר תעשה ביד רמה את הי הוא מגדף: (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וְאֵבִי־אֵם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נְשָׂאתִי אֶת-יְדֵי לָתֵת אוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּרְאוּ כָל-גְּבֻעָה רָמָה וְכָל-עֵץ עֹבֵת וַיִּזְבְּזוּ-שָׁם אֶת-זְבֻזִיָּהֶם וַיִּתְּנוּ-שָׁם כָּעֵס קָרְבָּנָם וַיִּשְׂיִמוּ שָׁם רִיזֵן זִיזוּזִיָּהֶם וַיִּסִּיכוּ שָׁם אֶת-זִסְכֵיהֶם:

מצודת דוד ואביאם. ר"ל והוא כשהבאתי אותם אל הארץ אשר נשבעתי לתת להם וכשראו כל גבעה רמה ונשאה וכו' היו זובחים שם לעכו"ם ושם נתנו קרבנם המכעיס אותי ושם שמו ריח קטורת הבאה לנחת רוח ושם נסכו היין : (מצודת דוד)

מצודת ציון עבות. מרובה בענפים וקלועים אלה באלה : **ניחוחיהם.** מלשון נחת רוח : **ויסיכו.** ענין שפיכת היין להקרבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואביאם, אחר שהבאתי אותם אל הארץ ויראו כל גבעה ר"ל שם ראו מה שעושים הכנענים להקטיר בבמות לע"ז, והנה בכל התורה לא נמצא שם במה לגבוה, שכ"מ שנזכר שם במה בתורה הוא על ע"ז, כי התורה אמרה מזבח אדמה תעשה לי, והזהירה מהקריב בכ"מ, והזהירה שלא ליטע אשרה כל עץ אצל המזבח כמנהג ע"ז והם כשבאו אל הארץ התחילו להקריב בבמות, והיו עושים הבמות על כל גבעה גבוה, וכן אצל כל עץ עבות כמנהג ע"ז, והיו עובדים בשתוף לה' ולשם ע"ז, וז"ש ויזבחו שם את זבחייהם לה', ויתנו שם גם כעס קרבנם לע"ז להכעיס את ה', וישימו שם ריח ניחוחיהם לה' לריח ניחוח, ויסיכו שם את נסכיהם לע"ז, שהיה דרכם לנסך כמ"ש ישותו יין נסיכם : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וְאָמַר אֲלֵהֶם מַה הַבְּמֹה אֲשֶׁר-אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם וַיִּקְרָא שְׁבֹמֶה בְּמֹה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ס)

רס"י ויקרא שמה צמה. לשון גנאי כלומר צמה היא נחשבת : (רס"י)

מצודת דוד ואומר אליהם. ר"ל כשהיו נועדים ללכת להקריב לעכו"ם והיו אומרים נבוא אל הבמה אמרתי להם מה מעלת הבמה הזאת להקרא שם במה האם בעבור שאתם הם הבאים שם כאומר הלא אין לקרוא למזבח בשם במה שהוא מלי רוממות וגבהות כ"א גם בעבור שבא שמה אש

האלהי מן השמים ולא בעבור שתבואו אתם שם כי מה מעלה ורוממות יש בזה : **ויקרא**. עכ"ז לא שמעו אלי והיה נקרא בפיהם בשם במה עד היום הזה ולא חזרו בהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואמר אליהם מה הבמה אשר אתם הבאים שם ר"ל בעת שהתחלת להקריב בבמה מחיתי בידכם, ואמרתי מה הוא זה הבמה שאתם באים שם, הלא זה ראוי לעע"ז לא לכם, ובכ"ז **ויקרא שמה במה**, קראתם שם זה, ונשרש דבר זה בידכם **עד היום הזה**, שכן תמצא ששם במה לא נמצא לה' לא בסי התורה ולא בסי יהושע שופטים, עד ימי שמואל שחרב משכן שילה והתחילו להקריב בבמות, ומאז נשאר זה בידם גם אחר שנבנה הבית עד ימי חזקיה שהסיר הבמות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הבאים שם. יונתן תרגם מה במתא דאתון אתן לאשטאה תמן, מפרש מלת הבאים משם הבאי, שמורה על שטות ודבר הבל, ויל"פ ג"כ מענין זבחי הבהבי, שאתם מהבהבים ושורפים הקרבן שם, ושם הבאים כשם חטאים גנבים : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] לָכֵן אָמַר אֶל-בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַבְּהֵרָךְ אֲבוֹתֵיכֶם אַתֶּם נְטֻמָּאִים וְאֲזוֹרֵי שְׁקוּצֵיהֶם אַתֶּם זָנִים:

רש"י **הזדרך אבותיכם וגו'**. לשון תימה וכי כך הגון שזדרך אבותיכם אתם נטמאים ואני אדרש לכם להשיב על שאלתכם : (רש"י)

מצודת דוד **הבדרך**. וכי בעבור שאתם נטמאים ללכת בדרך אבותיכם ואחרי פסיליהם אתם זונים לעבדם כדרך אשה הזונה תחת בעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר, הבדרך ר"ל איך אדרש לכם אחר שבדרך אבותיכם אתם נטמאים לע"ז ולזנות : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וּבִשְׂאֵת מִתְנַתִּיכֶם בְּהַעֲבִיר בְּנֵיכֶם בְּאֵשׁ אֲתֶם נְטֻמָּאִים לְכֹל גְּלוּלֵיכֶם עַד הַיּוֹם (ס) וְאֲנִי אֲדַרְשׁ לָכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל זִי אֲנִי זָנִים אֲדֹנָי יְהוִה אִם אֲדַרְשׁ לָכֶם:

רש"י **ובשאת מתנתיכם**. ובלקחת מתנתיכם שהיה לכם לתת לי ואתם לוקחים אותם ממני להעביר זכורותיכם לעבודת כוכבים : (רש"י)

מצודת דוד **ובשאת.** ובעבור תשורת מתנותיכם וחוזר ומפרש במה שאתם מעבירים בניכם באש לכל גלולכם בזה אתם נטמאים עד היום : **ואני.** וכי בעבור זה אהיה נדרש לכם לקבל תפלתכם : **חי אני.** הריני נשבע חי אני אם אהיה נדרש לכם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ובשאת.** ענין תשורה ודורון כמו משאת בנימין (בראשית מג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובשאת מתנותיכם,** וגם בעת תרימו מתנותיכם הלא אתם נטמאים עד היום הזה בהעביר בניכם באש, וכיון עמ"ש הרמב"ם במו"נ ח"ג שעדיין נשאר רושם מן המולך גם בימיו, במה שנהגו הנשים להעביר את הנוולד ע"ג אש וגלחים, והיא סעיף מעבודת המולך, וכן היו נוהגים בימי הנביא, וא"כ איך אדרש לכם בית ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ובשאת.** כמו בהרים, כמו ראשית משאותיכם (פס' מ') : (מלבי"ם באור המלות)

לנב **והעלה על-רוחכם ה' לא תהיה אשר | אתם אמרים**
נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן:

רס"י **והעולה על רוחכם.** שעולה על דעתכם : נהיה כגוים. נפרוק עולו מעל לוארנו מאחר שקלח מעליו. היו לא תהיה. כי כבר קבלתם עליכם מדעתכם בימי יהושע כמו שנאמר (יהושע כד) ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל וכל הענין : (רס"י)

מצודת דוד **והעולה.** ועכ"ז הדבר העולה על מחשבותיכם לא תתקיים והוא מה שאתם אומרים הואיל והמקום שלח אותנו מעל פניו נהיה א"כ כעובדי גלולים לעבוד פסילי עץ ואבן כמותם ולא נהיה עוד באמת מושגחים ממנו אבל נהיה נעזבים למקרי הזמן ולמערכות השמים כמו העכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רוחכם.** ענין רצון ומחשבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והעלה,** אמנם בכ"ז מה שעולה מחשבותיכם אחר שנתרחקתי מכם ואיני רוצה להדרש לכם א"כ יצאתם מתחת השגחתי ותהיו כגוים וכמשפחות הארצות, שכל חלק באדמה נתון תחת ממשלת כוכב מיוחד, וכל משפחה הדרה בארץ ההיא י"ל עבודה מיוחדת לפי השר

המושל שם, וכן כל גוי וגוי י"ל משטר מיוחד תחת מערכת הכוכבים והמזלות, כמ"ש אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים, ועפ"ז תרצו לשרת עץ ואבן שיהיו כעין טלמסאות וכונים למלאכת השמים להוריד רוחניות ושפע הכוכב או המזל המושל בארץ זה היו לא תהיה כי בכ"ז אתם נתונים לחלקי ואינכם תחת כוכב מזל ושר מושל במערכה: (מלבי"ם באור הענין)

[לג] זִי-אֲנִי נָא אֲדַע יְהוָה אִם-לֹא בִיד זְזָקָה וּבְזָרוּעַ נְטוּיָה וּבְזֹמָה שְׁפוּכָה אִמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם:

מצודת דוד **אם לא**. הוא ענין שבועה שנשבע לומר שבע"כ ימלוך עליהם: **ביד חזקה**. ר"ל שיכוף אותם בחמה שפוכה לעבוד את ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה**, שהגם שסרה ההשגחה הגלויה לעשות נסים גלויים ולישא עליכם אור פני ה' בטובה וברכה, בכ"ז לענין זה שיהיה מלכותי עליכם עוד נטויה ידי החזקה להכריח אתכם בתוקף עונשים וצרות להיות תחת מלכותי ועבדותי. (מלבי"ם באור הענין)

[לד] וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן-הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפוּצְתֶם בָּם בִּיד זְזָקָה וּבְזָרוּעַ נְטוּיָה וּבְזֹמָה שְׁפוּכָה:

מצודת דוד **והוצאתי**. כי אוציא אתכם מן העמים אשר נטמעו שם במחשבה הזאת: **ביד חזקה**. אכביד ידי עליהם ואשפוך עליהם חמתי בתת בלב העמים לגרשם ולהוציאם מארצם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והוצאתי עד לבסוף שיבואו חבלי יולדה לך בצרות גדולות בעת קץ, ואוציא אתכם ביד חזקה מן העמים הסמוכים וגם אקבץ אתכם מן הארצות הרחוקים שנפזרתם שם בפיזור גדול, וזה היה ג"כ ביד חזקה וכי**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והוצאתי אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות**. כבר בארתי למעלה (י"ב ט"ו) שכ"מ שבאו בסי' זה נרדפים גוים וארצות יצייר שגלו לגוים הסמוכים ומשם נפוצו לארצות רחוקות, ויש הבדל בין גוים לבין עמים, שעמים מצייר שי"ל מלך, וגוי מציין הקיבוץ לבד, כמ"ש (ישעיה א' ד'), ובעמים שי"ל מלכים ההוצאה מידם הוא חידוש יותר, ומן הארצות הקיבוץ הוא חידוש יותר כי שם היה הפיזור יותר כנ"ל שם, ועיי' למעלה (י"א י"ז): (מלבי"ם באור המלות)

[לה] וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-מִדְבַּר הָעַמִּים וְנִשְׁפָּטִיתִי אֶתְכֶם שָׁם
פְּנִים
אֶל-פְּנִים:

רפ"י מדבר העמים. הוא המדבר שהלכו בו ארבעים שנה וכן ניבא (הושע
3) והולכתיה המדבר : (רפ"י)

מצודת דוד אל מדבר העמים. ר"ל אל מקום שיהיה שממי מבלי מצוא שם
מי מן האומות שלא יראו במפלת הפושעים והמורדים : **ונשפטתי**. שם
אתווכח עמכם פנים אל פנים להודיע סרחונכם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונשפטתי**. ענין ויכוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (לה-לו) **והבאתי** מפרש איך יהיה זה, שתחלה **אביא**
אתכם אל מדבר העמים, ימליץ ארצות העמים כמדבר שאינו מוצא שם
צרכיו, והאדם שם חסר כל, כן יהיה ארץ העמים לכם כמדבר, שם תהיו
רחוקים מן יישוב נבדלים מבני אדם יושבי הערים כצאן התועות במדבר
וחסרים כל מזון ומחיה. לא יניחו לכם לקנות בתים ושדות וגנות, כאילו
תשכנו חררים במדבר, ושם אהיה **נשפט אתכם פנים אל פנים**, שם
תכירו שהם עונשי ההשגחה כאילו ידבר משפטיו עמכם פנים אל פנים,
כמו שראיתם והכרתם השגחת ה' ועונשיו **במדבר ארץ מצרים**, ויל"פ
שר"ל שמכל ארץ וארץ שיצאו מן הגולה ילכו במדבר הארץ ההוא כי
יצוייר שידמה יציאתם בעת קץ כיציאת מצרים ושם היה מדבר אחד כי
היותם בגלות בארץ אחת, ואז יהיו מדבריות הרבה מדבר כל עם ועם,
ושם תראו גילוי השכינה ודבור ה' פנים אל פנים וווכחי עמכם על
חטאתכם, כמו שהיה בעת יציאת מצרים שראיתם את מעשה ה' כי נורא
הוא : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והבאתי אתכם אל מדבר העמים**. וכן אמר (הושע
ב' ט"ז) והלכתיה המדבר, וירמיה (ל"א) מצא חן במדבר עם שרידי חרב
:(מלבי"ם באור המלות)

[לו] כַּאֲשֶׁר נִשְׁפָּטִיתִי אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרַיִם בֵּן
אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נָא אֲדֹנָי יְהוִה:

מצודת דוד **כאשר**. כמו שהתווכחתי עם אבותיכם במדבר הסמוך לארץ
מצרים כן אתווכח עמכם : (מצודת דוד)

[לז] וְהִעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תְּזוֹת הַשֶּׁבֶט וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְרַת הַבְּרִית:

רס"י תחת השבט. שְׁתָּהוּ כפופי' לי ולמוסרי : במסורת הברית. צנרי' :
למסרתי : לכם : (רס"י)

מצודת דוד והעברתי. אעביר אתכם אחד אחד כדרך מונה הצאן שמעבירים זה אחר זה תחת השבט כמ"ש כל אשר יעבור תחת השבט (ויקרא כ"ז) והוא על דרך משל : **במסורת הברית**. באסורי קשר הברית שלא תצאו עוד ממנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון השבט. השרביט : **במסורת**. כמו במאסרת והוא מלשון מאסר וקשור : **הברית**. כריתות הברית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והעברתי מצייר כרועה המעביר צאנו תחת השבט, למנותם למעשר, כן העשירית יהיה קדש והם ישארו באמונתם ואותם יביא **במסורת הברית** החדשה שהזכיר למעלה (סי' ט"ז), שיהיה ברית עולם, שלא ישובו לחטוא והוא לא יסיר שכינתו מהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והעברתי. כמו כל אשר יעבר תחת השבט (ויקרא כ"ז) : **במסרת**. כמו מאסורת (והא' חסר) : (מלבי"ם באור המלות)

[לח] וּבָרוּתַי בְּכֶם הַמְּרֹדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי מֵאֶרֶץ מִגְּוֹרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹא וַיִּדְעוּתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה:

רס"י וברותי. לשון צריכה : מארץ מגוריהם. מארץ גלותם אוליח אותם ולאמיתם : במדבר : (רס"י)

מצודת דוד וברותי. אברור מכם את המורדים בי לכלותם במדבר : מארץ מגוריהם. ממוקום שהיו דרים בין העכו"ם : **כי אני ה'**. הנאמן במאמרו : (מצודת דוד)

מצודת ציון וברותי. מלשון ברור ונקיות כמו כבור ידי ישיב לי (ש"ב כב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וברותי, ואז יברר המרדדים ואפילו הפושעים שקלים ממורדים, שיוציא אותם מארץ מגוריהם ולא יבואו אל אדמת ישראל רק במדבר יתמו ושם ימותו, ותפס הכל כדוגמת גאולת מצרים שמלך עליהם ביד חזקה ובקושי השעבוד, והוציאם אל המדבר, וכרת בריתו עמהם והדור הרע תמו נכרתו שם במדבר ולא נכנסו לארץ: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות המורדים והפושעים. ר"ל אף הפושעים שקטנים ממורדים כנ"ל (בי גי') : **לא יבוא.** וי"ו יתירה כוי"ו ביום השלישי וישא אברהם את עיניו, ומלת אם כמלת אשר, אחר אשר אינכם שומעים, ובא אם תחת אשר כי בו תנאי ג"כ אם אינכם שומעים איש את גלוליו עבודו, כי אם ישמעו ישוב ה' להדרש להם: (מלבי"ם באור המלות)

[לט] ואתם בית-ישראל אל-כה-אמר | אדני יהוה איש גלוליו לכו עבדו ואזור אם-אינכם שמעים אלי ואת-שם קדשי לא תזללו-עוד בביתותיכם ובגלוליתכם:

רס"י לכו עבדו. ואל תראו לאומות שאתם נקראים על שמי צבואכם אל הנביא לשאול לו תורה ומאחר שהוא אומר לכם דברי אינכם שומעים אלי כענין שנאמר (לקמן לג) והנך להם כשיר עגבים וגו' שומעים את דבריך ואינם עושים אותם : **צמתנותיכם ובגלוליתכם.** שאתם מפריקים הזכורות בשם זכורה כאשר כויתי אתכם ומשנקרא שמי על הדבר אתם מקריבים אותם לעבודת כוכבים : (רס"י)

מצודת דוד לכו עבדו. ר"ל עבדו העכו"ם לבד בזבח ומנחה ולא תוסיפו לעבוד אותי : **ואחר.** ר"ל וזהו הואיל אם אינכם שומעים אלי מוטב לעבוד לעבודת עכו"ם לבד : **במתנותיכם ובגלוליתכם.** ר"ל במה שאתם מתנדבים מתנות לבית ה' ובמה שאתם עובדים עבודת עכו"ם הנה עי"ז באה חלול ה' כי בע"כ תבוא הפורעניות בעבור עבודת הגלולים ויאמרו הבריות על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת ומה חרי הלא המה מתנדבים מתנות לבית ה' ולכן מוטב לעבוד לעבודת כוכבים לבד שלא יהיה עוד חלול ה' בהבאת הפורעניות : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואחר. ענינו כמו הואיל וכן אחרי הודיע אלהים (בראשית מא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתם בית ישראל שב לדבר אל הדור הזה, שהיו עובדים ע"ז ובאים לדרוש אל הנביא, עובדים גלולים ומפרישים מתנות

לגבוה, מפרישים את הבכור לה' ומעבירים אותו למולך, כמ"ש ובשאת מתנותיכם בהעביר את בניכם באש, אמר להם, **אחר שאינכם שמעים אלי איש את גוליו לכו עבדו**, טוב יותר שתעבדו רק את הגלולים ולא תעבדו את השם כלל, ולא יהיה כ"כ חילול השם כמו עתה שאתם מחללים שם קדשי במתנותיכם ובגלוליכם שאתם נותנים מתנות לגבוה ועובדים גם גלולים להעבירם למולך, וזה חילול השם יותר, שהגויים חושבים שהם עובדי ה', וכשמענישם יאמרו עם ה' אלה ומארצו יצאו (מלבי"ם באור הענין)

[מ] כי בהר-קדשי בהר | מרום ישראל נאם אדני יהוה שם יעבדני כל-בית ישראל כלה בארץ שם ארצם ושם אדרוש את-תרומתיכם ואת-ראשית מישאיתכם בכל-קדשיכם:

רפ"י משאותיכם. כמו משארותיכם לשון מזון כמו שארה כסותה ועונתה לא יגרע (שמות כא) וכן חזרו מנחם : (רפ"י)

מצודת דוד כי בהר וגו'. אלא בהר קדשי וחוזר ומפרש בהר הרמה של ישראל הוא מקום המקדש שם יעבדוני כל בית ישראל כולם הבאים בארץ ר"ל הצדיקים המחזיקים בדת אלהים הבאים בארץ בימי המשיח : **שם ארצם.** שם אקבל קרבנותיהם ברצון ושם אדרוש לשאול את תרומותיכם ואת מיטב מתנותיכם הראוי לי בכל קדשיכם והם קדשי המזבח הנתון לאישים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ארצם. מלשון רצון : **ראשית.** ענין מיטב כמו ראשית גבורתם (ירמיה מט) : **משאותיכם.** ענין תשורה ודורון כמו ארוחה ומשאת (שם מ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי בהר קדשי ר"ל המתנות שאתם נותנים לי אינם רצויים לפני אחר שאתם עע"ז, אבל יבא עת שיהיו רצויים לפני, והוא בעת ההגאולה שיהיה בהר קדשי בהר מרום ישראל, כמ"ש נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, שמה יעבדני כל בית ישראל כלה בארץ, ר"ל אז יהיה ג' הבדלים לטובה, עתה אין עובדים כולה, ר"ל כל העבודה, כי משתפים עבודתי עם עבודת נכר, ושם יעבדוני כלה, ר"ל כל העבודה יהיה לשמי, ב. עתה רק מקצתם עובדים אותי, ושם יעבדוני כל בית ישראל. ג. עתה עובדים בחי"ל שהמקום אינו מוכן לקדושה ושם יעבדוני בארץ. ולכן שם ארצם, ר"ל שארצה בס בעצמם, ועי"ז שם אדרוש את תרומתיכם, ואת ראשית משאותיכם היינו בכור וחלה ובכורים, בכל קדשיכם ויתר הקדשים, [בפרט שהתרומות ומעשרות בחי"ל רק מדבריהם, וחז"ל אמרו שרמז זה במ"ש וגם אני נתתי לכם חקים לא טובים] : (מלבי"ם באור

מלבי"ם - באור המלות כל בית ישראל כלה. הכפל לחזק, ובפני תקנתיו :
תרומתיכם, ראשית משאותיכם התרומה מדגן תירוש ויצהר, ומשאות
הם יתר המתנות, כמו בכור וכדומה, שאינה מרימה ומפרישה מן החולין
המתערבים עמם : (מלבי"ם באור המלות)

[מא] בְּרִיזוּ זִיזוּזוּ אֶרְצָה אֶתְכֶם בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים
וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן-הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נִפְצַתֶם בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּכֶם
לְעֵינַי הַגֵּוִים:

מצודת דוד בריח ניחוח. בעבור הבאת ריח הקטורת הבאה לנחת רוח
אהיה מרוצה לכם וזה יהיה בזמן שאוציא אתכם מן העמים וכו' :
ונקדשתי בכם. על ידכם אהיה מקודש לעיני העמים כי יראו שידי משלה
לי : (מצודת דוד)

מצודת ציון נפוצותם. ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בריח ניחוח ארצה אתכם, והריח ניחוח שהוא לרצון
לא יהיה מן הקרבנות רק אתכם בעצמכם ארצה בריח ניחוח שיהיה נחת
רוח לפני בהוציא אתכם מן העמים ונקדשתי בכם לעיני הגוים, שיראו
מעשיכם הטובים ויראו כחי ויכלתי והשגחתי : (מלבי"ם באור הענין)

[מב] וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּהִבִּיאִי אֶתְכֶם אֶל-אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדַי לְתֵת אוֹתָהּ לְאֲבוֹתֵיכֶם:

מצודת דוד אני ה'. הנאמן במאמרו : בהביאי וגו'. ר"ל אז תדעו שאני ה'
: אשר נשאתי וגו'. להשבע על הדבר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעתם אמר בענין זה ג"פ וידעתם כי אני ה', ר"ל
שאז יכירו את ה' מצד שלשה ענינים, א. בעת שיוציא אותם מן הגליות
ביד חזקה ויברר מהם הפושעים והערב רב, וז"ש בפסוק ל"ח וידעתם כי
אני ה', ב. אמר פה שידעו ויכירו את ה' במה שיביא אותם לא"י ויקוים
שנית שבועתו אשר נשבע אל האבות : (מלבי"ם באור הענין)

[מג] וְזָכַרְתֶּם-שֵׁם אֶת-דְּרָכֵיכֶם וְאֵת כָּל-עֲלִילוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר

נְטַמְאֲתֶם בָּם וְנִקְטָתֶם בְּפָנֵיכֶם בְּכָל־רְעוּתֵיכֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם:

רצ"י ונקוטותם. לשון קטטה לשון אחר כתרגומו ותידנקון וכן תרגם יונתן הנאנחים דמוני"ר זלע"ז : (רצ"י)

מצודת דוד **וזכרתם שם**. בארץ היא : **ונקוטותם בפניכם**. תכרתו בעיני עצמכם ר"ל אתם תשפטו הכריתה על עצמיכם בעבור הרעות אשר עשיתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עלילותיכם**. מעשיכם : **ונקוטותם**. ענין כריתה כמו ונקוטו בפניכם (לעיל ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (מג-מד) **ג. וזכרתם** שאז יזכרו את כל המעשים הרעים שעשו לשעבר, ויתחרטו ויבושו מרעתם, כי אז שיתן להם לב חדש לעבוד את ה' יכירו את אשר הרעו, ובזה ידעו שה' עשה אתם למען שמו הגדול וברב חסדיו לא עשה אתם כלה כפי דרכיהם הרעים, ובזה יכירו ג"כ וידעו את ה', והם שלש הכרות, **א. עיני עונשיו**, **ב. עיני יכלתו**, **ג. עיני טובו** וחסדיו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **דרכיכם**, **עלילותיכם**. הדרכים הם מנהגי הנפש ותכונותיה, שמהם צומחים העלילות שהם הפעולות וזה הבדלם בכ"מ, ועיי למעלה (סיי זי וסיי י"ד) : **ונקטתם**, עיי למעלה (וי ט') : (מלבי"ם באור המלות)

[מד] וידעתם כי-אני יהוה בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשזזות בית ישראל נאם אדני יהוה: (פ)

מצודת דוד **כי אני ה'**. הנאמן במאמרו : **למען שמי**. למען כבוד שמי : **לא כדרכיכם**. לא כגמול דרכיכם אשר המה רעים ונשחתים : (מצודת דוד)

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי, בסימן הזה נבא ג' נבואות, א. על ההרג הרב שיהיה על אדמת ישראל, (והוא מן פסוק ג' על פסוק י"א), ב. נבואה קצרה על חורבן בהמ"ק (פסוק י"א י"ב), ג. נבואה על מצור ירושלים מה שיהיה בעת המצור, ואיך ישים נ"נ פניו לבא על ירושלים ויקסם קסמים על דרכו אם ילך לירושלים או לרבת בני עמון, (מן פסוק י"ג עד פסוק למ"ד): (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בֶּן-אָדָם שָׁיִם פְּנֵיךָ דֶרֶךְ תִּימְנָה וְהִטָּף אֶל-דְּרוֹם וְהִנָּבֵא אֶל-יַעַר הַשִּׁלָּה נִגְבִּי:

רס"י דרך תימנה. ארץ ישראל זכרומה של צבל: אל יער השדה. אל בית מקדשי שעתיד להיות כיער וכשדה להחזק להלך זו שועלים: (רס"י)

מצודת דוד שים פניך. החזר פניך בדרך דרום כי הנביא היה בבבל מצפון ירושלים ואמר לו להחזיר פניו מול ירושלים שהיא מדרומה: והטף. דבר נגד ירושלים שהיא בדרומה: אל יער השדה נגב. על ירושלים יאמר והמשילה ליער השדה על כי שיש בה אנשים רבים מתחלפים במעלה כדרך היער שיש בו עצים רבים מתחלפים בקומה ובחשיבות וכפל הדבר במ"ש כדרך הנבואה: (מצודת דוד)

מצודת ציון והטף. הוא מל' נטיפה והזלה ומושאל בענין הדבור כמו אל תטיפו יטיפון (מיכה ב): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שים פניך דרך תימנה, שימת פנים הוא מה שמכין א"ע לאיזה צד ינבא והוא על הנבואה שנבא על מצור ירושלים מפסוק י"ג והלאה, שבו ספר איך קסם נבוכדנצר קסמים אם ללכת לצד שמאל לרבת בני עמון, או לצד ימין לירושלים, ובא הגורל דרך תימנה, היינו שילך לצד ימין, כמ"ש בימינו היה הקסם ירושלים: והטף אל דרום, ההטפה היא נבואה קטנה וקצרה, והוא מה שינבא בקיצור על חורבן בהמ"ק, כמ"ש האנח בשברון מתנים וכו' וקראו דרום שצד דרום נקרא כן על שהוא ברום הכדור נגד צפון שהוא בעמק, לדעת הקדמונים שהשמש שולט יותר בדרום, וכן המקדש עומד ברום הכדור במרום הרים ובדרום א"י: והנבא אל יער השדה נגב, היא הנבואה על ההרג שיהיה בכלל א"י, כמ"ש ואמרת ליער הנגב ומפרש ואמרת לאדמת ישראל ודמהו ליער שמלא עצים שונים כן היה מלא אנשים, וקראו נגב שצד דרום נקרא כן על שהוא נגוב ויבש יותר מרוב החום, וחלק ארץ יהודה היה בנגב א"י: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תימנה, דרום, נגב. מצד שצד הדרום הוא מוגבה יותר מצד הצפון (לשטת הקדמונים) והשמש מחמם שם ביותר נקרא דרום, ומצד הארץ שהיא נגובה שם מרוב החום נקרא נגב, ומצד שהוא פונה לימין כשפניו למזרח נקרא תימן, וע"כ על הגורל שהפיל אם ילך לימין או לשמאל, צודק לשון תימנה, ועל המקדש שהיה ברום עולם ודרום ירושלים, צודק שם דרום, (וכל ארץ יהודה עולם ודרום ירושלים, צודק שם דרום), ועל ארץ יהודה בכלל, צודק לשון נגב שהוא בדרום ארץ ישראל והארץ נגובה שם ביותר : **והטף והנבא.** הטפה היא קצרה מן הנבואה, ואמר אל תטיפו יטופון (מיכה ב'), ולא תטיף על בית ישחק (עמוס ז'), ר"ל אף דבור קצר, שיצייר הדבור הארוך כנזילת מים, והדבור הקצר כנוטף טיפים טיפים, כמו ועלימו תטף מלתי (איוב כ"ט). ואמר יערף כמטר לקחי וכו', ופה הדבור על המקדש נאמר בקצור כנוטף מעט מים : (מלבי"ם באור המלות)

[ג] ואמרת ליער הנגב שמוע דבר-יהוה כה-אמר אדני יהוה הנני מצית-בך | אש ואכלה בך כל-עץ-כוז וכל-עץ יבש לא-תכבה להבת שלהבת ונצרב-בה כל-פנים מנגב צפונה:

רס"י ונצרב. לשון נרצת הסחין (ויקרא יג) על שפתיו כאש נרצת (משלי טז) לשון כויה : כל פנים מנגב כפונה. כל האנשים שזרומה של צבל סהוא בצפון ל' נרצ רטרי"ר צלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד הנני מצית. הנה אני הוא המבעיר בך האש והיא תשרוף בך כל עץ לח וכל עץ יבש ולא תכבה להבת האש וכל פני הבריות היושבים בפאת הנגב מול צפון יהיו נשרפים בלהבת האש ר"ל גם הצדיקים יכלו עם הרשעים כמו שהעץ הלח נשרף בצירוף עץ היבש והאויב יאבד כל העובדי כוכבים היושבים מנגב לבבל העומדת בצפון העולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מצית. ענין הבערה כמו ותצת בסבכי היער (ישעיה ט) : **ואכלה.** ושרפה : **לח.** מל' לחות ורטיבות : **תכבה.** מל' כבוי : **להבת שלהבת.** עניינם אחד ובא הכפל לחזק : **ונצרב.** ענין שריפה כמו כאש צרבת (משלי טז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת ליער הנגב עתה סדר ג' נבואותיו אלה ממטה למעלה, תחלה ספר הנבואה על יער הנגב שהיא ארץ ישראל בכלל, **הנני מצית בך אש,** ההצתה הוא מה שמבעיר את היער כולו בפעם אחת באש

גדולה, ואכלה בך כל עץ לח וכל עץ יבש, תחלה תאכל את הלחים ואח"כ את היבשים, כי אם תאכל היבשים תחלה יעכבו העצים הלחים בעד האש והשלהבת בל תתפשט, כי הלחים חוצצים, אבל אם נאכלו הלחים תחלה אין מעכב בפני האש, ועיי"כ לא תכבה להבת שלהבת, עיי"כ ונצרבנו בה כל פנים מנגב צפונה, ר"ל שהאש שהתחילה לבער בהיער בצד דרומו תשוב ותתפשט בחזרה לצד צפון, עד שמן הלהבת היוצאת מנגב יצרבו כל פנים צפונה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות מצית. גדר פעל יצת אם מבעיר הבערה גדולה בפעם אחת (ישעיה ט'): להבת, שלהבת, הלהב יוצא ומתפשט מרחוק מהאש הבוער. ושלהבת, מורכבת מתיבות אש להבת, כמו כאש להבה אכלה סביב, כי יש להבת שנפרד מן האש ומלהטת, ויש שבאים ביחד אש ולהבה. והוא בוער ולוהט: ונצרבנו. כמו צרבת השחין, עיי" בתו"ה תזריע (סי' ק"ט): מנגב צפונה. מנגב ילך לצפון, והה"א תחת למ"ד בתחלתה (מלבי"ם): באור (המלות)

יד וְרָאוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה בְּעֵרְתִּיהָ לֹא תִכְבֶּה:

מצודת דוד וראו כל בשר. בעבור חוזק התבערה ידעו כולם שמה' נעשה ולא במקרה ולכן לא תכבה עד תשרוף הכל: (מצודת דוד)

מצודת ציון כל בשר. כל אדם: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וראו כל בשר שעיי"ז יכירו כי אני ה' בערתי בההשגחה, כי האש הבוערת בדרך הטבע אוכלת יבשים תחלה, ואז תכבה האש כשתגיע למקום העצים הלחים, אבל במה שבערתי הלחים תחלה הבערתי על אופן שלא תכבה: (מלבי"ם באור הענין)

יה וְאָמַר אֱלֹהֵי אֲדָמָי יְהוָה הֲמָה אֹמְרִים לִי הֲלֹא בְּמוֹשְׁלֵי בְּשָׂלִים הוּא:

רס"י ממסל מסלים הוא. כשאני מתנבא להם בלשון מסל וחידה כגון יער ואש אוכלת לח ויבש: (רס"י)

מצודת דוד המה. בני עמי אומרים עלי הלא הוא מדבר במשל ונוכל אי"כ להפך המשל לפי דעתינו ולטובה: (מצודת דוד)

מצודת ציון אהה. ענין לשון צעקת יללה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמר, אחר שבא אליו הנבואה דרך משל וחדה, אמר מה אועיל בנבואה כזאת, הלא המה אומרים לי שדרכי למשל משלים ודברים שאין להם באור ואין משימים לב לדברי, וכבר באר הרמב"ם (במו"נ ובהלכות דעות) שמתנאי הנבואה השלימה שלא ימצא בה משלים וחדות, ורבוי המשלים מורה על תגבורת כח הדמיון, ועל שהנבואה נאמרה לעתים רחוקות, שאז יראה דרך חלונות ומסכים כצופה דבר מרחוק **מלבי"ם**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ממשל משלים. המשל שעל ידו יובן הנמשל בא בקל, כל המושל עליך ימשל (למעלה ט"ז) והמשל הסתום, שצריך משל להבין המשל יאמר ממשל משלים בפעל: (מלבי"ם באור המלות)

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

רש"י ויהי דבר ה' אלי לאמר. הנבא להם נבואה מפורשת שאמרת לך שים פניך דרך תימנה אני מפרש לך שים פניך אל ירושלים: (רש"י)

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי, פירש לו את המשל: (מלבי"ם באור הענין)

בֵּן-אֲדָם שֵׁים פְּנֵיךָ אֶל-יְרוּשָׁלַם וְהִטָּף אֶל-בֵּית־יְהוָה וְהִנָּבֵא אֶל-אֲדָמָת יִשְׂרָאֵל:

רש"י והטף. והנבא וכן אל תטיפו (מיכה ב) ואל תטיפו על בית יסחק (עמוס ז): אל מקדשים. הוא יער הקדה: מקדשים. שני חורבנים: (רש"י)

מצודת דוד אל ירושלים. כאומר ע"כ אדבר עמך נבואה ברורה כמות שהיא: אל מקדשים. יאמר על האולם וההיכל ובית קדש הקדשים: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שים פניך אל ירושלים, הוא באור מ"ש שים פניך דרך תימנה, **והטף אל מקדשים**, הוא באור מ"ש והטף אל דרום, (ואמר מקדשים בל"ר כי היה שם אולם והיכל ובית קה"ק כ"א מקודש מחברו וכולם נחרבו), **והנבא אל אדמת ישראל** זה באור מ"ש והנבא על יער השדה נגב **מלבי"ם**: (מלבי"ם באור הענין)

[ח] וְאָמַרְתָּ לְאֲדָמַת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר יְהוָה הֲנִי אֵלֶיךָ
וְהוֹצֵאתִי זֹרְבֵי מִתְעַרְרָה וְהִכְרַתִּי בְּמִןּוֹךְ צְדִיק וְרָשָׁע:

רס"י לדיק ורשע. הוא הלח והיבש : (רס"י)

מצודת דוד הנני אליך. הנה אני אלחם עמך : (מצודת דוד)

מצודת ציון מתערה. הוא תיק החרב וכן וישלפו מתערה (ש"א י"ז) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת לאדמת ישראל, זה פירוש המשל שהתחיל בו, הנני אליך להעניש אותך בעונש השגחיי, והוצאתי חרבי מתערה, הוא פיי מ"ש הנני מצית בדך אש, שהחרב תאכל אנשים כאש תבער יער, והכרתי ממך צדיק ורשע, הוא הפיי מ"ש ואכלה בדך כל עץ לח וכל עץ יבש, שתאכל הלחים תחלה, ופיי שיכרתו הצדיקים תחלה, כדי שלא יראו בצרת הדור וכדי שלא יגינו על הדור בצדקתם ויעכבו בפני אש הפורעניות, כי כ"ז שתהיה הרעה פרטית יעניש את החוטאים לבד והצדיקים ינצלו ואז אין שם כליון חרוץ, אבל אחר שגזר ה' כלה ונחרצה יכרית הצדיקים תחלה ואז אין חוצץ בפני האש, וז"ש: (מלבי"ם באור הענין)

[ט] יַעַן אֲשֶׁר-הִכְרַתִּי בְּמִןּוֹךְ צְדִיק וְרָשָׁע לְכֹן תֵּצֵא זֹרְבֵי
מִתְעַרְרָה אֶל-כָּל-בָּשָׂר בְּנִגְבַּב צָפוֹן:

רס"י יען אשר הכרתי ממך. וידעתי כי ישמחו העובדי כוכבים לאידכם
חלקוף עליהם ולאגרה את נזוכלנלך ככולם והוא שכתבתי ונלכזו זה כל
פנים **הדרומיים** : (רס"י)

מצודת דוד יען. בעבור שאכרות ממך צדיק ורשע ועשיתי בדך נקמה גדולה
ושמחו עליכם אויביכם ועזרו לרעה לכן ילקו גם כל העובדי כוכבים
היושבים מנגב בבל העומדת בצפון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען אשר הכרתי ממך צדיק תחלה ואח"כ רשע,
ונשאר רק העצים היבשים לכן לא תכבה להבת שלהבת, לכן תצא חרבי
מתערה מנגב תצא לצפון, שמן א"י תצא בחזרה אל האומות השוכנים
צפונה, שאחר שכבש את ירושלים חזר לכבוש כל האומות שכניה מסביב,
ושטף גם את ישראל שנמלטו שמה : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וַיִּדְעוּ כָּל-בְּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה הוֹצֵאתִי זָרְבָבִי מִתְּעֲרָה לֹא תָשׁוּב **עֹד:** (ס)

מצודת דוד כי אני ה' הוצאתי. ולא באה במקרה : לא תשוב עוד. עד הכרית כל בשר היושבים מנגב בבל וכאומר משא"כ אם היתה באה במקרה כי המקרה לא תתמיד כ"כ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו כל בשר ויכירו, כי אני ה' הוצאתי חרבי בהשגחה, ושלא תשוב החרב עוד, כי אין מי מעכב בפני, וזה פי' מ"ש כי אני ה' בערתיה לא תכבה : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְאַתָּה בֶן-אָדָם הָאֲנֹז בְּשִׁבְרוֹן מִתְנַלְמִים וּבְמִרְיוֹת הָאֲנֹז לְעֵינֵיהֶם:

מצודת דוד האנת. עשה אנחה כאדם המצטער : בשברון מתנים. ר"ל אנחה גדולה וכאלו נשברו המתנים ונפלו מכובד האנחה : ובמרירות. ר"ל במרירות לב תאנח לעיני ישראל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם, אחר שנבא על א"י, צוהו על הנבואה על חורבן בהמ"ק שאמר עליו והטף אל מקדשים, צוהו שיאנח אנחה גדולה, עד שישברו מתניו מרוב האנחה, ושיהיה במרירות גדול, ושיהיה לעיניהם, באופן ששימו לב לשאול על סבת האנחה : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֶלְיָה עַל-מָה אַתָּה זָאֲנֹז וְאָמַרְתָּ אֶל-שְׂמוּעָה כִּי-בָאָה וְנָמַס כָּל-לֵב וְרָפוּ כָּל-יָדַיִם וְכָהֲתָה כָּל-רוּחוֹ וְכָל-בְּרָכָיִם תִּתְלַכְּנָה בְּיָמֵי הַגָּה בָּאָה וְנִהְיֶתָה זָאֵם אֲדָנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד אל שמועה. בעבור השמועה הבאה אלינו מירושלי מחורבנה ולכן נמס כל הלבבוי ורפו ידי האנשי ורוח כל אדם כהתה והושפלי וברכי כל האנשי ינועו מרתת הבהלה כמו המים שנעים ואינם נחים : הנה באה. ר"ל הנה היא קרובה כאלו כבר באה ונהיתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורפו. מלשון רפיון ויאמר על הנבהל ומתייאש : וכהתה. ענין עכירות וחושך כמו כהה הנגע (ויקרא יג) : ונהיתה. מלי' היה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת אל שמועה כי באה, כי שמועת חורבן בהמ"ק בא פתאם (כמ"ש לקמן סי' ל"ג כ"א), והם בטחו תמיד שהמקדש לא יחרב ועי"ז היו מקוים שהגולים ישובו לא"י, וכשבא השמועה שחרב המקדש נמס כל לב ורפו כל ידים, כי מאז התיאשו לעשות דבר שישובו לארצם אחר שבית ה' חרב, וגם כהתה כל רוח שהם הכחות הנפשיות שהיו באומה רוח חכמה ונבואה, שבעת שקע האור הגדול שממנו הופיע שפע הקדושה והנבואה כהו האורות הקטנות המתנוצצות ממנו, וכל ברכים תלכנה מים מרוב החרדה על העתיד, הנה באה ונהיתה, בעת שבאה השמועה לבבל כבר נהיה הדבר וכבר חרב המקדש, כמו שיבואר לקמן שם וא"א עוד לעשות השתדלות להציל ולהשיב את הגזרה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונמס כל לב ורפו כל ידים, ע"י (ישעיה י"ג ו'): וכהתה כל רוח. כמו רוח כהה (ישעיה ס"א ג'): (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וַיְהִי דְבַר ה' עֵתָה יִתְחִיל הַנְּבוּאָה הַשְּׁלִישִׁית שְׁצִיין
בְּמִיַּשׁ שִׁים פְּנִיךְ עַל יְרוּשָׁלַיִם, שְׁצִייר אֹפֶן בִּיאַת חָרֵב נְבוּכַדְנֶצַּר, וְאֹפֶן
אֵיךְ יֵשִׁים פְּנִיו דֶּרֶךְ תִּימְנָה לִירוּשָׁלַיִם לֹא דֶרֶךְ שְׂמָאל אֶל רֵבֶת בְּנֵי עֲמוֹן,
כְּמִיַּשׁ שִׁים לֶךְ שְׁנַיִם דְּרָכִים, וְיִקְדִים לְזֶה דְבוּר מִיּוֹחַד לְצִייר עֲנִין הַמְצוּר
שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם (מלבי"ם באור הענין)

[יד] בֵּן-אֲדָם הַנִּבְּא וְאַמְרַתְּ כִּה אָמַר אֲדָנִי אָמַר זָרֵב זָרֵב וְזָרֵב
הַחוּדָה וְגַם-מְרוּטָה:

רס"י חרב חרב. שתי חרבות חרב מלך צבל ראקונה ואח"כ חרב בני עמון ביד ישמעאל בן נתניה שיהרוג את גדליה ואת הנאספים אליו משארית החרב כמו שמפורק (בירמיה מא'): מרוטה. פורציא"ה בלע"ז מנחם חזרו לשון שליפה וכן ויתן אותה למורטה וכן כולם: (רס"י)

מצודת דוד חרב חרב. על חרב נ"י יאמר וכפל המלה כדרך המקוון וכן מעי מעי (ירמיה ד): גם מרוטה. לטש אותה להסיר החלודה: (מצודת דוד)

מצודת ציון הוחדה. מלי חדידה ושנון: מרוטה. ענין לטוש וצחצוח כמו נחושת ממורט (מלכים א ז): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (יד-טו) חרב חרב, צייר במליצתו את החרב שבא על ירושלים, שחציה חדה ושנונה לטבוח טבח, וחציה השני מורטה, היינו שנמרט וניטל חדודה, וז"ש חרב חרב, שר"ל החרב הוא משני החלקים, חציה הוחדה וחציה מורטה והוסר החידוד שלה, ומפרש למען טבוח טבח הוחדה, הצד שהוחדה היא כדי שתהיה שנונה לטבוח, והצד שמורטה הוא למען היות לה ברק, כי החרב ההורגת אין לה ברק, כי הדם תלכלך אותה ואינה מצוחצחת, ולכן מורטה שהיא הליטוש שלוטשים למען שישאר הברק שלה, שהרואה חרב מברקת יחרד מפניה יותר, או נשיש, אבל אם תרצה לשוב ולשמוח ע"ז, באשר החרב מורט והוסר החידוד שבו ולא יוכל להרוג ולטבוח, משיב ע"ז שאין לשוב ע"ז, כי שבת בני מאסת כל עץ ויתן אותה למרטה לתפש בכף, שמה שהחרב מורטה והוסר החידוד מצד האחד, אינו כדי שלא לטבוח בה, רק מסבה אחרת, שהחרב הזאת שהיא הוכנה להיות שבת לבני לרדות אותו בה וליסרו, היא מאסת כל עץ, ואי אפשר לעשות לה קתא ובית יד מעץ כדי לאחזה בה, כי אינה מקבלת קתא של עץ, ואם תהיה כולה מחודדת לא יוכל לאחוז אותה ביד, ולכן נתן אותה למרטה ולהסיר החידוד בצד האחד, כדי שיוכל לתפשה בכף ולאחזה בצד הזה שנמרטה והוסר החידוד, וא"כ אין לשמוח על מה שנמרטה בצד האחד, אחר שצדה האחר היא חדה, ומוכנת לטבוח, א"כ היא הוחדה חרב ר"ל הצד ששם הוחדה הצד הזה היא חרב מוכנת לטבוח, והיא מורטה ר"ל והצד ששם היא מורטה והוסר החידוד, הוא כדי לתת אותה ביד הורג, כדי שבצד הזה יוכל ההורג לאחזה ביד, אחר שא"א לאחזה ע"י קתא של עץ כי היא מואסת כל עץ, והדבור הזה הוא משל נמרץ על מה שנעשה בירושלים בעת המצור, שידוע שני"נ צר על ירושלים ימים רבים, ואם לא היה ביניהם ריב ומדון ומלחמת איש באחיו לא היה יכול לכבשה, רק שהם עצמם לחמו איש באחיו והיה ביניהם מלחמה בין המלך והעם ובין הכתות זל"ז, כמ"ש (ירמיה כ"א) הנני מסב את כלי המלחמה אשר בידכם אשר אתם נלחמים בס את מלך בבל ואספתי אותם אל תוך העיר הזאת, וכמ"ש לא האמינו כל מלכי ארץ וכו' כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים, מחטאת נביאיה עונות כהניה השופכים בקרבה דם צדיקים, באר כי מה שהרגו זא"ז ע"י כבש אותם נ"נ, וידוע שכן היה גם בחורבן בית שני שהיה ע"י הרומיים, שראה טיטוס שא"א לו לכבש את ירושלים ובעת שהחל ללחום אתם בעד החומה נתאחדו כל הכתות ויצאו כאיש אחד נגד האויב וישחיתו בעם הרומיים, לכן נסתלק מן החומה כפעם בפעם וסר מעליהם, ואז התחילו הכתות והפריצים בפנים ללחום זא"ז ולהרוג זב"ז, וע"י כבש אותם, עד שעקר ההחרב שאכלה בהם היה חרב של עצמם, שהם עצמם השחיתו זה את זה, וכן עשה נבוכדנצר, שאחר שראה שא"א שינצח אותם כל עוד ילחמו אותו כאיש אחד, נסתלק מעל המצור באמצע, וע"י כ נתחלקו העם והשחיתו זא"ז ונעשה ביניהם הרג רב, ועפ"ז צייר שחרב נבוכדנצר הוחדה בצד אחד לטבוח טבח, ובצד אחד היא מורטה והוסר החידוד ועמד רק להפחידם ולא לטבוח טבח, כי עשה

א"ע כמתרשל מן המלחמה וכדורש להשלים אתם, ואמר להם הנביא לבל ישישו וישמחו ע"ז, כי כל זה הוא עושה בערמה באשר החרב של נבוכדנצר המוכן ליסר את ישראל היא מואסת כל עץ ר"ל שנבוכדנצר אינו יכול לאחוז בהחרב כי אין לה קתא ובית יד שבו אוחזים החרב, והמליצה שהכרים ודיק וכלי המצור שבו כובשים את העיר והוא הבית יד שעל ידם יאחז הכובש את החרב לטבוח טבח, אינם מספיקים לכבוש בם את ירושלים, (ולכן קראה שבט בני, שהחרב הזאת היא בעיניהם רק כשבט לא כחרב כי חזקים הם לערכו, ולכן כמו שהשבט, הבית יד שאוחזים אותה היא ממין השבט, כן צריך לעשות אל החרב הזה בית יד ממין החרב של ברזל) ולכן נתן את החרב למרטה ולהסיר החדידות בצד אחד כדי שיוכל לתפשה בכף, היינו שלכן עושה את עצמו כמתרשל מהמצור וכמבקש שלום, שעל ידי כן ילחמו בני העיר זה בזה והמלך ושריו ישחיתו בעם, ועל ידי כן יוכל לכבוש את העיר ויהיה לחרבו הטובחת בית יד שיוכל לאחזה, כי על ידי כן כבש את ירושלים והיה יכול לאחוז חרבו ולטבוח טבח, ואם כן הגם שיאריכו ימי המצור ונבוכדנצר יתרשל ויתראה כדורש שלום, בכ"ז ידעו כי היא הוחדה חרב, שזה מגמתו לטבוח בחרבו החדדת, ומה שהיא מורטה ונראה שמתרשל ומבקש שלום הוא רק כדי לתת אותה ביד הורג, שע"כ כבש את העיר והיה ההורג יכול לאחזה ביד, נמצא שצד המורט היה הבית יד של החרב, שע"י שהאריך ימי המצור ונדמה להם שחרבו מורטה ואינה מסוכנת, ע"כ לחמו זה בזה, וע"כ נכבשה העיר ואחז החרב בידו, וע"כ אחרב חרב כי היו שם שני מיני חרבות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מרוטה. פעל מרט לא נמצא על החידוד בשום מקום, שע"ז בא פעל לטש שן חדד, ועקר הנחתו על תלישת השער, ונמצא נחושת ממורט (מ"א ז' מ"ה) והוא על נחושת מצוחצח מאד שנמרטו ממנו כל הסיגים, ובא פה על חרב שצחצחו אותה וגם מסירים חדודה ומורטים אותה, וגם אם לא תאבה לפרש מרט מענין תלישה רק כמו נחושת מרט מענין צחצוח, עכ"פ אין חידוד בכלל צחצוח ור"ל חציו הוחדו וחציו רק מורטה להיות לה ברק וצחצוח ולא הוחדה שם ונשארה בלא חידוד, ובפירוש אומר ויתן אותה למרטה לתפוש בכף, והיא מורטה לתת אותה ביד, הרי המירוט מסיר החדידות בענין שיוכל לאחזה ביד, וע"י שאינה חדודה נשאר הברק שלה ולא יכה ע"י דם ההרוגים ובזה תמצא פתרון לחדת הנביא אשר לא מצאו המפרשים פתרונה : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] לְמַעַן טָבֹחַ טָבֹחַ הַחוּדָה לְמַעַן-הִיָּה-לָהּ בָּרֶק מִרְטָה אוּ זְעִישׁ שֵׁבֶט בְּנֵי מְאֶסֶת כָּל-עֵץ:

רס"י היה לה ברק. להיות לה ברק זהרורית פלנדור"ץ זלע"ז : או נסיף.

לשון תמיהה הוא שמא יש לנו לשמוח עוד : שצט בני מואסת כל עץ. שצט
שאני מכה זה את בני ליסרו קשה מכל השצטים ומואסת היא מכת כל
מטה וכל עץ כי אינס אללה לכלום : (רש"י)

מצודת דוד למען טבוח וכו'. החדוד היה למען תהיי חריפי לטבוח בה
והמריטי היתה למען יהיה לה ברק להבהיל האנשים : או נשיש. או שמא
תאמרו נשיש על החרב ההיא כי לא עלינו תבוא כ"א על אויבינו : שבת
בני. כאומר לא כן הוא אך דעו שהחרב תבוא לכרות שבת בני ר"ל אוכלסי
ישראל והוא מקרא קצר : מואסת כל עץ. עתה תמאס כל עץ ולא תכרות
אותם ר"ל לא תלך עתה על העובדי כוכבים להכריתם ולפי שהמשיל את
ירושלים ליער אמר לשון שבת וכינה גם העובדי כוכבים בשם עץ : (מצודת
דוד)

מצודת ציון ברק. להט וזוהר כמו וברק חנית (נחום ג) : שבת. שרביט :
(מצודת ציון)

[טז] ויתן אותה למרטה לתפש בכף היא-הוזהרה וזרב והיא
מרטה לתת אותה ביד-הורג:

רש"י ויתן אותה. את השצט : למרטה לתפש בכף. לאחלחה שתהא נוחה
והגונה לתופסה בכף : היא הוחדה חרב. היא השצט חרב חדה ומרטה
היא לתת אותה ביד נבוכדנצר להרוג זה : (רש"י)

מצודת דוד ויתן אותה למרטה. האויב נתן את החרב לצחצח אותה למען
תהיה ראויה לאוחזה ביד : היא הוחדה חרב. ר"ל החרב ההיא חדדו
אותה ומרטו אותה למען תת אותה ביד נ"נ ההורג לשיוכל להרבות
הרוגים ולהבהיל אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון לתפוש. ענין אחיזה : בכף. בכף היד : היא הוחדה חרב. כמו
הפך היא חרב הוחדה וכן כל רבים עמים (תהלים פט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות היא הוחדה חרב. ר"ל להיות חרב, כי בצד שמורטה
אינה חרב רק בית יד של חרב : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] זעק והיכלל בן-אָרָם כִּי-הִיא הָיְתָה בְּעַמִּי הִיא בְּכָל-
נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל מִגֹּרֵי אֶל-זָרֵב הָיוּ אֶת-עַמִּי לְכֹן סָפֵק אֶל-

יָרָךְ:

רָשָׁי והיִלֵּל. לָשׂוֹן יִלְלָה : כִּי הָיָא. הַחֲרָב תְּהִיָּה צַעֲמֵי וְזַכֵּל נְשִׂיאֵיהֶם וְקָרִיָּהֶם : מַגּוּרֵי אֵל חֲרָב. קְצוּלוֹת עַמִּים צָאִים לַחֲרָב הֵיוּ סְבִיבוֹת עַמִּי כֵן תִּי מַגּוּרֵי לָשׂוֹן אֲוֹגֵר בְּקִיץ בֵּן מִשְׁכִּיל (מִשְׁלֵי י) אֲגֵרָה צִקְלִיר (מִשְׁלֵי ו) נִהְרָסוּ מִמַּגּוּרוֹת (יֹאחֵל א) הָעוֹד הַזֶּרַע בְּמַגּוּרָה (חֲגִי ב) וּמִנְחָס חֲזְרוּ לָשׂוֹן יִרְאָה כְּמוֹ וַיִּגֵּר מוֹאֵב (בְּמַדְבָּר כִּז) : לָכֵן סָפּוֹק אֵל יִרְךָ. לִנְהִי וּלְקִינָה : (רָשָׁי)

מִצּוֹדֵת דּוֹד זַעַק וְהִילֵּל. זַעַק בַּקּוֹל וְעִשָּׂה יִלְלָה כִּי הַחֲרָב הֵיָּתָה בְּעַמִּי וְאַף הִיא תְּהִיָּה בְּכָל נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הֵם הַשְּׂרִים וְהַמוֹשְׁלִי : מַגּוּרֵי אֵל חֲרָב. אֲנָשִׁי מֵאוֹסְפֵי בַחֲרָב הֵיוּ עִם עַמִּי לְהַכּוֹ' בָּהֶם וּלְכַן הִכָּה בְּכַף עַל הַיֶּרֶךְ דֶּרֶךְ צַעֵר : וְאַבֵּל : (מִצּוֹדֵת דּוֹד)

מִצּוֹדֵת צִיּוֹן וְהִילֵּל. מִלִּי יִלְלָה : מַגּוּרֵי. עֲנִין קְבוּץ וְאַסִּיפָה כְּמוֹ אֲוֹגֵר בְּקִיץ (מִשְׁלֵי י) : אֵל חֲרָב. כְּמוֹ בַחֲרָב וְכֵן וְאֵל הָאֲרוֹן (שְׁמוֹת כה) וְרִ"ל וּבַהָאֲרוֹן : אֵת עַמִּי. עִם עַמִּי : סָפּוֹק. עֲנִין הִכָּה כְּמוֹ וַיִּסְפּוֹק אֵת כַּפּוֹ (בְּמַדְבָּר כד) : יִרְךָ. הוּא צַד הָאָדָם : (מִצּוֹדֵת צִיּוֹן)

מַלְבִּי"ס - בְּאוֹר הָעֲנִין זַעַק וְהִילֵּל בֶּן אָדָם, צוּה לֹו שִׁיזַעַק עַל צַד הַחֲרָב מִחוּדָד לְטְבוּחַ טְבַח, וְשִׁלְלֵל עַל צַד הַנְּמַרְט שְׁבוּ אַחַז אֵת הַחֲרָב וְהִיא הִיתָה הַסְּבָה לְכַבוֹשׁ אוֹתָם, דְּהֵיִינוּ חֲרָב שֶׁל יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם שֶׁהָרְגוּ זְבִי"ז שֶׁהִיא הַסְּבָה לְכָל הָרַעָה, וְעִזִּיא כִּי הִיא הִיתָה בְּעַמִּי שֶׁעָקַר הַחֲרָב הִיתָה בְּעַמִּי, שֶׁהִיא בִּינֵיהֶם מִגֵּן וְחֲרָב וּמִלְחָמָה וְהַכְּתוּת הָרְגוּ זֶה אֵת זֶה וְכֵן הִיא (הִיתָה) בְּכָל נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא הַחֲרָב שֶׁהִיתָה בֵּין הַמֶּלֶךְ וּשְׂרִיו וּבֵין הַשֶּׁם, כִּי מַגּוּרֵי אֵל חֲרָב הֵיוּ אֵת עַמִּי הַנְּשִׂאִים וּשְׂרֵי הָעַם הֵיוּ הַפְּחָד וְהַמַּגּוּר שֶׁל הַחֲרָב, שֶׁהֵם הָרְבוּ לְהָרוֹג בְּעַם וְהִי בִּינֵיהֶם פְּחָד שֶׁל חֲרָב הַפְּנִימִי שֶׁהַשְּׁחִיתָה בָּהֶם יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהַשְּׁחִיתָה הָאוֹיֵב הַחִיצוֹנִי עִי"י הַמַּצּוֹר, לָכֵן סָפּוֹק אֵל יִרְךָ, רִ"ל שֶׁעָקַר הַחֲרָב שֶׁתְּסָפּוֹק וְתַכָּה כַּף עֲלֶיהָ, הִיא הַחֲרָב הַנְּתוּנָה עַל הַיֶּרֶךְ שֶׁשֶּׁם תּוֹלָה הַחֲרָב (כְּמִ"שׁ חֲגוּר חֲרָבְךָ עַל יֶרֶךְ גְּבוּרָה), דְּהֵיִינוּ חֲרָב שֶׁל יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם שֶׁתּוֹלָה עַל יְרִיכָם הִיא הִיא שֶׁהַשְּׁחִיתָה בָּם וְעֲלֶיהָ תְּסָפּוֹק כַּפִּים לְקוֹנֵן וְלִילֵל, לֹא עַל חֲרָב הָאוֹיֵב : (מַלְבִּי"ס בְּאוֹר הָעֲנִין)

מַלְבִּי"ס - בְּאוֹר הַמְּלוֹת מַגּוּרֵי. מַעֲנִין מַגּוּר וּפְחָד : סָפּוֹק. כָּבַר בְּאַרְתִּי (יִרְמִיָּה ל"א) שֶׁהַסָּפּוֹק הַמּוֹרָה עַל הַכָּאת כַּף מִשְׁתַּתֵּף עִם סָפּוֹק מַעֲנִין סָפּוֹק. שְׁבֹא בְּדַבָּר שֶׁהִיא מִסּוֹפֵק בּוֹ תַחֲלִילָה וְנִתְחַדְּשָׁה לֹו יִדְעָה : (מַלְבִּי"ס בְּאוֹר הַמְּלוֹת)

יִתְּ כִּי בְּזוֹן וְיָמָה אֵם-גַּם-שֶׁבֶט מֵאֶסֶת לֹא יִהְיֶה נְאֻם אֲדֹנָי

רש"י כי בוחן. כי בוחן רב בלכות שאר פורעניות הרבה נבחנו בהן שפוט ודבר ורעב וחיה : ומה אם גם שצט מואסת לא יהיה. ומה תהי עוד על בני אם גם שצט מואסת זו תבא עליו עם שאר הבחן : לא יהיה. עוד בני בעולם וכן ת"י לא יתקיימון אבל שאר המקרא לא תרגם כך וכן נראה בעיני ושמעתי בו לשונות רבים וראיתי בספרי פתרונות ולא נתיישב לי והפייט שיקד בחנוכה (בשבת ראשונה ביוצר) המואסת כל עץ הדקיר המזנה מסייעני שקרא את החרב מואסת כל עץ ויונתן כן תרגם או נשיק וגו' על דחדיאו שצטיא דבית יהודה ובנימין לשצטי דישראל כד גלו על דפלחו לטעותא ותבו אינון למטעי בתר כלמי אעיא אף הוא מפרש או נשיק לשון תמיהא. כי בוחן ומה אם גם שצט מואסת לא יהיה. ארי איתנבואו עליהון נביא ולא תבו כלומר כבר הדבר בחוץ שלא יסובו ומה יהא בסופיהון אם גם שצט מואסת לא יהיה אמר ואף שצטיא דבית יהודה ובנימין מגלא יגלון ובעובדיהון בישיא לא יתקיימון מלכות שצט שהיתה מואסת בחזירתה ומלעגת עליהם ועל הרעה הבאה עליהם אף היא לא תהיה ולא תקום, עוד אפרשנו לשון אחר או נשיק וגומר או שמא נשיק כי תאמר אלי שצט בני מואסת כל עץ מלכי יהודה מואסי עבודת כוכבים הם כמו שמלינו באציה שאמר (דברי הימים ב יג) ועמכם עגלי הזהב ואסא ויהושפט וחזקיה ויאשיהו שצערו כל עבודת כוכבים שבעולם שתחת ידם ואף אלו יסובו בתשובה. זעק והילל. ואל תשיק על זאת כי היא תהיה בעמי ולמה כי בוחן כבר בוחן הדבר לפני שלא יסובו תשובה הוגנת. ומה אם גם שצט מואסת לא יהיה. ומה אמתין עוד אפילו אם באו לשוב ולמאוס בעבודת כוכבים לא יתקיים הדבר בידם כי ימהרו לשוב לרשעתם והוא שאמר לירמיה אם ישוב לא ישוב : (רש"י)

מצודת דוד כי בוחן. כי החרב ההיא נתחזקה בדבר החדוד והזוהר ולמה נתחזקה כ"כ אם גם תמאס לכות שבט בני הם אוכלסי ישראל וכמו שמואסת כל עץ הם אוכלסי העובדי כוכבים א"כ לא יהיה צורך כלל אל החרב ולמה א"כ נתחזקה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בוחן. ענין חתק כמו אבן בוחן (ישעיה כח) : ומה. עניינו כמו ולמה וכן מה יתאונן אדם חי (איכה ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי בחן, ר"ל למה אני מצוה שתספוק על ירך כי זה יהיה הבחינה כשתבחון ותנסה לספוק על ירך תמצא שם את החרב המשחתת, ותבחון שעל ירכם נמצא המשחית לא חרב של נבוכדנצר שהיא מבחוץ, ומה אם גם שבת מאסת לא יהיה, ר"ל וא"כ מה ירויחו גם אם לא יהיה שבת של נבוכדנצר שהיא שבת המואסת כל עץ, הלא לא השבת אכלה אותם רק החרב שתלו על ירכם, שהם משחיתים א"ע, אם בפועל ע"י ש"ד, אם ע"י עונותיהם שמחריבים את העיר: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בחן. מענין בחינה ונסיון: (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם הַגָּבֹהַ וְהָרַף כָּף אֶל-כָּף וְתַכְפֹּל זֶרֶב עֲלֵישֶׁתָהּ זֶרֶב וְזָלְלִים הִיא זֶרֶב וְזָלְל הַגָּדוֹל הַזּוֹדְרֵת לָהֶם:

רש"י הנבא והך כף אל כף. כדרך הסופדים ומה היא הנבואה: ותכפל חרב שלישה. אני אמרתי חרב חרב חרבו של נבוכדנצר להחריב ירושלים וחרב בני עמון בגדליה עוד יש חרב של שלישיית כפולה כי שתיהן הללו חרב חללים תהיה והיא חרב החלל הגדול המפלת חללי רבים: החודרת להם. בכל אשר תלאו תרדוף אתכם בחדרי חדרים הרי יוחנן בן קרח ושרי החיילים ילכו למכרים קם תשיגם חרב וכן בכל המקומות אשר ימלטו מהם אל ערים בצורות כמו שאמור בענין על כל שעריהם נתתי אבחת חרב (רש"י)

מצודת דוד והך כף אל כף. דרך צער ואבל: ותכפל. אמור בנבואה אשר חרב השלישית תהיה כפולה ומרובה משתי החרבות שעברו ר"ל גלות צדקיהו תהיה קשה מגלות יהויקים ויהויכין: חרב חללים הוא. החרב ההיא תפיל חללים רבים וגם תפיל חלל הגדול ועל המלך צדקיהו יאמר כי גם הוא נלקח בשבי וישב במאסר אבל בשתי הגליות הראשונות עם כי נשבו המלכים לא הרבו להכות בעם: החודרת להם. ר"ל החרב ההיא שמורה בחדר מיוחד לבוא עליהם: (מצודת דוד)

מצודת ציון והך. מלי הכאה: ותכפל. מלי כפל: שלישתה. מלי שלשה: החודרת. מלי חדר: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדה הנבא והך כף אל כף, לסימן הצער, ותכפל רחב שלישתה, ר"ל שחרב של נבוכדנצר היא אינה מוכנת לאכול רק את שליש העם, אבל שני חלקים מהעם שהם כפל של השליש יושחתו ע"י החרב הפנימי שישחיתו א"ע בתוך העיר, וזה מבואר במ"ש למעלה

(סי' ה') שצוה לו ה' לגלח שער ראשו וזקנו ולחלקו על ג' חלקים, ובאר לו הנמשל ששליש העם ימותו בעיר בדבר ורעב בימי המצור, ושלישית יפלו בחרב ע"י נבוכדנצר, ושלישית יזרו לכל רוח וחרב יריק אחריהם, נמצא שע"י נבוכדנצר לא נפלו רק שלישי, ושני שלישים נפלו ע"י עצמם, אם ברעב ודבר וחרב בתוך העיר בימי המצור, אם אח"כ שנהרג גדליהו בן אחיקם והם הלכו למצרים נגד אזהרת ה' ושם ספו תמו מן בלהות, ועז"א שחרב שלישתה היינו חרב נבוכדנצר שתהרוג שלישי, תכפל ששני שלישים מוכנים עוד לפול, ומפרש ע"י מי יפלו השני חלקים, אמר חרב חללים היא, ע"י החרב של החללים עצמם, שחרב של ישראל המוכנים להיות חללים, חרב של החללים היא תשחית כפל השלישי, וכן חרב של חלל הגדול היינו חרב של המלך שעתיד להיות חלל מה שהשחית החלל הזה את העם בחרבו, החודרת לכם שהחרב הזה היא נמצאת בחדריכם בפנים, החרב הנמצא בחדריכם היא תשחית שני שלישים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות החדרת. שנמצאת בחדריכם: (מלבי"ם באור המלות)

כז לְמוֹעַן לְמוֹעַ לֵב וְהַרְבֵּה הַמְכַשְׁלִים עַל כָּל-שְׁעָרֵיהֶם זָתַתִּי אֲבֹזֹת-זָרָב אָז עֲשִׂינָה לְבָרֶךְ מֵעַפְּהָ לְטַבּוֹז:

רס"י למוג. לשון הנעה לשון אחר לשון דבר נמס: והרבה המכשולים. והרבות המכשולים וכן כל הרבה שבמקרא לשון הרבות הוא לשון פעול: אצחת חרב. יס פותרין טצחת טי"ת תחת אל"ף בא"ט ז"ח ויס פותרין כמו אצעת לשון צעתה ולא יתכן כי התיו באצחת אינה יסוד ולא באה אלא לסמיכה והתי"ו צצעתה מן היסוד ואני אומר אצחת חרב השמעת קול הרוגי חרב לשון נביחה גלאפ"י שמינ"ט בלע"ז כי נו"ן צנביחה יסוד נופל הוא כמו נו"ן צנסיכה ותבא אל"ף במקומה כמו (איוב יג) ואחותי באזניכם אסוד שמן (מלכים ב יד) ומנחם פירש כמו אימת חרב ואין לו דמיון אלא פתרונו לפי עניינו: אח עשויה לצרקה. אוי ואח כי עשויה היא ללהט מרוטה ומוצרת: מעטה לטבת. ועטויה צשמלה עד תתפס צכף לטבת ציום המלחמ' ויס פותרין מעטה על ל' מיעוט שמתמעטת כשמסננין אותה וטעות הוא צידס כי חסרון הוי"ו ודגשות הטי"ת יורה עליה כי אין המ"ם שורש צתיבה כמ"ם של מעונה ומסונה ומעוט' ומעולפת ספירי' (שיר ה) ומנחם חצר מעטה לשון מחשבה כמו (דניאל ב) התיב עיטה וטעם אצל דונש פתר אותו כמו עוטה אור כשלמ' (תהלים

מצודת דוד למען למוג לב. הביאה תהיה למען המס לב האנשים ולהרבות המכשולים ועל כל שערי עריהם אתן טבחת חרב כי בכל עריהם יהרגו בחרב : עשויה לברק. החרב עשויה לטושה למען היות לה זוהר להבהיל אנשים והיא מעופפת בבגד לבל יסור החדוד להיות נכונה לטבוח בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון למוג. ענין המסה : המכשולים. ענין התשות ונפילת הכח : אבחת. עניינו כמו טבחת בחלוף אל"ף בטי"ת באטב"ח : אח. כמו האח והוא ענין לשון יללה : מעוטה. ענין עטיפה וכריכה כמו מעטה תהלה (ישעי סא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען למוג לב וכו', ר"ל מה שנתתי אבחת חרב של נבוכדנצר ופחדו עליהם, היה רק כדי למוג את לבבם, וכדי שירבו המכשולים גם על כל שעריהם כי חרבו נתפשטה בכל שערי המדינה והערים שסביב ירושלים רק לתכלית זה נתתי אבחת חרב של נבוכדנצר, אבל לא שיעשה עקר הטבח על ידי חרבו של נבוכדנצר, כי אח עשויה לברק מעוטה לטבח אח הוא לשון שמחה כי החרב שעשויה לברק ולהפחיד, דהיינו חרב של נבוכדנצר, היא מעוטה לטבח, היא לא תטבח רק המעט, שהוא השליש, ויש לשמוח על עשייתה לברק כי טביחתה יהיה מעט נגד שני שלישים שתאכל חרב חללים שהיא חרב ישראל עצמם (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אבחת. י"מ כמו אבעת, וי"מ כמו טבחת א' תמורת ט' בחילוף א"ט ב"ח : אח. מענין שמחה, כמו האח האח ראתה ענינו (מלבי"ם באור המלות)

[כא] הַתְּאַזְזֵה־י הַיַּמִּי הַשְּׂיִמִי הַשְּׂמִילִי אֲנֶה פְּנִיךָ מִעֲדוֹת:

כס"י התאחדי. אל מקום אחד או לימין או לשמאל : מועדות. מזומנות : (כס"י)

מצודת דוד התאחדי. כאלו אל החרב יאמר אתה החרב היוצאת מבבל לך באחד מן הדרכים או פנה עצמך אל הימין ר"ל ליהודה היושב בימין או תשימי עצמך אל השמאל ר"ל לרבת בני עמון היושב בשמאל : אנה פניך מועדות. ומזומנות ללכת : (מצודת דוד)

מצודת ציון התאחדי. מלי אחד : השימי. מלי שימה : השמילי. מלי שמאל : אנה. להיכן : מועדות. מזומנות דמו מועדים לפני היכל ה'

ירמיה (כ"ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין התאחדתי עתה יתחיל לצייר ביאת החרב על ירושלים שכאשר יצא מלך בבל עמד על אם הדרך והיה מסופק אם ילך לימין על ירושלים, או ילך לשמאל אל רבת בני עמון, וכמ"ש (בפסוק כ"ו), וידבר אל החרב שתבחר את דרכה אנה תלך, או **התאחדתי הימיני**, שתאחד כל מחנותיך ללכת לצד ימין אל ירושלים, או **השימי השמילי** או תשימי דרךך לשמאל לרבת בני עמון, **אנה פניך מועדות**, ר"ל הלא את עומדת בספק ואינך יודעת אן תשימי פניך ללכת: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מעדות. ענין זימון : מארץ אחד. מארץ מלך אחד
(מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְגַם-אֲנִי אֶכֶה כָּפִי אֶל-כָּפִי וְהִנְזוֹתִי זִמּוֹתַי אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי: (פ)

רש"י וגם אני אכה כפי אל כפי. אני אומר לך הכה כף אל כף וגם אני כמוך מקונן עליהם ואכה כפי אל כפי אך חמתי בוערת בי והניחותי אותה: (רש"י)

מצודת דוד וגם אני וגו'. כאומר אבל כמו שצויתי לך הנבא והך כף אל כף כן גם אני אכה כפי על כפי כי ידעתי שעל יהודה תלך החרב ובזה תנוח חמתי מאשר קצפתי עליהם: **אני ה' דברתי**. וכן יהיה: (מצודת דוד)

מצודת ציון והניחותי. מלשון מנוחה ויאמר על השקטת הכעס וכן והניחותי חמתי בך (לעיל טז): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגם אני אכה אל כפי, ה' יאמר שהוא יגזור אז שתלך ירושלים ואז יכה כף על כף על גזר הדין, **והנחתי חמתי** לכלות החמה שי"ל על ישראל, **כי אני ה' דברתי** וגזרתי שיבחר דרכו ללכת ירושלים, כמ"ש (ירמיה י" כ"ג) ידעתי ה' כי לא לאדם דרכו וכו' עמשי"ש): (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי אחר שראה איך החרב מסופקת לאן תלך, בא אליו הדבור לציין לי איך הפיל נבוכדנצר גורל אנה ילך וע"פ גזרת ה' נפל הגורל על ירושלים, **שים לך שנים דרכים**, צוה לו שיצייר

שנים דרכים מחולקים המוכנים שיבא במ חרב של מלך בבל, ושיצייר ששני הדרכים יוצאים מארץ אחד שהוא ארץ כשדים, ויד ברא, שבסוף כל דרך יצייר מקום פנוי, בראש דרך עיר ברא, שבראש כל דרך משני הדרכים יפנה עיר אחת ויכרות אותה להיות מקום פנוי אל מחנה נ"ג, לסימן שבכ"מ שיבא באחת משני הדרכים יכרית ויברא את העיר ויעשה שם יד ומקום למחנהו : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם שֵׁים-לָךְ | שְׁנַיִם דְּרָכִים לָבוֹא וְזָרַב מִלְּךָ-
בְּכָל מֵאָרֶץ אֲזוּר יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם וַיֵּד בְּרָא בְּרֵאשׁ דְּרָךְ-עִיר
בְּרָא:

רש"י שים לך שנים דרכים. כמו שהוא מסיים המקרא : ויד ברא בראש דרך עיר. פנה לך מקום בראש דרך שאתה בה עשה לך כמין דרך מפוללת לפרקת דרכים אחד פונה לימין ואחד פונה לשמאל. ילאו שניהם. שני הדרכים : ויד ברא. מקום פנוי מן הקוליס והברקני' אישרטי"ר בלע"ז ודוגמתו בספר יהושע (יז) עלה לך היערה ובראת לך שמה ועוד כי הר יהיה לך כי יער הוא ובראת (שם) ומנחם חזרם כולם לשון ברירה כמו ברו לכם איש (שמאל או יז) ברא לישנ"ט בלעז : (רש"י)

מצודת דוד שים לך. עשה לך שני דרכים לבוא באחד מהם חרב מלך בבל : מארץ אחד. הוא בבל : ויד ברא. ברור מקום מיוחד על הדרכים ההם ובהתחלת דרך היוצא מן העיר שם ברור ר"ל את המקום הזה ברור : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויד. מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח) : ברא. מל' ברירה כמו ברו לכם איש (ש"א יז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות ויד. מקום כמו ויד תהיה לך מחוץ למחנה : ברא. מופנה ע"י כריתה, כמו וברא אתהן בחרבותיו : עיר ברא. עיר שנכרתה והופנה מקומה, וברא ציווי, שתפנה יד ותפנה עיר : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] דְּרָךְ תְּשִׁים לָבוֹא וְזָרַב אֶת רַבַּת בְּנֵי-עַמּוֹן וְאֶת-יְהוּדָה
בְּירוּשָׁלַם
בְּצוּרָה:

רש"י דרך תשים לבוא וגו'. סי' שתי דרכים הללו למלך צבל היוצא מארצו

על מנת לילך או לירושלים או לרצת בני עמון לאיזה משתייהן שיפול לו גורל בקסמיו עליה כמו שמפורש כי עמד מלך צבל וגו' : (כ"ז)

מצודת דוד **דרך תשים**. דרך אחד תהיה לבוא בה החרב אל רבת בני עמון : **ואת יהודה**. ר"ל וגם תשים דרך אל יהודה היושב בירושלים בצורה וחושב להשגב בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **את רבת**. אל רבת וכן ואת יהודה כמו וירדפו אל מדין (שופטים ז) : **בצורה**. מל' מבצר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **דרך תשים**, מפרש שדרך אחד תשים **שתבא החרב אל רבת בני עמון**, ודרך אחד תשים **שיבא את יהודה בירושלים, בצורה**, ר"ל **דרך תשים בצורה** שבצורה שתצייר תצייר בצורה אחת הדרך לרבת בני עמון, ותצייר בסוף הדרך את עיר רבת בני עמון, ובסוף דרך השני תצייר צורת עיר ירושלים, ותציירם כעיר ברא, היינו כעיר שפנו אותה והכריתנה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בצורה**. הב' הוא ב' השימוש, ר"ל כן תצייר בצורה הזאת : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] כִּי-עָמַד מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶל-אֶם הַדָּרֶךְ בְּרֹאשׁ עֵצֵי הַדְּרָכִים לְקָסָם-קָסָם קִלְקַל בְּזוֹצִים עָאֵל בְּתַרְפִּים רָאָה בְּכַבֵּד :

כ"ז **אם הדרך**. הארפו"ר זלע"ז : **קלקל בחאים**. ליהט זלהט חאים זרק חץ כלפי מעלה והיא פונה מאיליה לימין או לשמאל ולמקום שהיא פונה הוא הגורל : **קלקל בחאים**. חזרו מנחם עם נחשת קלל (לעיל א) והוא לא פנים קלקל (קהלת י) ויש משמע קלקל לשון קלקול כמו (ירמיה 7) וכל הגזעות התקלקלו ויש לועזים קלקל טראחי"ט זלע"ז וכן ת"י קלקל קשת בחאים בגירריא : **שאל בתרפים**. דמות שמדבר במכשפות ויש שעה שמכוונת שאם עושהו באותה שעה יש לו דבור לעולם : **ראה בכבד**. יש בקיאים קוסמים זכזז : (כ"ז)

מצודת דוד **כי עמד וגו'**. ר"ל הדבר הזה בא לרמוז אשר מלך בבל עמד בצאתו מארצו על הדרך והוא המקום אשר יתפרשו משם הדרכים אילך ואילך הנחשבות לפנות אל מול המקום ההוא : **בראש**. בהתחלת שני הדרכים המתפרשים : **לקסם קסם**. העמידה שם היתה למען לקסם

קסם לדעת אנה ילך ויצליח : **קלקל בחצים**. לטש וזכך ברזל החצים עד שהיה מזהיר ביותר והרואה יוכל לראות בו כמו במראה ודרך בעלי הקוסמים היה לראות בו ולקסום : **שאל בתרפים**. עשויים המה בצורת אדם ומגידיים עתידות ע"י כישוף : **ראה בכבד**. כי יש בו בהירות בעת שמוציאים אותו מגוף בעל חי והרואה יוכל לראות בו ודרך בעלי הקסם היה לקסום בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון לקסם קסם. ענין כשוף : **קלקל**. ענין לטישה וזכוך כמו והוא לא פנים קלקל (קהלת י) והוא מל' נחושת קלל (לעיל א) : **בתרפים**. צלמים מגידיים עתידות ע"י כישוף כמו ותגנוב רחל את התרפים (בראשי לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי עמד, ר"ל וצורות אלה ירמזון על מה שעמד מלך **בבל על אם הדרך** שמשם יתחלקו שני הדרכים, שם עמד לקסם קסם לאן ילך, והיה הקסם בג' דברים, **א**. ע"י שקלקל בחצים לראות לאיזה צד יפלו, **ב**. שאל בתרפים, **ג**. ראה בכבד של בהמות הנשחטים והיה זה מין קסם אצלם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קלקל. השליך החצים בקלות. כמו וכל הגבעות התקלקלו, וי"מ מענין נחושת קלל לוטש החצים שיהיו קלל ומביט בהם והוא מין קסם כמו תרפים : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] בַּיְמֵינוּ הָיָה | הַקָּסָם יְרוּשָׁלַם לְשׁוֹם כָּרִים לְפָתוֹן פֶּה בְּרִצּוֹן
לְהָרִים קוֹל בְּתִרְוֵעָה לְשׁוֹם כָּרִים עַל-שְׁעָרִים לְשֹׁפֵךְ סִלְלָה
לְבָנוֹת הַיָּק:

רש"י בימינו היה הקסם ירושלים. כל גורלותיו קסמו לו לזא ירושלים : לשום כרים. שלטונים ממונים ראשי גייסות : לשום כרים על שערים. אהה וגייס שלך שב על שער פלוני : לשפוך סוללה. שופכין עפר וסוללין ולוצרין תל גבוה וכובשין אותה כעין שכובשים תלי המגדלים לעמוד עליו ולהלחם צבני העיר : (רש"י)

מצודת דוד בימינו היה הקסם ירושלים. הקסם היה מגיד ללכת בימינו אל ירושלים : לשום כרים. להעמיד אילים מנגחים מול החומות לשברם ולכתתם : לפתוח פה ברצח. לזרז את העם שירצחו את בני העיר : להרים קול בתרועה. להבהיל את העם : על שערים. לשבר השערים : לשפוך וגו'. הם ענייני מלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כרים. כעין אילים עשויים מברזל ובהם מנגחים בחומה להפילה כמוזכר ביוסיפון וכן ושים עליה כרים (לעיל ד) : **סוללה.** הוא תל העפר מול החומה לעלות עליה להלחם על העיר : **דיק.** כעין מגדל מעץ מול העיר והוא מתחבולות המלחמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בימינו היה הקסם ובכל פעם בא הקסם בצד ימיו שילך על ירושלים, שהוא לימין, ובא הקסם על שבעה דברים, **א.** ירושלים שילך לירושלים לא לרבת בני עמון, **ב.** לשום כרים שם לוחמים להפיל החומה, **ג.** לפתוח פה ברצח שלא לפתוח בדברי שלום ונחת רק שיפתח ברציחה, **ד.** להרים קול בתרועה שהיה אצלם סימן נצחון, **ה.** לשים כרים על שערים שאחר כך ישים הכרים בצד ששם השערים לשבור את השער, **ו.** לשפך סוללה שמשם יורו חצים אל העיר, **ז.** לבנות דיק שבונים חומה סביב חומת העיר לבל יכולו העם לצאת מן המצור (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות כרים. סוללה, דיק. עיי פיי למעלה (די) והסדר הוא דיק, ואח"כ בונים סוללה, ואח"כ משימים כרים, כמ"ש למעלה שם ולקמן כ"ו ח', רק הקסם בא להפך שיתחיל בכרים, וגם ישימם על השערים כאילו א"צ לסוללה להגית משם עם הכרים, וא"צ להקדים הדיק לסגור בעד בני העיר, כי חלשים המה, וכן אמר (י"ז י"ז) בשפוך סוללה ובנות דיק, כי נבוכדנצר שפך סוללה תחלה כפי שעלה בידו הקסם (מלבי"ם): באור (המלות)

כח וְהָיָה לָהֶם (כַּקְסוֹם) – שָׂא בְּעֵינֵיהֶם שְׂבָעִי שְׂבָעוֹת לָהֶם וְהוּא – מִזְכִּיר עֲוֹן לְהַתְּפֹשׁ: (פ)

רש"י והיה להם. לישראל מה שעשה נבוכדנצר : כקסם שוא. ולא יאמינו שילכיה אך צאמת שבעי שבעות להם ארבעים ותשע פעמים קסם להם נבוכדנצר וכל הקסמים כונו זה כזה : והוא מזכיר עון להתפש. נבוכדנצר בקסמו את קסמיו היה מזכיר עוונות שביד ישראל שהיו מודיעים לו עמון ומואב שכניהם שהיו שומעין את תוכחות הנביאים : להתפש. שהיו ישראל נתפסים (רש"י) : זילו

מצודת דוד והיה להם. לישראל בעיניהם כקסם שוא ר"ל מה שעלה בקסמיו לעלות לירושלים היה בעיניהם שוא כי חשבו שלא יוכל לכבשה כאלו הכשדים נשבעו להם שבועות רבות שלא יכבשו אותה : והוא מזכיר עון. אבל כ"א מאנשי ירושלים היה מזכיר את העון לפני המקום בעשותו פעם בפעם להיות סבה שיהיה נתפש ביד האויב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והיה להם הקסם שוא בעיניהם, ולאנשי ירושלים היה כ"ז בעיניהם כקסם שוא שאין בו ממש, **שבועי שבועות להם** ר"ל הגם שבא הקסם על ז' דברים שהזכיר פסוק הקודם ועל כל דבר השליך הגורל שבע פעמים (כי מספר השביעית היה נוהג אצלם במעשים כמו אלה כנודע) והגם שבא הקסם מכוון שבע פעמים שבעה בכ"ז היה בעיניהם כקסם שוא, **והוא מזכיר עון להתפש**, ר"ל ובאמת מה שבא הקסם במספר שבעה בזה הזכיר עונם שבטלו שבת ושמטה וחללו את מספר השביעית, שמצד זה נתחייבו גלות שבעים שנה, כמ"ש בתוכחה אז תרצה הארץ את שבתותיה וז"ש שהקסם הזכיר עון השביעית שבו יתפשו. גם יל"פ עפמ"ש בסי' שאחר זה, והנה הכיתי כפי על בצעד ועל דמך, מבואר שהכאת הכף שהוא גמר הגזירה היה בעבור עון הבצע והגזל ובעבור ש"ד, וא"כ מ"ש למעלה וגם אני אכה כפי על כפי והניחותי חמתי שהוא גמר הגזרה שיפול הקסם על ירושלים היה בעבור גזל וש"ד, וכשתמנה תראה שמן העונות שחשב בסימן שאחר זה בתועבות ירושלים יש שבעה שהם מסוג גזל וש"ד, **א**. נשיאי ישראל וכו' למען שפך דם (פסוק ו'), **ב**. עושק גר (פסוק ז'), **ג**. אונאת יתום ואלמנה (שם), **ד**. אנשי רכיל היו בד למען שפך דם (פ"ט), **ה**. שוחד לקחו בד למען שפך דם (פסוק יב), **ו**. נשך ותרבית (שם), **ז**. ותבצעי רעיך בעושק (שם), ובכל קללות התו"כ חשב שבע שבע שבע על חטאתכם, ובארתי בפ"י שם איך באו הסדרים ז' פעמים ז', כנגד ז' עונות ועז"א **שבועי שבועות להם והוא מזכיר עון להתפש** (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שבעי שבועות**, שבע פעמים שבע, ובא המספר במשקל נקבה (לקמן מ"ה כ"א) שבועת ימים: (מלבי"ם באור המלות)

[כט] לָכֵן כָּתֹב-אֱמֹר אֲדַעֵי יְהוָה יַעַן הִזְכַּרְתֶּם עֲוֹנוֹתֵיכֶם בְּהַזְכָּרוֹת פְּשָׁעֵיכֶם לְהִרְאוֹת זֹטְאוֹתֵיכֶם בְּכֹל עֲלִילוֹתֵיכֶם יַעַן הִזְכַּרְתֶּם בַּבַּיִת תִּתְּפֹשׁוּ: (פ)

רס"י יען הזכרכם עונכם. שאתם מחדשין עבירות מיום אל יום ועונותיכם הראשונים נזכרים על ידיהם: **בהגלות פשעיכם**. החדשים: **להראות חטאתיכם**. הישנים: יען הזכרכם. לפני לרעה לפיכך: **בכף תתפשו**. ביד מלכא דצבל תתמסרון: (רס"י)

מצודת דוד יען הזכרכם. עוונכם, בעבור שאתם מזכירים עונותיכם

הראשונות במה שאתם מגלים פשעיכם החדשות לעשותם בפרסום : **להראות**. למען יהיו נראים חטאתיכם אשר מאז בסבת כל עונותיכם החדשות וכפל הדבר במ"ש : **יען הזכרכם**. בעבור שאתם מזכירים עונותיכם לכן תתפשו בכף מלך בבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עלילותיכם**. מעשיכם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'**, **יען הזכרכם עונכם**, ר"ל שאתם אינכם כמודה ועוזב, בין מן העונות שהם בסבת הכפירה וההכחשה, שרובם הם נסתרים בלב ואתם מזכירים אותם, וכן **פשעיהם** שהם המרדים הם **נגלות** שאתם מורדים בפרהסיא, וכן **החטאים** שהם בסבת התאוה הם **נראות** לכל **בכל עלילותיכם**, שהם הפעולות היוצאות ע"י תכונות הנפש המוסריות, שהמדות והתכונות שלכם שהם שורש לעלילות אלה כולם רעים חטאים, ולכן **יען הזכרכם**, כמו שאתם מזכירים עונכם כן אתם נזכרים לרוע במעשה הקסם שבא על מספר השבעה כנ"ל, ולכן **בכף תתפשו** ובא הקסם בכף נבוכדנצר על ירושלים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **עונכם**, **פשעיכם**, **חטאתכם**. העון בסבת עוית השכל והכפירה, והפשע הוא המרד, והחטא בסבת התאוה, (אילת השחר כלל שס"ג) עיי"ש : **הזכרכם**. מקור מבנין נפעל : **עון קץ**, עון האחרון המחייב הקץ והכליון, וכן לקמן (ל"ח ה') : (מלבי"ם באור המלות)

וַאֲתָהּ זָחַל רָשָׁע נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת עֲוֹן קָץ: (פ)

רש"י **חלל רשע**. חייב להיות חלל זרשעך : **נשיא ישראל**. לדקיהו : **זעת** **עון קץ**. זעת נתמלאת הסאה והגיע העון האחרון הממלא את הסאה : (רש"י)

מצודת דוד **ואתה חלל רשע**. אתה רשע המחולל מן הקדושה ועל צדקיהו יאמר : **בא יומו**. שקעה שמשו והצלחתו בעת עשותו העון המשלים את הקץ וממלא את הסאה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חלל**. מחולל והוא הפוך הקדושה : **כא**. ענין שקיעה כי בא השמש (בראשית כח) : **יומו**. השמש תקרא יום כמו לרוח היום (בראשית ג) ור"ל הצלחתו המאירי כשמש : **קץ**. סוף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה חלל רשע**, עתה ינבא על צדקיהו וקראו חלל ע"ש סופו (כמ"ש חרב חלל הגדול), **אשר בא יומו בעת עון קץ**, שהעון

האחרון שבו נתמלא הסאה הוא קץ למלכותו, ועל ידו בא יומו לקבל ענשו
(מלבי"ם באור הענין)

**[לא] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַסִּיר הַמְצַנֶּפֶת וְהָרִים הָעֵטְרָה וְאֵת
לֹא-אֵת הַשִּׁפְלָה הַגְּבִיָּה וְהַגְּבִיָּה הַשְּׁפִילָה:**

רש"י הסיר המצנפת וגו'. כתר גומו אעדי מנפפתא משריה כהנא רבא
ואבטל כתר מלכא מלכא אמר דין ודין צאתריה לא יתקיים : הגבה
וגו'. גדליה בר אחיקם ללאו הוה דיליה יסבונה ולדקיהו דליליה היא תעדי
מיניה : (רש"י)

מצודת דוד **הסיר המצנפת.** אתה צדקיהו הסר המצנפת והרם את העטרה
מעל ראשך כי לא תמלוך עוד ולא תמשול בישראל : **זאת לא זאת.** ר"ל
הרעה הזאת אשר באה ליהויקים וליהויכין לא היה כזאת הרעה הבאה
עליך כי כשגלה יהויקים מלך בנו יהויכין וכשגלה יהויכין מלך צדקיהו
אחי אביו ממשפחתו אבל אחר שגלה צדקיהו לא נשאר מי מולך ומושל
ממשפחתו : **השפלה.** יהויכין שכבר גלה והושפל אותו אגביה כי מזרעו
יצא זרובבל מלך המשיח : **והגבוה.** צדקיהו שהוא מולך עתה במעלה
ורוממות אותו אשפיל כי יגלה מארצו ולא ימלוך מי מזרעו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **המצנפת.** כובע המיוחדת לחשובים ומושלים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'**, הנה בעת שהיו מלכי ישראל צדיקים היו
מרימים כבוד המקדש וכבוד הכ"ג העומד לשרת בבית ה', והיו מוסרים
את הכהונה ביד איש צדיק הראוי לכך וכבודו היה גדול כמו המלך, אבל
בעת שהיו רשעים היו משפילים כבוד הכהונה וכבוד המקדש ועבודת ה'
בו, ובאמת כבוד המלכות היה תלוי בכבוד הכהונה, שאם הרימו כבוד
הכהונה וכבוד בית ה', היה ה' משגיח גם על כבוד המלכות שירים ונשא
ויגבה מאד, ובעת בזו כבוד הכהונה בוזי ה' יקלו והיה ה' משפיל כבוד
העטרה שלבש המלך, והנה המצנפת היה נתון בראש הכ"ג ומורה על כתר
הכהונה הגדולה, והעטרה היתה נתונה בראש המלך, ובזמן שהיה
המצנפת בחשיבות בראש הכ"ג היתה העטרה בחשיבות בראש המלך,
(כמ"ש חז"ל בגיטין דף ז'), אומר אליו, **הסיר המצנפת והרים העטרה?**
אתה חושב בדעתך להסיר את המצנפת מן הכהן גדול ולהשפיל כבוד
הכהונה והמקדש, ולהרים העטרה של המלך, להגדיל כבוד המלוכה
ולהשפיל כבוד הכהונה. **זאת לא זאת?** ר"ל אתה רוצה שיהיה זאת ולא
יהיה זאת, ר"ל שתתקיים העטרה ולא יתקיים המצנפת. ? (ואיך אפשר
זה שיהיה זה בלא זה, והלא כבוד המלוכה נמשך מכבוד הכהונה),
השפלה הגבה, אתה רוצה להגביה את העטרה שהיא שפלה במדרגתה

ולהשפיל את המצנפת שהיא גבוהה באמת באשר הוא כבוד ה' : (מלבי"ם
באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הרים. פי' המפי' כמו הסר, ולא נמצא לשון הרמה על הסרת הדבר, כי וירם את המחנות ודומיהם הוא מלשון הרמה, וכן לשון תרומה שמרים הקדש מן החול, ולמ"ש הוא כפשוטו הרמת המעלה והכבוד : (מלבי"ם באור המלות)

[לב] עֲוֹה עֲוֹה עֲוֹה אֲשִׁימְנָה גַם-זֹאת לֹא הָיָה עַד-בָּא אֲשֶׁר-
לוֹ הַמְשִׁפֵּט וְנִתְּתִיו: (פ)

רש"י עוה עוה. לשון עי הסדה לשון חורצה אחר חורצה פעמים ושלש אשימנה כבר ניטלה מיכניה ונתנה לצדקיה ומלדקיה תנתן לגדליה הרי שתי' ומנחם חזר עוה עם עוה וקתי המלכה (אסתר א') העוינו והרשענו (תהלים קו) : גם זאת לא היה. גם לגדליה לא תתקיים עד צא יצמעאל בן נתניה : אשר לו המשפט. אשר עליו שמתו להפרע נקמתי ומשפטי : ונתתיו. ביזו : (רש"י)

מצודת דוד עוה עוה עוה אשימנה. את המלכות ההיא אעשה מעוות ומעוקם ועל צדקיהו יאמר וכפל המלה שלש פעמים לומר שעד עולם לא ימלוך מי מזרעו : גם זאת לא היה. ר"ל גם ההגבהה הזאת שיהיה ליהויכין שיצא מזרעו זרובבל לא יהיה הגבהה שלימה עד בוא מזרעו מלך המשיח ולו אתן הגבהה שלימה : (מצודת דוד)

מצודת ציון עוה. מלי' עות ועקום : אשימנה. מלשון שימה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עוה עוה עוה אשימנה, לכן אשים את העטרה עוה שלש פעמים שגי' פעמים העוה נבוכדנצר את העטרה מיהויקים ויהויכין וצדקיהו, עד שגם זאת לא היה עד שגם העטרה לא יהיה עוד כי תפסוק המלכות ולא תהיה עוד, עד בא אשר לו המשפט עד שבאחרית הימים יבא האיש המיועד שלו המשפט לישא את העטרה והוא המלך המשיח, ונתתיו, לו אתן את העטרה בחזרה, שהוא ילבשנה במשפט באשר הוא יהיה ראוי לה : (מלבי"ם באור הענין)

[לג] וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵל-
בְּנֵי עַמּוֹן וְאֵל-זֹרְפָתָם וְאָמַרְתָּ זֹרֵב זֹרֵב פְּתוּזָה לְטַבּוֹז

מְרוּטָה

לְהַכִּיל

לְמַעַן

בְּרַק:

רש"י אל בני עמון ואל חרפתם. אשר שמחו צנפול גורלו של נבוכדנצר בקסמיו לזא על ירושלים וחרפו אותי ואת עמי לאמר יד עכו"ם שלהם רמה להפיל חללים רבים : למען ברק. למען לא יחסך מראה להט שלה בחללי' : שחרב חרב פתוחה. חרב נבוכדנצר הכפולה ללאת בשני הדרכים על ירושלים ועל בני עמון כמו צפרקה העליונה הרי פורענות לבני עמון : (רש"י)

מצודת דוד ואל חרפתם. על חרפתם אשר חרפו את ישראל במה שהלך נבוכדנצר על ירושלים מפני הקסם : **חרב חרב**. כפל המלה לחוזק : **פתוחה**. שלופה היא מתערה לטבח כאומר הנה גם עליך תעבור : **מרוטה להכיל**. עוד היא מלוטשת להחזיק ולסבול הרג רב ולמען הרבות בריקה וזוהרה להבהיל אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פתוחה**. שלופה מתערה כי בהיותה בתערה כאלו היא סגורה : **להכיל**. ענין החזקה וסבל כמו כי מזבח וכו' קטן מהכיל (מ"א ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם הנבא אל בני עמון, ינבא על בני עמון ששמחו על שנסתלק נבוכדנצר מללחום אתם ונפל הקסם על ירושלים, וחרפו את ישראל, כמ"ש שמעתי חרפת מואב וגדופי בני עמון, ומלבד זה שלח בעליס מלך בני עמון את ישמעאל בן נתניה להרוג את גדליה בן אחיקם כדי שלא תהיה שארית בא"י, אבל זה עצמו גרם לו שבא נבוכדנצר אח"כ ונקם מהם והחריב את בני עמון, ו**אמרת חרב חרב פתוחה**, ר"ל אל תחשבו שלא תבא חרב נבוכדנצר עליכם, כי החרב כבר יצאה מתערה והיא פתוחה ולא תשוב עוד אל תערה, **לטבח מרוטה**, והגם שהיא עתה מרוטה שהוסר החידוד שלה, כי לע"ע לא יבא עליכם, בכ"ז מרט אותה שתהיה מוכנת אח"כ לטבח, שבעת יכבוש ירושלים תשוב צור חרבו עליכם, והיא **מרוטה להכיל למען ברק** הוא כשני טעמים שאמר למעלה שמרט החרב **א**. **להכיל** כדי שצד הממורט יהיה בית יד שבו יכיל ויחזיק החרב, כמ"ש ויתן אותה למרטה לתפוש בכף, **ב**. **למען ברק** שע"י שמרטה יש לה ברק ומפחדת את הרואים כמ"ש למען היות לה ברק מרוטה, ור"ל שע"י שנסתלק עתה מבני עמון יהיה לו כח אח"כ לאחוז החרב אחר שינצח את ירושלים, **א**. שאם היה לוחם בתחלה עם בני עמון וישראל ביחד לא היה לו כח ללחום עם שני אומות, **ב**. שע"כ נפל פחדו על כל שכני א"י וכבשם בנקל יותר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **פתוחה**. היא הוצאת החרב מתערה שהיא סגורה בו : **להכיל**. להחזיק בה ולישא אותה, וכן נלאיתי הכיל, לישא הדבר, וכן

מי יכלנו (יואל ב'), ישאנו (מלבי"ם באור המלות)

[לד] בַּחֲזוֹת קָךְ עֲשׂוּא בְּקֶסֶם-קָךְ כָּזָב לָתֵת אוֹתְךָ אֶל-צִוְאֵרִי
זִזְלֵי רְשָׁעִים אֲשֶׁר-בָּא יוֹמָם בְּעֵת עֲוֹן קִישׁ:

רש"י בחזות לך שוא. קוסמי עמון חזו להם שוא לאמר לא יבא עוד עלינו : לתת אותך אל כוארי חללי רשעים. להטעותך ולתת את כואריך כוארי חללי רשעי של ישראל : אשר בא יומם וגו'. יום שלהם : בחזות לך שוא בקסם לך כזב. אתה סבור כי על ידי קסמך של הבל ושוא וכזב אתה מכליח שחרבך נתונה אל כוארי חללים הרשעים שבה יומם בגזרה מלפני בעת תשלוס את קילס : (רש"י)

מצודת דוד בחזות. בעבור כי חוזי הכוכבים חזו לך שוא ובעבור כי הקוסמים קסמו לך כזב לאמר שלא תשיגם חרב מלך בבל לכן צוה ה' לתת אותך עם צוארי של חללי רשעי ישראל להיות דומה להם אשר שקעה שמשם והצלחתם בעת עשותם את העון המשלים את הקץ וממלא את הסאה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בחזות. ענין ראיית הכוכבים כמו החוזים בכוכבים (ישעי מז) : אל צוארי. עם צוארי ר"ל דומה להם : בא. ענין שקיעה : יומם. כן תקרא השמש ור"ל שמש הצלחתם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בחזות, אמנם ממה ששלחת את חרבך להרוג את גדליה, וזה בא ע"י שקוסמך חזו לך שוא, לתת אותך אל צוארי חללי רשעים, הם אמרו לך שחרבך מוכנת להרוג יתר הפליטה, שנשאר מישראל, שהם כבר חללים וראוים למות ברשעים, כי כבר בא יומם בעת עון קץ, שנתמלא סאתם ואינך צריך רק לתת חרבך על צוארם בלא מלחמה כלל, כי כן הרגו בערמה בלא מלחמה : (מלבי"ם באור הענין)

[לה] הָשֵׁב אֶל-תַּעֲרָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר-נִבְרָאת בְּאֶרֶץ מִכְרוֹתֶיךָ
אֲשַׁפֵּט אֹתְךָ:

רש"י השב. כמו השב שהרי השי"ן רפה המתיני עד שוב חרב שעל ישראל אל תערה ואחר כך כשיגמור נקמתו בישראל ישוב עליך ובמקום אשר נבראת וגומר : השב אל תערה. כלומר העת יבא שתשוב אל תערה ותקבל

החרב פורענותה מיד מלכי מדי ואז אפיח עליך באש עברתי ותהיה נתונה
ביד נפחים שוטים שהם חרשי משחית שיצואו לחדדך ולמורטך כאשר מאז
וישחיתוך : (רס"י)

מצודת דוד **השב אל תערה.** וכי אשיב החרב אל תערה לבל תהרוג עוד
באמת לא יהיה כן כ"א במקום אשר נבראת בארץ מגוריד שם אשפוט
אותך בחרב מלך בבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תערה.** הוא תיק החרב : **מכורותיך.** מגורותיך כמו מכורותיך
ומולדותיך (לעיל טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **השב** אני אומר לך שהוא מחזה שוא ואני מצוה
שתשיב חרבך אל תערה, וישמעאל ואנשיו ישבו בחזרה לרבת בני עמון,
ושם אשפט אתך על הרצח הזה כי בעבור זה יבא נבוכדנצר אל ארצך
שהוא **במקום אשר נבראת**, שם יהרוג את בני עמון ששם נברא החרב,
וגם את ישמעאל ואנשיו ששם ארץ מכורתו שגר שם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מכורותיך.** כמו מגורותיך, מקום שדר שם בקביעות
כנ"ל (ט"ז) (ג') : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] וְשִׁפְכֹתַי עָלַי וְעַמִּי בְּאֵשׁ עִבְרָתִי אֶפְיוֹן עָלַי וְנִתְתִּיךָ בְּיַד
אֲנָשִׁים בְּעָרִים זָרִישׁי מִשְׁזֻזִית :

רס"י אפיח עליך. לשון נפיחת אש במפוח : אנשים בוערים. מנהיגין
עלמין בשגעון לחבל ולהשחית : חרשי משחית. אומנין לקטלא, (זה ימים
רבים שפירשתי פרסה זו כאשר כתוב למעלה עכשיו אני רואה בשינוי
לשונות שבה שאין הנביא מדבר אלא על החרב), לתת אותך אל כוארי
חללי רשעים וגו', השב אל תערה וגו', אפיח עליך וגו' אינו נופל ל' זה
אלא על מתכת וכן חרשי משחית ונראה בעיני שכל נבוכדנצר נאמרה
נבואה זו וכן משמע הנבא ואמרת כה אמר ה' אלהים על בני עמון ועל
חרפתם כלומר (שחרפתי שחרפים היו) על נבוכדנצר (בשביל נבוכדנצר)
שני עמון מחרפים את ישראל על שהחריבם נבוכדנצר : (רס"י)

מצודת דוד **ושפכתי.** שם אשפוך עליך זעמי : **באש עברתי.** באש הבערה
שאביא עליך אפיח בה להבעירה ולהלהיבה ר"ל בכל פעם תגבר העברה
והזעם : **אנשים בוערים.** יודעים להבעיר את האש : **חרשי משחית.**

אומנים בקיאים במלאכת ההשחתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון זעמי. ענין כעס : **עברתי**. מלשון עברה וקצף : **אפית**. ענין נשיבת האויר להבעיר האש : **בוערים**. מבעירים אש : **חרשי משחית**. אומני השחתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושפכתי, שם אשפך עליך זעם העונש על החוטאים, **ואפיה עליך באש עברתי** להאביד את כלל העם, **ונתתיך מצייר שימסור** את החרב ביד אנשים בוערים, שעת יפיח עליה אש העברה ישחיתו את החרב, שהם אומנים להשחית ולקלקל, עד כי. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות זעמי, עברתי. הזעם משתתף עם השמות שמורים על הקללה והעונש, והעברה משתתף עם השמות המורים על הקצף והחרון, (ישעיה י' ה'), וגדר עברה, שע"י כעסו יעביר הגבול לשפוך חמתו גם על הבלתי חוטא (ישעיה י"ג ט'): (מלבי"ם באור המלות)

[לז] לאש תהיה לאכלה דבך יהיה בתוך הארץ לא תזכרי כי אני יהיה

מצודת דוד לאש. שיבעירו הכשדים : **בתוך הארץ**. יהיה נבלע בארץ לבל יהיה נראה לעינים ולכן לא תהיה מוזכרת ממי לקחתי נקמתך : **כי אני ה' דברתי**. לכן כן יהיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לאש תהיה לאכלה, ודמך ששפכת יהיה בתוך הארץ ששם בארצך ינקום ממך, וישפוך דמך ולא יגלוד לגולה באופן שישאר זכר ממך רק יהרוג ויאבד אותך, עד **שלא תזכרי עוד**: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-כב

[א] ויהי דבר-יהוה אלי לאמר:

כפ"י ויהי. דבר ה' אלי לאמר : (כפ"י)

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי, אחר שנבא כי נ"נ עמד בראש שני

הדרכים והי גמר הדין שיפול הגורל על ירושלים לא על רבת בני עמון, הלא יפלא וכי בני עמון צדיקים נגד ישראל, לכן הודיע לו הי חטאי ירושלים שעל ידם יצא הקצף עליהם, וגם באר לו בסוף הנבואה שאין ביניהם צדיקים שיגינו עליהם כי היו כולם לסיג: (מלבי"ם באור הענין)

ב וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם הַתְּשֻׁפֵט הַתְּשֻׁפֵט אֶת-עִיר הַדְּבָמִים וְהוֹדִיעָתָהּ אֶת כָּל-תּוֹעֲבוֹתֶיהָ:

רס"י התשפוט את עיר הדמים. ירוסלים : והודעתה. מפיק ה"א והודעתה אותה : (רס"י)

מצודת דוד התשפוט. בה"א השאלה ר"ל האם רוצה אתם להתוכח עם אנשי עיר הדמים השופכת דם אנשים נקיים : והודעתה. אז הודע להם בהויכוח את כל תועבותיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון התשפוט. ענין ויכוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין התשפט, אם תרצה לשפוט אותם מדוע נתחייבו כליה (ולכן קראה עיר הדמים, אם על דמים ששפכו בתוכה ברצח, אם על דמי חללים שהרג האויב) אם תרצה לשפוט ולדעת סבת עונשה, והודעתה את כל תועבותיה להראות שבא המשפט כפי הדין: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות התשפט התשפט. יל"פ שהנביא היה שופט ומסתפק בעצמו אם ישפוט ויחקור אחר עונות ירושלים, א"ל הי וכי תשפוט ותחקור ע"ז אם תשפוט את עיר הדמים ? אני אומר לך הודע אותה את כל תועבותיה : (מלבי"ם באור המלות)

ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עָלֶיךָ וְעָשִׂיתָהּ גְּלוּלִים עָלֶיךָ לְטַבְּאָהּ:

רס"י עיר שופכת דם בתוכה לבוא עתה. הרי זה מקרא מסורס וזהו פיר' עיר שופכת דם בתוכה אמר ה' אלהים לבוא עתה : ועשתה גלולים. כמו ואשר עשתה גלולים וגו' : (רס"י)

מצודת דוד עיר שופכת דם. ר"ל זאת העיר שבעבור שהיו אנשיה שופכים

דם בתוכה סבבה לבוא עתה וזמן תשלום גמולה : **ועשתה**. ועוד עשתה עליה דברים תועבים ומאוסים כגלל של רעי למען טמא את העיר הזאת להרחיקה מעל פניו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עתה**. מלי עת וזמן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עיר שפכת דם** שעקר הגז"ד בא עיי הדם ששפכו בתוכה שעיי"כ בא עתה וזמן כליונה, וחוף מזה עשתה גלולים ויתר תועבות לטמאה כמו שיפרש : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] בְּדַמֶּיךָ אֲשֶׁר-שִׁפַּכְתָּ אֲשַׁמֶּת וּבְגִלּוֹלֶיךָ אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ טָמְאָת וַתִּקְרִיבֵי יְמִיךָ וַתִּבֹּא עַד-שְׁנוֹתֶיךָ עַל-כֵּן נִתְּתֶיךָ זֹרְפָה לְגוֹיִם וּקְלָסָה לְכָל-הָאָרְצוֹת:

רש"י **עד שנותיך**. גזירת ונושנתם (דברים 7) בגי' שאמר משה : **וקלסה**. דבה שהכל נדברים ביד פרלרי"ץ זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **אשמת**. נעשית בעלת אשמה : **טמאת**. את העיר : **ותקריבי ימיד**. בעצמך הקרבת ימי הגמול והתשלומין : **ותבא וגוי**. כפל הדבר במ"ש : **על כן**. בעבור עונך מסרתיך אל העמים שיחרפו אותך וילעגו בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אשמת**. מלי אשמה ורשע : **וקלסה**. ענין לעג כמו לחרפה ולקלס (ירמי' כ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בדמך אשר שפכת אשמת**, שעקר האשם והעונש היה בעבור שפרכת דמים, ובגלולך אשר עשית טמאת, כי על האשם יכופר לו אחר שיקבל ענשו, אבל גם אחי"כ עודך טמאה מיתר הגלולים, לכן עיי ש"ד **תקריבי ימיד** יבא זמן כליונד במהרה, ועיי הגלולים **תבא עד שנותיך**, אחר שיבא יום מפלתך וגלותך יתחילו לך שנים שונות שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, שגם בגוים לא תמצא מנוח, ומפרש **על כן נתתיך חרפה בגוים** שמן ירושלים באו אל הגוים הקרובים ושם היו לחרפה. ומן הגוים נפזרו בארצות רחוקות ושם היו **לקלסה**, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ותקריבי ימיד ותבא עד שנותיך**. השנים מציינים שנות עולם, שבכל שנה יתחדשו שנויים בנמצאי העולם, והימים (כשאינו בא על ימים אחדים) יצייר ההמשך הזמני המייעד לכל נמצא בכלל, כל הימים אשר אתם חיים על האדמה, וכשאמר כמה ימי שני חייד, היינו

ההמשך הכללי משני חייד, ומצאנו הרבה פעמים שמציין בימים הימים הטובים, ובשנים יציין השנוים שיעשו בחיי האדם שרובן רעים, כי כל שנה ישונה ליחותו ומזגו ויותך ויופסד ויתקרב אל הזקנה, ודייק יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה, ודברנו ע"ז בכ"מ, ואמר פה תקריבי ימיד שנשלמו ימי הטובה ובא קיצם, ותבא עד השינויים שיתחדשו עליך לרעה : **חרפה לגוים וקלסה לכל הארצות**. קלסה היא יותר מחרפה שהוא המאמר שעושים לצחוק ולגנאי. וכבר בארתי למעלה (ו' ט', י"ב ט"ו) שבכל הספר הזה יציין שגלו בגוים ומשם נתפזרו לארצות רחוקות, ובזה מוסיף שלא לבד שיהיה חרפה, כי יהיה גם קלסה, ולא לבד לגוים הסמוכים, כי גם לארצות רחוקות כמ"ש הקרובות והרחוקות וכו' (מלבי"ם באור המלות)

171 **הַקְרִבוֹת וְהַרְזוּקוֹת בְּמִן יִתְקַלְסוּ-בְךָ טִמְאַת הַשָּׁמַיִם רַבַּת הַמְהוּמָה:**

רס"י יתקלסו בך. ומה היא הקלסות טמאת השם זו היא שטמאת את שמה שהיו נקראים עם קדוש בנים ליוצרים וגרמו עלמם להקראו' עם טמא שפתים (ישעיהו ו) : (רס"י)

מצודת דוד יתקלסו בך. ילעגו עליך : **טמאת השם**. אתה ישראל שטמאת שמך בעשות מעשים כאלה ואתה בעלת רבת המהומה הנשמע מצעקת יללת הנעשקים בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון רבת. מל' רבוי : **המהומה**. ענין הרעשת קול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הקרבות וגם הרחקות ממך יתקלסו בך, ומפרש הרחוקות יתקלסו מפני שאת **טמאת השם**, שיצא שמך למרחוק שאת טמאה, והקרובות יתקלסו בך מפני שאת **רבת המהומה** שהם יראו בעיניהם המהומות אשר בתוכך : (מלבי"ם באור הענין)

172 **הִנֵּה נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְזָרְעוֹ הָיוּ בְךָ לְמַעַן שְׂפָר-הֵם:**

רס"י איש לזרעו. כל דאלים גבר : (רס"י)

מצודת דוד איש לזרעו. הנשיאים היו בך כ"א לפי כח זרועו ומבלי מעשה היושר : **למען שפך דם**. עם כח הזרוע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הנה, העם יתקנו מעשיהם ע"י שישמעו לגדוליהם, והם או הנשיאים שהוקמו עליהם מצד מעלתם ובחירתם אותם, או האבות שישמעו לקולם מצד הטבע, והם לא יקבלו לימוד מנשיאיהם שהם עצמם שופכים דם בזרוע חזקה שלא במשפט, ולא מן ההורים, כ"י. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות איש לזרעו היו. הזרוע מציין ראשית הכת, והנשיא אשר במשפט יעמיד ארץ המשפט היא הזרוע שלו המניעה ידו וכחו, אבל אם יגבר שלא במשפט נקרא איש זרוע (איוב כ"ב ח'): (מלבי"ם באור המלות)

אָב וְאִם הִקְלוּ בְךָ לָזֶרַע עָשׂוּ בְעֵשֶׂק בְּתוֹכָךָ יְתוּם וְאַלְמָנָה הוֹנֵו

רש"י אב ואם הקלו בך. כל התועבות שצפ' קדושים תהיו פהוזהרו עליהם נמנו כאן : (רש"י)

מצודת דוד לגר עשו בעושק. ר"ל כל מה שעשו עם הגר עשו בעושק ובגזל : (מצודת דוד)

מצודת ציון הקלו. מלשון קלות ובזיון : הוננו. מלי אונאה ועושק הממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אב ואם הקלו בך וכמו שהוסר היראה והכבוד מן הגדולים כן בהפך עשקו את החלשים גר יתום ואלמנה : (מלבי"ם באור הענין)

קָדְשֵׁי בְּזֵית וְאֶת-שְׁבֻתוֹתַי וְזִלְלוֹתַי

רש"י קדשי בזית. ולא כמו שאמרת לרצונכם תזנחו (ויקרא י"ט) : (רש"י)

מצודת ציון חללת. מלי חול והוא הפך הקדש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קדשי, יש קדש בעולם, בשנה, בנפש, והקדש בנפש הם ההורים והנשיאים וכבר אמר שבזו קדושים אלה, והקדש בעולם הם קדשי הקדש והמקדש, ועז"א קדשי בזית, והקדש בשנה הם שבתות וי"ט עז"א ואת שבתתי חללת : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] אַנְשֵׁי רְכִיל הָיוּ בָּרָךְ לְמַעַן שִׁפְךָ-דָּם וְאֶל-הַהָרִים אֲכָלוּ
בָּרָךְ זְמָה עָשׂוּ בְּתוֹכָךְ:

רש"י ואל ההרים אכלו בך. ובטוריא פלחו זיך לטעותא : זמה עשו.
עלום סל רשעה : (רש"י)

מצודת דוד למען שפך דם. כוונת הרכילות היה למען ימות את הנאמר
עליו : ואל ההרים. בההרים אכלו מתקרובות העבודת גלולים הנובחים
שמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון רכיל. ענין לה"ר : ואל ההרים. בההרים אל במקום במקום
בי"ת : זמה. עניינו גנות ורשע כמו כי זמה עשו (הושע ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אנשי, הש"ד היה בם מצד ג' ענינים, א. ע"י הנשיאים
כמ"ש בפסוק ו', ב. מצד אנשי רכיל, ג. ע"י שוחד כמ"ש בפסוק י"ב (שהם
ג"ד שמוציאין את האדם מן העולם, הקנאה אנשי רכיל, התאוה ע"י
שוחד, והכבוד ע"י הנשיאים), וחוץ מן ש"ד נמצא ע"ז וג"ע, נגד ע"ז אמר
אל ההרים אכלו זבחי מתים, ונגד ג"ע אמר זמה עשו בתוכך : (מלבי"ם
באור הענין)

[י] עֲרוֹת-אָב גְּלָה-בָּרָךְ טָמְאָת הַנְּדָה עֲנוּ-בָּרָךְ:

מצודת דוד ערות אב וגו'. ר"ל נאפו עם אשת אביהם : טמאת הנדה. ר"ל
הנד' בטומאתה אנסו למשכב הזנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון ענו. רצה לומר אנסו ולכן תחשב לה לענוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ערות וחושב מיני העריות שרובם עברו המלכים
כמ"ש על אמון ועל יהויקים שבבא על אמו וז"ש ערות אב גלה בך בלשון
יחיד : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְאִישׁ | אֶת-אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ עָשָׂה תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת-כַּלְתּוֹ
טָמָא בְּזֵמָה וְאִישׁ אֶת-אֶזְוֹתוֹ בֵּת-אָבִיו עָנָה-בָּרָךְ:

מצודת דוד את אשת רעהו. עם אשת רעהו עשו תועבה לזנות עמה : בזמה.
במחשבת זנות ורשע : ענה בך. אנסה לזנות : (מצודת דוד)

[יב] שִׁזוּד לְקֹזֶזוּ-בָּךְ לְמַעַן שִׁפָּךְ-הֵם זֵשֶׁךְ וְתִרְבִּית לְקֹזֶזוֹת וְתִבְצְעֵי רַעֲיָךְ בַּעֲשֶׂק וְאֵתִי שְׂכֹזֹת זָאֵם אֲדָנִי יְהוָה:

רש"י ותבצעי רעיד בעושה. העשרת את אוהביך בעושה שעסקת מן העניים לשון אחר ותבצעי לשון גזל כמו וזולע כרך נאחז ה' (תהלים ו') וכה פתרונו ותגזלי לרעיד בעושה : (רש"י)

מצודת דוד למען שפך דם. כי מפני השוחד הרגו נפשות נקיים : נשך ותרבית. לשון נשך אמור בכסף תרבית באוכל : ותבצעי רעיד. עם העושק שעשקת העשרת את רעיד העובדי כוכבים להיות בעזרתך מול האויב ואותי שכחת ולא בטחת בי : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותבצעי. כן נקרא חמדת העושר כמו ויטו אחרי הבצע (ש"א ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שחד אחר שחשב העריות חזר לש"ד שעל ידו נגמר הדין, וכן נשך ותרבית, ולא לבד שגזלת את החלשים גם את רעיד תבצעי בעשק : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותבצעי. מענין גזלה כמו כן ארחות כל בוצע בצע. ויל"פ מענין רווח כמו מה בצע, שתעשוק ותעשיר בזה את רעיד ואנשי בריתך שהם מצרים ואשור : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וְהִנֵּה הִכִּיתִי כְפִי אֶל-בִּצְעֶךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְעַל-דָּמֶךָ אֲשֶׁר בָּתוֹכָךְ:

רש"י הכיתי כפי. לעקתי ווי וקינה : אל בצעידך. כאן למדנו שהגזל קשה מן הכל שעליו נתחתם גזר דין : (רש"י)

מצודת דוד הכיתי כפי. זה בזה דרך צער על הגזל אשר עשית ועל הדם הנקי הנשפך בתוכך : (מצודת דוד)

מצודת ציון בצעדך. כן נקרא גם העושק כמו בוצע בצע רע לביתו (חבקוק ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה אמנם מה שהכיתי כפי כמ"ש (למעלה כ"א)

וגם אני אכה כפי אל כפי, שהוא מה שגמר הדין שילך נבוכדנצר להחריב את ירושלים זה לא היה בעבור ע"ז וג"ע, רק על בצעך בעבור העושק שהיה ביניהם כמ"ש בדור המבול שלא נחתם גז"ד אלא על הגזל כמ"ש הטעם (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והנה הכיתי כפי**. כמ"ש (כ"א כ"ב) וגם אני אכה כפי (מלבי"ם): באור (המלות)

[יד] הַיַּעֲמֹד לְבַךְ אִם-תִּזְוֹקֶנָה יְדִיךָ לְיָמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי וְעִשִׂיתִי:

כ"י חסר אני עושה אותך. פועל לך כפעלך : (כ"י)

מצודת דוד **היעמוד לבך**. על עמדה להתחזק : **אם תחזקנה ידיך**. לעשות גבורות במלחמה בעת בוא הימים ימי הגמול אשר אני עושה עמך : **ועשיתי**. נכון הדבר בידי כאלו כבר עשיתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **היעמד לבך**, ר"ל שאם היה הגז"ד בעבור עבירות שבין אדם למקום היה עדיין תקנה בתשובה, אבל אחר שנגזר הדין בעבור עבירות שבין אדם לחברו שע"ז אין מועיל תשובה עד ששייב העושק, וא"כ איך יעמד לבך לימים אשר אני עשה אותך משפט, אני ה' דברתי **ועשיתי** בעת שדברתי הגז"ד כבר נעשה מעשה וא"א להשיב דבר שכבר נעשה (מלבי"ם): באור (הענין)

[טו] וְהַפִּיצוֹתִי אוֹתְךָ בְּגוֹיִם וְזָרִיתִךָ בְּאֶרְצוֹת וְהִתְמַתִּי טוֹמְאֹתְךָ בְּמִקְרָ:

כ"י והתימותי. וכלית : (כ"י)

מצודת דוד **והתימותי**. בזה אמרק ואכלה טומאתך ממך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וזריתיך**. ענין פזור : **והתימותי**. מלשון תם והשלמה וכליון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והפיצותי לכן אפיץ אותך בגוים**, ומשם תזרה בארצות רחוקות וע"י רובי הגליות, **והתמתי טומאתך ממך** ששם תקבל ענשך ושם תשוב בתשובה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בגוים, בארצות.** עיי למעלה (י"ב ט"ו): (מלבי"ם באור המלות)

121 וְנִזְנָלְתָּ בְּךָ לְעֵינַי גּוֹיִם וַיִּדְעֶתָ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

רס"י ונחלת בך. תתחלחי בעלמך על מה שעשית : (רס"י)

מצודת דוד **ונחלת בך.** תהי מחוללת בעוונך בפני העובדי כוכבים ואז תדע שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונחלת.** מלי חלול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונחלת בך** אח"כ תנחול בעצמך, שנחלתך מאבותיך היה שהיית עם קדוש וה' הוא נחלתך, שזה הנחלה תלוי בך בעצמך, תשוב אל הנחלה הזאת, ומפרש מהו הנחלה **וידעת כי אני ה'**, שתשוב לדעת את ה' שהוא נחלתך מימי קדם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ונחלת,** מנחלים נחלה ובינינו נפעל, כמו ונחלת, ואין בו דגש מפני הח' : **בך.** פיי הענינים שהיו בך מקדם: (מלבי"ם באור המלות)

122 וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **123** בֶּן-אָדָם הֵיוּ-לִי בַּיִת-יִשְׂרָאֵל (לסוג) לְסִיגָה כָּלָם זְוֹשֶׁת וּבְדִיל וּבְרָזָל וְעוֹפֶרֶת בְּתוֹךְ כּוֹר סִגִּים כֶּסֶף הָיוּ: (ס)

רס"י **לסיג.** תערוצת פסולת המעורב בכסף וזהב ולריך להתיכו באש לכורפו : **כור.** שְׁכֹרְפִין כו זהב : (רס"י)

מצודת דוד **לסיג.** מתחלה כשהוצאתים ממצרים היו משובחים ככסף וכאשר נתתים בכור ר"ל כאשר הבאתים אל הארץ נהפכו להיות סיג כי קלקלו מעשיהם : **כולם.** כל בית ישראל נעשו בתוך הכור נחושת או בדיל וכי ר"ל כולם קלקלו בארצם עם כי יש התחלפות מה ברשעם בפחות ויתר מ"מ כולם היו כסיגים אל מול הכסף אין אחד בהם מיישר דרכו כאשר מתחלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לסיג.** כן נקרא פסולת הכסף כמו הגו סיגים מכסף (משלי כה)

נחשת ובדיל וגוי'. שמות מיני מתכות מחולפות : **כור.** כן שם הכלי שמזקקין בו הכסף והזהב כמו וכור לזהב (שם וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **היו לי בית ישראל לסיג,** כבר בארתי בפיי ישעיה (מ"ח) במש"ש הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עיני, שר"ל שהמצרף להסיר הסיגים בכור שיש בו כסף הוא ישליך כל הסיגים ולא ישאיר רק הכסף, אבל המצרף סיגים בכור עוני, ר"ל בכור שאין בו כסף רק כולו סיגים הוא לא ישליך רק הסיגים הגרועים לגמרי, והמתכיות החשובים בערכם הגם שהם ג"כ אינם כסף יניח, וכן אם יצרף ה' את הדור שיש בו צדיקים ורשעים יכלה את הרשעים ויניח את הצדיקים, אבל אם כולם אינם צדיקים אז יברר מי שהם צדיקים לערך אנשי דורם הרשעים שהם נחשבו ככסף לעומת הגרועים בהחלט, וז"ש אחר **שהיו לי בית ישראל לסיג** שהם כולם סיגים, רק שיש בסיגים האלה כמה מינים השונים, והם **נחשת ובדיל וברזל ועופרת** וע"י שנתתים בתוך כור לצרפם, ע"כ **הסיגים כסף היו,** נחשבו הסיגים ככסף, שהסיגים הבלתי גרועים כ"כ טובים ככסף לעומת הגרועים מהם, וכיון בזה על הצירוף והבירור הראשון שצרפם בעת גלות יכניה שהוציא מהם החרש והמסגר והטובים שבהם והגלם בבלה, והם היו כסף נגד הסיגים שנשארו בירושלים, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **סיגים כסף.** לדעת המפי בא היו"ד והמ"ם עם הסמוכות שלא כדת, ולמ"ש ר"ל הסיגים היו כסף : (מלבי"ם באור המלות)

יט **לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעֹן הֲיִוֹת כְּלָכֶם לְסִגִּים לְכֹן הֲנִנִּי קִבֵּץ אֶתְכֶם אֶל-תּוֹךְ יְרוּשָׁלָּם:**

מצודת דוד **אל תוך ירושלים.** להנתיך אתכם שמה כאלו הוא הכור : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **יען היות כלכם לסיגים הנני קבץ אתכם,** לכן קבץ אותם לשלחם בגולה שע"כ ברר הטובים שבהם, והיה להם שארית ופליטה בגלותם, כמ"ש (ירמיה כ"ד) הראני ה' שני דודאי תאנים וכו', שבאר שם שגלות יכניה היה כתאנים הטובות ששלחם לבבל לטובה ולפליטה, והפרישם מן התאנים הרעות שנשארו שם והיו לקללה, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

כז **קִבַּצְתָּ כֶּסֶף וְנִזְזַשְׁתָּ וּבִרְזָל וְעוֹפֵרֶת וּבְדִיל אֶל-תּוֹךְ כּוֹר לְפִזּוֹת-עַלְיוֹ אֵשׁ לְהַנְתִּיךָ כִּן אֶקְבֵּץ בְּאִפִּי וּבַזְּזוֹמֹתַי וְהַזְזוֹתַי**

וְהִתְכַתֵּי

אֶתְכֶם:

רַפ"י קְבוּלַת כֶּסֶף. כְּאִשֶּׁר יִקְבֹּץ הַלְוֹרָף אֶת כָּל הַסִּיגִים אֶל תּוֹךְ כּוֹר :
לִפְחָה. לִנְפַח : לְהַנְתִּיךְ. וַיִּלְקַח מִתְרָגֶם וּתְתִיךְ : (רַפ"י)

מצודת דוד **קְבוּצַת כֶּסֶף**. כְּמוֹ שֶׁמִּקְבָּצִים כֶּסֶף וְנַחֲשֵׁת וְכוּי הַמְעוֹרְבִים זֶה
בְּזֶה אֲשֶׁר יִקְבְּצוּ אוֹתָם לְאֶסְפָּס אֶל תּוֹךְ הַכּוֹר לְנֹשֵׁב עֲלָיו אֲשֶׁר לְהַבְעִירוֹ
לְמַעַן יוֹתֵךְ הַכֹּל וַיִּשְׂרַף וַיִּשְׂאֵר הַכֶּסֶף מִזֹּקֵק וְנָקִי כִּן אִקְבוֹץ אֶתְכֶם בְּאִפִּי
וְאֵנִיחַ אֶתְכֶם בְּתוֹךְ הָעִיר וְאֶתִּיךְ אֶתְכֶם לְהִיוֹ נְמִסִּים וְנִמְקִי בְּצִרוֹת
הַמְצוֹר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לִפְחָה**. מִלִּי הַפְּחָה וְנִשְׁיְבָה : **לְהַנְתִּיךְ**. מִלְשׁוֹן הַתְּכָה וַיִּצִיָּקָה :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **קְבוּצַת כֶּסֶף וְנַחֲשֵׁת** שֶׁאֲחֻשׁוֹב כְּאִילוּ יֵשׁ שֵׁם גַּם כֶּסֶף,
שֶׁאִזּוֹ יִשְׁגִּיחַ הַצּוֹרֵף עֲלָיו **לִפְחָה עֲלָיו אֲשֶׁר לְהַנְתִּיךְ** שְׁנוּפַח בְּכוֹנָה לְהַנְתִּיךְ
וְלִהְפָּרִישׁ אֶת הַסִּיגִים מִן הַכֶּסֶף **כִּן אִקְבָּץ** הַגַּם שִׁיְהִיָּה **בְּאִפִּי וּבַחֲמַתִּי** שֶׁהִיא
הָאֵשׁ שִׁיכְלָה הַסִּיגִים, בְּכִיזִי יִהְיֶה בְּהַשְׁגָּחָה, **וְהַנְחִתִּי וְהִתְכַתֵּי אֶתְכֶם**,
שִׁיְהִיָּה הַהֲתַכָּה וְהַפְּרִשַׁת הַכֶּסֶף לְבַד, עִי"י ה' וְהַשְׁגַּחְתּוּ : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כ-כא) **אִקְבָּץ, וְכַנְסִתִּי**. יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין קְבָץ אֶסְף, כֶּנַס,
הַקּוֹבֵץ מִקְבָּץ הַנְּפִזּוֹת, וְהָאוֹסֵף אוֹסֵף אֶל מְקוֹם אֶחָד, כְּמִישׁ (יִשְׁעִיָּה
י"א), וְהַכּוֹנֵס כּוֹנֵס לְמְקוֹם שְׁמוֹר בֶּל יֵצֵא מִשָּׁם, כּוֹנֵס כְּנֹד מִי הַיָּם, וְעִזִּי"א
לְאֶסְוֹף וְלִכְנֵס (קְהֵלֶת ב') רִ"ל שִׁיכְנֵס עִ"מ שִׁישְׂאָרוּ בְּכוֹר : **בְּאִפִּי, בַּחֲמַתִּי,**
עֲבֹרְתִי. כִּבֵּר בְּאֶרְצִי לְמַעַלָּה (ה' י"ב) שְׁטָאָף הוּא הַחִיצוֹן. וְחִמָּה הִיא
הַחֲמָה הַפְּנִימִית, וְשִׁתִּיָּהן יִהְיוּ עַל הַחוּטָא, וְגִדְרָה הַעֲבֵרָה שְׁעִי"י אִפּוֹ וְחִמָּתוֹ
שׁוֹפֵךְ קִצְפוֹ גַּם עַל הַבִּלְתִּי חוּטָא, שְׁעוֹבֵר גְּבוּל הָאָף לְקִצְוֹף עַל הַכֹּל, כְּמִישׁ
(יִשְׁעִיָּה י"ג י"ג), וְעִזִּי"א וְנִתְכַתֵּם מִעֲצַמְכֶם שְׁכִיּוֹן שְׁנֵתָן רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית וְכוּי
(מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְכַנְסִתִּי אֶתְכֶם וְנִפְזַזְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֲבֹרְתִי וְנִתְכַתֵּם
בְּתוֹכָהּ:

מצודת דוד **וְכַנְסִתִּי**. אֶל תּוֹךְ הָעִיר וְכַפַּל הַדְּבַר בְּמִישׁ : **וְנִפְחָתִי**. אֲנֹשֵׁב
עֲלֵיהֶם בְּאֵשׁ עֲבֹרְתִי רִ"ל בְּכָל פֶּעַם אֲגַדִּיל הַצָּרָה וְתִהְיוּ נְמִסִּים בְּתוֹכָהּ :
(מצודת דוד)

מצודת ציון **וְכַנְסִתִּי**. מִלִּי הַכְּנִסָּה : **וְנִפְחָתִי**. מִלִּי הַפְּחָה : **עֲבֹרְתִי**. מִלִּי עֲבֵרָה
תַּעֲס : **וְנִתְכַתֵּם**. מִלִּי הַתְּכָה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכןסתי אתכם, אבל אחר שהפריש את הכסף והוציא את בני גלות יכניה מירושלים, אז אכניס אתכם, שהכניסה היא מה שמכניס דבר שישאר בפנים ולא יצא ממקום כניסתו (וזה הבדלו מן קיבוץ) ר"ל שיתר העם נשארו כנוסים בהכור שהיא ירושלים ולא ימצאו בבלה, **ונפחתי עליכם באש עברתי** שגדר העברה היא החרון הכללי המתפשט על כלל העם (ואינו מבחין בין צדיק לרשע), שלא יהי באף ובחמה על החוטאים לבד רק בעברה להשחית את כולם, **ונתנתם בתוכה**, לא יחס עוד הנתיכה אל ה' רק שיותכו מעצמם מצד שיהיו בתוכה, שזה משל אל האבדון שהיו בעת גלות צדקיהו : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] כְּהִתְנַחֵם כְּסָף בְּתוֹךְ כּוֹר כֵּן תִּתְּנוּ בְּתוֹכָהּ וַיִּדְעֵתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה שְׁפַכְתִּי זִמְתִּי עֲלֵיכֶם: (פ)

מצודת דוד כהתוך כסף. כמו התכת הכסף בתוך הכור בן תותכו בתוך העיר בצרות המצור : **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' שפכתי חמתי עליכם ובגמול בא ולא במקרה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כהתוך כסף, ובכ"ז תתכו בתוכה לגמרי ככסף הנתך בתוך כור שניתך בקלות יותר מן הברזל, וגם יאמר שבכ"ז גם זה היה לצרפם שיחזרו למוטב ויזדקקו ככסף, כי ע"י הצירוף הזה **וידעתם כי אני ה'** תכירו שאני המעניש והמשגיח : (כג) **ויהי דבר ה'** עתה פירש לו מי הארבעה מיני סיגים שחשב למעלה, שהם נחושת ובדיל וברזל ועופרת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כהתוך כסף. כהתכת כסף, כמו כהנתוך : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: [כד] בֶּן-אָדָם אָמַר-כֹּה אֶת אֶרֶץ לֹא מִטְהַרְתָּהּ הִיא לֹא גִשְׁמָה בַּיּוֹם אֵעָם:

כ"י לא גושמה ביום זעם. לא נתן גשם הראוי לה לטהר ביום זעם ופירוש הדבר כהרגומו לא איתעבדו זה עובדין טבין דיגנון עלה ביום לוט : (כ"י)

מצודת דוד אמר לה. על ירושלים : **לא מטוהרה היא**. לא עשית תשובה לטהר עצמך מן עוונך לכן לא ירד בה הגשם ביום זעם ה' וחרון אפו

וכמ"ש וחרה אף ה' וכו' ולא יהיה מטר (דברים יא) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **גושמה.** מלי גשם ומטר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אמר לה שמה שאמרתי שהיו לי בית ישראל לסיג, היינו שאת ארץ לא מטהרה היא ויצייר הכליון שנעשה בארץ כציור הכליון שנעשה בארץ בעת המבול, כי גם הם השחיתו דרכם כמו דור המבול, רק שבעת המבול ירד הגשם וטהר את הארץ, שאז נמחה כל הטומאה והגיעול שנמצא ע"פ הארץ כרוחץ דבר מטונף במים שיטהר מטומאתו וצואתו, ואחר המבול היתה הארץ מטהרה שהמים מטהרים כל טומאה, אבל את לא נטהרת אחר החורבן, כי לא גשמה ביום זעם, שביום שזעם ה' עליך לא ירד הגשם לטהר את הארץ כי היה החורבן ע"י אש לא ע"י מים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא גשמה. מבנין פועל ונפל הדגש, ומפיק הה"א לתפארת הקריאה, רד"ק. רש"י פ"י לא נתן גשם הראוי לה לטהרה (מלבי"ם באור המלות)

[כה] קָשֶׁר נְבִיאִיהָ בְּתוֹכָהּ כְּאֵרֵי שׂוֹאֵג טָרֶף טָרֶף נֶפֶשׁ אֲכָלוּ זֶסֶן וַיִּקָּר וַיִּקְוּ אֲלֻמְנוֹתֶיהָ הָרָבּוּ בְּתוֹכָהּ :

רש"י קשר נביאיה. נקשרים יחד בעלה רעה : נפש אכלו. שהיו נוטלין שוחד ומחזיקין ידי מרעים להרוג ולשלו ולבזז ונבזזין להם שלום : חוסן. ממון :

מצודת דוד קשר נביאה. בתוך העיר יש קשר נביאי השקר המתנבאים על השלום : כארי שואג. כמו הארי השואג בקול להטיל אימה ואח"ז טורף טרף כן המה מבהילי האנשים בקולם ודבריהם ובזה הם מסיתים וטורפים אותה מן העולם : נפש אכלו. אוכלים הנפשות ולוקחים מהם החוזק והיקר ומרבים האלמנות כי יהרגו אנשיהם ר"ל הם מסבבים כל אלה כי בהשענם על דבריהם ימאנו לעשות תשובה ובאה הפורעניו בעוונם (מצודת דוד)

מצודת ציון קשר. ענין אגודה בהסכמה אחת : חוסן. ענין חוזק כמו וחסון הוא כאלונים (עמוס ב) : ויקר. ענין כבוד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קשר עתה חושב ד' מיני הסיגים, הנחושת הם קשר נביאי השקר שהיו עוסקים בנחוש וקסם, והם היו דומים כארי שואג לטרוף טרף שהארי בעת ישאג י"ל טרף כמ"ש הישאג אריה בעיר וטרף

אין לו, וכן הם בעת שאגו וינבאו טרפו טרף, אבל הארי טורף בשר וגויה והם נפש אכלו שאכלו את הנפש הרוחניית כי החטיאום בנפשותם, וגם חסן ויקר יקחו כמ"ש הנושכים בשניהם וקראו שלום, ואלמנותיה הרבו בתוכה שעל ידי נבואתם נהרגו האנשים בידי אויב ונשארו נשיהם אלמנות (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חסן ויקר. דברים חזקים ויקרים: (מלבי"ם באור המלות)

כַּהֲגִיֵּה זֶמְסוֹ תוֹרָתִי וַיִּזְכְּלוּ קִדְשֵׁי בֵּין-קִדְשׁ לְזוֹלָה לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין-הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשְׁבְּתוֹתַי הֶעֱלִימוּ עֵינֵיהֶם וַאֲזַל בְּתוֹכָם:

רפ"י חמסו תורת. עליהם היה להוכיח ולהורות ולהודיע חק ומשפט ולא עשו הרי זה חמס שחמסוה מן הצריכין ללמוד: ואחל. ונתחללתי: (רפ"י)

מצודת דוד חמסו תורת. הסירו תורת מהם כי לא למדו עמהם ועל הכהנים ללמד התורה כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב): **ויחללו**. בזו קדשי ולא עשו הבדל והפרש בין דבר קדש לדבר חולין: **לא הודיעו**. ההבדל שביניהם: **ומשבתותי**. ומחלול השבתות העלימו עין ולא מיחו בהמחללים אותם: **ואחל בתוכם**. נעשיתי ביניהם מחולל ולא מקודש: (מצודת דוד)

מצודת ציון חמסו. ענין הסרה כמו נחמסו עקביך (ירמיה יג): **ויחללו**. ענין בזיון: **ואחל**. מלי חלול: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כהנייה, הם היו הבדיל, כי אותם הבדיל הי' מעדת ישראל ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, והם היו מוטל עליהם, **א**. ללמד את התורה כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, והם חמסו תורת, **ב**. לשמור את המקדש וקדשיו והם חללו קדשי כי בין קדש לחול לא הבדילו, ולא נזהרו בטומאה וטהרה, וגם משבתותי העלימו עיניהם ולא הזהירו על חילול שבת ששקול כנגד כה"ת: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חמסו תורת. החמס נופל על כל דבר שנעשה שלא כראוי, וחוטאי חומס נפשו, ור' יונה כתב שחמס בלשון ערבי הסרת הדבר ממקומו, וכן (צפניה ג' ד') חמסו תורה: (מלבי"ם באור המלות)

[כז] שְׂרִיָּה בְּקִרְבָּה כְּזֹאבִים טֹרְפֵי טֹרֵף לְשֹׁפֵךְ-דָּם לְאֵבֶד נְפֹשׁוֹת לְמַעַן בְּצַעַת בְּצַעַת בְּצַעַת :

רש"י למען בצוע בצע. לחטוף ממון : (רש"י)

מצודת דוד שריה. השרים אשר בקרבה המה כזאבים כי יטרפו טרף לשפך דם לאבד נפשות למען יגזלו מהם את העושר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שריה בקרבה הם היו הברזל שהיא המתכת היותר חזק וההורג נפשות, כן היו כזאבים, שיש הבדל בין האריה והזאב, האריה אינו טורף את האדם רק בעת רעבונו אבל הזאב טורף לשפך דם גם כשאינו רעב, והיו שופכים דם או כדי לאבד נפשות או למען בצע בצע ולגזול ממון הנרצח : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וְנָבִיאֵיהָ טָזְזוּ לָהֶם תְּפֹל זֹזִים שְׂוֹא וְקִסְמִים לָהֶם כָּזָב אֹמְרִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וַיְהוּה לָא דְבַר :

רש"י טחו להם תפל. דומין לטחי צנין צטיט שאינו מעובד כל לרכו שאין צו תצן והוא נפטר מאליו צבא עליו גשמים ולקון תפל כל דבר המחוסר תקון :

מצודת דוד ונביאיה. נביאי השקר : טחו להם תפל. על הכותל שעשו טחים טיט תפל שאינו מתוקן כהלכתו לייפות הכותל ולהחליקו ר"ל מייפים נבואת שקריהם במליצה נאותה ומזויפת להיות מקובל על הלב : חוזים שוא. מתנבאים בשוא ומגידיים להם קסמים בכזב : אומרים. בדבריהם אומרים בשם ה' כה אמר ה' אבל ה' לא דבר במ והמה מכחשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון טחו. ענין מריחה לסתום הנקב : תפל. כל דבר שאינו מתוקן כל צרכו קרוי תפל וכן והנם טחים אותו תפל (לעיל יג) : חוזים. מתנבאים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונביאיה, חוזר אל הנביאים לאמר שלא לבד שלא הוכיחו את הכהנים והשרים עוד עזרו להם במה שנבאו בשקר בשם ה', ומי"ש טחו תפל התבאר למעלה סימן י"ג : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] עִם הָאָרֶץ עֲשִׂקוּ עֲשִׂק וְגִזְלוּ גִזֹּל וְעֵנִי וְאֲבִיוֹן הוֹנֵוּ וְאֶת-
הַגֵּר עֲשִׂקוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט:

מצודת דוד עשקו עושק. זה עושק הגוף במכות וכדומה : הונו. עם כי מהראוי לתת להם צדקה הם לא נתנו ועוד לקחו משלהם : ואת הגר עשקו. עם כי ראוי לאהבו : בלא משפט. כל אלה נעשה בסבת העדר המשפט ואיש כל הישר בעיניו יעשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הונו. מלי אונאה ועושק ממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עם הארץ, הם היו העופרת הגרוע מכולם, והם עשקו וגם גזלו, וגם עני ואביון הונו, וכ"ז היה בלא משפט יען שלא היה משפט בארץ ואיש הישר בעיניו יעשה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עשק גזל. עשק המעכב שכר שכיר והוא קל מגזל : (מלבי"ם באור המלות)

[ל] וְאֲבִקְשׁוּ מֵהֶם אִישׁ גֵּדֶר-גֵּדֶר וְעִמָּד בְּפֶרֶץ לְפָנַי בְּעַד
הָאָרֶץ לְבִלְתִּי שְׂזֹתָהּ וְלֹא מִצְאָתִי:

מצודת דוד ואבקש מהם. בקשתי ביניהם איש גודר גדר הפרצה לבל יבוא האויב העירה או מי לעמוד בפרץ לבלי תת לבוא ר"ל בקשתי מי מחזיר את ישראל בתשובה או מי עומד בתפלה לפני עליהם לבל אשחיתם והנה לא מצאתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון גודר גדר. הכותל תקרא גדר : בפרץ. שבר הכותל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואבקש הוא הנמשל שלא מצא כסף בין הסיגים, שבקש איש שיגדר גדר היינו לתקן הפרצות ואת הדור, או עכ"פ שיעמד בפרץ שזכותו תגין על הדור, ולא יתן המשחית לבא ולנגף ולא מצא, ולכן. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גדר גדר ועמד בפרץ. עני לעיל (ייג ה'): (מלבי"ם באור המלות)

[לא] וְאֲשַׁפֵּן עֲלֵיהֶם וְעָמִי בְּאֵשׁ עֲבָרְתִּי כְּלִיתֶם דְּרָכֵם
בְּרֵאשֵׁם נְתַתִּי נָאם אֲדַנִּי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד ואשפוך עליהם זעמי ואכלם באש עברתי וגמול דרכם אתן בראשם : (מצודת דוד)

מצודת ציון עברתי. מלי עברה וזעם : כליתים. מלי כליון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואשפך עליהם זעמי שהוא העונש, וזה יהיה בשני פנים, א. באש עברתי כליתים שהעברה היא שמעניש בכלל ואינו מבחין בין טוב לרע, ב. דרכם בראשם נתתי שהוא העונש ההשגחיי לפי דרכו ומעשהו (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות זעמי עברתי. עיי לעיל (כ"א ל"ו): (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-כג

א ויהי דבר-יהוה אלי לאמור: **ב** בן-אדם שתיים נשים בנות אדם-אונות

כ"י שתיים נשים. תרתי מדינן דליונון כתרתינן נסין : צנות אס אחת. שתייהן מכנסיה אחת נחלקו לשתיים צימי רחבעם : (כ"י)

מצודת דוד שתיים נשים. ר"ל שתי מלכיות באו מכנסיה אחת והם מלכות יהודה ומלכות אפרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שתיים נשים, המשיל מלכות אפרים ויהודה לשתי נשים, שהשם יצייר ענינו עם ישראל כאיש לאשתו, כי כן בא עמהם בברית דודים ועת יסורו מתחתיו לעבוד עבודת נכר יצייר אותה כאשה הזונה תחת בעלה, ואמר ששתיים נשים אלה שהם אפרים ויהודה הגם שעתה הם מחולקים היו בנות אדם אחת, שבראשיתם היו תמיד אומה אחת (מלבי"ם): באור הענין

ג ותזנינה במצרים בנעוריהן וזו שמה בעכו שדיהן ושם עשו דהי בתוליהן:

רפ"י שמה מועכו. בני מצרים את קדיהם ל' ומעוך (ויקרא כז) : **וְשָׂם עֵשָׂו. הַמַּצְרִיִּים אֶת דָּדִי בְּתוֹלֵיהֶן כְּלוֹמַר לַמְדוּם אֶת דְּרָכֵי תוֹעֵבוֹתָם, עֵשָׂו אִיטְוִינִירִי"ץ בְּלַע"ז :** (רפ"י)

מצודת דוד ותזנינה. בעת נעוריהן כשהיו במצרים זנו עמהם : **שמה.** בהיותן במצרים מעכו הנואפים את שדיהן והוא ענין התחלת הזנות ובדרז"ל וכי מה עשה לה ערבי הלז וכי מפני שמיעך לה בין דדיה וכי (כתובות לו) : **עשו.** המצרים משמשו וכתשו הדדים בעודן בתולות והוא כפל ענין במ"ש ור"ל עוד היו במצרים התחילו לעבוד עבודת כוכבים של מצרים ולפי שעשו שם דבר מועט לכן אמר מעכו ועשו שאין בה זנות ממש (מצודת דוד) :

מצודת ציון מעכו. ענין סחיטה וכתשה במשמוש היד ודוגמתו ומעוך וכתות (ויקרא כב) : **שדיהן.** הם דדי האשה : **עשו.** גם הוא ענין סחיטה וכתשה במשמוש היד וכן הנני עושה את כל מעניך (צפניה ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותזנינה ועוד במצרים התחילו לזנות מאחרי ה', והיה להם אז ע"ז ג' תירוצים, **א.** מצד שהיו **במצרים** מקום הזימה ר"ל ששם סרו מאחרי ה' מפני שמצרים היתה מלאה תועבות, **ב.** **שמסבת נעוריהן זנו** שהיה הזנות ע"י רתיחת התאוה וקוצר השכל שבימי הנעורים, ר"ל שאז עדיין לא קבלו את התורה והאמונה כראוי, **ג.** **שם מעכו שדיהן** שהם ענינים שהיו עושים במצרים לעורר תאות המשגל, היינו שהמצרים התעו אותם במעשהם ובמנהגיהם אל עבודת נכר (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עשו. מענין ועסותם רשעים, מיעוך וכתשה, ומזה שם עיסה בלשון המשנה, ושם עריסה במקרא, ראשית עריסותיכם, שהרי"ש נוסף כמו שרביט שבט, סרעף סעיף וכדומה. ושדים הם העליונים, ודדים במקרא הם במקום הבתולים, כמ"ש בפ"י משלי על דדיה ירווך בכל עת : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וְשִׁמוֹתָן אֶהְלֶה הַגְּדוֹלָה וְאֶהְלִיבָה אֲזוֹתָהּ וְתִהְיֶינָה לִי וְתִלְכְּנָה בָּנִים וּבָנוֹת וְשִׁמוֹתָן שְׁמֵרוֹן אֶהְלֶה וִירוּשָׁלַם אֶהְלִיבָה:

רפ"י ושמותן. זכינוי אהלה ואלהיב' : ושמותן. הראשונים שומרון היא שאני מכנה אהלה שנעשית אהל מתחילה לעגלי ירבעם ובית הבעל לאחאז ואע"פ ששומרון לא נבנתה אלא בימי עמרי קורא את מלכי ישראל על שמה שמנבנית נעשית ראש : אהליבה. על שם שאהלי היה זה ומקדשי

מצודת דוד ו**שמותן**. בשם הכנוי : **אהלה הגדולה**. הגדולה שבהן נקראת אהלה ואהליבה היה שם אחותה הנטפלת עליה הקטנה ממנה : **ותהיינה לי**. לקחתי אותן לי לנשים : **ושמותן**. העצמי : **שומרון אהלה**. זו שהיה שם הכנוי שלה אהלה שם העצמי היא שומרון ונקראת אהלה ע"ש שהיה בה אוהל לעגלי הזהב וכאומר אהל שלה ואין לי חלק בה : **אהליבה**. ע"ש שהיה אהלי בה והוא בה"מ ור"ל לקחתים לי לעם והם פרו ורבו וגדלו והצליחו **מצודת** : **דוד**

מלבי"ם - באור הענין ו**שמותן**, ואז כבבר נתחלקו בשמות, כי היו נמצאים שבטים שהיו אדוקים בתורת האבות, כמו שבט לוי שלא עבדו ע"ז במצרים ולא בטלו ברית מילה וכן היתה יהודה לקדשו והם היו המיעוט, כי יתר השבטים נקראו **אהלה** שהיה להם אהל בפ"ע נפרד מה', והיא היתה **הגדולה**, ר"ל שהם היו הרוב, ו**אהליבה** שהם שבט לוי ויהודה שהי' אהלי בה, והיו צדיקים והי' שוכן בס שהם היו להי', ובכ"ז היתה **אחותה**, ר"ל לא נפרדו אז והיו גוי אחד ו**ותהיינה לי**, הי' ארש את שתיהן לו לעם במ"ת : **ותלדנה בנים ובנותו** שפרו ורבו בא"י ואז נתחלקו לשתי ממלכות, ור"ל הגם שבמצרים נתחלקו בשמות בכ"ז היו אח"כ שתיהן לי עוסקים בעבודתי, ונקראו שתיהן בשם אחד, עד אח"כ שילדו בנים ובנות, אז נתחלקו בימי ירבעם, עד שבימי אחאב התחילו לעבוד את הבעל, ואז נתחלקו שנית, אם בשם, אם במקום מגורתן, כי אז **ושמותם שומרון אהלה** ששומרון הקבעה לעיר מלכות אפרים ונקראה ביחוד בשם אהלה, כי אז נפרדו מהי' לגמרי ו**ירושלים** היתה לעיר מלכות יהודה ונקראה **אהליבה** ששם נשאר מקדש הי' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אהלה**. אהל שלה מופרדת מבעלה : **אהליבה**. היינו אהלי **בה** : (מלבי"ם באור המלות)

וְתֵן אֶהְלָה תְּזוֹתַי וְתַעֲגֹב עַל-בְּיַתְּבֵיהָ אֶל-אֲשׁוּר קְרוֹבִים:

רש"י ותעגב. ותתאוה איסוי"ר זלע"ז ל"א דיקסירי"ר : אל אשור קרובים. שהיו סכנים לה וסלחו להם להיות להם לעזר זה היה מנחם בן גדי (מלכים ז ט"ו) שנתן מס לפול מלך אשור להיות ידו אתו להחזיק הממלכה בידו והגביא מדמה הדבר לאשה מנאפת שאם היו עובדים להקב"ה לא נטרכו למלכי אשור : (רש"י)

מצודת דוד ותעגב. חשקה חשק הזנות על תאות מאהביה וחוזר ומפרש חשקה היה אל בני אשור כאלו היו קרובים אליה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותעגב. כן יקרא חשק הזנות כמו מאסו בד עוגביה (ירמיה ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותזן, מאז זנתה אהלה לע"ז ולהתערב בגויי הארצות, עד שלבסוף ותעגב על מאהביה אל בני אשור שהיו קרובים ר"ל שבאו לארצה, וזה היה בימי מנחם שנתן לפול מלך אשור אלף ככר לחזק הממלכה בידו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותעגב. העיגוב הוא קודם אל הזנות שתעורר הזונים בדברי חשק ועגבים, כמו עגבים בפיהם, שיר עגבים (לקמן ל"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

101 לְבִשְׂי תַכְלֵת פְּזוֹזוֹת וּסְגָלִים בְּזוֹרֵי זָמֶד כֻּלָּם פְּרָשִׁים רֹכְבֵי סוּסִים :

מצודת דוד לבושי תכלת. לפי שהיו מלובשים בצבע תכלת והיו פחות וסגנים וכולם היו בחורים חמודים ופרשים ולתוספת ביאור אמר רוכבי סוסים ולא הולכי רגל : (מצודת דוד)

מצודת ציון תכלת. שם צבע חשובה : פחות וסגנים. ענין שררה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לבשי, ר"ל שעגבה לבני אשור, אם מצד יופי מלבושיהן שהם לבשי תכלת, אם מצד מעלתם שהיו פחות וסגנים ואם מצד יפיים בחורי חמד כלם ואם מצד גבורתם פרשים רכבי סוסים : (מלבי"ם באור הענין)

102 וַתִּתֵּן תְּזוֹנוֹתֶיהָ עֲלֵיהֶם מִבְּזוֹר בְּגֵי-אֲשׁוּר כֻּלָּם וּבְכָל אֲשֶׁר-עָגְבָהּ בְּכָל-עֲלוֹלֵיהֶם זָטָבְמָאָה :

רס"י ותתן תזנותיה עליהם. לב ניאופים ורוח זנונים נתנה עליה' שהית' מתאוה להם : ובכל אשר עגבה וגו'. בכל העכו"ם אשר נסתתפה עמהם למדה דרכיהם ונטמא בגילוליהם : (רס"י)

מצודת דוד ותתן תזנותיה עליהם. ר"ל לכן נתנה רוח זנונים עליהם וחשקה להם לכל הנבחרים מבני אשור : **ובכל אשר עגבה**. ולכל מי שחשקה נטמאים בכל תועבותיהם המאוסים כגלל של רעי כי כן זנתה ונאפה עמהם ר"ל סרתה מעלי וחשקה לפסילי אשור בראותה מרבית הצלחתם וכמו שחשקה כן עשתה ועבדה לפסיליהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותתן, ואח"כ נתנה תזנותיה עליהם בימי הושע בן אלה שאז היה לו עבד, ובכל גלוליהם נטמאה לעשות כתועבותיהם : (מלבי"ם באור הענין)

[ח] וְאֶת-תְּזוֹנוֹתֶיהָ מִמְצָרִים לֹא עֲזָבָה כִּי אֹתָהּ שָׁכְבוּ בְנֵעֻרְיָה וְהָמָּה עָשׂוּ הַדָּי בְּתוֹלָיָהּ וַיִּשְׁפְּכוּ תְזוֹנוֹתָם עָלֶיהָ:

רש"י ואת תזנותיה ממלכים לא עזבה. גם על מלכי מצרים סמכו שמלכנו (קס יו) צהוקע בן חלה חקר שלח מלכאים אל סוא מלך מצרים : כי אותה שכבו וגו'. ומאז וישפכו תזנותם עליה תאות זנונים נכנס זה מימי נעוריה : (רש"י)

מצודת דוד ואת תזנותיה ממצרים. חשק הזנות שהיה לה ממצרים לא עזבה כי בני מצרים שכבו עמה בנעוריה בדרך חיבה והמה משמשו וכתשו דדיה בעודה בתולה ולכן נתקע אהבתם בלבה וגם הם שפכו תאות זנותם עליה מאז ולכן לא עזבה אותם ר"ל שלא עזבה פסילי מצרים על כל הורגלה בהם מאז : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואת תזנותיה ממצרים לא עזבה, ר"ל שאח"כ מצא מלך אשור קשר בהושע ששלח מלכאים אל סוא מלך מצרים, כי אותה שכבו בנעוריה והיה להם ברית עם מצרים מכבר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תזנותיה. יש הבדל בין זנות, ובין תזנות, ובין זנונים, ובין זמה, שזנות היא הזנות הרגיל. וזנונים בכפל עי"ן הפעל מורה על התמדת הזנות ושהיא בפרהסיא כמו קח לך אשת זנונים וילדי זנונים, שכ"ה בכל השמות שנכפל עי"ן הפעל, כמ"ש בכ"מ. ותזנות, מורה ששופך זנות על אחרים, שע"ז בא בצורת ההפעיל. וזמה, מורה השתקעות המחשבה בזנות. ובזה תבין שנויי הלשונות בפרשה זאת : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] לָכֵן נְתַתֶּיהָ בַּיַד-מֵאֵהַבֵּייתָ בַּיַד בְּנֵי אֲשׁוּר אֲשֶׁר עֲגָבָה

עֲלֵיהֶם:

רפ"י לכן נתתיה וגו'. שצא סנחרב והגלה אותם : (כ"ז)

מצודת דוד נתתיה. מסרתי אותם ביד מאהביה ולתוספת ביאור אמר ביד בני אשור אשר חשקה להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן נתתיה זה היה סבה מאת ה' שלכן חשבם מלך אשור כמורדים אחר שכבר עגבה עליהם והיו תחת רשות אשור ע"כ נקם מהם על שרצו למרד בו ולקבל עול מלכות מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

וַיְהִי-עַתָּה לְכָל עֲרוֹתֶיהָ בְּנִיהַּ וּבְנֹתֶיהָ לְקָזֹזוּ וְאוֹתָהּ בְּזֹרֵב הָרְגוּ וְתַהֲי-נָשִׁים לְנָשִׁים וְשָׁפוּטִים עָשׂוּ בָהּ: (ס)

רפ"י ותהי שם לנשים. לוקח מהן קללה לכל הנואפו' להווסר ממנה ראו מה עלתה לפלונית על זימתה : ושפוטים. כמו שפטים יושטישא"ט זלע"ז : (כ"ז)

מצודת דוד המה. עם כי היו אהובים עכ"ז עשו בה משפט וגלו ערותה וזה הקלון שעושים לאשה זונה שמפשיטים בגדיה ומוליכים אותה ערומה בפני הבריות : לקחו. בשבי : ותהי שם לנשים. הדבר הזה היה תועלת להיות שם ופרסום לנשים לבל יעשו כמעשיה וגם היה תועלת לעשות בה משפט הגמול הראוי ור"ל המקום מסרה ביד אשור ובזתה וחללה את כבודה ומתחלה לקחו בניה ובנותיה והם בני גד ובני ראובן שגלו תחלה וארצה זבולון וארצה נפתלי שגלו אחריהם ואחר זה גלו את שומרון ראש המלוכה הנקראת בשם אהלה ונעשה לה כזאת למען יוסר יהודה ולמען תשלוש שר גמול עון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין המה גלו ערותה, לכן מלך אשור כבש את הארץ ולקחו בניה ובנותיה, היינו שהגלה אותם לחלח וחבור, ואותה בחרב הרגו שהרג רובם בחרב ובטל את המלכות, ותהי שם לנשים, שהגויים שהושיב שם יראו עי"כ את ה' ועונשיו ולקחו מוסר משומרון : (מלבי"ם באור הענין)

וַיִּתְּרָא אֲזוּזֹתָהּ אֶהְלִיבָהּ וְתִשְׁזוֹת עֲגַבְתָּהּ בְּמִנְזָה וְאֶת-תְּזוֹנֹתֶיהָ בְּזוֹנֵנֶיהָ אֲזוּזֹתָהּ:

רפ"י ותרא אחותה אהליבה. את כל הרעה אשר בא לאחותה על זנוניה ולא יראה : ותשחת עגבתה. תאותה זויט"ר בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד ותרא. ראתה את כל הרעה שבאה על אחותה אהלה ולא לקחה מוסר והשחיתה בדבר עון וחשקה יותר ממנה ואת דבר הזנות השחיתה יותר מזנוני אחותה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותרא אחותה אהליבה, הגם שירושלים ראתה סופה של אהלה, בכ"ז לא לקחה מוסר, כמ"ש (ירמיה ג') ולא יראה בגודה אחותה יהודה ותלך ותזון גם היא, ותשחת עגבתה ממנה וזה היה בימי אחז שנתן שוחד למלך אשור, ובימי מנשה שבאו עליו שרי הצבא אשר למלך אשור, ועז"א ותשחת עגבתה, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[יב] אֶל-בְּנֵי אֲשׁוּר עֲגָבָה פּוֹזוֹת וּסְגָנִים קְרָבִים לְבָשִׁי מְכַלּוֹל פְּרָשִׁים רֹכְבֵי סוּסִים בְּזוּרֵי זֶמֶד כָּלָם:

רפ"י אל בני אשור עגבה. זה אחז שקלח אל מלך אשור לעזרה (סס) : (רפ"י)

מצודת דוד אל בני אשור. חשקה אל בני אשור על כי היו פחות וסגנים וכאלו היו קרובים אליה : לבושי מכלול. ועל כי היו מלובשים במלבושים הכלולים בכל מיני יופי והיו פרשים ולתוספת ביאור אמר רוכבי סוסים וכולם היו בחורי למד לזה חשקה להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מכלול. מל' כל ור"ל כלול בכל היופי וכן מכלל יופי (תהלים נ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אל בני אשור עגבה, הגם שראו מה שעשו לאחותה (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְאָרָא כִּי נִטְבְּמָה דָּרַךְ אֲזוּד לְשִׁתִּיהֶן:

מצודת דוד וארא. ראיתי כמו שחשקה להם כן זינתה בפועל ונטמאה ודרך אחד לשתיהן כמו שעשתה אהלה כן עשתה אהליבה ר"ל גם היא חשקה לפסילי אשור בעבור מרבית הצלחתם וכמו שחשקה כן עבדה להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וארא ואני ראיתי שהסבה לכ"ז הוא מפני כי נטמאה, שהגם שלא עשו בפרהסיא כמו עשרת השבטים כמ"ש (ירמיה ג') והיה מקול זנותה ותחנף את הארץ, בכ"ז ה' ראה כי דרך אחד לשתיהן שסרו מאחרי ה' כמו עשרת השבטים : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] ותוסף אל-תזנותיה ותרא אנשי מזוקה על-הקיר צלמי (כש"דיים) כש"דים זזקקים בשער:

רש"י ותוסף אל תזנותיה. להתאוות לכלמים שלא ראתה אותם אלא דמותם : מחוקה על הקיר וגו'. בפסר. כזאת לא עשתה אחותה : כלמי כשדים. דמות אנשי כשדים שמשונין בלבושיהו : בפסר. מיני ליור : (רש"י)

מצודת דוד ותוסף. עוד הוסיפה על תזנותיה לחשוק למי שלא ראתה בעיניה ורק כשראתה אנשים חקוקים על הקיר צלמי אנשי כשדים מצויירים בצבע השער : (מצודת דוד)

מצודת ציון אנשי. כמו אנשים : מחוקה. מלי חקיקה וציור : הקיר. הכותל : צלמי. דמות וצורה : בשער. שם מין צבע חשוב וכן ומשוח בשער (ירמיה כב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותוסף, אח"כ בטלה מלכות אשור, ונבוכדנצר בשנה הראשונה למלכו כבש את נינוה ונעשה ראש למלכות אשור והושיב את כסא אשור בבבל, והיא לא הכירה עדיין את הכשדים, רק שראתה צורתם על הקיר והיה להם סימן שהיא צורתם, א. מצד החקיקה, ועז"א מחקה על הקיר, ב. מצד המלאכה, שהיו צלמי כשדים, שהיו עשויים כפי המלאכה שנהגו בכשדים, ג. מצד שהיו חקקים בשער שהיא צבע שהכשדים לבדם היו מושחים בו, וכן הכירו בס מצד צורת האנשים שהיו. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אנשי מחקה. כמו אנשים, וכן מאנשי התרים (מ"א י') : בשער. מין צבע : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] זזגורי אזור במתניהם סרוזוי טבולים בראשיהם מראה עלשים כלם דמות בגי-בבל כשדים ארץ מולדתם:

רש"י חגורי אזור. כן דרך לבושי כשדים : סרוחי טבולים. יתירי כובעים

גדולים ומנחם פירש כמו ויטבלו הכתונת צדס (צראקית לז) ופתרון סרוחי טבולי' כן הוא סרח העודף (קמו' כו) מן המלנפת לבועה, טבולים אין לו למיון ופתרונו לפי הענין וכן ת"י מחתין קולסין : שלישים. גבורים : (כ"י)

מצודת דוד **חגורי אזור**. כאלו חגורים עלי מתניהם באזור וכאלו בראשיהם מצנפות גדולות ועודפות ותולות מאחוריהם והמה היו טבולים ושרוים במי צבעונים : **מראה שלישים כולם**. כל צלמי הכשדים היה במראה שרים ומושלים : **דמות**. זה היה דמות בני בבל היושבים בכשדים ארץ מולדתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אזור**. חגורה : **סרוחי**. ענין עודף ויתרון כמו וסרח העודף (שמות כז) : **טבולים**. מלי טבילה ר"ל שרויים : **שלישים**. שרים כמו ומבחר שלישי (שם טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **חגורי אזור במתניהם**, שבני בבל היו חוגרים בחוזק כמ"ש (שבת דף י') הני חברין בבלאי וכו' כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה, **וסרוחי טבולים בראשיהם** כובעים ארוכים, והיו **מראה שלישים** וגבורים וזה היה **דמות בני בבל אשר כשדים ארץ מולדתם** כי הנכרים שהיו בבבל לא היו הולכים במלבושים כאלה רק בני בבל שנולדו בארץ כשדים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **סרוחי טבולים**. המצנפת טבול בצבע וסרח העודף ממנו יוצא משני צדדיו למטה : **שלישים**. גבורים ונכבדים כמו ושלישיה על כולו : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] **(ותעגב) ותעגבה עליהם למראה עיניה ותשלחו מלאכים אליהם**

כ"י למראה עיניה. כשזיל שראתה דמות לורתן : (כ"י)

מצודת דוד **ותעגבה**. חשקה להם בעבור מראה עיניה שראתה יופי צלמי צורתם ומלבושיהם : **ותשלח וגו'**. שיבואו לזנות עמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ותעגבה**, חשקה לראות אותם, **ותשלח מלאכים** היינו מה שהשתדלו לכרות עמהם ברית : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] **ויבאו אליה בגי-בבל למשכב הדים ויטמאו אותה**

בְּתוֹנוֹתֵיכֶם וּבְתוֹבָא-בָּם וּתְקַע נְפִשָׁה בַּמָּהֶם:

רש"י ויצאו אליה בני צבל למשכב דודים. כרתו יחד ברית ואומר אני שזה נאמר על חזקיה ששמה על מלכאי מרודך בלחזן (ישעיה לט) והאכילן על שלחנו והראם את כל בית נכותה ודוגמא שאמר הנביא אנשי מחוקה על הקיר לפי שמארץ רחוקה באו ולא היו בני כשדים רגילים אללם כמו שנאמר שם מארץ רחוקה באו אלי וצביל ראות פניהם פעם אחת נתחצבו עליו והקפיד הקב"ה על הדבר כמה שנאמר הגה ימים באים ונשא את כל אשר בביתך וגו' (שם) (ובדברי הימים ב לב) ולא כגמול עלי השיב חזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קרף גדול וגומר : ותקע נפשה מהם. שמרד זהם יהויקים ולדקיהו, ותקע אשלוקי"ר בלע"ז, ותקע כמו (בראשית לב) ותקע כף ירך יעקב. הוקעה. לשון חצור ותקיעת עץ בארץ הוא וכן בהסתלפו מן הארץ יפול זו ל' קעייה כאשר תאמר ותשרש שרשיה (תהלים פ) לשון קליטה ובכל תבואתי תשרש לשון עקור וכן בסעיפיה פוריה (ישעיה יז) ל' ענפים ומסעף פארה (שם י) לשון קולץ ענפי העץ ופארותיו : (רש"י)

מצודת דוד למשכב דודים. לשכוב עמה בדרך אהבה וחיבה וטמאו אותה במשכב הזנות : **ותטמא במ.** וכאשר נטמאה במ נמשכה אחריהם וסרתה מעצמה ורצונה מסבת האהבה להם רצה לומר מגודל האהבה לא נשאר בה רצון כי הכל עשתה כפי רצונם : (מצודת דוד)

מצודת ציון דודים. ענין אהבה וחבה : **ותקע.** ענין הסרה כמו ותקע כף ירך יעקב (בראשית לב) : **נפשה.** ענין רצון כמו אם יש את נפשכם (שם כג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויבאו אליה, הם באו תחלה רק למשכב דודים, ר"ל שבאו ככורתי ברית אהבה ואח"כ ויטמאו אותה בתזנותם, שכבשום למס עובד. ותטמא במ, ר"ל והם למדו תועבות הכשדים ואחר כך ותקע נפשה מהם שהתחילו למרוד במ בימי יהויקים וצדקיהו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותקע. שרשו יקע ובא על הסרת הדבר ממקומו, ופה על הסרת דבקת הנפש לאהבה אל השנאה, וכן פן תקע נפשי ממך (ירמיה ו' ח') : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וְהִגַּל תְּוֹנוֹתֶיהָ וְהִגַּל אֶת-עֲרוֹתֶיהָ וּתְקַע נְפִשִׁי בְּמַעֲלֶיהָ

כְּאֶשֶׁר זְקָעָה נְפִשִׁי מִעַל אֲזוּזוֹתָהּ:

מצודת דוד ותגל תזנותיה. וכאשר גלתה זנותה לעשות בפרסום וגלתה את בשר ערותה להלהיב חשק מנאפיה : ותקע. אז סרה נפשי ורצוני מעליה והיתה שנואה בעיני כמו שסרתה נפשי מעל אחותה אהלה ושנאתיה ור"ל כששמעה הצלחת הכשדים ומרבית טובתם שלחה אליהם מלאכים לקבל פסיליהם לאלוה ומאוד נמשכה אחריהם ובעבור זה סרה נפשי ממנה כמו שסרה מאהלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותגל. מלי גלוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותגל, אמנם הגם שנקעה נפשה מהם בכ"ז התמידה בזנות דהיינו בע"ז עד שגלתה את תזנותיה ועבדה ע"ז בפרהסיא, ותגל את ערותה, שעברה שאר עבירות בפרהסיא בלא בושה, כמ"ש ותפשקי את רגליך לכל עובר, ואז ותקע נפשי מעליה, גזרתי עליה גלות כמו על עשרת השבטים (מלבי"ם): באור הענין

[יט] ותרבה את-תזנותיה לזכר את-ימי נעוריה אשר זנתה בצרף

רש"י לזכור את ימי נעוריה. עלתה על לצה תאות בני מכרים שקלח דדקיהו אליה שנאמר (לעיל יז) וימרד זו לשלוח מלאכיו מכרים : (רש"י)

מצודת דוד ותרבה. והיא הרבתה עוד תזנותיה לזכור את הנעשה בימי נעוריה אשר זנתה בארץ מצרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותרבה את תזנותיה, ואז התחילה לשאול עזר ממצרים בימי צדקיהו ולעשות ג"כ כמעשה ארץ מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] ותעגבה על פלגשיהם אשר בשר-זמורים בשרם וזרמת סוסים

רש"י ותעגבה על פלגשיהם. על פלגשות להיות להם לפלגש : אשר בשר זמורים בשרם. אבר תשמיש : וזרמת סוסים. לשון רבוי תשמיש שמרבים תשמיש יותר משאר כל הזכרים שצבהמה : זרמת. קלוח הזרע כמו זרם

מים עזר (חזקוק) ג) :

מצודת דוד ותעגבה. חשקה אל פלגשותם להיות להם לפלגש המוכנת למשכב המשגל : אשר וגו'. על אשר אבר התשמיש שלהם גדול כשל חמור וזרמת הזרע שלהם מרובה כזרם שפיכת זרע הסוסים ודרך זונה מופלגת בתכלית ההפקר להתאוות באלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון על פלגשיהם. כמו אל פלגשיהם : בשר. כן נקרא אבר התאווה וכן כי יהיה זב מבשרו (ויקרא טו) : וזרמת. מרוצת המים יקרא זרם כמו כזרם מים (ישעיה כח) :

מלבי"ם - באור הענין ותעגבה, עד שהיתה ביחד עם פלגשיהם, ועגבה עמהם ביחד, כי היתה להם כפלגש המיוחדת לזנות ולשפחות, וזה מצד שבשר חמורים בשרם וצריכים פלגשים הרבה, ר"ל שהיתה נכנעת למצרים עם יתר האומות שהיו משועבדות למצרים, שקראם (לקמן ל') סומכי מצרים שהם כוש ופוט ולוד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות על פלגשיהם. עם פלגשיהם, כמו ויבואו האנשים על הנשים : בשר. כינוי אל אבר התשמיש כמו רר בשרו את זובו : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] ותפקדי את זכות נעוריה בעשות מבצרים דהיה למען נעוריה : (ס)

רש"י ותפקדי. ותזכרי : בעשות. לשון כניסה : (רש"י)

מצודת דוד ותפקדי. זכרת את הזמה שעשית בנעוריה בעת שהיו דדיך מעוכים וכתושים במשמוש היד מבני מצרים : למען שדי נעוריה. למען השדיים שהיו מעוכים בידם בימי נעוריה לכן חשקת עוד מהם וכפל הדבר במ"ש ור"ל שעבדה גם אלהי מצרים וזכרה מה שהורגלה בהם מאז : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותפקדי. ענין זכרון כמו מימים רבים תפקד (לקמן לח) : בעשות. ענין מעיכה וכתושה במשמוש היד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותפקדי, וחוף מזה החזקת במעשים מקולקלים של מצרים ומחשבות עמוקות של מינות שהיה לך בנעוריה קודם יצ"מ : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] לָכֵן אֶהְלִיבָהּ כָּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי מֵעִיר אֶת-
מֵאֵהֲבִיךָ עָלֶיךָ אֶת אֲשֶׁר-נִקְעָה נְפִשְׁךָ מֵהֵם וְהִבֵּאתִים עָלֶיךָ
מִסְבִּיב:

רש"י את מאהביך. את כשדים אשר ערבו על חזקיהו : את אשר נקעה
נפשך מהם. אשר חזר לדקיהו וסנאס ומרד זהם : (רש"י)

מצודת דוד הנני מעיר וגו'. אעיר עליך לבות מאהביך את אשר נמשכת
אחריהם וסרתה רצונך מעצמך מסבת האהבה להם ולא נשאר בך רצון
כי הכל עשית כפי רצונם : **והבאתים**. אותם אביא עליך להלחם בך בכל
סביבך : (מצודת דוד)

מצודת ציון מעיר. מלשון התעוררות : **נקעה**. סרתה : **נפשך**. רצונך :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן אהליבה, הנני מעיר את מאהביך עליך, ר"ל בעת
שאעיר את כשדים ללכת עליך למלחמה לא ילכו כשונאים להחריב את
הארץ רק כאוהבים המבקשים אהבה, והולכים רק בעבור אשר נקעה
נפשך מהם, שעיי"כ ילכו להשיב אותך אל אהבתם, כי בתחלה הלך
נבוכדנצר להכריח את צדקיהו שישלים אתו ולא יחזיק במרדו. ואם היה
משלים אתו לא היה מחריב את העיר והמקדש כמבואר בירמיה (סי' כ"א
וסי' ל"ח), ובאופן זה **והבאתים עליך מסביב** : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] בְּנֵי בָבֶל וְכָל-כַּשְׂדִּים פְּקוּד וְשׁוֹעַ וְקוֹעַ כָּל-בְּנֵי אֲשׁוּר
אוֹתָם בְּזוּרֵי זִמְרָה וְפִזְזוֹת וּסְגָנִים כְּלָם שְׂלֵשִׁים וְקְרוּאִים רִכְבֵּי
סוּסִים

רש"י פקוד וקוע וקוע. ת"י שם מדינות ומקרא מסויעו (בספר ירמיה נ)
על הארץ מרתים עלה עליה ועל יושבי פקוד, והפותרים אומרים ל'
פקודים ושרים ושלטונים : **וקרואים**. שמונ"ץ בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד בני בבל וגו'. עכשיו יפרש מי הם הבאים : **אותם**. יבואו עמהם
(מצודת דוד) :

מצודת ציון פקוד וגו'. שמות עיירות בבבל : **אותם**. עמהם : **פחות וסגנים**.

מין שררה : שלישים. שרים ומושלים : וקראים. ר"ל גדולים נקראים לכל דבר חשיבות וכן נשיאי עדה קריאי מועד (במדבר טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בני בבל פקוד ושוע וקוע, הם העמים שסרו למשמעת בבל, וכל בני אשור אותם פי' הנני מעיר את מאהביך וכל בני אשור (הנני מעיר) אותם, ר"ל שגם הם יזכרו אהבתך הקדומה ויבואו להשיב את האהבה אל איתנה כבתחלה, ועז"א בחורי חמד וכו' שהם היו האוהבים שלה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות פקוד שוע וקוע. שמות מדינות כן ת"י : אותם. כמו אתם (מלבי"ם): באור (המלות)

[כד] וּבָאוּ עֲלֶיךָ הָאֵצֶן רָכַב וְגַלְגַּל וּבִקְהָל עַמִּים צָנָה וּמִצָּן וְקוֹבֵעַ יְשִׁימוּ עֲלֶיךָ סָבִיב וְנָתַתִּי לַפְּנֵיהֶם מִשְׁפָּט וְיִשְׁפְּטוּךָ בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם:

רס"י האן. פירש דונש אחד מכלי המלחמה הוא ואני אומר לשון הקפות מחנות כמו ולכנינים בלדיכם (במדבר לג) ולמקירין מקפנכון האן (מנחם פירשן כמו כנה וסוחרה אמתו (תהלים לא) ואין דונש מודה לו והתרגום שמתרגם וייתון עלך במאני זיינא מסייע לדונש) : האן כמו זהואן ויש משמע הוואן כמו חואן מן והביאו בניך בחואן (ישעיה מט) שפירושו זרוע וכן וצאו עליך הוואן (כאן) ועניינו חיל כמו וזרועות הנגב (דניאל י"א) שפירושו וחילות הנגב : ונתתי לפניהם משפט. מה שעלי לשפט אעשה אותם שלוחי לעשות המשפט : במשפטיהם. משפט שלא כתבתי בתורתו והוא ממשפטי נימוסיהם ואיזה זה זה סימוי עינים שעוורו את עיני לדיקוהו :

מצודת דוד הוצן. בהוצן והוא שם כללי לכל כלי המלחמה : רכב וגלגל. ברכב ובגלגל הם אופני הרכב : ישימו עליך. ר"ל את אלה ישימו על עצמם לבוא עליך מסביב : ונתתי. אמסור בידם המשפט והם ישפטו אותך כמשפטיהם שיעשו בך כאלו הם שלוחים לעשות משפט : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוצן. ת"י במאני זיינא : צנה ומגן. שם כלי מלחמה עשוי להציל ולהגן ממכת חרב וחנית : וקובע. היא כלי מגן על הראש כמו ונתן קובע נחשת על ראשו (ש"א וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובאו עליך הצן וכו' במיני מרכבות וכלי מלחמה, ונתתי לפניהם משפט, אבל בבואם אז אערוך לפניהם המשפט שיש לי עליך על שזנית תחת בעלך, כמ"ש (ירמיה א') ובאו ונתנו איש כסאו פתח שערי ירושלים וכו' ודברתי משפטי אותם על כל רעתם, שמצייר שחיל בבל יהיו השופטים וה' יהיה הבע"ד אשר יסדר טענותיו לפניהם, ומצד זה יעשו בה שני מיני משפטים, **א.** מצד הבע"ד שהוא ה', שמצד זה יעשו הפסק דין והעונש כפי משפטי ה' ודינו, **ב.** מצד השופטים שהם בפ"ע יענשו אותה כפי נמוסיהם ודיניהם, על הראשון אמר **ונתתי לפניהם משפט**, ועל השני אמר **ושפטוך במשפטיהם**, ועתה מפרש שני מיני העונשים, נגד מ"ש ונתתי לפניהם משפט שהוא המשפט שיתן ה' לפי דתיו וחקיו **אומר.** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הצן. כמו והביאו בניך בחצין מין מרכבה, עז"א הצן ורכב : **צנה ומגן.** על הגוף (צנה מגין בפני חרב, ומגן בפני חץ, וצנה מקיף מגי רוחות) : **וקובע.** מגן נחושת על הראש (ש"א י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] ונתתי קנאתי בך ועשיו אותך בזוהמה אפך ואזניך יסירו ואזריתך בזורב תפול הבמה בנך ובנותיך לקוזו ואזריתך תאכל באש :

רפ"י אפך ואזניך. הם תפארת הפרטוף ולהם המסיל הכהונה והמלכות : ואחריתך. שאר העם : ואחריתך תאכל באש. ושפר ארעיד סהן אחריות לישען עליהם לפרנסה : (רפ"י)

מצודת דוד ונתתי קנאתי בך. אתן בך כעסי ויעשו עמך משפט בחמה ויסירו ממך אפך ואזניך כדרך משפט הזונות בכדי לנוולה : **ואחריתך.** סוף הפרצוף ושאריתו תפול בחרב : **יקחו.** בשבי : **ואחריתך.** על הבתים והשדות יאמר הנשאים אחרי מות האדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון קנאתי. ענין כעס כמו הם קנאוני בלא אל (דברים לב) : **אפך.** הוא החוטם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי קנאתי בך שאעמוד נגדך כאיש המקנא לאשתו על אשר זנתה תחתיו, ונגד מ"ש ושפטוך במשפטיהם אמר **ועשו אותך בחמה** שיעשו המשפט דרך חמה וכעס, ומפרש נגד מ"ש ונתתי קנאתי בך **אפך ואזניך יסירו**, יתנהגו עמך כמו שיעשו לאשה שזנתה תחת בעלה שיסירו את חטמה ואזניה כדי שתמאס בעיני הזונים, ועל שהעיזה פניה, ועל שהטתה אזניה לדברי עגבים, **ואחריתך בחרב תפול** פי ר"א שהמנהג

מלבי"ם - באור המלות זמתך. זנותך. כבר התבאר (פסוק ח') ונגד זמתך שהוא השתקעות המחשבה בזנות, אמר ולא תשאי עיניך אליהם, ונגד זנותך מא"מ, אמר ומצרים לא תזכרי עוד: (מלבי"ם באור המלות)

[כח] פי כה אמר ארצי יהוה הנני נתתך ביד אשר שנת את ביד אשר-נקעה נפשך בהם:

רס"י חרץ שנאת. כסדים שמרדת בהם : (רס"י)

מצודת דוד ביד אשר שנאת. הם הכשדים שמרדת בהם : אשר נקעה. אשר סרתה נפשך מהם לשנאותם וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' הנני נתתך ביד אשר שנאת, ר"ל הגם שתחלה אמר הנני מעיר את מאהביך שבעת יתעוררו לצאת על ירושלים יהיה מצד האהבה שירצו שישראל ישובו להיות בברית אתם ולא יהיה ראוי שיעשו לה כל אלה, אבל בעת שאתן אותך בידם עת יכבשו העיר, אז תהיה ביד אשר שנאת, יהיה מצד השנאה, שאז יבער בלבם השנאה שנולדה ע"י **שנקעה נפשך מהם** ויתנהגו כאויבים וצוררים, ולכן. (מלבי"ם באור הענין)

[כט] ועשו אותך בשנאה ולקחו כל-יגיעך ועזבוך עירם ועריה ונגלה ערות וזונתך:

מצודת דוד ועשו אותך. יעשו עמך דברים בשנאה ויקחו כל עשרך אשר יגעת לאספה ויעזבו אותך ערום ועריה מבלי לבוש : **ונגלה.** אז יהיה נגלה חרפת זנותך כי מגמול המעשה יגולה ויוודע מעשה העון : **וזמתך ותזנותיך.** כפל הדבר במ"ש לפי מרבית הזנות ויאמר על העכו"ם המחולפים (ל) עשה אלה לך. אלה הדברים נעשו לך בגמול שזנית אחרי עבודת כוכבים ויפרש אמריו לומר על אשר נטמאת בגלוליהם לקבלם לאלוה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועריה. מגולה כמו מקורה הערה (ויקרא כ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשו אותך בשנאה, לא מצד האהבה הקודמת רק מצד השנאה של עתה, ועי"כ **ולקחו כל יגיעך ועזבוך ערום ועריה** שהחריבו הכל ולא השאירו כלום **ונגלה** אז לא יכסו עליך כלל רק יגלה ערות זמתך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ערות זנוניך. היא רוב הזנות שזנית בפועל : **וזמתך**. היא השתקעות המחשבה בזנות ר"ל ראוי לעשות אלה לך : (מלבי"ם באור המלות)

[כ] עֲשֵׂה אֱלֹהִים לָךְ בְּזִנוֹתְךָ אֲזוּרִי גֹיִם עַל אִשֶׁר-נְטַמְאתָ בְּגִלּוֹתֵיהֶם:

רס"י עשה חלה. לשון פעול פייסנ"ט זלע"ז : (רס"י)

מלבי"ם - באור הענין עשה אלה לך הטעם שיעשה לך העונש הגדול הזה, הוא מפני ג"ד, **א. בזנותיך אחרי גוים** שירדת מצרים לעזרה ועל ה' לא בטחת. **ב. על אשר נטמאת בגלוליהם** שעבדו עכו"ם כמוהם ועשו כתועבותיהם : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] בְּדַרְךָ אֲזוֹתְךָ הִלַּכְתָּ וְנָתַתִּי כוֹסָה בְּיָדְךָ: (ס)

מצודת דוד בדרך. לפי שהלכת בדרך אהלה אחותך לכן אתן בידך את כוס החמה לשתותה כמו ששתתה היא (המשיל חמת ה' לכוס מלא יין המשכר ומבלבל דעת האדם) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ג. בדרך אחותך הלכת** אחר שהלכת בדרך אחותך הגם שכבר ראית עונשה ולא לקחת מוסר, לכן ונתתי כוסה בידך, ראוי שתשתה כוס של מים המאררים ששתתה היא : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כּוֹס אֲזוֹתְךָ תִּשְׁתִּי הָעִמּוּקָה וְהַרְזוּבָה תִּהְיֶה לְצִוּוֹק וּלְכִלְעַם מְרִבָּה לְהַכִּיל:

רס"י מרבה להכיל. יתירה מלהכיל כמו מלסבול : (רס"י)

מצודת דוד כוס אחותך. הכוס ששתתה אחותך תשתי גם את : **העמוקה**. אשר היא עמוקה ורחבה ומחזקת הרבה : **תהיה לצחוק**. הבריות יצחקו בדך וילעגו עליך בשיעור גדול עד שתהיה מרובה להכיל ולסבול כל הצחוק והלעג : (מצודת דוד)

מצודת ציון להכיל. לסבול כמו ומי מכלכל את יום בואו (מלאכי ג) :

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' כוס אחותך תשתי** ר"ל שתגלי כמוה, **העמקה והרחבה** להחזיק משקה הרבה ועדיין יש בו הרבה מן המים המרים עד שיש די להשקות גם אותך, **תהיה לצחק**, ר"ל כמו ששומרון שתתה את הכוס שלש פעמים, כי שלש גלויות גלו ע"י סנחריב כן שתתה ירושלים את הכוס ג"פ שגלו ג"פ ע"י נבוכדנצר כמ"ש בישעיה כל ראש לחלי וכו' ע"ש. בפעם א' **תהיה לצחק**, ובפעם השני **ללעג** שהלעג הוא יותר מן הצחוק שהצחוק הוא גם שלא בפניו והלעג רובו בפניו, ובפעם הג' מרבה להכיל יהיה הלעג רב כ"כ עד שלא תכילנו עוד כי אז תחרב לגמרי

(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לצחק וללעג**, הלעג הוא יתר מן השחוק, כמ"ש (ירמיה כ' ז')

(מלבי"ם באור המלות)

[לג] **שִׁכְרוֹן וַיִּגְוֹן תִּבְכְּ אִי כֹס שִׁמָּה וַיִּשְׂבְּמָה כֹס אֶזְזוֹתְךָ שִׁכְרוֹן:**

רפ"י ושממה. תמהון : (כפ"י)

מצודת דוד **שכרון ויגון.** לא כדרך שותי כוס יין שהם שכורים ומבולבלים אבל הם שמחים כי היין משמח אבל מכוס החמה תהיה מלאה משכרון ומיגון : **כוס שמה ושממה.** הכוס הזה יהיה מתמהון לבב ושממון דוגמת כוס אחותך שומרון : (מצודת דוד)

מצודת ציון שמה. ענין תמהון כמו פנו אלי והשמו (איוב כא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שכרון ויגון תמלאי.** בפעם הא' תתמלא שכרון. ולא שכרון יין המשמח, רק של משקה המשכרה ומאבדת השכל וממלאה עוד יגון, ובפעם השני תשתה **כוס שמה ושממה** שתשם כל הארץ, ובפעם ג' תשתה **כוס אחותך שמרון** שהיתה עיר המלוכה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שמה ושממה.** שממה גדול מן שמה (כנ"ל וי י"ד) (מלבי"ם באור המלות)

[לד] **וְשִׁתִּית אוֹתָהּ וּבְמִצִּית וְאֶת-זֹרְשֵׁייהָ תִקְרָבִי וְשִׁדְיָהּ תִנְתַּקִּי כִי אֲנִי דַבְּרֹתִי זָאֵם אֲדַנִּי יְהוָה: (ס)**

רפ"י ומלית. לשון מולץ עד התמלית איסופכרא"ש בלע"ז : ואת חרסיה.

דימה כוס המשקה פורענות לישראל לכלי חרץ שמנסתצר אין לו תקנה כך משתבא תשועתם וישצר הכוס לא יסוב להשקותם עוד וכשהוא מדבר בהשקאת העכו"ם קורא אותו זהב שנאמר כוס זהב צבל ציד ה' המשכרת כל הארץ (ירמיה נא) : ואת חרשיה תגרמי. כמו ועלמותיהם יגרם (צמדבר כד) לא גרמו לבקר (לפניה ג) רונגייר בלע"ז גורר צפינו את סביבות העלם או החרץ לרדות מעליו צקר הדבוק צו ומנחם חצרו לשון שצירה וגם כן פתר ועלמותיהם יגרם וכן לא גרמו לבקר : (רפ"י)

מצודת דוד ומצית. תמצוץ הבלועה : **ואת חרשיה.** חרסי הכוס תשברי בשנייד ללעוס החרסים למצוץ כל הבלוע : **ושדיך תנתקי.** מרוב השכרות בלבול הדעת תחבלי בעצמך לנתק ולעקור שדיך : **כי אני דברתי.** ובודאי כן יהיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומצית. מלי מציצה : **חרשיה.** כמו חרסיה בסמ"ך : **תגרמי.** העצם יקרא גרם כמו גרמיו כמטיל ברזל (שם מ) ובדרך השאלה אמר על החרסים ור"ל תשבר החרסים כמו ובכל תבואתו תשרש (שם לא) ור"ל תעקר השורש : **תנתקי.** ענין עקירה והעתקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושתית בפעם הא' תשתה הכוס, ובפעם הב' ומצית מה שיהיה בשולי הכוס, ובפעם הג' **את חרשיה תגרמי,** לא יהא משקה בשולי הכוס רק מה שנבלע בחרשים שהוא הכלי שמחזיק את המשקה ותשבר את החרשים לחתיכות קטנות למצוץ המשקה הנבלע בחרשים, והוא נמשל שכבר כלו כל העם, רק ירושלים שהיא הכלי שיש בה עוד משקה תשבר את העיר לחתיכות ועיי"ז תמצץ עוד משקה המרה ר"ל שתשרף העיר ותרחב. **ושדיך תנתקי** עם החרשים הנשברים תנתקי שדים מרוב הצער והיא מליצה נפלאה, שירושלים היתה כאם לבניה שהם ערי ארץ יהודה, משפעת חלב ומזון גשמי ורוחני לכולם, ואז תנתק האם שדיה ולא תוסיף להניק את בניה, ר"ל שיבוטל המשרה והכהונה והעבודה והנבואה שכולם יצאו מירושלים אל בנותיה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ומצית. כמו שתית מצית (ישעיה נ"א) : **תגרמו.** מענין גרם, כמו ועצמותיהם יגרם שהיא שבירת העצמות למצצם, והושאל על חרשי הכלי : (מלבי"ם באור המלות)

[לה] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעֵן שְׁכַזְזֹת אֹתִי וְתִשְׁלִיכֵי אֹתִי אֲזִירִי גֹרֶךְ וְגַם-אֶת שְׂאֵי אֲמַתְךָ וְאֶת-תְּזִנּוֹתֶיךָ: (ס)

רס"י שאי זמתך. קבילי חובי עלת חטאיך : (רס"י)

מצודת דוד ותשליכי. כאדם המשליך דבר אחורי גופו לבל יראהו ולא יזכר בו : וגם את. כמו שעשית למולי כן גם את סבלי גמול זימתך ואת תשלום תזנותיך : (מצודת דוד)

מצודת ציון גוך. גופך כמו גוית שאול (ש"א לא) : שאי. סבלי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' יען שכחת אותי, סיים דבריו שעקר הסבה שבא לך כ"ז היה ע"י ששכחו את ה' לגמרי, כאשה זונה שעזבה את בעלה לגמרי ושכחה אותו, לכן גם את שאי זמתך כמו שנשאתי אני חרפה בעבורך כן תשאי גם את את העונש : (מלבי"ם באור הענין)

[לז] ויאמר יהוה אלי בן-אדם התשפוט את-אהלה ואת-אהליבה והגד להן בהויכות את תועבותיהן :

רס"י התשפוט. לשון ויכות : (רס"י)

מצודת דוד התשפוט. האם רוצה אתה להתווכח עם אהלה ועם אהליבה : והגד. אז הגד להן בהויכות את כל תועבותיהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר הוסיף לאמר לו שאם הוא בעצמו ישפט המשפט הזה יראה כי משפטי ה' צדקו יחדיו בין באהלה בין באהליבה, רק שיגד בבירור כל תועבותיהן : (מלבי"ם באור הענין)

[לז] כי נאפו ודם בדיהן ואת-גלוליהן נאפו וגם את-בניהן אשר ילדו-לי העבירו להם לאכלה :

רס"י ודם בדיהן. בנאופיהם שפכו דם : ואת גלוליהן נאפו. נאוף שלהם עם גלוליהם היה : וגם את בניהן וגו'. וזהו שפיכות הדם שבדיהם (כלומר שהולידו זרע לבטלה בדיהם ולא עשו תשובה) : (רס"י)

מצודת דוד כי נאפו. בגלוי עריות : ודם בדיהן. שפכו דם נקי : ואת גלוליהן נאפו. זהו עבודת גלולים : אשר ילדו לי. ר"ל המיוחדים לי ללמוד בבית הספר : העבירו. היו מעבירים ומוליכים לפסילים להיות להם למאכל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי נאפו הוא ג"ע, ודם בידיהן ש"ד ואת גלוליהן נאפו הוא עבודת גלולים, וגם את בניהן אשר ילדו לי הבנים שהקדישו לשמים ולתלמוד תורה אותם העבירו לבעל להשרף באש: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות העבירו להם. לגלוליהם: (מלבי"ם באור המלות)

[לח] עוד זאת עשו לי טמאו את-מקדשי ביום ההוא ואת-עבדותי

רפ"י טמאו את מקדשי ביום ההוא. ביום ששחטו את צניהם לעכו"ם צאות לפני במקדשי לעשות זו תועבה להכעיסני : ואת עבדותי חללו. שהיו שוחטין את צניהם בשבת : (רפ"י)

מצודת דוד טמאו וגו'. בו ביום שהעבירו בניהן לפסילים באו אל המקדש להקריב בה קרבנות וטמאו את המקדש עם הקרבנות הואיל ואינם לי לרצון : ואת שבתותי חללו. כי גם בשבת העבירו את בניהן להם לאכלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין עוד זאת עשו לי, שביום ההוא שהקריבו בניהם למולך הלכו אל המקדש להקריב בו קרבן כדי לחלל המקדש והיו מכוונים שיהיה ביום השבת כדי לחלל השבת ג"כ, באופן שנגע החילול במה שהוא מקודש בעולם שהוא המקדש, והמקודש בשנה שהוא השבת, והמקודש בנפש שהוא הבן המיוחד לה' לת"ת, שהוא מה שפגמו בעולם שנה נפש : (מלבי"ם באור הענין)

[לט] ובשזזזטם את-בניהם לגלוליהם ויבאו אל-מקדשי ביום ההוא לזוללו והנה-כה עשו בתוך ביתי:

מצודת דוד ובשחטם. ר"ל הוסיפו עוד לעשות כן בעת ששחטו את בניהם לפסילים אז באו אל מקדשי ביום ההוא למען חללו וכאומר הביאה היתה בכוונה מיוחדת לחלל המקדש ולבזותו : והנה כה עשו. ר"ל הדבר שספרתי עשו בתוך ביתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובשחטם ר"ל הנה זה העון האחרון אשר ביום ששחטו בניהם באו אל מקדשי ביום ההוא, זה מראה ודומה כאילו עשו מעשה הזאת של שחיטת הילדים בתוך ביתי, אחר שמן מקום השחיטה

באו אל המקדש ששם ה', אני מחשיב שעשו כה בתוך ביתי, ששחטו את הבנים במקדש ה' לעכו"ם וזה עוון היותר גדול שאפשר והנה מדמה אותה בזה כאשר המנאפת תחת אישה בביתו ובפניו ואינה נשמרת עוד ממנו שזה המעורר הקנאה היותר גדולה: (מלבי"ם באור הענין)

[מ] וְאִף כִּי תִשְׁלַחנָה לְאֲנָשִׁים בָּאִים מִמִּרְזוּק אֲשֶׁר מִלְאָךְ שְׁלֹוֹן אֲלֵיהֶם וְהֵינָה-בָּאוּ לְאֲשֶׁר רְוַצְתָּ פְּזוּלָתָ עֵינֶיךָ וְעָרִית עֵדֶי:

רס"י ואף כי תשלחנה. וכל שכן קשה מן הכל כי תשלחנה להביא אליהן משרי העכו"ם אויביהן ורואין החלול שמחללות מקדשי : שלוח אליהם וגו'. מאת אהלה ואהליבה לבא אליהם : והנה באו לאשר רחצת כחלת וגו'. לאשר תרגם יונתן לאתר אללו"א בלע"ז אל מקום אשר יעדת להם לאמר במקום פלוני נלך לקראתכם מקושטות במרחץ וכחול : כחלת. מין לבע וקמו כחול ולובעות זו עיניהם אוקליר"א בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ואף כי תשלחנה וגו'. ר"ל כ"ש שעשתה עוד יותר תועבה אשר תשלחנה לאנשים שיהיו באים אליה מארץ מרחק ממקום שהם שם : אשר מלאך וגו'. ר"ל השליחות היה על ידי מלאך השלוח אליהם בכוונה מיוחדת : והנה באו. והנה כן עשו ובאו אל המקום אשר רחצת שמה ומלאת עיניך עם הכחל והוא מין צבע וקשטת עצמך בקשויים וראו בעיניהם מה שאת מייפה עצמך למצוא חן בעיני הנואפים הבאים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואף כי. ענינו כמו כ"ש וק"ו כמו אף כי אש אכלתהו (לעיל טו) : מלאך. שליח : כחלת. שם הצבע כחל ובדרז"ל לא כחל ולא שרק (כתובות י"ז) : ועדית עדי. ענין קשוט ותכשיט כמו ותעד נזמה (הושע ב') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואף כי מוסיף להראות ההפקרות הזאת שעשתה בפני הבעל, שנדמתה כזונה השולחת שלוחים בפרהסיא לאנשים הבאים ממרחק, ע"י מלאך שנשלח אליהם שיבואו והיא שולחת שלוחים לקבל פניהם, והם באו לסבת אשר רחצת כחלת ועדית עדי למצא חן בעיניהם: (מלבי"ם באור הענין)

[מא] וְיִשְׁבַּחְתָּ עַל-מַטָּה כְּבוֹדָהּ וְשִׁלְוֹן עָרוֹךְ לְפָנֶיהָ וְקַטְרֵתִי

רש"י מטה כבודה. מכוללת במלעות נאות פריד"י בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד וישבת. ואח"י ישבת על מטה מכובדת ויקרה ולפניך היה שולחן מסודר במיני מאכל (כי כן היה מנהגם להסב על המטה בעת האכילה) והקטרת והשמן שנתתי לך שמת על השולחן להאכיל את הנואפים ולסוכם בשמן ולהעלות ריח הקטורת אחר האכילה (כי כן היה מנהגם למשוח בשמן הטוב אחר האכילה ולהשים בשמים על הגחלים להעלות העשן לריח טוב) ר"ל שלחת אל העכו"ם לבוא ללמדך דרך תועבותם ועשית להם כבוד והראית חיבה יתירה ונתת להם דורונות ממה שהשפעת לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון ערוך. מסודר : וקטרת. עשן בשמים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישבת ואת ישבת על מטה כבודה לקבל שם הבאים אל המטה, ולפני המטה שולחן ערוך בכל מיני מאכל, ועליה שמן וקטורת לתת ריח, והם שמן והקטורת שנתן לה הבעל : (מלבי"ם באור הענין)

[מב] וְקוֹל הַמּוֹן שָׁלוֹ בָּהּ וְאֶל-אֲנָשִׁים מֵרַב אֲדָם מוֹבָאִים (סובאים) סְבָאִים מִמֶּדְבָּר וַיִּתְּנוּ צְמִידִים אֶל-יְדֵיהֶן וְעִטְרֵת תְּפֹאֶרֶת עַל-רֵאשֵׁיהֶן:

רש"י וקול המון. של עכו"ם רבות היו זה ולא המון של מלחמה אלא קול המון שליו : ואל אנשים. בשביל אנשים ושל אנשים היו אותו המון ולא של בהמה : מרוב אדם. שהיו בתוכה המובאים לנאוף מן המדבר : סבאים. שהיו דרין סביב לה משכיניה עמון ומואב וכן תרגום סבאים מסחור סחור : ויתנו. אהלה ואהליבה : צמידים אל ידיהן. להתקטט לנאוף כלומר עמון ומואב מתוך שהן רבים היא מתקטטת ומתפארת להם ומתוך שהם שכיניה על מתפארת לעיניהם בקיסוטיה לפיכך ויתנו אהלה ואהליבה צמידים על ידיהם כדי שיהו נאות בעיני הנואפים וי"ו של ויתנו יתירה כמו אותה של עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה (שמות יד) וכמו אותך של ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב (שם ט) : (רש"י)

מצודת דוד וקול המון. קול המיית שלוחה היה נשמע בה לא קול המיית

מלחמה : **ואל אנשים**. ר"ל עם האנשים הבאים על כי היו בני אדם מרובים היה מובא עמהם גם אנשי סבא מן היושבים במדבר וכאומר עכ"ז היה לה רב שלוח עם כי אנשי סבא המה אכזרים אנשי רשע : **ויתנו צמידים**. כי נתנו צמידים על ידיהן וכו' להתקשט ביותר ומצאה חן בעיני כולם ולא עשו עמה רעה ר"ל שהיתה מתאהבת לכולן לעבוד לכל אלהי העכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון המון. מלי המייה : **שלו**. מלי שלוח : **ואל**. כמו ועם וכן ואשה אל אחותה (ויקרא יח) : **סבאים**. שם אומה סבא : **צמידים**. שם העדי של הזרוע כמו ושני צמידים על ידיה (בראשית כד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וקול המון שלו בה, ר"ל ובמטה הזאת נמצא קול המון של אנשים שהם בשלוח ואין פוחדים מאומה, שלא כזונים שבאים בשתיקה ואינם שלויים כי פוחדים מבעלה, כי הם משמיעים קול המון במטה והם שלויים בלתי מתיראים, **ואל אנשים מרב אדם מובאים** ר"ל אל אנשים שהם מובאים מרוב אדם אנשים, שאנשים רבים הלכו להביאם, ומי הם האנשים **סבאים ממדבר** הם אנשים שכורים שסבאו יין הרבה ובאים ממדבר, ר"ל אנשים שכורים ופראים מדבריים (שאדם רב הביאו אותם אליך בפרהסיא גדולה) אל אנשים האלה, **ויתנו צמידים אל ידיהן נתנו המביאים אותם צמידים על ידיהם, ועטרת תפארת על ראשיהן** שידמה שהם שרים גדולים ונכבדים, ר"ל שהבאת אליך אנשים נבזים ושפלים, ושמת בראשם עטרות ועל ידיהם צמידים לכבדם ולנאף עמם, וכ"ז עשית בפרהסיא גדולה מאד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואל אנשים ויתנו צמידים. ר"ל נתנו צמידים אל אנשים, והוי"ו כוי"ו ביום השלישי וישא אברהם את עיניו : **וסבאים**. פי' שכורים כמו אל תהיו בסבאי יין : (מלבי"ם באור המלות)

[מג] ואמור לבבלה נאופים (עת) עתה (יזנה) יזנו תזנותה והיא :

רס"י ואומר לבבלה נאופים. עתה יזנו וגו'. אמר לי לבי על זו סבלתה והזקינה בנאופים מעתה שהזקינה יזנו תזנותיה ממנה ותלך תאות זנותה מלצה ותחזור בה והרי היא עודנה בזנוניה כאשר בתחלה : יזנו. ילאו כל זונה תרגום נפקת ברא כך שמעתי וכן ת"י. לבבלה נאופים. כמו לבבלה בנאופים כאשר תאמר ותשכ בית חביה (בראשית לה) כמו בבית חביה ירחצו מים (שמות ל) כמו ירחצו צמים וילאה חנם (קס כח) ואם בית אישה נדרה (במדבר ל) וכן פירש דונש ומנחם חזרו עם תבל עשו (ויקרא כ) ולא יתכנו דבריו : (רס"י)

מצודת דוד **ואמר לבלה נאופים.** אמרתי על הזקנה שנזדקנה בנאוף עתה יסורו ממנה תזונתי הואיל וכבר שבעה בזנות ר"ל חשבתי שאחר שעבדו זמן רב לאלהי העכו"ם וראו שאין בהם ממש יפרשו מהם : **והיא.** אבל עדיין היא בהוייתה כמו מאז ודוגמתו איה ה' אלהי אליהו אף הוא (מ"ב ב) ור"ל אף הוא בהוייתו בכל עת ולא ישתנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לבלה.** ענין זקנה כמו אחרי בלותי (שם יט) : **יזנו.** ר"ל יסורו ועש"ז תקרא המנאפת זונה על כי סרתם מבעלה להבעל לאחר : **והיא.** ר"ל כשהיתה כן היא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמר** ואני הבעל כשראיתי כ"ז אמרתי, **לבלה נאפים** **עתה יזנו תזנותיה והיא,** אמרתי **נאופים** האלה, אשר **עתה יזנו** הזונים יהיו **לבלה,** הנאוף הזה יבלה את הזונים ויהיו לבלה וקרבו. **תזנותיה והיא** ר"ל בין תזנותיה בין היא שגם היא הזונה עצמה תהיה לבלה, (היא החולי והצרעת המתדבקת בזונים המבלה כל גופם ואיבריהם), קללתי אותם, שהבלה המתדבקת בנאופים יבא עליהם, על תזנותיה ועליה כל מה שיזנו עתה תדבק במ צרעת המבלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (מג-מד) **לבלה.** היא שם המופשט של הצרעת המתדבק בנאפים ומכלה את בשרם ועצמותיהם, כמו חילי הצרפתים בזה"ז, וחולי הזאת קורא ג"כ בשם אשות הזמה אשות שם הרבים משם אש. האש הבוער והקדחת הבא מסבת הזימה, ונשתנה משקלו להורות שהוא אש משונה מעצם עד בשר יכלה, ור"ל נאופים (אשר) עתה יזנו הנאפים ותזנות של הנואפות והיא (היינו הנואפת עצמה), כולם יהיו לבלה, החולאת הזאת ששמה בלה, תקחם. ומ"ש ויבא מוסב על שם בלה. וכבר התבאר אצלי שבשמות המופשטים ישמש עליהם לפעמים בלשון זכר ולפעמים בלשון נקבה, לכן אמר ויבא בלשון זכר על תוקף ביאתו, וכאשר יצייר הבלה כבא על אשה זונה, ר"ל שנדבק בה כמער איש ולויות. וכן יצייר שאשות ולהבות הזימה, באו אליהם בשחפת וקדחת להשחיתם, והיא מליצה נפלאה מאד : (מלבי"ם באור המלות)

{מד} **וַיָּבֹא אֵלֶיהָ כְּבֹא אֶל-אִשָּׁה זֹנָה כִּן בָּאוּ אֶל-אֶהְלָה**
וְאֶל-אֶהְלִיבָה **אִשָּׁה** **הַזֹּבְתָה:**

רש"י **ויבוא אליה.** כל חקר מלאו לבו : **אשות הזמה.** נקי הזמה : (רש"י)

מצודת דוד **ויבוא אליה.** כל הרוצה בא אליה כדרך שבאים אל אשה זונה מפורסמת כן באו וגו' ר"ל עבדה לכל עכו"ם שבעולם : **אשות הזמה.** נשי

הזמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אשות. מלשון אשה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויבא אליה ונתקיים הקללה כי הבלה בא אליה** ונדבק בה **כבוא אל אשה זונה** כמו שהוא בא תמיד אל אשה זונה ונדבק בה לבלות אותה, **כן באו אל אהלה ואל אהליבה אשות הזמה החולי** הזאת המבלה המנאפת קורא **אשות הזמה**, היא האש ותבערת החום הבוער ע"י הזמה ורוב הניאוף, אשות וחמימות הזמה והצרעת והבלה והרקב הנולד מזה, באו אל אהלה ואהליבה, וחולי זה ידוע גם היום שהוא כאש בוער וצרעת ממארת ורקבון דבוק במנאפים לבלות ולהבעיר גוויתם ועצמותם : (מלבי"ם באור הענין)

[מה] **וּאֲנָשִׁים צְדִיקִים הָבִיּוּ יִשְׁפְּטוּ אֹתָהֶם בְּיִשְׁפֹּט נְאֻפּוֹת** וּבְיִשְׁפֹּט שְׂפֹכֹת דָּם כִּי נְאֻפּוֹת הֵנָּה וְדָם בִּידְיָהֶן : (ס)

רש"י **ואנשים צדיקים. אנשים דיינים שרי מלך צבל ומלך אשור וי"ת זכאין** בקיבליהון לפי מעשיהן של אלו הזונות צדיקים העכו"ם מהנה : **משפט נאפות ומשפט שופכות דם. כמו שפורש אחריו : (רש"י)**

מצודת דוד **ואנשים צדיקים. הם שרי מלך בבל שהמה נחשבים לצדיקים** למולן : **משפט נואפות. משפט הראוי בגמול הנאוף ומשפט הראוי בגמול שפיכת דם נקי : ודם בידיהן. מה ששחטו בניהן לעכו"ם : (מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **ואנשים צדיקים, והנה הזונה הזאת שנדבק בה** הצרעת הזאת, תדון כשופכת דם, כי כל מי שמזנה עמה ומתקרב אילה תדבק בו החולי הזאת והיא הורגת נפשות ע"י זנותה, עד שלכן אנשים צדיקים יחלטו משפט הזונות האלה לשני עונשים משום **נאפות** ומשום **שפכות דם**, וישתדלו לבער אותם מן העולם, ועז"א כי מנאפות הנה מצד הניאוף, ודם בידיהן כי רוצחות את כל הדבק אליהם בארס נחש חולי **הבלה, וחולי אשות הזמה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אותהם. תחת אתהן. וי"ל אות שלהם, אות הצרעת** שבהם, זה אות שהם נואפות ושופכות דם : (מלבי"ם באור המלות)

[מו] **כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֵעֲלָה עָלֵיהֶם קָהָל וְנָתַן אֹתָהֶן לְאֵנָה וְלַבָּז :**

רש"י העלה. ונתון, וזכא, כולן לשון עשה ופעול הם : (רש"י)

מצודת דוד העלה וגו'. ר"ל אמור בנבואה שאני אעלה עליהן קהל רב ואתן אתהן לרעדה ולבזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון קהל. אסיפת העם : לזעוה. ענין חרדה ורעדה כמו והייתם לזעוה (דברים כט) : ולבז. מלשון בזה ושלל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' העלה עליהם קהל שיתקבצו לבער רעתה מן העולם, ונתן אתהן לזעוה מצד צרתם, ולבז משום הניאוף : (מלבי"ם באור הענין)

[מז] וְרָגְמוּ עָלֶיְהֶן אֲבָן קָהֵל וּבְרָא אוֹתָהֶן בְּזוֹרְבוֹתָם בְּגֵיתָם וּבְזוֹתֵיהֶם יִהְרָגוּ וּבְתֵיהֶן בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ:

רש"י ורגמו עליהן אבן. הריגת בניהן וזנותיהן ושריפת בתיהן הוא משפט נואפות וזכא אתהן בתרבותם הוא משפט שופכות דם וזכא לשון קליטה וכן וזכאתו דיער יהיה לך בספר (יהושע יז) : (רש"י)

מצודת דוד ורגמו עליהן אבן קהל. בני הקהל ההוא יגרמו עליהן אבנים : וברא. הוא יבריא אותן עם חרבותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורגמו. ענין השלכת אבנים כמו באבן ירגמו אותם (ויקרא כ) : וברא. ענין כריתה כמו כי יער הוא ובראתו (יהושע י"ז) : בחרבותם. מל' חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורגמו, וידונו אותם בדי' מיתות ב"ד וחושב סקילה הרג שריפה, וחנק א"צ לחשוב שהיא המיתה האמורה בתורה סתם, והיא הקלה שבכולם, והוא משפט הידוע של כל א"א שזנתה, וא"צ להודיע : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וברא, מקור, להכרית אותן : (מלבי"ם באור המלות)

[מח] וְהַעֲבִיתִי זְמָה בֵּין-הָאָרֶץ וְנוֹסְרוּ כָּל-הַנְּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה בְּזִמְתִּכֶּנָּה:

מצודת דוד **והשבת זמה**. עם המשפט הזה אבטל זמה מן הארץ כי כולם יפחדו מפחד המשפט : **ונוסרו**. יקבלו מוסר ולא תעשינה כמו הזמה שעשיתן ר"ל לא יעבוד עוד מי לעכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבתני**. ענין בטול : **ונוסרו**. מל' מוסר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והשבתני** ויהי זה לתועלת שעיי"כ **אשבת זמה** בכלל, **כי כל הנשים תוסרנה** ויקחו מוסר **ולא תעשינה כזמתכנה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ונוסרו**. מורכב מנפעל והתפעל, שתחלה יקבלו מוסר בהכרח ע"י פועל שיעשה בהזונה, ואח"כ יתיסרו בעצמם ברצון : (מלבי"ם באור המלות)

[מט] וְנִתְּנוּ אֲמוֹתֵכֶם עָלֵיכֶן וַיִּזְטְאוּ גְלוּלֵיכֶן תִּשְׁאִינָה וַיִּדְעוּתֶם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה : (פ)

רס"י ונתנו זמתכנה עליכן. שופטיכן יתנו את משפט זמתכן בראשיתכן : (רס"י)

מצודת דוד **ונתנו**. הקהל העולה יתנו עליכן גמול זמתכן וחטאי תועבותיכן המאוסים כגלל של רעי הנה אתן תסבלו הגמול : **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תשאינה**. מל' משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתנו**, שעד עתה היה עונש זמתכן על הכלל שנעשה זה ביניהם אבל אחר שיעשו משפט עמכם, ישאר העון והעונש רק עליכן בין מן הזמה בין מן הע"ז שעבדו : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-כד

[א] ויהי דבר-יהוה אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי

בְּעֵשׂוֹר

לְזָדָשׁ

לְאִמּוֹר:

רס"י התשיעית.

לצדקיהו

(רס"י)

:

מצודת דוד : בשנה התשיעית. לגלות המלך יהויכין ולמלכות צדקיהו : (מצודת דוד)

בַּן-אָדָם (כתוב)-כְּתַב-לְךָ אֶת-שְׁמֵי הַיּוֹם אֶת-עֵצֵם הַיּוֹם
הַזֶּה סָמַךְ בְּמֶלֶךְ-בָּבֶל אֶל-יְרוּשָׁלַם בְּעֵצֵם הַיּוֹם הַזֶּה:

רס"י סמך

מלך

בבל.

היום

כר

עליה :

(רס"י)

מצודת דוד את שם היום. ר"ל כמה הוא בשבת ראשון או שני וכו' ולתוספות ביאור אמר את עצם היום הזה שהוא עומד בו היום להודיע אשר מלך בבל סמך על ירושלים לצור עליה בעצם היום הזה ותכלית הכוונה היה בזה הכתיבה כי הנביא היה בבבל וכתב מה שנעשה בירושלים וכשישמעו מפי המגידים כי כן היה יאמינו בו ולא יפנו עוד אל מול דברי נביאי השקר : (מצודת דוד)

מצודת ציון עצם.

גוף הדבר יקרא עצם וכן לא נכחד עצמי ממך (תהלים קלט) : סמך. ענין הקרוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את שם היום פי מהרי"א שר"ל שם היום מימי השבוע למשל יום הראשון בשבוע, ומ"ש את עצם היום רצה לומר בכמה בחדש, והטעם מה שצוה לכתוב שעל ידי כך נודע להם אמיתת נבואתו שכיון היום בצמצום שסמך על ירושלים, עוד כתב כי מאז עד ט' לחדש הרביעי שהבקעה העיר ההיו תתקיי"ד יום, כמספר השנים שהיו חפשים מיום צאתם מארץ מצרים שהיו בשנת ב' אלפים תמ"ח עד שנחרב הבית בשנת ג' אלפים שני"ח לחשבון של סדר עולם, וארבעה ימים הנותרים היו לשנות המקוטעים, והיה מכוון יום לשנה, גם י"ל דרך רמז וביחוד מ"ש כאן ירושלים חסר יו"ד שא"ל שיכתוב לסימן שם היום ועצם היום, ששם היום הוא מלת עשור ועצם היום הוא מספר עשרה, שעשור עולה בחשבונו תקע"ו ועם מספר עשרה שהוא עצם היום הוא תקפ"ו כמספר ירושלים שנכתב פה חסר י' להיות לזכרון שסמך מלך בבל על ירושלים, וכפי מספר הכשדים שאצלם הלילה שייך אל היום שעבר חשבו אז יום י"א בטבת. ובלשון כשדים נקרא שם החדש טבת כמ"ש חז"ל דשמות החדשים עלו עמהם מבבל, ושם י"א בטבת שהוא שם היום ועצם היום לבני בבל עולה כמספר נבוכדנצר, וזה יהיה זכר גדול שבו ביום סמך מלך בבל, בעצם היום הזה ר"ל בכח היום והרמז שבו : (מלבי"ם באור הענין)

וּמִשָּׁל אֶל-בֵּית-הַפְּוֹרִי מִשָּׁל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שְׁפֹת הַסִּיר שְׁפֹת וְגַם-יִצְקָ בּוֹ מַיִם:

רס"י שפות הסיר. ע"פ הכירה במקום מוסצה היא קרויה שפיתה בלשון המשנה שאמרו רבותינו מקום שפיתה שתי קדירות ועוד שנינו אחד שופת את הקדירה ואחד נותן לתוכה מים ואחד נותן לתוכה תבלין למדנו שהשפיתה היא הוסצתה על פי הכירה עד שלא יתנו לתוכה כלום והדוגמא זו על ירושלים שאמרתם (לעיל) עליה היא הסיר עתה זא העת שתהיה לסיר ואתם בתוכה לבקר יבא נבוכדנצר ויתננה על האור, ומנחם פירש לשון שימה : וגם יצוק בו מים. הם לרכי המלך, יצוק כמו שפוך : (רס"י)

מצודת דוד ומשול. אמור משל אל בית ישראל הממרים בי : שפות הסיר שפות. ערוך והעמד הקדרה על מקום מעמדה על הכירה וגם שפוך בו מים להתבשל ולפי שהם אמרו בהמשל היא הסיר ואנחנו הברש (לעיל יא) לכן אחז גם הוא בזה המשל לומר היום הוא תחלת המצור שהיא הכנה אל הכבוש כמו שהעמדת הקדרה על הכירה ויציקת המים בו הוא הכנה אל הבישול : (מצודת דוד)

מצודת ציון שפות. ענין העמדת הסיר על הכירה כמו שפות הסיר הגדולה (מ"ב ד) : הסיר. הקדרה : יצוק. שפוך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומשל אל בית המרי משל המשל הזה מתיחס להם כי הם חדשו המשל הזה כמ"ש (למעלה י"א) האומרים לא בקרוב בנות בתים היא הסיר ואנחנו הברש, היינו שהיו אומרים שחומת ירושלים הבצורה תגן עליהם כמו שתגן הסיר על הברש בל תחרך ותשרף מן האש, שהגם שהאש סביב אין הברש נשרף מפני שהסיר מגין עליו, ובסיר שופכים מים והם מגינים על הברש בל יחרך ויהיו בסיר עד גמר בשולו, וע"כ אמרו שלא יבנו בתים בקרוב אל החומה היינו שלא יהיה הברש בקרוב אל הסיר בלא אמצעי כי אז ישרף מקודם זמן בשולו, ובטחו בהסיר שהוא החומה והמים שהוא כלי מלחמתם שלא תשרוף אותם אש המצור, ויהיו בירושלים עד גמר בשולם שהוא יום מותם, לכן נשא משל כפי דרכם, ואמר שפות הסיר היינו שישפות אותו אל הכירה היטב, שהוא הדבוק שמדביקו אל הכירה שלא תבא האש תחתיו רק בצדדים בל יחרך ברוב האש, והיינו שיעריכו את החומה בכל חזקה, וגם יצוק בו מים להגן על הברש שהוא כלי הנשק שיגן בעדם מאש האויב : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שפות. עריכת הקדרה על השפתים: (מלבי"ם באור המלות)

יד אֶסֶף נְתוּזֵיהָ אֵלֶיהָ כָּל-נְתוּזוֹ טוֹב יִרְךָ וְכַתֵּף מִבְּזוֹר עֲצָמִים
בְּמָלֵא:

רס"י אסוף נתחיה אליה. מיראת המאור אספו לתוכה כל ראסיה וקרניה
: כל נתח טוב. כל גבר גיבר אימתן וגבר עזיד קרצ כן ת"י : (רס"י)

מצודת דוד אסוף נתחיה אליה. הכנס בה הנתחים הראוים לה : כל נתח
טוב. וחוזר ומפרש ירך וכתף שהם נתחים טובים מלאים בשר : מבחר
עצמים מלא. את הסיר מלא משאר מבחר האיברים (ולפי שהאיברים
מנותחים לפי העצמות יקראו האיברים בשם עצמים) : (מצודת דוד)

מצודת ציון אסוף. הכנס כמו ואין איש מאסף אותם (שופטים יט) :
נתחיה. איבריה כמו ונתח אותו לנתחיו (ויקרא א) : ירך. הוא הרגל :
כתף. הוא רוחב היד ממעל : עצמים. ר"ל איברים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אסף נתחיה ושיאסוף הנתחים שיהיו בתוך הסיר
והמים שלא יצאו חלקים מהם למעלה מן הסיר וישרפו מן האש, היינו
שכולם יהיו תוך החומה ולא יצאו משם, ובאר כי יאסוף כל נתח טוב
שהם השרים והחכמים, וימלא גם מבחר עצמים שהם אנשי החיל
:(מלבי"ם באור הענין)

יה מִבְּזוֹר הַצֵּאן לְקוֹזוֹ וְגַם דְּוִר הָעֲצָמִים תַּזְזֵיהָ רַתְּזוֹ רַתְּזֵיהָ
גַּם-בְּשֵׁלָו עֲצָמֵיהָ בְּתוֹכָהּ: (ס)

רס"י מבחר הצאן לקוח. קח אתה נבוכדנצר את מבחר חייליך סביבותיה
כן ת"י ואינו מיושב על ענין הסיר וכן כריך לפותרו מבחר ישראל יצאו
ויכנסו בתוכה : וגם דור העלמים תחתיה. סדר וערך העלמים תחת שאר
האיברים כלומר ילחמו הגבורים בצביל החלשים ויסמכו אלו עליהן, דור
לשון עריכה וכן ילנפך לנפה כדור (ישעיה כ"ב) שורות היקף גייסות וכן
שורה תרגום דרא מנחם פירש כמו אני אגדיל המדורה : רתח רתחיה.
ואחר שיהו כולם לתוכה יקרצו כלי המאור והמלחמה אל העיר : (רס"י)

מצודת דוד מבחר הצאן לקוח. ר"ל הבשר שתשים בסיר יהיה ממבחר הצאן מהשמנים והנבחרים שבצאן : וגם דוד. שים תחת הסיר מדורת העצמים שבמקום עצים יבער עצמים : רתח ורתחיה. ר"ל כ"כ תבעיר האש ותרתיח הסיר עד שגם העצמים יתבשלו בה עם שהם קשים להתבשל ור"ל בעת יתחיל המצור יתאספו בה כל בני הערים שנחרבו וגם שרי העם והמושלים ואמר לעשות מדורה מעצמים לרמוז על עצמות והחללים הנהרגים חנם בקרבה ע"י המלך והשרים שהם מבעירים האש ומביאים הפורעניות וצרות המצור ואמר רתח וכו' לרמוז שכ"כ יקשה צרות המצור עד שגם הגבורים החזקים כעצמים יכלו ויפלו בה בחרב וברעב ובדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון דוד. מלי' מדורה והבערה כמו מדורות אש (ישעיה ל) : רתח ורתחיה. ענין הבשול בחוזק שמעלה כעין אבעבועות וכן ירתיח כסיר מצולה (איוב מא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מבחר הצאן שיקח הבשר מן הצאן המובחרים שיהיה בשר שמן, בלתי מקבל החירוד כבשר כחוש, וגם משיב ואומר כל זה לא יועיל שהגם שלקחו מבחר עצמים אל תוך הסיר, הלא גם דוד עצמים תחתיה, הלא לקחו הרבה מן העצמים ועשו מהם מדורה והיסק תחת הסיר, עד שהעצמים שתחת הסיר רתח ורתחיה היינו שהם הרתיחו את הסיר יותר מן הראוי עד שבשלו עצמיה אשר בתוכה שהעצמים שתחת הסיר שנעשה מהם מדורה בשלו את העצמים שבתוך הסיר, שזה סימן שהמוקד הוא יותר מדאי כי העצמות אין מתבשלות וכשנתבשלו העצמות הקשות, כבר נתקלקל הבשר ע"י רוב הבישול : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דוד. מענין מדורה, ובא על הסדר שמסדרין עצים וזפת ואש לעשות מדורה, ומשתתף בזה עם הוראתה השניה מענין היקיף, וחניתי כדור עליך, וזה ההבדל בין מדורה ובין מוקד ויתר לשונות : רתח. הוא הבישול יותר מדאי. כמו ירתיח כסיר מצולה (איוב מ"א) : (מלבי"ם באור המלות)

**לְכֹן כִּה־אָמַר | אֲדַעֵי יְהוָה אוֹי עֵיר הַדְּמִים סִיר אֲשֶׁר
וּזְלַאתָּה בָּהּ וּזְלַאתָּה לֹא יֵצֵאָה מִמֶּנָּה לְנִתְוִיָּה לְנִתְוִיָּה
הוֹצִיָּאָה לֹא-נִפְלָ עָלֶיהָ גֹרְלָ:**

רש"י חלאתה. זוהמתה שמוציאין מעל פיה על ידי הרתחתה שקורין אשקומ"א בלע"ז כלומר לא ילאו ממנה רסעים שבה : לנתחיה לנתחיה. גלות אחר גלות היוצא ונפל אל הכסדים איש איש לדוד : לא נפל עליה

גורל. לא כשאר קדירות שמוציאין נתחיהן יחד לתתה לפני כל אחד ואחד חלקו וגורלו ויונתן תרגם מדלל יתעבד זה תיובל לא נפל עליה גורלו של מקום : (כ"ז)

מצודת דוד לכן. ר"ל הואיל ונאמר לי במשל לכן אפרש הדבר כה אמר ה' וגו' : **אוי וגו'.** אוי לך ירושלים אשר נשפך בך דמי נקיים : **סיר.** אתה הסיר אשר נשאר בה זוהמתה ולא יצאה ממנה זוהמתה כי לא העבירו ממנה כדרך שמעבירים זוהמת הסיר ר"ל עדיין טומאת העון אצלך ולא עשית תשובה שתלך לה העון : **לנתחיה לנתחיה הוציאה.** ר"ל כמו שאין דרך לשפוך מסיר כזאת כל הנתחים בבת אחת כי ישפך עמהם גם הזוהמה הנשארת בשולי הסיר אולם יוציאם נתחים נתחים מה שפוגע ראשון נוטל תחלה מבלי הפלת גורל לדעת מי ראשון כו' כן לא גלו אנשי ירושלים בבת אחת כי מהם גלו עם יהויקים ומהם עם יהויכין ומהם עם צדקיהו ולא גלו על פי גורל כי אם מי שבא בידו ראשון גלה תחלה וכאומר לא היה בן בעבור שאלו פשעו יותר מאלו והגורל נפל על אלו שפשעו ביותר כי באמת דרך אחד להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חלאתה. ענין זוהמא ודומה לו במקראות שלאחריו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה', סיר אשר חלאתה בה, שמלאה חלאה ורק חלאתה לא יצאה ממנה, רק החלאה לבדה תשאר, אבל הנתחים הטובים לא ישארו. הוציאה לנתחיה נתח אחר נתח, שהטובים יהרגו רבים מהם ורבים יצאו ונפלו אל הכשדים, לא נפל עליה גורל פי' המפי' שאינו דומה כסיר שנתבשל שמוציאים כל הבשר ומחלקים הנתחים ע"פ גורל לאיש חלקו, רק הוציאו ע"פ המקרה אחד אחד, ויל"פ שאמר בתמיה וכי לא נפל הגורל של נ"נ עליו ולא על רבת בני עמון שהוא הגורל שהגריל לאן ילך שהיו תוצאותיו מאת ה' להחריבה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חלאתה. זוהמא, והראשון בלא מפיק, ויל"פ שנמצא בה חלאה מחמת הבישול וגם חלאתה של הסיר שהיה מכבר לא יצאה, כי לא רחצו הסיר בעת שהניחו בו הבשר : (מלבי"ם באור המלות)

12 **כִּי דָבָרָה בְּתוֹכָהּ הָיְתָה עַל-צְוִיזוֹ סָלַע שְׂמֹתָהּ לֹא שִׁפְכֹתָהּ עַל-הָאָרֶץ לְכִסּוֹת עֲלָיו עֵפֶר :**

כ"ז **לחית. סעיעות :** לא שפכתהו על הארץ וגו'. ת"י בזידו וזלרע מרומם שפכתיה לא שפכתיה צללו למיעבד עלוהי תיובל, ורבותינו

פירשוקו בדמו של זכריה בן יהוידע לא נהגו בו לא כדם הלזי ולא כדם האיל (כ"ז) :

מצודת דוד כי דמה. דם הנקי הנשפך שהיה בתוכה הנה שמה אותו על יבשות הסלע להיות מתקיים לא שפכה אותו על עפר הארץ להיות נבלע ונכסה בעפר הארץ ר"ל שפכו דם בגלוי ובפרסום ולא חששו לעשות בסתר לבל יודע (מצודת דוד) :

מצודת ציון צחית. ענין יובש כמו שכנו צחיתה (תהלים סח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי דמה מפרש מ"ש גם דור העצמים תחתיה שהוא הדם שהיה בתוכה ששפכו דם בפרהסיא, ושמחו על צחית סלע שיהיה לנגד עיניהם תמיד, ר"ל שלא עשו תשובה על מעשיהם לכסות על פשעיהם (מלבי"ם באור הענין) :

מלבי"ם - באור המלות צחית סלע. מקום הגבוה והיבש של הסלע : (מלבי"ם באור המלות)

טו לְהַעֲלוֹת זִמְזוּמָהּ לְנֶקֶם נֶקֶם נָתַתִּי אֶת-דְּמָהּ עַל-צְוִיזוֹן סֶלַע לְבִלְתִּי הַכֹּסוֹת: (פ)

כ"ז להעלות חמה. לפני כויתי לאותו דם שלא יבלע בקרקע כדי שיזכר לנקום (כ"ז) : נקמתו

מצודת דוד להעלות חמה. לכן בכדי להעלות חמתי ולנקום בהם נקם קיימתי את הדם הנשפך בה להיות מתקיים כאלו הוא על יבשות הסלע לבל יהיה נכסה מעיני ר"ל כמו שהם עשו בגלוי כן השארתי את הדם מגולה להיות זכור לפני להעלות חמתי לנקום בהם נקמת הדם ואחז במשל מבן אדם המשאיר דבר מגולה למען יזכור בו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולכן כדי להעלות חמה נתתי גם אני את דמה על צחית סלע וזה היו העצמים שהיו תחת הסיר שהגדילו המדורה : (מלבי"ם באור הענין)

טז לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי עִיר הַדְּבָרִים גַּם-אֲנִי אֶגְדִּיל הַמְדוּרָה:

רס"י המדורה. הסק גדולה פואיח"ה בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד לכן. הואיל והדם הנקי זכור לפני לכן כה אמר ה' אוי לך עיר הדמים : **גם אני**. כמו שהם הגדילו רשע כן גם אני אגדיל המדורה שתחת הסיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' שעיי"ז גם אני אגדיל המדורה שחוץ מן האש שבחוץ אגדיל אני המדורה תחת הסיר שהוא החרב והרעב והדבר שאכלו בתוך ירושלים, כמ"ש (בירמיה כ"א) הנני מסב כלי המלחמה אשר בידכם וכו' ואספתי אותם אל תוך העיר הזאת : (מלבי"ם באור הענין)

וי הרבה העצים הדלק האש התם הבשר והרקוז המרקוז והעצמות יזרו:

רס"י הרבה העצים הדלק האש. להרבות העצים ולהדליק האש : התם הצקר והרקח המרקחה. כשהצקר חס מעל העצמות והוא מלטמק ומעורב ברוטב ומגיס בכף דומה למרקחת פטוס סממנין שמערבין אותה יפה יפה ומתוך לימוק הצקר עשנה נהפך לתוכה שקורין אאורס"יר בלע"ז וזהו שאמר והעצמות יחרו יצאו ויעשנו לשון חרה מני חורב (איוב כ"ט) וכן למען תחס וחרה נחשתה כדרך קדירה שתמו מימיה ברתיעתה מתחממת ונשרפין חרסיה והתצטיל מתקלקל : (רס"י)

מצודת דוד הרבה העצים. ר"ל אמור בנבואה שאני ארבה העצים ואדליק האש למען התם את הבשר לכלותה : **והרקח**. אשים בה מרקחת הבשמים כי כן הדרך להשים הבשמים בתבשיל לאחר שנצטמק הרבה : **והעצמות**. גם העצמות יתייבשו מאד מחוס האש : (מצודת דוד)

מצודת ציון התם. ענין השלמה וכליון כמו עד תומי אותה בידו (ירמיה כז) : **והרקח המרקחה**. כן נקרא תערובות הבשמים וכן רוקח מרקחת (שמות ל) : **יחרו**. ענין יובש מחוס האש כמו ותוכו נחר (לעיל טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הרבה העצים אני אשתדל להרבות העצים ולהדליק האש בפנים עד שיתום הבשר כי יתבשל עד שיאבד צורת בשר ויהיה כמרקחה ודבר דק הנרקח בחוס האש עד שגם העצמות יחרו ע"י שיכלו המים ישרף הכל וגם העצמות יחרו מן האש שישלוט בתוך הסיר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הרבה, הדלק. כולו בלשון מקור, להרבות ולהדלק ולהתם : **והרקח.** דבר דק הנרקח כמרקחת, כמו ים ישים כמרקחה (איוב מ"ב) : **יחרו.** הוא הנחרר מרוב האש : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] **וְהֶעֱמִידָהּ עַל-עֲזָזְלֶיהָ רִקָּה לְמַעַן תִּזְוָה וְזִוְשָׁתָהּ וְנִתְכָּה וְנִתְכָּה בְּתוֹכָהּ טֹמְאֹתָהּ תִּתֵּם זֹלְאָתָהּ:**

רס"י **תתום חלאתה. תכלה זוהמתה ותכלע זנחשתה סיר של נחשת היא** : (רס"י)

מצודת דוד והעמידה. אעמיד את הסיר על הגחלים שמתחת לה כשהיא רקה מן התבשיל ההושם בה כי הכל נשרף מחום האש הרב : **למען תחם.** למען תתחמם הסיר ותתייבש שוליה להיות נשרף מחום האש : **ונתכה בתוכה טומאתה.** הזוהמא הטמאה והמאוסה המתדבק בסיר תהיה נמסת בתוך הסיר ואז תתום ותכלה זוהמתה כי תשרף גם היא אחר שתהיה נמסת בה ר"ל אגדיל החמה עד אשר יתמו אנשי העיר ואף הגבורים יכלו עמהם ואז תשאר העיר רקנית מיושביה ותשאר שממה ובזה ימורק עון עמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון רקה. ריקנית : תחם. תתחמם : וחרה. ענין יובש : נחשתה. עניינו תחתית הדבר ושוליו כמו השפך נחשתך (לעיל טז) : **ונתכה. מל' התכה והמסה כמו והתכתי אתכם (לעיל כב) : טומאתה. ר"ל המיאוס : תתום. ענין כליון :** (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והעמידה עד שאחר שתהיה רקה מבשר וממים (ר"ל שימותו כל בעלי המלחמה) אז **תעמוד הסיר על הגחלים שתחתיה** שהם מן דור העצמים שתחתיה **למען תחם וחרה נחשתה** שהוא משל על הבקעת החומה, ואז **ונתכה בתוכה טמאתה** ר"ל שאז יקבלו עונש על עונותיהם ויטהרו מפשעיהם וגם **תתם חלאתה** ר"ל שהרשעים ימותו : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] **תֵּאָנִים הֶלְאָת וְלֹא-תֵצֵא מִמּוֹנֶה רַבַּת זֹלְאָתָהּ בְּאֵשׁ זֹלְאָתָהּ:**

רס"י **תאונים הלאת. בתואנה ותרמית הלאת את העניים לכן לא ילאו ממנה רשעי' שנתוכה אללא באש פורענותה יכלו :** (רס"י)

מצודת דוד **תאוניס הלאת**. נתייגעת בעשות הרבה עלילות ושקרים ולא תצא ממנה מרבית הזוהמא ר"ל איננה עושה תשובה על מרבית עוונה ולכן לא תצא ממנה הזוהמא כ"א ע"י האש שהוא ישרוף אותם ר"ל לא תלך ממנה עוונה כ"א ע"י מירוק אש הפורעניות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תאוניס**. ענין עלילה ושקר כמו כי תואנה הוא מבקש (שופטים יד) : **הלאת**. ענין יגיעה כמו מה הלאתיך (מיכה ו) : **רבת**. מלשון רבוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **תאוניס הלאת** באוני ובאבל חלאת לסיר להתיך החלאה והטומאה, כי לא תצא ממנה חלאתה, מפני שרבת חלאתה מאד, עד שגם באש נמצא חלאתה ואין האש שולט בו, ר"ל הרשעים רבים ולא כלו לגמרי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תאוניס**. לשון והיתה תאניה ואניה, ויל"פ שנלאית מרוב האבל : **באש**. יל"פ ג"כ מענין וירום תולעים ויבאש. חלאת הנבאשה, והבי שורש : (מלבי"ם באור המלות)

יג בְּטוֹמֶאתְךָ זְמָה יַעַן טְהֵרְתִּיךָ וְלֹא טְהֵרְתִּי מִטּוֹמֶאתְךָ לֹא תִטְהַרִי-עוֹד עַד-הַיְיּוֹזִי אֶת-זֹמֹתַי בָּךְ :

רס"י **בטומאתך**. בטומאה של זמה תכלה : **יען טיהרתיך**. להוכיח ע"פ הנביאים ולח : טהרת וגו' : (רס"י)

מצודת דוד **בטומאתך זמה**. עדיין את בטומאתך שהיא הזמה שעשית : **יען טהרתיך**. בעבור שאני הייתי מחזר לטהר אותך כי שלחתי הנביאים להחזירך למוטב ועכ"ז לא טהרת מטומאתך ולא שבת אלי א"כ בודאי לא תטהרי עוד עד אשר אניח את חמתי בך לפרוע ממך ובזה תהיה מוטהר וממורק מן העון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וכן בטומאתך זמה** בהטומאה שלך נמצא זמה, שהיא עצות עמוקות והשתקעות המחשבה בזנות שזה לא יוסר גם ע"י האש (וכבר בארנו למעלה (סי' ט"ז מ"ג) שתקנת הזמה הוא באש, כמ"ש בחמותו זמה הוא באש ישרפו אותו ואתהן) וא"כ **יען טהרתיך ולא טהרת**, ידעתי כי לא תטהרי עוד עד הניחי חמתי בך להענישך עוד בשבי וגלות ופזור : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] אֲנִי יְהוָה הַבֵּרְתִּי בָּאָה וְעָשִׂיתִי לָא-אֶפְרַע וְלָא-אֲזוּז וְלָא אֲזוּז כְּדַרְכֵיךָ וְכַעֲלִילוֹתֶיךָ שִׁפְטוּךָ נָא אֲדַגֵּי יְהוָה: (פ)

רז"י לָא אֶפְרַע. לָא אֲזוּז גְזִירְתִּי : וְלָא אֲנַחֵם. לָזוּב מִמַּחֲשַׁבְתִּי הֲרַעָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ : (רז"י)

מצודת דוד אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי. זֶה יָמִים רַבִּים דִּבַּרְתִּי שִׁבּוּא הַפּוֹרְעָנוּת וְהִנֵּה כָּבַר בָּאָה וְכָבַר עָשִׂיתִי כִּי כָּבַר סִמְךָ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַיִם : לָא אֶפְרַע. לָא אֲבַטֵּל דְּבָרִי וְלָא אַחוּס עֲלֵיכֶם וְלָא אֲנַחֵם לַחֲשׁוֹב מַחֲשַׁבָה אַחֲרַת לְטוֹבָה : כְּפִי דַרְכֵיךָ וּמַעֲשֵׂיךָ יִשְׁפֹּטוּ אוֹתְךָ הַכְּשָׁדִים כִּי הֵם יִהְיוּ שְׁלוּחֵי הַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁפָּט : (מצודת דוד)

מצודת ציון אֶפְרַע. עֵנִין בְּטוֹל וְהִשְׁבַּתָּה כְּמוֹ וְתִפְרַעוּ כָל עֲצָתִי (מִשְׁלֵי א) : אַחוּס. מִלִּי חֵס וְחִמְלָה : אֲנַחֵם. עֵנִין הַפּוֹךְ מַחֲשַׁבָה : וְכַעֲלִילוֹתֶיךָ. כְּמַעֲשֵׂיךָ : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי, א. שֶׁאֲנִי הוּא שֶׁגִּזְרַתִּי אֶת הַגְּזֵרָה, ב. שְׁבָאָה, ג. וְעָשִׂיתִי שֶׁכָּבַר נַעֲשָׂה מַעֲשָׂה, וְנִגְדַּד מִיֵּשׁ אֲנִי דִּבַּרְתִּי אִמְרָ לָא אֶפְרַע שֶׁלֹּא יִבְטַל אֶת הַגְּזֵרָה, וְנִגְדַּד מִיֵּשׁ שְׁבָאָה אִמְרָ וְלָא אַחוּס שֶׁהַחֲסָה תִּהְיֶה מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ צוּרְךָ בַּדְּבָר, כְּמוֹ וְעֵינֵיכֶם אֵל תַּחוּס עַל כְּלֵיכֶם, כִּי אֵין בְּכֶם שׁוֹם צוּרְךָ, וְנִגְדַּד וְעָשִׂיתִי אִמְרָ וְלָא אֲנַחֵם לֹא יִהְיֶה לִי חֲרֻטָּה עַל הַמַּעֲשָׂה, כִּי כְּדַרְכֵיךָ וְכַעֲלִילוֹתֶיךָ שִׁפְטוּךָ, שֶׁהִיָּה הַעוֹנֵשׁ כְּפִי הַחֲטָא : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אֶפְרַע. בִּיטוֹל הַדְּבָר, כְּמוֹ וְתִפְרַעוּ כָל עֲצָתִי, (מִשְׁלֵי א') : כְּדַרְכֵיךָ וְכַעֲלִילוֹתֶיךָ. עֵי הַבְּדִלָּה לַמַּעֲלָה (ז' ג') : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וַיְהִי דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין וַיְהִי אַחֲרַי שֶׁהוֹדִיעַ לוֹ מִמְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם הוֹדִיעַ לוֹ מִחוּרְבֵן בְּהַמִּיָּק (וּבְאוֹ פֶה ג"כ ג' נְבוּאוֹת, מְכוֹנוֹת נִגְדַּד ג' נְבוּאוֹת שֶׁאִמְרָ בְּסִי' כ"א), שִׁים פִּנִּיךָ דֶּרֶךְ תִּימְנָה שֶׁהִיָּה עַל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא הַנְּבוּאָה שֶׁל שְׁפוֹת הַסִּיר, שֶׁעִיזָּ אִמְרָ שֶׁם לֹא נִפְלָ עֲלֶיהָ גּוֹרֵל, וְנִגְדַּד הַנְּבִאָה אֵל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל הִיָּה הַנְּבוּאָה שֶׁל סִי' כ"ג, וְנִגְדַּד הַטָּף אֵל מִקְדָּשִׁים בָּאָה הַנְּבוּאָה הַזֹּאת, וְתַחֲלָה הַתַּחֲלִיל שֶׁם לַדְּבָר בְּמִשְׁלַל וְהַנְּבִיאָה אִמְרָ כִּי יִאֲמְרוּ מִמִּשְׁלַל מִשְׁלִים הוּא וְנִבְאָ בְּלֹא מִשְׁלַל, וְשׁוֹב חֲזָר לֵאמֹר הַמִּשְׁלִים עַל כְּאוֹ"א : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] בן-אָדָם הִנְנִי לְקִזּוֹ בְּמִוֶּכֶךְ אֶת-בְּיֹזְבֵד עֵינֶיךָ בְּמִגְפָה וְלֹא תִסְפֹּד וְלֹא תִבְכֶּה וְלֹא תָבֹא דְמִעֵתְךָ:

רש"י מחמד עיניך. אשתך כמו שהענין מוכיח בסופו : (רש"י)

מצודת דוד את מחמד עיניך. אמר זה על אשתו שהיה הנביא אוהב אותה מאד : במגפה. ר"ל במיתה פתאומית כדרך המגפה : ולא תספוד. לא תעשה הספד עליה כדרך שעושים למתים : ולא תבוא דמעתך. לא תבוא על לחייך דמעת הבכי וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון מחמד. מלי חמדה ואהוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני לקח הודיעו שאשתו תמות במגפה, וצוהו שלא יספד, ואף לא יבכה, ואף שלא יבואו דמעותיו כלל : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] הֲאֵנֶכָּהּ | דָּם בִּיתִים אֶכֶּל לֹא-תַעֲשֶׂה פֶּאֶרְךָ זֹבֹשׁ עֲלֶיךָ וְנִעַלְיָהּ תִשִּׂים בְּרִגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶהָ עַל-שִׁפְם וְקִזּוֹם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכַל:

רש"י האנקה. התמקמה בשתיקה שוא"ש דמוני"ץ בלע"ז : פארך. תפילין כל אלה מנות אכלים ואתה חילוף אכל אסור בתפילין וסנדל וחייב בעטיפת הראש ומזרין אותו סעודה ראשונה משל אחרים : (רש"י)

מצודת דוד האנק דום. מהאנק דום ר"ל שתוק מן האנחה ולא תאנח : מתים אבל. הוא הפוך אבל מתים ר"ל מנהג האבל שעושים על המתים לא תעשה : פארך. התקן עליך מגבעות הראש שהוא לפאר ולהדר וכן נאמר פארי המגבעות (שמות ט) ודרך האבל היה להסיר המגבעות ההיא, ורז"ל אמרו שעל התפילין יאמר שהאבל אסור בהן : ונעליך. לא כדרך האבל שחולץ המנעל : ולא תעטה. לא כדרך האבל שמעטף ראשו עד שער השפתים : ולחם אנשים. לא כדרך האבל שמברין אותו סעודה הראשונה משל אחרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון האנקה. ענין אנחה כמו אנקת אסיר (תהלים קב) : דום. ענין שתיקה כמו וידום אהרן (ויקרא י) : חבוש. כן יקרא התקון בראש והקשירה וכן וחבשת להם מגבעות (שמות כה) : תעטה. ענין עטיפה כמו ועל שפם יעטה (ויקרא יג) : שפם. הוא שער השפתים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **האנק דם** האנקה תהיה בדממה שלא ישמע אדם, **מתים אבל** ר"ל אבל של מתים, **לא תעשה** וצוהו שילך עם מגבעת הראש ולא יעטוף כדרך האבלים, וכן שיניח התפילין הנקראים פאר, וכן שלא יחלוץ מנעלים, **ולא יעטה על שפם** ולא יאכל סעודת הבראה בענין שלא ינהג שום אבילות (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **האנק דם**. כמו דממה וקול, ר"ל הרכבה מקול ומדממה, וכאן ר"ל שיהיה מורכב מאנק ומדממה, ר"ל שיהיה האנקה בחלש : **מתים אבל**. כמו בכור שורו, שופר תרועה : **פארך**. פארי המגבעות, ולדעת חז"ל התפילין שנקראים פאר, ושם שפם. בא תמיד אצל אבל, כמ"ש בסי התו"ה תזריע (סי קנ"ד) טעמו של דבר : (מלבי"ם באור המלות)

יַתְּ וַאֲדַבֵּר אֶל-הָעָם בַּבֹּקֶר וְהַנְּבִיָּא אֶשְׁתִּי בַּעֲרֵב וְאֶעֱשֶׂ בַּבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי:

רס"י **כאשר צויתי. שלא לנהוג אבילות :** (רס"י)

מצודת דוד **ואדבר**. את דברי הנבואה היא : **ואעש בבוקר**. בבוקר השני עשיתי כאשר צויתי מפי ה' שלא לנהוג מנהג אבילות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואדבר** יחזקאל אמר זה אל העם בבקר ובערב מתה אשתו, ובבקר בעת הקבורה והתחלת האבילות עשה כצויו ה', ומה שדבר תחלה היה כדי לאמת נבואתו שידעו שידע מיתת אשתו תחלה, וגם היה למשל שכן היה עם הפליט כמו שית' : (מלבי"ם באור הענין)

יַטְּ וַיֹּאמְרוּ אֵלַי הָעָם הֲלֹא-תִגִּיד לָנוּ בְּמַה-אֵלֶּה לָּנוּ כִּי אַתָּה עֹשֶׂה:

רס"י **מה אלה לנו. מה הרמזים הללו עלינו :** (רס"י)

מצודת דוד **הלא תגיד**. הלא מהראוי שתגיד לנו מה הדברים האלה מרמזים עלינו אשר אתה עושה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמרו מה אלה לנו כי אתה עשה** בודאי אינך עושה כזאת רק להראות איזה אותנו ונבואה לנו ומה יורו אלה הדברים לנו (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וְאָמַר אֲלֵיהֶם דְּבַר-יְהוָה הָיָה אֵלַי לֵאמֹר: **[כא]** אָמַר |
לְבַיִת יִשְׂרָאֵל כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי מִזֹּכֵל אֶת-מִקְדָּשִׁי
גָּאוֹן עֵינֵיכֶם מִזֹּמַר עֵינֵיכֶם וּמִזֹּכֵל נַפְשֵׁיכֶם וּבְגֹזֵיכֶם
אֲשֶׁר עֵזְבֵתֶם בְּזֹרֵב יִפְלוּ:

רפ"י חָשַׁר עֲזַבְתֶּם. בִּירוּשָׁלַיִם כְּסִילְחֵתֶם בְּגוֹלָה : (רפ"י)

מצודת דוד **הנני מחלל**. למסור ביד האויב את מקדשי שהוא גאון עוזכם ומחמד עיניכם ומחמל נפשכם ר"ל אהוב לכם ותחמולו עליו : **אשר עזבתם**. כשיצאתם בגולה עזבתם בירושלים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **גאון**. ענין רוממות : **עוזכם**. ענין חוזק : **ומחמל**. מלי חמלה ורחמנות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הנני מחלל את מקדשי** שזה הנמשל של מיתת אשת יחזקאל, וכי כן התדבקה השכינה במקדש באהבה כאהבת איש לאשתו : (מלבי"ם) **באור** **הענין**

[כב] וְעֲשִׂיתֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִל-שָׁפָם לֹא תַעֲטֹו וְלֹאֹם אֲנֹשִׁים לֹא תֹאכְלוּ:

רפ"י **ועשיתם כאשר עשיתי**. לא תנהגו אכילות כי אין מנחמין לכם שאין צום אחד שלא יהיה אצל ואין אכילות אלא במקום מנחמים, ד"א שיהיו יראים לזכות לפני הכשדים שאתם צוחים : **שפם**. גרינו"ן בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד **ועשיתם כאשר עשיתי וגו'**. וחוזר ומפרש על שפם וכו' וזהו לפי שאין לנהוג מנהג אבלים אלא במקום שיש מנחמים אבל אז יהיו כולם אבלים וא"כ מי ינחם את מי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ועשיתם כאשר עשיתי** וכו' שלא תספידו אם מיראת הכשדים, אם מצד שמי יספיד ומי ינחם אחר שכולם אבלים, שזה משל המגפה : (מלבי"ם) **באור** **הענין**

[כג] וּפְאָרְכֶם עַל־רְאשֵׁיכֶם וַנְעַלְיֶכֶם בְּרִגְלֵיכֶם לֹא תִסְפְּדוּ וְלֹא תִבְכּוּ וְנִמְקַתֶם בְּעֹנֹתֵיכֶם וְנִהְמַתֶם אִישׁ אֶל־אֹזְוִיו:

רס"י ונמקותס. איסרוי"ץ דמוני"ץ זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ונמקותס. תהיו נמסים בצרות בגמול עונותיכם ומכאב לב תהמו איש עם אחיו ר"ל כולכם זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונמקותס. מל' המקה והמסה : ונהמתס. מל' המיי' : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות ונמקותס. כמ"ש ימקו בעונם (ויקרא כ"ז) : ונהמתס. כמו ונהמת באחריתך (משלי ה) : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וְהָיָה יְיָוִיִּקְאֵל לְכֶם לְמוֹנֶת כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה תַעֲשׂוּ בְּבִאָה וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה: (פ)

רס"י זבואה. זאה הרעה הזאת : (רס"י)

מצודת דוד והיה יחזקאל. כאומר ולכן עשיתי כזאת למען אהיה לכם למופת שתעשו כמו שעשיתי אני שלא נהגתי מנהג אבלים : **זבואה**. בעת בא הפורעניות אז תעשו כמוני : **כי אני אד'**. הנאמן ליפרע גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון למופת. לאות וסימן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות **זבואה**. בבוא השמועה : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲלוֹא בְיוֹם קִוְּוֹתַי מִהֶם אֶת־מַעֲוָוֹתָם מִשׁוֹשׂ תִּפְאָרְתָם אֶת־מוֹזְמוֹד עֲיִינֵיהֶם וְאֶת־מִשְׁאֵל נַפְשָׁם בְּנִיחָם וּבְצֹוֹתֵיהֶם:

רס"י משא נפסס. שנפסס מתנשאה זהס : (רס"י)

מצודת דוד ביום קחתי. בעת אקח מהם בה"מ שהוא מעוזם וחזקם

ושמחת תפארתם אשר בו יתפארו : את מחמד. מוסב על ביום קחתי לומר בעת אקח את מחמד עיניהם ואת מה שנפשם מתנשא ומתפאר בהם וחוזר ומפרש לומר שהם בניהם ובנותיהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון משא. מל' נשיאה והרמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (כה-כו) ואתה בן אדם באר לו הנמשל מה שאמר זה אל העם בבקר לפני מות אשתו, כי כן יהיה גם בבשורת המקדש, שבעת בא הפליט יד ה' היתה אליו בערב לפני בא הפליט והוא הודיע י"ב שעות קודם, כמ"ש ויפתח את פי כמ"ש לקמן (סיי ל"ג), וז"ש ביום ההוא אשר יבוא הפליט אליך להשמיע הבשורה באזניך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משא נפשם. דבר שאליהם נושאים את נפשם, והם בניהם ובנותיהם : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] בַּיּוֹם הַהוּא יָבוֹא הַפְּלִיט אֵלֶיךָ לְהַשְׁמִיעַ אֹזְנִים:

רש"י ביום ההוא. א"ל לבא הפליט ביום החורבן וכן פתרונו ביום ההוא שיבא הפליט אליך להשמיע אזנך ביום ההוא יפתח פיך : להשמיע אזנים. לבקר בצורה שחוכתה העיר : (רש"י)

מצודת דוד ביום ההוא. בעת ההיא יבוא אליך הפליט מן המלחמה להשמיע אל האזנים דבר החורבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון הפליט. הנמלט מהמלחמה כמו ויבא הפליט ויגד לאברם (בראשית יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות ביום ההוא יבוא. נעלם מלת אשר ור"ל ביום אשר יבא הפליט ביום ההוא יפתח את פיך, כי א"א לפי כפשוטו, שהחורבן היה בעשרה באב והפליט בא בחמשה בטבת : להשמיע. שם בתוסי ו"ת, ופי' להשמיע לאזנים : (מלבי"ם באור המלות)

[כח] בַּיּוֹם הַהוּא יִפְתְּחוּ פִּיךָ אֶת-הַפְּלִיט וְתִדְבֶּר וְלֹא תִאָּלֵם עוֹד וְהָיִיתָ לָהֶם לְמוֹפֶת וַיְדַעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

רש"י את הפליט. עם הפליט : ותדבר ולא תאלם. לפי שאמרת לך ונאלמת ולא תהיה להם וגו' מעתה יראו שדברך אמת ולא תאלם עוד

מצודת דוד את הפליט. עם ביאת הפליט יפתח פיך ולתוספות ביאור אמר ותדבר ולא תאלם עוד כי עד העת ההיא היה כאיש אלם לבל יוכיחם מלבו כי לא שמעו אליו וכמ"ש ונאלמת ולא תהיה להם לאיש מוכיח (לעיל ג) לכן אמר בבוא הפליט ויראו שאמת דברת אז יהיה לך פתחון פה להוכיחם מלבד כי מאז ישמעו לך : והיית להם למופת. ר"ל אז יאמינו בדבריך כדרך שמאמינים במופת : וידעו כי אני ה'. ואז ידעו שאני ה' הנאמן במאמרו ומקיים דברו : (מצודת דוד)

מצודת ציון תאלם. מלשון אלם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ביום ההוא יפתח פיך את הפליט ר"ל אז יפתח פיך י"ב שעות קודם, ותגד ויהיה למופת ומאז תדבר ולא תאלם עוד וכן הגדת מיתת האשה שמרמזת על חורבן המקדש י"ב שעות קודם : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל

פרק-כה

[א] ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: **[ב]** בן-אדם שים פניך אל-בני עמון והגבא עליהם:

מצודת דוד שים פניך. סבב פניך אל מול בני עמון : (מצודת דוד)

[ג] ואמרת לבני עמון שמעו דבר-אדני יהוה כה-אמר אדני יהוה יען אמרך האזו אל-מקדשי כי-נזול ואל-אדמת ישראל כי נשמה ואל-בית יהודה כי הלכו בגולה:

כ"ז האת. לשון שמחה : כי נחל. כי ננחל והיה מורסה לאחרים : (כ"ז)

מצודת דוד יען אמרך האת. ר"ל בעבור ששמחת על מקדשי אשר נתחלל להמסר ביד העכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **האח. ענין ל' שמחה : נחל. מל' חלול : נשמה. ל' שממה :**
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **יען אמרך האח בני עמון שמחו א.** על חורבן המקדש,
ב. על שממות הארץ, ג. על גלות ישראל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **האח. ענין שמחה : נחל. נתחלל,** [נפעל עבר מן
הכפולים] (מלבי"ם באור המלות)

יד לְכֹן הִנְנִי נֹתֵנָה לְבְנֵי-קָדֶם לְמִוְרְשָׁהּ וַיֵּשְׁבוּ טִירוֹתֵיהֶם בָּךְ
וַנְּתַנּוּ בָךְ מִשְׁכְּנֵיהֶם הַמָּה יֹאכְלוּ פְרִיךָ וְהַמָּה יִשְׁתּוּ וְזָלְבָךְ:

רס"י **לזני קדם. כסדים וארס לכל מזרח הם :** (רס"י)

מצודת דוד **לבני קדם.** הם פרס ומדי היושבים במזרחה של בני עמון
במקצוע מזרחית צפונית : **וישבו.** ר"ל לא יבואו רק לשלול שלל וללכת
וכדרך שעשה נ"י אלא יתעכבו שמה ויעמידו בך ארמנות ומשכנות ויאכלו
פרי ארצך וישתו חלב צאנך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **למורשה. מל' ירושה : טירותיהם.** ענין ארמון כמו תהי
טירתם נשמה (תהלים סט) : **משכניהם.** מל' משכן אוהל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנני נתנד לבני קדם למורשה, א.** ונגד שמחתך
על המקדש **ישבו טירותיהם בך** שהם מקומות המיוחדים להם לעבודת
אליל, **ב.** ונגד שמחתך על אדמת ישראל **יתנו בך משכניהם** שיתישבו
באדמתך, **ג.** ונגד שמחתך על גלות ישראל **המה יאכלו פריך** כי אתה תלך
בגולה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וישבו, מבנין פעל הדגוש, מענין ישיבה : טירותיהם.**
הוא הארמון הגדול הנמצא בעיר לקיבוץ הכלל, ואצל העכו"ם היו
מתקבצים שם לע"ז כנודע : (מלבי"ם באור המלות)

הו וַנְּתַתִּי אֶת-רַבָּה לְנֹוֹה גְמֻלִים וְאֶת-בְּנֵי עַמּוֹן לְמַרְבֵּץ-צָאן
וַיִּדְעֶתְהֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד **את רבה. היא עיר המלוכה : לנוה גמלים.** כי יחרבו אותה
ויעמידו שם גמלים : **ואת בני עמון.** ר"ל שאר ערי בני עמון : **כי אני ה'.**
הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון לנוה. ענין מדור : **למרבץ.** ענין השכיבה לנוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי אחר שבני קדר עסקם הוא גמלים וצאן, תהיה עיר המלוכה לנוה גמלים, וכלל המדינה מרבץ צאן : (מלבי"ם באור הענין)

וַיֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעֵן בְּיַד יְרֻקֶךָ בְּרֹגֶל וְתִשְׁמֹז בְּכָל-שְׂאֵטָךְ בְּנֶפֶשׁ אֶל-אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל:

רש"י יען מחאך יד ורקעך ברגל. לשם שמחה ואע"פ שצרחש הספר (לעיל ג) אמר כן לענין אצל הכה בכפך ורקע ברגליך ואמור האה יס דברים שעושין אותם לאצל ולשמחה אצל אין עניינם שזה וכן חלילים לכלה ולמת : ורקעך. לשון מרפס : בכל שאטך. לשון בזיון פותרין בו כמו ויבז עשו (בראשית כה) שתרגום אונקלוס ושאט עשו ואני אומר שאט לשון שטף גולזמנ"ט זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד מחאך יד. בעבור שהכית כפך זה לזה בדרך שמחה : **ורקעך בתל.** בעטת ברגל בארץ כי אז נראה כאלו מרקע ומרדד הארץ וגם הוא ענין שמחה ועם כי אמר למעלה הכה בכפך ורקע ברגלך (לעיל ו) על ענין צער ואבל הנה יש דברים שעושים לאבלות ולשמחה ואין עניינם שזה וכמו שמביאים חלילים למת ולכלם : **ותשמח בכל שאטך בנפש.** שמחת בכל הבזיון שלך שבזית בנפשך את אדמת ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון מחאך. ענין הכאת כף אל כף דרך שמחה וכן ימחאו כף (ישעיה נה) : **ורקעך.** ענין שטיחה ורדוד כמו כסף מרוקע (ירמיה י) : **שאטך.** ענין בזיון כמו השאטים אותם (לקמן כח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' עתה יעד להם עונש אחר נגד השמחה שהיה להם גם אחר החורבן עד שהראו השמחה בפועל ע"י ריקוד, כי שמחו אל אדמת ישראל, כי בני עמון התישבו אחר החורבן על אדמת ישראל, כמ"ש (ירמיה י"ט) מדוע ירש מלכם את גד ועמו בעריו ישב, (ובעמוס א') על בקעם הרות הגלעד למען הרחיב את גבולם, וז"ש **יען מחאך יד וכו'** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מחאך. כמו וכל עצי השדה ימחאו כף : **ורקעך.** רקידה ברגל : **בשאטך.** משתתף עם שוט המורה על הכאה, ר"ל שמכאיבים, כמו השטאים אותך ר"ל העוקצים ומכאיבים לך, וכן ולשוטט בצדכם (יהושע כ"ג), ואם יכאיב לו ע"י בוז ולעג זה נקרא שאטת

הנפש, ועז"א בשאט נפש (פט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[ז] לְכֹן הִנְנִי נְטִיתִי אֶת-יָדַי עָלֶיךָ וַיְנַתְּתֶיךָ- (לבג) לְבַז לְגוֹיִם
וְהִכְרַתִּיךָ מִן-הָעַמִּים וְהֶאֱבַדְתִּיךָ מִן-הָאָרְצוֹת אֲשֶׁמִּידָךְ
וַיִּדְעֶתָ כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד נטיתי את ידי. להכות בך : מן העמים. ר"ל לא תהיה נחשבת עוד לעם בין האומות : והאבדתך מן הארצות. כפל הדבר במ"ש : אשמידך. מכל וכל לבל תשוב לקדמותך : כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון לבג. מלי בזה ושלל והכתיב לבג והוא ענין מאכל כמו מפת בג המלך (דניאל א) או לבג הוא כמו לבז והגימ"ל הוא במקום הזי"ן באטב"ח וכן גה גבול (לקמן מו) ור"ל זה גבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני נטיתי את ידי עליך שגם אחר החורבן בגויים לא תמצא מנוח, ונתתיך יש הבדל בין גוים ועמים שגוים הם הפחותים שאין להם מלך ועמים הם החשובים שיש להם מלך, אמר בגוים הפחותים ששם תשב ביניהם תהיה להם לבג היינו למזון, ופת בג המלך שיאכלו ואתך בכל פה, והעמים החשובים משם הכרתך שלא תוכל לשבת ביניהם כלל, ואם תרצה להתישב בארצות בפני עצמך שם האבדתך, תאבד מן הישוב, באופן אשר אשמידך לגמרי, ובזה וידעת כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גוים עמים. בארתי הבדלם (ישעיה א' ד') שעם מעולה מן גוי, שמורה שי"ל מלכות והנהגה : עמים ארצות. התבאר למעלה (י"א ט"ז, י"ב ט"ו) ובכ"מ, שבכל הספר יציין שארצות הם רחוקים יותר מן עמים וגוים עי"ש : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה יַעַן אָמַר מוֹאָב וְשִׁעִיר הַגָּזָה כָּכָל-
הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה:

רש"י הנה ככל הגוים בית יהודה. בטלה אהבת הקב"ה מהם ונמאסו לתת ציד נבוכדנצר כשאר העכו"ם ומדרס אגדה שנכנסו להיכל וקפלו אורות הכרובים שזר שלמה על קיר ההיכל כמעט איש ולויות (מלכים א ז) והוליאום לחוץ אמרו ראו אלו שהיו מראים עצמם כלנועים צמה היו

מצודת דוד **ככל הגוים**. כמו שכל העובדי כוכבים היו נעזבים להנהגת מערכות השמים כן גם בית יהודה ואין דבקה בהם השגחת ה' יותר מבכל העובדי כוכבים וכאומר ולכן נמסרו ביד נ"נ כיתר העובדי כוכבים ולא האמינו שבגמול עונם נמסרו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'**, הנה מואב לא לקח מנחלת ישראל רק שמח על מפלתם והשתתף עם שעיר, במה אשמר הנה **ככל הגוים בית יהודה** נתונים תחת הטבע וסרה השגחת ה' מהם, וחז"ל אמרו שהוציאו הכרובים והיו אומרים שישראל עובדים לצורות ככל הגוים, וכן אמר בירמיה (מ"ח כ"ו) ואם לא השחוק היה לך ישראל אם בגנבים נמצא : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] **לְכֹן הִנְנִי פִתְּנֹן אֶת-כְּתָף מוֹאָב בְּיַד עֲרִים מְעַרְיוּ מִקְצָהוּ צְבֵי אֶרֶץ בֵּית הַיְשִׁיבוֹת בְּעַל מְעֹן (וּקְרִיתְבוֹת) וְקְרִיתְבוֹת:**

כ"ז **הנני פותח**. את מצלתי ארץ מואב אשר צספר צסוף גבולס הוא הכתף סוף גבול ארלס כמו (שמות כז) ולכתף השנית אל הכתף למתרגס לעיברל : (כ"ז)

מצודת דוד **את כתף מואב מהערים**. את עבר מואב מן הערים ולתוספת ביאור אמר מעריו מקצהו ר"ל אפתח ערי מבצרי מואב העומדים בקצה גבולו המונעים את האויב לבוא בארצו וכאשר יפתחו שערי הערים ההם יבוא האויב בארצו לכל אשר יתאוה : **צבי ארץ**. ר"ל הערים שהם חמדת והדר ארצו ושמותם בית הישימות וכו' כי הם ערי המבצר שבקצה גבול מואב : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כתף**. ענין עבר וצד וכן ולכתף השנית (שמות כז) : **צבי**. ענין חמדה והדר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנני פתח את כתף מואב** שיכנס האויב בצד ארצו, ולא יכנס בצד המדבר רק בצד ששם הערים, ויתחיל החורבן **מעריו מקצהו**, וכמו שחשב בירמיה שם כל ערי מואב שכבשם האויב, אבל תכלית חורבן מואב, שיפתח פתח : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ט-י) **לבני קדם**. אני פותח לבני קדם, שילכו דרך מואב על בני עמון : (מלבי"ם באור המלות)

יג לְבָנֵי-קָדָם' עַל-בְּנֵי עַמּוֹן וְנִתְּתִיָּה לְמוֹרָשָׁה לְמַעַן לֹא-תִזְכָּר
בְּבָנֵי-עַמּוֹן

רס"י לְבָנֵי קָדָם. אֲפֹתָה אֹתָם שִׁיבְאוּ עַל בְּנֵי עַמּוֹן דֶּרֶךְ אֶרֶץ מוֹאָב : (רס"י)

מצודת דוד **לבני קדם.** ר"ל את הערים ההם אפתח לבני קדם הם פרס ומדי בעת ילכו על בני עמון ואתן אז את בני עמון להם למורשה באופן שלא תזכר עוד בני עמון בין העובדי כוכבים כי ישמדו מכל וכל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לבני קדם על בני עמון,** שדרך הפתח שנפתחו ערי מואב נכנסו בני קדם להתישב בערי עמון, ומה שנתתיה למורשה זה יהיה למען שלא תזכר בני עמון בגוים כיון שכבר נעשה ארצו ירושה, והיה זה מדה כנגד מדה, שכבר אמר כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט נתתיה ירושה, וירושה הוא דבר שאין לו הפסק, רק ע"י שלקחו ירושת ישראל, נענשו שנלקחה ירושתם ונתנה לבני קדם, וידוע שכל עם ועם גבל ה' נחלתם, ואחר שלבני עמון גבל ירושתם ונלקחה מאתם ונתנה לאחר, בהכרח יפסקו מהיות גוי ולא יזכרו בגוים : (מלבי"ם באור הענין)

יא וּבְמוֹאָב אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד **ובמואב.** רצה לומר ואז גם במואב אעשה שפטים כי יהיו נמסרים גם המה ביד בני קדם ואז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובמואב** אמנם מואב שלא לקחו מנחלת ישראל רק שמחו על מפתם לא אקח את ארצם לעולם רק אעשה שפטים כמ"ש בירמיה שם עד הנה משפט מואב, ר"ל שמשפט מואב היה לו גבול לזמן ידוע ועד מקום ידוע, לא כן משפט בני עמון שהגם שכתוב שם ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון צ"ל שנחרבו ב' פעמים, ופעם הב' שלקחו בני קדם את ארצם לא שבו עוד, ובזה יובן הפלוגתא בברכות (דף כ"ח) בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבהמ"ד א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל, ואמר שהגם שסנחריב בלבל כל הארצות הא כתיב ואח"כ אשיב שבות בני עמון, ור"י שהלכה כמותו א"ל מותר אתה לבא בקהל, עיי"ש (מלבי"ם באור הענין)

[יב] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעֵן עֲשׂוֹת אֲדֹם בְּנִקְמָם זָקָם לְבֵית יְהוָה וּנְאֻשָׁמוֹ וְנִקְמוּ אֲשׁוּם בָּהֶם:

מצודת דוד יען עשות אדום. בעבור עשות מה שעשה בעת נקמתי נקם אל בית יהודה בעת שגלו מארצם ודבר המעשה הוא מה שנאמר ביום עמדך מנגד וכו' (עובדיה א) וכל הענין : ויאשמו אשום. בהם ועשו נקמה למסרם ביד האויב כמ"ש שם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויאשמו אשום. מלי אשמה ורשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען עשות אדום הנה אדום הרעו לישראל בחורבן ראשון בדרך נקמה כמ"ש יען היות לך איבת עולם ותגר את ב"י ע"י חרב, וז"ש יען עשות אדום בנקם נקם, ואח"כ בבית שני שבאו לברית מילה ונתגיירו ע"י מלכי החשמונאים ואחר שבאו הרומים להחריב ירושלים ויאשמו אשום ועברו ברית ונקמו בהם, וזה כולל גם מה שנקמו בהם בעת הגלות בשדמות ואבדון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונקמו. בבנין הכבד מורה על התמדת הפעולה, ויש הבדל בין נקם שאחריו ב', שמורה נקימה מחמת שנאה, ובין נקם שאחריו מ', שמורה נקימה מחמת שהרע לו : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְנָטַתִּי יָדִי עַל-אֲדֹם וְהִכֹּרְתִי מִמֶּנָּה אָרְם וּבְהִמָּה וְנָתַתִּיהָ זֹרָבָה בְּיַמֵּיךָ וְדָדְנָה בַּזֹּרֵב יִפְלוּ:

רס"י ודדנה. ויתבי 77 : (רס"י)

מצודת דוד ונטיתי ידי. להכות בה : והכרתי וגו'. כי תהיה שממה : מתימן. מפאת הדרום תתחיל החורבן וכאלו אמר שהכל תחרב מפאת הדרום עד א"י העומדת בצפונה : ודדנה. אנשי עיר דן והוא עיר גדולה בארץ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן ונטית ידי על אדום, זה היה ע"י נבוכדנצר וע"י החשמונאים שהכרית משם אדם ובהמה, בפעם הראשון ונתתיה חרבה מתימן, כמ"ש וחתו גבוריך תימן, ובפעם השניה ודדנה בחרב יפלו שאז היו דדן תחת ידם ונפלו עמהם בחרב, כי בפעם הראשון נפרדו דדן מהם כמ"ש העמיקו לשבת יושבי דדן (ירמיהו מ"ט) כמ"ש פ' שם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מתימן. י"מ שמוסב על והכרתי ממנה אדם ובהמה

מתימן, וכפל הכינוי עם הפעול כמו ותראהו את הילד, וכפי הנחת הטעמים פירושו שבצד של תימן תהיה חרבה, ובצד ששם דדן יפלו בחרב (מלבי"ם: באור המלות)

[יד] וְנָתַתִּי אֶת-נְקַמְתִּי בְּאֵדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בְּאֵדוֹם כְּאִפִּי וּכְזַמְתִּי וַיִּדְעוּ אֶת-נְקַמְתִּי נָא אֲדֹנָי יְהוִה:

רס"י **זיד עמי ישראל. הם יהיו שלוחי לנקום נקמתי :** (רס"י)

מצודת דוד ונתתי וגו'. ר"ל עוד יבוא זמי שאנקם בעמלק ביד עמי ישראל ועל הר שער וזה יהיה לעתיד וכמ"ש ועלו מושיעים וכו' (שם) : ועשו. ישראל יעשו בה כפי אפי וחמתי עליה : וידעו. אז ידעו שהיא נקמתי ולא בא במקרה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי ואח"כ אתן נקמתי באדום שינקום בס נקמת כבוד שמו המחולל והיא הנקמה המיועדת בדברי נביאים לע"ל ונקמה זו תהיה ביד עמי ישראל ע"י משיח בן יוסף, ועשו באדום כאפי וכחמתי השמורה עליהם לאחרית הימים, וידעו את נקמתי ואז יכירו שהיא נקמתי : (מלבי"ם: באור הענין)

[טו] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעֵן עֲשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים בְּנִקְמָה וַיִּנְקְמוּ נָקָם בְּשֵׂאֵט בְּנֶפֶשׁ לְמִשְׁוֹזֵית אֵיבַת עוֹלָם:

רס"י **יען עשות פלשתים זנקמה. זשנאה זזפנד כאדם הנוקם נקמתו זאוזבו** : (רס"י)

מצודת דוד יען עשות. בעבור שעשו פלשתים עם ישראל כאדם הנוקם מן האויב וזהו מה שנאמר וגם וכו' וכל גלילות פלשת וכו' אשר את כספי וזהבי לקחתם וכו' (יואל ד) וכל הענין : וינקמו נקם. עשו נקמה בבזות אותם בנפשם להיות הם למשחית לישראל כאלו היה איבת עולם ביניהם כאלו הרעו להם מעולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בשאט. ענין בזיון : איבת. מל' איבה ושנאה כמו ואיבה אשית (בראשית ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' יען עשות פלשתים גם פלשתים עשו מאיבה ומשנאה ותחלה עשו בנקמה בימי יהויקים ששלח ה' בו גדודי

פלשתים כמ"ש (מ"ב כ"ד), ואח"כ בעת החורבן נקמו באיבה, כמ"ש על שלשה פשעי עזה וכו' על הגלותם גלות שלמה להסגיר לאדום וביואל (ד' ד') שמכרו בני יהודה לבני היונים, וז"ש **שנקמו למשחית ע"י איבת עולם** (מלבי"ם): באור הענין)

[טז] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי נוֹטָה יָדִי עַל-פְּלִשְׁתִּים וְהִכְרַתִּי אֶת-כְּרִתִּים וְהִאֲבִדְתִּי אֶת-שְׂאֵרֵית זָוָף הַיָּם:

כ"י את כרתים. עמא דחייזין לאינטינאה ואומר אני לפי שראיתי במקום אחר קורא אל פלשתים כרתים היו יושבי חבל הים גוי כרתים (כפניה ב) ואינו קורא כן לאומה אחרת נראה בעיני שיש גבול בפלשתים ששמו כרתי וכן אני מוצא בספר (שמואל א' ל') בגדוד ששרף את קלג אנחנו פשטנו על נגב הכרתי : חוף הים. מארק"א בלע"ז הם פלשתים שיושבים במקצוע דרומית מערבית של גבול ארץ ישראל על הים האחרון (כ"י)

מצודת דוד נוטה ידי. להכות בם : את כרתים. שם משפחה גדולה מפלשתים וכן גוי כרתים (כפניה ב) ועל שאמר והכרתי אמר כרתים והוא לשון נופל על לשון : שארית וגו'. ר"ל אף שארית לא ישאר מפלשתים היושב על שפת הים : (מצודת דוד)

מצודת ציון חוף הים. שפת הים וגבולו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני נוטה ידי פעם אחר פעם כמ"ש בירמיה (סי) (מ"ז) : (מלבי"ם): באור הענין)

[יז] וְעִשִׂיתִי בָּם נְקָמוֹת גְּדֹלוֹת בְּתוֹכָזוֹת זִמָּה וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּתַתִּי אֶת-נְקָמֹתַי בָּם: (פ)

מצודת דוד בתוכחות חמה. בעונש יסורים הבאים בחמה גדולה : בתתי. בעת אתן בם נקמתי אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון בתוכחות. ענין עונש יסורים וכן והוכח במכאוב (איוב לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשיתי בם נקמות גדולות מדה כנגד מדה, וידעו כי

אני ה' בתתי אדום כבר הכירו את ה' לכן אמר בפסוק י"ד וידעו את נקמתי, שיכירו שהי נוקם מהם על שהרעו לישראל, ופלשתים לא הכירו את ה' כלל וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בתוכחות חמה, חמה גלויה עד שידעו שהוא מה' (כנ"ל ה', ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-כו

א ויהי בעשתי-עשרה שנה באחד לחדש לז' יום דבר-יהוה אלי לאמר:

רס"י בעשתי עשרה. ללדקיהו : (רס"י)

מצודת דוד בעשתי עשרה שנה. לגלות יהויכין ולמלכות צדקיה : באחד לחדש. יתכן שהוא חדש החמישי וכמו שהיתה בשנת החורבן כן היתה בחדש החורבן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין באחד לחדש לא באר באיזה חדש וכפי הנראה היה בחדש אלול או תשרי אחר חורבן הבית ששמחו על החורבן : (מלבי"ם באור הענין)

ב בן-אדם יען אשר-אמרה צר על-ירושלם האזו נשברה דלתות העמים נסבה אלי אמלאה הזרבה:

רס"י על ירושלים. שהיתה צמור : האח. לשון קול שמחה : נשברה דלתות העמים. עיר שכל העכו"ם היו נכנסים לה לסחורה מעתה תשבר כי לא ילך המצור מעליה עד תלכד : נסבה אלי. מעתה הוסבה סחורות העמים אלי : אמלאה החרבה. אתמלא אני מן העיר ירושלים החרבה : (רס"י)

מצודת דוד נשברה דלתות העמים. הדלתות שהיו כל העובדי כוכבים

נכנסים בהן לסחורה הנה עתה נשברה כ"א מהדלות כי לא הלך המצור מעליה עד נלכדה : **נסבה אלי**. כל המסחור שהיה בה, הנה עתה תסוב אלי ואצלי יבואו כל סוחרי העכו"ם : **אמלאה החרבה**. ר"ל אהיה ממולא במסחר רב מסבת החרבה כי כל הסחורה שהביאו לה הנה בחורבנה יביאו אלי : (מצודת דוד)

מצודת ציון האח. היא ענין לשון שמחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען אשר אמרה צר, צור היתה תמיד בברית עם ירושלים בימי דוד ושלמה, ולא שמחו על מפלתם משנאה רק מפני שחשבו שעיי"כ יגיע להם תועלת, וז"ש שאמרו **האח נשברה דלתות העמים**, שירושלים היתה עיר מרכולת וכל העמים הביאו שם סחורתם, וקראה דלתות העמים שכולם נכנסו אל הדלת הזה, ועיי"כ **נסבה אלי** ויהיה כל המסחר בצור, וגם י"ל שקראה דלתות העמים מפני שהיתה חוצצת בפני העמים שישבו בדרום ומזרח וצפון שהיה דרכם לצור דרך א"י וסביבה, כדלת סגורה שאין יכולים ליכנס עד שיפתח הדלת, ועתה שנפתח הדלת ע"י חורבנה **נסבה אלי**, זאת שנית **אמלאה החרבה** שמלאו בתיים מחורבן ירושלים כמ"ש וגם מה אתם לי צור וצדון וכל גלילות פלשת אשר כספי וזהבי לקחתם ומחמדי הטובים הבאתם להיכליכם ובני יהודה מכרתם וכו' ששללו ובזזו ואספו כסף ועבדים ונתמלאו מן החורבן והשלל : (מלבי"ם באור הענין)

לְכִן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי עֲלֶיךָ צָר וְהֵעֲלִיתִי עָלֶיךָ גְּוִים רַבִּים
כֹּה־עֲלֹת הַיָּם לְצָלְיוֹ:

מצודת דוד הנני עליך צור. הנה אני אלחם בך אתה צור : **גוים רבים**. הם אנשי בבל : **כהעלות**. כמו שהיה מעלה את גליו ברבוי עצום בעת הסערה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' הנה נבוכדנצר החרیب את צור בשנת כ"ז למלכותו, ואחר שקבץ כל השלל ועסק להרוס את העיר עלה הים והציף אותה, כמ"ש (לקמן כ"ט י"ח) ושכר לא היה לו ולחילו, מצייר תחלה את החורבן בקיצור **שיעלו עליהם גוים רבים** : (מלבי"ם באור הענין)

וְשִׁוּוּתוֹ זִמְמוֹת צָר וְהָרְסוּ מִגְדַּלְיָה וְסִזְיִתִּי עֶפְרָה מִמְנֶה וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לְצִזְיֹן סַלְעַ:

רש"י וסחיתיו. ועקרתי כמו בית גאים יסח ה' (משלי טו) ונסחתם מעל

(דברים כח) : לִצְחִיחַ סִלַע. לפי שהיתה בנויה בסלע בתוך הים כשתנתן ויסח עפרה אל הים נשאר הסלע חלק וכן ת"י לשעיעות כיף גלי : (רש"י)

מצודת דוד **וסחיתני**. אעקור עפר טיח בנין המגדלים ואתן את העיר להיות בה יבשות הסלע ר"ל תהיה מלאה גלי אבנים וסלעים מהפלת המגדלים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וסחיתני**. ענין עקירה כמו בית גאים יסח ה' (משלי טו) : **לצחיה**. ענין יובש כמו שכנו צחיה (תהלים סח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ושישחיתו החומות ויהרסו המגדלים**, כ"ז יעשו האויבים, ואח"כ יעשה ה' בעצמו **אני אסח עפרה ותהיה צחיה סלע**, כי ינתק העפר העוצר בעד הים וישטוף אותה בהעלותו ולא ישאר אק סלע הבלתי ראוי לישוב, ולא תהיה מעתה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וסחיתני**. משתתף עם פעל נסח (בית גאים יסח ה') שפ"י העתקה ועקירה, כדרך חסירי נו"ן ונל"ה שישתוו במובנם : **צחיה סלע**. צח ונקי מעפר, ויבש : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] **בְּשִׁטְטוֹזוֹ זְזָרְבִּים תְּהִיָּה בְּתוֹךְ הַיָּם כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי זָאֵם אֲדָנִי יְהוָה וְהִיָּתָה לְבָז לְגוֹיִם:**

רש"י **משטח חרמים**. על הסלע יקטחו הדיוגים את חרמי מכמותם לנגבם : (רש"י)

מצודת דוד **משטח חרמים**. ר"ל לא תהיה עוד מלאה מסוחרים כשהיתה כי מאז לא ידורו בה כ"א צידי דגים ויפרשו שמה הרשתות לנגבם : **בתוך הים**. כי צור ישבה בים : **כי אני דברתי**. ובידי לקיים דברי : ר"ל לא יוכל מי לעכב על ידו לבל יבוא העירה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **משטח**. ענין פרישה כמו ושטחום לשמש (ירמיה ח) : **חרמים**. רשתות כמו יגרהו בחרמו (חבקוק א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **רק משטח חרמי**, כי כן גזר ה', **והיתה לבז לגוים** כי בטרם יבא השטף יבוזו הגוים איש לו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **משטח חרמים**. יפרשו שם מצודות דגים : **ומחי קבלו**. מחי, מענין כאשר ימחה הצלחת. **וקבלו**. מענין בית קיבול, כשיריק

ויקנח החצים שקבל הצנה יתן החצים מחומותיך. ויליפ מחי, מענין הכאה בלשון ארמי, וקבלו מענין נגד, ויכהו קבל עם (מ"יב ט"ו), החצים שיכו נגד הצנה שיקים מול החומה יתנם בחומותיך, וכ"ז לגוזמא שבמעט חצים יכבוש החומה, ובחרב לבד יתוץ מגדלות, והחומות ירעשו מקול פרש אחד, וכ"ז להפלגת מליצת קלות הכיבוש : (מלבי"ם באור המלות)

101 וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בְּשָׂרָהּ בַּזֹּרֵב תִּהְיֶה גְזֵה וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (ס)

רס"י וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בְּשָׂרָהּ. הכפרים המסועזדות לה סביבותיה : (רס"י)

מצודת ציון **ובנותיה.** ר"ל הכפרים וכן עקרון ובנותיה (יהושע טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובנותיה,** כי קודם המצור יהרוג כל אשר בשדה (מלבי"ם):
באור
הענין

102 כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי מִבָּיָא אֶל-צָר זָבוּכְדָר אֲצָר מֶלֶךְ-בָּבֶל מִצָּפוֹן מֶלֶךְ מְלָכִים בְּסוּס וּבַרְכָב וּבַפָּרָשִׁים וַיִּקְהַל יָעַם-רַב:

מלבי"ם - באור הענין **כי כה אמר ה' עתה פי' דבריו מ"ש שיעלו גוים רבים הוא נבוכדנצר מלך בבל,** שהוא הסער הגדול אשר יהיה בים, ויען שהוא מלך מלכים יבואו אתו גוים רבים, ויבא בסוס ברכב ופרשים שהם חילו, וקהל ועם רב מן יתר הגוים והולכי רגלים הנאספים ללכת עמו : (מלבי"ם באור)
הענין

103 בְּנוֹתֶיךָ בְּשָׂרָהּ בַּזֹּרֵב יִהְיֶה וְנָתַן עֲלֶיךָ דִּיק וְשָׂפָר עֲלֶיךָ סִלְלָה וְהִקִּים עֲלֶיךָ

רס"י **והקים עליך כנה.** ויקים עליך די מזיינין בתרסין : (רס"י)

מצודת ציון **דיק.** הוא מגדל הנבנה מול העיר לכבשה : **סוללה.** הוא תל העפר מול החומה לעלות עליה להלחם על העיר : **צנה.** הוא כעין מגן עשויה להציל ממכת חרב וחנוית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בנותיך, תחלה יהרג הערים השייכים לצור אשר הם בשדה חוץ מן היס, ונתן, אח"כ יצור על צור, והסדר תחלה **נותן דיק**, שבונה חומה סביב לבל יצא איש מן העיר, אח"כ **שופך סוללה** שופך עפר בגובה לעלות שמה ולהשליך אבני קלע לתוך העיר, **והקים עליך צנה**, לקבל החצים שיזרקו מן העיר על חיילותיו: (מלבי"ם באור הענין)

טו וּמִזֵּי קִבְלוֹ יִתֵּן בְּזַבְמוֹתֶיךָ וּבְמַגְדְּלוֹתֶיךָ יִתֵּן בְּזַבְבוֹתָיו:

רס"י ומחי קבלו. הוא אחד מתחבולות המלור לזרוק אבנים גדולות ומכה כנגדו אילקולי"אה דאפורי"ירא בלע"ז ויך לוועזים קבלו דארכבלי"טא בלעז ויך לוועזין פוריירא בלע"ז: **בחרבותיו**. באומנות חורבן שיביא עמו (רס"י):

מצודת ציון ומחי קבלו. שם כלי מלחמה עשויה לזרוק בה אבנים להכות בחומה כנגדה כי מחי הוא תרגומו של הכאה וקבלו הוא תרגומו של נגד: **יתוף**. מלשון נתיצה ושבירה: **בחרבותיו**. שם כלי עשוי לשבר בו וכן ואל החרב (ירמיה לג): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומחי קבלו, ר"ל המגן שיקום לקבל החצים, כשימחה ויריק מה שקבל המגן היינו החצים שנפלו לתוכו יתן החצים האלה בחומותיך ובהם עצמם ישחית החומה שלך אמר על צד המליצה שלא יצטרך אל חומותיך כלי תותח ואבני קלע גדולים רק יהיה די במחי קבלו, וזה המעט ישחית החומה, וכן **מגדלותיך יתף בחרבותיו** לבד, אמר על צד המליצה שבחרבות לבד יתוף מגדלות ולא יצטרך כרים ואילי ברזל: (מלבי"ם באור הענין)

טז מִשְׁפַּעַת סוּסָיו יִכְסֶּה אֲבָקָם מִקוֹל פָּרֶשׁ וְזֶלְזֵל וְרָכַב תְּרַעֲשָׁנָה זַבְבוֹתֶיךָ בָּבֹאוּ בְּשַׁעְרֶיךָ כַּמְבוֹאֵי עִיר מִבְּקָעָה:

רס"י משפעת סוסיו. כשיך סוסים הרבה מעלים אבק כהגליהם ועולה ונעשה כענן ומחשיך הארץ הוא קרוי שפעת וכן ושפעת מים תכסך (איוז כז) ללאפוי"סון בלע"ז: **כמבוא עיר מבוקעה**. כמה דעלין לקרתי דמתרעא משור סנפרלה חומתה: (רס"י)

מצודת ציון משפעת. ענין רבוי כמו שפעת גמלים (ישעיה ס): **אבקם**. הוא

עפר הדק כמו כאבק דק (שם כט) : פרש. כן יקרא רוכב הסוס הרגיל בזה : **וגלגל**. הוא אופן המרכבה : **תרעשנה**. מל' רעש ונדנוד : **מבוקעה**. מל' בקיעה ופתוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין משפעת סוסיו יכסך אבקם האבק של הסוסים לבד יהיה די לכסות אותך, מרוב רבוי הסוסים, וגם מקול פרש וגלגל לבד תרעשנה חומותיך תיכף בבואו בשעריך עד שיהיו דומים כמבואי עיר מבוקעה, ממליץ כי מן הפחד והאימה של גודל המחנה יפלו החומות והמגדלות מן הקול לבד ותתבקע העיר : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] בְּפִרְסוֹת סוּסָיו יִרְמֹס אֶת-כָּל-זְוִצוֹתֶיךָ עִמָּךְ בְּזֶרֶב יֵהָרֵג וּבְמַצְבּוֹת עֵרָץ לֹא תִחָזַק בְּהֵן : תִּרְדּוּ

מצודת דוד ומצבות עוזך. המקומות הגבוהות והחזקות תרד כל אחת ותפול לארץ ולא תתחזק בהן : (מצודת דוד)

מצודת ציון בפרסות. הם המנעלים שברגלי הסוסים וכן מפרסת פרסה (ויקרא יא) : ירמוס. מל' רמיסה ודריכה : חוצותיך. הם השווקים וכן וחוצות תשים לך בדמשק (מ"א כ) : ומצבות. ר"ל מקומות גבוהות והוא מלשון מצבה : עוזך. ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בפרסות ומצייר כאילו בפרסות הסוסים ירמוס את החוצות עד שהרצפה של החוצות תתבטל, וכ"ז דרך מליצה על קלות בכיבוש, ואז בכבשו את העיר יהרג את העם אשר בתוכה בחרב. ואת המצבות העזים שהיו לשם ולתפארת יוריד לארץ : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וְשִׁלְלוּ זֵזִילָךְ וּבְזֹזוּ רִכְלֹתֶךָ וְהָרְסוּ זְוִמּוֹתֶיךָ וּבָתֵּי זְוִמּוֹתֶיךָ יִתְּצוּ וְאַבְנֵיךָ וְעֵצֶיךָ וְעִפְרָךְ בְּתוֹךְ מַיִם יִשְׁלִימוּ:

רס"י רכולתך. סחורתך : (רס"י)

מצודת דוד ואבניך וגו'. מבנין הבתים והחומות : בתוך מים ישומו. יפילו אל הים שאצל העיר : (מצודת דוד)

מצודת ציון חילך. עשרך : רכולתך. ענין סחורה וכן רוכלת העמים (לקמן כ"ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושללו כבר התבאר אצלי ששלל הוא הנשאר מעצמו

אחרי המלחמה במקום אי ומצייר שהחיל והאוצרות יהיו שלל, והבו הוא מה שאנשי המלחמה בוזזים איש לו מאת היחידיים, ואמר כי רכולתך שהוא הסחורות הקטנות של הרוכלים יהיו לבז, ואחר השלל יתעסקו להרוס חומתיך ולשום הכל בתוך מים, כ"ז יעשו האויבים הכובשים (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ושללו**, ובזזו, הבדלם בארתי (ישעיה ח' א') ובכ"מ : **והרסו, יתצו**. ע"י הבדלם בתו"ה שמיני (סי' קל"ט), וירמיה (א' י'), ומוסיף שאף יתוץ האבנים לשברים : (מלבי"ם באור המלות)

יג **והשִׁבְתִּי הַמּוֹן שִׁירְךָ וְקוֹל כְּנֹרְיָךְ לֹא יִשְׁמַע עוֹד:**

מצודת דוד **והשבת**. אבטל ממך קול המיית השיר ועוד לא ישמע שם קול כנוריד (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבת**. אבטל : **המון**. מלשון המייה : **שיריך**. מלשון שיר : **כנוריד**. שם כלי נגון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והשבת** זה דבור ה', אח"כ אתעסק אני לעשות לך דבר שבזה **אשבת המון שיריך**, וזה ע"ד שאמר בצור קחי כנור סובי עיר זונה נשכחה שציר שאחר שנחרבה ע"י מלך אשור בימי חזקיה, נבנית שנית, וכאילו לקחה כנור ושוררה שירים הרבה להזכיר את הזונים אחריה דהיינו הסוחרים אתה לשוב אליה לסחורה, אבל עתה אשבת המון שיריך מן העולם **וקול כנוריד לא ישמע עוד לעתיד**, וזה כי : (מלבי"ם באור הענין)

יד **וַיִּתְּתִיךָ לְצִוּוֹיֶיךָ סֹלַע מִשְׁטָחוֹ זֶרְמִים תִּהְיֶה לֹא תִפְגַּח עוֹד כִּי אֲנִי יְהוָה רַב־רְתִי נָא אֲדֹנָי יְהוָה: (ס)**

מצודת דוד **לצחיח סלע**. תהיה מלאה מגלי אבני המפולת : **משטח חרמים**. הציידים יפרשו שמה רשתותם לנגבם וכאומר לא ידורו בה עוד סוחרים ושרים להתענג בשיר וקול כנור כי מעתה ידורו שם ציידים דגים נבזים ושפלים : **לא תבנה עוד**. להיות כשהיתה : **כי אני ה' דברתי**. ובידי לקיים (מצודת דוד)

מצודת ציון **לצחיח**. ענין יובש : **משטח**. ענין פרישה : **חרמים**. רשתות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתיך לצחיח סלע** ע"י שאעלה עליך את הים ויסח

עפרה ולא ישאר רק צחיח סלע, ולא תהיה ראוי לישוב רק למשטח חרמים ועיי"כ לא תבנה עוד לעולם, והנה המהרי"א שאל הלא נבנית שנית עד שהחריב אותה אלכסנדר מוקדון, ועיי"כ פי' נבואה זו הבאה על חורבן שנעשה עיי' אלכסנדר. ואין זה קושיא כי אחיי"כ נבנית במקום אחר שלא על מקומה הראשון כנודע, וכמ"ש עמ"ש בעיר הנדחת לא תבנה עוד לכמות שהיתה אינה נבנית אבל נבנית לגנות ולפרדסים, והנבואה מורה שהכל נבא על החורבן שהיה עיי' נ"נ כמו שית' (מלבי"ם באור הענין)

[טו] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְצֹר הַלָּא | מִקּוֹל מִפְּלִתְךָ בְּאַנֶּק
זָלַל בְּהַרְגֵּ הָרֶג בְּתוֹכְךָ יִרְעֵשׂוּ הָאֲיִים:

מצודת דוד מקול מפלתך. מקול היוצאת בעולם על מפלתך בעת יאנסו בך חללי חרב בעת יהרגו בך הרג רב או ירעשו ויחרדו כל יושבי איי הים כי יפחדו שלא יקרה להם כמקרך : (מצודת דוד)

מצודת ציון באנוק. ענין אנחה וגניחה שהיא בעת יציאת הנפש וכן יאנק חלל (ירמיה נ"א) : ירעשו. ענין חרדה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' הלא מקול מפלתך זה נמשך עמ"ש (בפסוק י"ח) עתה יחרדו האיין יום מפלתך, ור"ל הלא גם בתחלה שהיה רק קול מפלתך ר"ל שעדיין לא נפלת נפילה החלטית, בכ"ז רעשו האיים וכ"ש שיחרדו ביום מפלתך שתפול נפילה החלטית עיי' שיציף הים אותך, ומפרש הלא רק מקול מפלתך שיצא קול שנפלת, וזה היה באנק חלל בהרג הרג בתוכך (שבעת המלחמה היה אנקת חלל, ואחר כבישת העיר הרג הרג, כי חלל הוא עיי' מלחמה לרוב, וההרג יעשו עת נמסר הנכבש בידם), הלא גם על זה כבר ירעשו האיים, ויהיה הרעש כ"כ עד כי (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מקול. יש הבדל בין מקול מפלתך ובין מיום מפלתך (פי"ח), שהקול יציין לפעמים שהוא רק קול שמיעה, כמ"ש בגדר צירוף מלת קול בסי' התו"ה (ויקרא סי' רצ"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וַיִּרְדּוּ מֵעַל כְּסֵאוֹתָם כָּל נְשֵׂי אֵי הַיָּם וְהִסִּירוּ אֶת-מַעֲלֵי הָהָם
וְאֶת-בְּגָדֵי רִקְמָתָם יַפְשִׁטוּ וְזָרְדוּת | יִלְבְּשׁוּ עַל-הָאָרֶץ יִשְׁבוּ
וְזָרְדוּ לְרַגְעִים וְשָׁבְמוּ עָלֶיךָ:

רש"י וחרדו לרגעים. לשזרים פן יבא עליהם גם הם כשכרך : לרגעים.

לָשׁוֹן סָזַר כְּמוֹ (יִשְׁעִיהָ נֹא) רוֹגַע הִים עוֹרֵי רֹגַע (אִיוֹז כּו) עַל רֹגְעֵי אֶרֶץ
(תְּהִלִּים לָה) עַל דְּכֹאֵי אֶרֶץ וּמִנְחָם פִּירְסוּ לָשׁוֹן רֹגַע כְּמוֹ כִּי רֹגַע זָאֲפוֹ (פֶּס
ל) : וְשִׁמְמוֹ. לָשׁוֹן תִּמְהוֹן : (כֶּס"י)

מצודת דוד וירדו וגו'. בעבור צער ואבלות : **חרדות ילבשו**. יהיו מסובבים
בחרדה כמלבוש המסבב את הגוף : **וחרדו לרגעים**. בכל רגע יוסיפו
בחרדה : **ושממו עליך**. יתמהו בתמהון לבב על מפלתך : (מצודת דוד)

מצודת ציון מעיליהם. מלשון מעיל והוא שם מלבוש חשוב : **רקמתם**.
מעשה רוקם בפתילי זהב וכסף : **יפשוטו**. ענין הסרת המלבוש : **ושממו**.
ענין תמהון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וירדו שנשיאי הים ירדו מכסאותיהם ויסירו בגדי
מלכות, ונגד והסירו את מעיליהם אומר חרדות ילבשו, הלבוש יהיה
לבוש חרדות, ר"ל לבוש שק ואפר שמראה כי חרדים הם, ונגד וירדו מעל
כסאותם אומר על הארץ ישבו, וחרדו. וזה יהיה משתי פנים, א. מצד
שיחרדו בכל רגע פן יבא האויב עליהם, ב. **ושממו עליך** שיתאבלו על
צרתך : (מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות מעיליהם, בגדי רקמתם. המעיל יעטוף בו על
הבגדים (ישעיה נ"ט י"ז), ותחת הבגדים ילבשו לבוש חרדות : (מלבי"ם
באור המלות)

[יז] וְנִשְׂאוּ עֲלֵיהֶם קִינָה וְאָמְרוּ לָךְ אֵיךְ אֲבִדְתָּ נְיֻשְׁבֹת מִיַּמִּים
הָעִיר הַהִלְלָה אֲשֶׁר הָיְתָה זֹזְקָה בַּיָּם הִיא וַיִּשְׁבְּיָהּ אֲשֶׁר-נָתַנּוּ
זֹתֵיתָם לְכָל-יֹשְׁבֵיָהּ:

כ"י נוספת מימים. יך נוקדין רפי ופותרין מיושבת מימים קדמונים ויך
נוקדים דגש ופותרין מיושבת בחזקה על ידי ימים הסובבים לה וכן תרגם
יונתן וכן הוא : אשר נתנו חתיתם. סביבות לכל היושבים : חתיתם.
לורדפריימ"נט : זלע"ז :

מצודת דוד ונשאו. ירימו עליך קול קינה ויאמרו אליך איך נאבדת עיר
המיושבת בחוזק רב מן המים אשר סביבה : **חזקה בים**. החזקה מכל
העמים היושבים בים : **היא וישביה**. ר"ל היא היתה חזקה בעבור היה
הסביב לה ויושביה היו חזקים וגבורים : **אשר נתנו חתיתם**. פחדם היתה
מוטלת על כל יושבי הים על האיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ההללה. מלשון הלול ושבח : חתיתם.** ענין פחד כמו אל תחת
(שם) (א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונשאו עליך קינה ואמרו איך אבדת,** והלא מצד הטבע היה קשה לכבשך **א.** מצד שאת **נושבת מימים** והים לך מעוז ומחסה, **ב.** העיר **ההללה אשר היתה חזקה בים** שהיו לך מבצרים רבים ומגדלות, **ג.** שהיתה חזקה **היא יושביה** שיושביה היו גבורים וחזקים, **ד.** אשר נתנו חתיתם **לכל יושביה** שהימים שישבה בהם נתנו חתיתם ואימתם לכל יושביה, שהיו חזקים כולם ע"י הימים שהקיפו אותה סביב וכל גבורי הימים היו בעוזרה כאילו השתתפו הימים לתת ליושביה את חתתם ומוראם שייראו כולם ויחתו מהם, כמו והוא מוראכם שפירש הוא הנותן לך מורא שייראו מכם. ומהר"א פירש כינוי יושביה השני מוסב על הים שנפל פחדם על כל יושבי הים שמצאנו ים בלשון נקבה בים הנחושת שעשה שלמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ההללה. הה"א במקום אשר : אשר נתנו חתיתם.** חתיתם הוא שם המופשט. הימים נתנו ליושביה [של צור] את חתיתם, כמו את אימתי אשלח לפניך : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] עֲתָה יִזְרְדוּ הָאֵיִן יוֹם מִפְּלֹתְךָ וְנִבְהָלוּ הָאֲיִים אֲשֶׁר-בָּיָם מִצֵּאתְךָ:
(ס)

רש"י **האין. כמו האיים : מלאתך. מיציאתך בגולה :** (רש"י)

מצודת דוד **יחרדו האין. יושבי האיים יחרדו ביום מפלתך : מצאתך.** ממה שיצאת ונאבדת מן העולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **האין. בא הנו"ן במקום המ"ם וכן לקץ הימין (דניאל י"ב) :**
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עתה זה סוף המאמר,** אם לקול מפלת רעשו כ"כ מכ"ש כי **עתה יחרדו האיים יום מפלתך** עתה שאינו קול רק מפלה חלוטה, **ונבהלו האיים בצאת** עת תצא מן הים שלא תמצא עוד שם כי יכסוך הים וכאילו יצאת מכללות האיים שלא תהיה אי רק ים : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּתַתִּי אֶתְךָ עֵיר זְנוּרָבֶת כְּעָרִים

אֲשֶׁר לֹא-נֹשְׁבוּ בְּהַעֲלֹת עֲלֶיךָ אֶת-תְּהוֹם וְכֶסֶף הַבַּיִם
הָרַבִּים:

רס"י בהעלות עליך את תהום. באסקותי עליך מסריית עממין דסגיאין
כמו תהומא ויחפונך עממין סגיאין כן ת"י וכמשמעו בתחלה נתנה זיד
נזוכלנלך וסוף עלה היס וטבעה : (רס"י)

מצודת דוד בתתי. בעת אתן אותך להיותך עיר נחרבת דומה כערים אשר
לא נתיישבו בחוזק מעולם בעת יעלה עליך את התהום ומים רבים יכסוך
ור"ל כשיבואו עליך עמים רבים לאבד אותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון נחרבת. מלשון חורבה : תהום. עומק המים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' בתתי אתך, א. שחורבן שלך יהיה
באופן שתדמה כאילו לא היה בדך ישוב לעולם כי ימחה כל הישוב ע"י
שאעלה עליך את תהום : (מלבי"ם באור הענין)

כז והורדתיהך את-יורדי בור-אך-עם עולם והושבתיהך בארץ
תזותיות כזרותות מעולם את-יורדי בור למען לא תשבי
ונתתי צבי בארץ זזיים:

רס"י את יורדי בור. עם יורדי גיהנם : אל עם עולם. עם שאר העכו"ם
אשר עם מעולם : כחרבות מעולם. כערים אשר חרבו מאז כסדום
וחרבותיה : ונתתי לזי בארץ חיים. ואתן התפארת זיכוסלי : (רס"י)

מצודת דוד והורדתיהך. אז אוריד אותך עם שאר יורדי בור אל העם
השוכנים שם מעולם להיות כמותם : והושבתיהך. אושיב אותך בארץ
תחתית הוא הקבר : כחרבות מעולם. במקום שהוא חורבה מימות עולם
והוא הקבר וכפל הדבר במ"ש כדרך מליצה : את יורדי בור. עם שאר
יורדי בור ושוה להם : למען לא תשבי. ר"ל ההורדה תהיה באופן שלא
תהיה עוד מיושבת לעולם כמקום אשר לא ישובו ע"פ האדמה : ונתתי
צבי. החמדה וההדר אתן בארץ חיים והיא אי"י הקרויה כן ע"ש שבה יחיו
המתים בזמן התחיה ר"ל לא כשחשבה צוד שהיא תמלא מחרבות
ירושלים כי נהפוך הוא שהיא תאבד וכל ההדר יהיה בה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ב. והורדתיהך, שכל העם וההמון שבה ירדו את יורדי

בור אל עם עולם, אל דור המבול שנמחו ג"כ כולם במים, ושם תשב כחרבות מעולם למען לא תשבי, שאעשה כדי שלא יעשו שם ישוב שנית ע"י שהחרבות ישארו בתחתיות ארץ על שא"א לכוון שם ולהקים אי אחר מפני החרבות, ואז ונתתי צבי בארץ החיים תשוב א"י להיות לארץ צבי ותתמלא מחורבנד, ואתה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות צבי. מענין מצב וקיום : **בארץ חיים.** מגביל נגד מה שצור תהיה ארץ בני תמותה ארץ אופל וצלמות : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] בְּלֹהוֹת אֶתְנֶךָ וְאֵינְךָ וְתִבְקָשִׁי וְלֹא-תִמְצָאִי עוֹד לְעוֹלָם
נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: (פ)

רש"י בלהות. פרשו ונתן בלהות כלל היות והפותרים אומרים ל' מקום מרקד **שעירי'** ומזיקי' : (רש"י)

מצודת דוד בלהות. לך אתן בהלה ופחד ולא תהיה עוד בעולם : **ותבקשי.** אם מי יבקש אותך לא תהיה נמצא למי עוד בעולם כי לא תשוב לקדמותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון בלהות. הוא הפוך מן בהלות וכן לעת ערב והנה בלהה (ישעיה י"ז) : **ואינד.** ואין לך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בלהות אתנד כאילו תלך אל בלהות שהם השדים שתחת הים, וגם אם תבקשי וירצו לכוון עיר מושב על מקומך ולא תמצאי עוד לעולם כי הישוב שעשו אח"כ וקראוהו בשם צור לא היה על מקום צור הראשון שנמחה זכרה לגמרי כי כן אמר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בלהות. שם בלהה הונח על השדים כמ"ש (ישעיה י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-כז

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** וְאַתָּה בֶן-אָדָם שָׂא עַל-צֹר
קִינָה:

מצודת דוד שא. הרם קול קינה על צור : (מצודת דוד)

ג וְאָמַרְתָּ לְצוֹר (הַיְשֻׁבְתִּי) הַיְשֻׁבֶת עַל מְבוֹאֹת יָם רֹכֶלֶת
הָעַמִּים אֶל אֱיִים רַבִּים (ס) כִּי אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צוֹר אֶת אֲמֹרֶת
אֲנִי כְלִילַת יוֹפִי:

רפ"י על מצודות ים. על הנמל שהספינות צאות עד החומה והשערים והרבה כרכין יושבין על הים ואינה מקום נמל ואין הספינות יכולות לקרצ אליהם : מצודות ים. פור"ט זלע"ז : רוכלת העמים. כך היה מנהגם סוחרים הבאים לה זה מלפון וזה מדרום לא היו רשאים לעשות סחורה זה עם זה אלא יושבי העיר לוקחין מזה ומוכרין לזה : את אמרת אני כלילת יופי. עד עכשיו הכל אומרי על ירושלים כלילת יופי (איכה ז) משוש כל הארץ (תהלים מח) עכשיו את מתגאה לומר אני כלילת היופי סוף גמר היופי כלול בי : (רפ"י)

מצודת דוד לצור. על צור : על מבואות ים. על הנמל מקום שהספינות באים : רוכלת העמים. המספקת סחורה אל העמים להביאהו אל איים רבים : צור את אמרת. ר"ל את צור אמרת אני כלולה בכל מיני יופי : (מצודת דוד)

מצודת ציון מבואות. מלשון ביאה : רוכלת. סוחרת כמו בעיר רוכלים שמו (לעיל י"ז) : כלילת. מלשון כל וכן מכלל יופי (תהלים נ"ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הישבת על מבואות ים וכל אניות המסחר באים לשם ומניחים שם סחורותיהם ועיי"כ היא רכלת העמים אל איים רבים הרוכל הוא הלוקח הסחורה מן הסוחר הגדול ומחזיר אותה ממקום למקום למכרה לאחדים ואת מקבלת את הסחורה מן הסוחרים הגדולים ומוכרת אותה אל האיים שבים כרוכל, צור את אמרת אני כלילת יופי ר"ל את מתפארת שהיופי שלך היא מצד עצמך וזה שקר, כי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כלילת יופי. משתתף עם מלת כל. השלמת היופי בכללו וכן כללו יפיך גמרוהו בש והלוחות הדקים שבצדי הספינה שמחוברים זוגות אל הצד קורא לוחותים (בפסוק הקודם) ולי נראה ממ"ש קרשך בלשון יחיד שהוא על העץ שעורכים בו הספינה (דער רודער), ובזה יוצדק מה שהיה משן שנוולד בארץ אשור והביאו מאיי

כתים לצור. ולפי הראשון נראה ששן הוא מענין שן הסלע. שהוא מקום החזק והמוצק של הסלע : **ואשורים**. מענין תדהר ותאשור (ישעיה ס'), מן הארז לקחו שן הארץ ותקפו ועשו ממנו קרשי הספינה : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] בְּלֵב יָמִים גְּבוּלֵיךָ בְּזֵיף כָּלְלוּ יִפְיָךְ :

רש"י בוניך. ארדכלייך, ל' בנין : (רש"י)

מצודת דוד **בלב ימים**. ר"ל וזהו על כי גבולך היא בלב הים ר"ל במקום עומק הים וחזקו ואמר ימים לפי שמשם היו יכולים לפרוש לכמה ימים : **בוניך**. הבונים אותך שמו בך כל היופי הראוי לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בלב**. חוזק הדבר יקרא לב ע"ש לב בעל חי שהוא חזקו ועקרו וכן דרך אניה בלב ים (משלי ל') : **כללו**. מלשון כל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בלב ימים גבולך** היופי שלך תלוי מצד הגבולים שלך שהם בלב ימים, כי האי שים סביב לה, האיים אשר בכל הים סביב הם מסמנים גבוליה, ר"ל היופי שלך בא ע"י השכנים אשר סביבך כל איי הים על ידם נעשרת, ומצד **שבוניך כללו יפיך** שהם השתדלו לכלול יפיך, ולא היה מצד עצמך כי הבונים והדברים שמהם נבנית הוא מקובץ מעמים רבים וממקומות שונים : (מלבי"ם באור הענין)

[ה] בְּרוּשֵׁים בְּשֵׁנִיר בָּנוּ לָךְ אֶת כָּל-לוּזוֹתַיִם אֶרֶז מִלְּבָנוֹן לְקָחוּ לְעֵשׂוֹת תִּרְץ :

רש"י ברושים משניר. לפי שהיתה בנויה צים וצים אצדה המשילה הנביא לספינה משובחת שהכבידו משאה בתוכה וטבעה ברוח קדים : משניר. טור תלגא : את כל לוחתים. הלוחים שנעשית האניה מהם : ארז מלבונון. שם יער שהארזים מלויין בו : תורן. הוא העץ הזקוף וגבוה התקוע בספינה שבו תולין המפרץ שקורין צויל"א בלע"ז ובו נקבים בראשו שהחבל שמושכין בו הספינה נכנס ויואלא בו מש"ט בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **ברושים משניר**. לפי שצור ישבה בים ונאבדה במקומה המשילה לספינה משובחת שהכבידו משאה ונטבעה ע"י רוח קדים ובעבור כבדותה לא יוכלו מנהיגי הספינה להצילה ולכן אמר הנה ברושים

הבאים משניר המובחרים במינם מהם בנו אותך כל לוחות ונסרי הספינה
: **מלבנון**. מיער הלבנון מקום הארזים החשובים משם לקחו ארז לעשות
תורן עליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון ברושים. שם אילן סרק החשוב : **משניר**. שם מקום :
לוחתים. מלשון לוח ונסר : **תורן**. הוא עץ הזקוף שעל הספינה ובו משימים
הוילון כמו בל יחזקו כן תרנם (ישעיה ל"ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ברושים מדמה את כלל האי לספינה אשר בים,
ומבאר שכל הספינה וכליה כוננה מדברים שהובאו מארצות שונות,
הברושים אשר מהם בנו לך את כל לוחות האניה היו משניר, לא מצור
והארז אשר לקחו לעשות תורן עליך לקחוהו **מלבנון** : (מלבי"ם באור הענין)

11 אֱלוֹנִים בְּבֶשֶׁן עָשׂוּ בְּשׂוּטֵיךָ קָרְשֶׁךָ עָשׂוּ-שֵׁן בַּת-אֲשׁוּרִים
בְּמִצְרָיִם (כתים) כְּתִיבִים:

רש"י אלונים. מן עץ סרק שקורין קייסנ"א זלע"ז : משוטיך. הם שרחצים
בראשם שמנהיגין בהם האניה ריימ"ש זלע"ז : קרשך. הוא הקרש הרחב
שבראש השני של ספינה אל מול התורן שבראשה אשר זו מהפכין את
הספינה לכל כדדיה ומכוונין אותה אל הדרך ורצ החובל לוחזו זו וזלשון
משנה קברניט וזלשון לעז גובריינא"ל : עשו שן בת אשורים. א"א לו
להיות אלף של עץ וזהו בת אשורים כאלו הוא תיבה אחת לשון תדהר
ותאשור (ישעיה מא) שניהם ת"י אשכרועין ואת קברניטה של לור המשיל
לקרש של אשכרוע מרופה בשן ע"י מסמרים לנוי ולחוזק כי כן תרגם יונתן
דפין לאשכרועין מכבשין בשן דפיל בית חופאה לא תיטרונו כסויה לא יפול
אבל יונתן פירש הקברניט הזה לפי עניין העיר על קרשי שעריה : (רש"י)

מצודת דוד מבשן. מקום אלונים טובים מהם עשו לך משוטים להנהיג
בהם את הספינה : **קרשך**. הוא הקרש הרחב שמשימין באחורי הספינה
וע"י מנהיגים הספינה אל מקום הנרצה הקרש הזה עשו משן מה שהביאו
עדת אשורים מן האיים של כתיים כי מנהג בני אשור היה להביא מאיי
כתיים שן הפיל היותר מובחר : (מצודת דוד)

מצודת ציון אלונים. שם אילן סרק : **משוטיך**. מלשון השטה ושחיה במים
כמו אני שיט (שם) ויאמר על העצים הארוכים שמנהיגים בהם הספינה
להשיטה אל המקום הנרצה : **קרשך**. ענין לוח ונסר כמו ועשית את
הקרשים (שמות כ"ו) : **שן**. הוא שן הפיל : **בת אשורים**. עדת אשורים וכן

בת בבל (תהלים קל"ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אלונים** שמהם **עשו משוטיך** היו מבשן, **קרשך** שבו מכוונים הספינה (דער רודער) אשר **עשאוהו משן**, היה **בת אשורים** נולד באשור והובא **מאיי כתיס**: (מלבי"ם באור הענין)

ישיש - **ברקמה** **במזרם** **היה** **מפרשך** **להיות** **לך** **לגס** **תכלת** **וארגמן** **מאיי אלישה** **היה** **מכסך**:

רש"י **שש** **ברקמה**. נגד **שש** **עשוי** **צלורי** **רקמות** : **מפרשך**. הוא **שקורין** **צל"א** **סיג"ל** **ובלסונינו** **זווייל"א** **בלע"ז** : **להיות** **לך** **לנס**. **לפורקו** **על** **כלונס** **הארז** **ולהגזיהו** **על** **התורן**, **נס** **בלסון** **משנה** **כלונס** **ובלע"ז** **פורקא** : **היה** **מכסך**. **לאהל** **ולגג** **על** **פני** **כל** **האניה** : (רש"י)

מצודת דוד **שש** **ברקמה**. **יריעה** **של** **שש** **עשויה** **במעשה** **רוקם** **הבאה** **ממצרים** **מקום** **השש** **היפה** **היריעה** **ההיא** **פרשו** **עליך** **להיות** **לך** **לנס** **הוא** **הוילון** **שעל** **התורן** **המקבל** **הרוח** **להוליד** **הספינה** : **תכלת** **וארגמן**. **יריעות** **צבועות** **בצבע** **תכלת** **וארגמן** **המובאים** **מאיי** **אלישה** **המובחרים** **מאוד** **מהם** **היה** **למכסה** **על** **הספינה** **לכסות** **אנשיה** **לבל** **יכם** **שמש** **ושרב** **ומסתור** **מזרם** **המטר** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שש**. הוא **הפשתן** **העב** : **לנס**. הוא **הוילון** **שעל** **תורן** **הספינה** **כמו** **בל** **פרשו** **נס** **(ישעיה ל"ג)** : **תכלת** **וארגמן**. **מיני** **צבעונים** **חשובים** : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **השש** **ברקמה** **אשר** **ממנו** **עשי** **מפרשי** **הספינה** **והנס** **שלה** **היה** **ממצרים**, **והמכסה** **שלה** **שהיה** **מתכלית** **וארגמן** **היה** **מאיי** **אלישה**, **עד** **שכל** **יופי** **האניה** **לא** **היה** **מצור** **רק** **ממקומות** **שונות**, **ר"ל** **העושר** **והכבוד** **והתפארת** **של** **צור** **אינה** **מעצמה** **רק** **ע"י** **מסחר** **של** **עמים** **רבים** **ואיים** **רחוקים**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לנס**. היא **הוילון** **שפורשים** **על** **התורן** : **ומכסך**. הוא **כיסוי** **הספינה** **לאהל** **לה** : **ומשתתף** **עם** **תחבולות**, **כי** **צריך** **לזה** **חכמה** **ותחבולות** **לעשות** **מלאכה** **במים** **רבים**: (מלבי"ם באור המלות)

ישיש **צידון** **וארוד** **היו** **שטים** **לך** **וזכמך** **צור** **היו** **בך** **המה** **וזכמך**:

רפ"י היו שטים לך. תופסי משוטיך להנהיגך : חובליך. אוחזי הקצרניט לכויז וליישר האניה :

מצודת דוד יושבי צידון וארוד. שהיו בקיאים בהנהגת ספינה הם היו משיטים ומוליכים את הספינה : חכמיך צור. על כי כאלו אל צור ידבר לכן אמר חכמיך צור וכוי ר"ל חובלי הספינה מושכי חבלי הוילון לנטותה מול הרוח שהיא חכמה מרובה היו מחכמיך צור כי שם נמצאו חכמים מופלאים : (מצודת דוד)

מצודת ציון וארוד. שם מקום : שטים. מלשון שטיה ושחיה : חובליך. מלשון חבל וקו ויקראו כן מנהיגי הספינה על כי מושכים בחבלי הוילון וכן רב החובל (יונה א') :

מלבי"ם - באור הענין יושבי צידון אחר שבאר שהספינה עצמה וכליה נעשתה ונקבצה מעמים רבים ואינם של צור, יבאר כי גם מנהיגי הספינה ועושי מלאכתם הם ג"כ מעמים אחרים, ור"ל כמו שהעושר והמסחר בא אליה מבחוץ כן חכמיה ומנהיגה במדיניות והאומנים והחרשים שנמצאו בתוכה הם ג"כ מעמים אחרים, שיושבי צידון היו השטים את האניה, ומה שנמצאו בדך גם חכמיך צור המה חבליך הם מנהיגי האניה והמושלים עליה ר"ל מהם יצא מלך ושרים : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] זְקַנִי גָבַל וַיִּזְכְּמֶיהָ הָיָה בָךְ מִיִּזְיָקִי בְּדַקָּךְ כָּל-אֲנִיּוֹת הָיִים וּמִלְּוִיָּהֶם לְחַיֵּי גִרְנְטִיָא"ה בָּךְ לְעֶרְבִי מִעֶרְבָךְ :

רפ"י זקני גבל. אומני הבנין כמו שנאמר ובוני חירום והגבלים (מלכים א' ה) : מחזיקי בדקך. מתקני בדקך שלא יכנסו בהם המים אפייטונ"ט טאקראול"א זלע"ז : כל אניות הים ומלחיהם. הספנים שלהם : היו זך. היו סביבך לשוט אל המדינות הרחוקות להביא הסחור' לתוכך : לערוב מערבך. ל' ערובה הם כל לרכי האדם שהוא חי בהם וממונו הוא ערובתו והללתו לחייו גרנטיא"ה זלע"ז :

מצודת דוד זקני גבל וחכמיה. הם היו בקיאים במלאכת הבנין ולכן הם היו בדך לחזק ולתקן בדקי הספינה ומקומות הרעועים : כל אניות הים. כל הספינות ההולכות בים ומלחיהם הם מנהיגי הספינה כולם באו אליך לסחור סחורתך כי הרבה סחורה נמצא בדך : (מצודת דוד)

מצודת ציון גבל. שם אומה והיו בנאים כמ"ש ובוני חירם והגבלים (מ"א ה') : **מחזיקי.** מלשון חוזק ותקון : **בדקד.** מקום השבר והרעוע כמו בדק הבית (מ"ב ג'). וקרא בלשון בדק על כי צריך בדיקה וחיפוש אחר השבר ומקום הרעוע למצאה : **ומלחיהם.** כן יקראו מוליכי הספינה כמו וייראו המלחים (יונה א') והוא ענין ערבוב כמו ממולח טהור קדש (שמות ל') ע"ש שמוליכי הספינה מערבבים המים עם המשוטות : **לערוב מערבך.** הסחורה תקרא מערב והסוחרים עורביה כי הסוחרים מתחייבים זה לזה בהקפותיהם את הסחורה זה לזה וערב הוא ענין התחייבות כמו התערב נא את אדוני וכו' (ישעיה לו) וכן מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי (ירמיה ל') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זקני גבול וחכמיה, שהם היו בקיאים בבנין (כמ"ש (מ"א ו') ויפסלו בוני שלמה והגבלים) היו **מחזיקי בדקד** לתקן את הספינה ר"ל שמהם היו חכמים מתקנים תקנות ונמוסים במדינה, **כל אניות הים ומלחיהם היו בך לערב מערבך** הערבון שהוא המשכון שנותנים בעד הסחורות שלוקחים בהקפה והיו אניות הים שהם היו ערבים בעדך (באשר כל מסחרם היה על ידך) באופן שגם הבטחון לתת לך סחורות בהקפה לא היה בכחך רק בכח אחרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מלחיהם. הם העבדים שתחת המשוטים הנזכר (בפסוק ו'), שעוזרים בהנהגת הספינה להפוך מי הים ולדחותם אל צד שאליה מגמת פניהם ללכת, שמלח ישמש על העירוב, כמו ממולח טהור קודש : (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּפְרֹס וּלְוֹד וּפֹטָה הָיוּ בְּזוּיְלָךְ אֲנָשֵׁי מְלִזְזֹמְתָךְ מִגֵּן וְכוּבֵעַ תְּלוּ-בְךָ הַמָּה תְּתֵנוּ הַדָּרְקָה :

מצודת דוד **היו בחילך אנשי מלחמתך.** ר"ל האומות ההם נלחמו בעבורך במחיר העושר שנתת להם בשכרם : **תלו בך.** כן היה מנהגם לתלות כלי מלחמה על המגדלים כמ"ש אלף המגן תלוי עליו (ש"ה ד) : **המה.** כלי המלחמה האלה נתנו הדר ופאר על עירך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בחילך.** מלשון חיל ועושר : **וכובע.** הוא כלי מגן על הראש : **תלו.** מלשון תליה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין פרס ולוד ופוט היו בחילך גם אנשי החיל שלך לא היו מבני צור רק מעמים אחרים והם תלו בך תלי תלים מגן וכובע ובזה נתנו הדרך החיצוני שהדר המדינה כשי"ל חיל ועם נושע למלחמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תלו. מענין תל הר גבוה ותלול, העמידו תלים תלים,

כי לא מצאנו תלים מבנין הכבד : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] בְּנֵי אֲרוּד וְזִילָךְ עַל-זוּמוֹתֶיךָ סְבִיב וְלִמְדִים בְּמַגְדְּלוֹתֶיךָ
הָיוּ שְׁלִטְיָהֶם תָּלוּ עַל-זוּמוֹתֶיךָ סְבִיב הַמָּה פָּלְלוּ יָפִיךָ:

רפ"י בני ארווד וחילך. ושאר חיל בני אדם היושבים בתוך : וגמדים. ת"י
ואף הפוטקאי שמעתי משמו של רבי מנחם על שם שורדין זים עד התהום
משערי גומדי אמות עומקה נקראו גמדים אנדוי"ץ בלע"ז ויש פותרים
שהם ננסים ונכנסין צמדת אמה : שלטיהם. הם אשפות שנותנין זהם האים
כמו (ירמיה כח) הזרו החיאים מלאו השלטים קויכרינ"ה בלע"ז : תלו.
הרבה תלי תלים : (רפ"י)

מצודת דוד וחילך. וגם אנשי חילך מאנשיך : על חומותיך. עמדו על
החומות מסביב לשמור העיר מן האויב : וגמדים. אנשים קצרי המדה
היו על המגדלים לראות משם מה הנעשה במחנה האויב ובעבור קטנותם
לא ראום האויב לזרוק בהם חצים : המה. הסלעים התלויים על החומה
נתנו בך כל היופי הראוי לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון וחילך. ענין צבאות עם : וגמדים. כן יקראו אנשי מדה קצרה
והוא מלשון גמד ארכה (שופטים ג') שר"ל אמת הזרוע : שלטיהם. הם
כעין מגיניה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בני ארווד הם היו אנשי החיל שלך השומרים על
חומותיך, שכבר אמר שבני ארווד היו מחזיקי בדקה וכן היו שומרים
אותה מאויב חיצוני, וגמדים במגדלותיך היו בעת שעלו על המגדלים
הגבוהים שלך היו נראים למטה כאנשים ננסין שגומד ארכם וזה הי
מרוב גובה המגדלות והם הניחו שלטיהם תלי תלים על חומותיך ובזה
גמרו וכללו יפיד, ולא כמו שאמרת אני כלילת יופי כי יפיד מקובץ מעמים
שונים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות על חומותיך. מלת היו נמשך גם למעלה (היו) על
חומותיך (והיו) גמדים במגדלותיך ר"ל כאנשים קטנים שגומד ארכם
נדמו בעמדם על המגדל הגבוה : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] תַּרְשִׁישׁ סִזְרִתָּךְ מֵרֵב כָּל-הָוֶן בְּכֶסֶף בְּרֹזֶל בְּדָיִל וְעוֹפֶרֶת
זָתָנִי עִבְוֹנֶיךָ:

רפ"י תרשיש. ים שקמה תרשיש : מרוב כל הון. שהיה בתוכך וצטוחים הסוחרים שימלאו כך סחורה הראויה להם : בדיל. אשטיי"ן זלע"ז : עזבוניך. חוזקיד ועוזרד כמו (נחמיה ג) ויעזבו את ירושלים עד החומה וממונו של אדם הוא חזקו המעמידו על רגליו : (רפ"י)

מצודת דוד תרשיש. אנשי תרשיש הביאו לך סחורה עשירה ממרבית הון וחוזר ומפרש שעם כסף וברזל וכו' נתנו סחורתך כי בארצם נמצאו מתצבים המוציאים כל אלה המתכות : (מצודת דוד)

מצודת ציון עזבוניך. היא הסחורה ויתכן שהוא מלשון ויעזבו את ירושלים (נחמיה ג') שהוא ענין חיזוק וכן הסחורה הוא לחזק אל העוסקים בו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין תרשיש עתה נבאר איך המסחר והעושר שלה, הוא מקובץ מעמים שונים מכל בני תבל, והנה יחשוב במסחר צור ארבעה דברים שהם מסחר ומרכולת ועזבון וערבון, והוא שהסוחרים הגדולים הביאו מסחרם אל צור וזה נקרא מסחר, ושם עזבו את הסחורה באוצרות ביד בני צור, וזה נקרא עזבון, והרוכלים שהם הסוחרים הקטנים קנו שמה את הסחורה הנמצאת בעזבון והובילו אותה למדינות שונות וזה נקרא רוכל ומרכולת, ובעת שלקחו הסחורה למרכולת נתנו סחורה אחרת שהביאו הם שיהיו לערבון בעד המעות, וזה נקרא מערב וערבון, אמר שתרשיש היה הסוחר הגדול שלך מרוב כל הון, וסחורה שהביאו כסף ברזל בדיל ועופרת שהיו נמצאים לרוב בתרשיש היא שפאניה הקדומה כמ"ש (מלכים א'), והם נתנו עזבוניך ר"ל שהניחו סחורתם אצלך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (יב-יד) סחורתך, עזבוניך, מערבך, רכליך. הסוחר, הוא הסוחר הגדול. היתה כאניות סוחר אשר סוחריה שרים (ישעיה כ"ג) עמשי"ש. והרוכל, הוא הנושא הסחורה מבית לבית למכרה לאחדים, מכל אבקת רוכל, הרוכלים ומוכרי כל ממכר (נחמיה י"ג כ') : ועזבון, נגזר מפעל עזב, הסחורה שעוזבים בעיר בבתי המסחר. וכן מערבה הוא מענין ערבות, הערבון שנותנים הלוקחים בעד המעות כמו מה הערבון אשר אתן לך, ושני הלשונות האחרונים לא נמצא על המסחר רק בפי זאת, והבדלם מבואר בענין כמ"ש : (מלבי"ם באור המלות)

יג יון תכל ומשך המה רכליך בנפש אדם וכלי זושפת נתנו מערבך:

רפ"י **זנפץ** אדם. עבדים ושפחות למכור : (רפ"י)

מצודת דוד המה. האומות ההם היו סוחרים וחוזר ומפרש שעם נפשות אדם לעבדים ולשפחות וכלי נחושת נתנו סוחרתך כי דרכם היה להסתחר באלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויון תובל ומשך המה רכליך הם לקחו סחורת תרשיש למכרם לאחדים שזה נקרא רוכל, והערבות שנתנו שיהיו בטוחים בעד המרכולת שלקחו היה בנפש אדם וכלי נחשת, בזה ערבו מערבך, שהניחו עבדים וכלי נחושת לבטחון על הסחורה שלקחו : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] מבית תוגרמה סוסים ופרשים ופרדים נתנו עבונך:

מצודת דוד מבית תוגרמה. שם מקום מוצא הסוסים וימצא שם אנשים רוכבים בגבורה רבה וגם פרדים ימצא שם וכל אלה הביאו ונתנו לך בסחורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ופרשים. הם רוכבי הסוסים בגבורה ובזריזות : ופרדים. הם הנולדים מן החמור ומן הסוס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מבית תוגרמה נתנו עזבונך סוסים ופרשים ר"ל שהניחום אצלך בעזבון : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] בני דדן רכליך איים רבים סוזרת ירך קרנות שן (והובנים) והבנים השיבו אשכך:

רפ"י ידך. מקומך : קרנות שן והבנים. קרני יעלים ועלמות פיל וטווסים עופות ששמן פאון בלע"ז : השיבו אשכך. הביאו לך תשורה : (רפ"י)

מצודת דוד רוכליך. סחרו עמך : סחורת ידך. סחורת מקומך הובא מאיים רבים : השיבו אשכך. ר"ל הביאו וחזרו והביאו לך לתשורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ידך. מקומך כמו יד חזית (ישעיה נז) : קרנות שן. שן הפיל גדול כקרו : והבנים. שם עוף הנקרא טווס ונוצותיה יפות למראה וכן ת"י : השיבו. לפי שהביאו רבות פעמים לכן אמר השיבו : אשכך. ענין מתנה ומנחה כמו אשכך יקריבו (תהלים עב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובני דדן רכליך הם היו הרוכלים שלקחו הסוסים והפרשים למכור אותם לאחדים אל האיים סביב וכן היו רוכליך איים רבים, סחורת ידך שלקחו ממך הסחורה שעשית בידך, ר"ל סחורת צור שעשו אנשיה ובעלי מלאכות אשר בצור, והם משיבים **אשכרד קרנות שן** והבנים שבשכר וריוח המגיע לך מביאים קרנות שן : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אשכרד**. משתתף עם שכר בשי"ן שמאלית, מענין שכר וריוח וכן אשכר יקריבו (תהלות ע"ב) : **הבנים**. קרן של מין חיה. וי"מ מין עץ : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] אָרַם סוֹזְרִתְךָ מֵרַב מִעֲשִׂיךָ בְּנִפְךָ אַרְגָּמָן וְרִקְמָה וּבֹיץ וְרֵאמֹת וְכֹדֶכֶד וְנִתְנֶה בְּעִזְבוֹנֶיךָ :

רס"י ארם סוזרתך. באזנים טובות האמורות במקרא וארגמן ורקמה ובוץ : מרוב מעשיך. מתוך שהיו יודעים בנשיאיד ושריך שמראין להם מעשה נוי ותפארת לתכשיט : בנופך. איקרבונקל"א בלעז : (רס"י)

מצודת דוד ארם. אנשי ארם סחרו מעמד מרוב המלאכות היקרות הנעשים שמה : **בנופך וגו'**. ר"ל במחיר נופך וארגמן וכו' אשר נתנו בסחורתך כי בתמורת מעשה המלאכות היקרות הנעשים בך נתנו כל אלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בנופך. שם אבן יקר : ארגמן. בגדים צבועים ארגמן והוא שם צבע חשוב : ורקמה. בגדים מעשה רוקם בחלוף הגוונים : **ובוץ**. הוא הפשתן הטוב : **וראמות וכדכוד**. שמות אבני יקר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ארם סוזרתך הם הסוחרים שלך ועיי רוב מעשיך מביאים נופך וארגמן וכו'. נתנו בעזבוניך מניחים סחורתם אצלך בעזבון : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] יְהוּדָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵמָּה רִכְלִיךָ בְּזוֹטָי מְנִית וּפָנֶגַ וְדָבֶשׁ וְשִׁמֹן וְצִרִי וְנִתְנֶה מִעֲרִבְךָ :

רס"י בחטי מנית. שם מקום שחיטיה יפות כמו עד בואך מנית (שופטים יח) ומדרש אגדה חטין יפין וגסין הנמכרים במניין ויונתן תרגם בחטי

ריחוק לשון קבוצת מניינים הרצה טרוקא"ס בלע"ז וחזירו בפסיקתא מה הדם רחוק בעלין אף לכה רחוקה צבנים ולא ידעתי מהו מפי רבי שמעון מלאתי שמלא במקרא תרגום ירושלמי בחיטי מנית ופנג לחושלא וקלמא שיערי לחושלא שבגמרא אנו שונים פעורים קלופים ואומר אני מנית לשון מנות מאכל מזומן ואף לפי נקוד דגש דרכו של יונתן לתרגם התיבה פעם משמעה פעם מדרשה כן תרגם וגם שם העיר המונה אנו נוקדים שם והמונה לא מפיק ה"א ותרגם אף לתמן יתרמון קטולי קרתא דסגיאין איתרגושתהא : ופנג. ראיתי בספר יוסף הכהן עץ אפרסמון הוא פנג והיו מאויין זיריחו ועל שם ריח הטוב נקראת יריחו באלכסמ"א בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **המה רוכליך**. המה סחרו עמך וחזור ומפרש שעם חטים הבאים ממנית שחטיה יפות ועם פנג וכו' נתנו סחורתך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מנית**. שם מקום וכן ועד בואך מנית (שופטים יא) : **ופנג**. הוא אפרסמון : **וצרי**. הוא נטף המתכר בסממני הקטורת והוא שרף אילן וכן הצרי אין בגלעד (ירמיה ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויחודה וארץ ישראל הם הרוכלים** של הסחורה הזאת ולוקחים העזבון למכור לאחדים בעיירות, **והערבון** בעד הסחורה **נתנו חטי מנית** וכו' דברים המצויים בא"י : (מלבי"ם באור הענין)

יח **דַּמִּשְׁקַ סוֹזְרִתְךָ בְּרַב בַּמְעִשִׂיךָ מֵרַב כָּל-הוֹן בְּיַיִן זֹחֲלִבּוֹן וְצִמּוֹר**

רש"י **ביין חלבון**. יין לבן מבוסל ומנחם חזרו עם חלב חטים (תהלים קמו) ל' טוב : **ואמר אחר**. ועמר מלת כזינא ציוס שנוכל הטלה וטהרתו אמו בלחיכתה עושין כסות ומכזבין אותו סביבו בקרסים כדי שיהא אמרו נקי : **אחר**. לבן כמו אחונות לחורות (שופטים ה) : (רש"י)

מצודת דוד **ברוב מעשיך**. ברוב המלאכות היקרות הנעשים בצור ממלאכה עשירה ממרבית הון : **ביין חלבון**. ר"ל במחיר יין הבא מחלבון והוא שם מקום בדמשק שיינה חשוב ובמחיר צמר לבן כי אלה נתנו תמורת מעשה המלאכות אשר סחרו ממך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חלבון**. שם מקום : **אחר**. ענין לובן כמו אתונות צחורות

(שופטים) (ה) :

מלבי"ם - באור הענין **דמשק**, היא עיר המלוכה מארם וחוף ממה שמביאים מארם נופך ארגמן וכוי (כני"ל פי ט"ז) הם הסוחרים שלך, **שע"י רוב מעשיך מביאים צמר צחר לעשות ממנו שם בגדים, וע"י רוב כל הון מביאים יין חלבון לשתיה לא אמר בעזבוניך נתנו כי בני צור בעצמם היו לוקחים דברים יקרים האלה לעצמם:** (מלבי"ם באור הענין)

יט וְדָן וַיּוֹן מֵאוּזַל בְּעֶזְבוֹנֶיךָ נָתַנוּ בְּרוּל עֲשׂוֹת קָדָה וְקָדָה בְּמִעְרַבְךָ הָיְתָה:

כ"י וְדָן וַיּוֹן. מדינות הם: מאוזל. מטוה של שיראין: ברזל עשות. עשוי כעסקיות מש"ס צלעז והוא פרזלא הנדואה: (כ"י)

מצודת דוד **מאוזל**. ר"ל ההולך בתמידות ממקום למקום להסתחר: **בעזבוניך נתנו**. ר"ל גם הם היו בין סוחרים והביאו לך סחורה: **ברזל עשות**. ברזל טוב המצהיר וקדה וקנה כ"א מהם היו בסחורתך כי גם באלה סחרת: (מצודת דוד)

מצודת ציון **מאוזל**. ענין הליכה כמו ואתל לו (משלי כ): **עשות**. מצהיר ומזהיר כמו שמנו עשתו (ירמ"ה): **קדה וקנה**. שמות מיני בושם: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (יט-כ) **ודן ויון מאוזל בעזבוניך נתנו**, דן ויון הביאו סחורה שעזבו שם למכור והוא היה מאוזל דברים טוים, וגם הביאו סחורה לערבון בעד המרכולת שלקחו והיה **ברזל עשות וקדה**, וכבר אמר למעלה (פי י"ג) שיון היו רוכליה עם תובל ומשך ונתנו ערבון נפש אדם וכלי נחושת, ודן נתן גם **ברזל עשות** וכוי **ודן** לקחו גם את **רוכלתך** סחורה של צור שהיו **בגדי חפש לרכבה** שזה עשו מן המאוזל והטווי שהביאו בני דן (שהם בני דדן), ולקחו הבגדי חופש שנעשה מן המאוזל למרכולת: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מאוזל**. פרש"י מטוה של שיראין, ונקרא משי, על שמשוי ונמשך מן תולעת המשי, ונקרא אוזל, על שנוזל והולך מגופו: **ברזל עשות**. חתיכות ברזל או ברזל זך כמו עשת שן: (מלבי"ם באור המלות)

כ וְדָן וַיּוֹן מֵאוּזַל בְּעֶזְבוֹנֶיךָ נָתַנוּ בְּרוּל עֲשׂוֹת קָדָה וְקָדָה בְּמִעְרַבְךָ הָיְתָה:

רס"י **צבגדי חופש לרכבה.** **צלבוץ דיקר לרתיכון :** (רס"י)

מצודת דוד **בבגדי חופש.** ר"ל בבגדים יקרים הראוים לבני אדם חפשים ובני חורין להציע בהם את המרכבה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חופש.** בן חורין כמו לחפשי ישלחנו (שמות כא) : **לרכבה.**
למרכבה : (מצודת ציון)

[כא] **עֶרֶב וְכָל-נְשֵׂי־אֵי קָדָר הַמָּה סוֹזְרֵי יְהוָה בְּכָרִים וְאִילִים**
וְעֵתוֹדִים בָּם סוֹזְרֵיָהּ:

רס"י **צכרים.** **כצסים ויונתן תרגם בתורין וכן תרגם מאה אלף כרים**
דמיצע מלך מואב (מלכים ב ג ג) : (רס"י)

מצודת דוד **סוחרי ידך.** הם סוחרי מקומך וחוזר ומפרש שעם כרים וכו' בהם סחרו עמך כי במקומם היו מובחרים ושמנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ערב.** הם הערבים השוכנים במדבר : **ידך.** מקומך : **בכרים.**
כבשים שמנים : **עתודים.** הם הזכרים מן העזים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ערב וכל נשיאי קדר המה סחרי ידך** הם עושים מסחור לך בעצמך, כי **בכרים ואילים** וכו' **בם סוחריך**, וזה תקנה לצרכיך בכסף מלא לאכילה : **רכלי שבא ורעמה** (בני רעמה שבא ודדן), **המה רכליך**, הסחורה שהיו תחלה קונים בשבא הם לוקחים אצלך, כי **בראש כל בושם ובכל אבן יקרה וזהב** שכי"ז מרכולת שבא כמי"ש (מי"א י) שכי"ז הביאה מלכת שבא לשלמה, **נתנו בעזבוניך** הם מונחים אצלך בעזבון והרוכלים לוקחים אצלך הסחורה שהיו לוקחים תחלה בשבא ושבאה משם, **וכן** : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] **רְכָלֵי שֶׁבֶא וְרַעְמָה הַמָּה רְכָלֵיךָ בְּרֵאשׁ כָּל-בְּשָׂם וּבְכָל-אֶבֶן יְקָרָה וְזָהָב וְזֵתֵן עֲזֹבוֹנֵיךָ:**

מצודת דוד **המה רוכליך.** המה סחרו עמך וחוזר ומפרש שבראש כל בושם ר"ל בשמים הראשים והחשובים שבכולם ובכל אבן יקרה ועפרות זהב בהם **נתנו** **סוחרתך** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בראש.** ענין מיטב כמו ראשית גבורתם (ירמיה מט) : (מצודת ציון)

[כג] זָרָן וְכִנֵּה וְעֵדָן רִכְלֵי שְׂבָא אֲשׁוּר כְּלָמֵד רִכְלֵתָהּ:

רס"י אָשׁוּר כְּלָמֵד. י"ת מדינן אָשׁוּר ומדי : (רס"י)

מצודת דוד רִכְלֵי שְׂבָא. שהם רגילים ללכת לשבא לקחת סחורה :
רוכלתך. כל אלה סחרו עמך : (מצודת דוד)

מצודת ציון כְּלָמֵד. זה מדי כתי"י : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חרן וכנה ועדן שהיו ג"כ רכלי שבא, אשור כלמד
 רכלתך כאשר למד אשור והרגיל ליקח רוכלתך, מאז לא לקחו סחורות
 אלה בשבא ששם מקומם רק הביאום משבא לצור, ומצור לקחום
 הרוכלים והובילום לאשור להראות שהיא מרכולת צור, באשר למדו
 לקנות רק מרכולת צור : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כְּלָמֵד. כאשר למד, ובא בצורת הסמיכות שהיה למד
 ומורגל של רוכלתך : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] הָבִינָה רִכְלֵיךָ בְּמִכְלָלִים בְּעֵלְוֵי תִּקְלָת וְרִקְבֵי וּבְגָנָי
 בְּרִמִּים בְּזֹבְבָלִים וְזִבְשִׁים וְאַרְזִים בְּבִרְכֵי־הָהָר:

רס"י במכלולים. בדברים שהם למכלול פרמוני"ט בלע"ז ומה הם
 המכלולים גלומי תכלת ורקמה טליתות של תכלת מרוקמות : ובגנזי
 ברומים. בתכשיטי פאר שגונזין אותן בארגזין שקורין אשקרי"ן בלע"ז והם
 מחופין עור ומאזירין לנוי במיני מסמרין שורות שורות ואזירין והם בלשון
 ארמי קמטרין ובלשון עברי ברומים והם חבושין ואסורין בחבלי צוץ לנוי
 : וארזים. ת"י אעי הדסים אותן ארגזים היו נתונים במגדלי עץ הדם
 ומביאין אותן לתוך המגדלין והקמטראות שבתוכן והתכשיטין שבתוך
 הקמטראות הכל יחד לסחורה וכה פתרון הלשון בלשון קררה ובגנזי
 ברומים החבושים בחבלים וארזים בתוך עץ ארז שהברומים הם
 הקמטראות והיו אסורים בחבלים ונתונים במגדלי הדם שהיא ממיני ארז
 ומכלולים שבתוך הברומים קרא יונתן וכושפין דארזא באימלון די זהריתא

תכשיטין הצריכין שמיירה נאה למחתין בקומטרין מונחים בקמטרלות
והמגדלים שצתרגום כמו שאנו שונין תיבה ומגדל שיפרייט"ץ בלע"ז :
(כ"ז)

מצודת דוד **המה רוכליך**. הם סחרו עמך בדברים הכלולים בכל מיני יופי
וחוזר ומפרש שהם בכריכות בגדי תכלת ומעשה רקמה ובגנזי ברומים
והם תיבות עשויות מעור לגנוז בהם דברים חמודים : **בחבלים חבושים**.
התיבות ההם היו קשורים ומתוקנים בחבלים יפים ונאים : **וארוזים**. עדי
זהב ומרגליות חרוזים בחוט לעדי הצואר : **במרכולתך**. ר"ל כל אלה היו
בסחורתך עם כולם סחרת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **במכלולים**. מלשון כל ור"ל כלול בכל היופי : **בגלומי**. ענין
כריכה וכן ויקח אליהו את אדרתו ויגלם (מ"ב ב) ופי' שעשאה כריכה
אחת : **ובגנזי**. מלשון גנוזה והטמנה : **ברומים**. תיבות עשויות מעור קשה
לגנת בהם דברים חמודים : **חבושים**. ענין קשור ותקון וכן פארך חבוש
עליך (לעיל כד) : **וארוזים**. כמו וחרוזים כי אחה"ע מתחלף ועניינו דברים
מושמים על החוט כמו צווארך בחרוזים (ש"ה א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **המה רכליך**, והם לקחו סחורות ממך למכור
לאחדים, ומה הן הסחורות **במכללים בגלומי תכלת ורקמה ובגנזי**
ברמים, והסחורות האלה הושמו **בחבלים חבושים וארוזים**, בתיבות של
ארז וחבשו עליהם חבלים, שכן היו עושים **במרכולתך** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **גלומי**, מענין גלימא בדברי חז"ל כמ"ש בשבת (דף
ע"ז), שבא על הבגד שעוטה כל הגוף, ומזה גלמי ראו עיניך, ויקח אדרתו
ויגלום, מלבוש שנעשה כגולם על כל הגוף : **גנזי ברומים**, פי' ריק"ם
שבגדים נאים קורים בלשון ערב ברומיא : (מלבי"ם באור המלות)

{כה} **אֲנִיּוֹת תְּרִשִׁישׁ עֲרוֹתֶיךָ מֵעֶרְבֶךָ וְתַמְלָאֵי וְתַכְבְּדֵי מְאֹד בְּלֵב**
יְפִים:

כ"ז **אניות תרשיש**. שרותיך הם היו לך לערצה ומישור כסם שהמישור
הוא דרך כבושה להביא בו סחורה לעיר היושבת ביבשה היו לך תחתם
אניות תרשיש מסילה להביא מערבך לתוכך : שרותיך. לשון שרון ומישור
ודוגמתו עלו בשרותיה (ירמיה ה) : ותמלאי, ותכבדי מאד. הביאו לתוכך
משא רב והכבדו משאך יותר מלאי : (כ"ז)

מצודת דוד **אניות תרשיש**. הספינות ההולכות על ים תרשיש היו השיירות שלך להביא סחורתך ר"ל רבות ספינות באו לך עם סחורה כשיירא של אנשים: **ותמלאי**. חזר לראשית הדברים שהמשילה לספינה חשובה ולכן אמר הנה מרוב הסחורה נעשית מלאה וכבדה מאד כשהיית בלב ימים: (מצודת דוד)

מצודת ציון **שרותיך**. מלי שיירה והם הרבה אנשים הולכי אורח ביחד וזה הלשון ידוע בדרז"ל: **בלב ימים**. בעומק הים: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואניות תרשיש** כל האניות היו **בשרותיך** והיו משרתים לך, והיו **מערבך** היו ערבים בעדך כי היו כולם שלך, ועי"כ **ותמלאי** בסחורות, ועי"כ **ותכבדי מאד בלב ימים**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שרותיך**. מענין שירות, וי"מ מענין שיירא שהולכים שיירות רבות: (מלבי"ם באור המלות)

בן **במים רבים הביאוך השטים אתך רוח הקדים שברך**
בלב

רס"י **במים רבים הביאוך השטים אותך**. כדרך האניות הגדולו' שמפליגין אותן לתוך פלגום הים ומתוך שנתמלאת וכבדת בא רוח הקדים ושכרך בלב ימים ולענין דוגמת העיר מתוך שנתמלאת עושר גבה לכך ובא עליך פורענות: (רס"י)

מצודת דוד **השטים אותך**. מנהיגי הספינה המשיטים אותך ע"פ המים הם הביאו אותך במקום מים רבים מקום סכנה ורוח הקדים העזה שברוחות שבר אותך בלב ימים ומחמת מרבית המים וכובד משאה היה קשה להצילה: (מצודת דוד)

מצודת ציון **השטים**. מלשון שטיה ושחיה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **במים רבים הביאוך השטים אותך** וצידון וארוד שהם היו השטים אותך (כנ"ל פסוק ח') הם הביאוך במים רבים, ר"ל כי צידון היו לה נגיעה במפלת צור כמ"ש (בישעיה כ"ג) דומו יושבי אי סוחר צידון, בושי צידון ופירשתי שם שצידון היו מתקנאים בגדולת צור, ועזרו למפלתה, ועי"כ **כן רוח הקדים שברך בלב ימים**, כי בעת הסער כשהספינה קרובה לחוף יש תקוה לא כן בלב ימים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **השטים**. כמו היו שטים לך (פסוק ח'): (מלבי"ם באור

[כז] הוֹנֵךְ וְעֹזְבוֹנֵיךְ מֵעֲרִיבְךָ מִלְּזוֹיךָ וְזוֹבְלֶיךָ מִזּוֹיִקֵי בְדָקְךָ
וְעֲרִיבֵי מֵעֲרִיבְךָ וְכָל-אֲנָשִׁי מִלְּזוֹמְתֶךָ אֲשֶׁר-בָּךְ וּבְכָל-קְהֶלְךָ
אֲשֶׁר בְּתוֹכְךָ יִפְּלוּ בְּלֵב יַמִּים בַּיּוֹם מִפְּלֹתֶךָ:

מצודת דוד הונך. עשרך וסחורתך ומנהיגי הספינה ומחזיקי הבדק וסחורי סחורתך ואנשי המלחמה שבך ועם כל קהלך אשר בתוכך מעם הארץ כולם יפלו בלב ימים ביום שיבוא מפלתך שישבור אותך רוח הקדים ר"ל ביום שיכבשה האויב ישלול כל שללה ויאבד כל זכר למו מבלי שארית : (מצודת דוד)

מצודת ציון הונך. מלשון הון ועושר : ועזבוניך. סחורתך : מערכך. כפל הדבר במ"ש לומר שהכל נאבד : מלחיד. אוחזי המשוטות : וחובליך. מושכי חבלי הוילון : מחזיקי בדקך. סותמי סדקי הספינה : ועורבי מערבך. סחורי סחורתך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועיי"כ הונך של עצמך, ועזבוניך הסחורה שעזבו אצלך, מערבך היא הסחורה שנתנו למשכון, וזה כולל כל הרכוש. ונגד האנשים חושב מלחיד מנהיגי הספינה, וחובליך רב החובל ר"ל העם והשרים, מחזיקי בדקך הם המנהיגים, וערבי מערבך הם העשירים וכל אנשי מלחמתך אשר בך, וכן ובכל קהלך ר"ל כל בני אדם אשר בך יפלו בלב ימים, שכולל האנשים והרכוש כולה : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] לְקוֹל זַעֲקַת זּוֹבְלֵיךָ יִרְעִשׁוּ בְּגֵרְשׁוֹת:

רס"י מגרשות. כמו זעקת מגרשי העיר : (רס"י)

מצודת דוד לקול. לשמיעת קול זעקת מנהיגי הספינה ירעשו מגרשי הערים הסמוכות אל מקום הספינה הנשברה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ירעשו. מלשון רעש וחרדה : מגרשות. הם הבתים שמחוץ לחומת העיר וקרובים הם אל הים ונקראו כן על כי נראים המה שנגרשו מן העיר וכן ומגרש לערים (במדבר לה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לקול, עיי זעקת החבלים (שהם השרים) ירעשו מגרשות הסביבות לעיר, ור"ל כל האניות שהם נגד האניה האדירה הזאת כמגרש סביב, ור"ל כל האיים אשר בים : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וַיִּרְדּוּ בַּמַּאֲנִיּוֹתֵיהֶם כָּל תַּפְשֵׁי מַשׁוֹטַת מַלְאָכָיִם כָּל זֶבְלֵי הַיָּם
אֶל-הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ:

רס"י אל הארץ יעמדו. מה לנו עוד זאניות להיכן נוליך סחורה עוד :
(רס"י)

מצודת דוד כל תופשי משוט. כל הרגילים לאחוז המשוטות והמלחים
והחובלים ירדו מן האניות ויעמדו על הארץ כי יפחדו עוד ללכת בספינה
שלא יקרה להם כמקרה הספינה ההיא והוא ענין מליצה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תופשי. אוחזי : משוט. הם העצים הארוכים אשר משיטין
בהם את הספינה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וירדו מאניותיהם כל תפשי משוט הם המנהיגים של
המשוטים הקטנים, ומלחים הם המנהיגים של הספינות הבינוניות, כל
חבלי הים הם מנהיגי הספינות הגדולות שי"ל רב החובל : (מלבי"ם באור
הענין)

[לז] וְהַשְּׁמִיעוּ עֲלֵיךְ בְּקוֹלָם וַיִּזְעְקוּ מֵרָח וַיַּעֲלוּ עֵפֶר עַל-
רַאשֵׁיהֶם בְּאֶפֶר יתפלשו:

רס"י יתפלשו. יתגלגלו. : (רס"י)

מצודת דוד והשמיעו. ר"ל ישמיעו קינה עליך בקולם ויזעקו זעקת מרה :
ויעלו עפר. כן היה מנהגם לעשות דרך צער ואבל : יתפלשו. יתגלגלו
באפר וגם הוא מדרך צער ואבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון יתפלשו. ענין הגלגול בעפר והכסוי בה כמו עפר התפלשי
(מיכה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשמיעו, ישמיעו קול בזעקה מרה, וגם יעלו עפר
וישבו באפר כמ"ש וירדו מעל כסאותם כל נשיאי הים : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] וְהִקְרִיזוּ אֶלְיָךְ קְרִיזָה וַיִּזְעְרוּ שִׁקָּיִם וּבָכוּ אֵלֶיךָ בְּבֹר-נַפְשׁ

מספד

מר:

מצודת דוד והקריחו. ימרטו עליך שערות ראשם וישאר המקום קרח :
ובכו אליך. יבכו עליך במר נפש בעת יעשו מספד מר : (מצודת דוד)

מצודת ציון והקריחו. ענין תלישת השער להשאר חלק מבלי שער וכן קרח
הוא (ויקרא יג) : קרחא. כמו קרחה בה"א : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והקריחו קרחה כמו שעושים על מת קרחה וחגורת
שק ובכי ומספד : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] וְנָשְׂאוּ אֶלְיָךְ בְּנֵיהֶם קִיָּה וְקוֹנָנוּ עֲלֶיךָ מִי כְצוֹר כְּדוֹמָה
בְּתוֹךְ הַיָּם:

רש"י ונשאו אליך בניהם. בנהי שלהם : כדומה. כך היה שם ראשי אלוס
כענין שנאמר משא דומה (ישעיה כח) וי"ת לית דדמי לה : כדומה.
כדוגמתה : (רש"י)

מצודת דוד ונשאו אליך. ירימו עליך קינה בקול נהי הנהוג אצלם ויקוננו
עליך וכן יאמרו מי כצור וכו' ר"ל מי הוא העיר להיות חשובה כצור ומי
כמוה שהיא דומה ונכרתת בתוך הים ואין מי להמשיל אליה לא לעת
שלותי ולא לעת מפלתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בניהם. מלשון נהי ויללה : כדומה. ענין כריתה וחורבן כמו גם
מדמן תדמי (ירמיה מח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשאו וכו' מי כצור כדמה ר"ל מי היה דומה לצור
בשלותה ומי דומה לה בעת שנדמית בתוך הים בחורבנה (ומפרש מי
כצור) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בניהם. מענין נהי, ואחד מקונן קינה והשומעים
עונים נהי והוי, כמ"ש (ירמיה ט' י"ט) : כדמה. כמו שכנה דומה נפשי
: (מלבי"ם באור המלות)

[לג] בְּצֵאת עֹבְדוֹנֶיךָ מִיָּמִים הַשְּׂפָעֶת עַמּוּם רַבִּים בְּרַב הוֹנֵיךָ
וּבְעֵרְבֶיךָ הָעֶשְׂרֵת מַלְכֵי-אֲרָץ:

רס"י זללחת עזבוניך וגו'. כל זה יקוננו עליך זקינתס : (רס"י)

מצודת דוד בצאת. עתה יפרש דבריו לומר הנה עודך בשלותך בצאת סחורתך מדרך הימים שישבת בהן השבעת עמים רבים במרבית הסחורות : ברוב. עם רוב עשרך וסחורתך העשרת מלכי ארץ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בצאת עזבוניך הסחורה שהיתה של אחרים שעזבו הסוחרים אצלך ומשם יצאו לכל קצוי ארץ, בצאתה מימים השבעת עמים רבים, שקנו כל הסחורות שניתנה לך לערבון בעד סחורה שלך, שזה עושר של צור עצמה וסחורה שלה העשרת מלכי ארץ שע"י עושר של צור נתעשרו כל המלכים, (עתה מפרש מי כדומה) : (מלבי"ם באור הענין)

[לד] עַתָּה זְשִׁיבָתָהּ מִיָּמִים בְּמַעֲרַבָּהּ וְכָל-קְהָלָךְ בְּתוֹכָהּ

מצודת דוד עת נשברת. ועתה עת שהיא נשברת מסבת המים בעומק הים הנה סחורתך וכל קהליך איש לא נעדר כולם נפלו בתוכך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין עת נשברת ר"ל כמו שגדולתך היה ע"י הים כן עת נשברת, היה ג"כ מימים מסבת מי הים, ונפל שם מערבך וכל קהלך כי נאבדו האנשים והרכוש במעמקי מים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עת נשברת. האניה, ויצויין על צד המליצה ג"כ שנשברה העת ונכרתה ההצלחה : (מלבי"ם באור המלות)

[לה] כָּל יִשְׁבֵי הָאָיִם עָבְמוּ עֲלֶיךָ וּבְמִלְכֵיהֶם שִׁעְרוּ שִׁעְרֵי רֵעֵמוֹ פָּנִים :

רס"י רעמו פנים. זעומי פנים וכן זעבור הרעימה (ס"א א) וכן כל תלונה תורעמתא :

מצודת דוד שממו עליך. יתמהו על מפלתך : שערו שער. יאחזם חיל ורתת כמרוח סערה כי יפחדו פן יקרה להם כמקרך ויהיו זעומי פנים כדרך המיצר שכועס בעצמו : (מצודת דוד)

מצודת ציון שממו. ענין תמהון : שערו שער. מלשון סערה בסמ"ך : רעמו. ענין זעם וכעס וכן בעבור הרעימה (ש"א א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כל, (תחלה השבעת עמים רבים) ועתה כל יושבי האיים שממו עליך וכמ"ש למעלה עתה יחרדו האיין יום מפלתך, (תחלה העשרת מלכי ארץ) ועתה מלכיהם שערו שער פנימי, ורעמו פנים בחיצונותם באשר התיראו שלא יבא השבר גם על יתר האיים: (מלבי"ם באור הענין)

לנו סְזוּרִים בְּעַמִּים שָׂרְקוּ עֲלֶיךָ בְּלִהוֹת הַיִּית וְאֵינְךָ עַד-עוֹלָם: (פ)

רש"י שרקו. סוזל"ר כלעז כד שורקין על דבר שחלף והלך לו: (רש"י)

מצודת דוד **סוחרים בעמים.** הסוחרים שבין האומות השמיעו עליך קול שריקה הנעשה בקבוץ השפתים והדרך לעשותה כשרואין באבדן דבר חשוב: **בלהות היית.** תהיה מלא מבהלה: **ואינך.** לא תהיה עוד עד עולם לחזור לקדמותך: (מצודת דוד)

מצודת ציון **שרקו.** ענין השמעת קול בקבוץ השפתים וכן ויושביה לשרקה (מיכה ז): **בלהות.** הוא הפוך מן בהלות: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וגם סוחרים בעמים** שהם ביבשה, **שרקו עליך** על כי נאבד המסחר שלהם, **בלהות היית** כשדים שהיו מציאותם רק בדמיון, **ואינך עד עולם** כאילו היית שד ובלהה ונשאת כנף וחלפת מן העולם עד עולמי עד: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-כח

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **ב** בֶּן-אָדָם אָמַר לְנַגִּיד צֹר כַּה-אָמַר | אֲדַעֵי יְהוָה יַעַן גָּבַהּ לִבְךָ וַתֹּאמֶר אֵל אֲנִי מוֹשֵׁב אֲלֵהִים יִשְׁבְּתִי בְּלֵב יַמִּים וְאַתָּה אָדָם וְלֹא-אֵל וַתִּתֵּן לִבְךָ כִּלְבֵּי אֲלֵהִים:

רש"י מושב אלהים. עשה לו צאוויר על היס צמנגנין כמין שבעה רקיעים

וישכ לו על העליון : (כ"ז)

מצודת דוד לנגיד צור. על מושל צור : אל אני. ר"ל בעל יכולת רב כאל : מושב אלהים ישבתי. ר"ל לפי שיש לי מקום מושב נבדל ומשומר מאנשים וכמו האלהים יושב בשמים ממעל כן אני כמוהו ישבתי בלב ים ואין מי יוכל לבוא אלי : ואתה. אבל אתה אדם ואין לך יכולת כמו לאל ואיך נתת לבך להשוותה כלב אלהים וכאומר מה ראית לשטות זה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר לנגיד צר כבר העיר הרי"א שנגיד צור אינו מלך צור שיזכיר אח"י ודעתו שהנגיד הוא פקיד על עניני המדינה ומלך הוא ענין אחר, ודעתי בזה תשמע אח"י, יען גבה לבך גבהות הלב הוא מה שאדם חושב אי"ע במעלה יתר שאת ממה שהוא באמת והוא תועבה אצל ה' כמ"ש תועבת ה' כל גבה לב, ולכן אמר שהעונש המיועד עליו יהיה בעבור שגבה לבו עד שייחס לעצמו אלהות מצד גבהות הלב, ומצד מקום שבתו נפרד מבני אדם, כי ישב בלב ימים כאלהים היושב נפרד מן הברואים, ואתה אדם ולא אל, ר"ל כי היו בני אדם שהיה בס אלהות מצד נפשם, כמו משה איש האלהים, ודניאל די רוח אלהין ב"י, אבל אתה רק אדם ולא אל שלא נמצא בך שום אלהות, רק ותתן לבך כלב אלהים, אתה נותן אותך לזה ואין בך שום שפע אלהות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לנגיד צר. יש הבדל בין נגיד ובין מלך, שהנגיד כולל כל הממונה להנהיג, כמו נגיד בית האלהים, נגיד על האוצרות, וקרא לדוד בשם נגיד בעוד לא הובטח לו המלכות בירושה (ש"ב ס"ו ו' וס"ז ז'), וכן קרא לשאול (ש"א ט' ט"ז י' א'), ולירבעם (מ"א י"ד) נגיד מטעם זה, ומזה מבואר שנגיד צור אינו המלך שמוזכר בפסוק י"ב : (מלבי"ם באור המלות)

11 הִנֵּה זֹכֶם אֶתְּהָ (מִדְּנֵאל) מִדְּנֵאל כָּל-סִתּוֹם לֹא עֲמָמוֹךָ :

כ"ז הנה חכם אתה מדניאל. דניאל בא נבוכדנצר לעשותו אלוה ולדניאל סגיד ומנחה וניחוחין אמר לנסכא ליה ולא קביל עליה ואתה עושה עמך אלוה : כל סתום לא עממוך. לא עמוס ממך קנתורין הם שמקנתרין כלומר שמא חכם אתה כדניאל שנא' זו כל רז לא חכם לך (דניאל ו') :

מצודת דוד הנה חכם וגו'. תחסר ה"א התימה וכאומר החכם אתה מדניאל וכי כל דבר סתום ונסתר לא נכסה ממך כעין מ"ש בדניאל כל רז לא חכם לך (דניאל ז) : (מצודת דוד)

מצודת ציון עממוך. ענין ההסתר והכסוי כמו ארזים לא עממהו (לקמן לא)
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה ר"ל וכי תתדמה אל דניאל שקראו נבוכדנצר
בשם אלהות בעבור חכמתו כמ"ש לדניאל סגיד ומנחה ונחוחין אמר
לנסכה ליה, והוא לא קבל עליו, ואתה הכי חכם אתה יותר מדניאל עד
שכל סתום לא עממוך פי' לא יהיו עמד שלא נמצא אתך דבר סתום,
בתמיהה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות עממוך. משורש עם, וי"מ מענין יועם זהב, שנסתר
ונכסה (מלבי"ם): באור (המלות)

ד בְּזֹכְמֹתְךָ וּבִתְבוּנֹתְךָ עָשִׂיתָ לָךְ זֵוִיל וַתַּעַשׂ זָהָב וְכֶסֶף
בְּאוֹצְרוֹתֶיךָ:

רש"י עשית לך חיל. קנית לך נכסין : ותעש זהב וכסף. וכנסתא : (רש"י)

מצודת דוד בחכמתך עשית לך כח ואומץ ואספת זהב וכסף
באוצרותיך (מצודת דוד)

מצודת ציון חיל. ענין כח ואומץ כמו המאזרני חיל (תהלים יח) : ותעש.
ענין קבוץ ואסיפה כמו ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בחכמתך, וכי בחכמתך עשית לך חיל? גם העושר
שלך שבו אתה מתגאה כי עשית אותו כעושה דבר מלאכתיי בחכמה
המעשיית עד שתעש זהב וכסף באוצרותיך, שידעת מלאכת האכימיאה
או סגולת ודברים נעלמים עד שהמתכיות הפחותים המונחים
באוצרותיך יתהפכו לזהב ולכסף, או שיולד שם זהב וכסף ע"פ חכמה
נעלמה וטלמסאות, הלא לא באופן זה אספת עושר, רק. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותעש זהב. עשיה ממש כפשוטו : (מלבי"ם באור המלות)

ה בָּרַב זֹכְמֹתְךָ בְּרַכְלֹתְךָ הִרְבִּיתָ זֵוִילְךָ וַיִּגְבְּהָ לְבַבְךָ
בְּזֵוִילְךָ:

מצודת דוד ברוב. וכי ברוב חכמתך במרבית הסחורה שעשית וכי בזה

הרבית עשרך עד שגבה לבך בעשרך וכאומר הלא הכל בא מיד ה' ומה לך להתגאות בזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון חילך. ענין עושר כמו ישא את חיל דמשק (ישעיה מ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ברב חכמתך ברכתך הלא ע"י חכמתך שהוא רק במרכולת לקנות ולמכור בזה הרבית חילך, וזה אינה חכמה כלל רק מרמה וזיוף ואונאה, שע"י המסחר יסב ממון של אחרים אליו, וכל רוכל יודע זאת, ואיך גבה לבבך בחילך, והלא אין זה הוכחה כלל שיש בך הופעה אלהית : (מלבי"ם באור הענין)

לכן כה אמר אדני יהוה יען תתך את-לבבך כלב אלהים:

מצודת דוד תתך את לבבך. נתת את לבבך להשוותה כלב אלהים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' יען תתך כמ"ש תועבת ה' כל גבה לב, יד ליד לא ינקה : (מלבי"ם באור הענין)

לכן הגניי מבאי עלקי זרים עריצי גוים והריקו זרבותם על-יפי זכבותך וזללתי יפעתך:

רש"י והריקו חרבותם. כמשמעו ומדרש אגדה משכב זכור שנבעל כנשים שלשה עשו ענאם חלוא ונבעלו כנשים יואש בן אחזיה שנאמר (ד"ה ב' כ"ד) ואת יואש עשו שפוטים וחירם ונזכדנלך : יפעתך. הופעתך לשון תואר פנים, והמדרש דורשו יופי עתך : (רש"י)

מצודת דוד זרים. עמים נכרים אומות חזקים הם הכשדים : **והריקו.** ישלפו חרבם מתערם על יופי חכמתך ר"ל לא תהיה נעזר להמלט ביופי חכמתך : **וחללו.** יבזו זוהר בינתך ולא ימנעו חרבם מדם בעבור הבינה הנמצא בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון זרים. נכרים : **עריצי.** ענין חוזק כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : **והריקו.** מלשון ריק ר"ל ישלפו וירוקנו מתערה וכן וחרב אריק (לעיל ה') : **יפעתך.** ענין זוהר תריחה וכן הופיע מהר פארן (דברים לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זרים לא יחוסו על כבודך, עריצי גוים ולא תוכל

לעמוד כנגדן והריקו חרבותם על יפי חכמתך שהוא העושר שלך, וגם יחללו יפעתך ההופעה האלהית שאתה מיחס לך יוציאו לחולין: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עריצי. שם עריץ יתאר את הגבור לגנאי לרוב: יפעתך. בא על הופעת האורה או הרוחניות תמיד, הופיע אור עננו, יושב הכרובים הופיע, ועז"א וחללו: (מלבי"ם באור המלות)

[ח] לְשׁוֹזַת יוֹרְדוֹךָ וּמִתָּהּ מְמוֹתַי זָכַל בְּלֵב יָמִים:

מצודת דוד לשחת. אל בור הקבר יוריד אותך האויב ותמות גם אתה מעין מיתת שאר חללים עם כי אתה בלב ימים במקום משומר: (מצודת דוד)

מצודת ציון לשחת. בור הקבר: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לשחת יורדוך שיהרגוך, וזה ראייה שאינך נצחי, ומתה ממותי חלל בבזיון שזה ראייה שאין בך שום כבוד והופעה אלהית: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ממותי חלל. החלל ימות מיתות הרבה בדקירות רבות, וכן מותי ערלים, קיבוץ מות, מיתות הרבה: (מלבי"ם באור המלות)

[ט] הָאָמֹר תֹּאמַר אֱלֹהִים אֲנִי לְפָנַי הִרְגֶךָ וְאַתָּה אָדָם וְלֹא-אֵל מְוַזְלֶלְךָ:

רש"י מחללך. כמו הורגך: (רש"י)

מצודת דוד האמור. וכי לפני הבאים להרגך תאמר אלהים אני ולמה תהרגני וכאומר אם אלהים אתה לא יוכלו להרגך: ואתה. אבל באמת אתה אדם ולא אל ביד העושים אותך לחלל והרוג: (מצודת דוד)

מצודת ציון מחללך. מלשון חלל והרג: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין האמור, הלא מצד שהם הורגך לא תוכל לאמר אלהים אני, ומצד שהם מחלליך ויוציאוך לחולין ע"י הבזיון יהיה ראייה שאתה אדם ולא אל שלא נמצא בך אף רוח אלהות כי אתה רק אדם בלא שום כח אלהות מעורב בו: (מלבי"ם באור הענין)

[י] מוֹתֵי עֲרָלִים תָּמוּת בְּיַד-וְרָרִים כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוָה: (פ)

מצודת דוד מוֹתֵי עֲרָלִים. כמיתת רשעים ערלי לב כן תמות גם אתה ביד זרים ולא מיתת עצמך : **כי אני דברתי**. ובידי לקיים דברי : (מצודת דוד)

מצודת ציון עֲרָלִים. ערלי לב וכן ת"י רשיעיא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מוֹתֵי עֲרָלִים תָּמוּת לא ימיתוך כמו שממיתים מלך ואיש אלהי רק כמו שממיתים ערלים בבזיון : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[יב]** בֶּן-אָדָם שָׂא קִינָה עַל-
מַלְכָּךְ צוֹר וְאִמְרַת לֹא כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה אֶתְּהָל זוֹתָם תִּכְנִית
מַלְא וְזָכְמָה וְכָלִיל וְפִי:

רש"י אתה חותם תכנית וגו'. אתה הוא מלך חכמה לחתום ולטבוע כל תכנית ולורה : תכנית. פינטור"ח זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד חוֹתֵם תִּכְנִית. צורה מוכן ומתוקן בכל דבר וחוזר ומפרש מלא חכמה וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון חוֹתֵם. ר"ל צורה כמו תתהפך כחומר חותם (איוב לח) : תִּכְנִית. מל' הכנה ומתוקן וכן הדרכי לא יתכנו (לעיל יח) : וְכָלִיל. מלשון כל ר"ל כלול בכל יופי שאפשר להיות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שֵׂא קִינָה עַל מַלְכָּךְ צוֹר חז"ל במדרש אמרו שחירם אוהבו של שלמה היה חי עד העת ההיא ונהרג מיד נבוכדנצר, ויש במדרש שחירם נכנס חי לגי'ע, וכ"ז הוציאו מפסוקים שבכאן, וכפי הפשט חירם שבימי שלמה זכר לכבוד גדול מצד שנכנס בברית עם דוד ושלמה ועזר בבנין המקדש, והאמינו כי זכה לישיב בגי'ע התחתון ככל חסידי או"ה, ושי"ל שם עשר חפות ואחר שמת לא קבלו העם מלך אחר רק מסרו הנהגת המדינה ביד נגיד, ודמות דיוקנו של חירם ציירו שיושב על כסאו ועשרה חופות עליו מאבנים טובות כאשר יושב בגי'ע, גם ציירו דגלו בדמות כרוב העשוי מעצי שמן הסוכך על הארון, באשר נעשו שני כרובים מעצי שמן אמרו שאחד מרמז על שלמה ואחד על חירם שהשתתף בבנינו, וכ"ז יחסו או לדמותו או שהושיבו איש חכם ויפה תואר תחתיו, ולא עסק בהנהגת המדינה כאילו הוא חירם היושב בגי'ע וקראו אותו מלך צור כי

הוא חירס בעצמו לפי דמיונם, ואחר שנבא על נגיד צור שהוא העוסק בהנהגת המדינה נבא על מלך צור שהיה אלהי וקדוש אצלם, **כה אמר ה' אתה חותם תכנית**, ר"ל הגם שאינך חירס עצמו רק חותם שלו שצורתו ומהותו נחקק בדך, אתה חותם תכנית שנחתם בדך צורתו בכיוון נכון, לא חסר כל, בין בחכמה אתה **מלא חכמה**, בין ביופי אתה **כליל יופי**, (או פי מכלול ועטרת של היופי) (וזה יצדק בין אם בא על העומד תחתיו או על צורתו) (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חותם תכנית. החותם חקוק עליו שם האיש וצורתו, ואם בא הכל בכיוון נקרא חותם תכנית, והכ"ף שורש מענין תוכן לבנים, או בא מן כן, כמו תבנית מן בנה, והתי"ו במשקל השם, ר"ל שמכוין היטב אל האיש שצורתו נחתם בו (מלבי"ם באור המלות)

יג **בְּעֵדֶן גֵּן-אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל-אֲבֹן יְקָרָה מִסִּכְתֶּךָ אָדָם פְּטוּדָה וַיְהִלֵּם תִּרְשִׁישׁ שָׂהֵם וַיִּשְׁפֹּתָ סִפִּיר נִפְףָּ וּבָרַקְתָּ וַוְהָב מְלֹאכֶת תַּפְיָךָ וַיִּקְבְּיָךְ בְּךָ בַּיּוֹם הַבְּרָאָה כּוֹנְנָו:**

רש"י **בעדן גן אלהים וגו'.** צסגי טבון ותפנוקין את מתפניק כאלו בעדן גינתא דה' את שרי כל עותרא גיותא ויקרא מתיהב לך כל אבנין טבון מסדרן על לבושך : מסוכתך. חופתך, ל"א לבוש כיסויך : מלאכת תופיך ונקביך צד. אע"פ שנתתי לך הכבוד הזה יודע הייתי שתגאה ועשיתי צד מלאכת תופים ונקבים המוליאין רוח בקול זמר כתוף וצס היה לך להתבונן (רש"י)

מצודת דוד **בעדן גן וגו'.** לא חסרת דבר כאלו היית בעדן גן וכו' : **מסוכתך.** על הלבוש המכסה אותך היה קבוע כל אבן יקרה והם אדם וכו' והם שמות אבני יקר : **וזהב.** אף הזהב היה קבוע בו : **מלאכת תופיך.** מעשה התופים ושאר כלי נגון המלאים נקבים שהיו בדך כאלו הוכנו לך ביום שנבראת ר"ל אין דוגמתם ולא היה מי ראוי להתענג בהם אלא אתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בעדן גן.** בעדן שנטע בו המקום את הגן כמ"ש ויטע ה' אלהים גן בעדן (בראשית ב) והוא מקום עדון ותפנוק רב : **מסוכתך.** מלשון סכך וכסוי : **תופיך.** שם כלי נגון כמו בתופים ובמחולות (שמות טו) : **ונקביך.** כלי נגון בעלי נקבים רבים : **כונונו.** מלשון הכנה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בעדן, א. הציור אך יושב בעדן של גן אלהים ומתעדן שם, ושם יסוכהו סוכות של אבן יקרה (והם תשעה אבנים שבשלשה

טורי החשן (חוץ מאבני טור השלישי שהם לשם שבו ואחלמה שחסרו מפני שהיה מצד הדין והרע וכנגדן בייב מזלות עקרב סרטן קשת) ובא תחתיהם זהב שמורה דין). **מלאכת** יצייר שבגייע יתענג גם בנועם השיר והניגון, שבכלי השיר יש החלולים וסתומים שהם מיני התוף, ויש שיש בהן נקבים המוציאים הקול, ומצייר שהגוף שלו שיש בו שני מיני כלים האלה ישמיע שם קול כל מיני הנגונים **מיני התופים ומיני זמר המנוקבים** והם **כוננו מיום הבראך** להיות נכון לזה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בעדן גן אלהים. מלת עדן מענין עידון ותענוג אתה יושב בעידון של גן אלהים, כמו ונחל עדניך תשקם, גם יכוין על צד המליצה אתה היית הגן אשר בעדן, ר"ל המובחר שבו, כמו שהגן מבחר העדן (מלבי"ם באור המלות)

[יד] אַתְּ-כְּרוֹב בְּמִשְׁוֹז הַסּוֹכֶךְ וְנִתְתִּיךָ בְּהַר קָדְשׁ אֱלֹהִים הַיְיִתְּ בְּתוֹךְ אֲבְנֵי-אֵשׁ הַתְּהַלְכֶתָּ:

רש"י את כרוב ממשח הסוכך. את עוף מדה כלומר העוף הגדול הסוכך כנפיו סכך רב כלומר מושל ממשל רב, ממשח לשון גודל כמו אנשי מדות (במדבר י"ד) דמתרגמינן גברי דמשחן : ונתתיך בהר קודש אלהים היית. ונתתי לך מקום לקנות לך שם צבנין הר קדשי שסייעת את שלמה בעלי ארזים : בתוך אבני אש התהלכת. קנית לך זכרון עם מלכי ישראל שהם כמלאכי השרת (רש"י)

מצודת דוד כרוב ממשח. אדם רב המעלה גדול בחשיבות המגין בסכך כנפיו על עמו ולפי שקראו כרוב לרוב מעלתו ובכרובים נאמר סוככים בכנפיהם (שמות כב) לכן אמר לשון סוכך : **ונתתיך.** ר"ל ואני נתתי לך כל המעלה והגדולה על כי היית פעם בהר קדש של אלהים ר"ל על כי מלך צור שהיה בימי שלמה היה מסייע בבנין ב"ה הנבנה בהר קדש של אלהים הוא הר המוריה וכמ"ש ויהי חירום נותן לשלמה עצי ארזים וכו' (מ"א ה) : **בתוך אבני אש התהלכת.** ר"ל שהיה מתהלך בחברה אחת ובאהבה רבה עם מלכי ישראל והם דוד ושלמה שהיו מחוזקים ומזהירים כאבני אש (מצודת דוד)

מצודת ציון את. כמו אתה : **כרוב.** כן יקרא פני אדם כי תינוק ת"א רביא ולפי גודל מעלתו קראו בלשון כרוב המוזכר בכרובים שעל הארון : **ממשח.** הוא ענין גדולה כמו למשיחו לכורש (ישעיה מה) : **הסוכך.** מלי סכך והגנה (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את **כרוב** צייר ג"כ דגל שלו בצורת **כרוב ממשח**, היינו כרוב מעצי שמן, **הסוכך** על הארון, **בהר קדש של אלהים היית**, שהיית שוכן בהר קדש המיוחד לאלהים היינו בבהמ"ק שבהר ציון, זה **היית** בחיידך, ואח"כ **בתוך אבני אש התהלכת** היינו תחת החופות שבגי"ע של אבנים טובות הנ"ל ששם הם מאש, לא מחומר ארצי כאבנים שלנו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כרוב ממשח**, הכרובים היו מעצי שמן, ושמן בלשון כשדים משח (עזרא ו' ט'), ולכן בא בשו"א ובפת"ח שכן משקל השם בארמית, ונקרא סוכך כי היו הכרובים סוככים בכנפיהם על הכפורת : **בהר קדש של אלהים**. ויל"פ אלהים היית, היינו אחר מותך נעשית מלאך, והתהלכת בתוך אבני אש שבגי"ע : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] תָּמִים אֶתָּה בְּדַרְכֶיךָ מִיּוֹם הַבְּרָאָה עַד-נִמְצָא עֲוֹנֹתָה בָּךְ:

רש"י נמלא עולתה בך. באמך אל אני : (רש"י)

מצודת דוד תמים. גם אתה היית תמים בדרכיך מיום הבראך ר"ל מיום עמדך על דעתך ואמר בלי הפלגה וכן מבטן אמי אנחנה (איוב לא) : **עד נמצא**. עד העת ההיא שנמצא בך עוולתה שנתגאית מאד : (מצודת דוד)

מצודת ציון תמים. מלי תם וישר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **תמים אתה** הנה תחלה היית תמים וראוי לכל הכבוד הזה. **עד שנמצא בך עולתה** שאינך ראוי עוד לזה, ומפרש מהו העולה. (מלבי"ם באור הענין)

[טז] בָּרַב רִכְלֹתֶיךָ מָלְוּ תוֹכְךָ זֶזְמִס וְתִזְזִטָּא וְאִזְזִלְלָךְ מִהָר אֱלֹהִים וְאִבְדָּךְ כָּרוֹב הַסִּיכָה מִתּוֹךְ אֲבִי-אֵשׁ:

רש"י מלו. כמו מלאו : ואחללך מהר אלהים. גרמת שאמחה אותך שלא תלדק עוד בצנין ביתי : ואבדך. כמו ואבדך : מתוך אבני אש. שלא תטול חלק עם הגדיקים, ורבותינו במדרש אגדה דרשו הענין הזה באדם הראשון וכך אמר הנביא לחירם מה נתגאית צרקיעך שמא בגן עדן היית כמו שהיה אדם הראשון כל אבן יקרה וגו' כי כל החופות האלה עשיתי לאדם הראשון ופחותה שכולן זהב שהיא מנוייה אחרון. מלאכת תופיך וגו'. בזאת

הקויתיך לו ולא באחרת ונך נסתכלתי ובראתי תופים ונקזים באדם הראשון. את כרוב ממשח. שמה אתה כרותו כרוב שהיה גדול בממשח הסוכך כולו מקלה השמים ועד קלה השמים ושמה נתתיך להיות בהררי קדש כאשר נתתי לו : (כ"ט)

מצודת דוד ברוב. בעבור מרבית הסוחרים שבך נתמלאו תוך מקומות ארצך חמס ועושק כי עשקו לכל הבאים בבטחון שעכ"ז לא ימנעו לבוא עד כי ימצאו בה סוחרים מרובים ויש עם מי להסתחר : **ותחטא.** ובזה חטאת גם אתה על שלא מחית בידם : **ואחללך מהר אלהים.** ולכן אחלל ואבזה אותך להרחיקך מהר אלהים ר"ל עוד לא יזכר לך הזכות מה שהיה המלך ההוא מסייע בבנין בה"מ : **ואבדך.** אאבד אותך אתה כרוב הסוכך מתוך חברת מלכי ישראל הנמשלים לאבני אש ר"ל מה שהיית במעלה גדולה ומגין על עמך הכל היה בזכות שהיית מאז בחברת ואהבת מלכי ישראל אבל עתה אאבדך ואסירך מן הזכות ההוא ולא תגן עוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון מלו. נתמלאו : **ואחללך.** מלי חלול ובזיון : **ואבדך.** כמו ואאבדך : (ז, ז) על. עניינו כמו עם וכן ויבואו האנשים על הנשים (שמות לה) : **יפעתך.** זוהר בינתך : **לראוה.** מלשון ראיה והסתכלות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ברב רכלתך שעיי"כ מרמאים ומונים, **מלאו תוכך חמס** ובזה **ותחטא** ועיי"כ הפסדת בין החלק שיש לך למטה בבהמ"ק שעז"א **ואחללך מהר אלהים,** וממילא הספדת גם החלק שבג"ע, ועז"א **ואבדך אתה כרוב הסוכך מתוך אבני אש** כי זכית לאבני אש הג"ע ע"י שאתה כרוב הסוכך, וכשאבדת זה אבדת זה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מלו. כמו מלאו, והוא פעל יוצא : **ואבדך.** כמו ואאבדך (מלבי"ם באור המלות)

יז **גָּבַהּ לְבָבְךָ בְּיַפְיֶיךָ שְׁיוֹנָתְךָ זֹכְמָתְךָ עַל-יַפְעָתְךָ עַל-אֶרֶץ הַשְּׁלֹכְתֶיךָ לְפָנַי מְלָכִים גְּתִיתֶיךָ לְרֵאוֹה בָּךְ:**

כ"ט **שחת חכמתך על יפעתך.** שנתגאית זיפעתך : **לראוה בך.** להסתכל בזושתך, לראוה כמו לראיה : (כ"ט)

מצודת דוד ביפיד. בעבור יפיד גאה לבך ובזה שמת חכמתך עם זוהר בינתך כי הגאוה היא מנגדת אל החכמה והבינה : **על ארץ השלכתך.** לכן אשליך אותך מכסא המלוכה לשבת על הארץ ואתן אותך לפני מלכים להסתכל בך בבזיון כי דרך האויבים להסתכל בפני האדם בעת בזיונו

מלבי"ם - באור הענין גבה אח"כ הוספת לחטא ע"י שגבה לבד ע"י יפיד, עד שבוזה שחת חכמתך על יפעתך ר"ל ששחת בין החכמה שלך בין ההופעה האלהית שהיתה עליך (כמו על עולת התמיד) וע"ז יש לך עונש אחר בעוה"ז שהשלכתך עלי ארץ ונתתיך לפני מלכים לראות בך בבזיון (מלבי"ם באור הענין):

מלבי"ם - באור המלות על יפעתך, עם יפעתך, כמו על עולת התמיד : לראוה בך. שרשו ראה, והוי"ו תחת ה"א כמו גאוה זעוה, והוא מקור מן הקל, כמו ולא יוסיפו לדאבה (ירמיה ל"א). וראה שאחריו ב' יבא על הגנאי, ובאויבי ראתה עיני, המה יביטו יראו בי, או ראייה והשגחתה והפלאה בעצם הנראה, לראות בבנות הארץ, ורואה בעבים לא יקצר : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] מִרְבַּע עֲוֹנֶיךָ בְּעוֹל רִכְלֹתֶךָ זִלְזֵלְתָּ מִקְדָּשֶׁיךָ וְאוֹצֵא-אֵשׁ מִתּוֹכָהּ הִיא אֲכַלְתָּהּ וְאַתָּנָךְ לְאֵפֶר עַל-הָאָרֶץ לְעֵינַי כָּל-רְאִיךָ:

רש"י חללת מקדשך. קדושתך : אש מתוכך. דברי גאווה שיאלו מפיד לאמר אל אני ל"א כתרגומו ואייתי עממיא דתקיפין כאשתא מחובי זדונך (רש"י):

מצודת דוד מרוב עוניך. שנתגאית ביותר : בעול רכלתך. שעשקו כל הבאים ולא מחית בידם ובעבור זה חללת ובזית ארמונך כי תחרב מעתה : ואוציא אש. ר"ל דברי הגאוה הבוער כאש אוציא אז מתוכך כי לא תוכל להתגאות עוד והאש ההיא תאכל אותך כי בזה העון תהיה נאבד מן העולם : ואתנך לאפר. לפי שהמשיל האבדון לשרפת אש לכן אמר ואתנך לאפר ור"ל תהיה מושפל לעפר : לעיני וגו'. כולם יראו בבשתך : (מצודת דוד)

מצודת ציון מקדשך. ארמון המלך נקרא כן וכן כי מקדש מלך הוא (עמוס ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מרב אח"כ הוספת לחטא כי מרוב עוניך בעול של המרכולת שלך חללת מקדשך כי שמחת על חורבן בהמ"ק, ובוזה אבדת כל זכות שהיה לך בבנינו, וע"כ ואוציא אש מתוכך היא אכלתך מדה כנגד מדה כמו ששמחת על שריפת המקדש, והיית לאפר על הארץ. (מלבי"ם באור הענין)

[יט] כָּל-יְוֹדְעֶיךָ בְּעַמּוּיִם עֲבָמוּ עֲלֶיךָ בְּלִהוֹת הָיִיתָ וְאֵינְךָ עַד-
עוֹלָם: (פ)

רס"י שממו. תמהו : (רס"י)

מצודת דוד כל יודעיד. כל היודעים ומכירים אותך בין העמים יתמהו על מפתך : בלהות היית. תהיה מלא מבהלה ולא תמצא עוד עד עולם לשוב לקדמותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון שממו. ענין תמהון : בלהות. הוא הפוך מן בהלות : ואינד.
ואין לך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עד שכל יודעיד בעמים שממו עליך, בלהות היית דומה כאילו היית שד ורשף שזה פי' שם בלהה בכ"מ, והיית כבלהה שפתאם מתעלם ולא נמצא : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[כא]** בֶּן-אָדָם שֵׁים פְּנֶיךָ אֶל-
צִדוֹן וְהִנָּבֵא עָלֶיךָ:

מצודת דוד שים פניך. סבב פניך אל מול צידון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שים פניך אל צידון שאחר צור נחרב צידון (כמ"ש בישעיה כ"ג) : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלֶיךָ צִדוֹן וְנִכְבַּדְתִּי
בְּתוֹכָךָ וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתַי כֹּה שְׁפָטִים וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּהּ:

מצודת דוד הנני עליך. הנה אני אלחם עליך : ונכבדתי בתוכך. על ידי הדין שאעשה בתוכך אהיה מכובד : כי אני ה'. הנאמן ליפרע : בעשותי. בעת אעשה בה משפט אז ידעו שאני ה' ועיי אהיה מקודש בעיני הבריות בראותם שאני משלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הנני ר"ל תחלה הנני עליך להענישך באופן שאכבד על ידך, ואח"כ אוסיף לעשות בה שפטים היינו עונש שיכירו הכל שהוא בדרך משפט על רעה שעשו ואז ידעו כי אני ה' ויכירו שהי משכיר ומעניש,

ונקדשתי בה שאז שמו מתקדש, שהוא מעלה יותר מן הכבוד, שיכובד גם ע"י מה שיאמרו שהוא אלהא דאלהיא, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְשִׁלַּחְתִּי-בָּהּ דָּבָר וְדָם בְּחֻצוֹתֶיהָ וְנִפְלַל זָכָל בְּתוֹכָהּ
בְּזָרֵב עָלֶיהָ מִסָּבִיב וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה:

רש"י ונפלל חלל בתוכה חרב עליה מסביב. על אשר יראו החרב מסביב
בחוז יפלו יוספי העיר והיו בטוחים להיות חללים בתוכה : ונפלל. כמו
לא פללתי (בראשית מ"ח) לא סברית וכמו ואויבינו פלילים (דברים לב)
ידונו עצמם להיות חללים בתוכה : (רש"י)

מצודת דוד ודם. הזלה מן ההרוגים : ונפלל. הרבה חללים יפלו בתוכה
בחרב האויב הבא עליה מסביב וידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת
דוד)

מצודת ציון בחוצותיה. וכן יקרא השווקים : ונפלל. מל' נפל ונכפלה
הלמיד' : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושלחתי, נגד מ"ש הנני עליך, הוא מה שאשלח
בחוצותיה דבר ודם שיהיה מלחמה בין איש לאחיו וישפכו דם אחים,
ונגד מ"ש וידעו כי אני ה' בעשותי בה שפטים היינו ונפלל חלל בתוכה
בחרב עליה מסביב שאח"כ יביא עליה חרב אויב מסביב. ובזה יעשה
פלילות ומשפטים על החלל שנפל בתוכה שזה יהיה עונש משפטי על
הרציחות שנעשו ביניהם, ואז וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונפלל. מענין ונתון בפלילים. שהוא משפט בדבר
גדול כמ"ש (ישעיה ט"ז ג') יעשה משפט להחללים ע"י חרב : (מלבי"ם באור
המלות)

[כד] וְלֹא-יְהִי עוֹד לְבַיִת יִשְׂרָאֵל סֵלֶן מִמְּאִיר וְקוֹץ מִכָּאֵב
מִכָּל סְבִיבֹתָם הַשָּׂאֲטִים אוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה: (פ)

רש"י ולא יהיה עוד לבית ישראל וגו'. לפי שניבא על עמון ומואב
ופלשתים ואדום ואור וידון שהם שכיני ארץ ישראל שיחרבו ומאחר שיאבדו
כולן לא יהיה סילון וקוץ לישראל בכל סביבות' שיכאיבם וסירע להם :
סילון. מין קמשונים וחוחים הוא : ממאיר. ענין הכאבה כמו ארעת

ממארת (ויקרא יג) פוניינ"ט זלע"ז : השאטים אותם. הזוים אותם : (רס"י)

מצודת דוד ולא יהיה עוד לבית וגו'. כשיפלו העובדי כוכבים ההם לא יהיה נמצא עוד לבית ישראל סילון וגו' מכל סביבותם אשר בזו אותם כי כולם יכלו ואז ידעו שאני ה' והכל בידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון סילון. מין קוץ כמו וסלונים אותך (לעיל ב) : ממאיר. ענין הכאבה כמו צרעת ממארת (ויקרא יג) : השאטים. ענין בזיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא יהיה חוץ מזה יהיה תכלית מפלתם כי שלא יהיה עוד לבית ישראל סלון ממאיר מכל סביבותם כי גם צידון היה שכן רע לישראל והיו מצירים להם, ובזה ידעו כי אני ה' הרב ריב ישראל (מלבי"ם): באור הענין

[כה] כה-אמר אדני יהוה בקבצי | את-בית ישראל מן-
העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על-
אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב:

רס"י לעבדי ליעקב. כמו שנתנה ליעקב נחלה זלח מררי' ופרלת ימה וקדמה כפונה ונגזה (זרחשית כח) : (רס"י)

מצודת דוד ונקדשתי בם. אהיה מקודש על ידיהם בהאותות ומופתים שאעשה אז עמהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון נפוצו. ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' ר"ל כל תשאל הלא עתה ישראל בגולה מפוזרים בין העמים ואינם שכנים לצידון, משיב שזה יהיה בעת שאקבץ אותם וישבו על אדמתם בעת שנתן להם כורש רשות לשוב לא"י : (מלבי"ם) באור

[כז] וישבו עליה לביטון ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לביטון
בעשותי שפטים בכל השאטים אתם מסביבותם וידעו כי
אני יהוה אלהיהם: (פ)

מצודת דוד בעשותי. בסבת עשותי שפטים בכל המבזים אותם מסביבותם ישבו לבטח כי לא ימצא עוד מי ירע להם ואז ידעו שאני ה' אלהיכם העושה משפטים מיד הבבלים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וישבו עליה לבטח כי בתחלת חזירתם היה להם שונאים ומעיקים כמבואר בעזרא ונחמיה, ואח"כ ובנו בתים וישבו לבטח שתתרבה ישיבת א"י, וזה יהיה בעשות שפטים בכל השאטים ואז ידעו כי אני ה' אלהיהם המשגיח עליהם בהשגחה פרטית מיוחדת אליהם : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-כט

א בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂירִית בְּעֲשָׂרֵי בְּשָׁנִים עָשָׂר לְחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

כ"י בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂירִית. בַּעֲשִׂירֵי בְּשָׁנִים עָשָׂר לְחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר : (כ"י)

מצודת דוד בשנה העשירית. לגלות יהויכין ומלכות צדקיה : בעשירי. בחדש העשירי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בשנה העשירית, מפלת צור נבא בשנה י"א שהוא אחר נבואה זאת, והטעם שהקדימה, מפני שעל פרעה נבא גם בשנה י"א ובשנה י"ב ובשנה עשרים ושבע לכן הקדים נבואת צור, וסמך נבואות מצרים זל"ז, וגם שמצרים נחרבה פעמים הרבה וחורבן האחרון היה אחר צור (כמ"ש פי' י"ח) נבוכדנצר העביד את חילו וכו' הנני נותן לו את ארץ מצרים) לכן סדר נבואה זאת אחר נבואת צור : (מלבי"ם באור הענין)

ב בֶּן-אָדָם שֵׁים פָּנֶיךָ עַל-פְּרֻעָה מִלֶּךְ מִצְרָיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל-מִצְרָיִם:

מלבי"ם - באור הענין שים פניך על פרעה מפני שפרעה עשה אי"ע אלהי ומשל ממשל רב והיה מפלתו מפלת האומה בכלל, לכן צוהו ליחד השקפת

חזיונו עליו, ועל ידו על כל מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

[ג] דָּבַר וְאָמַרְתָּ כֹּה-אָמַר | אֲדַעֲנֶי יְהוָה הַנְּנִי עֲלֶיךָ פְּרַעַה מֶלֶךְ-
מִצְרַיִם הַתְּנִימִם הַגְּדוֹל הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יִאֲרִי אֲשֶׁר אָמַר לִי יִאֲרִי
וְאֲנִי עֲשִׂיתָנִי:

רס"י התנים הגדול. לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שזבע שבה על ידי יאורי נילוס הוא לפיכך הנביא ממשל את מלכה לתנין ואת עמה לדגת יאור : לי יאורי. איני כריך לעליונים כי יש לי יאורי מספיק כל כרכי : ואני עשיתני. בגזרתני ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי : (רס"י)

מצודת דוד הנני עליך. הנה אני אלחם עמך : התנים הגדול. לפי שכל שבח מצרים היה במה שהיאור השקה שדותיהם מבלי מטר השמים לכן המשיל מלכה לתנין ועמה לשאר דגים : לי יאורי. היאור הוא לי להשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים : ואני עשיתני. אני גדלתי ורוממתי את עצמי בחכמתי ובפועל ידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון התנים. כמו התנין בנויין וכן נקרא מין דג הדומה לנחש במראיתו וכן את התנינים הגדולים (בראשית א) : הרובץ. ענין השכיבה לנוח : יאוריו. נחל מצרים נקרא יאור לפי שהמשיכו ממנו בריכות הרבה להשקות הארץ לכן אמר יאוריו בלשון רבים : עשיתני. ענין גדולה ורוממות כמו ישמח ישראל בעושיו (תהלים קמט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין התנים הגדול, המצרים היו מאמינים שהיאור נילוס הוא קדוש ושהתנינים הגדולים שבו יש בהם אלהות, ושיש תנים אחד הגדול מכולם שהוא מושל על כולם והוא ברא את עצמו ואת היאור, והמשיל אליו את פרעה בכחו, שהוא י"ל בארץ הכח עצמו שיש להתנים ביאור, וע"כ קראו בשם התנים הגדול, שהוא רובץ בתוך יאוריו שהיאורים כולם ומה שבם שייך אליו, והוא מתפאר שהיאור הוא שלו כי הוא בראו, וכן שעשה א"ע עם היאור שבו תלוי אושר ארץ מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עשיתני. עשיתי את עצמי : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וְנָתַתִּי (וּזְזִימִים) זְזִימִים בְּלוֹזְיֶיךָ וְהִדְבַּקְתִּי דָגַת-יִאֲרֶיךָ
בְּקִשְׁקִשְׁתֶּיךָ וְהִעֲלִיתִךָ מִתּוֹךְ יִאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל-דָּגַת יִאֲרֶיךָ

בְּקִשְׁתְּךָ

תְּדַבֵּק:

רש"י חחיס. כמין טבעות ברזל איינ"ס זלע"ז : דגת יאוריך זקשקשתיך. אינטויקראטי"ס זלע"ז כלומר אתן זלז כל גבוריך לזאת עמד למלחמה ויפלו כולם : (רש"י)

מצודת דוד ונתתי חחיס. לפי שהמשילו לתנין שהוא דג אמר בו לשון הנופל בצדיית הדג שמימין חחיס בלחיו להעלותו מן המים : **והדבקותי**. אדבק בקשקשתיך את דגת היאור : **והעליתיך**. אעלה אותך מתוך היאור ועם כל דגת יאוריך אשר תדבק בקשקשתיך כי כולם יהיו נמשכים אחריך ור"ל בנפול השר יפול כל העם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חחיס. הוא מכלי צדיה ובו נוקבים לחיי הדג להעלותו מן המים וכן ובחוח תקוב לחיו (איוב מ) : **בלחייך**. הוא החלק שאצל הפה : **והדבקותי**. מלי דבוק וחבור : **בקשקשתיך**. הם הדבוקים בדג על בשרו כעין לבוש כמו סנפיר וקשקשת (ויקרא יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי הנה מצרים נחרבה כמה פעמים ופרעה היה מושל תחלה עד נהר פרת, והכהו נבוכדנצר במלוך יהויכין (כמ"ש במ"ב כ"ד) וכן בשנה הרביעית ליהוקים, הכהו בכרכמיש (כמ"ש בירמיה מ"ו), ואח"כ יצא שלישית בעת שצרו על ירושלים ושב לארצו (ירמיהו ל"ז), וכל זה היה חוץ לארצו, וע"ז אמר במשל **שיתן חחיס בלחיו** כמו שמושכים הדק הגדול בחחיס שלא ברצונו כי אז יצא ממצרים בהכרח ע"פ גזרת ה' להענישו, והמשיל **שידביק בקשקשותיו כל דגת יאוריו**, היינו שריו וגבוריו, **יעלהו מתוך יאוריו**, ר"ל שיצאו חוץ לארצו שבארץ היה בטוח משא"כ כוץ לארצו נדמה כדג בעלותו מן היבשה שהוא חלוש ורפה כח, וכן **(אעלה) דגת יאוריך (אשר) בקשקשתיך תדבק** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חחיס. (למעלה י"ט ד"ו) הכלי שתופשים בו הדג : **דגת**. מן והדגה אשר ביאור (שמות ז), שם הקיבוץ : (מלבי"ם באור המלות)

ה וְנִטְשֵׁתִיךָ הַמִּדְבָּרָה אֹתְךָ וְאֵת כָּל-הַגָּת יֵאָרֶיךָ עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקְבֹּץ לְזוּזֵית הָאָרֶץ וְלַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְתִיךָ לְאֹכְלָהּ:

רש"י ונטשתיך המדברה. זו היא אוזדנן של דגים כיון שנטשו על פני היבשה מתים ח"י חטינדר"י טו"י זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **ונטשתיך**. אפזר אותך במדבר ואמר לשון הנופל באבדן הדגים שהמה כשבאים על היבשה ור"ל שיכלה אותו ואת עמו מן העולם : **על פני השדה תפול**. בעת המלחמה ולא תאסף אל הקבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונטשתיך**. ענין פזור כמו וינטשו בלחי (שופטים טו) : **תאסף**. ענין הכנסה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונטשתיך המדברה**, שם יפוזר חילו, **ושם יפול על פני השדה**, כי לא ילחם בעיר ובמבצר, **לא תאסף** במשל הדגים תחלה מקבצים אותם ואח"כ אוספים אותם הביתה, אמר **לא תאסף** הביתה, ויותר מזה כי גם **לא תקבץ** כי יאכלוהו חיה ועוף : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תאסף, תקבץ**. עיי' הבדלם (ישעיה י"א י"ב). ולמעלה י"א (י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

וידעו כל-ישבי מצרים כי אני יהוה יען היותם משענת קנה לבית ישראל:

רש"י **משענת קנה**. כמה פעמים סמכו עליהם צימי סנחריב וצימי נבוכדנצר ולא הועיל להם בקנה זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו : (רש"י)

מצודת דוד **כי אני ה'**. הנאמן לשלם גמול : **יען**. על כי היו לבית ישראל כמו ההשענה שעל הקנה שאין בו די להשעין את השוען כי בקל ישבר ויתרוץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון **משענת**. ענין סעד : **קנה**. מטה חלול וכן קנה וסוף קמלו (ישעיה יט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וידעו ובזה ארויח שכל יושבי מצרים יכירו כי אני ה'** כי ידעו שהיה לו עונש מה' המשגיא לגוים ויאבדם אחר כ"ז בא עליו מלחמה בארצו שבא נבוכדנצר לגבול מצרים והכהו בארצו, והיה זה כמה פעמים, באר פה המלחמה הראשונה, ובאר סבתה שהיה בעונש **יען היותם משענת קנה לבית ישראל**. שישראל סמכו עליהם שיעזרום והם לא עזרום רק גרמו להם החורבן והנפילה שע"י בטחונם הסירו לבם מה' ולא שמעו לקול ירמיה בשם ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **משענת קנה**, הקנה חלוש, קנה וסוף קמלו, קנה

11 בַּתְּפִשִּׁים בָּךְ (בכפך) בַּכָּף תִּרְוִץ וּבִקְעַת לָהֶם כָּל-כֹּתֶף
וּבְהִשְׁעָנָם עָלֶיךָ תִּשְׁבֵּר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל-מִוְתָנִים: (ס)

רס"י בתפסם כך בכפך. בכף קרי כאדם המהלך ונשען על מקלו : תרוץ. תירלץ : וזקעת להם כל כתף. כתפיהם כאדם הנסמך על קנה ונשבר והאדם נופל עליו והקרומיות נכנסות לו זכתיפיו : והעמדת להם כל מתנים. מאחר שתשבר ילטרכו לחזק את מתניהם ולעמוד עליהם והרי אתה כאדם שחזירו נשען עליו והוא חלץ ואומר לו התחזק על מתניך כי לא תסמוך עוד עלי וכן ת"י ולא תהא להון לבי' סומכוון ויש מחליפין והעמדת להם למהעמדת ואיני רואה את דבריהן, ומנחם חזרו עם מעמד רגלים כמוני : (רס"י)

מצודת דוד בתפסם בך. בעת אחזו בך בכף נשברת וחדודי השברים נכנסו בכתף ובקעו אותו : והעמדת להם. כי בהשען האדם על המשענת הוא כפוף מעט ולכן אמר כאשר נשברת העמדת כל המתנים להיות עומדים זקופים כדרך עמידה בלי משענת ולפי שהמשילו למשענת אמר לשון הנופל בו ור"ל הנה הבטחת להם עזרה מול האויב ולא עזרת להם והיה א"כ הבטחתך להם לרעה כי עי"ז הוסיף האויב לחרות בהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בתפסם. ענין אחיזה : תרוץ. מל' רציצה ושבירה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בתפסם, דמה אותם לקנה רצוץ שבעת יתפשו אדם בכפו להפחיד בו את חברו כאילו בו יכנו, יתרוצץ ויבקיע כתפיו, ובעת ישען עליו ישבר לגמרי, והמתנים יעמודו, כי בעת ילך האדם על רגליו כח הכובד הוא בין רגליו, עי"י מתניו שמעמידים את הגוף, ואם ישען על מטה, כח הכובד והפלס הוא באמצע בין הגוף והמשענת ולא יעמוד על מתניו כי כח הכובד הוא בין גופו להמשענת ובעת ישבר המטה יפול אם לא יעמוד על מתניו, וכן בנמשל בתחלה שרצו להפחיד את אויביהם עי"י פרעה כמו בעת צר מלך בבל על ירושלים ושמעו כי חיל פרעה יצא ממצרים ונסתלק ועי"ז נבקע להם הכתף, כי הוצרכו לתת ממונם שוחד למלך מצרים כמ"ש (ישעיה ל') ישאו על כתף עירים חיליהם וכוי לא לאזר וכוי כי לבושת וכוי, ואח"כ נשענו עליו והוצרכו לעמוד על מתניהם ולהלחם בעצמם, ורגליהם כבר נועפו ונכשלו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תרוץ. מבנין נפעל משורש רוך ורצץ : והעמדת. י"מ

מענין לא מעדו קרסולי, ואני פירשתי מענין עמידה כפשוטו : (מלבי"ם באור המלות)

לכֹּן כֹּה אָמַר אֲדַעֵי יְהוָה הִנְנִי מְבִיא עֲלֵיךְ זָרָב וְהִכַּרְתִּי בַמָּוֶה אֶתְּךָ וּבַהֲמָה:

מלבי"ם - באור הענין **לכן**, עיי"כ בא עליהם נבוכדנצר אל ארצם, וזה היה אחר החורבן, ועז"א הנני מביא עליך חרב, ועיי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

וְהִיִּתָּה אֶרֶץ-מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְזָרָבָה וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

מצודת דוד **כי אני ה' הנאמן לשלם גמול : יאור לי**. היאור הוא לצרכי להשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים : **ואני עשיתי**. אני גדלתי ורוממתי את עצמי בחכמתי ובפועל ידי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **תהיה ארץ מצרים לשממה וחרבה, וידעו כי אני ה'** בזה יכירו אלהותי ביותר במה שהבאתי המחריב אל ארצם, עתה באר חורבן שלישי כללי שיהיה למצרים שזה היה בשנת כ"ז למלכות נבוכדנצר, שמונה שנה אחר החורבן שכבר נשא עונו מה שלא עזר לבני ישראל. רק היה מסבה אחרת **יען אמר יאור לי ואני עשיתי** שעדיין היה מיחס כל כחו אל היאור ואל עצמו שאמר שיש בו כח אלהות, כי גם אחר המכה הנזכר שהחריב קצת מארצו עדיין לא נבטלה מלכות מצרים מכל וכל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לשממה וחרבה**. חורבה יפול יותר על הערים, והשממה על כלל הארץ, (וכמ"ש בפסוק י"ב, ולקמן ל' ז'), ושממה הוא יותר מן החורבה, ועיי"כ אמר (בפסוק י') לחרבות חורב שממה, ששממה מתאר את החורבה להגדיל ענינה, וכן לקמן (ל"ו ד') לחרבות השוממות : (מלבי"ם באור המלות)

לְכֹן הִנְנִי אֹלֶיךָ וְאֶל-יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם לְזָרָבוֹת זָרָב שְׁמָמָה מִמַּגְדָּל סוּנָה וְעַד-גְּבוּל כּוּשׁ:

מצודת דוד **הנני אליך**. הנה אני אלחם עמך ועם יאוריך ר"ל אחריב מימיה ותסור טובתך : **לחרבות**. להיות חרבה ולתוספי ביאור אמר שתהיה חרבן של שממון : **ממגדל סונה**. הוא התחלת גבול מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לחרבות.** מלשון חורבן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנני אליך**, בא עליו חורבן החלטי כללי בשנת כ"ז לנבוכדנצר, ואמר בזה **לחרבות חורב שממה**, שהוא חורבן גדול מאד, יותר ממ"ש למעלה שממה וחרבה, וכן יהיה כולל כל הארץ **ממגדל סונה עד גבול כוש** (מלבי"ם באור הענין)

[יא] לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְהָעַל בְּהִמָּה לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

רס"י ולא תשב ארבעים שנה. ארבעים ושתים שני רעבון נגזרו בחלום פרעה כנגד שלשה פעמים שנכתב החלום שבע פרות ושבע שזלים רעות (בראשית מא) ראה וספרו ליוסף הרי שני פעמים ויוסף אמר לו שבע הפרות הרקות והרעות וז' השזלים הרקות (סס) הרי ארבעים ושתים לרעב ולא היה להם אלא שתיים שנאמר כי זה שנת' הרעב (סס מ"ה) ומשירד יעקב למנרים פסק הרעב שהרי בשנה השלישית זרעו שנאמר ותן זרע ונחיה וגו' (סס מז) והארבעים נפרעו להם עכשיו : תשב ארבעים שנה. תשב שר"א אסיגיא"ה זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד **לא תעבר בה.** מגודל השממון : **ולא תשב.** לא תהיה מיושבת באנשים (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לא** וכן יהיה חורבן אמתי עד **שלא תעבר בה רגל אדם ורגל בהמה**, כי תהיה כמדבר ציה, עד שגם מרעה לעדרים לא יהיה שם, וכן ימשך זמן רב כי **לא תשב ארבעים שנה** (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וְנָתַתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמֹמָה בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נְשִׁימוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים מְיוֹרְבוֹת תִּהְיֶינָּה שְׂמֹמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהִפְצַתִּי אֶת-מִצְרַיִם בְּגוֹלִים וְזָרִיתִם בְּאֲרָצוֹת: (ס)

מצודת דוד **בתוך ארצות.** ר"ל דומה לשאר ארצות נשמות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נשמות.** שוממות : **מחרבות.** מלשון חורבה : **והפיצותי.** וזריתים. שניהם ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי, וחוף מזה יהיה חורבן גם בסביבות מצרים עד שתהיה שממה בתוך ארצות נשמות שגם הארצות סביבותיה תהיינה נשמות, ולפעמים תהיה הארץ נשמה והערים אינם חרבות כמו שגם במדבריות ימצא באמצע מקום מושב כאיים בתוך הים, לז"א שגם הערים יהיו חרבות וגם יהיו בתוך ערים מחרבות של השכנים, באופן שא"א שתבנה ותתיישב מן השכנים סביבה, ומוסיף שבכ"ז תגדל חורבן מצרים יותר מחורבן שכניה עד שבתוך ארצות נשמות תהיה היא שממה בערכן, כי תגדל שוממותה עד שיאמרו שבערכה הם אינם נשמות, ובתוכם תהיה היא הארץ הנשמה, וזה ימשך ארבעים שנה, וחוף מזה הפלטים ושרידים משם לא יתישבו במקום אחד במדינה אחרת רק יפוצו

בין הגוים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והפיצותי בגוים וזריתים בארצות, התבאר למעלה

(י"ב ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] כי כה אבמר אדני יהוה מלך ארבעים שנה אקבץ את-
מצרים מן העמים אשר נפצו שמה:

מצודת דוד מקץ וגו'. ר"ל מסוף מ' שנה אקבצם ולא בתוך הזמן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין מקץ ארבעים שנה, כי מצרים נחרבה בשנת כ"ז לנבוכדנצר והוא מלך חמשה וארבעים שנה נשאר י"ח למלכותו, ואחריו מלך אויל מרודך כ"ב שנה, הם ארבעים שנה, כי בשנת א' לבלשצר נאמרה נבואת פרס לדניאל ומאז התחילו הגולים לשוב בימי מלך פרס, והתחילו להתקבץ

(מלבי"ם באור הענין)

[יד] ושבתי את-שבות מצרים והשבתי אתם ארץ פתרוס
על-ארץ מכורתם והיו עם ממלכה שפלה:

רס"י מכורתם. מגורתם ל"א כמו תולדותם וכן חזרו מנחם : (רס"י)

מצודת דוד ושבתי. אשיב בני השבי של מצרים ואשיב אותם לארץ פתרוס
לארץ מגורתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושבתי. מלשון השבה : שבות. מלשון שבי : פתרוס. הוא מארץ מצרים : מכורתם. כמו מגורתם וכן מכורותיך ומולדותיך (לעיל)

מלבי"ם - באור הענין **ושבתי** ואז יקרא להם דרור לשוב לארצם ברשיון מלך פרס, **וישובו לארץ פתרוס** ששם גרו תחלה בהיותם לגויים בהתחלה, אבל שם יהיו **ממלכה שפלה**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ושבתי**, **והשיבותי**. ושבתי בקל היא השבת המדרגה. והשיבותי בהפעיל, הוא לארצם. כמו שיסדתי כלל זה בירמיה (כ"ט י"ד, ל' ג'): **מכורתם**. כמו מגורותם, עיי למלעה (ט"ז ג'): (מלבי"ם באור המלות)

[טו] מן-הממלכות תהיה שפלה וְלֹא-תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל-הַגּוֹיִם וְהַמְעֻטָּוֹתִים לְבִלְתִּי רְדוֹת בְּגוֹיִם:

רש"י לבלתי רדות בגוים. לשון ממשלה כמו ורדו זלגת היס (קס א): **(רש"י)**

מצודת דוד מן **הממלכות**. משאר הממלכות תהיה שפלה ולא תתנשא עוד על הגוים למשול בהם: **והמעטתים**. אמעט אנשיה לבל תמשול בגוים ביד חזקה בכח מרבית אנשי מלחמה: (מצודת דוד)

מצודת ציון **רדות**. ענין ממשלה כמו ורדו בכס (ויקרא כו): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מן הממלכות**, בל תחשוב שתהיה שפלה בערך הקדום לבד, שלא תגדל כבודה כראשונה ובכ"ז תגדל כממלכות אחרות שיהיו ג"כ שפלים בזמן ההוא, אומר **מן הממלכות תהיה שפלה** שכולם ירימו ראש נגדה, ולא תאמר שהגם שתהיה תחת ממלכות אחרות בכ"ז תתנשא על הקיבוצים שאין להם מלך, אומר **ולא תתנשא עוד על הגוים** (שגדר שם גוי הוא העם הפחות שא"ל מלכות) וזה יהיה עיי **שאמעט אותם כדי שלא יוכלו רדות בגוים**, ר"ל זה יהיה לשתי תכליות, א. כדי שלא ירדו בגוים למשול בס בפרך כי כבר הסיר ה' עול הגוים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הממלכות גוים**, גוים הם קבוצים שא"ל מלך, כמ"ש (ישעיה א' ד'): (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וְלֹא יִהְיֶה-עוֹד לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמַבְטָחוֹ מִזְכִּיר עוֹן בְּפִנּוֹתָם אֲזַרְיָהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה: (פ)

רפ"י ולא יהיה. מלכים לזית ישראל עוד למצטח המזכיר להם עון שאמר להם הקב"ה לא תוסיפו לראותם עוד (שמות יד) : (רפ"י)

מצודת דוד ולא יהיה עוד. מעתה לא יבטחו בו ישראל כי לא יהיה לאל ידו להיות לעזר : **למבטח וגו'**. לבטחון המזכיר עון ישראל במה שהם פונים אחריהם ואינם בוטחים בה' : **וידעו**. אז ידעו הכל שאני ה' והכל בידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון בפנותם. מלשון הפנה וסבוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ב. כדי שלא יהיה לבית ישראל למבטח, שלא יבטחו עוד על מצרים שהמבטח הזה **מזכיר עון**, ע"י שהם פונים אחריהם ולומדים מעשיהם ומסירים לבם מה', והתכלית הג' **וידעו כי אני ה'** שעיי"כ יכור אלהותו שעושה עם מלכי הארץ כרצונו : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ויהי בעשרים ושבע שנה בראשון באחד לחדש היה דבר-יהוה אלי לאמר :

רפ"י והי בעשרים ושבע שנה. למלכות נבוכדנצר, אותה שנה נתנה מלכים בידו כך שנינו בסדר עולם ויפ בספר הזה הרצה נבואות כתובות מוקדם ומאוחר : (רפ"י)

מצודת דוד בעשרים ושבע שנה. למלכות נ"נ כ"כ בס"ע : **בראשון**. בחדש הראשון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והי בעשרים ושבע, כבר כתב בסדר עולם שבשנת כ"ז למלכות נבוכדנצר כבש את ארץ מצרים, ופי' בעשרים ושבע למלכות נבוכדנצר, וכתב מהרי"א שלכן לא תפס בכאן החשבון לגלות יהויכין כמו שחשב בכ"מ לפי שזכר למעלה שימשך חורבנה ארבעים שנה ולא ידענו מאין התחילו אותם ארבעים שנה, לכן הודיע הכתוב שבכ"ז למלכות נבוכדנצר היה חרב מצרים, ומשם יצא לנו שבמות אויל מרודך נשלם החשבון כנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] בן-אדם נבוכדנצר מלך-בבל העביר את-זוילו עבדה גדלה אל-צר כל-ראש מקרוז וכל-כתף מרוטה ושכר לא-היה לו ולזוילו מצר על-העבדה אשר-עבד

עֲלִיָּה:

(ס)

רש"י העביד את חילו. על כור עבודה גדולה : כל ראש. אנשי חיילותיו : מוקרח וכל כתף מרוטה. כדרך הארים על העיר ימים רבים וטורחים ויגיעים בשאת משאות עמים ואזנים והוא לכד את כור בעשרים ושלש למלכותו כמו שמצינו בסדר עולם, מוקרח קאלב"ז זלע"ז : מרוט'. פלי"אה זלע"ז : ושכר לא היה לו. לאחר ששללו שללה עלה הים וסטף מהם לפי שנגזר עליה ועל שללה ליאזד זים : (רש"י)

מצודת דוד העביד את חילו. הכריח את חילו לעבוד עבודה גדולה על צור לצור עליה ימים רבים וכל ראש מהם היה מוקרח וכו' מטורח משא האבנים שנשאו על הראש ועל הכתף לבנות דיק וכדומה : ושכר. לא היה להם שכר משל צור על העבודה וכו' ר"ל לא מצאו בה בערך שווי העבודה (מצודת דוד)

מצודת ציון אל צור. על צור : מוקרח. ענין חלק מבלי שער כמו קרח הוא (שם יג) : מרוטה. ענין תלישת העור מן הבשר ודומה לו כי ימרט ראשו (שם) האמור על תלישת השער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בן אדם מצייר כי נבוכדנצר הוא שלוחו של ה' ושבת אפו להחריב הארץ וראוי שישלם לו שכר, וכל שהעבודה יותר גדולה ראוי לשכר יותר, והנה אל צור העביד את חילו עבודה גדולה, עד שכל ראש מקרח מרוב נשיאת המשאות אבי המצור ואבני קלע על הראש והכתף ונמרטו שערות הראש, והעור שעל הכתף, ובכל זאת שכר לא היה לו ולחילו, כי שכר החיל הוא השלל והבזה שיבוזו בכבוש העיר, ושכר המלך הוא, או הארץ הנכבשת שימלוד עליה או אם יחריב הארץ שכרו הוא הכבוד שיהיה לו להפיל חתתו על מלכי ארץ, ושיניהם לא קבלו שכר כי אחרי שעמל בה ימים רבים נחרבה מעצמה ע"י הים שהציף אותה וסטף את השלל, וימח את כל היקום : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַגָּבִי נָתַן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַבְּמֹנֶה וְשָׁלַל עֲלֵהָ וּבָזַז בָּהּ וְהִיתָה לְזוּלָּהּ : שְׂכָר

מצודת דוד ונשא המונה. יקח המון עמם בשבי וכו' וזה יהיה לשכר על עבודת צור : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשא. ענין לקיחה : **המונה.** מרבית עמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן יתן לו את ארץ מצרים, ונשא המונה לעבדים ולשפחות, ושלל שללה,** וזה יהיה שכר החיל כי את כל הרכוש יתן מתנה להחיל
(מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ושלל שללה ובזו בזה.** הרכוש שנשאר אחרי המלחמה נקרא שלל, ומה שבזזים אנשי החול כ"א ביחוד נקרא בזה, כמ"ש (ישעיה ח' א'), למעלה (ז' כ"א, כ"ו י"ב), ולקמן (ל"ח י"ב י"ג, ל"ט י')
(מלבי"ם): באור (המלות)

וַיַּעַלְתוּ אֲשֶׁר-עָבַד בָּהּ נְתַתִּי לוֹ אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי עָבָד
לִי אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי מַכְרִים:

רס"י פעולתו אשר עבד זה. שכר פעולה אשר עבד במלותיו צור אתן לו את ארץ מצרים : אשר עשו לי. מכרים רעה במשענתם שהצטיחו את עמי בעזרתם
הכל :

מצודת דוד **פעולתו.** שכר פעולתו אשר עבד בצור אתן לו את ארץ מצרים : **אשר עשו לי.** כאומר אולם לא על חנם תפול מצרים כ"א בגמול אשר עשו לי שהיו משענת קנה לבית ישראל כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **פעולתו,** ופעולתו שהיתה כוונתו בעבור הפעולה לא בעבור השכר ר"ל שהפעולה עצמה יקרה בעיניו לעשות לו שם תפארת, ע"ז **נתתי לו את ארץ מצרים,** שהגם שלא יהיה לו שכר כי תחרב לגמרי ולא תהיה ממלכה עוד, בכ"ז הפעולה תגדל שהחריב ממלכה גדולה כזו, ולמה לא אתן לו ארץ מצרים לשכר, היינו שלא יחריבה רק תשאר ממלכה תחתיו והיו שכרו, מפני **אשר עשו לי** שמרד בה' כמ"ש למעלה אשר אמר לי יאורי, ואשר היה משענת קנה לבית ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שכר לחילו, פעולתו.** כבר בארתי בס' התו"ה (קדושים סי' ל') שיש הבדל בין שכר לפעולה, בשם פעולה ישקיף על העסק שפעל ועשה, ובשם שכר ישקיף העל הריוח, ושם שכר יפול גם אם פעל ע"י אמצעי, החיל והמשרתים, ושם פעולה היא ע"מ שפעל בעצמו בבלי אמצעי, ובשתי אלה השקפות תפס לשון שכר אצל החיל ולשון פעולה על אשר עבד בעצמו : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיּוֹ קֶרֶן לְבַיִת יִשְׂרָאֵל וְלָךְ אֶתָּן פְּתוּזוֹן-
פֶּה בְּתוֹכְכֶם וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

רש"י ביום ההוא אצמיח קרן. לא שמעתי ולא מצאתי פי' מקרא זה מה הוא כמה קרנס של ישראל במפלת מצרים שהרי ישראל גלו שמונה שנים לפני מפלת מצרים ואומר אני ביום ההוא מוסב על פרעה של מעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואותו חשבון כלה בשנה שמלך בלשארך ומנינו דניאל שצאונה שנה התחילו מלכי פרס להתחזק ונגזרה מפלה על צב שנאמר (דניאל ז) בשנת חדא לבלשארך דניאל חלם חזה וגו' קדמיתא כאריה היא צב (קס) וכתוב (קס) חזה הויה עד די מריטו גפה וגומר וארו חויה אוחרי תנינא דמיא לדוב היא פרס וכתוב וכן אמרין לה קומי אכולי צר שגיא, כלומר תפסי המלוכה ומלכות פרס היא צמיחת קרן לישראל שנאמר בכורש הוא יבנה עירי וגלותי ישלח (ישעיה מ"ה) ומניין שארבעים שנה של מצרי' כלו צאונה הפרק מצרים נתנה ציד נבוכדנצר בכ"ז לנבוכדנצר בשנה שנאמר 'נבוא' זו ליחזקאל הוסיף ארבעים שנה הרי ששים ושבע לא מהם ארבעים וחמש לנבוכדנצר ועשרים ושלש לאויל מרודך כדאמרין במסכת מגלה ושנה אחת מהם עלתה לזה ולזה כדאמרין התם שנים מקוטעו' היו : ולך אתן פתחון פה בתוכם. לך יחזקאל יהא פתחון פה כשיראו נבואתך מתקיימת : (רש"י)

מצודת דוד ביום ההוא. מוסב על מה שאמר למעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואמר ביום ההוא אצמיח קרן ממשלה לבית ישראל כי מי שנה נשלמו בשנת מלוך בלשצר כי נ"נ מלך מ"ה שנה ובני"ז למלכו כבש את מצרים אי"כ נשאר משנותיו ח"י שנים אויל מרודך בנו מלך כ"ג שנים אלא שנבלע שנה אחת במלכות אביו כי השנה הראשונה עלתה לזה ולזה הרי נשלמו מי שנה ביום שמת אויל מרודך ומלך בלשארך ואז נאמרה לדניאל נבואת נצחון פרס כמ"ש בשנת חדא לבלשארך וכו' וארו וכו' דמיא לדוב (דניאל ז) ועל פרס יאמר ונבואת ביאת פרס על בבל היתה צמיחת קרן לבית ישראל כי ע"י נצחון פרס יצאו חפשי מתחת יד בבל : **ולך אתן**. ר"ל אז תוכל לפתוח פיך להוכיחם גם מלבך כי אז ישמעו לך בראותם שנבואתך מתקיימת : **וידעו**. ואז ידעו שאני ה' נאמן במאמרו : (מצודת דוד)

מצודת ציון קרן. כינה את הממשלה בשם קרן על כי בעלי הקרנים יתחזקו בהן בהלחמם עם מי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ביום ההוא המפי' נלחצו בזה מאד רש"י ז"ל פ"י ביום ההוא אחר מ' שנה. ובאמת בעת ההיא לא נאמרו מן המ' שנה, שזה נבא בשנה העשירית. ? ועוד מז"ש ולך אתן פתחון פה והלא יחזקאל מת בימי נבוכדצר. ? ולדעתי אחרי שכבש מצרים שהיה גמר מלחמותיו עבד את הצלם בבקעת דורא ואז היה הנס מן חנניה מישאל ועזריה שנתקדש השם ואז הרים קרן ישראל שראו כי שם ה' נקרא על קדושיהם, וחז"ל קבלו שבעת שהיה המעשה של חמו"ע החיה יחזקאל המתים בבבקעת דורא ובאו העצמות וטפחו על פניו של נבוכדנצר ואמרו לו חבריהם של אלו מחיה מתים בבקעת דורא שהיה סימן אל הגאולה העתידה ותחיה"מ. וזה הפתחון פה שנתן לו בתוכם על שהכירו את ה', כמ"ש וידעו כי אני ה' (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-ל

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' (כפי הנראה נבואה זו והיא השלמת הנבואה שהיתה בשנה העשירית שאז נבא לו כל חורבנות של מצרים והסמיק וכתב הנבואה של שנת הכ"ז להודיע סוף מפלתם, וחזר וסדר יתר הנבואה שדבר בעשירית. דהא אח"כ סדר הנבואות שבשנת י"א (וי"ב) חזר וסדר איכות מפלתם בפרטות יותר ובסגנון אחר, כי נבואה הנשנית והנשלשת מחוייבת לבא בהכרח: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בֶּן-אָדָם הִנְבֵּא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִילְכִיכֶם הַיּוֹם לַיּוֹם:

רס"י הה. כמו אהה הה ליום העתיד לבא על אותן העכו"ם : (רס"י)

מצודת דוד הלילו. עשו יללה ואמרו אהה על היום ההוא הוא יום הפורעניות : (מצודת דוד)

מצודת ציון הלילו. מלשון יללה : הה. הוא כמו אהה והוא לשון צעקת יללה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הילילו הוה ליום**, היינו הגם שכבר עברו חורבנות על מצרים העיקר היום האחרון שבו תחרב לגמרי: (מלבי"ם באור הענין)

ג] כִּי-קָרֹב יוֹם וְקָרֹב יוֹם לְיְהוָה יוֹם עֲנֵן עֵת גְּזִים יִהְיֶה:

רפ"י עת גוים. עידן תצר עממיא : (רפ"י)

מצודת דוד **וקרוב יום לה'**. ר"ל היום הקרוב הוא לה' מעמו תבא הפורעניות ולא במקרה : **יום ענן**. ר"ל יום חושך כאלו נתקדרו השמים בעבים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כי קרוב יום** שתחרב תכף אחר חורבן הבית, אבל **קרוב יום לה'**, היום השני שהוא בכ"ז לנבוכדנצר הגם שאינו קרוב, הוא קרוב לה'. היום הראשון שאמר כי קרוב יום יהיה **יום ענן**, והיום השני שאמר וקרוב יום לה' יהיה **עת גוים**, כי אז יפלו כל הגוים שהיו בברית עם מצרים, ומפרש. **א**. נגד יום ענן. (מלבי"ם באור הענין)

ד] וּבָאָה זָרָב בְּמִצְרַיִם וְהִיתָה זֹלְזֹלָה בְּכוּשׁ בְּנֶפֶל זֹלָל בְּמִצְרַיִם וּלְקָזוּ הַמוֹנֵה וְנִהְרְסוּ יְסוּדוֹתֶיהָ:

רפ"י והיתה חלחלה ככוש. ל' רעד כשישמעו מפלת מצרים יחרדו לנפסם פן יעלה מלך צבל עליהם : (רפ"י)

מצודת דוד **ובאה חרב**. של מלך בבל : **והיתה וגו'**. ר"ל בעת יפיל חלל רב במצרים תהיה חלחלה בכוש על כי יראו כי נכון הוא גם לבוא עליהם : **ולקחו המונה**. מוסב למעלה לומר בכוש תהיה חלחלה בעת יפול חלל במצרים ויקחו את המון עמה בשבי ויסודות חומותיה יהיו נהרסים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חלחלה**. רתת ורעדה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובאה חרב במצרים** שתתפשט בכל מצרים, ונגד עת גוים, **ב**. **והיתה חלחלה בכוש** שגם כוש תחרד, **ולקחו המון** של מצרים, וגם **יהרסו יסודותיה** שהם האומות העוזרים לה שהם יסודות מלכותה וגבורתה, ומפרש מי הם יסודותיה. (מלבי"ם באור הענין)

ה כּוֹשׁ וּפּוֹט וְלוֹד וְכָל-הָעֶרֶב וְכוּב וּבְנֵי אֶרֶץ הַבְּרִית אֹתָם
בְּזָרֵב יִפְלוּ:

רפ"י וכל הערב. ת"י וכל סומכותא כל העורבים ערובת מלכים
גרנסי"אה זלע"ז : ארץ הצרית. כורתו צרית למלכים לעזור לה : (רפ"י)

מצודת דוד וכל הערב. תערובות העובדי כוכבים אשר בתוכן : ובני וגו'.
בני הארצות שהיה להם כריתת ברית עמהם : אתם. כלם יפלו בחרב עם
מצרים ודומה להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון הערב. מלי תערובות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כוש ופוט ולוד וכו' כולם מבני חם ומצרים (כמ"ש
ובני חם כוש ומצרים ופוט ומצרים ילד את לודים) שכולם יפלו בחרב עם
מצרים, (וזה נגד עת גוים) : (מלבי"ם באור הענין)

ו כֹּה אָמַר יְהוָה וַיִּפְּלוּ סַמְכֵי מִצְרַיִם וַיִּרְדּוּ גֵאוֹן עֲזָה מִמֶּגְדָל
סוֹנָה בְּזָרֵב יִפְּלוּ-בָּהּ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

מצודת דוד סומכי מצרים. העובדי כוכבים שהיו למצרים לעזרה מול
האויב : וירד וגו'. ממשלה חזקה תרד לארץ בשפל המצב : ממגדל סונה.
הוא התחלת גבול מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאון. ענין רוממות וממשלה : עוזה. ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה'. הנה גבורת מצרים היא, א. ע"י עמים
רבים עוזביה, ב. ע"י רוב ההמון שגרו בתוך מצרים, ג. ע"י היאורים, ד.
האמינו שבא כולם מן האלילים והמלך שלהם בראשם, באר שכל אלה
יאבדו, ונפלו סמכי מצרים ויתחיל המפלה תכף ממגדל סונה שהוא
בקצה האחד, ומאז. (מלבי"ם באור הענין)

ז וַיִּשְׁבּוּ בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נְשֻׁבוֹת וְעָרָיו בְּתוֹךְ-עָרִים נְזוֹרָבוֹת
תְּהִיילָה:

מצודת דוד ונשמו. יהיו שממה בתוך שאר ארצות נשמות ודומה להן :
(מצודת דוד)

מצודת ציון נחרבות. מלשון חרבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונשמו בתוך ארצות נשמות** שכל הארצות שבצד ההוא של מגדל סונה ישמו, ובזה. (מלבי"ם באור הענין)

יח וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּתַתִּי-אֶשׁ בְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁכְּרוּ כָּל-
עֹזְרֵיהֶּ:

כ"י צתתי אש. חמתי כאש : (כ"י)

מצודת דוד **וידעו**. אז ידעו כולם שאני ה' נאמן לשלם גמול בעת אתן אש חמתי במצרים וכל עוזריה ישברו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וידעו כי אני ה'**, שע"י האש שאתן במצרים ישברו כל עוזריהם, שהם סומכי מצרים, ובאר שמה שנפלו סומכי מצרים יהיה לגי תכליות. **א**. כדי שלא יהיה למצרים סומך ומחזיק, ועז"א ונפלו סומכי מצרים, **ב**. כדי שיהיה גם הארץ שסביביו נשמה שזה יגדיל השממון בענין שיתקיים מה שנבא שלא יעבר בה רגל אדם ובהמה, **ג**. כדי שידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

יט בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִלְּאָכִים מִקְּפָנִי בְּצִיִּם לְהַזְרִיד אֶת-כּוֹשׁ
בְּטוֹז וְהִיתָה זִזְלֹזְלָה בָּהֶם בַּיּוֹם מִצְרַיִם כִּי תִּגַּהּ בָּאָה: (ט)

כ"י מלאכים מלפני. גדודי גייסות הולכים בשליחותי צשיירות רבות להחריד את כוש היושבת בטח ותהיה אז חלחלה בהם כיום שנלכדה מצרים שהיתה אז וכן תרגמו יונתן בלגיונין : (כ"י)

מצודת דוד **יצאו וגו'**. גדודי גייסות יצאו בצים בשליחותי להחריד את כוש היושבת בטח ותהיה אז חלחלה בהם כיום שנלכדה מצרים שהיתה אז חלחלה בכוש כמ"ש למעלה : **כי הנה באה**. כאומר אם היתה בהם חלחלה כשמעם מפלת מצרים איך לא ימלאו עתה חלחלה כי הגם עתה באה הפורעניות אל עצמם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מלאכים**. שלוחים : **בצים**. בספינות כמו וצי אדיר (ישעיה לג) : **להחריד**. מל' חרדה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ביום ההוא** ולא לבד שישברו עוזריה שהיו אתה במלחמה, ולא לבד שישברו האומות שבצד מגדל סונה, כי תיכף **ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני שיהיה זה ע"י השגחתי, להחריד את כוש** שהיה בצד האחר (כמ"ש ממגדל סונה ועד גבול כוש) ויחריד אותם בתוך מדינתם **שהיו בטוחים, א. מצד שהאויב רחוק מהם, ב. מצד שהוא דרך ים** (כמ"ש היו ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהרי כוש), **להחריד את כוש שהיה בטח ובהם יהיה חלחלה כיום מצרים, כי הנה החלחלה באה בארצם, לא שמועה למרחוק ועל העתיד**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בצים**. הם אניות גדולות, אניות מלחמה, כמו וצי אדיר לא יעברנו (ישעיה ל"ג) : **חלחלה**. מצייר החלחלה בעצם מופשט שהיתה ובאה (מלבי"ם באור המלות)

י כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְהִשְׁבַּתִּי אֶת-הַמּוֹן מִצָּרִים בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל:

מצודת דוד **והשבתי**. אבטל המון עם מצרים ביד נ"נ כי הוא יאבדס בחרב (דוד מצודת)

מצודת ציון **והשבתי**. ענין בטול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'** עתה באר איך יכרית המון מצרים ורוב העם שבה שזה יהיה ע"י ה' **ביד נבוכדנצר**, כי לעומת מ"ש בכוש שיהיה ע"י מלאכים ורק להחריד את כוש, ורק חלחלה יהיה בהם כי לא ישחית כל ארץ כוש, אבל המון מצרים ישבית ביד נבוכדנצר בעצמו, וכן יביא עמו עריצי גוים לשחת הארץ לא להחריד לבד : (מלבי"ם באור הענין)

יא הוּא וְעַמּוֹ אֶתוֹ עָרִיצֵי גּוֹיִם מּוֹבְאִים לְשׁוֹזַת הָאָרֶץ וְהָרִיקוּ זָרְבוֹתָם עַל-מִצְרַיִם וּמִלְאֻ וְאֶת-הָאָרֶץ זָחַלְלָה:

מצודת דוד **הוא ועמו אתו**. ר"ל פרעה ועמו אשר אתו ישבתו ביד נ"נ : **עריצי גוים**. עמים חזקים יהיו מובאים ביד נבוכדנצר לשחת ארץ מצרים ועל הכשדים יאמר : **והריקו**. ישלפו חרבותם מתערם על מצרים (דוד מצודת)

מצודת ציון **עריצי**. ענין חוזק כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : **והריקו**. מל' ריק ר"ל ישלפו וירוקנו מתערה : **חרבותם**. מל' חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הוא ועמו אתו שהם עריצי גוים**, גבורים עזים וקשים הם **מובאים** ע"י השגחתי (שזה גדר הפועל שלא נזכר שם פועלו) על תכלית לשחת הארץ בדרך השחתה, **ויריקו חרבותם מתערה וימלאו את הארץ חלל** (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וְנָתַתִּי יְאֻרִים וְזָרָבָה וּמִכְרָתִי אֶת-הָאָרֶץ בְּיַד-רָעִים וְהַשְׂמֹתִי אֶרֶץ וּמְלָאָהּ בְּיַד-זָרִים אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי: (ס)

כ"י ונתתי יאורים. ארץ היאורים היא מכרים : ומכרתי. כתרגומו ואימסר (כ"י) :

מצודת דוד יאורים. מרבית היאורים תתיבש ר"ל אנשיה יגלו ממנה ולא יבוא להם עוד טובה מן היאורים וכאלו נתייבשו : ומכרתי. אמסור הארץ ביד הכשדים שהמה אנשים רעים ואכזרים : והשימותי וגו'. את הארץ ואנשיה הממלאים אותה אעשה שממה ע"י אנשים זרים ונכרים : אני ה' דברתי. ובידי לקיים דברי : (מצודת דוד)

מצודת ציון חרבה. מל' חורב ויבש : ומכרתי. ענין מסירה וכן וימכרם ביד אויביהם (שופטים ב) : והשימותי. מלשון שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **(עתה באר מן היאורים) שיתן אותם חרבה כי ימכור את הארץ ביד רעים** והם לא ישמרו לתקן את היאורים, שהם החפירות שהיו מן היאור הגדול שבאמצע הארץ להוביל המים לכל חלקי המדינה ויהיה חרבה כי הארץ תמכר להם, **וזרים ישומו את הארץ** במקום שיש עדיין ישוב, וזה יהיה ע"י גזירת ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חרבה.** מענין יובש : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְהָאֲבֹדְתִי גְלוּלִים וְהַשְׂבֹּתִי אֱלִילִים מִנֶּחֱם וְנָשִׂיא מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם לֹא יִהְיֶה-עוֹד וְנָתַתִּי יְרָאָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

מצודת דוד והאבדתי וגו'. לא יתעסקו שמה באלילים : ונשיא וכו'. ר"ל ונשיא אשבות מארץ מצרים : לא יהיה עוד. ר"ל עד זמן מרובה לא יהיה עד תשלום ארבעים שנה כמ"ש למעלה : ונתתי יראה. תמיד יהיה שם פחד ורעה משאר העמים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (עתה באר מן האלילים) שעיקר עבודתם היה בנוף (מעמפוס) ישבית אותם משם, וכן לא יהיה נשיא מארץ מצרים שהוא היה ראש האלילים, נתתי יראה ע"י כן יפול יראה בלבם וחרד ופחד מפני תנופת יד ה' אשר הוא מניף על כל: (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְהִשְׁבֹּתִי אֶת-פֶּתְרוֹס וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּצֶעַן וְעָשִׂיתִי שְׂפָטִים בְּנָא:

רס"י ועשיתי שפטים בנא. אלכסנדריא : (רס"י)

מצודת ציון בנא. היא אלכסנדריא כת"י : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשמתי (עתה באר סדר חרבונם זה אח"ז) תחלה ישומם פתרוס שהוא במצרים העליונה, ויתן אש בצען וגם יעשה שפטים בנא אלכסנדריא בחלק התחתונה של מצרים: (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְשִׂפְכֹתַי וְזִבְוֹתַי עַל-סִין מְעוֹז מִצְרַיִם וְהִכַּרְתִּי אֶת-הַמּוֹן נָא:

מצודת דוד מעוז מצרים. שהוא חוזק מצרים שהיא עיר בצורה וחזקה : את המון נא. את המון עם נא כי היתה בת רבת עם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מעוז. ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה המון נא והעם ילכו לעוז ולמצוא מחסה במבצר סין הסמוך להם, ועי"כ ישפך חמה על סין, ושם יכרית המון נא שחסו שם: (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּמִצְרַיִם וְזוּל (תזזיל) תְּזוּזוּ סִין וְנָא תִהְיֶה לְהַבְקֶעַ וְנָף צָרִי יוֹמָם:

רס"י להבקע. חומתה תבקע : כרי יומם. כרים יבאו עליה יום יום : (רס"י)

מצודת דוד חול תחול סין. עיר סין תרעד ברעדה : תהיה להבקע. ר"ל תהיה נוחה ומוכנת להבקע חומתה עם כי היא עיר בצורה : צרי יומם.

הצרים יבואו עליה באור היום לכבשה ולא בלילה כגנבים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חול תחיל**. מלשון חלחלה ורעד : **להבקע**. מל' בקיעה ופתיחה :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואחרי** שישבו להקשות ערפם ע"י מבצר סין וע"י שגם נא היה מבצר והים סבב אותה (כמ"ש הטיטבי מנא אמון היושבת ביאורים מים לה סביב אשר חיל ימים חומתה) ואז **יתן אש במצרים, עד שתחיל סין** כיולדה בעת תחיל על המשבר להוציא הולד ויבקע הקרום ויפתח ויצא הנולד, שזה משל להבקעת המצור וז"ש **ונא תהיה להבקע** מן החיל הזה תבקע בטן היולדה, **ונף צרי יומם** הם ישנאו את היום כי יאהבו את הלילה שאז ימצאו סתר באופל מן האויב, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חול תחיל**. המליץ יצייר הבקעת העיר כתבלי יולדה ובקעית הרחם להפתח, (ירמיה ד' ל"א, י"ג כ"א, כ"ב כ"ג, ל' ו', נ' י"ד) ובכ"מ : **צרי יומם**. שונאים את היום, כמו המה היו במרדי אור (איוב כ"ד) : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] **בַּזְזוּרֵי אֶזְרָא וּפִי-בִּצְטַת בְּזֹרֵב יִפְלוּ וְהָגָה בְּשִׁבִי תִלְכְּנָה:**

רש"י והנה כצבי תלכנה. שתייהן המדינות חון ופיצסת : (רש"י)

מצודת דוד **והנה**. נשי החללים תלכנה בשבי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בחרב יפלו בחורי און ופיצסת** והנשים **בשבי תלכנה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והנה**, הערים עצמם, (שהעיר לשון נקבה) ר"ל יושביהם : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] **וּבְתוֹזְפוֹנֹזוֹס זֹשֶׁךְ הַיּוֹם בְּשִׁבְרֵי-שָׁם אֶת-מִטּוֹת מִצְרָיִם וְנִשְׁבַּת-בָּהּ גְּאֹן עֲזָה הִיא עֲנֹן יְכַסֶּנָּה וּבְנֹתֶיהָ בְּשִׁבִי תִלְכְּנָה:**

רש"י חשך היום. ימנע האור : ענן יכסנה. לרה תצוא עליה ותכסנה ותחשך כיום כסוי הענן : ובנותיה. וכפרנהא : (רש"י)

מצודת דוד חשך היום. מי שבא עליו צרה נדמה לו כאלו נמנע ממנו מאור היום וכן יום חושך ואפלה (יואל ב) : **בשברי שם**. בעת אשבור שם מוטות מצרים ר"ל מוטות העול שהכבידו על העובדי כוכבים : **ונשבת בה**. בתחפנחס יבוטל ממשלת חזקה : **היא**. העיר תחפנחס הענין יכסה אותה כי מאד יחשך לה : **ובנותיה**. בנות העיר בשבי תלכנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון חשך. ענין מניעה כמו ולא חשכת (בראשית כב) : **מוטות**. ר"ל בדי העול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עד שתגיע המלחמה לתחפנחס, ששם היה בית פרעה, ושם טמן ירמיהו אבנים במלט במלבן אשר בפתח בית פרעה כמ"ש (בירמיהו מ"ג שם), לכן אמר כי שם חשך היום, ממשיל שמן התחלת המלחמה התחיל היום לערוב עד הגיע לתחפנחס ששם חשך היום לגמרי, (ותפס לשון זה כי אז שבר מצבות בית שמש כמ"ש (בירמיהו שם)) כי שם שבר מוטות מצרים שהיו מטילין עול ומוטות על שכניהם, **ונשבת גאון עוזה** שהיא גאון פרעה, עד שהיא ענן יכסנה כי יהרוג כולם ובנותיה בשבי תלכנה, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חשך. בשי"ן שמאלית, כי החשך ישוב ויאיר, אמר שנפסק היום לגמרי : **מוטות**. הענין עשה לך מוסרות ומוטות : (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וְעֲשִׂיתִי עֲפָטִים בְּמִצְרַיִם וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יעשה שפטים בכל מצרים, שיגלו כולם וידעו את ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וַיְהִי בְּאַזְוַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּרֵאשִׁוֹן בְּשִׁבְעָה לְחֹדֶשׁ הַיָּהּ דָּבָר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מצודת דוד באחת עשרה שנה. לגלות יהויכין ומלכות צדקיה והיא שנת החורבן : **בראשון**. בחדש הראשון : (מצודת דוד)

[כא] בֶּן-אָדָם אֶת-זְרוּעַ פְּרִעָה מִקֶּךָ-מִצְרַיִם שְׂבָרְתִי וְהִנֵּה לֹא-זֹבֵשָׁה לִתֵּת רַפְאוֹת לְשׁוֹם זֹתְוֹל לְזֹבֵשָׁה לְזֹזְקָה לְתַפֵּשׁ

רפ"י את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי. כבר פעם אחרת שנתתי חילו ביד נבוכדנצר בשנה הרביעית ליהויקים כמה שנאמר בספר (ירמיה מו) למצרים על חיל פרעה נכה מלך מצרים אשר היה בכרכמיש על נהר פרת אשר הכה נבוכדנצר וגומר : והנה לא חובשה. מאותו היום והלאה כמה שנאמר בספר (מ"ב כד) בסופו ולא יסף עוד מלך מצרים ללכת מארצו כי לקח מלך צבל מנהר פרת עד נחל מצרים וצסגנון זה נתנבא ירמיה גם הוא על אותה המכה בלשון רפואה אין לה שנאמר (ירמיה מו) עלי גלעד וקחי רכי בתולת בת מצרים לשוא הרבית רפואות תעלה אין לך : לא חובשה. ל' קשירה שקושרין עמם הנשבר : לשום חתול. מעשה בגדים ורטייה כמו (לעיל טז) והחתל לא חתלת : לתפוס בחרב. שיהא לו עוד כח להלחם : (רפ"י)

מצודת דוד את זרוע וגו'. הנה כבר שברתי את אחת מהזרועות של פרעה ר"ל כבר מסרתיו פעם ביד נ"נ בשנת ד' ליהויקים כמ"ש בירמיהו ובמ"ב ולקח אז חלק גדול מארצו : והנה לא חובשה. עדיין לא קשר תחבושת על השבר לתת רפואות אל השבר לשום כריכה ולקשרה היטב לחזק אותה למען תוכל לאחוז בחרב להלחם עוד ר"ל לא חזרו מצרים אל כבודם ולא לקחו מהם נקם ועדיין ארצם בידם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חובשה. ענין קשירת מטלית על השבר וכן ולנשברת לא חבשה (לקמן לד) : חתול. ענין כריכת המטלית וכן והחתל לא חתלת (לעיל טו) : לחבשה. לקשרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את זרוע פרעה, אומר כי בימי יהויכין ויהויקים שברתי זרוע אחת של פרעה, כי בימי יהויכין לקח ממנו עד נהר פרת, שהוא זרוע אחת מארצו, והגם שפרעה רצה לחבש את השבר ולהתחזק שמה, לא חובש היטב, כי היד הנשברת כשרוצים לחבשה היטב, צריך לשום רפואות במקום השבר להוציא הדם הנצרר והנגלד, ואח"כ לשים חיתול מדברים רכים, ואח"כ לחבש ולכרוך היטב על החיתול בחזקה, אבל אם חובשים השבר בלא רפואה וחיתול לא תתחזק היד עוד למלאכה, וז"ש הנה לא חבשה לתת רפואות ר"ל לא חובשה באופן הצריך שישים תחלה רפואות ואח"כ חיתול כדי לחבשה לחזקה שישאר לה חוזק וכח לתפוס בחרב, ור"ל שמה שרצה להתחזק שם על נהר פרת בימי יהויקים היה חיבוש בלתי טוב כי נשארה ידו רפויה וחסר כח לעמוד במלחמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חבשה. חתול.** החיבוש הוא הקשירה בחזקה (עי ישעיה אי ו), והחיתול היא כריכה סביב בדברים רכים, והחתל לא חתלת (למעלה ט"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] לָכֵן כֹּה-אָמַר | אֲדַגֵּי יְהוָה הַנְּנִי אֶל-פְּרַעְה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם
וְשִׁבַרְתִּי אֶת-זְרַעְתִּי אֶת-הַזֹּזְקָה וְאֶת-הַנְּשִׁבָרֶת וְהַפְּלִתִי
אֶת-הַזֹּרֵב מִיָּדוֹ:

רס"י וּשְׁבַרְתִּי אֶת זְרַעוֹתָיו. אֲשַׁבֵּר אֶת הַסְּנִית וְתַהֲיִינָה שְׁתִּיהֵן שְׁבוֹרוֹת
כְּלוֹמַר כִּזְכֵּר לְקַח מֶלֶךְ בְּזֶל מֶלֶךְ הָא' עוֹד אֲמַסּוֹר לוֹ יִתֵּר הַמַּלְכוּת כּוֹלוֹ :
(רס"י)

מצודת דוד הַנְּנִי. הִנֵּה אֲנִי אֲלַחֵם עִם פְּרַעַה : וְשִׁבַרְתִּי. אֲנִי אֲשַׁבֵּר אֶת שְׁתֵּי
זְרַעוֹתָיו אֶת הַחֹזְקָה שֶׁלֹּא נִשְׁבְּרָה מֵאִזּוֹ וְגַם אֶת הַנְּשִׁבָרֶת אֲשַׁבֵּר עוֹד לְבַל
יְהִיָּה לָהּ רְפוּאָה כִּלְל וּבִזָּה אֲפִיל אֶת הַחֶרֶב מִיָּדוֹ כִּי לֹא יוּכַל מַעֲתָהּ
לְהַחֲזִיקָה בְּאַחַת מִן הַזְּרַעוֹת ר"ל נ"נ יִקַּח גַּם הָאָרֶץ הַנְּשִׁאֲרֶת לוֹ וּמָה
שֶׁכִּבֵּר לְקַח יַחֲזִיק בּוֹ לְעַצְמוֹ וְלֹא תִצָּא מִתַּחַת יָדוֹ וְלֹא יוּכַל עוֹד לְעַמּוֹד נֶגְדוֹ
בְּמַלְחָמָה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה' הנני אל פרעה, ושברתי את זרעתי,**
ע"כ נשברו שתי הזרועות בין הנשברת שנשברה שנית בימי יהויקים
וצדקיה שנלחם עמו על נהר פרת בצאתו מארצו, ובין הזרוע החזקה
שהיא ארץ מצרים עצמה ששם היה עדיין בתוקף ועוז, וע"כ יהיה הסוף
שאפילו החרב מידו והפצותי את מצרים וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְהַפְּצוֹתִי אֶת-מִצְרַיִם בְּזֵנוֹיִם וְזָרִיתָם בְּאֶרְצוֹת:

מלבי"ם - באור המלות **והפצותי, התבאר למעלה (י"ב ט"ו) :** (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וְזֹזְקָתִי אֶת-זְרַעוֹת מֶלֶךְ בְּכָל וְנִתְתִּי אֶת-זֹרְבֵי מִיָּדוֹ
וְשִׁבַרְתִּי אֶת-זְרַעוֹת פְּרַעְה וְנָאֵק וְנָאֵקוֹת זֹכֵל לְפָנָיו:

רס"י וְחֹזְקָתִי. לְשׁוֹן חֹזֵק : (רס"י)

מצודת דוד ונתתי וגו'. ר"ל אני אתן בידו הכח לאבד את מצרים : ונאק.
פרעה יאנח לפני נ"נ נאקות חלל כדרך שהחללים נואקים בצאת נפשם :
(מצודת דוד)

מצודת ציון ונאק. ענין אנחה כמו יאנק חלל (ירמיה נא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומפרש שזה יהיה בשני מלחמות שילחם עמו בארצו
(כמ"ש למעלה במ"ש כי קרוב יום וקרוב יום לה') בפעם הראשון אחזק
זרועות מלך בבל, וישבר שני זרועות פרעה ונאק נאקת חלל שיפלו מעמו
חללים רבים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כד-כה) וחזקתי, והחזקתי. חזק בבנין הכבד מורה
על נתינת גבורה ואומץ, והחזיק בהפעיל משתתף עם תופש אוהז. ר"ל
שלא יניחוהו עד יבא עליהם שנית : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְהִזְזֹקְתִּי אֶת-זְרְעוֹת מֶלֶךְ בָּבֶל וְזְרְעוֹת פְּרַעֲהַ תִּפְלְנָה
וְיִדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּתִתִּי זֶרְבְּלִי בְּיַד מֶלֶךְ-בָּבֶל וְנָטָה אוֹתָהּ
אֶל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

רש"י והחזקתי. ל' אחיזה שאוחז בידו לסמיכה שלא תפול וסופו יוכיח
וזרועות פרעה תפולנה שאינו אוחז בהן : (רש"י)

מצודת דוד תפולנה. בחוזק השבירה : כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול :
בתתי. בעת אתן חרבי וכו' וינטה אותה אל ארץ מצרים להכות בה :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובפעם השני והחזקתי זרועות מלך בבל ואז זרועות
פרעה תפולנה, לא כשובר שנשארה הזרוע ויכול לחבשה, רק שתפולנה מן
היד ואין תקוה, ואז ידעו כי אני ה' במה שאתן חרבי בידו, ונטה אותה
על ארץ מצרים בכלל הארץ, ואז והפיצתי את מצרים וכו' שאז יהיה
גמר כליונם : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וְהִפְצֹתִי אֶת-מִצְרַיִם בְּגוֹלִים וְזִרְיתִי אוֹתָם בְּאֶרְצוֹת וְיִדְעוּ
כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

יחזקאל

פרק-לא

[א] ויהי באזות עשרה שנה בשלישי באזור לזרש היה דבר-
יהוה אלי לאמר:

מצודת דוד באחת עשרה שנה. היא שנת החורבן שהוא שנת י"א לגלות יהויכין ולמלכו צדקיהו : בשלישי. בחדש השלישי : (מצודת דוד)

[ב] בן-אָרָם אָמַר אֶל-פְּרַעְיָה בֶּן-מִצְרַיִם וְאֶל-הַמוֹנֵי אֶל-
בני דְּבַיִת בְּגֵרָתְךָ:

רס"י אל מי דמית בגדלך. זהתגלך לנגדי אל מי היית סבור לדמות :
(רס"י)

מצודת דוד ואל המונו. אל המון עמו : אל וגוי. ר"ל אל מי מהמלכי דמית בנפשך ברוב הגודל שיש לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון דמית. מלשון דמיון והשוואה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אל מי דמית שואל אותו כי בגדלו אל מי רוצה לדמות את עצמו, בודאי ידמה את עצמו לאשור, כי.(מלבי"ם באור הענין)

[ג] הִנֵּה אֲשׁוּר אָרֶז בְּלִבְנוֹן יָפֵה עֵנָף וְזָרַשׁ מִצֵּל וְגִבָּה קוֹמָה
ובין עֲבֹתִים הִיטָה צְמִרְתּוֹ:

רס"י הנה אשור. שהפלתו כבר : ארז בלבנון. היה : וחורף מכל. יער מסכך כל גדול : ובין עבותים. עלי רענן : כמרתו. כימ"א בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד הנה אשור. כאומר הלא גדול ממך היה אשור כי היה ארז בלבנון ר"ל מובחר במלכים כארז הגבוה מכל עצי הלבנון : יפה ענף. היה בעל יפה ענף ובעל סעיף מסתבך כעושה צל הרבה : ובין עבותים. הסעיף

העליון היתה בין עבותים הם הענפים המתפשטים הקלועים אלה באלה
וזוהו דבר הנותן פאר : (מצודת דוד)

מצודת ציון וחורש. ענין סעיף וכן כעזובת החורש והאמיר (ישעיה יז) ור"ל
יער בעל סעיפים : **מצל**. מל' צל : **עבותים**. ענין קליעה כמו וענף עץ עבות
(ויקרא כג) : **צמרתו**. כן יקרא הסעיף העליון שבאילן העולה למעלה וכן
צמרת הארז (לעיל יז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה אשור ארז בלבנון וכו' וא"כ יבטח שידמה אליו
בכל עניניו עד שיהיה מפלתו כמוהו כי גם הוא נפל ע"י רוב גאותו. **ארז**
בלבנון מדמהו להארז שהוא גדול מכל האילנות של הלבנון, והיו לו
מעלות על יתר הארזים **שהענפים** שלו היו **יפים** מאד בתארם, והיה
כחורש מצל כיער העושה צל גדול. כי היה מלא עלים וענפים רבים כיער
הנסבך המצל. והיה **גבה קומה וצמרתו** שהוא הענף האמצעי שבראש
האילן **היה בין עבותים** שסביב לו ענפים עבותים וקלועים שזה מיפה
ראש האילן, ובנמשל היופי הוא הסדר שהיה במחנותיו והעושר שהיה לו,
והיה מצל וסוכך על כל העמים סביביו, והוא גבה קומה שהיה מלך
מלכים וגבוה מכולם, וצמרת הארז שהוא המלך היה מוקף מעבותים
היינו שרים גדולים שכ"א גבוה במצבו ומקיף את הצמרת (כמ"ש הלא
שרי יחדו מלכים, וכמ"ש בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונותי): (מלבי"ם
באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חרש. הוא יער שהעצים קרובים זל"ז ונסבכים עד
שהנמצא שם יסתר מב"א, וישב דוד בחורשה (ש"א כ"ג) ומשתתף עם
חרש מענין שתיקה : **ומצל**. בנינו הפעיל. עושה צל : **עבותים צמרת**. ע"ל
(י"ט י"א) : (מלבי"ם באור המלות)

**[ד] בַּיּוֹם גָּדְלוֹהוּ תְהוֹם רְמוֹתָהוּ אֶת-נְהַרְתִּיהָ הַלֵּךְ סְבִיבוֹת
מִפְעֵה וְאֶת-תְּעֻלֹתֶיהָ שְׁלֹזָה אֶל כָּל-עֲצֵי הַשָּׁרָה:**

רש"י תעלותיה. פוקיץ בלע"ז : אל כל עצי השדה. להסקותם והדוגמא
כתרגומו של יונתן הא' אתוראה דמיא לארזא בלבנון וגומר כצעמוד. מים
גלוהו תהום רוממתהו. בעממיא סגי בסומכותא תקוף ית מלכיא סעביד
לתחות מלכותיה וית סלטונוהי מני על כל מדינות ארעא, ומדרש אגדה
ובין עבותים היתה למרתו מהיכן זכה לגדולה לפי שנמנע מעצת דור
הפלגה שנאמר (בראשית ז) מן הארץ ההיא ילא אשור כשנעשו כל באי
העולם קליעה אחת לבוא בעצה למרוד בו אז היתה למרתו נראית לעצמה
ולא נסתלסלה עמהם. מים גדלוהו תהום רוממתהו. ועל ששמע לקול יונה

בן אמתו קירד לטהום וקצו אנקי ננוה מן החמס אקר זכפיהם : (רפ"י)

מצודת דוד מים גדלוהו. המים השקו אותו וגדלו וטהום הרימו למעלה ברוב הגודל : את נהרותיה. ר"ל כ"א מנהרות הטהום היה הולך סביבות מטעה של הארז להשקותה : ואת תעלותיה. אמת המים שהם פלגי מים קטנים שלחה הטהום אל כל עצי השדה להשקותם וענין המשל הוא שהיה שנחרב מלך גדול מכל מלכי האדמה והיה מושפע בטובה מרובה והשפעת כל העובדי כוכבים היו נחשבים כמעט קט למול השפעתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון רוממתהו. מל' הרמה : מטעה. מלשון נטיעה : תעלותיה. אמת המים כמו תעלת הברכה (ישעיה ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מים גדלוהו, והיה להארז שפע מים ממעל שעייז גדל וברכת תהום מתחת שעייז נתרומם יותר, והמים של הטהום נעשו לנהרות רבות, וכ"א הלך סביבות מטעה של הארז להשקותו, ואל עצי השדה שלחה רק תעלות מן הנהר. והנמשל שהיה לו שפע רב מכל העולם שהיו כפופים תחתיו, וזה משל המים של המטר ושפע של הטהום שהוא עושר מדינתו ומלכותו בעצמו שימים לו סביב, והוא קבל השפע הזה בעצם וראשונה, וכל העמים שהם עצי השדה קבלו רק תמצית השפע ע"י, שהם התעלות הנמשכות מן הנהרות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גדלוהו רוממתהו. ע"י ישעיה (א' ב') : תעלתיה. אמת המים : (מלבי"ם באור המלות)

ה על-כן גבהא קמתו מכל עצי השדה ותרבינה סרעפותיו ותארכנה (פארתו) פארתיו במים רבים בשלזון :

רפ"י סרעפותיו. ענפיו : פארתיו. זמורותיו : ממים רבים זסלחו. פארתיו על ידי מים רבים זסלחו פארתיו כלומר זגדלו פארתיו ול' זילוח נופל זהן כמו ותסלח פארות (לעיל טז) : (רפ"י)

מצודת דוד על כן. הואיל ורוב המים השקה אותו לכן גבהה קומתו וכו' ורבו ענפיו ונתארכו להתפשט למרחוק : ממים רבים בשלחו. ר"ל כל זה היה מסבת המים הרבים שהטהום היה משלח בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון גבהא. אל"ף במקום ה"א : ותרבינה. מל' רבוי : סרעפותיו. סעפותיו ור"ל ענפיו ויתכן שהוא מלשון ברוב שרעפי (תהלים צד) שהיא ענין מחשבה וכמו שמלת סעיף משותף לשניהם כמ"ש סעפים שנאתי (שם)

קיט) : פארותיו. גם הוא ענין ענף וכן מסעף פארה (ישעיה י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **על כן גבהא קמתו מכל עצי השדה** אחר שהוא קבל עיקר השפע ותרבינה סרעפתיו הם הסעיפים הנושאים את הענפים הדקים, שבעץ פרי הם נושאי הפרי והם מתרבים מאד, ואלה הענפים הם בראש האילן, או בענפים הגדלים בראשם כפאר ומגבעות למעלה, ונותנים פאר לאילן ונקראים פארות על שהם ארוכים ונכפפים ומפארים את האילן עז"א ותרבינה סרעפתיו ותארכנה פארותיו ממים רבים בשלחו ר"ל בהתפשטות ע"י מים רבים ארכו ורחבו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ה-ו) **בשלחו**. שלוח באילן מורה על התפשטות כמו שליחותיך נעשו (ישעיה ט"ו) : **סרעפותיו, פארותיו**. כבר בארתי למעלה (י"ז ג') שסעיף ושרעף הם יוצאים באמצע האילן, ופארות הם בראש האילן כפאר ומגבעת סביב, והגם שאומר שהחיות ילדו תחת הפאר, והעופות תחת השרעפות, זה לרבותא שהפארות ארכו כ"כ עד שהגיעו מראש האילן עד למטה לארץ להיות צל לחיות שלמטה, כמ"ש ותארכנה פארותיו, והסרעפות רבו וע"כ יתלוננו שם העופות הרבים, כ"ז מהפלטת המליצה (מלבי"ם באור המלות)

ו **בְּסַרְעֻפְתָּיו קָנְנוּ כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְתַזְזוּת פְּאֲרֹתָיו יִלְדוּ כָּל זֵוִית הַשָּׂדֶה וּבְצִלּוֹ יֵשְׁבוּ כָּל גְּזִיִּים רַבִּים :**

רש"י **בסרעפותיו**. בענפיו : **קננו**. ל' קן : (רש"י)

מצודת דוד **בסרעפותיו וגו'**. כל העופות עשו לעצמן קן ומקום מדור בין ענפיו : **ותחת פארותיו**. הם הענפים הסמוכין לארץ ותחתיהם ילדו כל חית השדה להיותו מקום מכוסה : **ובצלו**. תחת צלו ישבו כל הגוים ור"ל בעבור מרבית ההשפעה גדלה ממשלתו מכל מלכי האדמה ונתפשטה בארצות רחוקות וכל העובדי כוכבים היו נכנעים לו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **קננו**. מלי קן והוא מדור העופות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בסרעפתיו** העוף אין עושה קן בהפארות שהם בראש האילן רק בהשרעפים שהם באמצע האילן, והחיות יולדים במקום שהצל יותר קרוב להאילן שהוא תחת הפארות שהוא קרוב להעץ, כי הסרעפות מתפשטים מן האילן למרחוק, והנמשל חיות הם המלכים התקיפים כחיה שהיא אבירה נגד העוף מצאו מחסה בפארותיו, בעשרו וכבוד מלכותו, והעופות הם האומות בעלי המסחר והאניות, וכן יושבי האיים השטים כעוף למסחר הביאו לשם סחורותיהם ומצאו קן להם וגוים רבים חסו בצל מלכותו ועז"א **ובצלו ישבו גויים רבים** : (מלבי"ם באור

[ז] וַיִּיף בְּגִדְלוֹ בְּאֶרֶץ דְּלִיּוֹתָיו כִּי-הָיָה שָׂרְשׁוֹ אֶל-בְּנֵי רַבִּים:

רס"י וייף. ל' יופי : דליותיו. אף הם ל' ענפים הנטוים לאורך לכל כד כמין דליות הכרם שיקטרויילאס זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד וייף בגדלו. יפה היה בגדלו עם אורך דליותיו כי אילן גדול נחשב לו ליופי אורך הדליות ולא זה בזולת זה : כי היה שרשו. ר"ל וכל זה באה בעבור שהיה שרשו סמוך אל מים רבים ר"ל רמה ממשלתו וממשלת שריו בעבור מרבית השפע : (מצודת דוד)

מצודת ציון וייף. מל' יופי : באורך. עם אורך ובא הבי"ת במקום עם וכן הרק אך במשה (במדבר יב) : דליותיו. הענפים הרמים וכן לפנות דליותיו (לעיל וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וייף בגדלו ר"ל הגם שהאילן כשנגדל יותר ומוציא דליות ארוכים שהם ענפים המודלים ומתרומם יותר מגבולם אינו יפה, כי לרוב נכמשים הדליות ועליהם נופלים וכן הם מכחישים גוף האילן, וע"כ מזמרים הדליות וחותרכים אותם, אבל הוא נעשה יפה באורך דליותיו, כי אעפ"כ גדל גם האילן, יען שהיה שרשו על מים רבים, ר"ל שהגם שמלך חלוש כשיארך מלכותו למרחוק לא יעמוד, כי צריך להוציא חיילותיו לחוץ ואינו בטוח ממרד בפנים, אבל הוא מרוב תקפו גם שהתפשט למרחבי ארץ, היה מושרש וחזק במדינתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דליותיו. הם הענפים שבראש האילן המודלים יותר מדאי למעלה כנ"ל (י"ז ג') : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] אַרְזִים לֹא-עֲמֻמָּהוּ בְּגֵן-אֱלֹהִים ְ בְּרוּשִׁים לֹא דָמוּ אֶל-סַעֲפֹתָיו וְעֲרֻמָּתָם לֹא-הָיוּ כְּפֹאֲרֹתָיו כָּל-עֵץ בְּגֵן-אֱלֹהִים לֹא-דָבָה אֲקִיּוֹ בְּיָפוֹ:

רס"י לא עממוהו. לא כהו תארו כלומר לא היה בהם אחד נאה ממנו : בגן אלהים. כלומר בכל העולם : וערמונים. קאשטיני"ס זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ארזים לא עממוהו. לא היו ארזים בגן אלהי שיסתירו ויכסו את הארז הזה כי הוא העולה על כולם ויותר נגלה ונראה מהם : ברושים.

אילני ברוש לא היו דומים אל סעיפי הארז ההוא : **וערמונים**. אילני ערמון לא היו כענפי הארז ההוא : **כל עץ**. משאר מיני העצים לא דמה וכו' רצה לומר לא היה מלך בעולם גדול ממנו ושריו משלו יותר ממלכי העובדי **כוכבים** : (מצודת דוד)

מצודת ציון עממהו. ענין הסתר וכסוי וכן כל סתום לא עממוך (לעיל כח) : **בגן אלהים**. על גן העדן יאמר : **דמו**. מלי דמיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ארזים, גדל כל כך עד שגם הארזים אשר בגן אלהים, שהם הארזים שנטע מששת ימי בראשית, **לא היו עמו** לעם אחד, **ברושים**, הסעיפים הרכים שבו היו גדולים יותר מברוש שהוא אילן חזק אחר הארז (כמ"ש הילל ברוש כי נפל ארז) ולא לבד שלא היו כמוהם כי גם לא דמו אליהם אפילו בדמיון. **וערמונים** שגדלים ביופי מאד **לא היו כפראתיו**, הגם שנדמו אליהם בדמיון, לא היו כמוהם ממש, ומוסיף **כל עץ בגן אלהים** שגם העצים שנטע ה' בגן עדן שנטע כל עץ נחמד למראה, ונעשו בתכלית היופי, **לא דמה אליו בענין היופי**, שנעלה על כולם, והמליצה שלא היה מלך תקיף ואדיר כמוהו מימי בראשית, וגם סעפותיו ופארותיו שהם שריו וגבוריו ועשיריו עלו על מלכי ארץ בממשלתם וגבורתם ועשרם, לא לבד בדור הזה כי גם העצים אשר הם עתה בגן אלהים, שהם מלכי ארץ הקודמים שההבילו וספרו עליהם נפלאות מגבורתם וממשלתם וכחם לא דמו אליו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עממהו. לא היו עמו. ממלת עם, וגם משתתף עם שם עם שמורה על הקיבוץ בבני אדם, אחר כך בנימין בעממיק, והושאל אל העצים, לא היו לעם אחד : **לא דמו**, לא היו. כבר בארתי (ישעיה א' ט"ו) שיש הבדל בין פעל דמה אל, ובין היה שאחריו כ"ף, היה ה' כאויב היה כן ממש, אבל דומה דודי לצבי, לא היה כצבי רק נדמה לו בקלות מרוצתו, ובזה תבין מ"ש בפנים : (מלבי"ם באור המלות)

יִפְהַ עֲשִׂיתִיו בְּרַב הַלְלוֹתָיו וַיִּקְנָאוּהוּ כָּל-עַצֵּי-עֵדֶן אֲשֶׁר בְּגֵן הָאֱלֹהִים: (פ)

רס"י כל עצי עדן. כלומר כל המלכים המקובחים : (רס"י)

מצודת דוד יפה עשיתיו. את הארז הזה עשיתיו יפה בעבור מרבית הדליות אשר בו ולכן קנאו בו כל עצי עדן אשר הם בגן אלהים הנטוע בתוך העדן ר"ל היה מושל הרבה בעבור מרבית שריו שהיה ידם חזקה וכל מלכי האדמה נתקנאו בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויקנאוהו. מלי קנאה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **יפה עשיתיו, וע"י הדליות** שהם הענפים הנגבהים ומודלים **היה יפה** מאד ונראה למרחוק עד שראוהו **עצי עדן ונתקנאו בו** על גודל מעלתו וגם ימליץ כאילו עצי עדן ונשמת הקדומים התעוררו עליו ונתקנאו על ממלכתו, והם הקרובים לאלהים השתדלו בתפלה ובתחנונים להפיל הארז הזה המתגאה שלא כדת, כי הוא חוץ מן הגן ושרשו ונופו במקום טומאה, ר"ל האבות הקדושים והצדיקים התפללו עליו, והשרים העליונים עמדו כנגדו, עד ששמע אלהים, ובא קצו: (מלבי"ם באור הענין)

לכֹּן כִּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה יֵעַן אֲשֶׁר גָּבַהְתָּ בְּקוֹמָה וַיִּתֵּן צִמְרֹתָיו אֶל-בֵּין עֲבוֹתָיִם וְרַם לָבָנוּ בְּגִבְהָוָה:

רס"י **יען אשר גבהת בקומה. כן אמרתי לאשור :** (רס"י)

מצודת דוד **כה אמר אד'.** אל מלך אשור : **ויתן צמרתו.** הסעיף העליון ניתן אל בין הענפים הקלועים שהוא דבר פאר : **ורם לבנו.** מאד נתגאה בעבור גבהו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'**, קבל קנאת עצי עדן, וכה אמר אליו, **יען אשר גבהת בקומה**, (כמ"ש אפקד על פרי גודל לבב מלך אשור), **א.** שגבה בקומה ר"ל בכחו וגבורתו, **ב.** **ויתן צמרתו** שהמלך שלו עלה על כולם, ועי"כ **רם לבנו בגבהו** שחשב שכחו מעצמו ושהוא נתן צמרתו על בין עבותים (כמ"ש כי אמר בכח ידי עשיתי וכו'): (מלבי"ם באור הענין)

יא **וְאֶתְנָהוּ בַיָּד אֵילִם עֲשׂוּ יַעֲשֶׂה לוֹ כְּרִשְׁעוֹ גְּרִשְׁתָּהוּ:**

רס"י **ביד אל גוים.** ביד קסה סגוים ביד נבוכדנצר נתתו לאמר מר סנה ראסונה כבס נוה : **עשו יעשה לו.** נבוכדנצר ככל ראוני : (רס"י)

מצודת דוד **ואתנהו.** לכן נתתי אותו ביד התקיף שבגוים הוא נ"נ והוא עשה לו מה שבלבו ובעבור רשעו גרשתי אותו מן העולם ע"י נ"נ : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אל.** ענין חוזק כמו אלי גבורים (לקמן לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתנהו ביד אל גוים**, לכן מסר אותו ביד נבוכדנצר שהוא תקיף של הגוים והגוים חושבים אותו כאל, והוא **יעשה לו כרשעו**

אשר עי"כ גרשתיהו מפני, ואיני משגיה עוד עליו, ויען שכבר נבא עליו ישעיה במליצה כזאת, הנה האדון ה' צבאות מסעף פארה במערצה וכו', והלבנון באדיר יפול, שדמהו ג"כ לארוז אדיר, ואז נכרת ע"י ה' בעצמו, ובאדיר שהוא מלאך ה', אז עוד לא נגרש מפניו ועוד מלכותו קיימת, ועתה שכבר גרשתיו לא נתתיו ביד אל של מלאכי ה' רק ביד אל גוים והוא יעשה כרשעו כי גם הוא רשע כמוהו ויקום רשע על רשע, וברשע יעשה לו:
(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אל גוים. כמו ואת אלי הארץ לקח, ועפ"י המליצה שהגוים מחזיקים אותו לאל:
(מלבי"ם באור המלות)

[יב] ויכרתהו זרים עריצי גוים ויטשהו אל-ההרים ובכל-
גאיות נפלו דליותיו ותשברנה פארתיו בכל אפיקי הארץ
וירדו מצלו כל-עמי הארץ ויטשהו:

רס"י ויטשהו. ויפלוהו לארץ כמו ויטש על המחנה (צמדזר י"א): (רס"י)

מצודת דוד ויכרתהו. עמים נכרים חזקים שבעובדי כוכבים הם כרתו אותו ופזרו ענפיו: אל ההרים. על ההרים ובכל העמקים נפלו ענפיו ותהינה שבורות בכל אפיקי הארץ במקום נפלם כי היו דרוסות ברגלי אדם: וירדו. לא ישבו עוד בצלו ועזבו אותו: (מצודת דוד)

מצודת ציון ויטשהו. ענין פזור כמו וינטשו בלחי (שופטים טו): גאיות. מלשון גיא ועמק: אפיקי. כן יקראו המקומות הנגרים שם המים בחוזק כמו כאפיקים בנגב (תהלים קכו): ויטשהו. ענין עזיבה כמו והנה נטש אביך (ש"א י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויכרתהו השדים שהם עריצי גוים והזרים שעמהם יכרתהו ויטשהו. הדליות הארוכים יפלו על ההרים ר"ל חילו וגדודיו יפלו בהרים במלחמה והפארות יפלו אל האפיקים ר"ל עשיריו ועמו יתפזרו באפיקים בגולה, ועמי הארץ שהיו חוסים בצלו ירדו מצלו ויטשהו:
(מלבי"ם באור הענין)

[יג] על-מפלתו ישכנו כל-עוף השמים ואל-פארתיו היו כל-
זוית השדה:

רס"י על מפלתו ישכנו וגו'. כתרגומו על מפלת קטילוהי: (רס"י)

מצודת דוד על מפלתו. על הענפים שנפלו בארץ ישכנו העופות וחית השדה ד"ל בעבור שנתגאה ברוב ממשלתו נתתיו ביד נ"נ ואבד אותו ואת עמו מהם הלכו שבי ומהם נפלו בחרב ע"פ השדה והיו למאכל לעוף השמים ולחית הארץ ולא ימשול עוד בגוים ולא יהיו עוד נכנעים לו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין על מפלתו, העופות והחיות לא יקננו ולא ילדו שם, רק ישכנו על מפלתו, שע"י מפלתו ישכנו בשכנם, ר"ל האיים הסוחרים לשם יעברו דרך שם למקומות אחרים, והגבוהים ושרי העמים ומלכיהם יחלקו ארצו ביניהם : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא-יִגְבְּהוּ בְּקוֹמֹתָם כָּל-עֵצִי-מֵיָם וְלֹא-יִתְנֹוּ אֶת-צַבְרֹתָם אֶל-בֵּין עֲבֹתֵימָם וְלֹא-יַעֲמְדוּ אֵלֵיהֶם בְּגִבְהָתָם כָּל-שְׂתֵי מַיִם כִּי-כֻלָּם נָתַנוּ לַפְּוֹת אֶל-אֶרֶץ תְּזוּזֹתִית בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל-יִוְרָדִי בּוֹר : (פ)

רס"י עאי מים. שהם רכיס וחלקים אלא ש'ענפיהם רכיס וארוכין מחמת לחלוחית המים אין להם לדמות עצמן לארזי עדן כלומר לא היה לו להתגאות על ישראל ולא יעמדו עליהם : אל צין עבותים. לא יתגאו להקות גבורתם שותה מים אל עאי עבותים : (רס"י)

מצודת דוד למען וכו'. ר"ל המשפט הזה נעשה בו למען יקחו מוסר וכל העצים שותי המים לא יגבהו להרים לבבם בעבור גודל קומתם : ולא יתנו. ר"ל לא יתגאו בעבור שצמרתם נתון אל בין עבותים : ולא יעמדו אליהם. ר"ל לא יהיה עמידה וקיום אל החוזק אשר בהם בעבור גבהות העצים שותי המים וכאומר בזה יראו כי יסור החוזק בעבור מרבית הגאווה ר"ל כל המושלים רבי השפע יקחו מוסר ולא יתגאו עוד כי יראו שהגאווה מסיר החוזק : כי כולם. לפי שכולם מעותדים למות לרדת אל ארץ תחתית והוא הקבר ולהיות בתוך שאר בני אדם ודומה להם ולתוספת ביאור אמר אל יורדי בור וכאלו יאמר והואיל וכולם עומדין למיתה מה ענין להתגאות במרבית הממשלה והשפע : (מצודת דוד)

מצודת ציון אליהם. ענין חוזק כמו ואת אילי הארץ לקח (לעיל יז) : שותי מים. שהמים משקים אותם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען, וזה אזהרה אל מלכי מצרים ואשור (נגד מ"ש יען אשר גבהת בקומה) יזהרו כל עצי מים שלא יגבהו בקומתם, וידעו כי

מימי השפע בא מה', הוא המשפיל אף מרומם, (ונגד מ"ש ויתן את צמרתו אל בין עבותים) אומר **ולא יתנו את צמרתם** ר"ל שמלכיהם לא יגבהו על מלכים אחרים, (ונגד מ"ש ורם לבבו בגבהו) אמר **ולא יעמדו אליהם** ר"ל האלים שלהם, (מלשון אל גוים) היינו מלכיהם שעשו את עצמם לבני אלים ואלהות, לא יעמדו בגבהם, **שכל שותי מים** היינו המקבלים השפע לא יגבהו בלבבם כבני אלים, **כי כולם נתנו למות** ר"ל שמתנאי האלהות שיהיה נצחי, ושיהיה נעלה מהעולם התחתון, ושיהיה נעלה מבני אדם בעלי חומר, והם **כולם נתנו למות** ואינם נצחיים, **אל ארץ תחתית**, לא לשמים וממעל לככבי אל, **ובתוך בני אדם** לא בתוך האלים והמלאכים, כי הולכים **אל יורדי בור** לקבר: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אליהם**. מלשון אל גוים: (מלבי"ם באור המלות)

[טו] **כה-אמר ארצי יהיה ביום רדתו שאוכלה האבולתי כסתי עליו את-תהום ואמנע נהרותיה ויכלאו מים רבים ואקדר עליו לבנון וכל-עצי השדה עליו עלפה:**

רפ"י **ציום רדתו שאולה.** כשהשפילתי את מלך אשור ציד אויבו: האבולתי כסתי עליו. אבולתי רבים שהיו סמוכין עליו: כסתי עליו את תהום. כסתי בצצילו את תהום שהיה רגיל להשקותו ולגדלו כמו שאמר למעלה תהום רוממתהו אותו היום כסיתיו שלא יעלה ויכבה את תבערתו כלומר החלטתי את עוזריו: ואמנע נהרותיה. שהיו הולכין סביבות מטעה: ויכלאו מים רבים. שהיו מארכין פארות כמו שאמר למעלה ותארכנה פארות' ממים רבים: ואקדיר. בצצילו לבנון: ואקדיר. לשון שחרות: וכל עצי השדה. שהיו תעלותיו שזוחין אליהם כמו שאמר למעלה: עליו עולפה. בצצילו פסק לחלוחם כאדם שמתעלף ורוחו פורחת פשמי"ר צלע"ז

מצודת דוד **ביום רדתו.** ביום שהורדתי את אשור אל בור הקבר האבלתי עליו האנשים והתהום שהיה רגיל להשקותו כסתי עליו שק להתאבל עליו והוא על דרך משל: **ואמנע.** נהרות התהום שהיו משקות אותו מנעתי אותם לבל ימשכו הואיל ואין עוד צורך להם: **ויכלאו וגו'.** מי התהום נכלאו במקומם ולא יצאו עוד: **ואקדיר.** עצי הלבנון נשחרו על מפלתו: **עליו עולפה.** בעבור מפלתו נתעלפה כל אחת מהעצים לגודל החרדה ולפי שהמשילו לארז אמר שעצי הלבנון התאבלו עליו ורצה לומר כל שריו וגבוריו התאבלו על מפלתו: (מצודת דוד)

מצודת ציון שאולה. בור הקבר : **האבלתי.** מל' אבלות : **ויכלאו.** ענין מאסר וכן כלוא ולא אצא (תהלים פח) : **ואקדיר.** ענין שחרות כמו שמש וירח קדרו (יואל ב) : **עולפה.** ענין העדר הרגשה וחלשות כמו בניך עלפו (ישעיה נא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' הנה את נינוה כבש נבוכדנצר בשנה הראשונה למלכותו, ומאז התחיל לכבוש גוים רבים וכולם נתנו בידו עד שלבסוף כבש את מצרים והחריבה, וזה היה אחרית מלחמותיו, מצייר שביום שהחריב את אשור נגזר מה' להחריב את כל ממלכות הארץ שהיו תחלה כפופים תחת מלכות אשור, ומצייר שאז ביום רדתו שאולה האבלתי כסייתי עליו את תהום, אז נעשה התהום אבל, כמו שהאבל לא יצא לחוץ ומכסה ראשו, כן התהום כסה ה' פניו בל יצא עוד לחוץ להשקות העצים, ועיי"כ ואמנע נהרותיה שהיה הולך סביבות מטעה, ויכלאו מים רבים כמ"ש ואת תעלותיה שלחה אל כל עצי השדה, ועיי"כ ואקדיר עליו לבנון נעשה כל הלבנון קודר מרוב החום הבוער כי אין מים, וכל עצי השדה עליו עלפה מרוב הצמאון, כאדם המתעלף בחום ובצמא, ר"ל שאז נפסק השפע מכל המלכים שהיו חוסים בצל אשור, כי לא היה מי שיגין עליהם מחמת המציק : (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **ואמנע נהרותיה ויכלאו מים רבים.** יש הבדל בין פעל כלא, ובין פעלים, חדל מנע חשך, הנרדפים עמו, שכלא הוא בהכרח (ומשתתף עם כלא שמורה על המאסר) והגשמים יורדים מן ההרים ושוטפים מים רבים אל הנחלים ושם יתהוו נהרות, וצריך לכלוא המים נגד הטבע כמו ויכלא הגשם מן השמים, בל יגרו אל הנחלים וממילא ימנע הנהרות מעצמם : **עלפה.** כמו תתעלפנה הבתולות בצמא (עמוס ה') והה"א נוספת (מלבי"ם באור המלות)

[טז] מִקּוֹל מַפְלְתוֹ הִרְעֵשְׁתִּי גּוֹיִם בְּהוֹרְדֵי אֶתְּוּ יִשְׂאֹלָה אֶת- יוֹרְדֵי בּוֹר וַיִּזְזָמוּ בְּאֶרֶץ תַּזְזֹתִית כָּל-עֵצִי-עֵדֶן מִבְּזֹר וְטוֹב- לְבָזוֹן כָּל-עֵשְׂתִּי בְּיָמָי:

רס"י וינחמו בארץ תחתית. שאר יורדי גיהנם קבלו תנחומים אמרו אף זה כמונו (רס"י) :

מצודת דוד מקול מפלתו. משמיעת קול מפלתו הרעשתי גוים כי חרדו שלא יקרה להם כמקרהו : **בהורדי.** בזה יפרש מה היא המפלה ואמר בעת הורדי אותו אל השאול עם שאר יורדי בור ודומה להם : **וינחמו.** בקבר קבלו תנחומין כל עצי עדן וכוי ר"ל השרים שהן מרובים בשפע

קבלו תנחומין על מיתתם בראותם שגם אשור נלקה כמוהם (כי כן הדרך כשאדם רואה שהצרה הבאה עליו בא גם על גדולים ממנו תחשב לו לתנחומין) : (מצודת דוד)

מצודת ציון הרעשתי. מלי רעש וחרדה : **שותי מים.** ר"ל שהמים משקים אותם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (טז-יז) (עתה מפרש הנמשל) מקול מפלתו הרעשתי גוים, כי מאז התחיל נבוכדנצר להרעיש הארץ ולהרגיז ממלכות, **וינחמו בארץ תחתית כל עצי עדן,** מצייר שהגוים שעל הארץ נתרעשו, ועצי עדן הם המלכים שמתו ע"י המחריב נחמו בארץ תחתית (ע"י רש"י ורד"ק), ומפרש כי מבחר וטוב לבנון וכל שותי מים גם הם אתו ירדו שאולה שמאז ירדו כל העצים לשאול ר"ל נכבשו כל הממלכות ונחרב ארצם, וגם זרועו של אשור ר"ל עוזריו אשר ישבו בצלו בתוך גוים כולם ירדו שאולה ונעשו חללי חרב : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] גַם-הֵם אֶתְּו יִרְדּוּ שְׂאוּלָה אֶל-זֶלְלִי-זָרַב וְזָרְעוּ יִשְׁבּוּ בְּצִלּוֹ בְּתוֹךְ גֹּיִם:

רש"י זרועו ירדו ירדו וזרעו ירדו וזרעו ירדו : (רש"י)

מצודת דוד גם הם אתו. ר"ל התנחומין תהיה הואיל וגם הם אתו ירדו שאולה אל שאר חללי חרב ולא רק הם לבדם כי כמוהו כמוהם : **וזרועו.** גם אנשי זרועו ועוזריו ואשר ישבו בצלו וחסו בו מבין העובדי כוכבים כולם ירדו שאולה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וזרועו. ענין חוזק ר"ל עתרו : (מצודת ציון)

[יח] אֶל-מִי דְּמִית כָּכָה בְּכָבוֹד וּבְגָדָל בְּעֵצִי-עֶדֶן וְהוֹרִדְתָּ אֶת-עֵצִי-עֶדֶן אֶל-אֶרֶץ תַּזְזֹתִית בְּתוֹךְ עֲרָלִים תִּשְׁכַּב אֶת-זֶלְלִי-זָרַב הוּא פָּרְעָה וְכָל-הַמוֹנֵה נָאֵם אֲדָנִי יְהוָה: (פ)

רש"י אל מי דמית ככה. אתה פרעה אל מי מעלי עדן דמית סיהא ככה גדול כאשור בכבוד ובגודל והרי ראית שהורדתיו שאלו ואף אתה והורדת עם עלי עדן עם שאר מלכים חזקים : אל ארץ תחתית. גיהנ' : (רש"י)

מצודת דוד אל מי דמית. מוסב לתחילת הענין שאמר אל מול לפרעה אל מי דמית בגדלך וכאומר הלא אשור היה גדול ממך ומה עלתה בו ואמר עתה אל מול פרעה אל מי דמית להיות ככה כמוהו בכבוד יתירה ובגודל רב בתוך עצי עדן וכאומר אף אם דמית לאשור שהיה הגדול מכולם הלא גם הוא נפל : **והורדת**. לכן גם אתה תורד אל הקבר עם עצי עדן הם שאר המלכים : **בתוך ערלים**. בתוך רשעים ודומה להם : **תשכב**. בקבר תשכב עם שאר חללי חרב ודומה להם : **הוא פרעה**. השוכב ההוא הוא פרעה וכל המון עמו :

מצודת ציון ככה. כמו כן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אל מי דמית, עתה סיים דבריו מ"ש אל מי דמית בגדלך וכו' אל מי דמית, אם תדמה אל אשור, כי **ככה בכבוד ובגדל בעצי עדן**, שכמוהו אתה בכבוד וגודל בין עצי עדן, ר"ל המלכים שמתו והם בעדן (ככה) **והורדת את עצי עדן אל ארץ תחתית** א"כ גם בזה תדמה אל אשור שתורד עמו אל ארץ תחתית ועם כל עצי עדן, **ושם תשכב בתוך ערלים**, וכולם יכירו אותך ויאמרו **הוא פרעה וכל המונו**, כי תרד שם עם כל המונך, וזה שהתחיל אל מי דמית בגדלך, וכי רק בגדלך תדמה אל אשור הלא תדמה אליו בכל עניניו וכמוהו תשכב בהמון רב בשאול וכמוהו תהיה נרשם ביניהם, לאמר הוא פרעה וכל המונו, כמו שיתרשם אשור בשאול (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לב

[א] וַיְהִי בְּשֵׁתֵי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשָׁנֵי-עֶשֶׂר זָוָדִשׁ בְּאַזְוֹד לְזָוָדִשׁ הָיָה דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מצודת דוד בשתי עשרה שנה. למלכות צדקיהו והיא שנה אחת אחר החורבן (מצודת דוד)

[ב] בֶּן-אָדָם שָׂא קִינָה עַל-פְּרֻעָה מִלֶּךְ-מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כְּפִיר גֹּזֵם נִדְבַמִּית וְאַתָּה כְּתָנִים בְּיָמִים וְתִגְזֹז בְּנִהְרוֹתֶיךָ וְתִדְלָז-בְּמִים בְּרִגְלֶיךָ וְתִרְפָּס וְנִהְרוּתָם: (ס)

רפ"י כפיר גויס נדמית ואתה כתנים בימים. היה לך לרבוץ תוך יאורך כמספט הדגים ולא ללאת אל היבשה ונתגאית בלבך ונדמית בעלמך לכפיר הסליט ביבשה וילא לטרופ טרף : ותגח בנהרותיך. ותלח חוץ עם נהרותיך לשון גוחי מצטן (תהלים כ"ו) כי יגיה ירדן (איוצ מל) ואורב יסרלל מגיח ממקומו (סופטים כ) לשון דבר הנוגע ויולל מבית מסתרים : ותדלח. לשון עכירה : ברגליך. רגלים לא היו לך ועשית לך רגלים כחית הארץ לעצור מימי ארלות ולרפוס נהרות' והדוגמל בתרגום יונתן ואגחתל במסרייתך ואזעל עממיא בסומכות' ואחריבת' מדינתהון : (רפ"י)

מצודת דוד כפיר גויס נדמית. מדמה היית בעצמך שאתה למול הגויס ככפיר בעדרי צאן אבל לא כן הדבר כי אתה כתנים אשר בימים שאין כחו אלא במקומו בתוך המים ומיד כשעולה ליבשה הוא מת כן אין לך כח אלא בארץ : ותגח בנהרותיך. לפי שהמשילו לתנין אמר בנהרותיך רצה לומר בארץ תרים קרן לנגוח ולהתחזק או במקומך תוכל למשוך ולצאת ולא במקום זולת : ותדלח מים ברגליך. תוכל לדרוך במים ולעכור אותם ותוכל לרמוס הנהרות הנמשכים מן המים אבל אין לך כח ביבשה וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון אליו. כמו עליו בעי"ן : כפיר. הוא ארי בחור : נדמית. מלשון דמיון : כתנים. כמו כתנין והוא דג גדול כדמות נחש : ותגח. מלשון נגיחה והדפה בקרן או הוא ענין משיכה והוצאה כמו כי אתה גוחי מבטן (תהלים כב) : ותדלח. ענין דריסה עם עכירת המים ודומה לו במקרא שלאחריו : ותרפוס. ענין דריכה ורמיסה כמו מעין נרפש (משלי כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כפיר גויס נדמית ידמה את פרעה בצד א' ככפיר, שהאריה בילדותו שנקרא כפיר לא יצא על טרפו חוץ ממעונתו, רק יטרוף את החיה הקרבה אל סוכתו, עד שהגיע להיות אריה שאז יצא עלי טרף חוץ מגבולו, ובזה יאמר שנדמה בעיני גויס ככפיר שאינו יוצא ממקומו כך לא היה דרכו לכבוש ארצות רחוקות ולהרגיז הארץ, ובכ"ז הזיק לכל שכניו, ובזה מדמהו לתנים בימים, כי המצרים היו מאמינים שהתנים הגדול שהוא הקראקאדיל קדוש ומושל במים, ושעת ידלח ברגליו את מי נהר נילוס, יגרשו מימי הנהרות כולם ויהיה סער בתחתית המים ויתנשאו דכים וישטופו ויעברו אל הנילוס ויתמלאון מימיו, ועי"ז יחסרון הנהרות כי ירפשו מימיהם וירדו אל נחל מצרים, וז"ש ואתה כתנים בימים ותגח בנהרותיך, ר"ל שתשכב על גחונך, וברגליך תדלח המים בנהרותיך, ר"ל שהוא נהר נילוס, ובזה תרפוס נהרותם של הגויס (ואמר כתנים בימים כי המצריים האמינו שהאליל המושל על הים י"ל מלחמה עם האליל המושל על הנילוס, אבל אתה כתנים המושל גם בימים, ותדלח נהרותיך, וירעשו מים) והנמשל שהגם שנדמית ביבשה לכפיר שאינו יוצא

חוץ מגבולו, אבל בימים ובמים עשית היזק גדול, כי כבש את כל העמים אשר על יד נהר פרת ועל שפת הים, ומשך השפע אליו וכולם היו לו מס עובד, ורפס נהרותם ושפעם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותגח. נגזר משם גחון, שתשכב על גחונך, וכן כי אתה גוחי מבטן (תהלות כ"ב), בגיחו מרחם יצא (איוב ל"ח), שהילד הקטן ילך על גחונו, וכן חולי וגוחי בת ציון (מיכה ד') שכבי על גחונך כיולדה, והאורב מגיח ממקומו (שופטים כ') הלכו על גחונם בל יראום, כי יגיח ירדן (איוב מ') יקחנו אל גחוננו: **ותדלח.** הוא שמעכיר המים ומבלבלם: **ותרפס.** היא הרמיסה בקרקע המים שמעלה רפש וטיט, ומשתתף עם מ"ש ושארה ברגלה רפשה (דניאל ז') ועם רפש בשי"ן ימנית: (מלבי"ם באור המלות)

[ג] כה אמר אדני יהוה ופרשתי עליך את-רשתי בקהל עמים רבים והעלוק בוזרמי:

רפ"י **בחרמי.** ל' מלודה והרצה יס צמקרא יגורה בחרמו (חזקוק א) **מלודים** **וחרמים** (קהלת ז) : (רפ"י)

מצודת דוד **ופרשתי וכו'.** כאומר מעתה לא תמשול גם שם כי אפרוש עליך רשת עם קהל עמים רבים שהם יעלו אותך מן המים בתוך הרשת אשר פרשתי עליך ר"ל נ"נ יביא את הכשדים והם יאבדו אותך בתוך ארצך: (מצודת דוד)

מצודת ציון **בחרמי.** ענין רשת כמו משטח חרמים (לעיל כ"ו): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה',** ועיי"כ **ופרשתי עליך רשתי** הרשת פורשים על פני כל המים לעכב הדגים ממהלכם וצריך לזה אנשים רבים, אבל הדג הגדול לא יעלוהו ברשת רק במקום שמתעכב ישליכו עליו חרב שהוא מן מוקש המחריב אותו וממיתו, וז"ש והעלוך בחרמי, והיינו שעיי תחבולות יוציאהו מארצו ללכת למלחמה לקראת מלך בבל ואתו קהל עמים רבים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **רשתי, חרמי.** ברשת צדים דגים רבים בפעם א', ועז"א רשתי בקהל עמים רבים: **והחרם.** מחריב הדג הגדול, כמו והכיתי את כל הארץ חרם, ועמ"ש חבקוק (א'): (מלבי"ם באור המלות)

[ד] ונטשתיהך בארץ על-פני השדה אטיילך והשכנתני עליך

כָּל-עֹוֹף הַשָּׁמַיִם וְהַשִּׁבְעֵתַי מִמֶּךָ זֹזִית כָּל-הָאָרֶץ:

מצודת דוד ונטשתיך. אפזר אותך בארץ ואשליך אותך ע"פ השדה כי תפול במלחמה ותהיה למאכל לעוף השמים ולחית הארץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונטשתיך. ענין פזור כמו וינטשו בלחי (שופטים טו) : אטילך. ענין השלכה כמו ויטילו את הכלים (יונה א) : והשכנתי. ענין חניה : והשבעתי. מלי' שביעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונטשתיך ויהיה כדוגמת הדג שמת כשבא ליבשה, ר"ל שם אעזוב אותך ותמות מעצמך, ותטול על פני השדה, והשכנתי כמשל הדג הגדול שפלטו המים וניתן לאכלה לעוף ולחיה, היינו שכולם יבזזו שללו : (מלבי"ם באור הענין)

ה וְנָתַתִּי אֶת-בְּשָׂרְךָ עַל-הַהָרִים וּמִלֵּאֲתַי הַגָּאִיֹּת רְמוֹתֶיךָ:

רש"י ומלחתי הגאיות רמותיך. השכלתיך כמו רמה בים (שמות טו), ויש אומרים רמותיך לשון רמה כמו וירם תולעים ויבאש (שם ט"ז) : (רש"י)

מצודת דוד על ההרים. כי העופות והחיות ישאום שמה לאכלם : רמותך. הרוממות שהיה לך יהיה מושלך בעמקים ר"ל עוד לא תתגאה בהיותך מושלך כפגר מובס בתוך העמקים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הגאיות. מלי' גיא ועמק : רמותך. מלשון רוממות וגאווה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי מצייר שהעופות יעלו את בשרו על ההרים, והגאיות יהיו מלאים מן הרמה שלו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות רמותך. מענין רימה ותולעה. וידוע שמשקלי השמות משתנים : (מלבי"ם באור המלות)

ו וְהִשְׁקִיתִי אֶרֶץ צָפְתָךְ מִדְּמֶיךָ אֶל-הַהָרִים וְאֶפְקַיִם יִמְלְאוּן מִמֶּךָ:

רש"י והשקיתי ארץ צפתך מידמך אל-ההרים ואפקימים ימלאון כמו (איכה ג) כפו מים על ראשי (מלכים ב' ז') ויאף הצרזל אותה הארץ

חֶסֶק מִדָּמַךְ : לַפֶּתַח. טוֹנִפְרוּט״מִנְט זַלְע״ז, עַל הַהַרִים הַגְּבוּהִין שָׁבָה :
וּאִפְיָקִים. רֵאוּר״ס זַלְע״ז : (כִּס״י)

מצודת דוד ארץ צפתך. ארצך שמי היאור צפים עליה להשקותה הנה אז
אשקה אותה מדמך וכ"כ יתרבה הדם עד שתלך גם על ההרים :
וּאִפְיָקִים. מקומות המים יתמלאו מדמי ההרוגים שבך והמים תהפך
לדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון צפתך. עגין שטיית המים ממעל כמו צפו מים (איכה ג) :
וּאִפְיָקִים. הם המקומות שהמים נגרים ושוטפים בחוזק כמו כאפיקים
בנגב (תהלים קכו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשקיתי, ע"י שיצוף הדם שלך אל ההרים יהיה
הדם רב כ"כ עד שאשקה כל הארץ ויותר מזה שיתרבה כאפיקי מים
וּאִפְיָקִים יהיו מלאים מן הדם השוטף כמים רבים, וכ"ז מצייר המפלה
הראשונה שנפל חוץ לארצו (כמ"ש למעלה כ"ט ונתתי חתים בלחיך
ונטשתיך המדברה וכו' וכמו שפירשתי שם) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות צפתך. כמו צפו מים על ראשי, ושרשו צוף. (מלבי"ם
באור המלות)

וְכִסִּיתִי בְּכַבֹּתֶךָ שְׁמַיִם וְהִקְדַּרְתִּי אֶת-כְּכַבְיָהֶם שְׁמַיִם
בְּעֵנָן אֶכְסְנֶנּוּ וְיָרֹז לֹא-יֵאִיר אֲוֵרוֹ:

רש"י וכסיתי בכבותך שמים. כסתכבה תזערתך יעלה הענן ויכסה
השמים ויחשיך המאורות כלומר כל שומעי שמעך יתאבלו וישתוממו כי
ידאג איש לנפשו לאמר גם עלינו יעמוד המשחית : (רש"י)

מצודת דוד וכסיתי וגו'. כי כשמכבים נר המאיר הוא מעלה עשן ולפי גודל
הנר כן הוא מרבית העשן והמשיל את פרעה בגודל הצלחתו לנר גדול ולכן
אמר כשאכבה אותך יהיה עשן רב ויכוסה השמים בהעשן : וְהִקְדַּרְתִּי
וְגו'. הוא על דרך ההפלה מרוב הצרה הבאה עליו כי העומד בצרה דומה
לו כל העולם כחושך : (מצודת דוד)

מצודת ציון בכבותך. מלי כבוי : וְהִקְדַּרְתִּי. ענין שחרות וחושך כמו שמש
וירח קדרו (יואל ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכסיתי עתה מצייר המפלה השניה שהיה לו בארצו

(שנבא ע"ז שם (פסוק ח')) ומצייר זה כאילו בכבות אורו יכוסו שמים, וזה ע"פ האמונה שהאמינו המצרים שהאור והכוכב שלהם המושל בשמים, הוא ראש המאורות ומלך הכוכבים, ולא יכהה אורו לעולם, ועת יאפילונו ענן, שזה משל אצלם שהאור הגדול מתחיל לכהות ולהיות כבה יעלה עשן גדול ויכהה כל מאורות השמים, (וזה נמשך להם על שהשמים ברים תמיד במצרים ואין שם ענן ומטר לעולם) ועת יכובה האור לגמרי ויהיה חשך במצרים יחשכו כל מאורי אור בשמים. וכפי דמיונם אמר וכסיתי בכבותך שמים, וזה משל על החורבן הראשון שהיה בארץ מצרים כנ"ל שאז נכבה אורם קצת, ויצא עשן ואד וענן ונקדרו הכוכבים עד שנתכסה השמה והירח ולא האירו למטה. וזה מליצה שכן גם למטה ספו תמו כל עוזרי מצרים וכמה אומות אתם: (מלבי"ם באור הענין)

[מ] כָּל-מְאֹרֵי אֹר בַּשָּׁמַיִם אֶקְדִּיָּהֶם עֲלֶיךָ וְנָתַתִּי זֹשֶׁף עָלַי-
 אֶרְצֶךָ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

רס"י כל מאורי אור בשמים. שרים של מעלה מליצך: (רס"י)

מצודת דוד כל מאורי אור. כל הכוכבים המאירים אשר בשמים אעשה
 חושך למולך: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כל אח"כ יכובה האור לגמרי ואז כל מאורי אור בשמים אקדירם עליך, שלא לבד שיכוסו בענן למטה כי גם יקדרו בשמים ולא ימצא אורם אף למעלה, ועי"כ ונתתי חשך על ארצך לא כמו בעת הענן שעדיין נמצא קצת אור, רק יהיה חשך לגמרי, ועז"א בשמים אקדירם, שהוא קדרות גמור גם בשרשם, וזה משל על החורבן האחרון שהיה במצרים שהיה חשך גמור והאור היה לחשך אפלה וחורבן עולם שממה (כנ"ל ל"ב פסוק י'): (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וְהִכְעַסְתִּי לֵב עַמִּים רַבִּים בְּהִבְיָאִי עֵבֶרְךָ בְּגוֹיִם עָלַי-
 אֶרְצוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדְעֹתָם:

רס"י והכעסתי לב. כלומר ירגז ויחרד לבם: בהביאי שברך. באיתותי
 תזירי קרנך לזיני עממיא: (רס"י)

מצודת דוד והכעסתי. דרך האדם לכעוס בעצמו כשבא לו צער: בהביאי.
 הכעס הזה יהיה כשיהיה נשמע שבר מכתך בארצות הגוים הרחוקים אשר לא ידעתם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והכעסתי, אז אכעיס לב עמים רבים כי בלכתו משם שטף גוים רבים מסביב. ויש הבדל בין עם ובין גוי, שגוים הם הפחותים, ועמים י"ל מלך, ותחלה כעסו עמים שי"ל מלך ע"י ששבר מצרים התפשט לגוים הפחותים שהיו תחת מצרים ונפלו ונחרבה ארצם, ומשם התפשט גם על ארצות אשר לא ידעתם שנפוצו חיל כשדים גם למרחוק (מלבי"ם : באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עמים, גוים. הבדלם התבאר ישעיה (א' ד') : **גוים, ארצות.** הבדלם מבואר למעלה (ה' ה') : (מלבי"ם באור המלות)

יג וְהִשְׁמֹתִי עֲלֶיךָ עַמִּים רַבִּים וּמְלָכֵיהֶם יִשְׁעֲרוּ עָלֶיךָ שֵׁעַר בְּעוֹפְפֵי זֶרְבֵי עַל-פְּנֵיהֶם וְזָרְדוּ לְרֹגְעִים אִישׁ לְנַפְשׁוֹ בַּיּוֹם מִפְּלֹתֶךָ: (פ)

רס"י והשמותי. לשון תמהון : בעופפי חרבי על פניהם. לשון עוף פורח בשלחי עליך חיל שלוחי דרך ארצם : וחרדו לרגעים. לשזרים פן גם עליהן יבא הזכר ל"א לשון רגע ממש כן חזרו מנחם : איש לנפשו. כל אחד על עצמו שוימ"אימאש כלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד והשימותי. אתמיה על מפלתך עמים רבים : ישערו וגו'. ר"ל בעבורך יחרדו כמו מרוח סערה : בעופפי. בעת תעופף חרבי על פניהם ר"ל בעת יחלוף נ"נ דרך ארצם כי הוא יקרא חרב ה' : וחרדו לרגעים. בכל רגע יוסיפו בחרדה : איש לנפשו. כ"א יחרד בעבור נפשו ביום מפלתך כי יפחד שלא תעבור החרב גם עליו : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשמותי. ענין תמהון : ישערו. מלשון רוח סערה : בעופפי. מלשון עפיפה ופריחה ובלשון שאלה יאמר על התבערה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשמותי, אח"כ אשומם גם עמים רבים (שהעמים י"ל מלך) ומלכיהם ישערו עליך שער, לא כעס פנימי בלב, רק שער ושממה, בעופפי חרבי על פניהם, כי החרב של ה' (שהוא מלך בבל שהוא חרב ה') יעוף גם על פניהם, ויחרדו בכל רגע איש לנפשו בל תגיע הרעה אליו (מלבי"ם : באור הענין)

יא כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה זְרַב מְלָךְ-בָּבֶל תִּבְוֹאֶךָ:

מצודת דוד תבואך. תבוא עליך ואל מול מצרים יאמר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' עתה פיי הנמשל, תחלה חרב מלך בבל תבואך שזה הנמשל של המליצה הראשונה שמלך בבל בא לעיו והוא חוץ לארצו והרג חיילותיו, אח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[יב] בְּזִרְבֹת גְּבוּרִים אֶפִּיל הַמוֹנֶה עָרִיצִי גֹזִים כָּלָם וְשָׂדְדוּ אֶת-גְּאוֹן מִצְרַיִם וְנִשְׂבְּדוּ כָל-הַמוֹנֵה:

מצודת דוד בחרבות גבורים. הם הכשדים : כולם. כל הבאים עליך יהיו החזקים שבגוים : את גאון מצרים. את ממשלת מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון בחרבות. לשון חרב : המונך. המון עמד : עריצי. ענין חוזק : ושדדו. ענין עושק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בחרבות גבורים אפיל המונך הוא מה שאח"כ בא למצרים והרגו המון רב, ואח"כ ושדדו את גאון מצרים ונשמד כל המונה הוא החורבן האחרון שנשמדו כולם : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת-כָּל-בְּהֵמֹתָהּ בַּיּוֹם רַבִּים וְלֹא תִדְלָגוּם רֶגֶל-אָדָם עוֹד וּפְרִסוֹת בְּהֵמָה לֹא תִדְלָגוּם:

רס"י מעל מים. של שאר מדינות שהיית עוכרם : (רס"י)

מצודת דוד והאבדתי וכו'. כי האויב יקחם ולא ילכו עוד על המים הרבים לשתות מימיו בהיותם רועים על העשבים הגדלים בשפת המים : ולא תדלחם. עוד לא ידרכו במים לעשות אותם עכורים לא רגל אדם לא פרסות בהמה כי אכרית הכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון תדלחם. ענין רמיסה עם העכירה : ופרסות. כן יקראו הנעלים שברגלי הבהמות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והאבדתי, ואז היתה שממה ארבעים שנה, והיאור היה חרב ורגל אדם ובהמה לא עבר בארצם (כנ"ל סי' כ"ט), ולא יהיה מי שידלח הנהר לא התנים מבפנים, ואף לא רגל אדם ובהמה מבחוץ, ועי"כ ילכו כל הנהרות בהשקט ולא ירפסו מימיהם ע"י סער הנילוס (כנ"ל פסוק ב') (מלבי"ם באור הענין)

[יד] אִזְ אֲשַׁקֵּעַ מִימֵיהֶם וְנִהְרוּתָם כַּשֶּׁמֶן אֹלֵיךְ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

רפ"י אשקיע מימיהם. שלא תעכרם רגל צהמה ויסקע הטיט ויהו המים כלולין ונקיים כשמן המזוקק : (רפ"י)

מצודת דוד אז אשקיע. כשלא ימצא שם מי לעבור את המים אז אשקיע מימיהם כי הרפש והטיט יפלו לקרקעית המים ואז אמשוך נהרותם להיות צלולים מבלי עכירות כמו שמן הצלול : (מצודת דוד)

מצודת ציון אשקיע. ענין נפילת הדבר בעומק כמו ושקעה ביאור מצרים (עמוס ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואז אשקיע מימיהם של כל הנהרות, ונהרותם כשמן אוליך ההולך בהשקט ונקי מכל עפר והתערובות והוא משל על שמצרים לא יקחו עוד שפע של האומות שכניו : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] בְּתֵתִי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמֹמָה וְנִשְׂמָה אֶרֶץ מְבֹלָאָה בְּהַכּוֹתִי אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי בָּהּ וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוִה:

רפ"י ארץ ממלואה. ארץ שהיא עתה ממלואה מכל טוב : (רפ"י)

מצודת דוד בתתי. זה יהיה בעת אתן את ארץ מצרים להיות שממה וחוזר ומפרש הארץ תהיה שממה וריקנית מהבריות הממלאין אותה בעת אכה כל היושבים בה : וידעו. אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשמה. מלי שממון וכפל הדבר על הפלגת השממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בתתי וזה יהיה עת אתן את ארץ מצרים שממה ונשמה שהוא בחורבן האחרון : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] קִינָה הִיא וְקוֹנֵנוֹתָ בְּנוֹת הַגּוֹיִם תִּקְוֵנָה אוֹתָהּ עַל-מִצְרַיִם וְעַל-כָּל-הַמּוֹנֵה תִקְוֵנָה אוֹתָהּ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: (פ)

מצודת דוד **קינה היא.** הנבואה הזאת היא קינה ולכן קוננו הקינה ההיא ואתן בנות הגוים תקוננה אותה : **על מצרים.** כאומר אל תקוננו הקינה ההיא על חורבן ארצות אחרות כ"א על מצרים לבדה כי היא מיוחדת לה לפי יאוריה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בנות.** ענין עדה כמו בת בבל (תהלים קלז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **קינה היא** מכל זה יעשו קינה, ועל המפלה הראשונה שנפלו חוץ לארצם אמר **קינה היא וקוננוה**, יעשו קינה מן הכפיר והתנים בימים, ויקוננו על התנים שהוטל למדבר, ועל המפלה השניה שבאו כשדים לארצם אמר בנות גוים תקוננה אותה, כי אז נפלו גוים רבים עמו כל עוזרי מצרים וסומכיו, והיתה קינה כללית, ואז קוננו הקינה על כוכבים ושמש וירח שנתכסו בענן ע"י שנכהה המאור הגדול, ועל החורבן השלישי שנחרבה כל מצרים והיתה למדבר שממה אמר **על מצרים ועל כל המונה תקוננה אותה** כי אז נחרבה מצרים וכל ההמון, והיה חורבן כללי, ואז קוננו שנקדרו כל מאורות השמים ובא חשך אפלה על ארץ מצרים, בענין שדברים האלה התחלקו לג' קינות, **א.** קוננו בני ארץ מצרים, **ב.** קוננו בנות הגוים על מפלתם עם מצרים, **ג.** קוננו על מצרים עצמה, אבל גם זה קוננו בנות הגוים כי מצרים כלו נאבדו ולא היה מהמון מצרים מי שיקונן רק יתר העמים קוננו עליהם: (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וַיְהִי בַשְּׁתַי עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּזִמְזִימָה עֶשֶׂר לְזֹדֶשׁ הָיָה דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מצודת דוד **בשתי עשרה שנה.** למלכות צדקיהו והוא שנה אחת אחר החורבן : **בחמשה עשר לחדש.** הוא הנזכר למעלה בשני עשר חדש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בחמשה עשר לחדש** היינו לחדש שנים עשר הנזכר למעלה שכבר נבא בא' לחדש ובט"ו באתהו נבואה שנית, ונבואה זו עלומה מאד ולא נודע מה רצה בה, וכבר העיר המהרי"א ופירש שהיא נבואה עתידה אל אחרית הימים בימי גוג ומגוג שאז יתאספו כל הגוים על ירושלים, וכן האמת, רק שבשטתו בענין גוג ומגוג איני מסכים עמו ודרכי משונה מדרכו ולכן אפרש לפי דרכי, הנה בעת קץ, אחר שכבר ישבו ישראל על אדמת ישראל, עתידים האומות להתאסף ולכבוש את ירושלים, ויבא גוג נשיא משך ותובל מארצות הצפון והמערב, שהם הערלים הנקראים אדום, ומשך ותובל הם מבני יפת הגרים באירופא כמ"ש היוסיפון ושם אמר כי פרס כוש ופוט אתם וכן בית תוגרמה שהם כולם נמולים מחזיקים בדת ישמעאלים, והם יתאספו עם בני אדום לכבוש הארץ מיד ישראל, אבל בבואם יעשה ביניהם מהומה וילחמו איש באחיו היינו אדום וישמעאל ילחמו זה בזה, מפני שאמונתם מפורדת,

ושם ישפוט ה' אתם בחרב ובדם, כמו שנתבאר שם ובזכריה י"ד, ע"ז סיפר כאן איך כולם ילכו לאבדון, וחשב תחלה מצרים ואשור ועילם שהם מחזיקי דת ישמעאל, והם נמולים היום, ואחר כך חשב משך ותובל ואדום ומלכיה ונסיכי צפון שכולם הם ערלים, וביניהם תהיה המלחמה, ותחלה תהיה עיקר המפלה במצרים שהם קרובים לא"י והם יבואו בראש ויפלו, ויבואו האשורים והפרסיים לנקום נקמתם ויפלו כולם שני הצדדים ועז"א. (מלבי"ם באור הענין)

[יח] בָּן-אָדָם נְתָה עַל-הַמּוֹן מִצְרַיִם וְהוֹרִידָהוּ אֹתָהּ וּבְנֹת גּוֹיִם אֶרֶם אֶל-אֶרֶץ תְּזוֹתִיּוֹת אֶת-יְוֹרְדֵי בָּוֶר:

רס"י נהה. זכה וקונן : והורידהו אותה וזנות וגו'. התנבא עליו ועל כל מכחישי הנבואה שירדו לזכר שחת כאן הראהו הקב"ה ליחזקאל שכל מכחישי הנבואה יורדין לגיהנו' : (רס"י)

מצודת דוד נהה. אמור נהי וקינה על המון מצרים : והורידהו. ר"ל אמור בספורי הקינה שירד וההורדה תהיה אל ארץ תחתית האמור בסוף המקרא : אותה. ר"ל היא תרד ראשונה ואח"ז ירדו עכו"ם אדירים וההורדה תהיה אל ארץ תחתית הוא הקבר להיות שם עם יורדי בור אשר מעולם ויאמר על המלחמה הגדולה אשר תהיה לעתיד בימי המשיח : (מצודת דוד)

מצודת ציון נהה. מלי נהי ויללה : אדירים. חזקים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין נהה על המון מצרים והורדהו, מצייר שמצרים אינו רוצה לירד אל הבור כי לא בא בשביל כך להלחם עם אדום, אבל אתה נהה עליו והורידהו בעל כרחו, ואחריו ירדו בנות גוים אדרם מבני אדום שהם אדירים, וכן עוזרי מצרים אשור ועילם : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] מִמִּי נְעִמַת כָּל־הַנּוֹפְלִים בַּחֶרֶב מִלַּחְמָה וְכִי אֶתָּה רָדָה אֶל הַקֶּבֶר וְשָׁכַב עִם הַרְשָׁעִים עַרְלֵי לֵב כְּמוֹתְךָ :

רס"י ממי נעמת. כלום נעמת משאר העכו"ם אף אתה רדה לזכר והשכבה אותם : (רס"י)

מצודת דוד ממי נעמת. על פרעה יאמר שבו תחיל ההורדה ממי נעמת ר"ל וכי אתה נעים וחביב מן כל הנופלים בחרב מלחמה וכן גם אתה רדה אל הקבר ושכב עם הרשעים ערלי לב כמותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נעמת.** מל' נעים ונחמד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ממי נעמת** אומר ממי אתה נעים וחשוב יותר שאינך רוצה לרדת, **רדה והשכבה את ערלים** (אשר), (מלבי"ם באור הענין)

כ **בְּתוֹךְ זֹכְלִי-זָרָב יִפְּלוּ זָרָב נְתָנָה מִשְׁכּוֹ אוֹתָהּ וְכָל-הַמוֹנִיָּה:**

רש"י **חרב נתנה.** לחרב נתנה מצרים : (רש"י)

מצודת דוד **בתוך.** אנשי מצרים יפלו בתוך שאר חללי חרב ודומה להם וכפל הדבר רבות פעמים כדרך מליצת הנבואה : **חרב נתנה.** עדת מצרים תהיה נתנה לחרב ואתם ההורגים משכו אותה וכל המון עמה אל החרב (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בתוך חללי חרב יפלו.** כי גם הם יפולו עמך במלחמה שתהיה ביניכם שכב עמם יחד. **חרב נתנה.** אמר אבל חרב הנתנה **ימשכו אותה עם כל המוניה** החללי חרב הנזכר ימשכו אל הבור את החרב שניתנה ואת המוניה היינו בני אדום שהם נתנו החרב והתחילו במלחמה ימשכו אחריו לבור (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חרב נתנה משכו אותה.** את החרב, ובא הכינוי עם גוף הפעול, כמו ותראהו את הילד : (מלבי"ם באור המלות)

כא **יְדַבְּרוּ-לוֹ אֲלֵי גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ עֲאוֹל אֶת-עֲזָרֵי יִרְדּוּ עֲכָבּוּ הָעֲרָלִים זֹכְלִי-זָרָב:**

רש"י **ידברו לו.** ידברו עליו ועל עוזריו : **אלי גבורים מתוך שאול.** סרס המקרא ודרשהו ידברו לו את עוזריו עם עוזריו כלומר גם על עוזריו אתו ידברו אילי גבורים שזשאלו וככה יאמרו עליהם ירדו שכבו הערלים וגו' כל לו ולי ולהם ולך הסמוכין לדבור אינם אלא לשון על : (רש"י)

מצודת דוד **ידברו לו.** ר"ל החזקים שבגבורי פרעה כשיהיו בשאל ידברו משם אל פרעה עם עוזריו הנה כבר ירדו אל הבור ושכבו שמה הרשעים ערלי לב שהיו חללי חרב וכאלו הם יספרו שראו את כולם בשאל והוא

ענין מליצה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אלי. ענין חוזק כמו ביד אל גוים (לעיל לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ידברו לו, כן ידבר אל שאול בשבילי את עזריו שהם ידברו עם עוזרי פרעה שימשכו את החרב אל השאול היינו שיהרגו את בני אדום, והאילים יבשרו לו לאמר ירדו שכבו הערלים והם חללי חרב, (עתה יספר מי הם העזרים) ? (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ידברו לו. כל דבור שאחריו למ"ד היינו בשבילו, כמו שיסד רש"י ז"ל : אלי. גבורים : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] שֶׁם אֲשׁוּר וְכָל-קְהֵלָה סְבִיבוֹתָיו קְבֻרָתוֹ כָּלָם וְזֻלָּתֵם הַנִּפְלִיִּים בְּזֹרֵב:

רש"י שם אשור. בגינה' : סביבותיו. בתוך שאל קברותיו מוכנין כי משם לא יאל יאל לנו בקברו : (רש"י)

מצודת דוד שם אשוד. במקום המלחמה ההיא יפול גם אשור וכל קהלה : סביבותיו קברותיו. סביבות קברות המון מצרים יהיו קברות קהל אשור ר"ל סמוך להם : כולם חללים. כל הנקברים שמה יהיו החללי הנופלי בחרב ולא מת מי מהם מיתת עצמו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שם אשור וכל קהלה שהם יעזרו למצרים, אבל כבר הוכנו קברותיו סביבותיו כי כולם חללים הנפלים בחרב כי גם הם יפלו והוכן קברות למו : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] אֲשׁוּר נָתַנּוּ קְבֻרָתֶיהָ בְּיַרְכְּתֵי-בֹר וַיְהִי קְהֵלָה סְבִיבוֹת קְבֻרָתָהּ כָּלָם וְזֻלָּתֵם נִפְלִיִּים בְּזֹרֵב אֲשׁוּר-נָתַנּוּ זֹתִית בְּאַרְץ זַיִים:

רש"י צירכתי צור. צמעמקי צור בתוך עמקו : ויהי קהלה. בתוך שאל סביבות קברותה : אשר נתנו חתית. אשר נתנו צר בארץ ישראל : (רש"י)

מצודת דוד אשר נתנו וגו'. ר"ל אשר בעבור זה שיהיו חללי חרב לכן נתנו קברותיהם בסוף עמק הבור כי כן הדרך לקבור חללי חרב מלחמה לעשות

חפירה גדולה ועמוקה ומשליכים את כולם לתחתית הבור משא"כ איש יחידי המת על מטתו שהדרך הוא לקברו ממעל ולא בעומק רב ובזה יפרש אמריו לומר איך יהיה מהאפשר שיהיו כולם סביבות מצרים הלא רבים ימותו במלחמה ואיך יהיו כולם סמוכים למצרים ואמר לפי שיהיו כולם מתי חרב ולא ירבו קברים : **ויהי קהלה**. ר"ל לכן יהיה כל קהלה סביבות קבורתם של מצרים כי כולם יהיו חללים הנופלים בחרב ולא מת מי על מטתו ולכן לא ירבו קברים : **אשר נתנו חתית**. ר"ל וזה יבוא להם בגמול שנתנו שבר ומחיתה רבה בא"י הקרויה ארץ חיים (ע"ש שבה יחיו המתים בזמן התחיה) וזהו כי אשור גלה עשרת השבטים ולכן יקבלו גמולם משלם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בירכתי. ענין סוף ואחרית כמו ולירכתי המשכן ימה (שמות כ"ו) : **חתית**. ענין שבר כמו חתתה קשתותם (ירמיה נא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אשר נתנו כבר מקדם נתן קבורת אשור והקבורת הם עתה בירכתי בור כי הם קבורת קדומים שנפלו סביב לירושלים בימי חזקיה, ועתה ויהי קהלה סביבות קבורתה של מצרים, ר"ל שנקהלו לנקום נקמת מצרים והם **כלם חללים נפלים בחרב מפני אשר נתנו חתית בארץ חיים** מפני שהגלו את עשרת השבטים והרעו תמיד לישראל לכן בא העת להענישם במקום הרשע שמה המשפט : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] שם עילם וכל-המונה סביבות קברתה כלם וזללים הנפלים בזרב אשר-ירדו ערלים | אל-ארץ תוזתיות אשר נתנו וזתיתם בארץ זללים וישאו כלמתם את-יורדי בור :

מצודת דוד שם עילם. במקום המלחמה ההיא יפול גם עילם וכל המון עמה : **סביבות קבורתה**. סביבות קבורת מצרים יהיה קבורת עילם : **כולם חללים**. כל מתיהם יהיו חללים הנופלים בחרב וא"כ יקברו רבים בקבר אחד ויהיו סמוכים לקבורת מצרים : **אשר ירדו**. ר"ל על כי ירדו אל ארץ תחתית כשהם ערלי לב ולא שבו קודם שנהרגו : **אשר נתנו**. בזה יפרש במה היו ערלי לב ומה הרשיעו ואמר העל אשר נתנו שבר ומחיתה בארץ חיים כי גם עילם בא לעזרה לניינ לצור על ירושלים כמ"ש ועילם נשא אשפה (ישעיה כב) : **וישאו**. ולכן ישאו גם המה את הכלימה הראויה להם להיות נאבדים בחרב עם שאר יורדי בור שנפלו בחרב : (מצודת דוד)

מצודת ציון וישאו. מלי משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שם עילם וגם עילם שהם פרס ומדי יבואו סביבות קבורתה של מצרים להנקם נקמתם והם ג"כ כלם חללים הנפלים בחרב עלידי אשר ירדו ערלים אל ארץ תחתיות ע"י שעילם יהרגו הרבה מן

הערלים (שיהרגו אותם בהשגחתו להענישם על שנתנו חתיתם בארץ חיים והחריבו בית שני והרעו לישראל, ועיי"כ ישאו כלמתם את יורדי בור (ויפלו שמה) ובסבה זו על ידי עילם ירדו ערלים שהם הרגו אותם עיי"ז יהיו בני עילם חללים נופלים בחרב כי יבואו עמים אחרים מבני אדום לנקום נקמת אחיהם : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] בְּתוֹךְ זֹלָלִים נָתַנּוּ מִשְׁכָּב לָהּ בְּכָל-הַמוֹנָה סְבִיבוֹתָיו קְבֻרָתָהּ כָּלם עֲרָלִים זֹלָלִים-זָרָב כִּי-נָתַן זֹהֲתִיתֶם בְּאֶרֶץ זֵימִים וַיִּשְׂאוּ כְלָמוֹתֶם אֶת-יֹרְדֵי בּוֹר בְּתוֹךְ זֹלָלִים נָתַן:

רס"י נתנו משכב לה. לעול : (רס"י)

מצודת דוד בתוך חללים. בתוך שאר חללי חרב יתנו לה משכב להיות דומה להם כמה שהיה כל המונה סביבותיו של מצרים בקברותיה כי כל הרשעים ההם יהיו חללי חרב ורבים יקברו בקבר אחד ויהיו כולם סמוכים לקברות מצרים : כי נתן. על כי נתן שברם בארץ חיים לכן ישאו הכלימה הראויה להם עם שאר יורדי בור אשר כ"א מהם היה נתון בתוך חללי חרב בחפירה עמוקה ורחבה וכפל הדבר וכדרך המליצה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בתוך חללים של הערלים שנהרגו נתנו משכב לה לעילם בכל המונה וקברתיה יהיו סביבותיו של פרעה, ומפרש מי הם החללים? כלם ערלים חללי חרב הם החללים של הערלים שהם חללי חרב על שנתן חתיתם בארץ חיים והחריבו את בהמ"ק, וישאו כלמתם ר"ל ועילם ישאו הכלימה מה שבתוך חללים נתן שנתן בין חללי הערלים שהם טמאים בעיניהם (וזמ"ש חז"ל עתידה פרס שתפול ביד אדום שנאמר אם לא יסחבום צעירי הצאן, ואמרו עתידה אדום שתפול ביד פרס, ושניהם אמת) : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] שָׁם מִשְׁךְ תִּבֹּל וְכָל-הַמוֹנָה סְבִיבוֹתָיו קְבֻרָתֶיהָ כָּלם עֲרָלִים מִזֹּלָלִים זָרָב כִּי-נָתַנּוּ זֹהֲתִיתֶם בְּאֶרֶץ זֵימִים:

רס"י מחוללני. כמו הרוגי : (רס"י)

מצודת דוד שם משך תובל. במקום המלחמה ההיא יפלו גם משך ותובל : וכל המונה. המון כל אחת מהן : סביבותיו. סביבות קברות מצרים יהיה קברות כל אחת מהן : כולם ערלים. כל הרשעים ההם יהיו חללי

חרב ולכן יקברו רבים בחפירה אחת ויהיו כולם סמוכים לקברות מצרים : **כי נתנו**. בזה יפרש במה הרשיעו ואמר על אשר נתנו שברם בארץ חיים (כי גם הם יתכן שעזרו להאויב הבא על ישראל או בימי אשור או בחורבן הבית הראשון או בשני) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מחוללי**. מלי חלל והרג : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שם משך תובל עתה מפרש מי הם הערלים שעמהם ילחמו מצרים ואשור ועילים? הם משך תובל וכל המונה שהם חיל גוג נשיא ראש משך ותובל וקברותיה של המונה הם ג"כ סביבותיה והם כלם ערלים והם מחללי חרב על כי נתנו חתיתם בארץ חיים והרעו לישראל (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות מחללי, פעול מבנין הדגוש ונפל הדגש, כמו מטועני חרב (מלבי"ם): באור המלות

[כז] וְלֹא יִשְׁכְּבוּ אֶת-גְּבוּרִים נְפֹלִים מֵעַרְלִים אֲשֶׁר יִרְדּוּ-
שְׂאוֹל בְּכָלִי-מִלּוֹזְמוֹתָם וַיִּתְּנוּ אֶת-זִרְבוֹתָם תְּזוֹת רְאֵשֵׁיהֶם
וַתְּהִי עֲוֹנֹתָם עַל-עֲצָמוֹתָם כִּי-זִזְתִּית גְּבוּרִים בְּאַרְץ זֵרִים:

רש"י ולא ישכבו. אלה הנזכרים עם גבורים שמתו מיתת עצמם כי נופלין וגרועים יהיו מהעכו"ם אשר מתו מיתת עצמם וירדו בכלי מלחמתם שאלו : ויתנו. קוצריהם את חרבותם תחת ראשיהם לסימן להודיע כי לא שלטה בהם חרב : ותהי עוונותם על עצמותם. לא נחסר מעונם כלום שלא כפרה עליהם חרב הריגה שלא נהרגו ומה הוא העון כי חתית הגבורים ההם היתה בארץ זרים חיים : (רש"י)

מצודת דוד ולא ישכבו. חללי העובדי כוכבים ההם לא ישכבו בקבר עם ערלי הלבב הנופלים במיתת עצמם אשר ירדו אל השאול עם כלי מלחמתם ר"ל שקברו אותם עם כלי מלחמתם והמקברים נתנו את חרבותם תחת ראשיהם לכבוד ולתפארת (כי כן היה דרכם לעשות כזאת להודיע שרגיל היה ללכת במלחמה ומת מיתת עצמו ולא נהרג) ור"ל החללים ההם לא ישכבו עמהם ולא ידמו להם בדבר הכבוד הזה : ותהי עוונותם. כאומר אבל בדבר אחד המה גרועים מחללי חרב כי הם כבר קבלו עונש מה על עונם הואיל ונהרגו בחרב אבל אלו לא קבלו עדיין עונש כלל וכל עוונותם המה על עצמותם ונכונים הם לקבל עונש שהעוונות ישברו העצמות : כי חתית. כאומר ומה הם העוונות אשר הגבורים ההם נתנו שבר בארץ החיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון נופלים. על המיתה יאמר : **חרבותם.** מל' חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא והם לא ישכבו ביחד את הגבורים הנפלים מערלים אשר ירדו שאול בכלי מלחמתם ויתנו את חרבותם תחת ראשיהם, כי כן היא הכבוד אצל מלכי הערלים לתפארת גבוריהם שנפלו במלחמה וכלי מלחמתם בידם ותחת ראשיהם, כי ישכבו ביחד עם הישמעאלים אויביהם, ותהי עונותם על עצמותם שלא יתכפר להם ע"י כלות בשרם כי עוד ישאר עונם על עצמותיהם הנשארים אחרי כלות הבשר על כי חתית גבורים היה בארץ חיים לכן יענשו : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] ואתה בתוך ערלים תשבר ותשכב את-זללי-זרוב:

רס"י ואתה בתוך. לפרעה הוא אומר : את חללי חרב. ולא עם המתים מיתה : עלמם : (רס"י)

מצודת דוד ואתה. אל מול פרעה יאמר אבל אתה תשבר בתוך ערלי הלבב האלו אשר העוונות ישברו עצמותם וגם תשכב עם חללי חרב ולא תקבל הכבוד שקבלו הם כי תענש בשני משפטים כי מאד הרעת לעשות יותר מכולם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה פרעה בתוך ערלים תשבר בין ערלים האלה שהם משך תובל, ועמהם תשכב כי אח"כ יפלו גם הם ויקברו עמם : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] שמה אדום מלכיה וכל-נשיאיה אשר-נתנו בגבורתם את-זללי-זרוב המה את-ערלים ישכבו ואת-ירדי בור:

מצודת דוד שמה אדום. במקום מלחמה ההיא יפלו גם המה מחריבי בהמ"ק : אשר נתנו בגבורתם. ר"ל עם כל גבורתם נתנו עם שאר חללי חרב ודומה להם ולא הועיל להם הגבורה : המה. ר"ל גם המה ישכבו עם ערלי לבב האלו ועם שאר ירדי בור שמתו מיתת עצמם אשר העוונות המה עדיין על עצמותם ומעותדים לקבל גמול כי גם הם הרעו לעשות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שמה אדום אח"כ יבואו שמה אדום ומלכיה והם ילחמו שנית בגבורה רבה וינתנו בגבורתם את חללי חרב, והמה את ערלים ישכבו שהם יקברו לבד עם הערלים לא את הישמעאלים הנמולים

וּכְפִי הַנִּרְאָה יִלְחַמוּ שְׁלֹשָׁה הָאֲחֵרוֹנִים הַנַּחֲשָׁבִים פֶּה נֹגֵד שְׁלֹשָׁה הָרֵאשׁוֹנִים מִצָּרִים עִם מִשַׁךְ תּוֹבֵל, וְאֲשׁוּר יִלְחַם עִם אָדָם, וְעֵילָם עִם נְסִיכֵי צָפוֹן, וּבְאֲשׁוּר לֹא נֹזֵכֵר שֶׁנִּקְבֵּר עִם עֵרְלִים כִּי הָעֵרְלִים שֶׁל אָדָם וּמַלְכִיָּה יִקְבְּרוּ מוֹפְרָדִים בְּפִיָּע וְהֵם יִלְחַמוּ בַּגְּבוּרָה רַבָּה, וְאָמְרוּ חֲזִ"ל שֶׁשְׁלֹשָׁה מִלְחָמוֹת עֵתִיד גּוֹג וּמִגּוֹג לַעֲשׂוֹת, כְּפִי הַנִּרְאָה הוֹצִיאוּ זֹאת מִפֶּה שַׁחֲשָׁב שְׁלֹשָׁה כְּנֹגֵד שְׁלֹשָׁה): (מַלְבִּי"ם בְּאוּר הָעֵנִין)

[לז] שְׁמָה נְסִיכֵי צָפוֹן כָּלָם וְכָל-צָדִנִּי אֲשֶׁר-יִרְדּוּ אֶת-זֹלְלִים בְּזוֹתֵינֶם בְּגִבּוֹרָתָם בּוֹשֵׁי וַיִּשְׁכְּבוּ עֵרְלִים אֶת-זֹלְלֵי-זָרָב וַיִּשְׁאוּ כָל־מֹתָם אֶת-יֹרְדֵי בּוֹר:

רש"י כַּחֲתִיתֶם מִגְּבוּרָתָם נֹזְקִים. כַּחֲתִּירוֹתֶהוֹן מִגְּבוּרָתֶהוֹן כַּהֲתוֹן : (רש"י)

מצודת דוד שְׁמָה נְסִיכֵי צָפוֹן. בַּמָּקוֹם הַמִּלְחָמָה הֵיחָא יִפְלוּ גַם נְסִיכֵי צָפוֹן כּוֹלֵן אִישׁ לֹא נִעְדָר וְגַם כָּל אַנְשֵׁי צִידוֹן אֲשֶׁר יִרְדּוּ לִקְבֵּר עִם שֶׁאֵר הַחֲלָלִים וְדוּמָה לֵהֶם : בַּחֲתִיתֶם. בַּעַת שֵׁיִשְׁבְּרוּ יִתְבַּיִשוּ מִגְּבוּרָתָם אֲשֶׁר לֹא הוֹעִיל לֵהֶם לְהַנְצִל מִיַּד הַחֲרָב וּלְפִי שֶׁהִיוּ מִפּוֹרְסָמִים בַּגְּבוּרָה אָמַר כֵּן : וַיִּשְׁכְּבוּ עֵרְלִים. עֵרְלֵי הַלֶּבֶב הָאֵלוּ יִשְׁכְּבוּ עִם שֶׁאֵר חֲלָלֵי חֲרָב וְדוּמָה לֵהֶם וַיִּשְׁאוּ הַכְּלִימָה הָרֵאוּיָה לֵהֶם עִם שֶׁאֵר יֹרְדֵי בּוֹר מַחֲלָלֵי הַחֲרָב אֲשֶׁר יִקְבְּרוּ בְּזִיוֹן בַּחֲפִירָה אַחַת רַבִּים מֵהֶם : (מַצוּדַת דּוֹד)

מצודת ציון נְסִיכֵי. עֵנִין שֶׁרָרָה כְּמוֹ נְסִיכֵי סִיחּוֹן (יְהוֹשֻׁעַ יָג) : צָדוֹנִי. כְּמוֹ צָדוֹנִים וְנִפְלָה הַמִּי"ם : (מַצוּדַת צִיּוֹן)

מַלְבִּי"ם - בְּאוּר הָעֵנִין שְׁמָה נְסִיכֵי צָפוֹן, אַחֲ"כִי יִתְעוֹרְרוּ נְסִיכֵי צָפוֹן וְצָדִנִּי, וְהֵם יִוְכּוּ מִן מַחְנֵה עֵילָם וְהֵם לֹא יִלְחַמוּ בַּגְּבוּרָה נִמְרָצָה וְזִ"ש אֲשֶׁר יִרְדּוּ אֶת חֲלָלִים בַּחֲתִיתֶם, שֶׁהָרָאוּ חֲתָת וּמוֹרָא וְעִ"כִּי מִגְּבוּרָתָם בּוֹשֵׁי וַיִּשְׁכְּבוּ עֵרְלִים אֶת חֲלָלֵי חֲרָב שֶׁל מַחְנֵה עֵילָם כְּמִי"ש בַּתּוֹךְ חֲלָלִים נִתְּנוּ מִשְׁכָּב לֵה וַיִּשְׁאוּ כָל־מֹתָם אֶת יֹרְדֵי בּוֹר כִּי נִלְחַמוּ שֶׁלֹּא בַּגְּבוּרָה : (מַלְבִּי"ם בְּאוּר הָעֵנִין)

[לח] אֹתָם יִרְאֶה פְּרַעָה וְנֹזְזָם עַל-כָּל-(הַמּוֹנֵה) הַמּוֹנֵה זֹלְלֵי-זָרָב פְּרַעָה וְכָל-זִיזָלוֹ נָאֵם אֲדִנִּי יְהוָה:

מצודת דוד אֹתָם. כָּל הַחֲלָלִים הָאֵלֶּה יִרְאֶה פְּרַעָה וַיְהִיָּה לוֹ תִנְחוּמִין עַל כָּל הַמּוֹן עִמּוֹ (כִּי כֵן הַדְרָךְ כְּשֶׁרֹאֵה אָדָם אֲשֶׁר הִצְרָה הַבָּאָה עָלָיו בָּאָה גַם עַל אַחֲרָיִם תַּחֲשָׁב לוֹ לְתִנְחוּמִין) : חֲלָלֵי חֲרָב. בַּזֶּה יִפְרֹשׁ עַל מַה יְהִיָּה הַתִּנְחוּמִין וְאָמַר עַל כִּי יְהִיָּה חֲלָלֵי חֲרָב פְּרַעָה וְכָל חִילוֹ : (מַצוּדַת דּוֹד)

מצודת ציון ונחם. מלי תנחומין : חילו. צבאות עמו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אותם יראה פרעה ויהיה לו נחמה על המונה שנפל כי יאמרו שהם חללי חרב פרעה כי יתיחס כל המלחמה והנצחון על שמו על שהוא התחיל במלחמה : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] כִּי-נָתַתִּי אֶת-(וּזְתִיתוּ) וּזְתִיתִי בְּאֶרֶץ זָוִיִּים וְהִשְׁכַּבְתָּ בְּתוֹךְ עַרְלִים אֶת-זֹכְלֵי-זֹרֵב פְּרַעֲהַ וְכָל-הַמוֹנֵה נָאֵם אֲדֹנָי יְהוִה:
(פ)

רש"י כי נתתי את. חתיתי בארץ חיים. כי אתן אני את מוראי בארץ ישראל ולא תנתן עוד חתי אדם זה : (רש"י)

מצודת דוד כי נתתי. כי אני אתן את שברי בארץ חיים ר"ל בגזירתי תהיה השבירה בארץ חיים כי בא"י תהיה המלחמה ההיא לקבל שם הגמול במקום הרשע שם המשפט : והושכב. וגם הוא יהיה מושכב בתוך שאר ערלי הלבב עם שאר חללי החרב ומי הוא המושכב פרעה וכל המון עמו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי נתתי את חתיתי בארץ חיים זאת יהיה ע"י שאני נתתי חתיתי ומוראי בארץ חיים כמ"ש והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים. ועיי"כ והשכב פרעה וכל המוני ישאר מושכב בתוך ערלים עם חללי חרב הנזכרים : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לג

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בֶּן-אָדָם דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי-עַמּוּדָה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶרֶץ כִּי-אָבִיָּה עָלֶיָּהּ זֹרֵב וְלָקְזוּ עִם-הָאָרֶץ אִישׁ אֶזְזָד מִקְצֵיהֶם וְנָתַנּוּ אֶתוֹ לָהֶם לְצַפָּה:

רש"י לאופה. באדי"טא בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **כי אביא**. אמר אביא לפי שהכל בא בגזירת המקום : **חרב**. ר"ל אנשי חרב : **ונתנו אותו**. ימנו אותו להיות צופה לראות אם קרבה לבוא העירה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מקציהם**. ת"י מביניהון : **לצופה**. ענין הבטה וראיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ארץ כי אביא עליה חרב**, יש שני מיני צופים, **א**. צופה שמעמידים לראות אם אויב בא לעיר, **ב**. אחר שכבר בא האויב מעמידים צופה לראות ולעיין על מחנה האויב ולהזהיר את העם שישמרו א"ע מן הצד שמשם יערוך מלחמה וישליך חצים ואבני קלע אל העיר, ויש ג' הבדלים ביניהם, **א**. שהצופים שמעמידים לראות אם יבא איזה אויב, מעמידים צופים רבים בכל צד, משא"כ הצופה שמעמידים אחר שבא האויב מעמידים רק צופה אחד, שיעיין על מעשה האויב ומערכתו, **ב**. הצופים שיראו אם בא האויב מעמידים אנשים הדיוטים, אבל הצופה שיעמוד לראות על מערכת האויב שכבר בא, צריך להיות אחד משרי הצבא היודע תכסיסי מלחמה, ויודע להזהיר את העם ממקום הסכנה, **ג**. הצופים הראשונים יעמיד המלך או שר הצבא, כדי שאם ירגישו ביאת האויב יודיעו לצבא המלחמה לצאת לקראתו לקרב, אבל הצופה השני אם בא האויב יעמידו העם כולו, כדי שבעת שיראה שהאויב ידו רמה ושיכבוש את העיר יודיע אל העם כדי שימהרו להמלט על נפשם, וז"ש **ארץ כי אביא עליה חרב**, אם כבר בא החרב ואז א"צ להעמיד צופים רבים לראות אם בא החרב, רק אז יקחו עם הארץ כי הם יעמידו הצופה, ורק איש אחד, והאיש הוא **מקציהם** ר"ל אחד מקציני העם העומד בראשם, **ונתנו אותו להם לצופה**, שעקר מה שצופה הוא בעבורם, להזהירם בעת הסכנה, לעמוד על נפשם, ואז : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מקציהם**. הוא איש העומד בראש העדה, כמו וישלחו מקצותם אנשים בני חיל (שופטים י"ח ב') ומזה שם קצין, וכן בספרי בהעלותך (סי' פ"ה) ר"ש בן מנסיא אומר ותאכל בקצה המחנה במוקצין שבהם בגדולים שבהם, וכה"א וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין. ובב"ק (דף צ"ב) ומקצה אחיו לקח חמשה האנשים אלו הנכפלים בשמות, ובאמת מצאנו שבא על הקצה השני הגרוע, ויעש כהני מקצות העם (מ"א י"ב), וגם עמ"ש ומקצה אחיו, ועל בקצה המחנה יש דעה במדרש ובספרי שם שכוון על הקצה הגרוע, אולם פה שאמ"ל שיעמידו צופה את השפל שבעם בודאי כוון על העומד בקצה המעלה. ומ"ם מקציהם מ"ם השימוש ונחסר הדגש שאחריו : (מלבי"ם באור המלות)

[ג] וְרָאָה אֶת-הַזֹּרֵב בָּאָה עַל-הָאָרֶץ וְתִקַּע בְּשׁוֹפָר וְהִזְהִיר אֶת-הָעָם:

רָס"י ורָחָה אֶת הַחֶרֶב. הַמָּה הַגֵּיּוֹת : (רָס"י)

מצודת דוד וראה. וכאשר ראה שכבר באה ותקע אז בשופר להיות לסימן והזהיר בזה את העם להיות נשמרים מן החרב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וראה, אם יראה שהחרב באה על הארץ דהיינו שהאויב מנצח וכובש העיר, ואז יתקע בשופר להזהיר את העם שימהרו לברוח : (מלבי"ם באור הענין)

ד וְשָׁמַע הַשְּׂמִיעַ אֶת-קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִזְהָר וְתָבוּא זָרֵב וְתִקְוֶהוּ דָמוֹ בְּרֹאשׁוֹ יִהְיֶה:

רָס"י דמו בראשו יהיה. עון מיתתו ידרס מיד עלמו ספסע בנפשו : (רָס"י)

מצודת דוד ולא נזהר. לא קבל האזהרה להיות נשמר ובעבור זה לקחו החרב והרגו : דמו בראשו. ר"ל עון מיתתו על עצמו אבל אין להאשים את הצופה כי הוא עשה את שלו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושמע ר"ל כי היה בענין השופר שני ענינים, א. יש סימנים בתקיעת השופר שכל מבין הסימנים יודע איך יעשה ובאיזה צד יברח או איך ינצל, ועז"א ושמע השומע את קול השופר ר"ל מי ששומע ומבין סימני התקיעות והאותות שהקול מורה עליהם ולא נזהר דמו בראשו יהיה הוא מתחייב בנפשו, ב. שאף מי שאינו יודע אותות השופר וסימניה, עכ"פ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דמו בראשו יהיה. לשון זה לא מצאנו רק גבי מיתת סקילה, ובא תמיד דמיו בלשון רבים (כמ"ש טעם הדבר בסי התו"ה קדושים סי' ק"ג), ועל שמתחייב בנפשו יאמר תמיד דמו בראשו, ולכן מוכרח לשתפו עם דמך בתוכך היה, ר"ל שאין לו כפרה, כי לא עשה תשובה ואשמת דמו נשאר בו לא ימחה : (מלבי"ם באור המלות)

ה אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמַע וְלֹא נִזְהָר דָּמוֹ בּוֹ יִהְיֶה וְהוּא נִזְהָר נִפְשׁוֹ

רָס"י והוא נזהר נפשו מלט. אם נזהר היה נמלט : (רָס"י)

מצודת דוד את קול השופר שמע. כי הלא שמע קול השופר המזהיר והוא לא קבל האזהרה ולא נשמר לכן עון מיתתו עליו : והוא. אבל אם היה הוא נזהר באזהרת השופר והיה נשמר הנה מלט נפשו וכאומר הואיל והיה בידו למלט נפשו ולא מלט לכן מקבל עונש על מה שהפקיר נפשו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין את קול השופר שמע והיה לו להזהר ולברוח. וגם היה בענין השופר ענין שני מוסרי, שקול השופר הוא מעורר לתשובה והיו מתריעים על הצרות שישובו העם מעונותיהם, וע"ז הצד אמר את קול השופר שמע ולא ולא נזהר לשוב בתשובה דמו בו יהיה ר"ל בפנימיותו מה שלא תקן נפשו עכ"פ ע"י תשובה, שאם היה נזהר נפשו מלט היה ממלט נשמתו מני שחת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות השמע את קול השופר, את קול השופר שמע. הראשון מלשון הבנה, והשני מלשון שמיעה : (מלבי"ם באור המלות)

ו וְהִצִּיפָה כִּי-יִרְאֶה אֶת-הַזֹּרֵב בָּאָה וְלֹא-תִקַּע בְּשׁוֹפָר וְהָעָם לֹא-נִזְהָר וְתִבֹּא זֹרֵב וְתִקְּוֹז מֵהֶם נֶפֶשׁ הוּא בְּעוֹנֵוֹ נִלְקָז וְדָמוֹ מִיַּד-הַצֹּפֵה אֲדָרְשׁ : (פ)

מצודת דוד והצופה. אבל הצופה אשר יראה את החרב באה ולא תקע בשופר להזהיר את העם וא"כ לא היה העם נזהר להיות נשמר : הוא בעונו נלקח. ר"ל עם כי בודאי הומת בגמול עונו כ"א לא היה בו עון לא היה כח ביד החרב ללקותו עכ"ז אדרוש דמו מיד הצופה לענוש אותו על אשר לא הזהיר ובאה התקלה על ידו הואיל ובטחו עליו והוא מנע האזהרה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והצופה אבל אם הצופה לא הזהיר ע"י תקיעת שופר הגם שהנפש בעונו נלקח מ"מ אדרוש דמו מיד הצופה, אם במה שלא הזהיר מן האויב, ואם לפי המוסר מה שלא עורר לתשובה שע"כ היו נצולים : (מלבי"ם באור הענין)

ו וְאֵתָהּ בֶן-אָדָם צִפָּה גְּתִיתָךְ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָבָר וְהִזְהַרְתָּ אֶתְּךָ : (מלבי"ם באור הענין)

רס"י כופה נתחיד. כאותו הכופה הניתן להזהיר שלא תאבד נפש כן נתחיד להזהיר את ישראל : (רס"י)

מצודת דוד **צופה נתתיך**. נתתי אותך להיות כצופה לישראל וכאשר תשמע
מפי הפורעניות המיועדת לבא תזהיר אותם בשמי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה באר הנמשל, אתה הצופה העומד מצד בני**
ישראל לתקן עניניהם **ושמעת** מפי דבר גזרה שגזרתי עליהם שאז החרב
באה בודאי **תזהיר אותם ממני** שישובו בתשובה וימלטו מן הגזרה
(מלבי"ם) באור הענין

[מ] **בְּאִמְרֵי כָרְשָׁע רְשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא דְבִרַת לְהִזְהִיר רְשָׁע**
מִדְרָכּוֹ הוּא רְשָׁע בְּעוֹנָו יָמוּת וְדָמוֹ מִיֶּדֶךָ אֲבַקֵּשׁ:

מצודת דוד **באמרי**. ר"ל לכן באמרי על הרשע אתה רשע הנה מות תמות
ואתה לא דברת את זאת להזהיר את הרשע לשוב מדרכו עם כי הרשע
ההוא ימות בעונו מ"מ אבקש דמו מידך כי אולי היה נזהר אם הזהרתו
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **באמרי לרשע**, הגם שגזרתי עליו הדין למיתה, הלא
אמרתי **רשע מות תמות**, שימות יען שהוא רשע, וא"כ אם יעשה תשובה
ויהיה צדיק לא ימות, וא"כ **אם לא דברתי להזהיר רשע מדרכו** אז תגרום
לו היזק בשתים, **א. שימות בעונו, ב. שהוא רשע ימות**, שימות רשע בלא
תשובה, וע"כ **דמו מידך אבקש** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ודמו מידך אבקש**. ולמעלה (פסוק ו') דמו מיד
הצופה אדרש, ויש הבדל בין דרישה ובקשה שאחריה מלת מיד, הדרישה
היא להעניש, כמו מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם, והבקשה היא בקשת
התשלומין בדבר שנכנס לערבון עליו, כמו אנכי אחטנה מידי תבקשנה,
אנכי אערבנו מידי תבקשנו, ור"ל את הנכנס כערב בעד הנפשות
שמסרתים בידך להשגיח עליהם, וכן תפס למעלה (סיי ג') לשון בקשה
מיד הצופה (מלבי"ם באור המלות)

[ט] **וְאֵתָה כִּי-הִזְהַרְתָּ רְשָׁע מִדְרָכּוֹ לְשׁוֹב מִמֶּנָּה וְלֹא-שָׁב**
מִדְרָכּוֹ הוּא בְּעוֹנָו יָמוּת וְאֵתָה נִפְשֶׁךָ הִצַּלְתָּ: (פ)

מצודת דוד **ואתה**. אבל אם אתה הזהרת את הרשע להיות נזהר מדרכו
לשוב ממנה והוא לא שב מדרכו : **הוא בעונו ימות**. כאומר וכי מפני
אזהרתך מת הלא בעונו ימות ואם כן אין דבר רע בא מן האזהרה אבל
בא ממנה דבר טוב כי אתה הצלת נפשך על ידה כי אם לא הזהרתו היה

עליך עונש על ההמנעה כי אולי היה נזהר אם הזהרתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה כי הזהרת ולא שב, תרויח בשתים, א. הוא בעונו ימות, לא אמר הוא רשע בעונו ימות, כי עכ"פ ישים לב קרוב למיתה ויעשה תשובה ותהא מיתתו כפרה, ב. שאתה את נפשך הצלת :** (מלבי"ם באור הענין)

וַיֹּאמֶר בְּן-אָדָם אֶמְרָא לְכֹל-בְּיַת יִשְׂרָאֵל כִּן אֲמַרְתֶּם לְאֹמֵר כִּי-פִשְׁעֵינוּ וְזוֹטֵאֲתֵינוּ עָלֵינוּ וּבָם אֲנַזְזֵנוּ נְמַקִּים וְאִיךָ זְוִיָּה:

רש"י **כן אמרתם. לפיכך אין אתם חפלים לשון כסודין אתם שלא תועיל לכם** **תשובה** **: (רש"י)**

מצודת דוד **כן אמרתם.** זאת אמרתם לאמר כי פשעינו וחטאתינו הם עלינו ר"ל באמת עשינו פשעים וחטאות : **ובם.** ובגמולם אנו נמקים בצרות ולא על חנם ואיך אפשר שנחיה ר"ל להיות נצולים מן ההמקה כי לא האמינו שהתשובה מועלת וכאלו אמרו בזה הואיל וכן הוא נתמיד בפשעים וכאשר **אבדנו אבדנו :** (מצודת דוד)

מצודת ציון **נמקים.** מלי המקה והמסה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כן אמרתם לאמר** ר"ל שהם אומרים שאין מועיל להם תשובה מצד שני טעמים, **א.** שידמו מצות ה' ואזהרותיו כמלך שצוה צווים על עבדיו והם עברו על פקודותיו, שהם חייבים, אם מצד שמרדו במלך, אם מצד שקלקלו את מלאכתו, ועל שניהם אין מועיל תשובה וחרטה, וז"ש שאתם אומרים כי **פשעינו** עלינו שמרדנו במלכו של עולם, ועוד שחטאותינו עלינו שהם המעשים עצמם שקלקלנו מלאכתו ועבודתו, ואיך יועיל תשובה, זאת שנית בהשקף ע"מ המצות והאזהרות באו לתועלתנו כדמיון הרופא המצוה על החולה שכן באו לטהר ולקדש את נפשותיכם, ואם עבר החולה על דברי הרופא עד שהוא נימק בחליו מה יועיל לו החרטה והתשובה, והוא כבר נימק בחליו ועז"א **ובם אנחנו נמקים,** וא"כ ואיך נחיה ע"י חרטה ותשובה ושמיעת קול שופר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **פשעינו וחטאתינו.** הפשעים הם המרדים, והחטאות הם הנעשים מסבת התאוה, לא מצד המרד כמ"ש בכ"מ (מלבי"ם באור המלות)

[יא] אָמַר אֱלֹהִים זִי-אֲנִי | זָאָם | אֲדַעַי יְהוָה אִם-אֶזְפֹּץ בְּמוֹת
הָרָשָׁע כִּי אִם-בְּשׁוֹב רָשָׁע מִדֶּרֶךְ וְזוּיָה שׁוֹבוּ שׁוֹבוּ
מִדֶּרְכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תִּמְוֹתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: (פ)

מצודת דוד חי אני. הריני נשבע אם חפצי במיתת הרשע כי חפצי שישוב מדרכו הרעה למען יחיה ר"ל אין כוונתי בהבאת העונש להתנקם בו כאלו הייתי חפץ במיתתו אלא הכוונה היא לעוררו לשוב מדרכו הרעה למען יחיה ולכן שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בהמנעכם מן ההשבה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר אליהם, משיב להם בשבועה על שני טענות אלה, על הראשון אומר שציווי ה' לא ידמו לצווי ב"ו שאם יעברו על פקודתו רוצה לענוש ולהנקם מן החוטא ולהמיתו דוקא, אבל ה' כל חפצו בתקנת בריותיו ולהחיותם, וגם כשחטאו וגזר עליהם עונש אין תכלית העונש כדי להעניש ולהנקם, רק כדי שע"י העונש ישים על לבו לשוב ולתקן מעשיו להבא, וגם אם יגזור מיתה על הרשע אין תכליתו מות הרשע, רק תכליתו שע"י יראה רשע אחר וישים על לבו לשוב, וז"ש **אם אחפוץ במוות הרשע** זה אינו החפץ והתכלית המכוון, **כי אם תכליתו הוא בשוב רשע אחר מדרכו ע"י יראת העונש וחייה**, וא"כ חפץ ה' הוא חיי הרשע ולא מותו, וכשיתקן מעשיו להבא חיו יחיה, ואם מצד השני שנטמאתם ואתם נמקים ע"י מעשיכם **שובו שובו מדרכיכם הרעים**, ע"י שתשובו תשובו לאיתנכם ותתקדשו ותרפאו מחלייכם, **ולמה תמותו** הלא יש לכם רפואה (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות **במות הרשע כי אם בשוב רשע**. כבר יעדתי באילת השחר (כלל קל"ח) שהשם הנשנה יורה שאינו השם הראשון, ור"ל בשוב רשע אחר (מלבי"ם): באור המלות

[יב] וְאַתָּה בֶן-אָדָם אָמַר אֶל-בְּנֵי-עַמֶּךָ צְדָקַת הַצְּדִיק לֹא תִצְלָנּוּ בְּיוֹם פְּשָׁעוֹ וְרִשְׁעֹת הָרָשָׁע לֹא-יִכָּשֶׁל בָּהֶּם בְּיוֹם שׁוֹבוֹ מִרִשְׁעוֹ וְצְדִיק לֹא יוֹכֵל לְזוּזוֹת בָּהֶם בְּיוֹם זַטְאוֹתוֹ:

רש"י לחיות כה. כלדקתו : (רש"י)

מצודת דוד צדקת הצדיק. הצדקה שעשה הצדיק מאז לא תציל אותו מן העונש הראוי לבוא עליו ביום פשעו כ"א ענוש יענש : **ורשעת הרשע**. וכן רשעת הרשע שעשה מאז לא יהיה לו למכשול להמנע ממנו הטובה הראוי לבוא עליו ביום שובו מרשעו : **וצדיק**. אבל הצדיק לא יוכל לחיות בעבור

דבר הרשע ביום שיחטא ר"ל דבר הרשע מאבד ממנו החיים ביום חטאתו עם שאין מאבד חיי הרשע ביום שובו וכאומר עם כי שניהן עשו רשע ופשע עכ"ז מזה מאבד החיים ומזה אין מאבד כי הכל תלוי בזמן ההוא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם אמר אל בני עמך, ועתה הודיע להם שאין ה' מביט על מעשים הקודמים בין לטוב בין לרע, רק על מעשים של עתה, עד שצדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו, ר"ל שאינו דומה כב"ו שאם יחטא לפניו עבד ששרת לפניו תמיד באמונה יזכור צדקותיו הקודמים וימחול לו, ובהפך מי שהרשיע לפניו תמיד אף שישוב מדרכו לא יועיל כי ישמור איבתו בלבו להענישו, לא כן אצל ה', עת ימרוד הצדיק בו בפשע אז צדקתו הקודמת לא תצילנו והרשע השב מרשעו לא יכשל ברשעתו הקודמת, כי נמחל לו וכאילו לא היה מכשול בדרכו כלל, וצדיק לא יוכל לחיות בה ביום חטאתו, ר"ל שהגם שבאם יחטא הצדיק בחטא שוגג לא בפשע תועיל לו רשעת הרשע, ר"ל שאז יצרפו מעשיו נגד מעשה הרשע החוטא בפשע וזדון ויצא צדיק לערכו אבל אחרי שהרשע שב בתשובה והצדיק עשה חטא שוגג לא יהיה צדיק בערך הרשע ולא יזכה נגד מעשה הרשע הקודמים, כי אז יביטו על מעשה הרשע והצדיק של עתה, שהרשע שב בתשובה והוא צדיק, והצדיק חוטא, ונתהפך הדבר שהצדיק לא יחיה בסבת מעשה הרשע : באמרי לצדיק, אתה פי' הדבר איך לא תועיל צדקת הצדיק ביום פשעו, הוא אם אני אמרתי לו חיה יחיה בשהוא כולו זכאי, והוא בטח על צדקתו ועשה עול, שחשב שמצד שי"ל צדקות ומעשים טובים מרובים יוכל לעשות עול ולא יזיק לו, וכענין שאמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וא"כ הצדקות שלו הוא סבה אצלו אל עשיית עוול, עד שחושב שע"י שהוא צם ומתפלל יוכל לגזול ולעשוק ואין פשע, בזה כל צדקותיו לא תזכרנה, כי ע"י העון קלקל מעשיו הקודמים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות פשעו, רשעו, חטאתו. הפשע הוא המרד (כנ"ל י') ויצדק על הצדיק שמורד, לא כן הרשע שלא עבד את ה' ואינו מורד רק מרשיע, ומה שכתבתי ביום חטאתו הוא השוגג, וע"י בפירוש : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] באמרי לצדיק זזיה יזיה והוא-בטו על-צדקתו ועשה עול כל-(צדקתו) צדקתיו לא תזכרנה ובעולו אשר-עשה בו ימות:

רש"י לא תזכרנה. להלילו מליענש על עצירה זו : (רש"י)

מצודת דוד באמרי לצדיק. ר"ל לכן באמרי על הצדיק שיחיה והוא בטח

על הצדקה שעשה וישוב לעשות עול בחשבו שהמקום יכפר לו על העול בעבור שעשה הצדקה מימים רבים : כל צדקותיו. הנה כל הצדקות שעשה מאז לא תזכרנה לו להגן עליו מן המיתה אבל ימות בגמול העול אשר עשה : (מצודת דוד)

[יד] וּבְאִמְרֵי לְרָשָׁעַ מוֹת תָּמוּת וְשָׁב מִזֹּטְאֹתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה:

מצודת דוד ובאמרי לרשע. ובאמרי על הרשע מות תמות והוא שב מחטאתו ולא עשהו מעתה ועוד עשה את הטוב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובאמרי לרשע וכו' ושב מחטאתו ועשה משפט וצדקה, משפט בין אדם לחברו וצדקה בין אדם למקום, ומפרש נגד משפט. (מלבי"ם) באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות משפט וצדקה. הבדלם מבואר ישעיה (א') ובכל התנ"ך : (מלבי"ם) באור (המלות)

[טו] זָבַל יְשִׁיב רָשָׁע גְּזֵלָה יִשְׁלַם בְּזֻזְקוֹת הַזֵּזִים הֶלֶךְ לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עוֹל זָזוּ יוֹזִיָּה לֹא יָמוּת:

רש"י חבול. עבטו סאויתי להסיצו כבא השמש : (רש"י)

מצודת דוד חבול ישיב רשע. הרשע הזה כשחבל בחובו שלמת רעהו השיב לו כבוא השמש ושלם את הגזלה אשר גזל מאת רעהו ומעתה הלך בחוקות התורה המביאים את החיים לבל עשות עוד את העול : חיו יחיה. הנה הרשע הזה יחיה ולא ימות כפי הגזירה : (מצודת דוד)

מצודת ציון חבול. ענין משכון כמו אם חבל תחבל שלמת רעך (שמות כב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חבול ישיב רשע שעל עברות שבין אדם לחברו צריך להשיב מה שגזל חברו, מה שחבל ברשע ישיב, ומה שגזל ישלם דמיו הגם שא"צ דוקא להשיב גוף הגזלה כמו מריש שתקעה בבירה, ונגד צדקה בין אדם למקום בחקות החיים הלך ילך בחקים אשר יחיה בהם חיי עולם הבא, ויזהר לבלתי עשות עול להבא, חיו יחיה לא ימות בעבור חטאים הקודמים : (מלבי"ם) באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ישוב, ישלם**. ההשבה הוא כשמשיב גוף הדבר, והתשלומין הוא גם כשנותן מחירו: (מלבי"ם באור המלות)

[טז] כָּל- (זוֹטָאתוּ) זוֹטָאתוֹ אֲשֶׁר זוֹטָא לָא תִזְכְּרָנָה לוֹ מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה עֲשֵׂה זָוִין יוֹזִיָּה:

מצודת דוד **אשר חטא**. מאז עד לא שב : **לא תזכרנה לו**. להיות מת על ידם : **משפט**. הואיל ועתה עשה משפט וצדקה לכן יחיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כל חטאותיו אשר חטא לא תזכרנה לו**, ר"ל שלא תזכרנה לו מצד שחטא רק מצד שמשפט וצדקה עשה, כי בתשובה מאהבה יעשה מעונות זכיות, ויהיה דומה כאילו לא חטא רק שעשה משפט וצדקה, כי אם חבול ישיב וגזלה ישלם לא יוחשב לו חטא החבלה והגזלה רק זכות ההשבה והתשלומין שקיים מ"ע, כאילו לא חטא בעבר רק עשה זכות ומצוה שע"י חיה יחיה: (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמּוֹךְ לֹא יִתְכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי וְהִמָּה דֶּרֶכָם לֹא- יִתְכֵן:

מצודת דוד **ואמרו בני עמד**. ואם יאמרו לא יתכן דרך משפט ה' במה ששופט את האדם לפי מעשיו האחרונים כי יחשבו לומר שמהראוי הוא לחשוב הראשונים עם האחרונים אלו מול אלו ולפיהן יהיה המשפט : **והמה**. באמת החושבים כן דרכם לא יתכן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יתכן**. מלי הכנה ומתוקן וכן חותם תכנית (לעיל כח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמרו בני עמד לא יתכן דרך ה'**, כי אצל בני אדם יהיה להפך שיזכרו מעשים הקודמים וידונו אותו על פיהם, וזה מצד **שדרכם לא יתכן**, כי אחר ששב ממעשים הקודמים צריך להעביר עליהם ולישא פשע: (מלבי"ם באור הענין)

[יח] בְּשׁוֹב- צַדִּיק מִצַּדִּיקָתוֹ וְעֲשֵׂה עוֹל וּמֵת בְּהֵם:

רס"י **ומה**. **בהם**. **צבילם** **יענש** : (רס"י)

מצודת דוד **בשוב צדיק**. כי כשישוב צדיק מצדקתו ועשה עול הלא הוא מת בעת עשותו אותם ולטובה תחשב לו שלא יוסיף לחטוא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בשוב צדיק**, מוסיף לאמר שאדרבה הסברה נותנת להפך, שבעת **ישׁוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בהם**, ר"ל שאז ימות בצדקתו הקודם ובעול שעשה עתה, כי לפי ערך צדקתו הקודם יגדל יתר מאד העול של עכשיו, וכן. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ומת בהם**. הי"ל ומת בו, ועיין בביאור הענין (מלבי"ם באור המלות)

[יט] **וּבְשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצָדִיקָה עָלֵיהֶם הוּא יִזְוֶיהָ:**

מצודת דוד **עליהם**. הלא הוא יחיה בעבורם להוסיף משפט וצדקה כאשר החל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם** הוא יחיה, ר"ל אז יחיה ברשעתו הקודם ובמשפט וצדקה שעושה עתה, כי לפי ערך שהיה רשע מקודם יגדל יתר מה שעתה עושה משפט וצדקה כמ"ש במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] **וְאָמַרְתֶּם לֹא יִתְכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי אִישׁ כְּדַרְכּוֹ אֲשֶׁפּוֹט אֶתְכֶם בְּיַתְּ אֵל:**

מצודת דוד **ואמרתם**. איך תאמרו לא יתכן דרך ה' וכאומר הלא השכל מחייב דרך משפטי ולכן אשפוט גם אתכם כל איש כפי הדרך שהוא עתה בו וכאומר לזאת שובו מדרכיכם הרעים ומוסב הוא לתחילת הענין שאמרו ישראל כי פשעינו וכו' ואיך נחיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואמרתם**, וגם ע"ז תאמרו **לא יתכן דרך ה'**, והתשובה לזה הוא, **איש כדרכיו אשפוט אתכם** שאני איני מביט על דרכו של עתה לבד, רק אביט על כל דרכיו, ואשקיף על דרכו עתה לפי ערך של הדרך שהלך בה מקודם, שיגדל עתה דרכו עתה אם נשתנה מערכו הקודם הן לטוב הן לרע : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וַיְהִי בְּשֵׁתֵי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּעֵשְׂרֵי בְּזֻמְשָׁה לְזֻזְדֵּשׁ לְגָלוּתָנוּ
בָּא-אֵלַי הַפְּלִיט מִירוּשָׁלַם לֵאמֹר הִכְתָּה הָעִיר:
הָעִיר:

מצודת דוד בשתי עשרה שנה. מוסב על לגלותינו ר"ל י"ב שנה לגלות יהויכין שאז גלה יחזקאל עמהם: **בעשירי**. בחדש העשירי ובחדש החמישי שלפניו היה החורבן ונתחדשה השנה בחדש השביעי כי חשבון שנות העולם הוא מתשרי ומנין החדשים המה מניסן: **הפליט מירושלים**. הנמלט מן ההרוגים בא אלי לאמר לי שהוכתה העיר ר"ל שכבשה והכו אנשיה: (מצודת דוד)

מצודת ציון הפליט. ענין המלטה כמו ויבא הפליט (ראשית יד): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (כא-כב) **בא אלי הפליט**, הנה למעלה (כ"ד כ"ה) אמר שביום החורבן יבא הפליט להשמעות אזנים ביום ההוא יפתח פיך את הפליט ותדבר ולא תאלם עוד והיית להם למופת, אמר לו, שהוא יודיע לו קודם בנבואה שכבר נחרב הבית, והפליט לא יבא רק להשמעת אזנים, כי השמועה ששמע בנבואה לא שמע באזניו הגשמים רק ראה במראה, והפליט ישמיע בפועל, והנה ה' אמר לו (ג' כ"ו) ולשונך אדביק אל חכך ונאלמת ולא תהיה להם לאיש מוכיח כי בית מרי המה, ובדברי אותך אפתח את פיך, וכן היה יד אליו בערב לפני בוא הפליט עד שהפליט לא בא רק להשמעות אזנים וה' פתח פיו שיגיד אל העם לפני בוא הפליט והיה פיו הנאלם תמיד פתוח עד שבא הפליט, ואחר שבא הפליט נשאר פיו פתוח, ר"ל כי יחזקאל לא נתיחד לנבא על החורבן שע"ז נתיחד ירמיה להנבא בירושלים, ששם היה עדיין תקנה בתשובה, ואם היה צדקיה שומע לקולו ויוצא אל נבוכדנצר לא היה מחריב את העיר, אבל בגלות בבל לא היה הדבר תלוי, אדרבה בא להם ציווי מירמיה שיולידו שם בנים ובנות כי ישבו בגלות שבעים שנה, והיה פי הנביא נאלם שמה כי האפשריות תלוי בנבואת ירמיה, רק אחר שנחרב הבית אז ניתן רשות ליחזקאל לנבאות כי נשלם שליחות ירמיהו ומאז נפתח פיו לנבאות אל הכלל ולא נאלם עוד, ובשגם כי עד עתה לא האמינו עדיין והיו ביניהם נביאי שקר שנבאו שהמקדש לא יחרב, ואחר ששמעו מן החורבן התחילו להאמין לדברי הנביאים ולהאמין בה', ומאז לא נאלם פי המוכיח בדבר ה' (מלבי"ם): באור הענין

[כב] וַיֵּד-יְהוָה הָיְתָה אֵלַי בְּעָרֵב לְפָנַי בּוֹא הַפְּלִיט וַיִּפְתְּזוּ אֶת-
פִּי עַד-בּוֹא אֵלַי בְּבִקְרִי וַיִּפְתְּזוּ פִּי וְלֹא נְאֻלַּמְתִּי עוֹד: (פ)

רס"י ויפתח את פי. כמו שאמר בראש הספר (לעיל ג) ונאלמת ולא תהיה

לחיי מוכיח ואח"כ אמר לו (לעיל כד) ביום קחתי מהם את מעוז' יצא הפליט אליך ביום ההוא יפתח פיך את הפליט ולא תאלם עוד : עד בוא אלי צבקר. כלומר בעוד בואו אלי צבקר כמו לפני בואו אלי צבקר : (רס"י)

מצודת דוד ויד ה'. רוח הנבואה באה אלי בהערב שלפני היום ההוא : **ויפתח את פי וכו'.** ר"ל עד הזמן שבא אלי הפליט בבוקר דבר בי הנבואה לומר שמעתה אוכל לפתוח פי להוכיחם אף מלבי על כי מעתה ישמעו לי ר"ל עד הבוקר דבר בי הנבואה שיפתח פי : **ויפתח פי.** ר"ל וכן היה כי מאז נפתח פי ולא נאלמתי עוד כי בבוא הפליט ראו שהאמת עמדי ונפתח פי וכמ"ש ביום ההוא יפתח פיך את הפליט וכו' (לעיל כד) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויד. כח חוזק הנבואה : (מצודת ציון)

[כג] ויהי דבר-יהוה אלי לאמור: **[כד]** בן-אדם ישבי החרבות האלה על-אדמת ישראל אמרים לאמר אזור' היתה אברהם ויירש' את-הארץ ואנזונו רבים לנו נתנה הארץ למורשה: (ס)

רס"י אחד היה אברהם. זה אחד מד' דברים שהיה רבי עקיבא דורש ואין רבי שמעון בן יוחאי תלמידו דורש כמותו וכך היה רבי שמעון דורש אברהם שלא נטווה אלא על מצווה אחת ירש את הארץ אנו שנטונו על מצוות הרבה כל שכן שלנו נתנה הארץ למורשה הוא שהנביא משיבס : (רס"י)

מצודת דוד **יושבי החרבות האלה.** וחוזר ומפרש על אדמת ישראל ויאמר על מתי מעט הנשארים בארץ אחד החורבן : **אחד היה אברהם.** הלא אברהם היה יחידי עכ"ז נתנה לו א"י למורשה ואנחנו הנשארים פה הלא לרבים נחשב למולו וכל הארץ נתנה לנו למורשה כי חשבו הואיל ונשארו בה יירשו את הארץ למשול בה כמאז וכאלו יאמרו אף אם אנו מתי מספר הלא אברהם היה אחד וירש את הכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **החרבות.** מלי חורבה : **למורשה.** מלי ירושה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **יושבי החרבות האלה,** אחר חורבן המקדש נשארו עדיין הרבה מישראל שישבו בחרבות ובשדות ומערות, וחשבו שעדיין יהיה ישוב בא"י ושקדושת א"י לא בטלה בעת החורבן, והנביא נבא להם שהארץ תהיה שממה לגמרי (כמ"ש מעוף השמים עד בהמה נדדו הלכו), ושגם הקדושה בטלה בעת החורבן (כמ"ש קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל) וז"ש כי **יושבי החרבות עדיין אומרים** שלא נתבטלה

ירושת הארץ ומביאים ק"ו אחד היה אברהם, הוא לא היה רק איש אחד שהאמין בה', ובכ"ז גרם זכותו שירש את הארץ ואנחנו רבים מאמינים, ובפרט לנו כבר נתנה הארץ למורשה מכבר, ובודאי לא בטל הירושה שכבר נתנה לנו מכ"ש מאברהם שניתן לו ירושה מחדש: (מלבי"ם באור הענין)

לכֹּן אָמַר אֱלֹהִים כֹּה-אָמַר | אֲדַעַי יְהוָה עַל-הַדָּם | תֹּאכְלוּ וְעֵינֵיכֶם תִּשְׂאוּ אֶל-גְּלוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפְּכוּ וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ:

רפ"י על הדם תאכלו וגו'. והארץ תירשן. בתמיה אם נלטויתם אין אתם שומרים על הדם תאכלו את מאכלי תפנוקים אתם אוכלים על ידי לזיחה שבורגין את בעלי ממון ונוטלין את ממונם : (רפ"י)

מצודת דוד על הדם תאכלו. זהו מין עכו"ם שהיו זובחים לשדים ואכלו סביבות הדם בסמוך לה ואמרו שהשדים אוכלים את הדם והם הבשר וכאלו מסובי' בשולחן אחד בהתחברות ואהב' רבה והתורה הזהירה עליו כמ"ש לא תאכלו על הדם (ויקרא יט) : ועינכם תשא. פונים אתם אל גלוליתם לעבד עבודת אלהות : ודם תשפכו. שפכתם דם נקי : והארץ תירשו. בתמיה וכי בעשות מעשים כאלה תירשו את הארץ וכאומר וכי טובים אתם מאותם שמתו ונשבו ומה לכם להדמות אל אברה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר אליהם, הודיע להם שהארץ לא נתנה להם רק בתנאי שישמרו את התורה כמ"ש ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו, והם עברו על ג' עברות החמורות המטמאים את הארץ גילוי עריות ושפיכות דמים ועבודה זרה, וז"ש על הדם תאכלו ועינכם תשא אל גלוליתם שהוא חטא ע"ז, ודם תשפכו הוא ש"ד, ואיך הארץ תירשו? (מלבי"ם באור הענין)

לְמַדְתֶּם עַל-זִרְבְּכֶם עֲשִׂיתֶן תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ טַמְאֶתֶם וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: (ס)

רפ"י עמדתם על חרצכם. כלומר כל צחונכם נתחזקתם על חרצכם : עשיתן תועבה. משכב זכור : (רפ"י)

מצודת דוד עמדתם על חרבכם. בכל עת עמדתם חגורים בחרבכם להיות נכונים להרוג נפשות : עשיתן תועבה. משכב איסור : טמאתם. במשכב הזנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון על חרבכם. כמו בחרבכם ובא על במקום הביית כמו וסגרו על מסגר (ישעיה כד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עמדתם על חרבכם עשיתן תועבה, ר"ל שבחרב אנסתם על תועבה ולטמא את רעהו ואת אשתו שהוא ג"ע, ואיך והארץ תירשו? : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] כָּה־תֹאמַר אֱלֹהִים כָּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה זֹז־אֲנִי אִם־לֹא אֲשֶׁר בְּזוֹרְבוֹת בְּזוֹרֵב יִפְלוּ וְאֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה לְזוּיָהּ נָתַתִּי לְאֹכְלוֹ וְאֲשֶׁר בְּמַעְרוֹת וּבְמַעְרוֹת בְּהַבֵּר יָמוּתוּ:

רס"י חָסַר בַּחֲרָבוֹת. בערים הצלורות ססופן להיות חריצים : וחָסַר בַּמַּלְכוּת. במחצא להטמן מן החרצ חָסַלָה צַם אֵת הַדָּבָר : (רס"י)

מצודת דוד אִם לֹא. הוא ענין שבועה כמו אם לא כאשר דברתם (במדבר יד) : אֲשֶׁר בַּחֲרָבוֹת. היושבים בערים הנחרבות עוד יפלו בחרב והשוכנים על פני השדה יפלו שמה וחית השדה תאכלם והנסתרים במצדות ובמערות ימותו בדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון במצדות. ענין מגדל חזק ומבצר כמו מצודת סלעים (שם לג) : ובמערות. חפירה בקרקע בבנין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חי אני, כי יכלו יושבי הארץ לגמרי, שמי שיהיה בערים החרבות יכלה בחרב אויב, והמתחבא בשדה ששם לא יהיה האויב תאכלהו חיה רעה, ובמערות יכלה בדבר, ועיי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׂמֹמֶה וּמִשְׂמֹה וְנִשְׁבַּת גְּאוֹן עֲזָה וְשִׁמְמוֹ הָרִי יִשְׂרָאֵל מֵאֵין עוֹבֵר:

מצודת דוד שִׁמְמָה. כי לא ישאר מי מכס : וְנִשְׁבַּת. יבוטל הגאון והגאווה שהיה לה מאיתן תקפה : מֵאֵין עוֹבֵר. מבלי ימצא שם מי עובר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומשמה. מלי שממון וכפל הדבר לרוב השממון : **ונשבת.** ענין בטול ומניעה : **גאון.** מלי גאווה : **עוזה.** ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי את הארץ שממה ומשמה, וגם מקומות העזים שהיו בה כמו המצודות והמבצרים שהיו בהרים שאין רגל אויב מגיע שם ישבתו, עד שגם ההרים יהיו שממה מבלי עובר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שממה ומשמה. ע"ל (וי י"ד) : (מלבי"ם באור המלות)

[כט] וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ שְׂמָמָה וּמִשְׁפָּה עַל כָּל-תּוֹעֵבֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ: (פ)

מצודת דוד כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : **על כל תועבות'.** בעבור כל תועבות' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו ושממות הארץ תהיה השגחיי עד שממנה יכירו כי אני ה' כי יראו שהיא שממה על כל תועבותם שהוא עונש השגחיי מכוון נגד העונות : (מלבי"ם באור הענין)

[ל] וְאֵתָה בֶן-אָדָם בְּנֵי עֵמֶק הַנְּדָבָרִים בְּךָ אֶצֶל הַקִּירוֹת וּבְפִתְנוֹי הַבְּתָיִם וְדַבֵּר-וְדַבֵּר אֶת-אֲזוֹד אִישׁ אֶת-אֲזוֹיו לֵאמֹר בָּאוּ-נָא וְשִׁמְעוּ מִה הַדְּבָר הַיּוֹצֵא מֵאֵת יְהוָה:

רש"י הנדברים בך. מתלולאים בך : (רש"י)

מצודת דוד הנדברים בך. ר"ל דברי ליצנות ולעג : **אצל הקירות.** כן דרך המספרים דבר סתר לעמוד סמוך אל הקירות מקום שאין אנשים עוברים בו לעמוד בפתח הבתים כי יבוא האחד בפתח חבירו והוא יוצא אליו אל הפתח ושמה מספרים דברים נסתרים : **איש את אחיו.** ר"ל מגלים מסתורים זה לזה כאחים אהובים : **בואו נא.** דרך לעג יאמרו בואו עתה ושמעו מפי הנביא מהו הדבר היוצא מאת ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון הקירות. מלי קיר וכותל : **חד.** אחד ונפלה האל"ף לקצר וכן הוא בלשון ארמי : **נא.** עתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בני עמך הנדברים בך, אחר שנפתח פי הנביא והתחיל

להוכיח את העם כמ"ש ויפתח פי ולא נאלמתי עוד, התחילו לדבר רע על הנביא בסתר איש בחדרי משכיתו, ובכ"ז בגלוי עשו את עצמם כאילו יראים את ה' והולכים לשמוע תוכחת הנביא, וז"ש **הנדברים בך אצל הקירות ובפתחי הבתים**, שאצל הקירות של חצר ביתם, ועד פתח הבית, ששם אין יושבים רק משפחת הבית, היו נדברים בך לגנאי, (שכל לשון דיבור שאחריו ב' הוא לגנאי, ובכ"ז **ודבר חד את אחד** כשמדבר לאיש זר אחד אל אחד מיוחד מן העם, ואף **איש את אחיו, יאמר באו נא ושמעו מה הדבר היוצא מאת ה'** עשו א"ע כמאמינים בדבר ה' וכרודפים לדעת את ה' ואת דבריו ע"י נביאו : (לא) **ויבואו אליך**, בכל זאת לא יפחדו מדברך כפוחדים אל ה' ואל דבריו, וזה בשתי פנים לפעמים כשהנביא מקבץ את העם להטיף להם ולהוכיחם, **יבואו אליך כמבוא עם** מתקבצים עם כלל הצבור, **וישבו לפניך עמי** ישבו כאילו הם השומעים בקולי, ובכ"ז **ואותם לא יעשו**, כי תחת שראוי להם לספר בפיהם המוסר והתוכחה, הם **עושים בפיהם עגבים** וליצנות, ותחת שראוי שיחרדו בלבם מפחד ה'. **אחרי בצעם לבם הולך** בענין שפיהם ולבם רחוק מה' ואיך יבואו לידי מעשה, וכמ"ש בפ"ך ובלבבך לעשותו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הנדברים בך. כל דבור שאחריו ב' [אם לא בא לציין דבור ה' אל הנביא] הוא לגנאי תמיד, (עמ"ש ירמיה ל"א י"ט, תהלות פ"ז ג'), ודבור הבא בנפעל, מורה ששנים מדברים ומחליפים הדברים זע"ז : (מלבי"ם באור המלות)

[לא] **ויבואו אליך כמבוא-עם וישבו לפניך עמי ושמעו את-דבריך ואותם לא יעשו כי-עגבים בפיהם המה עושים אחרי בצעם לבם**
הלקה:

כ"ז וישבו לפניך. כאילו הם עמי : עגבים. שחוק כמו עוגג : זלעם. גזילתם : (כ"ז)

מצודת דוד ויבואו אליך. והמה באים אליך כמבוא עם ר"ל באסיפה אחת והמה מתעכבים לפניך כאלו הם עמי וחרדים על דברי והמה שומעים את דבריך אבל לא יעשו אותה : **כי עגבים וגו'**. רק המה עושים בפיהם את דבריך לדברי לעג והתול ולבם הולך אחר חמדתם הוא הלצון אשר חמדו ואין מחשבתם לקבל דבריך ולעשותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון עגבים. עניינו לעג והתול כן ת"י : **בצעם**. ענין חמדה כמו מה בצע בדמי (תהלים ל) : (מצודת ציון)

[לב] וְהִנֵּךְ לָהֶם כְּשִׁיר עֲגָבִים יִפֶּה קוֹל וּמִטָּב נִגָּן וְשָׁמְעוּ אֶת-
דְּבָרֶיךָ וְעֹשִׂים אֵינֶם אוֹתָם:

רש"י והנך להם כשיר עגבים. והא את להון כזמר לצוזין : (רש"י)

מצודת דוד והנך להם. הנה דברי נבואתך בעיניהם כשיר הלעג בצחות המליצה כשבעל השיר יש לו קול יפה ומנגן בטוב בהכרעת הנעימה שתרבה החשק לשמוע אבל אין מה לעשו' כי אין בו לא צוואה ולא אזהרה : **ושמעו**. כן הם שומעים את דברך שמיעת האוזן לבד : **ועושים אינם אותם**. הוא כמו הפוך ואינם עושים אותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנך ולפעמים יבואו אל הנביא לשמוע נועם מליצותיו בעת יטיף במשל ומליצה, ואז הנך להם כשיר עגבים יפה קול ומטב נגן, בענין שנעים להם לשמוע דברי הנביא מצד נועם המליצה וטיב השיר ויופי הדבור הממשיך לב השומע, ומצד זה **ושמעו את דבריך**, ובכ"ז **ועושים אינם אותם** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יפה קול ומטיב נגן, אל השיר בפה ילוה ג"כ הניגון בכלי, ותנאי השיר יפה קול, ותנאי הכלי מטיב נגן : (מלבי"ם באור המלות)

[לג] וּבְבֹאֵה הַגָּה בָּאָה וַיִּדְעוּ כִּי נָבִיא הוּא בְּתוֹכָם: (פ)

רש"י ובצאה. הרעה אליהם : הנה צאה. כי אמת מוכנת היא לצא אז ידעו כי לא שחוק היו דבריך כי נביא אמת היה בתוכם : (רש"י)

מצודת דוד ובבואה. וכאשר תבוא העונש שאתה מייעד על המנעת עשות מאמריך : **הנה באה**. ר"ל אז יתמהו ויאמרו הנה באה נבואת הנביא ואז ידעו שהיה נביא בתוכם ודבר ה' היה בפיו ולא היו דבריו דברי שחוק להלעיג עליהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובבאה, אמנם על מה שהנביא מנבא להם עתידות ומזהיר כי יבא עליהם פורעניות לא ישיתו לב ולא יאמינו לדבריו עד יבא הפורעניות שנבא, ואז אין תועלת במה ששמעו דברי הנביא אחרי שלא עשו תשובה לעכב את הרעה כי **בבאה הנה כבר באה**, ונהיה הרע, ואין תועלת רק מה **שידעו** אח"כ **כי נביא היה בתוכם** שאז יאמינו שהיא נבואה אמתית, ואז כבר א"א לתקן העבר : (מלבי"ם באור הענין)

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה', אחר שחרב המקדש ונתבטל מלכות ב"ד ע"י שעני צדקיהו עור ויכניה היה בגולה, א"ל נבואה על הרועים שהם גרמו זאת כי לא רעו צאן ה' בנאות דשא, ואמר שצדקו משפטי ה' בהם שבטל מלכותם (מלבי"ם באור הענין):

[ב] בֶּן-אָדָם הִנְבֵּא עַל-רוּעֵי יִשְׂרָאֵל הִנְבֵּא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרָעִים כֹּה אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה הוּא רֹעֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ רָעִים אוֹתָם הֲלוֹא הִצֵּאתִי יָרְעוּ הָרָעִים:

רפ"י על רועי ישראל. על פרנסי ישראל : אשר היו רועים אותם. את עצמם היו מענגין מממון חזריהם אשר תחתיים : הלח האון ירעו הרועים. הלח משפט הרועים לרעות את האון ולא לרעות את עצמן : (רפ"י)

מצודת דוד על רועי ישראל. הם השרים מנהיגי העם כרועים המנהיגים את הצאן : הוי. יש להתאונן על רועי ישראל אשר היו רועים את עצמן להשמין את בשרם : הלוא. ד"ל הלוא משפט הרועים הטובים לרעות הצאן ולא את עצמן : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוי. ענין קריאה לצער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנבא על רועי ישראל, מפני שנבואה זו עתידה על הרועים בעתיד וגם כבר החלה באותו הדור על הרועים שהיו אז, אמר הנבא על רועי ישראל, בעתיד, וגם הנבא ואמרת אליהם לרועים הנמצאים האותו זמן, הוי רעי ישראל, ר"ל כי יש רועים הרועים בחנם ואינם נהנים משל צבור, ותכלית רעייתם הוא רק הנהגת הצאן וטובותם (כמ"ש בדוד ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאות צאן, ואמר במדרש שבדקו הש"י בצאן וכו'), וזה רק רועה הצאן, ויש רועה שמקבל שכר והגזה והחלב שייך לו בשכרו, וזה כבר ירעו הצאן אותו ג"כ שיאכל חלבם

וילבש צמרס, נמצא הוא רועה אותם והם רועים אותו ג"כ. והנה בדורות הקודמים היו רעי ישראל אשר היו רעים אותם ר"ל שלא היו נהנים מן הצבור רק רעו הצאן לבד, ועתה לא נמצאו רועים כאלה, כי הלוא הצאן ירעו הרועים, במה.(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אליהם לרעים. כפל הכינוי עם גוף הפעול מטעם שבארתי בפירוש (מלבי"ם באור המלות)

ג] אַתְּ-הַזֹּכֵל תֹּאכְלוּ וְאֶת-הַצֹּמֵר תִּלְבְּשׁוּ הַבְּרִיאָה תִּזְבְּחוּ הַצֹּמֵר תִּרְעוּ:

מצודת דוד את החלב תאכלו. אבל אתם אכלתם חלב הצאן ואת הצמר תלשיתם ועשיתם לכם למלבוש : הבריאה. השמנה שבהן זבחתם למאכל : הצאן. שאר הצאן לא רעיתם כראוי ר"ל השרים היו עוסקין לענג נפשם וגזלו עשירי העם ולא חששו בתקנת יתר העם : (מצודת דוד)

מצודת ציון הבריאה. השמנה כמו ועגלון איש בריא (שופטים ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שאת החלב תאכלו ואת הצמר תלבשו וגם את הבריאה תזבחו, הגם שתוכלו ליהנות מגיזתה וחלבה, ובכ"ז עכ"פ ראוי שגם אתם תרעו הצאן להשגיח עליהם, ואתם את הצאן לא תרעו, כי(מלבי"ם באור הענין)

ד] אַתְּ-הַזֹּכֵל לֹא זֹזְקֶתָ וְאֶת-הַזֹּכֵל לֹא-רַפֵּאתָ וְלִנְשִׁבְרֹת לֹא זֹבְשִׁתָּ וְאֶת-הַנְּדָחֹת לֹא הִשְׁבַּתָּ וְאֶת-הָאֹבֵדֹת לֹא בִקְשִׁיתָ וּבְזֹזְקָה רִדִיתָ אֹתָם וּבַפְּרָךְ:

כ"י את הנחלות. את הכחוסות מאין כח דולרושי"אש צלע"ז סכריכות חיזוק לתמוך בהן ביד : לא חבשתם. לקשור סכרי העלם זה עם זה כמשפט הרופאי' : ואת הנדחת. שנדחת מתוך העדר אל החוץ : רדיתם. יסרתם : (כ"י)

מצודת דוד את הנחלות. את הכואבות באחד מאיבריהן וצריכין חזוק הנה לא חזקתם אותן : ולנשברות. את הנשברת ביד או ברגל הנה לא קשרתם עליה כריכת מטלית : הנדחת. מן העדר : לא השבותם. אל העדר : האובדת. אשר לא נודע אנה היא : לא בקשתם. למצוא אותה : ובחזקה.

משלתם עליהם בחזקת היד ובעשות עמהם עבודת פרך ר"ל לא חזקתם העניים והנכשלים לקחת משפטם מיד העושקים ורק משלתם בהם לעשות עמהם מלאכתכם ולא חששתם להדריכם בדרך הישר ולהסיר מהם הדעות המשובשות : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנחלות. ר"ל כאוב באבר מן האיברים : **חבשתם.** ענין קישור כריכת המטלית על השבר כמו והנה לא חבשה (לעיל ל) : **הנדחת.** מלשון דחייה : **רדיתם.** ענין שלטנות וממשלה : **ובפרך.** ענין עבודה קשה המפדבת ומשברת את הגוף כמו לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את הנחלות לא חזקתם, נחלה היא שאינה בריאה כ"כ והיא רפה המזג וצריכה חיזוק. **והחולה** היא החולה לגמרי וצריכה רפואה וגם אותה **לא רפאתם,** וגם הנשברת שצריך לחבוש השבר לא חבשתם, וגם הנדחת ממקומה **לא השבתם,** וגם האבדת לגמרי **לא בקשתם,** עד שלא רעיתם הצאן לטובתם רק לרעתם, **כי בחזקה רדיתם אתם ובפרך** לאכול בשרים ולא לנהל אותם בהשגחה ובחמלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הנחלות, החולה. נחלה מצייר תחלת פעולת החולי שלכן בא בצורת הנפעל, והחולה הוא שם התואר על שכבר חלה בו החולי מכבר, הראשון די לו בחיזוק, והשני צריך רפואה : **לא רפאתם, לא חבשתם.** החיבוש היא על השבר עמ"ש ישע"י (ל' כ"ו) : **הנדחת, האבדת.** הנדח הוא חוץ למקומו, והאובד נעלם מקומו לגמרי, והדחתי אתכם ואבדתם (ירמיה כ"ז ט"ו) וע"י מ"ש ישע"י (כ"ז י"ג) : **רדיתם אתם.** הרדיה נקשר תמיד עם ב', לא תרדה בו בפרך (ויקרא כ"ה מ"ג מ"ו), לבד בד' מקומות נקשר עם מלת אותם, (פה), שם בנימין צעיר רודם (תהלות ס"ח), לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כ"ה נ"ג), עד רדתה (דברים כ'), כי פעל רדה נרדף עם ממשלה, רק שמורה הממשלה הקשה, שמוריד אותו מן החירות אל העבדות הקשה, ובזה י"ל שיתוף עם ירידה, ואם יורידנו מצד ממשלות עליו יצדק שימוש הב', כי הממשלה בא נקשר עם ב', המשול תמשל בנו, ואם יוסיף להורידו מצד עצמו, כמו הורדת הצאן פה, ובמ"ש בנימין צעיר רודם, שהמשילם שם לחיות, גער חית קנה, וכן הורדת העיר הנכבשת, יצדק שימוש הפעול, שמוריד אותם. ובמ"ש לא ירדנו בפרך לעיניך דרש בספרא ממלת לעיניך שאין הב"ד מצוים לכנס לביתו ולבדוק אח"ז, מוסיף רבותא שגם אם ירדה אותו שזה קשה מן הרדיה בו, שמחשיב אותו ירוד ונקלה מצד עצמו, אין הב"ד חייבים ליכנס לביתו לעיין ע"ז רק אם הוא לעיניך מחויבים למחות בו : (מלבי"ם באור המלות)

וְתַפְצִינָהּ מִבְּלֵי רַעָה וְתַהַיִינָהּ לְאֶכְלָהּ לְכָל-זֹמַת הַשָּׂדֶה

וּתְפוּצִינָה:

מצודת דוד ותפוצינה. ונפצו הצאן מסיבת היותם בלי רועה משגיח כראוי : **ותהיינה.** ובסיבת הנפוץ היו למאכל לכל חיות השדה כי באו למקום החיות הטרורפות ובעבור זה נפצו עוד יותר לברוח הנה והנה מיד החיות :
(מצודת דוד)

מצודת ציון ותפוצינה. ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותפוצינה, הנה הצאן צריכים אל הקיבוץ והרועה שומר את קבוצם, וע"י חסרון הרועה **נפצו,** וע"י שנפצו **נהיו לאכלה לכל חית השדה,** ועל ידי החיות שבאו עליהם **נפצו** עוד יותר : (מלבי"ם באור הענין)

וַיִּשְׁגּוּ צֹאנֵי בְּכָל-הַהָרִים וְעַל כָּל-גְּבֻעַת רְמָה וְעַל כָּל-פְּנֵי הָאָרֶץ נִפְצוּ צֹאנֵי וַאֲיֵן דֹּרֵשׁ וַאֲיֵן מִבְּקֵשׁ:

רס"י ישגו לאני. הולכות טועות על פני כל ההרים כלו' נעשו הפקר לעשות איש איש כרצונו ולא הוכחתם אותם ולא שפטת' בין איש לרעהו : (רס"י)

מצודת דוד ישגו צאני. ולזה המה תועים בהרים ובגבעות ואינם יודעים אנה הם הולכים : **ואין דורש.** לאספס יחד : **ואין מבקש.** את האובדת ר"ל בעבור זה הלכו בגולה והשחיתום העובדי כוכבים והנה הולכים נעים ונדים ואין מי מחזירם למוטב למען יהיו נושעים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ישגו. ענין תעייה בדרך כמו משגה עור בדרך (דברים כו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ישגו צאני. עדיין היה אפשריות שיחזרו מעצמם למקומם ויתקבצו, אבל ע"י הניפוץ שגו לעלות **אל ההרים,** ומשם **אל הגבעה** שתחתיו, (כמ"ש (ירמיה נ') צאן אובדות היו עמי רועיהם התעום הרים שובבים מהר אל גבעה הלכו שכחו רבצם, שע"י שעלו להר וירדו לגבעה נשכח מאתם מקומם). וע"כ **על פני כל הארץ נפצו צאני** כי שכחו רבצם, **ואין דורש ואין מבקש,** כי כשנאבדו הצאן ילך הרועה לבקשם, וכשלא ימצאם יתחיל לדרוש מאת האנשים אם לא ימצאום אדם שיתן סימנים וישיבם לו, ולא לבד **שאין דורש** מאת המוצא האבדה, כי גם **אין מבקש** את האבדה כלל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ההרים, גבעה.** הגבעות הם תחת ההרים ואין הר בלא גבעה (ישעיה ב' ב') : **אין דורש ואין מבקש.** בקשת האובד הוא כדי למצאו ובקשת ומצאת (דברים ד') בקשתי ולא מצאתי (שיר ג'), ודרישת האובד הוא לקחתו מיד המוצאו ע"י סימנים, עד דרוש אחיך אותו והשבות לו (דברים כ"ג). ולפעמים הדרישה קודם להבקשה, וידרשו ויבקשו (שופטים ו' כ"ט), תחלה דרשו ושאלו וכשלא מצאו תשובה הלכו לבקש. וכן אשר לא בקשו את ה' ואף לא דרשוהו (צפניה א' ו'), שהדרישה קלה מן הבקשה, וכן דרשו את ה' בקשו פניו (תהלות ק"ה) אבל בענין האבדה תקדם הבקשה שע"י הבקשה יודע לו מי המוצא ואז דרוש ידרוש מאתו : (מלבי"ם באור המלות)

לְכֹן רָעִים שָׁמְעוּ אֶת-דְּבַר יְהוָה: [ח] זָוִי-אֲנִי נָאִם | אֲדַעֲנִי יְהוָה אִם-לֹא יֵעַן הָיִית-צִאֲנִי | לְבֹז וְתַהֲיִינָה צִאֲנִי לְאֶכְלָה לְכֹל-זֹזִית הַשְּׂדֵה מֵאֵין רָעָה וְלֹא-דָרְשׁוּ רַעֲי אֶת-צִאֲנִי וַיִּרְעוּ הָרָעִים אוֹתָם וְאֶת-צִאֲנִי לֹא רָעוּ:

רפ"י וירעו הרועים אותם. חת עלמס : (כפ"י)

מצודת דוד **אם לא.** הוא ענין שבועה וגזם ולא אמך והרי הוא כאדם האומר אם לא יהיה כן אז יהיה כזאת וכזאת : **מאין רועה.** מסבת היותם בלי רועה משגיח כראוי : **אותם.** את עצמם רעו להשמין את בשרם : (מצודת דוד)

מצודת ציון לבז. מלשון בזה ושלל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **חי אני,** הוא גז"ד שיש עמו שבועה שאינו נקרע, **יען היות צאני לבז וכו', מאין רעה,** כי לסטים מזוין וחיה רעה דינו כאונס, אבל אם נכנס לעיר בשעה שאין דרך ליכנס הו"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס וחייב, בפרט בזה שמה שהיה **לבז** ומה שהיה **לאכלה** הוא מסבת **מאין רעה,** והו"ל כהולכה במקום גדודי חיה ולסטים שחייב, (כמ"ש בב"מ דף צ"ג), **ולא דרשו רעי את צאני** שהיה לו להציל ברועים ובמקלות בשכר, ובפרט שהם דינם כשומרי שכר כי **וירעו הרעים אותם** שרעו אי"ע, ולמה **ואת צאני לא רעו?** וגם אמר נגד מ"ש מאין רועה, בל תאמרו כי נסתלקתם משמירתם ולא רציתם להיות עוד רועים שהלא **וירעו הרעים אותם,** ושלחו בהם יד ואם כן למה **ואת צאני לא רעו :** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וירעו אותם.** ר"ל את עצמם : (מלבי"ם באור המלות)

ט לְכֵן הָרְעִים שְׁמַעוּ דְבַר-יְהוָה:

מצודת דוד לכן וכו'. על כי ארכו הדברים באמרו חי אני וכו' לכן אמר שוב לכן לכן הרועים וכו' וכן הוא דרך המקרא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן הרעים, ר"ל על כן אין לכם אמתלא שנסתלקתם מהיות רועים רק אתם הרועים, ושמעו גזרת ה' עליכם : (מלבי"ם באור הענין)

י כה-אמר אדני יהוה הנני אכל-הרעים ודרשתי את-צאני מידם והשבתיים מצאן ולא-ירעו עוד הרעים אותם והצלתי צאני מפיהם ולא-תהיין להם לאכלה: (ט)

רש"י ולא ירעו עוד הרועים אותם. את עצמם : (רש"י)

מצודת דוד הנני. הנה אני אפנה אל הרועים לשלם להם כגמולם : ודרשתי וכו'. ר"ל אענישם על אבוד הצאן והשבתיים מהיות עוד רועי צאן ולא ישמינו עוד את עצמם בחלב הצאן ר"ל אקח מהם השררה ולא יתענגו עוד בגזל העניים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ודרשתי. זה הלשון יאמר על תשלומי הגמול וכן אנכי אדרש מעמו (שם י"ח) : והשבתיים. ענין בטול ומניעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני אל הרעים, נגד מה שהיו צאני לבז ולאכלה זאת אדרוש מיד הרועים שחייבים לשלם כי פשעו בשמירתם, ונגד מ"ש ולא דרשו רועי את צאני העונש הוא והשבתיים מצאן, (ר"ל שיקח המלוכה והמשרה מידם) עד שלא ירעו עוד הרעים אותם, ונגד מ"ש וירעו הרועים אותם שרעו אי"ע, והצלתי צאני מפיהם : (מלבי"ם באור הענין)

יא כי כה אמר אדני יהוה הנני אני ודרשתי את-צאני ובקרתים:

רש"י ובקרתים. ל' צקור חולים : (רש"י)

מצודת דוד הנני אני. כאומר עם כי יוכלו הרועים הנה אני אקיים את דברי ואני אדרוש את צאני ואחקור אחריה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובקרתים. ענין חקירה ודרישה כמו לא יבקר הכהן (ויקרא יג) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי כה אמר ה', ר"ל ובל תחשבו כי עתה לא יהיה להם רועה כלל ויהיו הפקר. לא כן, כי הנני אני אחר שסלקתי את הרועים שמניתי עליהם אהיה אנכי בעצמי הרועה אותם, ודרשתי את צאני ובקרתים הביקור הוא לדעת מנינם, ולהשגיח על החסרים היכן הם (מלבי"ם באור הענין):**

מלבי"ם - באור המלות **ודרשתי, ובקרתים.** הבקור הוא לדעת תכונת הדבר וענינו, עמ"ש בסי התו"ה קדושים (סי נ"ד). ופה ר"ל בקור העדר בכלל לדעת את החסר, ובקור הצאן בפרט כמ"ש בפסוק (ט"ז כ'): (מלבי"ם באור המלות)

[יב] כְּבִקְרַתְּ רֵעָה עֲדָרוּ בְּיוֹם-הַיּוֹתָו בְּתוֹךְ-צֹאֲנֹ נְפָרְשׁוֹת כֶּן אֲבִקֵר אֶת-צֹאֲנֵי וְהִצַּלְתִּי אֶתְהֶם מִכָּל-הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נִפְצוּ שָׁם בְּיוֹם עֲנָן וְעֵרְפַל:

רש"י **נפרשות.** כשהן נפולות והוא הולך ביניהם ומאספן יחד : **ציוס ענן וערפל.** כי כן דרך האלון להתפזר ציוס המעונן : (רש"י)

מצודת דוד **כבקרת.** כמו שהרועה חוקר בעדרו ביום היותו בתוך צאנו והמה נפרשות שאז דרכו לחקור לדעת אם לא נעדר מה מהם כן אבקר אני את צאני ואציל אתהם ממקרי כל המקומות אשר נפוצו שם ביום בוא עליהם היום המר והחשוך ולפי שהמשילם לצאן אמר לשון הנופל בהם שדרכם להתפזר ביום ענן וערפל : (מצודת דוד)

מצודת ציון נפרשות. מל' הפרשה ופירוד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כבקרת רועה עדרו,** כאשר יבקר הרועה את העדר שהוא שלו אם רועה צאן של עצמו, שאז ישגיח היטב עליהם **ביום היותו בתוך צאנו נפרשות** אם ע"י שהיה יום חושך נפרשו הצאן ונפוצו, שאז תיכף ביום ההוא יבקר לדעת מנינים וענינם, **כן אבקר את צאני והצלתי אתהם מכל המקומות שנפצו** ע"י החשך ועורון המנהיגים והמונהגים ביום הגלות וההרג : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְהוֹצֵאתִים מִן-הָעַבְיִים וְקִבַּצְתִּים מִן-הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּיתִים

אֶל-אֲדָמַתְּם וְרַעֲיִתֵיכֶם אֶל-הָרִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶפְיָקִים וּבְכָל
מוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ:

מצודת דוד באפיקים. במקום המים ובמקום המיושב והמובחר : (מצודת
דוד)

מצודת ציון באפיקים. כן יקראו המקומות שנגרים שם המים בחתק כמו
כאפיקים בנגב (תהלים קכו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והוצאתים כי רבים באו לשבי בין העמים, כמ"ש יען
היות צאני לבז, ורבים נפוצו מן העמים אל הארצות כמ"ש ותהיינה צאני
לאכלה, מן העמים שהם תחת רשותם אוציאם, ומן הארצות שהם
מפוזרים אקבצם, והביאותים אל אדמתם ורעיתים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והוצאתים מן העמים וכו'. כלשון הזה למעלה (כי
ל') ושם התבאר (מלבי"ם באור המלות)

[יד] בְּמִרְעָה-טוֹב אֲרַעָה אֲתֶם וּבְהָרֵי מְרוֹם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
נְוֵהָם שֵׁם תִּרְבְּצָנָה בְּנוֹה טוֹב וּמִרְעָה שָׁמֶן תִּרְעִינָה אֶל-הָרִי
יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד במרעה טוב. ר"ל משפיע להם טובה מרובה וכפל הדבר רבת
פעמים לפי מרבית הטובה וההשפעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון נוהם. מדורם : תרבצנה. ענין השכיבה לנוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין במרעה, הצאן צריכים מקום מרעה לרעות ביום,
ומקום מרבץ לנוח שם בלילה, שזה נקרא נוה צאן, אמר המרעה יהיה
טוב, והנוה יהיה בהרים ששם בטוחים מחיות ולסטים, והגם שבהרים
אין המרעה שמן ואין הנוה טוב, כי קשה לעלות אל ההר, אמר שהנוה
יהיה טוב כי שם תרבצנה ושם תרעינה ולא יצטרכו לרדת משם אל
המרעה כי גם בהר יהיה המרעה שמן : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תרבצנה בנוה טוב ומרעה שמן תרעינה. הצאן ירעו
ביום, וירבצו וינוחו בלילה, בערב ירבצון (צפניה ב' ז') או כחום היום,
איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים, ומקום הרביצה נקרא נוה צאן, נוה
רועים מרביצים צאן (ירמיה ל"ג י"ב), בנוה תנים רבצה (ישעיה ל"ה),
ולפעמים כשמקום המרעה בטוח ירבצון שמה, כמ"ש נוה משולח שם
ירעה עגל ושם ירבץ (ישעיה כ"ז), מתנאי הנוה שיהיה טוב ר"ל בטוח

מזאבים ולסטים, ומתנאי המרעה שתהיה שמן וטוב: (מלבי"ם באור המלות)

[טו] אָנִי אֶרְעָה צֵאנִי וְאֲנִי אֶרְבִּיעִים וְאִם אֶרְדָּנִי יְהוָה:

מצודת דוד אני ארעה. ר"ל אני בעצמי אשגיח בתקנתם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואל תחשוב ששם יהיו בלא רועה כי אני אראה ואני ארביץ, שאשגיח עליהם בעת הרעיה ביום ובעת הרביצה בלילה כמ"ש הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה(מלבי"ם באור הענין)

[טז] אֶת-הָאֲבֹדָת אֶבְקֹשׁ וְאֶת-הַנְּדָחוֹת אֲשִׁיב וְלִנְשִׁפָּרֶת אֲזוּבֹשׁ וְאֶת-הַזּוֹלָה אֲזוּזֹק וְאֶת-הַשְּׂמִנָּה וְאֶת-הַזּוֹזָקָה אֲשַׁמֵּיד אֶרְעֶנָּה בְּמִשְׁפָּט:

רש"י ואת השמנה ואת החזקה. ההודפת ודוחפת את חזרותיה : (רש"י)

מצודת דוד אשיב. אל העדר : ואת השמנה ואת החזקה. המתחזקת על חברתה להדפה ולהכותה אותה אשמיד וארענה במשפט הראוי והנכון ר"ל אקח נקם מהעושים את העניים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין את האבדת אבקש וגם הנדחת ממקומה אשיב וכו', (כנ"ל ד' שעשו הרועים להפך), ואת השמנה ולא לבד שישמרם מחיה ולסטים כי גם יעשה משפט בין הצאן בעצמם עד שהשמנה והחזקה, היינו העשירים שנוטלים כל השפע ע"י עשרם והגבורים הנוטלים בזרוע אשמיד, כי ארעינה במשפט שיהיה מרעה לכל הצאן בשוה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואת החולה אחזק. לא לבד הנחלה גם החולה, ולא לבד ארפא כי גם אחזק, לכן לא כפל כמו בפסוק ד' : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] וְאֶתְנָה צֵאנִי כִּי אֶמַר אֶרְדָּנִי יְהוָה הֲנֵנִי שִׁפְטָ בֵּין-שְׁנֵי לָשָׁה לְאִיכָלִים וְקָלְתוּרָיִם:

רש"י בין שני לשה. בין בעלי אגרופין לחלשים : (רש"י)

מצודת דוד בין שה לשה. בין שה החלושי ובין שה החזקה : **לאילים ולעתודים**. בין מן האילים בין מן העתודי : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואתנה. כמו ואתן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני מפרש נגד השמנה שהם העשירים הלוקחים כל השפע ואין מניחים לעניים מאומה אומר הנני שופט בין שה לשה **לאילים ולעתודים**, שהאילים והעתודים בחזקם נוטלים כל המרעה ואין מניחים לעניי הצאן : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] הַמַּעַט מִכֶּם הַמְרֵעָה הַטּוֹב תִּרְעוּ וְלִתְר מִרְעֵיכֶם תִּרְמְסוּ בְּרִגְלֵיכֶם וּבִשְׁקַע-מַיִם תִּשְׁתּוּ וְאֵת הַנְּזוֹתָרִים בְּרִגְלֵיכֶם תִּרְפְּשׂוּן:

רש"י המעט מכס. את אשר החזקות שצכם רועות המרעה הטוב והלוואי לא תרמסו המותר ברגליכם ותאכלנה אותן שאר לאני אלא שאף מותר מרעיכם תרמסו ברגליכם ולא די לכם אשר משקה מים תשתו אלא שנהנתו ברגליכם תרפושין : ומשקע מים. המים הכלולים ששקע הטיט ולא נעכרו ברגלי' והדוגמא כתרגומו הזעיר לכוון דפרנוס טב אתון מתפרנסין ומותר פרנוסכוון דיסין ברגליכוון ומשתי מתקון אתון שתן וית מותרא ברגליכוון אתון דיסין : (רש"י)

מצודת דוד המעט. כאלו אל החזקות ידבר המעט לכם שאתם רועים המרעה הטוב אלא שגם המרעה שהותרתם תרמסו ברגליכם שלא יהנו בהם שאר הצאן : **ומשקע מים**. מים צלולים ששקעה הטיט אותם תשתו ואת הנותר תדרכו ברגליכם לעכור אותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרמסו. ענין דריכה ברגל : **ומשקע**. ענין נפילת הדבר בעומק כמו ושקעה כיאור מצרים (עמוס יט) : **תרפושון**. ענין דריכה ורמיסה כמו מעין נרפש (משלי כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (יח-יט) **המעט מכס** מה שאתם **תרעו המרעה הטוב** עד שיתר **מרעיהם תרמסו וצאני הכי מן היושר והראוי שמרמס רגליכם תרעינה?** וכן המעט מכס **שמשקע מים תשתו** עד שעוד את המים **הנותרים ברגליכם תרפושון?** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ומשקע**. שמשקע הטיט למצולת המים והם נקיים,

והפוכו הוא הנרפש, שיעכר המים עד יעלה הרפש ויתערב בהם, וכן אז אשקיע מימיהם (למעלה ל"ב י"ד): (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וְצִאֲנִי מִרְמָס רִגְלֵיכֶם תִּרְעֵינָהּ וּמִרְפֵּשׁ רִגְלֵיכֶם תִּשְׁתַּיְנָהּ: (פ)

רס"י ולאני מרמס רגליכם וגו'. ועמי מותר מיכל שמשיכון אכלין ומותר משתי **שמשיכון** **שטן** : (רס"י)

מצודת דוד וצאני. ר"ל ושאר הצאן בעל כרחם יאכלו המרעה הדרוסה ברגליכם וישחתו המים הרמוסים ברגליכם ר"ל מושלי העם לקחו לעצמם מיטב הארץ והשחיתו עוד השאר הבא לחלק העניים : (מצודת דוד)

[כ] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי הַנְּנִי-אֲנִי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין-שֵׁה בְרִיָּה וּבֵין שֵׁה רְזָה:

רס"י **שה** **בריה**. חזקה : **רזה**. מייגר"א **בלעז** : (רס"י)

מצודת דוד **הנני אני**. ר"ל הנה אני הוא המושל על כולם ואשפוט בין שה **בריה** **המזקי** **לרזה** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בריה**. שמנה כמו ועגלון איש בריא (שופטים ג) : **רזה**. כחושה כמו ומשמן בשרו יוזה (ישעיה וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה' הנני אני** בהשגחתי, **ושפטתי בין שה בריה ובין שה רזה** שהבריה תתן דין וחשבון על שאכלה יתר מן הראוי ועשקה דלים ורצה אביונים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בריה**. משפטו בריאה, ר"ל שמנה, כמו עשרה בקר **בריאים** (מ"א ד') : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] יַעַן בָּצַד וּבְכַתֵּף תִּהְיֶה דָפוּ וּבְקִרְיֵיכֶם תִּתְנַזְּזוּ כָּל-הַזְּזוּלוֹת עַד אֲשֶׁר הִפִּיצוּתֶם אוֹתָנָה אֶל-הַזְּזוּעָה:

מצודת דוד **בצד ובכתף**. אתם השמני' והחזקי' תהדפו בצד ובכת' ותנגחו

בקרן את הנחלוי עד אשר פזרת' אותן לנוס אל החוצ' : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובכתף. הוא רוחב היד ממעל במקום חבורו בגוף : **תהדופו.** ענין דחיפה והכאה כמו אשר תדפנו רוח (תהלים א) : **הנחלות.** הכאובות באחד מן האיברים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען (עתה אומר נגד החזקה) שהם **הדפו הנחלות עד שהוכרחו לצאת החוצה** וזה משל העריצים העושקים דלים וחלשים ולוקחים נחלתם ובוזזים את חלקם : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] **וְהוֹשַׁעְתִּי לְצִאֲנִי וְלֹא-תִהְיֶינָה עוֹד לִבִּי וְשִׁנְפֹּטֵי בֵּין שָׁה לְשָׁה:**

מצודת דוד והושעתי לצאני. אני אושיע את צאני ולא תהיינה עוד לכם לביזה ואשפוט בין שה חזקה ובין שה חלושה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והושעתי לצאני להציל אותם מבז ושפטתי, ויהיה גם כן משפט בין העושק והעשוק : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] **וְהִקְמוֹתִי עֲלֵיהֶם רָעָה אֶזְזֹד וְרָעָה אֶתְּחַן אֶת עַבְדֵי דָוִד הוּא יְרָעָה אֶתְּם וְהוּא-יִתְּיָה לָתֵן לְרָעָה:**

רס"י עבדי דוד. מלך מזרעו : (רס"י)

מצודת דוד והקימותי. אעמיד עליהם רועה אחד והוא ירעה אתהן במשפט הראוי ואת עבדי דוד אקים והוא מלך המשיח הבא מזרע דוד : **הוא ירעה אותם והוא יהיה להן לרועה.** כפל הדבר רבת פעמים לומר שהוא לבד יהיה המושל והשליט עליהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והקימותי נבא שאחר שישפוט ה' וירעה אותם בעצמו, אז תתגלה מלכות ב"ד, והוא יהיה הרועה תחת ה', וזה יהיה בגי' מדרגות, תחלה הוא ירעה אותם היינו שיעמוד איש מבית דוד שינהיג את ישראל לכוף אותם שיעשו משפט וצדקה, ואח"כ הוא יהיה להם לרועה, היינו שיקבלו הנהגתו וילמדו ממנו עד שיהיה רועה שלהם ברצונם, ואח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְעַבְדֵי דָוִד זְשִׁיא בְּתוֹכֶם
אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי:

מצודת דוד לאלהים. להושיע ולהציל : **ועבדי דוד.** הוא מלך המשיח הבא
מזרעו : **אני ה' דברתי.** א"כ בודאי כן יהיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אני ה' אהיה להם לאלהים, יקבלו עליהם מלכות
שמים ומלכות ה' תתגלה עד שיהיה להם לאלהים, **ועבדי דוד** יעלה
ממדרגת רועה למדרגת נשיא שהוא יהיה מלך המשיח, **אני ה' דברתי**
ר"ל זה דברתי כבר ע"י הנביאים אשר נבאו על המשיח (כמ"ש ויצא חטר
מגזע ישי) וכבר דברתי ופירשתי ענין המשיח בארך ע"י כל נביא כל חוזה
:(מלבי"ם באור הענין)

[כה] וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם וְהִשְׁבַּתִּי זִוְיָה-רָעָה מִן-הָאָרֶץ
וְיִשְׁבוּ בַּמְדְּבָר לְבָטָח וְיִשְׁנֶוּ בְּיַעְרִים:

רס"י וישנו ביערים. ת"י ויתעתקון בחורשא ויש לפותרו כלסון שינה :
(רס"י)

מצודת דוד וברתי. אז אכרות עמהם ברית שלום להיות מתמידים לשבת
בשלוה : **והשבתו וגו'.** ר"ל חית השדה לא יזיקו אותם וכמ"ש לא ירעו
ולא ישחיתו (ישעיה יא) : **וישבו במדבר.** אף במדברות וביערים מקום
החיות ישבו בטח וישנו שמה וערבה להם שנתם כי לא יחרידם מי :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וברתי, מפני שייראו להניח הצאן במדבר ביום מפני
השודדים, וביער בלילה מפני חיות רעות, אמר **שיכרות ברית שלום** שלא
יעבור רגל אויב ושודד, **וישבית חיה רעה,** וע"י **שיכרות ברית שלום**
וישבו במדבר לבטח ולא ייראו מפני חרב שודד, וע"י **שישבית חיה רעה**
יישנו בלילה **ביערות** : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וְנָתַתִּי אוֹתָם וְסִבִּיבוֹת גְּבֻעָתִי בְּרָכָה וְהוֹרְדֹתִי הַלְּשָׁם בְּעֵתוֹ
גְּשָׁמִי בְּרָכָה יְהִי:

רס"י ונתתי אותם וסביבות גבעתי. תהא נתינתה בצרכה, ונתתי כמו
והסכנתה : (רס"י)

מצודת דוד ונתתי אותם. אתן אותם במקומם ובכל סביבות גבעתי אתן ברכה : בעתו. בזמן שיש צורך בו : גשמי ברכה יהיו. כי מאד ירוו צמאת הארץ (מצודת דוד) :

מצודת ציון גבעתי. היא איי הגבוה מכל הארצות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי ומפני שעדיין ייראו הצאן כשלא יהיה דשא, אמר שיתן אותם, היינו המדבר והיערים, וסביבות של גבעתי, גם הסביבות שסביב איי וירושלים ויהיה שם ברכה, והורדתי הגשם בעתו בענין שיצמיח חציר לבהמה, גשמי ברכה יהיו, רצה לומר כל תחשוב שזה יהיה לקללה (כמ"ש שאם נפסקו גשמים בר"ה וחטאו ה' מורידם במדברות וביערים) לא כן כי יהיו לברכה, כי לא יתמעט הגשם מן הישוב עי"ז (מלבי"ם): באור (הענין)

[כז] ונתן עץ השדה את-פריו והארץ תתן יבולה והיו על-אדמתם לביטון וידעו כי-אני יהוה בשברי את-מוטות עלם והעלתיים ביד העבדים בהם:

מצודת דוד כי אני ה'. הנאמן במאמרו : מוטות עולם. מה שהכבידו עליהם הבבליים ואחז במשל מן השור שמשימים עליו בדי העול לחרוש האדמה (מצודת דוד) :

מצודת ציון יבולה. ענין צמח וכן ארץ נתנה יבולה (שם סז) : מוטות. הם בדי העול והוא מל' מטה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עד שיתן עץ השדה את פריו, והנה הברכות האלה כבר נמצאו בתורה ששם אמר ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וכו' וישבתם לבטח בארצכם, ואח"כ אומר ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואי מחריד והשבתי חיה רעה, והנה חשב שישבית מהם שפטיו הרעים שהם חיה רעה וחרב ורעב וידעו כי אני ה', ותחלה מציין אותם כצאן ואמר שישבו לבטח במדבר וביערים, ואח"כ מציין אותם כבני אדם שעץ השדה יתן פריו, בראשון מצייר שישבו לבטח בארץ העמים שיתבטל שעבוד מלכיות, ויסיר מהם קושי השיעבוד ובזה מצוירים כצאן שיושבים במדבר לבטח שהוא בארצות העמים שקראה בשם מדבר העמים למעלה (כי כ"ה) ואח"כ מצייר שיהיו כבני אדם וישבו על אדמתם לבטח ועתה מפרש נגד שתחלה ישבו לבטח בארץ העמים שיתבטל שעבוד מלכויות אמר וידעו כי אני ה' בשברי מוטות עלם שתחלה היו תחת עול העמים והיו עובדים אותם בהם וזה יופסק (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וְלֹא-יְהִי עוֹד בָּז לַגּוֹיִם וְזוֹיֵת הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלֶם וַיֵּשְׁבוּ
לְבַטּוֹן וְאֵין

מצודת דוד **וחית הארץ**. ר"ל עריצי הבבליים האכזרים שבהם או יאמר
על החיות המזיקות שלא ירעו עוד ולא ישחיתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ולא**, נגד שהיו למקצת גוים לבז, ששללו ממונם,
ומקצם היו במדרגת חיות רעות שאכלו הצאן בעצמם, אמר **שלא יהיו**
עוד לבז וגם החיות הפראיות שהם האומות הפראיים **לא תאכלם**, וישבו
לבטח היינו שישבו בין האומות בבטחה והשקט : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וְהִקְמוֹתַי לָהֶם מִטֶּעַ לְשֵׁם וְלֹא-יְהִי עוֹד אֶסְפִּי רֶעִב בְּאֶרֶץ
וְלֹא-יֵשְׁאוּ עוֹד כְּלַמַּת הַגּוֹיִם:

רש"י **מטע לשם**. קיום שיהא לשם עולם : **אסופי רעב**. טמוני רעב
מחמת **בזפת** **רעבון** **ועוני** : (רש"י)

מצודת דוד **מטע לשם**. נטיעה יפה והדורה להיות לשם תפארת בין העמים
: **ולא יהיו וגו'**. ר"ל לא ימצאו עוד בארץ אנשים שבא עליהם כליון הרעב
: **ולא ישאו**. לא יסבלו עוד כלימה מן העובדי כוכבים כי לא יצטרכו עוד
לבוא בארצו העכו"ם בעבור הלחם לשאת חרפתו כדרך הבא במחסור
בארץ **נכריה** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מטע**. מל' נטיעה : **אסופי**. ענין כליון כמו אסף אסיפס (ירמיה
ח) : **ישאו**. מל' משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והקימותי ואח"כ ישבו בא"י ושם יטעם בארץ במטע**
טוב שיהיו לשם, שלא יעקרו משם לעולם, וגם יהיה שם שובע עד **שלא**
יהיו עוד אסופי רעב, **ולא ישאו עוד כלמת הגוים** בענין שיגלו שנית
:(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אסופי רעב**. כי כשנאספו לא"י בזמן הגלות היו
סובלים שם רעב וכלימה : (מלבי"ם באור המלות)

[ל] וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֲכַלְהֵיכֶם אַתֶּם וְהִמָּה עַמּוֹל בַּיִת יִשְׂרָאֵל

נָאֵם

אֲדֹנָי

יְהוָה:

מצודת דוד וידעו. אז ידעו שאני עמהם והמה עמי החביב לי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, ואז ידעו כולם כי אני ה' אלהיהם אתם שדבק בהם השראת השכינה והנסים והנבואה, והמה עמי דבקים בעבודתי, ואז יצאו ממדרגת צאן אל מדרגת אדם, שעז"א. (מלבי"ם באור הענין)

[לא] ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אני אלהיכם נאם אֲדֹנָי יְהוָה: (פ)

רפ"י חלם חתם. אינכם כבהמות בעיני : (רפ"י)

מצודת דוד ואתן צאני. וחוזר ומפרש צאן מרעיתי הצאן שאני רועה אותם דעו שאדם אתם ר"ל אינכם בעיני כבהמות אלא חשובים וכדרך בן אדם ואני מייחד שמי עליכם להקרא אלהיכם ולא הייתי מייחד שמי עליכם אם הייתם בעיני כבהמות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתן צאני אדם אתם שתתעלו על ערככם הקודם כמעלת המדבר נגד החי, שכן מדרגת העובד את ה' נגד המדבר כמדרגת המדבר נגד החי : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לה

[א] ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: [ב] בן-אדם שים פניך על-הר שער והנבא עלי: עֲלֵיו:

מצודת דוד על הר שער. היא ארץ אדום היושבת בדרומה של איי אולם הנבואה ההיא נאמרה לפי שתולדותיהם מהר שער ומשם נפרדו לכן אמר הר שער : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שים פניך, מפני ששיבת שבות ישראל וחורבן אדום שהגלו אותם מארצם יהיו סמוכים, בחזותו שיבת ציון ראה ג"כ חורבן

אדום, והנה אדום הרעו לישראל בחורבן בית ראשון שהיו שמחים על מפתתם והיו עונשם ע"י נבוכדנצר ואח"כ ע"י הורדוס שהחריבו את ארצם אבל זה לא היה חורבן עולם, עז"א.(מלבי"ם באור הענין)

ג] וְאָמַרְתָּ לֹא כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי אֵלֶיךָ הַר-שֵׁעִיר וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ וְנָתַתִּיךָ שְׂמֹמָה וּבִשְׂמֹמָה:

מצודת דוד **הנני אליך. הנה אני אלחם עמך : ונטיתי ידי. להכות בך :** (מצודת דוד)

מצודת ציון **ומשמה.** מלי שממה וכפל הדבר לרוב השממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הנני אליך הר שעיר וכו' ונתתיך שממה ומשמה זה חורבן נבוכדנצר, אח"כ.(מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **שממה ומשמה.** ע"ל (הי ט"ו, וי י"ד) : (מלבי"ם באור המלות)

ד] עָרִיךָ זָרְבָה אָשִׁים וְאֵתָה שְׂמֹמָה תִּהְיֶה וַיִּדְעַתְּ כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד **ואתה. ר"ל כל הארץ בכללה : כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול :** (מצודת דוד)

מצודת ציון **חרבה.** מלי חורבן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עריך חרבה אשים ואתה שממה תהיה ע"י בית חשמונאי, וידעת כי אני ה' כי אז נכנסו לברית מילה וטבילה וקבלו אלהותם ונתגירו (מלבי"ם באור הענין)**

ה] יַעַן הָיִיתָ לָךְ אֵיבָת עוֹלָם וַתִּגְדַּר אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-יָדֵי-זָרָב בָּעֵת אֵיזֶם בָּעֵת עוֹן קָץ:

רס"י ותגר. ותשפל כמו (מיכה א) והגרתי לגיא אבניה שהיו מסגירין אותן לאויביהן כשהיו בורחין דרך ארלם וזו היא שאמר (עובדיה א) אל תעמוד על הפרק : בעת אידם. בעת כשמסרתים ביד אויב : בעת עון קץ. כסנגמר

קז עוונם ונתמלכה סאתם : (כס"י)

מצודת דוד יען. בעבור שהיה לך על ישראל שנאה שמורה מימות עולם והזלת דמי ישראל על ידי חרב בעת בוא עליהם אידם בחורבן הבית בעת בוא העון הממלא את הסאה ומשלים את הקץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון איבת. ענין שנאה כמו ואיבה אשית (בראשית ג) : ותגר. ענין הזלה ושפיכה כמו וכמים הנגרים ארצה (ש"ב יד) : אידם. ענין צער ומקרה רע כמו הלא איד לעול (איוב לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען, אבל אח"כ בעת נכנסו הרומיים לירושלים והם באו אז לעזרת ישראל, שמרו בלבם, האיבה הכבושה בלבם מעולם, ותגר את בני ישראל ע"י חרב, כמ"ש גם אתה כאחד מהם, ואל תעמוד על הפרק להכרית את פליטיו, וזה היה בעת אידם ר"ל בעת החורבן, שאז היה עון קץ, שהיה קץ לעונם ואחרית העונשים, שאחר שכבר נשלם עונם, וגם נחתם אידם היה ראוי לרחם עליהם וכ"מ שעשית היה מתוך האיבה לא לשום תועלת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותגר. כמו (מיכה א') והגרתי לגאי אבניה, תורידם לחרב : (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּלְכְּן וַיִּזֵּי-אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה כִּי-לָדָם אֶעֱשֶׂה וְדָם יִרְדְּפָה אִם-לֹא דָם שְׁנֵאתָ וְדָם יִרְדְּפָה:

כס"י לדם אעשך. נופל בחרב : דם שנאת. בזית את הזכורה שעבודתי היתה מסורה להם ושנאת להיות מלכלך עמך דם הרבן עבודתי ולכלוך דם הרוגים ירדפך וי"א רולחים אתה ירא כשאר כל אדם ורולחים ירדפוך וי"א דם שנאת אחיך שהוא בשךך ודמך : (כס"י)

מצודת דוד לדם אעשך. אעשה ארצך מלאה דמי הרוגים : ודם. אנשי שופכי דם ירדפוך : אם לא דם שנאת. וכי לא שנאת שופכי דם ומאד נשמרת מהם והנה עתה שופכי דם ירדפוך וישיגוך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן חי אני נחתם גזר דין בשבועה, כי לדם אעשך, כמו ששפכת דם כן תהיה מלאה דם הרוגים, ודם ירדפך, לא ירדפוך שבי ושלל, רק דם, ר"ל שמגמת רודפיך יהיה רק לשפוך דמך כמו ששמך אדום, אם לא דם שנאת שנאתך היה שנאת דם. לא שנאה מחמת תועלת ויראת נזק וכן דם ירדפך מדה כנגד מדה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **דם שנאת**. שנאת שנאת דם: (מלבי"ם באור המלות)

יז וְנָתַתִּי אֶת-הָהָר שֵׁעִיר לְשִׁמְמָה וְהִכַרְתִּי מִפְּנֵי עֵבֶר וְשָׁב:

מצודת דוד **את הר שעיר**. ר"ל שתולדותיהם מהר שעיר ומשם נפרדו: **לשממה ושממה**. כפל המלה יורה על מרבית השממון: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי** זה יהיה באחרית הימים והשממון יהיה עד שלא יהיה שם עובר ושב: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לשממה ושממה**. שממה שם בשקל שמלה, וכפל השם מורה שאחר שתהיה שממה יתן אותה לשממה שנית, כי יוסיף שממה על שממה: (מלבי"ם באור המלות)

יח וּמִלֹּאֲתַי אֶת-הָרִיו זֹזְלִיו וְגֵאוֹתַי וְכָל-אֲפִיקַי וְזֹזְלֵי-זָרָב וְכָל:

מצודת דוד **את הריו**. כי ינוסו על ההרים ושם ישיגם האויב ויהרגם: (מצודת דוד)

מצודת ציון **גבעותיך**. מל' גבעה והר: **וגיאותיך**. מל' גיא ועמק: **אפיקיך**. הם המקומות שהמים מוגרים שם בחוזק: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא שהעם ילכו בגולה**, רק **ומלאתי את הריו חלליו** ולא לבד במקום שלחמו על ההרים רק גם **גבעותיך** וכו' **חללי חרב יפלו בהם** שגם אחרי הכיבוש יהרגו את כולם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הרים, גבעות, גיא, אפיקים**. עיין למעלה (וי גי): (מלבי"ם באור המלות)

יט שְׁמִמּוֹת עוֹלָם אֶתְנֶךָ וְעָרִיךָ לֹא (תִישַׁבְּנָה) תִשְׁבְּנָה וַיִּדְעוּתָם כִּי-אֲנִי יְהוָה:

רס"י **ועריך לא תשובנה**. לא כמו שאמרתי למכרים (לעיל כט) ושבתי את

שְׁבוּת מַלְכִים וְשָׁבְתִי אֶת שְׁבוּת בְּנֵי עַמּוּן (יִרְמִיָּה מֵט) וְזוּ הִיא שְׁאֵמֶר (מִלְאֲכִי א) וְאֵת עַשׂוֹ שְׁנֵאתִי וְאֵתֵן אֶת הַרְיוֹ שְׁמֵמָה שְׁעֵתִידִים לְשׁוּמֹת עוֹלָם : (כִּס"י)

מצודת דוד שְׁמֵמֹת עוֹלָם. עַד עוֹלָם תִּהְיֶה שְׁמֵמָה וְעֵרִיךְ לֹא תִשׁוּבָנָה לְקַדְמָתָן : כִּי אֲנִי ה' . הַנְּאֻמָּן לְשֵׁלֶם גְּמוּל : (מִצּוּדַת דּוֹד)

מלבי"ם - באור הענין שְׁמֵמֹת עוֹלָם הַשְּׁמֵמָה הָאֲחֵרוֹנָה תִּהְיֶה לְעוֹלָם, עַד שְׁעֵרִיךְ לֹא תִשְׁבָּנָה וְאֵז וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲנִישׁ כַּמִּישׁ הַמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אַהֲרוֹס (מִלְאֲכִי א') : (מִלְבִּי"ם בְּאוֹר הָעֵנִין)

יג יֵעַן אֲמַרְךָ אֶת-שְׁנֵי הַגּוֹיִם וְאֶת-שְׁתֵּי הָאָרְצוֹת לִי תִהְיֶינָה וִירְשֻׁנָּה וַיְהִיָּה שָׁם הָיָה : (ס)

כס"י שְׁנֵי הַגּוֹיִם. יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה וּמִדְרַשׁ אֲגֵדָה ר' תַּנְחוּמָא דוֹרְשָׁן כִּלְפֵי שְׁהַלֵּךְ עַשׂוֹ אֵל יִשְׁמַעְאֵל לְהַתְחַתֵּן בּוֹ לְהַשִּׁיאוֹ שִׁיעוֹרֵר עַל יַחֲקָ עַל יְרוּשָׁתָ אֲבָרָהֶם וַיְהִירוֹג יִשְׁמַעְאֵל אֶת יַחֲקָ וְהָיָה אֲנִי גּוֹאֵל הַדָּם וְהַהֲרוֹג אֶת יִשְׁמַעְאֵל וְזֶהוּ יִקְרָבוּ יָמֵי אֲבָל אֲבִי וְאִירַשׁ אֲנִי אֶת יַחֲקָ וְאֵת יִשְׁמַעְאֵל (בְּרַאשִׁית כז) : וְה' שָׁם הִיָּה. יוֹדַע אֶת מַחֲשַׁבּוֹתֶיךָ : (כִּס"י)

מצודת דוד יֵעַן. בְּעַבּוֹר שְׁאֵמֶרְתָּ אֶת שְׁתֵּי הַגּוֹיִם וְכוּי הֵם יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל וְאַרְצוֹתֶם הֵנָּה מַעֲתָה תִּהְיֶינָה לִי וְאַנְחֵנוּ נִירַשׁ אֹתָן עַד עוֹלָם : וְה' שָׁם הִיָּה. כְּאוֹמֵר אֲבָל לֹא כֵן יִהְיֶה כִּי ה' הִיָּה שָׁם רִ"ל מְקוֹם מְקַדֵּשׁ וְהִיָּה שָׁם וְאִיךְ אִם כֵּן יַעֲזֹבֵנוּ בִידֶךָ : (מִצּוּדַת דּוֹד)

מלבי"ם - באור הענין יֵעַן אֲמַרְךָ שְׁאֵחִיכָּ בִימֵי הַגְּלוּת רַצִּית שִׁישְׂרָאֵל יִהְיוּ מִשׁוּעֵבְדִים תַּחֲתֶיךָ לְעוֹלָם וְאִישׁ יִהְיֶה שְׁלֶךְ עַד שְׁאֵמֶרְתָּ אֶת שְׁנֵי הַגּוֹיִם שֶׁהֵם יְהוּדָה וְעַשְׂרַת הַשְּׁבֵטִים וְשְׁנֵי אַרְצוֹתֵיהֶם לִי תִהְיֶינָה וִירְשֻׁנָּה, וְה' שָׁם הִיָּה וְאֵתָה אֹמֵר שְׁתִּירַשׁ גַּם אֶת ה' אֲשֶׁר שָׁם הִיָּה, כִּי אֵתָה אֹמֵר שְׁאֵדוּם נִכְנַס תַּחַת יִשְׂרָאֵל, שִׁישְׂרָאֵל חִלְלוּ אֶת ה', וְאַתֶּם הַגּוֹי אֲשֶׁר בָּחַר ה', (וְאֵמֵר נִגַּד מִישׁ אֶת שְׁנֵי הַגּוֹיִם). (מִלְבִּי"ם בְּאוֹר הָעֵנִין)

מלבי"ם - באור המלות לִי תִהְיֶינָה. כְּמוֹ הֵנָּה אֲפִי וְחַמְתִּי נִתְכַּת (יִרְמִיָּה ז') : וִירְשֻׁנָּה. מוֹסֵב גַּם לְמַטָּה וְיִוִּירְשֵׁנוּ אֹתָהּ וְאֵת ה' [אֲשֶׁר] שָׁם הִיָּה : (מִלְבִּי"ם בְּאוֹר הַמְּלוֹת)

יא לְכֵן זִוִּי-אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְעַשִּׂיתִי כְּאִפְרָי וְכִקְנָאֲתָךְ אֲשֶׁר

עֲשִׂיתָהּ מִשְׁנֵאתֶיךָ בָּם וְנִזְדַּעְתִּי בָּם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁפֵּטָךְ:

רז"י ועשיתי כאפך. כאותה האף שעשית לישראל לעשה לך : ונודעתי **בס.** כאשר אשפטך אז יכירו את גבורתי : (רז"י)

מצודת דוד ועשיתי. אעשה לך כפי אפך וקנאתך אשר עשית להם מרוב השנאה שיש לך עליהם ר"ל אעשה עמך בערך שעשית עמו : ונודעתי **בס.** אהיה נודע וניכר בין בני ישראל למשגיח כאשר אשפטך מה שעשית לו : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכקנאתך. ענין כעס כמו הם קנאוני בלא אל (דברים לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן חי אני ועשיתי כאפך שעייז עשית לישראל רעות רבות בימי הגלות ע"י אף וקנאה כאילו קנאת קנאת אלהים וזה עשית משנאתיך ונודעתי **בס** שאז כאשר אשפטך אודיע שהם עמי ואנכי אלהיהם ויודע האמונה האמתית : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בס.** מוסב על פעל עשית : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וידעת כי-אני יהוה שמעתי | את-כל-נאצותיך אשר אמרת על-הרי ישראל לאמר | (שממה) שממו לנו נתנו לאכלה:

מצודת דוד וידעת. אז תדע ששמעתי את כל דברי בזיוןך שאמרת על הרי ישראל הנה שממו כי אנשיהם נתנו לנו לאכלה ולא נשאר שם מי מהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון נאצותיך. ענין בזיון כמו כי נאצו האנשים את מנחת ה' (ש"א ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ונגד מ"ש את שתי הארצות אמר) וידעת כי אני ה' שמעתי נאצותיך שבזה היית מנאץ אותי, במה שאמרת על הרי ישראל לאמר שממו, שאמרו שהם שוממים ע"י חטא ישראל שלא ימצאו ישראל יושבים שם, רק לנו נתנו לאכלה, והירושה לא לגור שם לבד רק לאכול הפירות הגדלים שם : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וַתִּגְדְּלוּ עָלַי בְּפִיכֶם וְהִעֲתַרְתֶּם עָלַי דְּבָרֵיכֶם אֲנִי שְׁמַעְתִּי: (ס)

רפ"י והעתרתם. הרציתם וכן ועתר ענן הקטרת (לעיל ח) לשון רבוי :
(רפ"י)

מצודת דוד ותגדילו. ואשר הגדלתם עלי בפיכם לדבר גדולות ודברי גאווה ואשר הרביתם עלי דבריכם בדברי חרוף הנה אני שמעתי את הכל ואין דבר נעלם ממני : (מצודת דוד)

מצודת ציון והעתרתם. ענין רבוי כמו ועתר ענן הקטרת (לעיל ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ונגד מ"ש וה' שם היה שירשו גם את ה') ותגדילו עלי בפיכם, ענין הספורים המבהילים באלהות, והעתרתם עלי דבריכם הפרטים שספרו על האלהות שיש בהם מהגנאי והדופי וההבל, גם זה אני שמעתי שנוגע לכבודי : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כְּשִׁמוֹן כָּל-הָאָרֶץ שְׁמַמָּה אַעֲשֶׂה-
לָהּ:

רפ"י כשמוח כל הארץ. כשאטול אני את מלכותי כי אז תשמח הארץ כענין שנא' ה' מלך תגל הארץ (תהלים לו) אז שממה אעשה לך : (רפ"י)

מצודת דוד כשמוח. בעת שתהיה שמחה בכל הארץ ואז אעשה אותם שממה וזהו בימות המשיח שיגולה מלכות שמים ותתרבה אז השמחה בעולם כמ"ש ה' מלך תגל הארץ וכו' (תהלים צו) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' (נגד מה ששמחת על מפלת ישראל) אעשה לך שממה, בעת שתשמח כל הארץ ע"י שישראל ישבו בשמחה ובשלוה, עד שתראה שמחת ישראל קודם מפלתך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (יד-טו) כשמח, כשמחתך. י"מ שהם שתי כפ"י הדמיון שמחת כל הארץ על שוממתך ידמה לשמחה ששמחתי על ישראל : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] כְּשִׁמוֹתֶךָ לְזוֹכֶלֶת בַּיִת-יִשְׂרָאֵל עַל-אֲשֶׁר-שְׁמַמָּה כִּן

אֶעֱשֶׂה-כָּךְ שְׂמֵמָה תִּהְיֶה הָר-שִׁעִיר וְכָל-אָדוּם כָּלָה וְיָדְעוּ
כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד כשמחתך. כערך השמחה שהיה לך על נחלת בית ישראל על
אשר נעשית שממה בערך הזה אעשה שמחה על שממותך : כי אני ה'.
הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (ונגד ששמחת על חורבן הארץ), כשמחתך וכי כן
אעשה לך שישמחו כולם על חורבן ארצך. (ונגד מה שדברת באלהות)
שממה תהיה הר שיעיר וכי שתשאר שממה לעולם, ובזה ידעו כי אני ה'
ויכירו אמתת אלהותי כמ"ש המה יבנו ואני אהרוס וקראו להם גבול
רשעה והעם אשר זעם ה' עד עולם : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לו

א ואתה בן-אדם הנבא אל-הרי ישראל ואמרת הרי
ישראל שמעו דבר-יהוה: **ב** כה אמר אדני יהוה יען אמר
האויב עליכם האזו ובמות עולם לבמורשה היתה לנו:

כס"י האח. שמחה : ובמות עולם. ארץ ישראל שהוא גובהו ונויו של עולם
:

מצודת דוד עליכם. על שוממותיכם אמר האח והוא ענין לשון שמחה :
ובמות עולם. גבהות עולם היא א"י הגבוה מכל הארצות היא היתה לנו
למורשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובמות. ענין גבהות כמו על במתי ארץ (ישעיה נח) : למורשה.
מלי ירושה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' אלהים, הנה יחזקאל נבא למעלה על
האומות השכנות לא"י והודיע חורבנם באשר שמחו על מפלת ירושלים,
והיה הנבואה על צור ובני עמון ומואב ואדום ופלשתים ועל צידון ולכל
אחד הודיע עונש אחר כי לא הושוו בחטאם נגד ירושלים, והנה בצור אמר
יען אשר אמרה צור על ירושלים האח נשברה דלתות העמים נסבה אלי

אמלאה החרבה, ששמחו על שהמסחר והעושר שהיה בירושלים יוסב אליהם, וז"ש **יען אמר האויב עליכם האח ובמות ועלם למורשה היתה לנו ר"ל שנירש במות עולם והמסחר הגבוה שכל העולם עולים שמה לסחורה, ולכן כה אמר ה' עליהם עונש (למעלה כ"ו) וז"ש כה אמר ה' ר"ל שכבר אמר העונש בנבואה מיוחדת וכן כולם : (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **כה אמר ה'.** במאמר הזה בא ששה פעמים הלשון **כה אמר ה'**, ולא נמצא מה אמר ה', עד הפעם הששית ? ולא נמצא דוגמתו במקרא, והוא פליאה נשגבה מאד באין איש מן המפרשים שם על לב, ואחרי העיון ראיתי שבכאן לא השלים הדבור, רק מציין בחמשה פעמים הראשונים שאמר **כה אמר ה'**, ר"ל שכבר אמר ע"ז נבואה מיוחדת, וציין חמשה נבואות שנבא על חמשה אומות למעלה, וציין פה החטא של כל אומה מה שחטאו נגד ישראל, ואמר **כה אמר ה'**, ר"ל מטעם זה אמר ה' פורעניות עליהם שכבר נזכר בספר, ובפעם הששית מוסיף נבואה על יתר אומות שלא נבא עליהם עדיין למעלה, כמ"ש בפירושי : **במות עולם.** כמו והרכבתיך על במתי ארץ : (מלבי"ם באור המלות)

ג **לְכֹן הַנְּבִיא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יֵעָן בְּיַעַן שְׁמוֹתַי וְשִׂאֵף אֶתְכֶם מִסְּבִיב לְהִיּוֹתְכֶם מוֹרְשָׁה לְשֵׂאֲרֵית הַגּוֹיִם וְתַעֲלֹוּ עַל-שִׁפְת לְשׁוֹן וְדַבַּת-עַם :**

רפ"י שמות ושארף אתכם מסביב. סכיניכם היו משתוממים ותומהין לשתוק ולראות בסוף חורבנכם ושארפי ותאזים ומלפיהם להיותכם מורשה לשארית הגוים : ותעלו על שפת לשון. ועכשיו צחורבנכם הכל מדברים ומדובבים צכם לאמר האח הרי שממו : **ודבת עם.** פארלמנ"ט צלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד **יען וביען.** הכפל לחזר ולומר בעבור זה לבד ראויים הם הגוים לשאת כלימה וכאשר יאמר בסוף הענין : **שמות ושארף אתכם מסביב.** ר"ל האומות מסביב השמו אתכם ובלעו אתכם למען תהיו למורשה לשארית הגוים הנשארי סביבותיכם : **ותעלו.** הייתם עולים על שפת ולשון ר"ל כולם היו מספרים ומדברים בכם : **ודבת עם.** כל עם מהעמים דברו בכם דברי גנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שמות.** מלי שממון : **ושארף.** ענין בליעה והמשכה אל הפה כמו שאפה רוח (ירמיה ב) : **ודבת.** ענין אמירה וע"פ רוב יאמר על האמירה הרעה וכן כי שמעתי דבת רבים (שם כ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנבא כה אמר ה', זאת שנית היו בני עמון שהם לקחו מנחלת בני ישראל והתיישבו שם, כמ"ש מדוע ירש מלכם את גד (ירמיה מ"ט) וכן אמר (עמוס א') על בקעם הרות הגלעד למען הרחיב את גבולם, וז"ש **יען וביען שמות ושאר אתכם**, שעשו אתכם שמה, ע"י ששאפו אתכם לקחת את גבולכם כדי להיותכם מורשה (וע"כ שלח את ישמעאל להרוג את גדליה בן אחיקם כדי שתשאר א"י שממה להיות להם מורשה), וחץ מזה ותעלו על שפת לשון ודבת עם, כמ"ש שמעתי חרפת מואב וגדופי בני עמון (צפניה ב') שגדפו את אמונתם וקדושתם, ולכן נבא עליהם (למעלה סי' כ"ה) **ז"ש כה אמר ה'** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שמות. מקור, והוא פעל יוצא. **ושאף**, הושאל ממשיכת הרוח אל תוכו אל כל התאב לבלוע איזה דבר : **על שפת לשון ודבת עם**. כמו את כל הגוים והלשונות, ר"ל שידברו במ גנות כל הלשונות והעמים, כי האיבה בין העמים תהיה מצד חילוק הלשונות ומצד חילוק הנמוסים וההנהגות, וכל לשון וכל עם ידבר במ לרעה : (מלבי"ם באור המלות)

יד לְכֹן הָרִי יִשְׂרָאֵל שְׁמָעוּ דְבַר-אֲדָנִי יְהוָה כֹּה-אָמַר אֲדָנִי יְהוָה לְהָרִים וּלְגִבְעוֹת לְאֶפְיָקִים וּלְגִבְעוֹת וּלְזָרְבוֹת הַשְּׂמָמוֹת וּלְעָרִים הַנְּעֻזוֹת אֲשֶׁר הֵיוּ לְבַז וּלְלַעַג לְשָׂאֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בְּסָבִיב:

מצודת דוד לכן וכו'. לפי שארכו הדברים לזה אמר שוב לכן וכן דרך המקרא בכל מקום : **הנעזבות**. מיושביהן : (מצודת דוד)

מצודת ציון לאפיקים. מקומות שהמים נגרים שם בחתק : **ולגאיות**. מל' גיא ועמק : **לבז**. מל' בזיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הרי ישראל כה אמר ה', מואב לא לקחו מגבול ישראל ולא עשו במ נקמה רק היו ביניהם ללעג ובוז, וז"ש **אשר היו לבז וללעג לשארית הגוים** ולכן נבא עליהם פורענות (למעלה סי' כ"ה) וז"ש **כה אמר ה'** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ולחרבות השממות ולערים הנעזבות. ר"ל לערים שנחרבו ונשארו שממה. כי יש חורבה שאינה שוממה אם משתדלים לבנותה עמ"ש ישעיה (מ"ט י"ט), ויש ערים שלא נחרבו רק שיושביהם עזבו אותם והלכו להן : **לבז, וללעג**. הבז הוא מפני שהדבר נקלה בעיניו, והלעג הוא מפני פחיתת מעשיו (ישעיה ל"ז כ"ב) : (מלבי"ם באור המלות)

ו לָכֵן כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵשׁ קִנְאַתִּי דִּבַּרְתִּי
עַל-שְׂאֵרֵיט הַגּוֹיִם וְעַל-אֲרָצוֹת כָּל־אֲשֶׁר נָתַנּוּ-אֶת-אֲרָצִי |
לָהֶם לְמִוְרָשָׁה בְּשִׂמְזוֹת כָּל-לֵבָב בְּשֵׂאֵט נָפֶשׁ לְמַעַן מִגְרָשָׁה
לְבוֹז:

רס"י למען מגרשה לבז. לפי פראו גירוסה לבז שהוטלה לבזיה : (רס"י)

מצודת דוד **אם לא**. הוא ענין שבועה וגזם ולא אמר : **באש קנאתי**. ר"ל
בחוזק כעסי : **להם**. לעצמם : **בשאט נפש**. בבזות אותם בנפש : **למען**
מגרשה. למען לגרש אותה להיות היא לבזיון ר"ל לא היה עיקר הכוונה
לטובת עצמם כ"א לבזות את ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **קנאתי**. ענין כעס : **כלא**. כמו כלה בה"א : **בשאט**. ענין בזיון
וכן בשאט בנפש (לעיל כה) : **מגרשה**. מלשון גרושין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'** הנה אדום ופלשתים הם נקמו נקמה
ע"י איבה שהיו להם על ישראל ורצו שתשאר ארץ ישראל שממה לא כדי
לקחת את ארצם רק שתשאר שממה, ועליהם **דבר באש קנאתו**, שיעשו
בהם נקמה בקנאה, וזה **דבר על שארית הגוים** (כי פלשתים כבר הוכו ע"י
פרעה ונשאר מהם רק שארית כמ"ש בירמיה (סי' מ"ז), **ואדום** היו **כולה**
אשר נתנו את ארצו להם למורשה בשמחת כל לבב ע"י ששמחו על מפלת
ישראל, **ובשאט נפש משנאה**, ולא רצו לירשה כדי לבנותה, רק **למען**
מגרשה שתשאר כמגרש שהוא מקום הפנוי לפני העיר שאין בו לא בית
ולא שדות וכרמים, וכן רצו שא"י תהי' כמגרש פנוי **לבז** ולקלון, ולכן נבא
עליהם פורעניות, על פלשתים למעלה שם, ועל אדום (בסי' ל"ה), וז"ש
כה אמר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מגרשה**. המקום הפנוי שסביב הישוב, וכן למעלה
(כ"ז כ"ח) ירעשו מגרשות : (מלבי"ם באור המלות)

ו לָכֵן הִנְבֵּא עַל-אֲדָמָה יִשְׂרָאֵל וְאֲמַרְתָּ לְהָרִים וְלַגְּבָעוֹת
לְאִפְסִיקִים וְלַגְּאִיֹּת כֹּה-אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי בְּקִנְאַתִּי
וּבְזוּמַתִּי דִּבַּרְתִּי יַעַן כָּל־מַת גּוֹיִם שְׂאֵתָם:

מצודת דוד **יען**. בעבור שסבלתם כלימה מן העובדי כוכבים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנבא כה אמר ה'** חוץ מזה היו כמה אומות שלא

עשו דרך נקמה, ולא ירשו את ארצה, רק הכלימו ובזו את אדמת ישראל על חורבנה, ודבר עליהם פורעניות כמו מצרים וצידון (למעלה סי' כ"ח כ"ט), ועז"א הנני בקנאתי ובחמתתי פורעניות עליהם **יען כלמת גוים נשאתם**, וז"ש **כה אמר ה'** : (מלבי"ם באור הענין)

[ז] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱנִי נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי אִם-לֹא הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לָכֶם מִסְבִּיב הַמָּוֶה כְּלַמְתֶּם יִשְׂאֹו:

מצודת דוד **אני נשאתי את ידי**. כן היא דרך שבועה וכמ"ש וגם אני נשאתי ידי להם (לעיל כ) : **אם לא**. הוא ענין שבועה : **כלימתם**. הכלימה הראויה להם יסבלו הם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה' אני נשאתי את ידי**, בגז"ד שיש בו שבועה, **שכל הגוים הסביב המה כלמתם ישאו** שנבוכדנצר החרیب את כולם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לכם מסביב**. ר"ל מסביב לכם : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבֹא:

מצודת דוד **ענפכם תתנו**. לא תהיו עוד שממה כ"א תגדלו ענפים ותשאו פרי למאכל לעמי ישראל כי קרבו לבוא אל ארצם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תשאו**. תצמחו ותגדלו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו** בל תעצרו מלתת ענף ופרי, בל תיראו כי זרים יאכלוהו **כי קרבו לבא**, שבימי כורש התחילו לשוב אל א"י כי הארץ הזו השגחיי תעצור פירותיה בעת שאין עם ה' עליה המושגחים מאת השגחתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **קרבו**. מהדגוש, ר"ל קרבו את עצמם שעושים הכנות לזה, או יתכן עפמ"ש ישעיה (כ"ו י"ז) על כמו הרה תקריב ללדת עייש : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] כִּי הֲנִנִּי אֲלֵיכֶם וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְנִעַבְדְתֶם וְנִזְרַעְתֶם:

מצודת דוד **כי הנני**. הנה אני אשגיח ואפנה אליכם ותהיו נעבדים כעבודת שדה בחרישה ותהיו נזרעים לא כמו שהייתם לשעבר שממה ומשמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כי הנני אליכם** תחלה תחול ההשגחה, **ונעבדתם ונזרעתם**, שתעבד האדמה ולא תשאר שממה, ואח"כ : (מלבי"ם באור הענין)

[י] **והרביתי עליכם אדם כל-בית ישראל כלה ונשבו הערים והזרבות תבנינה:**

מצודת דוד **כל בית ישראל כולה**. ר"ל אף בני עשרת השבטים ישוּבו הנה : **ונשבו הערים**. תהינה מיושבות באנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון תבנינה. **מלשון בנין** : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והרביתי עליכם אדם**, אותם ששבו בימי כורש ובימי ארתחששתא, ועיי"כ **ונשבו הערים** הבלתי מיושבות, ואח"כ **הזרבות תבנינה**, כמ"ש וחרבות השוממות ולערים הנעזבות, ואח"כ : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] **והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו והושבתי אתכם כקדמותיכם והטבתי מראשתיכם וידעתם כי-אני יהוה:**

מצודת דוד **ופרו**. יעשו פירות ר"ל יולידו בנים ובנות וכפל בשמות נרדפים לחוזק : **והושבתי**. אושיב אתכם בארצכם כמו שישבתם בימי קדם ואטיב עמכם עוד יותר ממה שהיה לכם בראשונה עד שלא גליתם : **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והושבתי**. **מלי ישיבה** : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והרביתי עליכם אדם ובהמה שהשבים ירבו ופרו** שם, ועיי"כ **והושבתי אתכם** כקדמותיכם שהיתה כולה מיושבת, וכן היתה בבית שני בבית החשמונאי ובית הורדוס, ואחר כך **והטיבותי מראשותיכם** זה יהיה לעתיד לבוא שאז ייטיב יותר ממה שהיה בראשונה בצאתם ממצרים ובהכנסם לארץ, ואז **וידעתם כי אני ה'** ותכירו השגחתי ויכלתי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ורבו ופרו**. בכ"מ יאמרו ופרו ורבו, פרה ורבה, הנני מפרך והרביתך, שעיי הפריה ירבה, לבד פה אמר ורבו ופרו ? שר"ל שירבו

שישובו הגולים מארבע כנפות הארץ, והם יפרו ויולידו בנים ובנות :
קדמותיכם, מראשתיכם. כבר בארתי ישעי' (סי' מ"ג י"ח) שלפעמים
הראשון הוא לפני הקודם, בפרט פה שבא שם ראשית שהוא מורה על
ראשית החלטי (מלבי"ם באור המלות)

יב וְהוֹלַכְתִּי עִלְיֹכֶם אָדָם אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּךָ וְהָיִיתָ
לָהֶם לְזִזְזוּלָהּ וְלֹא-תוֹסֵף עוֹד לְעַפְכֶּם: (ס)

רס"י לשכלם. לגרש יוספין מקרנך הוא קרוי שכול : (רס"י)

מצודת דוד והולכתי עליכם. כאלו יאמר על ההרים מעתה אוליך עליכם
אדם וחוזר ומפרי' את עמי ישראל והם ירשוד : לשכלם. להיום אבודים
וגרושים ממך : (מצודת דוד)

מצודת ציון וירשוד. מלי ירושה : לשכלם. ענין מיתה ואבדון כמו והארץ
משכלת (מ"ב ב). (יז) ובעלילותם. במעשיהם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והולכתי, מפרש שלעתיד הולכתי עליכם אדם, לא
יהיה כמו בבית שני ששבו מעצמם, ולא שבו כולם כי אז אוליך אני אותם
ואוציאם ואביאם לא"י, ויהיו את עמי ישראל שכבר יהיו עמי ע"י
השגחתי עליהם, ואז וירשוד והיית להם לנחלה שנחלה היא ירושה
עולמית, כי לא תוסיף עוד לשכלם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וירשוד. והיית לנחלה, כבר בארתי ישעיה (נ"ז י"ג)
שהירושה מציין הורקת הקנין מרשות המוריש לרשות היורש, והנחלה
תציין המשך הקנין לזרעו אחריו לדורות עולם : (מלבי"ם באור המלות)

יג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעֵן אֹמְרִים לָכֶם אֲכַלְתָּ אָדָם (אתי)
אֶת וּבְשִׁפְכֶתָ (גו"ר) גו"ר הָיִיתָ:

רס"י אוכלת אדם את. למודה היא הארץ הזאת להשחית את יוספיה
האמוריים כלו זה והיהודים כלו זה : (רס"י)

מצודת דוד יען. בעבור שהעובדי כוכבים אומרים על מקומות א"י אוכלת
אדם את ר"ל למודה את ומורגלת לכלות ולאבד בני אדם כי מתחלה
נאבדו וכלו בה הכנענים יושבי הארץ ולאח"כ כלו בה בני ישראל אשר
ישבו תחתם : ומשכלת גוייך. היית. דרך לשכל ולאבד הגוים היושבים

בך והוא כפל ענין במ"ש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען שבגלות אומרים לכם, א. שאוכלת אדם את, שהדרים בך בזמן הגלות (שבני אדם מעטים דרים שם) תאכל הארץ אותם בדבר ובחלאים וברעב, ומשכלת ובעת שהיו ישראל עליך שכלת אותם, כי גלו מן הארץ שתי פעמים דהוה חזקה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אוכלת אדם את, ומשכלת גוייך היית. אדם יציין בני אדם יחידים, וגוי מציין הקיבוץ, עז"א היית כי עתה אין שם גוי וקיבוץ רק בזמן הקודם אז שכלה את גוייה שמציין הארץ כאם היולדת והגוים הנגרשים ממנה שמשכלת אותם, ועתה תאכל בני אדם יחידים שבה : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] לָכֵן אָדָם לֹא-תֹאכְלֵי עוֹד (וְגוֹיִךְ) וְגוֹיִיךָ לֹא (תִּכְשְׁלֵי)-
תִּשְׁכְּלֵי-עוֹד נָאם אֲדָנִי יְהוָה:

מצודת דוד אדם לא תאכלי עוד. כשישובו ישראל לארצם לא יכלו עוד בך : וגוייך לא. תשכלי עוד. כפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אדם לא תאכלי שיסיר משם מות וחולי, וגוייך לא תשכלי, שלא יהיה עוד גלות : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְלֹא-אֲשַׁמִּיעַ אֶלֶיךָ עוֹד כְּלַמַּת הַגְּוִיִּם וְזוֹרְפַת עַמִּים לֹא
תִּשְׁאֵי-עוֹד (וְגוֹיִךְ) וְגוֹיִיךָ לֹא-תִכְשְׁלֵי עוֹד נָאם אֲדָנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד ולא אשמיע וכו'. ר"ל לא יכלימו עוד אותך בדבר זה ולא תסבלי עוד חרפה בעבור זאת כי מאז לא תכשילי עוד את גוייך להיות נאבדים בך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולא אשמיע, הגוים הפחותים שישבו בא"י הכלימו אותה והיא שמעה כלמתה, ואמרו שמושבה רע, והעמים שהם האומות שי"ל מלך הם לא ישבו שם, והיתה נושאת מהם חרפה מרחוק, שחרפה גדולה מכלמה. שאמרו כי קללת ה' חלה בה ע"י עונות ישראל, כי גוייך לא תכשילי עוד בחטא כי יהיו צדיקים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כלמת הגוים, וחרפת עמים. עמים מעולים מן גוים שהעמים י"ל מלך (כמ"ש ישעיה א' ד'), וחרפה גדולה מכלימה, שיצוייר שמכלים על לא דבר ולא יצוייר שיחרף על לא דבר (ישעיה א' כ"ט)

וַיְהִי **דְבַר-יְהוָה** **אֵלַי** **לֵאמֹר:** [טז]

רש"י **ויהי.** **דבר** **ה'** **אלי** **לומר** **:** **(רש"י)**

מלבי"ם - באור הענין **ויהי דבר ה' אלי**, עתה בא לפרש דבריו, מ"ש שתחלה והרביתי עליכם אדם ואח"כ והולכתי עליכם אדם שרמז בזה שגאולת כורש לא תהיה נצחיית ולמה יגלם ויחזור ויקבצם? אמר. (מלבי"ם באור הענין)

בֵּן-אָדָם בַּיַּת יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ
בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַתְ הַנְּזִיחַ הַיְיִתָּה דַרְכָּם לְפָנָי:

רש"י **זן** **אדם** **בית** **ישראל** **יושבים** **על** **אדמתם** **וגו'.** **כטומאת** **הנדה.**
המסילה **הכתוב** **לנדה** **שבעלה** **מכפה** **מתי** **תטהר** **ותאב** **לשוב** **אליה** **:** **(רש"י)**

מצודת דוד **כטומאת הנדה.** **כמו** **טומאת** **הנדה** **שעי"ז** **היא** **מרוחקת**
מבעלה **כן** **היתה** **דרכם** **טמאה** **לפני** **עד** **להרחיקם** **:** **(מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **בית ישראל** **יושבים** **על** **אדמתם** **בבית** **שני**, **ויטמאו**
אותה **בדרכם** **ובעלילותם**, **ובכ"ז** **לא** **גרשתי** **אותם** **מעל** **פני** **רק** **כטומאת**
הנדה **היה** **דרכם** **לפני**, **כמו** **שהנדה** **יפרוש** **בעלה** **ממנה** **לעת** **דוותה** **וימתין**
על **עת** **תטהר** **שאו** **שוב** **אליה**, **כן** **היה** **דרכם**, **שצפיתי** **שיטהרו** **מטומאתם**
ואשוב **אליהם** **:** **(מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **בדרכם**, **ובעלילותם.** **הדרכים** **הם** **תכונות** **הנפש**
ומנהגיה, **והעלילות** **הם** **הפעולות** **הצומחות** **מהם** **(כנ"ל י"ד כ"ב)** **:** **(מלבי"ם**
באור המלות)

וַאֲשַׁפֹּךְ זִמְתִּי עֲלֵיהֶם עַל-הָהָר אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ
וּבְגִלּוֹלֵיהֶם **טְמְאוּהָ:**

מצודת דוד **ואשפוך.** **לכן** **שפכתי** **עליהם** **חמתי** **בעבור** **דם** **הנקי** **אשר** **שפכו**
ובעבור **טמאם** **את** **הארץ** **בגלוליהם** **:** **(מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **ואשפך והגם ששפכתי חמתי עליהם** שהיא החמה הפנימית **על הדם ובגלוליהם**, שעל שניהם תקיא הארץ את יושביה (כמ"ש כי הדם הוא יחניף את הארץ, ובסוף עריות אמר ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה וכו') ועיי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

ויט **ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם שפטתים:**

מצודת דוד **כדרכם**. כגמול דרכם ומעשיהם כן שפטתים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואפיץ**. ויזרו. שניהם ענין פזור כמו כי נפץ העם (ש"א י"ג) וכמו וזריתי פרש (מלאכי ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואפיץ אותם בגוים**, ומן הגוים זורו בארצות ובכ"ז לא היה זה דרך כליה או הסתרת פנים כאילו סלקתי השגחתי מהם ונתתים להיות הפקר כי בהפך היה עונש השגחתי כמדת עונותיהם, וז"ש **כדרכם וכעלילותם שפטתים**, שהיה דרך משפט, והיה המשפט מכוון כדרכם, והעונש היה כמדת עונותיהם לא יתר על המדה, ועיי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ואפיץ אותם בגוים**. ומן הגוים זרו (שהזריה הוא יותר מן הפיזור) לארצות רחוקות כמ"ש כלל זה למעלה (י"ב ט"ו) (מלבי"ם באור המלות)

כז **ויבוא אל-הגוים אשר-באו עִם ויזלזלו את-עַם קְדְשִׁי בְּאֵמֹר לָהֶם עִם-יְהוָה אֱלֹהֵהּ וּבְאֵרְצוֹ יֵצְאוּ:**

כז"י **ויבוא**. לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד ומדרש אגדה הקב"ה בא עמהם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן במדרש איכה רבתי : ויחללו את שם קדשי. הספילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארכו יאאו ולא היה יכולת צידו להציל את עמו ואת ארכו : (כז"י)

מצודת דוד **ויבוא אל הגוים**. וכאשר בא אל הבבליים שגלו ביניהם נתחלל על ידיהם שם קדשי כי העובדי כוכבים ההם אמרו עליהם הנה עם ה'

אלה ועכ"ז יצאו מארצו ומבלתי יכולת לא השאירם בארצו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויבוא אל הגוים אשר באו שם**, בא עמהם לגלות להשגיח שיהיה ענשם רק כמדת חטאם ומדה כנגד מדה, בענין שיכירו שהעונש הוא השגחיי, אבל עיי"כ **ויחללו** (הגוים) **את שם קדשי**, אחר שראו שהשגחת ה' אתם וגם בהיותם בארץ אויביהם לא עזב אותם לכלותם עיי"כ **אמרו הלא עם ה' אלה שעדיין השגחת ה' דבוקה בס**, ואיי"כ **למה מארצו יצאו?** ולמה לא יחזירם אל ארצו ששם מקום ההשגחה? ואמרו מבלי יכולת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ויבוא**. מוסב על שם קדשי. שם קדשי בא אל הגוים ששם ה' בא עמהם לגלות, כי שם ה' נקרא עליהם, והגוים חללו אותו עיי"ז, ועיי"כ תפס בכל הענין שם קדשי, שמי הגדול, כי שם ה' נקרא על ישראל, והוא בא עמהם אל הגוים : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְאֶזְכְּרֶמְךָ עַל-שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר זָכַרְתָּהוּ בְּבַיִת יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵינוּ
אֲשֶׁר-בָּאוּ : שְׁמוֹתָ : (פ)

מצודת דוד **אשר חללוהו**. ר"ל אשר נתחלל על ידיהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואחמול**. מלי חמלה וחס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואחמל**, וחוף מזה חמלתי על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל שחוף מה שנתחלל עיי הגוים נתחלל עיי ישראל ועיי מעשיהם הרעים, שעיי"כ הוצרך להענישם כפעם בפעם וש"ש מתחלל תמיד מחדש : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] לָכֵן אָמַר לְבַיִת-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמוֹעֲזֵכֶם
אֲנִי עֹשֶׂה בְּבַיִת יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-לְשֵׁם-קָדְשִׁי אֲשֶׁר זָכַרְתֶּם
בְּיָמֵינוּ אֲשֶׁר-בָּאתֶם : שֵׁם :

רס"י **לא למענכם אני עושה**. התקועה שאוסיעכם : (רס"י)

מצודת דוד **אני עושה**. את האמור בענין להוציאם מארץ העמים ולהביאם אל ארצם : **אשר חללתם**. אשר נתחלל על ידכם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן וכו' לא למענכם**, שאם הייתי עושה למענכם

הדבר תלוי בזכות וחובה וכשיחטאו עוד יוסיף להגלותם, אבל אחר שאיני עושה למענכם רק בשביל **כבוד שמי המחלל** בהכרח יעשה באופן שלא יחטאו עוד ושלא יצטרך להגלותם שנית ולא יתחלל שמו פעם אחר פעם (מלבי"ם): באור (הענין)

[כג] וְקִדְשִׁיתִי אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּזוּכָּר בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר זָכַרְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדִּישֵׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם:

כס"י וקדשתי את שמי. ומה הוא הקידוש ולקחתי אתכם מן הגוים : (כס"י)

מצודת דוד וקדשתי. מעתה אקדש את שמי הגדול וכו' : **בהקדשי**. בעת אהיה מקודש על ידיכם לעיני הגוים אז ידעו הגוים שאני ה' המושל בכל (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין וקדשתי את שמי, **א**. מצד שמחולל בגוים כמ"ש ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה, **ב**. אשר חללתם בתוכם ע"י מעשים רעים. וידעו הגוים כי אני ה' **א**. בהקדשי בכם לעיניהם, שהוא מה שיקדש שמו ע"י ישראל, וזה ע"י שיכוף אותם לחזור בתשובה (כמ"ש למעלה (ס' כ')) ביד חזקה אמלוך עליכם והבאתי אתכם אל מדבר העמים וברותי מכם המורדים וכו') : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וּלְקַזְזוֹתִי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-אֶדְמַתְכֶם:

מצודת דוד ולקחתי וגו'. ובוזה אקדש שמי כי אקח אתכם מן הגוים וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולקחתי, **ב**. ונגד חילול שהיה בין הגוים באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו ולקחתי אתכם מן הגוים שאתם משועבדים תחתם, ובמקומו שאתם מפוזרים מן הגוים אל הארצות וקבצתי אתכם וגו' והבאתי אל אדמתכם בענין שלא יתחלל השם לאמר מארצו יצאו (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות ולקחתי אתכם מן הגוים. הקרובים, ומן הארצות ששם נפזרו יותר (כנ"ל פסוק י"ט), אקבץ הנפזרות, וכן למעלה (כ' ל"ד) (מלבי"ם): באור (המלות)

[כח] וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם
וּמִכָּל-גְּלוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם:

רס"י מים טהורים. אכפר עליכם ואעביר טומאותיכם זהית מי חטאת
המעבירין טומאת המת :

מצודת דוד וזרקתי וגו'. ר"ל אכפר עוונם ואעביר טומאת חטאתם בהזיית
מי אפר פרה המעביר טומאת המת : (מצודת דוד)

מצודת ציון וזרקתי. ענין הזיה כמו וזרקו בני אהרן (ויקרא א') : מים
טהורים. כן יקראו מי אפר פרה כי מטהר טומאת המת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וזרקתי, אמנם לתקן מה שחטאתם בעבר ושלא
תחטאו לע"ל, על העבר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ר"ל
בזה"ז על טומאת הנדה (שאמר כטומאת הנדה היה דרכם לפני) היה
צריך טבילה במקוה, ועל טומאת מת שהיה צריך הזיה, היה צריך הזיה
של מים טמאים, (שמי נדה היה מטמא המזה והנושא), ולא היה מועיל
הזיה של מים טהורים, אבל אז יהיה די בזריקת מים טהורים, ר"ל
בזה"ז הדברים הנטהרים במקוה במים טהורים צריך שיכנס כל גופו
בהם וטומאה שעולה ע"י שתדבק הטומאה בטומאה ותסור מן האדם
דהיינו הזיית אפר פרה צריך מים טמאים, ולע"ל יטהרו ע"י מים מעט
הנזרקים ויהיו מים טהורים, והנמשל, שבהערה קלה ובמי הדעת
התשובה תטהרו, והנה בזה"ז לא היה מועיל טהרה רק לטומאת הגוים
לא לטומאת הנפש, ורק לטומאה ולא למעשה גלולים, אבל בטהרה זו
אטהר אתכם מכל טומאותיכם ר"ל בין טומאת הגויה בין טומאת הנפש,
וגם מכל גלוליכם. עד כאן זכר מתיקון העבר, ועתה יספר איך יטהר
אותם בעתיד שלא יחטאו עוד : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב זָדוֹשׁ וְרוּחוֹ זָדוֹשׁ אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִטַּרְתִּי
אֶת-לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

רס"י לב חדש. יצר שנתחדש לטובה :

מצודת דוד לב חדש וגו'. ר"ל לב ישר ומוכנע ורצון טוב : לב האבן. לב
החזק והקשה כאבן : לב בשר. לב נכנע ורך כבשר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (ישעיה לו) : **והסירותי**.
מלשון הסרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי לכם לב חדש, שעד עתה היו הסבות אל החטא, הלב והרוח, הלב מצייר כח המושל שנוטה אל התאוה, והרוח מצייר הציורים הרעים שמעלה ציורים אל הלב לרוע, ועיי"ז הלב מושל וגומר הרע, ואני אתן לכם לב חדש שיהיה נוטה רק אל הטוב וכן הציורים שיעלו ברוח יהיו רק טובים, וכן עד עתה היה הלב קשה מלקבל המוסר והתוכחה כמו האבן שקשה לחקוק בו. **אסיר לב האבן ואתן לכם לב בשר** שמקבל בקל ציורים טובים של יראת ה' ואהבתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לב, רוח. גדרם התבאר בפרטות בפירוש ספר משלי : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקֶרְבְּכֶם וְעֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־בְּזִקְלִי תַלְכּוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁפְּרוּ
וְעֲשִׂיתֶם: תְּשַׁמְרוּ

מצודת דוד ואת רוחי וגו'. ר"ל אחזיר לכם רוח הנבואה מה שהיה נחסר כל ימי הגולה : **ועשיתי**. ר"ל אעיר לבבכם שתלכו בחוקי ולשמור משפטי בלב ולעשותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואת רוחי אתן בקרבכם הוא רוח הקדש, שעיי הנסים והנפלאות שאתמיד ביניכם ועיי השראת השכינה ורוה"ק תקבלו טבע אחרת נוטה אל הקדושה והטהרה, ובזה **ועשיתי את אשר בחקי תלכו** ולא תעשו עוד רע, ועיי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[כז] וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים:
לְאֱלֹהִים: לְכֶם אֶהְיֶה

מצודת דוד לעם. להאמין בי ולשמור מצותי : **לאהים**. לעזור לכם ולהושיע אתכם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וישבתם בארץ ולא תגלו עוד ממנה, אחר שלא תחטאו עוד, והייתם לי לעם שמעתה יהיה הכל עיי אתערותא דלתתא אחר שאתם תהיו נכונים רק אל הקדושה תקדימו תמיד להיות לי לעם, ועיי"ז אנכי אהיה לכם לאלהים שהגם שבתחלה יהיה עיי אתערותא דלעילא כמייש וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' שהי יהיה המתחיל לטהרם, אחי"כ יהיו הם המתחילים ויעשו מעייט מצד טבעם הטוב

[כט] וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טֹמְאוֹתֵיכֶם וְקָרָאתִי אֶל-הַדָּגָן וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא-אֶתֶן עֲלֵיכֶם רָעֵב:

מצודת דוד והושעתני וגו'. ר"ל ארחיק אתכם מכל טומאת העון שהייתם רגילים בו כי יעיר לבבם להיות נזהרים מהם : וקראתי אל הדגן והרביתי אותו. ר"ל אצוה שיפרה וירבה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והושעתני שהגם שיהיה עוד יצה"ר אושיע אתכם מככל הטומאות, וקראתי כי מיום שבטלה טהרה בטל ריח הפירות כמ"ש בסוף סוטה, וכשתושעו מטומאותיכם אקרא אל הדגן, מצייר, א. ריבוי הדגן בהשגחה כדי שלא יהיה רעב, והגם שכבר יהיו בטוים מן הרעב ע"י הדגן בכ"ז. (מלבי"ם באור הענין)

[ל] וְהִרְבִּיתִי אֶת-פְּרֵי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשְּׂדֵה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְנֹזוּ עוֹד וְזָרַפְתָּ רָעֵב בְּגוֹיִם:

מצודת דוד למען וגו'. ר"ל באופן שלא תקבלו עוד בגוים חרפת רעב כי מאז לא יקראו לכם חסירי לחם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותנובת. ענין צמח ופרי וכן ויאכל תנובת שדי (דברים לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והרביתי את פרי העץ, כי אם יחסרו פרי העץ ויצטרכו לקנות מן הגוים סביבותם, ידמה להם שיש רעב ויקחו חרפת רעב בגוים : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] וְיִזְכְּרֶתֶם אֶת-דְּרָכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפָנֵיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

רש"י ונקוטתם בפניכם. דמוני"ר בלע"ז תמקו בעלמיכם בצשתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה : (רש"י)

מצודת דוד וזכרתם. וכאשר תזכרו דרכיכם הרעים אז תכרתו בעיני עצמיכם ר"ל אתם תשפטו הכריתה על עצמיכם בעבור הרעות שעשיתם

ותאמרו שבדין נכרתה בגולה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונקוטותם. ענין כריתה כמו ונקוטו בפניהם (לעיל ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וזכרתם, ועדיין תזכרו דרכיכם הרעים מפני שני טעמים, א. ונקטתם בפניכם ותתחרטו תמיד על העבר. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות את דרכיכם הרעים, ומעלליכם אשר לא טובים. כבר בארתי (פסוק י"ז) שהדרכים הם תכונות הנפש ומדותיה, והיו כולם רעים, כמו מדות הגאווה והנקמה ואכזריות וכדומה, והנה יצויר שגם מן דרכים רעים יצאו מעללים טובים, כמו שמן מדת הגאווה יתעורר לעשות צדקה וחסד להתגאות במו, ובמדת הנקמה ואכזריות ינקום ויתאכזר על אויבי ה' ומחללי שמו, עז"א שגם המעללים היו לא טובים : **עונותיכם, תועבותיכם.** העון יוצא עי"י עוות השכל (כמ"ש ישעיה א' ד') וזה מגביל נגד דרכים, והתועבות הוא נגד מעללים : (מלבי"ם באור המלות)

[לב] לא לְבוֹעֲנֵיכֶם אֲנִי-עֹשֶׂה נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה יִדְעֶ לָכֶם בּוֹשׁוֹ וְהַכְּלָמוֹ מִדְרָכֵיכֶם בַּיִת יִשְׂרָאֵל: (ס)

מצודת דוד אני עושה. את הגאולה הזאת : **יודע לכם.** יהיה ידוע לכם שאין הגאולה למענכם כי בושו והכלמו מדרכיכם אשר לא טובים ואינכם כדאים להביא הגאולה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (ב) לא למענכם וכו' יודע לכם, שע"י יודע לכם שלא עשיתי למענכם, ובזה בושו והכלמו מדרכיכם, והבושה הפנימית הזאת הוא מגדרי התשובה וכפרת העון, (כמ"ש) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בושו והכלמו. הבושה היא מעצמו, והכלימה ע"י אחרים (ישעיה ל' ג', ירמיה ג' כ"ה) : (מלבי"ם באור המלות)

[לג] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם טְהָרֵי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרֻבוֹת:

מצודת דוד ביום טהרי. ר"ל כשאכפר עליהם : **והושבתי.** להיות מיושבת באנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון והושבתי. מלי ישיבה : **ונבנו.** מלי בנין : **החרבות.** מלי חורבה

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' ביום טהרי, מודיע להם כי אחרי התשובה הגמורה וטהרת העונות עד שלא ישאר רושם מהם כלל, כן לא ישאר שום רושם מחורבן הארץ כי זה תלוי בזה, ואז והושבתי את הערים הנעזבות ויותר מזה כי גם ונבנו הערים החרבות, ויותר מזה.** (מלבי"ם באור הענין)

[לד] והארץ הנשפחה תעבד תזות אשר היתה שפחה לעיני כל-עובר:

רס"י והארץ הנשמה תעבד. הארץ אשר היתה שוממה עד הנה תהיה נעזבת ונזרעת **נעזבת** : **ונזרעת** (רס"י)

מצודת דוד הנשמה. אשר היא שוממה תעבד אז בחרישה ובזריעה : **מצודת** (מצודת דוד)

מצודת ציון הנשמה. מלי שממון : **תחת**. במקום : **מצודת ציון**

מלבי"ם - באור הענין **כי גם הארץ הנשמה תעבד הגם שעד עתה החזיק אותה כל עובר לארץ שממה הבלתי ראויה כלל לעבודה, עד יתפלאו כולם:** (מלבי"ם באור הענין)

[לה] ואמרו הארץ הלזו הנשפחה היתה כגן-עדן והערים הזורבות והנשפחות והנהרסות בצורות ישבו:

רס"י היתה כגן עדן. עכסיו נהפכה להיות כגן עדן : **והערים החרבות**. זה ימים רבים עכסיו בצורות יסבו : **רס"י**

מצודת דוד ואמרו. העוברים דרך במ יתמהו ויאמרו הנה הארץ הזאת שהיתה נשמה היתה עתה כגן הנטועה בעדן : **בצורות ישבו**. נתיישבו באנשים ובמגדלים ובחומות עד שהמה בצורות וחזקות : **מצודת דוד**

מצודת ציון הלזו. הזאת וכן יאמר בלשון זכר האיש הלזו (בראשית כד) : **והנהרסות**. מלי הריסה ונתיצה : **בצורות**. מלי מבצר וחוזק : **מצודת ציון**

מלבי"ם - באור הענין **ואמרו איך היתה כזאת שהארץ הנשמה הלזו היתה**

כגן עדן, והערים החרבות וגם הנשמות וגם הנהרסות בצורות ישבו?
ומכל זה. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות החרבות, והנשמות, והנהרסות. השממה הוא יותר מחורבה, כי יש חורבה שאינה שוממה (כנ"ל פסוק ד') והריסה הוא יותר מחורבן, וכן (ישעיה מ"ט י"ט) כי חורבותיך ושמותיך וארץ הריסותיך, והשממה יפול גם על כלל הארץ, לכן אמר (סי' ל"ו) בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה (מלבי"ם באור המלות)

[לז] וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם ֹּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נְטַעְתִּי הַנְּשֻׁמָה אֲנִי יְהוָה דַּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (ס)

מצודת דוד וידעו הגוים וכו'. ר"ל הגוים הנשארים יכירו לדעת שאני הוא בניתי את הנהרסות ונטעתי הנשמה ולא נעשה הדבר במקרה : אני ה' דברתי. אני הוא המדבר שכן יהיה ואני הוא העושה הדבר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו הגוים כי אני ה' בניתי, שאינו בדרך הטבע רק ע"פ רוה"ק, והיה כבריאת העולם שדבר ונעשה הכל הדברו, כן אני דברתי ועשיתי, שדברו אל הנביאים הוא הביא הכל לידי מעשה בדרך נסי' (מלבי"ם באור הענין)

[לח] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד וְזֹאת אֲדַרְשׁ לְבַיִת-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֵבָה אֹתָם כְּצֶאֱן אֲדָם:

רש"י אדרש לבית ישראל. אתפתה להם נתפלתם בדורשם אותי על זאת : ארבה אותם. כלאן אדם ארבה אותם. לרוב : (רש"י)

מצודת דוד עוד זאת אדרש וגו'. ר"ל עוד בדבר זה אהיה נדרש להם למלאות משאלותם בדרשם על זאת : ארבה אותם. ר"ל וזהו הדבר שארבה אותם מבני אדם כרבוץ הצאן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין עוד זאת ר"ל ואם תשאל איך יתיישבו הערים ובני ישראל מועטים הנה אעשה נס שירבו כצאן שהם מתרבים מאד בטבע, ויהיו, (מלבי"ם באור הענין)

[לח] כְּצֶאֱן קִדְשִׁים כְּצֶאֱן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים

הַזֹּזְרֹבוֹת מִלְאֹת צֶאֱן אָדָם וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

רש"י כללן קדשים. שהיא צאה לירושלים כמועדי פסחים לשון אחר כתרומתו אסגינון באינשא ואכלחינון בצעירא כלומר שלא יהיו עוונותיהם נזכרים עליהן : (רש"י)

מצודת דוד כצאן קדשים. כמספר צאן קדשים וחוזר ומפרש כצאן ירושלים : **במועדיה**. ר"ל כצאן המובא לירושלים במועדי ה' להקריב על המזבח : **כן תהיינה**. כמספר הזה תהיינה הערים וכו' : **צאן אדם**. ר"ל מרבית בני אדם ולפי שדרך הצאן להתרבות מאד אמר מלת צאן בדרך שאלה על הפלגת הרבוי : **כי אני ה'**. הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **במועדיה**. מלי מועד וחג : **צאן אדם**. ר"ל רבוי בני אדם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כצאן קדשים** שכולם עולה לה' כן יהיו כולם קדושים לאלהיהם, **וכצאן ירושלים במועדיה** שהם זבחי שלמים לאכול ולשמוח לפני ה' כן יתענגו על רב טוב, ובזה יהיו **מלאות צאן אדם** : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לז

[א] הִיתָה עָלַי יָד-יְהוָה וַיּוֹצֵאֲנִי בְרוּחַ יְהוָה וַיְנִינֵנִי בְּתוֹךְ הַבְּקָעָה וְהָיָא מִלְאָה עֲצָמוֹת:

רש"י היתה עלי יד ה' ויוציאני ברוח ה' וגו'. יד ה' כל יד ה' שצנצואה לשון כפייה הוא שהיתה הרוח כופה אותו לילך כמשתגע אל מקום שהרוח חפץ : והיא מלאה עצמות. רבותינו אמרו שהיו משצט אפרים שילאו ממלכים לפני הקץ והרגום אנשי גת הנולדי' בארץ כמו שאמור בדברי הימים : (רש"י)

מצודת דוד יד ה'. כח חוזק הנבואה : **ויוציאני**. הוציא אותי ממקומי : **ברוח ה'**. ר"ל ההוצאה היה ברצון המקום לא ברצוני כ"א בע"כ : **והיא**

מלאה עצמות. ארז"ל שהיו מבני אפרים שמהרו את הקץ לצאת ממצרים
והרגום אנשי גת : (מצודת דוד)

מצודת ציון ברוח. ענין רצון : **ויניחני.** מל' הנחה : **הבקעה.** העמק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (א-ב) היתה כבר נחלקו רבותינו אם היה משל או ממש כנודע, ובכל אופן גם אם היה משל, מה שיראה החוזה הוא כאילו נעשה בפועל, ורואה את העתיד כי הוא הווה, והנה הוציאו ברוח ה' שחל עליו והניח אותו בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות, וחז"ל אמרו שהיו מאלה שכפרו בקץ ושכפרו בתה"מ והיו לפי האמת בלתי ראויים לתחיה, וכבר התבאר בדברי האלהיים כי נשאר בעצמות המת קוסטא דחיותא או הבלא דגרמי שיעשה כשאור בעיסה בזמן התחיה וממנה יבנה הגוף מחדש, עוד אמרו חז"ל עתידי צדיקי דהוי עפרא, כי לפני התחיי בהכרח ישוב העפר על הארץ ויתבלה הגוף הראשון לגמרי, ואז יצמח מן העפר גוף חדש מעולה מן הראשון, ככל דבר שהעדר קודם להויה, ולא יעשה האפרוח עד בלות הביצה, והחטה אחר בלות הגרעין בעפר, ורק עצם אחד שמו לוז ממנו יצמח בצירוף העפר הבלוי בנין חדש. אמנם פה היו שני שנויים **א.** שעדיין היו העצמות קיימות ולא נבלו להיות עפר, וכשיחיה יחיה הגוף הראשון, וזה א"א שיעשה הויה בלא העדר, **ב.** שהעצמות היו יבשות מאד, ר"ל שלא נשאר בהם רוח החיים והבלא דגרמי וקוסטא דחיותא הנצרך שיהיה כשאור בעיסה, וז"ש שהבקעה היתה מלאה עצמות, והיו רבות, לא עצם הלז לבד, כי עדיין היו כולם קיימים. והיו על פני הבקעה, ולא היו בקבר כלל שיבלה השאול אותם. וגם היו יבשות מאד שלא נשאר בהם הקוסטא דחיותא : (מלבי"ם באור הענין)

ב וְהַעֲבִירָנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב | סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל-פְּנֵי
הַבְּקָעָה וְהִנֵּה יִבְשׁוֹת מְאֹד :

רס"י והעבירני עליהם סביב. לבקעה ולא הכניסו לתוכה לפי שהיה כהן :
(רס"י)

מצודת דוד והעבירני. העביר אותי סמוך להם סביבותם למען יראה איכותם וכמותם ולא העבירו בין העצמות לפי שהיה כהן : והנה רבות. ר"ל ראיתי שהמה רבות מאד ויבשות מאד : (מצודת דוד)

ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם הַתְּוֹיִינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר אֲדָנִי
יְהוָה אֶתָּה יִרְעֶתָ :

רש"י התחינה. הנראה בעיניך שזו כלל לחיות : (רש"י)

מצודת דוד התחינה. הוא בה"א השאלה כי שאלו אם אפשר שיחיו העצמות האלה : **אתה ידעת**. כאומר הנה לפי הטבע אין מקום שיחיו אולם אם רצונך שיחיו הנה כן יחיו ומי א"כ יודע רצונך אלא אתה וא"כ ידעת : אם יחיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי בן אדם התחינה העצמות האלה, שהגם שיחזקאל בודאי האמין בתחייה הנה קבל שהתחייה תהיה אחרי בלות הגוף לגמרי, וע"י הרוח חיים שנשאר בעצמות, לא כן בעצמות האלה שאינם כפי תנאי התחייה, ולכן אמר ה' אתה ידעת, כי זה אינו כפי התנאים המקובלים לו בענין של תה"מ : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] ויאמר אלי הנבא על-העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שבעו הבר-יהוה:

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי הנבא על העצמות האלה כי התחיה העתידה שיהיה הגוף מבולה בעפר תהיה דומה כבריאת האדם בבטן אמו, שתחלה יקדם עור סביב הטפה הזרעיית ואח"כ יתהווה שם בשר (כמ"ש הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני, עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני, עור, ואח"כ בשר) ואח"כ יתקשרו האיברים בגידין ועצמות זאת שנית שהעצם הלז הנשאר יש בו קוסטא דחיותא שהוא יסוד אל רוח חיים וממנו יבנה הגוף הנבלה, וידמה כטפת הזרע שיש בו חיות וממנו יצמח הגוף, לא כן בעצמות האלה היבשות בלא רוח חיים, ולכן צוהו לנבאות. (מלבי"ם באור הענין)

[ה] כה אמר אדני יהוה לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וזויתם:

מצודת דוד מביא בכם רוח. ר"ל בהעצמות יבוא רוח ואויר נושב ומזה יבוא מעט חיות בעצמות להתנועע ולהתקרב זה לזה כמפורש בענין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' הנה אני מביא בכם רוח הוא רוח החיים היסודי שהוא הקוסטא דחיותא החסר מן העצמות האלה באשר לא היו מוכנים לתחייה ע"פ מעשיהם הרעים ויבשו לגמרי כעץ יבש אשר לא יצמיח עוד, וחיותם היינו תקבלו כח אל החיות, ואח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

10 וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גְּדִים וְהִעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּז וּזְוִיִּתִם וַיִּדְעֻתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה:

רס"י ונתתי עליכם גידים וגו'. ובספר איוב הוא אומר עור ובשר תלביסני תחיל' ואחר כך ובעצמות וגידים תסוככני ללא למה היו אלו דומים לאדם שפושט וחוזר ולובש שמה שפושט אחרון לובש ראשון אבל בתחילת בריית הוולד עור ובשר תחילה ואח"כ עצמות וגידים : וקרמתי. לשון קרום איקרוטיי"רייח בלע"ז :

מצודת דוד ונתתי וכו'. אחר שיתקרבו העצמות כ"א למקום הראוי לו אתן עליכם גידים לחבר ולקשר העצמות זה בזה : וקרמתי. אעשה עליכם קרום של עור ואחר זה אתן בכס רוח החיוני ותשארו חיים וקיימים : כי אני ה'. והכל בידי :

מצודת ציון וקרמתי. מלשון קרום כעין קליפה ובדרז"ל קרום שעלה מחמת מכה (חולין מ"ג) :

מלבי"ם - באור הענין ונתתי עליכם גידים שלא כדרך יצירת הולד וכדרך התחייה לעתיד, שתחלה עור ובשר וגידים ועצמות, וכאן שהעצמות עדין קיימים והיה בהיפך תחילה גידים על העצמות ואח"כ בשר, ואח"כ עור, ואז ונתתי בכס רוח היא הנשמה העליונה שבאה אח"כ על הגוף הנבנה והוא הרוח שהיה בו מקודם וצרור בצרור החיים וחיותם שהיא התחייה הגמורה (מלבי"ם):

מלבי"ם - באור המלות וקרמתי. פעל יוצא, העור העולה כקרום דק על הבשר : ונתתי בכס רוח. כבר אמר אני מביא בכס רוח ? ובפי' תקנתיו (מלבי"ם):

11 וְנִבְּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וַיְהִי-קוֹל כְּהִנָּבְאִי וְהִנֵּה-רָעַשׂ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֵצִים אֶל-עֲצָמוֹ:

רס"י ויהי קול. והנה רעש העצמות שהיו טופחין זה לזה : עצם אל עצמו. עצמות כל אחד כל מקום שנתפזרו היו קופצין ומתקרבין כל אחד ואחד אלל מקו' חבורו :

מצודת דוד ויהי קול. מן הרוח והאור הנושב : והנה רעש. והנה נדנדוד ותנועה מן העצמות וקרבות כל אחד אל העצם הדבוק בו כשהיה חי : (מצודת דוד)

מצודת ציון רעש. ענין נדנדוד ותנועה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונבאתי ויהי קול והנה רעש ע"י שבא רוח תחייה בעצמות, וע"י שהתקרבו העצמות כא' במקום הראוי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותקרבו. התי"ו סימן נקבה, והוא"ו שבסוף סימן רבים זכרים ? , כי יש עצמות ועצמים, העצמים הם הגדולים כמו השדרה והגלגולת, ובכאן היו מפוזרים והיו עצמות, ואחר שנתקרבו נעשו עצמים, ורמז עליהם בסימן הזכר : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וְרֵאִיתִי וְהִנֵּה-עָלִיהֶם גְּדִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרָם עָלֵיהֶם עֹר מִלְּמַעַלָּה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם:

מצודת דוד והנה עליהם. ר"ל נתון עליהם גידים וכו' : ורוח אין בהם. עדיין לא היה בהם רוח החיוני : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויקרם. נעשה קרום : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וראיתי תחלה גידים ואח"כ בשר ואח"כ עור אבל הרוח אין בהם הוא הרוח העקרי המחיה את הגוף בכללו לא היה, וכבר באר בע"י פי בראשית, כי כל שינויי הטבע יעשה ע"י הנביא, אבל להחזיר נשמות לפגרים לא יהיה רק ע"י ה' לבדו, ולכן כשהוצרך אליהו להחיות בן הצרפית הוצרך לתפלה. ולכן לא בא הרוח ע"י הנביא : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ובשר עלה. על הגידין : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּבִיא אֵל הָרוּחַ הַנְּבִיא בֶן אָדָם וַאֲמַרְתָּ אֵל הָרוּחַ (ס) כֹּה אָמַר | אֲדַעֲנֶי יְהוָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ וּפְזוּי בְּהָרוּחִים הָאֵלֶּה וַיִּזְוּ:

רפ"י מארבע רוחות. כל מקום שהלכו נשמותיהן לשוט לד' רוחות העולם

מָסַס יִתְקַבְּלוּ וּיִזְכָּרוּ : וּפְחִי. כְּמוֹ נוֹפֵחַ זֶאֶפְס פַּחַס (יִסְעִי' 7) : (רַס"י)

מצודת דוד מארבע רוחות. ר"ל מכל מקום שהלכו נשמותיהן לשוט לארבע רוחות העולם משם יתקבצו ויבואו וינשבו בגופי ההרוגים האלו ויחיו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ופחי. מלשון הפחה ונשיבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר הנבא אל הרוח ומצד שאתה בן אדם תאמר אל הרוח כה אמר ה', כי זה תלוי בדבר ה' ביחוד, ואמר מארבע רוחות באי הרוח, כוונתו על הרוח הנשאר אחר המות אשר רוח הצדיקים צרור בצרור החיים ורוח הרשע מפוזר בכף הקלע בארבע רוחות ואין לו מנוח, ואמר שיבא הרוח מארבע רוחות כי הם היו רשעים ורוחם לא היה להם מנוחה, ומהרי"א פי' שהרוח מורכב מארבע רוחות, הנפש הטבעית, והחיונית, והמדברת, והנצחיית, וצוה שיבא בכל חלקיו ויפח בהרוגים האלה (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות ופחי. שרשו נפח : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וְהִנְבִּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוֵּנִי וְתִבּוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּזְוּוּ וַיַּעֲבְדוּ עִלְ-רֵגְלֵיהֶם זָזִיל גָּדוֹל בְּמֵאד-בְּמֵאד:

מלבי"ם - באור המלות והנבאתי. מבנין התפעל ודגש הנו"ן לחסרון התיי"ו (מלבי"ם): באור המלות

[יא] וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בֶן-אָדָם הָעֹצְמוֹת הָאֵלֶּה כָּל-בַּיִת יִשְׂרָאֵל הַבָּמָה הַזֶּה אֹמְרִים יְבִשׁוּ עֹצְמוֹתֵינוּ וְאֶבְרָה תִּקְוֶתֵנוּ נִגְזְרֵנוּ לָנוּ:

רַס"י העצמות האלה כל בית ישראל המה. רמז ודוגמא לכל בית ישראל בצרותם המה שהרי הם אומרי' יבשו עצמותינו בצרות אצדה תקותינו ומה נוחיל לתשועה עוד דבר אחר כולם אלו משל ישראל היו ומפני שהחיייתם עכשיו הם אומרים אצדה תקותינו ולא נחיה עוד שנית כשיחיו המתים : (רַס"י)

מצודת דוד כל בית ישראל המה. ר"ל המה מרמזים להיות לאות וסימן על כל בית ישראל המתים בגולה : הנה אומרים. מתי הגולה אומרים

הנה עד שלא תבוא הגאולה כבר נהיו מתים ויטיבשו עצמותינו ואבדה א"כ תקותינו מה שאנו מקוים אל הגאול' הואיל ואנו נכרתו לעצמנו ולא נהיה בחברת האנשים הרואים את הגאולה וכאלו יאמרו ומה א"כ תועלת לנו עם הגאולה : (מצודת דוד)

מצודת ציון נגזרנו. ענין כריתה כמו אמרתי נגזרתי (איכה ג') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי בן אדם, באר לו הנמשל שהעצמות האלה הם בית ישראל, שהם יבשות מאד ואין להם הכנה לתחיית הגויה הכוללת, כי לא נשאר להם קוסטא דחיותא, לא מלך ושרים לא גבורה והתעוררות חיל, עד שהם בתכלית היאוש שאומרים שהעצמות נתיבשו ואבדה כל תקוה, כי התקוה היא הקוסטא דחיותא, וגם נגזרנו ונפרדנו מן כלל עצמות הגוף, וגם אין להם קוסטא דחיותא מצד המע"ט שהם דומים כאלה העצמות שלא היו מוכנים לתחייה ע"י רוע מעשיהם, ובכ"ז אינם כגוף שנתבלה ונעשה רקב, כי העצמות קיימות וכלל האומה עומדת לעד, רק נתפזרה לארבע רוחות השמים : (מלבי"ם באור הענין)

יב לְכֹן הַנְּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַגֹּיֹת אֲנִי פָתַנּוּ אֶת-קְבָרֹתֵיכֶם וְהֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מִקְבָּרֹתֵיכֶם עִמִּי וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל:

רפ"י לכן הנבא. שעתיד אני להחיותם שנית : (רפ"י)

מצודת דוד הנה אני פותח וגו'. בזמן הגאולה אפתח קברותיכם ואעלה אתכם משם חיים וקיימים אתם עמי וכאומר הנה התחיה בעצמות הבקעה היא לאות על התחיה העתידה : **והבאתי וגו'.** וא"כ גם אתם תראו הגאולה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנבא הנה אני פותח את קברותיכם, יש בזה מליצה וגם דברים כפשטן, אם על התחייה הגמורה שתהיה באחרית הימים, ובזה אמר שיפתח הקברים של כל המתים שכולם יעמדו בתחייה כמ"ש ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם, לכן אמר שיפתח קברות כולם, **והעליתי אתכם מקברותיכם עמי,** ההעלאה מן הקברים לחיי עולם, לא יהיה לכולם רק לעם ה' הצדיקים (וכן אמר אח"כ **בפתחו את קברותיכם** (ולא אמר עמי) **ובהעלות אתכם מקברותיכם עמי**) וקבלו חז"ל שהתחייה לא תהיה בחי"ל רק בא"י ומתי ח"ל יתגלגלו לא"י ושם יקומו בתחיה, וז"ש **והבאתי אתכם על אדמת ישראל** ואמר אח"כ ונתתי רוחי בכם וחיייתם, וזה יהיה בא"י, ועז"א **והנחתי אתכם על אדמתכם** שתשארו שם בחיים, ואם בדרך

המשל והמליצה שהמשיל גויית האומה הכוללת כעצמות היבשות, ורוח אין בהם, ואת הגולת דמה כקברים ששם ישן הגוף של האומה הכללית במחשכים במצולות, אמר שהי יפתח הקברים הוא שיסיר השעבוד וזה כולל לכולם, ובהעלות אתכם מקברותיכם עמי, שהעליה לאיי לא יהיה רק לצדיקים כמ"ש (למעלה סי' כ') והוצאתי אתכם מן העמים וכו' וברותי מכם המורדים והפושעים בי וכו' ואל אדמת ישראל לא יבא (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה בִּפְתֹנָי אֶת-קְבֻרֹתֵיכֶם וּבְהִעָלוֹתֵי אֶתְכֶם מִקְבֻרֹתֵיכֶם עִמִּי:

מצודת דוד **וידעתם וכו'.** בפתחי וכו'. ר"ל בעת אפתח את קברותיכם ואעלה אתכם משם אתם עמי אז תדעו שאני ה' הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וידעתם כי אני ה' בפתחי וכו' ר"ל** בין מן פתיחת הקברים ובין מן העליה תדעו כי אני ה' כי הכל יהיה למעלה מדרך הטבע (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְנָתַתִּי רוּחִי בְּכֶם וּזְוִיֵּיתֶם וְהִנְזֹזְתִּי אֶתְכֶם עַל-אֲדָמֹתֵיכֶם וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי נְאֻם-יְהוָה: (פ)

מצודת דוד **ונתתי רוחי בכם.** אתן בכם רוח החיוני ותשארו חיים וקיימים ואושיב אתכם במנוחה על אדמתכם ואז תדעו שאני ה' הנאמן במאמרי אני דברתי ואני עשיתי כאשר דברתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והנחתי.** מלשון מנוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי,** שכבר דברתי לעשות כן בעתיד, וכבר עשיתי בימי יחזקאל שקמו המתים ויחיו שזה סימן אם על התחייה העתידה אם על הגאולה ותחיית הגויה הכללית שדומה כעצמות היבשות המפוזרות שאין בם שום הכנה לתחייה ע"פ הטבע (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין **ויהי דבר ה',** אחר שהראהו ה' איך יחיו העצמות

היבשות ותבא במ הרוח, הראהו איך יתנהג הגוף הכללי הזה העומד בתחייה באופן שלא ימות עוד, היינו איך יהיה הנהגת המלוכה שהוא רוח המחיה את הגוף הכללי ואיך ישובו אל ה' ע"י שמירת תורתו ומצותיו שזה בנפש המשכלת בגויה הכללית : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וְאֶתְּהָ בֶן-אָדָם קָוֹז-לְךָ עֵץ אֲזוּד וּכְתָב עָלָיו לְיִהוּדָה וּלְבְנֵי יִשְׂרָאֵל (וזכרו) וְזִכְרֵיו וּלְקָוֹז עֵץ אֲזוּד וּכְתוּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל (וזכרו) וְזִכְרֵיו:

רס"י ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגו'. וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל. חזריו. ארבע תיבות הללו כתוב עליו לאמר עץ זה ליהודה ולשבת בנימין שנלוה עליו. ולקח עץ אחד וכתוב עליו. זה ליוסף עץ אפרים ושאר תשעה שצטים שהיו אחרי ירבע' שהיו משצט אפרים : (רס"י)

מצודת דוד עץ אחד. חתיכת עץ אחד : ליהודה ולבני ישראל חזריו. המלות האלה כתוב עליו כאומר העץ ההוא מרמוז על יהודה ועל בני ישראל חזריו הם בני בנימין שהתחברו עליו להיות מלכות אחת : ולקח עץ אחד. ועוד לקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עד אפרים וכו' כאומר על יוסף מרמוז העץ ההוא והוא אפרים הבא מיוסף שמלכות ישראל נקראת על שמו לפי שמלך הראשון היה עליהם ירבעם הבא מאפרים ומרמוז העץ ההוא עליו ועל שאר השבטים שהתחברו עמו להיות תחת ממשלתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה צווה לו שיקח עץ אחד, ויכתב עליו אלה המלות, ליהודה ולבני ישראל חזריו, היינו שהוא אות ליהודה ולהמתחברים עמו מבני ישראל כמו שבט בנימין, ומבני לוי ויתר העם שהתחברו ליהודה, ויקח עוד עץ אחד ויכתב עליו אלה המלות, ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חזריו, ר"ל שהוא אות ליוסף שהוא ראש השבט וממנו נצמח מלכות אפרים שהתחיל מירבעם, ולכן קראו עץ אפרים, וכל בית ישראל כי אליו התחברו כל ישראל שהם עשרת השבטים : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְקָרַב אֲתֶם אֲזוּד אֶל-אֲזוּד לְךָ לְעֵץ אֲזוּד וְהָיוּ לְאֲזוּדִים בְּיָרְדֵךָ:

רס"י והיו לאחדים. אני אחזר' לשני העצים שיהא עץ אחד צידד : (רס"י)

מצודת דוד **וקרב אותם**. תקרב העצים זה אל זה להיות נראים לך כאלו
המה חתיכת עץ אחד : **והיו לאחדים בידך**. כשיהיו עדיין בידך יתחברו
יחד ע"פ נס ויהיו חתיכה אחת באמת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וקרב עוד צוה שיקרב שני העצים** אשר התאחד כל
אחד בעצמו, **אל האחד השני**, עד שיהיו **לך לעץ אחד** ע"י אחיזת היד, ואז
יתהווה ע"פ נס **שיהיו לאחדים בידך** ר"ל שיתאחדו בפועל ע"פ נס ויהיו
אחד באמת : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] **וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא-תִגִּיד לָנוּ**
בְּזֶה-אֱלֹהִים

מצודת דוד **הלא תגיד**. ר"ל הלא מהראוי שתגיד לנו למה אלה לך על מה
תרמו בזה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וכאשר יאמרו בני עמך**, ור"ל ואם תיכף כשיראו הנס
הזה ישאלו **מה אלה לך** ע"מ מורה הנס הזה, וכלל סימן העצים? (מלבי"ם
באור הענין)

[יט] **דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לִקְחוֹת אֶת-עֵץ**
יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד-אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (וּזְבָרוּ) וְזוּבְרָיו וְנִתְתִּי
אוֹתָם עָלָיו אֶת-עֵץ יְהוּדָה וְעֵשִׂיתֶם לְעֵץ אֶזְרָד וְהָיוּ אֶזְרָד בְּרִי:

רש"י **הנה אני לוקח את עץ וגו'.** שלא יהיו עוד לשתי ממלכות : (רש"י)

מצודת דוד **את עץ יוסף**. ר"ל שבט מלכות יוסף אשר היא ביד אפרים :
ושבטי ישראל חבריו. ר"ל וגם אקח שבטי ישראל שהתחברו עמו ואתן
אותם עליו ר"ל עם אפרים אתנם להיות שבט מלכות יהודה ואעשה
אותם לשבט מלכות אחד וכן תקום הדבר בידי החזקה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עץ**. ר"ל שבט מלוכה ולפי שעשה משל עץ אחז לשון עץ : **עליו**.
ר"ל עמו בסמוך לו : **את**. עם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **דבר אליהם וכו' הנה אני לקח**, מקבלת חז"ל שתחלה
יעמוד משיח בן יוסף והוא מלך מעשרת השבטים והוא ילחם מלחמות
ויתאספו כל ישראל תחת דגלו, עד שאח"כ יבא בן דוד והוא ימלוך

עליהם, והיה המשל הראשון תחלה על התאחדות ישראל תחת דגל משיח בן יוסף, וצוה שיקח עץ אחד ויכתוב ליהודה ולבני ישראל חבריו, כי תחלה התחברו יהודה ובנימין שגלו בבית ראשון והתקבצו תחת זרובבל בימי כורש ונעשו גוי אחד בימי בית שני, ואף אחר חורבן הבית שנתפזרו בכ"ז הם מאוחדים בכלל ומיחלים על הגאולה, ובאחרית הימים יתקבצו עשרת השבטים האובדים והנדחים, תחת דגל יוסף שהוא משיח בן יוסף אשר יאסוף הנדחים שזה היה משל העץ השני ליוסף עץ אפרים ולכל בית ישראל שיתחברו עליו בעת קץ, ואח"כ יתאחדו גם בני יהודה הנקבצים כבר, להיות תחת שבטו וממשלתו, ויתהוו לגוי אחד ע"פ נסי ה' ונפלאותיו, וז"ש במשל שאח"כ יקח עץ ויכתוב עליו ליוסף עץ אפרים שזה התאחדות עשרת השבטים באחרית הימים, ואח"כ יקרב אותם אחד אל אחד והיה הקירוב הראשון שהתקרבו בני יהודה אל בני יוסף תחת משיח בן יוסף, וז"ש הנה אני לוקח את עץ יוסף ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו ר"ל תחלה יתן אותם עליו, היינו שיתן שבטי ישראל על עץ יוסף, היינו שיתקבצו תחת דגל משיח בן יוסף, וגם את עץ יהודה יתן עליו שיהודה יעמוד ג"כ תחת דגלו, ובזה ועשיתם לעץ אחד, והיו אחד בידי עפ"י נס: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **את עץ יהודה. פי עם עץ:** (מלבי"ם באור המלות)

[כ] וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר-תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם:

מצודת דוד **והיו העצים. ר"ל העצי** ההם אשר תכתוב עליהם הדברים האלה **תאחזם בידך לפניהם:** (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והיו, צוה לו עוד שגם אחר כך העצים אשר תכתוב עליהם ישארו עוד בידך לעיניהם** שלא יעזבם מידו, ולא ימחוק הכתב רק שיהיו העצים שיכתוב עליהם, כי עוד צריך לעשות בס דבר, והוא משל על שאח"כ יתחברו שנית תחת דגל מלכות בית דוד, שבזה נשאר הכתב מצד זה שיתהפך שיתקרבו עשרת השבטים ועץ יוסף אל עץ יהודה, וזה ג"כ ע"י יד הנביא ובנס: (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַיְהִי אֲנִי לְקִוּוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכּוּ-שָׁם וְקִבְּצֹתִי אֹתָם מִסְּבִיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל-אֲדֹמֹתָם:

מצודת דוד **ודבר אליהם. בעת תאחז העצים** ההם בידך תדבר אליהם כה אמר ה' וגו' **: (מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **ודבר אליהם** עתה מפרש הדברים בפרטות, **הנה אני לקח וכו' זה כמ"ש למעלה ולקחתי אתכם מן הגוים שלשם גלו אותם, ומשם נפזרו אח"כ מן הגוים אל הארצות סביב בפיזור ועז"א וקבצתי אתם מסביב** (מלבי"ם באור הענין)

[כב] **וְעָשִׂיתִי אִתְּם לְגוֹי אֶזְרוּד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמְלָךְ אֶזְרוּד יִהְיֶה לְכֻלְכֶם לְמִמְלָךְ וְלֹא יִהְיֶה-עוֹד לְעַנְי גּוֹיִם וְלֹא יִזְנְצוּ עוֹד לְשִׁיתִי מִמְלָכוֹת עוֹד:**

מצודת דוד **לגוי אחד בארץ**. כשיהיו בארץ וחוזר ומפרש בהרי ישראל שם אעשם לגוי אחד ולא יהיו עוד חלוקים לשנים להיות יהודה עם לבד ועשרת השבטים עם לבד : **ולא יחצו וכו'.** כפל הדבר במ"ש : **עוד.** ר"ל עד עולם (מצודת דוד)

מצודת ציון **יחצו.** ענין חלוקה כמו ותחץ לארבע רוחות (דניאל י"א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ועשיתי אותם בעת שהיו בארץ יהיו גוי אחד, ויהיה מלך אחד על כולם** שתחלה ימלוך משיח בן יוסף על כולם, כמ"ש ונתתי אותם עליו את עץ יהודה, **ולא יהיו עוד** כי תחלה היו **לשני גוים** ע"י שעשרת השבטים עבדו עכו"ם ועזבו את מקדש ה', זה לא יהיה עוד כי כולם יעבדו את ה' וגם תחלה היו **לשני ממלכות** ע"י חילוק המלכות בין בימי איש בושת בין בימי ירבעם ואילך, **עז"א ולא יחצו עוד,** כי בין בעת שימלוך משיח בן יוסף ימשך יהודה אחר אפרים, ובין אח"כ שימלוך בן דוד ימשכו כולם אחר בית דוד, **ועז"א שני פעמים עוד** : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] **וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוֹלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אִתְּם מִכָּל מוֹשְׁבֵי בְתֵיהֶם אֲשֶׁר זָטְאוּ בָהֶם וְטָהַרְתִּי אֹתָם וְהָיוּ-לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים:**

מצודת דוד **ולא יטמאו עוד.** לא יהיו נטמאים עוד בעבודת כוכבים וביתר הפשעים שנטמאו בהם בהיותם בבבל : **והושעתי וכו'.** כי רבים מהם נטמאו בין הבבליים במקום מושבותיהם בזמן הגולה והרשיעו כמוהם ולכן אמר אושיע אותם להוציאם משם לחזור לדת ישראל ואטהר אותם מטומאת עוונם כי אסלח להם ומאז יהיו לי לעם להאמין בי ולשמוי מצותי ואני אהיה להם לאלהים להושיע להם ולעזור אותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובשקוציהם. מלי שקץ ותעוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא יטמאו, תחלה נטמאו יי השבטים בגלוליהם ובשקוציהם ושבת יהודה נטמאו בכל פשעיהם, וכן בימי בית ראשון נטמאו בגלולים ועכו"ם ובימי בית שני נטמאו בכל פשעיהם, ועז"א ולא יטמאו עוד וכו', ואח"כ בימי גלות אדום חטאו ע"י מושבותיהם שגרו בין העכו"ם וע"י מושבותיהם ביניהם חטאו, ע"ז אמר והושעתי אותם מכל מושבותיהם אשר חטאו בהם, ואח"כ וטהרתי אותם עד שיהיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים להתנהג בהשגחה נסיית, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְעַבְדֵי דָּוִד מֶלֶךְ עָלֵיהֶם וְרוּעֵה אֲזוּד יִהְיֶה לְכָל־מִלְחָמָה וּבְמִשְׁפָּטַי יִלְכוּ וְזִקְתֵי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם:

מצודת דוד ועבדי דוד. מלך המשיח הבא מזרע דוד יהיה מלך עליהם : ורועה אחד. כי לא ימליכו עוד עשרת השבטים מלך לעצמם מבלעדי : וחוקותי ישמרו. ישמרו בלב ויעשום בפועל : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורועה. ר"ל מנהיג : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועבדי דוד מלך עליהם, אז ישוב המלוכה לבית דוד בין מצד הנהגת המלכות, וכן מצד הנהגת הדת אמר ורועה אחד יהיה לכלם כי כולם במשפטי ילכו ולא יהיה חילוק ביניהם בענין הדת, ועי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כד-כה) מלך, רועה, נשיא. יקרא מלך מצד שנבחר למלוכה, ורועה מצד ההנהגה כרועה עדרו ירעה, ואח"כ יקרא בשם נשיא, כמו שבסוף ספר יחזקאל קורא להמשיח בשם נשיא בהיותו נשיא אלהים וירום ונשא וגבה מאד : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וַיָּשָׁבוּ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לִיעֶקֶב אֲשֶׁר יָשָׁבוּ-בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשָׁבוּ עָלֶיהָ הַמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד-עוֹלָם וְדָוִד עַבְדֵי נְשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם:

רפ"י לעבדי ליעקב. כעין סנתתיה ליעקב צלי מצרי' : (רפ"י)

מצודת דוד לעולם. ר"ל עד עולם לא תפסוק המלוכה מזרע דוד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וישבו על הארץ** ישבו בישיבת קבע בענין שיהיה להם לאחוזתה, ואמר **אשר נתתי לעבדי ליעקב** ר"ל שיהיה להם בין הארץ שניתן ליעקב שהיא נחלה בלא מצרים בין **אשר ישבו בה אבותיכם** בגבול הקדם, כי גבול העתיד ימשך יותר מגבול שהיה להם תחלה, כמ"ש בנבואת יחזקאל לקמן (סי' מ"ז), וגם תפס אשר נתתי ליעקב כי ליעקב הראה הנס הזה שהתאחדו האבנים לאבן אחד כמ שהתאחדו העצים לעץ אחד. והיה ג"כ סמן אל שיתאחדו ישראל לגוי אחד באחרית הימים, ואז יירשו נחלה בלא מצרים, **ודוד עבדי** מבטיח להם ג' דברים יהיו מתמידים לעולם, **א.** נחלת הארץ שעז"א **וישבו עליה המה וכו' עד עולם**. **ב.** מלכות בית דוד שעל זה אמר **ודוד עבדי נשיא להם לעולם**, **ג.** שהברית שבין ה' ובינם לא יפסוק, שעז"א (כו-כז-כח) **וכרתי להם ברית שלום** זה כולל אם השלום שבין ה' ובין ישראל, שלא יחטאו עוד ולא יסתיר פנים מהם, אם השלום בין העם, אם השלום לכ"א בגוף ובנפש ובנכסים, וברית הזה **יהיה ברית עולם ונתתים**, ר"ל ונתתי להם את הברית שלום, כמ"ש הנני נותן לו את בריתי שלום, שיש הבדל בין הברית הנכרת, ובין הברית הניתן, הברית הנכרת החיוב הוא משני הצדדים, והברית הניתן החיוב הוא רק מצד הנותן שיקיים הברית בכל אופן ובלי שום תנאי, שעז"א בפנחס והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, ועי"כ **והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם**. והוא ע"ד מ"ש בירמיה (סי' ג') והיה כי תרבו ופריתם בארץ בימים ההמה לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וכו' ביום הוא יקראו לירושלים כסא ה', כי ברבות ישראל בריבוי מופלגת תהיה השכינה על ישראל ולא יצטרכו לקדושת הארון והמקדש, והנה קדושת המקדש שמצייר שה' ושכינתו מצמצם א"ע בתוך נקודה מצומצם בין שני בדי הארון מורה האהבה שבינו עם ישראל כמ"ש כד רחימתין עזיזא וכו', אמנם שתהיה שכינת ה' על ישראל עד שהם יהיו המרכבה לשכינתו מציון גודל מעלת ישראל, וז"ש **ונתתי מקדשי בתוכם והיה משכני עליהם** שיהיה שני הדברים המקדש בתוך ושכינת ה' עליהם על כל ישראל, עד שהם בפ"ע לא יצטרכו לקדושת המקדש שהם בעצמם יהיו הבדים והארון והקדש והמקדש שישכון ה' עליהם בקדש והמקדש שיהיה בתוך בין נחלת השבטים (כמ"ש ביחזקאל סי' מ"ח) יהיה רק **שידעו הגוים שה' מקדש ישראל במה שיהיה מקדשי בתוכם**, והנה המשכן עליהם הוא מצד כחם ואיתערותא דלתתא בלי עזר אלהי, והמקדש בתוכם הוא מצד עזר אלהי שמקדש אותם, וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל ע"י המקדש שבתוכם, והבן : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלֹמֹם בְּרִית עֲוֹלָם יְהִי־אֹתָם וְנָתַתִּים וְהָרַבִּיתִּי אֹתָם וְנָתַתִּי אֶת-מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעֹלָם:

מצודת דוד **ברית שלום**. שישבו בארצם בשלום והברית הזה יהיה עמהם

עד עולם : ונתתים. ר"ל אתן אותם במקומם ולא יזוזו משם : לעולם.
ולא תחרב עוד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות ונתתים. נתתי להם את הברית : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ-לִי לְעָם:

מצודת דוד והיה משכני. משכן שכינתי יהיה עליהם ואהיה להם לאלהים לעזור ולהושיע והמה יהיו לי לעם להאמין בי ולשמור מצותי : (מצודת דוד)

מצודת ציון משכני. ר"ל השראת שכינתי והוא מלשון משכן וחנייה : (מצודת ציון)

[כח] וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת בְּמִקְדָּשֵׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: (פ)

מצודת דוד וידעו וכו'. בהיות וכו'. ר"ל כשתתמיד מקדשי בתוכם לעולם אז ידעו הגוים שאני ה' הקדשתי את ישראל להיות עמי : (מצודת דוד)

יחזקאל פרק-לח

[א] וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בֶּן-אָדָם שֵׁים פָּנֶיךָ אֶל-צֹוֹן אֶרֶץ הַמְּגוּרָה נְשִׂיא רֹאשׁ מִשָּׁר וְתֹכַל וְהִנָּבֵא עֲלֶיךָ:

רש"י אל גוג. כך שם המלך : המגוג. שם האומה כד"א גומר ומגוג (בראשית י) :

מצודת דוד אל גוג ארץ המגוג. מלת אל משמשת בשתיים כאלו אמר אל גוג אל ארץ המגוג : נשיא ראש. כפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) ועל גוג יאמר שהוא נשיא גם על משך ותובל : (מצודת דוד)

מצודת ציון גוג. כן שם המלך : המגוג. משך ותובל. שמות אומות והיו מבני יפת כמ"ש בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס (בראשית י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שים פניך אל גוג, כבר התבאר למעלה (סי' ל"ב), כי נבא יחזקאל שבאחרית הימים ילחמו כל העמים סביב לירושלים, ויהיו הלוחמים מצד א' מצרים ואשור ועילם שהם הישמעאלים, והלוחמים מצד השני משך ותובל, ונסיכי אדום, ומלכי הצפון וכולם יהרגו איש את אחיו ויפלו בנופלים. וחז"ל קבלו שג' פעמים יבא גוג על ירושלים. ופה באר שני פעמים והפעם הג' התבאר בזכריה (סי' י"ד), וגוג וכן ארץ המגוג לא ידענו עתה מי הם רק כפי המבואר שהוא נשיא משך ותובל הם מבני יפת ואינם נמולים, והם יתעוררו באחרית הימים אחר שיתיישב ישראל בארץ ישראל וישבו בשלוה. לבא עליהם, וזה יהיה ע"י התעוררות מעם ה', וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מִנְּשֵׁךְ וְתַבַּל:

מצודת דוד הנני אליך. הנה אני אפנה אליך אתה גוג וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הנני אליך גוג, כי בני אדום החריבו בית שני ומשך ותובל היו עמהם כי הרומיים המחריבים היו אז ראש להאומות שאח"כ נקראו השם הכולל אדום על שם אמונתם. כמ"ש המפ' הקדמונים, וכמ"ש מהרי"א בספריו באורך. ורוצה ה' שבאחרית הימים יתאספו שם במקום הרשע הם ובני ישמעאל שתחתם גלו ישראל וסבלו רעות רבות וצרות ושם יוריד אותם אל עמק יהושפט : (מלבי"ם באור הענין)

ד וְשׁוֹבְבֹתֶיךָ וְנָתַתִּי זִזְזִים בְּלִזְזִיִּךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתְךָ וְאֶת-כָּל-זִזְיֹךָ סוֹסִים וּפָרִשִׁים לְבָשִׁי מִכָּלֹל כָּלָם קָהָל רַב צָנָה וּמִגָּן תִּפְשִׁי זִזְרֹת כָּלָם:

רס"י וסוצבתיך. לעשה אותך סוצב אנבו"ייסיר זלע"ז כל ההולך בשרירות לבו נקרא סוצב כמו (ישעיה נ"ז) וילך סוצב דרך לבו : ונתתי חחים זלחייך. דרך חיה להוציאה בחחים זלחיייה לפי שאינה רוכה לזאת גם אני אתן זלזך הרהורין ויכר המושך אותך מארכך זבא על ארץ ישראל : (רס"י)

מצודת דוד ושובבתיך. אתן בלבך להיות שובב ומורד ואתן חחים בלחייך למשוך אותך ע"י כדרך שמושכים החיות אל מקום הנרצה ר"ל אעיר לבך אל הדבר ואוציא אותך ממקומך עם אנשיך במרבית סוסים ופרשים וכולם יהיו מלובשים במלבושי פאר ויהיו עם רב בצנה ובמגן וכולם יתפשו חרבות כדרך אנשי מלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושובבתיך. ענין מרד והליכה בדרכי הלב כמו משובה ישראל (ירמיה ג) : חחים. הם הטבעות ששימים בלחי החיה למושכה ע"י וכן ויביאווהו בחחים (לעיל יט) : בלחייך. כן נקראו חלק הפה ממעל ומתחת : מכלול. מלשון כל ר"ל כלול בכל יופי : צנה ומגן. שמות כלי מלחמה עשויים להציל ממכת חרב וחנית : תופשי. אוחזי : חרבות. מלי חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושובבתיך, החיה תצא מארצה, אם ע"י שובבות שאז תצא ברצון, אם ע"י שאחר מושך אותה בחחים, אומר כי תלך מעצמך ע"י שאשובב אותך, וגם אוציאך ע"י חחים בעל כרחך, הוצאתי אותך ואת כל חילך ומפי שאנשי החיל יהיו רוכבי סוסים ופרשים ויהיו לבושי מכלול, ועמהם יהיה גם עם רב המתנדבים לצאת עמו, וז"ש קהל רב וגם הם ישאו צנה ומגן להגן בפני חרב וקשת, וגם כולם יהיו תופשי חרבות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ושובבתיך. מענין בנים שובבים והחיה השובבה תגבר בה הפראיית : וחחים. משימין בלחי החיה הרעה למושכה בס (כנ"ל כ"ט ד') : צנה ומגן. צנה בפני חרב, ומגן בפני קשת, עז"א תופשי חרבות כולם, משא"כ אח"כ אמר מגן וכובע ולא הזכיר צנה, כי הם רק רובי קשת : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] פָּרַס כּוֹשׁ וּפּוֹט אַתֶּם כִּלְמֵי מִגָּן וְכוּבָע:

מצודת דוד אתם. יהיו אתם בעזרתם : כולם מגן וכובע. כולם יבואו במגן וכובע : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכובע. כן יקרא כלי המגן שעל הראש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין פרס בצד האחר ילכו גם חיל ישמעאל, שהם פרס, ועם פרס יהיו כוש ופוט, פרס הם אחים עם עילם, וכוש קרובים לאשור ופוט למצרים, והם האומות שחשב למעלה (סי ל"ב) מצרים ואשור ועילם : (מלבי"ם באור הענין)

11) אָמַר וְכָל-אַנְפֵיָהּ בַּיּוֹם הַזֶּה יִרְכְּתוּן צָפוֹן וְאֶת-כָּל-אַנְפֵּי עַמִּים רַבִּים אֶתְּךָ:

רש"י וכל אגפיה. כל סניזיה : (רש"י)

מצודת דוד ירכתי צפון. היושבים בפאת צפון : עמים רבים אתך. יבואו עמד (מצודת דוד) :

מצודת ציון אגפיה. כנפיה וכן וכל אגפיו (לעיל י"ב) ויאמר על התפשטות החיילות (מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין גומר, וגם יהיה גומר וכל אגפיה שהם אינם נמולים, ובית תוגרמה אשר בצפון (לאפוקי תוגרמה השוכנים בארץ יון שהם שייכים להישמעאלים, והם ילכו עם מצרים בצד האחר) וכן עמים רבים אתך כמ"ש (למעלה סי' ל"ב) אדום וכל נסיכיה ונסיכי צפון כולם וכל צידוני (מלבי"ם): באור הענין

12) הַכֹּן וְהַכֹּן לְךָ אֶתְּהָ וְכָל-קְהֵלְךָ הַנְּקֵהֵלִים עָלֶיךָ וְהָיִיתָ לָהֶם לְבוֹשֶׁמֶר:

רש"י הכון והכון לך. הכון אותך והכון לך חיל אחרי', הכון הזדמן : והיית להם למשמר. דרך המלכים לתת לב על חיילותיהם היאך ילאו ולהעמיד משמרות שלא יבא משחית על חילו כלילה : (רש"י)

מצודת דוד הכון והסן לך. הכון עצמד והכון לך אחרים וז"ש אתה וכל קהליך הנאספים עליך לעזרה : והיית להם למשמר. כי שמירת החיל מן הנזק מוטל על ראש הצבא : (מצודת דוד)

מצודת ציון הכון. מלי הכנה : קהליך. אסיפת עם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הכון בעצמד והכון את חילך ומפרש (הכון) אתה (והכון) לכל קהליך, ואמר הנקהלים עליך, כי בין החיל הזה ימצא ג"כ הנקהלים עליו (כענין ויקהל עליהם קרח את כל העדה) שהוא הקהלה להתנגד אליו, כי קהלת הישמעאלים שהם פרס כוש ופוט הוא בעצם כנגדו. והיית להם למשמר ר"ל ואתה תשמור אותם מעשות רע. כי בעת יתחילו ישמעאלים להרע בירושלים יקומו האדומים נגדם ויהרגו אותם, ומזה יסתבב שאח"כ יהרגו הם באדומים ויהיה חרב איש באחיו (כמ"ש

מלבי"ם - באור המלות הנקהלים עליך. קהל שאחריו מלת על הוא לריב ומלחמה על מי שיקהל עליו, כמו ויקהל עליהם קרח את כל העדה : **למשמר.** כמו ויעמד משמר עליהם (נחמיה ד'): (מלבי"ם באור המלות)

ח **מִיָּמִים רַבִּים תִּפְקֹד בְּאַחֲרֵית הַשָּׁנִים תָּבֹא | אֶל-אֶרֶץ | מְשׁוּבָּבֶת מְוֹרָב מְקַבְּצַת מְעַמִּים רַבִּים עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל | אֲשֶׁר-הָיוּ לְחֶרֶב תַּמִּיד וְהָיָא מְעַמִּים הוֹצָאָה וַיֵּשְׁבוּ לְבִטּוֹן כָּלָם:**

רס"י **מימים רבים תפקד.** מימים רבים שחטאת לי תפקד עתה לפני לזכור עונותיך ולהשיב גמולך ואשיאך באחרית השנים לזכר אל ארץ ישראל המשובבת מחרב שקצו יושביה מן הגולה אשר גלו עם ע"י חרב האויב : אשר היו לחרבה תמיד. זה שנים רבות וסמוך לבואך עליה חזרו : והיא מעמים הולאה. והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הולאה והמוציאה מן העמים **לא יעזבנה זידך :** (רס"י)

מצודת דוד **מימים רבים תפקד.** תהיה נזכר להפרע ממך על מה שעשית מימים רבים והוא כי המה עזרו אל האויב הבא על ישראל : **באחרית השנים.** בסוף השנים תבוא אל ארץ אשר שבו יושביה להתיישב בה ממקום שגלו ע"י חרב האויב : **מקובצת מעמים רבים.** המה נקבצו בה מן העמים הרבים שהיו פזורים שמה בגולה : **על הרי ישראל.** עתה יפרש מה הוא הארץ ואמר על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד ר"ל זה זמן רב : **והיא.** העדה היושבת עתה בה הוצאה מן העמים ממקום גלותם ועתה המה כולם יושבים לבטח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תפקד.** ענין זכרון כמו וה' פקד (בראשית כא) : **משובבת.** מלשון הושבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מימים רבים תפקד,** אחר שתפקד לשלם לך עונש על מה שעשית מימים רבים בימי קדם שהרעות לישראל, לכן יסבב ה' **שבאחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת** ר"ל שיהיה הבדל בין ביאתך עתה ובין ביאתך בימי קדם, שאז ישבו ישראל ימים רבים על אדמתם, ועתה היא, **א. משובבת מחרב** שהחרב הרגה תמיד בעמיה, **ב. מקבצת מעמים רבים** ששבו מגלויות רבות ונקבצו לארצם מכל העמים השונים שהיו מפוזרים שם, **ג. על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד** ועתה היא

מעמים הוצאה, שהניחו אותם לצאת להתיישב בארץ, **וישבו לבטח כולם**, שאין להם מלחמה עם שום אדם, ואין לך שום טענה לבא עליהם (מלבי"ם באור הענין):

מלבי"ם - באור המלות מימים רבים תפקד. כמו ומרוב ימים יפקדו (ישעיה כ"ד כ"ב), עונות של ימים רבים : **משובבת**. לשון השבה, כמו בשובבי אותם מן העמים, או מענין הנחה והשקט כמו בשובה ונחת תושעון (מלבי"ם באור המלות):

טו וְעָלִיתָ כִּשְׂאֵה תְבוּא כְּעֵנָן לְכֶסֶת הָאָרֶץ תִּהְיֶה אֶתָּה וְכָל-
אֲנָפִיךָ וְעַמִּים רַבִּים אוֹתָךְ: (ס)

רס"י כשואה. כחשך המכסה את הארץ, שואה זרואינ"ה זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ועלית. אתה תעלה עליהם למלחמה ותבוא פתאום כחשך הבא פתאום ולפי מרבית העם תהיה כענן המכסה את הארץ וחוזר ומפרש מי הם יהיו כענן ואמר אתה וכל אנשי חילך ועמים רבים אשר עמך ומוסב למעלה שאמר מימים רבים תפקד כי באחרית השנים תבוא וכו' ושם תקבל גמולך משלם : (מצודת דוד)

מצודת ציון כשואה. ענין חושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב ל) : **אותך**. עמך (מצודת ציון):

מלבי"ם - באור הענין ועלית, ועליתך תהיה בשני פנים, מצד אחד **כשואה תבוא** כי מרוב הסוסים והפרשים יהיה נראה שבאת כשואה וחשך להחשיך אורם ולהרגם, ומצד אחר **כענן לכסות הארץ תהיה** כי רבוי העם שאינם מבני החיל שיבואו עמך (הגם שישראל יהיו מועטים ולא יצטרך לבא עליהם ברוב עם כל כך) מראה שבאת כענן המביא מטר ומכסה הארץ, ר"ל שאתה רוצה להושיב את הארץ באוכלוסין לא להחריבה, ומפרש **כשואה תבא אתה וכל אגפיך** שהם החיל, **וכענין תהיה ע"י עמים רבים אשר אתך** שיכסו הארץ ברבוי המונס כענן ר"ל לא יודע תחלה אם באת להחריב את הארץ ולהגלות יושביה כשואה או באת רק לתפוס מלכות שם ולהושיב בה עמים רבים ולהגן עליה כענן המביא מטר וגשמי נדבות (מלבי"ם באור הענין):

נז כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא יַעֲלוּ דְבָרִים עָלַי-
לְבַבְךָ וּזְשֻׁבַת וּזְשֻׁבַת מִזְשֻׁבַת רָעָה:

רש"י יעלו דברים. יסקון הרהורין מתשבת רעה להלחם כנגדי : (רש"י)

מצודת דוד ביום ההוא. בעת שישובו ישראל אל אדמתם : יעלו דברים וכו'. ר"ל תהרהר הרהורים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' והיה ביום ההוא, ר"ל תחלה בעלותך לא תדע בעצמך ע"מ אתה עולה אם להחריב את הארץ, אם לתפוס בה מלכות ולהושיב בה דיורין, רק ביום ההוא שתהיה שם אז יעלו דברים על לבך מה שלא חשבת מקודם, וחשבת מחשבת רעה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יעלו דברים על לבבך, וחשבת מחשבת רעה. העלאה על לב קטנה מן המחשבה (כמ"ש ישעיה ס"ה י"ז) ובא על הציור שעולה על לבו לפי שעה, כמו אשר יעלה על לב איש להביא בית ה' (מ"ב י"ב ה'), ואחריו המחשבה שמעיין בציור שעלה על לבו וחושב עליו, ואחריו האמירה בפיו : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] ואמרת אעלה על-ארץ פרזות אבוא השקטים ישבי לבטוח כלם ישבים באין זוזמה ובריוז ודלתים אין להם :

רש"י על ארץ פרזות. יושבי כפרים מאין חומה שבוטחים במעוזם ואיני יראים להתאסף אל ערי מצור : פרזות. כמו מערי הפרזי מאין חומה : אבוא. אל השוקטים ואראה מה הוא מצטחם : (רש"י)

מצודת דוד על ארץ פרזות. על היושבים בערי הפרזי : אבוא השוקטים. אבוא אל השוקטים במנוחה ויושבים לבטח ר"ל אינם נשמרים מן האויבים להתאסף בערי המבצר כי לבם בטוח מן האויב ולכן יושבים מבלי חומה סביב ואין להם בריח ודלתים וכאומר והואיל וכן אכבוש אותם בקלות רב : (מצודת דוד)

מצודת ציון פרזות. כן יקראו הערים אשר אין חומה להם וכן פרזות תשב ירושלים (זכריה ב) : השוקטים. מלי השקט ומנוחה : ובריח. הוא המטה הסוגר הדלתות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת, מפרש הדברים שיעלו על לבך, הוא שתאמר הלא א"צ ללחום בארץ הזאת, ולא יקנה הלוחם בה שם וכבוד, כי הארץ תהיה קשה לכבוש מפני ג' טעמים, א. אם הארץ מבוצרת מצד טבעה כגון שהיא מוקפת הרים ומצודת סלעים או ימים ונהרות, ונגד זה אמר אעלה על ארץ פרזות, ב. אם האנשים בעלי מלחמה עם שכיניהם סביב ומוכנים

לקראת נשק נגד זה אמר **אבוא השקטים יושבי לבטח** ר"ל שהם אינם לוחמים כי הם שוקטים, ואין מכינים אי"ע בנשק נגד הצר הצורר אותם כי הם יושבי לבטח, **ג**. אם הערים הם מוקפים חומה, נגד זה אמר **כולם יושבים באין חומה וכו' וא"כ כיון שאין תפארת מן המלחמה הזאת, יהיה תכלית בואי רק. (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות אבוא השקטים. אל השוקטים, השקטים שאין רגש ומרד בפנים. יושבים לבטח. שא"ל מלחמה מבחוץ. (עיי' ישעיה ל' ט"ו) (מלבי"ם באור המלות)

[יב] לְשַׁלֵּל עֲקָל וְלָבֹז בְּזֶה לְהַשִּׁיב יָדָךְ עַל-זָרְבֹת זֹשְׁבֹת וְאֶל-עַם מְאֻסָּף בְּמִזְוִים עֹשֶׂה בְּמִקְנָה וְקַנְיָן יִשְׁבִי עַל-טָבוֹר הָאָרֶץ:

רש"י להשיב ידך על חרבות נוספות. להשחית שנית את הערים שהיו חורבות עד הנה ועכשיו נתיישבו : ואל עם מאוסף. מעמים העוסים עתה מקנה וקניין : על טבור הארץ. על גובה וחוזק הארץ כטבור זה שהוא אמצעי של אדם ומסופע מכל כדדיו : (רש"י)

מצודת דוד לשלול שלל. תחשוב לשלול שללם ולהשיב ידך לבוא שנית למלחמה על החרבות שנתיישבו מקרוב ולפי שכבר בא פעם בעזרת האויב כמ"ש למעלה לכן אמר להשיב ידך : **מאוסף מגוים.** המאוספים מבין העכו"ם ממקום גלותם : **עושה מקנה וקניין.** מאספים מקנה בקר וצאן ושאר דברים הנקנים : **על טבור הארץ.** על מצוע הארץ וגבהה ולפי שהטבור הוא אמצע הגוף קורא למקום המצוע בלי טבור : (מצודת דוד)

מצודת ציון עושה. ענין אסיפה כמו ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב) : **טבור.** הוא השרר ובדרז"ל ופיו סתום וטבורו פתוח (נדה ל) וכן מעם טבור הארץ (שופטים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לשלול שלל, ר"ל רק ג' דברים, **א**. מפני השלל והבז והקניין, **ב**. להשיב ידך על חרבות נוספות להחריב הארץ שתהיה חרבה כמו שהיתה, **ג**. מפני העם שהוא מאוסף מגוים ועיי"כ הם עושים מקנה וקניין, כי כל אחד סוחר ועושה מקנה עם הגוי שיצא משם ונתרבה שם המסחר מאד, עד שהם יושבים על טבור הארץ ומסחר כל העמים בא עליהם, וצריך לבטל המסחר הזה המזיק לכל העולם כולו. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מקנה וקנין. כבר בארתי הבדלם בסי' התו"ה אמור (סי' פ"ז) ששם מקנה מציין הפעולה שקנה אותי, ושם קנין הוא שם המופשט של הקנין עצמו, וכולל אף מה שהרויח בלא קנין כמו הולדות של שפחותיו ובהמותיו, ופירות שדהו, ועז"א (בראשית ל"ו) את מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש, ור"ל שעושה מקנה בכסף ומרויחים קנינים שהסחורה משבחת ומולדת ולדות ופרי בביתם (מלבי"ם באור המלות)

[יג] שְׁבֹא וְדָדָן וְסוֹחְרֵי תְּרֵשִׁישׁ וְכָל-כְּפָרִיָּה יֹאמְרוּ לְךָ הֶלְשָׁלְךָ שְׁלָל אֶתְּךָ בָּא הֶלְבֹּז בֶּן הַקְּהֵלֶת קְהֵלְךָ לְשֵׂאת אֶת הַכֶּסֶף וְזָהָב לְקֹזֹת בְּמִקְנֶה וְקִנְיָן לְשֵׁלְךָ שְׁלָל גְּדוּלָּה: (ס)

רס"י וכל כפיריה. סוחרים חריפין שזה הרגילין לנאת ולקוט ככפירים בכל המדינות ויודעין איזה מקום העושר : יאמרו לך הלשלו שלל אתה. כלומר מי הגיד לך את מקום העושר הידעת כי לארץ מלאה שלל וזו אתה הולך וקם באמת תמלא הון עתה : (רס"י)

מצודת דוד וכל כפיריה. ר"ל שריה וגדוליה : הלשלו שלל. בה"א השאלה אם בא אתה לשלול שלל וכאלו יאמרו הנה מוכנים אנחנו לקנות השלל מידך : (מצודת דוד)

מצודת ציון כפיריה. אריה בחור יקרא כפיר : הקהלת. אספת : לשאת. לקחת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שבא, ממליץ כי הסוחרים שעושים שם מסחר בא"י בכסף ובזהב ובאבן יקרה, שהם שבא ודדן וסוחרים תרשיש שזה סחורתם כמ"ש למעלה (כ"ז י"ב כ"ג) בנבואת צור, הם ישאלו אותך על מה באת, הלשלו שלל אתה בא, ויש הבדל בין שלל ובין בז, השלל הוא הנשאר מעצמו בעת המלחמה, וזה שייך אל המלך כמ"ש (שמואל א' ל') זה שלל דוד, והבזה הוא מה שבני החיל בוזזים איש לו ועז"א הלבז בז הקהלת קהליך כי זה שייך אל הקהל אם באת כדרך לשלול ולבז, או באת כסוחר לשאת כסף וזהב ולקחת מקנה וקנין לסחורה, ובדרך זה תשלול שלל גדול, כי גם ההרוחה הגדולה נקראת שלל כמ"ש בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר, שהוא על הריוח בדרך המסחר, כאילו ילוצצו כמסתפקים למה באת אל עם סוחרים אשר דבר אין להם עם אדם, באת כשודד ובוזז או כסוחר ומוכר וקונה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כפיריה. האריות והשרום שלהם : שלל, בז.

התבאר הבדלם ישעיה (א' א') שהשלל הוא הנשאר הפקר אחרי המלחמה והוא שייך אל המלך, ומה שאנשי הצבא בוזזים איש לו נקרא בז, וכמ"ש אנשי הצבא בוזזו איש לו ויפול שם שלל גם על הריות, כמו כמוצא שלל רב, ושלל לא יחסר : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] לְכֹן הִנָּבֵא בֶן-אָדָם וְאָמַרְתָּ לְגוֹג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲלֹא בַיּוֹם הַזֶּה בָּעֵשֶׂבֶת עִמִּי יִשְׂרָאֵל לְבַטֹּחַ תִּדְעַ:

כ"י תדע. ת"י תדע פורענות גזרתני כל' תדע ותכיר מי הוא מעוזם ומצטחם : (כ"י)

מצודת דוד לכן. הואיל וכן יהיה הנבא וכו' : **תדע**. ר"ל יהיה ידוע ונגלה לך שיושבים לבטח ואינם נשמרים מן האויב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנבא בן אדם ואמרת לגוג, כי היה בכאן שתי נבואות, א. שירע לישראל בעתיד בזמן חורבן בית שני ובזמן הגלויות, ועז"א הנבא בן אדם, ב. מה שיקבל ענשו באחרית הימים על הרי ישראל, ועז"א ואמרת לגוג. הלא ביום ההוא, ר"ל בעת חורבן בית שני בשבת עמי ישראל לבטח שאז ישבו על אדמתם תדע מה שתעשה עמהם כי אז. (טו-טז) ובאת ממקומך מירכתי צפון ועלית על עמי ישראל כענן, שאז עלית כענן לקחת את ארצם ולמלוך עליהם, כי תכלית הרומיים היו למשול על ישראל ולהרחיב מלכותם, וע"כ באחרית הימים תהיה ותתקיים, והבאותיך אז על ארצי לא כדי להחריבה רק למען דעת הגוים אותי בהקדשי בך לעיניהם שעל ידי המופתים שאעשה בך יכירו כולם אלהותי איך אני שופט הגוים ומיסר הפושעים : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וּבָאת מִמְּקוֹמְךָ מִיִּרְכַּתִּי צָפוֹן אֲתָה וְעַמִּים רַבִּים אֲתָךְ רַבְּבֵי סוּסִים כָּלָם קָהָל גָּדוֹל וְזוּזִל רַב: **[טז]** וְעָלִיתָ עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל כְּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ בְּאַזְזָרִית הַיָּמִים תִּהְיֶה וְהִבְאוּתִיךָ עַל-אֲרָצִי לְמַעַן דַּעַת הַגּוֹיִם אֹתִי בְּהַקְדִּישִׁי בְּךָ לְעֵינֵיהֶם גּוֹג: (ט)

מצודת דוד כענן. ר"ל ברבת עם כענן הבא לכסות הארץ : תהיה. הדבר הזה : והביאותיך. ר"ל אעיר לך לבוא על ארצי למען ידעו אותי הגוים ויכירו בי בעת אהיה מקודש לעיניהם על ידך אתה גוג כי כשיעשה משפט יקודש שמו הגדול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות **תהיה**. הוא נוכח לזכר, תהיה במציאות לקבל עונש, וגם ר"ל תהיה גוג, אז ידעו כי אתה גוג: (מלבי"ם באור המלות)

[ז] כה-אמר ארני יהוה האתה-הוא אשר-דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא אתך עליהם: (ס)

רפ"י האתה הוא. באותן הימים יאמר הקב"ה האתה הוא אותו אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל כגון יחזקאל וזכריה שאף הוא נתנבא על מלחמות גוג ומגוג ואספתי את כל הגוים וגו' (זכריה יד) ורבותינו אמרו אלדד ומידד הם נתנבאו עליו וזה שנים האמור כאן אל תיקרי שנים אלא שנים (צפת"ח) שני נביאים נתנבאו נבואה א' צפרק אחד (אבל לא בסגנון אחד) : (רפ"י)

מצודת דוד **האתה הוא**. הנה אתה הוא אשר דברתי עליך בימים קדמונים ביד עבדי נביאי וכו' ועל ישעיה ויחזקאל וזכריה יאמר : **שנים**. ר"ל זה שנים רבות כי בבואו יעבור זמן דב מימי הנביאים ההם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' האתה הוא**, ר"ל כי שם גוג ושם מגוג כבר ישכח בימים ההם עד לא ידעו כלל מי הוא האומה שנקראת בפי הנביא מגוג ושם מלכה גוג, רק אז כשיבא על הארץ ויתקיימו דברי הנביא אז ידעו שזה הוא המלך גוג שנבא עליו, וז"ש **באחרית הימים תהיה והביאותיך על ארצי וכו' לעיניהם גוג**, ר"ל **באחרית הימים תהיה גוג** שאז ידעו כי אתה הוא גוג. וז"ש **האתה הוא שעליך דברו הנביאים בימים קדמונים, ביד עבדי הנביאים בימים ההם שנים** ר"ל שנבאו עלים שנים רבות, וכן יל"פ בימים שנים, ששני נבואתם כמה פעמים, כי כן יבוא גוג שתי פעמים או שלש כדברי חז"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על-אדמת ישראל נאם ארני יהוה תעלה זמתי באפי:

רפ"י והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל וגו' : (רפ"י)

מלבי"ם - באור הענין והיה ביום זה שייך למעלה שדברתי בימים

קדמונים להביא אותך עליהם ושביום ההוא ביום בוא גוג תעלה חמתי באפי, תעלה חמתי ר"ל שהחמה הפנימית השמורה בלב על רשעתם בימים קדמונים תעלה אז באפי להתגלות לחוץ, שזה ההבדל בין אף ובין חמה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (יח-יט) חמתי. באפי, עברתי. הבדלם בארתי (למעלה ה' י"ב). שאף הוא האף החיצוני, וחמה הוא הפנימית, וכשתצא החמה לחוץ להנקם עלתה באפו, ועברה הוא שע"י הקצף יעניש את הכלל, ע"י למעלה (כ"ב כ'): (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וּבְקִנְיָתִי בְאֵשׁ-עִבְרָתִי דִבְרַתִּי אִם-לֹא | בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

רש"י רעש גדול. על ידי קולות ורעמים כמו שהוא אומר : (רש"י)

מצודת דוד **ובקנאתי**. בעבור קנאתי דברתי באש עברתי : **אם לא**. הוא ענין שבועה וגזם ולא אמר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ובקנאתי**. ענין כעס : **עברתי**. מלי עברה וזעם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובקנאתי**, ואז דברתי בקנאתי על הרעות שעשו לישראל, **אם לא ביום ההוא יהיה רעש גדול** וזה מצד העברה הכללית שתתפשט על הכלל : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וְרַעֲשׂוּ בְּפָנַי הַגִּי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְזוֹיֵת הַשָּׂדֶה וְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאֲדָמָה לְאָרֶץ תִּפּוֹל:

רש"י ונפלו המדרגו'. אני שמעתי שהם סלעי' הזקופי' ותלויים ונראים כנופלים ואני אומר הם תלי מגדלי' שחופרים סביב וזורקים העפר בצאמנע להגביה התל ועשוי מדרגות מדרגות אשקלונ"ש בלע"ז כדי שיעמוד העפר ולאחר שנקבץ יפה נוטלים המלכונים מעמידי המדרגה : (רש"י)

מצודת דוד **ורעשו וגו'**. הוא ענין מליצה ור"ל חרדה גדולה תהיה בעולם :

ונפלו המדרגות. הנעשים לעלות בהן על העליות והכל הוא ענין מליצה ויורה על גודל החרדה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורעשו. ענין נדנוד ותנועה חזקה : **הרמש.** כן יקראו בריות קטניות קצרי הרגל וכן רמש וצפור כנף (תהלים קמת) : **המדרגות.** ענין מעלות כמו בסתר המדרגה (ש"ה ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורעשו מפני, עד שהרעש תתפשט בין על האדם בין על הבע"ח, השוחה, והמעופף, והחי ביבשה, והרומש, ובין על הדומם שיהרסו ההרים, והרעש הזה יל"פ כפשוטו כמ"ש בזכריה ונסתם מפני הרעש וכו', או שבא ע"ד המליצה על גודל המלחמה והשמעת קול כלי תותח וכלי הנשק שיהיו באחרית הימים, המתריבים הרים ומהרסים חומות בצורות בקול רעש גדול ואדיר מאד, וכ"ז הצטייר במחזה הנביא ברעש והמולה גדולה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות המדרגות. פרש"י סלעים זקופים, ובלשון ארמית מעלות מדרגות : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְקָרָאתִי עָלָיו לְכָל-הָרִי זֹרֵב נָאִם אֲדַעֲי יְהוָה זֹרֵב אִישׁ בְּאֶזְוִי תִּהְיֶה:

רש"י וקראתי עליו לכל הרי חרב. לזא חרב זהם עליו, וקראתי וזימנתי ומה היא החרב שאקרא עליו חרצם של עמם חרב איש צאחיו : (רש"י)

מצודת דוד וקראתי עליו. על גוג אקרא שיבוא החרב אל כל הרי מקום שהוא שם כמ"ש למעלה תבוא וגו' על הרי ישראל : **חרב איש באחיו.** החרב הבאה תהיה חרב איש בלב אחיו לגודל המהומה שיבוא בהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וקראתי, ופ"י מה הוא הרעש שאקרא לההרים בשם **חרב** שההרים עצמם יהיו חרבות להרוג בהם ולכלות אותם, וכ"ז מליצה, ומפרש שהחרב הזה לא תהיה מאויב מחוץ רק **חרב איש באחיו תהיה** שאדום וישמעאל ילחמו איש באחיו, (כמ"ש בסימן ל"ב בארד) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וקראתי. היא קריאת השם שאחריו למ"ד, ויקרא לה נבח, שיקרא שם ההרים חרב : **ועליו.** פ"י בעבורו : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְנִשְׁפָּטֵתִי אֶתּוֹ בְּדַבָּר וּבְדָם וְגִשְׁמֵם שׁוֹטֵף וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ
אֵשׁ וְגִפְרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל-אֲנָפָיו וְעַל-עַמְּוִים רַבִּים אֲשֶׁר
אֶתּוֹ:

רש"י ואבני אלגביש. אבני ברד המאירות כאבנים טובות שמשם גביש
כענין שנא' (איוב כ"ח) ראמות וגביש ורבותינו אמרו אל גב איש אבני ברד
שהתחילו לירד על מצרים ועמדו באויר על גב האיש משה שהתפלל שלא
ירדו כענין שנא' (שמות ה) לא נתך ארצה לא הגיע לארץ : (רש"י)

מצודת דוד ונשפטתי אתו. אתווכח עמו בהבאת עליו דבר ושפכת דם
וגשם שוטף וכו' להומם ולאבדם וזה תחשב לויכוח כי בזה יודיע שפשו
לו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשפטתי. ענין ויכוח כמו כי באש ה' נשפט (ישעיה סו) :
אלגביש. אבני ברד דומות אל אבן יקר הנקרא גביש וכן ואתנה אבני
אלגביש (לעיל יג) : וגפרית. שם המין הבוער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשפטתי אתו, מצייר שהתחלת המשפט יהיה בדבר
ובדם שהם דברים טבעיים ורגילים, שיוכלו לתלות אותם במקרה
ובטבע, כי כן דרך המלחמה שישפך דם הרבה ושיתפשט דבר מרוב
ההרוגים והחללים, עז"א ונשפטתי בנפעל וכאילו ישפט עמהם, כי עדיין
יכחישו ידו הגדולה, ואח"כ גשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית
אמטיר עליו שזה עונשים שמימיים ונסיים, שניכר לכל כי אצבע אלהים
הוא, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשֵׁתִי וְנִזְדַּעַתִּי לְעֵינֵי גֹוִים רַבִּים וַיֵּדְעוּ
כִּי-אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד והתגדלתי. ואז אהיה מגודל ומקודש ונודע ומפורסם לעיני
גוים רבים וידעו הכל שאני ה' ואין עוד זולתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והתגדלתי, יכירו שאני גדול ושכל הסבות מאתי,
ושאני קדוש מובדל מן הטבע ומתנשא עליו באותות ומופתים, ועי"כ
ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[א] ואתה בן-אדם הנבא על-גוג ואמרת כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש מישך ותבל:

מצודת דוד הנני אליך. הנה אני אפנה אליך אתה גוג וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם, מפני שבנבואה הקודמת כבר נבאו הנביאים לפניו, (כמ"ש האתה הוא אשר דברת בימים קדמונים, אמר ואתה בן אדם הנבא שיחדתי לך נבואה פרטית ביחוד שלא נבאו הנביאים, ואמרת הנני אליך גוג, נבא שאחר מפלתו זאת יתחזק שנית ויאסוף מחנותיו שנית על ירושלים, וז"ש. (ב) והעליתיך מירכתי צפון שתעלה שנית על הרי ישראל למלחמה, והנה בפעם הראשון אומר והיה ביום בוא גוג על אדמת ישראל, שיהיה מפלתו תיכף בבואו בגבולם ועל אדמתם, אבל בפעם השני יגיע על הרי ישראל, ויצור על ירושלים, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

[ב] ושבתיה וששאתיה והעליתיה מירכתי צפון והבאותה על-הרי ישראל:

רס"י וששאתיה. כמו והשאתיה על עמי כמו תהלי' פ"ט לא יסיא חויב (רס"י) זו :

מצודת דוד ושובבתיך. אעיר לבך להיות שובב ומורד ואסית אותך ואעלי אותך ממקומך מפאת צפון : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושובבתיך. ענין מרד והליכה בדרכי הלב : וששאתיה. ענין הסתה ופתוי כמו הנחש השיאני (בראשית ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות וששאתיה. פיי הרד"ק מענין השאה ופיתוי, או מענין ששית, שיביא עליו שש משפטים, דבר, דם, וגשם, אבני אלגביש, אש, וגפרית, וגם יל"פ על שילחמו שם שש מחנות שלשה מול שלשה (כמ"ש למעלה ס"י ל"ב) והוא יהיה הששי הלוחם : (מלבי"ם באור המלות)

16 וְהִכִּיתִי קִשְׁתְּךָ בְיַד שְׂבִאוֹלֶךָ וְזִצִּיךָ בְיַד יְמִינְךָ אֶפִּילָה:

מצודת דוד **והכיתי**. אכה בקשתך למען תפול מיד שמאלך כי בה מחזיקים את הקשת ור"ל לא תצלח עם כלי המלחמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והכיתי**, שאז ילחם ה' בו עד שלא יוכל לירות בקשת ובחיצים כמ"ש (זכריה י"ח) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

17 עַל-הָרִי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל אֶתְּהָ וְכָל-אֲנָפֶיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אֵתָּךְ לְעֵיט צְפוּר כָּל-כַּנָּף וְזִוְיַת הַשָּׁדָה גִּתְתִּיךָ לְאֶכְלָה:

מצודת דוד **לעיט**. לעופות הדורסים ולחית השדה אתנך למאכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אגפיך**. חיל צבאות עם : **לעיט**. כן יקרא עוף דורס וכן לעיט הרים (ישעיה יח) ולתוספת ביאור אמר צפור כל כנף ר"ל כל בעל כנף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **על הרי ישראל תפול** ויהי למאכל לעוף ולבהמה, ואח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לעיט צפור כל כנף**. העיט הוא הדורס, ומוסיף גם צפור הבלתי דורס, ומוסיף גם כל כנף, צרעה וזבוב ודומיה : (מלבי"ם באור המלות)

18 עַל-פְּנֵי הַשָּׁדָה תִּפּוֹל כִּי אֲנִי דַבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

מצודת דוד **על פני השדה תפול**. במקום המלחמה : **כי אני דברתי**. וכן יקום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **על פני השדה תפול**, שבירדם מן ההרים יהיה בהם המגפה אשר יגוף ה' את הצובאים על ירושלים (כמ"ש בזכריה י"ד) ויפלו על פני השדה : (מלבי"ם באור הענין)

19 וּשְׁלֹזֹתִי-אֶשׁ בְּמִזְוֵג וּבִישְׁבֵי הָאֲיִים לְבַטָּו וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי

יהוה:

מצודת דוד **וביושבי האיים לבטח.** הם הבאים עם גוג שהיו יושבים לבטח בארצותם על האיים : **כי אני ה'.** הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ושלחתי אח"כ תבוא המגיפה והכליון גם במדינתו וגם ביושבי האיים המופרדים מבני אדם, ויושבים לבטח, ואז יכירו גם הם כי אני ה' :** (מלבי"ם באור הענין)

יז **וְאֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי אֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא-אֲזַנֵּל אֶת-שֵׁם-קְדֹשִׁי עוֹד וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה קְדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל:**

רס"י **ולא אחל את שם קדשי.** שפלותם של ישראל חלול שמו הוא צאמור להם (לעיל ז) עם ה' אלה ולא יכול להאילם : (רס"י)

מצודת דוד **אודיע.** אפרסם שם קדשי בתוך עמי ישראל : **ולא אחל.** ר"ל לא אניח עוד את שמי להיות מחולל : **כי אני ה' קדוש בישראל.** שאני ה' הקדוש שוכן בישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אחל.** מלי' חלול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואת שם קדשי אודיע,** כי אז אודיע לישראל שאני מנהיגם בדרך הקדושה שהיא התרוממות והתעלות מן הדרך הטבע, **ולא אחל את שם קדשי עוד** שיאמרו מבלי יכולת, **עד שכל הגוים ידעו כי אני ה' קדוש בישראל ומנהיגם בהנהגה השגחיית נסיית :** (מלבי"ם באור הענין)

יח **הֲגַתָּה בָּאֵה וְנִהְיִיתָ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי:**

מצודת דוד **הנה.** באה. עתה באה הזמן ונהיתה התשועה וזהו היום אשר דברתי ויעדתי **בו תשועה :** (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הנה באה,** מפני שהיום הזה מיועד סתום וחתום ולא הודיעו ה' לשום נביא וחוזה ולבא לפומא לא גליא, ועדיין אינו במציאות בעולם החזיון בפועל, רק בעת **שיבא הדבר ויהיה אז הוא היום אשר דברתי** אז יבא אל מציאות הדבור ואז יתרשם בפועל : (מלבי"ם באור הענין)

טו וַיֵּצְאוּ יִשְׁבִּי אֶל וּבְעֵרוֹ וְהַשִּׁיקוּ בְּנֹשֶׁק וּמִגָּן וְצָנָה בְּקִשְׁתָּם וּבְזוּזִים וּבְמִקְלֵי יָד וּבְרִמּוֹז וּבְעֵרוֹ בָּהֶם אֵשׁ עֲבָע עֲשִׂים:

כז"י והשיקו. כמו תנור שהשיקוהו כלשון משנה : בנשק. אנא"ר מורא"ס
בלע"ז :

מצודת דוד **בנשק וגו'.** ר"ל בידות הכלים ההם שהם של עץ : **ובמקל יד.**
הוא כלונס ארוך ובראשו כעין מחט ברזל ובו הורגים אנשים בזריקה :
שבע שנים. כי יהיו רבים מאד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ובערו והשיקו.** מלי הבערה והיסק וכפל הדבר במ"ש : **בנשק.**
כלי זיין כמו נשק בית היער (שם כב) : **וברומח.** חנית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויצאו יושבי ערי ישראל,** שלא יצאו עד עתה
למלחמה יצאו אל השלל, ואז יקחו כלי הנשק לבער במ אש, כי לא
יצטרכו מעתה לכלי נשק אחר שהי נלחם להם, ולא יוכלו להשתמש במ
רק להבעיר בעציהם **ובערו והשיקו,** בין מה שיבערו לחמם, בין מה
שישיקו התנורים לאפות, יהיה **בנשק ומגן וצנה** וכו' עד שכל מיני כלי
זיין יתבטלו אז, (כמ"ש (ישעיה ב') לא ישא גוי אל גוי חרב, וכתתו
חרבותיהם לאתים), ויהיו רבים כ"כ עד שיספיקו **להבעיר בהם שבע**
שנים, הגם כי.(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ובערו והשיקו.** הביעור הוא לחמם, וההסק הוא
לאפות בו, כמ"ש והיו לאדם לבער וכו' אף יסיק ואפה לחם (ישעיה מ"ד)
:(מלבי"ם באור המלות)

זו וְלֹא-יֵשְׂאוּ עֲצִים מִן-הַשָּׂדֶה וְלֹא יִזְטָבוּ מִן-הַיְעָרִים כִּי
בְנֹשֶׁק יִבְעֵרוּ-אֵשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת-שְׁלֵלֵיהֶם וּבְזוּזוֹ אֶת-בְּזוּיָהֶם נָאֵם
אֲדֹנָי יְהוִה:

מצודת דוד **את שולליהם.** את העובדי כוכבים אשר שללו אותם בימי
הגולה :

מצודת ציון **ישאו.** ענין לקיחה : **יחטבו.** ענין כריתה וחתוך כמו מחוטב
עציד (דברים כט) :

מלבי"ם - באור הענין **שלא ישאו עצים מן השדה, כדרך שבמקום שאין יער** מלקטים עצים של קוצים כסוחים המפוזרים בשדה, וגם במקום שיש יערות והעצים מצויים **לא יחטבו מן היערים**, כי אסיפות כלי הנשק יהיה קל יותר מרוב רבויים, ולא תאמר הלא קל להם יותר לחטוב מן היערים הסמוכים להם, אומר **ושללו את שולליהם** אחר שבל"ז יצאו לשם לשלול ולבוז יקחו עמהם גם כלי הנשק הנשאר בשלל ומן הברזל שעליהם יעשו כלים, והעצים יבערו (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲתֵן לְגוֹג | בְּמִקְוֵם-שָׁם קֶבֶר בְּיִשְׂרָאֵל גַּי הָעֹבְרִים קְדָמַת הַיָּם וְזוֹסַמַת הָיָא אֶת-הָעֹבְרִים וְקִבְּרוּ שָׁם אֶת-גּוֹג וְאֶת-כָּל-הַבְּמוֹנָה וְקִרְאוּ גַּי הַבְּמוֹן גּוֹג:

רס"י **אתן לגוג מקום שם קבר.** מקום שיהא שם קבר להם לפי שהוא מזרעו של יפת שכסה את ערות חציו לפיכך זכה לקבורה : **גי העוברים.** גי שהם עוברים את ים כנרת להביא משם פירות גינוסר תמיד : **קדמת הים.** ת"י במדנח ים גינוסר : **וחוסמת היא את העוברים.** וסוגרת היא את העוברים כמו לא תחסום (דברים כה) שרוב פגרים שיפלו שם יחדלו את העוברים מעבור לפיכך יעברו עליהם ויקברו אותם ומנחם פתרו בספרו יחסמו את אפס מלהריח ריח הפגרי' : (רס"י)

מצודת דוד **אתן לגוג.** ר"ל לאנשיו : **מקום שם קבר.** הוא כמו הפוך מקום קבר שם וכמו כל הרע אויב בקדש (תהלים עד) ומשפטו כל אויב הרע בקדש ור"ל אתן להם מקום קבר שם בישראל בארצם : **גי העוברים.** בגיא שעוברים בו אל קדמת הים למזרחו של הים : **וחוסמת היא את העוברים.** מפלת מרבית הפגרים תסתום ותסגור את העוברים שמה כי לא ימצאו שם מקום פנוי לעבור עוד שם והגיא ההוא יהיה נשכת מרגלי בני אדם ולכן יקברו שם את גוג ואת המון עמו : **וקראו.** שם הגיא יקראו גיא המון גוג ר"ל בזה הגיא נקברים המון גוג : (מצודת דוד)

מצודת ציון גי. עמק : **וחוסמת.** ענין סתימה וסגירה כמו לא תחסום (שם כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והיה ביום ההוא, הנה נבא כדניאל על גוג, ויטע אהלי** אפדני בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו, שיטע אהל כללי בין הים ובין הר ציון, מבאר כי **במקום ההוא ימצא קבר** לכלל מחנהו, **שקדמת הים** שיטע שם אהלי אפדני נמצא גיא בין שני הרים, עד **שהעוברים קדמת הים** יתעכבו שם מלכת דרך ישרה מפני הגיא הזה כי היא **חוסמת** ומונעת

את העוברים, ושם יפלו ע"י ה' בחזירתם אל אהליהם אצל הים, ושם יקברו אותם ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **גיא העברים קדמת הים**. שהיה במערב והגיא בצד קדים במזרח, והעוברים למזרח מן הים יפגעו בגיא הזה : **וחוסמת**. מלשון לא תחסום שור בדישו, שסותם הדרך : (מלבי"ם באור המלות)

יב וְקָבְרוּם בְּיַת יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהֵר אֶת-הָאָרֶץ שִׁבְעָה זָדוֹנִים:

מצודת דוד **למען טהר**. ר"ל לא יקברום בעבור כבודם כ"א למען טהר את הארץ ושבעה חדשים יתעסקו בקבורתם כי רבים יהיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בל** תאמר שהם בעצמם יקברו חלליהם, כי הם יפלו כולם ואין קובר מביניהם, רק בית ישראל יקברום למען טהר את הארץ מן העיפוש והסרחון ומן הטומאה, וזה יתמיד **שבעה חדשים** : (מלבי"ם באור הענין)

יג וְקָבְרוּ כָל-עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַכְּבָדִי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

רס"י **וקברו כל עם הארץ**. שמתו שם : והיה להם לשם. כל העכו"ם יספרו את שםם לשבח ולחסד אין לך כאומה זו רחמנים יש לך אדם שקובר את אויבו שעמד עליו להורגו : (רס"י)

מצודת דוד **כל עם הארץ**. כולם יתעסקו בקבורתם : **והיה להם לשם**. מה שכולם נתעסקו בקבורתם שבעה חדשים יתפרסם בעולם ולגדולה תחשב להם שכ"כ המון רב נהרגו בעבורם : **יום הכבדי**. היום הזה יהיה לי לכבוד מה שהאבדתי המון רב לנקום נקמתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וקברו**, הנה הדרך הוא שיזהרו העם מקבור את המתים במגפה, ובפרט החללים ששכבו ימים רבים בלי קבורה שמעלים עיפוש ודבר ויתדבק בקוברים, ורק יפרישו אנשים מיוחדים לזה, והעם יזהרו מן הקוברים פן ידבק בהם הדבר, אבל אז יקברו כל עם הארץ, וזה יהיה להם לשם שמזה יראו כולם כי הם נשמרים מה' ואינם יראים מדבר וממגפה כמ"ש לא תירא מפחד לילה מדבר באופל יהלך, וזה יהיה **יום הכבדי** שיתראה כבוד ה' והשגחתו הפרטיית על ישראל ושמירתו

אותם מכל פגע, כמי"ש ה' ישמרך מכל רע: (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְאֲנָשֵׁי תְּמִיד יִבְדְּלוּ עֹבְרִים בְּאֶרֶץ מְקַבְּרִים אֶת-
הָעֹבְרִים אֶת-הַנּוֹתְרִים עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֵרָה מִקְצֵה
שִׁבְעָה-יָדָיִם

רס"י ואנשי תמיד. אנשים המותמדים לכך יבדילו ישראל כדי לעזור
בארץ ללקט את המפוזרים: מקברים את העוברים. מקברים עם
העוברים את הפגרים החוסמין ומעכבין את המעבר שהעוברין את הים
מקברים אותם להנחתם, את העוברים עם העוברים כך שמעתי וכן ת"י
: את הנותרים על פני הארץ. רחוק מן המעבר שאין העוברי' את הים
מתעסקים בהם לקוצרם יקצרום אלה המותמדי' ומוזדלים לכך: מקלה
שבעה חדשים. יכלו מרבית הפגרים הנראים לעינם להקבר ומאז והלאה
יחקרו בארץ במקום המסתרים בחוחים ובין הקולי' ויקברו מה שימצאו:
(רס"י)

מצודת דוד ואנשי תמיד יבדילו. אחר שכולם יתעסקו בקבורתם שבעה
חדשים יבדילו עוד אנשים להיות תמיד עוברים בארץ לחפש אחר
ההרוגים לקבר עם העוברים ובסיועתם את הפגרים הנותרים ע"פ הארץ
לטהר אותם כי עוברי דרך סימנו וציינו מה שמצאו בדרך מהלכם כמי"ש
במקרא שלאחריו והאנשים המובדלים היו מחפשים על סימני ההרוגים
לקברם: **מקצה**. מסוף שבעה חדשים יתחילו לחקור ולחפש אחר
ההרוגים כי במשך שבעה חדשים יקברו אותם הנראים לעין כל: (מצודת
דוד)

מצודת ציון יבדילו. ענין הפרשה: **את העוברים**. עם העוברים: **מקצה**.
מסוף: **יחקרו**. ענין חיפוש ודרישה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואנשי תמיד, וחוף מזה שכל העם יתעסקו לקבור
החללים אצל הגיא ששם היה המלחמה, **יבדילו אנשים** שיעסקו
בתמידות להיות **עוברים בארץ לקבר את העוברים**, שנותרו על פני
הארץ, אלה מן הצובאים שנודדו ועברו בארץ ומתו במגפה ונפלו באחת
המקומות יקברו אותם שם במקומו, **כדי לטהר את הארץ**, וזה יארץ
שבעה חדשים, כי אחר שבעה חדשים כבר יעוכל הבשר, וגם החיות
והעופות יאכלו בשר ההרוגים עד עת הזאת, ומאז לא יקברו העצמות
במקום שימצאום, רק **מקצה שבעה חדשים יחקרו** וידרשו אם ימצא
עצמות באיזה מקום לציין עליהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אנשי תמיד. שיבדילו אנשי תמיד, ר"ל מתמידים בזאת, כמו עולת תמיד ארחת תמיד : את העוברים. מאנשי גוג : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בְּאֶרֶץ וְרָאָה עֵצָם אֲדָם וּבָנָה אֶעְלֹו צִיּוֹן עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמְּקַבְּרִים אֶל-גֵּיא הַמּוֹן גֹּג :

רש"י ועברו העוברים בארץ. הולכי דרכים שיראו ענף אדם : וזנה אלכו ציון. סימן שיש כאן ענף של מת כדי שיפרשו ממנו הולכי דרכים ועושי טהרות עד זא אנשי התמיד המובדלים לחקור וקברו אותן : (רש"י)

מצודת דוד ועברו. וכאשר יעברו האנשים העוברים בארץ בדרך מהלכם : וראה. אם מי מהם יראה עצם מאדם יבנה אצלו דבר מה להיות לציון ואות למען ימצאוהו האנשים המובדלים המקברים : עד קברו אותו. הציון יהיה עומד שם עד יקברו אותו המקברים הם האנשים המובדלים : אל גיא. בגיא המון גוג יקברוהו במקום כל הפגרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ציון. סימן ואות כמו מה הציון הלז (מ"ב כג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועברו, אחר ז' חדשים כשיעברו העוברים וראה עצם אדם (כי לא יהיה עוד עצם שיש עליו בשר רק עצם לבד) ובנה אצלו ציון שיוכר המקום וישמרו מקרוב אליו, אם מפני הטומאה, אם מפני הנגף, כי הנס הזה שלא יוזקו מן הנגפים לא יארך רק ז' חדשים, ולכן יבנה ציון ולא יגע בו עד קברו אותו המקברים הם ילקטו העצמות ויקברו אל גיא המון גוג : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וְגַם שְׁם-עֵיר הַמּוֹנָה וְטָהְרוּ הָאָרֶץ : (פ)

רש"י וגם שם עיר המונה. וגם העיר ששמה עיר הומיה מרוב אדם היא עיר הגדולה גם היא חיל יושביה שם יקברו : וטהרו. את ישראל בארץ את טהרותיהם ותרומותיהם. המונה. לא מפיק ה"א לפי שה"א אחרונה משמט שם דבר המונה כמו הומיה : (רש"י)

מצודת דוד וגם שם עיר המונה. ר"ל כמו שהגיא הוא יקרא גיא המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם כן העיר הסמוכה לאותו גיא תקרא בשם

המונה על שם המון גוג הנקברים בסמוך לה : **וטהרו הארץ**. ר"ל ועיי זה יהיה כל הארץ טהור מטומאה כי כל הטומאות יביאו אל המקום ההוא הנודע ומפורסם בקריאת שם הגיא והעיר הסמוכה לו ע"ש מרבית ההרוגים הנקברים שמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם, ור"ל וכמו שיקרא הגיא גיא המון גוג, כן יקרא עיר ששם נטעו אהליהם קרוב אל הגיא, יקרא **בשם עיר המון גוג**, לזכר ששם היה ושם נעשה הנס ושם נפלו, ולהשמר מן העיר הזאת הטמאה כמדור העמים, ובזה **יטהרו את הארץ** : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ואתה בן-אדם כה-אמר | אדני יהוה אמר לַצֹּפֹר כָּל-כֹּנֶף וְלִכְלָא | וזית השדה הקבצו ובאו האספו מסביב על-זבזוי אשר אני זבזו לכם זבזו גדול על הרי ישראל ואכלתם בשר ושתייתם דם:

מצודת דוד **לצפור כל כנף**. כל בעל כנף : על זבחי וגו'. הוא חיל המון גוג : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם. הודיע למה בסוף שבעה חדשים לא ימצאו עוד הרוגים שיש עליהם בשר, כי ה' הכין החיות והעופות שיאכלו את בשרם, וז"ש **אמור לצפור כל כנף**, הקבצו המפוזרות יתקבצו ביחד, ואחר שיהיו מקובצים יתאספו לבא ביחד אל מקום ההרוגים, כי זה ההבדל בין קבץ ובין אסף כמ"ש (בישעיה י"א) **על זבחי אשר אני זבח לכם**. שהוא **זבח גדול**, א. ממהות המאכלים, **בשר ודם**, (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הקבצו, האספו. הקבוץ הוא שיתקבצו הנפזרים, ואח"כ יאספו שהוא הכניסה אל שדה המלחמה, כמ"ש (ישעיה י"א) ובכ"מ : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] בשר גבורים תאכלו ודם-נשיאי הארץ תשיתו אילים פרים ועתודים פרים מריאי בשן כלם:

רש"י **אלים כרים ועתודים פרים**. מלכים ודוכסי' סלטונין וקרים : מריאי בשן. שור של פטם קרוי אלמר"י כלשון ערבי : (רש"י)

מצודת דוד **אלים כרים וגו'**. ר"ל משובחים ושמנים כאילים וככרים וכו' והוא ענין מליצה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כרים. כבשים שמנים : **ועתודים.** הם הזכרים מן העזים : **מריאי בשן.** ענין פטום ושמן כמו ושלם מריאכם (עמוס ה) ובשן הוא מקום מרעה שמן כמ"ש פרות הבשן (שם ד) ור"ל פטומים ומשומנים במרעה בשן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ב. מאיכות המאכלים וטובם **בשר גבורים ודם נשיא הארץ שכולם אילים כרים** וכו' ובשרם ודםם טוב : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וְאֶכְלֶתֶם-זֶזְלָב לְשִׁבְעָה וְשִׁתִּיתֶם הֵם לְשִׁכְרוֹן מִזִּבְזוּי אֲשֶׁר-זִבְזוּתִי לָכֶם:

מצודת דוד לשבעה. להיות שבע ממנו : **לשכרון.** ר"ל יהיה די ויותר מהצורך עד להשתכר ואחז בלי המליצה כאלו הוא יין המשכר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ג. מכמות המאכל החלב כדי שביעה והדם כדי שכרון : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וְשִׁבְעֵתֶם עַל-שִׁלְזוֹנֵי סוֹס וְרָכַב גְּבוּר וְכָל-אִישׁ מִלְזוּמָה נָאִם אֲדָנָי יְהוִה:

מצודת דוד סוס ורכב. ר"ל העופות והחיות ישבעו מהסוסים הנופלים במלחמה ומרוכביהם ומקבוצת הגבורים וכל איש מלחמה וכפל הדבר כדרך המליצה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושבעתם על שלחני גם אחר הסעודה יעמוד השולחן נכון, ועוד תמצאו סוס ורכב וכל מיני מאכל, מיתר החללים הנופלים : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְנָתַתִּי אֶת-כְּבוֹדִי בְּעֵינֵי וְרָאוּ כָל-הַגּוֹיִם אֶת-בְּשִׁפְטֵי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְאֶת-יְהוָה אֲשֶׁר-שִׁמְתִי בָהֶם:

רס"י את משפטי. את פורענותי יוסטיאל"ח כלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ונתתי את כבודי. אז אפרסם כבודי בין העכו"ם ויראו משפט

הנקם שעשיתי בהם את מכת ידי אשר שמתו בהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי וחוץ מזה אתן כבודי בגוים כמ"ש (ישעיה ס"ו) ושמתו בהם אות ושלחתי מהם פלטים אל הגוים וכו' וראו את כבודי בגוים, ומפרש שזה יהיה, א. ע"י שיראו הגוים את משפטי שהענשתי אותם על עונותיהם ובמקום שחטאו, מדה כנגד מדה, ב. ואת ידי, וכחי, כי העונש יהיה בדרך נס ויראו יד ה' כי חזקה היא : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וידעו בית ישראל כי אני יהוה אלהיהם מן-היום והוא והלאה:

מצודת דוד כי אני ה' אלהיהם. המושיע אותם מיד הקמים עליהם : מן היום. כי מאז לא אעזבם עוד ביד העכו"ם ולכן ידעו מאז שאני אלהיהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון והלאה. ולהלן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, ומזה ימשך שני דברים, א. אל ישראל, שמן היום והוא והלאה ידעו שאני ה' אלהיהם שאלהותי מתיחס אליהם בהנהגה נסיית השגחיית : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וידעו הגוים כי בעונם גלו בית-ישראל על אשר מעלו-בי ואסתר פני מהם ואתנם ביד צריהם ויפלו בזרוב כלם:

רס"י וידעו הגוים כי צעונם גלו בית ישראל. כשיראו את גבורתי יכירו כי לא מקולר ידי היה שלא הושעתים אלא צעונם הסתרת פני מהם וגלו : (רס"י)

מצודת דוד וידעו הגוים. כשיראו גבורתי ידעו שלא מקוצר יד לא השארתי את ישראל בארצי אלא שגלו בעבור עוונם על אשר מעלו וכחשו בי ולכן הסתרת פני מהם ונתתים ביד אויביהם וכמעט כולם נפלו בחרב : (מצודת דוד)

מצודת ציון מעלו בי. כחשו ושקרו בי כמו ומעלה בו מעל (במדבר ד) ת"א ותשקר ביה שקר : כולם. ר"ל רובם כי הרוב ככל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ב. וידעו הגוים, שתחלה היה חילול ה', א. על הגלות,

שאמרו עם ה' אלה ומארצו יצאו, ועתה ידעו כי גלו בעונם, שמפני שמעלו בי לכן ואסתר פני מהם, ב. היה חילול ה' בגלות עצמו שכמה פעמים נמכרו לטבח ולהרג ולא הושיעם ה', עתה ידעו שמה שאתנם ביז צריהם ויפלו בחרב כולם ע"י השמדות והגזרות שהיו בימי הגליות זה היה מפני, כ"י. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] כְּטֹמְאֹתָם וּכְפְשֵׁי־עֵינָם עָשִׂיתִי אֹתָם וְאֶסְתֵּר פְּנֵי מוֹהָם: (ס)

מצודת דוד **כטומאתם**. כגמול טומאתם ופשעיהם כן עשיתי עמהם והסתרתני פני מהם לבל לראות בצרתם האדם המסתיר פניו מאת המיוסר על פיו למען לא יכמרו רחמיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כטומאתם וכפשעיהם עשיתי אתם**, שלכן ואסתר פני מהם בימי הגליות, ולולא המעל לא גלו ולולא הפשעים לא היה מסתיר פנים גם בימי הגליות : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עֲתָה אָשִׁיב אֶת-שְׁבוֹת יַעֲקֹב וְרוֹזְמוֹתַי כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וְקִנְיַתִּי לְשֵׁם קְדֹשִׁי:

רש"י **וקנאתי לשם קדשי**. ולבשתי קנאת תשועה ונקם למען שם קדשי שלא יתחלל עוד : **וקנאתי לשם קדשי**. בשביל שם קדשי כמו המקנא אתה לי (מדבר יא) : (רש"י)

מצודת דוד **לכן**. הואיל וכבר קבלו הגמול לכן כה אמר וכו' : **את שבות**. את בני השבי של יעקב : **וקנאתי**. אנקום נקמת שם קדשי אשר חללוהו הכשדים באמרם שיד ה' קצרה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שבות**. מלי שבי הגולה : **וקנאתי**. ענין נקמה כמו בקנאו את קנאתי (שם כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'**, נגד הגלות עתה אשיב שבות יעקב, ונגד הצרות שסבלו בעת הגלות. ורחמתי את בית ישראל, ויעקב הם עשרת השבטים הם רק נדחים ולא סבלו שמדות וא"צ רק השבה, וישראל הם שבט יהודה ובנימין שסבלו תלאות רבים הם צריכים רחמים, ונגד שהיה חילול השם וקנאתי לשם קדשי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **יעקב, בית ישראל**. התבאר אצלי (ישעיה ט' ז') שכשבאו נרדפים יציין עשרת השבטים בשם יעקב, ושבט יהודה ובנימין

בשם ישראל : (מלבי"ם) באור המלות)

[כו] וְנָשׂוּ אֶת-כָּל־מִזְבְּחֵי וְאֶת-כָּל-מִעְבְּדֵי אֱשֶׁר מִעֲלוּ-בִי בְּשַׁבָּתָם עַל-אֲדָמָתָם לְבַטָּח וְאִין מִזְזָרִיד:

רס"י ונָסוּ אֶת כְּלִימָתָם. זֶה־יִטִּיבֵי לָהֶם וְלֹא אֲגַמְלֵם כִּרְעַתְּם אֲזִי יִשְׁאוּ כְּלִימָתָם וַיִּזְכְּרוּ מַלְהָרִים פָּנִים וּמִנְחָם פִּי וְנָסוּ כִּמוֹ (תְּהִלִּים ל"ז) אֲשֶׁר־י נָסוּ פָּעָה לָשׁוֹן כִּפְרָה : (רס"י)

מצודת דוד ונָשׂוּ וכו'. בשבתם וכו'. ר"ל בעת ישבו על אדמתם לבטח מבלי מחריד אז ישאו את הכלימה הראויה להם ולתוספת ביאור אמר ואת כל מעלם ר"ל את כל בושת המעל שמעלו בי כי המקבל טובה מרובה ממי שגמל עמו רעה הנה כשיזכור בהרעה יכלם מאד על קבלת הטובה ולכן אמר כשיקבלו הטובה יכלמו מן המעל שעשו הם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונָשׂוּ. כמו ונשאו והיא מלי משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונָשׂוּ, נגד הגלות שהיה להם כלימה מגלותם ונָשׂוּ אֶת כְּלִימָתָם, ונגד מה שחטאו נָשׂוּ אֶת מַעְלָם, ומפרש (נגד ונָשׂוּ אֶת כְּלִימָתָם) בְּשַׁבָּתָם עַל אֲדָמָתָם לְבַטָּח וְלֹא יִגְלוּ עוֹד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונָשׂוּ. לשון כפרה כמו אשרי נשוי פשע, וענינו שיכופר ולא יזכר עוד, וקרוב להוראת נשה בשי"ן ימין שהוא ענין שכחה כמו נשיתי טובה : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] בְּשׂוֹבְבֵי אוֹתָם מִן-הָעַמִּים וְקִבְּצָתִי אֹתָם מֵאֲרָצוֹת אֵי־בְיָהֶם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינַי הַגִּזְוִים רַבִּים:

מצודת דוד בְּשׂוֹבְבֵי. בעת אשיב אותם לארצם מבין הכשדים : וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם. בהתשועה שאעשה להם אהיה מקודש לעיני הבבליים כי לא יחללו עוד שמי לומר מבלי יכולת לא הושיעם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בְּשׂוֹבְבֵי. מלשון השבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ונגד את מעלם) אמר בְּשׂוֹבְבֵי אוֹתָם מִן הָעַמִּים (שלא היו מפוזרים ביניהם), וְקִבְּצָתִי אוֹתָם מֵאֲרָצוֹת שֶׁמֶן הָעַמִּים נְפוּצוּ בָּאֲרָצוֹת וְצָרִיכִים קְבוּץ כַּמִּשְׁשׁ כ"פ. וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינַי גוֹיִם רַבִּים כִּי

יתקדש ה' ע"י מעשיהם הטובים וע"י הנסים שיעשה עמהם ובזה ישכחו את מעלם (מלבי"ם): באור (הענין)

[כח] וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּהַגְלוֹתַי אֹתָם אֶל-הַגּוֹיִם וּכְנַסְתִּים עַל-אֲדָמְתָם וְלֹא-אוֹתִיר עוֹד מֵהֶם שָׁם:

רש"י ולא אותיר. אחד מהם בגולה : (רש"י)

מצודת דוד וידעו וגו'. אז יבינו שאני ה' הוא המנהיג אותם ומושל במ : בהגלותי. ר"ל במה שהגליתי אותם אל העכו"ם ולא מצאו מנוח עם כי היה רב כוחם ובמה שאכניס את כולם על אדמתם ולא אשאיר מי מהם בארץ האויב ולא יוכלו להחזיק בהם מזה יכירו וידעו שאני ה' אלהיהם המנהיג אותם ומושל במ : (מצודת דוד)

מצודת ציון וּכְנַסְתִּים. מל' הכנסה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, ואז יכירו כי גם בהגלותי אותם אל הגוים הייתי ה' אלהיהם והגלות לא היה לרעה רק לטובה ובהשגחתי הפרטיית, כי גאולת כורש לא היתה גאולה אמיתית, ולא היה עת התקון המקוה, והיה בה ד' חסרונות, א. שהלכו ברצון כורש, ואז וּכְנַסְתִּים על אדמתם בעצמי, ב. שאז לא שבו כולם לא"י ואז ולא הותיר עוד מהם שם (מלבי"ם): באור (הענין)

[כט] וְלֹא-אֶסְתִּיר עוֹד פְּנֵי מֵהֶם אֲשֶׁר שָׁפַכְתִּי אֶת-רוּזְזִי עַל-בַּיִת יִשְׂרָאֵל נְאֻם יְהוָה: (פ)

מצודת דוד ולא אסתיר. אחז במשל מן אדם שאם אינו רוצה למלאות שאלת מי מסתיר פניו ממנו לבל יראהו ולא יסתיר פנים ממי שירצה למלאות שאלתו : אשר. ר"ל אשר זאת אעשה להם אשפוך רוח נבואתי עליהם למען יישירו דרכם ויהיו מוכשרים לקבל מרבית הטובה אשר ישאלו עליה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ג. שאז הסתיר פני מהם בכל פעם כמו בימי היונים והרומים ואז לא אסתיר פנים, ד. שאז לוקח מהם רוה"ק והנבואה, כמ"ש ה' דברים חסרו בבית שני ואז אשר שפכתי רוחי על בית ישראל שישוב אליהם רוה"ק והנבואה : (השאלות הקיימות לפי דעת המפרשים בענין צורת הבית, ראה בסוף הספר)(מלבי"ם באור הענין)

[א] בְּעֶשְׂרִים וָזָמַשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בַּעֲשׂוֹר לְזֹדֶשׁ בְּאַרְבַּעַ עָשָׂר שָׁנָה אֲזָר אֲשֶׁר הִכְתָּה הָעִיר בְּעַצָּם | הַיּוֹם הַזֶּה הִיְתָה עָלַי יָד-יְהוָה וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה:

רס"י כִּרְאֵשׁ הַשָּׁנָה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ. אִיזוּהִי שָׁנָה שְׂרָאֵשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הוּא אֹמֵר זֶה יוֹבֵל שְׂחָרַב הַבַּיִת בַּשָּׁנָה ל' וְשָׁשׁ בְּיוֹבֵל שְׂהַתְחִיל בַּשָּׁמְנָה עָשָׂרָה שָׁנָה לִישְׁעֵיהֶוּ וְלִסּוּף אַרְבַּעַ עָשָׂרָה הִיָּה רֵאוּי הַיּוֹבֵל לְהִיּוֹת וְהִיא שָׁנָה עֶשְׂרִים וְחַמֵּשׁ לְגָלוּת יִכְנִיָּה שְׁגָלָה בַּעֲשָׂרִים וְשָׁשׁ בְּיוֹבֵל י"ד שָׁל יִאֲשִׁיֶּהוּ מִי"ח עַד ל"א וְהַוִּיקִים י"א : יד ה'. חוֹזֵק תוֹקֵפוּ לְהוֹלִיכֵנִי עַל כְּרַחֵי : וַיֵּבֵא אֹתִי שָׁמָּה. אַל הָעִיר הַהוֹכְתָה הִיא יְרוּשָׁלַיִם אֹתָהּ שָׁנָה הַרְחָקוּ בְּנֵי הַבַּיִת לְעַתִּיד לְבָא : (רס"י)

מצודת דוד לְגָלוּתֵנוּ. הוּא גָלוּת יְהוֹיָכִן כִּי אַז גָּלָה יִחְזַקְאֵל : בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ. אִיזוּ הִיא שָׁנָה שְׂרָאֵשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָה הִיא בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ זֶה הִיא שָׁנָה הַיּוֹבֵל שְׂהַתְחִלְתָּה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי כִּי הַמְּרַכְבָּה רָאָה בַּשָּׁנָה שְׁלִשִׁים לְיוֹבֵל כַּמִּישׁ שֵׁם וְאִז הִיָּה בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת יְהוֹיָכִן וְהַמְּרָאָה הַזֹּאת הִיְתָה בַּשָּׁנָה כ"ה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין וְאִיִּכ הִיְתָה בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל וְכִבֵּר עִבְרוּ י"ד שָׁנָה מֵעַתָּה שְׂהוֹכְתָה הָעִיר בְּיָמֵי צְדָקִיָּה כִּי הוּא מֶלֶךְ י"א שָׁנָה אַחֲרַי גָלוּת יְהוֹיָכִין : יד ה'. כַּח חוֹזֵק הַנְּבוּאָה לְהוֹלִיכֵנִי בַּעַל כְּרַחֵי : שָׁמָּה. ר"ל אַל הָעִיר הַהוֹכְתָה הָאִמּוּרָה לְמַעַלָּה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בעצם. עֲנִין עֲצָמוֹת הַדָּבָר וְגוֹפּוֹ וְכֵן לֹא נִכְחַד עֲצָמֵי מִמֶּךָ (תְּהִלִּים קלט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בַּעֲשָׂרִים וְחַמֵּשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ הוּא גָלוּת יְהוֹיָכִין שְׁגָלָה י"א שָׁנָה לְפָנֵי הַחֹרֶבֶן, וְלִפְי"ז עַת נִגְלָה אֵלָיו הַנְּבוּאָה הַזֹּאת הִיָּה אַרְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה אַחֲרַי אֲשֶׁר הִכְתָּה הָעִיר, וְאִז הִיָּה שָׁנָה הַיּוֹבֵל, (כִּי הַיּוֹבֵל הַקּוֹדֵם הִיָּה בִּי"ז שָׁנָה לִיאֲשִׁיֶּהוּ עַת מִצָּאוּ הַסֵּפֶר בְּבֵית הָה', שֶׁהִיָּה לִּיּוֹ שָׁנָה קוֹדֵם הַחֹרֶבֶן) לְכֵן אִמַּר בְּר"ה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, שְׁלֹא יִצְוִיֵּר שִׁיְהִיָּה ר"ה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ רַק בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל שֶׁאִז בְּיוֹהַכ"פ תוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר וְהַעֲבָדִים יוֹצֵאִים לְחִירוֹת, [הַעֲרָה : דַּע שְׂחֻשְׁבוֹן זֶה אֵינּוּ עוֹלָה לְר' יְהוּדָה

שסובר בנדרים (דף ס"א) ששנת החמשים עולה למנין שבוע, ולדידיה חל היובל י"ז שנה קודם לכן, אך ר' יהודה לשטתו שלדידיה בל"ז אאל"פ שר"ה הוא בעשור לחדש, דהוא ס"ל בספרא (בהר פ"ב) ששנת היובל מתקדשת בתחלתה. וחשבון זה הוא לרבי יוסי בערכין (דף י"ח) ובסדר עולם, והוא לשטתו שס"ל שתקיעה מעכבת כמ"ש בספרא (שם משנה ד) ובר"ה (דף ט') ולדידיה לא היו עבדים נפטרים לבתיהם עד יום הכפורים כמ"ש בסי' התו"ה (שם ס"י י"ח), ולרבי יהודה צל"פ מ"ש בראש השנה היינו בתחלת השנה ולא בא הלשון בדוקא : ע"כ] היתה עלי יד ה', מבואר אצלי שיד ה' מורה על שיניע את הנביא אל ענינים נשגבים ומחזות עצומות, ויבא אותי שמה ר"ל אל העיר שהוכתה : (מלבי"ם באור הענין)

ב בְּמֵרָאוֹת אֱלֹהִים הֵבִיאֲנִי אֶל-אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיִּזְיוּנִי אֶל-הָרֶֹבֶה בְּמֵרָא בְּמֵרָא וְעָלִיו מִגְבוּהַּ עִיר כְּמִבְנֵה-עִיר מִגְבוּהַּ :

רס"י במראות אלהים הביאני. לא הוליכני קם אלא הראני כאילו אני קם : אל הר גבוה מאוד. קן הוא עתיד להיות גבוה קנא' (ישעי' ז) וקסא מגבעות : כמבנה עיר. כבנין עיר : מנגב. זכרמו קל הר : (רס"י)

מצודת דוד במראות אלהים. ר"ל לא הביאני באמת אלא נדמה לי במראה הנבואה כאלו הביאני אל ארץ ישראל ושם הניח אותי על הר גבוה מאד והוא הר הבית : ועליו. וסמוך אל ההר ההוא היה כבנין עיר והיא ירושלים והיתה מנגד ההר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויניחני. מלי הנחה : כמבנה. מלי בנין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין במראות אלהים הביאני מבאר שלא היה שם בפועל רק שכן ראה במראה וגם ר"ל ששם ראה את המראה הידועה שהוא מראות המרכבה (כמ"ש בסי' מ"ג) ומראה המקדש מכוון לעומת המרכבה העליונה כמ"ש במק"א, ויניחני אל הר גבוה מאד, כמ"ש נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, ועליו כמבנה עיר מנגב, הנה יתבאר (לקמן סי' מ"ה ס"י מ"ח) כי העיר לעתיד תהיה בדרום המקדש רחוקה ממנו מ"ה מיל, לכן ראה כמבנה עיר כי העיר רחוקה מאד, ומכוונת נגדו מצד נגב ואינה עומדת במקום שעמדה בראשונה סמוך למקדש : (מלבי"ם באור הענין)

ג וַיָּבִיֵא אוֹתִי עֶבְרָה וְהָיָה-אִישׁ מֵרְאֵהוּ כְּמֵרָאָה נְזוֹשֶׁת וּפְתִיל-פְּשִׁיתִים בְּיָדוֹ וּקְנָה הַבְּרֵה וְהוּא עֹמֵד בַּשְּׂעָר :

רס"י כמראה נחושת. כעין זיו החיות ונואלים כעין נחשת קלל : ופתיל פשתים בידו. למדידת קרקע אין (דבר) יפה מחבל פשתים : וקנה המדה. למוד זו את עובי החומה ואורך ורוחב השערים : (רס"י)

מצודת דוד **ויביא וכו'.** ר"ל וכאשר הביא אותי שמה ראיתי והנה איש הוא המלאך הדובר בי שהיה מראהו כמראה נחושת כדבר הזוהר ובהירות וכעין שנאמר בחיות ונוצצים כעין נחושת קלל (לעיל א) : **ופתיל פשתים בידו.** למדוד בו מדידת הבנין : **וקנה המדה.** גם היה בידו קנה המדה (והוצרך גם לפתיל למדוד על ידו מדה מרובה כי בקנה יש טורח רב למדוד מדה מרובה כי יצטרך בכל פעם לרשום המקום שכלה מדת הקנה למען למדוד משם ולהלך ועם כי היה במראה הנבואה מ"מ הראהו באופן הנאות אל המוחש ולכן היה בידו פתיל ארוך ובו מדד מדה מרובה בפעם אחת ולאח"י מדד הפתיל בקנה המדה לדעת כמה בו וגם מדה פחותה ממלא הקנה יקשה לשער ולצמצם עם הקנה ולא כן בפתיל כי אפשר לכפלו כרצונו לשער ולצמצם לפי מדת הקנה) : **והוא.** המלאך הזה היה עומד בשער של חומת הר הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ופתיל.** חוט כפול ושזור כמו פתיל תכלת (שמות לט) והוא קו המדה : **וקנה.** מטה ומקל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויביא אותי שמה,** בתחלה הביאו קרוב אל ההר כמ"ש ויניחני אל הר, מלת אל מורה שעדיין לא היה שם, (כי רצה שיראה משם את העיר שעמדה מרחוק), ועתה הביא אותו שמה במקום הקדש שבראש ההר. **ופתיל פשתים בידו** למדוד בו מדה מרובה מהקרקע, **וקנה המדה** למדוד את החומה ומדה מועטת, **והוא עומד בשער** שאז ראה ג"כ שיש שם שער והוא שער הר הבית המזרחי, והראהו בזה שבנין העתיד לא יהיה ע"י בני אדם רק ע"י עליונים בענין הפלאי : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] וַיִּדְבֹר אֵלַי הָאִישׁ בֶּן-אָדָם רְאֵה בְעֵינַיִךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׂמֹעַ וְשִׁים לְבָבְךָ לְכֹל אֲשֶׁר-אָנֹכִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ כִּי לְמַעַן הִרְאוֹתְכָה הִבְאֵתָה הַזֶּה הַגָּד אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-אִתָּה רְאֵה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל:

רס"י לכל אשר אני מראה אותך. ענין הבנין : הוצאתה הנה. מצבל : (רס"י)

מצודת דוד **ראה בעיניך.** שער המדה : **ובאזניך שמע.** מהו הדבר הנמדד : **ושים לבך.** להבין הדברים : **למען הראותכה.** למען הראות לך בנין בית העתיד הובאתה מבבל אל המקום הזה : **הגד וגו'.** כדי לנחמם ולחזק

מלבי"ם - באור הענין **ראה בעניך הדמות והצורות אשר יראה, ובאזניך שמע הדברים שיאמר לו, ושים לבך להבין הנמשל והסודות הצפונים במראה זאת, כי תכלית מה שהובאת הנה הוא למען הראותך ותכלית הראיה הוא שתגד לבית ישראל כדי לנחם אותם ולחזק ידים רפות:** (מלבי"ם באור הענין)

**וְהָיָה זִוּמָהּ מִזִּוּיָךְ לְבַיִת סְבִיב | סְבִיב וּבֵיד הָאִישׁ קָנָה
הַמְדָה יֵשׁ-אֲמוֹת בְּאֲמֹה וְטָפוּז וְיָמַד אֶת-רִזּוֹב הַבְּנִין קָנָה
אָזוֹד וְקוּמָה קָנָה אָזוֹד:**

רס"י והנה חומה מחוץ לבית. בנין בית אחד הראני כלפון ההר והחומה מחוץ סביב סביב כך מפורש בסוף הספר שהעיר כלרום והבית כלפון: שש אמות באמה וטופח. שית אמין באמתא דהיא אמתא ופסך כן ת"י זו היא אמה בינונית בת ו' שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה: רוחב הבנין. עובי החומה: וקומה קנה אחד. וזהו היא קומה חלונה שהיא סביב הר הבית והיא היתה נמוכה כמו ששנינו כל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל מזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה כו': (רס"י)

מצודת דוד והנה חומה. והנה ראיתי חומה מחוץ לבית בכל סביבו והוא חומת הר הבית: שש אמות וגו'. ר"ל שהיה הקנה מחזיק שש אמות גדולות שכל אמה מהם היה במדת אמה של חול שהיא אמה בת חמשה טפחים ועוד טפח יותר וא"כ היה מדת הקנה שלשים וששה טפחים: הבנין. ר"ל בנין החומה ההיא: וקומה קנה אחד. למען יהיה נראה מבחוץ כל בנייני הבית ולא יעלימם החומה ההיא מעין הרואה לכן היתה נמוכה כי זה נוייה ויפייה: (מצודת דוד)

מצודת ציון וטופח. כן יקרא מדת ד' אצבעות אגוד יחד: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והנה חומה**, היא חומת הר הבית שהיה חמש מאות קנים בכל צד כמ"ש לקמן (ס"ס מ"ב) והחומה היא מחוץ לבית כי בתוך חומת הר הבית נמצא הבהמ"ק, וביד האיש קנה המדה ר"ל וקנה המדה שהיה ביד האיש (כנ"ל ג') היה מחזיק שש אמות שכל אמה מחזקת אמה של חמשה טפחים ועוד טפח, דהיינו שש אמות של ששה טפחים, וימד את רחב הבנין דהיינו עובי החומה היה שש אמות, וכן קומת החומה, וממ"ש סביב סביב משמע שהיה נמוך מכל הצדדים. [הערה: שהגם

שבבית שני רק הכותל המזרחי היה נמוך כדי שיוכל הכהן השורף את הפרה לראות משם את פתח ההיכל כמ"ש בפ"ב דמדות. כאן לא שייד האי טעמא ששם היה בעזרת נשים י"ב מעלות ובעזרת ישראל ט"ו מעלות, ובכאן לא היה בעזרת נשים רק שבע מעלות כמ"ש בצד צפון ודרום (פסוק כ"ב ופסוק כ"ו) ובעזרת ישראל היו שמונה מעלות (כמ"ש בפסוק ל"א ופסוק ל"ד ופסוק ל"ו) וחסר י"ב מעלות שהם שש אמות, וא"כ היה יכול לראות פתח ההיכל דרך השער, רק שהיה נמוך לנוי כדי שיראה את כל המקדש מבחוץ ולא תעלימהו החומה : ע"כ] : (מלבי"ם באור הענין)

וַיָּבֹא אֶל-שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִימָה וַיַּעַל (במעלותו) בְּמַעְלֹתָיו וַיִּמָּד | אֶת-סֵף הַשַּׁעַר קָנָה אֶזְזָד רְזוּב וְאֶת סֵף אֶזְזָד קָנָה אֶזְזָד רְזוּב :

רס"י ויבא אל שער אשר פניו דרך הקדימה. נכנס לתוך ההיקף ובא לו לשער עזרת נשים המזרחי היא נקראת חצר החיצונה בכל הענין הזה לפי שהוא לפני עזרת ישראל : ויעל במעלתו. שפוע ההר הולך ועולה מן החיל התחתון עד עזרת נשים שתיים עשרה מעלות כאותה ששנינו לפניו ממנו החיל י' אמות וי"ב מעלות היו סם : סף השער. היא מזוזת השער : קנה אחד רוחב. סף אמות ומכסה את כל עובי החומה שהיה קנה אחד כמו שאמר למעלה : ואת סף אחד. מזוזת השנית אחת מלפון ואחת מדרום : (רס"י)

מצודת דוד ויבוא. המלאך נכנס בתוך היקף החומה ההיא ובא לו לעזרת נשים אל השער הפונה מזרחה והעזרה ההיא נקראת בענין חצר חיצונה שהיא חיצונה לעזרת ישראל : ויעל במעלותיו. עד שלא בא אל השער הלך במעלות כי ההר הזה היה הולך ועולה כלפי המערב והיו שם מעלות : קנה אחד רוחב. כמדת עובי החומה שהיתה בת קנה וכמדת חומת הר הבית : ואת סף אחד. ר"ל וכן מדד הסף האחד שממולו והיה קנה אחד רוחב : (מצודת דוד)

מצודת ציון במעלותיו. הם המדרגות שעולין דרך בסם : סף. כן יקרא מזוזות הפתח וכן וירעשו הספים (עמוס ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויבא אל שער. משם בא אל שער אחד שהוא שער עזרת נשים שהוא לפני עזרת ישראל, (ונקרא בספר הזה בשם חצר החיצונה, נגד עזרת ישראל שנקראת חצר הפנימית), והחומה הזאת

הקיפה מדי רוחות, אשר פניו דרך הקדימה ר"ל שבא בשער המזרחי. ויעל במעלותיו מפני שההר היה משופע ועשו אותו מישור חפרו מעלות אצל השער, ולא באר פה כמה מעלות היו, ומבנין בית שני א"א ללמוד שהיה משונה מבנין זה שכן גם במעלות עזרת ישראל היה משונה, וע"כ שסמך ע"מ שבאר בצד צפון ודרום שהיו שבע מעלות. [הערה : והנה בבנין בית שני היה שטח הר הבית חלוק במחיצה ונקרא סורג, ומזו המחיצה עד עזרת נשים היה עשר אמות ונקרא חיל (כמ"ש בפ"ב דמדות), שלשם אין נכרים וטמאי מתים נכנסים, ועתה היה במקומו התאים ואחריהם היו הששים אלים (שיתבאר בפסוק י"ד) שעמדו כנגד כל הכותל, והחזיקו י"ב אמות רחוק מן הכותל : ע"כ] : וימד את סף השער החומה הזאת היה עוביה י"ג אמות והיה בה שני ספים א' לצד החיצון ואחד לצד פנים, כ"א החזיק שש אמות ואמה אחת היה באמצע בין סף לסף, ועז"א שמדד סף אחד שהוא החיצון היה קנה אחד רחב, ואת סף אחד הוא הפנימי היה קנה אחד רחב, ומסתמא היה כן גם בצד השני של השער כיון שעובי החומה היה שוה בשניהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **סף השער**, מדובר בשלש לשונות, סף, מזוזה, איל, והיינו שכל רוחב השער בין בצדדים בין למטה באסקופה קרוי סף. מקום שעשוי לחזק שם את הדלת קרוי מזוזה, כמשי"ת לקמן (מ"ג ח') וכן פה היתה המזוזה בתוך, רחבם אמה, וחולקת את הסף לשני ספים כ"א רחבו שש אמות, ואם הסף מצופה בתמונת עגול וצויר מיוחד קרוי איל, וכן היה בפתח אולם והיכל וקה"ק לקמן פסוק מ"ה ובסי' מ"א פ"א ופ"ג (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּבְנֵה אֶזְרָא אֶזְרָא אֶזְרָא וְקָנָה אֶזְרָא רֵזֶב וּבִין הַתְּאִים זֹמֵשׁ אֲמוֹת וְסָף הַשַּׁעַר מֵאָצֶל אוֹלָם הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת קָנָה אֶזְרָא:

רס"י והתא. הוא יגיע שקורין אפנדי"ן בלע"ז והיה שלשה מימין השער ושלשה מן השמאל כמו שאמור בענין והתאים סמוכין לכותל המזרחי של עזרת נשים מבחוץ כלפי הר הבית ומהיכן אני למד שהם מבחוץ ממה שכתוב אחר כל הענין ויבאני אל החצר החיצונה מכאן אני למד שכל האמור למעלה היה חוצה לה שעדיין לא נכנס לתוכו : והתא קנה אחד ארץ וגו'. חללו של כל אחד ואחד שש אמות מרובע : ובין התאים חמש אמות. כתלים המפסיקים בין התאים עוביים ה' אמות וכן תרגם יונתן ובין תאוויא כתלא ה' אמות וכן שנינו במסכת מדות כותל התא חמש : וסף השער מאכל אולם השער וגו'. שלפנים מן השער היה עשוי אולם מחובר לשער כמו שפורש בענין בולט לתוך עזרת נשים עשר אמות ובראשו

לכתות ומזוזות וזהו שאמר וסוף השער שהוא אל כל אולם השער : מהבית.
כלומר לכל פנים : קנה אחד. רחבו לכסות עוזי חומות האולם אחד מימין
ואחד משמאל שעוזי החומה של אולם לימין ולשמאל קנה אחד כמו
שמפרש והולך :

מצודת דוד והתא. כל תא היה קנה אחד אורך וכו' ומספר התאים היו
שלשה מימין השער ושלשה משמאלו כמפורש בענין והיו נשענים לכותל
העזרה ופניו כלפי הר הבית : **ובין התאים.** כותלים המפסיקים בין תא
לתא היו בני חמשה אמות וכן הכתלים החיצונים מזה ומזה וכן הכתלים
שלפניהם אבל מאחריהם היה להם כותל העזרה לכותל : **וסוף השער**
מאצל אולם השער. כי לפניו מהשער היה בנין אולם כמפורש בענין
וכתליו היו נמשכין כלפי פנים מצדי השער מזה ומזה ולהן מזוזות בראשן
הפנימי ולכן אמר כ"א ממזוזות השער שאצל האולם לצד פנים היתה בת
קנה אחד וכמדת כותלי האולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון והתא. ענין חדר מה וכן אל תא הרצים (מ"א יד) ויקרא כן על
כי הוא בגבול גוף הבנין והוא מל' תתאו לכם (במדבר לד) שהוא ענין גבול
: **אולם.** ענין בית שער ועשויה כעין כפה ממעל : **מהבית.** מבפנים : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין והתא, ראה שבשני צדדי השער מבחוץ היו בנינים
ששייכים אל השער ונקראים תאים, (מלשון אתא על שהם משמשים
להבא אל השער לעמוד שם קודם שיכנס), והיו שלש מכל צד ופתחיהם
אל השער, ובצד הפנימי היה אולם שהוא בית שער ששייך ג"כ אל השער,
וראה שמדד את חלל התא שאצל השער והיה חללו בין בארך בין ברוחב
קנה אחד, שהוא שש אמות מרובע, **ובין התאים** היינו הכותלים
המפסיקים בין תא לתא היה רחבם של כ"א **חמש אמות**, (וה"ה הכותל
מזרחי של התאים שלצד חוץ, ועיי' בפסוק י"ב), **וסוף השער**, אחר שמדד
את התא שאצל השער ואת הכותל שבינו לבין התא שבצדו, נכנס לצד
הפנימי של השער למדוד את האולם, ומדד בו ג' מדידות, **א.** מדד עובי
הכותל של אולם מצד זה ומצד זה, שהכותל של האולם היה בצד השער
ובצד אחד היה נסמך אל כותל החצר, רק בצד השני של פנים היה לו סף,
ומדד את **סוף השער מאצל עולם השער**, ר"ל הסף של האולם וקורא אותו
בשם סוף השער כי גם האולם היה שייך אל השער, **מהבית** כי הצד של צד
חוץ היה נסמך אל הכותל ולא היה לו סף. והיה **קנה אחד**, ומזה ידע
שכותלי האולם כ"א רחבו שש אמות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והתא. כבר התבאר אצלינו (מ"א ס"ו) ההבדל בין
יציע, תא, צלע, ותראה בכאן שהבנינים שהיו אצל השער מבחוץ נקרא
בשם תאים, כי היו מזומנים אל הבא ונכנס, מלשון אתא בקר, וששייכים
אל השער שנקרא ג"כ בשם שער האיתון מלשון אתא, והבנינים שהיו

מחוברים בצדדים שלא אצל השערים נקראו צלעות בסי' מ"א : (מלבי"ם
באור המלות)

י וַיִּמְד אֶת-אֱלֹהִים הַשַּׁעַר מִהַבְּיָת קָנָה אֶחָד:

רס"י וימד את אולם השער מהבית. לפניו מן השער : קנה אחד. עובי
חומת הימין והשמאל שהאולם נכון עליהם : (רס"י)

מצודת דוד מהבית. ר"ל העומד בפנים בחלל העזרה : קנה אחד. על עובי
החומה יאמר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימד, (מדידה שניה) מדד את אולם השער היינו אורך
כותל האולם ממערב למזרח, והתחיל מדידה זאת מהבית, כי באשר עמד
אצל סף האולם שלצד פנים מדד משם ממערב למזרח, והיה קנה אחד,
נמצא שהאולם נמשך לפניו שש אמות : (מלבי"ם באור הענין)

י וַיִּמְד אֶת-אֱלֹהִים הַשַּׁעַר שְׁבַע אַמּוֹת (וְאִילוֹ) וְאִילוֹ שְׁתַּיִם
אַמּוֹת וְאֱלֹהִים הַשַּׁעַר מִהַבְּיָת:

רס"י וימד את אולם השער שמונה אמות. משך בליטתו לתוך עזרת נסים
: ואילו. אשקלטיני"ץ כל אילים האמורים בענין הם כמין אילנות עגולין
עשויין מאבני גזית ועומדין בפתח אחד מימין ואחד משמאל במקום ספיים
במקום מזוזות וכן ת"י (ישעיה ו) וינעו אמות הסיפוי אילנות ספיא וקרוין
אילים על סם עגולין כאלה וכאלון : ואילו שתיים אמות. עובי עגולין
ועומדין בסוף חלל האולם דבוקים זה לכותל ימין וזה לכותל שמאל נמלא
בליטת האולם ואילים שלו י' אמות לתוך העזרה לפניו מן השער : ואולם
השער מהבית. לפי שאולמי שער עזרת ישראל היו בולטים ומשוכים לכד
החוץ כמו שמפורש בענין פי' באולמי שער עזרת נסים שהם היו משוכין
לכד פנים ושערי עזרת נסים מכוונים כנגד שערי עזרת ישראל נמלא אולם
כנגד אולם ודבר נוי הוא זה : (רס"י)

מצודת דוד וימד וגו'. משך בליטתו לפניו : ואילו. המזוזות שעמדו
בראשי הכתלים נמשך בליטתן לפניו שתי אמות הרי בין הכל עשר אמות
(אבל רוחב המזוזות היה קנה אחד לכסות עובי הכותל ועם כי היו עגולים

כלפי שקראום איליו מ"מ לא היו במרחק שוה) : **ואולם השער מהבית.**
לפי שאולם הוא בית שער ודרכו להיות מחוץ לשער וכמו שהיו אולמי
חצר הפנימי לכן אמר הנה האולם הזה היה מבפנים לא כדרך האולמות
ונעשה כן למען יהיה האולם הזה מול אולם חצר הפנימי וזהו דבר נוי
ופאר (וכתלי האולם היו משוכין מחלל השער אמה וחצי מזה ומזה
כמפורש בענין) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואילו. כן יקראו המזוזות על כי היו עגולים כאילן אלה :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימד, (מדידה שלישית) **מדד את אולם השער** מצפון
לדרום, והיה שמונה אמות ואיליו שתיים אמות, ר"ל כי רוחב חלל האולם
מצפון לדרום היה עשר אמות כרוחב חלל השער רק בצד פתחו עמדו שני
אילים אחד מצד זה ואחד מצד זה והיה כ"א אמה על אמה עגול, והיה
עמידתם בתוך פתח האולם בפנים וסתמו את הפתח אמה מכל צד, עד
שלא נשאר שם מחלל האולם רק שמונה אמות, ועם שתי אמות של שני
האילים היה פתחו עשר אמות כמדת חלל השער, כי שני כותלי האולם
היו שוים עם השער בצד פנימי שלהם, ורוחב חללו כרוחב חלל השער,
ואולם השער מהבית באשר הדרך הוא שהאולם יעמוד חוץ לשער בצד
חוץ כמו שהאולם של עזרת ישראל היה לצד חוץ, הודיע שאולם של שער
החצר החיצונה היה מהבית היינו בפנים, והיה כן לנוי כדי שיהיה אולם
כנגד אולם : (מלבי"ם באור הענין)

**וַיִּתְּאֵי הַשַּׁעַר דְּדֶרֶךְ הַקְּדִיִּים שְׁלֹשָׁה בְּמִפָּה וּשְׁלֹשָׁה בְּמִפָּה אֶזְרָתָה
אֶזְרָת לְשְׁלֹשָׁתָם וּבְמִפָּה אֶזְרָת לְאִילָם בְּמִפָּה וּבְמִפּוֹ:**

רס"י ותאי השער. הזה אשר דרך הקדים שבכותל מזרחי של עזרת נסים
ג' היו מפה וג' היו מפה ג' לדרום וג' לכפון סמוכין לכותל עזרת נסים
ופניהם להר הבית ומדת חללו וכותל המפסיק בין כל אחד פי' למעלה :
ומדה אחת לאילים. העשויין לספי האולם מבפנים : מפה. ומפה. מימין
ומשמאל מדתן שתיים אמות : (רס"י)

מצודת דוד ותאי השער. מספר תאי השער העומדים בפאת המזרח היו
שלשה מהשער מזה ושלשה מזה : **לשלשתם.** לשלש התאים שמזה ומזה
: **לאלים.** למזוזות התאים שעמדו בפתחיהם מזה ומזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מפה. מכאן וכן עד פה תבוא (איוב לח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותאי השער דרך הקדים היינו תאי השער המזרחי,

היו **שלשה מפה ושלשה מפה**, ר"ל שלשה מצד צפוני של השער מדרום לצפון ושלשה מצד הדרומי של השער מצפון לדרום, (ואחר שכבר מדד התא שאצל השער וראה שחללו שש על שש אמות ועובי הכותל המפסיק בין תא לתא חמש אמות, הלך למדוד את האולם שהוא ג"כ אצל השער בפנים, ואח"כ יצא לחוץ ומדד שלשה התאים, וראה כי) **מדה אחת לשלשתן**, שכולם היו כמדת התא הראשון שכבר מדד כנז' (בפסוק ז'), **ומדה אחת לאילים מפה ומפה**, שכמו שהיו שני אילים בפתח האולם כ"א אמה על אמה כן היו שני אילים בפתח התאים, איל אחד מכל צד, והיה ג"כ מדתם אמה על אמה בעיגול: (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וַיִּמַד אֶת-רוֹזֵב פְּתוֹז-הַשָּׁעַר עֶשְׂרֵת אַמּוֹת אַרְךָ הַשָּׁעַר עֶשְׂרֵת אַמּוֹת:

רש"י רחב פתח השער. רוחב חלל הפתח וכן שנינו כל הפתחים רחבן י' אמות: אורך השער. הוא חלל אולם השער מן הצפון לדרום: שלש עשרה אמות. י' כנגד חלל הפתח ואמה וחצי לכאן ואמה וחצי לכאן ואל תתמה שאכל הפתח קורהו רוחב ואכל חלל האולם קורהו אורך שהפתח גובהו הוא ארכו והרחב מסף אל סף והאולם לפי שמסך בליטת חללו מן המזרח למערב פחות ממדת חללו מן הצפון לדרום שזו שמונה אמות וזו י"ג קורא את המדה היתירה אורך והרי עדות לדבר במשכנא (דמלכים א') והאולם על פני היכל הבית כ' אמה ארכו על פני רוחב הבית נמצא מן הצפון לדרום קרוי להיכל רוחב ולאולם קרוי אורך לפי שהיכל מדתו מן המזרח למערב יתירה על מצפון לדרום ובאולם חלוף למדת שהמידה היתירה קרוי אורך :

מצודת דוד את רוחב. הוא רוחב חלל פתח השער ממזוזה למזוזה : אורך השער. הוא החלל שבין כותלי אולם השער (ואין לתמוה על שקורא לחלל הפתח בלשון רוחב ולחלל האולם קורא בלשון אורך כי כלפי שקורא בענין לגובה השער בלי אורך ראוי א"כ לקרוא מהסף להסף בלשון רוחב אבל האולם הלא משך הבליטה לפנים היה עשרה אמות ובין הכתלים היו י"ג אמות והיתירה במדה ראוי לקרות בלי אורך) שלש עשרה אמות. עשר מול חלל השער ואמה ומחצה משוכה לכל צד מחלל השער ולהלן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימד, עתה מדד את השער בעצמו והיה רוחב פתח השער מצפון לדרום עשר אמות, ואורך השער ממזרח למערב היה שלש עשרה אמות, שכבר בארנו שרוחב קיר החצר היה שלש עשרה אמות (כי

נחלק לשני ספים כל סף שש אמות ואמה אחת באמצע כנ"ל (פסוק ו')
והיה ארכו י"ג אמה : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וגָבּוּל לְפָנַי הַתְּאוֹת אִמָּה אֲזוֹת וְאִמָּה-אֲזוֹת גָּבּוּל בְּפִה
וְהִתָּא יֵשׁ-אֲמוֹת בְּפִו וְיֵשׁ אֲמוֹת בְּפִו:

רפ"י וגבול לפני התאות אמה אחת וגו'. התאות שמכאן ומכאן לשער
היו משוכין מן כנגד חלל האול' שלפנים אמה לכפון ואמה לדרו' שכבר פי'
שהוא מצית משוך מכנגד חלל השער אמה ומחלה לכפון וכן לדרום ועכשיו
מפרש שהתאים שבחוץ משוכים לכפון אמה אחת יותר מן האולם וכן לדרום
אמה אחת נמצאו משוכין מחלל רחב הפתח ב' אמות ומחלה לכאן וב'
אמות ומחלה לכאן וזהו ל' וגבול אשומיי"ל בלע"ז מקום פנוי וכותל התא
עובי ה' נמצא עובי כותל הצפוני (כ"ל הדרומי כ"ה) של התא הצפוני ועובי
כותל הצפוני של אולם כלים זה כנגד זה שכותל אולם עוביו שש וכותל
התא חמש והוא נמשך אמה אחת לתוך כנגד עובי כותל האולם וכן לדרום
:

מצודת דוד וגבול. לפני התחלת התאים היה מקום פנוי אמה אחת יתירה
ממה שהיה פנוי בצד פנים ממולו כי כתלי האולם היו נמשכות מחלל
השער ולהלן אמה ומחצה והתאים נמשכו בצד חוץ ממולו ועוד אמה
יתירה א"כ היה הגבול שתי אמות ומחצה : **ואמה וגו'.** ר"ל וכן אמה אחת
גבול בעבר השני : **והתא.** ר"ל חלל התא היה מרוחק ששה אמות
מהתחלת גבול האמה היתירה על הגבול הפנימי שממולו כי האמה של
הגבול וחמש של עובי כותל התא הרי ששה (ויתכן שבא לומר בזה שגם
כותלי חיצונים מזה ומזה מהתאות היו בני חמשה אמות כי למעלה לא
פירש כ"א בין התאות) : **ושש וגו'.** ר"ל וכן היה מרוחק שש אמות בהעבר
השני : (מצודת דוד)

מצודת ציון וגבול. ר"ל מקום פנוי מבלי בנין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגבול לפני התאות אמה אחת, מפני שהתאים נסמכו
בצד מערב אצל קיר החצר, שקיר החצר הוא קיר המערבי של התא, ובצד
של השער נסמכו אל השער, הודיע שלא נסמכו ממש רק היה אמה אחת
גבול לפנייהם, שבין בצד המערבי היה קיר החצר בולט אמה אחת, שכנגד
התאים היה רוחב הקיר אמה אחת יתירה (שהיה שייך אל התאים) כל
משך התא באורך ובגובה, וזה היה הגבול בין התא וקיר החצר, וכן בצד
השער היה עובי כותל התא אמה אחת יתירה שכותלי התאים היו חמש

אמות ובצד השער היה רחבו עד גובה הפתח שש אמות שבאמה היתירה הזאת עמדו שני האילים של פתח התא שהיה עובי כ"א אמה אחת, וזה היה הגבול לפני התא אל השער, והנה יתבאר (בפסוק שאח"ז) שהיה להתאים פתחים משני צדיהם, שבתאים הצפונים היה פתח פתוח לצד דרום אל השער ופתח פתוח לצד צפון אל החוץ וגם בפתח זה היה גבול אמה לפני הפתח, שכותל התא השלישי שבצד חוץ ששם הפתח הפתוח לחוץ היה ג"כ שש אמות עד משקוף הפתח כי אמה אחת היה גבול לפני התא מגביל בינו ובין החוץ, ושם עמדו גם כן שני אילים השייכים אל הפתח, וזה נכלל במ"ש **ואמר אחת גבול מפה**, ר"ל מצד האחר הפתוח לחוץ, **והתא שש אמות מפה**, ר"ל ובזה היה כותל החיצוני של תא החיצון שש אמות, בין התא של צד השער שהיה כותלו החיצוני שש אמות, ובין התא השלישי של צד החוץ שהיה ג"כ כותלו החיצוני שש אמות, וז"ש **ושש אמות מפה**, (כי א"א לפרש על חלל התא שהיה שש אמות שזה כבר נאמר (בפסוק ו') ולכן אמר והתא בלשון יחיד כי זה לא היה לכל התאים רק לתא החיצון, אבל שני כותלים המפסיקים בין תא לתא לא היו רק חמש אמות כמ"ש (בפסוק ו') ובין התאים חמש אמות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והתא שש אמות. תא זה ר"ל כניסת השער, והוא מלשון אתא, שעקר שם תא ע"ש הביאה, כנ"ל, ונופל היטב עקר השם גם על מקום שבאים שם אל התא: (מלבי"ם באור המלות)

[ג] וימד את-השער במגג התא לגגו רזוב עשרים וזומש אמות
פתוז **גגד** **פתוז:**

רס"י וימד את השער מגג התא לגגו. מגג התא שצפון השער לגג התא שצדדום השער: עשרים וחמש אמות. עוזי כותל התא חמש וכן עוזי כותל התא שמלד שני הרי עשר ושתי אמות ומחלה שתהא (כ"ל ל"ה) משוך מחלל הפתח לכאן וכן לכאן הרי ט"ו וחלל הפתח עשר אמות הרי כ"ה וכולן מדת רוחב השער הן כנגד י"ג אמות של חלל האולם מצפנים וסני כתלים קנה מכאן וקנה מכאן הרי כ"ה: פתח נגד פתח. פתח התא שאלל השער צדדום מכוון כנגד פתח התא שאלל השער צפון שלל היה לכל ששת התאים האלה פתח כותל שצדל החוץ אלל שלשני התאים הסמוכין לשער היו להם פתחים פונים אל שער אויר שצין שניהם וכן הוא אומר למטה ואל אליהמה לפנימה לשער למדנו שפתחיהם פונים לשער: (רס"י)

מצודת דוד **מגג התא לגגו.** ר"ל מגג התא שבעבר הזה לגג התא שממולו

בעבר השני : **רוחב עשרים וחמש אמות**. כי הגג הוא מה שעל החלל בין הכתלים וא"כ צא וחשוב הכותל חמשה וגבול אמה ועוד אמה ומחצה ממול גבול הפנימי וכן מעבר השני הרי ט"ו אמה ועשר מחלל פתח השער הרי כ"ה אמות והיה עשוי כעין תקרה מגג לגג והיה נראה כעין שער וכאשר הוא בהציור : **פתח נגד פתח**. ר"ל פתח השער הזה היה מול פתח שער הפונה לפניו שהיה עשר בחללה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וימד את השער** הנה שלשה התאים שבכל צד הם שייכים אל השער (כמ"ש למעלה שנקרא תא מלשון ביאה שעשוי לביאת השער), ולכן **מדד עתה את השער מגג התא לגגו** ר"ל לגג השער, והיה **רחבו עשרים וחמש אמות**, כי **רוחב השער ממערב למזרח היה שלש עשרה אמות** (כנ"ל פסוק י"א) וגבול לפני התא אמה אחת שאמה זאת היתה לחוץ מן השער כי היה שייך אל התא (כנ"ל פסוק הקודם) ולא היה רק עד גובה התא, ושש אמות חלל התא, וחמש אמות רוחב כותל המזרחי של התא סך הכל כ"ה אמות, **פתח כנגד פתח** ר"ל שכל הפתחים של התאים היו זה כנגד זה שהיו פתחים בין תא לתא, ובתא הדרומי של תאים הצפוניים היה פתח פתוח אל השער ובתא הצפוני היה פתח פתוח אל החוץ, עד שהיה יכול ליכנס אל התאים מכל צד, וכן היה בתאים הדרומיים פתחים בשתי הצדדים ופתחים בין תא לתא, ובזה היו פתחי התאים הדרומיים מכוונים נגד פתחי התאים הצפוניים ששניהם היו פתוחים לצד השער זה כנגד זה, וכ"ז נכלל במ"ש פתח נגד פתח : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] ויעש את-אילים עששים אמה ואל-איל הַחוֹצֵר הַשְּׁעָרָה סָבִיב | סָבִיב :

רס"י **ויעש את אילים עששים אמה**. גובהן של אילים של ספי האולם גבוהים עששים אמה : ואל איל החצר השער סביב. וכן לכל אילי החצר שכלל אולמי עברים סביב סביב סביב צלפון וזכרום היו לה עברים עשויין כתבנית השער הזה כמו שפורש צענין : (רס"י)

מצודת דוד **את אילים**. הם מזוזות השערים והיה גבהן ס' אמה : **ואל איל**. ר"ל וכמדה ההיא היה אל כל המזוזות החצר בעברי השער מזה ומזה : **סביב סביב**. כי גם ברוח הצפוני והדרומי היו שערים כמפורש בענין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויעש את אילים ששים אמה**, הנה התאים נמשכו בכותל מצד השער ארבעים אמה מכל צד, (כמו שיתבאר בפסוק שאח"ז) ואח"כ היה הכותל פנוי, ועשה שם אילים שנמשכו ממקום כלות התאים

עד ששים אמה והם עמדו בשוה עם התאים והיה בינם ובין כותל החצר ייב אמה והיה זה לנוי אל הבית, וגם יל"פ שעשה אלים ששים וכ"א החזיק אמה, ובזה היו דומים לאילי פתח האולם ופתחי התאים שהיו ג"כ אמה (כמ"ש בפסוק י') ומדה אחת לאילים מפה ומפה), ופי' ויעש אילים ששים של אמה, וי"ל שהיה הפסק בין איל לאיל ג"כ אמה, ולפי"ז החזיקו ברוחב הכותל קי"ט אמות ומן פתח שער חצר החיצונה עד הכותל הצפוני וכן הדרומי היה קי"ח אמה, שהם מ"ה אמה שנגד חלל החצר הפנימי, י"ג אמה נגד עובי הכותל של הפנימי, ומאה אמה שחלל חצר החיצונה עודף על חצר הפנימי, והאילים מתחילים ממקום כלות התאים, שהיו ארבעים אמה מן השער נמצא שהאיל האחרון עמד נגד התחלת עובי כותל הצפוני והדרומי של החצר החיצונה, והיה במקום הסורג שהיה בבית שני כנ"ל (פסוק ו'), שלכן העמידו אילים נגד כל משך הכותל עד עובי החומה ואחר שהאילים האלה לא היו רק בצד מזרח לבד שינה הלשון ואמר ויעש אילים, שאם היה אומר סתם שהיו אילים ששים היה משמע שהיה כן גם בצד צפון ודרום שהיו דומים בכל דבר אל המזרח רק האילים לבד לא היו בצפון ודרום, ואל איל החצר השער סביב סביב, הנה ציר השער היה קבוע בין שני ספי השער שכבר בארנו (פסוק ו') שהיה להשער שני ספים כ"א רחב שש אמות ואמה אחת היה ביניהם ששם היה ציר השער, ולא ידענו להיכן היה השער נפתח אם לצד חוץ או לצד פנים, באר פה שהיה נפתח אל צד החצר לצד פנים, שהיה סובב על צירו אל איל החצר, שהאיל של החצר היה קבוע בפתח האולם ששם עמדו בצד פנים איל מצד זה ואיל מצד זה כנוס אמה בחלל האולם (כנ"ל פסוק ט') וכשנפתח השער היה מגיע עד אמה שלפני האיל האחד של החצר, כי רוחב השער היה עשר אמות וכשנפתח היה מחזיק שש אמות של סף הפנימי של השער וארבע אמות בחלל האולם, ולא נשאר עד איל האולם רק ריוח אמה, כי משך האולם לפנים לא היה רק שש אמות (כנ"ל פסוק ח') והודיע זה כדי שלא נטעה שנפתח לצד חוץ, וא"כ הגיע עד חצי הפתח של התא, כי התא היה פתוח באמצע אל צד השער, ומאמצעית הפתח עד גבול התא שלש אמות, וגבול התא אמה, ושש אמות רוחב הסף החיצון של השער, סה"כ עשר אמות, וזה לא יתכן לסתום חצי הפתח והחלון של התא, לכן הודיע שהיה השער סובב אל איל החצר שהוא האולם ששם מקומו הנכון:

(מלבי"ם)

באור

הענין)

[טו] וְעַל פְּנֵי הַשַּׁעַר (הַיְאֲתוֹן) עַל-לְפָנָי אֲלֶם הַשַּׁעַר
הַפְּנִימִי זִמְשִׁים אִמָּה:

רש"י ועל פני השער האיתון. גובהו של השער הזה והוא קרוי שער האיתון לפי שהוא משמש כניסה ויציאה לכל צאי העזרה : איתון. תרגום של ביאה : על לפני אולם השער הפנימי. עם גובהו של אולם השער

שהוא לפניו מן השער נ' אמה, ומגובה שאר השערים שבענין שהם נ' אמה אני למד שעל פני האמור כאן הוא גובה (כלומר משער החילון גובהו נ' אמה על פני כל האולם ששער הפנימי של אולם שאף בסופו של אולם הוא שער כמו שפורש כבר בפסוק ז' סא"ל) : (כ"ז)

מצודת דוד ועל פני. ר"ל גבהו של שער האיתון הוא השער המזרחי האמור בענין ויקרא כן לפי שהנכנסים להשתחוות באים דרך בו שהוא מכוון מול פתח ההיכל ובית קה"ק : **על לפני.** עם גובה אולם השער הנמשך לפניו : **חמשים אמה.** ר"ל זה כזה היו בגובה חמשים אמה וא"כ בלטה המזוזות עשר אמות למעלה מחלל השער : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועל פני. הוא ענין גובה ע"ש שפני האדם הוא בגובה הגוף : **האיתון.** ענין ביאה כמו אתא בוקר (ישעיה כ"א) : **על.** כמו עם : **לפני.** ענין גובה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועל פני השער האיתון וכו' חמשים אמה, כבר התבאר (בפסוק י"ג) ששלשה התאים שבכל צד הם שייכים אל השער, ולכן אמר שם שמדד את השער מגג התא לגגו של השער והיה רחבו עשרים וחמש אמות, שזה שייך לרוחב כניסת השער שהשער עם רוחב התא ממערב למזרח קרוי רוחב והיה כ"ה אמה, ועתה מדד מן השער לאורך התאים שזה ארך פני השער (ר"ל השייך אל השער) והיו חמשים אמה, שרוחב השער מדרום לצפון עשר אמות ומן השער עד כלות ההתאים ארבעים אמות, כיצד שני קירות החיצונים של התאים שבצד השער ושבצד החוץ כנגדו היה כ"ה שש אמות (כי היו חמש אמות עם אמה של גבול לפני התאות (כמ"ש בפ"י"ב) ושני קירות המפסיקות בין שלשה התאים כ"ה חמש אמות (כמ"ש בפסוק ז') ושלשה חללי התאים כ"ה ו' אמות (כמ"ש בפ' הני"ל) ס"ה ארבעים אמה, ועם רוחב השער הם חמשים אמה, ולפי"ז מדד תחלה בצד הדרומי של השער מראש השער, עד כלות התא הדרומי רוחב כ"ה אמות ממערב למזרח, ומשם חזר למדוד מדרום לצפון עד כלות אורך התאים והיו חמשים אמה, וכן כשמדד בצד הצפוני של השער עד כלות התא הצפוני רוחב כ"ה, חזר למדוד משם באורך מצפון לדרום עד כלות התאים הדרומיים והיו ג"כ חמשים אמה, וזה שאמר בכל הענין שהיה כל שער ארכו חמשים אמה ורחבו עשרים וחמש (כמ"ש בפסוק כ"ה כ"ט ל"ג ל"ו), ולכן קראו בשם שער האיתון, שכן נקרא עם התאים שאצלו (ששם תא מלשון אתא וביאה), ר"ל מקום שאתים ובאים בשער היינו הצד הפונה לחוץ ששם נכנסים אל השער, כי התאים היו מבחוץ, ומ"ש **על לפני השער הפנימי** ר"ל שפני השער האיתון מבחוץ היה מקביל נגד מה שהיה לפני השער בפנים, כי יתבאר (בפסוק י"ז) שאצל האולם שבפנים היה רצפה אל כתף השער ועל הרצפה היו שלשים לשכות, ובפסוק י"ח באר שהרצפה היתה אל כתף השערים לעומת אורך השערים, ומכאן ידענו שאורך השערים נמשך בחוץ

עד כלות התאים שהם מי אמה מן השער, מבואר שלעומת אורך השערים עמדה הרצפה והלשכות שעליה בפנים, ובמקום שכלו התאים מבחוץ כלתה הרצפה שנגדם מבפנים, והיה משך הרצפה ל"ד אמה (כמו שיתבאר בפסוק י"ח) שהוא מי אמה מן השער, וז"ש פה שמה שהיה על פני שער האיתון מבחוץ, היה מקביל על לפני אולם השער הפנימי, ר"ל נגד מה שהיו בפנים לפני אולם השער שעמדו ג"כ בנינים מקבילים בפנים נגד התאים שבחוץ והיו חמשים אמה שהם ל"ד אמה של משך הרצפה שש אמות של עובי כותל האולם ועשר אמות של רוחב השער, ויען שהרצפה עמדה לפני האולם בצד פנים אמר לפני אולם השער הפנימי, (וגם שבא להוציא האולם החיצון ר"ל אולם של החצר הפנימי שהוא היה מבחוץ (כמו שיתבאר בפסוק ל"א), ששם לא היה רצפה לפניו), ובא אגב ללמדנו שגם בצד הפנימי נמשכה הרצפה עד כלות התאים שהם חמשים אמה מהתחלת רוחב חלל השער, ואחר נ' אמה מהתחלת רוחב חלל השער כלו בנין התאים מבחוץ ובנין הרצפה והלשכות שעליו כנגדם בפנים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות האיתון. מענין ביאה. ונקרא כן בצירוף התאים שנחשבו עם השער (כנ"ל פ"ז): (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וְזִלְזוֹת אֲטָמוֹת אֶל-הַתְּאִים וְאֶל אֱלִיָּהֶמָּה לְפָנֵיהֶם לְשַׁעַר סְבִיב | סְבִיב וְכֵן לְאֲלֵמוֹת וְזִלְזוֹת סְבִיב | סְבִיב לְפָנֵיהֶם וְאֶל-אֵיל תְּמוֹרִים:

רפ"י וחלונות אטומות אל התאים. התאים האלה לא היו להם פתחים אל החוץ אלא זה פתוח לזה וכן מצינו במסכת מדות בתאים שסביבות ההיכל ג' פתחים לכל א' וא' א' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל וא' לתא שעל גביו ולתאים שבחצר שלא היו אלא ג' תאים זה אצל זה ולא היו להם תאים על גביהם היו לאמצעי ב' פתחים א' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל ולחיצון של כל השער היו ב' פתחים א' פתוח לאמצעי ואחד לכל השער וכן לתא החיצון של כתף השני מזה ומזה לשער כמו שכתוב למעל' פתח נגד פתח והיו להם חלונות שקופים אטומים פתוחי' לכל החיצון וסתומים לכל פנים כלומר הקרים לכל פנים ורחבים לכל החוץ אל המזרחה, ומנחם פתר שקופים לשון השקפה כמו (שיר ו') מי זאת הנשקפה (תהלים קב) כי השקיף ממרום קדשו וכן (שמות י"ב) אל המשקוף גם כן פתר לשון השקפה: ואל אליהמה לפנימה לשער. ואל כתפות פתחיהם של שני תאים הסמוכים לשער מזה ומזה שהיה פתחן אל תוך אויר השער

פתח התא הכפוני מלפון לשער ופתח התא הכרומי מדרום לשער וכתפות הפתחים שמה ומזה לפתח התא הם האילים והיו בהם חלונות פתוחים לאויר הפסק רוחב השער שהיה מפסיק בין התאים ואותו אויר קורא לפנימה לשער שמי שנכנס לבין אויר בליטת התאים שמכאן ומכאן נראה שהוא נכנס לשער : וכן לאילמות. וכן היו חלונות לאילמות של כל שער ושער : וחלונות סביב סביב לפנימה. בחומה לכל העזרה מצפנים : ואל איל תמורים. ת"י כותרתא כותרת בראש האיל היה עשוי כמין כותרות דומה לדקל כי במשכנא דשלמה הן מתורגמות לורת דקלון פומיל"ס בלע"ז :

מצודת דוד וחלונות אטומות. בהתאים היו חלונות סתומות ר"ל לא היו פתוחות מבלי סתימה כלל אלא היו סתומות במחיצה בהירה וזכה לבוא האורה דרך בה : **ואל אליהמה.** החלונות ההם היו במזוזותיה הפונות לפנימה לשער כי תא הקיצונה שאצל השער מזה ומזה היו פתחיהן זה מול זה ופנו אל חלל השער החיצון שהיה מכ"ה אמות כמפורש למעלה ובמזוזות הפתחים ההם היו החלונות אולם ביתר התאים יתכן שלא היו חלונות במזוזותיהן כי לא היה שם רב האורה : **סביב סביב.** ר"ל כן היה לתאי הקצונים של כל שער ושער : **וכן לאלמות.** גם לכל האולמות היו חלונות אטומות : **וחלונות.** עוד היו חלונות בכל התאים אשר מסביב והם יפנו לפנים לחלל ע"כ כי כותל ע"כ היה להם לכותל מאחוריהם ובכותל ההיא היו חלונות כי העזרות לא היו מקורות והיה האור רב בהן : **ואל איל.** בכל מזוזה היה כותרת ממעל בצורת אילני תמר : (מצודת דוד)

מצודת ציון אטומות. ענין סתימה כמו אוטם אזנו (שם לג) : **אל התאים.** ר"ל בהתאים אל במקום בי"ת וכן ואל הארון (שמות כה) : **אליהמה.** הם המזוזות : **לאלמות.** מלי אולם : **ואל איל.** והאיל הוא המזתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וחלונות אטומות שהיו חלונות עשויים להביא את האור והיו אטומות בזכוכית, **אל התאים** ר"ל בכותל מזרחי של התאים להביא האור מצד חוץ אל התאים, **ואל אליהמה** ר"ל בצד הפתחים ששם היו עומדים ב' אילים, וכבר בארתי (בפסי י"ג) שהתאים היה להם פתח משני צדדיהם זה כנגד זה, עד שהיו פתחים מתא לתא, וכן בתא שכנגד השער היה לו פתח אל השער שעמדו בו שני אילים וכן בתא החיצון שלצד חוץ היה לו ג"כ פתח אל החוץ ועמדו בו שני אילים (כמ"ש בפסוק י"ו) הודיע פה שבשני הצדדים של החוץ היו חלונות לחוץ, **א. אל אליהמה** היינו בפתח של צד חוץ בתא השלישי, שעמדו בו אילים, וכן לפנימה לשער, ר"ל בתא הראשון שעמד אצל ופתחו באילים אל צד השער שמשם נכנס לפנים אל השער היה בו גם כן חלונות, עד שהיו החלונות **סביב סביב**

מגי רוחות של התאים, מזרח דרום וצפון, **וכן לאלמות** וכן היו חלונות אל האולם של השער והיו פתוחים אל החצר (והיו אלה החלונות באמה שאצל איל הפתח פתוחים אל הרצפה שבצדו, כי אם היו למטה מזה יסתמו על ידי השער שהיה פתוח על האמה הזאת כמ"ש למעלה (פסוק י"ד) במ"ש ואל איל החצר השער סביב סביב) **וכן היו חלונות סביב לפנימה** בחומה של החצר היו חלונות פתוחים לפנים אל החצר בכל כותל החצר למעלה מן התאים להביא את האור אל החצר, **ואל איל ותמרים** לכל איל ואיל (בין לאילי החצר בין לאילי התאים), וששים האילים שעמדו אחרי התאים בצד מזרח היו על גביהם כצורת דקל תמר לנוי (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ויביאני אל-החצר הוֹיִצוֹנָה וְהָנָה לְשָׁכוֹת וְרִצְפָה עֲשׂוּי לְחֹצֵר סָבִיב | סָבִיב עַל־שָׁמַיִם לְשָׁכוֹת אֶל-הָרִצְפָה:

רס"י ורלפה. פלנקי"ץ זלע"ז, רלפה אומר אני שהוא עלייה סביב כאותה ששנינו חלקה היתה זרחשון' והקיפוא גוזזטרא ועל אותה העלייה היו הלשכות קנזרא"ש זלע"ז וממה שאמור זענין והרלפה אל כתף השערים ותחתיהם כנגד גובה השערים אנו למדין שהרלפה הזאת עלייה היא : (רס"י)

מצודת דוד אל החצר. מתחילה עמדו בשער ועתה הביאו בחלל החצר : **והנה לשכות.** ר"ל ראיתי והנה שם לשכות : **ורצפה.** עליה מרוצפת באבנים עשויה בגובה על עמודים עומדת בחצר סביב בארבעת רוחותיה והיתה נשענת אל הכותל ועל הרצפה היא עמדו הלשכות והיו שלשים במספר : (מצודת דוד)

מצודת ציון לשכות. חדרים כמו ויביאם לשכתה (ש"א ט) : **ורצפה.** ענין הצעת אבנים למדרג הרגל וכן על רצפת בהט ושש (אסתר א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל החצר החיצונה, כי עד עתה עמד בתוך השער וחוצה לו לצד החוץ, עתה הביא אותנו אל החצר של ע"נ לפנים, **והנה לשכות** ראה שבצד כותל האולם יש לשכות **ורצפה עשוי לחצר סביב סביב,** ראה שאצל כותל החצר מבפנים יש מרצפת אבנים שגבוה מיתר קרקע החצר, וראה כי יש **שלשים לשכות אל הרצפה** שעלח הרצפה עומדים לשכות והיו שלשים במספרם, ולא באר כמה לשכות היו בכל צד, ואא"ל שהיו שלשים מכל צד שכבר בארנו (בפט"ו) שמשך הלשכות בכל צד היו רק ל"ד אמה, ואיך יעמדו שם ל' לשכות וכותליהם, וממ"ש ורצפה עשוי סביב סביב מבואר שראה אז גם הרצפה שבצד צפון ושבצד דרום,

שכן מורה מלת סביב, ולפי"ז מבואר שבין כולם היו שלשים לשכות, עשרה בצד מזרח חמשה מצד זה של השער חמשה מצד זה, וכן בצד צפון ודרום, עשרה בכ"א, ס"ה שלושים, והנה לקמן (סי' מ"ב פסוק ו') יתבאר שהלשכות היו משולשות, תחתיים ושניים ושלישים, כי כן היו הלשכות שעל הרצפה שנגד קיר ההיכל כמו שית' שם בראיות, א"כ כשנחשוב גם הלשכות שבגובה היו ל' במזרח ול' בצפון ול' בדרום וכשנחשוב רק הלשכות התחתונות, היו ל' בצירוף כל הג' רוחות, וע"ז אמר סתם ל' לשכות לכלול שני החשבונות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות רצפה. היא מרצפת אבנים על הקרקע, לא עלייה כדעת המפרשים: (מלבי"ם באור המלות)

[יח] והרצפה אל-כתף השערים לעומת ארץ השערים התחתונה:
הרצפה

רס"י והרצפה אל כתף השערים. גובה סער החצר היה מפסיק העלייה שלא היתה מסבבת כל החצר והיא לכתפות הסער מזה ומזה כנגד גובה השערים: הרצפה התחתונה. נשתנית תיבה זו מכל תחתונה שבמקרא שבכל מקום הטעם בנו"ן וזה בתי"ו למדנו שאין תחתונה זו רצפה שתחת אחרת אלא רצפה אחת היא ותחתיתה של רצפה היא לעומת גובה הסער וה"א של תחתונה כה"א של ביתה וכה"א של עזרתה ושל חלאתה שהן יתירות:

מצודת דוד והרצפה אל כתף השערים. הרצפה עמדה בכתף השערים כי ממעל להשערים לא היתה הרצפה וא"כ עמדה בכתף השערים מזה ומזה **: לעומת אורך השערים הרצפה התחתונה.** ר"ל תחתיות הרצפה ההיא היתה מול כלות גובה השערים ובלטה למעלה ממול גובה השערים והלשכות עליה (ועם כי מלת אורך יונח על דבר שטחיי ולא על דבר העומד ברום עכ"ז אמר לשון אורך לפי שכשמדד גבהו ע"י הפתיל ובקנה המדה וכמפורש למעלה היה אז הפתיל מושכב בשטחית הארץ ונופל בו לשון אורך) (מצודת אורך):

מצודת ציון כתף. צד ועבר: לעומת. נגד: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והרצפה אל כתף השערים, הרצפה היתה סמוכה אל כתף השערים שמזה ומזה ר"ל אצל כותל האולם שהיה עביה שש אמות וארכה ג"כ שש (כנ"ל פסוק ז' ח') התחילה הרצפה ונמשכה שש אמות לפני החצר למערב (ומשמע שרק הרצפה היה רחבה שש אמות כרוחב

כתף השער, אבל הלשכות שעליה היו רחבם רק ד' אמות ושתי אמות היתה הרצפה פנויה לפני הלשכות, ובוזה יצוייר חלון בכותל האולם שאצל הרצפה, שהיה באותה אמה שלפני איל האולם, שכנגדו לא סתמו הלשכון עדיין, וכמ"ש בפי ט"ז במ"ש וכן לאלמות), ואורך הרצפה היתה לעמת ארך השערים, שכבר התבאר (בפסוק ט"ו) שהמשך שבצד החיצון ממקום התחלת השער עד סוף התאים מדרום לצפון נקרא בשם אורך השערים, ולנגד השטח הזה עמדה הרצפה בפנים, עד שאורך הרצפה היה ל"ד אמות, כי ארבעים אמה ממקום התחלת השער כלו התאים (כנ"ל פט"ו) ולנגד זה בפנים היה כותל האולם עוביה שש ול"ד אמות של הרצפה נמצא היה אורך הרצפה בפנים מכוון לעומת אורך השער בחוץ, וכלו במקום אחד זה בפנים וזה בחוץ, (ועמ"ש בפסוק ט"ו), הרצפה התחתונה, ר"ל מפני שיתבאר (בסי' מ"ב בפסוק ג') שגם בקיר אשר לחצר החיצונה נגד האולם וההיכל, היה ג"כ רצפה ולשכות כמו שהיה בקירות החצר החיצונה שנגד עזרת ישראל, והרצפה שהיה שם בצד דרום ובצד צפון נקראת הרצפה העליונה (כי המקדש עמד בהר, ולמערבו עמד בראש ההר ולמזרחו עמד במורד ההר) ולבל נטעה כמו שכולל בדבריו פה הרצפה שעמדה סביב סביב החצר שנגד עז"י במזרח וצפון ודרום, כן נכנס בחשבון זה הרצפה העליונה שהיתה בקיר הצפוני והדרומי שנגד האולם וההיכל, לכן באר שמדבר פה מן הרצפה התחתונה כי הרצפה העליונה לא היתה אל כתף השערים כי לא בא שם חשבון זה כלל. ואינו מדבר פה רק מן הרצפה התחתונה של החצר שבצד מזרח כמ"ש (בסי' מ"ג פ"ט) ומתחת הלשכות, הרי ששם נקרא תחת ותחתון על שהיה בתחתית ההר עי"ש (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות התחתונה. כי היה רצפה עליונה במעלה ההר נגד הבנין והעזרה, וגם מה שדייקו ממה שהטעם למעלה שהה"א נוספת, אין ראייה כי חצר בא גם בלשון זכר, החצר הפנימי, ויכוין לומר הרצפה של החצר התחתון (מלבי"ם): באור המלות

[יט] וַיִּמַד רוֹחַב מִלְפָּנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה לְפָנֵי הַחוּצָה הַפְּנִימִי מוֹזוּן מֵאָה אֵמָה הַקָּדִים וְהַצָּפוֹן:

רש"י וימד רוחב. חלל עזרת נסים: מלפני השער התחתונה. זה השער המפורק למעלה: לפני החצר הפנימי. עד עזרת ישראל: הקדים והלפון. לשתי רוחותיה חללה מאה אמה: (רש"י)

מצודת דוד וימד רוחב. מדד רוחב החלל אשר מלפנים להשער התחתונה היא שער ע"נ שהיא בהר מתחת מול שער עזרת אנשים היא החצר הפנימי: לפני החצר הפנימי. ר"ל והוא החלל שלפני החצר הפנימי מחוצה לה:

מאה אמה. ר"ל מדד אותה מאה אמה והוא חלל ע"נ : **הקדים והצפון.**
ר"ל כן היה מדת חלל ע"נ בפאת המזרח וכן היה מדתו בפאת הצפון וכן
בפאת הדרום כמפורש בענין ולקצר לא זכרו (כי ע"נ תהיה אז מסבבת
את כל בנייני המקדש ועזרת אנשים והלשכות מכל ארבעת הרוחות) :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וימד רחב עתה בא למדוד רוחב החלל של עזרת נשים**
ממזרח למערב, וכ"ז שעמד לפני הלשכות לא היה יכול למדוד כי בצד
הפנימי של חצר החיצונה עמדו שם הלשכות ובצד החיצון של חצר
הפנימי עמדו שם התאים, ששניהם נמשכו עד ארבעים אמה מן השער,
וכל משך זה נקרא בשם, לפני השער, (כמ"ש בפסוק ט"ו) ועל פני השער
האיתון, על לפני אולם השער, וכשבא אחר משך ארבעים אמה ששם כלו
הלשכות מצד זה והתאים מצד זה מדד מקיר הפנימי, של חצר החיצונה
אל קיר החיצון של חצר הפנימי וז"ש **וימד רחב מפני השער התחתונה,**
(התחתונה היא חצר החיצונה שהיא בתחתית ההר נגד חצר הפנימית
שעלו אליו במעלות), והמדידה היה **מלפני השער,** היינו אחר ארבעים
אמה במקום שכלו הלשכות שעמוד לפני שער התחתונה משם מדד **אל**
לפני החצר הפנימי היינו במקום שכלו התאים שבחצר הפנימי מבחוץ
ששם הקיר פנוי משני הצדדים, והיה מקיר לקיר **מאה אמה, הקדים**
והצפון, שאחר שמדד כן בצד מזרח הלך ומדד בצד צפון שאצלו ג"כ מקיר
לקיר ומצא כן, (ועי בפסוק כ"ג) : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] והשער אשר פניו הדרך הצפון לזוּצָר הַזֵּי צִנָּה מִדָּר אֲרָכּוֹ
וְרוֹזָבוֹ:

רס"י **מדד ארכו ורחבו.** כמדת שער הקדים כך מפורש צענין : (רס"י)

מצודת דוד **דרך הצפון.** בפאת צפון של חצר החיצונה : **מדד ארכו ורחבו.**
ר"ל מדדו במדת שער המזרחי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והשער אשר פניו דרך הצפון,** אחר שכבר עמד בצד
הצפוני ומדד מקיר לקיר כנ"ל, הלך שם עד השער הצפוני של חצר
החיצונה **ומדד ארכו ורחבו** : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] (ותאו) וְתֵאָיו יִשְׁלֹשֶׁה בְּמִפּוֹ וְיִשְׁלֹשֶׁה בְּמִפּוֹ (ואיכו) וְאִיִּלּוֹ
(ואלבו) וְאִלְמִיּוֹ הָיָה כְּמִהַת הַשָּׁעַר הָרִאשׁוֹן זֻמְשִׁים אֲמָה
אֲרָכּוֹ וְרוֹזָב וְזֻמְשִׁ וְעִשְׂרִים בְּאֲמָה:

רס"י חמשים אמה ארכו. גובהו : ורוחב חמש ועשרים. מגג התא לגגו :
(רס"י)

מצודת דוד ותאיו. תאי השער הזה שהיו שלשה מהעבר מזה ושלושה מזה ומזוזות השער והאולם הנמשך לפנים כותל מהעבר מזה וכותל מהעבר מזה הכל היה כמדת השער המזרחי הנמדד ראשון : **ארכו.** ר"ל גובה השער : **חמש ועשרים.** כן היה מדת רוחב שער החיצון כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותאיו וכן מדד מדת התאים שהיו שלשה מכל צד. וכן **איליו** שהם האילים שבפתחי התאים (כנ"ל פסוק י'). **ואלמיו** הוא אולים השער, הכל היה כמדת השער הראשון, והיה **חמשים אמה ארכו** חלל השער עד סוף התאים מדרום לצפון (כנ"ל פסוק ט"ו), **וחמש ועשרים רחבו** מן התא במזרח עד סוף משך השער אצל האולם ממזרח למערב (כנ"ל פיי"ג) : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] (וזלונו) וזלוניו (ואלמו) ואלמיו (ותמרו) ותמריו פבדות השער אשר פניו דרך הקדים ובמעלות שבע יעלו-בו (ואלמו) ואלמיו לפניהם :

רס"י ואילמיו לפניהם. ואולם השער לפני המעלות קודם שיכנס לאולם היה עולה במעלות : (רס"י)

מצודת דוד וחלוניו וגו'. חלוני תאי השער וכותלי האולם והכותרות אשר בהמזוזות ממעל שהיו בצורת אילני תמר הכל היו כמדת של השער המזרחי : **ובמעלות וגו'.** כי ההר היה הולך ועולה ועלו בו במעלות ועד השער הזה הי"ה שבע מעלות : **ואילמיו לפניהם.** כותלי האולם היו לפנים מהמעלות ועולין במעלות עד לא יבואו אל האולם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וחלוניו (כנ"ל פסוק ט"ז) **ואילמו** הם אילי האולם (כנ"ל פסוק ט"ז), **ותמריו** שהיו על האילים (כנ"ל פסוק ט"ז), הכל היה כמדת השער אשר פניו דרך הקדים. **ובמעלות שבע יעלו** לשער הזה שהיו בגובה ההר, **ואילמו לפניהם** שלפני המעלות עמדו שני אילים אחד מפה ואחד מפה לנוי, וכן מבואר לקמן (פסוק כ"ו) בפירוש שקאי על שני האילים והתמורים שעליהם שהיו לפני המעלות, והנה לא הזכיר מנין המעלות ולא את אילי המעלות בשער המזרחי כי שם נכנס תיכף למדוד סף השער ולא פנה עדיין אל מנין המעלות ומה שאצלם, ובבואו לשער

הצפון והדרום שם לבו גם לזאת, וידענו ממילא שהייה שכן היה בשער המזרח אחר שהיו דומים בכל עניניהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אילמינו**. כמו איליו וכן בפסוק כ"ו: (מלבי"ם באור המלות)

וְשַׁעַר לְחֹצֵר הַפְּנִימִי נֶגֶד הַשַּׁעַר לְצִפּוֹן וְלִקְדֵיִם וַיְבַד בַּשַּׁעַר אֶל-שַׁעַר מֵאָה מֵאָה:

רס"י ושער לחצר הפנימי. לעזרת ישראל: נגד השער. החיצוני מכוונין: וימד משער. התחתון עד העליון מאה מאה הוא רחב חלל עזרת נשים: (רס"י)

מצודת דוד ושער לחצר הפנימי. השער של חצר הפנימי היה מול השער מחצר החיצונה: **לצפון ולקדים**. כן היה בפאת צפון וכן של מזרח (והנה שער המזרחי מעא"י עמד באמצע כותל המזרחי וכן שער ע"י והיו זה מול זה אבל שער הצפוני של עזרת נשים ע"כ לא עמד באמצעית כתלו כמו שער הצפוני של עא"י שאם גם הוא עמד באמצע לא היו א"כ זה מול זה וכן שער הדרומי מע"י האמור בענין לא עמד גם הוא באמצעית כתלו וכמ"ש בקונטרס בנין הבית): **משער אל שער**. משער ע"י לשער עזרת אנשים מדד מאה מאה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושער לחצר הפנימי נגד השער, עתה נשא עיניו אל החצר הפנימי וראה כי מכוון נגד שער החצר החיצון עומד כנגדו שער החצר הפנימי, זה כנגד זה **לצפון ולקדים**, שאחר שהשקיף כן בצד צפון חזר שנית אל צד המזרח וראה ששם יש ג"כ שער לפנימי נגד השער של החיצונה, **וימד משער אל שער מאה מאה**, כי תחלה לא מדד משער אל שער רק מקיר אל קיר ארבעים מאה רחוק מן השער (כנ"ל פסוק י"ט) ועתה מדד שנית משער אל שער, והיו ג"כ מאה מאה, ובזה ידע שהשערים מכוונים זה כנגד זה, שאם לא היו מכוונים היו קו המדה יותר ממאה מאה כפי נטיית שער אחד משער שכנגדו, והטעם שלא השקיף על זה תיכף בהיותו במזרח, ששם ראה ששער של החצר החיצונה עמד באמצע, והי"ה שער הפנימי, אבל בצד צפון, לא יכול לדעת זאת, אם מצד השער הפנימי שהגם שבפנים היה באמצע החלל, בחוץ לא היה באמצע כי בצד מזרח היה קיר החצר הפנימי עודף על האמצע של החלל, שבצד מערב לא היה לו קיר ביחוד, ואם מצד החצר החיצונה שלא יכול עתה לראות הכותל עד סוף המערב, עד שהגיע לשם מן ההיכל (כמו שיתבאר בסי' מ"ב), ולא ידע אם השער באמצע, ולכן מדד משער לשער וכשמצא שהוא מאה מאה ידע שהשערים מכוונים בצפון כמו בצד קדים וז"ש **לצפון ולקדים**: (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וַיּוֹלְכֵנִי הַרְף הַדְּרוֹם וְהֵנֵה-שֵׁעַר הַרְף הַדְּרוֹם וּמָדַד (איכו) אֵילָיו (ואילכו) וְאֵילָמָיו כַּמְדוֹת הָאֱלֹהִים:

רס"י ויוליכני דרך הדרום. לחצר החיצונה : (רס"י)

מצודת דוד **דרך הדרום.** ברוח הדרומי בהעזרה היא : **כמדות האלה.** של שער המזרחי והצפוני : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויוליכני דרך הדרום עתה הלך בחצר החיצונה מן המזרח אל הדרום, וראה שגם שם יש שער, ומדד אליו ואילמיו ולא זכר שמדד התאים, שנכלל במ"ש שהיו חמשים אורך ורוחב חמש ועשרים, שמזה ידעינן שרוחב התאים וארכם כמדת התאים הראשונים, כי מדה זו היא ע"י התאים (כנ"ל פסוק כ"א) : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] וַיִּזְכְּלוּנִי לֹא (ולאילכו) וְלֵאמֹר סָבִיב אֲנִי כִּי הִנֵּה חֲלוֹנוֹת הָאֱלֹהִים זֹבְחִים אֲמֵה אֶרֶץ וְרוֹזֵב זֹמֵשׁ וְעֹשְׂרִים אֲמֵה:

רס"י כהחלונות האלה. דרך רבי תנחומא ה"א זו יתירה לשון כהה חלונות כהות רחבות מבחוץ וקצרות מצפנים לומר לא לאורה אני כריך שכל חלונות העשויות להכניס אורה קצרות מבחוץ ומרחיבות מצפני : (רס"י)

מצודת דוד **וחלונים לו.** ר"ל החלונות שהיו לכל תא מתאי השער ההוא ולכותלי האולם מסביב היו כמו החלונות של שער המזרחי והצפוני : אורך. ר"ל גובה השער : ורוחב. של השער החיצון : (מצודת דוד)

[כז] וּמַעֲלֹת שִׁבְעָה (עלותו) עֲלוֹתָיו (ואלכו) וְאֵלָמָיו לְפָנֵיהֶם וְתַמְרִים לֹא אֶזְרָד בְּפֹה וְאֶזְרָד בְּפֹה אֶל- (איכו) אֵילָיו:

רס"י עולותיו. כמו מעלותיו : אל איליו. על ראש האיל היה דקל מכוויר : (רס"י)

מצודת דוד **ומעלות.** מספר המעלות שעלו בהם אל השער הזה היו שבעה

ואילמיו. כתלי האולם היו לפנים מהמעלות : **ותמורים לו.** לכ"א היה כותרת בצורת אילן תמר אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה וחזר ומפרש הכותרות היו בהמזוזות ממעל : (מצודת דוד)

מצודת ציון עלותיו. מעלותיו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומעלות שבעה עלותיו העליה לשם היא ע"י שבעה מעלות, **ואלימיו לפניהם** אילים של המעלות היו לפניו, והיה אל אילי המעלות **תמורים לנוי** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ומעלות שבעה עלותיו. מספר שבעה בלשון זכר קאי על שם עלותיו, ר"ל לשבעה עלותיו היו מעלות, שכל אמה שעלו בגובה היה שם מעלה שרחבה חצי אמה : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] וְשַׁעַר לְזֹצֵר הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַדְּרוֹם וְיָמוֹד מִשְׁעַר אֶל-הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם מֵאֵה אַמּוֹת:

מצודת דוד דרך הדרום. ברוח הדרום : **משער אל השער.** ר"ל משער חצר הפנימי אל שער חצר החיצונה ברוח דרום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושער ראה שגם בצד הדרומי יש שער לחצר הפנימי נגד שער החיצונה. **וימד משער אל שער** בכאן מדד תיכף משער אל שער, וידע שמרחקו מאה אמה וגם ידע מזה שהשערים מכוונים, ולא הוצרך לשתי מדידות שבארתי (בפסוק י"ט ובפסוק כ"ג) : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] וַיְבִיאֵנִי אֶל-זֹצֵר הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר הַדְּרוֹם וְיָמוֹד אֶת-הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם כַּמְדוֹת הָאֵלֶּה:

רש"י וימד את השער הדרום. סל חצר הפנימי : (רש"י)

מצודת דוד כמדות האלה. כמדות השערים הנזכרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל חצר הפנימי נכנס בצד הדרום אל חצר הפנימי שהוא עזרת ישראל, **וימד את השער הדרום כמדות האלה** ר"ל שגם שם היה רוחב פתח השער עשר אמות אורך השער י"ג אמות (כנ"ל פי"א) כי גם כותל עזרת ישראל היה רחבו י"ג אמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות השער הדרום. בא הסמיכות עם הידיעה וענינו

[כט] (ותאו) וְתֵאָיו (ואיכו) וְאִילָיו (ואלכו) וְאֶלְמִיו כְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה וְזִכְלוֹנֹת לֹ (ולאלכו) וְאֶלְמִיו סְבִיב | סְבִיב וְזִמְשִׁים אִמָּה אֶרֶךְ וְרוֹזָב עֲשָׂרִים וְזִמְשֵׁ אִמּוֹת:

מצודת דוד ותאיו וגו'. גם לשער חצר הפנימי היו תאים ואלים ואולם והיו כמדות של השערים מעי"נ : לו. לכ"א מתאי השער : ולאלמיו. לכותלי האולם מסביב : אורך. ר"ל גובה השער : ורוחב. של השער החיצון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותאו וגם שם היו תאים ואולם השער ואילי התאים והאולם חמשים אמה ארך מפורש למעלה פסוק כ"א : (מלבי"ם באור הענין)

[לז] וְאֶלְמִוֹת סְבִיב | סְבִיב אֶרֶךְ זִמְשֵׁ וְעֲשָׂרִים אִמָּה וְרוֹזָב זִמְשֵׁ אִמּוֹת:

רש"י ואלמות. ארצו"ץ בלע"ז : סביב סביב. הכותל היה עשוי אולמים אולמים נכסי' בעוביו ואלמות הלכו היו צפנים (ס"א למעלה מהתאים כי התאים היו מצפני' בחצר הפנימי שהרי אולם השער היה בולט אל החיצונה כמו שאמור בענין וא"א שהיו התאים והאולם פונים למקום אחד להיות פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוא העניין כל מדות השערים החיצונים והפנימים ולא חלק ציניהם אלא בליטת האולמות) (כי התאים היו מצחוץ ושקה תאים וכותליהם וט"ז אמות של רוחב השער עולים לשמוני' ואחת (לתשעים ואחת כל"ל ל"ה) אמה וכל החצר הפנימי אינו אלא מאה על מאה כמו שפורש בענין סא"א) : (רש"י)

מצודת דוד ואלמות סביב סביב. בחלל עא"נ בכל שלשת הרוחות במזרח בצפון ובדרום היו אולמות נשענות אל הקיר ופתוחות לפנים : אורך. הוא הנמשך עם הקיר : ורוחב. הוא הנמשך כלפי אויר החצר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואלמות סביב סביב האולמות היו בפנים של עזרת ישראל והיה ארכם בכל צד חמש ועשרים אמה ורחבם חמש אמות, ופרש"י שהאולמות האלה היו נכנסים בעובייה של כותל, ומהלשון משמע שהיו משוכים לתוך החצר כיתר בנינים שנזכר בענין : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] וְאֵלֶּפֶּי אֶל-זֶרַח הַחִיצוֹנָה וְתַמָּרִים אֶל-(אֵילו) אֵילָיו
וּמַעֲלֹת שְׂמוֹנָה (מַעֲלו) מַעֲלָיו:

רס"י ואילמיו אל חצר החיצונה. אולמו של שער הפנימי לא היה לכל פנים כמו שהיו אולמות של שער החיצונה אלא מבחוץ היה זולט : (רס"י)

מצודת דוד ואילמיו. כותלי אולם השער ההוא היו נמשכין כלפי החוץ וכדרך אולם והיה א"כ בולט מול אולם שער ע"נ והוא דבר נוי (ואולמי שערי עא"נ היו בנויות להלן מתאי השער וכמ"ש בקוני בנין הבית) : אל אליו. בהמזוזות ממעל היו כותרות בצורות אילן תמר : ומעלות שמונה מעליו. בשמונה מעלות עלו מע"נ אל השער ההוא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואילמיו אל חצר החיצונה, בזה נשתנה החצר הפנימי מן החצר החיצונה, שהאולם של החיצונה עמד בפנים של השער והאולם של חצר הפנימי עמד לחוץ, והיה לפני התאים, שאחר כלות י"ב אמה של רוחב התא וכותלו וגבול אמה שלו התחיל האולם ונסמך אל כותל התא המזרחי מבחוץ ונמשך שש אמות לחוץ, [הערה : יש פי אחד ברש"י שא"א שיהיו התאים ואולם פונים למקום אחד ושיהיו פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוה הענין כל מדות השערים החיצונים והפנימים ולא חלק ביניהם, ולשטה זו צריך לומר שהתאים היו בפנים והאולמות היו אצל האולם שהיה מבחוץ, אולם לדעת רש"י והמפרשים היה זה דבר בלתי אפשר שהרי כותל החצר הפנימי מן השער עד הקיר היה מ"ה אמה, ולשטתם נמשכו התאים מן השער עד משך ארבעים אמות ומחצה (שהתא היה רחוק מן השער ב' אמות ומחצה ומשך התאים ל"ח אמה לשטתם), ולא נשאר עד הכותל רק ארבע אמות ומחצה, והלא משך התא ברחבו היו י"א אמות ואיך עמדו התאים הדרומים והצפונים אצל התאים המזרחיים יחד? וגם לפי שטתי שהיה משך התאים רק ארבעים אמה ונסתיים חלל התא האחרון שלצד הכותל י"א אמה רחוק מן הכותל ושם נפגשו כותלי התאים הצפונים עם כותלי המזרחיים, והיה יכול לבנות הכותל האחרון של התא בפנים בכל צד, אבל הלא לדעתי נמשך התא ברוחב י"ב אמות כנ"ל, וג"כ לא היה אפשר. ועדו איך יתכן שיעמדו התאים בפנים, דהא המזבח היה באמצע העזרה, ובצד דרומו היה הכבש ל' אמות, א"כ היה אוכל בצד דרום מ"ו אמה, ואיך עמדו שם התאים שרחבם לתוך החצר י"א אמה לרש"י וי"ב אמה לפי שטתי. דהא כל החלל מחצי הפתח ולדרום לא יהיה רק חמשים אמה, ולא יצוייר זה רק למי"ד דכולה מזבח בצפון קאי, ולכן פירשתי כדעת הרד"ק שהתאים עם האולם שניהם עמדו בחוץ, והאולמות היו בפנים, והגם שהשוה כל מדות השערים החיצונים והפנימים, הרי בזה חלק ביניהם בפ"י במ"ש

ואולמיו אל החצר החיצונה, ומבואר שרק באולמיו היה חילוק אבל התאים עמדו כמו תאים של ע"נ שהיו בחוץ, אמנם האולמות שהיו בפנים א"א שהיו סמוך אל השער דהא היו בולטים חמש אמות אל העזרה לפי פירושי ואיך עמד שם הכבש בצד דרומו, דהא למ"ד חציו של מזבח בדרום קאי לא נשאר רק ארבע אמות מן הכבש אל הכותל? אך בל"ז נראה שהאילמות נשלמו ארבעים אמה רחוק מן השער, כדי שיכלו האולמות בפנים במקום שכלו התאים בחוץ, ולקיים גם בחצר הפנימי מ"ש בבפסוק ט"ו ועל פני שער האיתון על לפני שער הפנימי חמשים אמה ע"י מה שפירשתי שם, והיה בין האולמות הדרומים ובן קיר החצר המזרחי חמש מאות, והיו יכולים לעמוד האולמות המזרחיים שנדבקו אצלם, ונוגעות קיר בקיר כי היה רחבם חמש אמות, ובצד השני נשאר עד השאר ט"ו אמות : ע"כ] : **ותמרים אל איליו**, שאל האילם של התאים והאולם ואל אילי המעלות היו תמורים, **ושמונה** אל השער הזה עלו בשמונה מעלות : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] ויביאני אל-החצר הפנימי הַרְרָה הַקְּדִים וימד את-השֵׁעַר פְּמִדוֹת הָאֵלֶּה:

מצודת דוד **דרך הקדים. ברוח מזרחי : כמדות האלה. כמדות השערים הנזכרי** : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויביאני אל החצר הפנימי**, כי כבר יצא מן החצר למדוד את התאים ואת אולם השער וחזר לשם דרך השער המזרחי, **וימד את השער**, בכאן מדד תחלה מבחוץ ואח"כ נכנס לפנים ומדד שם, וע"כ אמר. (מלבי"ם באור הענין)

[לג] (ותאו) ותִּאָיו (ואלו) וְאֵלָיו (ואלמו) וְאֶלְמִיו פְּמִדוֹת הָאֵלֶּה וְזִכְלוֹנוֹת לוֹ (ולאלמו) וְלֶאֱלָמִיו סָבִיב | סָבִיב אַרְךָ זִזְמִשִּׁים אִמָּה וְרִזְזָב זִזְמִשׁ וְעִשְׂרִים אִמָּה:

מצודת דוד **לו. לכ"א מתאי השער : ולאמיו. לכותלי האולם מסביב :** (מצודת דוד)

[לד] (ואלמו) וְאֶלְמִיו לְזִזְצָר הַזִּיצוֹנָה וְתַמְרִים אֶל-(אלו) אֵלָיו מִפּוֹ וּמִפּוֹ וּשְׁבִינָה מִעֲלֹת (בעלו) מִעֲלָיו:

מצודת דוד מפו ומפו. בהעבר מזה ובהעבר מזה : (מצודת דוד)

לה ויביאני אל-שער הצפון ומדר פנרות האלה:

מצודת דוד אל שער הצפון. של החצר הפנימי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל שער הצפון ולא אמר ויביאני אל החצר הפנימי כי עתה לא יצא מן החצר הפנימי רק בא ממזרח לצפון בפנים ומדד תחלה מבפנים ואח"כ יצא לחוץ : (מלבי"ם באור הענין)

לנו (תאו) תאיו (אלו) אלו (ואלמו) ואלמיו וזלזלות לו סביב | סביב ארץ זבששים אמה ורזוב זבש ופשרים אמה:

רש"י אורך חמשים אמה. גבה חמשים אמה : (רש"י)

מצודת דוד תאיו וגו'. מוסב אל המקרא שלפניו לומר כמדות האלה הנזכרים מדד את תאיו וכו' של השער ההוא : (מצודת דוד)

לנו (ואילו) ואילו קוצר הזיצונה ותמרים אל-(אילו) אילו מופו ומפו ושבינה מעלות (ביעלו) מעליו:

רש"י ואילו לחצר החיונה. אשקפיאר"קאש בלע"ז ואולם השער קרוי חילים : כאן : (רש"י)

מצודת דוד ואילו. מזוזות האולם פנוי לאויר חצר החיונה ואל המקום שיפנו המזוזות יפנו כתלי האולם וזכר המזוזות ולא האולם והיא היא : (מצודת דוד)

לנת ולשפה ופתחה באילים השערים שם ידיוזו את-העלה:

רש"י ולשפה. היתה אכל שער הכפוני בעזרת ישראל : ופתחה. של לשכה אל חילי השער לכד השער : באילים השערים. יש צפרקה פסוקים קורין לכתפו השער חילי מיינסלי"ש בלע"ז : שם ידיוזו את העולה. העולה

הנשחטת זלפון : ידיחו את העולה. ירחלו את הקרביים : (כ"ז)

מצודת דוד ולשכה. ר"ל בחלל עאי"נ מול שער הצפוני עמדה לשכה אחת ופתחה היה מול מזוזות השערים ולפי שהיו שני שערים אחד פנימי ואחד חיצוני וכמ"ש למעלה בע"י לכן אמר השערים : שם. בהלשכה ההיא היו מדיחים קרבי העולה הנשחטות בצפון והיא היתה בית המטבחים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ידיחו. ענין רחיצה ושטיפה במים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולשכה ופתחה באילים השערים הנה לקמן (סי' מ"ב פסוק א') יתבאר כי עשרים אמה חוץ לקיר של החצר הפנימי נתקדשו בקדושת העזרה ולפי"ז במשך שכנגד התאים (שהחזיקו י"ב אמה חוץ לקיר החצר) היו שמונה אמות חוץ לתאים קדושים עם תוך התאים, ואצל האולם שהיה חוץ מן התאים ונמשך מן הקיר י"ח אמות נשאר עוד שתי אמות חוץ לאולם שהיה קדש כקדושת עזרה, וכבר כתבנו (בפסוק כ"ב) שלפני מעלות השערים עמדו שני אלים א' מכל צד, והמעלות היו לפני האולם (כמ"ש (בפסוק כ"ב) ואילמיו לפניהם), ומעלות שער החצר הפנימי היו שמונה (כמ"ש בפסוק ל"ז), וידוע שרום מעלה חצי אמה ושלחה (היינו מקום הנחת הרגל) חצי אמה (כמ"ש בפ"ב דמדות). וא"כ היה רוחב המקום של המעלות ד' אמות, נשאר בין האיל שבצד המעלה התחתונה ובין כותל האולם ג' אמות ששתי אמות מהם היו קדש, ולאותן שתי אמות נפתחה פתח הלשכה כדי שתהיה קדושה כקדושת עזרה כדין לשכות הפתוחות לקדש, ואא"ל שהלשכה עמדה נגד פתח האולם שזה א"א שסתמו פתח האולם בלשכה, וע"כ שעמדה מן הצד ופתחה היה פתוח באותן שתי אמות שבצד המעלות שהיו קדושים, והיה איל המעלות בצד זה של הפתח ואיל האולם בצד זה של הפתח, וז"ש **ופתחה באילים השערים**, ר"ל בין שני אילים שנמצאו בשערים, ונראה שלשכה זו עמדה בצד מזרח של האולם כי לצד מערב היה הגדרת הגינה (שיתבאר ענינה (בסי' מ"ב פסוק ז') שהיה ארכה חמשים ולא היה אפשר שתעמוד שם לשכה, רק בצד מזרחו של שער הצפון היה פנוי, ושם עמדה הלשכה בצד האולם ופתחה נפתחה באותן שתי אמות המקודשים שבמזרח האולם לצד אילי השער והיו עולים במעלות שהיו בפתח הלשכה אל מעלות האולם, ושם היו מדיחים את העולה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות באילים השערים. היה ראוי לכתוב באילי השערים בסמיכות ? , אך שאז היה משמע שהיה פתח הלשכה בין שני אילים של השער דהיינו אל חלל השער, ובאמת היה הלשכה בדרום והפתח נכנס בין איל אחד של השער ואיל אחד שלפני המעלות, ע"כ כתוב בלא סמיכות, כי אינם אילי השער רק אילים שעומדים סמוך לשער : (מלבי"ם באור המלות)

[לט] וּבְאֵלֶם הַשֵּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלֹזָזוֹת בְּפִוּ וּשְׁנַיִם שְׁלֹזָזוֹת בְּפֹה לְשֹׁזוֹט אֲלֵיהֶם הָעוֹלָה וְהַזָּטָאת וְהָאֲשָׁם:

רפ"י ובאולם השער. הצפוני : שנים שולחנות. במזרחו וקתים צמערבו ואע"פ שהן היו משוכין אל תוך החצר החיצונה קדושתן כלפנים : (רפ"י)

מצודת דוד ובאולם השער. בחלל האולם הנמשך מהשער ההוא עמדו שנים שולחנות בהעבר מזה ושנים מהעבר מזה ר"ל שנים במזרחו ושנים במערבו : לשחוט אליהם. לשחוט אצלם בסמוך להם העולה וכו' שהם ק"ק הטעונית שחיטה בצפון (ועם כי היה משוך לחלל ע"י מ"מ קדושתו כלפנים כי יהיה מקודש בקדושת העזרה) : (מצודת דוד)

מצודת ציון אליהם. אצלם בסמוך להם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובאלם השער, שארכו ממזרח למערב היה עשר אמות ורחבו מצפון לדרום שש, עמדו שתיים שולחנות במזרחו ושתיים במערבו לשחוט אליהם העלה, שהשחיטה צריכה להיות על ירך המזבח צפונה, והאולם היה מקודש בקדושת העזרה ודינו כצפון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אליהם. כמו עליהם : (מלבי"ם באור המלות)

[מ] וְאֵל-הַכֶּתֶף מוּזוּצָה לְעוֹלָה לְפִתּוֹי הַשֵּׁעַר הַצְּפוֹנָה שְׁנַיִם שְׁלֹזָזוֹת וְאֵל-הַכֶּתֶף הָאֲזוּרֵת אֲשֶׁר לְאֵלֶם הַשֵּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלֹזָזוֹת:

רפ"י ואל הכתף מחוצה. ואל עבר פתח האולם מחוצה לחלל האולם לתוך חללו של פתח של (סא"א של נד) עזרת ישראל : לעולה לפתח השער הצפונה. כשנכנס לתוך השער ועולה צמעות פתח העזרה : שנים. שולחנות. לכתף הפתח למזרח (וכן) למערב : ואל הכתף האחרת. אשר לפתח האולם שנים שולחנות : (רפ"י)

מצודת דוד ואל הכתף. בהעבר האחת מהאולם חוצה לו כשעולין במעלות לפתח שער הצפוני ר"ל שער הפנימי שהיה רוחב עשר אמות והמעלות ההם היו בין התאים ושם עמדו שנים שולחנות : ואל הכתף וגו'. וכן

בהעבר האחרת של אולם השער עמדו שנים שולחנות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואל הכתף**, ר"ל בתא שהיה לפניו מן האולם. וחוף לפתח השער, היינו חוף לייג אמות של אורך השער עצמו, ששם היה התא שמשם עולים לפתח השער והוא מחוץ לפתח, עמדו ג"כ בכל כתף היינו בכל צד שנים שלחנות, ומפני שפתח התא היה שם אל השער לא יכול להעמיד השלחנות רק בצדדי הפתח אי מצד זה של פתח התא ואי מצד השני, וכן אצל פתח התא השני לכן אמר אל הכתף ר"ל בכתף פתח התא (מלבי"ם באור הענין)

[מא] אַרְבַּעַה שְׁלֹשׁוֹת מִפֶּה וְאַרְבַּעַה שְׁלֹשׁוֹת מִפֶּה לְכַתֵּף הַשָּׁעַר שְׂמוֹנָה שְׁלֹשׁוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁוֹטוּ:

מצודת דוד מפה. מהעבר הזה ב' בחלל האולם וב' בחלל שבין התאים : **לכתף השער**. לכל כתף מכתפי השער : **שמונה**. ר"ל בין כולם היו שמונה ואצלם בסמוך להם ישחטו הקרבנות ששחיטתן בצפון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ארבעה שלחנות לכתף השער**, ר"ל ובצדדי השער עצמו שהיה ארכו י"ג אמות, עמדו ארבעה שלחנות מצד זה וארבעה שלחנות מצד השני, ס"ה שמונה שלחנות, **אליהם ישחטו** מוסב גם על הפסוק הקודם, שבין על הדי שלחנות שבתא ובין על השמונה שלחנות שבפתח השער עצמו היו שוחטים נמצא היו שם ט"ז שולחנות לשחיטה, ארבעה באולם וארבעה בים התאים שבשני צדדי השער, ושמונה בפתח השער (מלבי"ם באור הענין)

[מב] וְאַרְבַּעַה שְׁלֹשׁוֹת לְעוֹלָה אֲבָנֵי גְזִית אַרְבָּה אֲמָה אֵזוֹת וְזֵצִי וְרוֹזֵב אֲמָה אֵזוֹת וְזֵצִי וְגָבֵה אֲמָה אֵזוֹת אֲלֵיהֶם וְיִזְוּוּ אֶת-הַכִּלִּים אֲשֶׁר יִשְׁוֹטוּ אֶת-הָעוֹלָה בָּם וְהַזְבֹּז:

רש"י **חליהם ויניחו את הכלים**. עליהם מניחו הסכינין והמזרקות שמהקבלין בהן את הדם סיהיו מוכנים לשוחטים שם קדסי קדסים כלפון : (רש"י)

מצודת דוד לעולה. להניח עליהם בשר העולה וה"ה בשר שאר הקרבנות וזכר עולה לפי שהיא ראשונה ותמידית והיתה כליל להקרבה : **אבני גזית**. השולחנות היו מאבני גזית וזהו על כי האבן מקרר ושומר הבשר מן הסרחון : **אליהם ויניחו**. גם עליהם יניחו את הכלים אשר ישחטו

עמהם הם הסכינים : אשר וכו'. והזבח. הוא הפוך אשר ישחטו במ את העולה והזבח רצה לומר שאר מיני זבחים ומוסב הוא על הכלים לומר עליהם יניחו הסכינים המיוחדים גם לשחיטת שאר מיני זבח אבל לא בא לומר שישחטו שם שאר מיני זבח : (מצודת דוד)

מצודת ציון גזית. מלי גזיזה ור"ל מסותתות ביושר : ויניחו. הוי"ו יתירה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וארבעה שלחנות לעולה, בדרך שעולה מן פתח השער אל החצר הפנימי עמדו עוד ארבעה שולחנות שעליהם יניחו הסכינים והמזרקות שמקבלים הם את הדם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ויניחו. הוי"ו מיותר, ור"ל שמלת אליהם מוסב למעלה, ור"ל ארבעה שולחנות אבני גזית הם נוספות אליהם, ר"ל להשולחנות הראשונות העשויים לשחיטה, והם שייכים אליהם, ויניחו בהם את כלי השחיטה : (מלבי"ם באור המלות)

[מג] והשפתים טפוז אָזֹד מוֹכְנִים בְּבֵית סְבִיב | סְבִיב וְאֶל-
השְׁלֹזְזוֹת בְּשַׁר הַקֶּרְבָּן:

רס"י והשפתים טופח אחד. אונקליות של ברזל קבועין בעמודי ננסין סבבית המטבחים כלפון לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים הוא ששנינו בפסחים אונקליות של ברזל היו קבועין בעמודים וכתלים שבהם תולין ומפשיטין וכן ת"י ועונקלין נפקין פסך חד : מוכנים צבית. קבועים בתוך חלל העזרה צבית לגיו : (רס"י)

מצודת דוד והשפתים טופח אחד. כעין ווין מברזל היו קבועים ברביעיות של ארז הקבועין בעמודים נמוכין ובלטו טפח אחד מן הרביעיות שעל העמודים ובהן יהיו תולין הקרבנות להפשיט עורן והם עמדו בבית המטבחים היא הלשכה שפתחה באילים השערים הנזכרת למעלה : מוכנים בבית. העמודים עם רביעיות היו קבועי בהלשכה ההיא בפנים בכל ארבעת הרוחות : ואל השלחנות. הם ארבעת השלחנות מאבני הגזית שעמדו בהלשכה ההיא עליהם יהיו מניחים בשר הקרבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשפתים. ת"י ענקלין והם ווין על רביעית הארז שעל העמודים כפופים ראשיהם למעלה שתולין בהם הקרבנות ומפשיטין אותן : מוכנים. מלי הכנה וקביעות : בבית. מבפנים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשפתים טפח אחד, פ"י אונקלאות של ברזל קבועים ויוצאים טפח מאחורי עמודים נמוכים לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים (כמ"ש בפ"ה דפסחים ובפ"ג דמדות), והם היו מוכנים בית סביב סביב, קבועים בעמודים שעמדו סביב השלחנות כי ביניהם היו שלחנות (כדתנן פ"ג דמדות שלחנות של שיש בין העמודים, שהשיש מקרר ושומר הבשר שלא יסריח), וז"ש **ואל השלחנות** (שהיו שם) היו נותנים **בשר הקרבן**, והם שלחנות אחרים חוץ מהנזכר למעלה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות השפתים, שרשו שפת, מענין עריכת כמו שפות הסיר, אונקלאות של ברזל ערוכים על עמודים והם זוגיים לתלות בס ולהפשיט, ומ"ש סביב היינו להשולחנות שיזכיר: (מלבי"ם באור המלות)

[מד] **ובמוזוּצָה לְשַׁעַר הַפְּנִימִי לְשִׁכּוֹת שְׁרִים בְּזוֹצָר הַפְּנִימִי אֶשֶׁר אֶל-כֶּתֶף שַׁעַר הַצֶּפּוֹן וּפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם אֹזוּד אֶל-כֶּתֶף שַׁעַר הַקְּדָיִם פְּנֵי דֶרֶךְ הַצֶּפּוֹן:**

רס"י ומחוצה לשער הפנימי. ומחוץ לחלל אולם השער לתוך אויר חצר הפנימי כמו שפורש במקרא בסופו: לשכות שרים. לשכות לויס משוררים: ופניהם דרך הדרום. פתחם לכל דרום: אחד אל כתף שער הקדים. לשכה אחת אל כתף שער הקדים: פני דרך הצפון. ופתחה לכל כפון: (רס"י)

מצודת דוד ומחוצה לשער הפנימי. מחוץ לחלל השער של חצר הפנימי (או על השער הפנימי יאמר שהיא בת עשר אמות) שם היו לשכות המשוררים וחוזר ומפרש שעמדו בחלל חצר הפנימי לא מחוץ חלל השער כלפי החוץ בעיני: אשר אל כתף. ר"ל אשר עמדו בכתף שער הצפון מזה ומזה: ופניהם. פתחיהם פנו כלפי הדרום: אחד. לשכה אחת עמדה בכתף שער הקדים ופתחה פנה כלפי הצפון: (מצודת דוד)

מצודת ציון שרים. מלשון שיר ור"ל משוררים: ופניהם. ר"ל פתחיהם שהוא פני הבית: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומחוצה לשער הפנימי, ר"ל בפנים העזרה מצד השער ולחוץ מצד הפונה למזרח היו לשכות משוררים, ולבל נטעה שמ"ש מחוצה לשער היינו חוץ ממש, דהיינו בחצה החיצונה, מבאר שהיו בחצר הפנימי, והיו אל כתף שער הצפון בצד המזרחי של שער הצפון עמדו ממערב ולמזרח, אחוריהם אל קיר הצפון של החצר, ופניהם דהיינו

פתחיהם היו לדרום, והנה נגד השער הצפוני וכן בצד השער לצד מערב עמדו השלחנות שזכר בפסוק מ"ב, והשפתים עם השלחנות השייכים להם שהיו להפשיט ולהניח בשר הקרבן שזכרו בפסוק הקודם, ולא היה אפשר להעמיד שם לשכות, וכבר התבאר למעלה (בהערה לפסוק ל' ל"א) שבקירות חצר הפנימי מבפנים עמדו אולמות שהיו ארכם כ"ה אמה ורחבם חמש, בכל צד, ושם הוכחתי שהאולמות היו רחוקים מן השער בכל צד ט"ו אמות, ובודאי הלשכות האלה עמדו באותן ט"ו אמה שהיו פנויים ולא היה שם אולמות, ועמדו אצל האולמות עד השער, והמזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה מכוון באמצע העזרה והיה המזבח מכוון נגד השער י" אמה וחוצה לו מכל צד י"א אמה ובאותו משך עמדו הלשכות בצד המזרחי של שער הצפון ופתחם לדרום נגד המזבח, אמנם כנגדו בשער הדרום עמד הכבש שהיה בדרום המזבח במשך שלשים אמה והגיע עד ד' אמות מן הכותל (כנ"ל בהערה שם) ולא היה אפשר להעמיד שם לשכות, והעמידו לשכה אחת בכתף של שער הקדים באותן ט"ו אמות שבין השער ובין האולמות, והיה אחורי הלשכה לדרום, ופניו דהיינו פתחה היה לצד צפון (ולא באר אם היה קרוב אל קיר המזרחי, או רחוק ממנה וקרוב אל המזבח, וית' פ' מ"ו) : (מלבי"ם באור הענין)

[מה] וידבר אלי זה הלשכה אשר פניה דרך הדרום לכהנים
עֲבֹרִי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת :

רס"י לכהנים. משרתי הבית כמדומה הם הלויים המשוררים : (רס"י)

מצודת דוד וידבר אלי. המלאך הדובר בי : זה הלשכה. ר"ל קבוצות הלשכות אשר פתח כ"א כלפי הדרום היא לצורך משרתי המקום ב"ה השומרים משמרת הבית בדבר המוטל עליהם והוא עבודת השיר שהוא מוטל על הלויים : (מצודת דוד)

מצודת ציון לכהנים. משרתי ה' יקראו כהנים ואם אינם מבני אהרן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידבר אלי, הנה בסיי מ"ד באר שלעתיד לא יכשרו לעבודה רק הכהנים בני צדוק שלא תעו מעל ה', אבל יתר הכהנים שתעו בע"ז לא יהיו עובדים על המזבח רק יהיו שומרי משמרת הבית, ופה הראה ה' להנביא שכהנים אלה שיופסלו לעבודה ויהיו שומרי משמרת הבית, להם יהיה הלשכה אשר פניה דרך הדרום שהיא לשכת שרים, ומשמע שיהיו משוררים במקדש, וזה קשה מאד, דהא הכהנים מוזהרים שלא יעשו עבודת הלויים, ולדעת הראב"ד (סוף פ"ג מהל' כלי המקדש) הוא במיתה, ולדעת הרמב"ם שם עכ"פ הוא באזהרה. ? אמנם י"ל דזה רק בכהן המוכשר לעבודה אבל אחר שכהנים אלה ידחו מדין כהנים יהיה

ענינם כלוים דהא עכ"פ הם מבני לוי, וכן ראיתי למהר"י עייאיש בסי לחם יהודה שכתב עמ"ש הרמב"ם (פ"ה מה' כה"מ דין ט"ו) וכשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה ואינו נכנס לעזרה לעבוד אלא בשעה שהלויים אומרים שירה, דקמ"ל דאע"ג שהוא גדול אינו עובד מתחלה עבודה בין כהן בין לוי עד שיתחיל לומר שירה עם הלויים בתורת סניף, ואע"ג דכהן לאו בר עבודת שירה הוא דכהן בעבודת לוי הוא באזהרה, היינו אחר שנתעסק כבר בעבודתו הראויה לו דאז אינו יכול להעתיק עצמו לעבודה של זולתו, אבל בתחלה רשאי לעבוד מלאכת השיר דכהנים נמי היו לויים ושבת לוי אקרי, עכ"ד. ואם לא נקבל סברתו זאת, י"ל שיהיו משוררים בכלי, שלזה הוכשרו גם ישראל מיוחסין (כמ"ש הרמב"ם שם פ"ג הי"ג) והנה בפ"ב דמדות אמר ראב"י מעלה היתה וגבוהה אמה והדוכן נתון עליה, ובה שלש מעלות של חצי חצי אמה, נמצא עזרת הכהנים גבוה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה, ומבואר שם שהדוכן היה עומד בסוף עזרת ישראל, שהיה י"א אמה מן המזרח, לאורך העזרה מצפון לדרום, וזה היה בבית שני שבו לא היה משער המזרחי עד האולם רק ע"ו אמה ובאמצע היה המזבח ל"ב אמה, נשאר מן המזבח למזרח כ"ב אמה, ונתחלקו י"א אמה לדריסת רגלי הכהנים וי"א אמה לעזרת ישראל, אבל בבית השלישי שיבנה ב"ב שיהיה משער המזרחי עד האולם מאה אמה, ישאר מן המזבח עד הכותל המזרחי ל"ד אמה, (וכן מן המזבח אל האולם), א"כ הדוכן שיהיה בסוף עזרת ישראל, יהיה רחוק מן הדוכן אל המזבח י"ז אמה, שעליו עמדו הלויים המשוררים על ג' מעלות בכל האורך שמדרום לצפון, ופניהם היה למערב נגד המזבח, ובה תמצא חדת הלשכה הזאת שעמדה אצל הקיר השער הצפוני ונמשכה לצד מזרח ט"ו אמה עד האולמות, נמצא כלתה סמוך שתי אמות אל הדוכן, ומבואר בערכין (פ"ב משנה ו') ראב"י אומר אין עולים למנין ואין עומדים על הדוכן אלא בארץ היו עומדים וראשיהם מבין רגלי הלויים, ולפרש"י קאי על הלויים הקטנים שהיו מסייעים בשיר, ולהרמב"ם בפ"י המשנה קאי על המנגנים בכלי שיר, שלא היו עומדים על הדוכן, ולכן הכהנים שומר משמרת הבית שיהיו פסולים לעבודה, ולא עמדו ג"כ על הדוכן עם הלויים לשורר, יעמדו בלשכת שרים על הארץ סמוך אל הדוכן לשורר בפה או בכלי שיר, ופניהם לצד דרום שהוא ג"כ נגד המזבח, ומצד שבכ"ז היו כהנים, עמדה לשכה שלהם בעזרת כהנים, וע"י במ"ל פ"ו מה' ביאת המקדש ה"א וסוף פ"ט ואכמ"ל בזה: (מלבי"ם באור הענין)

[מנ] והלשכה אשר פניה דרך הצפון לכהנים שומרי משמרת המזבח והמה בני-צדוק הקרבים מבני-לוי אל-יהוה לשירתו:

מצודת דוד שומרי משמרת המזבח. להקריב עליו קרבנות : המה בני צדוק. כי הם יכהנו לעתיד כמ"ש והכהנים הלויים בני צדוק וכו' המה יקרבו אלי וכו' (לקי מד) : הקרבים. אשר יקרבו אל ה' מתוך בני לוי

לשרתו ר"ל הנבחרתי להי משאר הכהני בני לוי וכמ"ש שם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והלשכה אשר פניה דרך הצפון היתה לכהנים מבני צדוק שהם יעסקו בעבודה לכן עמדה לשכה שלהם בצד דרום ששם היה הכבש שעולים בו למזבח לעבוד עבודה, וכבר בארתי שהיתה נגד ט"ו אמה של צד השער המזרחי מדרום השער שאין שם אולמות, ובכל זה נראה שהיתה קרובה אל המזבח בעזרת כהנים, וע"כ לא היה שם מקום רק ללשכה אחת : (מלבי"ם באור הענין)

[מז] וַיִּמְד אֶת-הַזֹּזֵר אֶרֶךְ | מֵאָה אֲמֹה וְרוֹזֵב מֵאָה אֲמֹה
מִרְבֵּעַת | וְהַמְזֻבָּח | לְפָנָי | הַבַּיִת:

רש"י וימד את החצר. חלל עזרת ישראל לפני האולם והיכל : (רש"י)

מצודת דוד את החצר. את חלל חצר הפנימי : **והמזבח לפני הבית.** המזבח עמד בחלל החצר ההיא לפני הבית מכוון מול ההיכל וכתליו וכמ"ש בקוני בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון מרובעת. מלשון רבוע : **הבית.** כן יקרא ההיכל כי היה מקורה כעין בית ולא כן החצירות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימד את החצר, החצר הפנימי שהיא עזרת ישראל היתה בחללה מאה על מאה מרובעת, והמזבח לפני הבית היינו לפני האולם ההיכל, ופשטות הלשון מורה כדברי ר' יהודה שאמר שהמזבח ממוצע באמצע העזרה עשר אמות כנגד פתחו של היכל י"א אמה לצפון וי"א אמה לדרום נמצא המזבח מכוון כנגד היכל וכותליו, ולמ"ד שהיו בצפון או בדרום, הלשון לאו דוקא ומ"מ נראה דלכ"ע היה באמצע בין מזרח למערב, כמו שהיה בבית שני ששם היה רוחב העזרה רק ע"ו אמה, ועמד המזבח באמצע והיה כ"ב אמה ממנו למזרח וכ"ב אמה בין האולם ולמזבח ובבנין זה יהיה ל"ד אמה מן המזבח לאולם ול"ד אמה ממנו ולמזרח, י"ז אמה עזרת כהנים וי"ז אמה עזרת ישראל (כנ"ל פסוק מ"ה), והגם שחסר בבית זה דריסת רגלי ישראל וכהנים לארכם ששם היו קל"ה אמה, לעומת זה היה ברחבם עודף שש אמה במשך מאה לכ"א ויהיה המקום מרווח יותר ממה שהיה בבית שני, דוק ותשכח : (מלבי"ם באור הענין)

[מח] וַיִּבְאֲנִי אֶל-אֱלֹם הַבַּיִת וַיִּמְד אֶל אֱלֹם זֹמַשׁ אֲמוֹת מִפְּהַ
וְזֹמַשׁ אֲמוֹת מִפְּהַ וְרוֹזֵב הַשְּׂעֵר שְׁלֹשׁ אֲמוֹת מִפּוֹ וְשְׁלֹשׁ אֲמוֹת

מפוי:

רפ"י אל אולם הבית. אולם ההיכל : וימד אל אולם. כמו איל אולם עובי כתפות הפתח (הרואה את המזרח סא"ל) מדד מן המזרח למערב, (ואנ"י הכות"ב מלאת"י בפירושי"ם אחרי"ם כ"מו שהעתק"תי ורוחב הסער שלשה אמות מפה וגו' הוא עובי האיל הצפוני לתוך חלל הפתח למערב וכן עובי האיל הדרומי לתוך חלל האולם למערב ואף ע"פ סך שנינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה שלעתיד לצא אינו אלא שלש אלא שבאולם בית שני וכו' סא"ל): חמש אמות. ואף של בית שני היה כן שכן שנינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה אלא שבאולם בית שני לא היו כתפות לפתח ולכפון ולדרום שהיה רוחב הפתח עשרים אמה כרוחב האולם וכאן כתוב ורוחב הסער ג' אמות מפה וגו' אמות מפה ואינ"י יוד"ע לכד"ד פירוש"ו אלא לרוחב כתפות הפתח ג' אמות סותמין חלל הפתח מכאן וגו' אמות מכאן :

מצודת דוד אל אולם הבית. הוא האולם שלפני ההיכל : וימד אל אולם. מדד מזוזות האולם ה' אמות וזה היה בעובי ולא היה כן הרוחב כי המזוזה עם הכותל שבצד הפתח לא היה כ"א ג' אמות כמ"ש בענין ועם כי היו עגולוי לא היו במרחק שוה וכמו מזוזוי אולמי השערי (ויתכן שעובי הכותל היתה כמדת המזוזה וכמו כתלי החצירות) : מפה. מהעבר מזה : ורחב השער. ר"ל רחב השער היה באופן שנשאר כותל שלש אמות מהעבר מזה ושלש אמות מהעבר מזה וא"כ היה רחבו י"ד אמות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל אולם הבית, אולם ההיכל, וימד אל אולם היינו ספי השער היו חמש אמות כי עובי כותל האולם היה חמש אמות, ורוחב השער שלש אמות מפה, השער נקרא הדלת הסותם את פתח השער, אבל באולם שלא היה שם שער, ופתחו היה רחב ארבע עשרה אמות, שלעומת שבבית שני היה האולם פרוץ במלואו (כמ"ש התוס' פרק כל הצלמים במ"ש שלא יעשה אכסדרה תבנית אולם) ובכאן היה סתום ג' אמות מכל צד, קורא לג' אמות אלה בשם שער שע"י ג' אמות אלה נקרא בשם שער (מלבי"ם באור הענין)

[מט] אַרְךָ הָאֵלִים עֶשְׂרִים אַמָּה וְרוֹחַב עֲשֵׂתֵי עֶשְׂרֵה אַמָּה
וּבַמַּעֲלֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֲלֵיו וְעַמֻּדִים אֶל-הָאֵילִים אֲנֹד מִפֶּה

רַשׁ"י אורך האולם עשרים אמה. כנגד רחב ההיכל : ורוחב עשתי עשרה. מן המזרח למערב : ובמעלות אֶשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו. ובמעלות היה הדרך אשר בהם יעלו אליו כמו שפנינו בין האולם ולמזבח כ"ב אמה וי"ב מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה : ועמודים אל האילים. תחת יכין ובו עז ראשון במקדש רחשון : (רש"י)

מצודת דוד אורך האולם. מצפון לדרום : עשרים אמה. כמדת רוחב ההיכל : ורחב. ממערב למזרח : ובמעלות אשר יעלו אליו. ר"ל ובמעלות היה הדרך אשר בהם יעלו אליו מן החצר הפנימי : ועמודים אל האילים. בחלל האולם סמוך אל המזוזות עמדו שני עמודים אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה והם היו במקום עמודי יכין ובו עז שהיו במקדש ראשון (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין אורך האולם מצפון לדרום עשרים אמה כרוחב ההיכל, ורוחב ממזרח למערב עשתי עשרה אמה, ובמעלות אשר יעלו אליו ר"ל במעלות שיעלו שם היו איליו, שאילים עמדו לפני המעלות א' מפה וא' מפה כמו שבארנו למעלה (פסוק כ"ז) שהיו אילים לפני המעלות (ובבית שני היו שם שתים עשרה מעלות כמבואר במס' מדות), ועמודים אל האילים ונוסף אל האילים עמדו עמודים (שהם היו עבים כי האילים לא היו רק אמה על אמה) בצדי האילם א' מפה וא' מפה כנגד שני העמודים יכין ובו עז שעשה שלמה במקדש ראשון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אשר יעלו אליו. מלת אליו מענין אילים, ר"ל האילים שלו הם אצל המעלות : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-מא

א וַיְבִיאֵנִי אֶל-הַהֵיכָל וַיְמַדְּ אֶת-הָאֵילִים יְשַׁע-אֲמוֹת רְזוּב-בְּמִפְּו וַיְשַׁע-אֲמוֹת-רְזוּב בְּמִפְּו הָאֵהָל:

רַשׁ"י שם אמות רוחב. הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לאולם (ממזרח

למערכ): רוחב האהל. רוחב האולם שהוא ברחבו של אולם וצאורכו של היכל, צפירוק"ים אחרי"ם רחב האהל אהלו של פתח : (כ"י)

מצודת דוד את האילים. הם המזוזות (ועם כי שם אילים הונח על המזוזות בעבור שהיו מגולים כאילן אלה ובענין נאמר ההיכל מזוזות רבעה עכ"ז קראם אילים כשם שאד המזוזות) : **שש אמות רחב מפו.** שש אמות היה רוחב המזוזה מהעבד מזה וכו' ר"ל עובי המזוזות בחלל הפתח (ויתכן שעובי הכותל היתה כמדת המזוזות וכמו כתלי החצירות) : **רחב האהל.** ר"ל וכן היה רוחב האהל הוא המשקוף המאהיל על המזוזות ויתכן שהיה בתבנית אהל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל ההיכל וכו' שש אמות רוחב, הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לאולם, **רוחב האהל** מפני שהדין הוא שמן אגף הפתח ולפנים כלפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ, אבל ההיכל היה לו פתחים כפולים (כמו שיבואר בפסוק כ"ד), ולפי"ז בין הפתחים היה כרשות בפ"ע ממוצע בין קדושת ההיכל ובין קדושת האולם, ולכן קראו בשם אהל (מלבי"ם באור הענין)

ב וְרוֹזֵב הַפֶּתַח עֵשֶׂר אַמּוֹת וְכַתְּפוֹת הַפֶּתַח זָמַשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְזָמַשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וַיִּמְדוּ אֲרָכּוֹ אֲרַבְעִים אַמָּה וְרוֹזֵב עֵשְׂרִים אַמָּה:

כ"י וכתפות הפתח חמש אמות. שהיכל רחבו כ' אמה ורוחב הפתח י' נמלא כתפותיו מפה ומפה של ה' ה' : (כ"י)

מצודת דוד וכתפות הפתח. הכותל שבצדו הפתח היה חמש אמות מהעבר מזה וכו' וזה היה עם עובי המזוזות : **ארכו.** ממזרח למערב : **ורחב.** מצפון לדרום : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכתפות. ענין עבר וצד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורוחב הפתח מצפון לדרום היה עשר, ואחר שרוחב ההיכל היה עשרים נשארו בצדי הפתח חמש אמות מפה וחמש אמות מפה (מלבי"ם באור הענין)

ג וּבָא לְפָנֵימָה וַיִּמְדוּ אֵיל-הַפֶּתַח עֶשְׂרִים אַמּוֹת וְהַפֶּתַח עֵשֶׂר

אָמוֹת וְרוֹזֵב הַפֶּתוּחַ שְׁבַע אָמוֹת:

רש"י וּבֵא לְפָנֵימָה. אַל הַמַּחִילָה הַמִּפְסַקֶת צִין הַהֵיכָל לְקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים : וַיִּמַּד אֵיל הַפֶּתַח. עֹבְדוֹ שְׁתֵּים אֲמוֹת אֵין זֶה שָׁוֶה לְאַמָּה טֶרַקְסִין : וְהַפֶּתַח שֶׁן אֲמוֹת. אֵינִי יוֹכֵל לְפַרְשׁוֹ אַלֵּא לְגַבְהוֹ : (רש"י)

מצודת דוד וּבֵא לְפָנֵימָה. הַמְלֵאךְ הַדּוֹבֵר בִּי בֵּא לְפָנִים מִן הַהֵיכָל לְבֵית קַהֲ"ק וְלֹא הִבִּיאוּ עִמּוֹ כִּי אֵין לְבוֹא שֵׁם כִּ"א הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל בִּיהֲ"כ (וְאִף כִּי הִיָּה בְּמֵרָאָה הַנְּבוּאָה מִ"מ הַרְאָהוּ בְּאוֹפֵן הַרְאוּי בְּמוֹחַשׁ) : אֵיל הַפֶּתַח. ר"ל כֹּל אֵיל הִיָּה שְׁתֵּים אֲמוֹת (וַיִּתְּכֵן שְׁעוֹבֵי הַכּוֹתֵל הִיתָה כְּמֵדַת הַמְזוּזוֹת וְכִמּוֹ כְּתֵלֵי הַחֲצִירוֹת) : וְהַפֶּתַח. ר"ל גּוֹבֵה הַפֶּתַח : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וּבֵא לְפָנֵימָה לְקַהֲ"ק, וַיִּמַּד אֵיל הַפֶּתַח עוֹבֵי הַחוּמָה שְׁבִין הַהֵיכָל לְקַהֲ"ק שְׁתֵּים אֲמוֹת, וְהַפֶּתַח שֶׁן אֲמוֹת, מְבוֹאֵר לְקַמֵּן (פְּסוּק כִּ"ג כִּ"ד) שֶׁהִיוּ לְקַהֲ"ק שְׁתֵּי פִתְחִים אֵין בְּפָנִים וְאֵין בְּחוּץ עֵינֵי"שׁ, וְרוֹחֵב חֹלֵל הַפֶּתַח הִיָּה שְׁבַע אֲמוֹת וְזִ"שׁ וְרוֹחֵב הַפֶּתַח שְׁבַע אֲמוֹת, אֲבָל רוֹחֵב הַדְּלֵתוֹת הַסּוּגָרִים אֵת הַפֶּתַח הִיוּ רַק שֶׁן אֲמוֹת, וְלֹא הִיָּה הַדְּלֵת סוֹתָם אֲמָה אַחַת שֶׁהִיָּה עֲלֵיו פְּרוּכַת בְּאוֹתוֹ אֲמָה, וְהִיָּה אֲמָה הַפֶּתוּחָה מְדֵלֵת שְׁבַצַּד פָּנִים שְׁלֹא כְּנֵגַד אֲמָה הַפֶּתוּחָה מְדֵלֵת שְׁכֻלְפֵי חוּץ, וְכֵן הַפְּרוּכַת הַחֲצִצּוֹן וְהַפְּנִימִי לֹא הִיוּ זֶה כְּנֵגַד זֶה רַק הַחֲצִצּוֹנָה פֶּתוּחָה מִן הַדְּרוֹם וְהַפְּנִימִית פֶּתוּחָה מִן הַצִּפּוֹן, וְכִמּוֹ שֶׁהִיוּ בְּבֵית שְׁנֵי שֶׁהִיוּ שֵׁם שְׁתֵּי פְּרוּכַת כְּתִ"ק דְּרִי יוֹסִי בְיוֹמָא דְּף לִ"ח וְכִשְׁהַכִּי"ג נִכְנַס לְפָנִים הִיָּה נִכְנַס בְּצַד דְּרוֹם וְהוֹפֵךְ פָּנָיו לְצִפּוֹן וּמֵהֵלֶךְ בֵּין שְׁנֵי הַפִּתְחִים וְנִכְנַס דֶּרֶךְ הַפְּרוּכַת שְׁעַל הָאֲמָה הַפֶּתוּחָה לְצַד צִפּוֹן וּבִהַשְׁקָף זֶה אָמַר שֶׁהַפֶּתַח שֶׁן אֲמוֹת, הִיָּינוּ הַדְּלֵת הַסּוּגָר אֵת הַפֶּתַח מְכַל צַד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הַפֶּתַח, רוֹחֵב הַפֶּתַח. הַפֶּתַח הִיָּינוּ מְקוֹם הַפֶּתוּחַ וְרוֹחֵב הַפֶּתַח הִיָּינוּ הַחֹלֵל כּוֹלוֹ, כִּי אֲמָה אַחַת הִיתָה מְכוּסָה בְּפְרוּכַת : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וַיִּמַּד אֶת-אֲרָכּוֹ עֲשָׂרִים אָמוֹת וְרוֹזֵב עֲשָׂרִים אָמוֹת אֶל-פְּנֵי הַהֵיכָל וַיֹּאמֶר אֵלַי יְיָ הַקֹּדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים:

רש"י אַל פָּנֵי הַהֵיכָל. עַל פָּנֵי רַחְבּוֹ שֶׁן הֵיכָל : (רש"י)

מצודת דוד אַל פָּנֵי הַהֵיכָל. ר"ל בְּמֵדַת רוֹחֵב הַהֵיכָל : וַיֹּאמֶר אֵלַי. הַמְלֵאךְ הַדּוֹבֵר בִּי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אל פני ההיכל מכוון נגד רוחב חלל ההיכל שהיה ג"כ עשרים, זה קדש הקדשים מפני שבבית שני היו מסופקים באמה טרקסין אם שייך לפנים או לחוץ, הודיע לו כי רק זה קה"ק אבל שתי אמות מקום הכותל אינו קה"ק ושייך לחוץ : (מלבי"ם באור הענין)

וַיִּמְדוּ קִיר-הַבַּיִת עֵשָׂה אֲמוֹת וְרוֹחַב הַצִּלְעַת אַרְבַּע אֲמוֹת
סָבִיב | סָבִיב לַבַּיִת : סָבִיב:

רש"י קיר הבית. כותל מערבי : ורוחב הצלע. אפנדי"ץ בלע"ז התא של אחריו ד' אמות חללו ושל בית שני היה שש ועל כרחק בית זה לעתיד לבא שהרי בבית שני לא היתה חומה מפסקת לבית קדשי הקדשים : (רש"י)

מצודת דוד קיר הבית. זה כותל מערבי של בית קה"ק : ורוחב הצלע. רוחב הצלע המערבי והוא היה נשען לכותל בית קה"ק והוא היה לו לכותל מאחוריו : סביב וגו'. בנין הצלעות היו מסבבים את הבית ר"ל ההיכל ובית קה"ק מכל שלשת הרוחות ממערב ומצפון ומדרום וכולם היו נשענים אל הכותל והיה להם לכותל מאחוריהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון קיר. כותל : הצלע. הוא חדר מה ובבנין שלמה נקרא גם יציע ויקרא צלע לפי שהוא בצלע הבית ויציע שהוא מקום צנוע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימד את קיר הבית קיר הצפוני והדרומי של ההיכל ובית קה"ק, וכן קיר המערבי של בית קה"ק היה שש אמות, ורוחב הצלע ארבע אמות, הנה יתבאר (בפי' ו') שהיה סביב הבית צלעות כפולות וכאן מדבר מן הצלע הסמוך לקיר הבית שהוא הנקרא צלע סתם היה רוחב חללו ארבע אמות סביב סביב, ומפרש שזה היה לבית סביב, כי יתבאר לקמן שבכותל המערבי היה צלע זה נבלע בקיר המערבי שהיה שש אמות וחלל ארבע אמות ריוח בכותל, והיה הכותל מזה ומזה לחלל עד גובה התאים רק אמה מזה ואמה מזה (רק למעלה מן התאים לא היה חלול, ופה אומר שהיה רוחב הצלע חוץ מן הקיר וזה היה לבית סביב חוץ מכותל מערבי : (ו) והצלעות צלע אל צלע ר"ל שהצלעות היו כפולות צלע לפנים מצלע, צלע בצד הבית וצלע כנגדו לצד החוץ, כאילו כל צלע נתחלק בארכו לשנים אחד אצל חברו, וזה היה שלש ושלישים פעמים, כי היו חמשה תאים מצד צפון וחמשה מצד דרום וא' מצד מערב, הרי י"א, והיו משולשים בגובה תחתיים שניים ושלישים זה ע"ג זה הרי ל"ג, וכ"א נתחלק לשנים בארכו צלע אל צלע, שלשים ושלושה פעמים שהם ס"ד צלעות, ובאות בקיר אשר לבית לצלעות להיות אחוזים ר"ל מפני שבבית אשר בנה שלמה כתיב כי מגרעות נתן סביב לבלתי אחוז בקירות בית, שכדי שלא יצטרך לעשות נקבים בקיר הבית להניח בה ראשי קורות

של הצלעות, היה מוכרח לכנוס כותל ההיכל אמה מלמעלה, ועוד אמה על היציע התיכונה, בבית ג' לא יהיה כן, כי לא יניח ראשי קורות הצלעות לרחבם אלא לארכם, על הקירות שבין צלע לצלע, שית' לקמן שכל צלע היה ארכו י"ב אמה ורוחב הקיר שבין צלע לצלע חמש אמות והיה ארך הקורות י"ז אמה נתונים מקיר צלע זו לקיר צלע שכנגדו בארך. וז"ש **ובאות להיות אחוזים בקיר אשר לבית לצלעות**, ר"ל בקיר שבין הבית ובין הצלעות (שקיר שבין צלע לצלע היה ראשו אחד דבוק לבית וראשו אחד דבוק בצלעות החיצוניות, ולכן קראו קיר אשר לבית לצלעות ר"ל שדבוק בשניהם משני צדדיו) בקירות האלה **באו להיות אחוזים** והונחו בארך כדי **שלא יהיו אחוזים בקיר הבית** שאם יונחו ברוחב יהיו אחוזים בקיר הבית, ומבואר שזה היה דוקא בצלעות הפנימיים הקרובים לבית, אבל בצלעות החיצוניים הונחו ראשי קורות ברוחב מקיר החיצון לקיר המונח בין ארך הצלעות, ועז"א בקיר אשר לבית לצלעות, לדיוק שהיה זה רק בקירות הדבוקים בצד אחד אל הבית: (מלבי"ם באור הענין)

וְהַצְלָעוֹת צִלְעַ אֶל-צִלְעַ שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בַּקִּיר אֲשֶׁר-לַבַּיִת לַצְלָעוֹת סָבִיב | סָבִיב לַהֲיוֹת אֲחוּזִים וְלֹא-יִהְיוּ אֲחוּזִים בַּקִּיר הַבַּיִת:

רס"י כלע אל כלע. תא אל תא ותא על תא : שלוש ושלשים פעמים. וצבית שני היו ל"ח ט"ו צלפון וט"ו צדרום חמשה על חמשה וחמשה על גביהם וסמונה צמערב הוא כלע הוא יליע הוא תא, ואומר אני שהתאים שצלפון וצדרום כד סדרן שכל א' וא' ארכו י"ב אמה הרי ס' אמה לחמש תאים וה' כתלים של ה' ה' אמה הרי פ"ה ורחב ה' אמות של המונח פירנסת א' אמה של אורך הכותל וכן צדרום וצמערב א' ע"ג א' ושלשי על גביהן ואורכן על גביהם כ' אמה כנגד רחב בית קדשי הקדשים הרי י"א בכל סדר וכת"י חד עסרי צסידרא, (ס"א ל"ג פעמים ג"פ י"א ע"ג אחת עשר על גביהן וכן ת"י חד עסרי צסידור' וצבית שני וכו' עד הוא תא, ותו לא) : וצאות בקיר אשר לבית לצלעות. קורות עליות היליעים היו ראשיהם שלל מחינת התאים החיצונה צאות ונוקצות בקיר צלדו הפנימי וזהו אשר לבית לצלעות צלדו אשר לתוך התאים וזהו להיות אחוזים בקיר הבית קצועים בחזקה פופרי"ץ צלע"ז : ולא יהיו אחוזים בקיר הבית. ראשיהם של כל קיר ההיכל היו צאות ונוקצות על כניסות שהיה קיר ההיכל צולט לתוך התאים כמו שאמור צבנין שלמה (מלכים א' ב) כי מגרעות נתן לבית סביב חוץ התחתונה חמש צאמה רוחב חללה

ועלייתה שָׁן שְׁהיה כּוּתל הַהיכל כּנוּם מלמעלה אמה לפיכך חלל התיכונה ו' אמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה והיא היתה עלייה של תיכונה שְׁהיה כּוּתל הַהיכל כּנוּם לתוכה אמה מלמעלה ואף אלו היו כמותן וזהו שאמר ולא יהיו אחוזים בקיר הבית לא היו נוקדים בקיר ההיכל כשאר ראשי הקורות נמוכי' הקבועים בכותל גבוה שנוקדים הכותל ותוקעים לראשי הקורות : בנקדי' (כ"ט)

מצודת דוד והצלעות וגו'. בנין הצלעות היו צלע עם צלע ר"ל זה אצל זה וזה ע"ג זה : **שלוש ושלישים פעמים.** ר"ל מספר הצלעות נתכפלו ל"ג פעמים כי במספר הזה היו כי במערב היה אחת ע"ג אחת ושלישי ע"ג ומלאו כל הרוחב ובצפון ובדרום היו חמשה ע"ג חמשה וחמשה ע"ג אורך כ"א י"א אמות הרי לחמשה נ"ה אמות מששת הכתלים כ"א חמשה אמות הרי בין הכל פ"ה אמות ומיסוד כותל תא המערבי עד בית החליפות היה תשעים אמות כמ"ש בקוני בנין הבית ונשאר א"כ חמשה אמות מקום פנוי והוא הנקרא בענין מקו' המונח ויתר הדברים יבוארו בקוני בנין הבית : **ובאות בקיר אשר לבית.** ראשי הקורות שתחת תקרות הצלעות היו באות ונכנסות בקיר אשר אל הבית ר"ל בכותלי ההיכל ובית קה"ק : **לצלעות סביב סביב.** ר"ל כן היה לכל קורות תקרות הצלעות אשר היו מסביב להיות אחוזים אל הקיר באופן זה כי היה נפחת מעובי הקיר בכלות גובה צלע התחתונה ועל הבליטה שמתחת היו מונחי קורו' תקרת התחתוני שהיא רצפת התיכוני ובכלו' גובה התיכוני היה נפחת עוד מעובי הקיר ועל הבליטה שמתח' היו מונחי קורו' תקרת התיכוני שהיא רצפת העליוני וכן בכלות גובה העליונה וכו' וכמו שעשה שלמה כמ"ש כי מגרעות נתן לבית וכו' (מ"א ו) ועי"ז היה להם חוזק רב ולא ימוטו : **ולא יהיו אחוזים בקיר הבית.** ר"ל לבל יהיו אחוזים בקיר הבית כדרך האחיזה שרגילים הבונים לעשות בבנין כזה והוא שעושים חורים ונקבים בקיר ובהם מכניסים ראשי קורות התקרה שאין בזה חוזק רב כי בקל ימוטו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות **צלע אל צלע שלש ושלישים פעמים.** ודוגמתו מחזה אל מחזה שלש פעמים (מ"א ד') : **לבית לצלעות.** הקיר דבוק לבית ולצלעות, שהיא קיר החולקת את התאים ברוחב : (מלבי"ם באור המלות)

11 וְרִזְזָהּ וְנִסְבָּהּ לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה לְצִלְעוֹת כִּי מוֹסֵב-הַבַּיִת לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה סָבִיב | סָבִיב לַבַּיִת עַל-כֵּן רִזְזָהּ-לַבַּיִת לְמַעַלָּה וְכֵן הַתְּזוּזוֹתֶיהָ יַעֲלֶה עַל-הָעֲלִיּוֹנָה לְהִיכוֹנָהּ :

רפ"י ורחבה. והללעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי האמלעית רחבה מן התחתונה אמה וכן העליונה מן האמלעית אמה : ונסבה למעלה למעלה. ומוסבה מסיבה שקורין וי"ץ זלע"ז של בנין אצנים הוא כמין עמוד ומעלות עולות זו והעולה בהם דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד אצנים ובלשון אשכנז קרוי שווינד"ל שטיין הוא שאמו' זבנין שלמה וזלולי' יעלו אל התיכונה אף הוא מתורגם וזמסיבת' כמו ונסבה למעל' למעל' וכן מסיבה עולה למעלה עד גג התא העליון כמו שהוא מפרש והולך שהמסיבה עולה מן התחתון לאמלעי ומן האמלעי לעליון : כי מוסב הבית. לללעות : למעלה למעלה סביב לבית על כן רוחב לבית למעל'. ע"כ שאמרנו ורחבה למעלה למעלה רחב בית תוך הללעות למעלה העליונה רחבה מכולן : וכן התחתונה. תרגם יונתן וכן זמסיבתא סלקין מן ארעיתא לעיליתא זאורך מליעתא וכן יעלו ע"י מסיבה מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה : (רפ"י)

מצודת דוד ורחבה. ר"ל בנין הצלעות היו הולכות ומתרחבות כי האמצעית נתרחה מהתחתונות כשעור מה שנפחת בעובי קיר הבית וכן העליונות מהאמצעית : ונסבה. בנין מעלות היה עד למעלה למעלה לבוא אל הצלעות שהיו ממעל : כי מוסב. חוזר הוא על ראשית המקרא שאמר ורחבה ויפרש בזה לומר בעבור שהיה כותל הבית מסובב למעלה למעלה בגרעון עובי הקיר להניח שמה קורות התקרה כמ"ש למעלה ולתוספת ביאור אמר סביב סביב לבית מכל ג' הרוחות ועל כן נתרחה צלעות הבית למעלה האמצעית מהתחתונות והעליונות מהאמצעית : וכן התחתונה. מוסב על ונסבה לומר וכן בהמסיבה ההיא עלה העולה מהתחתונה אל העליונה בדרך התיכונה ולא היה לה מסיבה אחרת כן ת"י, או ונסבה יאמר על המסיבה הנתבאר למטה בחשבון רחב שבעים אמה ור"ל המסיבה גבהה למעלה ללכת דרך בה למעלה לצלעות ר"ל לצלעות העומדות ממעל כי הגיע גבהם עד גובה הצלעות העליונות ועל זה אמר וכן התחתונה וכו' ור"ל וכן עלה העולה אל העליונה מן התחתונה בדרך התיכונה ר"ל מלבד הדרך שהיה אל העליונה מן המסיבה היה עוד דרך מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה לעלות שמה דרך מעלות (ובצלעות המערב לא היה אלא דרך עליה ההיא כי שם לא היה מסיבה) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונסבה. מלי' סביב ויאמר על בנין המררגות שהיתה בתמונת עמוד והעולה בה מסבב את העמוד בדרך הלוכו, או יאמר על בנין המסיבה והוא שם חדר מה שהיה מסבב כל הצלעות מצפון ומדרום : על העליונה. אל העליונה : לתיכונה. לאמצעית כמו והבריח התיכון (שמות כו) ובאה הלמ"ד במקום בי"ת כמו ישבת לכסא (תהלים ט) ור"ל בדרך

מלבי"ם - באור הענין ורחבה ונסבה למעלה למעלה לצלעות, עתה באר באיזה אופן עלה על היציע התיכונה והעליונה, שבבנין של שלמה עלו ע"י בלולים, ובבנין העתיד יהיה זה באופן אחר, שהכותל יתרחב בבנין בחוץ כעין כבש ומעלה, שאבני הכותל יהיו בולטים כשתים או שלש אמות לחוץ ונגבהים כן למעלה למעלה ככבש ומסבה שעליו יעלו במעלה עד הצלע העליונה, וז"ש **ורחבה היינו שנתרחבה הקיר וזיז יוצא ממנה לחוץ, ונסבה למעלה** שכן תגבה המעלה והמסבה הזאת עד למעלה שיכנס בו **לצלעות כי מוסב הבית למעלה**, ר"ל שלא לבד אל הצלעות היו עולים במסבה כזאת שהתרחבה מן הכותל, כי גם לכל גובה הבית מסביב כשרצו לעלות עד גג הבית או לעליות שבו, היו עולים במסבה כזאת, שכבש כזה היה מסב **סביב סביב לבית** בחומה שסביב הבית בחוץ היו אבנים מתרחבים מן הכותל ונגבהים למעלה, ככבש ומדרגות עד גג הבית, וכבר אמרו חז"ל (זבחים דף ס"ג) שכל כבשי כבשים שהיו במקדש היו ג' אמות לאמה, ולפי"ז לעלות לגובה של מאה אמה היה הכבש סובב באורך שלש מאות אמה, ואחר שאמר (בפסוק ח') שראה לבית גובה סביב סביב שמשמע שיגבה הרבה יותר מבתים הקודמים, אם יגבה מאתים אמה יהיה צריך להקיף שש מאות אמה עד שיגיע לגובה הגג, והיה א"כ **מוסב הבית** שעלה **למעלה למעלה** עד ראש הגג **סביב סביב לבית** שהיה מסבב את הבית כמה פעמים, כשהגיע על המסבה לסוף רוח דרומית למזרח הקיף משם למזרח ואח"כ לצפון ולמערב וחזר לדרום, ועז"א **סביב סביב, על כן רוחב לבית למעלה** ר"ל לכן לא היה אפשר להגיע לשם ע"י בלולים כמו במקדש ראשון כי היה גבוה מאד מאד, רק ע"י שהיה רוחב לבית היינו שנתרחב הכותל נמצא ממנה רוחב להיות סולם וכבש ומדרגות ע"כ היה אפשר לעלות על ידו למעלה, **וכן התחתונה יעלה על העליונה לתיכונה**, עתה באר באיזה צלע מן הצלעות העליונות היה הפתח שבו יכנס דרך המסבה מבחוץ אל הצלע, אמר כשעלה מן הצלע התחתונה על הצלע העליונה נכנס דרך פתח שנקבע בצלע התיכונה של העליונות ר"ל בצלע השלישית של החמש צלעות שהיו באורך, ופי' הכתוב **כשיעלה מן התחתונה על העליונה יגיע לפתח שיש בצלע התיכונה מן הצלעות העליונות**): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ורחבה, רוחב לבית. מקום הבולט מן הבנין ולחוץ נקרא ג"כ רוחב, כמו ואמה רוחב (לקמן מ"ג י"ג): (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וְרֵאִיתִי לְבַיִת גְּבוּהַ סְבִיב | סְבִיב (בַּיִסְדוֹת) בְּמוֹסְדוֹת הַצְּלָעוֹת מְלֹ הַקֶּהָה יֵשׁ אַמּוֹת אֲצִילָה:

רפ"י ורואיתי לבית גובה. לא פירש שיעורו אבל במסכת מדות שנינו על

רום מאה אמה : מוסדות הצלעות מלו הקנה. יסוד הצלעות היה מלא
קנה : קס אמות אצילה. ת"י ריוח יסוד מחילת הצלע בתוך הארץ היה
רחב קס אמות אצל למעלה מן הארץ היה רחבו חמס אמות כמו שפורס
צענין במקרא קל אחריו : (קס"ו)

מצודת דוד וראיתי לבית. ראיתי שהיה לבית גובה לעלות ממעל להצלעות
כן היה מסביב בכל רוחותיה : **מוסדות הצלעות**. יסוד כתלי הצלעות
הנבנה בתוך הקרקע היה מלא הקנה ולתוספת ביאור אמר שש אמות
אצילה ר"ל אמות אצילה ר"ל אמות גדולות בני ו' טפחים כי כן היה מדת
הקנה כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מוסדות. מלי יסוד : מלו. באה הוי"ו במקום אלי"ף ור"ל קנה
שלם : אצילה. ר"ל גדולה והוא כענין ואל אצילי בני ישראל (שמות כט)
: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וראיתי לבית גובה סביב סביב עד עתה לא שם לבו
אל הגובה של שום דבר, רק ע"י שהביט על מוסב הבית שהלך סביב סביב
הבית עד הגג ע"י ראה שהבית גבוה מאד, כי כשמקיף משך שלש מאות
אמה כבר עלה בגובה של מאה אמה, ואחר שהמסיבה חזרה סביב הבית
כמה פעמים בהיקף סביב, ידע שהוא גבוה כמה מאות אמה, **מוסדות
הצלעות מלא הקנה שש אמות אצילה**, ידוע שהמקדש עמד בראש הר
וכל שהתקרב אל המקדש התרומם ההר והוצרכו לעלות במעלות (כנ"ל
סי' מ') ראה שבצד הצלעות התרומם היסוד שש אמות שהשוו אותם אחר
שכבר היה היסוד בנוי ועשו אותם מישור עד הצלעות. ועי"כ נראה מבחוץ
היסוד של הצלעות שהיה בולט מן הקרקע שש אמות, וזה היה בצד חוץ
כי בפנים של התא היה היסוד נבלע בקרקע, ובאשר היסוד של קיר
הצלעות היה רחבו שש אמות ראה במבחוץ את היסוד שעד גובה מלא
הקנה ההוא אצול ומפורש מיתר הקיר במה שהיה רחבו שש אמות ורוחב
הקיר לא היה אלא חמש, (והיה שינוי בין זה ובין מ"ש במ"א (ו' ח') לפי
מה שפירשתי שם עיין שם, כי שם השוו את הקרקע טרם שהחלו לבנות
את היסוד לכן התחילו לבנות את היציע ממקום שהשוו אל הקרקע, וכאן
השוו את הקרקע אחר הבנין ונתגלה היסוד שש אמות), ולא יקשה לך
איך עלו על המסבה שהתחילה אחר היסוד שהיה גבוה שש אמות מן
הקרקע. ? כי בצד מערב היה היסוד עודף על הקיר עד פתח היציע, ומן
הפתח הלכו שם עד התחלת המסבה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אצילה. מופרש מיתר הקיר, וכן נאצל מהתחתונות
(לקמן מ"ב (ו') : (מלבי"ם באור המלות)

101 רֹחַב הַקִּיר אֲשֶׁר-לְצִלָּע אֶל-הַזְּוִיף זָמַשׁ אֲמוֹת וְאֲשֶׁר בְּמִזְוֹז
בֵּית צְלָעוֹת אֲשֶׁר לְבַיִת:

רש"י רוחב הקיר אשר ללמע אל החוץ. מחילת התאים הסמוכה לחצר הוא מחילת מערבית : חמש אמות. וכן שנינו במסכת מדות שאותו כותל הוא חמש : ואשר מונח. ומקום פנוי היה מונח במקצועות הלפון והדרום שאכל המזרח שאין התאים מקיפין את כל הבית ולאותו מקום פנוי היו פתחי התאים שבמקצועות מזרחיים כמו שאמור בענין ופתח הלמע למונח כי לא היה להם פתחים לתאים לא לכל החצר ולא לכל ההיכל אלא לאותן שבמקצוע מזרחית לפונית ובמזרחית דרומית היה הפתח בכותל רחבו פתוח לאותו מקום המונח ובאותו פתח נכנסין לו וממנו לתא השני ומן השני אל השלישי וכן סביב שכן שנינו במסכת מדות שלשה פתחים לכל אחד ואחד וא' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל וא' לתא שעל גביו ואף י"ת כן ואשר מונח ואתר שביק לשון אחר ואשר מונח כלומר וכן אותן (של כל פנים) מן הלמעות לכל בית מונח מקום פנוי היה מונח בין התאים ובין הבית ובאותו מקום היו פתחי התאים כמו שמפורש בענין ופתח הלמע למונח ורחבו היה ה' אמות כמו שהוא אומר ורחב מקום המונח ה' אמות כדפרישית לעיל שלא יהיו התאים סמוכים לבית כלל ואויר יהיה ביניהם והבית ה' אמות וכן ת"י ואתר שביק : בית ללעות אשר לבית. נגד אויר רוחב הלמעות בקרן הזוית, סביב סביב שכתוב במקום המונח אינו בד' פנות כמשמעו אלא כלומר מכאן ומכאן דרום ולפון זוית דרומית מזרחית זוית לפונית מזרחית : (רש"י)

מצודת דוד רחב. עובי כותל הצלע הפונה לחוץ היתה בת חמש אמות והיסוד מתחת בלטה להלן אמה אחת : **ואשר מונח**. היה מונח מקום פנוי לבנין הצלעות אשר היו אל הבית והם היו במקצוע דרומית מזרחית וצפונית מזרחית בין בית החליפות ובין הצלעות כמ"ש בקונטרס בנין הבית וכאשר נראה בצורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואשר. ת"י ואתר והוא תרגומו של מקום : **מונח**. מלשון הנחה ועזיבה : **בית צלעות**. כמו לבית צלעות ר"ל לבנין צלעות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין רוחב הקיר, כבר התבאר (פסוק ו') שהצלעות היו צלע אל צלע, דהיינו שהיו נחלקות בארכם לשתי צלעות אחד לצד חוץ וא' לצד ההיכל, והיה שם שני קירות, קיר של הצלע לצד חוץ וקיר המפסיק בין

הצלעות בפנים, ועז"א שרוחב הקיר אשר לצלע אל החוץ היה חמש אמות, וכן היה רוחב הקיר אשר מונח בית צלעות ר"ל הקיר האמצעי שמונח באמצע הצלעות ומפסיק באורך ממזרח למערב בין הצלעות שלצד חוץ ובין צלעות שלצד פנים, ונכלל בזה ג"כ שכן היה רוחב הקירות המפסיקות בין החמש צלעות שכ"ז נכלל במ"ש אשר מונח בית צלעות אשר לבית שכל קירות המפסיקות בין הצלעות בין המפסיקות באורך ובין המפסיקות ברוחב הי" עובים חמש אמות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בית צלעות**. באמצע הצלעות, כמו בית נתיבות נצבה (משלי ח') (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּבֶן הַלְשָׁכוֹת רְזוּב עֶשְׂרִים אֲמָה סָבִיב לְבַיִת סָבִיב | סָבִיב:

רס"י וזין הלשכות רחב עשרים אמה. לשכות היו בחצר החיצונה לצפונה של החצר הפנימית אלל קומתה והפסק כ' אמה זין רחב מחילות הלשכות למחילות התאים ססביב היה ולא היה הבית כן צננין בית שני אלל צננין העתיד (רס"י)

מצודת דוד **ובין הלשכות**. לשכות היו בנויות בחלל עי"נ מול המסיבות כמ"ש ויביאני אל הלשכה וכו' (לקמן מב) ולכן אמר החלל שבין הלשכות ר"ל הלשכות הבנויות מול בין המסיבה ובין יסוד כותל המסיבה הנקראת ג"כ בשם לשכה (כי שם לשכה הוא שם כולל לכל החדרים) והחלל הזה היה רחב עשרים אמה והיה מול בית החליפות וחמשה אמות להלן מול עובי כותל חצר הפנימי וכמ"ש בקונטרס בנין הבית וכאשר נראה בצורה : **סביב וגו'**. ר"ל בפאת הצפון והדרום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובין הלשכות**, הנה יתבאר היטב (בסי" מ"ב) שקדשו עשרים אמה מן החצר החיצונה אצל החצר הפנימי מבחוץ שיהיו קדושים קדושת העזרה לאכול שם קדשי קדשים, ובאותם העשרים אמה עמדו לשכות (נגד כל אורך קיר החצר הפנימי שנמשך מאה אמה) והי רחבם מדרום לצפון עם קירותיהם עשרים אמה, (וכמו שיתבאר שם פסוק י"ג י"ד), וז"ש **שבין הלשכות רוחב עשרים אמה סביב לבית ר"ל סביב לקיר המקיף את החצר הפנימי שהיו רחוקים עשרים אמה מן החצר הפנימי המקיף את הבית והגם שעתה מדבר מן התאים ואיך דלג לדבר מן הלשכות שעמדו בחצר החיצונה? מפני שדבר זה הוא הוצעה אל מה שיאמר בפסוק שאח"ז (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **ובין הלשכות**. ר"ל מקום המקודש היה רחבו בין

הלשכות כי אמה, היינו עם קיר הלשכות: (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וּפְתִיחוּ הַצֵּלַע לַמְּזוּז פֶּתַח אֲזוּר הַרְרָה הַצֵּפּוֹן וּפְתִיחוּ אֲזוּר לְדָרוֹם וְרוֹזֵב בְּמָקוֹם הַמְּזוּז זֶמְשׁ אֲמוֹת סָבִיב | סָבִיב:

רס"י וּפְתַח הַצֵּלַע לַמּוֹנָה. וּפְתַח הַתְּאִים הַחִלּוֹנִי פְתוּחִים לַמָּקוֹם הַמּוֹנָה פְּנִי בַקֶּרֶן זֹת כְּמוֹ סְפָרְסָתִי. (רס"י)

מצודת דוד וּפְתַח הַצֵּלַע לַמּוֹנָה. פְּתַח הַצֵּלַע שֶׁבְּמִקְצוֹעַ דְּרוּמִית מִזְרַחִית וְצִפוֹנִית מִזְרַחִית הֵיוּ פְתוּחִים אֶל מָקוֹם הַפְּנִי שֶׁהִיא בְּמִקְצוֹעַ הַהֵם וְשֶׁאֵר הַצֵּלְעוֹת הֵיוּ פְתוּחוֹת זֶה לְזֶה : דָּרֶךְ הַצֵּפּוֹן. ר"ל אֶל הַצֵּלַע הָעוֹמֶדֶת בְּמִקְצוֹעַ הַצֵּפּוֹן : וְרַחֵב. מִמְּעַרֵב לַמִּזְרָח : סָבִיב סָבִיב. ר"ל בְּפֶתַח הַצֵּפּוֹן וּבְפֶתַח הַדְּרוֹם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וּפְתַח הַצֵּלַע לַמּוֹנָה, כִּבְר הַתְּבַאֵר שֶׁהַצֵּלְעוֹת הֵיוּ צֵלַע אֶל צֵלַע, שֶׁהֵי בְּכָל צֵד חֲמֵשׁ צֵלְעוֹת קְרוּבִים אֶל הַבַּיִת וְהֵי צֵלְעוֹת אֶל צֵד הַחוּץ וְקִיר מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם בְּאֶרֶץ, וְכִבְר קִיר לַקִּיר הַזֶּה בְּשֵׁם מוֹנָח (כַּמִּיּוֹשׁ בְּפִסּוֹק ט') וְאֲשֶׁר מוֹנָח בֵּית צֵלְעוֹת, וְכוּלָּל בְּשֵׁם מוֹנָח בֵּין הַקִּיר הַמִּפְּסִיק בֵּין הַצֵּלְעוֹת שֶׁאֲצֵל הַבַּיִת לַצֵּלְעוֹת שֶׁלְצַד חוּץ, בֵּין הַחֲלָל שֶׁל הַצֵּלַע הַחִיצוֹנָה, רֵאָה שֶׁפְּתַח שֶׁל הַצֵּלַע שֶׁהִיא הַצֵּלַע שֶׁאֲצֵל הַבַּיִת שֶׁקְרוּי בְּשֵׁם צֵלַע סֵתֵם הֵיטָה פְתוּחָה לַמּוֹנָה, הֵינּוּ אֶל הַצֵּלַע שֶׁאֲצֵלוּ לְצַד חוּץ, וְהֵי פְתַח אֶחָד בְּצַד צֵפּוֹן וּפְתַח אֶחָד בְּצַד דְּרוֹם, וְהֵנָּה לֹא בְּאֵר בְּאֵיזָה מָקוֹם הֵי הַפְּתַח, וְגַם לֹא בְּאֵר הַיֶּכֶן הֵי פְתַח שֶׁל הַתֵּא הַחִיצוֹנָה לְצַד חוּץ, אֹלֶם נִבִּין זֶה מִעֲצֻמָּנוּ, שֶׁפְּתַח זֶה הִיָּה בְּהִכְרַח בְּצֵלַע שֶׁנִּגְדָּה הָאוֹלָם בְּמִזְרָח, דִּתְנִיָּא בְּזַבְחִים (דָּף נ"ה ע"ב) ר' יוֹסִי בְּר' יְהוּדָה אֹמֵר שְׁנֵי פִשְׁפִּשִׁין הֵיוּ בְּבֵית הַחֲלִיפוֹת וְגוֹבְהֵן שְׁמוֹנָה כַּדִּי לְהַכְשִׁיר הָעֲזָרָה כּוֹלָה לְאֲכִילַת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְלִשְׁחִיטַת קִדְשִׁים קְלִים, וּבֵית הַחֲלִיפוֹת הִיָּה כִּנְגַד הָאוֹלָם, וְהֵי פְתַח פְּתוּחַ שֵׁם מִן הָאוֹלָם אֶל הַתֵּא שֶׁאֲצֵלוּ, וּמִן הַתֵּא אֶל הַמּוֹנָה שֶׁהִיא הַתֵּא שֶׁלְצַד חוּץ, וּמִן הַתֵּא שֶׁלְצַד חוּץ אֶל הַחוּץ (שְׁבַמ"שׁ וּפְתַח הַצֵּלַע לַמּוֹנָה נִכְלָל גַּי"כ שֵׁם הִיָּה גַם הַפְּתַח שֶׁלְצַד חוּץ, שְׁבוּדָאֵי הֵיוּ הַפְּתַחִים מִכּוּוֹנִים, בְּשֵׁם שֵׁי"ל שְׁבַמ"שׁ פְּתַח הַצֵּלַע נִכְלָל גַם הַצֵּלַע שֶׁבְּצַד חוּץ שְׁשֵׁנֵי הַצֵּלְעוֹת הֵיוּ פְתוּחִים נֶגֶד הַמּוֹנָה שֶׁהוּא חֲלָל הַצֵּלַע הַחִיצוֹנָה זֶה כִּנְגַד זֶה כַּדִּי שִׁיכּוּן שֵׁם פְּתַחֵיהֶם נֶגֶד פְּתַח שֶׁל הַפִּשְׁפֵּשׁ אֶל הָאוֹלָם) וּבִזְזָה הוֹכֵשֶׁר כָּל הַמָּקוֹם הַפְּנִי מִן הַתֵּאִים עַד קִיר הַחֲצֵר הַפְּנִימִי (שֶׁהֵיוּ י' אֲמוֹת) לִשְׁחִיטַת קִדְשִׁים קְלִים דְּבַעִינָן וְשַׁחְטוּ פְתַח אֶהֱל מוֹעֵד, (וְאַחֵר שֶׁבְּבִנְיָן הַשְּׁלִישִׁי לֹא מִצָּאנוּ אֶת הָעֵנִין שֶׁל בֵּית הַחֲלִיפוֹת שֶׁהֵי הָאוֹלָם עוֹדֵף עַל רוּחַב הַהֵיכָל ט"ו אֲמָה לְכָל צֵד, כִּי הַתֵּאִים הֵיוּ מִן כּוֹתֵל הַמְּעַרְבִי עַד סוּף כּוֹתֵל הָאוֹלָם וּמִן הַתֵּאִים אֶל קִיר הַחֲצֵר הַפְּנִימִי הֵי עֶשֶׂר אֲמוֹת רִיחַ בְּשׁוּה נֶגֶד הָאוֹלָם וְנֶגֶד הַהֵיכָל, לֹא צָרִיךְ לְמָה שֶׁמִּתְרַץ שֵׁם עַמִּישׁ וְהַאִיכָא צִדְדִים בְּמַעִיָּל לְהוֹ

בקרן זוית), וממה שהקדים ואמר **ובין הלשכות רוחב עשרים אמה** שאין מקומו פה דהא הלשכות האלה עמדו בחצה החיצונה והוא עוסק עתה בחצה הפנימית, מבואר שגם פתח של הלשכות האלה שהיו פתוחים אל קיר החצר הפנימית (כמו שיתבאר בסי' מ"ג) הי' ג"כ מכוון נגד פשפש האולם ונגד פתח התא, עד שהי' יכול לראות מן פתח הלשכה עד פתח האולם שכנגדו, ולכן הוכשרו אותם העשרים אמה שנתקדשו בקדושת עזרה לשחיטת קדשים קלים ואכילת קדשים קלים (שהגם שבמסקנא בזבחים דף נ"ו אמר דאכילה א"צ פתח אהל מועד, מ"מ אחר שבאר בסי' מ"ג פ"ג שבלשכות האלה אכלו קדשי קדשים הי' ששחטו שם ק"ק שהיו שוים בזה, ולכן היו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה עד פתח שנכנס אל האולם) לכן הקדים מספור הלשכות ר"ל שפתח הלשכות אל החצר הפנימי מכוון נגד פתח הצלע למונת, וזה הי' בין בצד צפון ובין בצד דרום שגם בצד דרום היו לשכות העשרים (כמ"ש בסימן מ"ג פסוק י"ב י"ג). **ורוחב מקום המנח חמש אמות**, ר"ל רוחב החלל של התא החיצון הי' חמש אמות, שכבר אמר (בפסוק ה') שרוחב חלל צלע הפנימית הי' ד' אמות ועדיין לא באר רחב חלל צלע החיצונה שהוא מקום המונח (ר"ל שנתוסף והונח אל הבית כי הצלע הפנימית הי' שייך אל הבית עצמו, שכן בצד המערב הי' בחלל הקיר עצמו, אבל הצלע החיצון הונח ונתחבר אל הבית ולכן נקרא החלל הזה מקום המונח, וגם באשר הקיר שבין הצלעות נקרא בשם מונח (כנ"ל פסוק ט') נקרא גם החלל שאצלו בשם מקום המונח), ומעתה נתפרש בפירוש רוחב התאים וכותליהן, שכותלי התאים היו כ"א חמש אמות, וחלל התא הפנימי נתפרש (בפסוק ה') שהי' ארבע אמות וחלל החיצון שהוא מקום המונח הי' חמש אמות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות המונח. הצלע הנוסף והונח אל צלע הבית: (מלבי"ם באור המלות)

יב] וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל-פְּנֵי הַגְּזֵרָה פָּאֵת הַרְרָה-הַיָּם רְזוּב שְׁבַעִים אַמָּה וְקִיר הַבִּנְיָן זָמִישׁ-אַמּוֹת רְזוּב סָבִיב | סָבִיב וְאַרְפוֹ תְּשַׁעִים אַמָּה:

רס"י והבנין אשר אל פני הגזרה וגו'. רחב כל הבנין לרוח המערבית רחב הבית ועוזי הכתלים הלפוניים והדרומיים עם התאים הלפונים והדרומיים ועוזי כתליהם ללפון ולדרום רחב ע' אמה וכן הי' צבית שני וכן שנינו במסכת מדות בקיר מערבי מן הלפון לדרום שבעים אמה ומונה החשבון: הגזרה. ת"י בצורתה, ואומר אני שהצבית הגבוה קרוי כן והתאים הנמוכים אשר סביב אותם הוא קורא בנין ומנחם פתח גזרה לשון לשכה:

פאת דרך היס. רוח מערבית : רוח שזעים אמה. רוח הבנין מלפון לדרום שזעים אמה, והא לך החשבון, התא הכפוני ארבע, וכותליו עשר, הרי ארבע עשר, וחמש מקום הפנוי בין התא לבית, הרי תשע עשר, רוח יסוד הכתלים היה נבלע בחלל התא ובמקום הפנוי וכותל ההיכל ששה, הרי כ"ה, וחללו רוח כ', הרי מ"ה, וכותל ההיכל דרומי ששה, הרי נ"א, וי"ט של תאי הדרום, סך הכל שזעים : וקיר הבנין. כותלי התאים : וארכו תשעים אמה. אורך בנין התאים והמונח תשעים אמה הלפון והדרום חוץ מבית החליפות שאינו נמנה עמו לפי שהיה בולט אל החוץ ללפון ולדרום ולא היה שזה לשאר הבנין שהבית היה רחב מלפניו ל' אמה יותר משל אחריו כמו ששנינו האולם עודף על ההיכל ט"ו אמה בלפון וט"ו אמה בדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזין את הסכינין ואורך אותו בנין מן המזרח למערב עשר אמות נשאר תשעים אמה אורך ברוחב ע' שכל הבית היה אורך ק' מזה ומזה כמו שפורש בענין ובמסכת מדות : (רפ"ז)

מצודת דוד והבנין. המסיבות והצלעות אשר עמדו לפני הבית מהעבר מזה ומהעבר מזה לצפון ולדרום : פאת דרך היס. ר"ל רחב הבית עם המסיבות והצלעות מזה ומזה היה בפאת המערב ע' אמה, והא לך החשבון רוחב הבית כ' ושני הכתלים י"ב צלע מזה וצלע מזה כ"א ד' כתליהם י"ב במקום היסודות מסיבה מזה ומסיבה מזה כ"א ג' להלן מיסוד כותל הצלע כתליהם י"ב במקום היסודות הרי ע' אמה ויותר יבואר בקונטרס בנין הבית בסי' האחרון : וקיר הבנין. עובי כתלי הצלעות והמסיבות : סביב סביב. ר"ל מדה אחת לכל כותלי המסיבות והצלעות שסביב והם הכתלים הפונות על החוץ ובין צלע לצלע : וארכו. אורך הבית מיסוד כותל צלע המערבי עד בית החליפות היה צ' אמה והא לך החשבון כותל הצלע במקום היסוד ז' הצלע ד' כותל בית קה"ק ו' חלל בית קה"ק כ' המחיצה המפסקת בין ההיכל לבית קה"ק בית חלל ההיכל מ' כותל ההיכל ו' ומשם עד כותל בית החליפות ו' הרי תשעים אמה ועיין בקונטרס בנין הבית בסי' האחרון : (מצודת דוד)

מצודת ציון והבנין. הוא שם כולל על הצלעות והמסיבות : אל פני. לפני : הגזרה. ת"י בצורתא ועל הבית יאמר שהוא גבוה למעלה מהצלעות וממהמסיבות כי בצר הוא ענין גבהות וכמ"ש גדולות ובצורות בשמים (דברים א) כי בנין גבוה הוא מבצר ומשגב : פאת. עבר ורוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והבנין אשר אל פני הגזרה וכו' וקיר הבנין, הנה בא פה שלשה שמות, גזרה, בנין, קיר הבנין, וכן אמר בפסוק שאחר זה והגזרה והבניה וקירותיה, שם גזרה מיוחד להאולם וההיכל וקדשי

הקדשים עם קירותיהם סביב, שהיה רחבם מצפון לדרום ל"ב אמה (עשרים רוחב החלל וי"ב של שני הקירות) וארכם ממערב למזרח צ' אמה (מן התחלת כותל המערבי של קדשי הקדשים עד סוף כותל האולם במזרח כמו שיתבאר) ונקרא בשם גזרה שהיה נגזר ומופרד בפ"ע בקדש, והיה גבוה מאד, משא"כ התאים שסביבם לא היו גבוהים רק ט"ו אמה, **הבנין** או **הבניה**, נקראו התאים שהתחברו אל הגזרה בצפון ובדרום, שהיו י"ט אמה בכל צד, (ששני קירות התאים עשר אמות, וחלל החיצון ה' אמות וחלל התא הפנימי ד' אמות כנ"ל פסוק הקודם הרי י"ט), ואח"כ היה קיר של החצר הפנימי שהיה רחוק עשר אמות מן התאים והיה רחבו חמש אמות, והם נקראים **קירות הבנין**, כמ"ש **וקיר הבנין חמש אמות**, ר"ל קיר החצר הפנימי המקיף את בנין התאים, והנה התאים נמשכו מן התחלת כותל מזרחי של האולם עד סוף כותל מערבי של קה"ק שהם תשעים אמה, ונגד כותל מערבי של קדשי הקדשים היה תא אחד נמשך נגד הכותל לבד, שהוא אורך ל"ב אמה, ורחבו עשר אמות (דהיינו חמש אמות רוחב הקיר וחמש אמות רוחב חללו), ואורך חללו עשרים ושתיים, (כי עשר אמות עלה לעובי הקיר מזה ומזה), ונשארו בצד מערב י"ט אמה מזה וי"ט אמה מזה פגומים, בלא בנין התאים, וחוף מן הגזרה והבניה הנזכר היה מקיף קיר החצר הפנימי שסובב את האולם וההיכל וקדשי הקדשים והיה מאה על מאה מרובע מכל צד עם עובי הקירות, והיה באופן זה, שבצד מזרח נמשך עם כותל האולם ברוחב מאה אמה, ובצד מערב התחבר עם כותל התא שהיה אחורי בית הכפורת, וכ"ז נקרא בשם קיר הבנין כנ"ל. ועפ"ז נבא אל הביאור, הנה מדד בכאן שש מדידות, (מדידה א') **הבנין אשר על פני הגזרה מצד מערב** נגד כותל מערבי של קדשי הקדשים, והיה **רחב שבעים אמה**, כי הגזרה שהוא רוחב הבית וכותליו הם ל"ב אמות, והתאים (שנמשכו עד סוף עובי כותל מערבי) י"ט אמה מזה וי"ט אמה מזה, סך הכל שבעים אמה. **וקיר הבנין** הוא קיר החצר הפנימי (שהקיף את כלל הבנין מאה אמה מרובעים סביב כנ"ל) היה **רחבו חמש אמות**, והיה **סביב סביב** בכל ד' רוחות. (מדידה שניה) **וארכו תשעים אמה** אורך הבנין של פני הגזרה ממזרח למערב תשעים אמה כי התאים נמשכו מהתחלת כותל האולם עד סוף כותל המערבי שהם צ' אמה, (כי צד כותל מערבי של קדשי הקדשים שש, וחללו עשרים כותל שבין קדשי הקדשים להיכל שתיים, וחלל ההיכל ארבעים, כותל ההיכל שש, וחלל האולם אחת עשרה, וכותלו חמש, סך הכל תשעים) (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הגזרה. הוא האולם וההיכל והדביר, שעלה בגובה על התאים, וכאילו נכרת בפ"ע, וגם שנגזר ונכרת מהם מצד קדושתו, כמו אל ארץ גזרה, כרותה ומובדלת: (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וּמְקוֹרְךָ אֶת-הַבַּיִת אֶרֶץ מֵאָה אֲמֵה וְהַגְזֵרָה וְהַבְּנִיָּה

וקירותיה

ארץ

מאה

אמה:

רש"י ומדל את הבית אורך מאה אמה. סך הכל עם משך בית החליפות וכן שנינו במסכת מדות ההיכל ק' על ק' ברום ק' מן המזרח למערב ק' כותל אולם חמש ורחבו י"א כותל ההיכל שש וארכו מ' ואמה טרקסין וכ' אמה בית קדשי הקדשים וכותל שש והתא שש וכותל התא חמש ואף למעלה בענין כך מפורשת מדה כולם חוץ מאמה טרקסין שכתוב בו בענין זה שתיים אמות וכנגדן הוא ממעט את רוחב התא אמה שהתא שבמסנה רחבו שש וכותלו חמש וכאן רחבו ארבע וכותלו שש שנאמר (כאן) ומוסדות הכלעות מלא הקנה ולמעלה הוא מלך וכונס אמה שנאמר וקיר הצלע חמש אמות : והגזרה והבניה וקירותיה. סוף המקרא מפרש את ראשו לומר סך הכל מאה אמה : (רש"י)

מצודת דוד ומדד. עתה מדד עד כלות בית החליפות והאולם והיה מאה אמה כי כותל המערבי מבית החליפות עם החלל היו ה' אמות וכותל המזרחי היתה ה' אמות כמדת כותל האולם הרי מאה ועיין בקונטרס בנין הבית : **והגזרה וכו'.** בזה יפרש ראש המקרא לומר הגזרה הוא הבית והאולם והבניה הוא הצלע המערבי והכותל בין כולם היה אורך ק' אמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון והבניה. הוא הצלע : **וקירותיה.** כתלים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומדד את הבית, (מדידה שלישית), אחר שמדד אורך הבנין שעל פני הגזרה היינו אורך התאים שבשני צדדי הבית והיו רק תשעים, **מדד את ארך הבית** עצמו ממזרח למערב, והיה **מאה אמה**, כי נגד הבית עצמו נמשכו עוד עשר אמות אחורי כותל המערבי שהוא התא שהיה ארכו ל"ב אמות ברוחב הבית עם קירותיו ורחבו עשר (קיר ה' וחלל ה' כנ"ל). (מדידה רביעית) **והגזרה** אחר שתחלה לא מדד ברוחב רק הגזרה והבניה והיה רק ע' אמה, מדד עתה את **הגזרה והבניה** שהם התאים, בצירוף **קירותיה** שני קירות של החצר הפנימי שהיו רחוקים עשר אמות מן התאים וחמש אמות רוחב הקיר הרי ט"ו אמות מצד זה וט"ו אמות מזה נוסף על השבעים אמה, והיו מאה אמה. ומדידה זאת מדד בצד מערב מצפון לדרום ולכן קראו בשם ארך, אחר שמדידה זאת לא יכול למדוד רק בשטח שמן נגד כותל קדשי הקדשים עד למזרח, לא בשטח שמן כותל מערבי למערב ששם לא היו התאים בצד צפון ודרום, וא"כ מדידה זו לא עלתה רק במשך תשעים אמה, ממילא המדידה מצפון לדרום שעלתה מאה נקראת בשם ארך נגד שטח מן מזרח למערב שהוא רק תשעים שבו הבנין של התאים, והוא הרוחב : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְרוּחַב פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגְזֵרָה לְקָדִים מֵאֵה אִמָּה:

רס"י ורוחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה. הגזרה והתאם שמאחריו היא הצנויה כמו צנין ועובי הכתלים הכל ק' אמה הוא שפירשתי למעלה שהבית עודף לפניו רחב שלשים אמה שהאולם מרחיב מן ההיכל ומן התאים ט"ו אמה לצפון וט"ו אמה לדרום ולא שחלל האולם רחב מחלל ההיכל אלא כי בית החליפות מחובר לאולם מכאן ומכאן : (רס"י)

מצודת דוד ורוחב פני הבית. ר"ל רוחב בתי החליפות שהם בפני הבית עם בנין הגזרה הוא אולם הבית העומד בין בתי החליפות שמזה ומזה בפאת הקדים היה ק' אמה כי בית החליפות נמשך ט"ו אמה להלן מיסוד כותלי המסיבה מזה ומזה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ורחב (מדידה חמישית) עתה התכוון למדוד באופן שימצא חשבון מאה אמה גם ממזרח למערב גם כשימשוך קו המידה בצדדי הבית נגד התאים, שתחלה לא מדד רק תשעים, ומדד תחלה רחב פני הבית הפנים הוא צד המזרח (והמערב נקרא אחר), ומדד מדרום לצפון בצד המזרח מן קיר החצר הפנימי שבקצה דרום אל הקיר שכנגדו בקצה צפון, (וקראו עתה בשם רוחב שאחר שעתה ימצא מאה אמה גם ממזרח למערב כמ"ש בפסוק שאחר זה אם כן מדרום לצפון הוא הרוחב נגד ממזרח למערב) והודיע לנו שגם בצדדי האולם היו התאים והיה שם החשבון מאה אמה : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וּמִדַּד אֶרֶץ-הַבְּנֵי אֶל-פְּנֵי הַגְזֵרָה אֲשֶׁר עַל-אֲזֹרֵיהָ (ואתוקיהא) וְאֶתִיקֵיהָ בְּפֹו וּבְפֹו מֵאֵה אִמָּה וְהֵיכַל הַפְּנִימִי וְאֶלְמִי הַזָּצֵר:

רס"י ומדד אורך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשיו חוזר ומודד אורך הבית לדרום כמו שמדד לצפון, מאלתי, והיינו על אחריה כלומר אחורנית שחזר ומדד על עקיבו כלפי מערב : ואתיקיהא. ת"י זויות כלומר עם משך בית החליפות שצזויות הבית : וההיכל הפנימי ואולמי החצר. סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו אלא מחובר למקרא של אחריו וכן פירשו וההיכל הפנימי שהוא בית קדשי הקדשים וכן אולמי

החלך המפורשין למעל' ואולמות סביב לכל אלו הספים והחלונות
האטומות והאתיקים סביב לשלשן זין לגזרה הוא ההיכל זין לאולמות
זין לבית קדשי הקדשים לשלשן היו הספים מזוזות לפתחיהן ולשלשן
היו חלונות אטומות ולשלשן היו אתיקים ולא ידעתי מה הם ואומר אני
שהם כמין עמודים מרובעים זולטין בחומה לחיזוק וקורין להם פיליר"ץ
זלע"ז :

מצודת דוד ומדד אורך הבנין. עתה מדד אורך הצלעות שלפני הבית ברוח
דרומי : **אשר על אחריה.** ר"ל אשר חזר על עקבו ללכת לאחור כלפי מערב
כי מתחילה מדד פאת המערב ואח"ז הלך ממערב למזרח למדוד פאת
הצפון ואח"ז מדד פאת המזרח ועתה חזר ללכת לאחור כלפי המערב
ומדד פאת הדרום : **ואתיקיהא מפו ומפו.** ר"ל מדד את הצלעות עם רוחב
בית החליפות העומד בזויות מזה ומזה ובין שניהם ר"ל הצלעות ובית
החליפות היו ק' אמה : **וההיכל וכו'.** מחובר הוא למקרא שלאחריו לומר
בנין ההיכל וכן בנין הפנימי הוא בית קה"ק וכן אולמי החצר הפנימי
כמ"ש ואלמות סביב סביב (לעיל מ) לכל אלה היו הספים וכו' : (מצודת
דוד)

מצודת ציון ואתיקיהא. ת"י זויתהא ועל בית החליפות יאמר שעמדו
בזויות הבית מזה ומזה נשען לבנין האולם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומדד, (מדידה ששית) עתה משך קו המדה ממזרח
למערב **ומדד ארך הבנין שאל פני הגזרה** היינו התאים שנקראים בנין
כנ"ל שתחלה לא מצא שם רק מדה של תשעים אמה, כי לא מדד רק עד
כלות התאים, אבל עתה מדד גם **אשר על אחריה ואתיקיהא מפו ומפו**
כי יתבאר (בסי' מ"ג) פ"י שם אתיק שהוא בנין הנעשה בגובה ע"ג עמודים,
או שמניחים קורות על גגות שני בנינים שעומדים אחד נגד חברו ומניחים
קורות מזו לזו ועליו בונים בנין בגובה, ומבואר פה שבצד המערב היו
נמצאים אתיקים, ר"ל כי אחר שהיה מקום פנוי מן התא שעמד אחורי
כותל המערבי עד קיר החצר הפנימי, שהיו ביניהם ריוח כ"ט אמה, כי
תאי הצפון והדרום נחסרו שם כנ"ל משכו קורות מן גג התא שאחורי בית
קדשי הקדשים עד קיר החצר הפנימי שכנגדו או מן קיר המערבי של
החצר הפנימי אל גגות התאים הצפוניים והדרומיים ובנו עליה בגובה
בנין שנקרא אתיק ובזה נתמלא הבנין למעלה תחת שהיה פנוי למטה,
ובהשקף זה משך קו המדה מן כותל המזרחי דרך הבנין, שהם התאים
ההולכים ממזרח למערב, עד אשר על אחריה מה שאחרי התאים שהוא
בצד מערב ששם כלה הבנין שהוא התאים, אבל שם נמצא אתיקיה מפה
ומפה, ר"ל האתיקים שבצד צפון ובצד דרום, ובזה היה גם שם החשבון
מאה אמה בכל ההמשך שממזרח למערב כי נגד הבנין שהם התאים היו
המאה אמה עם האתיקים שהיו עד סוף המאה אמה, ונגד ההיכל עצמו

היה ההיכל הפנימי ואולמי החצר ר"ל קדש הקדשים עם האולם שלו, דהיינו התא שאחורי כותל קדשי הקדשים שהיה עשר אמות, והיה עמו ג"כ מאה אמה, ובחשבון זה מצא מאה אמה מכל צד: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואתיקיהא. המפרשים לא מצאו פתרונו, ומבואר מענינו שהוא בנין הנבנה בגובה על יד קורות שממשיכים מגג לגג בשני בתים העומדים זה כנגד זה (כמו שמבואר בסי' מ"ב פי"ג). ובונים אותו בשני הזויות וכן ת"י וזויותיה, ולפעמים יעמידוהו בחצר ע"ג עמודים שממשיכין קורות בין עמוד לעמוד, וע"כ אמר (שם) ואין להם עמודים כעמודי החצרות, ובדברי המשנה נמצא בנין הנבנה ע"ג עמודים בשם מרפסת: **אלמי החצר.** כן קורא התא המערבי שהיה ארוך ובלתי רחב (מלבי"ם: באור המלות)

**[טז] הַסָּפִים וְהַזֹּלָזִים הָאֲטָמוֹת וְהָאֲתִיקִים | סָבִיב לְשִׁלְשֵׁתָם
נִגְדַּד הַסֶּף שְׁזוּיָף עַץ סָבִיב | סָבִיב וְהָאָרֶץ עַד-הַזֹּלָזוֹת וְהַזֹּלָזוֹת
מִכֶּסֶת:**

רש"י נגד הסף שחוף עץ. ת"י נסר של ארז נגד הסף נגד מזוזות הפתח בתוך חלל עובי הפתח חיפה בעץ (סא"א) מלאתי: **סביב סביב.** כלומר מזה ומזה בשני כלי חלל הפתח: והארץ עד החלונות. מקרקעית החומה עשוי כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונות וגם החלונות מכוסות בו, מלאתי שאף החלונות היו אטומות מצפנים כענין שנאמר (כאן) וחלונות אטומות אל הבי' (סא"א) וכל זה מצפנים לפי שהיו טחין עליו כפוי זהב שכל הבית טוח בזהב ואין יכולין לטוח זהב על גבי אבנים: (רש"י)

מצודת דוד סביב לשלשתם. לכל שלשת הבניינים הנזכרים במקרא שלפניו היו מזוזות וחלונות אטומות ואתיקים ר"ל לכולם היה דמות וצורה אחת (ואתיקי ההיכל ובית קה"ק היו בחללי הצלעות והחלונות היו בגובה ממעל להצלעות): **נגד הסף.** על המזוזה היה מחופה לוח עץ ארז למען יהיה נוח לצפותו זהב כי על האבן קשה לצפות זהב: **סביב סביב.** בכל סביבות המזוזה: **והארץ.** וכן מקרקע הבית עד החלונות וגם ממעל להחלונות היו מכוסות בלוחי ארז: (מצודת דוד)

מצודת ציון הסיפים. מזוזות הפתחים: **האטומות.** הסתומות במחיצה בהירה וזכה: **והאתיקים.** הם כעין עמודים מרובעים בולטים מחוץ לכותל רחבים מלמטה והולכים וכלים כלפי מעלה ועשויות לחוזק וכן

אתיק אל פני אתיק (לקמן מב) : שחיף. ענין לוח וכן ת"י נסרין דארזא :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הספים, הנה על בנין של האבנים חפו נסרים של עץ סביב מבפנים כדי לטוח עליו זהב, שא"א לחפות זהב על האבנים כמו שכן היה במקדש של שלמה שתחלה בנה בנין אבנים ואח"כ בנה על האבנים ציפוי צלעות עץ סביב מבפנים ואח"כ צפה זהב על העץ. ובמראה שהראו ליחזקאל לא הראהו עדיין חיפוי של הזהב, רק הראהו חיפוי של העץ על האבנים שזה הכנה אל חיפוי הזהב, כאילו ראה שהבית עומד בנוי מאבנים, וחפוי בעצים, ועוד לא נשלם כולו כי עדיין לא טחו אותו בזהב כי עדיין עוסקים בבנינו, והנה על הקירות כסו בצלעות ונסרים רחבים של עץ, אבל אצל **הספים** וכן אצל **החלונות האטומות** וכן אצל **האתיקים** לא היה אפשר לכסות בנסרים רחבים, ששם הבנין נכנס ויוצא מרובע מעוגל ומשולש, וכן האתיקים שהם בנויים על עמודים עגולים מאבנים (כמו שיתבאר ענינם בסי' מ"ג) א"א לכסות עליהם בנסרים ראה **שסביב לשלשת אלה היה נגד הסף שלהם שחיף עץ**, היינו חתיכות עצים דקים כמו סעיפים וענפים דבוקים, לפי מדת החלונות ששם בנין נכנס ויוצא ואינו שוה. אבל **מהארץ עד החלונות**, ר"ל עד גובה החלונות, והחלונות ר"ל בין חלון לחלון, היו **מכוסות** בעצים רחבים, כי השחיף עץ לא כסה את כל האבנים רק היה מפוצל לסעיפים במקום שרצו לטוח בזהב וביניהם היה האבנים נראות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שחיף עץ, כמו סעיף, ר"ל עץ מפוצל, או מענין חשוף, כמו מחשף הלבן, שהעץ אינו מכסה רק מקצתו והפך זה אמר והחלונות מכוסות : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] עַל-מֵעַל הַפֶּתַח וְעַד-הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְלִזְוִיץ וְאֶל-כָּל-הַקִּיר סָבִיב | סָבִיב בַּפְּנִימִי וּבִזְוִיצוֹן בְּמִדּוֹת:

רס"י על מעל הפתח. בגובה : ועד הבית הפנימי. כל הבית קדשי הקדשים עד כולו : ולחוץ. לאלו ההיכל : סביב סביב. ככל כותליו : בפנימי ובחיצון. צבית קדשי הקדשים ובהיכל : מדות. מחופה נסרים גדולות עשויות : צמדה : (רס"י)

מצודת דוד על מעל הפתח. ר"ל על הכותל אשר מעל הפתח ועד הבית הפנימי הוא בית קה"ק ולחוץ הוא ההיכל החוצה לו ובכל הקיר בין בפנימי הוא בית קה"ק בין בחיצון הוא ההיכל הכל היה מחופה בלוחות עץ עשויות במדה אחת זה כזה וכפל הדבר לומר שלא היה מקום פנוי מבלי לוחות ארז כי כל הבית היה מצופה זהב והיה צורך אל הלוחות :

מלבי"ם - באור הענין על מעל לפתח, ר"ל וכן כסו עצים רחבים על הקיר אשר מעל לפתח עד התקרה, וזה היה **עד הבית הפנימי ולחוץ**, ר"ל בבית הפנימי ובעזרה החיצונה, היה מכוסה בעצים להיות מוכן לטוח שם בזהב, **ואת כל הקיר חוץ מזה ראה שבכל הקיר בין בבית הפנימי ובין בעזרה החיצונה, היה מדות, ר"ל שראה שעל העצים של כיסוי הקירות נרשמו מדות ומדידות, שהבונה מדד שם ורשם במדה אל הפתוחים שעתיד לעשות שם בזהב, משולשים מרובעים ועגולים ושטוחים אחרים שהכין במדה על העץ, במדות שונות לפי חכמת הציור:** (מלבי"ם באור הענין)

[יח] ועשוי כרובים ותמורה בין-כרוב לכרוב ושני פנים לכרוב:

רש"י ועשוי כרובים ותמורה. ואותו הארז מלוייר כרובים ודקלים: **וקנים פנים לכרוב.** אחד פני כפיר ואחד פני אדם זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כשהיתה התמורה בין כרוב לכרוב היה פני הכפיר לה מכאן ופני אדם מכאן כמו קאמור בענין: (רש"י)

מצודת דוד ועשוי כרובים. על הלוחות ההם היה חקוק צורת כרובים ותמורים וצפוי הזהב היה בולט במקום בליטות הצורות ושוקע במקום שקיעתן והיה א"כ נראה הצורות על צפוי הזהב: **ותמורה בין כרוב לכרוב.** היה חקוק כרוב מזה וכרוב מזה וביניהם תמורה: **ושנים פנים לכרוב.** לכל כרוב היה שני פנים האחד פני אדם והשני פני כפיר והוא ארי בחור ועל כי תמונת גופם היה כשל אדם קראם כרובים עם כי היה להם גם פני כפיר: (מצודת דוד)

מצודת ציון כרובים. פרצוף תינוק כי תרגום של תינוק הוא רביא: **ותמורים.** צורת אילן תמר: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשוי, גם ראה שנעשה על העץ בולטים כרובים ותמרות שעליהם ירקע פחי הזהב, כמ"ש (במ"א ו' ל"ב) וירד על הכרובים ועל התמורות את הזהב. ותמורה, והיה מסודר תמורה בין שני כרובים, וכל כרוב היה לו שני פנים ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[יט] ופני אדם אל-התמורה מפו ופני-כפיר אל-התמורה מפו עשוי אל-כל-הבית סביב | סביב:

רס"י עשוי אל כל הבית. לבית קדשי הקדשי : (רס"י)

מצודת דוד **ופני אדם**. הכרוב מזה היה פונה פני האדם אל התמורה והכרוב מזה היה פונה פני הכפיר אל התמורה מזה ופני האדם היה פונה אל התמורה מזה וכן היה סובב והולך : **עשוי**. בתמונה הזאת היה עשוי בכל הבית מסביב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ופני אדם** שכל כרוב היה לו **פני אדם מצד זה ופני כפני מצד זה**, והפנים פונים אל התמורה, עד שפני אדם ופני אריה שהיו במרכבה אל הימין לארבעתם פניהם איש אל אחיו, והוחקו בקיר מול התמורה שמרמז על האמצע, וזה היה **עשוי אל כל הבית**, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[כ] **מהארץ עד-מעל הפתח הכרובים והתמורים עשויים וקיר ההיכל:**

רס"י וקיר ההיכל. וכן לקיר ההיכל : (רס"י)

מצודת דוד **מהארץ**. מקרקע הבית עד הכותל אשר מעל הפתח היו עשוי צורות הכרובים והתמורים : **וקיר ההיכל**. וכן היה בכל קיר ההיכל וכפל הדבר לומר שלא היה מקום פנוי מבלי ציורים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **מהארץ**, שהכרובים והתמורות כבר היו עשויים ונגמרים **מהארץ עד מעל לפתח**, כי ראה כאילו עוסקים עדיין במלאכה ולא נגמרו עדיין כל הציורים שעתידים לעשות, כי מיתר הציורים לא ראה רק מדות (כמ"ש פסוק י"ז) שמדדו שטחם וכמותם ועדן לא נעשו, רק הכרובים והתמורים כבר נעשו, וגם הם לא נגמרו בכל גובה הבית רק עד מעל הפתח, כי על מעל לפתח היה מדות (כמ"ש בפסוק י"ז) ר"ל למעלה משטח של הפתח, היינו עד תקרה לא היו עשויים עדיין. וגם כבר היו עשויים על קיר ההיכל, שבהיכל כבר נגמרו הכרובים בכל הקיר : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] **ההיכל מוזות רבעה ופני הקדש המראה כמראה:**

רס"י מזוזת רבעה. אני שמעתי צבנין שלמה מזוזת רבעה שהיו לה מזוזות משני לדין ומפתן מתחת ומסקוף ממעל ואני אומר שהמזוזות היו

מרוצעות : המראה כמראה. ת"י חזויה כחיזו יקריה כמראה כסא כזוד
קרואתי במרכבה על נהר כזר ואור נוגה רואתי צבית קדשי הקדשים :
(כ"ז)

מצודת דוד **ההיכל מזוזת רבועה**. מזוזת ההיכל לא היתה עגולה כ"א
בתמונת רבוע והעובי היה ששה אמות ולא היה כן הרוחב כי המזוזה עם
הכותל שבצד הפתח לא היה כ"א חמשה אמות כמ"ש למעלה : **ופני**
הקדש. ר"ל פתח קה"ק ראה המראה שלה כמראה אשר ראה בפתח
ההיכל וזה בתמונת המזוזות שלא היו עגולים כ"א בתמונת רובע, או ר"ל
בפנים בחלל ההיכל הנקרא קדש : **המראה**. הוא המנורה המחלקת אורה
לכל הבית היתה כמראה ר"ל כמנורת המאור של כל אדם שעומדת
סמוכה אל השלחן כי כן עמדה המנורה ההיא סמוכה אל השלחן ועיין
בקונטרס **בנין הבית** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רבועה**. מרובעת ור"ל לא עגולה אבל לא היתה שוה הצלעות :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **היכל מזוזת רבועה**, ר"ל שהיה בכל פתח ד' מזוזות כי
היה לו שתי דלתות, והיו שתי מזוזות מכל צד, ועיין במלכים פירוש אחר
שבהיכל היה הדלת הרביעית שיש בה מזוזה כי עד ההיכל היה החצר
החיצונה, החצר הפנימי, האולם, ופתח ההיכל הי' הפתח הרביעית,
והדביר הי' המזוזה החמישית ועז"א במלכים שם שהדביר מזוזה
חמישית, **ופני הקדש המראה כמראה** ר"ל כשהסתכל בפני הקדש נעשו
לו כמראה ואספקלריא שיתראו בו הצורות שנגדו במראות הצובאות,
ובמראה ואספקלריא הזאת ראה כמראה ר"ל כמראה המרכבה, כי
המחזה שהוליכה אותו לא"י היה במראה המרכבה כמ"ש (מ' ב')
במראות אלהים הביאני, (וכן אמר בסי' מ"ג ג'), וראה כי מראות המרכבה
שראה במחזה התרשמו בפני הקדש עד שנראה שם המראה האלהית
כאילו רואה במראה ואספקלריא : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כמראה**. מענין מראות הצובאות : (מלבי"ם באור
המלות)

[כב] **הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבוּהַ וְאָרְכּוֹ שְׁתַּיִם-אַמּוֹת**
וּמִקְצָעוֹתָיו לֹו וְאָרְכּוֹ וְקִירֹתָיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֹחַן אֲשֶׁר
לִפְנֵי
יְהוָה:

כ"ז **המזבח עץ**. ת"י לקבל מדבחה פתורא ר"ל השלחן קורא מזבח
שמכפר בזמן הזה כמזבח כך שמעתי : ומקלעותיו. (רגליו, גגו וארכו כתוב

במקרא גגו והוא ורגליו, וארכו הכתוב במקרא הוא גגו כל"ל לו"ה) גוף
השלחן : וקירותיו. מסגרותיו : (כ"ז)

מצודת דוד המזבח. ד"ל השלחן העומד מול המזבח כן ת"י ור"ל השלחן
היה עשוי מלוחות עץ ועליו היה צפוי הזהב : **ומקצועותיו לו.** ר"ל הרגלים
שבארבע המקצועות היו נמשכין ממנו ולא שנעשו בפ"ע ונתחברו אל
השלחן, או ר"ל הרגלים שבארבע המקצועות אשר לו וגם ארכו זהו גגו
שהוא שטחית השלחן וגם קירותיו הם הכתלים הקבועים מרגל לרגל
מתחת גג השלחן הכל היה מעץ ועל העץ היה צפוי זהב : **וידבר אלי.**
המלאך הדובר בי : **זה השלחן אשר לפני ה'.** ר"ל מה שראית עומד לפני
בית ה' הוא קדש הקדשים הנה זהו השלחן : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומקצועותיו. ענין זויות כמו ולמקצועות המשכן (שמות כו) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין המזבח עץ, הראהו את מזבח הפנימי שנעשה מעץ,
כי גם מזבח של משה היה מעץ וצפהו זהב וליחזקאל לא הראהו ציפוי
הזהב בשום דבר. ולא ראה רק העץ שהוא עתיד לקבל הציפוי, וראה
שהוא **גבוה שלש וארכו אמתים** ומסתמא גם רחבו כן דבעינן רבוע ויהיה
לעתיד גדול הרבה משל משה, **ומקצועותיו לו,** כי במזבח של משה חשב גגו
קירותיו קרנותיו. **מקצועות** הם הקרנות. **וארכו,** הוא הגג ששם מודדים
האורך, **וקירותיו,** הם הקירות ששם מודדים הגובה, כל אלה היו של **עץ.**
וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', כי מן כלי המקדש לא הראהו רק
המזבח, ולא הראהו השולחן והמנורה מפני שלא הראהו רק דבר שבטל
בימי החורבן ויחזור לעתיד שהוא המזבח, שרק אז יחפוץ זבחי צדק לא
בשמן החורבן אבל המנורה שמורה על אור ה', והשולחן שמורה על שפע
המזון שיוצא מאתו לא בטלו גם בזה"ז וכבר ראה אחרון הנביאים מנורת
זהב כולה וגולה על ראשה שהוא אור ה' השופע תמיד על שבעת קני
האצילות כמש"פ שם, וז"ש שהשולחן שלא הראהו במקדש מפני שהוא
עומד לפני ה' גם בזמן החורבן, וכל בני בשר על שולחן המלך תמיד הם
אוכלים ומטובו ישבעו, וע"כ לא נמצא בין הכלים הגנוזים במקדש
לעתיד, כי עומד הוא למעלה. והודיע בזה ששיעור השלחן ומדתו יהיה
כמדת המזבח, גם אמר לו ע"מ שהמזבח עץ בלתי מצופה ואינו ראוי
להבעיר עליו קטורת סמים מפני שהוא במקום השולחן של עץ אשר לחם
פנים לפניו תמיד : (מלבי"ם באור הענין)

וְשֵׁתֵימָם **וְלִקְדָשֵׁי:** **לְהִיכֹל** **דְּלִתוֹת** **כַּג**

כ"ז וְשֵׁתֵימָם דְּלִתוֹת. לְכָל פֶּתַח סוּגְרִים זֶה לְעוֹמֵת זֶה אֶחָד בְּמִזְבְּחֵי לְפָנֵי

מצודת דוד ושתים דלתות. במשך עובי המזוזות היו קבועות שתי דלתות האחת משוכה כלפי פנים והאחת כלפי החוץ : ולקדש. זה קה"ק : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושתים דלתות, לפתח של ההיכל וכן לפתח של קדש הקדשים היה להם שתיים דלתות, דלת אחת מבפנים ודלת אחת בחוץ : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] ושתים דלתות לדלתות שתיים מוסבות דלתות שתיים לדלת אֶזוֹת וְשֵׁתֵי דלתות לְאֶזְרָת:

כ"ז ושתים דלתות לדלתות. לפתח ההיכל היו שתי זוגות דלתות כמו ששנינו במסכת מדות ד' דלתות היו לו ב' מבפנים וב' מבחוץ החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוזיו של כותל שהיה שם אמה והדלת רחבו חמש כשיעור חצי רוחב הפתח וכנוס אמה לפניו מן המזוזה נמלא עוזי הכותל ה' אמות מגולה וכשהדלת החיצון צפתח לפניו היה מכסה אותה והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות שכל הבית היה טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות רבי יהודה אומר אף הפנימיות היו עומדות בתוך הפתח וכמין איסטרמיטא היו נקפלות לאחוריהן אלו ב' אמות ומחאה ואלו ב' אמות ומחאה וחצי אמה מזוזה מכאן וחצי אמה מזוזה מכאן שנאמר ושתים דלתות שתיים מוסבות דלתות וגו' וזהו פירוש בין פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עוזי הכותל ואלו כנוסות חצי אמה לפניו מן המזוזה הפנימיות נפתחות לכד החיצוניו וחיצוניות לכד הפנימיות וכיכד ב' דלתות של חמש אמות נפתחות זו כנגד זו בתוך ה"א רחב של עוזי הכותל של חוליו' היו וכנגד חייזן היו נקפלות לאחוריהן כשפותחין אותן כמין פנקסאות של עץ שכותצין עליהם בעט ברזל שנקפלות זו אחורי זו נמלא כשנקפלות עמדו על שתי אמות ומחא' וכשנפתחו' זו לעומת זו מכסות חמש אמות של עוזי הכותל : (כ"ז)

מצודת דוד ושתים דלתות לדלתות. ר"ל כל דלת היתה חלוקה לשתים והיו קבועות זו לעומת זו חלק האחת במזוזת צפונית ואחת לעומתה במזוזת דרומית וכשהן נסגרות היו סותמות כל חלל הפתח : שתיים

מוסבות דלתות. ר"ל אלו השתים היו הדלתות מוסבות החצי את החצי והוסיף לפרש ולומר שתים לדלת אחת וכ"ל כל חלק מכל דלת היתה חלוקה עוד לשתים ע"י חוליות והיתה נקפלת לאחוריה וסובב חציה את חציה והיה א"כ בכל חלק רביעית הדלת וכשהן נפשטות ונסגרות היו סותמות כל חלל הפתח ועיין בקונטרס בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מוסבות.** מל' סבוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושתים דלתות לדלתות, ולכל דלת מן השתי דלתות היו להם שתי דלתות כ"א בת חמש אמות, **שתים מוסבות דלתות,** וכל דלת מן השתי דלתות שמבפנים ושבוץ היתה מורכבת משתי חוליות עד שתוכל להקפל לשנים, כי הדלתות החיצונות נפתחו לפנים ודלתות הפנימיות נפתחו לחוץ, שניהם נפתחים אל חלל הפתח, שכל החלל היה רק שש אמות, ולכן היו נקפלות כל אחד לשנים, ועי"ז יכלו לעמוד כשנפתחות זה אצל זה, וזה כדעת ר"י בתמיד, הגם שהרמב"ם פסק כחכמים, בבית שלעתיד יהיה כרבי יהודה שכן פשטות הכתוב, כי גם לרבי יהודה לא היה בבית שני ממש כמו שיהיה בבית הג', שבבית שני היו הדלתות כנוסות חצי אמה תוך עובי הפתח כמו שמוכרח במשנה ובבית השלישי יעמדו בתחלת הפתח (כמו שנראה ממ"ש בפסוק אי רוחב האהל עי"ש), והיה הקיפול אחר ג' אמות של הפתח נכפלו השתי אמות על הג', ובזה היו מכסים עובי הפתח, ור"י לא הוציא מהכתוב רק שהיו נקפלות לא שהיו דומים בכל דבר כי בית הג' יהיה משונה מבית הב' (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות מוסבות דלתות. הסיבוב יפול על הדלת עת תפתח, כמו הדלת תסוב על צירה, וכן למעלה (מי י"ד) השער סביב סביב : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְעִשְׂוִיָּה אֶלֶיָּהֶן אֶל-הַדְּלָתוֹת הַהֵיכָל כְּרוּבִים וְתַמְרִים כַּאֲשֶׁר עָשׂוּם לַקִּירוֹת וְעַב עֵץ אֶל-פְּנֵי הָאוּלָם מִהַזְּוִיָּה:

רש"י ועב עץ אל פני האולם. (ועב טרי"ף זלע"ז לשון קורות בתינו סא"א) כלונסות של ארז היו קבועים מכותלו של היכל לכותלו של אולם כדי שלא יזעטו כן שנינו במסכת מדות וזהו ועב יולא מכותל הבית וזא אל פני האולם מבחוץ : (רש"י)

מצודת דוד אליהן. כמו עליהן וחוזר ומפרש על דלתות ההיכל וכן על דלתות קה"ק היה חקוק צורת כרובים ותמורים כמו שהיה חקוק על הקירות : **ועב עץ.** קורה עבה ביותר מעץ היה קבוע בבנין כותל ההיכל

ונמשך אל פני כותל האולם מהחוץ כלפי החצר הפנימי וזה היה לחזוק הבנין שלא יבעט ולא ימוט לפי רוב הגובה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועב עץ. כמו ועץ עב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשויה אליהן, ראה שאליהן ומפרש אל דלתות ההיכל, (כי מ"ש בפי הקודם ושתיים דלתות לדלתות אינו מוסב להיכל ולקדש, כי זה לא היה רק בהיכל לבד, כי פתח קה"ק היה רחבו רק שתי אמות, ולכן אמר שמ"ש שתיים דלתות ומ"ש ועשויה אליהן, הוא רק אל דלתות ההיכל) היו עשויים **כרובים ותמרים כאשר עשויים לקירות תמורה** בין כרוב לכרוב ושתיים פנים וכו' (כנ"ל פסוק י"ח י"ט). **ועב עץ אל פני האולם** ר"ל הגם שלא היה לאולם משקוף מלמעלה היה על הפתח עצים עבים כמין תקרה כמ"ש (פ"ג דמדות מ"ז) חמש אמלתראות של מילין היו ע"ג פתחו של אולם וכו' נמצא העליונה שלשים אמה, ואמלתראות הללו היו בולטים על הפתח **מבחוץ** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אליהן אל דלתות ההיכל. כפל הכינוי עם הפעול למעט דלתות הדביר ומוסב גם לכתוב הקודם : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] וְזִלְזוּלֵי אֶטְמוֹת וְתַמְרִים מִפּוֹ וּמִפּוֹ אֶל-כְּתֻפּוֹת הָאוֹלָם וְצִלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֵבִים:

רש"י אל כתפות האולם. לשתי עברי הפתח : וללעות הבית והעוזים. והראני ללעות ואת העוזים ואמרו רז"ל ללעות הבית אלו המלטסין והעוזים אלו המריסין ומה הן מריסות קורות ומה הן מלטסין ארזים שנתנין צראש הכתלים להניח עליהן ראשי הקורות : (רש"י)

מצודת דוד וחלונים אטומות. באולם היו חלונות סתומות במחיצה בהירה וזכה : **ותמורים.** כותרות בצורות אילני תמר היו בכתפות האולם מזה ומזה על המזוזות ממעל כדרך שהיו בכל המזוזות : **וצלעות הבית.** ר"ל גם הראני צלעות הבית הם קורות המושכבות על הכתלים והעובים הם קורות התקרה שהמה עבים קצת : (מצודת דוד)

מצודת ציון כתפות. עבר וצד : **וצלעות.** הם הקירות השוכבים על ראשי הכתלים ועליהם מניחין ראשי קורות התקרה והוא מלשון צלע וצד כי המה בצדדי הבית : **והעובים.** הם קורות התקרה שהמה עבים קצת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וחלונים אטומות, חוץ ממה שראה חלונות בהיכל

עצמו כמ"ש בפסוק ט"ז (שחלונות ההיכל בודאי היו למעלה מחמש עשרה אמה שעד ט"ו אמה הקיפו התאים את ההיכל), ראה שהיו חלונות אטומות (ומשני צדי כל חלון היו **תמרים** לנוי) **אל כתפות האולם** שבצדי הפתח משני צדדי פתח האולם במזרח, וכן היו חלונות **אל צלעות הבית** דהיינו התאים שסביב הבית מכל צד, וכן היו חלונות **אל העבים**, היינו למעלה קרוב אל התקרה ששם היו מניחים עצים עבים היו ג"כ חלונות אטומות חוץ מחלונות שהיו באמצע ההיכל והיו חלונות ע"ג חלונות (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וצלעות. ר"ל ואל צלעות, וכן אל העובים : **והעובים.** כמו ועב עץ, שזה קרוב אל תקרת הבית : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-מב

[א] ויבאני אל-הַזֹּצֵר הַזֵּי צוֹנָה הַיָּרֵךְ הַיָּרֵךְ הַצָּפוֹן וַיְבִאֵנִי אֶל-הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר נִגְדָה הַגְּזֵרָה וְאֲשֶׁר-נִגְדָה הַבַּיִת אֶל-הַצָּפוֹן:

רש"י ויוליאני. מן החצר הפנימי : אל החצר החיצונה. צעור הצפון שהוזכר למעלה וסער לחצר הפנימי נגד הסער לצפון והוא היה נתון בצמלע אורך עזרת ישראל שהוא מאה אמה : ויביאני אל הלשכה אשר נגד וגו'. (אל אחת מהלשכות הראשונות א"נ סא"א) אל מקום הלשכות קנבריי"ץ בלע"ז הם הלשכות העומדות בצפון הבית המובדלו' כ' אמה מן התאים כמו שאמור למעלה וצין הלשכות רחב כ' אמה סביב לבית ואין אדם יוכל לכנס לאותן לשכות ולא לאויר רחב העשרים שביניהם וצין התאי' אלל דרך החצר (הפנימי) (החיצונה כל"ל) כמו שפורש למטה בענין שהרי אמר שהחצר הפנימי מאה על מאה מרובע לפני הבית למזרח ואמר על רחב הבית לקדים מאה אמה נמלא רחב הבית סותם את רחב החצר החיצונה (הפנימית כל"ל יוס"ה) ואינו יכול ליכנס לפנים מזידי הלשכות לא לצפון ולא לדרום לכך הוצרך לבא לאותן הלשכות דרך החצר החיצונה הצפונית : אשר נגד הגזרה. אותן הלשכות היו כנגד כל מאה אמה של אורך הבית מן המזרח למערב כמו שאמור בענין בלשכות הללו והנה על פני ההיכל מאה אמה : (רש"י)

מצודת דוד **ויוציאני**. הוציאו מן ההיכל אל החצר החיצונה דרך חצר הפנימי : **הדרך דרך הצפון**. ר"ל הדרך שהולך אותי היה דרך פאת צפון : **אל הלשכה**. ר"ל אל קבוצת הלשכות אשר עמדו מול הגזרה ומול הבנין אל אותן הלשכות שעמדו בפאת צפון רחוקים עשרים אמה מיסוד כותל המסיבה כמ"ש ובין הלשכות רחב עשרים אמה (לעיל מא) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הגזרה**. זה ההיכל ובית קה"ק : **הבנין**. הם הצלעות והמסיבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויוציאני אל חצר החיצונה** למען תשכיל פ"י הכתובים אשר נעלם ענינם מאת כל המפרשים צריך אני להעביר לפניך היטב תוכן החצר החיצונה ומעמדו ומדותיו וכל פרטיו, חלל החצר החיצונה מצפון לדרום מבואר שהיה שכ"ו אמה, כי מבואר למעלה (מי י"ט כ"ג) שמדד מקיר החצר החיצונה עד קיר החצר הפנימי לצפון ולדרום מאה אמה בכל צד, הרי מאתים אמה, וחלל החצר הפנימי מאה. (כמשי"ש פסוק מ"ז), ושני קירותיו היו כ"ו אמה (כמשי"ש פסוק ו' שכל קיר היה י"ג אמה), ס"ה שכ"ו אמה. ומוכרח אצלי שכן היה ג"כ אורך חללו ממזרח למערב. והא לך פרטיו, מאה אמה מדד מקיר המזרחי של חצר החיצונה עד קיר מזרחי של חצר הפנימי, שלש עשרה אמה עובי קיר המזרחי של חצר הפנימי מאה אמה חלל חצר הפנימי ממזרח למערב עד האולם, מאה אמה מן כותל האולם עד סוף תא המערבי שאחורי בית הכפורת שהיה מתאחד עם קיר חצר הפנימי המערבי (כנ"ל מ"א) הרי ס"ה שיי"ג אמה. נשאר עוד י"ג אמה פנויים במערב בין אחורי קיר תא המערבי וקיר החצר הפנימי שנמשכו בשוה עד קיר המערבי של החצר החיצונה, שבבית שני היו י"א אמה אחורי בית הכפורת ובבית שלישי שיבנה ב"ב יהיו י"ג אמה, הרי ס"ה שכ"ו אמה, והנה החלל שמן קיר החצר החיצוני עד קיר החצר הפנימי שהוא עזרת ישראל כבר התבאר שהיה מאה אמה כמ"ש וימד משער אל שער מאה אמה, אמנם החלל שהיה מן קיר החצר החיצוני עד קיר החצר הפנימי שנגד האולם וההיכל מתרחב י"ג אמה יותר והיה קיי"ג אמה, כי מאה אמה של עזרת ישראל היה חוץ מן הקירות אבל מאה אמה שהיה לחצר הפנימי שנגד האולם וההיכל שמדד מצפון לדרום מאה אמה כמ"ש (סי' מ"א פ"ג) הי' עם הקירות של חצר הפנימי, וא"כ חצר הפנימי שנגד האולם וההיכל היה משוך לפנים מחצר הפנימי שקודם לו שנקרא בשם עזרת ישראל כפי עובי כותל עזרת ישראל שהיה י"ג אמה שנחשב שם חוץ מן החשבון של מאה, ואצל י"ג אמה של עובי חומת עזרת ישראל לפנים התחיל קיר חצר הפנימי שנגד ההיכל והאולם שהיו עוביו ה' אמות וא"כ הלא נתרחב חלל החצר החיצונה שם י"ג אמה והיה קיי"ג אמה ברוחב, וקיי"ג אמה באורך מן נגד התחלת כותל האולם עד סופו שהלך י"ג אמה אחורי בית הכפורת כנ"ל. **ועתה** אבאר לך הבנינים שהיו בחצר החיצונה הזו בקיי"ג אמות של חללו, כבר אמר בסי' מ"א (פסוק י') ובין הלשכות רוחב עשרי אמה סביב לבית שעד עשרים

אמה חוץ מקיר של חצר הפנימי, עמדו לשכות שהיו פתחיהם פתוחים אל קיר החצר הפנימי ונתקדשו בקדושת עזרה לאכול שם קדשי קדשים (כמ"ש לקמן בפסוק י"ג) ונקראו בשם לשכות העשרים מפני שרחבם עם קירותיהם היה עשרים אמה, ובארכם נמשכו בכל המאה אמה של קיר החצר הפנימי ופתחיהם פתוחות בקיר החצר הפנימי, רק אמה אחת היה פתוח באחוריהם אל צד החצר החיצונה שדרך אמה הזאת, היו יכולים לצאת מן הלשכות אל החצר החיצונה (כמ"ש בפ"ד דרך אמה אחת) ונגד לשכות העשרים עמדו בחצר החיצונה לשכות המאה לשכות שארכם מאה אמה ורחבם חמשים אמה ודרך עשר אמות יש בין לשכות העשרים לבין לשכות המאה בצד האחר של לשכות המאה שהוא אצל קיר החצר החיצונה עמדה רצפה ועליה לשכות כמו הרצפה והלשכות שהיו בחצר החיצונה שנגד עזרת ישראל שנתבאר (בסי' מ' פסוק י"ח), (ששם באר שהרצפה היתה אל כתף השערים הרצפה התחתונה, שבא להוציא הרצפה העליונה שהיא הרצפה שנמצא אצל קיר החיצונה במעלה ההר נגד ההיכל והאולם, ששם לא היה הרצפה אל כתף השערים כי היתה נגד כל הקיר). ושם בארתי שהלשכות האלה היה רחבם ד' אמות והיו משולשים זה ע"ג זה, וכן לשכות המאה שעמדה נגד הרצפה, ולשכת העשרים שעמדה בצד האחר אצל קיר החצר הפנימי היו ג"כ משולשים כמו שיתבאר בפסוק ו', וכבר בארתי שחלל החצר החיצונה נגד ההיכל והאולם היו מדרום לצפון ק"י אמה, והיו שם עשרים אמה לשכות העשרים, ודרך עשר אמות בין לשכות העשרים ובין לשכת המאה, וחמשים אמה של רוחב לשכות המאה, הרי שמונים אמה, נשאר מן לשכת המאה עד קיר החצר החיצונה עוד ל"ג אמה, (כי רוחב חללו ק"י אמה כנ"ל) ומבואר לקמן (בסי' מ"ו) שבארבעת מקצועות החצר החיצונה היו חצרות קטרות שהיו ארכם ארבעים ורחבם שלשים, א"כ בארבעים אמה הראשונים של קיר החצר החיצוני לצד המערב היו החצר קטרות, י"ג אמה נגד החלל שבין קיר החצר הפנימי וקיר החיצוני אחורי בית הכפורת, וכ"ז אמר נגד לשכת המאה, והיה בינם לבין לשכת המאה הפסק ג' אמות, ואחר החצר קטרות התחילה הרצפה והלשכות שעליה בקיר החצר החיצונה, שהיו רחבם ד' אמות, והיה הפסק בינם ובין לשכת המאה כ"ט אמה, לכל היותר, כי יוכל להיות שהלשכות שעל הרצפה שאצל קיר החצר החיצונה של צד מערב היו רחבים יותר מן הרצפה והלשכות שבצד מזרח כמו שהיו משונים בארכם ואז היה הפסק ביניהם פחות מכ"ט אמה. עוד תדע כי בשני הצדדים שעמדו לשכות המאה נגד הרצפה מצד זה, וכן בשני הצדדים שעמדו לשכת המאה נגד לשכת העשרים לצד זה, עמדו אתיקים בצד המזרח ובצד המערב, שכבר רמזנו גדר שם אתיק שהוא בנין העשוי בגובה, ששם היו עומדים וצופים למרחוק, והיה דרכם לבנותה בין שני בתים שעומדים זה כנגד זה, היו ממשיכים קורות בפנים הבתים מגג בית זה לגג השני שכנגדו, ועל התקרה הזו בנו את האתיק שהיה מחבר שני הבתים בקציהם ע"י הקורות שהונחו מזה לזה, ומן האתיק שהיה בעליה בפנות גג הבתים היו צופים מזה לזה על כל סביבם, (ולפעמים היו בונים אתיק בחצר ע"ג

עמודים) והאתיקים האלה היו משולשים זע"ג זה, ויתבאר ענינם בפרטות בפסוק ה' ו', וע"פ הקדמות אלה תבין פסוקי א' ב' ג' ד', **ויוציאני אל החצר החיצונה** שיצא מן החצר הפנימי שהיה שם אל החצר החיצונה שנגד האולם וההיכל, **הדרך דרך הצפון** רצה לומר שלא הוציאו אל החצר החיצונה שבצד דרום רק אל צד צפון, **ויבאיני אל הלשכה אשר נגד הגזרה ואשר נגד הבנין**, הוא לשכות העשרים שהיו סמוכים ופתוחים לקיר החצר הפנימי שנגד הגזרה והבנין (ר"ל התאים וההיכל) (ומה שלא אמר אשר נגד קיר החצר הפנימי, שהוא לפני הגזרה והבנין. ? וכן מה שאמה לשכה בלשון יחיד והם היו לשכות הרבה. ? בא ללמד שהוציאו אל הלשכה האחת שעמדה בצד מזרח שהיה פתחה מכוון נגד האולם, שכבר בארתי (מ"א י"א) שבצד מזרח היה פתח לאולם פתוח אל התאים, וכן היה מכוון נגדו פתח התאים זה כנגד זה, ונגד הפתח הזה היה מכוון בקיר החצר הפנימי פתח הלשכה של לשכת הכי שעמדה בצד מזרח שעמדה נגד האולם, עד שהעומד בלשכה הזאת היה רואה משם פתחו של אולם, וקורא אני בה ושחטו פתח א"מ לענין שיכול לשחוט שם קדשים קלים, והוציאו דרך פתח הזה אל הלשכה הזאת לכן אמר **נגד הגזרה** כי פתח לשכה זו מכוון נגד פתח הגזרה שהוא האולם ופתח הבנין שהוא התאים שאצלו), **אל הצפון** ר"ל ומן לשכה הזאת הוציאו דרך פתח החצר שהיה באחורי הלשכה הזאת ברוחב אמה אחת אל החצר החיצונה אל צפון (מלבי"ם): באור (הענין)

ב **אל-פני-אֶרֶץ אֲמוֹת הַמֵּאָה פֶּתַח הַצֶּפֶן וְהָרֹזֶב זִבְמֵשִׁים אֲמוֹת:**

כס"י אל פני אורך אמות המאה. פתח הצפון אל פתח הלשכה שהיא פונה לצפון לחצר החיצונה ורואה כנגדו חמשים אמה רחב עד הכותל כפוני של חצר החיצונה ואורך מאה אמה שהרי הלשכות מחזיקות מן המזרח למערב מאה אמה ורחבו מן הצפון לדרום נ' אמה כמו שאמו' למטה בענין וחלל החצר החיצונה מאה אמה רחב כמו שאמור למעלה וימד משער אל שער מאה אמה נמצא לפני הלשכות חלל אויר אורך מאה אמה ורוחב חמשים :

מצודת דוד אל פני וגו'. והרחב וגו'. ר"ל הביאו אל פתח הצפונה הפונה מול כותל חצר החיצונה אשר לפניו אויר חלל אורך מאה אמה ברוחב חמשים אמה כי רחב הלשכות היו נ' אמה וארכן מאה אמה כמ"ש בענין והיו א"כ מרוחקים מכותל חצר החיצונה חמשים אמה הרי א"כ אויר החלל שלפניהם מאה אורך וחמשים רחב ועיין בקונטרס בנין הבית והצורה (מצודת דוד):

(סא"א). בְּשִׁלְיָסִים. ת"י מתלתין משמע שהיו אותן לשכות משולשות שלש זו למעלה מזו וגם המקראות מוכיחין כן שהוא אומר והלשכות העליונות קצרות מהתחתונות ומהתיכונות ואני לא יכולתי להבין בשלשת המקראות הללו כלל מהו כי יוכלו אתיקים מה הם אותם אתיקים והיאך אוכלות מן העליונות ואינם אוכלות מן התחתונות ומן התיכונות וטעם שהוא נותן לדבר כי משולשות הנה ואין להם עמודים לא ידעתי להבין בו, (ואנ"י ל"א היה ל"י ל"א ר"ב ול"א עו"זר ככ"ל הבני"ן הזה אל"א כמ"ו שהראוני מ"ן השמי"ם) :

מצודת דוד נגד העשרים וגו'. נותן סימן על מקום הלשכות ההם ואומר העבר מזה היה מול חלל אויר עשרים מהחצר שלפני יסוד כותל המסיבה וזהו מ"ש ובין הלשכות רחב עשרים אמה (לעיל מא) : **הפנימי.** ר"ל עבר הפנימי מהלשכות היה פונה מול חלל האויר הזה : **ונגד רצפה וגו'.** ר"ל והעבר מזה היה מול הרצפה מהחצר כמ"ש ורצפה עשוי לחצר סביב (לעיל מ) : **והחצונה.** ר"ל עבר החיצונה מהלשכות היה פונה מול הרצפה הזה : **אתיק אל פני אתיק.** ר"ל עמודי הלשכות ההם היו זה לעומת זה עמוד בפנים מול עמוד מבחוץ : **בשלישים.** ר"ל כן היה בעבור שהלשכות ההם היו שלשה עליות זו על גב זו והיה הבנין גבוה ולכן היו עמודים כפולים זה מול זה לחזק הבנין : (מצודת דוד)

מצודת ציון רצפה. ענין הצעת אבנים למדרך הרגל : **אתיק.** עמוד מרובע בולט מהכותל רחב מלמטה והולך וכלה מלמעלה והוא עשוי לחיזוק וכן והאתיקים (לעיל מא) : **בשלישים.** מלשון שלשה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין נגד העשרים וכו' אתיק אל פני אתיק, עתה מצא שיש שם ארבעה אתקים, שכבר בארתי שבנין אתיק הוא הנעשה בין שני בתים שעומדים זה כנגד זה מניחים קורות בפנות הבית מגג בית זה לגג הבית שכנגדו ועל הרצפה של הקורות האלה בונים בנין בגובה, שמוקף בחלונות סביב שהעולה שם רואה משם למרחוק על כל סביביו, ובנין זה מחבר למעלה שני הבתים, וראה שם ארבעה אתקים, שני אתיקים היו נגד העשרים אשר לחצר הפנימי, שהניחו קורות מן גג לשכות המאה אל גג לשכת העשרים שהיו מכוונים זה כנגד זה בצד דרום של לשכת המאה, וביניהם עשר אמות כנ"ל, ונבנה אתיק אחד בפנות המזרח ואתיק אחד בפנות המערב, וז"ש **שנגד העשרים אשר לחצר הפנימי** (ר"ל מן לשכת המאה נגד לשכת העשרים אשר הם פתוחים ושייכים בקדושתם לחצר הפנימי), היה **אתיק אל פני אתיק,** ר"ל אתיק במזרח מכוון אל אתיק שכנגדו במערב. וכן היו שני אתיקים נגד הרצפה, שהמשיכו קורות מן גג לשכת המאה אל גג לשכות הרצפה שבצד קיר החצר החיצוני, בשני הצדדים שהתחילו הלשכות שעל הרצפה, ובנו אתיק א' במזרח ואתיק א'

במערב, ולכן היה גם נגד הרצפה אשר לחצר החיצונה ג"כ אתיק אל פני אתיק, ואתיקים אלה היו בשלשים ר"ל כל אתיק היה שלשה, אי ע"ג חברו תחתיים שניים ושלישים, וזה יתבאר עוד בפסוק ה' ו': (מלבי"ם באור הענין)

171 וְלִפְנֵי הַלְשָׁכוֹת בְּהֶלְךְ עֶשֶׂר אַמּוֹת רְחֹב אֶל-הַפְּנִימִית הַיָּרֵךְ אִמָּה אֲזוֹת וּפְתוּזֵיהֶם לְצַפּוֹן:

רש"י ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית דרך אמה אחת. נראה בעיני לפי שחלל החיצונה רחב מאה מצפון לדרום ומהן הלשכות רחב חמשים ולפניהם אויר חמשים לכל צפון הרי כאן כל רחב החצר נמצא כל רחב החצר סתום שאין אויר בין הלשכות לבין זוית בית החליפות כלום ואין מצוץ ליכנס בו לאויר הכ' שבין הלשכות והתאים כי אויר כ' אמה המפסיק בין התאים והלשכות הוא ט"ו אמות שאחורי בית החליפות ונוסף עליהם חמש אמות וא"ת נמצא אויר ה"א בין זויות החליפות לזויות הלשכו' הרי עוצי כותל המפסיק בין חצר הפנימי וצד חצר החיצונה הבא מן המזרח למערב סותמו שהרי עוציו ו"א וראשו כלה לאותו זוית לתוך מאה אורך של חצר הפנימית אל זוית בית החליפות לפיכך אין מצוץ לאותו אויר כ' לא בפנימית ולא בחיצונה א"כ היה משפע וכונס כשהיה מכלה סוף חומה שבין שתי החצרות (שופע בתוך חצר החיצונה בפנימית) בעוצי החומה אמה כדי כניסת אדם ונכנס לתוך אויר ה"א שבין כותל החליפות לכותל הלשכה והולך באותו אויר לכל מערב י' אמות ושם כלה משך בית החליפות ונכנס לתוך אויר רחב כ' וזהו שאמר מהלך י"א רחב לבא אל הפנימית ודרך אמה א' שהרי נכנס בו דרך פתח אמה אחת ששיפע וכינס בסוף החומה ולמה קורהו מהלך רחב ולא היה לו לומר מהלך י' אמות אורך לפי שלענין בנין החליפות הוא רחב לפי שבנין החליפות מן הצפון לדרום ט"ו אמה ומן המזרח למערב אינו אלא י"א. ופתחיהם לצפון. פתחי הלשכות הללו לצפון, מלאתי, וזהו פי' של פתח הצפון הכתובה למעלה שם קיאר הדבור וכאן פירשו (זה שייך לרש"י מ"ב פסוק ב' בגמר הדבור למעלה וזהו פי' ר' שמעיה וכתב מדעתו, תוספות) : (רש"י)

מצודת דוד ולפני הלשכות וגו'. ר"ל הנכנס לאויר חלל העשרים שלפני הלשכות היה לו מהלך עשר אמות רחב בית החליפות לבוא אל עבר

הפנימית מהלשכות והלך שם דרך פרצה מאמה אחת רחב וזהו לפי שלא היה דרך לבוא בחלל עשרים האמה שבעבר הפנימי מהלשכות לא מחצר הפנימי כי לא היה שם מקום להיות פתח כי כותל מזרחי של בית החליפות נמשך עד המקצוע ושם היה חלונות להטמין הסכינים כמ"ש בקונטרס בנין הבית ולא היה מקום על פתח ולא מחצר החיצונה כי בית החליפות ועובי כותל חצר הפנימי סתמו כל רוחב חלל עשרים האמה ועוד נכנס אמה אחת בכותל הלשכות כמ"ש בקונטרס בנין הבית ובפאת המערב היה סותם מקום המיוחד לבשל ק"ק ולהיות דרך כניסה היה פרצה ברוחב אמה בסוף כותל חצר הפנימי שאצל כותל הלשכות ואורך הפרצה ההיא היתה מול האמה שנכנסה הכותל ההיא בכותל הלשכות ועוד אמה להלן ומשם היה פרצה רוחב אמה באורך חמש אמות כלפי המערב עד כלות הכותל ההיא המכסה עובי כותל בית החליפות וכאשר נראה בצורה ועיין בקונטרס בנין הבית וז"ש ולפני הלשכות ר"ל הנכנס לאויר החלל שלפני הלשכות היה לו מהלך עשר אמות רוחב לבוא אל עבר הפנימה מהלשכות חמשה בתוך הפרצה מול כותל מזרחי של בית החליפות וחמשה מול חלל בית החליפות וכותל המערבי והולך א"כ שם ברוחב דרך אמה של הפרצה : **ופתחיהם**. פתחי הלשכות ההם היו בעבר הצפוני מול רצפת חצר החיצונה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מהלך. ר"ל דרך ושביל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולפני הלשכות, עתה ברר כמה היה הפסק בין לשכות המאה ובין לשכת העשרים שכנגדו, אמר **שלפני לשכות המאה היה מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית**, היינו אל לשכת העשרים שהיה פתחם לצד פנים לדרום, ובאר עוד באיזה פתח נכנס מן לשכת העשרים אל לשכת המאה (אחר שפתח לשכת העשרים העקרי היה לדרום, ופתח לשכת המאה היה לצפון?) אמר שנכנס **דרך אמה אחת**, שהיה פתח צר מחזיק אמה ברוחב, פתוח בלשכות העשרים נגד לשכת המאה לצפון, ובלשכת המאה נגד לשכת העשרים לדרום שדרך שם יצא מלשכת העשרים ונכנס ללשכת המאה, **ופתחיהם לצפון** ר"ל ועיקר הפתח של לשכת המאה היה לצפון אל צד הרצפה, כי בצד דרום לא מקרי פתח כיון שלא היה רחב רק אמה : (מלבי"ם באור הענין)

ה] והלשכות העליונות קצרות כי-יוכלו אתיקים מיהנה
מיהתזותנות ומיהתכנות
בנין:

רש"י והלשכות. העליונות וגו' : (רש"י)

מצודת דוד והלשכות העליונות. הלשכות האלה שעמדו במעלה ההר כלפי המערב היו צרות ודחוסות מבפנים כי האתיקים שהיו מבפנים כמ"ש

למעלה הם מעטו מהן את החלל וחזר ופירש מן התחתונות ומן התיכונות מעטו בנין האתיקים את החלל אבל מן העליונות לא מעטו את החלל כי לא עלו שמה כי כבר נתחזק הבנין במה שהיו האתיקים בתחתונות ובתיכונות : (מצודת דוד)

מצודת ציון קצרות. מלשון קצר ר"ל צרות ודחוקות : **יכלו.** כמו יאכלו והוא ענין המעטה באויר החלל ובדרז"ל כמה לוחות אוכלות בארון (בי"ב יד) : **ומהתיכונות.** מהאמצעית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והלשכות העליונות קצרות, כבר בארנו שמן גג לשכת המאה נמשכו קירות בצד צפון אל גג לשכת הרצפה, ובצד דרום אל גג לשכת העשרים, בשני הצדדים בצד מזרח ובצד מערב, שעליהם בנו אתיקים (כנ"ל פסוק ג') ושם באר שהאתיקים היו משולשים שלש זה ע"ג זה בגובה, ומבואר כאן שגם הלשכות שעל גגיהם נבנו האתיקים היו ג"כ משולשות כמ"ש (בפסוק ו') **כי משולשות הנה,** ר"ל שהיו הלשכות שלש זו ע"ג זו בגובה, בין לשכת העשרים בין לשכת המאה, בין לשכת הרצפה, ועל גגי הלשכות הונחו הקורות שהיה רצפה להאתיקים, (כי האתיקים האלה לא הונחו ע"ג עמודים שכבר בארתי שהיו בונים לפעמים אתיקים בחצר ע"ג עמודים עומדים בגובה ומניחים קורות מעמוד לעמוד ועליהם מניחים רצפת האתיק, אבל פה הונחו הקורות על הקירות של הלשכות מצד זה ומצד זה), ולפי"ז היה מוכרח לקצר קיר הלשכה האמצעית מן קיר הלשכה התחתונה כדי שישאר שם מקום להניח עליו רצפת האתיק התחתון, למשל אם היו קירות הלשכה התחתונה ב' אמות עשו קירות הלשכות האמצעית רק אמה ומחצה ונשאר חצי אמה פנוי מכאן ומכאן שעליהם הניחו קורות רצפת האתיק הראשון, וכן היו מוכרחים לקצר קירות הלשכות העליונות עוד חצי אמה מכל צד שיונחו עליהם הקורות שיהיו רצפה להאתיק האמצעי, והיה עובי חומת הלשכות העליונה רק אמה אחת, והקורות שהיו רצפה לאתיק העליון הונחו על גגות הלשכה העליונה כי אתיק השלישי עלה בגובה על גג העליון של הלשכות, וז"ש **והלשכות העליונות קצרות,** שיערו הכתוב וסדרו, **והלשכות העליונות קצרות בנין מהתחתונות ומהתיכונות כי יוכלו אתיקים מהנה,** ר"ל שהבנין (ר"ל הקירות שבם נבנו הלשכות) של הלשכות העליונות היו קצרות מהבנין (היינו מהקירות) של לשכות התחתונות והתירונית, על ידי שהאתיקים אכלו ולקחו מן הבנין, שהבנין נתמעט מבחוץ להניח עליו ראשי קורות רצפת האתיקים, ועי"ז נתרחבו האתיקים כי כשיעור שנכנס בעובי החומה של הלשכות נתרחבו האתיקים, ועז"א שהם אכלו מהם, ודייק לומר **קצרות בנין,** שרק הבנין שהוא רוחב החומה נתקצרה בעוביה אבל הלשכה בעצמה בפנים לא נתקצרה עי"ז (וזה מובן ממילא שכמו שבנין הלשכות העליונות נתקצר מן התיכונות, שה"ה שבנין הלשכות התיכונות נתקצר מן בנין התחתונות, רק שדבר זה אינו חידוש ועיקר החידוש הוא שגם העליונות נתקצר בנינם, הגם שבעליונות היה יכול לבנות באופן שלא יתקצר הבנין, והוא שלא יניח ראשי קורות האתיק

האמצעי מצפון לדרום על קירות הלשכות רק יניח אותם ממזרח למערב על קירות האתיק עצמו מקיר המערבי לקיר המזרחי, ולכן הודיעני שגם האתיק השני הניח ראשי קורות על קירות הלשכות, שבזה הבנין חזק יותר, ועי"ז נתקצרו גם קירות הלשכות העליונות, וכ"ש קירות הלשכות התיכונות שלא היה אפשר להניח הקורות רק על קירות הלשכות) (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קצרות. שיעורו, קצרות בנין מהתחתונות, כי יאכלו אתיקים מהתחתונות (מלבי"ם באור המלות)

ו כִּי מִשְׁלֹשׁוֹת הַנֶּהָ וְאֵין לָהֶן עֲמוּדִים כְּעֲמוּדֵי הַזְּצָרוֹת עַל-
כֵּן נֶאֱצַל מִהַתְּחַתּוֹנוֹת וּמִהַתִּיכּוֹנוֹת מִהָאָרֶץ:

רש"י כי משולשות הנה וגו'. לא הבנתי בהם כלל. כי יוכלו אתיקים. כמו יאכלו אוכלים וממעטים באויר הלשכות : (רש"י)

מצודת דוד כי משולשות הנה. בא ליתן טעם למה היו אתיקים בפנים למעט החלל ואמר לפי שבנין הלשכות היו משולשות שלשה עליות זו עייג זו ולכן צריך לחזק הבנין : ואין להן וגו'. ר"ל אין תועלת להן בעמודים כלפי החוץ לבד כדרך עמודי החצירות כי לא יתחזקו באלה : על כן וכו'. ר"ל הואיל והיה הצורך לעשות עמודים גם בפנים לכן נלקח ונפרש מחלל לשכות התחתונות ומהתיכונות מהארץ ר"ל כלפי רצפת התיכונות מעטו האתיקים את החלל אבל לא כלפי התקרה כי האתיקים היו הולכים וכלים כלפי מעלה ולא הגיעו עד התקרה כי כבר נתחזק הבנין ועיין בצורה (מצודת דוד)

מצודת ציון נאצל. ענין הפרשה כמו אצלת לי ברכה (בראשית כז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי משולשת הנה, באר את הדבר, מפני שהאתיקים וכן הלשכות היו משולשות, ולכן היו בהם תחתונות ותיכונות ועליונות, ואין להם עמודים כעמודי החצרות באר הטעם שהוצרך להניח את הקורות על הקירות של הלשכות ולמה לא הניח קורות רצפת האתיקים על עמודים כדרך הרגיל באתיקים שבונים בחצרות שמעמידים עמודים וממשיכים קורות מעמוד לעמוד כנ"ל, עז"א שלא רצה להעמיד עמודים לצורך האתיקים, מפני שהעמודים ימעטו את רוחב הדרך שבין הלשכות, על כן נאצל מהתחתונות ומהתיכונות מהארץ ר"ל לכן נאצל ונגרע בכל פעם מן בנין הלשכה אל האתיק, ונלקח אליהם מן גג הלשכות התחתונות ומן גג הלשכות התיכונות, מהארץ שלהם היינו מהרצפה של האתיק התחתון, וגג הלשכה התיכונה היא הארץ והרצפה של האתיק התיכון,

ונאצל מהארץ מן הלשכה אל האתיק, שעליו הונחו קורות האתיקים
(מלבי"ם - באור המלות) : באור הענין

מלבי"ם - באור המלות נאצל. נפרש, המקום נפרש אל האתיקים : (מלבי"ם
באור המלות)

וְגֵדֶר וְגָדֵר אֲשֶׁר-לְחֹוֹץ לְעֵמֶת הַלְּשָׁכוֹת דֶּרֶךְ הַחֹצֵר הַחוּצוֹנָה
אֶל-פְּנֵי הַלְּשָׁכוֹת אֲרָכּוּ וְזַמְשִׁים אִמָּה:

רס"י וגדר אשר לחוץ וגו'. המפסיק זין הלשכות והחצר החיצונה של כל
מזרח : ארכו חמשים אמה. מן הלפון לדרום : (רס"י)

מצודת דוד וגדר וגו'. ר"ל כותל הנראה מחוץ שלפני הלשכות ולתוספת
ביאור אמר דרך חצר החיצונה ר"ל הפונה לחצר החיצונה אל פני
הלשכות למזרחן : ארכו. אורך הכותל ההוא הנראה מחוץ היה חמשים
אמה כי אמה אחת היתה נכסת מעין הרואה ע"י כותל חצר הפנימי כאשר
נראה בצורה והיא האמה שהפרצה אצלה כי באמת היה אורך הכותל
נ"א אמה כי מכותל חצר הפנימי עד כותל חצר החיצונה היה מאה אמה
והחלל ממנה עד הלשכות היה חמשים אמה א"כ נשארו חמשים על
הלשכות ועוד אמה אחת שהיתה נכסית בעובי כותל חצר הפנימי אבל
היתה נכסת מעין הרואה אבל בפאת המערב היה נראה באמת נ"א אמות
ועיין בקונטרס בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון וגדר. כותל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגדר אשר לחוץ, להבין הפסוקים האלה צריך
להקדים לך עוד הקדמה אחת, כבר התבאר שעשרים אמה חוץ לקיר
החצר הפנימי שנגד ההיכל והאולם נתקדשו בקדושת העזרה, ושם עמדו
לשכות העשרים המקודשות, וזה נמשך בארץ מאה אמה, של משך
האולם וההיכל וקה"ק, הנה גם חוץ לקיר של עזרת ישראל נתקדשו ג"כ
עשרים אמה שיהיה קדושתם כקדושת עזרה לשחוט ולאכול שם קה"ק
(בין צד צפון ובין צד דרום), דהא האולם שעמד בפתח שער הצפוני של
עזרת ישראל ושם היה משוך מן התאים ולחוץ, (כמ"ש מי כ"ח כ"ט), היה
רחוק מן השער י"ח אמה, (י"ב אמה רוחב התאים) (כנ"ל מ"ג י"ג) ושש
אמות משך האולם (כנ"ל מ' ח') וכבר כתבתי (מ' ל"ח) שגם שתי אמות
לפני האולם היו קדושים, הרי כי אמה, רק שבעשרים אמה שנתקדשו נגד
קיר החצר הפנימי שנגד הבנין והגזרה עמדו לשכות העשרים כנ"ל, אבל
בעשרים אמה שנתקדשו נגד קיר חצר הפנימי של עזרת ישראל שם לא
היו לשכות מקודשות דהא שם עמדו תאי השער שנמשכו באורך עד
ארבעים אמה מן השער (כנ"ל מ' ט"ו), וכדי שיהיה שם הבדל והפרש בין

המקודש להבלתי מקודש עשו שם גדר שנקרא לקמן (פסוק י"ב) בשם גדרת הגינה כי גדר זה היה מגין בפני הקדשים שלא יפסלו ביוצא, שעד הגדר היה קדוש וחוץ מן הגדר בלתי קדוש, וגדר זה נמשך חמשים אמה, שהוא מן חצי השער הצפוני של עזרת ישראל עד סוף עזרת ישראל נגד התחלת כותל האולם, וכמו שבחצר שלפני הבינון והגזרה עמדו לשכות המאה שרחבם חמישים אמה לפני לשכות העשרים המקודשות, והיה דרך עשר אמה בין לשכות העשרים המקודשות, ובין לשכות המאה הבלתי מקודשות, ונכנסו מן לשכות העשרים אל לשכות המאה דרך פתח אמה אחת שהיתה בהתחלת הלשכות במזרח (כנ"ל פסוק א'), כן היה גם בחצר שלפני עזרת ישראל ג"כ לשכות שרחבם חמשים אמה כתבנית לשכות המאה, רק שלשכות המאה היה ארכם מאה אמה ולשכות אלה שבחצר החיצונה שלפני עזרת ישראל היה ארכם ורחבם חמשים אמה, והיה ג"כ מהלך עשר אמות הפסק בין הגדר המקודש בין לשכות החמשים, ובהתחלת הגדר במזרח, נכנסו ג"כ דרך פתח אמה אחת אל הלשכות החמשים, כי עקר פתחם היה פתוח לצד צפון כמו לשכות המאה (כנ"ל פסוק ד'), וז"ש **וגדר אשר לחוץ לעומת הלשכות**, היינו לשכות החמשים אמה שעמדו בחצר החיצונה שנגד עזרת ישראל **דרך החצר החיצונה אל פני הלשכות** ששם היה הדרך שיצאו מן פתח החצר הפנימי אל החצר החיצונה והגיע אל פתח אמה אחת שהיה בראש הלשכות בקרן דרומית מזרחית (לכן אמר פני הלשכות ר"ל בצד שאצל המזרח שהמזרח נקרא פנים) **ארכו חמשים אמה**, גדר זה נמשך בארך חמשים אמה מנגד התחלת פני הלשכות עד נגד סופם בצד מערב: (מלבי"ם באור הענין)

ח **כי-אָרְךָ הַלְשָׁכוֹת אֲשֶׁר לְחוּצַת הַחוּצוֹנָה זְמוּשִׁים אִמָּה וְהָנָה עַל-פְּנֵי הַהֵיכָל יֵאָמֵר**

כ"י כי אורך הלשכות. מן הצפון לדרום חמשים אמה : והנה על פני ההיכל. מן המזרח למערב כנגד האולם וההיכל ובית הכפרת והתאים ק' אמה

מצודת דוד כי אורך וכו'. בזה יתן טעם למה לא היה נראה כל אורך הכותל ואמר כי בנין הלשכות הנראה לחצר החיצונה היה חמשים אמה כי כותל חצר הפנימי כסה אמה אחת מעין הרואה (ולפי שאמר מלת אורך על הכותל לכן אמר כן גם על בנין הלשכות עם כי היה צודק עליו לשון רוחב) : **והנה על פני ההיכל**. ר"ל והנה הם עמדו לפני ההיכל באורך מאה אמה כמדת ההיכל כי מלת היכל כולל ההיכל והאולם ובית קה"ק והצלע מאחוריו וכותל הצלע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי ארך, מפרש כי הלשכות האלה הגם שנדמו ללשכת

המאה ברחבם שכולם היה רחבם חמשים אמה בשוה, בכ"ז היה הבדל ביניהם בארכם, **כי ארך הלשכות אשר לחצר החיצונה** (היינו החצר שעומד נגד עזרת ישראל) היו ארכם רק **חמשים אמה, והנה על פני ההיכל** ר"ל אבל הלשכות שרחבם חמשים שעמדו בחצר החיצונה שעל פני ההיכל היה ארכם **מאה אמה, ואחר שארך הלשכות שנגד עזרת ישראל היה רק חמשים אמה היה הגדר ג"כ רק חמשים אמה**: (מלבי"ם באור הענין)

[ט] (ומתוזתה) (לשכות) ומתוזת הלשכות האלה (המבוא) המביא מהקדמים בבאו להנה מהחצר הזו צנה:

רפ"י ומתחת הלשכות האלה. איני יודע אם צא ללמד שהיה להם מחילות מתחתיהם או צא ללמד שהיו לשכות צמזרח החצר ולפי שההר הולך ומשפיע לכל המזרח קורא לו ומתחת הלשכות האלה שאלו בגובהו ואלו צפולו וכן הוא אומר וצפולו של חצר אל המבוא אשר מהקדים צבואו להנה מהחצר החיצונה : (רפ"י)

מצודת דוד ומתחת הלשכות האלה. ר"ל בשפולי ההר כלפי המזרח אל הלשכות האלה שעמדו שם הנה דרך ביאה להן היה מעבר המזרח כשבא להן מחצר החיצונה כי כמו שעמדו לשכות במעלה ההר מול המסיבות מזה ומזה כן עמדו לשכות בשפולי ההר מזה ומזה והיו כמדות לשכות העליונות ועמדו חמשים אמה מרוחקים מכותלי חצר החיצונה ורוחב הלשכות היו נבלעות אמה אחת בעובי כותל חצר הפנימי במשך י"א אמות ובאורך היו נבלעות חצי אמה בעובי כותל תאי המזרחי שבעבר השער מזה ומזה ומהם עד כותל המזרחי מחצר החיצונה היה י"א אמות ועיין בקונטרס בנין הבית ובצורה וז"ש המביא מהקדים וגו' ר"ל כשבאים אליהן מהחצר החיצונה היה דרך ביאה מן המזרח באותן י"א אמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון המביא. מלי ביאה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומתחת הלשכות, הנה כבר באר שמי שיצא מעזרת ישראל (דרך האולם) והלך מדרום לצפון אל לשכת הני היה נכנס דרך אמה א' שהיה פתוח בראש הגדר מזה ובראש לשכת הני מזה ונכנס אל לשכת הני, ושם היה כנגדו פתח לשכת חמשים בצד צפון שיצא משם אל החצר החיצונה לפני הרצפה והלשכות שעמדו אצל קיר הצפוני (כמו שהיו ג"כ בחצר החיצונה שלפני הבנין והגזרה (כנ"ל פסוק ד') ועתה באר שמי שבא ממזרח למערב, שנכנס בשער המזרחי של החצר החיצונה והולך למערב, היה הדרך אל הלשכות האלה **מתחת הלשכות,** ר"ל מצד מזרח

ששם היו במורד ההר (כי ההר הוגבה ועלה בצד מערב) והיה הדרך המביא מהקדים הולך מן מורד ההר שתחת הלשכות, ר"ל מצד מזרח, כשבא להנה מהחצר החיצונה, כי הדרך המביא אל הלשכות מהחצר הפנימי היה ברוחב הגדר (כמ"ש בפ' ז') אבל הדרך ממזרח מהחצר החיצונה היה מן החצר שהיה מתחת ללשת החמשים משם עלה ממזרח למערב עד שהגיע אל דרך העשר אמות שהיו בין הגדר ובין לשכת החמשים ובדרך זה עלה למערב: (מלבי"ם באור הענין)

ב בְּרוּחַב הַגֶּדֶר הַחוּצָה הַקְּדִים אֶל-פְּנֵי הַגְּזֵרָה וְאֶל-פְּנֵי הַבְּנִין לְשָׁכוֹת:

כ"י ברחב גדר החצר וגו'. הבא מן הקדים של חצר החיצונה וסובב אל האפון דרך מקצוע לפונת מזרחית של חומות הפנימית מצחוץ לבא לאותן הלשכות שבאפון מולא על פני גדר החצר כותל מזרח של חצר הפנימית שהיא מערבית לחיצונית כנגד הגזרה והבנין שבפנימית לשכות סמוכות לאותו הכותל ועומדי' בחיצונה מאלתי : (כ"י)

מצודת דוד ברחב גדר החצר. ר"ל ההולך ברחב גדר החצר בפאת המזרח מוצא הלשכות ההן משוכות מהגדר למערב כלפי הגזרה והבנין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ברחב גדר החצר דרך הקדים, ר"ל ובכל זה לא היה אפשר שיגיע בלכתו מן המזרח אל המערב רק ברוחב גדר החצר, וזה יתבאר לך אם תזכור מה שכתבתי בפסוק א' שהחלל שהיה מן קיר החצר החיצוני עד קיר החצר הפנימי שנגד האולם וההיכל היה קי"ג אמה, והיה עודף י"ג אמה על חלל החצר החיצונה שנגד עזרת ישראל, כי הקיר של עזרת ישראל היה בולט י"ג אמה לתוך החצר החיצונה יותר מן הקיר של החצר הפנימי שנגד האולם וההיכל עי"ש, וא"כ העשרים אמה שנתקדשו לפני קיר החצר הפנימי עזרת ישראל, היו משוכים לתוך החצר החיצונה יותר מן העשרים אמה שנתקדשו נגד הקיר של חצר הפנימי שנגד האולם וההיכל, וכן הדרך עשר אמות ולשכת החמשים שלפניהם היו משוכים אל החצר החיצונה י"ג אמה מן הדרך של עשר אמה ולשכת המאה שלפניהם, בחצר שנגד האולם וההיכל, וא"כ כשהלך בדרך זה של העשר אמות שבין הגדר ובין לשכת החמשים ממזרח למערב והגיע אל סוף החמשים פגע שם בלשכת המאה שסתמו את הדרך, כי לשכת המאה התחילו י"ג אמה לפנים לצד ההיכל. והרי נסתם הדרך לפניו ע"י קיר המזרחי של לשכת המאה שסותם צד מערב של הדרך, ולשכת החמשים סותמים צד צפונה, והגדר סותם צד דרומה, ועי"כ היו מוכרחים לפתוח פתח בסוף הגדר שדרך פתח זה יכנס אל הגדר ובצד שני

של הגדר המקודש ילך לצד מערב אל הדרך עשר אמות שבין לשכת המאה ובין לשכת העשרים, (ובודאי היה תנאי על מקום פתח זה שלא יהיה מקודש כאמה אחת שיוכל ללכת דרך שם גם מי שאין לו ליכנס למקומות שנתקדשו), וז"ש **ברוחב גדר החצר דרך הקדים** ר"ל מי שבא מדרך הקדים והולך ממזרח למערב ורוצה לילך מן צד המזרח **אל פני הגזרה ואל פני הבנין** לצד המערב במקום **הלשכות** להגיע אל דרך העשרה שהולך בחצר שעל פני הגזרה בין לשכת העשרים ובין לשכת המאה לא היה יכול להגיע לשם ביושר רק בשילך אל דרום אל הפתח שהיה בסוף החמישים אמה ברוחב גדר החצר אצל כותל לשכת המאה שלשם נסתיים הגדר ושם היה פתח פתוח ונכנס אל תוך הגדר ומשם הגיע אל פני הגזרה והבנין בין הלשכות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אל פני וכו' לשכות**, שיעורו אל לשכות אל פני הגזרה
(מלבי"ם) באור המלות

[יא] וְדֶרֶךְ לְפָנֵיהֶם כְּמֵרְאָה הַלְשָׁכוֹת אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן כְּאֶרְכָן
כֵּן רְזוּבָן וְכָל מוֹצְאֵיהֶן וְכַפְתּוֹזֵיהֶן :

רס"י ודרך לפניהם. לפני לשכות הללו יש דרך רחב אויר בחצר (החיצונית) חמשים אמה כמראה דרך הלשכות אשר צלד הצפון הכתובות למעלה : כארכן. של לשכות הצפון ארכן של אלו וכן רחבן : וכל מוצאיהן. כמוצא לשכות הצפון : וכמשפטיהן וכפתחיהן. של לשכות הצפון : (רס"י)

מצודת דוד ודרך לפניהם. לפני הלשכות הללו היה דרך רוחב חלל חמשים אמה עד כתלי החצר החיצונית כמראה דרך הלשכות אשר עמדו במעלה ההר בפאת צפון (ולפי שזכר למעלה פאת צפון אמר דרך הצפון) : **כארכן כן רחבן**. הוא מקרא קצר ויובן מעצמו שר"ל כארכן של העליונות כן ארכן של אלו וכרחבן כן רחבן : **וכל מוצאיהן**. ר"ל וכן היו שווה בתמונה במקום מוצא שלהן הם הפתחים : **וכמשפטיהן**. כמשפט גובהן ותמונתן של העליונים כן היו משפט אלו : **וכפתחיהן**. ר"ל כמספר פתחיהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ודרך, ויען שעדן לא שמענו שגם בין לשכת החמשים ובין הגדר היה ג"כ דרך עשר אמות שדרך שם הלך ממזרח למערב, לכן אמר שהיה דרך לפנייהם היינו לפני לשכות החמשים **כמראה הלשכות אשר דרך הצפון**, כמו הדרך שהיה בין לשכת המאה ובין לשכת הכ"י ששם נקרא הדרך בשם דרך הצפון, כי היה בצפון של לשכת העשרים שהם שם עקר כי היו קודש, כי אחר שלשכות הני' נדמו בכל דבר אל לשכת המאה נדמו גם בהדרך שלפניהם שהיו רחבם עשר אמות, ולא היה הבדל ביניהם

רק מה **שכארכן כן רחבם**. שהיו ארכם חמשים כרחבם, מה שלשכת המאה היה ארכם כפל מרחבם, אבל ביתר הדברים נדמו **בכל מוצאיהן** שגם ללשכת החמשים היה דרך אמה אחת בראש המזרח נגד דרך אמה של הגדר לצאת משם אל דרך העשר אמות שבינתים, **וכמשפטיהם** שהיו תבניתם והלכתם שוה שהיו חול **וכפתחיהם** שגם הם היו עקר פתחם בצד צפון כמו לשכת המאה, כנ"ל (פסוק ד'): (מלבי"ם באור הענין)

**[יב] וכפתוני הלשכות אשר הדרך הדרום פתחו בראש הדרך
דרך בפני הגדרת הגינה הדרך הקדים בבואן:**

רפ"י וכפתחי הלשכות אשר דרך הדרום. פתחי לשכות הקדים שאף בדרו' היו לשכות מוזבלות מן התאים הדרומיים עשרים אמה כמו שאמור למעלה ובין הלשכות רוחב כ' אמה מבית לבית סביב סביב : פתח בראש דרך. פתח היה להם ללשכות הקדים בראש דרך והדרך היה בפני הגדרת הגינה ת"י דוכן ליואי ולשון גדרת הגינה בנין גדר אצנים עשוי צמעלות שהיו נוגנים ושרים עליו : דרך הקדים. שהדוכן היה במזרח כדכתיב בדברי הימים צפרקת ותשלם והלויים המשוררים לכולם לאסף להימן לידותון וגו' עומדים מזרח למזבח : (רפ"י)

מצודת דוד וכפתחי הלשכות וגו'. ר"ל מקום פתחי הלשכות הדרומית שבשפולי ההר היה דומה למקום פתחי הלשכות הדרומי שבמעלה ההר כי גם במעלה ההר היו לשכות בפאת הדרום וכמ"ש ובין הלשכות וגו' סביב (לעיל מא) ופתחי לשכות הצפון פנו לצפון ופתחי לשכות הדרום פנו לדרום כאשר בעליונות כן בתחתונות : **פתח בראש דרך**. ר"ל אולם להלשכות התחתונות היה עוד פתח נוסף עמדה בראש דרך וחוזר ומפרש דרך בפני הגדרת הגינה ר"ל הדרך שהיה בפני הדוכן למזרחו והוסיף לבאר ולומר דרך הקדים בבואן ר"ל כשיבואו אל הדוכן מפאת קדים בראש הדרך ההיא עמדו הפתחים מזה ומזה כי הדוכן עמד בהתחלת עזרת כהנים וכל עזרת ישראל יחשב לדרך אל הדוכן וא"כ התחלת העזרה היא ראש הדרך ושם עמדו הפתחים מזה ומזה פתוחים מהלשכות אל העזרה כי חמש אמות המזרחיות מחצר הפנימי היו מול הלשכות ושם היו הפתחים עיין בקונטרס בנין הבית ובצורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הגדרת הגינה. ת"י דוכן ליואי ולשון גדרת הגינה ר"ל בנין גדר הגון וראוי ולשון הגון הוא ידוע בדרז"ל, או יתכן שהוא מלי נגון ור"ל מקום שהלויים עומדים ומנגנים בשיר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכפתחי הלשכות, ר"ל וכל מה שהיה בצד צפון של החצר החיצונה (כי כל מה שראה עד הנה היה בצד צפון), כן היה בצד **דרום**, הן הלשכות הנזכר עד הנה, והן הפתחים שלהם, שגם בצד דרום היה **פתח בראש דרך**, שמי שיצא מן העזרה ולחוץ לצד דרום, יצא מן העזרה אל הגדר ושם היה פתח בראש הדרך, הוא פתח אמה אחת שנכנס דרך שם אל לשכת החמשים כנ"ל (פסוק ז'), ובו היה הולך מצפון לדרום, וכן היה **דרך בפני הגדרת הגינה**, לצד מערב בכלות הגדר היה שם פתח שיכנס אל הגדר להולך בדרך שלפני הלשכה ממזרח למערב כנ"ל פסוק הקודם, וז"ש **דרך הקדים בבואן**, שזה היה למי שבא ממזרח למערב ורוצה לילך בדרך העשר אמות שלפני הגדר אל דרך העשר אמות שלפני לשכת העשרים שבצד מערב כנ"ל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הגדרת הגינה. שרשו גנן, ובא הנח תחת הדגש, ר"ל המגין בפני הקדשים (מלבי"ם באור המלות)

ויאמר אלי לשכות הצפון לשכות הדרום אשר אל-פני הגזרה הגדה | לשכות הקדש אשר יאכלו-שם הכהנים אשר-קרובים ליהודה קדשי הקדשים שם יזיזו | קדשי הקדשים והמנוזה והזוטאת והאשם כי המקום קדש:

מצודת דוד ויאמר אלי. המלאך הדובר בי : **לשכות הצפון וגו'**. שעמדו ממעל ההר ומתחת : **אל פני הגזרה**. גם הלשכות אשר מתחת יקראו על פני הגזרה כי היו נמשכות מן הכותל י"א אמה כלפי המערב לצד הבית : **הנה לשכות הקדש**. מקודשות בקדושת העזרה : **אשר קרובים לה'**. הם בני צדוק כמ"ש והכהנים הלויים בני צדוק וכו' המה יקרבו אלי לשרתני (לקמן מד) : **שם יניחו**. ר"ל שם יניחו קדשי הקדשים לאכלם שמה ועל זבחי שלמי צבור יאמר שגם הם נאכלים במקום המנחה וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי הודיע לו מה ישמשו הלשכות הכי אשר נתקדשו בקדושת עזרה, א"ל שלשכות הצפון ולשכות הדרום אשר אל פני הגזרה. היינו לשכות העשרים שפתחן אל הגזרה, לאפוקי הלשכות המאה ולשכות הני שהם חול, הנה לשכות הקדש אשר יאכלו שם הכהנים שנתקדשו לאכילת קדשי קדשים, אשר קרובים לה' כי יבואר (לקמן סי' מ"ד) שרק הכהנים מבני צדוק שלא עבדו ע"ז יהיו כשרים לעבודה וכן רק הם לבדם יאכלו הקדשים שכל מי שאינו ראוי לעבוד אינו ראוי לאכול חוץ מבע"מ (כמ"ש הרמב"ם פ"י מה' מעה"ק ה"ב) וז"ש רק הקרובים לה' יאכלו קה"ק, וכן שם יניחו קה"ק שהם עולה ושלמי צבור וכן מנחה וחטאת ואשם שהם ג"כ קה"ק: (מלבי"ם באור הענין)

[נד] בְּבֹאֵם הַכְּהֹנִים וְלֹא-יֵצְאוּ מִהַקֹּדֶשׁ אֶל-הַזֹּזֵצֶר הַזֹּזֵצוֹנָה וְשָׁם יִזְיוּוּ בְּגֵדֵיהֶם אֲשֶׁר-יִשְׁרְתוּ בָהֶן כִּי-קֹדֶשׁ הִנֵּה (יִלְבְּשׁוּ) וְלִבְשׁוֹ בְּגָדִים אֲזוּרִים וְקָרְבוּ אֶל-אֲשֶׁר לָעֵם:

רש"י צבואם הכהנים וגו'. צבואם לאותן לשכות לאכול : ולא יצאו. מהן שהן קודש : אל החצר החיצונה. צבגדי קודש שעליהם : ושם יניחו בגדיהם וגו'. וקרבו אל חצר לעם. ויגשו ליגע צבגדי העם אם יראו חבל צבגדי כהונה לא יגעו אל העם שיש בהן מעלות טהרה וצבגדי החול מדרס להם : (רש"י)

מצודת דוד בבואם הכהנים. כאשר יבואו הכהנים לאכול קדשים בהלשכות מלובשים בגדי כהונה : **ולא יצאו.** מהקודש בבגדי כהונה אל החצר החיצונה היא עזרת ישראל שהיא חיצונה לעזרת כהנים : **ושם.** אבל שם בהלשכות יניחו בגדי הכהונה אשר עבדו בהן את העבודה וכמו שנאמר יפשטו את בגדיהם וכו' והניחו אותם בלשכות הקודש (לקי מד) : **כי קדש הנה.** ואין ראוי לגעת בהן אל בגדי חול וכשיבואו עמהן לעזרת אנשים פן יגעו בהן בבגדי חול מה שהעם מלובשין בהן : **בגדים אחרים.** ר"ל בגדי חול : **וקרבו.** ואז יכולים לגעת בהן אל הבגדים אשר לעם ויכולים לבוא לעזרת אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולא יצאו. הוי"ו יתירה : **ושם.** הוי"ו היא במקום אבל : **ישרתו.** ענין עבודה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בבואם, וכן ישמשו הלשכות האלה לענין ביאת הכהנים וצאתם, ומפרש כדי שלא יצאו תיכף מן הקדש שהוא החצר הפנימית אל החצר החיצונה, לכן עשו הלשכות אמצעי ביניהם ששם יניחו בגדיהם וילבשו בגדי חול ויקרבו אל המקומות המיוחדים להעם, דהיינו חוץ ממקום המקודש, ומובן שכן בבואם ילבשו שם את הבגדים שהניחו שם בצאתם : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְכֹלֶה אֶת-מִדּוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְהוֹצִיאֲנִי דְרָךְ הַשְּׂעִיר אֲשֶׁר פָּנָיו דְרָךְ הַקָּדָיִם וּמִדָּרוֹ סָבִיב | סָבִיב:

רש"י ומלדו סביב סביב. לכל היקף הר הבית מצחוץ : (רש"י)

מצודת דוד ו**כלה**. המלאך הדובר בי השלים למדוד את מדות הבית הפנימי הם החצרות והלשכות כי הכל היה לתשלומי הבית הפנימי שהוא ההיכל : **דרך השער**. הוא שער הר הבית המזרחי : **ומדדו**. את ההיקף של הר הבית : **מצודת דוד** :

מצודת ציון ו**כלה**. ענין השלמה : **מצודת ציון** :

מלבי"ם - באור הענין ו**כלה**, אחר שכלה מדות הבית הפנימי, הוציאני דרך הגדר הנזכר (פסוק ז', י"ב) **דרך שער המזרחי** אל החומה שסביב הר הבית, ומדד את החומה **סביב** ר"ל שמדדה מבחוץ : (מלבי"ם באור הענין)

טז **מִדְדַד רֵוּחַ הַקָּדִים בְּקֶנֶת הַמִּזְבֵּחַ וְזָמַשׁ - (אֲמוֹת) בְּמֵאוֹת קָנָיִם בְּקֶנֶת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב :**

מצודת דוד **בקנה המדה**. ובה שש אמות גדולות : **סביב**. ר"ל מהקצה אל הקצה : **מצודת דוד** :

מלבי"ם - באור הענין **מדד רוח הקדים**, התחיל למדוד רוח מזרח ששם עמד, ומדד מן הדרום אל הצפון : (מלבי"ם באור הענין)

יז **מִדְדַד רֵוּחַ הַצָּפוֹן וְזָמַשׁ - בְּמֵאוֹת קָנָיִם בְּקֶנֶת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב :**

מלבי"ם - באור הענין **מדד אח"כ מדד רוח צפונית** ממזרח למערב : (מלבי"ם באור הענין)

יח **אֵת רֵוּחַ הַדָּרוֹם מִדְדַד וְזָמַשׁ - בְּמֵאוֹת קָנָיִם בְּקֶנֶת הַמִּזְבֵּחַ :**

מלבי"ם - באור הענין **את רוח הדרום מדד**, כי היה לו למדוד רוח מערב, והוא עבר רוח מערב בלא מדידה רק את רוח הדרום מדד, ומזה נראה כי כמו שבחומה של עזרת נשים הי' רוח צפונית ודרומית ומזרחית שוים בשעריהם ובניי התאים והאולמות, ורוח מערב משונה מהם, ועיי"כ לא נזכר מדידת חומה מערבית של עזרת נשים, כן בהר הבית היה רוח מערב משונה בשעריו ובניינו, והנביא כשמדד מדד גם יתר עניני החומה ההוא הגם שלא זכר רק האורך, ולכן עבר צד מערב ומדד רוח דרום, לראות אם שוה בכל משפטיו לרוח צפון, וכשגמר מדידת רוח דרום, אז : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] סָבַב אֶל-רוּחוֹ הַיָּם מְרֹד זְזִימֵשׁ-מֵאוֹת קָנָיִם בְּקִלְתָּה הַבְּרָחָה:

מצודת דוד **סבב**. המלאך פנה אל רוח הים ומדד וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **סביב אל רוח הים**, ר"ל לא חזר לאחוריו מדרום למערב, רק סבב רוח מזרחית וצפונית עד שבא שנית למערב, ומדד רוח מערב מצפון לדרום : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְרֹדוֹ זְזִימָה לוֹ סָבִיב | סָבִיב אֶרֶץ זְזִימֵשׁ
מֵאוֹת וְרוּזָב זְזִימֵשׁ מֵאוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְזוּלָה:

רש"י **לארבע רוחות מדדו**. שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה שהקנה שש אמה וזהו שייסד הקלירי (צקדוסתא דיום שני של סוכות) דוד ינטה קו שלשת אלפי אמות קצובה על שלשת אלפי אמות והיא שלשים וששה כמדה הראשונה שהיה הר הבית ה' מאות אמה על ה' מאות אמה חלוק שלשת אלפי על שלשת אלפים לרצועות של ה' מאות אמות שתי וערב ותמלא שם שלשים וששה רבעים של חמש מאות על חמש מאות ועל כן אמר הפייט (שם צקדוסתא) ל"ו כמו שהיתה מתכפלת, מלאתי : חומה לו. להר הבית : סביב. חמש מאות. שתי וערב זו חומת החיל המקפת כל ההר : להבדיל. את העם בין קודש שלפניו לחול שבחוץ, מלאתי גמר כל מדה (סא"א) :

מצודת דוד **חומה לו**. אל הר הבית היה לו חומה מסביב : **אורך וגו'**. בא לומר שבמדה הזו נכלל עובי החומה : **להבדיל**. החומה עשויה להיות מחיצה מבלת בין הקדש הפנימה לה ובין החול החוצה לה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **להבדיל**. ענין הפסק והפרשה : **לחול**. מלי חולין והוא הפוך הקדש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לארבע רוחות מדדו**, שהחומה סבבה כל הדי רוחות והיה האורך חמש מאות קנים שהם ג' אלפים אמה, ולפי"ז נמצא בו ל"ו רצועות של ת"ק על ת"ק של מדת הר הבית הראשון, והיה בו ת"ק על ת"ק לישראל, ול"ה פעמים ת"ק על ת"ק לשבעים אומות לשני אומות ת"ק על ת"ק, וישראל בן הבכור יקחו פי שנים להם לבדם ת"ק על ת"ק : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל

פרק-מג

[א] ויֹולֶכְנִי אֶל-הַשָּׁעַר שֶׁעַר אֲשֶׁר פְּנֵה הַרְרָה הַקְּדִים:

רס"י חזר והכניסני לשער הקדים וראיתי הכבוד יורד לעזרה :
(רס"י)

מצודת דוד אל השער. הוא שער הר הבית : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויוליכני, מן רוח מערב הוליד אותנו אל השער הידוע שהוא השער שבו נכנס בפעם הראשון, ומפרש שער אשר פונה דרך הקדים שהיוצא ממנו פניו למזרח : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] והִנֵּה כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקְּדִים וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ וְהָאִירָה מְכַבְּדוֹ:

מצודת דוד כקול מים רבים. מדמה קול השכינה לקול המים להסביר את האוזן כפי שהורגלה : והארץ האירה מכבודו. מזיו השכינה נתמלאה הארץ אורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון האירה. מלשון אורה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה כבוד אלהי ישראל, ראה התגלות ה' בכבודו מצד שהוא אלהי ישראל, ששם זה מורה על הקשר שי"ל עם ישראל ועל ההשגחה הפרטיית הדבקה עמהם להנהיגם בהנהגת נסיית, ר"ל שראה שיחזור שכינתו עליהם וינוסס נס ליראיו, וכתב הרי"א שבא מדרך הקדים כי צד המזרח יתן אומר ודברים על כח ה' ויכלתו, מצד התנועה המזרחית אשר הגלגל היומי מניע כל צבא השמים ממזרח למערב הפך תנועתם העצמית ממערב למזרח, וכמ"ש חז"ל אלמלא קול גלגל חמה נשמע קול המונה של עיר שקול הגלגל ישתיק קול המון עיר המכחישים מציאות ה' כמ"ש בעק"י, וקולו ר"ל ואז נתגלה השגחתו לכל, אם לשמע אזן כי קולו כקול מים רבים שהוא כל מי המציאות המשמיעים קול כי אדיר במרום ה', אם מצד ראות העין כי הארץ האירה מכבודו ע"י התגלות השכינה וכבוד ה' לחוזים ונביאים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות האירה. פעל יוצא, שמן אור הכבוד שהתלבש עליה נעשית כדבר מאיר להאיר לשמים, כענין אשר תנה הודך על השמים כמו שפרשתי שם (מלבי"ם באור המלות)

ג וְכַמְרָאָה הַמְרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי כַמְרָאָה אֲשֶׁר-רָאִיתִי בְּבָאִי לְשׂוֹזֹת אֶת-הָעִיר וּבְמַרְאֹת כַמְרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל-נְהַר-כְּבָר וְאֶפְלָל אֶל-פְּנֵי:

כ"י וכמראה המראה. תשע מראות כתובין במקרא זה ומתוכן היו רואין הנביאים חוץ ממשה רבינו שהיה רואה מתוך מראה אחת לפיכך איספקלריא שלו מאירה ורואה ממך וזהו פייסד הפייט (קס בסילוק) מחזות המלוחלחות בתשע מחזות: כבואי לשחת את העיר. בפרשת והתוית תיו (לעיל ט') שנאמר קס קרבו פקודות העיר וקס פירש את דוגמת מרכבה (כ"י):

מצודת דוד וכמראה המראה וגו'. כמראה וגו'. ר"ל כמראה המראה אשר ראיתי עתה היתה כמראה אשר ראיתי בבואי לנבאוח על השחתת העיר הוא מ"ש קרבו פקודות העיר וכו' (לעיל ט) כי אז ראה מראה השכינה כמ"ש שם בענין: **מראות**. גם ראיתי עתה מראות כמו המראה אשר ראיתי על נהר כבר הוא המראה האמורה בתחלת הספר: **ואפול אל פני**. להשתחות לה' (מצודת דוד):

מצודת ציון וכמראה וגו'. כמראה. שני כפ"י הדמיון יורה על דמיון גמור וכן כעם ככהן (ישעיה כד): **אל נהר**. על נהר: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכמראה המראה, הנה יחזקאל ראה את המרכבה בגי מיני מראות המתיחסות לגי מיני הנהגות, **א**. מראות המרכבה שראה בבואו לשחת העיר, שאז יצא בחמה להחריב ולהשחית, **ב**. מראות המרכבה שראה בפעם הראשון על נהר כבר, ששם ראהו כיוצא ממקומו ללכת עם הגולים לארבע רוחות השמים, והגם שזה יעשה מצד רחמיו וחסדיו אשר ישמור אותם שלא יתמו בגלותם בכ"ז כל ימי הגלות ינהיג באמצעות שרי מעלה שהשכינה מתלבשת בשר של האומה שישראל נתונים תחתיו, **ג**. המרכבה שראה במחזה ההוא שהראהו בנין בית העתיד, שראה הנהגת ה' בעת ישיב שכינתו לציון, שאז ינהוג הנהגה גבוה נסיית מופלאות, ויספר כי עתה בבואו שנית אל שער הקדים ראה את המרכבה בגי מראות אלה המתחלפות, כי הודיעו לו שאחרי שיבנה המקדש בבית שני ישוב שנית להחריבו בעונות ישראל ומצד זה ראה את

המראה שראה בבואו לשחת את העיר, ועוד הראהו שאח"כ יגלו ישראל שנית ויפוזרו בדי רוחות השמים וה' יצא עמהם במרכבתו אל הגולה לשמרם, וע"ז ראה מראות המרכבה שראה על נהר כבר, עוד הראהו שאח"כ ישוב אל המקדש השלישי אשר בו ישכון כל ימי עולם, וראה תבנית המרכבה במחזה הנהגה הפלאיית, וכבר בארתי (מ"א כ"א) מ"ש לפני הקדש המראה כמראה, היינו לפני הקדש נדמו לו אז כמראות הצובאות, אשר במראה ההוא נחקק המראה כמו במראה ואספקלריא. ובאר הדבר כי התגלות מרכבת ה' במקדש הקטן ידמה אל התגלות מרכבת ה' והנהגתו במקדש הגדול שהוא העולם אשר ברא שהוא דמות כבודו, וכן מרכבת ה' בעולם הגדול תדמה אל מרכבת ה' אשר תשכון בעולם הקטן, שהוא האדם הנעשה בצלמו כדמותו, שהיחוס אשר בין האלהות השוכן באדם במקדש הלב והרוח והנפש תוך לבוש הגוי, היא עצמה היחוס והערך שבו תשכון האלהות במקדש גדול שהוא האדם הגדול, שהוא כלל המציאות אשר ברא לכבודו. והמקדש אשר ראה יחזקאל בנוי בהר ה', הוא המראה והאספקלריא שבו התראו שני הצורות הגדולות האלה, צורת העולם הגדול והקטן, ושכינת ה' המתלבשת בעולם ובנפש, וכמי שהמסתכל במראה רואה צורת פניו, כן הסתכל במראה המקדש צורת המרכבה השוכנת בעולם הגדול, ומרכבת ה' השוכנת בנפשו אשר ראה במחזה, ועל המרכבה שראה בפני הקדש אמר **וכמראה אשר ראיתי**, ר"ל אשר ראיתי עתה בבית השלישי שהיא המרכבה השלישית שראה במחזה. ואמר **כמראה המראה** ר"ל כמראה שראה במראה (שפיגול"ל) היינו במראות הצובאות שהוא פני הקדש, שראה את המרכבה בענין שהאלהות תתגלה בכח נשגב ומשל ממשל רב, וכן ראיתי **כמראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר**, שאז נראתה המרכבה בענין מורה על ההשחתה, וזה סימן על חורבן בית שני. וגם ראיתי **מראות** אחרות המורים על הטלטול וגלות השכינה עם ישראל, שזה מורה על הגלות האחרון, **כמראה אשר ראיתי על נהר כבר**, וכבר בארתי למעלה כי במראה המרכבה הראשונה השיג ההנהגה ע"י החיות ועולם המלאכים, ובמראה השניה השיג ההנהגה שע"י השרפים ועולם הכסא, ובמראה השלישית שראה את העתיד השיג ההנהגה על ידי האלהות בעולם האצילות. **ואפל על פני**, כי מזה ראה והבין שאחר שיבנה המקדש בבית שני ישוב ויחרב שנית וישראל יגלו שנית: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כמראה המראה**. מענין מראות הצובאות, כמראה של האספקלריא (מלבי"ם באור המלות)

וְכַבֹּד יְהוָה בָּא אֶל-הַבַּיִת דְּרָךְ שֵׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקָּדָשִׁים:

מצודת דוד **וכבוד ה'.** אחר זה נכנסה השכינה אל ההיכל בדרך שער

המזרחי של הר הבית : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וכבוד ה' בא אל הבית**, אז ראה כבוד ה' שבא אל הבית השלישי שיבנה ב"ב, ובא דרך שער הקדים, וכבר בארתי (ישעיה מ"ג ה' ושם נ"ט י"ט) שכבוד ה' יתגלה תחלה על גולי המזרח שהם עשרת השבטים, כמ"ש וייראו ממערב את שם ה' וממזרח שמש את כבודו, כי כבודו יבא ממזרח עם גולי המזרח, ובמערב לא יתגלה הכבוד תחלה רק ישמעו שמו למרחוק, וע"כ ראה שכבוד ה' בא מדרך הקדים : (מלבי"ם באור הענין)

יג וְתִשָּׂאֲנִי רוּחַ וְתִבְיָאֲנִי אֶל-הַחֹצֵר הַפְּנִימִי וְהִנֵּה מָקָא כְבוֹד-יְהוָה הַבַּיִת:

מצודת דוד **ותשאני רוח**. ממקום עמדי בשער הר הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותשאני**. ענין לקיחה וכן ובתים ונשאו (מיכה ב') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותשאני**, אז נשאתהו רוח הנבואה **ותביאהו אל החצר הפנימי**, וראה שכבוד ה' מלא את הבית : (מלבי"ם באור הענין)

יד וְאֶשְׁמַע בְּדַבַּר אֱלֹהֵי מִהַבַּיִת וְאִישׁ הָיָה עֹמֵד אֶצְלִי:

רפ"י **מדבר אלי**. מתמלל עמי כבוד הוא לומר כלפי מעלה מדבר כמו מתדבר כלומר זינו לבין כבודו מדבר והקול צא אלי : (רפ"י)

מצודת דוד **ואשמע**. בחצר הפנימי שמעתי קול מדבר בהיכל ומשם בא הקול לאזני : **ואיש**. הוא המלאך הדובר בי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואשמע**, עד עתה קבל שפע הנבואה באמצעות המלאך אשר בידו קנה המדה (כמ"ש בסי' מי פי ג' ד'), ועתה שמע **מדבר אליו מהבית**, כמ"ש וישמע את הקול מדבר אליו מבין שני הכרובים, ואיש היה עומד אצלי, שהמלאך לא נכנס לקה"ק למקום הכבוד, רק עמד אצלו, וקבלו שניהם הדבור בשוה מן השכינה : (מלבי"ם באור הענין)

טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בֶן-אָדָם אֶת-מְקוֹם כְּסֵאִי וְאֶת-מְקוֹם כְּפֹת רִגְלֵי אֲשֶׁר אֶשְׁכֵּן-שָׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְלֹא יִטְבְּאוּ

עֹד בַּיַּת-יִשְׂרָאֵל עִיָּם קִדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ וּמִלְכֵיהֶם בְּזוֹתָם וּבְפָגְרֵי מִלְכֵיהֶם

רס"י וּבְפָגְרֵי מִלְכֵיהֶם. שָׁהוּ צְתִיבָה סְמוּכִין (לְצִיַּת הַקְּזָרוֹת) כְּמוֹ שְׁמַלְנוּ צְמֻלִים צְסֻלְמָה וּצְעַתְלִיָּהוּ וּפְעַמִּים שָׁהוּ קוֹבְרִין לְאוֹתָם צְגוֹ צִיַּתָּם כְּמוֹ שָׁהוּ מְפֻרָּץ וְלֹאֵר צְתַתָּם סְפָס לְתַּת סְפִי, מִלְּאֲתִי : (רס"י)

מצודת דוד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים. רִ"ל הַקּוֹל הַמְדַבֵּר בֹּא לְאִזְנִי וְכֹאֲלוֹ מְדַבֵּר אֵלַי : אֵת מְקוֹם כְּסֹאֵי. לְפִי שְׂרָאָה הַמְרָאָה שְׂרָאָה בְּנֵהָר כְּבָר וְשֵׁם נֹאמֵר שְׂרָאָה אֵת הַכְּסֵא וְגַם רָאָה אֵת הַמְקֻדָּשׁ לְכֵן אָמַר הִנֵּה הִרְאִיתִיךָ מְקוֹם כְּסֹאֵי אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְאֵת הַמְקֻדָּשׁ שֶׁהוּא מְקוֹם כְּפֹת רִגְלֵי וְאֲחֻזָּה בְּמִשְׁלַב מִבֶּן אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּסֵא וּרְגָלָיו יוֹרְדוֹת לְנוֹחַ עַל הַשְּׂרָפָרָף אֲשֶׁר מִתַּחַת לְכְּסֵא : לְעוֹלָם. כִּי לֹא תִחַרַּב עוֹד : וְלֹא יִטְמָאוּ. כִּי לֹא יִטְמָאוּ עוֹד אֵת שֵׁם קִדְשֵׁי לֹא הֵמָּה וְלֹא מִלְכֵיהֶם בְּמָה שִׁטְמָאוּ מֵאִזְ בְּהַזְנוֹתָם אַחֲרַי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּבְמָה שִׁטְמָאוּ בְּפָגְרֵי מִלְכֵיהֶם וְחֹזֵר וּמְפָרֵשׁ בְּמוֹתָם רִ"ל בְּמָה שֶׁהַעֲמִידוֹ בְּמוֹתָם לְעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּמְקוֹם קְבָרוֹת הַמְלָכִים : (מְצוֹדַת דָּוִד)

מצודת ציון כְּפֹת רִגְלֵי. כְּמוֹ שִׁיקְרָא שְׁטַחִית הַיָּד כֵּף כֵּן יִקְרָא שְׁטַחִית הַרְגַל : וּבְפָגְרֵי. כֵּן יִקְרָא גּוֹף הַמֵּת : בְּמוֹתָם. כְּמוֹ בְּמוֹתָם וְהוּא מִלְשׁוֹן בְּמָה וּמִזְבֵּחַ : (מְצוֹדַת צִיּוֹן)

מלבי"ם - באור הענין וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, אֵת מְקוֹם כְּסֹאֵי, הִנֵּה יְבוֹאֵר (לְקַמֵּן סִי מִ"ח) כִּי יְרוּשָׁלַיִם שְׁלַעֲתִיד תִּהְיֶה רְחוֹקָה מִן הַמְקֻדָּשׁ מִ"ה מִיֵּל, וְסִבִּיבוֹת הַמְקֻדָּשׁ יִהְיֶה אַחֲזוֹת הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם, אֲבָל הַמֶּלֶךְ וְהַעַם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם יִשְׁכְּנוּ בְּעִיר שְׁתַּבְּנָה מִ"ה מִיֵּל רְחוֹק מִן הַמְקֻדָּשׁ, בֹּאֵר לוֹ הַטַּעַם לְזֶה כִּי לַעֲתִיד יִשְׁתַּנֵּה הַדְּבָר מִמָּה שֶׁהִיָּה בְּמְקֻדָּשׁ הַקּוֹדֵם, שְׁבִזְמַן הַקּוֹדֵם הִיָּה עֵקֶר הַשְּׁכִינָה בְּשָׁמַיִם כְּמִ"שׁ הַשָּׁמַיִם כְּסֹאֵי וְהָאָרֶץ הַדּוֹם רִגְלֵי, רִ"ל שְׁעַקֵּר הַהִנְהָגָה הִיָּה כְּפִי הַטַּבַּע וְהַמְעַרְכָּה רַק שֶׁסָּבַב אֵת הַמְעַרְכָּת לְפִי רְצוֹן הַהִשְׁגָּחָה שֶׁהִיָּתָה בְּבֵית הַמְקֻדָּשׁ וּבִאָרֶץ שְׂרָגְלֵי וּמִסּוּבְבֵי וְתַכְלִית הַהִנְהָגָתוֹ הִיָּה בִּאָרֶץ, שְׁלִפֵי הַתַּכְלִית הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁגִּיחַ לְהַרִים קֶרֶן יִשְׂרָאֵל, מִשְׁדָּךְ אֵת גִּלְגַל הַמְעַרְכָּת לְסַבְּבוֹ וְלַהֲנַהֲיָה לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל וּלְמִלְאָה בֵּית ה' חַיִּים וּבְרָכָה, וְלִכֵּן נִקְרָא הַמְקֻדָּשׁ הַדּוֹם רִגְלֵי כְּמִ"שׁ וְלֹא זֶרַח הַדּוֹם רִגְלֵי בְיוֹם אֲפוֹ, וְאָמַר וְשׁוּלְיוֹ מִלְּאִים אֵת הַהִיכָל, אֲבָל לַעֲתִיד גַּם הַכְּסֵא תִהְיֶה לְמִטָּה בְּמְקֻדָּשׁ, שִׁישְׁכוֹן שֵׁם שְׁכִינַת קִבְעָה וְהַנְהָגָת הַמְעַרְכָּה תִּחְדַּל לְגַמְרִי, כְּמִ"שׁ לֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם, וְחִפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ' כִּי מֶלֶךְ ה' צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם, וְזִ"שׁ אֵת מְקוֹם כְּסֹאֵי וְאֵת מְקוֹם כְּפֹת רִגְלֵי אֲשֶׁר אֲשַׁכֵּן שֵׁם בְּשְׁכִינַת קִבְעָה, יִהְיֶה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהַכְּסֵא תִהְיֶה גִ"כ לְמִטָּה, וְגַם אָמַר שְׁעַקֵּר הַשְּׁכִינָה לֹא תִהְיֶה בְּמְקֻדָּשׁ רַק בְּתוֹךְ בְּיַי שִׁיתַּאֲסַפּוּ שְׁמָה, וְלִכֵּן זֶה יִהְיֶה לְעוֹלָם כִּי הַבַּיִת הַגִּי לֹא יִחַרַּב עוֹד, וְלִכֵּן אֲצַטְרֵךְ לְהַרְחִיק אֵת הָעִיר מִן הַמְקֻדָּשׁ, כִּי כְּפִי גוֹדֵל קְדוּשָׁתוֹ וְקִבְעִיעַת

השכינה בו תצטרך הרחקה ביותר כדי שלא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי המה ומלכיהם, כמו שטמאו אותו עד הנה שהיו יושבים בעיר שהיתה קרובה אל המקדש ופגמו בקדושת המקדש, ומפרש במה טמאו אותו עד הנה המה ומלכיהם, שהמה טמאו אותו בזנותם מה שזנו לע"ז, ומלכיהם טמאו אותו בפגרי מלכיהם במותם, וזה יפורש אם כפשוטו מפני שהיו קוברים את המלכים בתוך העיר, (כמ"ש בתוספתא דבי"ב קבר שהקיפוח העיר, וכו' פחות מכאן מפנין חוץ מקבר המלך וקבר נביא, רע"א אף קבר המלך וקבר נביא מפנין, אמרו לו והלא קברי ב"ד וקברי חולדה היתה בירושלים, וכן בתוספתא דכלים עיירות המוקפות חומה מסבבים לתוכן מת וכו' יצא אין מחזירין אותו, וכמ"ש וישכב עוזיה עם אבותיו ויקברו אותו בשדה הקבורה אשר למלכים כי אמרו מצורע הוא, וכו"ז מורה כדעת הרמב"ם (פ"ז מה' בהב"ח) שאם ירצו ז' טובי העיר קוברים לתוך עיירות המוקפות חומה אם לא יצא לחוץ, ודעת הראב"ד והר"ש אינו כן, ועי' שו"ת מהר"ט חלק יו"ד סי' ל"ז מ"ש בענין קבר חולדה הנביאה, וגם לדעת הראב"ד י"ל שהיו קוברים שלא ברצון החכמים) ועז"א שהיו מטמאים את המקום בפגרי מלכיהם, וגם יל"פ שקרא אותם פגרים גם בחייהם, שכמו שיהיה הגוף פגר מת אם תסתלק ממנו נפש החיונית המרגשת, כן גם בעוד נפשו הבהמיית בו יקרא מת ופגר אם חלפה ממנו נפשו האלהית הרוחנית, שאז הוא מת בערך מה שנקרא בשם אדם מדבר משכיל, שחיות הנפש השכליית הוא רק כל עוד ישמור צורתו הרוחניית, ובסור הרוחנית הזה מאתו הוא בהמה בצורת אדם, והאדם שבו מת והלך לו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **במותם**. הב' ב' השימוש : (מלבי"ם באור המלות)

למ בַּתְּתָם סָפָם אֶת-סָפֵי וּמְזוֹזָתָם אֶצֶל מְזוֹזָתִי וְהִקִּיר בְּיָמֵי וּבְיָמֵיהֶם וְטָמְאוּ | אֶת-נַשִּׁים בְּתוֹעֵבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְאָכְלוּ אֹתָם

כס"י ואכל. כמו ואכלה וכליתי : (כס"י)

מצודת דוד **בתתם**. ר"ל ובמה היו בונים מפתן ביתם עם מפתן ביתי בסמוך לה וכן העמידו מזוזתם אצל מזוזת ביתי ורק בנין הכותל היתה מפסקת בין ביתי ובין בתיהם : **וטמאו**. ובזה טמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו בבתיהם הסמוכות אל ביתי כי מנשה ואמון נקברו בגן ביתם ושם העמידו במות לעבודת כוכבים : **ואכל**. ולכן כליתי אותם באפי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ספם**. כן יקרא גם המפתן וכאשר יקראו המזוזות וכן וידיה

על הסף (שופטים יט) : **ואכל**. מלשון כליון והשחתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בתתם ספס, ר"ל שעד עתה היה בית המלכים קרוב לבית ה', וסף ביתם קרוב אל סף ביתי, ורק קיר המקדש היה מפסיק ביני וביניהם ובזה **טמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו**, כי לפי ערך קדושת המקום יגדל החטא והטומאה, שטומאה קלה אשר לא תטמא במקום החול תטמא במקום הקדש, כמו שהשלישי פוסל את התרומה והרביעי פוסל את הקדש הגם שאין מטמאין את החולין, וכן יפגום החטא הקטן הנעשה קרוב אל המקדש, ועל ידי כן **ואכל אותם באפי**, ולכן יתרחק מושב הזרים מן המקדש וישבו סביב לו הכהנים והלויים, כמו שהיה במשכן שבמדבר שחנו הלויים סביב למשכן והזר הקרב יומת, וז"ש(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות סף, מזוזה. עובי החומה במקום הפתח קרוי סף בין בצדדים בין למטה, כמו וידיה על הסף (שופטים י"ט) שהוא האסקופא, ובמקום שמחברין הדלת ונותנין שם לוחות עץ קרוי מזוזה, ואם אין שם מזוזה אין חייב במזוזה, ובשער החצר היה הסף נחלק לשנים כ"א עוביו שש אמות והמזוזה בתוך עוביה אמה ששם היה הדלת (כנ"ל סי' מ' פ"ו), ובא תמיד המזוזה עם הדלת (שמות כ"א שופטים ו' ג', ישעיה נ"ז ה') וע"כ הוסיף שנתנו גם המזוזה שבו הדלת אצל מזוזתו שכשנפתחו דלתי בית ה' נפתח גם פתחם שאצלו : (מלבי"ם באור המלות)

ט עֲתָה יִרְחֲקוּ אֶת-זְנוֹתָם וּפְגָרֵי מַלְכֵיהֶם מִמְּנֵי וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם : (ס)

כז"י עתה. על כרחם ירחקו את זנותם שהבדלתי לי היקף גבול גדול סביב : (כז"י)

מצודת דוד עתה ירחקו וגו'. ירחקו מלבם זנות עכו"ם ולא יעמידו עוד במות על קברות המלכים ואף מקום קברות המלכים ירחיקו מביתי כי ינהגו בו קדושה יתירה ולכן אשכון בתוכם לעולם ולא תזוז שכינתי מביניהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ממני. ר"ל ממקום משכן שכינתי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עתה ירחקו את זנותם ופגרי מלכיהם ממני ותהיה העיר רחוקה מן המקדש, ועי"ז **ושכנתי בתוכם לעולם**, וגם דבר פה על דרך הצורה, שעקר שכינת ה' הוא בתוך בני ישראל, שאדם העובד את ה' הוא המקדש לשכינת עוזו. אבל בזה"ז כשיבא המלך הכבוד לשכן במ

בקדש ימצא הקיר מבדיל בינו וביניהם, שהיא הגוייה וטומאתה המבדלת בין הנפש ובין אלוה מעוזה (כמ"ש שה"ש על פסוק פתחי לי אחותי), וגם שהי קרוב אליהם וסף ביתו אצל סף בית גוייתם, קיר הטומאה והעונות מבדיל בינם לבין אלהיהם, לכן מצוה שירחקו את זנותם ואת פגרי מלכיהם שהם כמתים ואין הכהן עליון יכול ליכנס אל ביתם מפני הטומאה, ואז ישכון בתוכם על נפשותיהם יחול במ שכנת אלהי בקדש (מלבי"ם באור הענין)

יג אַתָּה בֶן-אָדָם הֲגֵד אֶת-בַּיִת-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַבַּיִת וְיִכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם וּמִדְדוּ אֶת-תְּכֵנִית:

רס"י אַתָּה בֶן אָדָם הֲגֵד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם. זֶהרָאוֹתַי לָמוּ חֲסָדַי שְׁאִינִי מוֹאֲסָם זַעֲוֹנָם, מִלְּאֲחֵי: וּמִדְדוּ אֶת תְּכֵנִית. וּמִדְדוּ עַל יָדֶיךָ שְׂאֵתָה מוֹרָה אֶת תּוֹכֵן חֲשָׁבוֹן הַצִּנּוֹן : (רס"י)

מצודת דוד אַת הַבַּיִת. אַת סִפּוֹר בְּנֵי הַבַּיִת שְׂרָאִית : וְיִכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם. לְמַעַן יִהְיֶה לָהֶם כְּלִימָה עַל הַעֲוֹנוֹת שַׁעֲשׂוּ כִּי בַעַת תִּסְפֹּר לָהֶם בְּנֵי בַיִת הַעֲתִיד יִזְכְּרוּ בְּבִנְיָן הַרְאִשׁוֹן שֶׁנִּחְרַב בַּעֲוֹנָם וְיִכְלְמוּ בְּזֵה : וּמִדְדוּ אֶת תְּכֵנִית. ר"ל יִחְשְׁבוּ בְּלִבָּם מִדִּידַת הַבְּנֵי הַמוֹכֵן וּמִתּוֹקֵן : (מצודת דוד)

מצודת ציון אַת תְּכֵנִית. מְלִי הַכְּנָה וּמִתּוֹקֵן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אַתָּה בֶן אָדָם הֲגֵד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת, צוּה לֹו שִׁיגֵד לָהֶם שְׂרָאָה אֶת הַבַּיִת בְּנוֹי וּמִשׁוֹכְלָל וְעוֹמֵד נִכּוֹן לִפְנֵי ה' רַק שַׁעֲוֹנוֹתֵיהֶם מַעֲכָבִים, וְלִכֵּן יִכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם וַיִּמְהָרוּ לְשׁוּב בַּתְּשׁוּבָה, וְאִז יִתְרָאָה בַיִת הַעֲתִיד בְּכַבּוּדוֹ, וְאִז יִמְדְּדוּ אֶת תְּכֵנִית הַבַּיִת, וְגַם ר"ל כִּי בְּצוּרַת הַבַּיִת וּבִפְרָטֵי עֲנִינֵי יֵשׁ רַמְזִים רּוֹחֲנִים הַרּוֹמְזִים עַל הַנְּהַגַת ה' הַהִשְׁגַּחִיית הַפְּלִאִיית הַבְּלַתִּי תְלוּי בְּסִדֵּר הָעוֹלָם הַטְּבַעִי רַק בַּהֲנַהֲגַת בַּיִת הַנֶּפֶשׁ לְבִנּוֹתוֹ וְלִשְׁכָּלְלוֹ כְּדוֹגְמַת הַבַּיִת הַגְּדוֹל. וְלַעֲבֹד בּוֹ אֶת הָעֲבוּדָה הָעֵרוּכָה בְּבַיִת הַנֶּפֶשׁ עַל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּה כְּדוֹגְמַת הָעֲבוּדָה הָעֵרוּכָה בְּבַיִת הַגְּדוֹל, וְהַעֲלֵאת נֶפֶשׁ הַחַיִּים אֶל הָאֱלֹהִים אֶל שִׁיחוֹל בַּם בְּקִדְשׁ. וְלִפְיֵי בְנֵי הַבַּיִת תְלוּי בְּבִנְיָן בַּיִת נֶפֶשׁ, כִּפִּי צוּרַת הַבַּיִת, וְכִפִּי מִדּוֹת הַתּוֹרָה וְצוּרַתָּה שַׁעֲזִי אֶת הַגֵּד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְהִלְלִי הַגֵּד אֶל בַּיִת יִשְׂרָאֵל, שְׂאֲחֵר הַגְּדָה בְּאֵת תְּמִיד מִלֵּת אֶל? רַק ר"ל שְׁתִּגַּד לָהֶם כִּי אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת, שְׂבִיִת יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הַם הַבַּיִת, וְהַבַּיִת תְלוּי בָהֶם, וְכֹל עֲנִינֵי תְכֵנִית הַבַּיִת הַם מוֹרִים עַל הַנְּהַגַת הָעַם עִפְיֵי הַתּוֹרָה וְחֻקוֹתֶיהָ, וְבֵזֵה יִכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם, וּמִדְדוּ אֶת תְּכֵנִית, לְכוּוֹן מִדּוֹת הַנֶּפֶשׁ כִּפִּי מִדּוֹת הַבַּיִת (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְאִם-נִכְלַמְנוּ מִכֹּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוֹרֵת הַבַּיִת וּתְכוּנֹתָו וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל-צוֹרֹתָו וְאֵת כָּל-זִקְתָּיו וְכָל-(צוֹרֹתָיו) צוֹרֹתָיו וְכָל-(תוֹרֹתָיו) תוֹרֹתָיו הוֹדַעְ אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-כָּל-צוֹרֹתָיו וְאֶת-כָּל-זִקְתָּיו וְעָשׂוּ אוֹתָם:

רש"י ואם נכלמו. שיתביישו ויכזבו פניהם מכל אשר עשו אז הודע אותם את מה שאני עתיד לעשות להם : אורת הבית. וגבול הבנין היאך הוא מלפניו ועד אחריו סדורים לארבע רוחותיו : ותכונתו. חשבון תאיו ולשכותיו : וכל אורותיו. כרובים ותמורי' ואילי' ואילמים, מלאתי : וכל אורותיו. בתרא לא פורק : וישמרו. ילמדו ענייני המדות מפיד שידעו לעשותם לעת קז, מלאתי, ראוייה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לזא בזרוע ובנס כדדרשין עד יעבור ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויאלו ברשות כורש ובנו לעלמן ויש אומרים צבצב נכסלו בנכריות : (רש"י)

מצודת דוד ואם נכלמו וגו'. ר"ל בתחילת הספור ראה בפניהם אם בעת ההוא כשיזכרו בבניין הראשון הנחרב בעוונם יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו אז צורת הבית וכו' הודע אותם ואם חזקו פניהם מסלע והכלם לא ידעו אל תוסף דבר עוד בזה : **צורת הבית**. זהו הצורה בכללו כאלו תאמר שיהיה בה היכל ואולם מבית קה"ק וחצירות ולשכות וצלעות ותאים : **ותכונתו**. מכון עמידת כ"א כאלו תאמר בית קה"ק במערב ואחריו ההיכל וכו' והלשכות והצלעות מזה ומזה וכדומה : **ומוצאיו ומובאיו**. מדת הפתחים שיוצאים ובאים דרך בהן : **וכל צורותיו**. צורת כל חדר וחדר : **ואת כל חקותיו**. מה שראוי להשתמש בכל חדר וחדר : **וכל צורותיו**. צורת הפתוחים שעל הקירות והם התמורים והכרובים : **וכל תורותיו**. מקום עמידת הכהנים והעם : **וכתוב לעיניהם**. כל הדברים האלה כתוב לעיניהם למען ילמדו בו : **וישמרו**. והם ישמרו בלבם כל צורת הבית בכללו ואת כל חוקותיו מה שראוי להשתמש בכל חדר ואז יזכו לעמוד בתחיה ויעשו אותם לעתיד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואם נכלמו מכל אשר עשו, ר"ל באשר שיבנה הבית במדות ובצורות אלה שראה יחזקאל לא יגיע זמנו עד שיגיע עת התיקון שיטהרו מעונותיהם, לכן ההודעה הזאת תלויה בתנאי אם יכלמו מכל אשר עשו וישובו בתשובה שלימה, כפי הכלל שהעושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו, ואז **צורת הבית הודע אותם**, כי

רק אז יבנה הבית הזה. ואמר פה ג' פעמים צורת הבית כי היה להביא שלש צורות. **א.** הצורה המוכרחת להיות בכל בית שיבנה לה' וא"א בלעדה, והיה בשוה במשכן ובבית ראשון ושני ובבית השלישי, והוא שיהיה בו עזרה והיכל וקדש הקדשים וכן הכלים המוכרחים להיות בכולם, מזבח העולה ומזבח הקטורת וארון ושלחן ומנורה וכדומה. **ב.** דברים שאינם מוכרחים ויכולים להשתנות כפי הזמן כמו שנשתנו דברים במקדש מן המשכן, ובית שני מן בית ראשון. **ג.** דברים שהם מיוחדים רק למקדש השלישי שיגיע שעת התיקון ולא יכלו לעשות כמוהו בימי עזרא הגם שידעו מדברי יחזקאל מפני שידעו שעדיין לא הגיע עת התיקון, רק מקצת דברים אשר קבלו מפי הנביאים שיכולים לעשותו דוגמתו, כמ"ש הרמב"ם בה"ב, על הראשון אמר **צורת הבית ותכונתו ומוצאו ומובאו** ר"ל הצורה המוכרחת להיות בכל בית ואת החדרים והשערים המוכרחים להיות בכולם, על הבנין המיוחד רק לעתיד ואין יכולים לעשות כמוהו בזה"ז מפני שעניניו הם חקים נעלמים שלא יתגלו עד זמן העתיד, אמר **וכל צורותיו ואת כל חקתיו**, שהחקים הם הדברים שטעמם נעלם, ועל הדברים שהם אמצעים בין בנין הראשון ובין בנין השלישי, אשר היו יכולים לעשותם בימי שני שבנאו כבית ראשון וכדברים מעין העתיד כמ"ש הרמב"ם מפני שהדברים ההם אינם חקים נעלמים רק תורות שטעמם נודע, אמר **וכל צורותיו וכל תורותיו הודע אותם. וכתב לעיניהם** צוה שיכתוב צורת הבנין העתיד בספר למשמרת לדור אחרון, **וישמרו** ר"ל שאם ישמרו את **כל צורותיו ואת כל חקתיו** להתנהג כפיהם בקדושה ובטהרה ובהטבת המעשים, שיהיו מוכנים אל הצורות האלה שמורים על דבוק ה' ושכינתו בקדש לעולם, אז **ועשו אותם** אז יעשו את **הצורות** ויבנו את בית השלישי ברוח ה' עליהם: (מלבי"ם באור הענין)

[יב] זאת תורת הבית על-ראש הָהָר כָּל-גְּבוּלוֹ סָבִיב | סָבִיב קָדֵשׁ קְדָשִׁים הֵיחָה-זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:

מצודת דוד זאת תורת הבית. ר"ל מה שזכר במקרא שלפניו זאת הוא ענין למוד הבית : **על ראש ההר**. ר"ל וזהו הבנין העומד על ראש ההר וכל גבולו מסביב הוא קדש הקדשים ועל הר הבית יאמר כי כל אחוזת הכהנים והלויים יקרא קדש כמ"ש והיתה תרומת הקדש (לקמן מח) והר הבית יקרא למול קודש קדשים וכאשר יקרא הדביר ק"ק למול כל בנייני המקדש : **הנה זאת תורת הבית**. זאת היא למוד הבית לדעת שמקום הר הבית היא ק"ק למול אחוזת הכהנים והלויים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין זאת תורת הבית אמר שבזה יבדל הבית השלישי מן הבתים הקודמים, **א.** שיהיה **על ראש ההר**, וזה כולל, **א.** שההר עצמו שעליו יבנה הבית יהיה נכון בראש ההרים, (כמ"ש ישעיה ב'), עד שההר יהיה בראש כולם. **ב.** שלעומת שהבתים הקודמים היו בכתף ההר (כמ"ש

חז"ל סבור למבניא בעין עיטס דמדלי טובא וכו' ובין כתיפיו שכן) הוא יהיה בראש ההר, לא בכתפו, שזה יורה על התרוממותו על כל. **ב.** זאת שנית **שכל גבולו סביב קדש קדשים**, כי העיר תתרחק מן הבית מרחק רב וכ"ה אלף אמה שמקדש ה' בתוכו כולו יהיה קדש ותרומת ה' לכהנים (כמו שיתבאר לקמן סי' מ"ה וסי' מ"ח), ומסיים **הנה זאת תורת הבית**, ר"ל שבתורה הזאת צריכים להתנהג הרוצים שיבנה: (מלבי"ם באור הענין)

יג. **וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אִמָּה וְטַפּוֹז וְזֵיֶק הָאִמָּה וְאִמָּה-רֹזֵב וְגִבּוֹלָה אֶל-שְׁפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֲזוּד וְזֶה גֵב הַמִּזְבֵּחַ:**

רס"י ואלה מדות המזבח. שפורש למטה ארבע עשרה אורך בארבע עשרה רחב: באמות אמה אמה וטופח. באמה בת ששה אמה וטופח באמה בת חמשה: וחיק האמה. אבל היסוד של אמה של חול שיהיה בת ה' חיק לקון חיקו קציעות והוא היסוד האמה אמת חול ולא אמה וטופח שיהיה אמה בת ששה וכן שנינו במנחות שהיסוד והסובב והקרנות נמדדו באמה בת חמשה: וחיק האמה. זה היסוד: ואמה רחב. זה הסובב: וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד. אלו הקרנות זרת אחד מאמלעיתו מדדו זרת לכל רוח הרי אמה על אמה: וזה גב המזבח. ובאמה זו היה נמדד גב מזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע כך מפורש בעירובין ובמנחות (דף נ"ד) מפורש יותר לפי החשבון חיק האמה בגובהה עלה אמה ואמה רחב כנסה כניסת הסובב אמה בת חמשה אבל עלייתו ששנינו עלה ה' וכנס אמה אינו באמה בת חמשה. וגבולה אל שפתה. הקרנות זין לרחצן זין לגבהן באמה בת חמשה: (רס"י)

מצודת דוד ואלה מדות המזבח. זהו מזבח העולה שהראהו לו: באמות אמה אמה וטופח. ר"ל באמות גדולות שבכל אמה יש אמה אחת של חול שהיא בת חמשה טפחים ועוד טפח אחד: וחיק האמה. אבל גובה עליית היסוד היה במדת האמה הפשוטה של חול בת ה' טפחים (וב' הטפחים החסרים היו עודפים במדת גובה הסובב והגג ועל שלא היו אמה לא חשבם): ואמה רחב. וכן האמה מרחב כניסת הסובב היה באמה ה' (וטפח החסר היה עודף במדת רוחב הגג ולא דק) וכן הקרנות שהיו בגבולה מסביב בארבעת המקצועות שהיו זרת אחד מאמצעיתם לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה היו ג"כ באמת ה' (והטפחים החסרים היו עודפים במדת מקום המערכה ולא דק): וזה גב המזבח. בהאמה הזה

הפשוטה בת ה' טפחים מדד שטח מזבח הזהב שהיה אמה על אמה כן
דרשו רז"ל (מנחות צז) : (מצודת דוד)

מצודת ציון וחיק. מל' חקוי וקביעות תהו היסוד כן ארז"ל (מנחות צז) :
וגבולה. הם הקרנות שהם בגבול המזבח ולתוספת ביאור אמר אל שפתה
: **זרת.** היא חצי האמה וכן זרת ארכו (שמות כח) : **גב.** שטח הגובה וכן
ותבני לך גב (לעיל יו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואלה מדות המזבח, לדעת חז"ל שבוני בית שני עשו
את המזבח בתבנית הזה (ולא היה רק שינוי קטן בעליית היסוד) לכן ספר
המעשה המזבח בפ"ע, כי צורת המקדש הוא מיוחד רק לעתיד, אבל
מדות המזבח הוא אפשרי לעשותו גם בזה"ז, והנה גובה המזבח היה עשר
אמות והיה נחלק באופן זה, גובה היסוד יהיה בבית שלישי שתי אמות
(ובבית שני היא אמה אחת) וזה נקרא **חיק** ורחבו ל"ב אמה. אחר גובה
ב' אמות נתקצר המזבח אמה מכל צד, ולא היה רחבו רק שלשים אמה,
וכניסה זו נקרא בשם **עזרה התחתונה** או **הקטנה**, כי המקום שתחתיו
היה קטן רק שתי אמות, משם עלה ארבע אמות ברוחב ל' על ל', ושטח
זה נקרא **סובב**, (כי רוחב היסוד לא סבב מכל צד והיה מהלך רק על צפון
ומערב ואמה במזרח ואמה בדרום, אבל רוחב הסובב סבב מכל צד), ואז
נתקצר שנית אמה מכל צד, ונעשה כ"ח אמה על כ"ח אמה, וכניסה זו
שכנס אמה נקרא בשם **העזרה הגדולה**, משם עלה עוד ד' אמות עד ראש
הקרנות ונקרא בשם **הראל**. ובזה נבא אל הבאור, אמר **שמדות המזבח**
היה באמות ר"ל שהיה במדתו שני מיני אמות, מקצתם היו באמת בת
חמש ומקצתם באמת בת שש, וז"ש **אמה, אמה וטפח**, ר"ל מקצתם אמה
סתם בת חמש, ומקצתם אמת שש שמחזיק אמת חמש ועוד טפח. ומפרש
וחיק האמה, ר"ל **החיק** שהוא עליית היסוד רחב היה **באמה** סתם בת
חמש, וכן היה **אמה רחב** מה שהיה היסוד רחב אמה על הסובב היה ג"כ
אמה באמה בת חמש, (וזה כדעת הרמב"ם, ודעת רש"י פ"ק דעירובין
שמ"ש חז"ל דאמת יסוד בקטנה לא קאי על כניסת היסוד, ובכ"ז במזבח
של העתיד מורה הכתוב שיהיה כדעת הרמב"ם). **וגבולה על שפתה סביב**
זרת האחד נראה שגבול זה הוא באמצע המזבח שבמשכן כתיב ועשית
מכבר מעשה רשת, ובבית שני היה חוט הסקרא להבדיל בין דמים
העליונים לתחתונים. ובבנין הג' יהיה בולט מן המזבח בנין כמדת זרת,
ונקרא **גבול**, כי מגביל בין דמים עליונים לתחתונים, שהוא הגבול בין חצי
העליון לבין חצי התחתון, ושפת ההיכר הזה היה לו רוחב זרת. **וזה גב**
המזבח, עתה מתחיל לפרש גובה המזבח : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חיק, כן נקרא היסוד שהוא בחיק הארץ : וגבולה.
ת"י גדפנא, והוא במקום חוט הסקרא : **גב.** מל' גובה : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וימזיק הארץ עד-העזרה התחתונה שתיים אמות ורוזב

אִמָּה אֲזוּת וּמַהֲעֲזָרָה הַקְטָנָה עַד-הָעֲזָרָה הַגְּדוּלָּה אַרְבַּע אֲמוֹת וְרֹזֵב

רס"י ומחיק הארץ. מן היסוד מקרקע הארץ : עד העזרה התחתונה. עד גב מלבן הראשון : שתיים אמות. ולא היה כן צבית עולמים ששם שנינו מביא מלבן של ל"ב על ל"ב וגובהו אמה וכאן גובהו שתיים : ורחב אמה אחת. כשהניח מלבן השני עליו היה מלבן השני שלשים על שלשים נמצא כניסה לו סביב רחב אמה והוא היסוד הרי עלה שתיים וכנס אמה והוא היסוד י"ת עזרה מסמתא לשון רכפה שהיה ממלא את המלבן חלוקי אבנים מזפת וסיד וקוניא וממחה וסופך ומחליקו למעלה והרי הוא כמין רכפה : ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות. מנג מלבן התחתון עד גג מלבן שעליו ארבע אמות גובה : ורחב האמה. הוא כניסת הסובב עלה ארבעה וכנס אמה זהו סובב והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שתי' והעליון גובהו ארבע : (רס"י)

מצודת דוד ומחיק הארץ. מהתחלת היסוד שכלפי הקרקע עד כלות גובה הדפוס התחתונה היא העשוי להיסוד היה שתיים אמות : ורחב. ר"ל הניח רוחב אמה מסביב להכניס לפניו את הדפוס שעליה וזהו כניסת היסוד : **מהעזרה הקטנה**. מנג דפוס הראשון הקטנה כי לא היתה כ"א בגובה שתי אמות ומגגה עד גג הדפוס הגדולה היה ארבע אמות הוא הסובב : **ורחב האמה**. הניח מסביב רחב האמה הפשוטה בת ה' טפחים להכניס לפניו את הדפוס שעליה וזהו כניסת הסובב : (מצודת דוד)

מצודת ציון העזרה. דפוס בנין המזבח קורא בשם עזרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומחיק הארץ היינו מהתחלת היסוד שהוא בארץ, עד **העזרה התחתונה**, היינו הכניסה התחתונה שנכנס המזבח אמה והתחיל הסובב היה ב' אמות, גובה היסוד, **ורחב אמה אחת**, שהחיק ר"ל היסוד היה רחב אמה מן הסובב, **ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה** היינו מהכניסה התחתונה עד הכניסה העליונה שכנס שנית אמה למעלה מן הסובב, היה **ארבע אמות** גובה הסובב. **ורחב האמה**, ששם היה ג"כ רחב אמה יותר מן אשר למעלה ששם כנס אמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות העזרה. מחיצה וגבול שלפני איזה דבר, ובא על חצר שלפני ההיכל (ד"ה ב' ס"י ד' וס"י ו') ופה מצייר המזבח כאילו לפני המערכה יש שתי מחיצות במקום שהוחל הסובב לעלות, ובמקום שהוחל גובה המזבח, שכ"א רחב מחבירו : (מלבי"ם באור המלות)

טו] וְהֵרָאֵל אַרְבַּע אַמוֹת (וּבַהֲאֲרָאֵל) וּלְמַעַלָּה הֶקְרָנֹת

רס"י וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסוכב ולמעלה וזבית עולמים
לא היה אלא שלש וי"ת אף הוא ומדב' ארבע אמוין : (רס"י)

מצודת דוד וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסוכב ולמעלה : **ארבע**
אמות. ארז"ל בפרק איזהו מקומן דרשות קרנות ארבע קאמר ר"ל
הדמים הנתנין בקרנות המזבח רשותייהו הוה מגג המזבח ולמטה ד'
אמות והוא עד כלות אמה עליונה מהסוכב כי עד שם נקרא למעלה כי
בכלות ד' מהגג היה חוט הסיקרא שהוא באמצע המזבח כי הקרנות א'
והגג שלשה והאמה העליונה מהסוכב הרי חמש וכן שלשה הנשארים
מהסוכב ושנים של היסוד הם חמש : **ומהאריאל ולמעלה**. למעלה מגג
המזבח היו ד' קרנות בארבעת המקצועות : (מצודת דוד)

מצודת ציון וההראל. הוא כמו האריאל ובאה הה"א במקום האלף
ונשמטה היו"ד וכן יקרא שם המזבח כמו והיתה לי כאריאל (ישעיה כט)
ונקרא כן ע"ש שירד עליו האש מהאל מן השמים ורבעה עליו כארי :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וההראל מקום המערכה שהיה בראש המזבח נקרא
הראל, ור"ל המקום שמן העזרה הגדולה שהיא כניסת הסוכב עד ראש
המזבח היה **ארבע אמות**, והגם שעד המערכה לא היה ג' אמות, מפשר כי
מהראל ולמעלה יצאו ארבע הקרנות שהיו ג"כ גובהן אמה, ועם הקרנות
היה ההראל ארבע אמות, ובזה נשלמו י" אמות של גובה המזבח. וחז"ל
(בפי איזהו מקומן) פי' שמ"ש והראל ארבע ולא עד ההראל, שאגב
משמיענו שחשבינן ארבע מן ההראל שהוא מקום המערכה ולמטה, לענין
רשות דמים שמן חוט הסקרא עד מקום הקרנות ניתנים דמים העליונים,
ולמטה מהם ניתנים דמים התחתונים, וזה הגיע עד אמה אחת למטה מן
הסוכב שהוא ד' אמות מן ההראל שהוא מקום המערכה, אולם חשבון
זה יצדק בבית שני שהיה עליית היסוד רק אמה אחת, שעליית היסוד
היה באמת בת חמש, וכן אמת גובה הקרנות היה באמת בת חמש, ונשאר
למטה מן הקרנות ולמעלה מן היסוד ד' אמות למעלה וד' אמות למטה
באמת בת שש, אבל בבית השלישי שיהיה גובה היסוד ב' אמות באמת
בת ה', א"כ אמצע המזבח הוא חצי טפח אחר ד' אמות של מקום
הקרנות. ? י"ל לשכן יהיה לעתיד הגבול של רוחב זרת באותו טפח שאחר
ארבע אמות, והגבול הזה ימצע בין עליון לתחתון והיה ההראל ד' אמות
עד הגבול הזה : (מלבי"ם באור הענין)

[118] (והאראיל) והאראיל עֲשֵׂרָה אֶרֶץ בְּשֵׁתִים עֲשָׂרָה
רֹזֶב רְבֹעַ אֶל אַרְבַּעַת רְבָעִים:

רפ"י והאראיל שתי עשרה אורך. מקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע וזהו י"ב זי"ב : אל ארבעת רבעים. שמאמלעיתו הוא מודד י"ב לכל רוח הרי כ"ד על כ"ד כך מפורש בזבחים וכן שנינו במסכת מדות המזבח היה ל"ב על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמלא ל' על ל' עלה חמש וכנס אמה זה הסובב נמלא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמלא עשרים ושש על עשרים ושש מקום הלוח רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמלא כ"ד על כ"ד מקום המערכה : (רפ"י)

מצודת דוד והאראיל. שטח המזבח הוא מקום המערכה היה י"ב אמות על י"ב וזהו מאמצעיתו לכל רוח והיה א"כ כ"ד על כ"ד : רבוע. היה מרובע בארבעת צדדיו : (מצודת דוד)

מצודת ציון רבוע. מרובע : רבעים. צדדיו וכן על ארבעת רבעיהם (לעיל א) והוא מל' רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והאראיל רוחב מקום המערכה היה שתיים עשרה ארך על שתיים עשרה רחב, פירש במשנה דמדות שמוודד מדה זאת מאמצעו של מזבח, שמאמצע מקום המערכה יהיה י"ב אמה לכל צד, ועז"א אל ארבעת רבעים והיה מצד אל צד כ"ד אמה, כי במקום המערכה נתקצר המזבח עוד שתי אמות מכל צד, אמה למקום הקרנות ואמה למקום הלוח רגלי הכהנים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות האראיל. כן נקרא המזבח ע"ש אש השמים שהיתה רבוצה כארי ואוכלת הקרבנות : (מלבי"ם באור המלות)

[119] והעזרה ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רזב אל
ארבעת רבעיה והגבול סביב אותה וזצי האמה והזויק-לה
אמה סביב ומועלתהו פנות קורים:

רפ"י והעזרה ארבע עשרה אורך. גג המזבח עם מקום הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים כ"ח על כ"ח וי"ד האמורים כאן מאמלעיתו מודד

כמו שפורש על ארבעת רבעיה : והגבול סביב אותה. י"ת וגדנפא ורבותינו פרשוהו על הקרנות : חצי האמה. מאמלעיתו מודד נמלא אמה על אמה : והחיק לה אמה. זו כניסת היסוד : ומעלתהו פנות קדים. וכבש שעולים זו היה זדרוס כדי שיהא העולה זו פונה למזרח שכל הפינות היו דרך ימין וכשאתה נותן הכבש זדרוס העולה זו ופונה דרך ימין פונה למזרח (כ"ז)

:

מצודת דוד והעזרה. הוא דפוס גג המזבח מקום המערכה עם מקום הלוח רגלי הכהנים עם מקום הקרנות היה י"ד אמות על י"ד כן היה מאמצעיתה אל כל ארבעת צדדיה והיתה א"כ כ"ח על כ"ח : **והגבול.** הקרנות שהיו בגבולה מסביב לה בארבעת המקצעות היו חצי האמה מאמצעיתה לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה : **והחיק לה.** החיק אשר לה הוא יסוד המזבח בלטה אמה מסביב (ויתכן שבא לומר לפי שמאז לא בלטה היסוד בכל סביבו כי במקום שהיה מנחלת יהודה לא היה יסוד כן ארז"ל (מדות פג) לכן אמר לעתיד יהיה היסוד מסביב כי אז לא תהיה מקום המקדש והמזבח מיוחד לשום שבט וכאשר נראה בצורת חלוקות הארץ) : **ומעלתהו.** לא שהיה בו מעלות כי התורה אמרה ולא תעלה במעלות על מזבחי (שמות כ) אלא אמר ומעלתהו לשון רבים כי שלשה היו אחד כבש הגדול ואחד פנה ליסוד ואחד פנה לסובב כן אמר ז"ל (זבחים סב) ואמר שהיו פונות קדים ר"ל היו נתונות ברוח אשר העולה בהם יפנה אל המזבח כי כל הפנות הוא דרך ימין והבא ברוח דרום ימינו הוא כלפי המזרח א"כ כשיהיו הכבשים בדרום יפנה העולה בהם אל המזרח כן ארז"ל (שם) וכן יהיה בנין המזבח דפוס התחתון יהיה ל"ב אמות על ל"ב ושתי אמות קומתו ועליו יניחו דפוס ל' על ל' וארבע אמות קומתו ויהיה א"כ משוך לפני אמה בכל צד וזהו כניסת היסוד ועליו יניחו דפוס כ"ח על כ"ח ושלוש אמות קומתו ויהיה א"כ משוך לפני אמה בכל צד וזהו כניסת הסובב ובארבע המקצעות יניחו דפוס אמה על אמה בגובה אמה והם הקרנות וימלאו כל הדפוסים באבנים ועפר וסיד ויהיה נעשה הכל מקשה אחת וישמטו לוחות הדפוסים ובין הקרנות יהיה מקום הלוח רגלי הכהנים ועוד אמה לפני נמצא יהיה מקום המערכה כ"ד על כ"ד ועיין בקונטרס בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומעלתהו. הכבשים שהיו אל המזבח : **פנות.** מל' הפנה וסובב (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והעזרה הגדולה (כנ"ל פסוק י"ג) י"ד ארך על י"ד רחב, מאמצעו של מזבח כנ"ל : **והגבול סביב אותה חצי האמה,** הוא הגבול הנזכר בפסוק י"ג, שאמר וגבולה אל שפתה זרת האחד, שיצא בנין בולט זרת שהוא חצי האמה להיות גבול בין דמים העליונים לתחתונים, והוא היה אמה למטה מן התחלת הסובב, ומפני שהבליטה הזאת לא

נמשכה רק ברוחב טפח, בא לבאר שלא נטעה לומר שמה שהיה היסוד רחב אמה יותר מן הסובב (כמ"ש וחקי האמה ואמה רחב) שהיה רחב אמה מן הגבול, שיצא חצי אמה, וא"כ היה רוחב היסוד אמה וחצי, לכן אמר שהגם שהגבול היה סביב בולט חצי האמה בכל זה החיק שהוא היסוד לה רק אמה סביב ולא יותר, כי בליטת הגבול לא בא בחשבון כי לא נמשך רק ברוחב טפח, ומעלתהו פנות קדים, פי שהכבש שבו עולים למזבח הוא בדרום, שהעולה בו פונה לימין למזרח, כמ"ש בא לו לקרן דרומית מזרחית וכו' שכל פנות שאתה פונה לא יהיה רק לימין ודע שמ"ש במשנה דמדות לפרש שמ"ש וההריאל עשרה אמה היה מודד מאמצע המזבח, ורוחב מקום המערכה מצד לצד היה כ"ד אמה, שמזה הוציא שהמזבח למטה היה ל"ב אמות כנ"ל, זה לא יעלה לראב"י דסתמא דמדות כוותיה, דהוא הוא ס"ל דכוליה מזבח בדרום קאי, והמזבח עם הכבש היו ס"ב אמה ואיך עמד בדרום הא כל צד הדרום בבית הג' אינו רק חמשים אמה, דחצר הפנימי הוא מאה על מאה. ? אמנם משנה זו אינה סתמית, רק ר' יוסי קאמר לה, ור' יוסי לשטתו דס"ל כוליה מזבח בצפון קאי, והיה מקום המזבח בצפון ובדרום היה מקום להכבש, וכן אף למ"ד שחציו בצפון וחציו בדרום נוכל לפרש כן, שאז המזבח אוכל בדרום ט"ז אמה והכבש ל' אמה שהם מ"ו ונשאר עוד ארבע אמות עד הכותל, אבל לראב"י אאלי"כ, וצ"ל שהוא היה מפרש מ"ש והאריאל שתיים עשרה, היינו מצד אל צד לא מאמצעו, וס"ל שהיה רוחב ההראל שתיים עשרה אמה עם מקום הקרנות והילוך רגלי הכהנים, ולפי"ז היה רחבו וארכו למטה במקום היסוד ט"ז אמה והיה יכול לעמוד עם הכבש בדרום, וראיתי בפ"י הגאון מהר"א ווילנא, שפ"י את הכתובים דפה שהיה רוחב המזבח רק י"ב אמה מצד אל צד, ולא הודיע מי הניאו לפרש פי"ג נגד משנה מפורשת שפ"י שמדד מאמצעו, ועם האמור ס"ל כמ"ש הכ"מ (פי"ג מה' עבודת יוה"כ) שדעת המרבי"ם כראב"י דכוליה מזבח בדרום קאי, וכמו שסתם כן רבי ביזמא (דף ל"ז) וא"א לפרש כפי המשנה שאמרה רבי יוסי לשטתו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות פנות. מקור שהעולה יפנה פניו למזרח: (מלבי"ם באור המלות)

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי זִנְקוֹת הַמַּזְבֵּיחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

מצודת דוד אלה חקות המזבח. אלה הם משפט המזבח לחנכו מהם ביום השלמת עשייתו למען יהא הגון וראוי להעלות עליו עולה ולזרוק עליו דם (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אלה חקות המזבח ביום העשותו, הודיע לו איך יהיה חנוכת המזבח לעתיד, והגם מזבח חדש אין מחנכין אלא בתמיד של שחר

כמ"ש חז"ל, אבל פה יהיה חינוך כללי לכלי המקדש, והיה חינוך גם בימי עזרא שהיה הוראת שעה והיה באופן אחר, כי כבר ידעו שאין זה בית העתיד שנבא עליו יחזקאל, כי כבר הבטיח לו ה' שבעת חינוך בית העתיד יקום יחזקאל שהיה כהן בתחיה והוא בעצמו יעשה עבודת החינוך ולכן עשו חינוך אחר כפי הוראת הנביאים באותה שעה, וכמו שכן גם במשכן היה החינוך בקרבנות שנהגו רק לפי שעה, וז"ש שביום העשותו תעשה חינוך לחנכו שיהיה ראוי להעלות עליו איברי עולה, ולזרוק עליו דם עולה וק"ק וקדשים קלים : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וְנָתַתָּה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשֵׁרְתָנַי פֶּר בֶּן-בָּקָר לְזֹטָאת:

רש"י הכהנים הלויים. אשר משצט לוי : מזרע לדוק. לפי שהיה ע"ג ששימש ראשון במקדש בימי שלמה נקראו על שמו : (רש"י)

מצודת דוד ונתתה וגו'. בשרו שיעמוד בתחיה ויהיה החנוך נעשה על ידו כי הוא היה כהן : אל הכהנים הלויים. אל הכהנים הבאים משבט לוי : אשר הם מזרע צדוק וגו'. כי הם יהיו נבחרים לעתיד לעשות עבודת המזבח וכמ"ש והכהנים הלויים בני צדוק וגו' המה יקרבו אלי לשרתני (לקמן מד) : לשרתני. מוסב על הקרובים אלי : פר בן בקר. מוסב על ונתתה וגו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ונתתה אל הכהנים מזרע צדוק, כמו שיבואר (בסי' מ"ד) שרק בני צדוק יהיו כשרים אז לעבודה, מפני שהם קרובים אל ה' שלא עבדו ע"ז, והודיע לו ה' כי הוא יקום בתחיה בעת ההיא והוא ימסור פר החטאת להכהנים : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וְלִקְחוּת מִדְּמֹו וְנָתַתָּה עָלַי-אַרְבַּע קֶרְנֹתָיו וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֹזָרָה וְאֶל-הַגְּבוּל סְבִיב וְזֹטָאת אוֹתוֹ וְכִפְרָתָהּ:

רש"י על ארבע קרנותיו. של מזבח : פנות העזרה. גג המזבח : וכפרתה. תקנה אותו מדרך חול שבו להכניסו בקדוש' להיותו ראוי לכפר עליו מזה ולהלן :

מצודת דוד ונתתה וגו'. יתן הדם על ארבע קרנות המזבח ועל ארבע זוויות של בנין גג המזבח : ואל הגבול סביב. יתכן שעל היסוד נאמר שהוא בגבול

המזבח : **וחטאת וגו'**. בזה תטהר את המזבח ותקנחו להעביר ממנו דרך חול להכניסו בקדושה : (מצודת דוד)

מצודת ציון פנות. מל' פנה וזויות : **וחטאת**. ת"י ותדכי והוא ענין טהרה : **וכפרתהו**. הוא ענין קנוח ועש"י יקרא המזרק כפור כי הכהן הזורק מקנח אצבעו מן הדם בשפת המזרק ובדרז"ל ובעי לכפורי ידי' בההוא גברא (גיטין נז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקחת מדמו, וגם הודיע לו שהוא בעצמו יקח ויזה את הדם, הלקיחה היא הקבלה בכלי, כי מקבלה ואילך מצות כהונה, והנתינה הוא מתן קרנות, ונתת מדמו אל ארבע קרנות של המזבח, ואל ארבע פנות העזרה הוא הסובב שנקרא עזרה הגדולה (כנ"ל פסוק י"ד) ואל הגבול הוא הזרת שבלט לחוץ מן המזבח שנקרא גבול (כמ"ש וגבולה אל שפתה סביב), וחצי טפח העליון היה שייך למעלה כנ"ל. **וחטאת**, במתן דם באצבע. **וכפרתהו**, בשפיכת שירים ליסוד, והנה הודיעו ה' בזה כמה פנות יקרות בענין התחיה. **א**. שבעת חינוך המקדש כבר תתחיל התחיה, כי הבטיח ליחזקאל שהוא ימצא בעת ההיא ויחנך את המקדש, **ב**. שתחיה תהיה בגוף ובנפש, ושיקום בתחיה בלבוש בשר וגידין ועצמות, ושיהיה שלם בגופו כל מום לא יהיה בו, כי המלאך לא יכשר לעבודה, וכשלא יהיה שלם בגופו כאחד האדם הרי הוא בע"מ. **ג**. שיתחייב אז במצות כיתר בני אדם שאל"כ איך יקיים מצות לבישת בגדי כהונה וכל מצות הקרבנות, שזה לא יצויר רק אם יקום בתחיה כאחד האדם (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְלִקְחוּתָּ אֶת הַפֶּר הַזֹּזֵפֶת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמִפְקַד הַבַּיִת מִזֹּזֵן לְמִפְקַדֶּיךָ:

רס"י **במפקד הבית**. ת"י צאתר לחזי לציתא כלומ' במקום קדוש ולשון **במפקד הבית** מקום שהבית כלה כמו (מדבר לה) לא נפקד ממנו איש והוא פר המלואים כדרך ששאו במשכן ונשרף אותו פר ולא נאכל וכן דרשו רבותינו **במנחו' מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה :** (רס"י)

מצודת דוד ושרפו. למי אשר תמסור אותו הוא ישרפו : **במפקד הבית**. בתכלית הבית מקום שהבית כלה ולתוספת ביאור אמר מחוץ למקדש : (מצודת דוד)

מצודת ציון במפקד. ענין כליון וחסרון כמו ולא נפקד ממנו איש (מדבר ל"א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקחת ושרפו, יהיה מתדמה עם פר המלואים בחנוכת המשכן שנתן משה על קרנות המזבח ואת הפר שרף באש מחוץ למחנה ועז"א **מחוץ למקדש**, שהיה מקום מוכן לשריפת הנשרפים, וז"ש **במפקד הבית** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הפר החטאת. כמו מארון הברית, ר"ל הפר פר החטאת : **במפקד הבית**. מקום המופקד ומוכן לצורך הבית, לשרוף שם את הנשרפין (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר-עֲזִים תְּמִים לְזֹטָאת וְזֹטָאוֹ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר זֹטָאוֹ בַּבֶּרֶ:

רש"י תקריב שעיר עזים. זה לא היה במשכן ובמלואים של לעתיד לבא כך הם על פי הדבור : (רש"י)

מצודת דוד וחטאו. זורקי הדם יטהרו את המזבח בזריקת דם השעיר כאשר טהרו אותו ביום הראשון בזריקת דם הפר : (מצודת דוד)

[כג] בְּכַלּוֹתְךָ מִזֹּטָא תִקְרִיב פֶּרֶךְ-בָּקָר תְּמִים וְאֵיל מִן-הַצֹּאן תְּמִים:

רש"י מחטא. מלטהר : (רש"י)

מצודת דוד בכלותך מחטא. כאשר תשלים לטהר את המזבח בזריקת דם השעיר : **תקריב**. זהו ההבאה אל העזרה : **תמים**. מבלי מום : (מצודת דוד)

מצודת ציון בכלותך. ענין השלמה וגמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בכלותך מחטא, גם זה ביום השני, שאחר חיטוי דם שעיר החטאת יקריב פר ואיל לעולה : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִעֲלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מִלֶּחֶם וְהִעֲלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

מצודת דוד והקרבתם. זו היא ההקטרה שעל המזבח : והשליכו וגו'. מלח.
כמיש על כל קרבנד תקריב מלח (ויקרא ב') : עולה לה'. שיהיו כליל
לאישים : (מצודת דוד)

[כה] שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר-זֹטָאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן-בָּקָר
וְאֵיל בֶּן-הַצֹּאן תְּבַיְמִים יַעֲשׂוּ:

רס"י תמימים יעשו. לעולה : (רס"י)

מצודת דוד שבעת ימים. כדרך שעשו ביום השני כן יעשו עד כלות שבעת
ימים שעיר לחטאת ופר ואיל לעולות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שבעת ימים, ר"ל זה שנאמר ביום השני שיקריב
שעיר לחטאת ופר ואיל לעולה, זה ימשך שבעה ימים, חוץ מיום הראשון
שהקריבו פר : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] שִׁבְעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדוֹ
יָדָיו:

מצודת דוד יכפרו. יקנחו אותו להעביר ממנו דרך חול להכניסו בקדושה :
ומלאו ידיו. בזה יחנכו את המזבח : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומלאו ידיו. כן נקרא החנוך בלשון המקרא כמו ומלאת יד
אהרן (שמות כט) וענין חנוך הוא התחלת הדבר במה שיעמוד בו לעולם :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שבעת ימים, ר"ל בשבעת ימים אלה שיקריבו שעיר
ופר ואיל יכפרו את המזבח בדם השעיר, וטהרו אותו ומלאו ידיו,
בהקרבת העולה, כי ביום הראשון שהקריבו פר לא מלאו ידיו, כי הפר
נשרף מחוץ למחנה : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] ויִכְלוּ אֶת הַיָּבֵיִם (ס) וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ
הַכֹּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת עֹלֹתֵיכֶם וְאֶת שְׁלֵמֵיכֶם וְרָצָאתִי
אֶתְכֶם נָא אֲדָנִי יְהוָה: (ס)

רש"י ורלכאתי. לשון לרון : (רש"י)

מצודת דוד ויכלו. כאשר ישלימו שבעת הימים הוא מחונך לקרבנות וביום השמיני ומאז והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם וכו' ואני אהיה מרוצה לכם ע"י הקרבנות הללו : (מצודת דוד)

מצודת ציון והלאה. ולהלן עד עולם : **ורצאתי**. מלשון רצון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה ביום השמיני, מיום שהתחיל החינוך ביום הראשון, שהוא ביום השביעי מיום השני, יהיו יכולים להעלות עליו עולות ושלמים, ויתבאר לקמן (סי' מ"ה) שיום ראשון יהיה בכ"ג אדר ויום השמיני שלו יהיה בר"ח ניסן, כמו שהיה בימי משה, שהתחילו המלואים בכ"ג אדר ויום השמיני למלואים היה בר"ח ניסן ע"ש : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-מד

[א] וישב אתי דרך שער המקדש הזויעון הפונה קדים והוא סגור:

מצודת דוד וישב אותי. המלאך הדובר בי השיב אותי אל דרך שער המקדש החיצון הוא ההיכל שהוא חיצון לבית קדש הקדשים ולתוספת ביאור אמר הפונה קדים ר"ל אל השער הפונה למזרח אל האולם לא אל השער הפונה אל המערב לבית קה"ק : **והוא סגור**. רבותינו ז"ל העמידו המקרא הזה בפשפש הדרומי (מדות פ"ד) כי שני פשפשין ר"ל שני פתחים קטנים היו לשער ההיכל מזה ומזה כאשר הוא בצורה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וישב אתי, המלאך השיבו מן החצר הפנימי שהיה שם אל דרך שער החצר החיצונה הפונה קדים, הוא שער המזרחי שנכנס בו בראשונה, ומצאו עתה שהוא סגור ולא יכול לצאת ממנו : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] ויאמר אלי יהוה השער הזה סגור והיה לא יפתחו ואיש לא יבא בו כי יהוה אלהי-ישראל בא בו והיה סגור:

רש"י סגור יהיה. רבותינו העמידו המקרא הזה בפספס הדרומי שהיה לשער ההיכל פספס פתח קטן כך שנינו במסכת מדות שני פספסין היו לו לשער הגדול אחד צדדום ואחד צלפון צדדום לא נכנס בו אדם מעולם עליו מפורש ע"י יחזקאל השער הזה יהיה סגור : בא בו. לעתיד לבא : (רש"י)

מצודת דוד בא בו. דרך השער ההוא : והיה סגור. לכן יהיה סגור הואיל ואין מי בא בו בעבור שהמקום ב"ה בא בו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי ה', הודיע לו שמעתה יהיה השער הזה סגור ולא יפתח לעולם, כי גם שער מזרח של החצר הפנימית יהיה סגור בחול, ויפתח בשבת ויו"ט, אבל שער המזרחי של חצר החיצונה לא יפתח בשום זמן, ואיש לא יבא בו אפי' עד חלל השער בין דרך התאים שמצד חוץ בין דרך האולם שמצד פנים, והטעם כי ה' אלהי ישראל בא בו לכן יהיה סגור, וזה בא להורות שהשכינה לא תצא עוד משם לעולם, ואחר שבא ונכנס למקדש דרך השער הזה נסגר השער שלא יצא משם עוד חוץ למקדש כי ישכון שם לעולם : (מלבי"ם באור הענין)

[ג] אֶת-הַנְּשִׂיאַת נְשִׂיאָהּ הוּא יֵשֶׁב-בּוֹ (לאכול) - לְאֶכְל-לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה בַּדֶּרֶךְ אֲלֵם הַשַּׁעַר יָבֹא וּבַדֶּרֶךְ יֵצֵא:

רש"י את הנשיא נשיא הוא וגו'. את הנשיא אני נותן נשות נשיא הוא וחשוב ואין דרכו ליטב ולאכול עם שאר הכהנים בלשכות : הוא ישב בו לאכל לחם. בתוך חללו: מדרך אולם השער יבוא. כשהוא נכנס לתוך החצר הפנימית כדי ליכנס לשער קטן זה לאכול בו דרך אולם השער העזרה שצמזרח יכנס לתוך העזרה ובו צדדך ישוב כשישוב ילא באותו הדרך שניכנס ולפי שהוא אומר למטה (מ"ו) צענין ובבא עם הארץ לפני ה' צמועדים הבא דרך וגו' שמה לעשות העזרה קפנדריא לפי שאותה ביאה לראיית פנים ולריד להראות יפה הולךד לומר כאן צביאות של כל ימות השנה שלא יעשה קפנדריא לפי שאין ביאה זו לראיית פנים כמו של רגלים וכן העיד עוד למטה צענין פעמים רבות, מלאתי: את הנשיא. כ"ג נשיא הוא ומחשיבותו יהא רשאי לאכול בשר ולחם קדשים באותו שער שפותחין לו בשעת אכילתו: מדרך אולם השער יבוא. דרך אולם שער מזרחי יכנס

לעזרה ויזוא עד אותו פספס לאכול צו לחמו : ומדרכו ילא. שאין זה ראוי לקפנדריא כשאר פערים וכל היום שלא בשעת אכילת הנשיא יהיה סגור, (סא"ח) :

מצודת דוד את הנשיא. ר"ל אבל את הנשיא הוא מלך המשיח הואיל והוא נשיא ואין כבודו לשבת במקום העם לאכול בקדשים עמהם לכן ישב בחלל השער ההוא לאכול בבשר הקדשים לפני היכל ה' : **מדרך אולם השער יבוא**. כאשר יבוא לאכול בחלל הפשפש ההוא יבוא אל החצר הפנימי מדרך אולם השער ר"ל שיבוא דרך אולם הנמשך מהשער ולחוץ אבל לא יבוא שמה דרך פתחי הלשכות התחתונות הפתוחות לחצר הפנימי שאין אולם לפניהם כ"א יבוא בפומבי דרך השער הגדול ומשם יבוא לחלל האולם לשבת בחלל הפשפש : **ומדרכו יצא**. מדרך השער שבא כן יצא דרך שם ואף שכשהוא הולך עם העם במועדים יוצא עמהם דרך נכח השער שבאו כמ"ש והנשיא בתוכם וכו' (לקמן מו) הנה בבואו לבדו חוזר הוא בדרך שבא : (מצודת דוד)

מצודת ציון לחם. כן יקרא גם הבשר כמו את קרבני לחמי (במדבר כ"ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את הנשיא לבא הנשיא שהוא המלך המשיח מצד נשיאותו למעלה ראש, הוא ישב בו לאכל לחם לפני ה', כשיאכל זבחי שלמים ישב מאסקופת השער ולפנים, ובכ"ז יהיה השער סגור, רק יבא דרך שער הצפוני או הדרומי, ויכנס מדרך אולם השער שהוא בפנים, יבוא אל תוך האולם ושם יאכל השלמים, ומשם יצא דרך העזרה לחוץ דרך השערים הפתוחים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות את הנשיא. מלת את זרה, ויל"פ שהוא משורש אתא, רצה לומר ביאת הנשיא, שמזה בא גם שם תא, ושם שער האיתון (למעלה מ' ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

ד ויביאני דרך-שער הצפון אל-פני הבית וארא והנה מלא כבוד-יהוה את-בית יהוה ואכל אל-פני:

מצודת דוד ויביאני וגו'. כי מתחלה העמידו לפני פשפש הדרומי הסגור ועתה הסיעו משם והביאו בדרך שער הצפון שבמזרח הבית והוא הפשפש הצפוני : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אז חזר אל צד הצפון, והי הביאו דרך שער הצפון שנית אל פני הבית לעזרת ישראל. וארא והנה מלא כבוד ה' את

בית ה'. וזה הראהו לבל יחשוב שמה שנסגר שער המזרחי הוא מפני שהשכינה יצאה משם ולא תשוב עוד, לכן הראהו שנשאר הכבוד בפנים (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וַיֹּאמֶר אֵלֵי יְהוָה בֶּן-אָדָם שָׁיִם לִבִּי וְרָאָה בְּעֵינַיָךְ וּבְאָזְנֶיךָ שָׁמַע אֶת כָּל-אֲשֶׁר אָנִי מְדַבֵּר אֹתָךְ לְכֹל-זִקְוֹת בַּיִת-יְהוָה וּלְכֹל-(תורתו) תּוֹרֹתַי וְשִׁמְתָ לִבִּי לִמְבוֹא הַבַּיִת בְּכֹל מוֹצְאֵי הַמִּקְדָּשׁ:

מצודת דוד **שיים לבך.** להבין הדברים : **וראה בעיניך.** מדת כל דבר ודבר : **לכל חוקות.** מה שראוי להשתמש בכל חדר מחדריו : **ולכל תורותיו.** מקום עמידת הכהנים והעם : **ושמת לבך.** תשים לבך אל מבוא הבית להבין דרך ביאת הבית בכל הפתחים שיוצאין בהם מן המקדש והוא שלא לבוא בפשפש הדרומי אבל בפשפש הצפוני יכולין לבוא ודרך ביאה למלך המשיח וכן לכל העם כמ"ש ובבוא עם הארץ וכו' (לקמן מו) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי, שיים לבך בסי"י מ' אמר ראה בעיניך ובאזניך שמע ושיים לבך כי שם הראהו צורת המקדש, וצריך תחלה לראות בעיניו, ועתה שהודיעהו החקים והתורות הקדים שישים לבו להבין, ואח"כ **תראה בעיניך** בחוש שכן הוא, ואח"כ **באזניך שמע** לקבל הדברים, **ושמת לבך למבוא הבית** הודיע לו שמה שהשער סגור יש בו עוד הוראה שישגרו השער בל יניחו ליכנס לשם את הבלתי ראויים, כמ"ש במשנה דתמיד שראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח, והראה לו שלעתיד יהיה השער סגור לפניהם לעולם וז"ש **ושמת לבך מן מבוא הבית** מזה תבין **לכל מוצאי המקדש**, מי שהיה צריך לצאת מן המקדש ושלא יבא שם לעולם, כמו שיבאר : (מלבי"ם באור הענין)

[ו] וַאֲמַרְתָּ אֶל-מְרִי אֶל-בַּיִת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה רַב-לְכֶם מִכָּל-תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בַּיִת יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד **אל מרי.** אל עם המרי וחוזר ומפרש אל בית ישראל : **רב לכם.** זמן רב היה לכם מה שעשיתם כל תועבותיכם אתם בית ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון מרי. ענין מרד וסרוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת אל בית ישראל אשר הם בית מרי, כה אמר

ה' **רב לכם** ר"ל שהוכיחם על מה שמניחים בני הנכר לעבוד עבודה, והלא כבר הוא חטא גדול מה שמניחים אותם ליכנס אל המקדש אף בלא עבודה, וכ"ש איך יוסיפו לחטא במה שמוסרים להם עבודה, וז"ש **הלא רב לכם** והוא גדול **מכל תועבותיכם**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אל מרי**. אל ענין המרי והמרידה: (מלבי"ם באור המלות)

11 **בְּהִבִּיאְכֶם בְּנֵי-זָכָר עֲרֻלֵי-לֵב וְעֲרֻלֵי בֶשֶׂר לְהִיּוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְזֻלְזָלוֹ אֶת-בֵּיתִי בְּהִקְרִיבְכֶם אֶת-לְזֻזְמֵי זֻלְזָל וְדָם וַיִּפְרוּ אֶת-בְּרִיתִי אֶל כָּל-תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:**

רש"י **זני נכר**. שנתנכרו מעשיו לאצו שצממים והן ערלי לב: וערלי צפר. כהן שמתו אחיו מחמת מילה: (רש"י)

מצודת דוד **בהביאכם**. במה שבעוד הייתם בארצכם הבאתם כהנים בני נכר ר"ל שנתנכרו מעשיו וחוזר ומפרש שהיו ערלי לב ר"ל אטום מלדעת את ה' ומהם היו אשר לא מלו על שמתו אחיו מחמת מילה ופסולים הם לעבודה והם הביאו אותם להיות במקדש לעבוד עבודה לחללו וחוזר ומפרש את ביתי: **בהקריבכם**. במה אתם מקריבי ע"י כהנים כאלה את לחמי הוא החלב והדם הנה בזה הפירו את בריתי להוסיף אל כל התועבות שיש בידכם הוא עבודת הכוכבים ור"ל לא די שעבדתם הכוכבים אלא שעוד תוסיפו לחלל עבודת מזבחי ע"י כהנים כאלה: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ערלי לב**. ענין חתימה וכן ערלה אזנם (ירמיה ו'): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בהביאכם**, מה שאתם מביאים בני נכר ערלי לב שנתנכרו לאביהם שבשמים במה שהם ערלי לב לעבוד ע"ז, והם ג"כ ערלי בשר בלתי מולים, (ולדעת חז"ל שמתו אחיו מחמת מילה) להיות במקדש, הלא זה חטא גדול מה שיהיו במקדש לחללו את ביתי, שאף שלא יעבדו עבודה ולא יחללו את הקרבנות הלא יחללו קדושת הבית בשיהיו בתוכו, וא"כ איך תוסיפו חטא על פשע **בהקריבכם** ע"י בני נכר אלהי, את לחמי חלב ודם שהם יקריבו קרבנות, ויפרו את בריתי, והם לא שבו עדיין בתשובה ועודן מפירים את בריתי, וזה תוסיפו אל כל תועבותיכם הרבים שלכם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לחללו את ביתי**. כפל הכינוי עם עצם הפעול, כמו ותראהו את הילד: (מלבי"ם באור המלות)

י וְלֹא עֲבַרְתֶּם מִשְׁמֵרֶת קְדָשֵׁי וְתִשְׁיָבוֹן לְשֹׁמְרֵי מִשְׁמֵרֶתִי
בְּמִקְדָּשֵׁי לָכֶם: (ס)

רס"י ותשימון לשומרי משמרת, במקדשי לכם. תשימון לכם לדעתכם
במקדשי אנשים רולחים שאינם ראוין להיות שומרי משמרת: (רס"י)

מצודת דוד ולא שמרתם. להמנות כהנים כשרים לעשות קדשי : ותשימון
לשומרי. שמתם להיות שומרי משמרת במקדשי אנשים שהיו לכם ר"ל
שומרים לכם לפני עכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותשימון. ענין עשיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא שמרתם, והלא עליכם המצוה לשמור את
המקדש והקדש בל יגע במ ערל וטמא ולא לבד שאתם לא שמרתם
משמרת קדשי, תוסיפו פשע ותשימון את בני הנכר לשומרי משמרת
במקדשי, שהם יהיו השומרים, לכם, ר"ל בעבורכם ובשליחותכם
:(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותשימון. ר"ל ותשימון אותם, היינו בני נכר הנזכר
:(מלבי"ם באור המלות)

יט כה-אמר אדני יהוה כל-בן-זכר ערל לב וערל בשר לא
יבוא אל-מקדשי לכל-בן-זכר אשר בתוך בני ישראל:

מצודת דוד בן נכר וגו'. ר"ל בין שלבו אטום מלדעת את ה' ובין מי שלא
נמול על כי מתו אחיו מחמת מילה : לכל בן נכר. בזה יפרש לומר מה
שאסרתי בן נכר אין הכונה על איש מגויי הארצות כי הכונה היא על כל
מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים אשר הוא בתוך בני ישראל ועשה
עבודתם לעכו"ם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה', כל בן נכר, ר"ל שיהיה חילוק לעת"ל בין
בני נכר שנתנכרו מעשיו והוא מישראל, ובן אם יהיו מהלויים, ובין יהיו
מהכהנים, שיהיה דיניהם משונים, שכן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא
אל מקדשי כלל, ולא יוכל אף ליכנס למקדש, וזה יהיה רק לבן נכר אשר
בתוך בני ישראל, לאפוקי בן נכר של הלויים והכהנים יהיה להם דין אחר,
והוא.(מלבי"ם באור הענין)

יג כִּי אִם-הַלּוּיִם אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעָלַי בְּתַעֲוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּעוּ
מֵעָלַי אֲזַכְּרֵם אֲזַכְּרֵם אֲזַכְּרֵם אֲזַכְּרֵם

רס"י כי אם הלויים אשר רחקו וגו'. כי אם כה תעשו להם הלויים אשר
רחקו מעלי (ונעשו כומרים) ועכשו חזרו זהם : ונשאו עונם. מגשת עוד
אל מזבחי אל פקודות של שערי הבית, פקודות קומנדישא"ץ בלע"ז
קומרים וקוטרים יהיו : (רס"י)

מצודת דוד כי אם הלויים וגו'. ר"ל כי אם בבוא אל המקדש הלויים אשר
רחקו מעלי בדבר התעות של ישראל אשר תעו מעלי ללכת אחרי גוליהם
אז בעת בואם אל המקדש יסבלו גמול עוונם לבל עשות שמה עבודת
המזבח : (מצודת דוד)

מצודת ציון הלויים. ר"ל הכהנים בני לוי : בתעות. מלשון תועה והושאל
מהתועה מדרך הישר ללכת דרך אחר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי אם הלויים אשר רחקו מעלי המה יבואו אל
המקדש, ויהיה להם עונש אחר שבעונש זה ישאו עונם והוא כי. (מלבי"ם
באור הענין)

יא וְהָיוּ בְּמִקְדָּשַׁי מִשְׁרָתִים פְּקֻדֹת אֶל-שַׁעְרֵי הַבַּיִת
וּמִשְׁרָתִים אֶת-הַבַּיִת הַבְּחוּץ אֶת-הָעֵלָה וְאֶת-הַיְּבוּז
לְעַם וְהָמָּה יַעֲמְדוּ לְפָנֵיהֶם לְשָׂרְתָם:

רס"י המה ישחטו את העולה. עבודה הכקרה בזרים ובעצדים וזנאים :
(רס"י)

מצודת דוד והיו במקדשי. ורק יהיו במקדשי משרתים בדבר המינוי על
שערי הבית וגם יהיו משרתים את הבית בדבר הצריך בו : המה ישחטו
וגו'. הואיל והשחיטה כשרה בזר יכולים גם המה לעשותה : לפניהם.
לפני מביאי הקרבנות יעמדו לשרתם בדבר הקרבנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון פקודות. ענין מינוי וגזברות כמו להיות פקידים בית ה' (שם
כ"ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יהיו במקדשי משרתים פקודות אל שערי הבית, שהגם שיהיו במקדש לא יקרבו לשום שירות וכ"ש לעבודה, רק ישרתו את הפקודות הממונים אל שומרי הבית, ור"ל שהם בעצמם לא יהיו שוערים רק ישרתו את השוערים המופקדים לשמור את הבית, וכן המה ישחטו את העולה ואת הזבח לעם, ששחיטה כשרה בזרים, ובזה המה יעמדו לפניהם היינו לפני העם, לשרתם בדברים שהם צורך מביאי הקרבן, כמו שחיטה והפשט ונתוח וכיוצא שנעשים ע"י זרים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משרתים פקודות. ר"ל משרתים את הפקודות ר"ל את הממונים על השערים: (מלבי"ם באור המלות)

[יב] יַעַן אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ אוֹתָם לְפָנַי גְּלוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבַיִת-יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עֲוֹן עַל-כֵּן נָשָׂאתִי יָדַי עָלֵיהֶם נָאם אֲדַנִּי יְהוָה וְנִשְׂאוּ עֲוֹנָם:

רפ"י למכשול עון. כומרים לעכו"ם להמסיכם לכך: (רפ"י)

מצודת דוד יען. בעבור שעשו עבודת העם לפני הגלולים והכשילו את ישראל בעון עכו"ם: **נשאתי ידי.** הוא ענין שבועה בהרמ' הידים למעלה וכן אשר נשאתי את ידי (שמו' ו): **ונשאו עוונם.** את זה יסבלו בעבו' עוונ' (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען אשר ישרתו אותם, ר"ל וזה עונש מדה כנגד מדה כמו ששרתו את העם לפני גלוליהם, וע"י נכשלו בית ישראל לעבוד ע"ז, לכן ישאו עונם, כפי חטאתם: (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְלֹא-יַעֲשׂוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי וְלַעֲשֹׂת עַל-כָּל-קָדְשֵׁי אֵל-קָדְשֵׁי הַקָּדְשִׁים וְנִשְׂאוּ כָּלמֹתָם וְתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ:

מצודת דוד לכהן לי. לשרת לי בדבר עבודת המזבח: **ולגשת וגו'.** ר"ל לא יגשו אל כל הקדשים נוסף על קדשי הקדשים כלומר לא לבד אסורים הם בעבודת קדשי הקדשים כי אסורים המה אף בעבודת קדשים קלים: **ונשאו.** יסבלו כלימה הראויה להם וגמול תועבותם אשר עשו: (מצודת דוד)

מצודת ציון לכהן. ענין שירות ועבודה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא יגשו, וגם הכהנים שעבדו ע"ז לא יגשו לכהן לי ולעשות עבודת הכהונה, ובזה ונשאו כלימתם ותועבותיהם אשר עשו, ע"י הכלימה הזאת שיהיה בבית המקדש ולא יהיו ראויים לעבודה בזה ישאו תועבותיהם אשר עשו ויקבלו עונשם: (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְנָתַתִּי אוֹתָם שְׂמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת לְכָל עֹבְדֹתָיו וְלְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בּוֹ: (פ)

מצודת דוד ונתתי אותם. רק אתן אותם להיות שומרי משמרת הבית על כל העבודה הצריך אל הבית ועל כל הדבר הנעשה בו זולת עבודת המזבח (מצודת דוד):

מלבי"ם - באור הענין ונתתי אותם שמרי משמרת הבית, הם ימצאו בעזרת הכהנים, ויהיו פסולים לעבודה ולא ישמרו משמרת המזבח רק משמרת הבית, להדיח הרצפה להכין הכלים וכדומה, וכבר באר למעלה (סיי מי מ"ה) שהיה להם לשכה לעמוד שם על הארון לנגן עם הלויים העומדים על הדוכן, וז"ש ולכל אשר יעשה בו: (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת מִקֵּדְשֵׁי בְּתֻעוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִעַלִּי הָמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשֶׁרֶתְנִי וְעַמְדוֹ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי זֹבֶחַ וְדָם זָאִם אֲדָגִי יִהְיֶה:

רש"י והכהנים הלוים. משצט לוי: בני צדוק. לפי שהיה כ"ג שקימש ראשון במקדש בימי שלמה נקראו על שמו: בתעות. קנאינסר"ר בלע"ז: (רש"י)

מצודת דוד והכהנים הלוים. אבל הכהנים מבני לוי מזרע צדוק ששימש בימי שלמה: אשר שמרו. ולא זזו מעבודת המקום בזמן שתעו בני ישראל (מצודת דוד):

מלבי"ם - באור הענין והכהנים הלוים, אמנם הכהנים בני לוי אשר הם בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי ולא עבדו ע"ז, המה יקרבו אלי לשרתני בכל עניני הכהונה, ולהקריב חלבי האימורים לזרוק הדמים: (מלבי"ם באור הענין)

[טז] הָמָה יָבֹאוּ אֶל-מִקְדָּשֵׁי וְהָמָה יִקְרְבוּ אֶל-שְׁלוֹזָנַי לְשָׂרְתָנַי וְשָׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתִּי:

מצודת דוד אל שלחני לשרתני. זהו סדור לחם הפנים שעל השלחן :
ושמרו וכו'. בכל דבר העבודה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין המה, וגם המה יבואו אל מקדשי ויקרבו אל שולחן ה' לאכול בקדשים, כי מי שאינו עובד אינו אוכל בקדשים חוץ מבעל מום והם ישמרו את משמרתם לא משמרת הבית כהראשונים : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְהָיָה בְּבֹאֵם אֶל-שַׁעְרֵי הַחוּצָה הַפְּנִימִית בְּגָהֵי פִשְׁתִּים יִלְבְּשׁוּ וְלֹא-יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֹמֶר בְּשָׂרְתָם בְּשַׁעְרֵי הַחוּצָה הַפְּנִימִית וּבֵיתָה:

רש"י אל שערי החצר הפנימית. לפני ולפנים ציוס הכיפורים : ולא יעלה עליהם צמר. תכלת שהיה צמעיל וצאצנט לא ילצקנו ציוס הכיפורים צעצודת פנים : וציתה. ולפנים : (רש"י)

מצודת דוד והיה וכו'. ר"ל ביוה"כ כשיבואו הכהנים הגדולים אל שערי חצר הפנימי והוא ההיכל ולעומת קה"ק נקרא חצר (לפי שהיה בהיכל שער גדול ושני פשפשין מזה ומזה כמ"ש למעלה לכן אמר שער) : **בגדי פשתים**. הם בגדי הלבן שכ"ג משתמש בהן ביוה"כ עבודת פנים : **ולא יעלה עליהם צמר**. כי בפנים לא יעשו עבודה בשמנה בגדים שיש בהן צמר : **וביתה**. ובפנים בחלל הבית בין בהיכל בין בבית ק"ק : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (יז-יח) **והיה בבואם, בגדי פשתים ילבשו, שיהיו** בגדיהם כולם מלבד, בין הכתונת שעז"א בגדי פשתים ילבשו, בין המגבעות **פארי פשתים יהיו, בין המכנסים** וגם האבנט לא ימצא בו צמר המחמם ומזיע את הגוף ועז"א **ולא יחגרו ביזע** והנה לפי מה דקיי"ל להלכה שהאבנט של כהן הדיוט היה של כלאים והיה משונה מן האבנט של כ"ג ביוה"כ שהיה של בוץ, הודיעו שלעתיד יתעלו הכהנים בני צדוק להיות להם בקצת דברים חשיבות של הכ"ג, כי יהיו כממוצעים בין מדרגת הכ"ג ובין מדרגת הכ"ה, עד שבגדיהם יהיו של בוץ כבגדי כ"ג בעת שנכנס לפני ולפנים, ולמ"ד שהאבנט של כ"ה היה של בוץ, משמיענו בהפך שאף שבמקצת דברים יעלו למדרגת הכ"ג (כמ"ש בפסוק כ' כ"ב) זה דוקא להחמיר ע"ע בדבר, כמו תספורת בן אלעשה, ולקחת בתולה, לא לשנות את מצות הבגדים מבוץ לכלאים : (מלבי"ם באור הענין)

ינתן פֶּאֲרֵי פְּשֵׁתִים יִהְיוּ עָלַי-רֵאשִׁים וּמִכֶּסֶי פְּשֵׁתִים יִהְיוּ עָלַי-
בִּתְנֵיהֶם לֹא יִזְגָּרוּ בִּיָּע:

רס"י פארי. קאפיייל"ס זלע"ז : לא יחגרו ביזע. שנינו צברייתא אין חוגרין במקום שמזיעין לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממתניהם שהוא מקום זיעה אנלאשווי"רא זלע"ז ל"א אסרה התורה לכהנים מלבושי הלמך כי הלמך מזיע הגוף ומזיע את הבשר, (סא"א) : (רס"י)

מצודת דוד פארי פשתים. מגבעות מפתים יהיה על ראשם : לא יחגרו ביזע. לא יתגרו אבנטיהם במקום שהבשר נכפל ושוכב קצתו על קצתו כי שם רב הזיעה ומתלכלכין בגדי הכהונה : (מצודת דוד)

מצודת ציון פארי. כן יקראו המגבעות כמ"ש פארי המגבעות (שמות ל"ט) ויקראו כן ע"ש היופי וההדר שבהן : ביזע. מלשון זיעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות יזע. היו"ד שורש, ומזה בזיעת אפך תאכל לחם, ר"ל דבר המזיע (מלבי"ם): באור המלות

יט' וּבִצְאָתָם אֶל-הַזֹּזֵר הַזֵּי צוֹנָה אֶל-הַזֹּזֵר הַזֵּי צוֹנָה אֶל-הָעַם יִפְשְׁטוּ אֶת-בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר-הִלְבִּיאוּ מִשָּׂרְתָם בָּם וְהִלְבִּיאוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקֹּדֶשׁ וְלִבְשׁוּ בְּגָדִים אֲזוּרִים וְלֹא-יִקְדְּשׁוּ אֶת-הָעַם בְּבְגָדֵיהֶם:

רס"י אל החצר החיצונה. לפי שהיה מדבר בהיכל לפני ולפנים וקרוא חצר הפנימית ואללם יש לו לקרות עזרת ישראל חצר החיצונה לכך הולך לכפול שתי פעמים לומר שעל עזרת נסים הוא אומר מקום שכל ישראל נכנסין : והניחו אותם בלשכות הקודש. כמו שאמר מרע"ה (ויקרא ט"ז) ופשט את בגדי הצד אשר לבש והניחם שם : ולא יקדשו את העם. ת"י ולא יתערבון עם עמא בלבושיהון כלומר לא יגעו אל העם בצגדיהם הקדושים שאין בגדי חול טהורין אלל בגדי הקודש : (רס"י)

מצודת דוד ובצאתם. וכאשר יצאו הכהנים מהעזרה שלהם אל החצר

החיצונה וחוזר ומפרש אל החצר וכו' ר"ל מה שאמרתי אל החצר החיצונה הכוונה היא אל העם כלומר אין הכוונה לעזרת נשים כ"א אל העם הוא עזרת אנשים אשר שם עמידת העם אבל למול עזרת כהנים נקראה בשם חצר החיצונה : **את בגדיהם**. בגדי כהונה : **בלשכות הקדש**. הם העומדים בתחתיות ההר וממעל : **בגדים אחרים**. בגדי חול : **לא יקדשו וכו'**. ר"ל למען לא יהא נראה שהעם קדושים כמוהם כ"א יבואו שמה בבגדי כהונה יהא נראה לכל שאין חשש אם יגעו בהן בני האם כאלו הם קדושים כמו הכהנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון יפשטו. ענין הסרת המלבוש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובצאתם, בעת שיצאו מן החצר הפנימי אל החצר החיצונה, היינו אל לשכות העשרים שהיו בחצר החיצונה והיו מקודשות בקדושת עזרה, ומשם יצאו אל החצר החיצונה המיוחדת אל העם, היינו חוץ מלשכות העשרים למקום שלא נתקדש ושם עומדים העם. אז **יפשטו את בגדיהם והניחו אותם בלשכת הקדש** היינו בלשכת העשרים, ושם **ילבשו בגדיהם אחרים** וכמ"ש למעלה (מ"ב י"ד) ושם יניחו בגדיהם, וחזר הדבר עתה, לפרש שזה מפני חשיבותם שיעלו למדרגת הכ"ג אשר פשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם, רק הם יבדלו במה שא"צ גניזה רק ליבשום אח"כ שנית, וגם בכ"ג יש פלוגתא אם כשרים ליוה"כ אחר, ומפרש שמה שלא יוכלו לצאת אל העם עם בגדי הקדש, הוא כדי **שלא יקדשו את העם בבגדיהם** כי תתרבה קדושתם עד שלא יוכלו להתקרב בבגדים אל העם : (מלבי"ם באור הענין)

כז וראשם לא יגלחו ופרע לא יגלחו פסוים יכסו את-ראשיהם:

כז"י וראשם לא יגלחו. להעביר את כל השער : ופרע לא יגלחו. גידול שער לא ירבו : כסוים יכסו. ככוסמת הזו שסדורין בשבולת ראשו של זה ללד עיקרו של זה כך שמעתי משמו של רבי מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מדת דבר הסוה לא גזיזת ראש ולא גדול שער אלל צמדה סוה אמולי"ר בלע"ז :

מצודת דוד וראשם לא יגלחו. שער ראשם לא יגלחו בכל עת : ופרע לא יגלחו. לא יניחו גדול השער להתפשט יותר מדאי וארז"ל שיגלחו אחד לשלשים יום (סנהדרין כב) : **כסוים יכסו**. על כהנים גדולים יאמר שהם יגלחו באופן שיגיע ראש שער זה בצד עקרו של זה ככוסמת הזו הסדורה בשבולת ראשו של זה בצד עקרו של זה כן ארז"ל (שם) : (מצודת דוד)

מצודת ציון יגלחו. ענין קציצת השער : **ופרע.** כן יקרא גדול השער כמו את ראשו לא יפרע (ויקרא כ"א) : **ישלחו.** ענין התפשטות כמו תשלח קציריה (תהלים פ') : **כסום יכסמו.** מלשון והחטה והכסמת (שמות ט') והוא מין זרע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וראשם גם בזה ינהגו סלסול בעצמם להתדמות אל הכ"ג שהיה מספר ראשו של זה בצד עקרו של זה, שזה נקרא בשם **כסם** כמו שפ"י חז"ל בפ"ד דסנהדרין, וז"ש הגם **שפרע לא ישלחו** בכ"ז **ראשם לא יגלחו** בגלוח המורגל רק **כסום יכסמו** כתספורת בן אלעשה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כסם יכסמו. מענין החטה והכוסמת, שהכוסמת גדלה ראשה של זו בצד עקרה של זו : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וַיֵּיךְ לֹא-יִשְׁתּוּ כָל-כֹּהֵן בְּבֹאֵם אֶל-הַזֹּזֵר הַפְּנִימִית:

רס"י צבואם אל החצר הפנימית. אל ההיכל : (רס"י)

מצודת דוד כל כהן. בין כהן גדול בין כהן הדיוט : **אל החצר הפנימית.** הוא ההיכל ולמול בית קה"ק נקרא חצר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויין לא ישתו כל כהן, אמנם על שתיית היין יזהרו כל כהן, אף הכהנים שלא יהיו ראויים לעבודה : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְאַלְמִנָּה וְגֵרוּשָׁה לֹא-יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם-בְּתוּלוֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֲלֻמְנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֲלֻמְנָה מִכֹּהֵן יִקְחוּ:

רס"י כי אם בתולות. יקחו. הכהנים הגדולים אבל יש מן הכהנים אשר יקחו את האלמנה כגון הדיוטין וזהו מכהן יקחו יש מן הכהן שמוותרין באלמנה, מלאתי : אשר תהיה אלמנה. גמורה פרט לגרושה וחלוצה אע"פ שפנויה היא אסורה אף להדיוט : (רס"י)

מצודת דוד ואלמנה וגו'. זהו בכהנים גדולים שאסורים גם באלמנה ואינם נושאים כ"א בתולות : **אשר תהיה אלמנה.** ר"ל שלא תהיה רק אלמנה אבל לא נחלצה אז מכהן יקחו ר"ל מקצת כהנים מותרים בהם והם ההדיוטים אבל כשהיא גם חלוצה אסורה גם להדיוטים ואף שהיא

מדרבנן רמזה יחזקאל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואלמנה וגרושה**, גם בזה יתעלו מן מדרגת כ"ה להחמיר ע"ע שלא יקחו אלמנה **מזרע בית ישראל**, שאם יקחו אשה בת ישראל יזהרו שתהיה בתולה לא אלמנה כמעלת הכ"ג, ורק אם האלמנה תהיה בת כהן, וגם בעלה הראשון היה כהן אז יקחנה כדי שלא להתדמות לכ"ג לגמרי (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְאֶת-עַמֵּי יוֹרוֹ בֵּין קִדְשׁ לְזוּל וּבֵין-טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדְעִים:

מצודת דוד **ואת עמי יורו**. הכהנים ילמדו את העם להבדיל בין קדש לחולין גם יודיעום ההבדל בין טמא לטהור : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יורו**. מלשון הוראה ולמוד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואת עמי יורו**, שהם יהיו ג"כ המורים בין בדיני הקדשים, בין בדיני טומאה וטהרה, והנה דיני קדשים מסורים רק לכהנים שעוסקים בהם ועז"א **את עמי יורו**, אבל דיני טומאה וטהרה ידעו גם ב"י, וכמו שהיה בימי חזקיהו שהיו כולם בקיאים בדיני טומאה וטהרה, רק שהם **יודיעום** אם נגעה איזה טומאה, וכמ"ש חז"ל דעת זה סדר טהרות (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְעַל-רִיב הֶמְּהָ יַעֲמְדוּ (לשפֹּט) לְבִישְׁפֹּט בְּבוֹשְׁפֹטֵי (ושפֹּטֵהוּ) יִשְׁפֹּטוּהוּ וְאֶת-תּוֹרֹתַי וְאֶת-זִקְתִּי בְּכָל-מוֹעֲדַי יִשְׁמְרוּ וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ:

מצודת דוד **ועל ריב**. ועל דין ממון יעמדו העם לפניהם למשפט והם ישפוטוהו במשפטי התורה לא לפי אומדן דעתם : **ואת תורותי**. התורות והחוקים הנהוגים בכל ימי מועדי ה' בדבר הקרבנות ישמרו הם לעשותם וכן יקדשו את השבתות בדבר הקרבנות הבאות חובה ליום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ועל ריב**, שהם יהיו בין הסנהדרין לדון דיני ממונות ונפשות, **ובמשפטי ישפוטוהו** ר"ל עפ"י ד"ית, והנה כבר חשב ישועות חכמה ודעת, שהם נזיקין קדשים טהרות, ומוסיף שגם **ואת תורותי את חקותי** שהם הלכות של סדר זרעים ונשים, שיש בהם חקים כמו העריות וכלאים וכדו', ותורות, וכן **בכל מועדי** שהוא סדר מועד **ישמרו, ואת שבתותי יקדשו**, להזהיר על השבת הגם שהותר אצלם אצל עבודה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ישפטוהו**. את הריב : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְאֶל-מֵת אָדָם לֹא יָבֹא לְטִמְאַהּ כִּי אִם-לְאָב וּלְאִם וּלְבֶן
וּלְבַת לְאָזוּ וּלְאָזוֹת אֲשֶׁר-לֹא-הִיְתָה לְאִישׁ יְטַמְאוּ:

מצודת דוד **לטמאה**. לטמא את עצמו : אשר לא היתה לאיש. למשכב :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואל מת אדם וכו' כי אם לאב ולאם**, שהגם שיקבלו
ע"ע זהירות יתירה ככהן גדול, בכ"ז יטמאו לקרובים כי טומאת קרובים
מצוה, וכל החומרות הנ"ל אין בהם ביטול מצוה : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וְאַחֲרַי טְהַרְתּוּ שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ-לוֹ:

רש"י **ואחרי טהרתו**. אחר פרישתו מן המת כך שנויה צמ"ק : (רש"י)

מצודת דוד **ואחרי טהרתו**. ר"ל אחר פרישתו מן המת כן ארז"ל : **שבעת
ימים וגו'**. ואח"כ הוא טהור : **יספרו**. ר"ל אחיו הכהנים יספרו לו שאם
שכח הוא לא יניחוהו הם ליכנס למקדש עד אחר שבעת ימים ויטהר :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואחרי טהרתו** אמנם יעשו להם גדר אחר שאחר
הטהרה מטומאת מת לא יכנסו תיכף למקדש רק ימתינו שבעה
ימים. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **יספרו לו**. ר"ל אחיו הכהנים יזהרו ממנו ז' ימים
(מלבי"ם באור המלות)

[כז] וּבַיּוֹם בָּאוּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ אֶל-הַזֹּזֵר הַפְּנִימִית לְשַׁרְתַּת בַּקֹּדֶשׁ
יִקְרִיב זֹטָאתוֹ נָאִם אֲדָנָי יְהוִה:

רש"י **וביום באו**. תחילה אל הקדש להתחנך לעבודה יקריב חטאתו זו
עשירית האיפה שלו כך שנויה צמ"ק שהכהן הדיוט טעון עשירית האיפה
זיום חינוכו כענין שנאמר (פס ו') זה קרבן אהרן ובניו וגו' וכמו שמפרש

מצודת דוד **וביום בואו וגו'.** ר"ל בתחלת ביאת הכהן להתחנך בעבודה : **אל החצר הפנימית.** היא עזרת כהנים אשר שם המזבח : **יקריב חטאתו.** זהו עשירית האיפה שהיו הכהנים מקריבים ביום החנוך וכמ"ש זה קרבן אהרן ובניו וכו' ביום המשח אותו עשירית האיפה סולת וכו' (ויקרא ה') (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין **וביום בואו אל הקדש,** הנה פירשוהו על מנחת חינוך שמקריב הכהן ביום שמתחנך לעבודה, ויפלא מה משמיענו בזה וז"ל קרי בי רב הוא, ונראה שדבר זה נצרך גם בבית שני ששבו הרבה כהנים שעבדו עבודה בבית ראשון, ואז הביאו מנחת חינוך (כמ"ש עזרא ג') ורבים מהכהנים אשר ראו את הבית הראשון) ולמד להם שבשובם לעבודה בבית שני הוצרכו להביא מנחת חינוך מחדש, וכן יחזקאל אשר הובטח לקום בתחיה בבית הג' ועמו הכהנים שיעמדו אז בתחיה הגם שהקריבו מנחת חינוך בעודם עובדים בחייהם במקדש יצטרכו להביא מנחת חינוך מחדש (מלבי"ם) : באור (הענין)

[כח] **והיתה להם לנזולה אני נזולתם ואחזה לא-תתנו להם**
בישראל **אני** **אזולתם:**

כ"ט **והיתה להם. הכהונה לנחלה** : **(כ"ט)**

מצודת דוד **והיתה להם לנחלה.** הכהונה תהיה להם לנחלה כי לא ינחלו חלק בארץ : **אני נחלתם.** ר"ל מותר קרבני יהיה נחלתם : **ואחזה.** אחוזת נחלת קרקע שדות וכרמים לא תתנו להם וזהו למען יהיו פנוים לעסוק בעבודת המקדש (ומה שלקחו תרומת הארץ כמ"ש תרומת הקודש לכהנים וכו' (לקמן מ"ח) זה היה לצורך בתים וחצרות) : **אני אחוזתם.** ר"ל מותר קרבני יהיה אחוזתם וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואחזה. ענין חלק ונחלה** : **(מצודת ציון)**

מלבי"ם - באור הענין **(כח-כט)** **והיתה להם לנחלה,** מוסב למטה, **והיתה להם לנחלה המנחה והחטאת והאשם,** כד"ש (במדבר י"ח ט') זה יהיה לך מקדשי הקדשים כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשם, ועז"א **אני נחלתם ואחזה לא תתנו להם** שאף שהלויים יקחו חלק בארץ לע"ל, הכהנים לא יהיה להם אחוזה כמ"ש (פסוק כ') בארצם לא תנחל. **וכל חרם כמ"ש (פסוק י"ד)** כל חרם בישראל לך יהיה : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] הַמְנוּזָה וְהַזֹּטָאֵת וְהָאֲשֵׁם הַמָּה יֵאָכְלוּם וְכָל-זָרִים
בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה:

רס"י חרם. לשון קדש וכן כל לשון חרמה שהוא על הקדש : (רס"י)

מצודת דוד **המנחה**. ר"ל שירי המנחה : **וכל חרם**. כל הקדשות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חרם**. ר"ל הקדש וכן כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר י"ח)
: (מצודת ציון)

[לז] וְרֵאשִׁית כָּל-בְּכוֹרֵי כָל וְכָל-תְּרוּמֹת כָּל מִכְלֵי תְּרוּמוֹתֵיכֶם
לְכַהֲנָיִם יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לְכַהֵן לְהַעֲיִזוֹ בְּרֻכָּה
אֶל-בֵּיתְךָ:

רס"י להניח. אפוקי"ר זלע"ז כמו (שמות ח') וינח זכל גבול מצרים :
(רס"י)

מצודת דוד **וראשית**. הראשית מכל הדברים כולם שנתבכרו בבשול והם
הבכורים : **וכל תרומת כל**. כל התרומות כולם בין דגן בין תירוש ויצהר
: **מכל תרומותיכם**. מכל הדברים שאתם חייבים להפריש מהם תרומה :
וראשית עריסותיכם. חלק ראשון מעיסה עד שלא תאכלו ממנה ועל
החלה יאמר : **להניח ברכה**. כאומר אל ירע לבבכם בתת כל אלה לכהנים
כי זה יהיה סיבה להשרות ברכה בביתך ולא יחסר העושר כי עוד יוסיף :
(מצודת דוד)

מצודת ציון **בכורי**. בשול התבואה יקרא בלשון בכור וכן ראשית בכורי
אדמתך (שמות כ"ג) : **עריסותיכם**. ענין בצק ועיסה כמו מראשית
עריסותיכם (במדבר י"ט) : **להניח**. מלשון הנחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וראשית כל**, ראשית הגז ומתנות ותרומה ותרומת
מעשר. **ובכורי כל**, ביכורים. **וראשית עריסותיכם** חלה, ועיי"כ **יונח ברכה**
אל ביתך כמ"ש איש אשר יתן לכהן לו יהיה : (מלבי"ם באור הענין)

הפלת גורל או יאמר זה הלשון על הירושה ובדרז"ל ביום אתה מפיל נחלות (בי"ב קי"ג) : **קדש מן הארץ**. החלק הזה יהיה קדש מכללות הארץ : **אורך**. ממזרח למערב : **ורחב**. מצפון לדרום : **בכל גבולה**. ר"ל כל השטח הזה : **מסביב** : **מצודת** (מצודת דוד)

מצודת ציון תרימו תרומה. ענין הפרשה כמו ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה) : **מגרש** : **מצודת** (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובהפילכם את הארץ בנחלה, הנה יבאר (בסי' מ"ח) שבחלוקת הארץ לעתיד לבא יקחו י"ב שבטים כ"א רצועה שרחבה מצפון לדרום יהיה כ"ה אלף קנים שהם ע"ה מיל, ואורך הרצועה תהיה מן גבול א"י המזרחי עד גבול המערבי, ובין חלק של יהודה וחלק של בנימין יפרישו רצועה כמוה שתהיה תרומה לנשיא, שתחזיק ג"כ מצפון לדרום כ"ה אלף קנים, ובאורך ממזרח למערב מגבול א"י עד גבול המערבי, ומן תרומת הנשיא ירימו רצועה באמצע שתהיה כ"ה אלף קנים באורך וכ"ה אלף קנים ברוחב באופן זה, רצועה של עשרת אלפים קנים ברוחב וכ"ה אלף קנים ברוחב באופן זה, ובאמצע רצועה זו יהיה הר בית והמקדש, ורצועה אחרת כמוה תהיה ללויים, ורצועה הנותרת שהיא חמשת אלפים קנים ברוחב וכ"ה אלף קנים באורך יהיה שייך אל בנין ירושלים שלעתיד שיהיה לכל ישראל ולמגרשיה. וז"ש **ובהפילכם תרימו תרומה לה' קדש מן הארץ**, כי תרומת הכהנים הוא הקדוש מכולם, **אורך חמשה ועשרים אלף אורך**, ר"ל שהאורך תחשב באורך, היינו ממזרח למערב, שסתם אורך הוא ממזרח למערב שם תהיה האורך, ומצפון לדרום יהיה הרוחב, **קדש הוא**, ר"ל הוא הקדש מיתר החלקים : (מלבי"ם באור הענין)

ב **יְהִיָּה בְּזֵה אֶל-הַקֹּדֶשׁ זִמְנֵשׁ מֵאוֹת בְּזִמְנֵשׁ מֵאוֹת מְרַבֵּעַ סָבִיב וּזְמַנֵּשׁ אִמָּה מְגֵרֵשׁ לֹ סָבִיב:**

רז"י יהיה מזה. מן התרומה הזו יהיה לאורך הקדש להר הבית חמש מאות קנים והמותר לכתים לכהנים כמו שפורש בסוף הספר : (רז"י)

מצודת דוד יהיה מזה. מהשטח הזה יהיה מקודש ממנו חמש מאות וכו' ויהיה מרובע מסביב וזהו הר הבית : **מגרש לו סביב**. בכל ארבעת הרוחות יהיה מגרש חמשים אמה : **מצודת** (מצודת דוד)

מצודת ציון מגרש. ענינו מקום פנוי מבלי זריעה ואילנות וכן ומגרש לערים (במדבר ל"ה) : **מצודת** (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יהיה מזה אל הקדש מחלק הזה יוקח החמש מאות קנים של הר הבית שהיה מדתו חמש מאות קנים מכל צד, (כנ"ל ס"ס מ"ב). וחמשים אמה, וחוף מזה היה חמשים אמה מגרש ומקום פנוי סביב חומת הר הבית : (מלבי"ם באור הענין)

ג ובין-הבמדה הזאת תמורד ארץ (וזמש) וזמשה ועשרים אלקף ורזוב עשרת אלקפים וכו'- יהיה המקדש קדש קדשים:

כ"י ומן המדה הזאת. בקנה המדה שנמדד בו ריבוע הר הבית ה' מאות על ה' מאות כמו שאמור בענין של מעלה (מ"צ) לד' רוחות מדדו חומה לו סביב ה' מאות קנים וגו' : תמוד אורך. חמסה ועשרים אלף קנים ורוחב י' אלפי קנים ולפי שלא פירש בפסוק ראשון מה הן כ"ה אלף אם קנים אם אמות הולך לומר שכ"ה מדות בקנה המדה שנמדדו בה ה' מאות על ה' מאות של הר הבית נמדדו אלפים הללו לתרומה : (כ"י)

מצודת דוד ומן המדה הזאת תמוד וכו'. ולפי שלא פירש למעלה במה ימודו מדת התרומה אם באמות אם בקנים לכן פירש ואמר ומן המדה הזאת ר"ל במדה שמדד את הר הבית דהיינו בקנים וכמ"ש וימד את רחב הבנין קנה אחד (לעיל מ) בזה המדה תמוד האורך של חמשה ועשרים אלף וכו' : וכו'. באמצעות השטח ההוא יהיה המקדש הוא הר הבית שהוא קודש קדשים מול כל שטח הרצועה ההיא הנקרא קדש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ומן המדה הזאת תמוד, יען לא נדע מדת הקנה שבו מדד האורך של כ"ה אלף ורחב י' אלף, באר שיהיה באותו מדה שמדד את החמש מאות של הר הבית, שזה כבר התבאר שהיה במדת קנה שהיה מחזיק שש אמות באמה של ששה טפחים (כמ"ש בסי' מ' פ"ה), וא"כ היה האורך ע"ה מיל והרוחב ה' מיל, וכו' יהיה המקדש קדש קדשים, שלפי ערך קדושת תרומת הכהנים תהיה קדושת המקדש קדשי קדשים, בענין שעד המקדש היו חמש קדושות זו למעלה מזו, א. שתרומת הנשיא היה קדש נגד א"י, ונקרא בשם תרומה, ב. וחלק השייך להעיר קודש נגד תרומת הנשיא, ג. וחלק של הלויים קדוש ממנה, ד. וחלק של הכהנים קדוש ממנה, ה. וחלק של הר הבית היא הקדושה החמשית הקדוש מכולם, ואחר הר הבית היה עוד חמש קדושות, א. החצר החיצונה, ב. למעלה מזה החצר הפנימי, ג. האולם, ד. ההיכל, ה. קדשי הקדשים, הרי עשר מדרגות בקדושה : (מלבי"ם באור הענין)

ד קדש בין-הארץ הוא לכהנים משרתי המקדש יהיה

הַקָּרְבָּיִם לְשֶׁרֶת אֶת-יְהוָה וְהָיָה לָהֶם מְקוֹם לְבָתִּים וּמִקְדָּשׁ לְמִקְדָּשׁ:

רש"י קדש מן הארץ. סרס את המקרא מותר הקדש אשר מן הארץ הוא יהיה לכהנים משרתי המקדש המקריבים וגו' קדש מן הארץ היא התרומה הזאת : לכהנים משרתי המקדש יהיה. העודף על חמץ מאות של הר הבית י"ב אלף ומאתים וחמשים למזרח וכנגדן למערב והמקדש באמצע וארבעת אלפים ושבע מאות וחמשים לכפון וכנגדן לדרום : והיה להם מקום לבתים. העודף הזה שסביב המקדש : ומקדש למקדש. וחמץ מאות על חמץ מאות האמצעיים יהיו מקודשים לכורך המקדש אישיינטיג"יאה אלשיינטואיירא בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד קדש. כל השטח הזה הוא קדש מכללות הארץ ויהיה אל הכהנים וכו' : והיה להם. השטח הזה יהיה להם מקום על בתים ומקום מזומן על המקדש : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומקדש. ענין הזמנה כמו ויקדישו את קדש בגליל (יהושע כ') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קדש מן הארץ הוא, הוא הקדוש מיתר הארץ מצד שמיוחד לכהנים הקרובים לשרת את ה', והיה להם ר"ל לא יקחוהו בתורת נחלה לעשות בו שדות וכרמים כמו בחלק הלויים, רק יבנו שם בתים לשבתם, ומקדש למקדש שיהיה הכנת קדושה למקדש בענין שע"י הקדושה הזאת יהיה הר הבית קדש קדשים : (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וְזִמְנָה וְעֲשִׂרִים אֶלְפֵי אֶרֶץ וְעֲשִׂרֵת אֲלָפִים רְזֹזָב (יהיה) וְהָיָה לְלוֹאִים מִשְׁרְתֵי הַבַּיִת לָהֶם לְאַחֲזָה עֲשָׂרִים לְשָׁכָת:

רש"י וחמשה ועשרים אלף. קנים אורך ועשרת אלפים רחב תרימו רצועה אחרת אצל זו בדרומה של זו לכורך הלויים כך מפורש בסוף הספר שהיא בדרום, מלאתי, כ' לשכות יהיה ללוים בהיקף המקדש לשמור הבית ולנוי ומותר הרצועות יעשו לכרכיהם, תו' : (רש"י)

מצודת דוד וחמשה וכו'. ר"ל וסמוך לו יהיה עוד רצועה חמשה ועשרים אלף וכו' וזה יהיה ללוים וכו' להיות להם לאחוזת : עשרים לשכות. ר"ל

בהרצועה ההיא יעשו עשרים לשכות סמוך לאחוזת הכהנים לשבת בהם הלויים השוערים למען יהיו קרובים אל הבית והשאר יהיה לצרכיהם ולבתייהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וחמשה ועשרים אלף ארץ שאצל תרומת הכהנים לצד דרום, יהיה ללויים שהם פחותים מן הכהנים, שאינם משרתי ה' רק משרתי הבית וזה כולל גם הכהנים שיהיו אז פסולים לעבודה שנקראו משרתי הבית (כנ"ל מ"ד י"ג). להם לאחזה הם יקחוהו בתורת אחוזה ויוכלו לעשות שם שדות וכרמים אם ירצו, עשרים לשכות, והמקום יתחלק לעשרים חלקים, שבכל חלק יהיה עיר ללויים. שבימי קדם היו להם ארבעים ושתיים עיר חוץ מערי המקלט, והיו לכהנים וללויים, ואז יהיה ללויים עשרים עיר ויחלקו נחלתם לעשרים גבולים : (מלבי"ם באור הענין)

11 וְאַחֲזֵת הָעִיר תִּתְּנוּ זִמְשֵׁת אֶלְפִים רְזֹזב וְאַרְךָ זִמְשֵׁת וְעֶשְׂרִים אֶלֶף לְעֵמֶת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה:

רפ"י ואחוזת העיר. זהיקף העיר אחוזת מוסב חול שלה לצנות זה ישראל בתים : תתנו חמשת אלפים רחב. בדומה של שנייה ואורך כמדת שתי הרצועות נמלאת כל התרומה מרובעת כ"ה על כ"ה אלפים : לעומת תרומת הקודש. כלומר כמדת אורך רצועות תרומת הקודש : לכל בית ישראל יהיה. אותה רצועה שלישית תהיה מוסב לזרים : (רפ"י)

מצודת דוד ואחוזת העיר. נחלת העיר ר"ל מקום זרע תבואה למאכל ליושבי העיר : לעומת תרומת הקדש. במדת אורך תרומת הקדש והוא אחוזת הכהנים והלויים : לכל בית ישראל יהיה. אחוזת העיר יהיה לכל השבטים זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומת. ר"ל בשוה וכן האופנים לעומתם (לעיל י') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחוזת העיר, ורצועה הנשארת מחמש אלף ברוחב שלצד דרום מאחוזת הלויים, יהיה לאחוזת העיר, שהעיר תהיה בנגב (כנ"ל מ'), לעומת תרומת הקדש, והאורך יהיה מגביל לעומות תרומת הקדש, שארכו ג"כ כ"ה אלף אמה, וזה יהיה לכל בית ישראל, שכולם יהיה להם חלק בירושלים (כמו שיתבאר בסי' מ"ח) : (מלבי"ם באור הענין)

12 וְכִזְשִׁיא בְּיָדָהּ וּבְיָדָהּ לְתְרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וְלְאַחֲזֵת הָעִיר אֶל-פְּנֵי

תְּרוֹמַת-הַקֹּדֶשׁ וְאֶל-פְּנֵי אַחֲזוֹת הָעִיר מִפָּאֵת-יָם זְמוּה וּמִפָּאֵת-
קִדְמוֹת קִדְמוֹת וְאַרְךְ לְעִמּוֹת אֲזוּד הַזֹּלְקִים מִגְּבוּל יָם אֶל-
גְּבוּל קִדְמוֹת:

רס"י ולנשיא מזה ומזה לתרומת הקודש ולאחוזת העיר. בסוף הפרשה הוא חולק את ארץ ישראל ממזרחה למערבה לי"ג רצועות י"ב למנין השבטים וכל אחת עשרים וחמש אלף קנים רחב וארכו כאורך כל ארץ ישראל ורצועה אחת לתרומה ארכה מן הגבול מזרח ועד גבול מערב ורחבה כ"ה אלפים קנים כשאר כל חלק וחלק ומאותה רצועה הוא תורם באמצעיתה ג' רצועות הללו האמורות למעל' שהם כ"ה אלפים על כ"ה אלפים והעודף עליהם למזרח עד סוף הגבול הארץ וכן למערב יהיה לנשיא מזה ומזה למזרח ולמערב : אל פני תרומת הקדש ואל פני אחוזת העיר. כנגד כל רחב שלשה הרצועות המוזכרות לתרומת הקודש של רצועת הכהנים והלויים ואחוזת העיר : מפאת ים ימה. ממערב תרומת הקודש והעיר עד מערב הגבול : ומפאת קדמה קדימה. וממזרח התרומה למזרח ממזרח לעומת אחד החלקים של שבטי' המפורשין בסוף הספר שהם מגבול ים של ארץ ישראל עד גבול קדים : (רס"י)

מצודת דוד ולנשיא. ואל הנשיא הוא מלך המשיח אליו יותן אחוזת נחלה מזה ומזה לתרומת הקדש והוא אחוזת הכהנים והלויים ולאחוזת העיר ולתוספת ביאור אמר אל פני תרומת וכו' : מפאת ים. העבר המערב כלפי המערב ומעבר המזרח כלפי המזרח : ואורך. של חלק הנשיא שמזה ומזה : לעומת אחד החלקי'. במדת אחד מן החלקים של השבטים אשר יהיו מגבול המערב אל גבול המזרח ועיין בקונו' בנין הבית בתחילתו ובצורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל פני. ואל פני. ר"ל לפני : מפאת. מעבר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולנשיא, ר"ל והנשאר מן הרצועה של כ"ה אלף על כ"ה אלף עד גבול המזרחי של אי"י ועד גבול המערבי, יהיה אחוזת הנשיא שהוא מלך המשיח, וז"ש שלנשיא יהיה מזה ומזה, היינו משני הצדדים של תרומת הקדש ואחוזת העיר, מצד המערב עד סוף המערב, ומצד המזרח עד סוף המזרח, ויהיה חלקו כחלק אחד השבטים ממערב למזרח (מלבי"ם): באור הענין

[ח] לְאֶרֶץ יִהְיֶה-לוֹ לְאַחוּזָה בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא-יוֹנֵו עוֹד נְשִׂאֵי אֶת-
עַבְדֵי וְהָאֶרֶץ יִתְּנוּ לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם: (פ)

רש"י לארץ יהיה לו לאחוזתו. ת"י לא ארעא תהא רבא לאחוסנתא : ולא
יונו. לשון אונאת ממון סגוזלון את נחלתם : (רש"י)

מצודת דוד לארץ. בתוך הארץ יהיה לו זה לאחוזתו בישראל : ולא יונו עוד.
ר"ל כשיהיה להם אחוזת נחלה מרובה לא יעשקו עוד הנשיאים את עמי
לקחת מה משלהם כי יהיה די להם בנחלת אחוזתם : והארץ. ושאר
הארץ יתנו לבית ישראל חלק לכל שבט זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לארץ. כמו בארץ ובאה הלמ"ד במקום בי"ת וכן ישבת לכסא
(תהלים ט"ו) ומשפטו בכסא : יונו. מלשון אונאה הוא ענין עושק כמו ואיש
לא יונה (לעיל י"ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לארץ יהיה לו, זה יהיה ארצו ואחוזתו כאחוזת שבט
אחד (לבד מה שיפריש באמצע הכ"ה אלף לתרומת הקדש) ולא יונו עוד
נשיאי את עמי, ר"ל שבזמן הקודם שלא לקח המלך אחוזת בפ"ע לקח
שדות וכרמים מאת העם בחזקה, וציער אותם, כמו שהיה באחאב, אבל
עתה לא יצטרכו לזה כי יהיה לו נחלה בלי מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לארץ יהיה. בא הלמ"ד במקום ה"א, ויל"פ שיהיה
לו לארץ, ר"ל שיקרא ארץ הנשיא, ויהיה לארץ מיוחדת : יונו. האונאה
בא על אונאת ממון ועל כל צער שמצער את חברו, כמש"פ חז"ל מה שכפל
וגר לא תונה אחד לאונאת ממון ואחד לאונאת דברים : (מלבי"ם באור
המלות)

[ט] כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב-לְכֶם נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל זָמַס וְשׂוֹד
הַסִּירוּ וּבִשְׁפָט וְצַדִּיקָה עָשׂוּ הָרִימוּ גְרִשְׁתֵּיכֶם בְּמַעַל עַבְדֵי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה:

רש"י הרימו גרושותיכם. סלקו את שאתם מגרשים את עמי מנחלתם :
(רש"י)

מצודת דוד רב לכם נשיאי ישראל. אתם המלכים מישראל שהייתם קודם
החורבן הנה זמן רב היה לכם מה שהוניתם ועשקתם את עמי אבל עתה
שמנו אתכם מלכי פרס לנשיאים על ישראל הסירו החמס ושוד ועשו

משפט וצדקה : הרימו. הפרישו מעל עמי את המסים מה שהייתם גורשים ומטילים עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושוד. ענין עושק : גרושותיכם. מלשון גירושין והשלכה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'**, עפ"י אמר ה' לנשיאים, **רב לכם**, ר"ל יש לכם רב, ואינכם צריכים לגזול, לכן **חמס ושד הסירו**, וגם **עשו משפט וצדקה** להציל גזול מיד עושקו, **הסירו גרושותיכם** בל תגרשו עוד את עמי מנחלתם כמו שעשו הנשיאים עד הנה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **גרושותיכם**. שהיו מגרשים הבעלים מן הארץ, והארץ היו קוראים ארץ מגורשת שהיא הפקר בלא בעלים, ויש לשתף בזה מ"ש (למעלה ל"ו ה') למען מגרשה לבז, שחושבים אותה כארץ מגורשת : (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּזְכֹּר מֵאֲזַי צְדָק וְאֵיפֶת צְדָק וּבֵת צְדָק יְהִי לָכֶם :

רס"י **ואיפת. למדת היבץ : וצת. למדת הלח :** (רס"י)

מצודת דוד **מאזני צדק**. ר"ל לא תעשו עוד עול במשקל ובמדה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מאזני**. כף מאזני משקל : **ואיפת**. זהו מדת היבש בת ג' סאין : **ובת**. זהו מדת הלח בת ג' סאין וכן ויין בתים עשרים אלף (ד"ה ב' ב') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מאזני צדק**, מצוה להנשיאים שישגיחו על המדות שיהיו בצדק, שזה מכלל עשיית משפט, כמ"ש לא תעשו עול במשפט במדה במשקל, ואמרו חז"ל בספרא וספרי וב"ב (דף פ"ט) שצריך להעמיד ממונים ע"ז, ולכן הזהיר את הנשיא שישגיח על המאזנים ששוקלים בהם את המטבעות, **ואיפת צדק** הוא מדת היבש, **ובת צדק** הוא מדת הלח, לא כמ"ש להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה : (מלבי"ם באור הענין)

יֵאָדָּם הָאֵיפֶת וְהַבֵּת תִּכֶּן אֶזְזֹר יְהִי־לָאֵת מִעֵשֶׂר הַזֹּזֶמֶר הַבֵּת וְעֵשִׂירַת הַזֹּזֶמֶר הָאֵיפֶת אֶל-הַזֹּזֶמֶר יְהִי־מִתְכַנְּתוּ :

רס"י **האיפה והבת. לשון מדה חומר וכור מוי"י בלע"ז :** תכן אחד. לשון

מניין כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה') מדה אחת זו עשירית לחומר של יבש שהוא שלשים סאין וזו עשירית לחומר הלח : לשאת. כמו לקחת וכן ת"י למוסב לשאת מעשר החומר תהיה הבת וכן עשירית לחומר יבש : האיפה אל החומר יהיה מתכונתו. סכום השבון הבת והאיפה לפי גודל החומר יהיה, מלאתי, אם יוסיפו בחומר יוסיפו צבת אם יפחתו מזה יפחתו מזה שיכוון מעשרו לו : (רפ"י)

מצודת דוד תוכן אחד יהיה. ר"ל חשבון זה כחשבון זה האיפה עשירית החומר במדת היבש ובת במדת הלח : לשאת. לקחת את הבת מעשר מחומר בלח ואת האיפה מעשר מחומר ביבש ר"ל שיהא בהם שעור חשבון זה לא פחות ולא יותר : אל החומר וגו'. ר"ל לפי מדת החומר יהיה החשבון של כל אחד מהמדות האלה אם יוסיפו בחומר יוסיפו גם בהם לפי הערך וכן אם יפחתו מה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תוכן. ענין חשבון כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה') : לשאת. לקחת כמו ובתים ונשאו (מיכה ב') : החומר. מדה של שלשים סאים וכן וחומר שעורים (הושע ג') : מתכונתו. חשבוננו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין האיפה והבת, החומר הוא שלשים סאין בין ביבש בין בלח, וזה יהיה קבוע מן המלך ועפ"י יקבע גם את המדה הקטנה שלוקחים בה מעשר מנת המלך שלא יגדיל אותה יותר להונות את העם, רק יהיה להם תוכן אחד לענין לשאת מעשר, שיהיה תמיד מעשר של החומר הבת במדת לח, ועשירית החומר יהיה האיפה במדת היבש, ויהיה תמיד מתכונתו כפי החומר, שיהיה תמיד מעשר של החומר, ואם יקטינו את החומר יקטין ג"כ את האיפה והבת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מעשר, עשירית. העשירית הוא המספר. והמעשר הוא מה שמפרישין מעשר. את הבת היו מפרישין למעשר מן הבת הגדולה של החומר, (כמ"ש פי"ד), לכן אמר מעשר החומר הבת, אבל את האיפה לא היו מפרישין, כי היה מנת הנשיא ששית האיפה מחומר החטים והשעורים, לכן תפס רק שם המספר : תוכן. הוא המדה והמספר המכוון, כמו ותוכן לבנים תתנו : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] והשקל עשרים גרה עשרים שקלים וזמשה ועשרים שקלים עשרה וזמשה שקל המנה יהיה לכם :

רפ"י והשקל עשרים גרה. עשרים מעין : עשרים שקלים חמשה ועשרים

שקלים עשרה וחמשה שקל. הרי שקלים שקלים : המנה יהיה לכם. לואונו"ט
בלע"ז ומנחם חזרו לשון מניין והרי יש כאן מאתים וארבעים זוז מכאן
שהיה מנה של קודש כפול והוסיפו עליו צימי יחזקאל שתות הרי מאתים
וארבעים וכשחלקו הכתוב לשלשה ולא כתב סתם שקלים שקלים יהיה לכם
המנה לזה לעשות ממנו משקל שליטתו ומשקל רביעיתו ומשקל מנה של
חול שהיה מתחילה וכן ת"י תלתות מניא עסרין סלעין מני כספא עסרין
וחמש סלעין רבעות מניא חמש עסרי סלעין כולהו שיתין מנין ומנא רבא
קודשא יהא לכוון : (רס"י)

מצודת דוד והשקל. משקל השקל יהיה עשרים גרה : **עשרים שקלים וגוי**.
בזמן ההוא היה משקל מיוחד בפני עצמו אבן מכי שקלים ואבן מכי"ה
שקלים ואבן מט"ו שקל לכן אמר כל אלו שלש המשקולות ביחד יחשב
למשקל מנה ולא יעוותו את המשקל (א"כ המנה הוא ששים שקלים
והשקל הוא ד' זוז הרי למנה ר"מ זוז כי מנה של חול הוא מאה זוז ושל
קדש כפול הרי מאתים והוסיף בה יחזקאל שתות מלבר הרי ר"מ זוז) :
(מצודת דוד)

מצודת ציון והשקל. שם משקל : **גרה**. שם מטבע מעה וכן עשרים גרה
השקל (שמות ל') : **המנה**. הוא ליטרא וכן שלשת מנים זהב (מ"א י') :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשקל, וכן קצב המטבעות היוצאות מן המלך יהיה
להם קביעות, ובענין שלא יפול בס הזיוף והאונאה, **השקל יהיה עשרים**
גרה, והמנה יהיה ששים שקל, שהם מאתים וארבעים זהובים, שמנה של
קדש כפול היה והיה מאתים זהובים, ויחזקאל הוסיף ארבעים זהובים,
ויעלה המנה ששים שקלים, כי יחזקאל תקן שיקח הנשיא מנתו אחד
מששים, ולפי חשבונו יקח שקל ממנה, כי יתבאר שמנת הנשיא היותר
גדול היה אחד מששים, שהוא מחטים ושעורים, כמו שיבואר (בפסוק
י"ג), וכן יהיה מנתו מן הכסף, וצוה שיעשה מטבעות של **עשרים שקלים**
ושל חמשה ועשרים שקלים ושל **עשרה שקלים** ושל **חמשה שקלים**,
שמי שיהיה לו מנה וירצה לרצותו על מטבעות גדולות וקטנות יהיו בידו
כל מיני מטבעות, כי עשרים וחמש ועשרים ועשרה וחמשה הם ששים,
ויוכל להחליף ג"כ שיקח ב' פעמים חמשה ועשרים ועשרה, או ב' פעמים
חמשה ועשרים וב"פ חמשה, או ב"פ כ' ב"פ י' וכדומה, וזה לתועלת
המדינה (מלבי"ם : באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **עשרה וחמשה שקל**. פי' עשרה שקל וחמשה שקל,
שאל"כ היל"ל חמש עשרה שקל : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וְאֵת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּתְּיבוּ עֲשִׂיתָ הָאִיפָה בַּיּוֹזֵם הַיּוֹזְמִים
וְעֲשִׂיתֶם הָאִיפָה בַּיּוֹזֵם הַשְּׂעָרִים:

רש"י שְׂקִית הַאִיפָה מֵחֹמֶר הַחֲטִיָּם. הָיָה אֶחָד מִשְׂקִים הַפּוּחַת לֹא יִפְחוּת
מִכֹּאֵן וְזֶה הוּא שְׂאֵמְרוּ עֵינַי רַעֵה אֶחָד מִשְׂקִים : וְשְׂקִיתָם. וְתַחֲלָקוּ אֶחָד
מִשְׂקָה בְּאִיפָה לְתַרּוּמַת חֹמֶר הַשְּׂעָרִים : (רש"י)

מצודת דוד שְׂשִׁית הַאִיפָה וְגו'. וְהוּא חֶלֶק אֶחָד מִשְׂשִׁים וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ רַז"ל
עֵין רַעֵה לֹא יִפְחוּת מֵאֶחָד מִשְׂשִׁים : וְשְׂשִׁיתָם. תִּתְּנוּ חֶלֶק שְׂשִׁית מִחֹמֶר
הַשְּׂעָרִים רַז"ל בֵּין מִחֲטִים בֵּין מִשְׂעָרִים תִּתְּנוּ חֶלֶק אֶחָד מִשְׂשִׁים : (מצודת
דוד)

מצודת ציון וְשְׂשִׁיתָם. מִלִּי שֶׁשׁ רַז"ל תַּחֲלָקוּ לְקַחַת הַשְּׂשִׁית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זֶאת הַתְּרוּמָה, שְׂחוּץ מִמָּה שִׁיְהִיָּה לְנִשְׂיָא אַחוּזָה
בְּאַרְץ יִקַּח תְּרוּמָה מֵאֵת הָעַם, וְזֶה יִהְיֶה אִם אֶחָד מִשְׂשִׁים, אִם אֶחָד מִמֵּאָה,
אִם אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם, וּמִפְּרֶשׁ מִחֲטִים וּמִשְׂעָרִים יִקַּח אֶחָד מִשְׂשִׁים, וְיִגִּיעַ לוֹ
מִן הַחֹמֶר שֶׁהוּא עֶשֶׂר אִיפוֹת שְׂשִׁית הַאִיפָה : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְזֶה הַשְּׂמֶן הַבֵּת הַשְּׂמֶן בְּעֶשֶׂר הַבֵּת בֵּין-הַכֹּר עֶשְׂרֵת
הַבֵּתִים זֶמֶר כִּי-עֶשְׂרֵת הַבֵּתִים זֶמֶר:

רש"י וְחֹק הַשְּׂמֶן. לְמַעַשׂר : הַבֵּת הַשְּׂמֶן וְגו'. הַבֵּת שֶׁהֵיָא מִדַּת הַשְּׂמֶן זֶ
הֵיָא מִעַשְׂרֵת הַבֵּת יִהְיֶה מִן הַכֹּר, מִלְּאֲתֵי הַעֵיִשׂוֹר שֶׁהַבֵּת מִעַשְׂרֵת מִן הַכֹּר
יִהְיֶה כִּיֹּלָד (מִעַשְׂרֵת הַבֵּת מִן הַכֹּר עֵשִׂירִית שֶׁל צֵת עַל הַכֹּר הוּא דִּי"ץ
מִזֹּרֶ"ס בְּלַע"ז תִּיבָה זֶ מִשְׂמֶשֶׁת עַל עַלְמָה וְעַל אַחֲרִים כְּמוֹ עֲבוּדַת הַקּוּדֶשׁ
וְעֲבוּדַת בְּנֵי מִרְיָ סֵא"ל) : עֶשְׂרֵת הַבֵּתִים. יִהְיֶה לְכֶם הַחֹמֶר וְאִזּוּ יִתְּכֵן
לִיטוֹל הַיּוֹמֵנוּ צֵת אַחַת לְמַעַשְׂרֵת : כִּי עֶשְׂרֵת הַבֵּתִים חֹמֶר. לְפִי שֶׁהַחֹמֶר
יִהְיֶה לְכֶם עֶשֶׂר בֵּתִים וְכֵן תִּרְגַּם יוֹנָתָן חָד מִן עַסְרָא הוּיָא בֵּיתָא בְּכוֹרָא אֲרִי
עַסְרָא בֵּתִין כֹּרָא : (רש"י)

מצודת דוד וְחֹק הַשְּׂמֶן. רַז"ל מִשְׂפֵּט מִעַשְׂרֵת הַשְּׂמֶן : הַבֵּת הַשְּׂמֶן. רַז"ל הַבֵּת
הוּא מִדַּת הַשְּׂמֶן וְיִתְּנוּ אֵת הַבֵּת מִעַשְׂרֵת מִן הַכֹּר וְהוּא הַחֹמֶר וְזֶהוּ לְפִי
שְׂעֶשְׂרֵת בֵּתִים הֵיָא חֹמֶר אִ"כּ הַבֵּת הוּא חֶלֶק מִעַשְׂרֵת בְּחֹמֶר : כִּי עֶשְׂרֵת
הַבֵּתִים חֹמֶר. רַז"ל כִּי גַם הַיּוֹם הַמִּזְדָּה כֵךְ הֵיָא עֶשְׂרֵת בֵּתִים הֵמָּה מִדַּת

החמר וכן יהיה לעתיד : (מצודת דוד)

מצודת ציון הכור. כן נקרא החומר וכן כורים עשרים אלף (דה"ב ב') :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וחק השמן**, מן השמן יקח אחד ממאה, והוא בת הבת, ר"ל שהבת הוא מעשר הכור (והכור הוא החומר) וזה הבת הגדולה (שהמליצה באה ממה שהבת נוטלת עישור נכסים, וכן בת זו היא מעשר הכור) והבת הגדולה מולדת בת קטנה שהיא מעשר מן הבת הגדולה והיא מעשר מן המעשר מן האם שהיא החומר או הכור כאילו היא בת הבת, וז"ש **הבת השמן מעשר הבת מן הכור** שיקח שמן הבת הקטנה, שהיא מעשר של הבת הבאה מן הכור, שהיא הבת הגדולה, אשר **עשרת הבתים הם חומר**, ר"ל עשרה הבתים הגדול, מבת הזו יקח בת שלה, שהיא בת הבת, שהיא א' ממאה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הבת מעשר הבת מן הכור.** הכור הוא מדה אחת עם החומר שהם שלשים סאין, ונקרא חומר, שהבעל הבית כשעשה כרי עשאו משלשים סאים, מלשון חמרים חמרים, שמשעשאו כרי נתחייב במעשר, ונקרא בימי שלמה כור (מ"א ס"י ד' וס"י ה') שכן מכרו להצוריים במדה זאת, מלשון כירה ומכירה, ובעת שמכרו תבואה לחוץ לקח המלך מעשר, ומדת המעשר נקראת בת הכור, שעשרת בתים כאלה היו חומר, ולעתיד יתנו מעשר של בת הגדולה, שהיא בת הקטנה, בת הבת : **וחק.** היינו מנת הנשיא, כמו כי חק לכהנים מאת פרעה : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וְשֵׁה-אֹזוֹת בֵּין-הַצֵּאֵן בֵּין-הַמָּאֲתִים בְּמִשְׁקָהּ יִשְׂרָאֵל לְבַמְנוּזָה וּלְעוֹלָה וּלְשִׁלְבַיִם לְכֹפֵר עֲלֵיהֶם זָאֵם אֲרֵצִי יְהוָה: (פ)

רש"י ושה אחת מן הצאן. מיוחד שצאלנו וכן אמר משה מצחך נדריכי' לומיי"לור בלע"ז : מן המאחיתים ממסקה ישראל. דרשו רבותינו לענין הנסכים ממותר שתי מאות שנסתיירו צבור שפול לתוכו יין של ערלה או של כלאי הכרם מכאן לערלה וכלאי הכרם שצטלין צמאחיתים : ממסקה ישראל. מן המותר לישראל כל קרבנותיהם יהיו מסקה הראוי לישראל כל עיקר הסעודה קרויה על שם המסקה כלומר האכילה עם השתייה תהא מן המותר לישראל : (רש"י)

מצודת דוד **ושה אחת וגו'.** מן המאחיתים. מי שיהיו לו מאחיתים צאן יביא שה אחת לקרבן לחנוך הבית : **ממסקה ישראל.** ת"י מפטימא דישראל ר"ל מבהמות הטובים והמובחרי שבידם יביאו הקרבנות וכן מסלת

היפה יביאו למנחות ורז"ל אמרו מן המותר לישראל וכאומר מן הראוי לסעודת ישראל כי הסעודה נקראת ע"ש המשקה וכן אל המשתה וגוי (אסתר ה') :

מצודת ציון ממשקה. ת"י מפטימא ר"ל שמן בעל מוח רב מושקה בלחלוחית וכמ"ש ומוח עצמותיו ישקה (איוב כ"א) ועל המנחה נאמר בדרך השאלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושה אחת מן הצאן, מן המאתים, מן הצאן יגיע לנשיא שה אחת ממאתים צאן, וכן יגיע לו שיעור זה **ממשקה ישראל,** היינו מיתר משקים שאינם שמן, כמו מן היין והשכר יקח תרומה א' ממאתים, וחז"ל הוציאו מזה שערלה בטלה במאתים, ר"ל שהשיעורים האלה שיקח שהיא א' מששים א' ממאה א' ממאתים, יהיה על שהם שיעורים קטנים ובטלים תמיד, כמו שמצאנו ביטול בששים, ותרומה עולה בא' ומאה, ומזה הוציאו שה"ה שיש הבטלים במאתים ואמרו ממשקה ישראל מן המותר לישראל כי מה שהנשיא יקח מנות אלה מפרש אח"כ מפני שעליו יהיה מוטל להקריב קרבנות הצבור ונסכיהם, ובודאי יתנו לו משקה ישראל שכשר לנסכים, ומפרש למה יקח מנה מן הצאן ומנה מן התבואה והיין והשמן, וזה יהיה **למנחה,** מן החטים יקריב מנחות, וכן מן היין והשמן יקריב מנחת נסכים, ומן הצאן יקריב **עולה ושלמים,** וקרבנות צבור הצריכים **לכפר עליהם,** כמו שעירי ר"ח ושל מועדות שמכפרים על הצבור, שכל קרבנות הצבור יהיו מוטלים על הנשיא, ולכן. (מלבי"ם באור הענין)

[טז] כל העם הארץ יהיו אל-התרומה הזאת לנשיא בישראל:

רס"י אל התרומה הזאת. האמור' למעלה לדעת כל עמי הארץ תהיה : (רס"י)

מצודת דוד כל העם וגוי. אין מי נקי מהם כולם יתנו התרומה הזאת ואף על הנשיא בישראל גם עליו לתת התרומה הזאת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא, ובזה יהיו כאילו הצבור מביאים אותם בשותפות, אחר שכולם נתנו חלקם, ועי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כל העם הארץ. כמו הארון הברית, ויל"פ שיהיה החיוב על העם, ועל הארץ, עד שגם הפטורים ממסים ישלמו זאת מצד חיוב הארץ : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] וְעַל-הַנְּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנּוֹחַ וְהַזֶּסֶךְ בַּזֹּזִים
וּבַזֹּדְשִׁים וּבְשִׁבְתוֹת בְּכָל-מוֹעֲדֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַזֹּטָאת וְאֶת-הַמִּנּוֹחַ וְאֶת-הָעוֹלָה וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר
בְּעֵד בַּיִת-יִשְׂרָאֵל: (ס)

רס"י ועל הנשיא. אומר אני שהנשיא הזה צכהן גדול מדבר וכן כל הנשיא
שצענין ושמעתי משמו של רבי מנחם שצמלך מדבר : (רס"י)

מצודת דוד ועל הנשיא יהיה. ומלבד התרומה יהיה עוד על הנשיא העולות
ומנחות ויין הנסכים הבאים בחגים וכו' : **בכל מועדי**. בכל הימים שהם
נועדים ומתאספים לבוא אל המקדש והם חגים וחדשים ושבחות וכפל
הדבר במ"ש : **הוא יעשה**. ר"ל משלו יביא את כל אלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון והנסך. יין לנסכים : **מועדי**. מלשון וועד ואסיפה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועל הנשיא יהיה מוטל העולות והמנחה והנסכים
של כל השנה התמידים שמביאים לעולה בכל יום יובאו מקופת הנשיא,
וכן בחגים ור"ח ושבחות שמביאים עוד קרבנות מוספים ושעירי חטאת
וכבשי עצרת שהם שלמי צבור, **יעשה הנשיא מכיסו את העולה** וכו',
ויצאו בו הצבור אחר שכולם השתפו בו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חגים, מועדים. החגים הם שמביאין בהם שלמי
חגיגה, ור"ה ויוה"כ נקראו מועדים : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] כה-אמר אדני יהוה בראשון באוון לזודש תקח פר-
בן-בקר תמים וזטאת את-המקדש:

רס"י כה אמר אדני. אלהים. בראשון בראש לחדש תקח פר בן בקר תמים.
הוא פר המלואים האמור בראש הענין ולימד כאן שיהיו המלואים בא'
בניסן : וחתאת. וטהרת : (רס"י)

מצודת דוד בראשון. בחודש הראשון : **תקח פר וגוי**. הוא הפר האמור
למעלה ונתתה וגוי פר בן בקר לחטאת (לעיל מ"ג) ועתה בא לומר
שהחינוך יהיה באחד לחדש הראשון ופירש עוד מה שחסר למעלה :

וחטאת. בזה תטהר את המקדש : (מצודת דוד)

מצודת ציון תמים. שלם ממום : **וחטאת.** ותטהר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'**, בענין הקרבנות הנזכר בפרשה זו ושל אחריה יש פליאות רבות, הציע אותם באורך השר מהרי"א כי כולם סותרים מוסיפים וגורעים על חקי הקרבנות האמורים בתורת משה, וסותרים אל העקר אשר בידנו שהתורה לא תשתנה ולא תנוסח בשום אופן, והוא במ"ש (פסוק כ"א כ"ב) שיעשה הנשיא בע"פ פר חטאת, ולא נמצא קרבן זה בתורה. ? ואמר (פסוק כ"ג) שיעשה בז' ימי החג עולה ז' פרים וז' אילים, ועולת הפסח היו שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים. ? ואמר (פכ"ד) שהמנחה יהיה איפה לפר ואיפה לאיל, ובתורת משה כתוב ג' עשרונים לפר ובי' עשרונים לאיל, ואמר שהשמן הין לאיפה, ובתורה שלישית ההין לאיל וחצי ההין לפר, והנביא נתן מדה איפה והין שוה בכולם. ? ואמר (פכ"ה) שבשביעי בט"ו בחדש שהוא בחג הסוכות יעשה כאלה שבעת הימים, וקרבנות החג שבתורה היו באופן אחר הפרים הולכים ומתמעטים ואילים שנים וכבשים י"ד. ? ואמר (סי' מ"ו ד') שבשבת יקריב ז' כבשים ואיל, ובתורה בי' כבשים לבד. ? , ואמר (שם ו') שבר"ח פר וששה כבשים ואיל, ובתורה פרים שנים ושבעה כבשים. ? , ואמר (פ"יג) שיקריב תמיד כבש בבקר ומנחה ששית האיפה ושמן שלישית ההין, ולא זכר תמיד של בין הערביים, ובתורה עשרית האיפה סולת בשמן כתית רביעית ההין. ? ומדוע לא זכר קרבנות חג השבועות ור"ה ויו"כ. ? וכבר עמדו חז"ל ע"ז במנחות דף מ"ה, ור' יוחנן אמר אליהו עתיד לדרשה, דר' יוחנן לשטתו שכל הנביאים נתנבאו לימות המשיח, ויהיה שינוי טבע העולם, וה"ה שישתנה ענין הקרבנות, אבל חבריו פליגי עליו, בין במ"ש שיהיה שינוי לעת"ל בטבע, ובין בזה שיהיה שינוי במצות, ואמרו שמלואים הקריבו בימי עזרא והוא כפי מ"ש הרי"א שקרבנות אלה שחשב פה יהיו קרבנות מלואים, וקרבנות מלואים יהיו משונים, שכן היו משונים גם בימי עזרא ובימי משה, והיו הוראות שעה, ולפי"ז ימשכו ימי המלואים והחנוכה מן חג המצות עד חג הסוכות, כי בחג המצות תהיי התחלת הגאולה ובסוכות יהיה הסוף, כי אז תהיה מלחמת גומ"ג, (ור"א ור"י שפליגי אם יגאלו בניסן או בתשרי שניהם יש להם מקום) ולנגד משך הימים האלה יהיה משך זמן החנוכה, ואחרי ההשקפה הנכונה ראיתי, כי הימים האלה נזכרים ונעשים בשמן ובקצב הראוי, כי בימי משה היו המלואים ז' ימים, ובימי שלמה היו י"ד ימים, שבעה ושבעה, ובימי עזרא נמשכו כ"א יום כמו שנזכר בעשרא, הרי כל אי' הוסיף על מלואים הקודמים לו ז' ימים עם ימי הקודמים, וממילא ראוי לפי"ז שמלואים של לעתיד יהיו כ"ח יום, אולם באשר המלואים הקודמים לא נתקיימו ראוי לעשות שנית גם הימים הקודמים, בענין שיעשה ז' ימים וי"ד ימים וכ"א ימים נגד הקודמים שנבטלו, וכ"ח יום הראויים עתה ס"ה שבעים יום, והנה בימי משה אחר גמר ז' ימי המלואים התחילו ימי החנוכה של הנשיאים שנמשכו י"ב יום, והיה ראוי שגם זה יעשה בימי

שלמה שתי פעמים ייב ובימי עזרא גי'פ ייב, ולעתיד ד' פעמים ייב יום, והגם שלא נעשו בימי שלמה ועזרא מפני שלא היה זמן הראוי, בכ"ז יעשה לעתיד גי"כ כסדר הנ"ל, ייב יום נגד ימי משה, וכ"ד יום נגד ימי שלמה, וליו יום נגד ימי עזרא, ומי"ח יום של לעתיד, ס"ה קי"ד יום, ועם שבעים הנ"ל הם ק"צ, וסימנך לקי"ץ הימין, ולכן יתחילו בעי"פ וימשיכו עד שמיני עצרת שהם קי"ץ יום בכיון, **כה אמר ה'**, הודיע לו ענין חנוכת הבית לעתיד, וכבר אמר לו (סי' מ"ג י"ח) איך יכפר על המזבח, וזה יתחיל בכ"ג באדר וימשך שמונה ימים עד ר"ח ניסן כמו שהיו במלואים של משה, ועתה יודיע לו מה שיעשה מן ר"ח שכבר נרצה המזבח, ויתחיל לכפר על הבית וזה ימשך עד י"ד ניסן, ואז יתחילו ימי החנוכה שימשכו עד שמיני עצרת, **צוה ליחזקאל שבאחד לחדש יקח עוד פר בן בקר לחטא את המקדש** (מלבי"ם): באור (הענין)

[יט] וְלָקְחוּ הַכֹּהֲנִים מִדָּמַם הַזֹּזְטָאֵת וְנָתְנוּ אֶל-מִזְבְּחַת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבְּחוֹ וְעַל-מִזְבְּחַת שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית:

מצודת דוד הבית. הוא ההיכל : פנות העזרה למזבח. זויות דפוס בנין גג המזבח : החצר הפנימית. הוא עזרת אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון פנות. זויות : העזרה. כן יקרא דפוס בנין המזבח כמ"ש ומהעזרה הקטנה (לעיל מ"ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקח הכהן מדם החטאת ונתן על מזוזת הבית היינו האולם וההיכל, ואל ארבע פנות העזרה הוא הסובב של המזבח, (כנ"ל מ"ג כ'), וז"ש למזבח, ועל מזוזת שער החצר הוא עזרת ישראל על ג' השערים שלו (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות העזרה למזבח. כי עזרה שם משותף על עזרת ישראל, ועל חלקי המזבח (כנ"ל מ"ג י"ד) לכן אמר. שר"ל העזרה של המזבח (מלבי"ם): באור (המלות)

[כ] וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ עֲגָה וּמִפְתֵּי וּכְפֹרֶתָם אֶת-הַבַּיִת:

רש"י וכן תעשה בשבעה בחודש. יש לומר וכן תעשה כל שבעה וכן הוא אומר למעלה שבעת ימים יכפרו על המזבח ורבותינו כך פרשוהו במנחות וכן תעשה פר שאינו נאכל בשבעה שבעים שחדשו דבר והורו ז"ל שלהן

שחלב מותר ועשו שזעה שזטים שהם רוצ לזור על פיהם שמזיחין פר העלם דבר : מאיש שוגה ומפתי וגו'. הרי זה מקרא מסורס וכפרתם את הבית מאיש שוגה ומפתי אחר שזעת ימי המלואים שיהא המזבח מחונק יזיאו חטאותם ואשמותם ויתכפרו שזזמן שישראל מכופרים הבית מכופר :

מצודת דוד **וכן תעשה**. ר"ל וכן תחנך בקרבנות בכל משך שבעה ימים בימי החדש יום אחר יום אולם לא בענין שזוה להביא בראשון כי בששת הימים זוה להביא שעיר לחטאת ופר ואיל לעולות כמ"ש שם : **מאיש שוגה ומפתי**. ר"ל הקרבנות הללו יבואו להסיר העון מאיש שוגה ומפתי ר"ל ממי שנכנס במקדש במקום שאין לו רשות ליכנס ועשה זאת בשגגה או בסכלות הדעת : **וכפרתם**. בהם תקנחו את הבית מן החלול של הנכנסין שם שלא ברשות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שוגה**. מלשון שגגה : **ומפתי**. שוטה וסכל : **וכפרתם**. הוא ענין קנוח וכן וכפרתהו (שם) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וכן תעשה בשבעה בחדש**, יקריב שנית פר חטאת ויחטא ממנו כמו בפר הראשון, **מאיש שוגה ומפתי**, מוסב על **וחטאת את המקדש** (שבפסוק י"ח) שיחטא **מאיש שוגה**, ר"ל כי החיטוי שיהיה בא' לחדש היה לכפר על המזיד, והחיטוי שבז' לחדש יחטא את המקדש מן המשגה, היינו מה שחטא איש ע"י שגיאת העיון, כגון שטעה בהוראה, או מה שחטא ע"י פתיות, ובשני פרים אלה **תכפרו את הבית**, כי פרים ושעירים שהקריבו מן ז' אדר עד ר"ח ניסן (כנ"ל סי' מ"ג) היו לכפר על המזבח : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מאיש שוגה ומפתי**. השוגה היא שגיאה עיונית, וזה ההבדל בין שגה ובין שגג, כמ"ש בס' התוו"ה (ויקרא סי' רמ"ג) והוא מי שמעיין וטועה בעיונו דהיינו שגגת הוראה. והפתי, הוא השוגג מפני חסרון ידיעה : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] בְּרֵאשִׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַזֹּרֵשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסֶחַ זָזָג
שְׁבַעַת יָמִים מִצֹּת יֵאָכְלִי:

רש"י שזועות ימים. על שם שמתחילין ממנו לספור שזעה שזועות, מלאתי : מלאת יאכל. מלאת יאכלו זו זחג : (רש"י)

מצודת דוד הפסח. זמן הבאת קרבן פסח : חג שבועות. ר"ל כל ימות החג שהם שבעת ימים יאכל מצות : (מצודת דוד)

מצודת ציון שבעות. כמו שבעת בלא וי"ו וכן למעלה לעמות אחד החלקים והוא כמו לעמת בלא וי"ו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בראשון עתה הודיעו סדר המלואים והחנוכה שיתחיל בע"פ, וז"ש בראשון ר"ל ראשון לחנוכה, שיתחיל בארבעה עשר יום לחדש ניסן, יהיה לכם הפסח, בא ללמד בל יחשוב איש שהקרבת שישפר פה יהיו תחת הפסח וחג המצות אשר צותה התורה לשמור ביום ההוא, אמר לא כן, כי בכ"ז יהיה לכם הפסח, תביאו את קרבן הפסח כהלכותיו בי"ד ניסן, וכן יהיה חג שבעת ימים יהיה חג המצות ויובאו קרבנות חובת היום כמצוה בתורת משה, וכן מצות יאכל שלא תשתנה שום דבר ממצות היום : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שבעות ימים. כמו שבעה : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְעִשָּׂה הַנְּשִׂיא בַיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעֵד כָּל-עַם הָאָרֶץ פֶּר זֹטָאת:

רש"י ועשה הנשיא ביום ההוא וגו'. רבותינו אמרו שצקשו לגנוז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה ברם זכור לטוב חנניה בן חזקיהו בן גרון שיצב בעליה ודרשו ובעונינו נעלם ממנו מה שדרש בקרבנות האל' פר בארבעה עשר בניסן למה, ואומר אני שמה צ"ד בניסן של פסח ראשון שנתחנך בו הבית עומד ופר זה בא תחת עגל בן בקר שהקריב אהרן בשמיני למלואי' ומגיד שחס לא הקריבו בשמיני למלואים יקריבו צ"ד בניסן כדי שיתחנך לעבודה קודם י"ט לפי שעליו קרבנות ועולת המועד לעשות כמו שאמור למעלה ועל הנשיא יהיה העולות והמנחה והגסך בחגים וגו' : (רש"י)

מצודת דוד ועשה הנשיא. ר"ל יביא משלו : ביום ההוא. בי"ד לחדש הראשון : בעדו. לכפר בעדו ובעד כל העם : פר חטאת. זה יהיה מקרבנות המלואים כי ימי המלואים יתחילו באחד לחדש הראשון וישלמו אחר הסוכות (וגם שלמה ועזרא לא עשו במספר ימי המלואים שהיו במשכן ולא היה מספר זה כזה ולפי שגדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון ירבו ימי המלואים כ"כ) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ועשה הנשיא**, רק חוץ מקרבנות היום המחוייבים כפי תורת משה אשר יבואו כהלכתם, **יעשה הנשיא** קרבנות שיהיו הוראת שעה מחמת חינוך, והוא שבע"פ יביא לחנוכה **פר חטאת**, וזה לא יהיה לכפר על המזבח ועל המקדש, שכבר כפר בימים הקודמים כנ"ל, רק **לכפר בעדו ובעד כל עם הארץ**: (מלבי"ם באור הענין)

[כג] **וְשִׁבְעַת יָמֵי-הַזֶּזֶג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְזֹפֹאת שְׁעִיר עֲזִים לַיּוֹם:**

רש"י **שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום**. והתורה אמרה פרים בני בקר שנים ואיל אחד אין לי להעמיד מקרא זה אלא שבעה פרים וז' אילים לשבעת הימים פר ליום ואיל ליום וזא ללמד שאין הפרי מעכבין זה את זה ולא האילים מעכבין זה את זה וכן שנינו במנחות אך לא הביאו מן המקרא הזה ראייה אלא ממקרא שנאמר למטה (מו) וזיום החדש פר בן בקר תמימים וששת כזקים ואיל ושמה אף זה זא ללמד בן וכן פירשו שבעה פרים ושבעה אילים ליום כרוף דבר יום זיומו עולים שבעה פרים לשבעת ימים : וחטאת שעיר עזים ליום. שעירי הרגלים : (רש"י)

מצודת דוד **יעשה**. ר"ל הנשיא יביא משלו : **שבעת פרים וגו'**. הם קרבנות המלואים ולא נזכרו כאן הקרבנות האמורות בתורה שהיו באות חובה לכל יום : **ליום שבעת הימים**. ר"ל לכל יום משבעת הימים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ושבעת ימי החג**, חוץ מקרבנות החג הכתובים בתורה **יעשו עולה לה' שבעה פרים ליום**, ואל תחשוב ש"ה יהיו שבעה דהיינו אחד אחד ליום, לז"א **שבעת הימים**, ר"ל בכל יום משבעת הימים יבא ז' פרים. **וחטאת** וכו' וכ"ז לחינוך : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] **וּמִנְזוֹת אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשִׁמֹן הַיֵּין לְאֵיפָה:**

רש"י **ומנחה איפה לפר**. מנחת הנסכים איפה לפר איני יודע מה הוא שהרי אמר' תורה שלשה עשרונים וי"ל איפת קמח להוציא סולת עשרון מן הסאה שהאיפה שלש סאין : ואיפה לפר. למדך שאם לא מלא סולת מנופה כל כך יציא משל עשרון לסאה : ואיפה לאיל. אף זו קמח להוציא ממנה ז' עשרונים סולת מנופה כל כרכה כמו ששנינו ז' הלחם שתי

עשרונים משלש סאין : הין לאיפה. לא ידעתי למה ויץ לומר לא סיקריב
ההין כולו אלא שנתות היו בהין ויקריב שמן לפי הסולת כמשפט הזבח
לפר כמשפטו ולחיל כמשפטו לפי שנתות של הין : (רס"י)

מצודת דוד ומנחה וכו'. עם שהתורה אמרה שיעור אחד למנחה ולשמן
וחלק בין פר לאיל זהו בדבר הקרבנות שאמרה התורה ואין בכלל הזה
קרבנות של המלואים שלעתיד אולם רז"ל דרשו בכל אלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הין. שם מדה ובו י"ב לוגין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומנחה, וגם המנחה שיביא לחינוך תשתנה מן המנחה
הקבועה בתורה, שיהיה איפה בין לפר בין לאיל, וכן השמן ישתנה מצותו
להיות הין לאיפה כי כ"ז הוא מצוה לשעה לבעבור החינוך לבד, חוץ
מנסכי היום שיעשו כמצותן : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] בַּשְּׁבִיעִי בַּזֹּמַשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַזֹּרֵשׁ בְּזֹזַג יַעֲשֶׂה כָּאֶלֶּה
שֶׁבַעַת הַיָּמִים כְּזֹטָאת כְּעֵלָה וְכַמְנוֹזָה וְכַשָּׂמֶן: (ס)

מצודת דוד בשביעי. בחדש השביעי : יעשה כאלה. יביא קרבנות
למלואים כל שבעת הימים כמספר האמור בפסח : כחטאת וגו'. כל אלה
יביא בסוכות כמספר האמור בפסח אבל בשבועות וברי"ה וביוה"כ לא
צוה להוסיף קרבנות בהמה על האמור בתורה לעשות מה בשביל
המלואים ובשמיני העצרת כבר נשלמו ימי המלואים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בשביעי, והחינוך הזה ימשך עד חג הסוכות עד
שבחדש השביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג, היינו בחג הסוכות, יעשה
כאלה שבעת הימים, בכל ז' ימי סוכות עד שמיני עצרת שעד אז ימשכו
ימי החינוך, כחטאת וכעולה הכל כמו שעשה בפסח וכן כמנחה וכשמן,
ומפני שבפסח יתחיל החינוך ובסוכות יסיים, באו בהם קרבנות שוים,
וגם שאז תהיה מלחמת גוג ומגוג, וסוף התשועה, כמ"ש בזכריה (סיי י"ד)
:(מלבי"ם באור הענין)

[א] כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שֵׁעַר הַחוּצָר הַפְּנִימִית הַפְּנֹה קָדִים
יְהִי סָגוּר שְׁשֶׁת יָמֵי הַבְּמַעֲשָׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיט יִפְתָּחוּ וּבַיּוֹם
הַחוּדֵשׁ יִפְתָּחוּ:

רס"י שער החצר הפנימית הפונה קדים וגו'. שנו רבותינו במסכת מדות
שני פספסין היו לו לשער ההיכל אחד זדרום ואחד זלפון זדרום עליו
מפורש בקבלה (לעיל מ"ד) איש לא יבא בו והיה סגור : (רס"י)

מצודת דוד שער החצר הפנימית. הוא שער עזרת אנשים : יהיה סגור
וכו'. לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבה"מ בימות החול לא העם ולא הנשיא
: ימי המעשה. כן יקראו ימות החול שמותרים לעשות בהם מלאכה :
וביום השבת יפתח. כי אז יהיו רגילין לבוא להשתחות לה' ולכן יפתח
שער המזרחי כי בבואם דרך שם ישתחוו מול פתח ההיכל ובית קה"ק :
וביום החודש. יאמר על יום הראשון מהחדש והוא ר"ח וכן מחר חודש
(ש"א כ) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה', יתחיל לספר הקרבנות שיקריב במאה
ותשעים ימי החינוך מפסח עד שביעי לחג הסוכות, והקדים באיזה אופן
יבא הנשיא לבמה"ק להקרבת הקרבנות, שער החצר הפנימית שהוא
שער המזרחי של עזרת ישראל, יהיה סגור ששת ימי המעשה כמו שער
המזרחי של החצר החיצונה, רק ששער החיצון יהיה סגור תמיד, ושער
הפנימי יהיה סגור רק בששת ימי המעשה וביום השבת והחדש יפתח
(מלבי"ם : באור הענין)

[ב] וּבָא הַנְּשִׂיא דְרָרָה אוֹלָם הַשֵּׁעַר מְזוּזָן וְעָמַד עַל-מְזוּזוֹת
הַשֵּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-עוֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחוּוּהָ עַל-
בִּמְתָן הַשֵּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשֵּׁעַר כָּא-יִסָּגֵר עַד-הָעֶרֶב:

רס"י דרך אולם השער מחוץ. כמו שאמור למעל' ואילמיו אל החצר
החיצונה דרך אולם השער של עזרה כלומר יכנס דרך שער מזרחי שהוא
משמש כניסה ויציאה וזא לו לאותו הפספס : ועמד על מזוזת השער.
אותו שער הקטן הוא הפספס : את עולתו ואת שלמיו. עולת ראייה ושלמי
חגיגה ומקרא זה מוסב על יום טוב, כך מלאתי בפירושים מדוייקים. ועמד
על מזוזת השער. שער הפנימית היא אשר באר הוא הפספס כדאמר מר
איפסק קרבנו של אדם קרב ואינו עומד על גביו : ולא יסגר עד הערב.

מצודת דוד **ובא הנשיא**. בפתחו השער ההוא יבוא הנשיא דרך אולם השער הפונה אל החוץ כמ"ש ואילמיו אל חצר החיצונה (לעיל מ) וכאומר שיפתחו השער עד לא יבוא אל חלל אולם השער ולא ימתינו לפתחו עד שיבוא אל פתח השער וזה בעבור כבוד הנשיא : **ועמד**. הנשיא יעמוד סמוך למזוזות השער ר"ל בפשפש הדרומי משער ההיכל כי שם מקומו כמ"ש את הנשיא נשיא הוא ישב בו (לעיל מד) : **ועשו**. בהיותו עומד שם יעשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו וזהו במשך ימי המלואים שקרבו העולות אף בשבת אולם שלמים לא נזכר בקרבנות המלואים ואמר שלמיו אם הביאם נדבה בר"ח : **והשער**. הוא השער המזרחי הנפתח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מפתן**. הוא האסקופה וכן כרותות אל המפתן (ש"א ה') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובא הנשיא**, וכשיבא הנשיא לעמוד על קרבנות החינוך **יבא דרך אולם השער מחוץ**, כי בשער הפנימי היה האולם בחוץ, ויבא מן החצר החיצונה דרך אולם השער המזרחי (כי כשיבא לשער החצר החיצונה לאכל לחם שיבא ג"כ אל אולם השער, ששם האולם הוא בפנים, לא יבא מחוץ, כי השער של חצר החיצונה יהיה סגור תמיד, רק יבא לשם מבפנים דרך שער הצפוני או הדרומי (כנ"ל מ"ד ג'), אבל אל אולם שער הפנימי יבא מן החוץ, לפני התאים, **ועמד על מזוזת השער והשתחוה** כי יפתחו אז את השער, וישאר פתוח, **ולא יסגר עד הערב**, והטעם שישאר פתוח כד"ל. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **על מזוזת**. אצל המזוזה : (מלבי"ם באור המלות)

ג **והשתחונו עם-הארץ**, **פתחו השער ההוא בשבתות**
וביודו שנים **לפני** **יהוה** :

כ"ז **והשתחונו עם הארץ**. כל היום וגם כל הצא ולערב יסגרוהו : (כ"ז)

מצודת דוד **והשתחונו**. בזה יתן טעם למה לא יסגר השער ואמר לפי שעם הארץ ישתחונו מול ההיכל דרך פתח השער ההוא בשבתות ובר"ח כי אז יהיו רגילין לבוא אל המקדש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והשתחונו עם הארץ פתח השער** יען שהוא בשבתות **ובחדשים** שאז יראו לפני ה', כמ"ש והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת

בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' ולכן יהיה השער פתוח כל
היום (מלבי"ם): באור (הענין)

ד וְהָעֹלָה אֲשֶׁר-יִקְרַב הַנְּשִׂיא לִיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיבָת שְׂשִׂיָה
כְּבָשִׂים תְּבִימָם וְאֵיל תְּבִימָם:

רפ"י ציום השבת ששה כבשים. לא ידעתי למה שהרי אמרה תורה שני
כבשים (מדבר כח) וציום השבת משמע שבת בראשית ומשמע יום טוב
ואומר אני שבת זו אינה שבת בראשית אלא י"ט שטעון שבעה כבשים ושני
אילים ובא ולימדך שאין מעכבין זה את זה ואם לא מלא שבעה יביא ששה
ואם לא מלא שני אילים יביא אחד כמו שדרשו חכמים לענין ראש חדש:
(רפ"י)

מצודת דוד ביום השבת. וזהו במשך זמן ימי המלואים: ששה וגו'. זהו
בשביל המלואים מלבד הקרבנות שצותה התורה הבאים חובה ליום:
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והעולה, עתה שב לקרבנות החינוך, העולה שיקרב
לחינוך ביום השבת של ק"ץ ימי החינוך, יהיו ששה כבשים חוץ
מקרבנות היום (מלבי"ם): באור (הענין)

ה וּבַמִּנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וְכִבְשִׂים מִנְחָה יָדוֹ וְשֶׁבֶן הָיִן
לְאֵיפָה:

רפ"י מתת ידו. לימד שאין המנחות מעכבות זו את זו: (רפ"י)

מצודת דוד מתת ידו. כפי נתנית ידו ר"ל כפי הרחבת ידו ונדבת לבבו:
(מצודת דוד)

מצודת ציון מתת. מלי נתניה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומנחת איפה לאיל, שכן הוקבע מנחת האיל בכל ימי
החינוך, ולכבשים מנחה מתת ידו, ר"ל שלכבשים יביא ששית האיפה
לכל כבש, שזה שיעור התרומה שנותנים לנשיא מן החומר, כמ"ש (מ"ה
י"ג) זאת התרומה ששית האיפה מחומר החטים, ושיעור זה שנותנים
לידו תרומה הוא שיעור מנחת הכבש, וכן אמר בפ"י (בפ"י י"ד) שמנחת

הכבש היא ששית האיפה, ובפסוק ז' אמר כאשר תשיג ידו ומבואר כמו שפירשתי (מלבי"ם): באור (הענין)

יז וּבָיִים הַזֹּזֵדֶשׁ פֶּר בֶּן-בֶּקֶר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ:

רש"י וציום החדש פר בן בקר תמימים. מקרא זה דרשו רבותינו במנחות פר מה למדנו לפי שנה' בתורה (סס) ובראשי חדשיכם פרים בני בקר שנים מנין שחם לא מלא שנים יביא אחד לכך נאמר פר : וששת כבשים. מה למדנו לפי שנאמר בתורה שבעה מנין שחם לא מלא שבעה יביא ששה לכך נאמר וששת כבשים ומנין אפילו אחד תלמוד לומר ולכבשים כאשר תשיג ידו, מלאתי : (רש"י)

מצודת ציון תמימים. כמו תמים או אמר לשון רבים על כל הפרים של כל ראשי החדשים :

מלבי"ם - באור המלות תמימים. כמו תמים ויש בזה דרוש לחז"ל : (מלבי"ם המלות) באור

יח וְאֵיפָה לָפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְזוּהָ וּלְכַבָּשִׁים פְּאֶשֶׁר תִּשְׂיֵג יָדוֹ וְשִׁבּוֹן תִּיָּז לְאֵיפָה:

מצודת דוד ולכבשים וגו'. ר"ל לכבשים יביא מנחה כפי השגת ידו ומרבית העושר שעמו :

מצודת ציון תשיג ידו. לשון זה יאמר על ערך העושר וכן על פי אשר תשיג יד הנודר (ויקרא כ"ז) :

יט וּבָבוֹא הַנְּשִׂיא דָרָךְ אוֹלָם הַשְּׂעֵר יָבוֹא וּבְדָרְכּוֹ יֵצֵא:

רש"י ובבוא הנשיא. ציום החודש ובשבת בראשית שאין יסרחל מצווים על הראיה והוא בא להסתחות : דרך אולם השער יבוא ובדרכו ילא. באתו שער עצמו ילא ואינו מצווה לעשות העזרה הפנדריא אצל במועדים שנאמ'

זהם (דברים ט"ז) יראה כל זכורך זקוק היא לעשו' קפנדריא כסאר העם היינו לכתוב בתוכם צבואם יבוא ובלאתם ילאו : (רס"י)

מצודת דוד **ובבא הנשיא**. כאשר יבוא הנשיא לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו : **דרך אולם השער יבוא**. ר"ל לא יבוא דרך פתחי הלשכות התחתונות הפתוחות לחצר הפנימי שאין בהם אולם לפניהם כ"א יבוא בפומבי בשער הגדול דרך האולם הנמשך מהשער ולחוץ וכמ"ש למעלה כשיבוא לאכול לחם לפני ה' : **ובדרכו יצא**. בדרך השער שבא יהיה חוזר ויוצא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובבא הנשיא**, עתה באר דבר אחר, שבעת יבא הנשיא לפנים אל העזרה לא יטרך לסבב ולצאת דרך שער אחר כמו העם **כי יצא דרך אולם השער אשר בא בו** : (מלבי"ם באור הענין)

טו **ובבוא עם-הארץ לפני יהוה במועדים** **הבא דרך-שער צפון להשתחוות יצא דרך-שער נגב והבא דרך-שער נגב יצא דרך-שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר-בא בו כי נכזו** (יצאו) **יצא** :

רס"י **וצבוא עם הארץ**. לרך סער כפון וגו'. כי נכחו. ילא. מלוא עליהם שיתלאו בתוך העזרה יפה יפה : (רס"י)

מצודת דוד **במועדים**. כי אז החוב על כל ישראל להיות נראה בעזרה כמ"ש שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וכו' (שמות כג) : **כי נכחו יצא**. נגד המקום שבא יצא : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נכחו**. נגדו כמו לנוכח אשתו (בראשית כ"ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובבוא**, אבל בעת יבא עם הארץ להשתחוות לא יצאו דרך השער שבאו בו רק דרך השער השני שכנגדו, שאם נכנס בצפון יצא בדרום, (ומבואר מזה דרך שער מזרחי לא יהיה להם רשות ליכנס ולצאת הגם שיפתח ביום השבת, וכמ"ש בפסוק ג' והשתחוו ע"ה פתח השער, אבל ליכנס לתוכו אין להם רשות) : (מלבי"ם באור הענין)

יז **והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו** :

רפ"י והנשיא. גם הוא כשנכנס לעזרה לזא בפפפז ההיכל הדרומי להסתחות גם הוא מורה עליו לעשות העזרה הפנדריא ויזא לך שער רפון ויזא לך שער נגב עם שאר עם הארץ ונכנס ויזא נכחו לך שער האחר וזהו צחוקם צחוקם יזוא וזלאתם יזאו כולם הנשיא עם שאר העם וזא לך שער המזרחי כדרך שהוא זא זיו' החדש וזיוס שנת זראשית ששער המזרחי אין נכחו שער זמערב : (רפ"י)

מצודת דוד והנשיא. ר"ל אז במועדים גם הנשיא ילך בתוך העם ועמהם כי זהו הדרת כל מושל ללכת ברבת עם : **בבואם.** בדרך בואם יבוא עמהם ובדרך צאתם יצא הוא עם העם לא כדרך בואו בשאר ימות השנה שיבוא בשער המזרחי וחוזר בדרך שבא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנשיא בתוכם אבל בעת שיבא הנשיא בתוך העם, אז יצטרך לעשות כמו העם וליכנס דרך שער נגב או צפון ולצאת בשער שכנגדו וזה לכבוד העם, כי מ"ש שהנשיא יצא דרך השער שבא בו הוא רק אם יבא לבדו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בבואם יבוא ובצאתם יצאו. הדין הוא שהנשיא נכנס ראשון ויוצא אחרון, ולכן על הביאה שהיא העקר והראשון אמר יבא בלשון יחיד, כפי הכלל שישדתי בחבורי התו"ה (ויקרא סי' ר"ן), ובהיציאה שאינו יוצא ראשון ואינו עקר אמר יצאו בלשון רבים : (מלבי"ם באור המלות)

יא וּבַזֹּזִים וּבַמְּוֹעָדִים תִּהְיֶה הַמְּנוּזָה אֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל וּלְכַבְשִׁים מִתֵּת יָדוֹ וְשִׁבּוֹן הָיִן לְאֵיפָה: (פ)

מצודת דוד ובחגים ובמועדים. לתוספת ביאור כפל בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) או יתכן שאמר זה על שבועות ור"ה ויוה"כ שיהיו במשך ימי המלואים שלא יוסיפו בהם קרבנות שהמה בשביל המלואים אבל צוה להוסיף בהם מנחות על הקרבנות הקצובות בתורה מלבד המנחות הראויות להם כפי משפטי התורה והם יהיו בשביל המלואים ולכן יהיה בהם משפט אחר : **מתת ידו.** כפי נתינת ידו ר"ל לפי הרחבת ידו ונדבת לבבו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובחגים היינו בחג השבועות שנקרא חג, על שמביאים שלמי חגיגה, **ובמועדים,** היינו בר"ה ויוה"כ של ק"ץ ימי החינוך, **תהיה המנחה איפה לפר,** ר"ל אז יביא פר אחד כמו בר"ח ואיפה מנחה, ואיל אחד ואיפה מנחה, **ולכבשים מתת ידו,** ויביא ששה כבשים כמו בר"ח

וששית האיפה לכל כבש כנ"ל (פסוק ה') (וסתם מספר הקרבנות, מפני שידענו שר"ה הוא ג"כ ר"ח ולא יגרע מר"ח): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בחגים ובמועדים**. עיי למעלה (מ"ה י"ז): (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ-שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפְתָחוּ לוֹ אֶת הַשַּׁעַר הַפְּנֵי קָדִים וְעָשָׂה אֶת-עֹלֹתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בַיּוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וַיִּסַּגֵּר אֶת-הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

רס"י וכי יעשה הנשיא נדבה. בשבת ימי המעשה : ופתח לו את השער וגו'. לא נכנס צו להיכל אלא עומד שם והכהנים יעשו את עולתו ואת שלמיו והסתחוו וילא שנאמר כאשר עשה ביום השבת ומה אומר ביום השבת (כאן) ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו וגו' : אחרי זאת. ואינו אומ' כאן והשע' לא יסגר עד הערב כמ"ס ביום השבת שציוס השבת הוא אומר והסתחוו עם הארץ פתח השער ההוא לפיכך מניחו פתוח אצל בחול אין דרכם לצא להסתחות שכל אחד עסוק במלאכתו לפיכך וסגר את השער אחרי זאת : (רס"י)

מצודת דוד וכי יעשה וגו'. בששת ימי המעשה : ופתח לו וגו'. לבוא דרך בו : ועשה וגו'. הכהן העובד יעשה את עולתו ואת שלמיו בהיותו עומד שם : כאשר יעשה ביום השבת. שעושים הקרבנות בהיותו שם ואמר ביום השבת וה"ה ביום החדש ולקצר לא זכרו : ויצא. וכאשר יצא יסגור הסוגר את השער מיד אחרי צאתו כי בשבת ובחדש העם פנוים ממלאכה ודרכם לבוא להשתחוות לה' לכן יהיה פתוח כל היום אבל בששת ימי המעשה יהיו טרודים במלאכה ואין מי בא להשתחוות לכן יסגרו מיד אחרי צאתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וכי יעשה**, עתה באר תורת הנשיא לימי החול, שהגם שבחול יהיה שער הפנימי סגור (כנ"ל פסוק א') **אם יעשה הנשיא עולה או שלמים נדבה יפתח לו השער לכבודו גם בחול**, רק שאז יסגר אחרי צאתו, כי בימי החול לא יבואו העם להשתחוות כמו בשבת ור"ח : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְכִבֹּשׂ בֶן-שָׁנָה תְּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה בַּבֶּקֶר

בַּבְּקָר

תַּעֲשֶׂה

אֶתוֹ:

רס"י וכבש בן שנתו. עולת התמיד : (רס"י)

מצודת דוד וכבש וגו'. גם זה יאמר על משך זמן ימי המלואים שמלבד התמידין הקצובים יביא עוד כבש אחד בן שנה בכל בוקר בשביל המלואים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וכבש, עתה יבאר תורת החינוך לימי החול של ק"ץ ימי החינוך, שבכל יום יקריב כבש לעולה (חוץ מכבש התמיד) ועולת החינוך לא יעשה רק בכל בקר : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וּמִנְזוֹתָ תַעֲשֶׂה עָלָיו בַּבְּקָר בַּבְּקָר שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵיזֵן לָרֶס אֶת-הַסֹּלֶת מִנְזוֹתָ לְיַהֲזֶה זֹקוֹת עוֹלָם תְּבִיֵר:

רס"י ששית האיפה. ירוסלמית שהיא חומס של מדברית והן צ' עשרונים הא' למנחת התמיד וא' לחציתין ואף על פי שחציתין קריבין לחלאין מביא הוא צבקר עשרון שלם וחולהו כמו ששנינו במנחות : לרוס את הסולת. אילפר"יסיר זלע"ז ל"א אימ"לליר זלע"ז לרוס את הסולת לכתת ולזלול זו את הסלת לשון רסים כמו (עמוס ו) והכה הבית הגדול רסיסים ולשון משנה אס היה עצה או מרוסס : (רס"י)

מצודת דוד תעשה עליו. על הכבש הנוסף בשביל המלואים : לרוס את הסולת. לזוף ולהשקות בו את הסולת להיות רטוב ממנו : מנחה לה'. ר"ל זה יהיה מנחה לה' מלבד מנחת התמיד הנזכר בתורה : חקות עולם תמיד. מחובר הוא למקרא שלאחריו לומר אל תחשבו שבעבור העולה והמנחה הזאת יחדלו מלהקריב התמיד והמנחה והשמן המוזכר בתורה כי חקות עולם תמיד יעשו את הכבש וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון לרוס. ענין זלוף ונטיפה כמו רסיסי לילה (ש"ה ה) : הסלת. קמח יפה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומנחה תעשה עליו וגו' ששית האיפה, שזה שיעור מנחת הכבש בימי החינוך כנ"ל, ושמן שלישית ההין, הגם שלפי החשבון היה לו להביא ששית ההין, כי החשבון הוא הין לאיפה וששית ההין

לששית האיפה, באר שיהיה לרוס את הסלת ולרככה בשמן הרבה, מנחה לה' חקת עולם תמיד, ר"ל כל מה שבארתי עד הנה הוא רק למצות מנחת החינוך, והוא רק לשעה לא לעולם, אבל חוץ מזה יביא את המנחה המיוחדת לה' אשר היא חקת עולם תמיד שיביא מנחת תמידין בבקר בבקר (מלבי"ם כהלכתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לרס. לזלף על הסולת, מענין רסיסי לילה, שהם טפים נוטפים ונוזלים, ותרגום כרביבים עלי עשב כרסיסי מלקושא (מלבי"ם באור המלות)

[טו] (ועשו) יעשו את-הכֶּבֶשׂ וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר עֹלֹת תְּמִיד: (ס)

מצודת דוד בבקר. בכל בקר יקריבו והיא עולת תמיד מבלי הפסק וכאומר הנה בשביל המלואים יוסיפו זה אבל לא יגרעו ממה שאמרה התורה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ועשו, ר"ל ולא יבוטל הקרבת התמיד ע"י כבש שיביא לחינוך, כי בכל זה יעשו את הכבש היינו כבש התמיד, ואת המנחה ואת השמן, כפי מצות התמיד, עשירית האיפה סולת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין, בבקר בבקר עולת תמיד, שיבא עולת תמיד כפי מצות התורה בכל בקר, וכ"ש שלא יתבטל תמיד של בין הערבים, הרי הנביא עצמו פירש דבריו שכ"ז יהיו למלואים וקרבנות חובת היום לא יתבטלו (מלבי"ם באור הענין)

[טז] כה-אמר ארני יהוה כִּי-יִתֵּן הַנְּשִׂיאַ מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנֵי נְזוּלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תְּהִיָּה אַחֲזוֹתָם הִיא בְּנֻזְלָתָה: (ס)

מצודת דוד כי יתן וגו'. אם יתן הנשיא בחייו מה מנחלתו לאחד מבניו נחלתו היא. כאומר הנה המתנה קיימת כי הלא נחלתו היא ותהיה לבניו אחרי מותו כי אחוזתם היא בנחלה ר"ל כי הבנים יאחזו בנחלתו א"כ מה לי בחייו מה לי אחרי מותו : (מצודת דוד)

מצודת ציון אחוזתם. ענין החזקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא, ר"ל שאין דינה כמתנה שתחזור ביובל רק כנחלה, ותהיה לבניו של בנו, ולא תחזור אל האחים ביובל, ומבאר הטעם כי אחוזתם היא בנחלה, אחר שבלי"ז יירש אותה לכן אינה חוזרת ביובל, וגם למאי דקיי"ל דאחין

שחלקו לקוחות הם עכ"פ נוטל כנגד חלקו וא"כ דינו כנחלה: (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וכי-יתן מתנה מנזלתו לאזור מעבדיו והיתה לו עד-שנת הדרור ושבת לנשיא אך נזלתו בניו להם תהיה:

רס"י שנת הדור. שנת היוכל : ושבת. כמו ושבת : אך נחלתו בניו להם תהיה. כמו אך לבניו תהיה נחלתו ולא תנתן לכמיתות לאחר : (רס"י)

מצודת דוד והיתה לו. אל העבד ההוא : ועד שנת הדרור. עד היובל יחזיק בה העבד וביובל תשוב אל הנשיא : אך נחלתו. נחלת הנשיא ראוי אך לבניו ולכן להם תהיה אחרי מות הנשיא כשלא תשאר ביד העבד : (מצודת דוד)

מצודת ציון הדרור. כן יקרא היובל כי הוא ענין חפשי כמו וקראתם דרור (ויקרא כה) : ושבת. כמו ושבת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכי יתן, אבל אם יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו תשוב ביובל להנשיא, כדי שאך נחלתו בניו להם תהיה ר"ל שנחלתו אך לבניו, אך להם תהיה, ולא תוסב לזרים, ויש פלוגתא במתנה אם דינה כמכר לחזור ביובל, ולמ"ד דמתנה אין חוזרת ביובל נשתנה דין הנשיא בזה כמו שיבאר הטעם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ושבת. התי"ו במקום ה"א ושבת : אך נחלתו. (נחלת) בניו, ואמר אך להוציא שלא יקח נחלת העם, כמ"ש בפסוק שאח"ז : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] ולא-יקחו הנשיא מנזלת העם להונתם מאונותם מאונותו ינזל את-בניו למען אשר לא-יפצו עמי איש מאונותו:

מצודת דוד להונתם מאחזתם. לעשוק מהם מה מאחזת נחלתם להנחיל אותם לבניו ורק מאחזתו ינחיל את בניו : (מצודת דוד)

מצודת ציון להונותם. ענין עושק כמו ולא יוגו עוד (לעיל מה) : יפצו. ענין פזור כמו נפצו צאנו (לעיל לד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא יקח, כדי שלא יקח הנשיא מנחלת העם, שאם יועיל מתנותיו ותוסב נחלתו לזרים יצטרך להונות את העם ולקחת

נחלתם כדי להוריש לבניו, וכבר באר (בסיי מ"ה פי"ח) שלכן נתנו לו חלק בארץ כאחד השבטים שלא יצטרך להונות את העם ולקחת נחלתם, ועיי שלא יוכל לתת מנחלתו מתנה עולמית עיי"כ מאחוזתו ינחיל את בניו למען אשר לא יפוצו עמי כמו שהיו במלים הקודמים שלקחו שדום העם, והעם נפוצו מאחוזתם מפני פחד ומגור, אבל כשיהיה לו נחלת הארץ לא יבא לידו כד (מלבי"ם): באור הענין)

[יט] וַיְבִיאֵנִי בַּמָּבּוּאֹ אֲשֶׁר עַל-כְּתָף הַשָּׁעַר אֶל-הַלְשָׁכוֹת הַקֹּדֶשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַפְּנֹתִים צְפוֹנָה וְהִנֵּה-שָׁם מְקוֹם (בִּירְכָתָם) בִּירְכָתֵם יְבוּהָ:

רפ"י ויביאני צמבוא. דרך האמה שבזוית בית החליפו' שנכנסין צו לאויר עשרים שבין הלשכות שבצפון לבין תאי ההיכל : אשר על כתף השער. שער הצפוני כתף השער אשר מן השער למערב : הפינות צפונה. שיש להם פתחים לכל חצר החיצונה לצפון ופתחים היו להם לאויר העשרים : בירכתים ימה. בסוף הלשכות למערב : (רפ"י)

מצודת דוד ויביאני. המלאך הדובר בי הביאני בדרך ביאה שהיה בעבר שער הצפוני של חצר הפנימי בסוף הכותל כלפי המערב בדרך האמה הפרוצה כמ"ש ולפני הלשכות וכו' דרך אמה אחת (לעיל מב) : אל הלשכות הקדש. בדרך המבוא ההוא הביאני אל צד מלשכות אל מקום הכהנים לא לצד המסיבה והצלעות אשר יקראו גם המה בשם לשכות : הפונות צפונה. אל הלשכות שבפאת צפון : והנה שם. ראיתי שם מקום מובדל וגדור בכל רוחב חלל אויר העשרים אמה שבין הלשכות בסוף החלל כלפי המערב : (מצודת דוד)

מצודת ציון במבוא. בדרך ביאה : כתף. עבר וצד : הפונות. מלשון הפנות : בירכתים. בקצה וסוף כמו ולירכתי המשכן (שמות כו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויבאני במבוא הנה עד עתה עמד בעזרת ישראל אצל שער הצפון כנזכר למעלה (מ"ד ד') עתה יצא מן שער הצפון, והגיע אל הדרך ההולך בכתף השער שהוא דרך העשר אמות ששם המבוא מהקדים אל המערב לפני לשכת החמשים, שמשם יבא דרך גדר החצר אל דרך העשר אמות שלפני לשכת העשרים (כנ"ל מ"ב ט"י י"א) ושם הכניסו אל לשכת העשרים (דרך האמה אחת שנכנסו לשם מצד צפון) (כנ"ל שם פסוק ד'). שהם לשכות הקודש שנתקדשו בקדושת עזרה, וראה שבלשכת העשרים שבצד מערב יש מקום מוכן לבשל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הלשכות הקדש**. כמו הארון הברית, הלשכות לשכות הקדש (מלבי"ם באור המלות)

[כ] וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ-שָׁם הַכֹּהֲנִים אֶת-הָאֵשׁ וְאֶת-הַזֹּזָאֵת אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת-הַמִּנְחָה לְבִלְתִּי הוֹצִיא אֶל-הַזֹּזֵר הַזֵּי צֹנֶה לְקַדֵּשׁ אֶת-הָעַם:

רס"י לבלתי הוציא. כמו להוציא שקדשי קדשים נפסליו ציולא : לקדש את העם. ת"י לחתערבא עם עמא : (רס"י)

מצודת דוד לבלתי הוציא וגו'. אותו המקום יהיה מיוחד לזה כדי שלא יוציאם אחר הבשול אל החצר החיצונה ר"ל אל מקום דריסת רגלי ישראל שהוא חיצונה למקום דריסת רגלי הכהנים כי אם יבשלו בעזרה במקום דריסת רגלי הכהנים בקל ישכחו להוציאם למקום דריסת רגלי ישראל ולא כן כשיבשלו במקום ההוא כי בעבור שהוציאם משם היא בפירצה דחוקה יזכור בדבר עד שלא יוציא (אף שבע"כ יוציאם משם להביאם אל הלשכה העומדת מתחת וממעל לאכלם שמה אבל הואיל ותהיה דרך העברה אין לחוש כי בזה לא יחשבו שגם העם מקודשים (לאכלם) : **לקדש את העם**. ר"ל שאם יוציאם שמה יהיה נראה שגם העם מקודשים כמוהם לאכול עמהם בקדשי הקדשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון יאפו. מלשון אפייה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם, כי היה מקום לבישול השלמים בחצרות קטרות שיתבאר בפסוק כ"א והם היו בחצר החיצונה במקצוע החצר ששם לא נתקדש בקדושת עזרה, והראהו שלבישול קדשי קדשים יש מקום מיוחד במקום מקודש כדי שלא יוציא אל החצר החיצונה לקדש את העם, הוא על צד המליצה שיוציא הקדש ממחיצתו אל העם והחול כאילו תפקע הקדושה מן הקדש אל העם והחול, כמו ולא יקדש את העם בבגדיהם : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל-הַזֹּזֵר הַזֵּי צֹנֶה וַיַּעֲבִירָנִי אֶל-אַרְבַּעַת מְקוֹצְעֵי הַזֹּזֵר וְהִנֵּה זֹזֵר בְּמִקְצַע הַזֹּזֵר וְזֹזֵר בְּמִקְצַע הַזֹּזֵר:

רס"י מקצוע. חנגל"אש בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ויוציאני. בדרך האמה הפרוצה : והנה חצר במקצוע החצר. ראיתי שבכל ארבעת מקצעות החצר היה בנין חצר קטנה אחת בכל זוית : (מצודת דוד)

מצודת ציון מקצועי. זויות וכן ומקצעותיו לו (לעיל מא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויוציאני, משם הוציאו אל החצר החיצונה, וראה שבכל מקצוע יש חצר מיוחד : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] בְּאַרְבַּעַת מְקַצְעוֹת הַחוּצָה וְזוֹצְרוֹת קְטָרוֹת אַרְבָּעִים אֶרֶץ וְשִׁלְשִׁים רְזוּב מִדָּה אֵזוֹת לְאַרְבַּעַת מְהַקְצְעוֹת:

רש"י חלרות קטורות. שנינו במסכת מדות אין קטורו' אלא שאינו מקורות וקם מפרש מה היו משמעות : מהקלעות. בזוית מקלעות החלר : (רש"י)

מצודת דוד בארבעת. ר"ל החצרות שהיו בארבעת המקצעות היו חצרות קטורות ר"ל לא היו מקורות אבל היו פתוחות ממעל למען יצא קיטור העשן מתבערת האש כן אמרו רבותינו ז"ל : **ארבעים אורך**. ממזרח למערב : **ושלשים רוחב**. מצפון לדרום : **לארבעתם מהקצעות**. ר"ל כן היה לארבעת החצרות אשר היו במקצעות החצר החיצונה : (מצודת דוד)

מצודת ציון קטורות. ענין עשן כמו כקיטור הכבשן (בראשית יט) : **מהקצעות**. כמו מהמקצעות ר"ל מהזויות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חצרות קטורות, ר"ל שהיו בלי תקרה מלמעלה שיצא הקיטור והעשן, **ארבעים אורך** היה ממזרח למערב והרוחב מצפון לדרום וזה מוכרח שאם היה האורך מצפון לדרום, לא היה מקום ללשכת המאה כמו שתראה מדברי למעלה סימן מ"ב (פסוק א') : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חצרות קטורות. החצר הוא מה שא"ל תקרה, והם קטורות שניכר עליהם רושם הקיטור והעשן, שהושחרו ע"י הקיטור : **מהוקצעות**. בנין הפעל. מן ואת הבית יקציע, שהוקלף הסיד מעליהם ע"י העשן והאש הבוער שם תמיד : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וְטוֹר סְבִיב בָּהֶם סְבִיב לְאַרְבַּעַת וּמִבְּשָׁלוֹת עֲשׂוּי מִתְּנוֹת סְבִיב הַטְּיָרוֹת

רפ"י וטור סביב זהם. שורת נדבך חומת אבנים בולט מן החומה סמוך לארץ ובו נקבים מקום שפיתת קדרות ומתחת הטור חלל להסיק בו אור מתחתיו והקדרות מלמעלה : ומבשלות עשוי. הוא החלל מתחת שפיתת הקדירות (רפ"י) :

מצודת דוד וטור סביב בהם. שורה של אבנים רחבות בלטה מחומת הכותל מסביב סמוך אל הקרקע ובה נקבים נקבים ובהם יעמידו הקדרות לבשל בהם בשר קדשים : **סביב לארבעתם**. כן היה מסביב לארבעת החצרות : ומבשלות עשוי. ר"ל מקומות עשויות לבשל ולהבעיר האש היו מתחת השורות ההן בחלל שביניהן אל הקרקע והקדרות יעמדו ממעל בנקבי השורות וכן יהיה דרך הבשול : (מצודת דוד)

מצודת ציון וטור. ענין שורה וכן שלשה טורי גזית (מ"א ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וטור, טורי אבנים יצא סביב הכותל עשוי כשפיתת קדרות ותחתיהם מבשלות להבעיר אש לבשל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וטור. שורה של אבנים שעליהם שפיתת קדרות : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וַיֹּאמֶר אֵלַי אֱלֹהֵי בַּיִת הַמְבַשְׁלִים אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ-נֶשֶׁם מִשְׁרָתִי הַבַּיִת אֶת-יָבוֹז הָעַם :

רפ"י את זבח העם. חזה ושוק של שלמים שאינן נפסלין בלאתו חוץ לעזרת ישראל כמו החטאת והאשם : (רפ"י)

מצודת דוד ויאמר אלי. המלאך הדובר בי אמר אלי החצרות האלה הם בית המבשלים ולתוספת ביאור אמר אשר יבשלו שם וכו' : **את זבח העם**. ר"ל זבחי שלמים שיש לעם חלק בהם והכהנים משרתי הבית יהיו מבשלים באלה המקומות חלקם מן השלמים והוא החזה ושוק כי חצר החיצונה הוא מקום כשר לאכילת קדשים קלים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי אלה בית המבשלים לבשל שם שלמים ותודה והחזה ושוק שלוקחים הכהנים שנאכלים בכל מקום : (מלבי"ם באור הענין)

[א] וַיֵּשְׁבֵנִי אֶל-פֶּתַח הַבַּיִת וְהֵיחָה-בַּיָּמִים יְצֵאִים מִתְּנוֹת מִפֶּתַח הַבַּיִת קָדִימָה כִּי-פָנִי הַבַּיִת קָדָיִם וְהַיָּמִים יִרְדִּים מִתְּנוֹת מִפֶּתַח הַבַּיִת הַיְמָנִית מִיָּגֶב לְמִזְבֵּחַ:

רס"י וישבני לתוך החצר הפנימית : אל פתח הבית. והמים יורדין מתחת כתף הבית הימנית נובעין מתחת המפתן שהוא באמצע המזרח ומלדדין באלכסון לכד הימין ויוצאים מעזרה דרום המזרח ויוצאין חוץ לעיר במסכ' יומא שנינו אמר רבי פנחס משום רב הונא לפוראה מעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה דומה לקרני סלעים כיון שהגיע לפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי כיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב כיון שהגיע לפתח העזרה נעשה כפי פך קטן : (רס"י)

מצודת דוד **הבית.** הוא ההיכל ובית קה"ק : **והנה מים וגו'.** הראוהו שלעתיד יפתח שם בנס מקור מים : **קדימה.** יהיו נמשכין והולכין אל המזרח : **כי פני הבית קדים.** כי פתח הבית הוא במזרח וא"כ כשהמים נמשכין מתחת המפתן כלפי החוץ נמשכין הם אל המזרח : **והמים יורדים מתחת.** המים ירדו מתחת לארץ ומשם באו מכתף הבית הימנית ר"ל בעבר השער כלפי הדרום ומשם הלכו מדרום מזבח העולה ומשם יצאו לחוץ דרך שער המזרחי כמפורש למטה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מפתן.** איסקופה כמו כרותות אל המפתן (ש"א ה) : **פני הבית.** כן נקרא פתח הבית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישבני משם השיבו אל פתח עזרת ישראל המזרח, וראה שמתחת מפתן הבית יוצאים מים ונמשכים אל צד מזרח, כאילו יוצאים מן הבית אל פני הבית כי המזרח הוא הפנים, וראה שמקום המים נמשך מכתף הבית שבצד ימין מצד דרום המזבח : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וַיּוֹצֵאֵנִי דֶרֶךְ-שַׁעַר צְפוֹנָה וַיְסַבֵּנִי דֶרֶךְ זָוִיךְ אֶל-שַׁעַר הַזָּוִיךְ

דָּרַךְ הַפְּנִינָה קָדִים וְהֵיחָה-מֵיָם מִפְּכִים מִן-הַכֶּתֶף הַיְמָנִית:

רש"י ויוליחני. מן החלך הפנימית אל החלך החיצוני' צָעַר הלפון :
ויסיבני. סביב חומת הפנימי בתוך החלונה : אל שָעַר. החלונה הפונה
קדים : מים מפכים. זויחונ"ט זלע"ז רחבים כרוחב פי הפך כך פירשו
רבותינו כדלעיל : (רש"י)

מצודת דוד דרך שער צפונה. של ע"א : ויסבני. סובב אותי מבחוץ אצל
חומת העזרה ההיא וסביב הלשכות העומדת מתחת להוליכני אל שער
החוץ הוא השער שהיה מגג התא לגג ולפנים ממנו היה עוד שער כמ"ש
למעלה : דרך הפונה קדים. אל השער המזרח : והנה מים מפכים. ראיתי
והנה מים נמשכין כמלא פי הפך מן עבר השער שכלפי הדרום : (מצודת
דוד)

מצודת ציון מפכים. מלי פך והוא שם כלי מה כמו פך השמן (שם י) : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויוצאני, הוציאו מן העזרה דרך שער הצפוני (כי שער
המזרחי של החצר הפנימי וכן של החיצונה היה סגור) ולכן הוצרך להקיף
דרך שער צפון, ובא בחוץ אל לפני שער המזרחי של החצר החיצונה וראה
שהמים מפכים מן החצר אל הר הבית מכתף הימנית, ור"ל שהמקור
היה פתוח כפי פך : (מלבי"ם באור הענין)

[ג] בְּצֵאת-הָאִישׁ קָדִים וְקוּ בִידוֹ וַיָּמַד אֶלֶף בְּאִמָּה וַיַּעֲבֶרְנִי
בְּמַיָּם בְּנִי

רש"י וימד אלף באמה. חוץ לחומה וכל אותן אלף אמות לא גבר הנחל
להיות עמוק אלא עד אפסים הם הקרסולים שקורין קציליי"ס זלע"ז :
(רש"י)

מצודת דוד בצאת האיש. כאשר יצא המלאך הדובר בי ללכת חוץ למקדש
והיה בידו קו המדה אז מדד המים אלף אמה אורך ואח"ז העביר אותי
בתוך המים והיו מי אפסים ר"ל רק כסו פסת הרגל ולא יותר : (מצודת
דוד)

מצודת ציון וקו. הוא חבל המדה : אפסים. מלי פס והאל"ף נוספת והוא
כף הרגל וכאשר יקרא כף היד בלשון פס כמ"ש ומלכא חזי פס ידא (דניאל
ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בצאת האיש קדים**, ויצא עמו אל צד מזרח דרך הר הבית, **ומדד אלף אמה** והיו עדיין המים מועטים כאפס ואין: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אפסים**. פי' חז"ל שאדם עובר בהם עד קרסוליו, פי' מענין פסים, פסות רגליו, שהם כפות הרגלים: (מלבי"ם באור המלות)

ד וַיִּמַד אֶלְפֵי וַיַּעֲבֶרְנִי בַּמַּיִם בְּרִכּוֹת וַיִּמַד אֶלְפֵי וַיַּעֲבֶרְנִי בְּנֵי מוֹתָנִים:

רס"י וימד אלף. אחרות והעמיקו עד צרכים ועוד אלף והעמיקו עד מתנים מכאן ואילך נחל אשר לא יוכל לעבור מכאן שאסור ליכנס במים מן המתנים ולמעלה שלא יטפוהו המים משבא למי מתנים ירא על שפת הנהר ומדד עוד אלף לפניו נחל אשר לא יעבר ורגליו ביבשה עומדין היינו דכתיב וישבני על שפת הנחל כלומר אלל שפת הנחל שסם היה עומד: (רס"י)

מצודת דוד וימד אלף. ומשם מדד עוד אלף אמה והעביר אותי בתוך המים והיו מים ברכים ר"ל כסו עד הברכים: **מי מתנים**. היו מי מתנים ר"ל כסו עד המתנים: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ברכים**. הם הכרעים: **מתנים**. הם החלצים: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וימד**, מדד עוד אלף אמה והמים הגיעו עד הברכים, וימד אלף אמה השלישית, והיו המים עד המתנים: (מלבי"ם באור הענין)

ה וַיִּמַד אֶלְפֵי גִזְזָל אֲשֶׁר קָא-אוּכַל לַעֲבֹר כִּי-גָאוּ הַמַּיִם לְמִי שְׂזָזוּ גִזְזָל אֲשֶׁר קָא-יַעֲבֹר:

רס"י גאו. כמו גדלו: מי שחו. נואיריני"ט בלע"ז מים שצריך לשוט בהן ולא לעבר' צרגל שלא יטפוהו, שחו שייט כמו (ישעיה כ"ה) כאשר יפרש הסוחה לשחות: (רס"י)

מצודת דוד וימד אלף. ומשם מדד עוד אלף אמה והיה נחל עמוק אשר לא

יכולתי לעבור בה : **כי גאו המים**. כי המים גדלו להיות מי שחו לשחות בהם ממעל והיה נחל אשר אין לעבור בו בהלוך הרגל : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאו. ענין גודל וכן היגאה גומא (איוב ח) : **שחו**. ענין שטיה במים ממעל כמו כאשר יפרש השוחה לשחות (ישעיה כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימד אלף הרביעית, ראה כי גאו המים מאד. והנה מלבד שיהיה הנס כפשוטו, שיצא מקור נפתח מבית ה', כמ"ש (יואל ד') ומעין יצא מבית ה' והשקה את נחל השטים, (וזכריה י"ד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, כי בירושלים לא היה מעין מעולם ואז תתרבה הברכה ממקור מים חיים. חוץ מזה בא לרמז ג"כ על מי הדעת והתורה והאמונה אשר יצאו מבית ה', כי מציון תצא תורה, ובאר שהמים הקדושים האלה יוצאים מתחת מפתן הבית הימנית מנגב למזבח, לא מצד כתף הצפון, כי צד צפון היה מיוחד לשחיטת קדשי קדשים שרובם באו לכפר פשע ולהתם חטאת, כמו חטאת ואשם שבאו לכפר, וגם עולה באה לכפר על הרהור הלב ועל עשה ולאן הנתק לעשה, ומצד זה לא יזלו מי הדעת מדלים כי לא ידעו את ה' מצד יראת העונש וסור מרע, רק המקור יפתח מצד ימין המזבח ששם מקריבים זבחי רצון ושלמים ותודה, שמורה על עבודת ה' מצד הכרת טובו וחסדו ואמתתו. אולם על מה יורו ארבעה המדידות אשר מדד בנחל. ? פי' הרי"א שרומז על ארבעה מיני השגות ששיגו את ה' ע"י מי הדעת הנובעים מן הקדש, **ומי אפסים** הוא השגת עולם ההויה וההפסד ההבל והאפס. **ומי ברכים** הוא השגת עולם הגלגלים בעלי התנועה. **ומי מתנים** הוא השגת עולם המלאכים אשר כחס במתנם גבורי כח עושי דברו. **ומי שחו** הוא השגות האלהות אשר גאו המים מעומק המושג מבלי יוכל איש עבור בו ולדעתי רמז בזה כי הגם שבעת ההיא תמלא הארץ דעת את ה' כמים יכסו על ים, בכ"ז יהיו דומים כמים המכסים את הים שיש מקומות עמוקים ומקומות בלתי עמוקים, כי הגם שכולם יכירו את ה' יהיה חילוף מדרגות בכמות ההשגה ואיכות ההשגה ועומקה, שכ"א ישיג כפי מדרגתו. והודיע לו כי אז יתחלקו האנשים אל ארבע מדרגות, **א**. אומות אשר ישארו עוד במעמד לסכלות הקדום שעבדו לכוכבים ומזלות כמו חינא ויאפאן ואנשי הודו, והם יקבלו מעט מידיעת האל ויהיו המים מי אפסים, **ב**. אומות שאינם עובדי ע"ז ויש להם דת, רק שטועים באלהות ועובדים ללא אלהי אמת, הם יקבלו יותר ממי הדעת ויהיה להם המים מי ברכים, **ג**. האומות שקבלו דעות אמתיות באמונת האלהות ובאחדותו רק שלא קבלו דת האמיתית ומצות האלהות הם ירוו יותר ממקור מים חיים ויהיה להם מי הדעת מי מתנים, **ד**. האומה שקבלה תורת ה' וחקיו ומצותיו הם ישיגו ההשגות הגדולות ויהיה להם נחל נובע מקור חכמה מי שחו, כי גאו מי הדעת בנפשם בשפע רב. והראה שהמי אפסים קרובים יותר אל המקדש ממי ברכים, ללמד שבכ"ז כולם ישקדו על דלתותיו לבקש אותו ולהכירו וללכת באור ה', שעד שאלה שלא קבלו עדיין דרכי ה' כלל ידחקו יותר לשקוד על האהל וירדפו לדעת את ה', כמ"ש לכו ונלכה אל ה' ויורנו

מדרכיו. ואלה שלא למדו יהיו יותר בפנים מן אלה שכבר למדו וידעו את ה' שיצאו לחוץ להפיץ מעינותיהם חוצה, עד שהמים מי שחו כבר יעתקו א"ע מחדר הורתם לשוט בארך וללמד בכל הארץ. וחז"ל אמרו במליצתם, המעין הזה תחלתו מבית קדשי הקדשים, אמר ר' פנחס בשם ר"ה, המעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחלה דומה לקרני חגבים, כין שהגיע לפתח היכל נעשה כחוט של שתי, וכיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב, וכיון שהגיע לפתח עזרה נעשה כפי פך קטן. דעתם, שהמים האלה המדעיים, התחלתם מהשכל הנאצל מעולם האצילות שמרומז בבית קה"ק, ושם דומה כקרני חגבים, כי אין אנו משיגים מן האור ההוא הגדול רק כמחט סדקית. וכשהגיע לפתח היכל שמרמז על ההשגה בעולם הכסא, יוכר יותר כחוט של שתי. ובפתח האולם, שמרמז על ההשכלה בעולם המלאכים, שם תפתח הידיעה יותר עד שיצא מפתח העזרה ולחוץ, ובא אל עולם האופנים שהוא העולם הגשמי, ששם דומה כפך, והמים מפכים, כי שם בני אדם משיגים ומעיינים בחכמת תכונת השמים ובסדר העולם השפל, ובזה המליץ שמדד האלף האי נגד האלוף והלימוד בעולם האצילות והיו מי אפסים, כי שם ההשגה אין ואפס ולא ישיג שם השכל הקשור בחומר ותתרחב ההשגה ותעמיק יותר בעניני עולם הכסא עד ברכים, ותתרחב יותר בעולם המלאכים עד מתנים, ובאלף ולימוד האחרון שהוא בעולם הגלגלים בעלי חומר, שם גאו המים כי רבו החוקרים ועצמה הידיעה בתכונה ובטבע ובכל מיני המדעים: (מלבי"ם הענין) באור

11 וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲרֵאִיתָ בֶן-אָדָם וַיּוֹלֵכֵנִי וַיִּשְׁבְּנִי שְׁפַת הַנְּזוּל:

רס"י הרלית בן אדם. כמה מתגבר הנחל הזה : (רס"י)

מצודת דוד הראית. בה"א השאלה שאמר לו האם אתה נותן לבך לראות איך הנחל מתגבר והולך : ויוליכני. אח"ז הוליד אותי להלן מן הנחל וחזר והשיב אותי סמוך לשפת הנחל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי הראית בן אדם, ר"ל האם השגת והבנת את המראה אשר הראתיך, ואז וישיבני אל שפת הנחל, ששב פעם שנית ללכת על שפתו : (מלבי"ם באור הענין)

12 בְּשׁוֹבֵנִי וְהִנֵּה אֶל-שְׁפַת הַנְּזוּל עֵץ רַב מְאֹד מִזֶּה וּמִזֶּה:

רס"י בשובני והנה אל שפת הנחל וגו'. בתוך שהוליכני והשיבני כמחו על שפת הנחל עץ רב מאוד מזה ומזה, עץ אציר"ץ בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד בשובני. בעת שהשיב אותי לשפת הנחל ראיתי והנה גדל שם אילני עץ הרבה מאד מזה ומזה לשפת הנחל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובשובני, והנה על שפת הנחל עץ רב מאד, ראה שבתוך כך גדל עץ רב מזה ומזה משני עברי הנחל : (מלבי"ם באור הענין)

[ח] וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַבָּיִת הָאֵלֹהִים יוֹצְאִים אֶל-הַגְּלִילָה הַקְּדֻמוֹנָה וַיֵּרְדוּ עַל-הָעֲרָבָה וּבָאוּ הַיַּמָּה אֶל-הַיַּמָּה הַמּוֹצְאִים (וְנִרְפְּאוּ) וְנִרְפְּוּ הַבָּיִת:

רפ"י אל הגלילה. לאמרק"א זלע"ז : הקדמונה. המזרחית קנו רבותינו בתוספתא של סוכה להיכן יוצאין לימה של טבריא ולימה של סדום ולים הגדול לרפות את מימיהם המלוחים ולמתקן : וירדו על הערבה. זו ימה של טבריא : ובאו הימה. זו ימה של סדום : אל הימה המוצאים. זו ימה של אוקינוס שהוא מוצא מן היסוד להקיף את העולם : ונרפאו. המים. ממליחתן ומדרק אגדה למה קורא אותם מוצאים על שם שני פעמים שילאו : (רפ"י)

מצודת דוד אל הגלילה הקדמונה. אל המחוז המזרחי ומשם ירדו על הערבה ר"ל לימה של טבריא שהיא בערבה : ובאו הימה. זה ימה של סדום : אל הימה המוצאים. גם יבואו המים אל ים אוקיינוס שהוא יוצא מן הים להקיף את העולם כן אמרו רז"ל ויתכן שילכו שמה דרך ים המערבי וימה של סדום הוא הים המזרחי וכמ"ש במקום אחר על הנחל הזה חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון (זכריה יד) : ונרפאו. המים. ר"ל ימתקו ממליחתן : (מצודת דוד)

מצודת ציון הגלילה. מחוז וכן גלילות פלשת (יואל ד) : הערבה. ת"י במישרא : ונרפאו. מלי רפואה ר"ל ימתקו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי, עתה בא לפרש לו שני המראות שראה, ופי' לו תחלה ענין המים והנחל שראה, ואח"כ (בפסוק י"ב) יפרש לו מה ענין העצים. אמר לו שהמים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה היינו לים המזרחי, וירדו על הערבה אל ים הערבה, ובאו הימה ר"ל משם יבואו אל ים אחר, אל הימה המוצאים ר"ל ומן הים האחר יבוא אל הים שהוא יוצא מן הישוב, דהיינו אל ים אוקיינוס. ונרפאו המים, ובכל אלה הארבעה הימים שיבואו שם ירפאו המים ממליחותם ואמרו חז"ל להיכן

הם יוצאים, לים טבריה, וליים סדום, וליים אוקינוס, לרפאות המים המלוחים, וירדו על הערבה זה ימה של טבריה, ובאו הימה שזה ימה של סדום, ואל המים המוצאים זה ים אוקינוס. וכונת המליצה הזאת, שמי הדעת הוכרת ה' יתפשטו אז בין שני האומות אדום וישמעאל, שישמעאל הם יושבי המזרח, ואדום הם יושבי המערב, כמ"ש (זכריה י"ד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חציים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון והם השני כתות שראה במשל שא' עובר במי ברכים וא' עובר במי מתנים, ואז ישתו את המים המדעים אשר יצאו מבית ה' ויקבלו האמונה האמתית וירפאו מן המלח סדומית המסמא את העינים באמונות בלתי אמתיות. וכן יצאו המים המדעיים גם אל ימה של סדום, שהיא מליצה על המשוקעים עוד בעבודת אלילים שעליהם רמז במי אפסים, וגם הם ירפאו מן המלח המכלה עיני רואים, ויראו אור בהיר, וגם ירד לימה של טבריה ששם מושב בני ישראל אשר המליץ עליהם במי שחו, לרפאות גם תחלואי נפשם וכולם ישתו מן המים המדעיים ותבא חכמה כמים בקרבם איש לפי הכנתו: (מלבי"ם באור הענין)

**[ט] וְהָיָה כָּל-נֶפֶשׁ זֹזִיָּהּ | אֲשֶׁר-יִשְׂרָץ אֶל כָּל-אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם
נְזֻזִים יִזְזִיָּהּ וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָּאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה
וַיִּרְפְּאוּ וְזֹזִי כָּל אֲשֶׁר-יָבוֹא שָׁמָּה הַנְּזֻזִים:**

רש"י אל כל אשר יבוא שם נחלים. הנחל הזה המתחלק לכמה נחלים ממתק את המים שמתערב בתוכם ודגתם הנשרל' צם חיים ומתוקים: (רש"י)

מצודת דוד והיה כל נפש חיה וגו'. ואז יהיה כל נפש חיה אשר המים משריצים בכל מקום אשר יבוא שם הנחלים האלו יחיה ויתקיים כל ההשרצה כי לשעבר לא היה מתקיים ההשרצה בעבור מליחת המים אבל כשירפאו וימתקו ממליחתן אז יתקיים: והיה הדגה רבה מאד. ואז יהיה הרבה דגים כי יגדלו בכל המימות שנתרפאו: כי באו שמה. אל הימים הנזכרים באו המים האלה היוצאים מן המקדש ולכן ירפאו המים וכל ההשרצה יתקיים חי ויפרו וירבו: כל אשר וכו'. בכל מקום שיבא שמה הנחל הזה יהיה כן אחד לא נעדר: (מצודת דוד)

מצודת ציון חיה. ר"ל שיש בה חיות ואמר לתוספת ביאור: ישרץ. ענין ההולדה עם הרבוי וכן פרו וישרצו (שמות א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה כל נפש חיה אשר ישרץ במקום שיבואו שם נחלים המקודשים, יחיה, וגם ירבה מאד, כי המים האלה ירפאו מליחת המים המרים הממיתים את הבע"ח, ולכן יחיו וירבו מאד, והמליצה בזה

שבני אדם אשר יחיו בימים האלה וישתו מן המים המדעיים מי התורה והאמונה יחיו חיים הנפשיים, וכן יתרבו המקבלים האמונה האמיתית, שע"י המים האלה ירפאו מחלי הנפש באמונות זרות, וממילא כן יוסף הנחל להגיר שם מימיו וכן יוסיפו לשאוב בששון ממעיני הישועה, שכפי שירבו לקבל כן יוסיף ה' להשפיע מבועי השכל והדעת וישאבו למודים חדשים והשגות עיוניות : (מלבי"ם באור הענין)

11 וְהָיָה (יעמדו) עֲמָדוֹ עָלָיו דְּוָגִים מֵעֵין דְּדָלִי וְעַד-עֵין עֲגָלִים מִשְׁטוֹן לְזָרְמִים יִהְיוּ לְמִינָה תִהְיֶה דְגָתָם כְּדָגַת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה מֵאֲדָ:

רפ"י והיה. עמדו עליו דוגים וגו'. לחרמים. למינה תהיה דגתם. לא מפיק ה"א ופירוקו למינים הרבה תהי' דגתם למינה לשון רוב מינים כמו (שמות ז) והדג' אשר זיאר (ישעיה נא) כל אנחתה השצתי : (רפ"י)

מצודת דוד והיה. עמדו עליו. והיה הנחל מקום מוכן יעמדו עליו צידי דגים ומעין גדי ועד וכו' יהיו מקומות מוכנות לפרוש שם הרשתות של צידי הדגים לנגבם מול השמש : **למינה תהיה דגתם**. ר"ל לכל מין הדגה תהיה דגתם של הנחלים כי יהיה שם כל מין דגים והיו במספר מרובה מאד כמספר דגת הים הגדול : (מצודת דוד)

מצודת ציון דוגים. ר"ל צידי דגים : **משטוח**. ענין פרישה : **לחרמים**. לרשתות וכן משטח חרמים תהיה (לעיל כו) : **למינה**. מל' מין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה עמדו עליו דוגים, לצוד הדגים, עד שכל שטח הארץ שמעין גדי עד עין עגלים יהיה משטח לחרמים ורשתות לצידת הדגים והדגים יהיו למינה היינו מכל מין ומין, ויהיו דגים גדולים כדגת ים הגדול, וגם יהיו רבה מאד במספר, והמליצה שיעמדו אז נביאים רבים ומורים ומלמדים הצדים את הדגים, היינו שיקחו את הנפשות שהיו במדרגות דגים, שהוא הבע"ח הפחות, ויעלו לרשותם שיהיו במדרגת האדם המדבר והמשכיל והיודע, ובמקום שהוא מעין גדי עד עין עגלים, ר"ל מקום שעבדו לכוכבים ומזלות, ויערכו לגדי שלחן וימירו את כבודם בתבנית עגל, שעבדו למזל טלה ולמזל שור, וחשבו שעין גדי הוא המשוטט בארץ ומשגיח עליה, יהיה שם משטח לחרמים ורשתות המשוכים נפשות לרשות הקדושה והאמונה והדעת, והנצודים לרשות הקדושה יהיו מכל מין, מכן אומה ולשון, וגם שרים וגדולים מכל כת ירבו מאד לדעת את ה' ולחסות בצל כנפיו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **למינה**. הה"א רפה, ורצה לומר לכל מין ומין (מלבי"ם) באור המלות

[יא] **בְּצֵאתוֹ (בְּצֵאתוֹ) וְגָבְאוֹ וְלֹא יִרְפְּאוּ לְמַלְכוּתוֹ נִתְּנוּ:**

רס"י בלאתיו. כל ים כמו (איוב ח) היגאה גומא בלא בילה וגו' מרס"ק בלע"ז : וגבאיו. כמו (מלכים ב ג) עשה הנחל הזה גבים גבים, הצלים הם הצלעים סביבותיו והגבים הם נקעים שהמים נאספים בהם : ולא ירפאו. להפך למתיקה למה כי למלח נתנו : ולא ירפאו. הוי"ו הזו טפילה ויתירה : (רס"י)

מצודת דוד **בצאתיו וגבאיו**. אסיפת המים שממעל הטיט הלח הסמוך אל הים וכן המים המתכנסין בבורות סמוך לים לא ירפאו ממליחתן כי למלח יהיו נתונים להטעים התבשילים ולמלוח כל דבר שיצטרך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בצאתיו**. כן יקרא כניסת המים במקום הטיט הלח וכן היגאה גומא בלא בצה (איוב ח) : **וגבאיו**. ענין חפירה ובור כמו ולחשוף מים מגבא (ישעיה ל) : **ולא ירפאו**. האי יתירה וטפלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בצאתיו וגבאיו**, אמנם ימצאו עוד מקומות לחים וגבאים של מים אשר לא ירפאו כי לא יבא הנחל שמה, והם נתנו למלח להטעים התבשיל ולמלוח כל דבר, והמליצה כי ישארו עוד אנשים פראיים בהמייס אשר יהיו נתקים ומפורדים מן הנחל המדעי, ויהיו מועטים בלתי מתקיימים זמן רב, כמקומת בצה ורפש וגבים שאצל הנחל שמתבשלים ונשאר מקומם מלח, כן בעשן יכלו ויהיו נציב מלח : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בצאתיו**. שרשו בצץ, מקום טיט הלח, כמו היגאה גומא בלא בצה : **וגבאיו**. כמו לחשוף מים מגבא, נקעים שאצל הים והנהרות שבהם מעט מים : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] **וְעַל-הַנְּזוּל יַעֲלֶה עַל-שִׁפְתוֹ מִזֶּה | וּבְנִיָּה | כָּל-עֵץ-מֵאֲכָל לֹא-יִבּוֹל עֲלֵהוּ וְלֹא-יִתֵּם פְּרִיָּו לְזֹדְשָׁיו יִבְכֹּר כִּי בִּמְזִיו מִן-הַמְּקָדֶשׁ הִבִּיחַ יוֹצְאִים (וְהָיוּ) וְהָיָה פְּרִיָּו לְמֵאֲכָל וְעֲלֵהוּ**

לתרופה:

(פ)

רש"י לחדשיו יזכר. מדי חדש בחדש יזכר פירותיו : לתרופה. פירשן רבותינו ז"ל להתיר פה אלמים ופה עקרות ומשמעו ל' רפואה כמו וירמיה (ו) וירפאו את שבר עמי על נקלה וכן חזרו מנחם : (רש"י)

מצודת דוד כל עץ מאכל. ר"ל מגדל פירות הראויים לאכילה : לא יבול וגו'. לא יכמשו העלין ולא יכלו הפרי כי כשיתלשו הפירות שנתבשלו מיד יגדלו תמורתן חדשים וז"ש לחדשיו יזכר ר"ל בכל חדש יבשל פירות חדשים : כי מימיו. כי המים המשקים את כ"א מהם יוצאים המה מז המקדש ולכך יהיה בהם הפלא הזה : והיה פריו. פרי כ"א יהיה ערב וטוב למאכל והעלין יהיו מסוגלים לרפאות בהם כל חלי ומכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון יבול. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלים א') : יתום. ענין כליון והשלמה כמו תם הכסף (בראשית מז) : יזכר. כן יקרא בשול הפירות כמו בכורי ענבים (במדבר יג) : לתרופה. מלי רפואה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועל הנחל, עתה מפרש על מה רומזים העצים שראה שגדלו על שפת הנחל, שהוא רומז שלעתיד יעלה על שפת הנחל כל עץ מאכל, ולא יבולו עליהם ופריים לא יתמו. ופריים יהיו למאכל ועליהם יהיו לרפואה, והמליצה שגם ההצלחות העולמיים שמצד זה ידמו כמשל העץ הצומח, שהוא חיי הגוף מצד הנפש הצומחת שלו שבו כח הזן והמגדל והמוליד בדומה, גם הצלחת הגוף יגדל מאד, עד שגופם יהיה כעץ מאכל נושא פרי, אשר לא יתום, כי יאריכו ימים, וגם העלים שהם העושר והקנינים שלהם שהם שומרי הפרי לא יבולו, כי העושר לא ידח אותם מעבודת ה', כי בהפך העלים יהיו לתרופה ולעזר אל האושר והשלימות, כי המים ההם שהם הלמודים יצאו מן המקדש ממקור נאמן, וגם שפע הברכה הבא להם תצא מן המקדש, ר"ל מהשגחת ה', לא מן המערכה, לכן יזכר בכל חדש, כי ה' יחדש עליהם מעשה בראשית, ובכל עת חידוש הלבנה העליונה תריק עליהם מגד גרש ירחים ושפע רב, ויתחדש להם עטרת תפארת ואמרו חז"ל לתרופה להתיר פה של אלמים ושל עקרים, היינו לתקן ברית הלשון והמעור שיסאו פרי קדש הלולים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לתרופה. מענין רפואה : (מלבי"ם באור המלות)

[ג] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה גְּבוּל אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָךְ אֶת-הָאָרֶץ לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר עֶבְרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף זֹבְכִים:

רס"י גה גבול. ת"י דין תחומא כמו זה גבול וכן (לעיל כה) ונתתיך לבג לגוים כמו לבז לגוים ויש עוד לפתור גה לשון גיא : יוסף חבלים. יוסף יטול שני חלקים אחד למנשה ואחד לאפרים : (רס"י)

מצודת דוד גה גבול. ר"ל זה גבול מן הארץ אשר תנחילו לשני עשר וכו' והוא האמור במקראות שלאחריו : **יוסף חבלים**. בזה יפרש אמריו איך הם י"ב שבטים אם שבת לוי לא ינחלו נחלה כמ"ש למעלה ואמר הנה יוסף יקח שני חלקים אי למנשה ואי לאפרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון גה. כמו זה והגימ"ל הוא במקום הזי"ן באטב"ח וכן לבג לגוים (לעיל כה) ור"ל לבז לגוים : **חבלים**. חלקים על כי הדרך לחלק נחלה במדידת החבל וכן והיה חבל לשארית וגוי (צפניה ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין גה גבול הארץ כמו זה גבול, ויל"פ גם מענין הוצאה, כמו ולא יגהה מכס מזור, ר"ל שיוציא גבול הארץ וירחיב אותו יותר ממה שהיה בזמן הקודם, אשר תתנחלו לשנים עשר שבטי ישראל יוסף חבלים, הבטיח שימצאו שמה כל השבטים ולא יכלה שבת אחד בזמן הפיזור הרב, והבטיח שיהיו רבים ממה שהיו בזמן הקודם עד שיוסיף וירבה חבלים יותר ממה שלקחו בחלוקה הראשונה, וכמו שנבאר שגבול הארץ תתפשט בארץ וברחב לעתיד יותר ממה שהיו בזמן הקודם (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גה. כמו זה, כמו לבג תחת לבז (למעלה כ"ה) : יוסף. אינו שם כדעת המפ' רק פעל, רצה לומר הגבול הוא יוסף חבלים : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְנִזְזַלְתֶּם אֹתָהּ אִישׁ כְּאֻזֵּיוֹ אֲשֶׁר נָשְׂאתִי אֶת-יָדַי לְתַתָּהּ לְאֲבוֹתֵיכֶם וְנִפְלְהָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם בְּנִזְזוּלָהּ:

רס"י איש כאחיו. לא כהראשונה איש לפי פקודיו אלא עכסיו כל השבטים שזין וכמין שורת הכרם כל חלק וחלק מן הגבול המזרחי עד ים אוקיינוס למערב כמו שפורש צענין ואין שני שבטים צרועה אחת : (רס"י)

מצודת דוד איש כאחיו. שבת אחד כתבירו לא כחלוקה הראשונה שבימי יהושע שלקחו איש לפי פקודיו : אשר נשאתי את ידי. להרימה למעלה דרך שבועה לתת את הארץ ההיא לאבותיכם וכאומר לא יתלוננו כשיגרע נחלת שבת מהשבטים ממה שנחלו בראשונה כי הנה לא נשבעתי לתת אח הארץ לאותם שנחלוה בראשונה אבל נשבעתי לתת לאבותיכם ולכל

השבטים יש יחס אחד עם האבות זה כזה והארץ הזאת נפלה לכם בנחלה לרשת מן האבות ויד כולם שוה בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונפלה. זה הלשון יאמר על הירושה וכן למטה והיה תפילו ובדרז"ל ביום אתה מפיל נחלות (ב"ב קי"ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונחלתם אותה איש כאחיו, לדעת הספרי לקחו כל השבטים רצועות שוות ברוחב, כ"א ע"ה מיל ברוחב, וכן פרש"י שלא כראשונה שהיו לפי פקודיו ובכ"ז אבאר שרק ברוחב היה החלק שוה, אבל בארץ יקחו נחלה בלי מצרים וכל שבט שיתרבה יאריך נחלתו במזרח ובמערב. **אשר נשאתי,** ר"ל וזה יהיה בזכות שבועתי להאבות, וכבר הבטיח לאברהם קיני וקניזי וקדמוני וליעקב נחלה בלי מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וזה גבול הארץ לפאת צפונה מן-הים הגדול הדרך וזתקן לבוא
צדדה:

רש"י וזה גבול הארץ. תחומי מכרי ארץ ישראל : לפאת צפונה. רוח צפונית : מן הים הגדול. שהוא גבול למערב : הדרך חתלון. צא לו לצד מזרח אל חתלון ואל כדדה ואל חמת וברותה וסצרים כל העיירות הללו צמאך כפון. (טז) חמר התיכון. ת"י צריכת עגבאי : אשר אל גבול חורן. גבול דמשק צמזרח סמוך למקצוע : (רש"י)

מצודת דוד וזה גבול הארץ. לא חשב כאן כ"א גבולי מצרי אי"י לבד ולא של עבר הירדן וכמו שנזכר בתורה : **לפאת צפונה.** הגבול מפאת צפון ממערב כלפי המזרח הוא מן הים הגדול אל הדרך ההולך לחתלון ומשם הולך הגבול לבוא צדדה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וזה גבול הארץ, תחלה אמר זה גבול אשר תתנחלו שבאר אידך ינחלו, ועתה באר גבולי הארץ במצריה, **לפאת צפונה מן הים הגדול,** לדעת המפרשים הוא עצמו הגבול שנזכר בתורה בפרשת מסעי, ולדעתם ינחלו לעתיד לפי גבולים הקודמים, וא"כ מה חדש יחזקאל זיל קרי בי רב הוא. ? וגם לדעתם לא ינחלו לעתיד רק בארץ כנען לא בעבר הירדן המזרחי, כמ"ש רש"י ז"ל בפיי"ח, וזה יסתור נבואות נביאים אחרים שהבטיחו לנו שגבול הארץ יתרחב לעתיד. ? וזכריה (ט"א א') נבא שתתפשט עד דמשק ושצור וצידון יתכנסו תוך הגבול הצפוני, ועובדי אמר וירשו הנגב את הר עשו ובנימין את הגלעד, הרי באר בפיי שהגלעד שהוא מעבר הירדן יפול בנחלת בנימין וא"כ באה אלינו נחלתנו מעבר

לירדן גם לעתיד. ? ועוד שיתבאר (בסיי מ"ח) שמירושלים ולצד דרום ינחלו חמשה שבטים ברוחב חמשה רצועות כ"א יחזיק ע"ה מיל, ואיך יצוייר זה הלא ירושלים בדרומה של א"י ואיך יהיה מנגב ירושלים נחלה לחמשה שבטים תחת שבזמן הקודם נחל שם יהודה לבדו חלקו על אדמת הקדש ובהכרח שגבול א"י תתפשט הלאה גם בדרום. ? לכן אחיך שמע לי, שלדעתי יהיה שינוי גדול בנחלת הארץ לעתיד ממה שהיה בעבר וגבול א"י יתפשט ויתרבה מכל צד, א. בצד הצפוני כבר אמר, בארץ חדרך ודמשק מנוחתו וגם חמת תגבל בה צור וצדון כי חכמה מאד, ודמשק עומדת נגד צד צפונית לא"י בפנת המזרח, וצור וצדון עומדים צפונית לא"י בפנת המערב, וכל אלה יכנסו לעתיד תוך הגבול בצפון, (וי"ל שמ"ש פה גבול חורן הוא ארץ חדרך שנזכר שם), והנה בגבול הצפוני שבפי מסעי כתוב, מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר, מהר ההר תתאו לבא חמת, והיו תוצאות הגבול צדדה, ויצא הגבול זפרונה, והיו תוצאותיו חצר עינן, נמצא הלך הגבול ממערב למזרח, שהתחיל מן הים ונסב את הר ההר, ומשם הלך דרך חמת אל צדדה ששם כלה חוט הרוכב, ומן צדדה התרחב הגבול וסופו היה בחצר עינן שהיה הגבול צפונית מזרחית, ולעתיד יתוסף בפאת צפונית מערבית צור וצידון שהוא בצפון הלאה מן הר ההר, וא"כ כשילך החוט ממערב למזרח אל צדדה לא ילך דרך הר ההר רק יתרחק לצפון הלאה מצור וצידון ויגיע אל צדדה דרך חתלון שהוא היה לצפון חוץ מן הגבול ולעתיד יכנס תוך הגבול, ולפי"ז יתחיל הגבול מן הים הגדול שבצפון לצור וצידון (שהיא הרבה בצפון מן הר ההר) וכשימשך ממערב למזרח אל צדדה ילך דרך חתלון, וז"ש **מן הים הגדול הדרך חתלן לבא צדדה**, והנה גבול מזרחה צפונה היה בזמן הקודם בחצר עינן שמשם התחיל הגבול בקרן צפונית מזרחית, ויצא ממזרח למערב דרך זפרונה אל צדדה, עתה יתרחב הגבול בקרן צפונית מזרחית וימשך לצד צפון אל דמשק שעומדת מצפון לחצר עינן, ודמשק עמד יותר משוך למזרח מחצר עינן ועמד נגד הגלעד, (כמ"ש עמוס א' ג', מ"ב ח' כ"ח), ועד שם יגיע חוט הרוחב לצפון משוך למזרח נגד הגלעד, ודמשק תכנס תוך הגבול, ועוד יתפשט הגבול יותר לצפון מדמשק **עד חצר התיכון אשר על גבול חורן** שגם זה יהיה לארץ ישראל, אמנם הגבול ממזרח למערב לא ימשך מן המקצוע של גבול חורן, רק יתחיל מדמשק וילך ממזרח למערב אל צדדה וימשך מצפון לחמת, ומשם דרך חתלן עד הים שמצפון לצור וצידון, ובזה יכנסו. (מלבי"ם) באור הענין)

[טז] זַמַּת | בְּרוֹתָהּ סְבָרִים אֲשֶׁר בֵּין-גְּבוּל דְּמִשְׁק וּבֵין גְּבוּל זַמַּת זֹצֵר הַתִּיכּוֹן אֲשֶׁר אֶל-גְּבוּל זֹרְקָן:

מצודת דוד חמת. ר"ל משם תלך הגבול לחמת ולא זו היא חמת המוזכר בתורה אבל היא אחרי גדולה מאד כמ"ש וילכו משם חמת רבה (עמוס ו) ולעתיד תהיה גם היא בגבול א"י כמ"ש וגם חמת תגבל בה (זכריה ט) :

ברותה סברים. ר"ל משם תלך הגבול לברותה ומשם לסברים : **אשר בין וגו'.** חוזר הוא על ברותה וסברים שעמדו בין גבול דמשק שעמדה כלפי המזרח ובין גבול חמת שעמדה כלפי המערב : **חצר התיכון.** ר"ל מדמשק אשר גם היא תחשב לעתיד מא"י וכמ"ש ודמשק מנוחתו (שם) הנה משם תלך הגבול אל חצר התיכון אשר עמדה אצל גבול חורן לדרומה וחורן יהיה לה מצפונה ולא תהיה מגבול א"י וכאשר היא בצורה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **חמת ברותה סברים** שהיו עד הנה בצפון א"י תוך הגבול, כי ברותה וסברים עומדים במשך החוט להתרחב מן דמשק עד צדדה, בין החוט שהלך מקודם מחצר עינן לצדדה ובין החוט שילך עתה מדמשק לצדדה יתלכדו ברותה וסברים ויכנסו בגבול הארץ, וחמת שהיה במצר א"י תתלכד בין החוט שהלך מקודם מצדדה להר ההר ובין החוט שילך עתה מצדדה דרך חתלון לצפונית של צור וצידון, ותכנס חמת תוך גבול הארץ, וז"ש **אשר בין גבול דמשק ובין גבול חמת,** ר"ל הגבול שבצפון חמת, שעד שם ילך עתה החוט מדמשק. וחוף מזה יתוסף לצפון מן הגבול **חצר התיכון אשר על גבול חורן,** היא רצועה שתצא מן גבול הצפוני שמתחיל מדמשק וישתרע לצפון בקרן מזרחית אל חבל ארץ ההיא, ויהיה ג"כ לא"י, חוף מן החוט ההולך ממזרח למערב וזה קרא (בפי כ"ז) **וצפון צפונה** : (מלבי"ם באור הענין)

יז **וְהָיָה גְבוּל מִן-הַיָּם וְזָרַע עֵינָוֶן גְּבוּל דְּמִשְׁקָ וְצָפוֹן א צְפוֹנָה וְגְבוּל זְמַת וְאֵת וְאֵת פָּאֵת צָפוֹן:**

רש"י והיה גבול מן היס חצר עינון. והיה גבול רוח כפון מן היס עד חצר עינון : **גבול דמשק.** שהוא בגבול דמשק שחצר עינן במקצוע כפונית מזרחית כמו שפורש בגבולין שכתב מרע"ה (במדבר ל"ד) והיו תולאותיו חצר עינן וגו' והתאוויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן וגו' גבול דמשק במקצוע כפונית מזרחית אל כל חצר עינן כמו שאמור למעלה. חצר עינון וגבול דמשק. וגבול חמת במקצוע כפונית מערבית שנאמר (שם) זה יהיה לכם גבול כפון מן היס הגדול תתאו לכם הר ההר מהר תתאו לזא חמת ומשם לדדה : **ולפון כפונה וגבול חמת.** כלומר כל מלך הכפון המפורש בתורה וגבול חמת שאף היא במלך הכפון כמו שנאמר (שם) וזה יהיה לכם גבול כפון מן היס הגדול תתאו לכם הר ההר מהר תתאו לזוא חמת והיו תולאות הגבול לדדה היא לדדה האמור כאן הדרך חתלון לזוא לדדה : **ואת פאת כפון.** והרי לך פאת כפון : (רש"י)

מצודת דוד והיה גבול. עכשיו אמר דרך כלל שגבול הצפוני יהיה מן הים עד חצר עינין המוזכר בתורה והוא סוף גבול צפוני ועמדה אצל גבול דמשק כלפי הדרום ונמשכת למזרח להלן מחצר התיכון : **וצפון צפונה**. ר"ל ושאר ערי גבול הצפון הם ערי הצפוני המוזכרים בתורה : **וגבול חמת**. ר"ל ועוד גם חמת תהיה מן הגבול וה"ה שאר המקומות הנזכרים למעלה וכאומר הנה בשום מקום לא תקטן אי"י מכמות שהיתה כי גם לעתיד יהיו כל ערי הגבול האמור בתורה ויתרחב עוד יותר כי גם חמת והדומים יהיו בתוך הגבול : **ואת פאת צפון**. ר"ל והרי לך את גבול פאת צפון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והיה מפרש ההבדל שיהיה שם בין גבול הקודם ובין גבול של עתה, ר"ל **הגבול אשר היה תחלה מן הים חצר עינין**, יהיה עתה **גבול דמשק** ימשך מן הים לדמשק שהוא מצפון לחצר עינין, ויתוסף עוד **צפון צפונה** הוא החוט שימשך לצפון מן גבול הצפוני, היינו מצפון לדמשק, שהוא החצר התיכון אשר אל גבול חורן, **וגבול חמת** ויתוסף באמצע הגבול של חמת, שהחוט ימשך מדמשק למערב דרך גבול של חמת מצפון לחמת, **ואת פאת צפון**, ר"ל ובקרון מערבית צפונית יתוסף פאת צפון של הגבול הקודם, שהוא צור וצידון : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] ופאת קדלים מבין זורן ומבין דמשק ומבין הגלעד ומבין ארץ ישראל הירדן מגבול על-הים הקדמוני תמודו ואת פאת קדימה:

רש"י ומבין הגלעד ומבין א"י. מלך מזרחי של ארץ כנען ואין עבר הירדן בתוך מצרים הללו כי אם ארץ כנען לבדה וכן בגבולין הממוצרים בתורה אין עבר הירדן בתוכם וכן פירוש המקרא הזה ומלך מזרחי לארץ כנען אשר בין חורן ודמשק העומדין לה במקצוע כפונית מזרחית כמו שאמור למעלה בענין ובין הגלעד וארץ ישראל אשר בעבר הירדן מזרחה : הירדן מגבול על הים הקדמוני תמודו. הירדן הוא מלך מזרחי שלה מגבול מקצוע הלפון הוא חצר עינין המפורש למעלה עד הים הקדמוני הוא ים המלח שהוא במקצוע דרומית מזרחית תמודו אורך מלך מזרחי ואף בתורה כך מפורש בגבול קדמה והיו תולדותיו ים המלח במקצוע דרומית : ואת פאת קדימה. כלומר והרי לך פאת קדים : (רש"י)

מצודת דוד ופאת קדים. הגבול מפאת קדים יהיה מבין חורן שעמדה חוץ לגבול בצפונה ונתעקמה אל המזרח אל מול הירדן ומבין דמשק שעמדה

גבול א"י בצפונה ונתעקמה גם היא אל המזרח אל מול חורן כאשר היא בצורה : **ובין הגלעד**. שעמדה במזרח א"י מחוץ לגבול כי היא בעבר הירדן המזרחי : **ומבין ארץ ישראל**. הוא עבר הירדן המערבי ששמה א"י בעצם מאז נחלו אותה : **הירדן מגבול**. ר"ל הירדן יהיה לגבול בין חורן והגלעד שמה ובין דמשק וא"י שמה כי הוא המפסיק ביניהם : **על הים וגו'**. גבול המזרחי חמודו עד כלות הים הקדמוני הוא ים המלח העומד במקצוע דרומית מזרחית של א"י : **ואת פאת קדימה**. ר"ל והרי לך את גבול פאת קדים :

מצודת ציון על הים. עד הים וכן וירכתו על צידון (בראשיח מט) : **תמודו**. מל' מדידה :

מלבי"ם - באור הענין ופאת קדים, מצד המזרחי התחיל בזמן הקודם במקצוע צפונית מחצר עינן ועבר מצפון לדרום עד הירדן והיו תוצאותיו ים המלח, ובעבר הירדן מזרחה נתוסף אחר כיבוש סיחון ועוג ארץ הלגעד ונחלת ראובן וגד. ועתה יתוסף בקרן צפונית הרצועה **שבין חורן ובין דמשק** שיהיה לא"י. והרצועה **שבין דמשק ובין הגלעד** שיתוסף בקרן צפונית מזרחית והחוט ימשך על פני הגלעד שהוא נגד דמשק לא"י שהיה בגבול המזרחי הקודם. **אל הירדן** שהיה גבול המזרחי **על הים הקדמוני** הוא ים המלח שהוא במזרח א"י ושם כלה גבול דרומית מזרחית, שגם בגבול הקודם התחיל מקצוע דרומית מזרחית מקצה ים המלח מן הלשון הפונה נגבה, **ואת פאת קדימה** ר"ל שבצד מזרח יהיה להם נחלה בלי מצרים, כמו שיתבאר שלא מדדו לכל שבט גבול ע"ה מיל רק ברוחב, אבל באורך יתוסף להם הגבול תמיד, שכפי שיתרבה השבט ימשכו גבולם כנגד הרוחב שלהם הלאה לצד מזרח, כי בצד מזרח לא היה מדה לגבול השבטים :

ויט' ופאת נגב תיבונה מתפור עד-מי מריבות קרש נזולה אל-
הים הגדול ואת פאת-תיבונה נגבה:

רש"י מתמר. מיריחו שהיא עיר התמרים וכן ת"י : **עד מי מריבת קדש**. היא מדבר לין : **נחלה אל הים הגדול**. ומסם הולך הגבול עד נחל מנרים הנופל בים הגדול במקצוע דרומית מערבית ואף משה כך נתן גבול נגב ממדבר לין על ידי אדום ומונה והולך עד מעלמון נחל מנרים והיו תולאותיו הימה ונחלה האמור כאן כמו לנחלה ומלאתי מתורג' אחסנא ואם לא שהטעם למטה וראיתי נחלה מנרים שהטעם למעלה ומסורת עליו לית בטעמא הייתי אומר שיבוש הוא ולא תירגם יונתן כן כי אם קוראים טועים :

מצודת דוד **ופאת נגב**. הגבול מפאת נגב יהיה מתמר ויתכן שזהו חצצון תמר הוא מ"ש והנה בחצצון תמר היא עין גדי (דה"ב ב) ועין גדי הוא מוזכר ביהושע בערי יהודה שהיה נחלתו בפאת הדרומי כי אין זה מקום יריחו עיר התמרי כי היא עמדה רחוקי מן הגבול מאד וכאשר נראה בצורה חלוקת א"י בימי יהושע : **עד מי וגו'**. מתמר הלך הגבול עד מי מריבת קדש הוא מדבר צין כמו שנאמר במי מריבת קדש מדבר צין (דברים לב) : **נחלה**. ר"ל ומשם הולך הגבול לנחל מצרים ומשם אל הים הגדול : **ואת וגו'**. והרי לך את גבול פאת נגב : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נגב תימנה**. כפל המלה בשמות נרדפות כמו אדמת עפר (דניאל י"ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ופאת נגב תימנה**, הנה בפאת נגב כבר נבא עובדיה וירשו הנגב את הר עשו, שארץ שעיר שהיא בדרומה של א"י תכנס בגבול הארץ, וכן קבלו חז"ל שארץ אדום וארץ עמון ומואב יהיו מארץ ישראל שהם הקיני והקניזי והקדמוני שהבטיח ה' לאבהם אבינו ע"ה שכולם הם בדרומה של א"י, ועז"א וגלות ירושלים אשר בספרד יירשו את ערי הנגב, ולפי"ז א"א לפרש שמ"ש מתמר היינו מיריחו עיר התמרים, ומ"ש מי מריבת קדש הוא מ"ש בגבולי הארץ מדבר צין נגבה, ר"ק מ"ש **מתמר** הוא חצצון תמר שהיה במדבר הנגב לפני ארץ שעיר, וכן מ"ש **על מי מריבת קדש** הוא לפני הר שעיר ועמון ומואב בפאת דרומה להם, כמ"ש וישבו אל עין משפט היא קדש ויכו את וכו' וגם את האמורי היושב בחצצון תמר, ויתרחב הגבול הדרומי לדרום ארץ שעיר ועמון ומואב עד המדבר שהלכו שם ישראל, וימשך מחצצון תמר עד מי מריבת קדש, ומשם ימשך לנחל מצרים אל הים הגדול, הכל לדרום מגבול הראשון, ועז"א **ואת כל תימנה נגבה**, רצה לאמר שיתרחב הכל לצד דרום : (מלבי"ם באור הענין)

כַּן וּפְאֵת-יָם הַיָּם הַגָּדוֹל מִגְּבֹול עַד-נְכוֹז לְבֹא זְוִמַת אֶת פְּאֵת-יָם:

רש"י **ופאת ים**. ומלך מערבי : הים הגדול מגבול עד נוכח לבוא חמת. ממקצוע דרומית האמור למעל' והוא נחל מצרים : עד נוכח לבוא חמת. עד מקצוע לפונית מערבית הוא הר ההר שבו נכח לבוא חמת כי חמת צמקוע לפונית מערבית אלל הר ההר כמו שכתוב מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר מהר ההר תתאו לבוא חמת מלאתי : (רש"י)

מצודת דוד **ופאת ים**. הגבול מפאת ים יהיה הים הגדול מן הגבול ויחשב כא"י : **עד נכח**. עד מול המקום שבאים דרך בה אל חמת המוזכר בתורה והוא הר ההר וכמ"ש מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר מהר ההר תתאו לבא חמת (במדבר לד) : **זאת פאת ים**. זאת הגבול מפאת ים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נוכח**. נגד כמו לנוכח אשתו (בראשית כ"ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ופאת ים הים הגדול**, ויתחיל בצד דרום **מגבול ר"ל** ממקום סיום הגבול הדרומי, וימשך מדרום לצפון **עד נכח לבוא חמת**, ו**את פאת ים**, בכאן לא אמר ואת פאת ים, כי במערב לא יוכל להרחיב את הגבול יותר מן הים, וישאר תמיד הים גבול הארץ, משא"כ במזרח שיוכלו להרחיב הגבול תמיד אמר ואת פאת קדמה כנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְזוֹלְקֶתֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד **וחלקתם**. תחלקו אותם לחלקים שוים למספר שבטי ישראל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וחלקתם את הארץ הזאת**, תחלה יחלקו אותה לייג רצועות שיהיו י"ב רצועות **לכם לשבטי ישראל** לייב שבטים, חוץ מרצועה של תרומת הקדש שהיה החלוקה שם בדרך אחר לנשיא וללויים וכהנים, ואינו לכם : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְהָיָה תַפְּלוֹ אֹתָהּ בְּנֹזְלָהּ לְכֶם וּלְהַגְרִים הַגְּרִים בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר-הוֹלְדוּ בָנִים בְּתוֹכְכֶם וְהָיוּ לְכֶם כְּאֶרְצוֹ בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתַכֶּם יַפְּלוּ בְּנֹזְלָהּ בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד **והיה תפילו**. זה יהיה לכם אשר תפילו אותה וכו' ר"ל את זה תירשו בנחלה לכם וכו' : **אשר הולידו בנים**. אחר שנתגירו : **והיו לכם**. יהיו נחשבים לכם כישראל גמור מימות אבותיו : **אתכם יפלו**. עמכם יירשו בנחלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כאזרח**. כן יקרא ישראל גמור כמו האזרח והגר הגר (ויקרא טז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והיה בעת אשר תפילו אותו בנחלה** להנחיל את היחידים, אז יהיה **לכם ולגרים הגרים בתוכם** היינו הגרים שנתגירו מכבר כי אין מקבלים גרים לימות המשיח, **אשר הולידו בנים**, שאז גם

הבנים יקחו חלקם והיו לכם כאזרח ליטול חלק בארץ: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כב-כג) הגרים בתוכם, אשר גר הגר אתו. כבר בארתי בסי' התו"ה (אחרי סי' ע"ה) שיש הבדל בין הגר בתוכם, ובן הגר אתכם, שהגר בתוכם הוא שנתגייר מכבר, והגר אתכם הוא שנתגייר מקרוב, ולכן לתנאי שיקח נחלה בישראל אמר הגרים בתוכם, רק אם נתגיירו מכבר, כמ"ש אשר הולידו בנים, אבל באיזה שבט יקח הוא בשבט שגר בזמן האחרון, אף שגר בין השבט רק ימים מעטים, ועז"א אשר גר אתו: (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וְהָיָה בְשֵׁבֶט אֲשֶׁר-גָּר תִּגָּר אִתּוֹ שָׁם תִּתְּנֵנִי נְזוּלָתוֹ נָאִם אֲדָנָי יְהוָה: (פ)

רש"י גר הגר אתו. שנתגייר בגולה בתוך אותו שבט: (רש"י)

מצודת דוד שם. בחלק השבט ההוא תתנו לו נחלה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והיה בשבט אשר גר, ר"ל בחלק השבט אשר נתגייר אצלו בעוד שהיה בגלות שם תתנו נחלתו: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-מח

[א] וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים מִקְצֵה צְפוֹנָה אֶל-יַד הַרְרָ-זוֹתָקָן | לְבֹא-זוֹמַת זְזָר עֵינָן גְּבוּל רְמִשֶׁק צְפוֹנָה אֶל-יַד זְזָמַת וְהָיוּ-לוֹ פֶּאֶת-קָרִים הָיִם הָן אֲזוּד:

רש"י ואלה שמות השבטים. סדר חלקים שיחלקוה ציניהם מקום כל אחד ואחד מקצה לפונה דן יטול מרז לפוני מחר עינן שבמקצוע מזרח שהיא עד גבול דמשק (שבמקצוע מערב לפון, סא"א): והיו לו פאת קדים היס. כלומר מפאת קדים ועד יס דן אחד הרי פירש האורך ולא פירש הרוחב וצברייתא דספרי צפרסת האזינו מה ת"ל יהודה א' דן א' אשר א' מלמד

שעתידין ישראל לטוב אורך מן המזרח למערב ברוחב כ"ה אלף קנים שהם שבעים וחמשה מילין ומהיכן למדו השיעור הזה מן התרומה שהיא כאחד מן החלקי הללו כמו שפורש בענין מלאתי שכך כתוב ואורך כאח' החלקים, והוא רחב עשרים חמש אלף קנים ואורך מפאת ים עד פאת קדים כ"ה אלף קנים ק"ן אלף אמה שהקנה שש אמה וכל אלפים אמה מיל כמו שאנו למדין במסכת יומא אלל עשר סוכות שמיירושלים ועד טוק הרי ק"נ אלף אמה עולין לשבעים וחמש מיל וזהו שיסד רבי אלעזר בפיוט (בסילוק דיום שני של סוכות) כי אקח מועד לעת חלוק ארצותי כשורת הכרם לחולותיה באורך מפאת קדים לקאותיה עד ים אוקיינוס למאותיה ברחב שבעים וחמשה מיל חרילותיה (וי"ג שבעים וחמשה מיל לי"ג רצועות בין רצועות השבטים ורצועות הקודש יעלו לט' מאות וע"ה מילין ולמנין ת' פרסה על ת' פרסה של א"י עולין המילין לשש עשר' מאות לסכום הקלירי שאמר ארבעת מילין היא פרסה ושמה מילין של חשבון הרצועות גדולים הם אין נכנסין ארבע' מהם בפרסה ואכן בא למנות שני מילין למחלית (ומחלה) בפרסה יעלו כד' מאות פרסה לאלף מילין וחשבון מילין של רצועה אין עולין אלל ט' מאו' וע"ה מילין עדיין חסר המניין כ"ה מילין לא כיון מניין מילין הרצועות של פ"ט למנין ד' מאות פרס' ומניין למד רבי אליעזר אורך הסורות עד ים אוקיינוס שהוא בסוף עולם ומקרא מעיד תחום מערב עד ים הגדול שלפנים מים אוקיינוס הרבה) : (רש"י)

מצודת דוד **ואלה שמות השבטים.** אשר יחלק להם נחלת א"י : **מקצה צפונה.** מסוף הצפון אצל מקום דרך ההולך לחתלון משם בא הגבול לחמת ומשם עד חצר עינן העומדת אצל גבול דמשק כלפי הדרום : **צפונה.** כל מיצר הצפון אצל מקום חמת וה"ה שאר המקומות אשר יכנסו אז בגבול א"י : **והיו לו.** הגבולים ההם יהיו אל השבט מפאת קדים עד פאת הים כי חלקי השבטי יהיו זה אצל זה וכל חלק יהיה מקצה הגבול עד קצהו ממזרח למערב : **דן א'.** ר"ל לשבט דן יהיה לחלק א' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אל יד.** אצל מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואלה שמות השבטים מקצה צפונה** וכו' **דן אחד.** דן יקח חלקו במצר הצפוני, ומ"ש חצר עינן גבול דמשק פרש"י שדן יקח מיצר הצפוני מחצר עינן שבמקצוע מזרח עד גבול דמשק. וזה אינו מובן לפי שטתו שיהיה הגבול כגבול הקודם, וגבול הקודם סיים בחצר עינן ואיך יקח מחצר עינן והלאה. ? אולם למ"ש הנהו נכון שהגבול יתרחב אז

מחצר עינן עד דמשק לצפון, בצד מזרח, וחלק הנתוסף עתה יהיה לזן. ופירוש הכי שיקח ממקצוע מערבית צפונית החלק שנתוסף על גבול הקודם והוא השטח שיש על דרך חתלון לבא חמת, שזה יתוסף בצד צפונית מערבית (כנ"ל מ"ז ט"ו ט"ז), ולפ"ז צור וצידון וחתלון יהיה לזן, ובמקצוע מזרחית יהיה לו השטח שיש מן חצר עינן עד דמשק ובאמצע יהיה לו צפונה אל יד חמת, שזה ג"כ נתוסף על גבול הקודם כנ"ל, וז"ש **והיה לו פאת קדים הים**, ר"ל בזה ציין גבולו במזרח ובמערב, שכל הנוסף בשני הצדדים על גבול הקודם יהיה לזן, ולפ"ז בחלק דן ציין הרוחב, אבל בחלק יתר השבטים לא ציין הרוחב, וחז"ל בספרי אמרו שכ"א יקח ברוחב ע"ה מיל. כפי חלק הרוחב של תרומת הקדש שנתבאר שהם כ"ה אלף קנים. ובכתוב פירש שמן חלק דן עד תרומת הקדש שידענו מקומה יתחלק לשבעה שבטים יהודה ראובן אפרים מנשה נפתלי אשר דן. כמ"ש (ב-ז) **ועל גבול דן מפאת קדים עד גבול ימה אשר אחד** ר"ל שלקח חלק ממזרח למערב אצל דן. ואצלו לקח נפתלי וכו' עד יהודה שהוא לקח נחלתו אצל תרומת הקדש. וסדר השבטים י"ל טעם גם לפי הפשט, כי בנחלה הראשונה נחלו יהודה ובנימין זא"ז, עד שירושלים וגם מקום המקדש היו קצתו ליהודה וקצתו לבנימין. ועתה שהמקום ההוא המקודש יהיה לשבט לוי ולכהנים, יקחו יהודה ובנימין חלקם אצל ירושלים יהודה מצד צפון לירושלים ובנימין לצד דרום. ותחלה היה בנימין מפסיק בין יוסף ליהודה, וראובן היה לו במזרח בעבר הירדן אצל נחלת יהודה. ועתה שיקחו רצועות באורך ויהודה יקח בעבר הירדן ג"כ יקח ראובן בין יהודה ויוסף. ואחריו יהיה מנשה ואפרים כמו בתחלה. וזן לקח תחלה במצר הצפוני יקח גם עתה כן, רק שעתה יתרחב מצר הצפוני חוץ מגבול הקודם, ונפתלי ואשר יקחו על גבול הקודם שהיה בין בני יוסף ובין מצר הצפוני. ומצד השני לתרומת הקודש יקח בנימין כמשפטו כנ"ל ושמעון אצלו שכן גם תחלה היה נחלת שמעון מעורב בנחלת יהודה, ויששכר זבולון וגד אחריהם. בשגם גד היה נחלתו תחלה מעבר לידן ועתה יקח במקום אדום עמון ומואב. ויהיו לפ"ז שבעה שבטים בצד צפון לתרומת הקדש וחמשה לצד דרום לתרומת הקדש וזה מטעם שעתה יקח גם לוי חלקו בתרומת הקדש וכ"מ שנחשב לוי לשבט יחשבו מנשה ואפרים לשבט אחד וא"כ יש ששה בצפון כי מנשה ואפרים לאחד יחשבו וששה בדרום עם לוי. ותראה שראשי הדגלים יהודה ראובן אפרים דן באו לימין מתרומת הקדש ואצל דן באו אשר ונפתלי בני דגלו. ויתר השבטים באו משמאל. והנה הארץ תתחלק ברוחב לייג רצועות (ולדעת חז"ל היו רצועות שוות רוחב כ"א ע"ה מיל וארכם מן הים הגדול עד סוף מזרח, כי במזרח יוכלו להוסיף תמיד כפי הצורך : (ח) **ועל גבול יהודה** היתה רצועה רוחב חמשה ועשרים אלף קנים ואורך כאורך א"י, זה היה תרומה מכל השבטים ורצועה זו היתה לנשיא, ובתוכו היה המקדש, (כמו שהתבאר בסי' מ"ה ולקמן פכ"א) : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] ועל גבול דן מפאת קדים עד-פאת-ימה אשר אזור:

רש"י ועל גבול דן. ואכל גבול דן לדורומו : (רש"י)

מצודת דוד ועל גבול דן. סמוך לגבול דן לדורומו יהי החלק מפאי קדים וכו' ולשבט אשר יהי לחלק אי וכן כל השבטי ולקחו זה בדורומו של זה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועל גבול. סמוך לגבול כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב) : (מצודת ציון)

ג] ועל | גבול אשר מפאת קדימה ועד-פאת-ימה נפתלי
אזוד: ד] ועל | גבול נפתלי מפאת קדמה עד-פאת-ימה
מנשה אזוד: ה] ועל | גבול מנשה מפאת קדמה עד-פאת-
ימה אפרים אזוד: ו] ועל | גבול אפרים מפאת קדים ועד-
פאת-ימה ראובן אזוד: ז] ועל | גבול ראובן מפאת קדים
עד-פאת-ימה יהודה אזוד: ח] ועל | גבול יהודה מפאת קדים
עד-פאת-ימה תהיה התרומה אשר-תרימו זומשה ועשרים
אלף רזב וארץ כאזוד הנולקים מפאת קדימה עד-פאת-
ימה והיה המקדש בתוכו:

רש"י תהיה התרומה וגו'. וא"ת היאך יתכן שתהא ירושלים במקומה והלא היתה ירושלים במינר כפוני של יהודה שנטל דרומה של ארץ כנען וכאן הוא באמצע השבטים אין חלוקה זו דומה לחלוקת יהושע שזו כשורת הכרם וכל החלקים שזין וחלוק' יהושע היה שבט יהודה חלק גדול ואף כי (חלקו היה) רב ממנו עד שנטל שמעון בגורלו שנא' (יהושע יט) מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון לפיכך יש די עתה ברוחב חלק שנטל יהודה בימי יהושע ליטול זו חלק עכשיו ה' שבטים הנותרים לפי שהאורך גדול מאד מפאת קדים עד אוקיינוס וירושלים במקומה : והיה המקדש בתוכו. כמו שמפרש והולך : (רש"י)

מצודת דוד מפאת קדים. החלק מפאת קדים וכו' תהיה התרומה וכו' היא האמורה למעלה תרימו תרומה לה' וכו' עד ולנשיא מזה ומזה וכו' (לעיל מה) : רוחב. מצפון לדרום : כאחד החלקים. שחלקו השבטים ולתוספת

ביאור אמר מפאת קדימה וגוי' : בתוכו. בתוך התרומה ההיא כמו שמפורש והולך : (מצודת דוד)

טו הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ לַיהוָה אֶרֶץ זְבֻלֻן וְעֵשְׂרִים אֶלֶף וְרֹזֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים :

רפ"י התרומה, אשר תרימו לה'. מן החלק הזה שהופרש לכל יהוד' בדרכו אורך ממזרח עד היס ורחב כ"ה אלף קנים ממנה תהיה תרומה לה' למקדש ומקום לבתים לכהנים ארך כ"ה אלפים קנים ממזרח למערב ורחב י' אלפים מן הצפון לדרום : (רפ"י)

מצודת דוד התרומה וגוי'. זהו חלק הכהנים שיקחו בפאת הצפוני מהחלק הזה ארך ממזרח למערב תהיה באמצעות אורך החלק : ורחב. מצפון לדרום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בתרומה, באמצע אורך של רצועה זו נתרמה רצועה של כ"ה אלף קנים באורך וכ"ה אלף קנים ברוחב, ונחלקה ברוחב לגי חלקים. חלק אי מצד צפון, מדרום לנחלת יהודה, מחזיק כ"ה אלף קנים באורך ועשרת אלפים קנים ברוחב : (מלבי"ם באור הענין)

יז וְלֵאמֹר תִּהְיֶה תְּרוּמַת-הַקֹּדֶשׁ לְכֹהֲנִים ־ צְפוֹנָה זְבֻלֻן וְעֵשְׂרִים אֶלֶף וְיָמָה רֹזֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים וְקָדִימָה רֹזֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים וְנֶגְבָּה אֶרֶץ זְבֻלֻן וְעֵשְׂרִים אֶלֶף וְהָיָה בְּמִקְדָּשׁ-יְהוָה בְּתוֹכוֹ :

רפ"י ולחלה תהיה תרומת הקדש לכהנים. ואלה העשרת אלפים רחב וכ"ה אלף אורך יהיה לכהנים בצפון בתוך רצועת התרומה הגדולה לכל דרכו של יהודה : כפונה חמשה ועשרים אלף. הוא האורך ממזרח למערב : וימה רחב עשרת אלפים. מאל מערב רחב עשרת אלפים מן הצפון לדרו' : וקדימה רחב עשרת אלפים. ורוח מזרחית י' אלפים מן הצפון לדרום : ונגבה אורך חמשה ועשרים אלף. מן המזרח למערב : והיה מקדש ה' בתוכו. הוא הר הבית ה' מאות קנים על ה' מאות קנים יהיה באמצע רצועה זו וכל סביבותיו לכהנים י"ב אלפים ומאתים וחמשים לכל מזרח

וכן לכל מערב וברוחב ארבעת אלפים וז' מאות וחמשים לכפון וכן לדרום כמו שאמור למעלה בענין יהיה מדה אל הקודש ה' מאות זה' מאות מרובע (רס"י) :

מצודת דוד ולאלה. ובאלה כ"ה אלף על עשרת אלפים תהיה להכהנים בפאת צפון כ"ה אלף אורך ובפאת מערב רחב עשרת אלפים וגוי ובנין המקדש יהיה באמצעית הרצועה ההיא בין באורך בין ברוחב : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולאלה. כמו ובאלה ובאה הלמ"ד במקום בי"ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וזה יהיה לכהנים, וארכה ממזרח למערב כ"ה אלף קנים בין בצד צפון בין בצד דרום, ורחבה מצפון לדרום י' אלפים בין בצד מזרח בין בצד מערב ומקדש ה' באמצע ת"ק קנים על ת"ק קנים. והמותר על מקום המקדש : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] לכהנים המקדש מבני צדוק אשר שמרו משמרתו אשר לא-תעו בתעות בני ישראל כאשר תעו הלויים:

רס"י לכהנים המקודש. החלק הזה המקודש יהיה לכהנים : (רס"י)

מצודת דוד לכהנים, המקודש. זה יותן לכהנים המקודשים המשמשים במזבח והם מבני צדוק כ"ג אשר שמרו משמרת ה' ולא זזו ממנה ולתוספת ביאור אמר אשר לא תעו מה' לעבוד עבודת הפסילים בזמן שתעו בני ישראל כאשר תעו שאר הכהנים בני לוי שעשו עבודת העם לפני הפסילים וכמ"ש למעלה והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו וגוי (לעיל מד) : (מצודת דוד)

מצודת ציון המקודש. כמו המקודשים והוא דרך כלל : תעו. הוא לשון מושאל מן התועה בדרך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכהנים המקודש מבני צדוק, יהיה לכהנים מבני צדוק שלא עבדו ע"ז ורק הם יהיו כשרים לעבודה (כמ"ש למעלה סי' מ"ד), יהיה להם חלק הזה המקודש מיתר החלקים : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] והיתה להם תרומת הארץ קדש קדשים אל-

רַס"י תרומיה. מפורשת תרומה היא פס הפרשה תרומיה מפורשת והיתה להם הרצועה הזאת מפורשת מתרומת הארץ מן התרומה הגדולה שהותרמה מן הארץ אורך מאוקיינוס עד גבול מזרח צרוב כ"ה אלפים כמו שאמור למעלה ממנו יבדילו רצועה זו באמצע ארצה לכהני' ולמקדש : קדש קדשים. שכל התרומה הגדולה קודש לכהנים וללוים ולנשיא ולאחוזת העיר ולעובדי העיר כמו שפורש והולך וזו כ"ה אלף אורך וי' אלף רוחב בצפונה המפורש' ממנה לכהנים ולמקדש תהיה קדש קדשים : אל גבול הלוים. אכל רצועות הלוים : (רס"י)

מצודת דוד והיתה להם. לכהנים ההם יהיה התרומה מתרומת הארץ כי כל הרצועה ההיא באורך כל א"י וברוחב חמשה ועשרים אלף קנים תקרא תרומת הארץ וחלק הכהנים תקרא תרומה מן התרומה והיא קדש קדשים מול תרומת הארץ : אל גבול הלוים. החלק הזה תהיה אצל גבול הלוים : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרומיה. ענין הפרשה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיתה להם תרומה שהוא ק"ק לערך יתר החלקים, אצל גבול הלוים, שהוא בדרום של חלק הכהנים : (מלבי"ם באור הענין)

יג וְהַלְלוּיִם לְעִמּוֹת גָּבוּל הַכְּהֹנִיִּם וְזַמְשָׁה וְעֵשְׂרִים אֶלְף אַרְבָּע וְרֵזֶזֶב עֲשָׂרֹת אֶלְפִים כָּל-אַרְבָּע וְזַמְשָׁה וְעֵשְׂרִים אֶלְף וְרֵזֶזֶב עֲשָׂרֹת אֶלְפִים:

רַס"י והלוים לעומת גבול הכהנים. אכל רצועות הכהנים כמדת הכהנים כנגד כל ארצה. כל אורך. כל הרצועות אורכן כ"ה אלף : (רס"י)

מצודת דוד והלוים. ר"ל וחלק הלוים תהיה נגד גבול הכהנים ושוה לו אורך כ"ה אלף ורוחב עשרת אלפים : כל אורך וגו'. ר"ל ללוים תהיה כל השטח הזה אורך כ"ה אלף וכוי ולפי שאל הכהנים לא יהיה כל השטח כי בו יהיה מקום המקדש לזה אמר ללוים יהיה כל האורך ולא יפסיק דבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומת. ר"ל שוה לה וכן והאופנים לעומתם (לעיל י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והלויים, יהיה להם ג"כ רצועה כזו שארכה כ"ה אלף ורחבה י" אלף, **כל ארך חמשה ועשרים אלף,** ר"ל הם יהיו להם כל האורך והרוחב משא"כ הכהנים לא יקחו כל האורך כי יורם ממנו חמש מאות קנים אל המקדש (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְלֹא-יִמְכְּרוּ בְּמִנְיָו וְלֹא יִמָּר וְלֹא (יעבור) יַעֲבִיר רֵאשִׁית הָאָרֶץ כִּי-קֹדֶשׁ לַיהוָה:

רש"י ולא ימכר. ולא יחליפם בקרקע אחר : (רש"י)

מצודת דוד ולא ימכרו ממנו. חוזר הוא על הכהנים ועל הלויים שלא ימכר מי מאחוזתו : **ולא ימר.** לא יחליף ממנו בקרקע אחרת ולא יעבור ממנו שם ראשית הארץ כי כמו שנקראת תרומה נקראת ראשית כי התרומה נקראת ראשית כמ"ש ראשית דגנך (דברים יח) ועל התרומה יאמר שמפריש אותה ראשונה קודם המעשר : **כי קדש לה.** כי אחוזת הכהנים והלויים המה קדש ואין מהראוי להוציאם לחולין להיות ביד זרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ימר. מל' תמורה וחלוף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא ימכרו הגם שניתן להם לאחוזתה אין להם רשות למכור ממנו, **ולא להמירו** בחלק אחר, ולא יעביר על ידי בת יורשת נחלה, **כי קדש לה'** כמ"ש ושדה מגרש עריהם לא ימכר, ורומז גם כן על יתר הדינים שבתורה שאין עושין מגרש שדה וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְזִמְיֹשֶׁת אֲלָפִים הַזֹּתֶר בְּרוֹזָב עַל-פְּנֵי זִמְיֹשֶׁה וְעֵשְׂרִים אֲלָף זָזַל-הוּא קְעִיר לְבוֹשֶׁב וּלְבוֹגֶרֶשׁ וְהִיתָה הָעִיר (בתוכה) בְּתוֹכוֹ:

רש"י וחמשת אלפים הנותר ברוחב. רצועות התרומה הגדולה שהיתה כ"ה אלפי רחב ואורך כאחת החלקי' מפאת קדים עד פאת ים וממנ' חזר ותרם שתי רצועות באמצעיתה אורך כ"ה אלף ורחבן כ' אלף ועדיין נשאר ברחבה חמשת אלפים אותם חמשת אלפים רוחב יהיו למוסב העיר ארכו

על פני אורך כ"ה אלף של תרומת הלויים : חול הוא. ואינן קודש כתרומת אותה רצועה של הכהנים והלויים חול הוא אלכלם ויהיו לעיר למושב ישראל ולמגרש סביב העיר : בתוכה. באמצע אותה רצועה : (כ"ה)

מצודת דוד הנותר ברוחב. כי כל הרצועה בכללה תהיה כ"ה אלף רוחב הוצא מהם י' אלפים חלק הכהנים וכנגדן ללויים אי"כ נשאר עוד מהרוחב חמשת אלפים : על פני. ר"ל באורך כ"ה אלף : חול הוא. אל מול קדושת אחוזת הכהנים והלויים תחשב לחולין : לעיר למושב. ר"ל הרצועה ההיא תהיה לצורך מושב העיר לשדות ולכרמים לכלכל יושבי העיר : ולמגרש. סביב העיר תהיה מגרש והוא מקום פנוי מבלי זריעה ונטיעה והוא נוי לעיר : בתוכו. באמצעות החלק הזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון על פני. ר"ל באורך : למושב. מלשון ישיבה : ולמגרש. יקרא כן לפי שהוא חוץ לעיר וכאלו נגרש מן העיר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וחמשת אלפים הנותר ברוחב מן הכ"ה אלף יהיה מיוחד לבנות בו בנין עיר ירושלים של לעתיד, ולמגרש לעיר סביב (מלבי"ם : באור הענין)

[טז] וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ פָּאֵת צָפוֹן וְזָמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפָאֵת-נֶגֶב וְזָמֵשׁ (זָמֵשׁ) מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּבִפְאֵת קָדִים וְזָמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפָאֵת-יָמָה וְזָמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים :

כ"ה ואלה מדותיה. של עיר : פאת צפון וגו'. מרובעת ארבעת אלפים וחמש מאות קנים על ארבעת אלפים וחמש מאות קנים נשארו ברוחב חמש מאות הם יהיה להם למגרש מאתים וחמשים לצפון מאתים וחמשים קנים לדרום כמו שאמור במקרא שלמטה וכן למזרח ומערב הרי חמשת אלפים על חמשת אלפים באמצע הרצועה הרי כל רחבה ממולא ובאורך הרצועה הזאת השלישית נשארו י' אלפים למזרח וי' אלפים למערב עליה הוא מפרש ואומר והנותר באורך לעומת תרומת הקדש י' אלפים קדימה וי' אלפים

מצודת דוד ואלה מדותיה. של העיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (טז-יז) ואלה מדותיה של ירושלים שלעתיד, העיר עם המגרש היה חמשת אלפים קנים באורך וברוחב, והיה המגרש מכל צד ר"נ קנים, והעיר באמצע ד' אלפים וחמש מאות קנים : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְהָיָה מִגֶּרֶשׁ לְעִיר צְפוֹנָה זְבוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם וְנִגְבָּה זְבוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם וְקִדְיָמָה זְבוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם וְיָמָה זְבוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם:

מצודת דוד והיה מגרש לעיר. מדת המגרש אשר לעיר : צפונה. בפאת צפון יהיה חמשים ומאתים קנים וגוי : (מצודת דוד)

[יח] וְהַצֹּתֵר בְּאַרְךָ לְעֵמֹת | תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים קִדְיָמָה וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים יָמָה וְהָיָה לְעֵמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וְהָיְתָה (תבואתה) תבואתו לְלוֹזֵם לְעַבְדֵי הָעִיר:

רס"י והיתה תבואתה. ללחם לעובדי העיר. הם הגזעונים הנתונים חוטבי עלים ושורצי מים כן שמעתי משמו של רבי מנחם ז"ל : לעובדי העיר. אישארבנ"ט זלע"ז. והיה מגרש לעיר. כל מגרשי עיר שצמקרא מקום פנוי לא בתים ולא סדה : (רס"י)

מצודת דוד והנותר בארך. כי ברחב לא נשאר כלום כי העיר תהיה ד' אלפים ות"ק קנים ומגרש מזה ומגרש מזה כ"א ר"ן קנים הרי ה' אלפים קנים וימלאו כל הרחב אבל באורך נשאר עשרת אלפים מזה ומזה לכן אמר והנותר באורך עד מול כלות תרומת הקדש והוא אחוזת הכהנים והלויים והם עשרת אלפים למזרח ועשרת אלפים למערב וזה יהיה מול תרומת הקדש ושוה לו כמדתו : והיתה תבואתו. התבואה הגדילה בשטח הזה תהיה למאכל לעובדי העיר הם יושבי העיר העוסקים בעבודת העיר ותקונה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנותר, מה שיותר באורך הרצועה עשרת אלפים קנים מכל צד, (מגביל לעומת תרומת הקדש שבצדו אשר לכהנים וללויים), יהיה שם שדות וכרמים לעובדי העיר המתעסקים בעבודת העיר : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וְהָעֶבֶר הָעִיר יַעֲבֹדוּהָ מִכָּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י יעבדוהו מכל שבטי ישראל. שנתנו להם זה חלק בארץ : (רש"י)

מצודת דוד והעובד העיר. ר"ל כ"א מעובדי העיר יעבדו אותו מכל שבטי ישראל ר"ל כל שבטי ישראל חייבי לעבוד את עובדי העיר להזמין את כל הצרי להם כי הם יושבים בעיר במקום כל ישראל ועוסקים בעבורם בעבודת העיר לכן לעומת זה יתעסקו המה בעבודתם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל, ר"ל כל שבטי ישראל יצטרכו לתת צרכי עובדי העיר ומחיתם לכן יתנו להם רצועה זו שכל ישראל יש לו חלק בה לשדות וכרמים : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] כָּל-הַתְּרוּמָה וְזִמְשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בְּזִמְשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רְבִיעִית תְּרִימוּ אֶת-תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל-אֹזֹזֹת הָעִיר:

רש"י כל התרומה. המקודשת המותרת מתוך התרומה הגדול' כ"ה אלפים קנים על כ"ה אלפים קנים : רביעית. מרובעת אל תרומת הקדש לכהנים וללוים : ואל אחוזת העיר. אחוזת פורפרי"ץ זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד כל התרומה. כלול בה חלק הכהנים והלוים ואחוזת העיר : רביעית. שטח מרובעת תרימו את תרומת הקדש היא חלק הכהנים והלוים : אל אחוזת העיר. עם אחוזת העיר תהיה מרובעת : (מצודת דוד)

מצודת ציון רביעית. מרובעת : אל. כמו עם : אחוזת. חלק ונחלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כל התרומה ר"ל לפ"ז החלק שהרימו מן הרצועה הכוללת אל אחוזת העיר היה חלק רביעית מן הרצועה שנשארה, כי הרצועה שנשארה היתה עשרים אלף שהרביעית ממנה חמשה אלף : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְהַזֹּתָר לְזִשְׁיָא בְּזִמָּה | וּבְזִמָּה | לְתְרוּמַת-הַקֹּדֶשׁ וְלְאֹזֹזֹת הָעִיר אֶל-פְּנֵי זִמְשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף | תְּרוּמַת עֵד-גְּבוּל קְדִימָה וְיָמָה עַל-פְּנֵי זִמְשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל-גְּבוּל יָמָה לְעַמֻּת זֹלְקִים לְזִשְׁיָא וְהִיתָה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וּבְמִקְדָּשׁ הַבַּיִת (בתוכה)

בְּתוֹכוֹ:

רש"י והנותר לנשיא וגו'. והנותר בצרך התרומה הגדולה : מזה ומזה. למזרח ולמערב של תרומת הקודש ולאחוזת העיר : אל פני חמשה ועשרים אלף. על רוחב כ"ה אלפים תרומה עד גבול קדימ' של א"י וגו' : וימה על פני וגו'. וכן למערב על פני שלשת הרצועות של כהנים ולוים אחוזת העיר ברחב כ"ה אלפי' : על גבול ימה. כמו עד גבול ימה עד אוקיינוס : לעומת חלקים. כנגד ארך חלקי השבטים : לנשיא. יהיה : והיתה תרומת הקודש. היא לרעות הכהנים : ומקדש הבית בתוכה. הכל באמצע נחלת הנשיא : (רש"י)

מצודת דוד והנותר לנשיא מזה ומזה וגו'. ר"ל לנשיא תהיה הנותר מהתרומה ההיא מהעבר מזה ומהעבר מזה לתרומת הקדש הוא חלק הכהנים והלוים : ולאחוזת העיר אל פני. לפני כ"ה אלף רוחב כל התרומה עד סוף גבול המזרח וכן במערב לפני כ"ה אלף רוחב כל התרומה עד סוף גבול המערב מול חלקי השבטים ושוה להם זה יהיה לנשיא : **תרומת הקדש**. על חלק הכהנים יאמר : **ומקדש הבית**. כפל המלה בשמות נרדפים וכן נגב תימנה (לעיל מז) : **בתוכו**. באמצעית אורך חלק הנשיא : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל פני. לפני : על פני. כמו אל פני : על גבול. עד הגבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנותר לנשיא, מה שנשאר באורך חוץ מן הרצועה של אורך ורחב כ"ה אלף שהרימו תרומת הקדש בין למזרח בין למערב יהיה חלקו של הנשיא, והיתה תרומת הקדש, וגם היא נקראת תרומת הקדש על שמקדש ה' בתוכה באמצע חלק הנשיא יהיה חלק הכהנים עם המקדש : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וּמֵאֲזוּזֹת הַלְוִיִּם וּמֵאֲזוּזֹת הָעִיר בְּתוֹךְ אֲשֶׁר לְנָשִׂיא יְהוָה בֵּין אֶבְיֹן יְהוּדָה וּבֵין אֶבְיֹן בְּנִימִן לְנָשִׂיא יְהוָה:

רש"י ומאחוזת הלוים ומאחוזת העיר. גם הוא בתוך אשר לנשיא יהיה. בין גבול יהודה ובין גבול בנימין. כל רחב הרצועה אשר בין שני השבטים האלה יהודה ומלפון ובנימין מן הדרו' יהיה לנשיא והיא הרצועה שהותרמה ראשון רחב כ"ה אלפים באורך אחר חלקי השבטים : (רש"י)

מצודת דוד ומאחזת הלויים. ר"ל ובין אחוזת הלויים (גם על הכהנים יאמר שהם מבני לוי) בין אחוזת העיר יהיה באמצעות אורך החלק אשר לנשיא : **בין גבול יהודה**. כי חלק יהודה יהיה מצפון חלק הנשיא וחלק בנימין יהיה מדרום וכפל הדבר פעמים רבות לתוספת ביאור : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומאחוזת. הוא במ"ם ההשוואה כמו מגדיש ועד קמה (שופטים טו) ור"ל בין גדיש וכו' : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומאחזת הלויים, וגם חלק הלויים וחלק של אחוזת העיר הכל הוא בתוך אשר לנשיא, ר"ל באמצע. ויתר כל האורך שבין חלק יהודה וחלק בנימין יהיה שייך לנשיא, וכאילו תרומת הקדש שנפרש באמצע הרים הנשיא מחלקו : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] ויתר השבטים מפאת קדימה ער-פאת-ימה בנימן אזור:

רס"י ויתר השבטים. יטלו בדרומה של אותה רצועה בנימין אלכלו ואלכו שמעון ואלכו יסשכר ואלכו זבולן ואלכו גד נמלא גד במלך דרומי של ארץ ישראל : (רס"י)

מצודת דוד ויתר השבטים. ר"ל וכן יחולק ליתר השבטים : **מפאת קדימה**. ר"ל החלק יהיה מפאת קדימה וכו' ולשבט בנימן יהיה לחלק אחד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (כג-כד) **ויתר השבטים**, ומדרום של תרומת הקדש יהיה חלק בנימין שמעון יששכר זבולון וגד, וגד יקח את הנוסף על גבול א"י, שהתחיל מתמר ומי מריבת קדש כנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] ועל גבול בנימן מפאת קדימה ער-פאת-ימה שמעון אזור:

מצודת דוד ועל גבול בנימן. סמוך לגבול בנימין לדרומו יהיה החלק מפאת קדימה וכו' ולשבט שמעון יהיה לחלק אחד וכן יתר השבטים : (מצודת דוד)

[כה] ועל גבול שמעון מפאת קדימה ער-פאת-ימה יששכר

אָזְזָד: [כז] וְעַל אֲזָבֹל יִשְׁשָׁכֶר בְּפִאֵת קְרִימָה עֵד-פִּאֵת-יִמָּה
זָבֹלֶן אָזְזָד: [כח] וְעַל אֲזָבֹל זָבֹלֶן בְּפִאֵת קְרִימָה עֵד-פִּאֵת-יִמָּה
גָּד אָזְזָד: [כט] וְעַל אֲזָבֹל גָּד אֶל-פִּאֵת נָגַב תִּימְנָה וְהָיָה אֲזָבֹל
בְּתַבִּיר בְּיַד מְרִיבָת קְרִישׁ נְזֹלָה עַל-הַיָּם הַגָּדֹל:

רס"י ועל גבול גד. מאר דרומי סלו : מתמר מי מריבת קדש נחלה.
מיריחו עיר התמרים במקצוע המזרח וזא למערב למי מריבת קדש וזא
והולך עד נחל מארים השופך לים הגדול במקצוע דרומית מערבית : (רס"י)

מצודת דוד ועל גבול גד. ר"ל סמוך לגבול גד שלקח בפאת הדרומי יהיה
הגבול מתמר עד מי מריבת קדש ומשם בא הגבול לנחל מצרים ומשם אל
הים הגדול : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל פאת. בפאת : על הים. אל הים : (מצודת ציון)

[כט] זאת הארץ אשר-תפילו מנחלה לטבטי ישראל ואלה
מנחלותם נאם ארצי יהוה: (ס)

מצודת דוד אשר תפילו מנחלה. רצה לומר אשר תורישו מן הנחלה ההיא
אל שבטי ישראל : ואלה מחלקותם. כן יהיה החלוקה שביניהם : (מצודת
דוד)

מצודת ציון מחלקותם. מלשון חלוקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זאת הארץ, ר"ל הנה התבאר נחלת הארץ שיתרחב
על גבול הקודם, וגם איך יחלקוהו שיהיה ג"כ משונה מחלוקה הקודמת
:(מלבי"ם באור הענין)

[ל] ואלה תועצות העיר מפאת צפון זומש מאות וארבעת
אלפים בדה:

רס"י תולאות העיר. סעריה לר' רוחותיה : מדה. הוא קנה המדה חמש
מאות וארבעת אלפים קנים : (רס"י)

מצודת דוד ואלה תוצאות. זה מספר פתחי העיר אשר יצאו בהן : מפאת צפון. ר"ל השערים שיהיו בפאת צפון אשר שם רוחב חמש מאות וארבעת אלפים מדה ומספר השערים יפרש במקרא שלאחריו : מדה. ר"ל קנה המדה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תוצאות. השערים שיוצאין בהן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואלה תוצאות העיר מפאת צפון מדה, ר"ל במדת הקנה, שכל קנה וי אמות נמצא היה אורך ורוחב י"ג מיל וחצי : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] וְשַׁעְרֵי הָעִיר עַל-שְׁמוֹת שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה שְׁעַר רְאוּבֵן אֶזְרָח שְׁעַר יְהוּדָה אֶזְרָח שְׁעַר לֵוִי אֶזְרָח:

מצודת דוד על שמות שבטי ישראל. ר"ל יקראו על שמות השבטים וזה לאות שיהי לכל השבטים חלק בעיר זה כזה : צפונה. יהיו בפאת צפון : שער ראובן אחד. ר"ל אחד יהי נקרא שער ראובן וכן כולם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושערי העיר, היה בכל צד גי שערים, כל שער לשבט אחד, ואמר תחלה מפאת צפון, ואח"כ ואל פאת קדימה, ואח"כ פאת נגבה מבואר שהתחיל הסדר ממקצוע צפונית מערבית והיה ראובן יהודה לוי ממזרח למערב, ובצד מזרח היה שער יוסף קרוב אל שער לוי שבצפון, ואח"כ בנימין דן, ובדרום, ממזרח למערב שמעון יששכר זבולון, ובמערב מדרום לצפון גד אשר נפתלי, ותראה שבאבני החשן היו קבועים אדם פטדה וברקת שהם אבני ראובן שמעון לוי טור אחד. נופך ספיר ויהלום שהם יהודה יששכר זבולון טור השני. לשם שבו ואחלמה שהם דן נפתלי גד טור השלישי, תרשיש שוהם ישפה שהם אשר יוסף בנימין טור הרביעי ובסדר השערים לוקח אחד מכל טור אל טור שכנגדו בצד השני. בצפון היה ראובן לוי מטור האחד ושמעון מטור הזה הקבע בצד דרום כנגדן. ובדרום יששכר זבולון מטור השני ויהודה לוקח מטור הזה והקבע בצפון כנגדם, ובמערב אשר נפתלי מטור השלישי וגד מטור הזה הקבע במזרח כנגדם. ובמזרח יוסף ובנימין מטור הד' ואשר מטור הזה הקבע במערב כנגדם. ויש לי בזה טעם שאכ"מ : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] וְאֶל-פְּאֵת קְדִימָה זָבֻשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשַׁעְרִים שְׁלֹשָׁה וְשַׁעַר יוֹסֵף אֶזְרָח שְׁעַר בְּנִימִן אֶזְרָח שְׁעַר דָּן אֶזְרָח:

מצודת דוד חמש מאות. ר"ל אשר שם רוחב חמש מאות וארבעת אלפים ומספר השערים יהיו שלשי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואל פאת. ובפאת : ושער.** הוי"ו יתירה וטפילה : (מצודת ציון)

[לג] ופאת-זְנִיבָה זְזִיבִישׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מִדָּה וְשָׁעָרִים
שְׁלֹשָׁה שְׁעָרִים שְׁמֹעוֹן אֲזוּד שְׁעָרִים יִשְׁשָׁכָר אֲזוּד שְׁעָרִים זְבוּלָן
אֲזוּד:

מצודת ציון **מדה.** הוא קנה המדה בת ששה אמות : (מצודת ציון)

[לד] פֶּאֶת-זְזִיבָה זְזִיבִישׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים שְׁעָרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
שְׁעָרִים זָד אֲזוּד שְׁעָרִים אֲשֶׁר אֲזוּד שְׁעָרִים נְפֹתְלִי אֲזוּד:

מצודת דוד **שעריהם.** ר"ל השערים שיעמדו במשך חמש מאות וארבעת אלפים של רוחב העיר מספרם יהיו שלשי : (מצודת דוד)

[לה] סָבִיב שְׁמֵנָה עֶשֶׂר אֲלָף וְשֵׁם-הָעִיר מִיּוֹם יְהוָה | שְׁמֵנָה:
(פפפ)

רס"י סביב שמנה עשר אלף. היקף עיר י"ח אלף קנים כך עולה חשבון ריבועה : ושם העיר מיום ה' שמה. ת"י ושמה דקרתא דמתפרש מיומא די ישרי ה' שכינתיה תמן כלומר לא יקרא לה שם אחר אלא שם הראשון שהיה לה מיום שקדו אברהם את יצחק בנו שם שקרא לו יראה והיא היה שמה שלם הרי ירוסלים ויש עוד לפתור ושם העיר יהיה לעתיד מיום בניינה ולהלן יקראו לה ה' שמה, סליק ספר יחזקאל : (רס"י)

מצודת דוד **סביב.** ההיקף בארבעת הרוחות יהי שמנה עשר אלף : **ושם העיר מיום ה' שמה.** מיום ההוא והלאה יהי שם העיר ה' שמה ר"ל עד עולם לא תסיר עוד שכינתו מן העיר אבל תהי שמה ותקרא כן שם העיר לאות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין סביב שמנה עשר אלף, ח"י אלף קנים יהיו מדת סביב העיר, שרומז למרכבת ה' רבותים אלפי שנאן ח"י מחנות הסובבים כבוד ה', ועז"א **ושם העיר מיום ה' שמה,** שם שכינת כבודו, וח"י אלף סביב כאילו בכל קנה שסביב העיר עומד מלאך ה' מכסא כבודו לשמרה.

ומן העיר עד הר הבית היה מ"ה מיל בצמצום וזה מ"ש והיה על מצלות
הסוס קדש לה' : (מלבי"ם באור הענין)